

الاصحاح الرابع
في تهذيب تفسير

ابن كثير

الامام احمد بن محمد بن عمر ابن كثير

بهاكوردی

اعداد

جماعة من العلماء

بأشراف الشيخ محمد بن محمد بن مبارك كوردی

والكوردی

على يد الشيخ محمد بن محمد بن مبارك كوردی

بهاكوردی

٢٠١٧

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ناسنامه تفسیر

- ناوی تفسیر: تفسیر ابن الکثیر به کوردی
- وەرگیڕانی: علی حاجی عبدالله پریسی
- نۆرهی چاپ: یه‌که‌م ۲۰۱۲
- شوینی چاپ: تاران
- مه‌له‌چنی و دیزاین: ابراهیم معروف

بلاوکار:

ناوه‌ندی رۆشنییر بۆ چاپ و بلاوکردنه‌وه

سلیمانی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پیشہ کی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على عبد ورسوله محمد خاتم النبيين، وعلى آله ومحمد
الفخرالعالمين، وعلى من تبعهم باحسان الى يوم الدين.

بعد: ثم قورئانه پیرۆزه به پیرۆترین کتیبه که خودای گوره ثم نومتهی نیسلامه ی پی
پیزدار کردوه. ثم قورئانه په راویکی زور به پیزه هرگیز پپوچوچی تیکه لاو نه بوه له و کاته وه
هاتوه له مه به دوايش تیکه لاوی نابی، له لاین کاربه جیی پایه به رزه وه نیردراوه، وه نه
قورئانه پینیشاندره یو نه وانه ی بهر وه راستی ده پون. نه وه ی پایه ند بی به قورئانه وه شاره زای
پئی راست کراوه، هرکه سیش پشتی لی هه لکرد بی زیانیک ی زور گوره ی کردوه.

نومه تی نیسلامی گرنگیه کی وایان داوه به قورئان که وینه ی نه بوه له ناو هیچ گه لیکا له
پیشا، زانایانی ثم نومته ته هه لساون به دیراسه کردنی قورئان له هه مو پویه که وه، له باره ی
فرمان و پریارو مانا و قسه ی جوان و به لگه و نیشانه ی زور و پوهان بیژی و په ندو ناموزگاری پوداو
به سهرهات و وته ی چاک و جوان هیما ی وردو لایه نی نیعجازو شیوازی شیکردنه وه و سه رو ژیر یو
دانان و جیوازی خویندنه وه کان جوړی له هجه کان و هتا باسی لایه نی جوگرافی نه و شوین و
ولتانه ش که له قورئانی پیرۆزا ناویان هاتوه، وه له چند باره ی تریشه وه جگه له مانه.

ته فسیری نیبنو که سیریش له گرینگ ترینی نه و نوسراوانه یه که له ته فسیری قورئانی پیرۆزا
نوسرای. زورتر و زیاتر په سهند کراوه و بلاوه ی کردوه له ته فسیره کانی تر له ناو ثم
نومه ته دا. چونکه نیبنو که سیر زور شاره زا بوه به زانسته کانی قورئان و فرموده وه به زانسته
پیشینه کان و نه وانه ی دوا ی نه وانه ی هاتون.

له گه ل نه و وردبینیه ی که خوا ی گوره پئی به خشیبو له سونه تی خوی که دیت به سهر
که لاندان یو چاک بون و خراپ بون و پیشکه و تن و دزاکه و تن و تیکشکان و داپوخانیان وه
شاره زا یه کی فراوانی هه بوه له زانسته کاندان وه له پیشه وه ناماژه مان یو کرد له پایه ته کاندان.
نیبنو که سیر - په حمه تی خوا ی لیپی - پنگای ته فسیری مه نسوری هه لیزاردو فرموده ی مه رفوعی
زور هیئاوه له گه ل پیاو چاکانی پیشین له هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) و شوین که وتوانی دوا ی
نه وان له پیشه وایانی پئی راست و دلنیاو خاوه نباوه. وه یه کیک بوه له و که سانه ی که

دهستیکی بالای هه بووه له زانستی ماناو ته فسیری قورئاناو بی ئاگا نه بووه له زانسته کانی تریش وهك باسمان کرد. بۆیه ته فسیره که ی هونری پڕوایهت و په ی پئی بردن، تیدا کۆ کردوه ته وه و مسولمانان سویدیکی ئیجگار ئۆریان لیۆه رگرتوه. په و اج و داواکاریه کی ئۆری له سه ره بووه که بۆ هیچ په پڕاویکی تری ته فسیر نه بووه مه گه ر به ده گه من.

وه لیۆه دا برای به پڕیزمان عبدالملکی موجهاد که به پۆه به رو به پرسی کتیبخانه ی - دار السلام - ه خاوه نی توانای گه وره و مه به ستی به رزو نیه تی باش و ئیشی چاکه بۆ هه لسان به پژه ی کتیبی پیشینه کان له شکلیکی ناسک و به رگیکی پاراوه دا توانی - دوا ی گفتوگوو بیرو پا گۆرینه وه - کۆمه لئ خاوه ن توانا ده ست نیشان بکات له مامۆستای خاوه ن توانا و نوسه رو لیۆگۆله زه وه کان بۆ وه رگپڕانی ئه م ته فسیره بۆ زمانه مه زنه کانی جیهان به زیندویی و ته پری. هه تا ئۆرینه ی زانایان سودی لیۆه رگرن له هه مو جیهانا. وای به چاک زانی که ئه م ته فسیره کورت بکریته وه بۆ ئه وه ی قه باره که ی که م بیته وه و باسه کانیش بمیئیته وه و له ناو نه چی. وه فه رموده کان و ئه و قسه و پا و بۆ چونا نه ی تریش کورت بکریته وه و بگه پڕینریته وه بۆ لای ئه و که سانه ی که ده ریان هینا وه هه تا که لکی ته واوی لیۆه ر بگپری. بۆ ئه م مه به سه ته داوا ی له مامۆستای به پڕیز ئه بوئه لئه شبال ئه حمه د شاغف (خوا بیپارپری ئۆ و ته مه ن درێژی بکات) کرد که به م کاره هه لسی. ئه میش هه مو توانای خۆی به کار هینا بۆ ئه م کورت کردنه وه یه ئه میش به هیشته نه وه ی چه ند فه رموده یه که له یه ک باسدا که مانای باسه که بگه یه نی و ته واوی بکا. فه رموده کانی تری لا بردوه و سپییه وه که ته نها دوپاره کردنه وه ی یه ک مانا بو له چه ند پڕیگای جیا جیا وه. وه هه ر به و شیۆه یه قسه کانی زانایانی ته فسیریشی کورت کرده وه. وه هه ندی برای پاسپارد که ته خریجی فه رموده کان و قسه کان بکه ن له ژیر چاودیری خۆیدا و به پئی توانا پئی هه لسا. به لام پونکردنه وه ی ماناکان که ئیبنو که سیر کردبوی وه ک خۆی هیشتییه وه له گه لدانانی ناو نیشانه کان له سه ره باسه کان.

پاشان برای به پڕیز عبدالملیک موجهاید پیاچونه وه و چاوپیاخشانده وه ی ئه م ته فسیره ی خسته ئه ستۆی من، منیش هه لسام به و کاره و ده ستم کرد به گۆرین و لا بردن و که م و زیاد کردن و چاک کردنی هه رکاتی به پئویستم زانیبی، وه برای به ریزیش شه کیل ئه حمه د سه له فی که یه کیکه له لیۆگۆله ره وه کانی به ش لیۆگۆلینه وه و راستکردنه وه له داروسه لامابه هه نی له و کارانه

هه‌لسا. به‌مانه‌وه هه‌مو ئەم کتیبه‌ ته‌واو کراو چاوی بینه‌رانی پی پون و دره‌وشاوه ده‌بی و دلیان
خۆش ده‌بی، سوپاس بۆ خودا.

هه‌ندی له‌ کاره‌کانی تر:

١- ئەم پوخته‌یه له‌یه‌ک پونوسی چاپکراودا له‌ کتیبخانه‌ی داروسه‌لام هاتوه. که‌پاست کراوه‌و
جیی متمانه‌یه له‌سه‌ر په‌نوسیکی کۆنی چاپکراو له‌ (دار أحیا الکتب العربیه، عیسی البابی
المحلین وشرکاه) میژوی ئەم چاپکردنه‌ دیاری نه‌کراوه، به‌لام وا دیاره‌ چاپه‌که‌ی
ده‌گه‌پیتته‌وه بۆ چه‌رخێ له‌مه‌و پیش، وه‌ ئەم پونوسی که‌ له‌ داروسه‌لام چاپکراوه به‌راورد
کراوه له‌گه‌ڵ پینچ پونوسی ترا که‌ لێی کۆلراوه‌ته‌وه‌و تازه‌ چاپکراوه‌و به‌پیتی توانا
هه‌له‌کانی پاست کراوه‌ته‌وه، ئەمه‌ش له‌لایه‌ن خاوه‌نه‌ پێژه لیکۆله‌ره‌وه‌که‌انه‌وه له‌ کتیبخانه‌ی
داروسلام.

٢- له‌ په‌سه‌ندیه‌کانی ئەم پونوسه‌ که‌ په‌چاو کراوه له‌م کۆت کردنه‌وه‌دا، ئەوه‌له‌ئێه‌ی که‌ هه‌بوه
له‌ناوی پیاوه‌کاندا پاستکراوه‌ته‌وه به‌ پیاچونه‌وه‌ی- الاصول من کتب الرجال- پاشان ئەو
پاستکردنه‌وه‌یه خراوته‌ نیوان دوو که‌وانه‌، وه‌ هه‌ر کاتی شتی بینرا پون نیه له‌ په‌راویژا
ئاماژه‌ی بۆ کراوه.

٣- ئەو ئایه‌تانه‌ی قورئانیش که‌ له‌کاتی ته‌فسیره‌که‌یدا هاتوه به‌ شیوه‌ی نویسنی قورئانه‌که‌ له
نیوان ئەو که‌وانه‌ی که‌ تایبه‌ته به‌ ئایه‌ته‌کانی ئەو قورئانه‌وه دانراوه ﴿﴾ له‌و قورئانه
وه‌رگیراوه که‌ بپیری له‌سه‌ر دراوه.

٤- له‌سه‌ری لاپه‌ره‌که‌وه ناوی سوره‌ته‌که‌و ژماره‌که‌ی و ژماره‌ی ئایه‌ته‌کان دانراوه بۆ به‌ئاسان
گه‌یشتن به‌مه‌به‌ست.

٥- وه‌ له‌ کاتی جیاوازی پونوسه‌کان له‌ نویسنی ناوی سوره‌ته‌کاندا ئەو ناوه‌ ده‌ست نیشان
کراوه که‌ له‌ سه‌رچاوه‌که‌دا- ئەسه‌له‌که‌دا- هاتوه.

٦- زیاده‌کانه‌ له‌سه‌ر پونوسی سه‌رچاوه‌که‌ دانراوه له‌ نیوان دوو که‌وانه‌دا () ئەم کارانه‌ش
برایانی به‌پێژ که‌ له‌ به‌شی لیکۆلینه‌وه‌و پاستکردنه‌وه له‌و کتیبخانه‌ کار ده‌که‌ن پیتی
هه‌لساون خودا پاداشتی چاکه‌یان بداته‌وه. کتیبخانه‌که‌ وای به‌لاوه‌ چاک بو که‌ ئەم پوخته‌یه
له‌یه‌ک به‌رگداو به‌ ئەندازه‌یه‌کی گونجاو و نرخێکی که‌مدا بێت. بۆ ئەوی به‌ سوک و ئاسانی
بگاته هه‌مو شوینی.

هیچ مالی له مالی مسولمانان نه میننی نه م کتیبه پیروزه ی پینه گات به نیزی خودای گوره.
ببیته تویشویه کی به چیژ له گه شته کانیا نداو تویشویه کی چاکیش بی له هات و چویندا. به لکو
خودا نه وه بکا، هه رخوشی یارمه تی دهره بۆ چاکه و پئی نیشاندهره بۆ پئی پاست.

وصل الله على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه وبارك وسلم.

صفی الرحمن المبارکفوری

▲ ۱۴۲۰/۶/۱۲

پیشہ کی چابی دووم

سو پاس بقیہ پروردگاری جیہان درودو ستایش بقیہ بدو پیغمبر خدای موحمہ مد (ﷺ) کہ
 بہریتترین و دوائن پیغمبرو له سہر نال و بہیت و ہاوہ لکانی وہ ہرکسی پیغمبرو ہی نو
 دہگریتہ بہرہ سہر پیبازی نو بہردہ وام تا پڑی قیامت. وبعد.

نہمہ چابی دوومہ تہ فسریری المصباح المنیر فی تہذیب ابنی کثیرہ. کہ مہکتہ بہی دارالسلام
 للنشر والتوزیعہ لہ ریاز. کہ چابی یہ کہمی نم تہ فسریرہ لہ ماوہ یہ کی زورکہ مدا تہ واوبو، زانایان
 زور بہ دلیان بو بہ پرورشوہ رویان تیکرد، نیمہ ش سو پاسی خودامان لہ سہر کرد لہ سہر نو
 چاکہ زورہ و مہزنی .

بہ بونہی نمہ چابی دوومہ موہ، بہرپرسان ہہ لسان بہ ہندی کاریہ پی پی راوی زکردن بہ زانایان
 و پسپو شارہ زایان جگہ لہ وہی کہ لہ چابی یہ کہ مدا باسی لیوہ کرا، لیژنہ یہ کی لیکولینہ وہ و
 نامادہ کاری زانستی کرایہ بہرپرس کہ ہہ لسیت بہ وہ، کارہ کانیشمان بریتہ لہ م خالانہ:

۱- دہرہیتانی ہہ مو نو فہرمودہ مہر فوعہ لاوازانہ کہ لاوازیہ کہ یان راست نہدہ بووہ و
 نہدہ گیشتہ پلہی و ہرگرتن سو پاس بقیہ خودا لہم چاہدا ہر فہرمودہ ہی سہیح و
 حسہن نہ بی و لاوازی کہ لاوازیہ کہ ی راست کراوہ تہ وہ و بہرہ و پلہی قبول بہرز بوہ تہ وہ
 نہ ہینراوہ، نمہ برا پسپو پانہ پیاجونہ وہ یان کردوہ بقیہ لیکولینہ وہ بقیہ نمہ مہ بستہ لہ سہر
 قسہی پیٹہ و او زانایان دہرہ یارہی نو فہرمودانہ یان نو کہ سانہی کہ پیوایہ تیان کردوہ تا
 گہیشتونہ تہ نتیجہی کوتای بقیہ دانانی پلہ کانی نہ و فہرمودانہ، لہ فہرمودہ ی لاوازو حسہن
 و سہیح لاوازہ کانیان دہرہیتا و ہو کاریان پیٹہ کردوہ، نوانی کہ یان ہیشتونہ وہ، خودای
 گورہ پاداشتیان بداتہ وہ لہ سہر نو ہہ ولہ یان کہ جیی پیژہ بہ چاکہ.

۲- پیکختنی نو فہرمودہ مہر فوعانہ، دانانی سہر زور بقر لہ سہر وتہ کانی پیغمبر (ﷺ)
 تا گومان پیدای نہ بی لہ ہندی شوینی گران و نارہ حہ تدا لہ سہر زورینہی خوینہ ران و مانا
 راستہ کان پوون و ناشکرا بی. وہ بہ ناسانی خوینہ ران وتہ کانی پیغمبر (ﷺ) دہ خوینہ وہ
 بہ شیوہ یہ کی راست و پہ وان.

وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد (ﷺ) و علی آلہ و صحبہ وسلم.

صفی الرحمن المبارکفوری - ۱۴۲۱/۲/۴ ھ

راقبى نهو هيمايانهى كه بهكار هاتون لهم ته خريجهدا

- ابن أبى حاتم - تفسير ابن أبى حاتم
 ابن أبى حاتم - تفسير ابن أبى حاتم تحقيق دكتور الغامدى مسودة غير مطبوع
 ابن أبى شيبة - المعنف لابن أبى شيبة
 ابن حبان - صحيح ابن حبان
 ابن خزيمة - صحيح ابن خزيمة
 ابن عدى - الكامل فى ضعفاء الرجال لابن عدى
 ابن عساکر - تاريخ دمشق لابن عساکر (مختصر)
 ابن ماجه - سنن للإمام ابن ماجه القزوينى
 ابن هشام - سيرة ابن هشام
 أبو داود - سنن الإمام أبى داود
 أحمد - مسند اللامام أحمد بن حنبل
 الاحياء - إحياء العلوم للإمام الغزالي
 الام - كتاب الام للإمام الشافعى
 البخارى - صحيح للإمام البخارى
 البخوى - تفسير للإمام البخوى
 البيهقى - السنن الكبرى للإمام البيهقى
 تحفة الاحوذى - شرح جامع الترمذى لعبدالرحمان المباركفورى
 التاريخ الكبير - للإمام البخارى
 الترمذى - جامع الترمذى
 الحكم - مستدرک للحاکم
 الحلية - حلية الاولياء لابى نعيم
 الحميدى - مسند الحميدى
 الخطيب - التاريخ للخطيب البغدادى
 الدارقطنى - سنن للإمام الدارقطنى
 الدارمى - سنن الدارمى

الرازى - تفسير كبير للامام فغزالدين الرازى

الزفاف - آداب الزفاف لناصردين الألبانى

سعيد بن منصور = سنن سعيد بن منصور

السنة - كتاب السنة لابن أبى عاصم

شرح السنة = شرح السنة للامام البغوى

الشريعة = لمحمد بن المحسين الأجرى

الطبرانى = المعجم الكبير للطبرانى

الطبرى = تفسير جامع البيان للطبرى

عبدالرزاق = تفسير عبدالرزاق

العظمة = العظمة لأبى الشيخ دار العاصمة الرياض

العقلى = الضعفا الكبير للعقلى

علل المدين = لعلى بن المدينى

عمدة التفسير = عمدة التفسير عن الحافظ ابن كثير (أحمد شاكر)

غريب الحديث = غريب الحديث لأبى عبيد القاسم

فتح البارى = فتح البارى شرح صحيح البخارى، لابن حجر

قرطبى = تفسير الجامع لأحكام القرآن للقرطبى

الكشاف = تفسير الكشاف للزمنحشرى

كنز = كنز العمال

المجمع = مجمع الزوائد

المحرر الوجيز = المحرر الوجيز فى تفسير الكتان العزيز لعبد الحق بن غالب الفزناطى

المحلى = المحلى لابن حزم

مسلم = صحيح للامام مسلم

مشكاة = مشكاة المصابيح للخطيب التبريزى

مشكل = مشكل الآثار للطحاوى

المطالب = المطالب العالية بزوائد المسانيد الثمانية لابن حجر

موارد الضمآن = موارد الضمآن لأبى بكر الهيثمى

النسائي في الكبرا - السنن الكبرا للامام النسائي

النسائي - سنن للامام النسائي

اليوم والليلة - عمل اليوم والليلة للنسائي

ژياننامې دانه (نېينو که سیر)

به پینوسی ماموستای بهریز عهبدو القادر نه رناتوت (خوا بیپاریزی)

نم پیشهوا بهریزه ناوی نه بولفیداو عیماده دینی نیسماعیلی کوپی عومری کوپی که سیری
توره یسی بوسه سیری په چه له که و له دیمه شق فیزی په روه رده و زانست بوه .
له مه جدل له دایک بوه که دنیه که سر به شاری بوسرایه له سالی ۷۰۱ کچی، باوکی وتار
خوینی دیهات بوه، له تمه نی چوار سالیبا باوکی کچی دواپی کردوه، براکی په روه رده ی
کردوه که ناوی ماموستا عبدلولوه هاب بوه، له سه رتهای ژیانیه وه نه و فیزی زانیاری کردوه،
پاشان پوشتوه بؤ دیمه شق له سالی ۷۰۶ کچیدا له تمه نی پینج سالیبا.

ماموستا کانی

فیزی زانسته ناینیه کان بوه له لای ماموستا بورهانه دینی کوپی عبدپه حمانی فه زاری
به ناویانگ به نیبو فه راکح که له سالی ۷۲۹ کچیدا کچی دواپی کردوه. وه گوئی گرتوه له
عیسای کوپی موتعیم له دیمه شق، وه له نه حمه دی کوپی نه بو تالیب به ناویانگ به نیبو شه حنه
له سالی ۷۳۰ کچی کچی دواپی کردوه. وه له حه جار که له سالی ۷۳۰ کچی دواپی کردوه. وه له
نیبو شیرازی وه له نیسحاتی کوپی به حیای نامیدی ماموستای زاهریه کان که ناوی عه فیه
دینه. له سالی ۷۲۵ کچی، کچی دواپی کردوه، وه له موحه مه دی کوپی زه پرادیش. وه له گن
ماموستا جه مال دینیشا بوه که ناوی یوسفی کوپی زه کی مه زیه که له سالی ۷۴۲ کچی، کچی
دواپی کردوه. سودی زوری لیوه رگرتوه و ده چوه و کچه کی هیئاوه بوه به هاوسه ری کچه کی وه
خویندویه ته وه بؤ شیخ الاسلام ته قیه دینی نه حمه دی کوپی عه بولحه لیمی کوپی عه بدوسه لامی
کوپی نیبو ته یمیه که له سالی ۷۲۸ کچی، کچی دواپی کردوه وه خویندوشیبه تیه وه بؤ
ماموستای شاره زاو میژو نوس شه مسه دین موحه مه دی کوپی نه حمه دی کوپی عوسمانی کوپی
قایمازی زه ه بی که له سالی ۷۴۸ کچی، کچی دواپی کردوه. وه نه بو موسای قهرافی و نه بو
فتهی ده بوسی و علی کوپی عومری سورانی و که سانی تریش نیجازه یان پیداوه له
میسر. حافیزی زه ه بی له کتیبی (المجم المختص) دا له باره ی نیبو که سیره وه وتویه تی: نیبو
که سیر پیشه واو موفتی بوه فه رموده زانیکی زور شاره زا بوه، ناین زانیکی پر هونه بوه، ته فسیر
زانیکی زور گویره روه بوه دانزوی به سودی هیه. نیبو حه جری نه سقلانی له کتیبی
الدر الکافه دا وتویه تی: نیبو که سیر سه رقالی فه رموده بوه، به خویندنه وه ی ده قه کانی و

پیاوه‌کانه‌وهو زۆر خۆی ناماده کردوه قسه خۆشیش بوه، له ژيانی خۆیدا دانراوه‌کانی کتیبه‌کانی پۆشتهوه بلاو بۆته‌وه، خه‌لکی دواى مردنی سویدیان لێوه‌رگرتوه.

میژونوسی به‌ناویانگ نه‌بولمحاسن جماله‌دین یوسفی کوپری سه‌یفه‌دین که‌ناسراوه به‌ ئین ته‌غری به‌ردی له کتیبی المنهل الصافی والموستوفی بعدالوافی وتویه‌تی: نه‌و مامۆستاو پیشه‌واو زۆر زانایه عماده‌دینی نه‌بو لفیدا واته ئیبنو که‌سیره‌ده‌وام خه‌ریک بوه، خۆی ماندو کردوه‌زانستی به‌ده‌ست هیناوه‌و نوسیویه‌تی له‌ فیهقه و ته‌فسیرو فه‌رموده‌دا ده‌ستیکی بالایی هه‌بوه، کۆی کردوه‌ته‌وه دای ناوه، ده‌رسی گوتوه‌ته‌وه و فه‌رموده‌ی پافه کردوه و کتیبی داناوه. شاره‌زاییه‌کی مه‌زنی هه‌بوه له فه‌رموده‌و ته‌فسیرو فیهقه زمانی عه‌ره‌بی و بواری تریشا. فه‌توای داوه‌و ده‌رسی وتوه‌ته‌وه هه‌تا کۆچی دوا‌یی کردوه په‌حمه‌تی خوای لیبی به‌ناویانگ بوه له پێکخستن و نوسیندا، سه‌رکردایه‌تی زانستی له میژو فه‌رموده‌و ته‌فسیردا گرتوه‌ته‌ده‌ست.

فیڕخوازه‌کانی

فیڕخوازه‌کانی زۆرن له‌وانه ئیبنو حیجی که له‌باره‌ی ئیبنو که‌سیره‌وه وتویه‌تی: چاکترین له‌به‌رکه‌ر بوه بۆ ده‌قی فه‌رموده‌کان که پێی که‌یشته‌بین و شاره‌زاترین که‌سیش بوه له‌ شه‌رحی فه‌رموده‌و پیاوه‌کانی و دروست و نادروسته‌کانی، مامۆستاو نزیکه‌کانی شایه‌تیان بۆ داوه‌له‌و باره‌یه‌وه. نازانم من هه‌ر کاتێک له‌لای دانیشتم مه‌گین سوڤم لێوه‌رگرتوه. ئیبنو عیمادی هه‌نبه‌لی له‌کتیبه‌که‌یدا شذرات الذب فی اخبار من ذهب نه‌لیت: حافیزی مه‌زن عیماده‌دین واته ئیبنو که‌سیر زۆری له‌به‌ر ده‌کردو که‌می له‌بیر ده‌چوه‌وه، شاره‌زایی باش بو، له‌زمانی عه‌ره‌بیدا هاوکاری ده‌کرد. ئیبنو حه‌بیب له‌ باره‌یه‌وه وتویه‌تی: گوئی گرتوه‌و کۆی کردوه‌ته‌وه و کتیبی داناوه: زۆر ئاره‌زو مه‌ندی بیستنی فه‌توا بوه، فه‌رموده‌ی گێپاوه‌ته‌وه‌و سوڤی لێوه‌رگیراوه، په‌رهی فه‌تواکانی له‌ ولاتا بلاوه‌ی کردبو، به‌ناویانگ بوه له‌ پێکخستن و نوسیندا.

دانراوه‌کانی

- ١- له‌وانه که له‌نایاب ترین کتیبیان بوه ته‌فسیری قورئانی پیرۆزه، که له‌چاک ترین کتیبی ته‌فسیره له‌ گێپاوه‌وه‌دا. چهند جار له‌چاپ دراوه‌و چهند جایش کورت کراوه‌ته‌وه.
- ٢- میژوکه ناوبراوه‌به (البداية) که‌چاپ کراوه له (١٤) به‌رگدا. به‌ناوی (البدایه والنهایه) که به‌سه‌رهات و چیرۆکی پیغه‌مبه‌ران و که‌لانی پێشیننه‌و ژيانی پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) میژوی نیسلامی

تا سہ ردمی خوی تیا باش کردوہ، پاشان کتیبی (الفتن وأشرط الساعة والملاح وأحوال الأخرى) دانا. کہ مہ بہ ست پئی (النهاية) یہ، لہ پیشدا البدایہ چاپکراو پاشان النہایہ خوی بہ تنیا چاپکراو چہ ند کہ س تو یژینہ وہ یان تیدا کردوہ.

۲- (التکمیل فی معرفۃ الثقات والضعفاء والمجاهیل) کہ ہر دو کتیبی ماموستای مہ ززی و زہہ بی تیا کو کردبوہ وہ کہ ناویان (تہذیب الکامل فی أسماء الرجال و میزان الاعتدال فی نقد الرجال) لہ گہ ل زیاد کردنی بہ سوددا لہ بارہی جہرح و تہ عدیلہ وہ.

۴- (التہدی والسنن فی أحادیث المسانید والسنن) کہ بہ ناویانگہ بہ (جامع المسانید) کہ موسنہ دی نیمام نہ حمہ دو بہ زازو نہ بو یہ علای موسلی و نیینو نہ بی شہ بیہی تیا کو کراوہ تہ وہ لہ گہ ل ہر شہش سہ حیجہ کدا بہ خاری و موسلیم و نہ سائی و نیینو ماجہ و ترمیزی و نہ بو داود پیکیشی خستوہ بہ چہ ند بہ شیخ، ہہ ندیکی تازہ لیچاپکراوہ.

۵- (طبقات الشافعیۃ) بہرگیکی مام ناوہ ندیہ، بہ سہرہات و ژیانی شافعیسی لہ گہ لدا یہ .

۶- فہرمودہ کانی (أدلة التنبیۃ) تہ خریج کردوہ لہ فیقی شافعیدا.

۷- ہہ لساوہ بہ رافہ کردنی سہ حیجی بوخاری بہ لام تہ اووی نہ کردوہ.

۸- دہستی کردوہ بہ دانانی کتیبیکی گورہ لہ نہ حکامہ کاندانہ میس تہ واو نہ کراوہ تا حجہ رؤشتوہ تیدا.

۹- کورتہی کتیبی (المدخل للبیہقی).

۱۰- زانستہ کانی فہرمودہی نہ بو عومہری سہ لامی کورت کردوہ تہ وہ و ناوی ناوہ علوم الحدیث ماموستا نہ حمہد شاکیر کہ زانایہ کی فہرمودہی میسریہ پہ حمہتی خودای لیبی چاپیکردوہ لہ گہ ل رافہ یہ کدا بوئی. رافہ کی ناوانوہ (الباحث الحثیث فی شرح مختصر علوم الحدیث) چہ ند جار نہم کتیبہ چاپکراوہ.

۱۱- ژیانی پیغہ مہر (رحمۃ اللہ علیہ) بہ درژی و بہ کورتکراوہ می لہ ناو کتیبی البدایہ دا، کہ ہر دوکیان چاپکراوہ.

۱۲- نامیلکہ یہ لہ بارہی جیہادہ وہ ناوی ناوہ (الاجتہاد فی طلب الجہاد) چہ ند جارئی لہ چاپ دراوہ.

ئیبنو حه جاری عه سقلانی په حمه تی خوی لی بی نه لیت: ئیبنو که سیر له کوتای زینا
چاوه کانی له دست داوه له دیمه شق الشام المحروسه کوچی دواپی کردوه له سالی ۷۷۴ کوچیدا
خودای مزین به زهیی بیتوه و پیدابه به زهییه فراوانه کی خویی و له به هه شته. پان و
به رینه که یدا نیشه جیتی کات.

پیشگی ئیبنو که سیر

پیشه او که م وینه و شاره زاو پاریزگارو خواناس عیماده دین ابو لفیدا: ئیسماعیل کورپی
خه تیب نه بو حه فاس کورپی عومه ری کورپی که سیری شافعی - بهر په حمه تی خوی که وی و لی
پازی بی - وتی: سوپاس بؤنه و خودای که کتیبه که بی به ستایش دست پیکردوه و فرمویه تی
﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْمَلَائِكَةِ ﴿۱﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۲﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۳﴾ سوپاس بؤ خودا که
پامینه ری جیهانه، جهه نده و دلوفانه، خاوه نی پوژی قیامه ته. وه بونه وری به ستایش دست
پیکردوه و نه فرمویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾^۱ سوپاس و ستایش بؤ خودا بیت که ئاسمانان و زمینی وه دی
هیناوه و تاریکای و پونا کیش نه و دروستی کردوه، نه و که سانه ش که حاشایان له په روه رنده یان
هیه، دین له پاشان شه ریمی بؤ په یدا ده که ن. وه کوتایشی هر به سوپاس و ستایش هیناوه
دواپی نه وهی باسی ئاکامی خه لکی به هه شت و خه لکی جهه نه می کردوه و نه فرمویت: ﴿وَتَرَى
الْمَلَائِكَةَ حَافِيَةً مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمُ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ﴾^۲ فریشته کانیش ده بینی، ده وری ته ختیا ن داوه، ته سببجات ده که ن به ستایشی
په روه ردگاریان و له نیویاندا به هق دادوه ری کرا، ده لئین سوپاس بؤ په روه ردگاری جیهان بؤیه
خودای که وره نه فرمویت: ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ﴾^۳ نه و خودایه و جگه له و هیچ په رستراویک نه، له دنیا ش و له قیامه تیش سوپاس هر

^۱ الأنعام .۱

^۲ زمره .۷

^۳ القصص .۳

تایبہ تی ثوہ، فہرمان ہر فہرمانی ثوہ و بؤلای ثویش دہگہ پیتہ وہ . لہ سہرہ تاو لہ دوایشدا سوپاس و ستایش ہر بؤ خودایہ، واتہ لہ وہی کہ وہدی ہینراوہ و وہدی ہینہری خوی نیہ، ہر خدا لہ سہر گشت دروستکراوہ کانی ہمیشہ ستایش دہکری، وہک نویژ خوین دہلی: (ثی خودایہ پہرورہ دگارمان سوپاس بؤ تو بہ پپی ناسمانہ کان بہ پپی زہمین وہ بہ پپی ثوہی تو ویستوتہ و وہ لہ دوایشدا دہتہوی).^۱ سوپاس بؤ ثو خودایہ کہ پیغہ مبرہ کانی ناروہ .

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا﴾^۲ گشت پیغہ مبران مژدہ دہرو ترستینہ بون، تا لہ پاش پیغہ مبران ثو خہ لکہ ہیج بہ لکہ یہ کیان لہ لا نبی بؤ لای خواوہ کورتایی پیہینانون بہم پیغہ مبرہ نہ خویندہ وارہ عہرہ بی خہ لکی مہککہ کہ پپی نیشاندرہ بؤ ناشکرا ترین پینگا . پہ وانہ شی کردہ بؤ گشت دروستکراوہ کانی لہ مروؤ و

جنوکہ لہ و کاتہ وہ ہاتوہ تا قیامت دئی، وہک خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿قُلْ يَتَّيَبُهَا النَّاسُ وَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَسْأَلُكُمْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ﴾^۳ بلی: خہ لکینہ! من خودای گہورہ پای سپاردوم لای ثیوہ ہموتان ثو خودایہی مولکایہ تی

ناسمانہ کان و زہمین ہر بؤ ثوہ ، لہ خوی بہ دہر ہیج شت بؤ پہرستن نابیت، گیان دہ بہ خشی و گیان دہستینئی، دہسا ثیوہ بہ خوداو بہ پیغہ مبرہی نہ خویندہ وار ہرؤا بکن، کہ ثویش خوی باوہ پپی بہ خودا ہہیہ و بہ ہرچی خودا گوتویہ ہرؤا دہکا، شوینئی کہون، بہ لکو شارہ زای پینگہ بنوہ نہ فہرمویت: ﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ اللَّهُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾^۴ تابہ ہوی ثو - واتہ قورنان - ترس و بہرہ رثیوہ بنیم و ہرکہ سیش کہ پپی دہگا .

ہرکہ سئی ثم قورنانہی پینگہ یشت لہ عہرہ ب لہ عہجہم لہ پش لہ سورلہ مروؤ و لہ جنوکہ

^۱ مسلم ۳۴۳/۱ ص ۹ .

^۲ النساء ۱۶۵ .

^۳ الأعراف ۱۵۸ .

^۴ الأنعام ۱۹ .

نه‌وه ناگادار کردنه‌وه‌یه بؤی، بؤیه خوی گوره نه‌فهرمویت: ﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ يَنْبَعٍ مِّنْ زَيْبٍ
وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحِمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنْ
الْأَحْزَابِ فَأَلْتَأْتِ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مَرْيَبٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يُؤْمِنُونَ﴾^۱ هرکه سینکیش له و کۆمه لانه حاشای لیبکا جیبی له ناگرا خوش کراوه. هرکه سی

به‌قورئان نه‌بی له‌وه‌ی که باسما ن کرد جیگه‌ی ناو ناگره به‌م ده‌قه‌ی که خوا ده‌فهرمویت:

﴿فَذَرْنِي وَمَنْ يَكْذِبُ بِهَذَا الْمَدْيَةِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۲ تو من بیله بؤ نه‌وانه‌ی به‌م
قورئانه باوه‌ی ناکن، که‌م که‌م ده‌ستیان بؤ شل ده‌که‌م، که هرخویان هه‌ستی پیئنه‌کن. وه
پیئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فهرمویه‌تی: په‌وانه کرام بؤ سوور په‌ش، مواهید نه‌لیت: یانی مروء و
جنۆکه^۳. پیئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) نیردراوی خودایه بؤ سه‌ر مروء و جنۆکه، تا نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن

خوداوه پئی پاگه‌یه‌نراوه پییان بگه‌یه‌نی له‌م قورئان پیروژه که ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا

مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾^۴ په‌ویوچ له‌پوی ناوه‌ستی، چ په‌ویوچ چ پاشه‌مله نه‌مه

کارزانی‌ناردویه که هه‌رده‌بی سوپاس بکری.

هان دان بؤ تیگه‌یشتن له‌م قورئانه

پیئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) له‌م قورئانه‌دا که له‌لای خواوه بؤی هاتوه ناگاداری کردون که خوا

هانه‌یان نه‌دا بؤ تیگه‌یشتن له‌م قورئانه، خودای مه‌زن نه‌فهرمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ

كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾^۵ ناخۆ نه‌مانه له قورئان ورد نابنه‌وه سه‌رجی

پانه‌کیشاون؟ نه‌گه‌ر قورئان کاری که‌سیکی تر بوايه جگه له خودا، دیاره مه‌به‌ستی نارپک و دژ

به‌یه‌کیان زۆر تیدا په‌یدا ده‌بو. وه نه‌فهرمویت: ﴿كَتَبَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكًا لِّتَذَكَّرَ أَعْيُنُهُمْ وَلِيُنذِرَ

^۱ هود ۱۷.

^۲ قلم ۴۴.

^۳ احمد ۱۴۵/۵ ص ۹.

^۴ فصلت ۴۲.

^۵ النساء ۸۲.

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآيَاتِ الْكُبْرَىٰ ﴿١﴾ نایا نه وانه لهم قورئانه پانامینن یان دلیان داخراوه؟ بویه پیویسته لهسه زانایان مانای قورئان پوون بکه نه وه و ته فسیری بکن و بگه پین به شوینیاو فیبری بین و خه لکیش فیتر بکن وهک خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ مِمَّا قَلِيلًا فِيمَسَّ مَا يَشْتَرُونَ﴾^٢

نهوسا خودا به لینی لهو که سانه سه ند که کتیبیان بؤ هاتوه، به مهرجومی پاگه یه نن و نهی شارنه وه، که چی نه وان له په یمان پاشگه ز بونه وه و به نرخیکی که میان فروشت، نای کی کرین و فروشیکی خرابیان کرد، وه نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^٣

نه وانه ی په یمانه که یان له گال خوداو سویندی خویمان به نرخیکی که م ده فروشن، له م دنیا هیچ به شیان نییه و خوداش له پوژی قیامه تا نایان دوینی و نایان بینی و له گونا هیان پاک ناکاته وه نابوری و به شیان سزای به ژانه خودای گوره زهمی نه هلی کتیب دهکات که پیش خویمان هاتن و خویمان دوده په ریژ گرت له و کتیبی خودا که بویان په وانه کرا، پویان کرده ژیانی دنیا و کؤ کردنه وهی مالی دنیا، له جیی نه وهی شوین کتیبی خودا بکه ون، خویمان سه رقالت کرد به شتیکه وه که فرمانیان پینه درابو بیکن.

نهی مسولمانان پیویسته له سه زمان واز بهینین لهو شتانه ی که خودا زهمی نه وانی له سه کرده وه فرمان بدهین به وهی خودا فرمانی پیداوین به فیبریونی نه و کتیبی خودای گوره بوی ناردوین لئی شاره زان بین مه رد میس فیرو شاره زان بکه یین، خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾^٤ ﴿١١﴾ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا

١ صا ٢٩

٢ ال عمران ١٨٧

٣ ال عمران ٧٧

لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١﴾ نایب بؤ نه و که سانهی که بپوایان هیناوه، نه و کاته نه هاتوه که دلایان بؤ یادی خوداو بؤ نه و راستهی که ناردویه تی پاجله کیتنی و بکورکیتنی و به ده ردی نه وانه نه چی که له پیشدا نیمه کتتیمان دابوونی و نه وسا له پاش ماوهیه کی زؤر تووشی دلپه قی هاتن و زؤر به بیان له پچ لایاندا ؟ نه وه بزائن که خودایه زه مین زیندوو ده کاته وه، پاش مردنی زؤر نیشانهی ناشکرمان بؤ نئیه پون کرده ته وه، به لگو نئیه تی بگن.

خودای گه وره له باسی نه م نایه ته دا که له دوا ی نایاتی پیشه وه هاتوه ناگاداری داوه که خودا هر چؤنی زه وی زیندو ده کاته وه پاش مردنی هر به و شیوه یه ش دلکان نه رم ده کات به باوه پو شاره زایی دوا ی په ق بونی به گونا و سه پپیجه کان. هیوادارین و داوامان وایه وایش له گه ل نیمه بکات، بیگومان خودا زؤر به خشنده و میهره بانه.

سه رچاوه کانی ته فسیر

نه گه ر که سی و تی: کام پینگای ته فسیر کردن چاکتره ؟ وه لامه کی چاکترین و پاسترین پینگا له پینگا کانی ته فسیر نه وه یه که قورئان به قورئان ته فسیر بکری، چونکه له هر شوین به کورتی هاتبی له شوینیکی ترا به ناسانی و در زؤر کراوه یی هاتوه، حق نه گه ر شتیکت لیگراونه تزان ی بچؤ بؤ فرموده کانی پیغه مبه ر (ﷺ) چونکه فرموده کانی پیغه مبه ر (ﷺ) پافه یه بؤ قورئان و

پونکه ره وه یه تی، خودای گه وره ده فرمویت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَبَكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِبِينَ خَصِيمًا﴾^٢ نه م قورئانه مان بؤ لای تو ناردوته خوار، که هر چی تیدایه راسته، مادام به هوی نه م قورئانه وه ک خودا پئی نیشان دای تا بریار بده ی له نیوان خه لکید، خوشت مه که به لاکیری گزیکاران، وه نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾^٣ هر بؤ یه نه م کتتیه مان ناردوته سه ر تو که به کتیشه ی نیوان نه مانه پابگی و پئیشانده رو به زه یی بیت بؤ که سانی خاوه نباوه، وه نه فرمویت: ﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ

^١ الحديد ١٦-١٧

^٢ النساء ١٠٥

^٣ النحل ٦٤

وَلَهُمْ يَنْفَكُونَ ﴿۱﴾ واتہ: ہم کتیبہ مان بڑ توڑ نارد، تا خہ لکی لی تیبگہ یہ نی و بہ لگو بیر بکہ نہ وہ۔ لہ بر نہ مہ یہ پیفہ مہ بری خودا (ﷺ) نہ فہ رمویت: نہ وسا بزائن من قورئانم پیدراوہ و نہ وندہی تریش لہ گہ لیداً^۱، یانی: فہ رمودہ فہ رمودہ بیش دیسا بہ نیگا ہاتوتہ خوار بڑی وہ ک چون قورئان ہاتوتہ خوار بڑی، بہ لام وہ ک قورئان دہ خوینریتہ وہ، فہ رمودہ وا ناخوینریتہ وہ۔ مہ بہ ست نہ وہ یہ تو تہ فسیری قہ رئان وہ دہ ست دیننی۔ لہ قورئان خذیداً، نہ گہر دہ ست نہ کہ و ت لہ فہ رمودہ، خق نہ گہر لہ قورئان و فہ رمودہ دہ ستمان نہ کہ و تہ دہ گہر پینہ وہ بڑ قسہی ہا وہ لہ کانی پیفہ مہ بر (ﷺ) بیگومان نہ وان شارہ زایان زیاترہ لہ و بارہ یہ وہ، یہ ہوی نہ و بارودوخ و شتانہی پہ یوہ ست بوہ بہ خویانہ وہ، چونکہ نہ وان شارہ زایہ کی باش و زانیاریہ کی تہ واو ناکاریکی چاکیان ہہ بوہ، بہ تاییہ تہ پیاوہ زاناو مہ زنہ کانیاں وہ ک چوار پیشہ وا بہ پیزہ پئی نیشان دراوہ پئی نیشان دہ رکان نہ بو بہ کرو عمرو عوسان و علی پہ زای خویان لیبیت، وہ عہ بدلای کوی مہ سعود پہ زای خوی لیبی، نیعام نہ بو جہ عفری کوی جہ ریر پیوایہ تہ کردوہ لہ عہ بدلای کوی مہ سعود وہ واتہ: لہ قورئان نہ ہاتوتہ خوار مہ گہر من دہ زانم لہ بارہی چیبہ وہ و لہ کوی ہاتوتہ خوار، خق نہ گہر بزائم کہ سی زانترہ بہ کتیبی خودا لہ من و سواری ولاخ دہ یگاتی خوم دہ گہ یانی^۲۔

یہ کتیر لہ وانہ زاناو زرد شارہ زانہ عبداللہی کوی عباس ناموزای پیفہ مہ بری خودا (ﷺ) و ہر گترو تہ فسیر زانی قورئان بہ ہوی بہرہ کہ تی دعای پیفہ مہ بری خودا (ﷺ) کہ فہ رمویہ تی: نہی خودایہ! شارہ زای کہ لہ نایندا و فیزی تہ فسیریشی بکہ^۳، نیبنو جہ ریر پیوایہ تہ کردوہ لہ عہ بدلای کوی مہ سعود وہ نہ لیت: چاکترین و ہر گترو قورئان نیبنو عباسہ^۴۔ ہم سہ نہ دانہ ش راستن، نیبنو مہ سعود پہ زای خودای لیبی لہ سالی ۲۲ ی کوجیدا کچی دوابی کرد بہ پئی سہرچاوہ راستہ کان، دوابی نہ و عبداللہی کوی عباس ۳۶ سال ژیاوہ، پات چیبہ بہ و زانیارنہی دوابی نیبنو مہ سعود بہ دہ ستی ہیناوہ۔ نہ عمہ ش وتی لہ نہ بو واٹیلہ وہ: نیعامی علی لہ کاتی

^۱ نحل ۴۴

^۲ نہ حمہد ۱۳۱/۴/ فہ رمودہ یہ کی سہ حیحہ

^۳ الطبری ۸۰/۱

^۴ فتح الباری ۲۰۵/۱

^۵ الطبری ۹۰/۱

حہ جدا عہد اللہ کی کوپی عباسی دانا، عہد اللہ وتاری بؤ خہ لگی ئہدا له وتارہ کہ پدا سہرہ تہای بہ قہرہی خویند، له پڑوایہ تیکی تردا ہاتوہ، سورہتی نوری خویند، بہ شیوہ یہ ک تہفسیری کرد ئہگہ رپؤم و تورک و دلیہم گوئیان لئی بواہ مسولمان دہ بون^۱.

ہہ ربؤیہ زؤربہی ئو و شتانہی کہ ئیسمائیلی کوپی عبدالرحمان یانی سودی پڑوایہ تی کردوہ له تہفسیرہ کہ پدا له م دوو پڑاووہ ئینبو مہ سعود و ئینبو عباسہ و ہیہ، بہ لام ہہئی جار ئو قسانہی له ئہلی کتیبہ وہ گتڑاویانہ تہوہ لئی وہ رگرتوون کہ پتغہ مہبری خودا (ﷺ) پئی پیدابون کہ ئہ فہرموئیت: با ئایہ تیکیش بیت له منوہ ہہر بیگہ یہ نن، له بارہی نہوہی ئیسرائیلہ وہ قسہ بگتڑنہ وہ قہدغہ نییہ، ہہر کہ سی درؤ بہدہمی منوہ بکات بہ ئہ نقہست بایشتگہی - جئ قنگی - خوئی نامادہ بکات له ناو ناگردا^۲، بوخاری پڑوایہ تی کردوہ له عہد اللہ کی کوپی عومہرہ وہ.

حوکمی پڑوایہ تہ ئیسرائیلیہ کان

ئہم فہرمودہ ئیسرائیلیان بؤ بہ لگہ ہیتانہ وہ باس دہ کریئ نک بؤ پشتگیری کردنیان وہ ئہ مانہ دہ کریئ بہ سی بہ شہوہ یہ کہ میان: ئہوی کہ زانیمان کہ راستہ و ئو شتانہی کہ له بہر دہستمان دایہ شایہ تی راستی بؤ ئہدہن، ئہوہ دروست و تہواوہ، دووہ میان: ئہوی کہ زانیمان درؤیہ و بہ و شتانہی کہ له لامانہ جیایہ و دڑیہ تی. سنیہ میان: ئہوانہی کہ بیدہنگی له سہرہ ہیہ، نہ له م شیوہ ہیہ و نہ لو شیوہ ہیہ، ئہوہ باوہ پمان پئی نیو بہ درؤشی نازانین، بہ لام گتڑانہوی دروستہ وک له پیشہ وہ باس مان کرد، ئہوانہی کہ ہیچ سودیکی تیدا نییہ دہگہ پتتہ وہ بؤ کارہ ئاینیہ کان، وک ئہ مانہی کہ باس دہکن ناوی ہاوہ لائی ئہ شکہوت و پہنگی سہگہ یان و ژمارہ یان، عہ ساکہی موساسہ لامی خودای لئی له چ درہختی بوہ. وہ ناوی ئو بالئندانہی کہ خودا زیندوی کردہ وہ بؤ ئیبراہیم و دیاری کردنی ئو پارچہی کہ درا لو کوژراوہ له مانگا کہ. جؤری ئو درہختہی کہ خودا قسہی له لایہ وہ کرد له گہل موسادا و گہل شتی تریش له خودا له قورئاندا بہ نادیاری ہیشٹویہ تیہ وہ کہ ہیچ سودیکی نیہ له دیاری کردنیان.

^۱ الطبری/۸۱/۶

^۲ فتح الباری/۶/۵۷۲

نهگر مانای قورئانت له قورئان و فرموده و له لای هاوه له کانی پیغمبر (ﷺ) دهست نهکوت، بیگومان زۆری له پیشه وایان له ودا گهراونه ته وه بۆ قسهی شوینکه وتوانی هاوه لانی پیغمبر، وهک مجاهد، بیگومان مجاهد کهم وینه بوه له تفسیری قورئاندا وهک موحه مهدی کوپی نیسحاق دهلی: ته بانی کوپی صالح دهیگیزیته وه له مجاهیده وه که نه لیت: سی جار قورئان پیشانی ئیبنو عباس داوه، هر له سه ره تاوه تا کوتاییه کهی، له سه ره مو نایه تیکی قه رئان وه ستاندومه و پرسیارم لیکردوه له باره یه وه، ئیبنو جه ریریش ریوایه تی کردوه له ئیبنو مالیکه وه نه لیت: مجاهیدم بینی پرسیری له ئیبنو عباس ده کرد له باره ی تفسیری قورئانه وه وه تخته کانی شی پیوه. گوتی: ئیبنو عباس پیی ده گوت: بنوسه تا پرسیری گشت تفسیری لیده کرد^۱ هر بۆیه نه بو سوفیانی سه وری ده لی: کاتی له لای مجاهیده وه تفسیرت بۆ هات ته نها نه و تفسیرت به سه^۲. شوینکه وتوانی تریش وهک سه عیدی کوپی جو به یرو عیکر مه و عتای کوپی پیباح و سه سنی به سری و مه سرقی کوپی نه جده ق و سه عیدی کوپی موسویب و نه بو لعالیه و په بی کوپی نه نس و قه تا ده و زه ححاکی کوپی موزاحیمو که سانی تریش له شوینکه وتوان نه وان ه که دوی نه وان شوینیان که وتون، که قسه کانیان له نایه تیکدا دینی، جیاوازی له ده رپنه کانیاندا هیه له وته کانیاندا، نه وه ی شاره زایی نه بی و ده زانی جیاوازی له قسه کانیاندا هیه و ده یگیزیته وه. به لام نه وه به و شیوه یه نیه، چونکه هی وایان هیه ده رپینی له شتی کدا ده کا به خواست و هاو وینه ی نه و شته، هه شیانه ده قی دینی له سه ر شتی به شیوه ی خوی، له زۆر شویندا هه میوان هه ریه ک مانایان هیه، با زیره ک و خاوه ن بیرو هۆش ناگیان له وه بی، خودا پیمان نیشان بدا.

تفسیر به بیرو بۆچون

بیگومان تفسیری قورئان به راو بۆچون هه رامه به پیی نه م فرموده ی که موحه مه دی کوپی جه ریر رحمه تی خوی لی بی ریوایه تی کردوه له ئیبنو عباس وه له پیغمبر وه (ﷺ) که فرمویه تی: که سی قسه به بیرو بۆچونی خوی بکا له باره ی قورئانه وه یان به شتی که نایزانی با

^۱ الطبری/ ۹۰/۱ ص ۱۰

^۲ الطبری/ ۹۰/۱

^۳ الطبری/ ۹۱/۱

جیکہی و نیشتگہی خزی نامادہ بکات له ناگردا^۱. هر بهم شیوہیہ تیرمزی و نساٹی و نهبو داود هیناویانه، تیرمزی نه لیت نه م فرموده، فہرمودہیہ کی حہسہ نہ.

تہ فسر کردنی زانراو دیار بیہدنگ بون له نہ زانراو

بؤیہ کومہ لئ له پیشینہ کان تنگہ تاوو نارہ حہت دہبون له تہ فسر کردنی شتی زانیاریان پینہ بوایہ، وه ک ئینو جہریر پیوایہ تی کردوہ له نهبو موعہ مہرہ وه وتی: نهبو بہ کری سدیق پہزای خوی لیبی گوتی: چ زہمینئ ہلم دہگری و چ ناسمانئ سیبہرم بؤ دہکات نه گہر له بارہی کتیبی خوداوہ شتی بلیم کہ نایزائم^۲. وه دیسان پیوایہت کراوہ له نه نہسہ وه کہ عومہری کورپی خہ تاب له سہر مینبہر نه م نایہ تہی ﴿وَفَلْکَہٗۙ وَاَبَاۙ﴾ خویندہ وه واتہ: میوہ له وہ پ، نه میان میوہیہ کہ زانیومانہ نهی (نہب) کامہیہ؟ پاشان بہ خویدا چوہ وه وتی: بیگومان نائہ مہ خزی نارہ حہت کردنہ نهی عومہر^۳. نه مہ نه وه دہگہی نہی کہ عومہر پہزای خوی لیبی ویستی مانای الاب دہرکہ وی و بزانی چہ، نه گینا دیارہ کہ پوہ کتیک بوہ له زہویدا و ناشکرایہ شتیک نیہ نہ زانری. وه ک خودای گورہ نه فہرمویت: ﴿فَاَبْتَنَاۙ فِیہَا جَاۙ﴾ ﴿۷۷﴾ ﴿رَعَبًا وَّقَضْبًا﴾^۴ نه وسا

دانہ ویلہ شمان لیژواند، پہزو سہ وزایش ہر وہ تر. ئینو جہریر پیوایہ تی کردوہ له ئینو نهبو مولیکہ وه کہ ئینو عہ باس پرسپاری نایہ تیکی لیکرا نه گہر پرسپار له ہہنی له ئیوہ بکرایہ قسہی تیدا دہ کرد نہ یویست قسہی تیدا بکات، سہ نہ دہکانی راستن دیسان ئینو نہ بی مولیکہ پیوایہ تی کردوہ وتی: پیوای پرسپاری له ئینو عہ باس کرد له: ﴿تَمْرُجُ الْمَلْکِیْکَۙ وَالرُّوحُۙ اِلَیْہِ فِی یَوْمٍ کَانَ مِقْدَارُہٗۙ حَمْسِیْنَ اَلْفِ سَنَہٗۙ﴾. له پوژتیکا نہ ندازہ کہی ہزار سالہ، ئینو عہ باس پنی وت کامہیہ کہ ﴿تَمْرُجُ الْمَلْکِیْکَۙ وَالرُّوحُۙ اِلَیْہِ فِی یَوْمٍ کَانَ مِقْدَارُہٗۙ حَمْسِیْنَ اَلْفِ سَنَہٗۙ﴾ له پوژتیکا نہ ندازہ کہی پہنجا ہزار سالہ. پیاوہ کہ پیی گوت، من بؤیہ پرسپارم لیکردی تا بؤم باس بکی، ئینو عہ باس وتی: نه وانہ دوو پوژن خودا له کتیبہ کہیدا باسی کردون و خزی زانترہ

^۱ الطبری ۷۷/۱/تحفة الاحوذی ۲۷۷/۸/النسانی فی فصائل القران/۱۱۴/ابو داود فی العلم من ریوایہ ابی

الحسن بن العبد - قاله المزنی فی اللطراف/۴/۴۲۳.

^۲ الطبری/۱/۷۸.

^۳ الطبری/۲۴/۲۲۹ ص ۱۰.

^۴ عبس ۲۷-۲۸.

پتیاں پیٹ ناخوش ہو قسہ بکا لہ بارہی کتیبی خوداوه به شتی کہ نہیزانی لہیس گوتی: لہ
 به حیای کورپی سه عیدوه لہ سه عیدی کورپی موسه بیه وه که قسه ی لہ قورئاندا نه ده کرد جگه
 لہ دیارو ناشکراکان^۱ نه یوب و نیبنو عون و هیسامی ده ستوانی گوتیان: لہ موحه ممدی کورپی
 سپرینه وه گوتی: پرسیارم لہ عوبابیده ی سه لمانی کرد لہ بارہی ثایه تیکی قورئان گوتی: بری
 بۆلای نه وانہ ی که ده یان زانی لہ سر چی قورئان هاتوته خواروه لہ خوا برسه، راست و
 دروست وه رگره^۲. شه عبی ریوایه تی کردوه لہ مه سروقه وه گوتی: خق بیارینن لہ ته فسیر کردن،
 چونکه نه وه ته فسیر کردنه گنپانه وه یه لہ خوداوه، نائهم پاشماوه راستانه و هاویننه یان لہ
 هاوه لہ کانی پیغه مبه ر(ﷺ) پیشه وایانی پیشینه نه وه ده گه یه نی که زقر خویان لاداوه و
 پاراستوه لہ ته فسیر کردنی که شاره زایان لہ باره یه وه نه بوی. به لام که سی شاره زایی هه بی
 لہ باره ی زمان و شاره وه تاوانبار نابی، لہ بهر نه وه یه لہ وانه و کهسانی تریشه وه قسه ریوایه ت
 کراوه لہ باره ی ته فسیری قورئانه وه دزایه تیش لہ قسه کانیاندا نه بو چونکه نه وانه لہ شتی کدا
 نه دوان که ده یان زانی به بیده نگ ده بون. نه میش پیویسته لہ سر هه مو که سی
 وابی، هه رچونی بیده نگ بون پیویسته لہ سر شتی که مهردوم شاره زایی لئی نیه، هه ر به و
 شیوه یه ش قسه کردن لہ سر شتی که پرسیاری لہ باره وه ده کری و دهیزانی پیویسته وه ک
 خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لُبَيْنُمْ، لِلنَّاسِ وَلَا تَكْفُرُونَ
 فَنبذوه و رآه ظهروهم و اشتروا به، ثمنا قليلا فیس ما يشترون﴾^۳. به مهردومی راگه یه نن و
 نه یشارنه وه. لہ فرموده یه دا که لہ زقر ریگه وه پوایه ت کراوه هاتوه: هه رکه سی پرسیاری لی
 بکری لہ زانیاریه ک و شاردیوه لہ پڑی قیامه تدا لہ غاوه ده کری به لغای ناگر^۴.

شیوازو جوڑی ته فسیر کردن

نیبنو جه ریر نه لیت: موحه ممدی کورپی به شار بوی گنپانه وه گوتی: موئه مه ل بوی گنپانه وه
 گوتی: سوفیانی کورپی نه بو زینا دبوی گنپانه وه گوتی: نیبنو عه باس گوتی: ته فسیر ده کری به

^۱ الطبری/۸۶/۱.

^۲ الطبری/۸۶/۱.

^۳ ال عمران ۱۸۷

^۴ احمد/۲/۲۶۳/۳۰/۴۹۵/تحفة الاحوذی/۷/۴۰۷/الحکام/۱/۱۰۱/ص ۱۱ فرموده یه کی باشه (جید).

چوار ہمشوہ: تفسیری عہرہ بہ کان لہ وتہکانی خویندا دە ی زانن، تفسیری ہیچ کس چاویوشی لینا کرئی نہیزانی وہ تفسیری زانایان دەیزانن وہ تفسیری ہیچ کس جگہ لہ خودا نایزانی^۱.

سورہ تہ مہکھی و مہدینہ یہ کان

ہمام پریوایتی کردوہ لہ قہ تادہ وہ ٹہ لیت: ٹہ و قورٹانہ ی لہ مہدینہ ہاتوتہ خوار بہ قہرہ و نالی عیمران و نیساو و مائیدہ و ہرائت و پہ عد و نہ حل و حہ ج و نورو ٹہ حزاب و موحمہ د و فتح و حوجورات و پہ حمان و حہ دید و موجدہ لہ و حہ شرو مومتہ حین و سف و جومعہ و مونافیقون و تہ غابون و تہ لاق بوہ لہ گہل ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ حَرَّمَ﴾ تا ٹاہی تی دە ی ﴿اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا وَاِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ﴾ ٹہ م سورہ تانہ لہ مہدینہ ہاتونہ تہ خوار، سورہ تہکانی ترہ مو لہ مہدینہ ہاتونہ تہ خوار^۲.

ژمارہ ی ٹاہی تہکانی قورٹانی پیروز

ژمارہ ی ٹاہی تہکانی قورٹانی پیروز سہش ہزار ٹاہی تہ، پاشان پای جیاواز ہبہ وہ لہ سہر ٹہ وہ ی کہ زیاترہ، ہندیکیان ہیچیان لہ و ژمارہ یہ زیاد نہ کردوہ، ہندی گوتویانہ شہش ہزارو دوسدو ٹوزدہ ٹاہی تہ، وہ گوتراوہ: شہش ہزارو دوسدو بیست و پینچ یان بیست و شہش ٹاہی تہ، وہ گوتراوہ: شہش ہزارو دوسدو سی و شہش ٹاہی تہ، ٹہ مہ ٹہ بو عہ مری دانی گتپاویہ تہ وہ لہ کتیبہ کہ یدا بہ ناوی البیان.

ژمارہ ی وتہ و پیٹہکانی قورٹان

وتہکانی قورٹانی پیروز، فہ زلی کوپی شازان ٹہ لیت: کہ عہتای کوپی یہ سار گوتی: حہ فتاو حہوت ہزارو چوارسہ دو سی و نو وتہ یہ ۷۷۴۳۹ بہ لام عہ بدلای کوپی کہ سیر لہ موجدہ وہ ٹہ لیت: ٹہ مہ ی کہ لہ قورٹاندا ہہ ژمارمان کردوہ قورٹانی پیروز پیک ہاتوہ لہ سی سہ دو بیست و یہ ک ہزارو سہ دو ہشتاونو پیت ۳۲۱۱۸۹ فہزل لہ عہتای کوپی یہ سارہ ٹہ لیت: سی سہ دو بیست و سی ہزارو پانزہ پیتہ ۳۲۳۰۱۵. سہ لام ٹہ بو مہ مہدی حہ مانی گوتی: حہ جاج قورٹان خوین و قورٹان لہ بہرہ کان و نوسہرانی قورٹانی کوکرده وہ و گوتی: پینم بلین قورٹان لہ چہ ند

^۱ الطبری ۱/۷۵

^۲ اللاتقا ۱/۲۸

بیت پیک هاتوه؟ گوتی هه‌ژمارمان کرد هه‌موو گوتیان: قورئان پیک هاتوه له سی سهدو چل هه‌زارو حوت سهد و چل بیت.

دابه‌ش کردنی تری قورئانی پیروژ

حه‌جاج گوتی: ناوه‌پاستی قورئانم پی بلین، گوتیان: ناوه‌پاستی قورئان له سه‌وره‌تی که‌مه‌فدایه تا پیتی فایه-الف- له وه‌تی: ﴿ وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِئْتُمْ قَالُوا لَبِئْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِئْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ۗ﴾ دا. سینه‌کی نه‌وه‌لی تا نایه‌تی سهدی سه‌وره‌تی به‌پانات، سینه‌کی دووه‌می تا نایه‌تی سهد یان سهدو به‌کی شوعه‌رایه، سینه‌کی سینه‌می تا کورتایی قورئانه. وه حوت به‌کی نه‌وه‌لی قورئان تا پیتی داله له نایه‌ته‌دا که خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت ﴿ فَيُنْهَمُ مَن آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَّنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ۗ﴾^۲. حوت به‌کی دووه‌می تا پیتی نایه-الف- له نایه‌ته‌دا له سه‌وره‌تی نه‌عرفادا که نه‌فه‌رمویت: ﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أُعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْرَزُونَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۗ﴾^۳. حوت به‌کی سینه‌م تانه‌لفی-الاف- دووه‌م له سه‌وره‌تی په‌عدا که خودای گه‌وره نه‌فه‌رویت ﴿ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ۗ﴾ حوت به‌کی چواره‌م تا الفی-الاف- له سه‌وره‌تی هه‌جدا. خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِنَّهُمْ كَافِرُونَ إِلَّا الَّذِينَ وَجَدُوا فَلَهُمْ أَشْلَمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْسِتِينَ ۗ﴾^۴. حوت به‌کی پینجه‌م تا هایه-اله- خودای گه‌وره له سه‌وره‌تی

^۲ النساء ۵۵

^۳ الاعراف ۱۴۷

^۴ الرعد ۳۵

^۵ الحج ۳۴

تہ حزابدا نہ فرمویت: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾^۱. شہ شہم تا واو - الواو - خودای گہ وردہ
 له سورہتی فہتحدانہ فرمویت: ﴿وَيَعَذِّبُ الْمُتَّقِينَ وَالْمُتَّقِينَ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ
 الظَّالِمَاتِ بِاللَّهِ ظَنُّكَ السُّوءُ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ
 مَصِيرًا﴾^۲. حہوتہم تا کزتابی قورناتہ. سہلامیانی تہبو موحمہد گوتی: تہوہمان له ماوہی
 چوار مانگدا زانی واتہ: تہواو کرد، گوتیان: حہجاج ہہمو شہویک چوار یہکی قورناتی دہخویند،
 له شہوی یہکہمدا تا کزتابی تہنعامی دہخویند، له شہوی دہمدا تا - ولیتلف - ی سورہتی
 کہمفی دہخویند، له شہوی سیئہمدا تا کزتابی سورہتی زومہری دہخویند، له شہوی چوارہمدا
 تا کزتابی قورناتی دہخویند، تہبو عومہری دانی له کتیبہکہیدا البیانات بہ پیچہوانہی ہہموو
 تہمانہوہ کزپراویہتیہوہ واللہ اعلم.

بہش بہش و پارچہ پارچہ کردن

پای جیواوز ہہیہ لہبارہی واتای سہوردتہوہ کہ له چپہوہ ہاتوہ، گوتراوہ: له بہرزی و
 بلندیہوہ ہاتوہ نایفہ گوتی: (الم تر أن الله أعطال سورة ترى كل ملك دونها) وہک تہوہی
 خویننہر پیٹی دہپوا له پلہیہکہوہ بؤ پلہیہکی تر. وہگوتراوہ: لہبہر بہرزی و بلندیہتی وہک
 شورہو دیواری ولاتان، وہگوتراوہ: ناووزراوہ سورہت لہبہر تہوہی کہ بہش و پارچہیہکہ له
 قورنات، دہرہپننراوہ داتاشراوہ له من أسار الأثناء واتہ: له پاشماوہی دہفرہوہ، بہم پیٹیہ
 بنچینہکی بہ ہمزہ ہاتوہ، بؤیہ ہمزہکہی سووک کراوہو گزپراوہ بہ واو، چونکہ پیشہکی
 واویکی لہسہر دانراوہو(مضموم) کراوہ وہگوتراوہ: لہبہر تہواوی و پیکی و پیکی، چونکہ
 عہرہبہکان بہ وشتری پیک و پیک و تہواو دلین سورہ، منیش دہلیم: لہوانہیہ لہبہر تہوہ بیت
 نایہتہکانی کزکردوہتہوہو دہورہی داون. وہک دیواری ولاتان کہ چوار دہوری شوین و
 مالہکانی داوہ، کوی السور، سور بہ فہتھی واوہکہ، ہہنی جاریش جمع کراوہ بہ سورات و
 سورات .

۱. الأحزاب ۳۶.

۲. الفتح ۶.

بہ لآم نایہ ت نیشانہ یہ لہ سہر دابرائی نئو وتہی پیش خوی لہ وہی کہ لہ نوایہ وہ دیّ وہ جیا بوہ تہ وہ لیّی، واتہ: جیا کہرہ وہ یہ لہ نایہ تہ کہی ترؤ بہ تہ نہایہ، خودای گہرہ نئو فہ رمویّت:

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلَ مُوسَىٰ وَآلَ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾^۱

نیشانہی پاشایہ کہی، گوتراوہ: ناو تراوہ آیہ چونکہ سہر سو پھینتہرہ، مہردوم دہستہ وستانہ لہ وہی کہ وک نئو بیئی. سیبہ وہی نئو لئیت: آیہ سہر چاوہ کہی لہ (آیہ) ہاتوہ وک اکمہ و شجرہ یانہ کہ - الیا - بزویئہری بق دانراوہ پیشہ کیش فہ تہی بق کراوہ و گزپاوہ بہ نئو لف و بوہ بہ - آیہ - لہ - آییہ - لہ سہر و ہزنی - آمنہ - گزپاوہ و کراوہ بہ نئو لف پاشان سراوہ تہ وہ لہ ہر تیئکہ لاؤ بونی فراء - الفراء - گوتی سہر چاوہ کہی - آیہ - بہ تہ شدید کردنی یانہ کہ - الیا - یائی یہ کہم گزپاوہ و کراوہ بہ نئو لف - آلف - لہ ہر ناخوشی و گرانی تہ شدیدہ کہ و بوہ بہ - آیہ - کوی - آیہ - تیش - آی - آیات و آیای - یہ.

مانای ووشہ

وشہ تہ نیا یہ ک وتہ یہ، لہ دوو پیت پیئک دیت وک - ما - و - لا - و ہا و یئہ یان، یان لہ دوو پیت زیاتر پیئک دیت زقورتیننی دہ پیتہ وک - لیستخلیفئہم - وہ - ہہنی جاریش یہ ک وشہ نایہ تیئکہ وک - والفجر - والضحی - والعصر - الم - طہ - یس - حم - بہ پیئی قسہی کوفیہ کان، وہ - الم عسق - یش لای نئو وان دوو وشہ یہ بہ لآم کہ سانی تر غہ یرہز نئو وان ناوی نایہ تی لئو نانین، بہ لگو دہ لئین: نئو مانہ سہرہ تہی سورہ تہ کانن، نئو بو عومہری داننی نئو لئیت: و نازانم وشہ یہ ک بہ تہ نیا نایہ تی بیجگہ لہم نایہ تہی سورہ تی رہ حمان کہ خودای گہرہ نئو فہ رمویّت

﴿مُدَّاهَاتَانِ﴾^۲

لالہ پتہ تی - العجمہ - وقورنآن

قورتوبی نئو لئیت: کز دہنگی مہ یہ لہ سہر نئو وہی کہ لہ ناو قورنآندا ہیچ پیئکہاتہ یہ کی غہ یرہ عہرہ بی نیہ، وہ کز دہنگیش مہ یہ کہ چہند ناویکی غہ یرہ عہرہ بی لہ قورنآندا ہاتوہ وک

۱. البقرة ۲۴۸.

۲. تحفة الاحوذی/ ۸/ ۲۹۳ ص ۱۶۵/ فہرمودہ یہ کی سہ حیجہ.

نیبراهیم و نوح و لوط، وہ ناکرکی لہ سہر ٹوہی ٹایا شتیکی تر جگہ لہ مانہ لہ قورٹاندا
 ہہیہ، باقیلانی و تہبری ٹوہ ناسہ لمینن و دہ لینن: ٹوہی کہ تیایہ تی و پیکدہ کوئی لہ گہ ل
 عہ جہ میدا ٹوہ لہ و بہ شانہ یہ کہ زمانہ کان تییدا پیککہ وتون.

سوپاس نامه

۱- سوپاس و پریزی بیپایانم بق برای دلسوز و بهریزم ماموستا نیکرام که ریم، نه گهر نه و نه بوابه رهنه و هرگیز پنی نه م تفسیره بق به چاپ گه یاندن بکه وتایه ته پاش مردنم، کاتی که جهنابی زانی خهریکه ته اووی بکم، که وتینه راویژ له و باره یه وه، من خوم به نیاز بووم که ته اووم کرد منداله کانم هلی گرن دواي مردنم بیر له چاپ کردنی بکه نه وه. به لام به پریزی پای وانه بوو به لکو زور هانه ی دام که دواي نه خوم و فهرمووی: من پیاجوونه وه وه له چینی ده گره نه ستوی خوم به نیزی خودای مه زن، قسه که ی ناخمی هه ژاند و زور دلخوشی کردم، خودای گوره به خته وه ری دنیا و قیامه تی بکات. نیستا نه و نه رکه گرانه ی گرتوه ته سه رشانی خوی، له گه ل نه و هه موو سه رقالیه ی خویدا به نووسینه وه. به شیکی زور له کاتی خوی ته رخان کردوه بق پیاجوونه وه و (۱۱) جزمی لیله له چن کرد داواشم لیکر دبوو هه ره هه له یه کم هه یه له وه هرگیزانه که دا به تایه به تی له فهرمووده کاندای بوم راست بکاته وه، چونکه هه موو که سی شایه نی هه له یه، هه ره خودای مه زن هه له ناکات. وه خوم ده زانم ماموستا نیکرام زور له خوم زیاتر گرنگی پیته دات و مه به سستی، چونکه خوی هه میشه له گه ل قورئان و فهرمووده کانی پیغه مبه رو زانایانی پیشینه و پاشینه دا ژیان به سه ر ده بات و ده یوی نه وه کانی نوی پینمای و شاره زا بکات به و شیوه یه. خودای گوره پاداشتی بداته وه و پیت و به ره که ت بخته کاره کانی وه و خوی و مال و مندالی به خته وه ری هه ردوو دنیا بکات.

۲- بهریزم ماموستا نیکرام ناگاداری کردم کاک فایه ق که خهریکی کومپیوتهر کردنی ته تفسیره که یه ته نیا جزمیکی ماوه ته اووی بکات به لام داواي لیبوردن ده کات و ناتوانی به چاپی بگه یه نی، خویشی سه رقالی خویندن ده بیت له ده ره وه ی ولات و وتی به لکو خوت خه میکی ته تفسیره که بخویت. منیش بهریزم ماموستا شیخ موحه مه د شیخ ره ثوف که چاوم پیی که وت باسه که م بق گیزایه وه به پریزی فهرمووی نه و (۱۹) جزمه ی که ماوه ته وه له گه ل نه ویشا که هه له چن کراوه، وه ری بگروه وه ره وانه ی که بوم به پشتیوانی خودای مه زن هه له چنیشی ده که ین و به چاپیشی ده که یه نم، خودای گوره پاداشتی بداته وه و بهر سووز به زه یی خوی بخت و به خته وه ری دنیا و پوی قیامه تی بکات، به راستی زور دلخوشی کردم خودای مه زن هه رگیز ناخوشی نه هینته ریگی و له توماری کرداریدا به چاکه بوی بنوسیت.

۳- دعای خیر ده که م بق خیزانه که م هموویان که زور هاوکارم بوون به تابه تی (نیگاری کچم) که هموو ته فسیره وه رگتپراوه که ی بق خویندومه ته وه ونه گره له هه بوبی چاکمان کردوو، چند جزمیکیشی دوباره بق نوسیومه ته وه و همیشه به ده ممه وه بووه له وه ی نه م چند ساله دا، خوا پاداشتی بداته وه .

۴- خودا پاداشتی حاجی سیدتوفیقی سید عبدالرحیم تاوه گزنی بداته وه که نه و نایه تانه ی ژماره که ی دیاری نه کرابوو بوی دیاری کردین .

علی حاجی عبدالله ی پرسی

بہ نواوی خودای دہہ ندهی دلوفان

سو پاس بؤ پروه ردگاری جیہان، درودو ستایش بؤ پیغہ مبرو بہ نده خودا موحه مد (ﷺ) کہ بہ پزیزترین و دواہن پیغہ مبرو لہ سہر نال و بہیتی و ہاوہ لہ کانی و ہرکہ سؤ پزیرہ وی ئو دہ گرتہ بہر لہ سہر پزیزازی ئو بہر دہ وامہ تا پڑژی قیامت.

بہ پزیزان: ہرکہ سہ لہ دونیادا ناوات و خوزگہ یکہ خوی ہہ یہ، پئی خوشہ ہولئی بؤ بدات و سہرکہ و تنی تیدا بہ دی بہیتی، منیش ناوات و خوزگہم ئوہ بوو کہ خودای مہ زن بہ سؤز و بہ زہیی خوی یارمہ تیم بدا بؤ کاری کہ خزمہ تی ٹاینہ کہی ئوہی پیبگہم. خودای مہ زن ئوہی بؤ پڑہ خساندم، بہ پزیز مامؤستا صدیق عبدالعزیز خوا پاداشتی بداتہ وہ ئم خولاسہی تہ فسیری ٹینبو کہ سیرہی لہ سعودیہ وہ بہ دیاری پیدرا بہ ناویشانی (المصباح المنیر فی تہذیب تفسیر ابن کثیر) کڑمہ لی لہ زانایان بہ سہر پہرشتی (شیخ صفی الرحمن المبارکفوری) ہہ ستابوون بہ کورت کردنہ وہی تہ فسیری ٹینبو کہ سیر، منیش ہر بہ بینینی زؤر شادمان بووم، لہ کتیبخانہ کہی مالی مامؤستا ہینامہ وہ بؤ مالہ وہ، سہیرم کرد ئوہی من بہ دوایدا ویلم و دہ گہریم ئمہ یہ، بؤیہ پارامہ وہ لہ خودای مہ زن ہر چہ نده من خؤم بہ پیاوی ئم کارہ گرانہ نازانم کہ یارمہ تیم بدات و مؤلہ تم بدات ئم ماوہی تہ مہ نم کہ ماوہ لہ ژیر سیبہری قورٹانہ کہی ئو دہا بہ سہر بہر م، ئم گہر لیم و ہر گرتی بیگہ مہ تویشویہ بؤ ئو پڑژہی کہ ہیچ شتیک فریا ناکہ وی تہ نیا کاری تہ بی بدلیپاکی بؤ خودا خوی کرابی. منیش خؤم بہ عہدیکہی ہہ ژاو لاوازی ئو دہ زانم و بیہیواش نیم لہ سؤزو بہ زہیی خودای مہ زن، سا بہ لکو مسولمانان توشی خیرو بیڑ بین و لیئہ وہ دوعای خیریش بؤ من بکن تا منیش بہ شدار بم لہو خیرہ دا و ہک پیغہ مبرہری خودا (ﷺ) فہرمویہ تی: کاتیک کہ سیک مرد دہ ستبہرداری ہہ موو کرداریک دہ بیت، جگہ لہ سؤ شت، خیریکہ نہ پراوہ بہر دہ وام، یا زانستیک کہ سودی لیوہر گبری، مندالیکہی باشی ہہ بی دوعای خیری بؤ بکات.

وہ ہر برایہ کی بہ پزیزیش بہ خؤیدا پاببینی و بتوانی و ہری گپرتہ سہر زمانی فاسی یان بادینی، ستایشی دہ کہم و داوای سہرکہ و تنی بؤ دہ کہم لہ لای خودای مہ زن.

علی حاجی عبداللہی پریسی

سہرچا و ہکانی ٹہم و ہرگپرانہ

- ۱- تفسیری ٹیبنو کہ سیر/بہ تہ حقیقی عہ بدورہ زاق مہ ہدی کہ فرمودہ کانی تہ خریج کردوہ .
- ۲- و ہرگپرانی مامؤستا ہزار/و ہرگپرانی منیش، ہر و ہرگپرانہ کہی ٹوہ لہ تہ تفسیری قورٹانہ کہ دا بہ ہندی دہ سکاری کہ مہ وہ لہ ووشہ کاندہ .
- ۳- پوختہی تہ تفسیری قورٹان/مامؤستا ملا موچہ مہ دی ملا سالح (بامؤکی) .
- ۴- فتح الباری شرح صحیح البخاری .
- ۵- اقتران النیرین/مجمع البحرین/مامؤستا ملا پھشید بہ گی بابان بہ لیکنولینہ وہی/مامؤستا موچہ مہ علی قہرہ داغی .
- ۶- پوختہی سہ حیجی موسلیم/بہرگی ۱-۲ و ہرگپرنی لیژنہ یہ ک .
- ۷- المنجد فی اللغہ و الاعلام .
- ۸- مختار الصحاح/محمد بن ابی بکر بن عبدالقادر الرازی .
- ۹- فہرہ نگہ گپرفانی ٹاسان/ٹامادہ کردنی: ٹاکو فاتح .

لہ شہوی ۱۷ رمضان سالی ۱۴۲۳ کوچی، مانگی ۲۰۰۲/۱۱ زاینی دستم کرد بہ نویسی نہم
 تہ فسیرہ. سوپاس و ستایش بو خودای مہزن و مرگیرائی نہم تہ فسیرم تہ او کرد (کورتہی
 تہ فسیری نیبنو کہ سیر) لہ ۶ شعبانی ۱۴۳۰ کوچی ۲۰۱۰/۷/۱۸ زاینی. نہی خودایہ نیت
 دہ پاریمہ وہ نیم و مرگری و بی ہیوام نہ کہی.

علی حاجی عبداللہی پریسی

سوره‌تی (فاتحه)

به‌ناوی خودای دهه‌ندهی دنوئان

ناوه‌کانی سوره‌تی فاتحه‌و واتا‌کانی

پئی ده‌گوتری سهرتا، واته سهره‌تای ئەم کتیبه به نووسراوی، وه به‌م سهره‌تایه ده‌ست به نوێژکردن دئی، وه پێشی ده‌گوتری سهرچاوه‌و دایکی ئەم کتیبه، واته ئەم قورئانه لای زۆرینهی زانایان، وه له فرموده‌ی سه‌حیحا هاتوه‌و ترمیزش به سه‌حیحی داناوه له ئەبو هورهیره‌وه ئەلئیت: پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرمویه‌تی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْكَوْمِ﴾ سهرچاوه‌ی ئەم قورئانه و دایکی ئەم کتیبه‌یه و حوت نیشانه‌ی دووباره‌ی کراوه‌ وتی ئای گوره‌یشه. وه پێشی ده‌گوتری (الحمد) و پێشی ده‌وتری (الصلاة) وه‌ک پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) له لایه‌ن خودای گوره‌ ئەفرمویه‌ت: نوێژم دابه‌ش کردوه له نیوان خۆم و له نیوان به‌نده‌کانمدا به دوو به‌ش کاتی ئه‌و به‌نده‌یه‌ گوتی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْكَوْمِ﴾ واته: سوپاس بۆ خودای په‌زوه‌ردگاری جیهان، خودای گوره‌ ئەفرمویه‌ت: حمدنی عبیدی واته: به‌نده‌که‌م ستایشی کردم. فاتحه به نوێژش ناوی هینراوه. چونکه‌فاتحه‌ مه‌رجیکه‌ له‌نوێژدا. نوشته‌ش پئی ده‌گوتری، به پئی فرموده‌که‌ی ئەبو سه‌عید که له بوخاری و موسلیمدا هاتوه‌ که نوشته‌ی پیکراوه‌ بۆ پیاوه‌ مار که‌ستوه‌که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) پئی گوت: تو چۆنت زانی ئه‌وه نوشته‌یه^۱. ئیبنو‌عباس و قه‌تاده‌و ئەبولعالمیه‌ گوتیان: ئەم سوره‌تی فاتحه‌یه‌ له‌مه‌که‌که‌ هاتوه‌ته‌ خوار به‌پئی ئەم نایه‌ته‌ که‌ خودای گوره‌ ئەفرمویه‌ت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾ واته: ئیمه‌ حوت نیشانه‌ دووباره‌ کراوه‌که‌ی (فاتحامان) داوه‌ به‌تۆقورئانی گوره‌ش. خودای گوره‌ش خۆی باشته‌ده‌زانی.

ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی فاتحه

ژماره‌ی نایه‌ته‌کانی سوره‌تی فاتحه‌ حوت نایه‌ته‌ به‌بئی نا‌کۆکی (بسم‌الله) نایه‌تیکی سه‌ربه‌خۆیه‌ له سه‌ره‌تایه‌وه، وه‌ک له‌لای زۆری له زانایانی قورئان خوینی کوفه‌بیه‌کان و کۆمه‌لای له‌هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) شوینکه‌وتوانیان و خه‌لکیکی تریش له زانایانی پاشینه‌ وه‌ به‌و زوانه‌ له شوینی خۆیدا پهن ده‌کریته‌وه‌ به‌ یارمه‌تی خودای گوره‌، پشت و په‌ناش هه‌ر به‌ ئه‌وه‌.

ژماره‌ی وشه‌و پیته‌کانی

بوخاری له‌سه‌ره‌تای کتیبی ته‌فسیره‌که‌یدا: ناو‌نراوه‌ دایکی کتیب له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له سه‌ره‌تاوه‌ ده‌ست به‌نوسینی ده‌کری له قورئاندا و ده‌ست به‌ خویندنیشی ده‌کری له نوێژدا^۲. وه‌ گوتراوه: بۆیه

^۱فتح الباری/۴/۵۲۹.

^۲فتح الباری/۸/۶ ص ۱۲.

به‌وه ناو‌نراوه له‌به‌ر گه‌پانه‌وه‌ی گشت واتا‌کانی قورئان بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و له‌ خۆی گرتوه‌و له‌ ناويدايه‌. ئيينو جه‌ري‌ئه‌ئيت: عه‌ره‌به‌کان هه‌موو کۆکه‌ره‌وه‌ی کاری يان پيشه‌نگی کردبۆ ئه‌گه‌ر شوين که‌وته‌ی بوبۆ ئه‌وه به‌ پيشه‌نگ و کۆکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و کارانه‌يان داناوه‌و پييان گوتوه‌ دا‌یک و سه‌رچاوه‌، وه‌ به‌و پييه‌ی که‌ ميشک کۆده‌کاته‌وه‌ پيی ده‌گوتري‌ دا‌یک يان سه‌رچاوه‌ی سه‌ر، وه‌ به‌ ئالاه‌ به‌يدا‌خی سوپا‌يه‌ک که‌ له‌ ژي‌يدا کۆده‌به‌نه‌وه‌ ده‌ئين: دا‌یک يان سه‌رچاوه‌. وه‌گوتی: مه‌ککه‌ به‌ دا‌یکی شاره‌کان ناو‌براوه‌. چونکه‌ له‌ هه‌مويان له‌ پيشتر بووه‌و نه‌وانيشی له‌ خۆی گرتووه‌. گوتراوه‌: له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زه‌وی له‌ ئه‌وه‌وه‌ له‌ مه‌ککه‌وه‌ پان و دريژ کراوه‌ته‌وه‌^۱. ئيمامي ئه‌حمه‌د پيوايه‌تی کردوه‌ له‌ ئه‌بو هوره‌يره‌وه‌ له‌ پيغه‌مبه‌ره‌وه‌ (ﷺ) که‌ له‌باره‌ی فاتيحه‌وه‌ فه‌رمويته‌ی: فاتيحه‌ دا‌یکی قورئانه‌و حه‌وت نايه‌ته‌ دووباره‌ کراوه‌کيه‌ و قورئانی گه‌وره‌يشه‌^۲. ئه‌بو جه‌عفەر مه‌حه‌مه‌دی کوپي ته‌به‌ری پيوايه‌تی کردوه‌ له‌ ئه‌بو هوره‌يره‌وه‌ په‌زای خوا‌ی ليبيت له‌ پيغه‌مبه‌ری خوداوه‌ (ﷺ) نه‌فه‌رمويت: فاتيحه‌ دا‌یکی قورئانه‌ و سه‌ره‌تای ئه‌م کتبي‌يه‌ واته‌ قورئان، حه‌وت نايه‌ت دووباره‌ کراوه‌کيش^۳.

باسی ئه‌وه‌ی که‌ له‌باره‌ پي‌زی فاتيحه‌وه‌ هاتووه‌

ئيمامي ئه‌حمه‌د پيوايه‌تی کردووه‌ له‌ موسه‌نه‌ده‌که‌يدا له‌ ئه‌بو سه‌عیدی کوپي موعه‌لاوه‌ په‌زای خوا‌ی ليبيت ووتی: من نو‌يزم ده‌کرد پيغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) بانگی کردم وه‌لامم نه‌دايه‌وه‌ تا نو‌يزه‌که‌م ته‌واو کرد، وتی پاشان چوومه‌ خزمه‌تی، فه‌رموی: چی پيگري ليگري بيته‌ لام، وتی: وتم: ئه‌ی پيغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) من له‌و کاته‌دا نو‌يزم ده‌کرد، فه‌رموی: ئه‌ی خودای گه‌وره‌ ئه‌ی فه‌رمووه‌: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَهٌِ مُّخْتَرُونَ﴾^۴ ئه‌ی کۆمه‌لی خاوه‌نباوه‌پان! هه‌رکات‌ی خوداوه‌ پيغه‌مبه‌ر داواتان ليده‌که‌ن هه‌ر کاری بکه‌ن ئي‌وه‌ی پي بي‌وزيته‌وه‌، خي‌را بيکن. پاشان فه‌رموی: نايه‌ گه‌وره‌تري‌ن سوهرتي قورئانت فير بکه‌م پيش ئه‌وه‌ی له‌ مزگه‌وت بچيته‌ ده‌ره‌وه‌. وتی: ده‌ستی گرتم که‌ويستی بچيته‌ ده‌ره‌وه‌ له‌ مزگه‌وت وتم: ئه‌ی پيغه‌مبه‌ری خوا تر فه‌رمووت: فيري گه‌وره‌تري‌ن سوهرتت ده‌که‌م له‌ قورئاندا فه‌رموی: به‌لی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ حه‌وت نايه‌ته‌ دووباره‌ کراوه‌کيه‌ و قورئانی

^۱ الطبري/۱/۱۰۷.

^۲ أحمد/۲/۴۴۸.

^۳ الطبري/۱/۱۰۷.

^۴ الأنفال/۲۴.

مہزنہ کہ پیتم دراوہ . ہر روایش بوخاری پیوایہ تی کردوہ^۲ . ئەبو داودو نہ سائی و ئیبینو ماجہ ییش پیوایہ تیان کردوہ^۳ . فرمودہ یہ کی تر، بوخاری پیوایہ تی کردوہ له ئەبو سہ عیدی خودریہ وہ له چاکہ کانی قورئاندا گوتی: ئیمہ له سہ فہرئکدا بووین و دابہ زین بۆ پشودان کیرئیک ہاتو وتی: گہ و رہی ناوچہ کہ مان گہ زراوہ، کہ ئیمہ لای دہرچوین له ہوش خۆی چوبو، ئایہ نوشتہ کہ رتان له نیواندایہ؟ پیوایہ له گہ لئہ ہا لسا کہ ناویانگی نوشتہ کردنی نہ بو له لہامان، نوشتہ ی بۆ کردو چاک بووہ وہ، فرمانی دا کہ سی مہ پری بدہنی، ئیمہ ییش شیرمان خوارد، کاتی کہ گہ پایہ وہ پیمانوت: ئایہ تق نوشتہ کردن دہ زانی یان نوشتہ کہ ری؟ وتی: نہ خہ تر نوشتہ م نہ کردوہ بہ دایکی کتیب نہ بیئت، واتہ بہ فاتیحہ نہ بی، وتمان: هیچ شتیک مہ لئین تا دہ چینیہ وہ و پرسیار له پیغہ مہبری خودا (ﷺ) دہ کہین، کاتی کہ چوین بۆ مہ دینہ باسمان کرد بۆ پیغہ مہبر (ﷺ) فرمووی: ئەو چۆنی زانی کہ فاتیحہ نوشتہ یہ . دابہ شی کہن و بہ شیکئی بۆ منیش دانئین^۴ . فرمودہ یہ کی تر، مہ سلیم له سہ حیجہ کہیدا و نہ سائیش له سونہ نہ کہیدا پیوایہ تیان کردوہ له ئیبینو عہ باسہ وہ ئە لئیت: کاتیک کہ لہ لای پیغہ مہبری خودا بووین (ﷺ) جوہرہ نیلی له لا بو، کاتی کہ گوتی له دہنگی بوو له سہریہ وہ، جوہرہ نیل چاوی ہا لہ پری بۆ ئاسمان وتی: ئەوہ دہرگاہیک بو له ئاسمانہ وہ کرایہ وہ، کہ ہەرگیز نہ کراوہ تہ وہ، وتی: فریشتہ یہ کی لئوہ دابہ زنی و ہات بۆ لای پیغہ مہبر (ﷺ) وتی: مژدہ بیئت لئیت کہ دوو پوناکیت پئیدراوہ بہ هیچ کہ سی له پیش تۆدا نہ دراوہ، فاتیحہ ی ئەم قورئانہ و کۆتاییہ کانی سورہ تی بہ قہرہ . هیچ پیتیک له و دوانت نہ خوئیندوہ تہ وہ مہ گین پیت بہ خشراوہ . ئەمہ وتی نہ سائی و مہ سلیمیش بہ م شتوہ یہ^۵ .

خوئیندنی فاتیحہ له نوژندا

فرمودہ یہ کی تر، موسلیم پیوایہ تی کردوہ له ئەبو ہورہیرہ وہ پەزای خوی لئیبیت له پیغہ مہبرہ وہ (ﷺ) فرمویت: ہەر کہ سی نوژنی بکات و دایکی قورئانی تیا نہ خوئینی ئەو نوژنہ تہ واو نیہ سی جار فرموی و ترا بہ ئەبو ہورہیرہ: ئیمہ له دوا ی ئیمامہ وہ دہ بین وتی: له دلی خۆتا بیخوئینہ، چونکہ من له پیغہ مہبری خودام بیستوہ (ﷺ) ئە ی فرموو: خودای گہ ورہ فرمویت: نوژم دابہ ش کردوہ له نیوان خۆم و بہندہ کانما کردوومہ بہ دوو بہ شہوہ ئەمہ تاییہ تہ بہ بہندہ کہم ہەرچیش داوا بکا بۆی دہ کہم کاتیک ئە لئیت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ خودای گہ ورہ ئە فرمویت:

۱ احمد ۴/۲۱۱ ص ۱۶ . سحیحہ .

۲ فتح الباری ۸/۶۷۱ .

۳ أبو داود ۲/۱۵۰ ، النسائی ۲/۱۳۹ ، أبی ماجہ ۲/۱۲۴۴ / سحیحہ .

۴ فتح الباری ۸/۶۷۱ .

۵ مسلم ۱/۵۵۴ / النسائی فی الکبری ۵/۱۲۰ .

بنده که م سوپاسی کردم. وه کاتیک نه لیت: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ خودای گوره نه فهرمویت: بنده که م ستایشی کردم. وه کاتیک نه لیت: ﴿سُبْحَانَكَ يَا مَنْ أَمَّا الْعَالَمِينَ﴾ خودای گوره نه فهرمویت: بنده که م ستایشی کردم. وه کاتیک نه لیت: ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّدًا وَرِثَةً﴾ خودای گوره نه فهرمویت: نه مه له نیوان من و بنده که مدایه، بۆ بنده که م هه یه که داوای کرده. وه کاتیک نه لیت: ﴿أَمْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿۱۰﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ خودای گوره نه فهرمویت: نه مه تاییه ته به بنده که م هرچی داوا بکا بۆی نه که م. هر وایش نه سانی پریوایه تی کرده. وه له وته یکی تریشدا له نه سانی و موسلیمه وه پریوایه ت کزاه نیوه ی بۆ منه و نیوه یشی بۆ بنده که م. نه مه تاییه ته به بنده که مو هرچیش داوا بکا بۆی ده که م.

نه و شتانه ی پهیوه ندی بهم فهرموده یه وه به سوره تی فاتحیه وه هه یه له چند ندرویه که وه

سوره تی فاتحیه به ناوی نویژیشه وه ناوی هاتوه مه به ست پیی خویندنه وه یه تی وه ک نه م نایه ته که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرُوا بِهَا سُبْحَانَكَ﴾ له نویژ کردنتا دنگ به رز مه که ره وه، به نه هینیش مه یکه، له و نیوانه دا پنگایه ک هه لبریره (بصلاتک) مه به ست پیی خویندنه وه یه تی. وه ک له فهرموده ی سه حیددا هاتوه له ئینو عباسه وه. له م فهرموده یه شا هه روا هاتوه: نویژم دابه ش کرده له نیوان خۆم و بنده کانما به دوو به شه وه، نیوه ی بۆ منه و نیوه یشی بۆ بنده که م نه مه تاییه ته به بنده که م داوای چیش بکا بۆی ده که م. پاشان نه و دابه ش کردنه ی به دریزی پرونکرده ته وه له خویندنه وه ی سوره تی فاتحیه دا له نویژدا. وه له گوره ترین پایه کانیه تی. کاتی که ناوی عیباده ت برأ، سوره تی فاتحیه به شیکه له به شه کان، وه مه به ست پیی خویندنی سوره تی فاتحیه یه. وه ک چون وته ی خویندنه وه به کار هینراوه و مه به ست پیی نویژ بووه. وه ک خودای گوره نه فهرمویت: ﴿أَقْرَبُ الصَّلَاةِ لِدَوْلِكَ الْأَمْسِ إِنَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَلِيَّ وَقُرْمَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْمَانَ الْفَجْرِ كَانَتْ مَشْهُودًا﴾. نویژی به یانی به جی به یینه به رستی قورمان خویندنی نویژی به یانی هه میسه ده ببینریت له لایه ن فریشته کانی شه وو پژه وه

^۱ مسلم/۲۹۶/۱/النسانی فی الکبرا/۱۲/۱۱/۵ ص ۱۶

^۲ الاسراء ۱۱۰.

^۳ الفتح الباری/۲۵۷/۸ ص ۱۷.

^۴ الاسراء ۷۸.

مه‌به‌ست پیئی نویژی به‌یانیه. وه‌ک له ه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا نا‌ماژه‌ی پیی کراوه‌که: فریشته‌کانی شه‌وو فریشته‌کانی پوژ نا‌ماده‌ی ده‌بن و نا‌کایان لییه‌تی.^۱

پیویستی خویندنی فاتیهه له گشت نویژه‌کاندا به پیش نویژی بیټ یان له دواي پیش نویژهوه یان به ته‌نیا بگریټ

ئه‌و فرمودانه‌ی که باس‌مان کرد ه‌موو به‌لگن له‌سه‌ر ئه‌وه که ده‌بی فاتیهه له نویژدا بخوینری، زوړیک له زانایان هاوده‌نگن له‌سه‌ری. ئه‌و فرموده‌ی که باس کرا که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرموی: ه‌ره‌که‌سی نویژی کردو فاتیهه‌ی تیا نه‌خویند، نویژه‌که‌ی نا‌ته‌واوه.^۲ الخراج یانی: نویژه‌که‌ی ته‌واو نیه، وه‌ک له فرموده‌که‌دا مانای کردوه. دپسان له ه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا ها‌تووه‌له عوباده‌ی کورپی سامیته‌وه نه‌لیت: پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرمویه‌تی: نویژی نه‌کردوه که‌سی که فاتیهه نه‌خوینتی.^۳ وه‌ له ه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌ی ئیبنو خوزیمه‌و ئیبنو حباندا ها‌تووه له ئه‌بو هوره‌یره‌وه په‌زای خوی لبیټ نه‌لیت: پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) ئه‌فرمویت: هیچ نویژی دروست و ته‌واو نییه که دایکی قورنانی (فاتیهه‌ی) تیا نه‌خوینری.^۴ فرموده له‌م باره‌یه‌وه زۆره که پیویسته له‌سه‌ر نویژ خوین که سورته‌ی فاتیهه بخوین پییش نویژ بیټ یان له دواي پیش نویژه‌وه بیټ یان خوی ته‌نیا بیټ له ه‌مو نویژه‌کانداو له ه‌مو رکاتی‌کدا.

ته‌فسیری هانا بردن به خودا-الاستعاذه-جوکه‌مه‌کانی

خودای که‌وره نه‌فرمویت: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيَّةِ ۝۱۳﴾ وَإِنَّمَا يَنزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝. چاو بیژشه‌و فرمان به کاری چاک بده‌و له‌و نه‌زانانه واز به‌ینه، ه‌ره‌رکاتی‌کیش خه‌یالاتیکی خرابت له شه‌یتانه‌وه تووش ها‌ت ه‌ر په‌نا به خوا به‌ره، که خوی بیسه‌رو زانایه. وه‌نه‌فرمویت: ﴿ادْفَعْ بِالَّذِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ حَتَّىٰ تُعْلِمَ بِمَا بِصُفُورَتِكَ ۝۱۶﴾ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝۱۷﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ۝. تو وه‌لامی خرابه به چاکه بده، نیمه‌باشتر ده‌زاین ته‌وانه چی ده‌لین. تو بلی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! هانا‌م به تو له دنده‌نی شه‌یتانه‌کان. ه‌ر

^۱فتح الباری/۲۵۱/۸/مسلّم/۴۳۹/۱/ص ۱۷.
^۲أحمد/۲۵۰/۲/سه‌حیحه.
^۳فتح الباری/۲۷۶/۲/مسلّم/۲۹۵/۱.
^۴ابن خزیمه/۲۴۸/۱/ابن حبان/۱۳۹/۳/سه‌حیحه.
^۵الاعراف/۱۹۹-۲۰۰.
^۶المؤمنون/۹۶-۹۸.

ماناش ده بهم بهر تو، که نهوان دین به لاهوه، وه نه فرمویت: ﴿وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّذِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ تَمُوتُ وَحَيْمٌ ۝۲۱﴾ وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُرٌّ حَقٌّ عَظِيمٌ ۝۲۲ ﴿وَمَا يَزْعُوكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾^۱ چاکه و خرابه وه یک نین، تو هه میشه وه لاهی چاکتر بده روه، نهوسا که سنی له گه ل تودا دوزمنه ده بیته دوسی نزیکت. نم کارهش هه روش که سانی ده بی که بتوان خوراکر بن، هه رکه سیش نه و کاره ی توش بیت، دیاره زور به خته وره. هه رکاتی له شهیتانه وه توشی خه یالاتی بوی، خیرا په نا به خوا به ره که خوی بیسه رو زانایه. نه و سنی نایه ته که چواره می نیه له مانایه که خودای گه وره فرمان ده کا به به تنگوه چونی و یارمته می دانی دوزمنی ناده می و چاکه له گه ل کردنی تا نه ی گپرتته وه سه سوشته پاکه که ی خوی که دوستایه تی و دلپاکیه. وه فرمانیشی کردوه به په نا کرتن به خدا له دوزمنی شهیتانه کان. چونکه شهیتان به تنگوه چون و چاکه نازانی و قبولی ناکات. هه ره ناو چونی نه وه ی ناده می دیت. له بهر نه وه که دوزمنایه تیه کی زور به میز له نیوان نه و باوکیاندا ناده م هه بووه له پیشا. وه خودای گه وره نه فرمویت: ﴿يَبْقَىٰ آدَمُ لَا يَفْنَىٰ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَ مَا سَأَلْتَهُمَا إِنَّهُمُ يَرْجِعُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَأْتُونَهِمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۲ نه ی نه وه کانی ناده م! شهیتان نه تانده له تینی، هه روه ک دایک و باوکتانی له به هشت ده رکردن. وه نه فرمویت: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾^۳ شهیتان دوزمنی نیوه یه، سا نیوه ش بینه دوزمنی، نه و هه ر بویه دارو ده سته می بانگ ده کا، تا له یارانی ناگر بن. وه نه فرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَلَسَخَدُّونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا﴾^۴ نایه نیوه جگه له من که به ناشکرا دوزمنتانم؟ نای چ گویانه وه یه کی خرابه گویاپرایه لی کردنی ناهه می کاران بق شهیتان. شهیتان سویندی خوارد بق باوکیان ناده م سه لاهی خوی لی بی تهنیا نه و مه به سستی ناموزگاریه وه میچی تریه لام دوسی کرد. چون له گه لمان جولایه وه، خودای گه وره نه فرمویت: ﴿قَالَ فِعْرِيكَ لَا تَعْبُدْنَهُمْ أَجْمَعِينَ﴾^۵

۱ فصلت ۳۴-۳۶.

۲ الاعراف ۲۷.

۳ فاطر ۶.

۴ الکهف ۵۰.

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿۱﴾ . وتی: دہسا سویند بہ دہسہ لاتی تو سہر لہ بہریان گومرا دہ کہم،
 مہ گین نہوانہی بہ پاکسی دہت پەرستن. وہ نہ فرمویت: ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
 الرَّجِيمِ ﴿۱۵﴾ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿۱۱﴾ إِمَّا سَأَلْتَهُنَّ عَلَى الَّذِينَ
 يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ﴿۲﴾ کاتئی قورئان دہ خوینی ہەر پہنا بہ خودا بہرہ لہ شہیتانی تہق
 کراو، نہ و ہیج زڈیکی نیہ بہ سہر نہوانہوہ کہ خاوەنباوہ پښ خویمان بہ پەرورہ دگاریان سپارودہ، نہ و
 ہەر بہ سہر نہوانہوہ دہستی دہروا، کہ خویمان کردوہ تہ دوستی و شہریک بق خودا دادہ نین.

پہنا بردن بہ خودا پیش قورئان خویندن

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿۲﴾ کاتئی قورئان
 دہ خوینی ہەر پہنا بہ خودا بہرہ لہ شہیتانی تہق کراو. واتہ: کاتئی ویستت قورئان بخوینیت. وہ کہ نہم
 نایہ تہ شر کہ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ ﴾ . نہ گہر
 ہلئسان بق نوینژ کردن دم و چاو و دہستہ کانتان بشون، واتہ: نہ گہر ویستت ہلئسان بق نوینژ دم و
 چاو و دہستہ کانتان بشون، بہ لگہیش لہ سہر نہمہ نہ و فرمودانہیہ کہ پیغہ مہبری خودا فرمویت لہ
 بارایہ وہ. نیمامی نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ لہ نہبو سہ عیدی خودہ ریہ وہ، وتی: پیغہ مہبری خودا ﴿۱۱﴾
 کاتئی کہ ہلئدہ ستا بق شہ و نوینژو دہستی دہ کرد بہ نوینژ اللہ اکبری دہ کرد نہی فرمو: نہی خودایہ پاک
 و بیعہیبی و ستایش ہەر بق تویہ. مہزنہ ناوت و زڈر گہورہی، جگہ لہ تو ہیج شتی بق پەرستن
 ناشی، پاشان سی (جار لا إله إلا الله) ی دہ کردو پاشان نہی فرمو: پہنا دہ گرم بہ خودای بیسہرو زانا
 لہ شہیتانی تہق کراو لہ دنہ دان و فوتیکردن و فوکردنی^۱. خاوەنی ہەر چوار سونہ نہ کہ ریوایہ تیان
 کردوہ تیرمزی نہ لیت: نہمہ بہ ناویانگ ترین شتہ لہم بہ شہدا (الباب-تفسیری-النہر) بہ مرادن وکہ
 خنکاندنہ وہ -النفخ- بہ خو بہزل زانی و -النفق- بہ شیعرو دہمہ تہقی کردوہ. وہ کہ نہبو داودو
 نیینو ماجہ ریوایہ تیان کردوہ لہ جوبہیری کوپی موتعیم وہ لہ باوکیہ وہ، وتی: پیغہ مہبری خودام بینی
 کاتئی کہ چووہ ناو نوینژوہ فرموی: (الله اکبر کبیرا سی جار، والحمد لله كثيرا سی جار، سبحان الله
 بکرہ و أصیلا سی جار)، نہی خودایہ! پہنات پیڈہ گرم لہ شہیتانی تہق کراولہ تیوہ ژندہنی و لہ

۱ ص ۸۲-۸۳.

۲ النحل ۹۸-۱۰۰.

۳ النحل ۹۸.

۴ أحمد/۶۹/۳/ابو داود/۴۹۰/۱/تحفة الاحوذی/۲/۴۷/ابن ماجہ/۱/۲۶۴/ص ۱۸ فرمودہ میکی سہ حیجہ.

فوتیگردنی وکش و فشی له فوگردن و دهمه تَقْتِي. عمر وتی: (همزه) خنکاندنی مونفخه خق بهزلزانی ورونفته) له شیعری^۱. ئیبنو ماجه وتی: ئیبنو موزیر بوی باس کردین: ئیبنو فوزهیل بوی باس کردین عهتای کوپی سانیب بوی باس کردین له عهبدوره حمانی سولهیمه وه له ئیبنو مهسعوده وه له پیغمبهره وه (ﷺ) فرموی: ئهی خودایه پهنات پئیده گرم له شهیتانی ترقی کراو له تیوه ژندنی و خق بهزل زانی و شیعو دهمه تَقْتِي^۲.

په ناگرتن به خودا له کاتی توپهیدا

حافیز نه بو یه علا نه حمدی کوپی عهلی کوپی موسه نای موسلی له موسنه ده که بیدا پریوایه تی کردوه، له ئوبهیی کوپی که عبه وه پهزای خوای لیبت وتی: دوو پیاو تیک هه لچون له لای پیغمبهردا (ﷺ) له توپهیدا لوتی یه کیکیان کرایه وه - تمزع - پیغمبهری خودا (ﷺ) فرموی: من شتیک ده زانم نه که بیللی ئه وهی توشی هاتوه ده پوات. اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ په نا ده گرم به خودا له شهیتانی ترقی کراو^۳. نه سایش پریوایه تی کردوه له الیوم و اللیله دا. بوخاری پریوایه تی کردوه له سولهیمانی کوپی سوره ده وه پهزای خوای لیبت وتی: دوو پیاو قسه میان به یه کتری ده گوت له لای پیغمبهردا (ﷺ) ئیمهش له لای دانیشتبوین، یه کیکیان قسه ی به هاوه له هی دهوت وتوپه بویو پهنگی سور هه لکه رابو پیغمبهر (ﷺ) فرموی: یه پاستی من وتیه که شاره زام نه کهر بیوتایه ئه وهی به سه ریا هاتوه نه دیده ماو لاده چو نه کهر بیوتایه په نا ده گرم به خودا له شهیتانی ترقی کراو^۴. وتیان به پیاوه که: نایه گویت لی نیه که پیغمبهری خودا (ﷺ) چی فرموو؟ پیاوه که وتی: خق من شیت نیم، موسلیم و نه بو داودو نه سانشی پریوایه تیان کردوه له که لی. فرموده ی زۆر ده ریاره ی په ناگرتن به خودا زۆر دریزه ده کیشی باسکردنی لیره دا شوینه که ی له کتیبی الانکار و فضائل الاعمال دایه والله اعلم.

په ناگرتن به خودا - الاستعاذه - واجبه بیان موسته حه به

مهسه له یه که: زانایان کۆده ننگن له سه ر ئه وه که په ناگرتن به خودا موسته حه به فرز نیه، ئه وهی نایخوینتی گونا هبار ناب، پازی گپراویه تیه وه له عهتای کوپی نه بو پریباحه وه له په ناگرتن به خوا له نوژیو له ده ره وهی نوژیشا بق که سی ویستی قورئان بخوینتی واجبه، پازی زا هیری ئم نایه ته ی کردوه ته به لکه (فأستعذ) واته: پنا بگرن. ئه مه فرمانیکی ناشکرایه له سه ر واجبی و به رده وامی پیغمبهریش (ﷺ) له سه ری، چونکه شه ری شهیتان دوره خاته وه، هه ر شتیکیش به و نه بی واجب ته واو

^۱ ابو داود ۴۸۶/۱/ابن ماجه ۲۶۵.

^۲ ابن ماجه ۲۶۶/۱/ص ۱۸ حه سه نه.

^۳ النسائی فی الکبرا ۱۰۲۳۳ حه سه نه.

^۴ فتح الباری ۳۸۸/۶/مسلم ۲۰۱۵/۴/ابو داود ۱۴۰۵/النسائی فی الکبرا ۱۰۴/۶.

نبی، نهو شتهش واجبه، چونکه په ناگرتن به خودا پاریزنکاریه. کاتئ نهو کهسه وتی: په نا دهگری به خوداو وتی: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) په نا دهگرم له شهیتانی تپو کراو. نهوی بهسه.

له چاکي وه شهنگي په ناگرتن

له چاکیهکانی په نا گرتن به خودا، دم پاک و خاوین دهکاتوره لهو شتانهی کهوتویهتی له قسهی بیکهک و خراب و خاوین دهبیتهوه. به تاییهتی بؤ خویندنی قورنانی پیروزکه په ناگرتنه به خوداو داوای یارمهتی لئی و دانفانه بهتواناو دهسهلاتی خودای کهوردها لاوازی عهبدو بی دهسهلاتی دردهخات، بهرامبه ر نهو دوژمنه ناشکرایه که خوی په نا داوه نادیاره. که هرگیز پیکه و تن قبول ناکا و به چاکه کردن مامه لهی له گه لدا ناکرئ به پیچهوانی دوژمنی مرفقهوه. وهک چند نایهت لهو باره یهوه هاتوه، خودای کهوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكَيْلًا﴾. تو بهسر بهندهکانی مندا هیچ دهسه لاتیکت نیه، پهروه ردگارت بریکاریانهو بهسیانه، خودای کهوره فریشتهی ناره خوارهوه بؤشه پکردن دژئ دوژمنی مرویی، ههرکه سی دوژمنی ناشکرای مرویی کوشت شهید بو، وه نهوی دوژمنی ناوهوه کوشتویهتی دهریه دهر بووه له ناو چووه. وه نهوی دوژمنی ناشکرا زال بووه بهسهریدا پاداشتی بؤ دائراوه بهلام نهوی دوژمنی ناوهوه تیکي شکاندوه سهری لیتشیواوه و تاوان باره، له بهر نهوه که شهیتان مرفقه دهبینی و مرفقه نهو نابینی په نای پیدهگری لهو خودایه لئی کهچاوی لئیتهتی و شهیتان نهو نابینی. الاستعاذه بریقیه له په نابردن به خودای کهوره و خو سپاردن پئی له شه پی گشت شه پخوازی. په نا گرتنیش بؤ دهر په پاندن و دهر کردنی شه په. خو سپاردنیش بؤ داواکردنی وه دس هینانی چاکه په.

مانای په ناگرتن به خودا - الاستعاذه-

مانای (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) یانی: من خوم دهسپیرم به خودا له شهیتانی تپو کراو که توشی زیانم بکا له دینمدا یان له دونیامداو بیته له مپه ر له هلسانم بهو کارانهی فرمانم پیکراوه بیکم یان دنم بدا لهسر کارئ که لیم قه دهغه کراوه. چونکه شهیتان هیچ ناگرتنه توره له مرفقه جگه له خودا، هر بویه خودای کهوره فرمانی داوه پیکه و تن و دانانی چاره سر له گه ل شهیتانی مرفقه و چاکه کردن دهر یاره ی بؤ نهوی به لکو نهو سرورشته خراپه ی هیه تی بیگریئ. وه فرمانیشی داوه به په نا گرتن له شهیتانی جنوکه، چونکه نم بهرتیل ورنه ناگریئ، چاکه یش هیچ سودیکی نیه له گه لی، چونکه شهیتان هر به سرورشته خراپه کاره. ناتپاریزئی لئی جگه لهو کهسه ی که دوستی کردوه. نم مانایهش له سی نایهتا له قورنانا هاتوه چواره می نیه. خودای کهوره نه فرمویت: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ

عَنِ الْجَاهِلِينَ^۱ چاو بیوشو فرمان به کاری چاک بده و از له و نه زانانہ بیته نم نایه ته په یوه ندی به هلسوکه و ته و یه دهریاره ی نوژمتی مروی. پاشان نه فرمویت: ﴿وَمَا يَزْعَمُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَوِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^۲ هرکاتی خه یالاتیکی خرابت له شه یقان به لادا هات هر په نا به خودا به ره، که خوی بیسه روزانایه. له سوره‌تی موثمنون دا نه فرمویت: ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ مَنْ أَنْتُمْ بِمَا يَصِفُونَ﴾^۳ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ ﴿۳۷﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ^۴ تو وه لاسی خرابه به چاکه بده، نیمه باشتر ده زانین نه وان چی ده لئین. تو بلتی نه ی په روه ردگارم! هانام به تو له دنه دانی شه یقانہ کان. هر هاناش ده به مه بهر تو که نه وان دین به لامه وه. وه له سوره‌تی حامیمی سه جده دا نه فرمویت: ﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ مَوْلَىٰ حَبِيبٍ﴾^۵ وَمَا يَلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يَلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿۳۸﴾ وَإِنَّمَا يَزْعَمُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَوِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ^۶ چاکه و خرابه وه ک یه ک نین، تو همیشه وه لاسی چاکتر به دهر وه، نه وسا که سی که له که ل تو نوژمنه، ده بیته دژستی نزیکت. نم کاره یش هر توشی که سانی ده بی که بتوانن خوراکر بن. هر که سیش نه و کاره ی توش بیت، دیاره زور به خته وه ره. هر وه ختی له شه یقان وه دوچاری خه یالاتی بووی، گورج په نا به خودا به ره که خوی بیسه روزانایه.

ناوینانی شه یقان

شه یقان له زمانی عه ره بیدا له (شطن) وه دهرمینراوه نه گهر دورکه و ته وه، چونکه شه یقان به سروشتی خوی دوره له سروشتی مروثه وه: به لادانیش دوره له هموچاکه یه که وه. و تراویشه دهرمینراویشه له (شاط) چونکه له ناگر دروست کراوه، هه ندیکی تریش ده لئین: هه ردوکیان له مانادا پاستن، به لام یه که م پاستره. سیبه وه یهی نه لیت: عه رب ده لئین: (تشیطن) فلانہ که س، کاتی که هلسا به کاره شه یقانیه کان. حق نه گهر له (شاط) بوايه ده یان گوت: (تشیط) که واته شه یقان له راستیدا له دوره وه دهرمینراوه. هر یویه هه رشتی یاخی ببی له جنوکه و مروث و گیانه و هر ناوی شه یقانی لیده نین. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ

^۱ الاعراف ۱۹۹.

^۲ الاعراف ۲۰۰.

^۳ المؤمنون ۹۶-۹۸.

^۴ فصلت ۳۴-۳۶.

رُحْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١﴾، نیمه هر پیغمبریک درؤمنیکمان له نیتو شهیتانه کانی بنیادهم و جنوکه دانا. هه ندیک له وان به فریودان قسه‌ی پازاوه و درویان بق هه ندیک پاده‌گه یاند وه له موسنده‌ی نیمامی نه حمدها هاتوه له نه بو زه پوهه په زای خوی لیبتته لیت: پیغمبری خودا (ﷺ) نه فرمویت: (ئی نه بو زه پونا بگره به خودا له شهیتانی مرؤف و جنوکه، وتم نایا مرؤفیش شهیتانی هه‌یه، وتی: به لئی^۲. وه له سه‌حیحی موسلیمیشدا هاتوه هر له نه بو زه پوهه نه لیت: پیغمبری خودا (ﷺ) نه فرمویت: نافرته و گویدرئو سه‌گی رهش نویژ ده‌پریت، وتم: ئی پیغمبری خودا (ﷺ) (مابال) جیوازی سه‌گی رهش له سه‌گی سورو زهرد چییه؟ فرموی: سه‌گی رهش شهیتانه^۳. نیببو جه‌ریر پیوایه‌تی کردوله عومری کوپی خه‌تابه‌وه په زای خوی لیبتت سواری بارگیریک بوو له‌نجو لاری ده‌کرد نه‌ویش لئی نه‌دا، نه‌لام له‌نجو لاره‌کی زیاتر ده‌بوو، دابه‌زی لئی وتی: ئیوه له‌سه‌شه‌یتانی نه‌ب منتان سوار نه‌کردوه، لئی دابه‌زیم تا خویشم له بیر کردبو) سه‌نه‌ده‌کانی سه‌حیحه^۴.

مانای ره‌جیم

(الرجیم) له‌سه‌ر وه‌زنی -فعیل- ی به‌مانای -مفعول- واته: نه‌فرین لیکراو تپوکر او بیبه‌ش کراو له هه‌موو چا‌که‌یه‌ک. وه‌ک خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾. نیمه ناسمانی دنیا‌مان به‌نقد چرا پازاندوته‌وه. کردی‌شمانن به‌که‌ره‌سته‌ی پاوه‌دونانی شهیتانه‌کان. وه نه‌فرمویت: ﴿إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ﴿٧﴾ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَدِّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ نُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَأَصِيبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شَهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾، نیمه ناسمانی دنیا‌مان به‌نه‌ستیره‌کان پازانده‌وه، له‌گشت شهیتانی نافه‌رمانی‌شمان پاراست، ئیتر له بالانشینان گوی ناگرن، له‌گشت لاهه‌ پاو ده‌نرین. تا دوریان بخه‌نه‌وه و هه‌میشه‌ش نازاریان هه‌یه. مه‌گین نه‌وه‌ی هر له‌په‌ر شتی بفرینتی نه‌ویش بلئسه‌ی کرپکی شوین

۱ الانعام ۱۱۲.
 ۲ احمد/۱۷۸/۵/حه‌سه‌نه.
 ۳ مسلم/۱/۳۶۵.
 ۴ الطبری/۱/۱۱۱.
 ۵ الملك.
 ۶ الصافات ۶-۱۰.

دهكه وى. وه نه فرمويټ: ﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَرَبَّتْنَاهَا لِنَنْظُرِيكَ ۗ وَحَفِظْنَا بِهَا مِنَ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيبٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنْ أَتَرَكَ السَّمْعَ فَأَلْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ﴾^۱ له نامانه چهند بورجيتكان دوست كړدوه پازاندومانه ته وبقئ وانهى سهر دهكن. نه وانه شمان له گشت شهيتانيكى توپكرو پاراست. مهگين نه وانه به دزيوه كوئ دهگرن كه گرځه ناگرىكى پوناك پايان دهنئ. چهندين نايه تي تريش هريم جور هاتوه. و تراوه (رجيم) به ماناي (راجيم) يش هاتووه. چونكه په لامارى خلكى نهدات وتوشى دودلى سرقالى و گوماني دهكات. به لام ماناي په كم ديارترو پاستره.

په كهم نايه ته له سورته فاتحه

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ هاره له كاني پيغه مبر به ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ده ستيان ده كره به خو يندنى قورناني پيروز، زانايان كړدهنگن له سر نه وه كه هه نديكه له نايه تيكي سورته نه مل، پاشان زانايان ناكركيان هه بووه، ناي نايه تيكي سهره خويه له سهره تاي گشت سورته تيكا يان له سهره تاي هه موو سورته تيكا نوسراوه يان هه نديكي نايه تيكا له گشت سورته تيكا، نه وانهى وتويانه نايه تيكا له گشت سورته تيكا بيجكه له سورته به راءت نيينو عباس و نيينو عومرو نيينو زويه يرو نيينو هوره يره و عه لى يه. وه له شوين كه وتواندا عتا و تاوس و سه عيدي كوپى جوبه يرو مه كحول و زوه رى و عه بدلای كوپى موباره ك و شافعى و نه حمدهى كوپى هه نبل، له پيوايه تيكا نيسحاقى كوپى پاره ويلي نه بو عوبه يد قاسمى كوپى سه لام په حمه تي خويان ليبي ماليك و نه بو حنيفه و هاره له كانيان وتويانه: نه نايه تيكا له فاتحه و نه له سورته كاني تريشا، نه بو داود نه لئت: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ نايه تيكي سهره خويه له سهره تاي هه موو سورته تيكا، به لام له سورته كان نيه، نه م پيوايه ته له نيمامى نه حمه دوه هه توه.

به ناشكراو به نه هيني خويندن ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ له نويژه ناشكراكاندا

به لام خو يندنى ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ له نويژدا، نه وهى ده لئ له فاتحه نيه به ناشكرا ناي خو ينى، وه نه و يش ده لئ: نايه تيكا له سهره تاي فاتحه و وه هه ناخو ينى به ناشكرا، به لام نه وهى ده لئ: له سهره تاي سورته كانه و په يه ك پانين، شافعى ده لئ: به ناشكرا ده خو ينى له كه ل فاتحه و سورته كاني تريشا، نه مه قسهى هه ندي له هاره له كاني پيغه مبرو شوين كه وتوان وييشه و ايانى پيشينه و پاشينهى موسولمانانه، نه و هاره لانهى به ناشكرا خو يندويانه: نه بو هوره يره و نيينو عومرو نيينو عباس و مو عاوييه يه. نيينو عه بولبه. به يه قيش گي پراويانه ته وه له عه لى و عومه روه.

نه كرد كز چهره يه كان ناپه زايان ده رپى له سهر نه وه، جارى دوهم نويزى كرد ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾ ۱. وه له م فرموده و نه سهراناوه كه باسمان كرد به سهو جى متمانه يه بيكه يه به لگه بق نم قسه يه. جگه له وانى تر. به لام نه يارى و رپوايه تى غريب و پنگاكانى و لاواز كردن و په خنه گرتن و به چاك زانينى نه وه شوينى ترى خوى هه يه. هه نديكى تر ده لئين: له نويزدا ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ به ناشكرا ناخوينى، نه ویش جيگير بووه له هر چوار خه ليفه كه وه و عبدالله كوپى موفغه هل و كومه لى له شوين كه وتوان و پاشينه كانيش، نه وه رپيازي نه بو خه نيفه و سهورى و نه حمه دى كوپى خه نه له. له لای نيمامى مالك ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ نه به ناشكراو نه به نهينى هرگيز ناخوينى، به لگه شيان نم فرموده يه يه كه له سه حى موسليم داله عايشه وه په زای خواى ليبيت نه فرمويت: پتفه مبر ﴿الله﴾ ده ستى ده كرد به نويز به (الله اكبر) كردن و خویندن ﴿الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ ۲. وه له هه ردو سه حه كه دا هاتوو له نه نس كوپى مالك وه نه لئيت: له پشت پتفه مبر وه و نه بو به كره وه و عومرو عوسمانه وه نويزم كروه به ﴿الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ ده ستیان پيكر وه. موسليم نه لئيت: ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ يان نه كروه، نه له سه ره تاي خویندن و نه له كوتاييه كه شيدا ۳. وه هر به وشيوه يه له سونه نه كاندا هاتوه له عبدالله كوپى موفغه له وه په زای خواى ليبيت ۴. نه مه قسه و بچونى نيمامه كانه په حمه تى خوايان ليبيت له م مه سه له يه دا قسه كانيان له يه كه وه نزىكه، كه كرده نكن له سهر نه وه كه دروسته هه ركه سى به ناشكرا يان به نهينى ﴿الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ بخوينى، سوپاس و ستايش بق خوادى كه وه.

رپوى ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾

نيمامى نه حمه رپوايه تى كروه له پياويكه وه له پشت پتفه مبر وه بووه ﴿الله﴾ وتى: كویدريزه كه ي به پتفه مبر ﴿الله﴾ منيش وتم: شهيتان كلول بى، پتفه مبر ﴿الله﴾ فرموى: مه لى شهيتان كلول بى، كه تق وقت شهيتان كلول بى، خوى لا گه ورده ده بى و ده لى به تواناى خوم به زاندم، نه گه ر وت ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾ بچوك ده بيته وه تا وهك ميشيكي لى ديت ۵. نه سائى رپوايه تى كروه له اليوم والليلة دا

۱ مسند الامام شافعى ۱/۸۰۰، الحاكم ۱/۲۳۳.

۲ ابن ابى حاتم ۱/۱۲.

۳ فتح البارى ۲/۲۶۵، مسلم ۱/۲۹۹. قال الحافظ فى بلوغ المرام: وفى رواية أحمد والنسائى وابن خزيمة.

۴ الترميزى ۲۴۴.

۵ احمد ۵/۵۹، ص ۲۰ حه سه نه.

له ئیبنو مەردووه بیهوه له تفسیره کهیدا له ئوسامه ی کورپی عومیرهوه ئەلئیت: له پشت پیغه مبهروه بوم (ﷺ) باسی کردو فرموی: ئاوا مەلئ، چونکه خۆی لا گوره دەبی، تا وهک خانویهکی ئی دیت، به لکو بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ بهوه بچوک دەبیتهوه تا وهک مێشیکێ لی دیت^۱. ئەوهیش بههزی ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ وهیه.

له پیش هه موو کاریکهوه ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ زۆر چاکه

هه رویه سونهت و چاکه ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ کردن له هه موو کردارو گفتارێکدا، له سه ره تای وتار خوێندنیشدا هه ر باشه وهک هاتوه. وه له چونه سه رئاویشدا هه ر چاکه وهک فرموده هاتوه له و باره یه وه^۲. وه له سه ره تای ده ستنویژ گرتنه وه هه ر پێویسته وهک له موسه نه دی ئیمامی ئه حمه د و سونه نه کاندای هاتوو له رپوایه تی ئه بو هوره یه وه سه عیده ی کورپی زه یدو ئه بو سه عیده وه به مه رفوعی: ده ستنویژ ئیه بۆ که سی که ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ ی له سه ر نه کات^۳. فرموده یه کی حه سه نه. وه له کاتی نان خواردنیشدا هه ر سونه ته، وهک له سه حیی موسلیما هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموی به زکوره که ی عه مری کورپی سه له م بلی: به ناوی خوداو به ده ستی راستت بخۆ و له بهر ده می خۆته وه بخۆ^۴. وه هه ندێ له زانایان به واجیبیان داناوه، وه ناوی خوا هیئان له کاتی سه رجیی کردنا سونه ته، وهک له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه له ئیبنو عه باسه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: ئه گه ر یه کێ له کاتی سه رجیی کردنا له گه ل ه اوسه ره که یدا بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ خواجه شه یتانمان لێدور بخه ره وه، له نه وه کانیشکان به دوری بگره، ئه گه ر له و کاته دا خودا هه ر مندالیکیان پێبیه خشی هه رگیز شه یتان زیانی پێناگه یه نیت^۵.

﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ په یوه ندی به چیه وه هه یه

ئا لێره دا بۆت پون ده بیته وه که دوو پاگه ی زانایانی زمانه وانێ ده رباره ی شه وه ی په یوه ندی به پیتی بائه وه -الب- هه یه، ده لێن: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ ئایه ته و شته فعله له یه که وه نزیکن. هه رچی ده رباره ی له قورئاندا هاتوه، یان به ئیسم دانراوه. خه ملێنراوه: به ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ ابته اشئ، وهک خودای گوره

^۱ النسائی فی الکبرا/ ۱۴۲/۶/ حه سه نه.

^۲ عون المعبود/ ۶/۱/ ص ۲۱.

^۳ أحمد/ ۴/ ۴۱/ ۳، أبو داود/ ۱/ ۷۵، تحفة الاحوذی/ ۱/ ۱۱۵، حه سه نه. النسائی/ ۶/ ۱/ ابن ماجه/ ۱/ ۱۴.

^۴ مسلم/ ۳/ ۱۶۰.

^۵ فتح الباری/ ۹/ ۱۳۶، مسلم/ ۲/ ۱۰۵۸ ص ۲۱.

نه فرمویت: ﴿وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ جَمْرَتَهَا وَمُرْسَتْهَا إِنْ رَجَى لِقَاءُ رَبِّكَ لَفُوقَ رُحْمٍ﴾^۱ وتی: له ناویدا سوار بن پروانه بونی و لهنگری به ناو خودایه، خودای من لیبوردهو دلوفانه، وه نهوی به -فعل- خه ملاندویه تی، نهو فعله نه مر بیته یان خه بهر بیته وهک: إبدأ باسم الله -یان- ابتدأت باسم الله -له بهر نهوی به که خودای گوره نه فرمویت: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾^۲. بخویته! به ناوی پهروه دگارت وه که هه مو شتیکی دروست کردوه، هه دوو پاکه راسته. چونکه فعل ده بی سهرچاوه یه کی هه بی بؤت هه یه که فعل و سهرچاوه ره چاوه بکه ی. نهویش به پیی نهو فعله ی که بؤی ناوانراوه له پیشیه وه، نهگه رب بؤ -قیاما و قعودا او اقلا او شرابا او قراءه او ضواء او صلوة- نهوی دروسته هیئانی ناوی خودایه، له هه لسان بهو شتانه هه مووی بؤ پیژوی و پیشته بهستن و وهرگرتنی نهو شتانه یه که به ناوی خوداوه یه. والله أعلم.

مانای وتی الله

الله ناوهی پهروه دگاری پاک و بیعیب و هه ره مه زنه، پیشی ده وتری ناوی هه ره مه زن، چونکه به گشت نهو وه سفانه وه سف ده کری، وهک خودای گوره نه فرمویت: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالشَّهَادَةُ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^۳ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ^۴ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ^۵ نهو خودایه وایه که غهیره ز نهو بؤ په رستن ناییت، له نه دیارو دیاران ناگاداره و به خشنده و دلوفانه، نهو خودایه که له و بهدر شیای په رستن نیه پادشایه. پاکو بیگه رده. سهرچاوه ی هیمنایه تی، هیمنی دهره به سه ر هه موو شتیکا راده گا، گشت ده سه لات به ده ست نهوه، به سه ر هه موو شتیکا زاله شایسته ی هه مر گه وره یه که، خودا پاکه لهو شتانه ی نهوان ده یکه نه شه ریکی. هه ره نهو خودای وه دیهینه ری داهینه ری وینه گر، ناوی هه ره جوان بؤ نهوه، هه رشتی له ناسمان و زه ویدا په سه نی پاکی نهو نه دن و هه ره خویته ی به ده سه لاتی کارزان. نهو ناوانه ی تر هه مووی سیفاتی خودان. وهک نه فرمویت: ﴿قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَلَا تَجْهَرُوا بِصَلَاتِكُمْ وَلَا تَخَافُتُمْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾^۶. بلی:

۱ هود ۴۱.

۲ العلق ۱.

۳ الحشر ۲۲-۲۴.

۴ الاسراء ۱۱۰.

هاوار له خوا بکن یان هانا به په حمان بهرن، هه ریه کیکه. ئو ناوی نۆر پیرۆزی هه یه. وه له ههردوو سه حیه که دا هاتوله ئه بو هورهیره وه که پیغه مبهری خودا (ﷻ) فرمویه تی: خودا نه وه دو ئو ناوی هه یه، سه د یه کێ که م، هه رکه سی هه ژماری ده کا ده جیته به هه شت^۱.

مانای به خشندهی دلۆفان

﴿اَلرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ﴾ ده هنده و دلۆفان. دوو ناوت له الرحمه دهرهینراون له سه ر شیوهی موبالهغه به لام (اَلرَّحْمٰنُ) به لیغ تره له (اَلرَّحِیْمُ) وه له قسه که ی ئیبنو جه ریره وه وه رده گیری که هاودهنگی هه یه له سه ر ئه مه. قورتویی وتی: به لگه له سه ر ئه وه دهرهینراوه ئه وه فرموده یه که ترمزی هیناویه تی و به سه حیه شی داناوه له عه بدولپه حمانی کوپی عه وه وه په زای خوی لیبت که بیستویه تی له پیغه مبهری خوداره (ﷻ) که ئه یفه ره مو: خودای گوره فرمویه تی: من په حمانم په حمم وه دی هینا و ناویکم بۆ دهرهینا له ناوی خۆم، هه رکه سی سیله ی په حمی به جی هینا، منیش ده یگه یه نم به په حمی خۆم، هه رکه سی شی بره پیتی منیش بره یومه. وتی: ئه مه ده قیکه له دهرهیناندا، دان نه نانی عه رب به ناوی (اَلرَّحْمٰنُ) دا له نه فامیه وه بووه به رانه بر به خودا وه ی پیویسته دهریاره ی خودا. قورتویی گوتی: پاشان وتراوه: ﴿اَلرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ﴾ هه ر دوکیان یه ک مانان، وه ک: (ندمان وندیم) ئه بو عوبه یده یش هه روای وتوه، وتراویشه: دروستکردنی فعلان وه ک فعلیل نیه. چونکه فعلان نابی مه گین ده بی له سه ر موبالهغه ی فعل بیته وه ک ئه مه قسه ی تو: غضبان بۆ پیاوی که نۆر توپه یه. به لام فعلیل به مانای الفاعل والمفعول دیت. ئه بو عه لی فارسی وتی: (اَلرَّحْمٰنُ) ناویکی گشتگیره بۆ هه موو جوړیکی به زه ییه که تایبه ته منده به خوداوه. به لام (اَلرَّحِیْمُ) دهریاره ی خاوه ن باوه پانه. وه ک خودای گوره ئه فه رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَحِيْمًا﴾^۲. خودا بۆ خاوه نباوه پان دلۆفانه. ئیبنو عه باس ئه لیته: دوو ناوی ناسکن هه ریه که یان له وی تریان ناسکتره. واته زیاتر په حمه ته^۳. ئیبنو جه ریر ئه لیته: سه ری کوپی یه حیای ته میمی بۆی گێرپانه وه، عوسمانی کوپی زه فر بۆی گێرپانه وه که بیستم له عه زه میه وه ده یوت: (اَلرَّحْمٰنُ) بۆ گشت دروستکاره کان

^۱ فتح الباری ۱۱/۲۱۸، مسلم ۴/۲۶۲ ص ۲۱.

^۲ الاحزاب ۴۳.

^۳ القرطبی ۱/۱۰۵ ص ۲۱.

(الزَّيْرِي) بقِ خَاوَه نِباوَه پان^۱. و تیان: بویه خودای گوره نه فهرمویت: ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلِّ بِرُوحِ خَيْرِكُمْ﴾^۲. له سر تهختی فهرمانده وایی
 خوی دامه زراوه، هر نه ویشه خودای په حمان. وه نه فهرمویت: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ﴾^۳. نه و
 په حمانه ی له سر تهختی خوی دامه زرا. خودا باسی دامه زرانندی هیتاوه به ناوی خویوه که په حمانه،
 بونه وهی به زهیی خوی هه موو دروستکراوه کانی بگریته وه. وه نه فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّيٰ عَلَيْكُمْ
 وَمَلَائِكَتُهُ يُخَرِّمُكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾^۴. خودا بقِ خَاوَه نِباوَه پان
 دلوفانه خاوه ن باوه پانیشی تایه به تمه ند کردوه به ناوی خویوه (الزَّيْرِي) ه و تویانه: نه مه به لگه به له سر
 نه وه که ناوی (الزَّيْرِي) به زهیی زیاتری تیدایه وگشتگیر ترله هه ردوو دنیا دا دهریاره ی دروستکراوه کانی.
 به لام (الزَّيْرِي) تاییه ته به خاوه نِباوَه پانه وه. به لام له دعای مه سُوردا هاتوه: په حمانی دنیا و پدزی
 دواپی و په حیمی دنیا و پدزی دواپی. ناوی په حمان تاییه ته به خودا خویوه وه. نه و ناوه بقِ هیچ که سی
 تر نابی. وه که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا
 يَجْهَرَنَّ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾^۵ بلی: هاوار له خودا بکن، یان هانا به په حمان به رن
 هه ره یه کیکه. نه و ناوی نقد پیروزی هه یه. وه نه فهرمویت: ﴿وَسَلِّ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجْمَلْنَا
 مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ﴾^۶ له و پیغه مبه رانهش بپرسه که بهر له تو په وانه کراون، نایه نیمه
 بپارمان داوه جگه له خودا هیچ شتی تر په رست بی؟ کاتی که موسه یله مه ی دروزن ناویانگی بلایه ی
 کرد ناوی لیترا په حمانی به مام، خودای گوره پو شاکسی دروزنی کرد به به ریداو ناویانگی پیوه
 دهر کرد. ناوی نه دده هیترا به موسه یله مه ی دروزن نه بی. وای لیها ت بو به نمونه ی دروزن له ناو خه لکیدا
 له شارو لادی و دهورنشین و عه ره به کچهریه کاند. به و شیوه به ناوی خودا که (الزَّيْرِي) ه بو به و ناوه

^۱ الطبری/۱/ ۱۲۷ ص ۲۲.

^۲ الفرقان ۵۹.

^۳ طه ۵.

^۴ الاحزاب ۴۳.

^۵ الاسراء ۱۱۰.

^۶ الزخرف ۴۵.

که هیچ کس بوی نه بی خوی پی ناو بنی ته نیا خودا خوی نه بی. وه که نه فه رمویت: ﴿قُلْ أَدْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرُوا بِصَلَاتِكَ وَلَا تَخَافُتْ بِهَا وَاتَّبِعْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾^۱. بلی هاوار له خودا بکن یان هانا به په حمان بهرن هر یه کیکه شو ناوی زود پیروزی هه یه. کاتی که موسه یله مه ناووی خوی به وه نا، کس شو ناووی به کار نه ده مینا جگه له وانهی که شوینی که وتبون و له گو مپایه دا له گه لی بون. به لام - الرحیم - خودای گوره وه سفی غهیره ز خوی پیکردوه وه نه فه رمویت:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾^۲ پیغه مبه ریک هاته لاتان له خوتانه، هر به لایه به سه رتان بی لای گرانه. زود دلی له سه ر ئیوه یه، دلسوزی باوه پدارانه و دلوفانه. وه چون وه سفی غهیره ز خوی شی کردوه به ناوه کانی، وه که نه فه رمویت: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾^۳ ئیمه مروفمان له تنوکه ئاویکی ئاویته وه دی مینا تا تاقی بکه ینه وه، گوئی بیستن و سوامی بینینیشم پیدا. کورتهی باسه که نه وه یه هندی له ناوه کانی خودا، ناوی که سی تری لینه نراوه، هندی کیش ناوی جگه له خودا خوی لی نراوه. وه - الله - الرحمن - الخالق - الرزاق - له م جوره، هر بویه به ناوی خودا دهستی پیکردوه وه سفیشی کردوه به - الرحمن - چونکه ناسراوترو تاییه تتره له - الرحیم - چونکه شو ناو هینانه نه بی به به پیزترین ناوو تایه به تترین ناو بی. هر بویه به م ناوه تایه به ته دهستی پیکردوه وه له فه رموده ی نوموسه له مه دا هاتوه که پیغه مبه ری خودا ﷻ خویندنه که ی بیت بیت ده یبری ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾^۴ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۵ ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾^۶ ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ﴾. هه ندیکیان هه روا خویندویانه ته وه، هه ندیکیشیان نه یایه ده م یه که ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ مانای ستایش الهه

نه بو جه عفری کوری جه ریرنه لیت: مانای ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ستایش کردنی خوی به دلسوزی جگه له و شتانه که ده په رستری جگه له و، به هزی به خشینی شو به هرهانی که له ژماره نایه ت که داویته ی به عهده کانی. هیچ کس په ی به ژماره ی نابا جگه له خودا خوی، وه ریکخستنی نه ندامه کانی مهردم بؤ گوئی پاره لی و به ندایه تی کردنی، توانینی نه ندامه کانی لاشه ی نه وانی که پییان سپیازوه هه لسن به

^۱ الاسراء ۱۱۰.
^۲ التوبة ۱۲۸.
^۳ الانسان ۲.

فهرزه‌گانی، له‌گه‌ل ناسانکاری بۆیان له‌بده‌ست هیتانی بژیوی ژیان له‌دونیا داو‌بده‌ست هیتانی
گوزهرانیکی خوش بۆیان، که‌شایه‌نی ئه‌وه‌ش نین که‌پیت داوین. وه‌ئاگاداری کردون له‌وه‌کارانه‌که
به‌ره‌و ژیانیکی مه‌تاهه‌تایی ده‌یان بات، وه‌مالیکی هه‌میشه‌یی له‌به‌هه‌شتی به‌ریزی نه‌بپاوه‌شدا.
سوپاس و ستایش بۆ په‌روه‌ردگارمان له‌سه‌ر ئه‌و به‌هرانه‌ی هه‌موو له‌گشت کاتیگدا. ئیبنو جهریر
ئه‌لئیت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ ستایشیگه‌خودا خۆی کردویه‌تی له‌سه‌ر خۆی، له‌نیوانیشا دیاره‌که‌فرمان
ده‌کا به‌عه‌بده‌گانی که‌سوپاس و ستایشی بکه‌ن، وه‌که‌ئوه‌وایه‌که‌به‌رموی: بلین سوپاس و ستایش
بۆ خودای گه‌وره. وه‌وتی: وتراوه، ئه‌و که‌سه‌ی ده‌لی سوپاس بۆ خودا، ستایشی خودایه‌به‌ناوه
په‌روه‌زه‌گانی و سیفته‌به‌رزه‌گانی. وه‌که‌ده‌لی: (الشکر لله) سوپاس بۆ خودا له‌سه‌ر ده‌سه‌لات و
به‌هره‌گانی.^۲

جیاوازی له‌نیوان الحمد والشکر

ئه‌گه‌ر وه‌رده‌کاری له‌نیوانیدا بکه‌ی گشتگیری و تاییه‌تمه‌ندیه‌که‌هه‌یه. وه‌ی (الْحَمْدُ) گشتگیر
تره‌له‌وته‌ی (الشکر) به‌پیتی داڕشته‌که‌یان، چونکه‌(الحمد) له‌سه‌ر سیفته‌ی لازم و متعدی یسه. تو
ده‌لئیت: حمده‌لفروسیه‌واته: ستایشم کرد له‌به‌ر سوارچاکی و پزگرتنی. ئه‌مه‌تاییه‌ته. چونکه‌هه‌ر
به‌قسه‌نابی و ناگری، به‌لام (الشکر) گشتگیرتره‌به‌پیتی داڕشته‌که‌ی چونکه‌به‌قسه‌کردارو
نیازیسه، ئه‌مه‌یش تاییه‌تمه‌ندیه‌کی تره. ئه‌مه‌یش ته‌نیا له‌سه‌ر سیفته‌ته‌متعديه‌کانه‌ناوتری شکریه
لفروسیه، به‌لکو ده‌لئین: شکریه‌علی کرمه‌و إحسانه، ئه‌مه‌کورتی ئه‌م باسه‌یه‌که‌پاشینه‌کان
هیناویانه‌والله‌اعلم. ئه‌بو نه‌سر ئیسماعیلی کوپی حه‌ماد جه‌وه‌ری وتی: الحمد پیچه‌وانه‌ی زه‌مه.
ده‌لئین: حمدت الرجل أحمده‌حمدا و محمدة‌فهو حمید و محمود، التحمید به‌لیغ تره‌له‌الحمد، الحمد
یش گشتگیر تره‌له‌الشکر ستایش کردنه‌له‌سه‌ر ئه‌و چاکه‌کاره‌له‌سه‌ر ئه‌و چاکه‌یه‌ی کردویه‌تی.
ده‌وتری شکریه، وشکرت به‌لام به‌لازم سه‌جج تره. به‌لام المدح له‌الحمد گشتگیرتره. چونکه‌بۆ مردوو
زیندوو بیگیانیش ده‌بی. وه‌که‌چۆن مه‌دحی خواردن و شوین و شتی تریش ده‌کری. وه‌پیش چاکه
کردن و له‌نوابشه‌وه‌هرده‌بی. وه‌له‌سه‌ر سیفته‌ی لازم و متعدیش هه‌رده‌بی و گشتگیرتره.

باسه‌قسه‌ی پیشینه‌کان له‌سه‌ر الحمد

جگه‌له‌ئه‌بو موعه‌مه‌ریش په‌یوایه‌تی کردوه‌له‌حفسه‌وه‌ئه‌لئیت: عومه‌ر وتی به‌عه‌لی ئه‌و هاوه‌لانه‌ی
که‌له‌لای بون: لا اله‌إلا الله‌وسبحان الله‌والله‌أكبر‌مان زانیوه، ئه‌ی (الحمد لله) چۆنه‌؟ عه‌لی وتی:

^۱ الطبری/۱/۱۳۵، ص. ۲۲.

^۲ الطبری/۱/۱۳۷.

وتیہ کہ خدا بقی خوی پئی خوشه و پیپرازیه بقی خوی و پیچی خوشه بوتری. ئیبنو عباس ئەلئیت:
(الحمد لله) واتای ستایشه، کاتی عەبد ئەلئیت: (الحمد لله) خودای گوره ئەفرمویت: عەبدە که م
ستایشی کردم.^۲

چاگه کانی الحمد

ئیمامی ئەحمەد پڕوایه تی کردوه له ئەسوهدی کوپی سەریه وه، وتی: ئەی پیغه مبهری
خودا (ﷺ) نایا فیزی ستایشیکم ناکه ی که سوپاسی پهره ردگاری گه وده ی پیبکه م؟ فرموی:
بیگومان پهره ردگارت ستایشی (الحمد) پیخوشه^۳. نه سایش پڕوایه تی کردوه. تیرمزی و نه سائی و
ئیبنو ماجه پڕوایه تیان کردوه له فرموده که ی موسای کوپی ئیبراهیمی کوپی که سیره وه له تلحه ی
کوپی خراشه وه له جابیری کوپی عه بدالله وه وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: چاکترین زیکر
(لا إله الا الله) یه و چاکترین دو عاش الحمد^۴. تیرمزی ئەلئیت: فرموده یه کی هه سەنی غه ربیه. ئیبنو
ماجه پڕوایه تی کردوه له ئەنسه ی کوپی مالیکه وه په زای خوای لئبیت، وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ)
فرمویه تی: هیچ به هره یه که نیه له وه به هره نه ی خودا دابیتی به عه بدیک مه گین ئەوه ی که داویه تی
چاکتره له وه ی که وه ری گرتوه^۵. وه له سونه نی ئیبنو ماجه دا هاتوه له ئیبنو عومره وه که
پیغه مبهری خودا (ﷺ) قسه ی بقی کردون و فرمویه تی: به نده یه که له به نده کانی خودا وتی: ئەی
پهره ردگارم سوپاس بۆتۆ. وه که ئەوه ی که پیویسته به شکری تۆ و گه وریه یه یه یزۆ ده سه لاتت. به لای
دوو فریشته که وه گران و دژوار بوو نه یان ده زانی چۆنی بنوسن، به ره و ژور بوئه وه بقی لای خودا و تیان:
ئەی پهره ردگارمان! به نده یه که قسه یه کی کردوه نازانین چۆنی بنوسین، خودای گه وده فرموی: خوی
چاک ده زانی عەبدە که ی چی وتوه به نده که م چی وتوه؟ وتیان: ئەی پهره ردگار! ئەو وتی: یارب لك
الحمد كما ینبغی لجلال وجهك و عظیم سلطانتك، خودای گه وده فرموی پئیان: وه که ئەوه ی به نده که م
وتویه تی بینوسن، تا پیتم ده گا، پاداشتی ئەده مه وه به وه ی که وتویه تی.^۶

^۱ ابن ابی حاتم/ ۱/ ۱۵۱ ص ۲۳، لاوازه له بهر لاوازی مه جاجی کوپی أرطاة.

^۲ ابن ابی حاتم/ ۱/ ۱۳۸.

^۳ أحمد/ ۴/ ۴۳۵، النسائی فی الکبر/ ۴/ ۴۱۶، هه سه نه.

^۴ حقه الاحوذی / ۹/ ۳۲۴، النسائی فی الکبر/ ۶/ ۲۰۸، ابن ماجه/ ۲/ ۱۲۴۹، هه سه نه.

^۵ ابن ماجه / ۲/ ۱۲۵۰، هه سه نه.

^۶ ابن ماجه/ ۲/ ۱۲۴۹، مه قبوله.

هُوَ (هُنْف ولامه) له الحمد دا بؤ ئيستيفاره

هُوَ نلف ولامه بؤ چونه ناوى هموو جؤرو چه شنه كانى الحمد بؤ خوداى گه وره. وهك له م فرموده دا ماتوره: ئهى خودايه گشت ستايشيك هر بؤتويه، هرچى دهسه لاته هر هى تويه، هر چى چاكيه هر به دهستى تويه، هموو شتيكيش هر بؤلاى تو دهگه پئته وه^۱.

ماناي پدرو مردگار الرب

(الرب) يانى: خاوهنى دهسه لاتدار، وه له زماندا بؤ گه وره السيد به كار دههينرى وه بؤ كاربه دهستيش به كاردههينرى بؤ چاكسازى، ئه مانه هموو پاسته له ههقى خوادا. وتهى (الرب) تنيا بؤ خودا به كار دههينرى. بؤ غه يره ز خودا به كار ناهينرى به ئيزافه كردن نه بى. وهك بليين: الرب الدار، ورب كذا، به لام رب تنيا بؤ خودا به كار دههينرى. وتراويشه رب له ناوه هره مه زنه كانه الاسم الاعظم.

ماناي العلمين

العلمين كزى العالم هرچى هه يه جگه له خوداى گه وره. العالم كزيه و تاكى نيه له وته كه يدا. العوالم جؤرى دروستكاروه كانه له ئاسمانه كان و وشكايى و دهريادا. وه گشت چه رخ و نه وه يه كيش هر پيئى دهوترى عالم، فراء و ئه بو عوبه يد ده لئين: العالم بريته له وهى خاوهن ئاوه زه له مروف و جنوكه و فرشته و شهيتانيشن، به ئاژه ل و ولاخ و مالات ناوترى عالم. له زه يدى كوپى ئه سلم و ئه بو محيسنه وه ئه لئين: هموو جؤرو بؤلى عاله مه عالم. زه جاج ئه لئيت: ئه وهى له دونيا و پؤئى دوايدا دروستكاروه پيئى ده لئين عاله م، قرتوبى ئه لئيت: هر ئه وه پاسته چونكه عالم هر دوو جيهانه كه ده گرتيه وه. وهك خوداى گه وره ئه فرمويئ: ﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ (۳۳) قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّكُمْ مُّؤْمِنِينَ^۲ فیرعون وتی: په روه ردگارى هموو جيهان به كى ده لئين؟ وتى: ئه گه ر بهوا بگه ن پاهينه رى ئاسمانه كان و زه مينه و هرچى له ناوياندا هه يه.

مه به ست له ناو هينانى (العالم)

(العالم) له (العلامه) ته وه ده رهينراوه. منيش ده لئيم: چونكه (عالم) جيهان به لكه يه له سه ر بونى دروستكه ر وه دى هينره تاك و ته نياك هى كه خودايه^۲.

۱ الترغيب والترهيب ۲/۲۵۲، سه نه ده كانى لاوازه.

۲ الشعراء ۲۳-۲۴.

۳ القرطبي ۱/۱۳۹ ص ۲۳.

﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾

خودای گوره نه فرمویت ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ به خشندهی دلوفان. له باسی (نِسْرَ اللَّهِ) دا قسه مان
 ده رباره‌ی کرد پیویست ناکا لیره‌دا دیواره‌ی بکینه‌وه. قورتویی نه لیت: خودای گوره وه سفی خوی
 کردوه به ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ دوی نه وه که فرمویته (نَبِّ اَنْفَسِيَّتِ) په روره‌دکاری گشت جیهان.
 نه میش له به شی خسته پالی ترغیبه دوی تهریب. وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿ نَبِّ
 عِبَادِي اَنْ اَنَا اَلْمَقْوُرُ الرَّحِيْمُ ﴿١١﴾ وَاَنْ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْاَلِيْمُ ﴾^۱. هه‌وال بده به بنده‌کانم که: هر
 خوم له گونا‌هان ده‌بورم و دلوفانم سزاشم زرد به‌زانه. وه نه فرمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلْقًا
 اَلْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَسْئَلُوكُمْ فِي مَآءَاتِكُمْ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ اَلْحَقَابِ وَاِنَّهُ لَمَقْوُرٌ رَّحِيْمٌ﴾^۲
 په روره‌دگارت به په‌له توله ده‌ستینی و هر نه‌ویشه که له گونا‌هان ده‌بورئ و دلوفانه. وتهی (الرب)
 تهریبی تیدایه، وتهی ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ ترغیبی تیدایه. وه له سه‌حیحی موسلیمدا هاتوه له نه‌بو
 هوره‌یره‌وه نه لیت: پیغه‌مبوری خودا (ﷺ) نه فرمویت: گه‌ر خاوه‌نباوه‌ر بی‌زانیایه خودا چه‌نده سزای
 له لایه نه‌وه هرگیز که‌س به ته‌مای به‌ه‌شته‌کی نه‌ده‌بو وه نه‌گه‌ر بی‌باوه‌ریش بی‌زانیایه خودا چه‌نده
 به‌زیی به‌لاوه‌یه نه‌وه هرگیز که‌س له به‌ه‌شته‌کی نا‌نومید نه‌ده‌بو.^۳

﴿مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ﴾ خاوه‌نی رۆژی سزاو پاداشت دانه‌وه، مانای تایه‌به‌ت کردنی ده‌سه‌لات به رۆژی

قیامت‌ته‌وه

تایه‌ت کردنی خاوه‌نیته‌ی به رۆژی توله‌و پاداشت دانه‌وه، مانای وانیه که خاوه‌نی جگه‌له رۆژی
 قیامت نیه. له پیش‌ه‌وه باس‌مان کرد که داهینه‌ری جیهانه، وه نه‌مه گشتگیره بۆ دنیا و قیامت. له‌به‌ر
 نه‌وه نیزافه کراوه بۆ (يَوْمَ الدِّينِ) چونکه هیچ که‌س له رۆژی قیامت‌دا بانگه‌ش‌هی بۆ ناکا. به نی‌زنی
 خودا نه‌بی قسه ناکا. وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ اِلَّا مَنْ
 اٰذَنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَرًا﴾^۴ رۆژیکه که جو‌بره‌ئیل و فریشته‌کان هه‌موو به ریز پاوه‌ستاون قسه ناکن

^۱ الحجر/۴۹-۵۰، القرطبی/۱/۱۳۹ ص ۲۴.

^۲ الانعام/۱۶۵.

^۳ مسلم/۴/۲۱۰۹ ص ۲۴.

^۴ النبأ/۲۸.

مەگین کەسێ لە لایەن خوداوە ئیزنی پێ درا بێ. وە ئەفەرموئیت: ﴿يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُمْ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا سَمْعَ إِلَّا هَمْسًا﴾^۱ لە بەر خودا هەموو دەنگێک نەوی دە بێ. چپە چپ نە بێ نایبسی. وە ئەفەرموئیت: ﴿يَوْمَ يَأْتُ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُوقٍ وَسَوِيدٌ﴾^۲ پۆژی کە دێ هێچ کەس بە بێ ئیزنی خودا قسە ناکا. لە ناویاندا بە دابخەت و بە خەتەر هەن. زەححاک ئە لێت لە ئیبنو عەباسە وە: ﴿تَلِكِ يَوْمَ الدِّينِ﴾^۳ خاوەنی پۆژی تۆ لە و پاداشتانە وە ئە لێت: هێچ کەسێ لە و پۆژەدا لە گەڵ خودا هێچ دەسەلاتێکی نیە و خاوەنی هێچ شتێک نیە، وە ک لە دنیا دا خاوەنی بون.

مانای ﴿يَوْمَ الدِّينِ﴾

ئیبنو عەباس ئە لێت: ﴿يَوْمَ الدِّينِ﴾ پۆژی لێ پرسی نە وە لە دروستکراوە کان، کە پۆژی قیامەتە. پاداشتیان ئە داتە وە چاکە بە چاکە و خراپەیش بە سزا دان و تۆ لە لێسە نەنن جگە لە وە ی کە عەفوی کردو. ^۴ ماوە لە کان و تابەین و پێشینیە کانیش هەروایان وتو.

پاشا و پاشای پاشایان هەر خودایە

لە راستیدا پاشا و خاوەن دەسەلات هەر خودای گەورە یە، خودای گەورە ئەفەرموئیت: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّبُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾^۱ ئەو خودایە کە لە و بە دەر شیایوی پەرستن نیە پادشایە، پاک و بیعەبیە و سەرچاوە ی هێمنایە تیە. وە لە هەردوو سەحیحە کە دا هاتو لە ئەبو هورەیرە وە بە مەرفوعی: خراپترین ناو لە لای خودا پیاویکە بە شاهە نشا ناو بیری ت، جگە لە خودا پادشا نیە^۲. وە دیسان لە هەردوو سەحیحە کە دا هاتو لە ئەبو هورەیرە وە لە پیغەمبەری خوداوە (ﷺ) ئەفەرموئیت: خودا زەوی دە گری و ئاسمانە کانیش بە دەستی راستی دە پێچیت وە پاشان ئەفەرموئیت: منم پادشا، پادشاگان لە کوین؟ دەسەلات دارە بە زەبەرە کان لە کوین؟ خۆ بە زلزانە کان لە کوین؟^۳ وە لە قورتانی پیرویشدا

۱ طه ۱۰۸
 ۲ هود ۱۰۵
 ۳ ابن ابی حاتم/ ۱۹/۱
 ۴ الحشر ۲۳

۵ فتح الباری/ ۱/ ۶۰۴/ ۱، مسلم/ ۱۶۸۸ ص ۲۴
 ۶ فتح الباری/ ۱۳/ ۴۰۴/ ۱، مسلم/ ۴/ ۲۱۴۸

نه فرمودیت: ﴿يَوْمَ هُمْ بَدْرُؤًا لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مَيِّتَهُمْ تَعَىٰ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾^۱ له و پوژدهدا فرمان په وایى بڅ کيیه؟ هر بڅ خودای تاك و تانیا، به سر هه موو شتا زاله. به لام ناو مینانی غیره ز خودا به پاشا له سر شپوهی مه جازه وهك خودای گوره نه فرمودیت: ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكَهُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾^۲ خودا بڅ پادشاهیتان تالوتی دیاری کردوه. وه نه فرمودیت: ﴿أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسْكِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾^۳ له پشتیان وه پادشاهيك هه بوو. وه نه فرمودیت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أَدْخَرْتُمْ لِقَوْمٍ آلِهَتِكُمْ إِذْ جَعَلْ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ تُؤْتُوا أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ﴾^۴ كه نه وه موو پیغه مبهردی هر له ناو خوتان بڅ ناردون. چه ندین پاشای له ناو خوتان بڅ په یدا کردون وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتووه: وینهی پادشاکانت که له سر نه سیره ن.

ته فسیری ﴿الزین﴾

﴿الزین﴾ یانی: پاداشت و سزاو توله و لیپرسینه وه. وهك خودای گوره نه فرمودیت: ﴿يَوْمَ يُؤْتِيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ﴾^۱ له و پوژدهدا خودا پاداشتی ته وایان به پاستی نه داته وه. وه نه فرمودیت: ﴿أَوَدَّ آمِنَّا وَكَلَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوْ نَارًا لِمَدْيُونٍ﴾^۲ هر لیپرسینه وه یان له که لدا ده که ن. وه له م فرموده دا هاتووه: وشیار نه وکه سه به که لیپرسینه وهی له که ل خزی کردوه و کاری بڅ پاش مردنی کردوه.^۳ وهك عومه ر په زای خوی لیبتت نه لیت: لیپرسینه وه له که ل خوتان بکه ن پیش نه وهی

۱ غافر ۱۶.

۲ البقرة ۲۴۷.

۳ الکهف ۷۹.

۴ المائدة ۲۰.

۵ فتح الباری ۸۹/۶/مسلّم/۱۰۱۸/۳.

۶ النور ۲۵.

۷ الصافات ۵۳.

۸ ابن ماجه ۱/۴۲۳/۲/لاوازه.

لیپرسینه وه تان له گه لدا بگری. خوتان بکیشن پیش شه کیشانه بگری. خویان ناماده بکن بقر
 نمایشه هره گوره که له لای شه که سه که ناکاره کانی نیوه ی لشارلوه نییه: ﴿بَوْمِئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ
 مِنكُمْ حَافِيَةٌ﴾^۱ شه پرژه نیوه پاده نین و هه رچی بقر شارده وه به له نیوه هه شار نادره.

﴿إِيَّاكَ تَبَدُّدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ مانای عیبادهت له زمان و شه ره دا

عیبادهت له زماندا یانی ملکه چی. وه که ده لئین پنگایه کی چاک کراوه (طریق معبد)، وه وشتیریکی پام
 هینراوه (بعیر معبد)، عیبادهت له شه رعیشدا: پینکها توه له وه ی کزده بیته وه له هه موو خو شه ویستی و
 ترس و ملکه چیه که به تیرو ته وای.

سوده کانی پیشخستنی شه و مه فوعله و گرنگی پیدانی

شم مه فوعله که ﴿إِيَّاكَ﴾ به پیش خراوه، دیاره ییش کراوه ته وه له بهر گرنگی پیدان و ده ست
 به سه ردا کرتن. واته جگه له تر هیه کس که ناپه رستین پشت به که سیش نابه ستین جگه له تر. ئانه مه
 ته وای خوا ناسیه و ئاین هه مووی ده که پتته وه بقر شم دوو مانایه. شم مش وه که شه وه که هه ندی زانایانی
 پیشینه و تویانه: فاتحه نه یینی قورئانه. پاره که ییش شم و ته به به ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ خودایه!
 ته نها تر ده په رستین و ته نها له تر داوای یارمه تی ده که یین. به که م دوره په ریژه له شیرک و دوره په ریژی
 له هیزو ده سه لات و نه ملولا گنپانه وه ی هه موو شتی بقر لای خودا. شم مانایه له چه ندین ئایه تا هاتوه له
 قورئاندا وه که خودای گوره شه فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ
 وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾^۲ سا تر هه شه و به رسته و چاره نوست هه به شه و به سپیره،
 هه کاری نیوه ده یکن، په روه ردگارت له هیهی بیتاگا نیه. وه شه فهرمویت: ﴿قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَّا بِهِ
 وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَاسْتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾^۳ بلی: شه وه خودای دلوا ﴿الرَّحْمَنُ﴾ باوه پمان بیتنه ناوه، خو مان
 هه به و سپارده. وه شه فهرمویت: ﴿رَبُّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾^۴ په روه ردگاری
 خو ره هلات و خو رئاوایه، جگه له و هیه شت بقر په رستن نابی، هه شه به بریکار بگره. شم ئایه ته
 په پرژه شه هه روا شه فهرمویت: ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ خودایه! ته نها تر ده په رستین و ته نیا له تر

^۱ الحاقة ۱۸.

^۲ هود ۱۲۳.

^۳ الملك ۲۹.

^۴ المزمل ۹.

داوای یارم‌تی ده‌ک‌ین. نم و ته‌یه له پاشمل‌وه گزراوه بق پوو به‌پوو به‌و (کاف) خیتابه، چونکه به‌نده کاتئی ستایشی خودا ده‌کا وه‌ک نه‌وه وایه که لئی نزیک‌و له‌به‌ر ده‌ستی خودایه، بؤیه ده‌لی: ﴿وَإِلَّا كَسَبَتْ﴾^۱ و ﴿إِلَّا كَسَبَتْ﴾ خودایه! ته‌ن‌ها تق ده‌په‌رستین و ته‌نیا داوای یارم‌تی هر له‌تق ده‌ک‌ین.

(الفاتحه) ری نیشاندانه بو ستایش کردن، پیوسته خویندنی له نویژدا

نمه نیشانه‌ی شه‌ویه که سه‌ره‌تای سوره‌ته‌که‌ه‌والیکه له‌لایه‌ن خودا‌له‌سه‌ر ستایش کردنی گیانی پیروزی خوی به جوانترین سیفه‌ته‌کانی خویی و شاره‌زا کردنی عه‌ده‌کانی له‌سه‌ر به‌جی هیتانی نم ستایشه، هر بؤیه هر‌که‌سی شه ستایشه نه‌کا نویژه‌که‌ی ته‌واو نایی. وه‌ک له‌ه‌ه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له‌ عوباده‌ی کوری سامیته‌وه نه‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷻ) شه‌فرمویت: نویژ نیه بق که‌سی که فاتح‌هی شه کتیب‌ه نه‌خوینئی^۱ واته: سوره‌تی فاتح‌ه، وه له سه‌حی موسلیمدا هاتوو له شه‌بو هوره‌یره‌وه له پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷻ) خودای گوره شه‌فرمویت: نویژم له‌نیوان خوم و به‌نده‌کانمدا کردو به‌دوو به‌شه‌وه، نیوه‌ی بق من و نیوه‌ی بق به‌نده‌که‌م، به‌نده‌که‌ش داوای چی کرد نه‌یده‌می، هر کاتئی به‌نده‌که‌م وتی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ خودای گوره شه‌فرمویت: به‌نده‌که‌م ستایشی کردم، هر کاتئی وتی: ﴿تِلْكَ بَوَارِئُ الدِّبْرِ﴾ خودای گوره شه‌فرمویت: به‌نده‌که‌م گوره مه‌زن سه‌یری کردم. وه کاتئی وتی: ﴿وَإِلَّا كَسَبَتْ﴾ و ﴿وَإِلَّا كَسَبَتْ﴾ شه‌مه له‌نیوان من و به‌نده‌که‌مدایه، به‌نده‌که‌م چی بویت بؤی ده‌که‌م. کاتئی وتی: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ پند‌نمایان بکه بق ریی پاست‌پرگی شه‌وانه‌ی که چاکت له‌گه‌ن کردون، نه‌ک ریی شه‌وانه‌ی غه‌زه‌بی تو‌یان لیگ‌پراوه، وه نه‌ک ریی گوم‌پایان. فرموی: شه‌مه تاییه‌ته به‌نده‌که‌م داوای چیش بکا بؤی ده‌که‌م^۲.

ته‌وحیدی نولو‌هیات

زه‌حاک له نیبنو عه‌باسه‌وه ره‌زای خوای لیبیت نه‌لئیت: ﴿وَإِلَّا كَسَبَتْ﴾ واته: خودایه! ته‌نیا هر له‌تق ده‌په‌رستین و له‌تق ده‌ترسین و هیوامان هر به‌تویه نه‌ک که‌سی تر.

^۱ فتح الباری/۲/۲۷۶، مسلم/۱/۲۹۵ ص ۲۵.

^۲ مسلم/۱/۲۹۷.

﴿وَيَاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ پشتیش هر به تو ده بستین و گوڑپایه لی هر له تو ده کین له گشت کارو باریکماندا. قه تاده نه لیت: ﴿يَاكَ تَبْتُ وَيَاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ خودای گوره فرمانتان پنده کات به دلسوزی بیپه رستن و له هموو کاریکتاندا پشت هر به نه و بیهستن. ^۱ بویه ﴿يَاكَ تَبْتُ﴾ ی پیش خستوه له ﴿وَيَاكَ نَسْتَعِيثُ﴾ چونکه خوا په رستیه که مه بسته، پشت به ستنه که هؤکاریکه بؤ نه وه. گرنگی دان و لیبران بریتیه له پیشخستنی گرنگ ترو پاشان گرنگ. و الله اعلم.

ناوانی خودا پیغه مبه ره که ی به بنده له به پرئزترین پله و پایه کانه

خودای گوره ناوی پیغه مبه ره که ی ﴿سُبْحَانَكَ﴾ هیتاوه به بنده، له به پرئزترین پله و پایه کانه. وه که نه فرمویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ عِبَادَهُ الْكِنَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ عِوَجًا أَلَمِذَّ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ عِوَجًا﴾ ستایش بؤ نه و خودایه ی تم کتیبیه ی بؤ عه بدی خؤی ناره خورای. وه نه فرمویت: ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًّا﴾ ^۲ له و کاته دا که عه بدی خودا که هستا نوئز بکا. وه نه فرمویت: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَنَى حَوْلَهُ لِنُرْيَاهُ مِنَ الْإِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ^۳ پاکي و بیغه یبی بؤ که سی له شه و نکدا شه و په وی به عه بدی خؤی کرد. کاتی که قورئانی بؤ نارد به بنده ناوی هیتا، وه له کاتی بانگه وازا هر به بنده ی خؤی ناوی برد، وه له شه و په ویه که یشا هر به بنده ناوی هیتا.

رینمایي کردن بؤ خودا ناسی له کاتی دلته نگیدا

رینمایي کردن پیغه مبه ره ﴿سُبْحَانَكَ﴾ بؤ خوا په رستی له و کاتانه دا که دلی ته نگ ده بی و دوژمنانی بپوای پی ناکن، خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ﴾ ^۴ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿۱۸﴾ وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿۱۹﴾ ^۵ نیتمه ناگامان لیتیه به که تو له قسه ی نه مانه

^۱ ابن ابی حاتم/ ۱۹/۱.
^۲ ابن ابی حاتم/ ۲۰/۱.
^۳ الکهف .۱
^۴ الجن ۱۹.
^۵ الاسراء ۱.
^۶ المجر ۱۷-۱۹.

دلته نگ دهی. سا هر ستایشی په روهدگاری خوت له بیر بی و له پیزی سوجه به راندا به. په روهدگارت بپه رسته تا نو کاته مردن په خت پیده گری.

﴿ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ نهینی دواخستنی نزا دواى سوياس و ستایش

کاتی له پیشه وه باسی ستایشی بهرپرس کرا که خودای گوره یه، جتی خویته تی له دوایدا داوا بگری وه خودای گوره نه فرمویت: (نیوهی بۆ من و نیوه شی بۆ بنده که مه، بنده که م داواى چی کرد نهیده می). نه مه چاکترین حالتی داواکره که ستایشی بهرپه رسه که ی بکات و پاشان داواى پیویستی خویى و برا مسولمانه کانی بکات بلن، وه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ پینمایان بکه بۆ پیی راست. چونکه نه داواکرده باشترو کاریگر تره بۆ قبول بون و به دمه وه هاتن. هر بۆیه خودای گوره پینمای بۆ کرده، چونکه پیک و پیکتر و ته او تره. جاری وا هیه نه داوا یه بۆ هوال دانه به حالی نو که سه که پیویستی هیه و داوا ده کات، وه موساسه لامی خواى لیبیت فرموی: ﴿ فَسَوَّيْنَاهُمَا ثُمَّ تَوَلَّيْنَا إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴾^۱ نه ی په روهدگاری من! من بینیاز نیم له خیره ی که بۆم ده نیری. جاری ویش هیه وه سفی بهرپرسه که پیش ده که وی له گل داواکرده، وه زه نون فرموی: ﴿ وَذَا التُّورِ إِذْ ذَهَبَ مُغْنِيًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾^۲ جگه له تو هیچ خودایه که شک نابه م، پاکى و بیه یی بۆ تویه من له پیزی ناهه قان بووم. جاری ویش هیه هر ته نیا ستایش بهرپرسه وه که نه شاعیره ده لی:

حياءك إن شيمتك الحياء	انكر حاجتى أم قد كنانى
كفاه من تعرضه الثناء	إذا أثنى عليك المرء يوما

واته: نایه من باسی پیویستی خوم بکه م یان نابوی تو م به سه که په وشتی تو هر شهرمه. کاتی که سى پوځى ستایشی توی کردی، به سی بره نیر ستایش بکا.

مانای شاره زابوون (الهدایه)

(الهدایه) مه به ست پیی لیره دا پینشاندان و پی به خشینه وه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ خودایه: شاره زامان بکه بۆ سر پیی راست، واته: پینمایان بکه یان یارمه تیمان بده

^۱ القصص ۲۴.

^۲ الانبیاء ۸۷.

یان پوزیمان بده یان پییمان ببه خشه. وه نه فه رمویت: ﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾^۱ پیگی هات و نه هاتیشمان نیشان دایانی: پیگی چاکو خرابه مان پوون کرده وه. وه به (الی) چوه ته سه ری وه که نه فه رمویت: ﴿شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ آجَبُنَّهُ وَهَدَنَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۲ خوایش بی خوی هالی بژاردو شاره زای پیگی راستی کرد. وه نه فه رمویت: ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْحَنِيمِ﴾^۳ نه وسا پیگی جه هه نه میان پینیشان دهن. نه مهش به مانای پینیشان دانه و پینعمای کردند. وه نه فه رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۴ توش له سه ر راسته پی، پی به ری. جاری واش هه به به لام چوه ته سه ری وه که قسه ی نه وانه ی خه لکی ناو به هه شتن. وه که خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ غَلٍ تَجْرِي مِّنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءتْ رَسُولَنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَنْ تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أَوْ رُتِّمْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۵ سوپاس بی نه و خودایه که نیعمی هینا بی نیره. واته یارمه تی داین و شایسته ی نه م شوینه ی کردین که به هه شته.

مانای «الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ» راسته پی

دهر باره ی «الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ» نیمام نه بو جه عفری کوپی جه رینه لیت: زانایانی ته فسیری نه م نومته کز دهن کن له سه ر نه وه که راسته پی نه و پیگی پوون و ناشکرایه که لارو ختیچی تیدا نیه، نه مه ییش له زمانی گشت عه ره به کاندای هاتووه. له وانه قسه ی جه ریری کوپی عه تیه ی خه ته فی که له م دیره شعره دا وتویه تی:

أمیر المؤمنین علی الصراط إذا أوجع الموارد مستقیم^۶

نونه نه وه ونده زوره له م باره ی وه له ژماره نایه، عه ره به کان وته ی (الصِّرَاطِ) بیان هینا وه و به کاریان هینا وه بی هه موو کار بی به راست یان به چوه ت وه سف کرابی، وه سفی راستی به پایه داری. و لاریش به

^۱ البلد ۱۰.

^۲ النحل ۱۲۱.

^۳ الصافات ۲۳.

^۴ الشوراء ۵۲.

^۵ الاعراف ۴۳.

^۶ الطبری ۱۷۰/۱ ص ۲۶.

چوت کردوه. مه‌بستیش پی ئه ئیسلامه‌یه. ئیمامی ئه‌حمده ریوایه‌تی کردوه له نه‌واسی کورپی سه‌معانه‌وه له پیغه‌مبهری خوداوه (ﷺ) فرموی: خودا نمونه‌یه‌کی هیناوه‌ته‌وه که راسته پێیه (اَلصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ) له‌ته‌نیشتی ئه‌و پێگه‌یه دوو شورا (دیوار) هه‌یه ده‌رگای کراوه‌یان تێدایه، له‌سه‌ر ده‌رگاکان چه‌ندین پۆشاکێ نهم و ته‌نک هه‌یه، وه له‌سه‌ر ده‌رگای پێگه‌که بانگخواری ده‌لی: ئه‌ی خه‌لکینه هه‌موو بچه‌ سه‌ر ئه‌م پێگه‌یه و لارو چوت مه‌بنه‌وه، بانگخواری کیش بانگه‌واز ده‌کاله‌سه‌ری پێگه‌که‌وه، کاتی مه‌ردمی ویستی هه‌ندێ له‌و ده‌رگانه بکاته‌وه ده‌لی: هاوار له‌ ته‌نیکه‌یه‌ته‌وه، نه‌گه‌ر کرته‌وه ده‌چپته ناوی، ئه‌م پێگه‌یه ئیسلامه‌و دوو دیواره‌که‌یش سنوره‌کانی خودایه، ده‌رگا کراوه‌کانیش قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی خودایه. وه ئه‌و بانگخوازه‌ش که له‌سه‌ر پێگه‌که‌یه کتیبی خودایه ئه‌و بانگخوازه‌ش که له‌سه‌ره‌وه‌ی پێگه‌که‌یه، نامۆژگاری که‌ری خودایه له‌ناو دلی گشت مسولمانێکدا.

داوای بره‌وادار له‌ خودا بۆ پێ نیشاندان له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌یشا که پێنمایی کراوه

نه‌گه‌ر بوترئ چون خاوه‌نباوه‌پداوای پێنیشاندان ده‌کا له‌ هه‌موو کاتیکا و له‌ کاتی نوێژه‌کاندا و جگه له‌ نوێژه‌کانیشدا، که به‌ خاوه‌نباوه‌پ هه‌ژمار کراوه؟ ئایا ئه‌مه له‌ بابی وه‌دی هینانا شتیکه که وه‌دی هاتووه یان نا؟ وه‌لامه‌که‌ی نه‌خه‌یه‌ر. خۆ نه‌گه‌ر خاوه‌نباوه‌پ به‌شه‌وو به‌ پۆژ پێویستی به‌ داوای پێنمایی نه‌بوایه، خودا پێی نیشان نه‌دا بۆ ئه‌وه. چونکه بهنده هه‌میشه نیازی به‌ خودای گه‌وره هه‌یه که پاره‌ستواری بکا له‌سه‌ر پێگه‌ی راست و شاره‌زا بون لێی به‌ چاکی و ووردی و چاوپۆشنی و زیاتر ئاگادار بوون و به‌رده‌وامی له‌سه‌ری، چونکه عه‌بد هه‌چی له‌ده‌ست نایه بۆ خۆی له‌ سوودو زیان مه‌گین خودا مه‌یلی لێی و شاره‌زای بکا که هانای بۆ به‌ری و داوای لێبکا له‌ هه‌موو کاتیکا یارمه‌تی بداو پاره‌ستواری بکا و سه‌رکه‌وتووی بکات. به‌خته‌وه‌ر ئه‌و که سه‌یه که خودا یارمه‌تی بدا داوای لێبکات، چونکه خودای گه‌وره به‌لێنی وه‌لام دانه‌وه‌ی داوه به‌و که سانه که داوای لێده‌که‌ن به‌ تابه‌ته‌نی له‌ کاتی

پێویستی و ته‌نگانه‌و داماویدا له‌ هه‌موو کاتیکی شه‌وو پۆژدا. خودای گه‌وره ئه‌وه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالَّذِي أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾^۱ ئه‌ی کۆمه‌لی خاوه‌نباوه‌پان! له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی بره‌واتان به‌ خودا هیناوه، ده‌بی بره‌واتان به‌ پیغه‌مبهره‌که‌ی هه‌بی، وه بره‌واتان به‌و قورئانه هه‌بی بۆ پیغه‌مبهری نارده‌وه، بره‌واتان به‌و کتیبه‌ش هه‌بی که پێش له‌ قورئان نارده‌ویه. خودای گه‌وره فرمانی داوه که بره‌ویان به‌ خودا پیغه‌مبهره‌کانی هه‌بی و به‌رده‌وام له‌سه‌ری پاره‌ستنی و ئه‌و کارانه‌ی

^۱ أحمد / ۱۸۲/۴ فرموده‌یه‌کی باشه‌(جید).

^۲ النساء ۱۳۶.

که پیتیان سپی‌راوه به جیتی بیتن و الله أعلم. نه مه له بابی وه دی هیئانی شتی نیه که پیی هه لسان. وه
 خودا فرمانی داوه به عبده بروداره‌کانی که بلین: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤْخِذْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً
 إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾^۱ نهی په‌روه‌ردگاری همومومان! له پاش نه‌وهی ریگی راست نیشان داوین، دل‌مان له
 پیی خوت لاهمه‌وه وه بهر به‌زه‌یی خوتمان بخه، به‌خشنده‌ی هه‌ره گوره‌توی. نه مه مانای نه‌م
 نایه‌ته‌یه که خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ واته: خودایه! شاره‌زمان بکه له‌سه‌ر
 پیی راست و به‌رده‌واممان بکه له سه‌ری و لامان مه‌ده بۆ ریگی‌یه‌کی تر.

﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾

ریگی نه‌وانه‌ی که چاکه‌ت له‌گه‌ل کردون، نه‌ک ریگی نه‌وانه‌ی بهر توپه‌یی که وتون ونه‌ک نه‌وانه‌ش
 که لاپری بوون. له‌پیشه‌وه قسه‌له‌سه‌ر نه‌وه‌کرا که به‌نده ده‌لی: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ خودایه!
 ریتمایمان بکه بۆ پیی راست. تا دوا‌ییه‌که‌ی که خودای گوره نه‌فهرمویت: نه مه بۆ به‌نده‌که‌مه، هه‌رچی
 داوا بکا پیی نه‌ده‌م. پاشان نه‌فهرمویت: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ریگای نه‌وانه‌ی چاکه‌ت له‌گه‌ل
 کردون. نه‌مه‌تفسیری ﴿الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ که به‌ده‌له له‌لای نه‌حویه‌کان. عه‌تفه به‌یانیش بی‌هه‌ر
 دروسته والله أعلم. نه‌وانه‌ی که خودا چاکه‌ی له‌گه‌ل کردون. نه‌وه‌که‌سانه‌ن که له سوره‌تی
 نیساندانوایان هاتووه. وه‌ک خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
 اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالضَّالِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾^۲ ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ
 اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا^۳ هه‌رکه‌سی بهر فرمانی خوداو نه‌م پیغه‌مبه‌ره بی، ده‌بیته هاورپی نه‌وانه‌ی
 که خودا چاکه‌ی له‌گه‌ل کردون، له پیزی پیغه‌مبه‌ران و خودا په‌رستانی راستی و شه‌هیدان و پیاو
 چاکه‌کان، چ هاورپیانی چاکیشن نه‌مانه. پاشان خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا
 الضَّالِّينَ﴾ نه‌ک ریگی نه‌وانه‌ی بهر توپه‌یی که وتون، نه‌ک نه‌وانه‌ش که لاپری و گومپا بوون. یانی: نه‌ی
 خودایه! ریتمایمان بکه بۆ سه‌ر پیی راست، پیی نه‌وانه‌ی که چاکه‌ت له‌گه‌ل کردون. نه‌وانه‌ی که له
 پشه‌وه باسیان کراکه شایسته‌ی نه‌وه‌ ریتماییه‌بوون و پاوه‌ستاو بوون له‌سه‌ر گوپه‌په‌لی خوداو
 پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و فرمانه‌کانیان به‌جی هیئاو دورکه‌وتنه‌وه له‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی و نه‌که‌وتنه‌سه‌ر

۱ ال عمران ۸.

۲ النساء ۶۹-۷۰.

پژگی ئه‌وانه‌ی که بهر توپه‌ی خودا که‌وتن، ئه‌وانه‌ی که بیرو پریان به‌دو ناره‌وا بوو، هه‌قیان بۆ ده‌زکوت به‌لام لایندا لیتی، پژگی ئه‌وانه‌ش نا که گومپا بوون و پریان وون کرد له گومپایدا ده‌هاتن و ده‌چون و پژگی هه‌قیان دهر نه‌ده‌کرد. به‌وتی (لا) جه‌خت له‌سه‌ری ده‌کاته‌وه، تا دهرکه‌وی که ئه‌وه دوو پژگی نۆد خرابن که پژگی جولکه‌و گاواره‌کانه، تا لییان دوور که‌ونه‌وه. چونکه پژگی خاوه‌نباوه‌پان بریتی له‌شاره‌زایی له‌هه‌ق و کارکردنه به‌هه‌ق. دیاره‌ جولکه‌که کارکردنیان به‌هه‌ق وون کرد، گاواره‌کانیش زانستیان له‌ده‌ست دا هه‌ر بۆیه جولکه‌که به‌ر خه‌شم و توپه‌ی که‌وتن و گاوریش گومپا‌بوون و لاپریان گرت. چونکه هه‌رکه‌سه‌ی شاره‌زای هه‌ق بوو پاشان وازی لیه‌پنا شایه‌نی توپه‌ی و خه‌شم و قینه. به‌پیچه‌وانه‌ی ئه‌وانه‌ی که شاره‌زا نیه، گاواره‌کان هه‌رچنده‌ نیازی شتیکیان بووه به‌لام پژگاکه‌یان دهرنه‌کرد چونکه له‌پژگی خۆیه‌وه بۆی نه‌چوون، که شوینی که‌وتنی هه‌قه‌ویل و گومپا بوون، ئه‌وسا گاورو جولکه‌که هه‌ردوکیان ویل و گومپا‌و به‌ر توپه‌ی و خه‌شم و قین که‌وتن. به‌لام خه‌شم و قینه‌که تایه‌به‌ته به‌جولکه‌که، وه‌سه‌فی ئه‌وانی پیکراوه، وه‌خودای گه‌وره‌ده‌ریاره‌یان نه‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ مِّنْ ذَلِكَ مُتَوَبِّعًا عِنْدَ اللَّهِ مِنْ لَعْنَةِ اللَّهِ وَغَضَبِ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾^۱

که‌ساننیکیش به‌ر نه‌فرینی خودا که‌وتن و خودا غه‌زه‌بی لیگرتن. وه‌تایه‌به‌تترین وه‌سه‌فی گاوریش گومپا بوونه. وه‌ک خودای گه‌وره‌ده‌ریاره‌یان ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلِبُوْا فِیْ دِیْنِكُمْ غَیْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوْا اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوْا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوْا كَثِیْرًا وَّضَلُّوْا عَن سَوَاءِ السَّبِیْلِ﴾^۲ پیش له‌ئیستا گومپا بوون و نۆدنیکیشیان گومپا کردوو خۆشیان له‌پیی راست لایندا. هه‌ریۆیه چه‌ندین فه‌رموده‌و ئاسار له‌و باره‌یه‌وه هاتوووه و پون و ناشکرایه. نیمامی ئه‌حمه‌د ریوایه‌تی کردوو له‌عه‌دی کوپی حاته‌مه‌وه وتی: سواره‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پورم و چه‌ند که‌ستیکیان گرت، کاتی که هینایان بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پریزان کردن بۆی پوری عه‌دی وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ)! نوینه‌ره‌که‌م دوره‌و، مندالم نه‌ماوه، من پیرۆنیکه‌ی به‌ته‌مم، که‌سه‌م نیه‌نیش و کارنیکم بۆ بکا. چاکه‌م له‌گه‌ل‌بکه، خودا چاکه‌ت له‌گه‌ل‌بکا. پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: نوینه‌ره‌که‌ت کامه‌یه؟ ووتی: عه‌دی کوپی حاته‌مه‌وه، فه‌رموی: ئه‌و که‌سه‌ی له‌خودا پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) پایکردو هه‌لات. وتی: چاکه‌ی له‌گه‌ل‌کردم، کاتی که عه‌دی گه‌پایه‌وه پیاوی له‌ته‌نیشتی بوو له‌عه‌دی دهرکرد وتی: داوای و لاخیکه‌ی سواری لیبکه، ئه‌ویش داوای کرد، پیغه‌مبه‌ر

المائدة ۶۰.

المائدة ۷۷.

﴿١﴾ فرمائي دا پئي بدن. وتي: هات بق لام و وتي: کاريکي واي کړوده باوکت هبرگيز کاري واي نه کړوده. نو فلان هاته لاي و تووش چاکه بوي لتي، فلانيش هاته لاي و تووشي بوو فيزيوو لتي. عهديش وتي: منيش چوم بولاي ژنيک و چند مندالتيکي له لا بوو. باسي نزيکياني کړدن له پيغه مبره وه ﴿٢﴾ ناله ويدا زانيم پادشايه ک نيه وه ک کيسراو قهيسر، فرموي: نه ي عدي چي پاوي ناي له وه ي که ده وتري: لا اله الا الله؟ ناي هيج په سترابي هه به جگه له خودا؟ چي پاوي ناي له وه ي که ده وتري: الله اکبر؟ ناي شتي هه به له خوداي گوره گوره تر بيت؟ وتي: مسولمان بووم. بينيم روي گه شايه وه فرموي: نه وانه ي غزه بيان ليگي راوه جووله که کان و کومراکانش ميسحيه کان، پاشان نه فرموده ي باسکرد. ترميزيش پيوايه تي کړوده وتي فرموده يه کي هه سني غريبه. وه له سيردا هاتوو له زه يدي کوپي عه مري کوپي نوفيله وه کاتي خوي هندی له هاوه له کاني پوشتن بق شام ده گران به شوين نايي راست و پوندا. جووله که کان پتيان ووت: تو ناتواني بيته ناومان تا به شيک له غزه بي خودا هه نه گري، وتي: من له غزه بي خودا پاده کم، ميسحيه کان پتيان ووت: تو ناتواني بيته ناومان تا به شيک له نارپزايي خودا وه رنه گري، وتي: نه وه له تواناي مندا نيه، له سر سروشتي خوي مایه وه، دورکه و تنه وه له پرستن و نايي بته پرستان، نه چوه لاي هيج که سي له گاوو جووله که کان. به لام هاوه لاني بوونه ميسحيي و چونه ناو نايي ميسحيه کان. چونکه ويانزاني له نايي جووله که وه نزيکه له و سرده مه دا. يه کي له وانه و ره قه ي کوپي نه وغل بوو. تا نه وکاته ي که خودا شاره زاي کرد که پيغه مبر ﴿٣﴾ هات، باوه ره هينا کاتي که بيني نيگاي بق هات په زاي خوي ليبيت.

پيکاته کاني سورتي فاتحه

نم سورته پيروزه له حوت نايه پيک هاتوو که برتيه له سوپاس و ستايشي خوداي گوره به ناوه پيروزه کاني که په يوه نده به سيفته به رزه کانيه وه، وه باسي پوڅي دوايي که پوڅي قيامته و باسي رپنمايه کاني بنده کاني بق پارانه وه و لالانه لتي و ده رپيني لاوازي و بيده سه لاتيان و به سوزيان له پرستنداو ناسيني به تاك و تنيا که شريك و هاوتاي نيه و پاک و بيغه بيه و دوره له گشت که موکوپه که وهانا پيردني بق رپنمايي کړدن يان بق سر پئي راست که نم نايه پايه داره يه که پاوه ستاويان بکات له سري و يارمه تيان بدا بق بريني نه و پيگه هه ستياره له پوڅي قيامته و بيان گه نيته به به شتي به رين. له تنيش پيغه مبران و خواپه رستاني راست و شه ميدان و پياو چاکان، وه نم سورته پيک هاتوو له هه لثاني خاوه نباوه پان بق ناکاري چاک تا له گه ل ناکار چاکاندا بن له پوڅي قيامته و. وه ناگادار کړدنه وه و ترساندن له دورکه و تنه وه له پيگه خراب و پپو بوچه کان،

تا له پژوی قیامتا له گه ل نه و که سانه دا کزنه کزینده و پاپیچ نه کزین بق ناو ناگر له پژوی قیامه ندا،
نه وانسی که غه زه بیان لیگیراوه ویل و گومرا بوون.

دانه پالی به هره کان نه لای خودا و نه دانه پالی گومرای نی لای خودا و ولام دانه وی قه دریه کان
چه ندچاک و جوانه دانه پالی به هره کان نه لای خودا له م نایه تدا که خودای گوره نه فهرمویت:

﴿مِرَطُ الَّذِينَ انْتَمَتْ عَلَيْهِمْ﴾ فاعيله كى بواردوه له الغضب دا، که نه فهرمویت: ﴿غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾

هرچند له هه قیقه تدا خوی کارایه و هه موو شتی به ویستی خویه تی. وهك له نایه تیکی تردا

نه فهرمویت: ﴿الَّذِينَ تَلَوُا قُرْآنًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُم وَيْلَعُونَ عَلَى الْكُذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾^۱

نایه تو نه وانته نهدی که بوونه دۆستی نه وانسی که خوا غه زه بی لیگرتوون. وه دیسان گومرایشی
داوته پال نه وانسی که پتی هه لدهستن. هه رچنده خودا خویشی گومرای کردوون. وهك نه فهرمویت:

﴿وَرَوَى السَّمَاسُ إِذَا طلعت تزاور عن كهفهم ذات اليمين وإذا غربت فقرضهم ذات الشمال وهم في فجور منه^۲

ذالك من آيات الله من يهد الله فهو المهتد ومن يضلل فلن نجد له. وَإِنَّا مُرْسِدًا﴾^۳ هه رکه س خودا

شاره زای بکات، نه وه شاره زا ده بیته و هه رکه سیش گومرا بکات، دۆستیکی پرنیشانده ری بق په پيدا

ناکری. وه نه فهرمویت: ﴿مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلا هادي له. وَبَدَّرَهُمْ فِي طغيانهم يعمهون﴾^۴ خودا پئی له هر که س

بکری، ههچ پئی به ری دهست ناکه وی خودا وازیان لی دیننی با هر له یاخی بوونی خۆیاندا سه رگه ردان بن.

چه ندین نایه تی تریش هاتووه که خودای گوره هه خوی شاره زا ده کات و گومراش ده کات. نهك وهك

نه وهی قه دریه کان نه وانسی وهك نه وان بیرده که نه وه ده لئین: عه بده کان خۆیان نه وه هه لده بژین و

ده یکن، به لگه شیان له سه ره نه و قسه یان نایه ته له یه کچوه کانی قورئانه. واز له و نایه تانه دینن که

به ناشکراو پوون وه لامیان نه داته وه، نه مهش حال و بهر خوردی خه لکی گومراو یاخیه. وه له

فه رموده ی سه حیددا هاتووه: کاتی نه وان تان بینی که دوا ی نه و نایه تانه ده که ون که مانای جۆراو جۆر

هه لده گرن، نه وانته نه و که سانه ن که خودای گوره ناوی بردوون خۆتانیان لی پبارینن.^۵ نه مه مانای نه و

نایه ته یه که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ
مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ. وَمَا يَسَلُمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

۱ المجادلة ۱۴
۲ الكهف ۱۷
۳ الاعراف ۱۸۶
۴ فتح الباری ۸/ ۵۷ ص ۲۷

ته تشديد كردوه له (آمين) دا وهك تزامنك البيت الحرام، وتى: هاره له كانمان و كهسانى تريش وتويانه: نم نامين كردنه له دهره وهى نويزيشدا هر سونه ته. به لام دهرپارهى نويز خوين جهختى له سهر كراوه ته وه. به ته نيا نويز بكات يان پيش نويز بى يان له دواى پيش نويز وه بى وهك يه كه. وه له هه موو كاتيكيشدا. وهك له هه ردوو سه حيه كه دا هاتوو له نه بو هوره يره وه كه پيغه مبهرى خودا (ﷻ) نه فه رمويت: نه گهر پيش نويز نامينى كرد نيوه ش بيگن هه ركامتان نامينه كهى له گال نامينى فريشته كاندا يهك بگرى خودا له گوناھى پابردوه كانى خوش دهى^۱. موسليميش هيناويه تى كه پيغه مبهرى خودا (ﷻ) نه فه رمويت: كه تى كه سى له نيوه له نويز دا وتى نامين، فريشته كانيش وتيان (آمين)، نامينه كانيان ريگه وتى يه كترى كرد خودا له گوناھه پابردوه كانى خوش دهى^۲. وتراوه: به و مانايه كه سى نامينه كهى ريگه وتى نامينى فريشته كان كه وت له يهك كاتدا. وه وتراوه: له كاتى وه لام دانه وه دا. وتراوه: له كاتى دلپاكى و دلسويزدا. وه له سه حيه موسليدا هاتوو له نه بو موساوه به مرفوعى: نه گهر نيمام وتى: ولا الضالين نيوه ش بلين: نامين خودا وه لامتان نه داتوه^۳. تيرميزى نه لئيت: يانى نهى خودايه! هيو ابروامان مه كه له داواكاناندا. زوريكى تريش وتويانه، يانى: نهى خودايه داواكه مان ليوره بگره.

ته فسيري سورتي (به قهره)

له مه دينه دا هاتوته خواره وه

باسى نه وه ره مودانهى دهرپارهى ريزى سورتي به قهره هاتوو

له موسنه دى نيمامى نه حمه دو سه حيه موسليم و تيرمى و نه سائيدا هاتوو له نه بو هوره يره وه په زاي خواى ليبيت كه پيغه مبهرى خودا (ﷻ) نه فه رمويت: ماله كانتان مه كه نه گورستان، بيگومان نه و مالهى سورتي به قهره تيدا ده خويزى شهيتان ناچيته ناوى^۴. تيرميزى نه لئيت: فه موده يهكى حه سه نى سه حيه. وه له عه بدللاى كورپى مه سهوده وه په زاي خواى ليبيت نه لئيت: بيگومان شهيتان را ده كا له و مالهى سورتي به قهره تيا ده بيستى، نه سائى پيوايه تى كردوو له اليوم والليلة دا^۵. حاكم پيوايه تى كردوو له مستدره كه كه پيدا نه لئيت: سه نه ده كانى سه حيه^۶. داره مى پيوايه تى كردوو له

^۱ فتح البارى ۲۰۳/۱۱، مسلم ۳۰۷/۱ ص ۲۸.

^۲ مسلم ۳۰۷/۱.

^۳ مسلم ۳۰۳/۱.

^۴ احمد ۲/۲۸۴، تحفة الاحوذى ۱۸۰/۸، النسائى فى الكبرا ۱۳/۵ سه حيه.

^۵ النسائى فى الكبرا ۲۴۰/۶.

^۶ الحاكم ۲/۳۶۰.

موسنه ده که بیدا له ئیبنو مسعودوه ئەلئیت: هیچ مائی نیه که سوره‌تی به‌قهره‌ی تیا بخویندئێ مه‌گین شه‌یتان لئی دهرده‌چی و تپ لئینه‌دا. دیسان ڕیوایه‌تی کردوه له ڕیگه‌ی شه‌عبیه‌وه، وتی: عه‌بدللا‌ی کوپ‌ی مسعودنه‌لئیت: هه‌رکسه‌ی ده‌ئایه‌ت له سوره‌تی به‌قهره‌ی خویندبئێ له شه‌ویکا، شه‌یتان ناچئته‌ ئه‌و ماله‌ ئه‌و شه‌وه. چوار ئایه‌ت له‌سه‌ره‌تایه‌وه‌و ئایه‌ته‌لکورسی دوو ئایه‌تیش له دوا‌یدوه‌و سئ ئایه‌تیش له کو‌تایی سوره‌ته‌که‌وه. وه له ڕیوایه‌تیکی ترا هاتوه: ئه‌و ڕۆژه شه‌یتان نزیک‌ی خوئی و مال و مندالی نا‌یئته‌وه، هیچ شتیک د‌لگرا‌نی نا‌کا وه ناخویندئێ به‌سه‌ر شتیکا مه‌گین به‌نا‌گا دئته‌وه^۱. وه له سه‌هلی کوپ‌ی سه‌عه‌وه ئەلئیت: پئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) ئه‌فه‌رموئیت: بئگومان هه‌موو شتیک لوتکه‌یه‌کی هه‌یه، بئگومان لوتکه‌ی قورئان به‌قهره‌یه، بئگومان هه‌رکسه‌ی شه‌ویک له مائی خۆیدا بئخوینئێ سئ شه‌و شه‌یتان ناچئته‌ ناوی، وه هه‌رکسه‌ به‌ڕۆژ له مائی خۆیدا بئخوینئێ سئ ڕۆژ شه‌یتان ناچئته‌ ناوی^۲. ئەب‌ولقاسمی ته‌به‌رائی و ئەبو حاتم و ئیبنو حه‌بان له سه‌حیحه‌که‌یداو ئیبنو مرده‌وه‌یه‌یش ڕیوایه‌تیان کردوه، تیرمیزی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه ڕیوایه‌تیان کردوه له ئەبو هوره‌یره‌وه ڕه‌زای خ‌وای لئیبئیت ئەلئیت: پئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) شان‌دیکی نارد که ژماره‌یه‌ک بوون قورئانی پئخویندن، هه‌رکسه‌ی چه‌ندی قورئان له‌به‌ر بوو خویندی، هاته‌ لای پیا‌ویکیان که له هه‌موویان له ته‌مه‌نا لاوتر بوو فه‌رموی: ئه‌ی فلان ئه‌ی تۆ چه‌ندت له‌به‌ره‌؟ وتی: ئه‌وندوه‌و ئه‌وندوه‌م له‌به‌ره‌و سوره‌تی به‌قهره‌یش. فه‌رموی ئایه سوره‌تی به‌قهرت له‌به‌ره‌؟ وتی: به‌لئێ، فه‌رموی: بئۆ تۆ ئه‌میریان به‌یه‌کئێ له پیا‌و معقوله‌کانیان وتی: سویند به‌خوا هیچ شتیک نه‌بوه ڕیگرم که فئیری سوره‌تی به‌قهره‌ بئم جگه‌ له‌وه‌ نه‌بئێ من له‌وه‌ ترسام نه‌توانم پئێ هه‌لسم، پئغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فه‌رموی: فئیری قورئان بئین و بئخوینن، بئگومان وئینه‌ی قورئان بۆ ئه‌و که‌سه‌ی فئیری ده‌بئێ و ده‌یفوئئێ وه‌ک وئینه‌ی هه‌مانه‌یه‌ کیسئێ پڕ له‌میسک وایه بۆنه‌که‌ی به‌هه‌موو شوئینیکا بلا‌و ده‌بئته‌وه. وه وئینه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی فئیری ده‌بئێ و کرده‌که‌وئێ و ئه‌وه له‌ناو سکیا‌یه وه‌ک وئینه‌ی هه‌مانه‌ وایه له‌میسک ده‌می به‌سترا‌بئێ. ئه‌مه‌ وته‌ی تیرمزیه‌و ڕیوایه‌تی کردوه‌و ئەلئیت: فه‌رموده‌یه‌کی هه‌سه‌نه‌، پاشان به‌ مورسه‌لئیش ڕیوایه‌تی کردوه‌و الله‌ اعلم^۳. بوخاری ڕیوایه‌تی کردوه له ئه‌وسه‌یدی کوپ‌ی موزا‌یده‌وه ڕه‌زای خ‌وای لئیبئیت وتی کاتئێ ترو له شه‌ودا سوره‌تی به‌قهره‌ی ده‌خویند ئه‌سه‌په‌که‌ی له‌لایه‌وه به‌سترا‌بووه. ئه‌سه‌په‌که‌ی که‌وته سمک‌ولان، ئه‌و بئنده‌نگ ده‌بوو، ئه‌ویش بئنده‌نگ ده‌بوو، ئه‌و ده‌یفوئید، ئه‌ویش ده‌ستی ده‌کرده‌وه به‌ سمک‌ولان، ئه‌و بئنده‌نگ ده‌بوو، ئه‌ویش ده‌ستی پئنده‌کرده‌وه دیسان ده‌ستی کردوه به‌ خویندن ئه‌سه‌په‌که‌یش ده‌ستی کردوه

۱ الدار حی / ۲۲۲/۲، ص ۲۸.

۲ الطبری / ۱۶۳/۶، ابن حبان / ۷۸/۲، مه‌سنه‌که‌ی حه‌سه‌نه‌و سه‌نه‌ده‌کانی لا‌وازه.

۳ تحفة الاحوذی / ۱۸۶/۸، النسائی فی الکبرا / ۲۲۷/۵، ابن ماجه / ۷۸/۱، له حه‌سه‌ن ده‌چئیت.

به سمكولان و پاشان هه‌لسا يه‌حيای كورپى لئيه‌وه نزيك بوو ترسا له‌وى بجى به‌سه‌ريدا نوري خسته‌وه و لايدا، سه‌رى به‌رز كرده‌وه بۆ ئاسمان هه‌تا له‌به‌ر چاوى وون بوو، كاتى كه پۆڙى لئيه‌وه ئوى بۆ پئغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسكرد. فه‌رموى: ئى كورپى حضي‌ر بخويته‌وه اوتى: ئى پئغه‌مبه‌رى خودا (ﷻ)! يه‌حيای لئيه‌وه نزيك بوو ترسام پئى پيا بنى سه‌رم هه‌لجى و وه‌رگه‌ پامه‌وه سه‌ر يه‌حياكه سه‌رم بۆ ئاسمان هه‌لجى هه‌روه‌ك په‌له هه‌ور وابوو چراى نۆڙى تيا بوو، پۆشت تا له‌به‌رچاوم وون بوو. پئغه‌مبه‌ر (ﷻ) فه‌رموى: ئه‌زانى ئه‌وه چى بوو؟ ئوسه‌يد وتى: نه‌خه‌ير. پئغه‌مبه‌ر (ﷻ) فه‌رموى: ئه‌وه فريسته بوون له‌به‌ر ده‌نگى تو لئيت نزيك بوونه‌وه وه‌نه‌گه‌ر به‌رده‌وام بويتايه له‌ خويندن كه پۆڙت ده‌كرده‌وه خه‌لكى سه‌يريان ده‌كردو لئيان نه‌ ئه‌شارايه‌وه^۱. هه‌ريه‌م جۆره پئشه‌واو زانا ئه‌بو عوبه‌يد قاسمى كورپى سه‌لام له‌ كتيبى فضائيل القران دا رپوياتى كردوه، والله اعلم. ئيمامى نه‌حمه‌د ئه‌لئيت: ئه‌بو نوعين بۆى گئپاينه‌وه، به‌شبرى مورپى موهاجير بۆى گئپاينه‌وه، عه‌بدوللاى كورپى بوره‌يده بۆى گئپامه‌وه له‌ باوكيه‌وه ئه‌لئيت: له‌ خزمه‌ت پئغه‌مبه‌ردا (ﷻ) دانيشتبوووم گويم لئى بوو ئه‌يفه‌رموو: فيرى سورته‌ى به‌قهره‌ بين، چونكه‌ خويندنى پيت ويه‌ره‌كه‌ته، واز لئيه‌تئانى مايه‌ى په‌شيمانى و خه‌فه‌ته، كه‌سانى بيئوره‌ كه‌مه‌ترخه‌م پئى ناويزن. وتى: پاشان ماوه‌يه‌ك بيده‌نگ بوو پاشان فه‌رموى: فيرى سورته‌ى به‌قهره‌و ئالى عيمران بين، چونكه‌ ئه‌مانه‌ دوو گول په‌نگن سئيه‌ر ده‌كن بۆ خاوه‌نه‌كانيان له‌ پۆڙى قيامه‌تا وه‌ك دوو په‌له هه‌ور يان وه‌ك دوو سئيه‌ر يان وه‌ك دوو پۆل له‌ بالنده‌ كه‌ باليان په‌پ كرده‌وه. بيگومان ئه‌م قورئانه‌ ده‌گات به‌ خاوه‌نه‌كه‌ى له‌ پۆڙى قيامه‌تا كاتى گۆره‌كه‌ى بۆ له‌ت ده‌كرى، وه‌ك پياويكى لاوازى په‌نگ زه‌ردپئى ده‌لئى: ئايا من ده‌ناسى؟ ده‌لئى: من تو نانا سم، پئى ده‌لئى: من هاوه‌له‌كه‌ى تو م ئه‌و قورئانه‌ى كه‌ تو م تينو كرد له‌ قرچه‌ى گه‌رمادا و شه‌وه‌كه‌م به‌ بيدارى هئيشته‌وه وه‌ بيگومان هه‌موو بازرگانى به‌ دواى بازرگانيه‌كه‌يه‌ويه‌، وه‌ تو ئه‌مۆڭ به‌ دواى هه‌موو بازرگانيه‌كه‌وه‌ى، مولكى پئشه‌درئيت به‌ لاي راستى، هه‌ر مانه‌ وه‌يش به‌ لاي چه‌پى، تاجى يوقار له‌ سه‌ر سه‌رى داده‌نزئيت، دوو پۆشاك ده‌كړئته به‌رى باوك و دايقى خه‌لكى دونيا ئاتوانن بيان كن (ل يقوم به‌ما اهل الدنيا) ده‌لئى: له‌به‌ر چى ئه‌مه‌مان له‌به‌ر كراوه؟ پئيان ده‌وترئى، به‌ خويندنى قورئانى مندا له‌كه‌تان، پاشان ده‌وترئى: بخويته‌وه سه‌ر كه‌وه به‌ پله‌و ژوره‌كانى به‌هه‌شتا، ئه‌وه‌يش هه‌ر له‌به‌رز بوونه‌وه دايه‌ تا به‌رده‌وام بيته‌ له‌ قورئان خويندن، هه‌رواده‌بى تا بيخويئى يان به‌نه‌رمى و نيانى و پوانى بيخويئى^۲. ئيبنو ماجه‌ش هه‌ندىك له‌ فه‌رموده‌كه‌ى به‌شبرى كورپى موهاجيره‌وه رپويات كردوه^۳.

^۱ فتح البارى ۶۸۰/۸، ص ۲۹.

^۲ احمد ۳۵۲/۵، ص ۲۹، حاكم به‌ سه‌حىحى داناره.

^۳ ابن ماجه ۱۲۴۲/۲، حاكم به‌ سه‌حىحى داناره.

سه نه ده که ی حسه نه له سار مهرجی موسلیم وه بۆ هه ندی له م فرموده یه چهند به لگه هه یه. له وانه فرموده ی ئه بو ئوماه ی یا هلیی، ئیمامی ئه حمه د ریوایه تی کردوه لئی ئه لیت: بیستم له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئه یفرموو: قورئان بخوینن، چونکه له پۆزی قیامه تا دیت و تکه ده کا بۆ خاوه نه کانی هه ردو گوێ پهنگه که بخوینن: (البقره) و سورته ی (آل عمران) چونکه ئه م دوانه له پۆزی قیامه تا وه ک دوو په له هه ور یان وه ک دوو سیبهر، یان وه ک دوو پۆل له بالنده که بالیان په پکروه له ئاسماندا دین به رگری له خاوه نه کانیان ده کهن. سورته ی به قهره بخوینن چونکه خویندنی پیت و به ره که ته و واز لیهینانی مایه ی په شیمانی و خه فه ته. که سانی بیروه که مترخه م پیتی ناوین. موسلیمیش ریوایه تی کردوه له نوینا^۱.
 الزهراوان دوو یوناک که ره وه که. (الغایه) ئه وه ی سیبهری بۆ کردوی له سه رته وه (الفراق) پاچه یه له شتیک (الصواف) پیک و به یه که وه. (البطله) جادووگه ران واته: جادووگه ران ناتوانن له به ری بکه ن و بیپاریزن. و تراویشه: ناتوانن کار بکه نه سه ر ئه و که سه ی قورئا ده خوینن و الله اعلم. وه هه ره له جۆره فرموده که ی نه واس کوه ی سه معان که ئیمامی ئه حمه د ریوایه تی کردوه ئه لیت: بیستم له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئه یفرموو: قورئان و ئه و که سانه ی که کاریان پیکردوه، سورته ی به قهره و ئالی عمران پشیمان که و ته وه، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سی نمونه ی بۆ هیناونه ته وه، دوا ی ئه وه من له بیرم نه چه ته وه فرمووی: وه ک دوو په له هه ور یان وه ک دوو سیبهری ره ش یوناکیه که له نینوانیاندا بیت یا وه ک دوو پۆل بالنده که بالیان په پ کردوه له ئاسماندا به رگری له خاوه نه کانیان ده کهن^۲. موسلیم ریوایه تی کردوه. ترمیزیش هه ر ریوایه تی کردوه و ئه لیت: فرموده یه کی حسه نی غه ربیه^۳.

سورته ی به قهره له مه دینه هاتۆته خواره وه، بی جیاواری و ناگوکی

سورته ی به قهره هه مووله مه دینه هاتۆته خواره وه به کۆده نگه زانایان، وه له و سورته تانه یه که له سه ره تا وه له مه دینه هاتۆته خواره وه. به لام ئه م ئایه ته که خودای گه وره ئه فرمویت: ﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾^۴ ترسیشتان له و پۆزه هه بی که ده هینترینه وه لای خودا. و تراوه ئه مه دواین ئایه ته که هاتۆته خواره وه له قورئاندا. وه هه لیش ده گری که دواین ئایه ت بیت له سورته ی به قهره دا هاتبیته خواره وه. وه ئایه تی پهباش له دواینی ئایه ته کانه که هاتۆته خواره وه. خالیدی کوه ی مه عدان سورته ی به قهره ی ناو ناوه به چادرو ده واری قورئان.

^۱ احمد / ۲۴۹/۵، حاکم به سه حیحی دلناوه.

^۲ مسلم / ۵۵۳/۱.

^۳ مسلم / ۵۵۴/۱.

^۴ تحفة الاحوذی / ۱۹۹/۸.

^۵ البقرة ۲۸۱.

هندی له زانایان وتویانه: سوورده‌تی به‌قهره پی‌کها‌توو‌ه له هه‌زار هه‌وال و له هه‌زار فه‌رمان و هه‌زار قه‌ده‌غه. ئه‌وانه‌ی هه‌ژماریان کردوو‌ه ده‌لێن: ئایه‌ته‌کانی دووسه‌و هه‌شتاو جه‌وت ئایه‌ته. و ته‌کانی شه‌ش هه‌زارو دووسه‌و بیست و یه‌ک و ته‌یه. پی‌ته‌کانی‌شی بیست و پینج هه‌زارو پینج سه‌د پی‌ته‌ والله‌ اعلم. ئیبنو جو‌رویج له عه‌تاوه له ئیبنو عه‌باسه‌وه ئه‌لێت: سوورده‌تی به‌قهره له مه‌دینه هاتو‌ته خواره‌وه^۱. فوسه‌یف وتی: له مه‌جاهیده‌وه له عبدالله‌ی کوربی زویه‌یره‌وه ئه‌لێت: سوورده‌تی به‌قهره له مه‌دینه هاتو‌ته خواره‌وه^۲. زۆری له پینچه‌واو زانایان و خاوه‌ن ته‌فسیره‌کان هه‌روایان وتوو‌ه جی‌او‌زای و نا‌کۆکی نیه له سه‌ری. ئیبنو مه‌ردویه‌یی ڕی‌وایه‌تی کردوو‌ه له فه‌رموده‌که‌ی شو‌عبه‌ی کوربی عه‌قیلی کوربی ته‌لحه‌ره له عوتبه‌ی کوربی فه‌رحه‌ده‌وه ئه‌لێت: پی‌غه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) دوا‌که‌ و تنی‌کی بی‌نی له هاوه‌له‌کانیدا فه‌رمووی: ئه‌ی هاوه‌لانی سوورده‌تی به‌قهره وا ده‌زانم ئه‌وه له ڕۆژی حونه‌یندا بوو، ئه‌و ڕۆژه‌ی که به‌ره‌و دوا هه‌لاتن فه‌رمانی دا به عه‌باس بانگی کردن، وتی: ئه‌ی هاوه‌لانی دره‌خته‌که یانی: ئه‌ی هاوه‌لانی به‌یعه‌تی ڕن‌زان وه له ڕی‌وایه‌تی‌کی تر‌دا: ئه‌ی هاوه‌لانی سوورده‌تی به‌قهره! بۆ ئه‌وه‌ی چا‌اک و دلخۆش و بزێویان بکاته‌وه. وایان لێ‌یات له هه‌موو لایه‌که‌وه به‌ره‌و پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌هاتن، وه له ڕۆژی یه‌مامه‌شدا له‌گه‌ڵ دا‌رو ده‌سته‌ی موسه‌یله‌مه‌دا، هاوه‌له‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) وایان لێ‌یات هه‌ل‌ده‌هاتن له‌به‌ر زۆری سو‌پای به‌نی حه‌نیفه، له‌و کاته‌دا هاوه‌لانی کۆچه‌رو ئه‌نسا‌ریه‌کان بانگی یه‌کتریان ده‌کرد و ده‌یان ووت: ئه‌ی هاوه‌لانی سوورده‌تی به‌قهره، تا خودای گه‌وره سه‌ری خسته‌ن ڕه‌زای خودا له‌سه‌ر هه‌موو هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر بی‌ت (ﷺ)^۳.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الذَّٰرِ ﴿۱﴾ ذَٰلِكَ أَلْفُ مِائَةٍ فِيهِ هُدًى الْبَاقِيْنَ ﴿۲﴾ الْبَاقِيْنَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُقْنُونَ ﴿۳﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۴﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۵﴾﴾

﴿الذَّٰرِ﴾ قسه کردن ده‌یاری پی‌ته‌ ب‌راوه‌کان (المقطعه)

پی‌ته‌ ب‌راوه‌کان که له سه‌ره‌تای سوورده‌ته‌کانه‌وه‌یه، ئه‌و پی‌تانه‌ن که زانی‌نی له‌لای خودا خۆیه‌تی، ئه‌مه ڕی‌وایه‌ت کراوه له ئه‌بو به‌کرو عوم‌رو عوسمان و عه‌لی و ئیبنو مه‌سه‌عوده‌وه ڕه‌زای خودا له هه‌موویان و تراوه: ئه‌مه ناوی سوورده‌ته‌کانه. وه و تراوه: ئه‌مانه سه‌ره‌تان، خودا سه‌ره‌تای قورئانی پێ‌ده‌کاته‌وه. وه خوسه‌یف وتی له مو‌جاهیده‌وه که وتویه‌تی: سه‌ره‌تای گشت سوورده‌ته‌کان (ق و ص و ط و طسم و

^۱ الدار المنشور / ۴۷۱ ص ۳۰.
^۲ الدار المنشور / ۴۷/۱.
^۳ المجمع / ۱۸۰/۶ ص ۲۰.

الرا) جگه له مه حودجه كردنى دانراوه (هجائى موضوع) هه ندى له عه ره به كان وتويانه: نه وانه چه ندى پيښكى له پيښه كانى فهرهنگ، به باسكردنى هه نديكيان له سه ره تاي سووره ته كانه وه پيويست به باسكردنى نه واني تر ناكه كه له ته واو كاري بيست و هه شت پيښه كى ترن، وه كه سى ده لى: كوره كه م ده نوسى (ا ب ت ث) باسكردنى هه نديكي به سه بى باسكردنى هه مووى، ئيښو چه رير نه مه ي گيڤاوه ته وه^۱. منيش ده ليم: كوي نه و پيښانه ي كه باس ده كرين له سه ره تاي سووره ته كانه وه به لا بردنى پيښه نووباره كراوه كانه وه لتيان چواره پيښن، كه برتين له (ا ل م ص ر ك ه ي ع ط س ح ق ن) نه م ده قه كزيان ده كانه وه (نص حليم قاطع له سن) كه نيوه ي پيښه كانه به ژماره، نه وانه ي باسكراوه لتيان به ريزتره له واني تر. زه مه خه شري نه لئيت: نه م چواره پيښه پيښه هاتووه له جوو چه شنى پيښه كان. ياني: پيښه بيده ننگ و ده ننگ دارو نه رم و توند و داخراوو كراوه به رز و نزم و له پيښه جولاهه كان به دريژي هيناونى و پاشان وتى: پاك و بيعه يي بى نه و خودا كه گشت كاره كانى پره له ورده كاري و كارزاني. نه م جوړه پيښانه زقون به وانه يشه وه كه باسكران. وه دياره گرنگى شتى و به ريزى، جيگه ي نه واني تريش هه موو ده گرته وه، هه ر بزيه هه نى له زانايان ليږه دا قسه يه چاكيان كردوه و وتويانه: گوماني تيڊا نيه كه خوداي گوره نه م پيښانه ي بيهوده و بيسود نه نارډوته خواره وه. نه وه ي كه نه فامه كان ده لين: له قورئاندا هاتووه (ما هو تعبد) هيچ مانايه كى نيه. نه وانه هه له يه كى زقون كه وره يان كردوه. واي دابنى خوي له خويدا ماناي هه يه، خو نه گه ر له پيښه مبه ره وه (ﷻ) شتيكمان بى باسكرا، نيمه ش باسى ده كه بين نه گه ر نه بوو، له كويدا وه ستاوين ده وه ستين و ده لئين: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرٌ مُنْتَهِيَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَسْلُمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾^۲ به واما ن پيى هه يه و نه مانه گشت له په روه ردگارمانه وه يه. زانايان كرده ننگ نين له سه ر شتيكى ديارى كراوه، هه ركه سى به به لگه هه ندى شتى بى ده ركه وت نه و شوين كه وتنى پيويسته، نه گه ر به لگه نه بوو ده بى بوه ستين تا پوون و ناشكرا ده بى، نه مه شيوه يه كيه تى.

پيښه پيڤراوه كان به لگه ن له سه ر ده ر خستنى اعجازى قورئان

شيوه يه كى ترى كارزاني كه خواستى نه م پيښانه له سه ره تاي نه م سووره تانه وه بيت كامه يه؟ بى نه وه ي سه يري ماناكانى له ناو خويدا، وتراوه: بزيه نه م پيښانه له سه ره تاي نه م سووره تانه وه باس كراوه تا ده ر نه سه ي ئيعجازى قورئانى تيا دريخواو پوني بكاته وه كه خه لكى ده سه ته وسان و بيهيژو

الطبري ۲۰۸/۱

ال عمران ۷

لاوازن، ناتوانن به ويتهی ئەم قورئانه بينن، له گەڵ ئەو دا که ئەم قورئانه پێک هاتوو له پیتانه که ئەوان قسهی له گەڵ يهک پێده کهن، پازى ئەم پێبازهى باسکردوو له تفسيره کهيدا له موبه پيدو کۆمه لى له ليکۆله روان قورتوبيش گيپاويه تيه وه له فراء و قترپ هر به وچۆره . زه مه خشه رى که له شاخه کهيدا بپياري له سه ر داوه رۆر باش پشتگيري ليکړدوو . مامۆستا و پيشه او رۆر زانا ئەبو له باس کوپى ته ميمه و مامۆستامان حافيزى موجته هيد نه بو له حاجى مه زى، که بوى گيپاومه ته وه له نيينو ته ميمه وه . زه مه خشه رى وتى: هه مووى له سه ره تاي قورئانه وه به کۆمه لى نه هاتوو، بۆ ئەوهى دووباره کردنه وه که به هيزتر بيت بۆ به ره نگاريوونه وه و به گزاجوون وه ک چون به سه ره اته کان دووباره بو ته وه و به گزاجونه که يش به ناشکرا دووباره بو ته وه له چهن شوينا وتى: ئەم پیتانه به يهک پيتى هاتوون . وه خوداى گوره نه فه رمويت: ﴿آلۡهٓ ۱﴾ ذٰلِكَ الَّذِي كَتَبَ لِرَبِّهِ هُدًى لِّلْبَشَرِ ۚ ﴿۱﴾ الف لام مم، ئەم کتیبه هيج گومانی تیدا نیه . ﴿آلۡهٓ ۱﴾ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّمُ ﴿۲﴾ زَلَّ عَلَيْكَ الْكَتٰبُ بِالْحَقِّ مَصَدَقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ وَاِلَّا نَجِيلٌ ﴿۲﴾ الف لام مم، جگه له خودا هيج شت بۆ په رستن ناشى، هر زيندوو وه به سه ر هه موو شت پا ده گا، ئەم کتیبه ی که به راست بۆ تو مان ناردوو، باوه ر به و کتیبانه ش ده گا که پيش له م له خودا وه په وانه کراون . ﴿الۡهٓ ۱﴾ كِتٰبٌ اُنزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِئَسْذِرَ بِهِ وَاذْكُرَ لِيَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۳﴾ الف لام مم صاد، کتیبیکه بۆ تو هاتۆته خواره وه خۆت توشى داتهنگى مه که له و باره وه . ﴿الۡهٓ ۱﴾ كِتٰبٌ اُنزِلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلَى صِرٰطِ الْمُرْتَدِيْنَ الْحَمِيْدِ ﴿۴﴾ الف لام راء، کتیبیکه بۆ تو مان نارده خواره وه، تا خه لکی به نيزنى په روه ردگاريان له تاريکی به ره و پووناکی ده ربه ننى . ﴿الۡهٓ ۱﴾ نَزَّلْنَا الَّذِي كَتَبْنَا لِرَبِّهِ مِنْ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۵﴾ الف لام مم، ئەم کتیبه له راهينه رى دونه او وه په وانه کراوه و گومانی تیدا نیه . ﴿حۡهٓ ۱﴾ نَزَّلْنَا مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿۶﴾ حَامِيْمٌ هَاتُوْتَهٗ خَوَارِ لَهٗ وَاَسُوْتَهٗ كِهٖ دِهٖ نَدَهٗ دِلُوْفَانَهٗ . ﴿حۡهٓ ۱﴾ عَسَقٌ ﴿۷﴾ كَذٰلِكَ

۱ البقرة ۱-۲.

۲ ال عمران ۱-۳.

۳ الاعراف ۱-۲.

۴ ابراهيم ۱.

۵ السجدة ۱-۲.

۶ فصلت ۱-۲.

يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ^۱ ۱. حامیم عین سین قاف، خودای خاوهن دهسه لاتی کارزان، فرمانی خوی ناوا بقر و پیغمبرانی پیش له توش پی ده‌کا. وه چندین نایه‌تی تریش که به‌لگن له‌سر راستی نهو پئیازه‌ی نه‌وانه له‌سهری پوشتوون بقر که‌سی به چاکی سه‌یر بکات. والله اعلم.

هیج گومانیک له قورئاندا نیه

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ۱. نه‌م کتیبه هیج گومانی تیدا نیه بقره‌وانه‌ی پاریزگارن پی نیشانده‌ره. ﴿الْكِتَابُ﴾ یانی: قورئان، ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ یانی: گومان. سوودی له نه‌بو مالیکه‌وه و له نه‌بو سالحه‌وه له نئینو عه‌باسه‌وه، وه له موپه‌ی هه‌مدانیه‌وه له نئینو مه‌سعوده‌وه، وه له که‌سانیکه‌وه له هاوه‌له‌کانی پیغمبره‌ی خوداوه ﴿هُدًى﴾ نه‌لایت: ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هیج گومانی تیدا نیه^۲. نه‌بو دهراتو نئینو عه‌باسن و موجامید و سه‌عیدی کوپی جوپه‌یرو نه‌بو مالیک و نافعی مه‌ولای کوپی عومره‌وه و عه‌تا و نه‌بو عالیه و په‌بیمی کوپی نه‌نه‌س و موقاتیلی کوپی هه‌یان و سوودی و قه‌تاده و نئسماعیلی کوپی نه‌بو خالیده‌وه که هه‌ر وایان وتوه. نئینو نه‌بی حاتم نه‌لایت: من وانا زمانم هیج ناکوکیه‌ک هه‌بی له نئوان زانایاندا له‌سهری^۳. مانای قسه‌که نه‌وه‌یه لیره‌دا که نه‌م کتیبه که قورئانه هیج گومانی تیدا نیه له‌لایه‌ن خوداوه په‌وانه کراوه. وه‌ک خودای گه‌وره له سووره‌تی سه‌جده‌دا فرمویه‌تی: ﴿الْقُرْآنُ نَزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۴ الف لام مم، هئنانه خواره‌وه‌ی نه‌م قورئانه هیج گومانی تیدا نیه له‌لایه‌ن په‌روه‌رگاری جیهانه‌وه‌یه. هه‌ندئ له زانایان وتویانه. نه‌مه خه‌به‌ره‌وه مانای نه‌می تیدایه، واته هیج گومانتان تیدایه نه‌بی. وه له خویندنه‌وه‌ی نه‌وانی که له‌سهر (لَا رَيْبَ) وه‌ستاون و پاشان ده‌ستیان پیکردوه‌ته‌وه به ﴿فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ پی نیشانده‌ری تیدایه بقر پاریزگارن. به‌لام وه‌ستان باشتره له‌سهر ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ له‌و نایه‌ته‌ی که باسمان کرد، چونکه (هُدًى) ده‌بیته سیف‌ت بقر قورئان، نه‌مه‌یش په‌وانتره له باتی ﴿فِيهِ هُدًى﴾ هجی هه‌لده‌گرئ له زمانی عه‌ره‌بیدا مه‌رفوع بی له‌سهر نه‌عت و مه‌نسویبش بی له‌سهر حال.

^۱ الشوراء ۳-۱.

^۲ الطبری ۲۲۸/۱ ص ۳۱.

^۳ ابن ابی حاتم ۳۱/۱.

^۴ السجدة ۲-۱.

تایه بهت مه ندی شاره زایی به خو پاریزیوه

شاره زایی تایه بهت کراوه به خوا ناسانه وه. وهك خودای گه وده نه فهرمویت: ﴿وَلَوْ جَعَلْتَهُ قُرْآنًا
 آجِبًا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَجْعَلِي وَعَرَفِي قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشَفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي
 آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ^۱﴾ بلی: نه مه بۆ که سانی که باوه بیان
 پیتهناوه، پیره و چاره ی دهر دانه نه وانهش بهوای پیناکه ن، گوئی گرانن له بیستن و چاو بیان له دیتنی
 کویره هه رده لئی له جیتی دووره وه بانگ ده کرین. وه نه فهرمویت: ﴿وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شَفَاءٌ
 وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا^۲﴾ نیتمه له گه ل نه م قورنانه شتی وات بۆ به پئی ده که یه که
 شیفاو به زه یی تیدایه بۆ خاوه نباوه پان و نامه قانیش پئی زیانبار ده بن. چه ندین تایه تی تریش که
 به لگن له سه ر تایه به تمندی خاوه ن باوه پانه وه که سودمند ده بن به قورنان، چونکه قورنان خوی له
 خویدا پنی شانده ره، به لام چاکه خوازان نه بی نه وه و رناگری وهك خودای گه وده نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا
 النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشَفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ^۳﴾ نه ی خه لکینه! له
 لایه ن په روه ردگار تانه وه ناموزگاریه کتان بۆ هاتوه چاره ی دهر دی دلانی شه و پئی نیشانده ره به زه ییه بۆ
 باوه پاران. وه له نیبنو عه باس و نیبنو مه سمعو وه ندی له هاوه لانی پیغه مبه ری خودا وه ﴿سوره﴾
 هاتوه، ﴿هُدًى لِّلشَّاقِیْنَ﴾ یانی: رهوناکیه بۆ له خوا ترسان.

مانای خو پاریزان ﴿المؤمنین﴾

نیبنو عه باس نه لیت: ﴿هُدًى لِّلشَّاقِیْنَ﴾ نه و خاوه ن باوه پانه که خویان ده پاریزن له شه ریک دانان بۆم
 و به پئی به رفه رمانی من کارده که ن. وه هه ر له نیبنو عه باسه وه نه لیت: ﴿لِّلشَّاقِیْنَ﴾ نه وانه که له تو له ی
 خودا ده ترسن له واز هیتان له و شتانه ی که ده یزانن له شاره زایی. وه به هیوای به زه یی خودان له بهوا
 هیتانیان به وه ی که پئی هاتوه بۆ بیان. قه تاده نه لیت: ﴿لِّلشَّاقِیْنَ﴾ نه و که سانه ن که خودا وه سفی کردوون
 به م تایه ته که نه فهرمویت: ﴿الَّذِينَ يُؤْتُونَ بِالنَّفْسِ وَبِعِزَّتِنَا الْآيَةَ﴾ نه و که سانه ی بهواییان به نه دیار هه یه و نو یژ
 ده که ن. له و تایه تانهش که به دوا یدا دین. نیبنو جه ریر وتی: نه وانه هه مووی ده گریته وه وهك خودا
 فهرمویته تی، تیرمزی و نیبنو ماجه ریوایه تیان کردوه له عه تی هه سه عدیه وه وتی: پیغه مبه ری خودا

^۱ فصلت ۴۴.
^۲ الاسراء ۸۲.
^۳ یونس ۵۷.

فهرمویتی: بهنده ناگاته پلهی خوپاریزان تا واز دینتی له وهی خراپ نیه له ترسی نه وهی نه کا خراپه ی تیدا بیت^۱. پاشان ترمیزی وتی: فهرموده یه کی حه سه تی غه ربیه.

شارهزا بوون دوو جووره

جاری وا هه یه به وتهی پینمای دیت، مه بهست پیی نه وه یه که له دلدا جیگیر ده بی له باوه. نه مه خودا نه بی که س ناتوانی وه دی بهینی له دلی بهنده کاندای جگه له خودای گوره وه ک خودای گوره نه فهرمویتی: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَئِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾^۱ تق ناتوانی که سنی که خوت خوت بوئی شارهزای که ی. وه نه فهرمویتی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا يُنْفِقْكُمْ^۲ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا لِأَنْفُسِكُمْ وَجِوَدِ اللَّهِ وَوَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾^۳ نه رکی سه رشانی تق نیه نه مانه بخه یته سه رپی. وه نه فهرمویتی: ﴿مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلا هَادِيَ لَهُ^۴ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^۵ خودا رینگه له هر که س بگروئی هه یه پینیشاندهری ده ست ناکه وی. وه نه فهرمویتی: ﴿مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْسِدًا﴾^۶ هه رکه سنی خودا شارهزای بکا، نه وا شارهزا ده بیت و هه رکه سیکش گومرا بکا دوسنیکی شارهزای بق پهیدا ناکری. چه ندین نایه تی تریش له م باره یه وه هاتوه. جاری واش هه یه مه بهست به (الهدایه) پونکردنه وهی هق و ناشکرا کردنیه تی به پینمای و پینیشاندان. وه ک خودای گوره نه فهرمویتی: ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۷ بیگومان تق پینمای ده که ی بق پیی راست. وه نه فهرمویتی ﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾^۸ تق هه ر ته نیا ترسینه ریکی و هه یی تر، وه هه ر که لیک له که لانیش ده بی پینیشاندهریک هه بی. وه نه فهرمویتی: ﴿وَأَمَّا تَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَأَسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى

۱ تحفة الاحونی / ۱۴۷/۷، ابن ماجه / ۱۴۰۹/۲ لاوازه.

۲ القصص .۵۶.

۳ البقرة ۲۷۲.

۴ الاعراف ۱۸۶.

۵ الکهف ۱۷.

۶ الشعراء ۵۲.

۷ الرعد ۷.

فَاخَذْتَهُمْ صَاعِقَةً الْعَذَابِ اَلْمُنَوَّنِ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۱﴾ نیمیہ ریگی به رهو خومان نیشان هؤزی سه مودیشدا، له باتی شارهزا بونیان، چه زیان کرد هه رنابینا بن. وه نه فرمویت: ﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾^۲ وه ریگی چاک و خراپمان نیشان نه داوه. له سهر ته فسیری نه وانیه که وتویانه: مه به ست پئیان چاکه و خراپه به نه مه یس په سه ند تره و الله اعلم.

مانای خو پاریزی (التقوا)

بنه پرتی خو پاریزی (التقوا) خو پاراستنه له وهی که ناخوشه، چونکه نه سله که ی له (وتی من الوقایه) وه هاتوه. وه ده لئین: عومری کوپی خه تاب پرسپاری کرد له توبه ی کوپی که عب ده رباره ی (التقوا) نه ویش پئی وت: نایه تو به ریگی به کی پر درک و دال دا نه ریویشتوی؟ وتی: به لئ: وتی: چیت ده کرد؟ وتی: خو م ناماده ده کردو هه ولم نه دا که به رم نه که وی وتی: نانه وه خو پاریزیه (التقوی).

مانای باوه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾^۱ نهو که سانه ی برویان به نه دیار هه به. نه بو جه عفری پازی له علای کوپی موسه بیبی کوپی نافیه وه له نه بو نیسحاق وه له نه بو نه حوه سه وه له عه بدالله وه نه لئیت: (الایمان) یانی: سه لماندن و به راست زانین^۲. عه لی کوپی نه بو ته لحو که سانی تریش له نیبو عه باسه وه په زای خویان لیبتت نه لئین: (ؤْمِنُونَ) یانی: به راستی ده زانین^۳. موعه مهر له زوه به ره وه نه لئیت: (الایمان) یانی: کار کردن^۴. نه بو جه عفری پازی له په بیعی کوپی نه سه سه وه نه لئیت: (ؤْمِنُونَ) یانی: ده ترسن^۵. نیبو جه ریر نه لئیت: چاکتر نه وه به که وه سف کراون به وه ی که برویان هه به به نادیار به کردارو به گفتارو به یرو باوه. جاری ویش هه به ترسان له خودا به مانای باوه پ دیت که بریتیه له سه لماندن به کردارو گفتار، دیاره باوه و ته به کی فراوانه بو دان پیانان به بونی خوداو کتیه کان و پیغه مبه رانی و سه لماندنی نهو دان پیانانا به کردار. منیش ده لئیم: (الایمان) له زماندا ته نیا بو به راست زانین به کار ده هئیرئ. جاری و هه بووه له قورئاندا به کار هئیراوه مه به ست پئی به راست زانین بووه وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿يَوْمُنُ بِاللَّهِ وَيَوْمُنُ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةُ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا

۱ فصلت ۱۷
 ۲ البلد ۱۰
 ۳ الطبری ۲۳۵/۱
 ۴ الطبری ۲۳۵/۱
 ۵ الطبری ۲۳۵
 ۶ الطبری ۲۳۵

سَنُكْرَهُ^۱ واته پیغمبر(ﷺ) باوه‌پی به خدا هیه و باوه‌پی به خاوهن باوه‌پانیش هیه. وه وهك
 نه‌وی براکانی یوسف به باوکیان وت: ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ﴾^۲ هرچه‌نده راستیش
 پیده‌لین، بروا به نیمه ناکسی. وه هرروه‌ها نکه‌گر به‌کار هیترا له‌گه‌ل کرداردا وهك خودای گوره
 نه‌فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾^۳ مه‌گین نه‌وانه‌ی باوه‌پدارو ناكار چاك
 بوون. به‌لام کاتی مه‌به‌ست پئی بروای شهرعی بیت نه‌مه ده‌بی هر به کردارو گوفتارو بیرو باوه‌پبیت^۴.
 نه‌م بروایه زیاد ده‌کاو که‌میش ده‌کا له‌فهرموده‌و ناساری زوردا هاتووه به‌تاییه‌تی له‌سه‌ره‌تای
 شهرعی بوخاریدا قسه‌مان لی‌کرد. سوپاس و ستایش بی خودای مه‌زن. وه هه‌ندیک بروایان به‌ترس
 ته‌فسیر کردووه وهك خودای گوره له‌م نایه‌ته‌دا نه‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
 وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾^۵ نه‌و که‌سانه‌ی له‌نه‌دیده له‌په‌روه‌ریدگاریان نه‌ترسن. وه نه‌فهرمویت: ﴿مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ
 بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ﴾^۶ وه‌ترس له‌خودا بوخته‌ی باوه‌رو زانیا‌ریه. وهك خودای گوره نه‌فهرمویت:
 ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾^۷ له‌ناو عهدانی خودادا هر نه‌وانه‌ی زور زانان له‌خودا ده‌ترسن.

مه‌به‌ست به نادیار (الغیب)

مه‌به‌ست به‌نادیار (الغیب) لی‌رده‌دا زانایانی پیشینه‌ده‌سته‌واژه‌ی جی‌او‌زبان هیه‌و هه‌مویان راستن و
 هه‌مو یه‌ک مه‌به‌ستیان هه‌بووه. نه‌بو جه‌عفری پازی له‌په‌بیعی کوپی نه‌نه‌سه‌وه له‌نه‌بولعالیه‌وه
 نه‌لئت: له‌م ده‌قه‌دا که‌خوای گوره نه‌فهرمویت: ﴿يَوْمَئِذٍ بِالْغَيْبِ﴾ بروایان به‌نه‌دیار هیه. وتی:
 باوه‌پریان به‌خودا و فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغمه‌مبه‌ره‌کانی و پوژی دوابی و به‌هشت و ناگرو چونه
 خزمه‌تی هیه. وه باوه‌پریان به‌ژیانی دوی مردن و زیندوبونه‌وه هیه. نه‌مانه هه‌مو نادیارن، قه‌تاده‌ش
 هر‌وای وتووه^۸. سه‌عیدی کوپی مه‌نسور پیوایه‌تی کردووه له‌عبدالرحمن ی کوپی یه‌زیده‌وه نه‌لئت:

۱ التوبة ۶۱

۲ یوسف ۱۷

۳ التین ۶

۴ ابن ابی حاتم ۳۵/۱

۵ الملك ۱۲

۶ ق ۳۳

۷ فاطر ۲۸

۸ الطبری ۲۳۶/۱ ص ۳۲

له لای عبداللهی کوپی مهسعود دانیشتبوین، باسی هاوه لانی پیغه مبه رمان (ع) ده کرد وه له و شتانهی که پیش کهوتون له نیغه. عبدالله وتی: فه رمانی پیغه مبه ر (ع) زور ناشکرا بوو له لای نهوانهی که چاویان پیی کهوت. سویند بهو کهسهی که هیچ شتی بق په رستن ناشی جگه له، هیچ کس هرگیز باوه پی نه میناوه نهو باوه په چاکتر بی له بپوا به نهدیار (الغیب) پاشان نه م نایه تانهی خویند: ﴿آلۡهٖ ۱﴾ ذٰلِكَ اَللّٰهُ الَّذِیْ لَا رِبَّ فِیْهِ هُدًی لِّلْمُتَّقِیْنَ ﴿۱﴾ اَلَّذِیْنَ یُؤْتُوْنَ بِالْغَنَیِّ ﴿۲﴾، لام، میم نه م کتیبه هیچ گومانی تیدا نیه، بق نهوانهی پاریزگارن پینیشاندیره. نهو کهسانهی بپوایان به نهدیار هیه تا نه گاته (الْمُنْفِرَاتِ) ^۱ پزگارن. هر بهو جوړه نیینو نه بی حاتم نیینو مرده وه یهی و حاکیم له موسته دره که بیدا پپوایه تیان کردوه ^۲. مانای نه م فرموده یه که نیامی نه حمه د پپوایه تی کردوه له نیینو موچه بریزه وه وتی: وتم به نه بو جومعه: فرموده یه کمان بق باس بکه له پیغه مبه رت (ع) بیستبیت، وتی: به لئی: فرموده یه کی چاکتان بژده گتپه وه، وتی: ژه میکی نیوه پویمان له خزمه ت پیغه مبه ردا (ع) خوارد، نه بو عوبه یدهی کوپی جه پراحمان له گه لا بوو وتی: نهی پیغه مبه ری خودا (ع) نایا که سیک هه بی له نیغه چاکتر بیت؟ له گه لتا مسولمان بووین و جیهادیشمان کرد له گه لتا. فرموی: به لئی که زمه لیکن له دوی نیوه بپوا به من دینن و منیشیان نه دیوه.

مانای نویژ کردن

نیینو عباس نه لیت: ﴿رُفِیْعُوْنَ الصَّلَاةِ﴾ نویژ ده کن به فرهزه کانیه وه ^۲. زه حاک له نیینو عه باسه وه نه لیت: ﴿رُفِیْعُوْنَ الصَّلَاةِ﴾ نویژ کردن. واته: کرپنوش و سوجه و قورئان خویندن و گردن که چی به ته واوی و پیشوازی کردنی و به تنگه وه بوونی ^۱. قه تاده نه لیت: (إقامة الصلاة) یانی: پاریزگاری له کاته کانی نویژ ده ستنویژو پکوع و سوژده کانیدا ^۳. موقتیلی کوپی حه یان وتی: (إقامتها) یانی: پاریزگاری له کاته کانی و ده ستنویژگرتنی باش و پکوع و سوجه و قورئان خویندن به ته واوی له نویژداو شایه تومان و سلاره ت دان له سه ر پیغه مبه ر (ع) نه مه نویژ کردنی ته واوه ^۴.

مه به ست به به خشین

^۱ سعیدی کوپی مه نصور ۵۴۴/۲.
^۲ ابنابی حاتم ۳۴/۱، الحاکم ۲۶۰/۲.
^۳ الطبری ۲۴۱/۱.
^۴ الطبری ۲۴۱/۱ ص ۲۳.
^۵ ابن ابی حاتم ۲۷/۱.
^۶ ابن ابی حاتم ۲۷/۱.

علی کوپی نبو ته لحوه که سانی تریش وتیان له ئیبنو عه باسه وه: ﴿وَمَّا رَفَعْنَاهُمْ يُفْقِنُونَ﴾ لهو بزوییه ش پیمان داون ده به خشن. وتی: زه کاتی ماله کانیان^۱. سو دی نه لیت: له نه بو مالیک و نه بو سالمه وه له ئیبنو عه باس و له سو په وه له ئیبنو مه سعودو چه ندین که سه وه له هاوه لانی پیغه مبه ری خودا وه ﴿وَمَّا رَفَعْنَاهُمْ يُفْقِنُونَ﴾ به خشین پیاو به مال و مندالی. نه مه له پیش نه وه دا نایه تی زه کات خواره وه^۲. جو بهیر نه لیت: له زه حاکه وه: مال به خشین شتیک بوو خویان پی نزیك ده خسته وه له خودا به پیی توانا و تیکرشانی خویان، تا فره ز بوونی زه کات ها ته خواره وه، که حوت نایه تی بوو له سورته ی به رانه دا که باسی مال به خشین تیا باس کراوه، نه و نایه تانه بونه نه سخ که ره وه و جیگیر بوه کان^۳. منیش ده لیم: زور جار خودای گه وره نو یژ کردن و مال به خشین له گه ل یه ک هینا وه، چونکه نو یژ کردن هقی خودایه و په رستنیه تی که بریتیه له خوا په رستی به ته نیا و سو پاس و ستایش و پارانه وه و هانا پی بردن و پیشت پیسه ستنی. به لام مال به خشین مه به ست پیی چاکه کردنه له گه ل خه لکی و سو د پیگه یان دنیانه. نزیك ترین که سیش به و به خشینه خزم و که س و کارو به ننده و که نیزه یه. پاشان که سانی بیگانه ش. هر به خشین تیکی واجب و زه کاتی فره ز کراو نه م نایه ته ده یگریته وه که نه فرمو ییت: ﴿وَمَّا رَفَعْنَاهُمْ يُفْقِنُونَ﴾ لهو بزوییه ی پیمان داون ده به خشن. هر بزویه له هر دو سه حیچه که دا هاتوو له ئیبنو عومره وه په زای خوی لی بیت نیسلام له سر پینج بنه پرت دروست کراوه، شایه تی دان که هیچ شتی بق په رستن ناشی جگه له خودا وه موحه مه د ﴿وَمَّا رَفَعْنَاهُمْ يُفْقِنُونَ﴾ پیغه مبه ری خودایه، نو یژ کردن و زه کات دان، پژیوی په مه زان و حه جی مالی خوا^۴. فرموده له م باره یه وه زوره .

مانای نو یژ الصلاة

له بنچینه دا نو یژ له زمانی عه ره بیدا پارانه وه یه، پاشان نو یژ له شه رعدا به کاهاتوو بق نه و کوع و سجود و کرداره تاییه تانه له چند کاتیکی دیلری کراودا و به و مرجه نی که زانراوه و نه و سیفه ت و جۆرانی که مه شهوره پیی.

خودای گه وره نه فرمو ییت: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَيَا أَخْرَجَهُمْ مِنْ قَبْلِكَ﴾ وه نه وانه ی که به روا ده هینن به و قورئانه بق تو نیراوه، وه به و کتیبانه ی که بق پیغه مبه رانی پیش تو به پی کراوه، وه له هاتنی پژی قیامت هیچ گومان تکیان یه. ئیبنو عه باس نه لیت: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾

۱ الطبری ۱/۲۴۳.

۲ الطبری ۱/۲۴۳.

۳ الطبری ۱/۲۴۳.

۴ الفتح الباری ۱/۶۴، مسلم ۴۵/۱ ص ۳۳.

وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۱﴾ یانی: بپروایان همیہ بہ وہی تو لہ لای خودارہ ہیناوتہ و بپروایان همیہ بہ و کتیبانہش لہ پیش تووہ پھوانہ کراوہ بق پیغہمبہران ہیج جیاوڑی ناکن لہ نیوانیاندا و حاشا ناکن لہ وہی کہ پیغہمبہران پئی ہاتون لہ لاین پھروہر دگاریانہ وہ ^۱ ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ یانی: بپروایان همیہ بہ بزیندوہ بونہوہ و پڈی قیامت و بہ ہشت و ناگرو لیپرسینہوہ و تہرازو ^۲ بویہ ناو نراوہ بہ پڈی دواپی چونکہ دواپی دنیا دیت.

سیفہ تہ کانی خاومن باوہر

نہمانی کہ و ہسف کراوہ لیرہ ہر نہوانن لہ پیشہوہ لہ و نایہ تہ دا کہ خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِالْغَيْبِ وَمَعِیَ الصَّلَاةِ وَمَا رَزَقْنَاهُمْ يُقِنُونَ﴾ ^۱ نہو کہ سانہی بپروایان بہ نہ دیار ہمیہ و نوپڈ دہکن و لہوہ بزئیوہش کہ پیمان داون دہ بہ خشن. مواہید نہ لیت: چوار نایت لہ سہرہ تای سورہ تہی بہ قہرہ وہ و ہسفی خاومن باوہر پانہ، دوو نایہ تیش دہریارہی پھوشتی خوا نہناسانہ، سیانزہ نایہ تیش دہریارہی دوو پوہ کانہ ^۲. نہم چوار نایہ تہ نیشانہ یہ بق ہر مسبولمانی نہو سیفہ تانہی تیدا بیت، نیت نہو کہ سہ عہرہ بئی یا عہجہ می یا نہ ہلی کتیب یا لہ مرؤڈ بئی یا لہ جنزکہ. ہیج سیفہ تہی لہم سیفہ تانہ بہ پست دانانری بہ بئی نہوی تریان. بہ لکو ہم موویان بہ یہ کہ وہ بوسترون و مہرجہ لہ گہلی. بپوا بہ نہ دیارو نوپڈ کردن و زہکات دان تہواو نابئی بہ بئی بپوا بوون بہ وہی کی پیغہمبہری خودا (ﷺ) پئی ہاتووہ بہ وہیش کہ پیغہمبہرانی پیش نہو سہلامی خویان لیبتت پئی پھوانہ کراون و بپوا بوون بہ پڈی دواپی. وہ ک چون نہمانہش نابئی بہ بئی بپوا بوون بہ وان. خودای گہورہ فہرمانی داوہ بہ خواہنباوہر پان بہوانہ و نہ فہرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَيَّ رَسُولِهِ وَالَّذِي آتَىٰ أَرْسَلَ مِنْ قَبْلُ﴾ ^۳ نہی کڑمہلی خواہنباوہر پان! جگہ لہ وہی بپواتان بہ خواہنباوہر، دہ بئی بپواتان بہ پیغہمبہرہ کہی ہمبئی و بپواشتان بہو قورٹانہ ہمبئی بق پیغہمبہری ناردوہ و بپواتان بہو کتیبہش بیت کہ بہر لہ قورٹان ناردوہ. وہ نہ فہرمویت: ﴿وَلَا تَجِدُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا يَأْتِيهِمْ مِنْكُمْ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأَنْزَلَ إِلَيْكُمْ وَاللَّهُمَّ وَجِدْ﴾ ^۴

۱ الطبری ۲۴۴/۱

۲ ابن ابی حاتم ۳۹/۱

۳ الطبری ۲۳۹/۱

۴ النساء ۱۳۶

وَجِدْ^۱ نَهْگَر لَه گَل نَه هلی کتیب ده که ونه وتوو ویزه وه، به وپه پی نهرم و نیانی قسه یان له گَل بکن. مه گین له گَل نه وانه یان که ناهه قی یان کردوه. نئوه بلّین: بهو قورئانه که بۆ نئیمه هاته خوارو بهو و کتیبی بۆ نئوه هاتوته خوارئ، بپوا ده که یین، خودای نئیمه و خودای نئوه هر به کتیکه. وه نه فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آؤُوا الْكُتُبَ ءَامِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾^۲ نهی نه وانهی له پیشدا کتیبی خوداتان بۆ هاتوو! بپوا بیئن به مهی نئیمه ناردومانه ته خواره وه، که بپوای به وانه شه به وان له کتیبه که ی نئوه دا. وه نه فه رمویت: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾^۳ بلّی: نه هلی کتیب نئوه تا به پیی ته ورات و ئینجیل و هرچی له په روه ردگار تانه وه بۆتان هاتوته خواره وه نه جوتنه وه، نئوه له سه ره هج دینیک بین. وه خودای گه رده ده رباره ی گشت خاوه نپاوه پان نه فه رمویت: ﴿ءَا مَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ ءَوَلَمْ يُؤْمِنُوا كُلٌّ ءَا مَنَ بِاللّٰهِ وَمَلَٰئِكَتِهِ ءَوَلَمْ يُؤْمِنُوا بِالْكِتٰبِ الَّذِي نَزَّلْنَا بِالْحَقِّ ءَوَلَمْ يُؤْمِنُوا بِرُسُلِهِ ءَلَا تَفْقَهُ بَیْنَٰ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ؕ﴾^۴ نه م پیغه مبه ره و نه وانهی له گَل نه و باوه پریان هئناوه، لئیان پونه که نه و شته له لایه ن په روه ردگار تانه وه هاتوته خوارئ بۆ لایان، بپوا ده که ن به خوداو فریشته کانی و کتیبه کانی و هه مو پیغه مبه رانی و ده لئین نئیمه بۆ هج لا له پیغه مبه رانی فه رق و جیاوازی دانائین. وه نه فه رمویت: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ ءَوَلَمْ يُفَرِّقُوا بَیْنَٰ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾^۵ نه وانه شه که باوه پریان هه یه به خوداو پیغه مبه ره کانی و وه له نئویاندا فه رق و جیاوازی دانائین. وه چه ندین نایه تی تریش که فه رمان ده کا به خاوه نپاوه پان که بپوایان بیی به خوداو پیغه مبه رانی و کتیبه کانی. به لام خاوه نپاوه پی نه هلی کتیب تابه ته ندیه کیان هه یه، نه وه بیش نه وان بپوایان هه یه بهو کتیبی که بۆیان هاتوو به ته واوی له بهر نه وه دوو جار پاداشت وه رده گرن، به لام غهیره ز نه وان باوه رده هئین به وهی پیش خۆیان به گشتی وه که له فه رموده ی سه حیددا هاتوو: نه گهر نه هلی کتیب قسه یان بۆ کردن به درۆیان مه خه نه وه و بپواشیان پئیمه کن، به لکو بلّین: بپوامان هئناوه به وهی بۆمان هاتوته خواره وه و به وه پیش بۆ نئوه هاتوته خواره وه^۶. به لام ده شی بپوای زۆری له عه ره به کان بهو ئیسلامی

^۱ العنکبوت ۴۶.
^۲ النساء ۴۷.
^۳ المائدة ۷۶.
^۴ البقره ۲۸۵.
^۵ النساء ۱۵۲.

^۶ أبو داود / ۵۹/۴ ص ۳۴ / سه حیده.

که موحه مد (ﷺ) پی پی هات پیک و پیک و گشتگیر تر تو ته او تر پی له بپوای نه وانه ی نه هلی کتیب که هاتونه ته ناو نیسلام نه وان هرچنده دوو پاداشتیان هیه له و باره یه وه، غه یرز نه وانیش نه و پاداشتیان به ده ست هیناوه به مزی نه و بپوا هینانه یان که زیاتره له و دوو پاداشتی نه وان به ده ستیان هیناوه. و الله اعلم.

رپی راست و بزگاری به شی خاومن باوهرانه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ نه وانه په روره دگاریان پی نیشاندهریانه و دیاره هر نه وانه بزگاری (أُولَئِكَ) که وه سف کران به وه ی که باس کرا له بپوا به نه دیار و به نوژی کردن و به خشینی مال له و پوزیه ی که خودا پی داون و باوه په بو قورنانه ی که هاتوته خواره وه بق پیغه مبه ر (ﷺ) نه و پیغه مبه رانه ش له پیشه وه هاتون و گومانیان نیه له هاتنی پژی قیامت. که پپیوسته خوی بق ناماده بکریت به کردنی ناکاری چاک و واز هینان له قده غه کراوه کان (عَلَىٰ هُدًى) یانی: له سهر پوناکی و پیمایی و چاوپوشنیه له لایه ن خودای گوره وه ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واته: هر نه وانه بزگاری له دنیاو له پژی قیامتا به وه ی که به سوایدا ده گه پان پی گیشتن و بزگاریان بوو له خراپه ی نه وه له ده ستی پایان ده کرد. پاداشتی خویان وه رگرت و به هشتی هتا هه تایشیان وه ده س هینا. له و سزایه ش بزگاریان بوو که خودا سازی داوه بق دوزمنانی خودا.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ که مه لی خوا نه ناس بترستی یان نه ی ترستی وه که یه که، باوه نه هینن. واته: هه قیان داپوشیوه و شاردویانه ته وه، خودای گوره نه وه ی له سهر نویسون، بیان ترستی یان نه یان ترستی هرگیز باوه نه هینن، به و په یامه ی تز بوت هیناون نه ی موحه مد (ﷺ) وه که له نایه تیکی تریشا نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿١٦﴾ ﴿وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ بَرُوا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ نه و که سانه ی گتی په روره دگاری تو یان لیاته دی، نیتر باوه نه هینن، جا با هه موو نیشانه یه کیشیان بوی، تا نازاری به ژان به چاوی خویان ده بینن. وه خودای گوره ده رباره ی نه و لاسارانه ی نه هلی کتیب نه فرمویت: ﴿وَلَكِن آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ نه هلی کتیب هر

۱ یونس ۹۶-۹۷
۲ البقرة ۱۴۵

نیشانه‌ی‌کیان نیشان بدهی بود له پووگه‌کی تو ناکن، واته: نو که‌سه‌ی خدا به‌دب‌ختی بؤ نویسیوو، هرگیز به‌خته‌وهر نایبت وه هرکه‌سیّ خدا گومرای کرد هیچ که‌س ناتوانیّ شاره‌زای بکا. تو نی مه‌مه‌د(۴۰)! هیچ دلگران مه‌به و خه‌فته‌یان بؤ مه‌خو، تو نو په‌یامه‌یان پیّ پراگه‌ی‌نه، هرکه‌سیّ لئی وه‌رگرتی نه‌وه به‌شیکی باشی بؤ خوی بردوو. هرکه‌سیش پشتی مه‌لکرو و وه‌ری نه‌گرت دلگران مه‌به بؤی و گوئی پیّ مه‌ده له‌سهر نه‌وه که وه‌ری ناگرتی: ﴿إِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا

الْأَسَابُ﴾^۱ تو هر نه‌وه‌نده‌ت له‌سهره که رایگه‌ی‌نی و لئپر‌سینه‌وه‌ش له‌سهر نئمه‌یه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾^۲ تو ته‌نیا ترسینه‌ریکی و هر خودایه که چاودیری مه‌موو شته. عملی کوپی نه‌بو ته‌لجه له نیینو عه‌باسه‌وه نه‌لئیت: له‌م نایه‌ته‌دا ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۳ کومه‌لی خوا نه‌ناسان بترسینی یان نه‌یان ترسینی وه‌ک یه‌که، باوه‌پ ناھینن. نه‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری خودا نذر‌ه‌زی ده‌کرو مه‌ولی نه‌دا که مه‌موو خه‌لکی باوه‌پ به‌ینن له‌سهر نه‌و ریگه‌راسته شوینی که‌ون، خودای گه‌وره ناگاداری کرد که نه‌وانه نه‌بیّ که خودای گه‌وره له پیشا به‌خته‌وه‌ری کردوون له کتیبی یه‌که‌مدا هیچ که‌سیش گومرا نایی مه‌گین که‌سیّ خودا له پیشا به‌دب‌ختی کردبیّ له کتیبی مه‌وه‌لدا.^۴

﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾^(۷)

مانای مؤر (الغتم)

خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ له‌لاین خوداوه دل و گوئیان مؤر‌کراوه، په‌رده‌یه‌کیش به‌به‌ر چاویاندا کشاوه‌و به‌شیان نازاری نذر‌گه‌وره‌یه. سودی نه‌لئیت: ﴿حَتَّمَ اللَّهُ﴾ یانی: خودا مؤری ناوه. قه‌تاده له‌م نایه‌ته‌دا نه‌لئیت: شه‌یتان زال بووه به‌سه‌ریاندا و بونه‌ته‌گویی له مشتق شایتان، خودایش مؤری ناوه به‌سه‌ر دل و گوئیاندا و په‌رده‌ی‌شی کیشاوه به‌سه‌ر چاویاندا، ریگه‌ی‌راسته نابینن و نه ده‌بیستن و نه تیده‌گن و نه ناوه‌زیان مه‌یه.^۴ نیینو جهریر له مواهید نه‌لئیت: ﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ یانی: مؤر. تاوانه‌کان له‌سهر

^۱ الرعد ۴۰.

^۲ هود ۱۲.

^۳ ابن ابی حاتم ۴۴/۱.

^۴ ابن ابی حاتم ۴۴/۱، ص ۳۴.

دلّ كژده بیته وه و له گشت لایه كه وه دوری نه دات تا دهیگریت و نه و چاپه له سهری داده نری یانی: مؤر^۱. نیینو جورج نه لیت: مؤره كه له سهر دلو گوئی^۲. نیینو جورج نه لیت: عبداللهی كوری كه سپر بوی گپرامه وه له مواهیده وه كه بیستویه تی له مواهیده وه دهیوت: ژهنگ (الران) سانتره له مؤر، مؤریش ئاسانتره له داخستن له قفل دان، بیگومان قوفل دان له وان به میزتره^۳. نه عمه ش نه لیت: مواهید به دهستی پیشانی داین و وتی: نه وان وایان داناوه كه دلّ وهك نه مه وایه، پانی ناو له پ كاتی كه بهد گوناھینگی كرد لئی ده چیتته یك، په نجه توتھی قوچی لكانی به ناو له پیه وه كاتی گوناھی كرد ده قوچی په نجه یه کی تری قوچی. وه كاتی گوناھی كرد ده قوچی. په نجه یه کی تری قوچی. تا هه موو په نجه كانی خزی قوچی. پاشان وتی: مؤری له سهر داده نری. مواهید نه لیت: نه وان وایان ده زانی نه وه ژهنگ^۴. قورتویی نه لیت: زانایانی ئم ئومه ته كژده ننگن له سهر نه وه كه خودای گوره وه سفی خزی كردوو به مؤر و چاپ له سهر دلی خوانه ناسان له پاداشتی ئو خوانه ناسیه یاندا. وهك نه فرمویت: ﴿بَلْ طَعَّ اللَّهُ عَلَىٰهَا بَكْفُرِهِمْ﴾^۵ نه خه یه ر وانیه! به لكو خودا مؤری ناوه به سهر دلّه كانیاندا به هوی خوا نه ناسیانه وه. وه باسی فرموده ی هه لگپرانه وه ی دلّه كانی كردوو: (یامقلب القلوب ثبت قلوبنا علی دینك) یانی: نه ی ئو كه سه ی دلّه كان هه له وگپر ده كه ی! دلّه كانمان له سهر ناینه كه ت جیگیر كه^۶. وه پاشان فرموده سه حیحه كه ی حوزه یفه ی هیناوه كه پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه فرمویت: (تعرض الفتن علی القلوب كالحصیر عوادا عوادا، فأی قلب أشربها نكت فیه نكتة بیضاء حتی تصیر علی قلبین، علی أبيض مثل الصفا فلا تضره فتنة مادامت السموات والارض، والآخر أسود مریادا كالكوز مجحیا لا یعرف معروفًا ولا ینكر منكرًا) واته: له مه ولا فیتنه و ئاشوب دیت به سهر دلاندا وهك چۆن سه سپر تال تال له سهر یه كه داده نریت، هه ر دلئیکش هه لی مؤزیت زوو بیمزیت نه وا خالیکی ره شی تیدا دروست ده بییت، به لام هه ر دلئیک حه زی پی نه كا نه وه خالیکی سپی تیدا دروست ده بی، تا وه كو دلّه كان ده بن به دوو جوړ دل، دلئیکی سپی و سافی وهك قوماشی سپی و ساف، هیچ فیتنه یه ك زبانی لی نادات چه نده ئاسمانه كان و زهوی به رده وام بن. دلّه كه ی تریشیان دلئیکی ره ش و تاریك وهك

۱ ابن ابی حاتم / ۱/ ۱۴۴ ص ۳۵.
 ۲ الطبری / ۱/ ۲۵۹.
 ۳ الطبری / ۱/ ۲۵۹.
 ۴ الطبری / ۱/ ۲۵۸.
 ۵ النساء ۱۰۰.

۶ الترمذی / ۲۱۴۰/ ۳۵۸۷، ابن ماجه / ۲۸۲۴ / سه حیحه.

گزهى سر بهرهو خوارو نه چاك به چاك ده زانى و نه خراب به خراب . ئيبنو جه ريره نه لئيت:
 پاستيه كه ي پاى من له باره يه وه نه وه فرموده يه به وينه ي نه وه هاتوره له پيغه مبهري خوداوه (ﷺ)
 فرموده يه تي: (إن المؤمن إذا أذنب ذنبا كانت نكته سوداء في قلبه، فإن تاب نزع واستعتب صقل قلبه،
 وإن زاد زادت حتى تعلو قلبه، فذلك الران الذي قال الله تعالى: ﴿كَلَّا لَإِن رَّانَ عَلَنَ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾، ياني:
 هر خاوه نباوه پيگ گونا هيكي كرد خاليكي پرش له ناو دلى پهيدا ده بيت، جا نه گهر ته ويه ي كرد و
 په شيمان بوه وه، نهوا لئى پاك ده بيته وه، نه گهر نا وورده وورده زياد ده كا تا به ته واوي دلى زهنگ
 ده گريت، هر نه ويه كه خوداي گه وره نه فرموده يه تي: نه خه يه ر وانيه ! به لكو نه وان زهنگي كاره كاني
 خويان بوه ته تو يزيكي سر دل يان .^۲ تيرمزي و نه ساني و ئيبنو ماجه پويوايه تيان كردووه . تيرمزي
 نه لئيت: فرموده يه كي حه سه ني سه حيه .^۳

ماناي پرده (غشاوه)

وه بزانه وه ستاني ته واو له سر نه م ده قه يه كه خوداي گه وره نه فرموده يه تي: ﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَن قُلُوبِهِمْ
 وَعَلَن سَمْعِهِمْ﴾ وه ﴿وَعَلَن أَبْصَرِهِمْ غَشَاوَةً﴾ پسته يه كي ته واوه . بيگومان مؤر له سر دل و له سر گوييه و
 پرده ييش له سر چاوه . وه ك سوي له ته فسيره كه يدا نه لئيت: له ئيبنو عه باسه وه له ئيبنو
 مه سعوده وه له چندين كه سه وه له هاوه له كاني پيغه مبهري (ﷺ) له م نايه ته دا ﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَن قُلُوبِهِمْ وَعَلَن
 سَمْعِهِمْ﴾ و تيان: نه ناوه زيان هه يه وه نه ده بيستن وه پرده ييش له سر چاويان دانراوه و نابيين .^۴

باسى دووړه كان

له پيشه وه وه سفى خاوه نباوه پان له سه ره تاي نه م سووره ته دا كرا له چوار نايه تا وه پاشان به م
 دوو نايه ته ييش باسى خوانه ناسان كراو ناوه يتران . خوداي گه وره ديته سر دووړه كان و باسى هه لسو
 كه و تيان ده كات كه خويان به خاوه نباوه پ درده خه ن كه چي له دلا خوا نه ناسن له بهر نه وه ي زوري له
 خه لكى لييان تيك ده چي و باش نايان ناسن به دريزي و به ته واوي به چندين شيوه باس كراون كه
 زيانيان پره له دووړوي، وه ك سووره تي به پراشه تى و سووره تي موافقين ده رياره يان هاتوته خواره وه و
 له سووره تي نور سووره تي تريشدا هر خودا باسى كردوون و پيئاسه ي زيانى كردوون يو نه وه ي لييان
 دوور كه ونه وه وه وله و كه سانه ش وه كه نه وان هه لسو كه وت ده كه ن .

^۱ مسلم ۱۲۸/۱/ ص ۳۵.

^۲ الطبري ۲۶۰/۱/.

^۳ تحفة الاحوذى ۲۴۵/۹/، النسائي فى الكبرى ۵۰۹/۶/، ابن ماجه ۱۶۱۸/۲/، حه سه نه .

^۴ الطبري ۲۶۶/۱/.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ (۸) يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يُخَدِّعُونَ إِلَّا

أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿۹﴾

مانای دوورویی (النفاق)

دوورویی برتیه له دهرخستنی چاکه و شارندنهوی خرابه. نه‌میش چه‌ند جوریکه: بیرو بهوایی: نه‌ویه که خارونه‌کسی مه‌تا مه‌تایی ده‌کا له‌ناو ناگردا، که له‌گوناهه زدر گوره‌کانه له شوینی خویدا به‌دریژی باسی ده‌کری به یارمته‌تی خودای گوره، نه‌مه وه‌ک نه‌وه وایه که ئیبینو جوره‌یج ده‌لی: دوورو قسه‌ی پیچه‌وانه‌ی کرداریه‌تی و نه‌ینی پیچه‌وانه‌ی ناشکرایه‌تی و دهره‌وهو ناوه‌وهی وه‌ک یه‌ک نیه، له‌پاشمله جوریکه و له‌پوو جوریکگی تره.

سه‌ره‌تای دوورویی

کاتی که‌سیفته‌تی دووروه‌کان هاته‌ خواره‌وه له‌ سوورده‌ته‌کانی مه‌دینه‌دا، چونکه له‌ناو مه‌ککه‌دا دوورو نه‌بوو، به‌لکو به‌ پیچه‌وانه‌وه بوو، له‌مه‌ککه‌دا له‌به‌ر ناچاری هه‌نی که‌س وای دهرده‌خست بییاوه‌ره، که‌چی له‌ دلدا‌ خاوه‌نبیاوه‌ر بوو. کاتی که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه‌دینه، نه‌وس و خه‌ززه‌جیه‌کانی تیدا بوو له‌ نه‌نصاریه‌کان، له‌ چه‌رخه‌ نه‌فامیدا بتیان ده‌په‌رست له‌سه‌ر پیبازی پته‌رسته‌کانی عه‌ره‌ب. نه‌هلی کتیبیشی تیدا بوو له‌ جووله‌که‌کان که له‌سه‌ر پیبازی پتیشینه‌کان بوون. که‌ سی‌ تیره‌ بوون: به‌نو قینقاع که‌ هاوپه‌یمانی خه‌ززه‌ج بوون، به‌نو نه‌زیرو به‌نو قوره‌یزه‌ش هاوپه‌یمانی نه‌وس بوون. کاتی که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) هاته‌ مه‌دینه، نه‌وه‌ی موسولمان بوو موسولمان بوو له‌ هۆزی نه‌وس و خه‌ززه‌ج له‌ نه‌نصاریه‌کان. جووله‌که‌کان زدر که‌م موسولمان ده‌بوون، عه‌بداللهی کورپی سه‌لام موسولمان بوو په‌زای خوای لیبیت، له‌و کاته‌دا دوورویش نه‌بوو چونکه موسولمانان هیشتا خاوه‌نی ده‌سه‌لات نه‌بوون تا که‌س لییان بترسی، پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) هه‌ولی نه‌دا کتیشه‌ له‌گه‌ل جووله‌که‌و زدر هۆزی تریش له‌ عه‌ره‌به‌کانی ده‌وری مه‌دینه‌ په‌یدا نه‌بی. به‌لام نوای جه‌نگی به‌در که‌ خودای گوره‌ وته‌ی خۆی به‌رز کرده‌وهو ئیسلامی سه‌رخست و کردنیه‌ خاوه‌ن ده‌سه‌لات. عه‌بداللهی کورپی ئوبه‌ی کورپی سه‌لوول که‌ سه‌رکده‌ بوو له‌ مه‌دینه‌دا و له‌ خه‌ززه‌جیه‌کان بوو، گوره‌ی دوو هۆزیش بوو له‌ چه‌رخه‌ نه‌فامیدا، که‌ نیازیان وایوو بیکه‌نه‌ به‌رپرسی خۆیان، خه‌لکه‌که‌ موسولمان بوون کاتی نه‌و خیره‌یان به‌سه‌را پزا وازیان له‌و هیئا، عه‌بداللهی کورپی ئوبه‌ی، هه‌ر ورده‌ کردی دلی خۆی ده‌کرد ده‌ریاره‌ی ئیسلام و نه‌و خه‌لکه‌ موسولمانه، کاتی که‌ جه‌نگی به‌در پویدا وتی: نه‌مه‌ فه‌رمانی خودایه‌وه‌ هاتوه، موسولمان بونی خۆی ناشکرا کرد، چه‌ند کۆمه‌لی تریش که‌ له‌ سه‌ر پیبازی نه‌و بوون و هاوشیوه‌ی خۆی بوون و هه‌ندیکیش له‌ نه‌هلی کتیب موسولمان بوون له‌گه‌لی. ناله‌و

کاتدا دوپويي پهيدا بوو له ناو خه لگي مه دینه و دوپويه ريډا له عه ره به کان. به لام کزچه ريه کان هيچ که سيکيان له ناودا نه بوو دوپويي کردي. چونکه هيچ که سي به زور کچي پينه کرابوو، به لکو کچي کرديبو مال و مندال و زندي خوي به جي هيشته بويه خواستي خوي بو نو پادا شته ي له لای خودايه له پڙي دوايدا.

ته فسيري دوو نايه ته که (۸،۹)

مه که مه دي کړي نيسحاق پويو ايه تي کرډوه له نيينو عه باسوه له م نايه ته دا که خوداي گوره نه فهرمويت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَحِبُّونَ الرَّسُولَ وَحَدِيثَ الْوَدْعَانِ وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ لَكَ قَوْلًا وَلَا يَحْسَبُونَ أَنَّ اللَّهَ مُجِيبُ دَعْوَاهُمْ إِنَّا كَرِهْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَبْغُونَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ له م خه لکه دا هي وا هه يه ده لئين: باوه پريان به خوداو پڙي دواي هيتاوه، که چي باوه پريشيان نيه. وتي: مه به ست پي دوپوهه کاني نهوس و خه زره ج و نه وانهش وه که نه وان بوون. نه بولماليه و حه سن و قه تاده و سودي هه روا ته فسيريان کرډوه، وتويانه: مه به ست پي دوپوهه کاني نهوس و خه زره جه. هه ريويه خوداي گوره ناگاداري داوه ده رياره ي دوپوهه کان، تا خاوه نباوه پان هه لته خه له تين به پوکه شي دوپوهه کان، به هوي نه وانه وه توشي خراپه و به دکاري بېن نه گه ر خويان نه پاريزن ليتيان. وا بزانن بپويان هه يه که چي نه وانه له راستيدا خوانه ناسن. نه مه له و شته زور گوره قه دهغه کراوانه يه که هيواي چاکه برئ له خه لگي به دکارو خوانه ناس. خوداي گوره نه فهرمويت: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ﴾ کاتي دوپوهه دينه لاي تو ده لئين: شا به تيت بو نه ديه ن که تو پيغه مبهري خوداي، خواش ده زاني که تو پيغه مبهري نه وي. واته: نه وانه که هاتنه لات ده لئين: نه که له راستيدا چونکه نه وانه بي بپوان هه ريويه له شا به تيه که ياندا جه خت ده که نه وه به (ان ولام) ته نکيد له سهر قسه که يان و ده لئين: بپوامان به خوداو پڙي قيامت هيتاوه. به لام له راستيدا وا نيه. وه که خوداي گوره به دري خستونه ته وه له و قسه و شا به تيه ياندا ده رياره ي بيروي اوه پريان و نه فهرمويت: ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ خودا شا به ته که به راستي هه چي دوپوهن دروزنن. وه نه فهرمويت: ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ که چي نه وانه بپوا دار نين. پاشان خوداي گوره نه فهرمويت: ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ نه وان خوداو خاوه نباوه پان فريو نه دن. واته: خويان وا ده رده خن که خاوه نباوه پان، به نه هيتيش له دلا خوا نه ناسن به نه فامي و نه زاني خويان وا ده زانن خودا به وه فريو

۱ الطبری ۱/۲۶۹.

۲ المنافقون ۱.

۳ المنافقون ۱.

نه دن و نه وه باشه بؤيان بره و بهو كاره يان نه دن، وهك چؤن له نئيوان مسولمانه كاندا ده يان كرديو
 بره ويان پيئنه دا. وهك خوداي گه وره نه فهرمويت: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْطِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْطِفُونَ لَكَرَّ وَحَسْبِرْنَ أَنَّهُمْ
 عَلَىٰ شَيْءٍ إِلَّا آتَاهُمْ هُمْ أَلْكَذِبُونَ﴾ (پژځي كه خودا گشتيان زيندو ده كاته وه، نه وسا سويند بؤ نه وه ده خؤن،
 وهك بؤ نئيه سويند ده خؤن، لاشيان وايه شتيكيان به دهسته وهيه، باش بزائن كه نه مانه درؤزنن. هر
 بؤيه خوداي گه وره ده رياره ي بيروياوه پريان وه لاميان نه داته وه نه فهرمويت: ﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ
 وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ كه هر خؤيان فريو داوه به لام ههستي پيئناكن. واته: بهو كرداره يان هر خؤيان
 هه لئه تاندوه به لام نه وانه به خؤيان نازانن. وهك خوداي گه وره نه فهرمويت: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ يَخْدَعُونَ
 اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾^۱ دوپوه كان ده يان هه وي خودا فريو بدن كه چي خودا ده يان خه له تيني. ئيبنو
 نه بو حاتم رپوايه تي كردوه له ئيبنو جوره بجه وه له م ده قه دا كه خوداي گه وره ده فهرمويت:
 ﴿يَخْدَعُونَ اللَّهَ﴾ ده يان هه وي خودا فريو دن. وتي: به دم ده لئين: (لا إله إلا الله) ده يان هه وي به وه
 مان و گيان و خويني خؤيان بپاريژن^۲. سه عيد نه لئت: له قه تاده وه له م دوو نايه ته دا كه خوداي گه وره
 نه فهرمويت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتُونَ الْآخِرَ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾^۳ يَخْدَعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا
 يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ له م خه لكه دا هي وا هه يه ده لئين: باوه پمان به خوداو به پژي قيامه ت
 هيتناوه، كه چي باوه پيشيان نيه، نه وان خوداو باوه پداران فريو نه دن. كه هر خؤيان فريو داوه و
 پيشي نازانن. دوپو وه سف كراوه له لاي كه سير: ره وشت نزنم، به دم پاست ده لي به دلي حاشا
 ده كا، به كرداريش دؤايه تي ده كا. به ياني له سر حالتيكه و ئيواره يش له سر حالتيكي تر، ديسان ئيواره
 له سر حالتيكه و به ياني له سر حالتيكي تر. خؤي ريك ده خات وهك ريكخستني كه شتي هه ركاتي هه وا
 بؤ كوئ هه لكا نه ويش له گه لي ده روات^۴.

۱ المجادلة ۱۸

۲ النساء ۱۴۲

۳ ابن ابي حاتم ۴۶/۱ ص ۳۶

۴ ابن ابي حاتم ۴۷/۱ ص ۳۶

﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۖ إِنَّمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٦﴾ ﴾

مهدهست به نه خوشی

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۖ إِنَّمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾

دلایان نه خوشی هه یه و خودا نه خوشی زیاتر کردوون، له سهر نه م درو کردنه، به شیان نازاری به ژانه. سودی نه لیت له نه بو مالیکه وه له نه بو سالحوه له نه بو عه باسوه له موره ی هه مه دانیه وه له نیینو مه سعوده وه له هندی کس له هه وه له کانی پیغه مبرری خودا وه ﴿ ۱۶ ﴾ له م نایه ته دا: ﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ﴾ نه لیت: له ناو دلایندا گومان هه یه ﴿ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ﴾ خودایش گومانه که یان زیاتر ده کا^۱.

موجاهید و عیکره مه و حه سنی به سری و نه بو عالی و په بیعی کوری نه نس و قه تادهش هه روایان وتوو^۲. عه بدولر حمانی کوری زهیدی کوری نه سلم نه لیت: ﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ﴾ نه لیت: نه م نه خوشیه له نایندایه نه خوشی ناو لاشه نیه نه وانه دووپوه کائن. نه وه نه خوشی گومانه که پییه وه هاتونه ته ناو نیسلام ﴿ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ﴾ نه لیت: پیس و چه په لیان زیاد ده کا^۳. پاشان نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٧﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ^۴ ﴾ جا نه وانیه بروایان به خوا هیناوه، باوه پریان به هیز تر ده بی و خوشحالن. نه وانیه دلایان نه خوشیه، پیس ونا پاکیان دیته سر پیس ونا پاکیان. نه لیت: خراپه دیته سر خراپه یان وگومرپاشیان هر دیته سر یه ک و زیاد ده کا. نه مه ی عه بدولر حان وتی قسه یه کی چاکه، چونکه پاداشتت به پیی کرداره. زانایانی تری پیشینهش هه روایان وتوو. نه مه وه ک نه م نایه ته وایه که خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿ وَالَّذِينَ ءَاهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ نَفْوُهُمْ^۵ ﴾ نه وه که سانهش که هاتونه سه رپاسته پی، زیاتر شماره زایانده کا، ترسی خویان زیاتر ده خاته ده وه. پاشان لیزه دانه فهرمویت: ﴿ إِنَّمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾ له سهر نه م درو کردنه یان وه به ﴿ يَكْذِبُونَ ﴾ یش خوینراوه ته وه. له سهر نه م بیباوه پریه یان. وه دیاره نه وانه دروذن بوون و باوه پریان به نه دیارنه بو، واته: دروذن و بیباوه پیشن.

^۱ الطبری / ۲۸۰/۱

^۲ ابن ابی حاتم / ۴۸/۱

^۳ الطبری / ۲۸۰/۱

^۴ التوبة ۱۲۴-۱۲۵

^۵ محمد ۱۷

ناگاداریهك

قسه ی نهوانی که ده لئین: پیغه مبهری خودا (ﷺ) هندی له سهره کانی دوپوه کانی زانیوه، نه ویش ده گپنه وه بۆ فرموده که ی حوزه یفه کوی یه مان له ناولینانی نهوانه که چوارده دوپوه بوون له غزای ته بووکدا که ویستیان و شتره که ی پیغه مبهر (ﷺ) پاونین پییه وه وهلی دیرن و له سهری بکه ویتته خواره وه. خودای گه ورده پیغه مبهری (ﷺ) ناگادار کرد له و کاره یان، پیغه به ریش (ﷺ) حوزه یفه ی لئناگادار کرد. به لام جگه له وانه خودا باسی دوپوه کانی تریشی کردوه و

نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنْفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَىٰ الْإِتِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۗ تَحْنُ تَعْلَمُهُمْ ۗ﴾^۱ له و عه ره به ده شته کیانه ی که له ده وو به ری نیوه ن هندیکیان و هندیکیش له خه لکی

مه دینه دوپوه ن و هر بۆ دوپوه ی هاتوون، تو نهوانه نانسای. وه نه فهرمویت: ﴿لَیِّن لَّرَبُّنَا الْمُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُحَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ۗ﴾^۲

مَلْعُونِينَ ۗ أَيْنَمَا تُقِفُوا أُحْذَرُوا وَقَتِلُوا قَتْلًا ۗ﴾^۳ خق نه گه ر دوپوه کان و نهوانه ش که له ناو دلینادا نه خۆشی هه یه و نه و که سانه ی له ناو شاری مه دینه دا له دژی ناین شایعه و ده نگ و یاس بلو ده که نه وه ده س هه لته گرن ده یانخه ی نه به رده سته توو له ناگامدا جگه له ماوه یه کی که م له و شاره دا ناتوانن بینه دراوسیت. نه فرین له وانه کراوه له هر کوییه کا وه گیر که وتن، ده گپرین و هر به یه کجاره کی ده کوژدین. نه م نایه ته به لگه یه له سهر نه وه که نه و دوپوه انه ده هیلته وه وه هر به و شیوه یه ده میننه وه، نه مه هر بۆ نه وه یه که نیشانه کانیان له بیر نه کن و هندیکیان نه و سیفه تانه یان پیوه دیاره و بیان ناسن. وه ک

نه فهرمویت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَأَمَرْنَاكُم بِالْحَمْرِ لَمَّا جَاءُوكُمْ ۗ لَكِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْبَشَرِ خَلْفًا يَّغْوِي أَعْيُنَكَ ۗ وَرَبُّكَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۗ﴾^۴ نه گه ره زمان بگردایه ده مانه ی تانه به رچاوت و نیت هر به ورد بوونه وه له بیچیمان باش ده تناسین. بیگومان به شیوازی قسه کردنیشا ده یان ناسن. وه به ناویانگترین که سان به دوپوه ی عه بداللهی کوی نوبه ی کوی نه بی سه لوله. که زه یدی کوی نه رقه م شایه تی له سهر دا. که عومه ری کوی خه تاب گله یی له پیغه مبه ر کرد (ﷺ) ده رباره ی، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرموی: من پیم ناخۆشه عه ره به کان باسی بکن که موحه مد (ﷺ) هاوه له کانی خۆی ده کوژی^۴. له گه ل نه ویشا کاتی که عه بداللهی کوی نوبه ی مرد.

^۱ التوبة ۱۰۱

^۲ الاحزاب ۶۰-۶۱

^۳ محمد ۳۰

^۴ الطبری ۴۰۶/۲۳/ ص ۳۷

پيغهامبيري خودا (ﷺ) نامادهي ناشتتهكهي بيو وهك چؤن بؤ مسولمانهكاني تر ناماده دهبوو. وه له فرمودهسي سه حيددا هاتووه: من سه ريشك كرام منيش نه ميم هه لباردا. وه له پيوايه تنيكي ترا هاتووه: نه گهر بمزانيايه نه گهر زياترم بگردايه له حهفتا جار ليئي ده بووي هر بؤم زياد ده كرد.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا

يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

مه بهست به به دههري (الفساد) لهم دوو نايه ته دا

خوداي گوره نه فرمويت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ نه گهر كه سي پتيان بلي: لهم زهويه به دههري مه كن، ده لئين: نييمه چاكه كارين. سوودي نه لئيت له ته فسره كه يدا له نيينو عه باسه وه له نيينو مه سهووده وه له هه ندي له هاوه له كاني پيغهامبيره وه (ﷺ):

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ نه لئين: به دههري بريته له خودا نه ناسي و كار به تاوان باري و گونا گهر كردن^۲. نه بو جه عفر نه لئيت له ره بييمي كوپي نه نه سه وه له نه بولعاليه وه لهم نايه ته دا كه خوداي گوره نه فرمويت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ نه گهر پتيان بليين:

به دههري له زهويدا مه كن، نه لئين: تاوان له زهويدا مه كن. يان فرمان مه دن به سه ريپيچي كردني فرماني خودا، چونكه به دههريه كه يان سه ريپيچي فرماني خودا بوو، هه ركه سي سه ريپيچي فرماني خودا بكا نه وه به دههري له زه ميندا كردوه، چونكه چاكه كردن له زهويي و ناسماندا به گوپرايه لي كردني فرماني خودايه^۳. ره بييمي كوپي نه ناس و قه تادهيش هه روايان وتووه^۴.

جؤري به دههري دوو پروهكان

نيينو جه ريره نه لئيت: خه لكي دوو بو به دههري له سه ر زه ميئا به هؤي تاوان و سه ريپيچي كردني به روه ردگار يان و پؤچونيان له و شتانهي كه خودا ليئي قه دهغه كردوون و به رده وام بوون له سه ري و له دهس دان و فهوتاني فرهزه كاني و گومان يان له نايتهي كه هنيچ كرداريك وه رنا گيري له هنيچ كه سي مه گين به بهوايوون و دلنبايي به پاست و پهواني پيي. وه درؤ كردنيان له گه ل خاوه نباوه پان به وه وي كه خؤيان به بهوادار له قه له م نه دن كه چي به پيچه وانه وه دل يان پره له گومان و دله پاره كه. وه هاوكاري كردني نه و خه لكانهي كه بهوايان به خوداو كتتيبه كاني و پيغهامبيره كاني نيه له سه ر دژايه تي

^۱ فتح الباري ۱/۱۸۴، مسلم ۴/۲۱۴۱.

^۲ الطبري ۱/۲۸۸ ص ۳۷.

^۳ ابن ابي حاتم ۱/۵۰.

^۴ ابن ابي حاتم ۱/۵۱.

کردنی دوستانی خودا، هرکاتی شو مه له یان وه ده دست هیناو بۆیان په خسا، نه وه به دغه پی دوپوه کانه له زه ویدا. که چی شو کرداره ی خو یان به چاک ده زانن له زه ویدا^۱. نه مه شو قسه یه حه سه ن وتی، دوستایه تی کردنی باوه پداران له گه ل^۲ خوانه ناساندا له به دغه پی کردنه له زه ویدا وه ک خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِمَعْزُمِ آيَاتِنَا بَعْضًا إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾^۳ به ره ی خوانه ناسانیش دوستی نزکی یه کترین، نه گه ر ئیوه وه ک من بیتم وتوون په فطار نه کهن، پشیتیوی و نازاوه ی زدر له م سه رزه مینه پوو نه دا. خودای گه وره دوستایه تی له نیوان بهواداران و خوانه ناساندا برپوه و جیا کردوته وه، وه که نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَرْبُدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا﴾^۴ نه ی کز مه لی خاوه نباوه پان! جگه له خاوه نباوه پان مه بنه دوستی خوانه ناسان، نایه ئیوه ده تان هوی به لگه یه کی به ناشکرای دژی خوتان یدهن به خودا. پاشان نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الْكٰفِرِينَ فِي الذَّرْرِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ يَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾^۵ دیاره شو که سانه ی دوپوون وان له تاقی هه ره خواری ناگرا. تو ناتوانی یارمه تی ده ریان بق په یدا بکه ی. دیاره دوپوه که خوی به مسولمان داده نی، خاوه نباوه پان نه وان باش ناناسن و لییان ده گپوی، ئیتر شو به دغه پی و خراپه کاریه له لایهن شو دوپوهانه وه پوی داوه هاتوته دی. چونکه شو دوپوه به و قسه ناراسته ی خاوه نباوه په که ی فریوداوه و یارمه تی خوانه ناسانی داوه دژی خواناسان. خو نه گه ر هه ره له سه ر حالی پیشووی بویه و به وای نه هینایه خراپه و به دغه په که ی که متر نه بوو. به لام نه گه ر به دل پاک ی کاری بگردایه بق خوداو کردارو گفتاری وه ک یه ک بویه سه رکه وتوو بزگار ده بوو، هه ره بقیه خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾^۶ نه گه ر که سی بییان بلتی: له م زه وویه به دغه پی مه کن، ده لئین: ئیتمه چا که کارین. واته: ده لئین: ئیتمه ده مان هوی ناشتی به ریا بکه ین له نیوان مسولمانان و نه هلی کتیبیا^۷. خودای گه وره یش نه فهرمویت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾^۸ باش بزنانن که خراپه کار نه وانن، به لام به خو یان نازانن. نه وسا نه وان

^۱ الطبری ۲۸۹/۱ ص ۳۸.
^۲ الانفال ۷۳.
^۳ النساء ۱۴۴.
^۴ النساء ۱۴۵.
^۵ ابن ابی حاتم ۵۲/۱ ص ۳۸.

به چاك بزانتن شهوى شهوانه دهيكن و دهيلين كاريكى چاك دهكهن. هه رنه وه خوى خرابه كارى و بهدفعه به لام له بهر نه قامى و بى ناوه زى خويان نازانتن خرابه.

﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ مَأْمُونًا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنزَمْنَا كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾﴾

خوداى گوره شه فرمويت ﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ مَأْمُونًا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ هه ركاتى كه سى پييان بلى: شه وه شه كه نم خه لكه بپوا بينن، واته: وه كه شه خه لكه بپوا بينن به خوداو به فرشته كان و به كتبه كان و پيغه مبه ران و زيندوبونه وه دواى مردن و به هه شت و ناگرو شه و شتانهى كه بپوادارانى لى ناگادار كراوه ده رياره يان، كوى رايه لى فرمانى خوداو پيغه مبه ره كهى ﴿﴾ بكن و واز له و شتانه بينن كه قه ده غه كراوه ليتان. ﴿قَالُوا أَنزَمْنَا كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ﴾ دووپوه كان ده ليتن: جا چون نيمه وه كه شه وه نه قامانه بپوا بينن؟ به رنه فرينى خودا كه ون، مه به ستيان هاوه له كانى پيغه مبه رى خودايه ﴿﴾ ره زاي خويان ليتيت، شه مه قسهى شه بولعاليه و سووديه له ته فسيره كه بيدا به سه نه دى خوى له شينو عه باس و شينو مه سعودو زوريك له هاوه له كانى پيغه مبه ر ﴿﴾^۱. پييعى كوپى شه نه س و عه بدولر ه حامانى كوپى زه بىدى كوپى شه سلم و كه سانى تريش هه رويان و تووه^۲. شه و دووپوانه ده ليتن: نايه نيمه شه وه شه و كه يه ك بين و له سر پيياى برين، خق شه وانه زور نه قامن؟ (السفها) كوى (سفيه) ه وهك (الحكما) كوى (حكيم) ه. (السفيه) يانى: كه م ناوه زو خاوهن بوچونى لاواز و كه م شه زمون ده رياره رى چاكه و خرابه. هه ريويه خودا

مندالو ژنانى به نه قام و كه م شه زمون ناو هيتاوه وه كه شه فرمويت: ﴿وَلَا تَوَدُّوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾^۳ مالى خوتان كه خودا كروييه تيه مايه رى گوزه رانتان مه دهنه ده دست كه م ناوه زان. زوريه نى زانايانى ته فسيره ده ليتن: شه وانه ژنان و مندالان. خوداى گوره خوى له م شوپنه اندا وه لامى شه دووپوانه شه داته وه. وه كه شه فرمويت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ بابزانتن كه خويان نه قامه كانن، به لام به خويان نازانتن. خوداى گوره جهختى له سر نه قامى و كه م ناوه زى شه وان كروييه ته وه. يانى: له زور نه قاميانه كه خويان نانا سن چهنده گومراو كه م ناوه زنن. شه حاله يان زور خرابتره له كويى و دوريان له پنى پاست.

﴿وَإِذَا قَالُوا الَّذِينَ مَأْمُونًا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شُيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَبْرَهُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَبْرِي﴾

﴿وَمَّا وَبَدَّ مَثَلَهُمْ فِي طَافِيَّتِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾﴾

^۱ الطبرى / ۲۹۳/۱ ص ۳۸.

^۲ الطبرى / ۲۹۴/۱.

^۳ النساء ۵.

خودای گہ ورنہ نہ فرمویت: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَأَمِنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَيْنَا شَيْطَانِهِمْ﴾ ہر کاتی دہ گہ نہ خاوندباوہران، دہ لئین: نئمہش وہک نئوہ خاوندباوہرین، ہرکاتی چونہ لای شہیتانہ کانی خویان ﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ دہ لئین: نئمہ لہ گہ ل نئوہین، واتہ: کاتی نہو دووروانہ دہ پونہ لای باوہرداران دہ لئین: ہروامان ہیناوہ، ہروداری و نؤستایہتی دلپاکی خویان دہ رده خن بق مسولمانان بق فریودانیان و لہ گہ ل زبانیان و خویاراستن لیبیان و بہ دست ہینانی مال و سامان و دہ سکوت ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَيْنَا شَيْطَانِهِمْ﴾ کاتیکیش چونہ لای شہیتانہ کانی خویان و لہ گہ لیان دانیشتن دہ لئین نئمہ ہر لہ گہ ل نئوہین. مہ بہست بہ ﴿شَيْطَانِهِمْ﴾ یانی: سہر کردوہ گہ ورنہ کانیان لہ شاخونہ کانی جولہ کہ و سہرہ کانی بتپہرستان و دوورپوہکان.

شہیتانی مروؤ و جنؤکہ

نیبنو جہریر نہ لئیت: (شیاطین) ہر شتیکہ خرابی و لاساریہ کھی لہ پادہ بہ دہر بیت، شہیاتین لہ مروؤ و جنؤکہ بیشہ وہک خودای گہ ورنہ نہ فرمویت: ﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطٰنِ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا﴾ نئمہ بق ہر پتفہ مہرک دوزمنیکمان لہ نئوان شہیتانہ کانی مروؤ و جنؤکہ دانا، مہندیک لہ وان بق فریودان و قسہی رازاوہو درویان بہ مہندیکی تریان پادہ گہ یاند.

مانای گالته کردن (الاستہزاء)

خودای گہ ورنہ نہ فرمویت: ﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ دہ لئین: نئمہ لہ گہ ل نئوہین. مہ حہ مہ دکوپی نیسحاق ہرپوایہتی کردوہوہ لہ نیبنو عہباسوہ، یانی: نہوہی نئوہ لہ سہرین نئمہش ہر لہ سہر نہوہین ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ﴾ نئمہ ہر گہ مہ بہ مانہ دہ کین پیبیان پادہ بویرین^۲. زہ حہاک لہ نیبنو عہباسوہ نہ لئیت: ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ﴾ یانی: وتیان نئمہ ہر گالته بہ ہاوہ لہ کانی مہ حہ مہد ﴿﴿﴾ دہ کین^۳. ہرہیبی کوی نہنس و قہ تادہش ہرپوایان وتوہ^۴. خودای گہ ورنہ دہربارہی نہو کردارہیان وہ لآمیان

^۱ الانعام ۱۱۲.

^۲ الطبری ۱/ ۳۰۰ ص ۳۹.

^۳ الطبری ۱/ ۳۰۰.

^۴ الطبری ۱/ ۳۰۰.

نه داته وه و نه فہ رمویت: ﴿اللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِكُمْ وَيَسْتَهْزِئُ بِمَعَهُونَ﴾ خدا گالته به وان ده کاو به ریان بق شل ده کا، تا له نه و سه رو کیشه یه دا سه رگه ردان بین. نیبنو جه ریر نه لیت: خودای گه وره هه والی داوه که له بقژی قیامه تدا توله یان لیده ستینی له سه ر نه و کرده و یان وه که ده فہ رمویت: ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظرونا نقبوس من نورکم قیل آرجعوا وراہکم فالنيسوا ورافضرب بینهم بسور لہ رباب باطنہ فیہ الرحمۃ وظلہرہ من قبیلہ العذاب﴾ نه و بقژہ دوپووه کان پیاو و ژن به خاوه نباوہ پان ده لئین: نئیوہ لامان لیتیکه نه وه، تا ترسوکیک له پوناکیقان وه رگرین، پییان ده لئین: به ره و دواوه ی خوتان وه رگه پین، له وی پوناکی په یدا ده کن، نیتر نه وسا دیوارکیکان له نیوان ده بیته له مپه ر، ده رگای هه یه له ناوه وه ی به زه یی وه ده ره وه ی سزایه. وه نه فہ رمویت: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّامُنَّامَلِي لَمْ خَيْرٍ لَّا نُنْفِسِهِمْ اِنَّمَا نَمَلِي لَمْ لِرَدَادًا وَاِثْمًا﴾^۱ با نه وانہ ی خوا نه ناسن وا بیر نه کن نه و مؤله ته ی ده یان ده نیی چاکه بویان، هه ر بویه مؤله تیان نه ده ین تا تاوانیان زورتر بیت، نازاریکی نابووہ ریش به شیان ده بی. نه مه له و گالته کردنه ده چی که خودا باسی کردووه که ده یکان به دوپووه کان و نه وانہ ی که شه ریکیان بق دانواہ.

فروقیلے دوپووه کان و ناکامه کی له سه ر خو یان

نه مه ناکاداریه که له لایه ن خوداوه له بری نه و گالته کردنه یاندا سزایان نه دا، توله ی نه و فریودان و فروقیلے یان لی ده ستینی، هه والی پاداشت دانوه و توله لیکردنه وه که یانی له سه ر نه و کارانه یان به و شیوه یه هیناوه که شایسته یینی، وه که نه فہ رمویت: ﴿اللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِكُمْ﴾ خودایش گالته به وان ده کا. و ته که یه که وته یه به لام ماناکان جیوازن. وه که خودای گه وره نه فہ رمویت: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ﴾^۲ سزا بق هه ر خرابه یه که خرابه یه کی وه که نه وه. کیش له توله چاوپوشی و کوشش بق ناشتی بکا، پاداشتی له سه ر خودایه. وه نه فہ رمویت: ﴿فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَیْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَیْهِ﴾^۳ سا هه رکه سی ده ستدریژی له نئیوه کرد، نئیوهش هه ر به نه اندازه ی نه و ده س دریژی بگه نه وه سه ری. جاری یه که م ناهه قیه به لام جاری دووم دادگه ریه. هه رچه نده و ته کان وه که یه کن به لام ماناکانیان جیوازه. نیبنو جه ریر نه لیت: هه رچی له قورناندان هاتووه نه م مانایه. چونکه فیل و ته له که و گالته

۱ الحديد ۱۳
 ۲ ال عمران ۱۷۸
 ۳ الشورا ۴۰
 ۴ البقرة ۱۹۶

کردن به شیوهی که مه کردن دوره له خودای گوره وه به کودهنگی زانایان. به لام به شیوهی توله لیگردنوه و پوهپوه بونه وه به دادپهروهی و توله لیسنهندن هیچی تیدا نیه دروسته.
به ریوشل کردن و سه رکیشی و سه رگهردانی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَرَبُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ به ریان بق شل دهکا، تا له و سه رکیشیه دا سه رگهردان بن. سودی پیوایه تی کردوه له نیبنو عه باس و نیبنو مه سعودو چند که سی له هاوه له کانی پیغه مبهروه (سوره) که وتویانه: به ریان بق شل دهکا^۱. مواجهد نه لیت: بویان زیاد دهکا^۲.
خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَيْنَ ﴿۵۵﴾ سُبْحَانُكَ يَا مَلِكُ يَا قَدِيرُ﴾^۳ تیا نه وان وا ده زانن نیمه به مال و کوران یارمه تیان نه دهین، هر بق نه وه به په له مانه له چاکه کردن له که لیان؟ نه خهیر نه مانه نه زانن. نیبنو جه ریر نه لیت: راستیه که ی نه وه به یارمه تیان نه دهین و دهستیان بق شل دهکین و ازیان لیدی نین تا به رده وام بن له سه رگهردانی و لاساریان. وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أُولَئِكَ سَرو وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^۴ هروا نه وان جاری به کام باوه ریان به قورنان نه کرد نیمه ش دل و دیده ی نه وان له کار ده خهین، هر وه ک هه ن ازیان لیدی نین که هر به نافه رمانیه وه سه رگهردان بن. (الطفیان) بریتیه له ده رچون له شتی ک وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّا لَنَاطِقَاتُ الْمَاءِ حَمَلَتُكَ فِي الْبَارِيَةِ﴾^۵ نیمه کاتی لافاوات و بواری بپی له که شتیدا که به سه ر ناودا ده که پی هه لمان گرتن. نیبنو جه ریر نه لیت: (العمه) یانی: گومرایی. وه نه لیت: ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ یانی: له گومرایی و نه و بیبرویانه دا که پیسته که ی داپوشیون و چه په لیه که ی به سه ریانه وه به دین و ده چن و سه رگهردان و گومران و هیچ ریگایه کیان ده ستناکه وی لیبوه ده ریاز بن چاوه کانیان کویره تا به ره و پزی پاست بپون و په رده ی به سه را دراوه ریگه ده رناکه ن و شاره زای ریگه پیش ناین^۶.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت بِحَدْرَتِهِمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿۱۸﴾﴾

۱ الطبری ص ۳۹

۲ ابن ابی حاتم ۵۷/۱

۳ المؤمنون ۵۵-۵۶

۴ الانعام ۱۱۰، الطبری ۳۰۷/۱ ص ۳۹

۵ الحاقه ۱۱

۶ الطبری ۳۰۹/۱

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهٰدِئِ﴾ نه‌وانه راسته پئیان کورپی به گومرایی و له بازرگانیه که یاندا تیشکاو و پئیگای راستیان به دی نه کرد. سودی پیویایه تی کردوه له تفسیره که ییدا له ئیبنو عه‌باس و ئیبینو مه‌سعودو چه‌ندین که‌س له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌روه (۱) له‌م نایه‌ته‌دا که خودای گوره نه فرمویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهٰدِئِ﴾ نه‌وانه راسته پئیان کورپی به گومرایی. نه‌لین: گومراییان گرتنه به‌رو وازیان له راسته پئی هینا، مواهید نه‌لینت: باوه‌پیان هینا و بوونه‌وه خوانه‌ناس. قه‌تاده نه‌لینت: گومراییان له‌لا چاکتر بوو له پئی راست، نه‌مه‌ی قه‌تاده ده‌یلینت له مانادا له‌م نایه‌ته‌ده‌چیت که خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَأَمَّا تَمُوذُ فَهَدِيْنَهُمْ فَأَسْتَجِبُوْا اَلْعَمٰی عَلٰی اَهْلٰئِیْ﴾^۱ نئیمه پئیگای به‌ره و خۆمان نیشانی هۆزی سه‌موودیش دا له‌باتی شاره‌زا بوون حزیان کرد هر نابینا بن. کورته‌ی قسه‌ی خاوه‌ن تفسیره‌که‌مان که له پیشه‌وه باسیان لی‌کرد نه‌وه‌یه که دوپوه‌کان له پئی راست لایان داو به‌ره و گومرایی چون، پئی راستیان کورپه‌وه به گومرایی نه‌مه‌ش مانای نه‌م نایه‌ته‌یه که نه فرمویت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهٰدِئِ﴾ نه‌وانه راسته پئیان دا به گومرایی پئیان کورپه‌وه نه‌وه دوپوهانه هیچ جیاوازیه‌کیان نیه، چ نه‌وانه‌ی که برپای هینا و پاشان که‌پایه‌وه بۆ سه‌ر خوانه‌ناسی و چ نه‌وانه‌شی هر به دوپویی مانه‌وه، وه‌ک خودای گوره ده‌ریاره‌یان نه فرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ ءَاْمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا فَطٰعِعَ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ﴾^۲ چونکه نه‌مان له پیشا باوه‌پیان هینا‌وه پاشان له ناین لایان داوه، جا سه‌ر دلیان مؤر کراوه. یان: حزیان له گومرایی کرد له‌باتی پئی راست وه‌ک کومه‌لئکی تریان وایان کرد، چونکه نه‌م دوپوهانه همه‌مه‌جور و همه‌چه‌شنن هر بۆیه خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَمَا رَحِمْتَ يٰحٰزِرُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِیْنَ﴾ جا نه بازرگانیه‌کیان قازانجی کردوو و نه پئیگای راستیان گرت. ئیبینو جه‌ریر پیویایه تی کردوه له قه‌تاده‌وه ﴿فَمَا رَحِمْتَ يٰحٰزِرُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِیْنَ﴾^۳ نه‌لینت: سویند به‌خودا! به‌چاوی خۆتان دیتان له پئی راست ده‌رچوون به‌ره و گومرایی و له‌ناو کومه‌له‌وه بۆ جیا‌بونه‌وه و له دلپانه‌وه بۆ ترس و له سونه‌ته‌وه بۆ بیدعه^۴.

۱ فصلت ۱۷.

۲ المنافقون ۳.

۳ الطبری ۳۱۶/۱.

۴ ابن ابی حاتم ۶۰/۱.

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَّهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ (۱۷)

﴿صُمُّ بَصَرِكُمْ غَمٌّ لِقَوْمٍ لَا يَرْجِعُونَ﴾ (۱۸)

وینهی دوپروه‌کان

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَّهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ (۱۷)

صُمُّ بَصَرِكُمْ غَمٌّ لِقَوْمٍ لَا يَرْجِعُونَ ﴿﴾ نه‌مانه وینه‌یان به وینهی که‌سانی چون، که خاریکی هه‌لگیرسانی ناگریک بوون، هه‌ر که پۆشنایی ناگر ده‌ورو به‌ری پۆشن کردن، خودا په‌وناکیه‌کی بردن و له تاریکیه‌کی وادا ویلی کردن که هیچ نه‌بینن. که‌پ و لال و کوین، ناشتوانن بشگه‌پیننه‌وه. خودای گه‌وره نه‌م نمونه‌ی هینا وه‌ته‌وه بۆ نه‌مانه که پڼگی پاستیان گوپه‌وه‌ته‌وه به گومپایی و شاره‌زا بوون و به‌رهو سه‌رگه‌ردانی گه‌رانه‌وه. وه‌ک که‌سیک ناگریکی هه‌لگیرساندین، کاتی که چواره‌دوی خوی پوناک ده‌کاته‌وه و که سوودی لیوه‌رگری و نه‌ولا و لای خوی بیینی و له‌به‌ری دانیشی ناله و کاته‌دا ناگره‌که بکوژیتته‌وه و بییت به تاریکستان و هیچ شتی نه‌بینی و نه‌زانی و به‌ره و کوئی پروات. له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا که‌پو و کوپرو لالیش بی. نه بییسی و نه‌قسه‌ش بکا، کوپریشه خۆ نه‌گر په‌وناکیش هه‌بوایه عیچ سوودی نه‌ده‌بوو بۆی و نه‌ی ده‌توانی بگه‌پیننه‌وه بۆ نه‌و شوپینهی که لییه‌وه هاتوه له پیتشا، نه‌م دوپروانه‌ش هه‌ر وه‌ک نه‌وان وان، که پڼگی پاستیان گوپه‌وه به گومپایی، سه‌رگه‌ردانیان لا خۆشتر بوو له پاسته‌ پی، نه‌م نمونه‌ی نه‌وه ده‌گه‌پینتی که نه‌وانه باره‌پیان هینا پاشان په‌شیمان بوون‌وه. وه‌ک خودای گه‌وره له شوپینی ترا له قورئاندا باسی کردوون و الله اعلم. پاشان نه‌فه‌رمویت: ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ خودا په‌وناکیه‌کی لیکوژاندنه‌وه، که سوودی لیوه‌رگرن، نه‌نیا نه‌وه‌ی بۆ هیلاننه‌وه که سوکه‌ل و سوتاندنه‌که‌یه ﴿وَتَرَكَّهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ له تاریکیه‌کی وادا ویلی کردن که هیچ نه‌بینن. واته: له گومان و خوانه‌ناسی و دوپرویدا سه‌رگه‌ردانی کردن و پڼگی پاستیان بۆ نه‌نه‌دوژرایه‌وه، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشا چاکه‌یان نه‌ده‌بیست و قسه‌یه‌کیشیان نه‌ده‌کرد که‌لکی بوئی بۆیان. له گومپایه‌کی وایشا بوون سه‌رگه‌ردانی کردبوون وه‌ک خودای گه‌وره له نایه‌تیکتی ترا نه‌فه‌رمویت: ﴿فَاتَّبَعَهَا لَأَبْصَرُنَّ وَلَكِنْ نَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾^۱ له پاستیدا چاو کوپژ نابن، نه‌و دلانه کوپژ ده‌بن که جییان له نار سنگه‌کانه. هه‌ر بۆیه جاریکی تر ناگه‌پیننه‌وه بۆ نه‌و پڼگه‌ پاسته‌ی که له‌سه‌ری بوون که فروشتیان و گورپانه‌وه به‌و گومپایه‌یه.

الحج ۴۶.

﴿ أَوْ كَسِبَتْ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَرُقٌ يَجْمَلُونَ أَسْمِعُكُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ
 بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشْرَافٌ فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ
 بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّكَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

نمونه يه کی تر بو دوروه کان

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ أَوْ كَسِبَتْ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَرُقٌ يَجْمَلُونَ أَسْمِعُكُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ
 الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشْرَافٌ فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ
 عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّكَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ یانی: هه روه که سانی که
 بارانی به ته و ژمیان له گال هه ورو چه خماخه دان له و ناسمانه وه بۆ بیاری و بکه ونه ناو تاریکی، له
 ترسی هه وره تریشقه په نهجیان بخه نه ناو گوئیان، نه کا بمرن خودا ده وری له م خوانه ناسان داره. نه مه
 نمونه یه کی تره خودای مزن هیناویه تیه وه بۆ دهسته یه کی تر له دوروهه کان. نه و که سانه ی جاری
 هه قیان بۆ ده رده که وری و جاریکی تر دیسان ده که ونه وه گومان، دلیان له کاتی نه و گومان و
 خوانه ناسی و دلّه پاوکییه دا وه که ته و ژمی باران وایه. نه مه قسه ی ئیبینو مسعودو ئیبینو عه باس و
 هندی له هاره له کانی پیغه مبه ره (ﷺ) ۱. نه بولعا به و مواهید و سه عیدی کوپی جو به بیر و عه تا و
 هه سنی به سرین و قه تاده و عه تیه ی عه و فی و عه تای خوراسانی و سودی و په بیعی کوپی
 نه نه سیش هه و ایان و تووه ۲. زه حاک نه لیت: (کسیب) یانی: وه که هور ۳. به لام مه شه ور تر نه و
 بارانه یه که له ناسمانه وه دیته خواره وه له کاتی تاریکیدا، که بریتیه له گومان و خوا نه ناسی و
 دوروه وری (رعد) یانی: چه خماغه. نه و ترسی دل هه راسان ده کا، چونکه حالی دوروه هه میشه دلّه
 پاوکه و ترس و له رزه. وه که خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ﴾ ۴ هه مو هه راو
 قیره یه که له نژی خویان ده زانن. وه نه فه رمویت: ﴿ وَخَلِقُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ بِمَنْكُرُونَ وَلَئِنْ كُنْتُمْ
 قَوْمًا يَفْقَهُونَ ﴿٥٨﴾ لَوْ يَخْتُلِفُونَ مَلَجًا أَوْ مَفْرَدًا أَوْ مُدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴾ ۵ به سوینده وه
 پوش ده بنه وه، ده لئین: ئیمهش له خوتانین، دروش ده که ن له ئیوه نین. به لام نه وان کومه ئیککی

۱ الطبری ۳۳۴/۱ ص ۴۰.

۲ ابن ابی حاتم ۶۶/۱.

۳ ابن ابی حاتم ۶۷/۱.

۴ المنافقون ۴.

۵ التوبة ۵۶-۵۷.

هر به و جزه ريان و تووه له هاوه له كانى پيغه مبهروه (ﷺ) نه مه زدر پاست و ناشكرا تره و الله اعلم .
 هر به و شيوه يه شه له پڙى قيامه تا كاتى كه خلكى پوناكيان پيئه دريت، هر كه سهو به پيى يپواى
 خويان، هى واهه يه شه و نده پوناكى پيئه درى كه دهورى خوى چند فرسه خيك يان زياتر له وه پووناك
 ده كاته وه يان كه متر له وه . هى واش هه يه كه پوناكيه كه ي ده كوزيته وه و جار يكي تر پووناك ده بيته وه .

ماوه يه ك له سر ريگه ده پواو پاشان ده وه ستي . هى واش هه يه هر پووناكيه كه ي به ته واوى
 ده كوزيته وه، شه وانه دوپوى ته واو و خوداى گوره ده رياره يان ده فهرمويت: ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ

وَالْمُنْفِقَتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا نَظْرُونَ أَ نَقَّيْنَسَ مِنْ تَوْرِكُمْ قِيلَ أَرْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا تُورَكُمْ﴾^۱ شه پڙه دوپوه كانى پياوون
 به خاوه نباوه پان ده لئين: ئتوه ليمان ليبيكه نه وه تا تروسكه يه كه له پووناكيان و هرگرين . پييان ده لئين:
 به ره و دواى خوتان و هرگه پين، له وى پوناكى به يدا ده كن . وه ده رياره ي خاوه نباوه پانيش شه فهرمويت:

﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ سَعَى تَوْرَهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَأْتِيهِمْ شُرُكُكُمْ الْيَوْمَ جَنَّتٌ جَعَرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾^۲ پڙى دى
 كه تر ده بينى پياوونى خاوه نباوه پ تيشك دانه وى كرده يان پيشكه و تووه له لاي راستيانه وه ده پوا،

خوشى له خوتان شه مڙ ده چنه ناو باغيكه وه جزباريان به به را ده پوا . وه شه فهرمويت: ﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي

اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ تَوْرَهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَأْتِيهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورًا وَأَغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۳ له پڙه دا خواد پيغه مبهرو شه وانه ي له گه ل شه باوه ريان هيتاوه سووك و هه ناسه
 سارد ناكاو تيشكى شه وان له پيشيان و له لاي راستيانه وه هه ميشه له جوله و بزويندايه و ده لئين: شه
 په ره و دگارمان تيشكه كه مان بى زياتر كه و ليمان خوش به، خوت توانات به سر هه موو شتيكا هه يه .

باسى شه و هه رموده شه له و باره يه وه هاتوه

ئيبنو نه بى حاتم رپوايه تى كر دووه له عبدالله كوپى مه سهوده وه ﴿تَوْرَهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾
 پووناكيه كه يان له پيشيانه وه ده پوات . وتى: شه كه سانه به پيى ناكاره كانيان به سر ريگه كه دا
 تيده په پن و ده پون . هى وايان هه يه پوناكيه كه يان به ويته ي كيويكه، هى واشيان هه يه نوره كه يان به
 شه نده شه بارخورمايه كه كه مترین پوناكيان به شه نده شه په نجه گوره يه ده كوزيته وه و

^۱ ابن ابى حاتم ۷۵/۱ .

^۲ الحديد ۱۳ .

^۳ الحديد ۱۲ .

^۴ التحريم ۸ .

داده گرسیتته وه^۱. وه ئیبنو نه بی حاتم دیسان پروایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه نه لیت: هیچ کسێ نیه له نه هلی یه کتاپه رستی بیته مه گیت له پوژی قیامه تا پوناکیه کی پیته دریت، به لام دوو پوو پوناکیه کی ده کوژیته وه. خاوه نباوه پ ترسی لیده نیشی کاتی کی ده بیینی پوناکی دوو پوه کان ده کوژیته وه، بویه ده لیتن: ﴿رَبَّنَا آتِنَا ثَوْرًا﴾^۲ نهی پهروه ردگارمان! تیشکه که مان بۆ زیاتر که. زه حاک نه لیت: نه وهی له دنیدا بروای خوی ناشکرا کردوه، پوو ناکیه کی له پوژی قیامه تا پیته دریت. کاتی که گه یشته سه ر پرده که پوو ناکی دوو پوه کان ده کوژیته وه. کاتی که خاوه نباوه په کان نه وه یان بیینی ده ترسن و ده لیتن: ﴿رَبَّنَا آتِنَا ثَوْرًا﴾ پهروه ردگارمان! پوو ناکیه که مان بۆ زیبا که.

به شه کانی خاوهن باوهران و به شه کانی خاوه ناسان و دوو پوه کان

نه گه به م شیوه یه بیته نه و خه لکه ده کریته به چه ند به شیکه وه. خاوه نباوه پهی پالفته. نه وانن که له چوار نایه تی سه ره تای سووره تی به قه ردا وه سف کران. خاوه ناسی پووت نه وانن که له دوو نایه تی دوا ی نه وان باس کران. دوو پوه کانیش دوو به شن. دوو پوی ته لو، نه وانن که وینه یان به وینه ناگرینه که هینرایه وه، وه دوو پوی دوو دلی پارا جاری وا هیه پر شه ی باوه پیان تیا درده که ووی و جاری واش هیه ده کوژیته وه. نه مانه نیش نه وانن وینه ی ناویان بۆ هینرایه وه، نه مانه حالیان له وان ی پیش خویان باشتره. پاشان خودای گوره وینه ی نه و به ندانه ی هیناوه ته وه که خاوه ناسن و خویان خه ریکی شتیکن، به لام له سه ر هیچ شتیکن نین، نه وانن که جه هلی مورده که بیان هیه وه ک خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلُوا كَمَرَلٍ بِقِعَةٍ يَمَسُّهُ الْظُلْمَانُ مَاءٌ حَوْثٌ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾^۳ نه وان ی خاوه ناس بوون، کرده وه یان وه نه و ته راویله وایه که له بیاباندا هیه، تینو واده زانی ناوه که ده یگاتی، نه وسا ده زانی هیچ نیه، پاشان نه و نه ی نه و خاوه ناسه نه فامانه دینیتته وه که جه هلی به سیتیان هیه. نه وان ی که خودای گوره ده رباره یان نه فه رمویت: ﴿أَوْ كَطَلْمَنَةٍ فِي بَحْرِ لُجِّي يَمْشُهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَسَابٌ طَلْمَنَةٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَكْدُهُ لَمْ يَكْدِرْهَا وَمَنْ لَّمْ يَجْمَلِ اللَّهُ لَهُ فَوْرًا فَمَا لَهُ مِنْ ثَوْرٍ﴾^۴ یان: وه که له تاریکستان، له زه ویه کی بی په یدا شه پو له سه ر شه پو له دای پو شنی و له لای ژوووشی هه ور بی، تاریکی باره له سه ر تاریکی و هه ر کاتی که ده سنی خوی

۱ الطبری ۱۷۹/۲۳ ص ۴۱.

۲ الحاکم ۴۹۵/۲.

۳ النور ۳۹.

۴ النور ۴۰.

دهريخا، له وانه يه هه ر نه بييني. هه ركه سئى خودا پوناكى نيشان نه دا، هيچ پووناكيه كى نيه. ليژه دا خوداي گه وره خوانه ناسانى كردووه به دوو به شه وه. بانگخوازو چاوليكر، وهك له سه ره تاي سووره تى چه جدا باسى كرديوون و نه فه رمويت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَسَتِيعُ كُلُّ شَيْطَانٍ مَّرِيْرٍ﴾^۱ هيندئى كس هه ن، به يئى نه وه هيچ تئيگه ن كيشه له سه ر خودا ده كه ن و ده كه ونه شوين هه موو شه يتا نيكي به دفه ر. وه نه فه رمويت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّشِيرٍ﴾^۲ له ناو خه لگى هى وا هه يه، له سه ر خودا كيشه ده كا، بيته وه ي هيچى ليژزانئى، نه هيچ شاره زايه و نه كتيبئى بئى پوون بكا ته وه. وه خوداي گه وره له سه ره تاي سووره تى واقعه و كرتاييه كه پيدا و وه له سووره تى ئينسانيشدا خاوه نباوه پانى كردووه به دوو به شه وه: ئه وانئى له پيشه وه ن له نزيكه كانن. وه ئه وانئى ده ستى راست له ئاكار چا كه كانن. به كورتى له كئى ئه م ئايه ته پيرژزانوه ده رده كه وئى كه خاوه ن باوه پانئيش دوو به شن. نزيكه كان و ئاكار چا كه كان. خوانه ناسانئيش دوو به شن: بانگه ران و چاوليكران. دوو پوه كانئيش هه ر دوو به شن: دوو پووى ته واو دوو پويه ك كه به شيكى دوو پووى تئيدايه. وهك له هه ر دوو سه حيحه كه دا هاتووه: سئى شت هه ركه س تئيدا بيئت نه وه دوو پووى ته واوه، هه ركه سيش به كيكيانى تئيدا بيئت نه وه سيفه تئيكى دوو پووى تئيدايه، تا ده ستى لئى هه لده گرى، هه ركات قسه ي كرد درويكات، هه ركات په يمانى دا بيشكيئى، ئه گه ر سپارده ي لا دانرا خيانه ت ليبتكات^۳. ئه م فه رموده يان كرده ته به لگه له سه ر كه سئى كه له وانه يه به شيكى بپواى تئيدا بيئت يان به شيكى دوو پوويشى تئيدا بيئت. دياره ئه مه كرداريه به پئى ئه م فه رموده يه كه باسمان كرد يان بپرو باوه رپه وهك ئايه ته كان به لگه بوون له سه رى.

به شه كانى دن

ئيمامى نه حمه د رپوايه تى كردووه له ئه بو سه عيده وه ئه لئيت: پئيقه به رى خودا (ﷻ) نه فه رمويت: دلّه كان چوارن: دلى خاوين و ته واو وهك چراى تئيدا بيئت نه دره وشيئته وه. وه دلى داپوشراو كه به يوه ست بيئت به به رگه كه يه وه. دلى به سه ر خودا هه لگه پراوه، وه دلى دوو پوويش، دلّه خاوينه كه دلى خاوه نباوه رپه چرا كه يش پووناكيه كه يه تى له ناويدا. دلى داپوشراو دلى خوانه ناسه. دلى هه لگه پراوه به سه ر خؤيدا دلى دوو پووى ته واوه، ناسيويه پاشان حاشاي كردووه. به لام دلى دوو پوو دلئيكه بپواو دوو پوويشى تئيدايه ويئنه ي باوه ر تئيدا وهك دانه ويئله وايه، ئاوى باشى پئيگا. ويئنه ي دوو پووى تئيدا

۱. الحج ۳.

۲. الحج ۸.

۳. فتح البارى ۱۱۱/۱ ص ۴۲.

وهك برينى وايه كه كيّمه و خويى تى ده چورى. هر يه كى له و دوانه سر كه وت به سر نهوى ترا زال
 بووه به سهريدا. ۱. ثم فرموده سه نه ده كى چاك و حسه نه. خوداى گوره نه فرمويت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
 لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ خو نه گره خوا بيويستايه گوى و چاوى له كار
 ده خستن، بيگومان خودا هموو شتيكى پيده كرى. مه حمه دى كورپى نيسحاق پويوايه تى كرسووه له نيينو
 عه باسه وه له م نايه تدا: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ نه گره خودا
 بيويستايه گوى و چاوى له كار ده خستن بيگومان خودا تواناي به سر هموو شتيكا مه يه. نه لئيت: دواى
 نه وه كه هه قيان ناسى و ازيان ليتهينا واته: خودا خاوه ن تواناو ده سه لاته نه گره بيه ويى كه سى سزا بدا
 يان عه فووى بكا. ۲. نيينو جه ريره لئيت: بويه خوداى گوره وه سفى خوى ده كا به خاوه ن ده سه لات
 به سر هموو شتيكا ليته دا. چونكه دوپوه كان ده ترسيئى له تواناو ده سه لاتي خوى. ناگاداريان ده كا
 كه هه ميشه ناگاي ليئانه و ده توانى گوى و چاويان له كار بخاو ليئان بسينئيه وه. ۳. نيينو جه رير و زوريك
 له زانايانى ته فسير كه له گه ل نه ون ده لئين: نه و دوو نمونه يه بؤ كومه ليك له دوپوه كان هيتراوه توه وه
 (او) له مه دا كه خواى گوره نه فرمويت: ﴿أَوْ كَسِبَتْ مِنَ السَّمَاءِ﴾ يان وهك كه سانى كه بارانى به
 تو زميان له ناسمانه وه بؤ ببارى به ماناي (الواوه) وهك خوداى گوره نه فرمويت: ﴿وَلَا تَطِغْ مِنْهُمْ إِشْمًا أَوْ
 كُفْرًا﴾ ۴. هه رگيز گوى له وانه مه گره تاوا بار يان پينه زانن. (او) ليته دا بؤ سر يشكيه، واته: نه گره حهز
 ده كى ناوا نمونه يان بؤ بينه وه يان ده شته ويى ناوا بويان بينه وه. قورتوبى نه لئيت: بؤ يه كسانيه وهك:
 جالس الحسن او اين سيرين، له سر نه وى زه مه خشهرى نه لئيت: هه دوو كيان وهك يه كن له دانيشتن
 له لايان. مانا كه له و نايه ته ده چى كه خوداى گوره نه فرمويت: نمونه يان به وه بؤ بينئيه وه يان به وه
 وهك يه كه، ريك و ته واوه بؤ حالى نه وانه.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا
 وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُندَادًا وَأَنْتُمْ
 تَكْفُرُونَ ﴿١٢﴾﴾

﴿١٢﴾ تَكْفُرُونَ

۱ احمد ۱۷/۳ ص ۴۲ لاوازه.
 ۲ ابن ابى حاتم ۷۶/۱.
 ۳ الطبرى ۳۶۱/۱.
 ۴ الانسان ۲۴.

ناسینی خودا به ته نیا (توحید الالهیه)

خودای گوره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
 (۱) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا
 تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ هی خه لکینه! هر نه خودایه بپرستن که نیوه و قدری تریش
 پیش نیوهی وه دی هیناوه، به لکو خوتان بیاریزن. نه خودایه زهوی بقریبون به پایه، ناسمانی
 بهرز کردوه ته وه ناوی له و ناسمانه وه بقریاندن. هه موو جوړه به ربوبیتی به هوی نه و ناوه وه بقریاندن، جا که نه و بیان زانیوه چون شه ریک بقریه خودایه دانه نین؟ خودای گوره دپته سر باسی
 ناسینی خودا پرستنی به ته نیا، چونکه هر خودا خاوه به بهر هی فراوانه به سر عه بده کانیه وه، که
 له نه بون هیناوی نیه ته سر دنیا، نه هه موو به هره زوره دیارو نه دیاره ی به سهر پزاندون نووسا
 زهوی کردوه به پایه بقریان بقریه سانه وه بقریان. به شیوه یه کی ریک و پیک دای مزراندوه بقریان
 ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ ناسمانی بهرز کردوه ته وه. وه که نایه تیکی ترا نه فرمویت: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ
 سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ﴾^۱ ناسمانی شمان کردو میچیک و سه قفیکی پاریزدو. که چی
 نه وان له و هه موو نیشانه ی که تییدان خو لانه دن: ﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ناوی له و ناسمانه وه بقریاندن. مه بهست لیره دا هه وره کانه. له کاتی خویدا به پتی پیوستیان بقریان ده بارینتی، به هوی نه و
 بارانه وه چه ندین جوړ به رو بووم و کشتو کالیان بقریه پوینتی، بقریه نه و ی بقریه ی خوینی پی دابین بکن
 و مالانه کانی شمانی پی به ختو بکن. وه که له شوینی ترا له قورناتی پیروزدا باسی هاتوه. وه نه و
 نایه ته ی که زدر له نایه ته ده چی، نه نایه ته یه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ
 لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ذَلِكُمْ اللَّهُ
 رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾^۲ نه و خودایه سر زه مینی بقریه نیوه کرده نیشته چی،
 ناسمانی له سر بهرز کردوه نه وه، نه و بیجه می به نیوهی داوه له هه موو بیچمیک جوانتره. بقریه
 باشی پیداون، هر نه و خودای به رو ردگارتان، به رزی و پیروزی بقریه خودا که به رو ردگاری دنیا به.
 مه بهست نه و یه: که خودای گوره وه دی هیناوه بقریه یه دهر خاوه مال و نه و کسانه یه که تییدا
 نیشته جین و پوزی دهریشانه، هر بقریه نه و خودایه شایسته یه که به ته نیا بپرستری و هیچ شتی

الانبیاء ۲۲.

غافر ۶۴.

نہ کریں بہ ہاوبہ شی۔ وہ نہ فرمویت: ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ کہ واتہ: ہاوتا بقر خودا پیدا مکہن۔ کہ نثوہ خوتان دہ زانن بیہاوتایہ۔ وہ لہ ہر دوو سہ حیجہ کدا ہاتووہ لہ نثینو مہ سعودوہ نہ لیت: وتم: نہی پیٹھ مہ بری خودا! چ تاوانی لہ لای خودا گہ ورتہ؟ فرموی: ہاوتا بقر خودا پیدا بکہی کہ نہ و دروستی کردوی۔ وہ فرمودہ کہی معارضش کہ نہ فرمویت: نایہ دہ زانی ہقی خودا کامیہ لہ سہر عہدہ کانی؟ بیہرستن و لہ ہیج شتیکا شہریکی بقر دانہ نثین۔ وہ لہ فرمودہ یہ کی ترا ہاتووہ: با ہیج کہسی لہ نثوہ نہ لیت خوا ویستی لیتی^۲ و فلانیش بیہوی، بہ لکو بلی: خوا مہیلی لیتی و پاشان فلانیش بیہوی^۳۔

بہ لگہ لہ سہر بوونی خودای گہ ورتہ

زوری لہ زانانی تہ فسیر وک پازی و کہسانی تریش بہ لگہ یان لہ سہر بوونی خودای گہ ورتہ ہتیاوہ تہ و، ہر کہسی بہ وردی سہیری نہم بوونہ ورتہ بگا لہ سہر زہوی و ناسمانہ کاندو جیاوازی شیوہ و پرنگ و سروشت و سودہ کانی و دانانی بہو شیوہ پسر سوود و پیتہ و۔ توانو دہ سہ لاتی نہو و ہدی ہتیرہ کارزانی بقر دہردہ کہوی بہ چاکی۔ تیدہ گا لہ زانیاری و جوانی و وردہ کاری نہو دہ سہ لاتی مہ زن و بی پایانہی خودای گہ ورتہ۔ وک ہندئی لہ عہر بہ بکان و تویمانہ: کہ پرسیار کراوہ بہ لگہ چہ لہ سہر بوونی خودای گہ ورتہ؟ وتیان: پاک و بیعہ بیبی بقر خودا: پاشہ پڑی و شتر دہ بیتہ بہ لگہ لہ سہر و شتر، جی پی دہ بیتہ بہ لگہ لہ سہر نہوہ کہ سیک پڑشتووہ۔ نہم ناسمانہ بہوہ موو بورجہ و ہوہ زمین بہم گشت پینگا و دہریاکان بہو شہ پزلانہوہ نایہ نہ مانہ ہموو بہ لگہ نین لہ سہر بوونی خودای کی وردیلہ بینی ہرہ زانا؟ ہر کہسی بہ وردی تیرامابی لہ برزی نہم ناسمانانہ و فراوانیان و بوونی نہو گشت نہ سستیرہ گہ ورتہ و بچوک و پوناکہ لہ نہ سستیرہی گہ پوک و جیکیر و وہ سہیری نہو دہریایانہ بگا کہ دہوری زمینی داوہ لہ گشت لایہ کہوہ، وہ نہو کتوانہ کہ چون بہ ناخی زہویدا بقر نہوی راوہستی و نہوانی لہ سہری نیشٹہ جین بہ ہموو شیوہ و پرنگہ کانیوہ لہ سہری بڑین۔ وک

خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿۳۷﴾ وَمِنَ النَّامِ وَالذَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ لہ کتوہ کانیش پینگا

^۱ فتح الباری / ۳۵۰/۸، مسلم / ۹۰/۱، ص ۴۲۔

^۲ فتح الباری / ۳۵۹/۱۳، مسلم / ۹۰/۱۔

^۳ أحمد / ۳۸۴/۵، ۳۹۴/۳۹۸، سہ حیجہ۔

^۴ الرازی / ۹۱/۲، ص ۴۳۔

^۵ فاطر ۲۷-۲۸۔

بانی سپی و سووری جُور او جُور به پهنگ وهی هینا، پهنش وه که له ره شیشیان تیدایه. له مهردم و جانه و هرو مالایشا، مهروه هایه، پهنکیان له یه کتر جیایه، له ناو عه بدانی خودادا هر نهوانه ی نقر زانان لئی ده ترسن. وه نهو پویاراننه ی له ولایتیکه وه ده پوات بق ولایتیکی تر بق سوود لیوه رگرتن و نهو گشت نازه ل و گیانه و ه رانه همه جورو گزوه گیا جیاواز و که مه ریه که تام و پنگ و بونیکیان هیه له گه ل یه ک زهوی یه ک خولا و سروشت و ناودا، نه مانه هه موو به لگن له سه ر بوونی خودایه ک که وه دیهینه ری خاوه ن ده سه لاتی گه وری کارزانی به به زه ییه بق دروستکراوه کانی و سوزو چاکه ی بیسنووری ده ریاره یان، هیچ په رستراو په ووه ردگارک نیه غه ریز نهو. هر بق لای نهو ده گه پیننه وه و پشت و په نامان هر خودایه، نایه ت له م باره یه وه له قورنانی په ریزدا پیچگار نقره.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا زَلَّنا عَلٰی عَبْدِنَا عَلٰی عَبْدِنَا﴾ نه گه ر له مه ی نیمه بق عه بدی
 صَدْرِیْنَ ﴿۳۳﴾ فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا لَنْ تَفْعَلُوا فَأْتُوا النَّارَ أَلٰی وَفُودَهَا النَّاسُ وَلِلْجَارَةِ أَصَدَّتْ لِلْكَافِرِیْنَ ﴿۳۴﴾
 سه لاندنی په یامی پیغه مبه ر (۳۳)

خودای گه ووه نه فرمویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا زَلَّنا عَلٰی عَبْدِنَا﴾ نه گه ر له مه ی نیمه بق عه بدی
 خومان ناریدوته خواره وه به گومانن و پیشتان وایه پاستی بق چون. ده سا نیوه له گه ل هار
 باوه په کانتان به کز مه کیی یه کتر جگه له خودا سووره تیکی وه نهو بینن. پاشان خودای گه ووه دیتته
 سه ر باسی نارذنی پیغه مبه ر (۳۳) داوی نه وه که فرمووی هیچ شتی بق په رستن ناشی جگه له خودا،
 پووی وتاری ده کاته خوانه ناسان و نه فرمویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا زَلَّنا عَلٰی عَبْدِنَا﴾ نه گه ر له مه ی
 نیمه ناریدومانه ته خوار بق عه بدی خومان یانی مه مه د (۳۳) به گومانن ﴿فَأْتُوا سُورِقٍ مِّنْ مِّثْلِهِ﴾
 سووره تیکی وه نهو قورنانه ی نهو بینن، نه گه ر ده لئین له خواوه بوی نه هاتوه. ساده ی نیوه ش هر
 بویننه ی نه وه ی که هیناویه تی بینن و به ربه رچی بده نه وه، هر چی ش له توانا تاندایه له و باره یه وه
 به کاری به یتن جگه له خودا و بیکه نه هاوکاری خوتان، گومانی تیدانیه نه وه تان بق ناکری. نیبنو
 عه باس نه لیت: ﴿شُهَدَاءُكُمْ﴾ دارو ده سه ته کانتان^۱. سوودی له نه بو مالیکه وه نه لیت: هاوکاره کانتان
 واته: کز مه لئیکی تر یارمه تیتان بدن بق نه وه. یانی: داوی هاوکاری بکن له په رستوه کانتان بین به
 ده متانه وه یارمه تیتان بدن^۲. مواهید نه لیت: ﴿وَأَدْعُوا شُهَدَاءَكُمْ﴾ خه لکانی که شایه تی بوبده ن^۱
 یانی: له ده سه لات دارانی زمان پارو.

^۱ الطبری ۱/ ۳۷۶ ص ۴۳.
^۲ ابن ابی حاتم ۸۴/۱.

خودای گه وره بهم شیوه له چه ندین شویندا له قورئانی پیروزا به گزیاندا چوه ته وه و بهر نه نگاریان
 بووه وهك له سورره تی قسه سدا نه فهرمویت: ﴿قُلْ فَأَتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ لِمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِذْ
 كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾^۱ بلی: نه گهر ئیوه راست دهك، نوسراویك له خواوه بینن كه له هر دوو كیان
 زیاتر راسته ریگا نیشان بدا، تا من شوینی كه وم. وه له سورره تی ئیسرادا نه فهرمویت: ﴿قُلْ لَّيِّنَ
 أَجْمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾^۲
 بلی: نه گهر موزو و جنوکه هه موو گزبینه وه، ویته ی نه م قورئانه بینن، ناتوانن به ویته ی بینن، با
 هه مووشیان پشتیوانی یه کتری بکن. وه له سورره تی هوودا نه فهرمویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ فَأَتُوا
 بِمِثْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيْنَ وَاذْعُوْا مِّنْ أَسْطِعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ﴾^۳ یان ده لئین: هه لی
 به ستوو، بلی: نه گهر قسه ی ئیوه راسته، ده سا ئیوه به یارمه تی هه رکه سی ده ستان ده که وی جگه له
 خودا وه سورره تی هه لبه سته هه ر وهك نه م بینن. وه له سورره تی یونسدا نه فهرمویت: ﴿وَمَا كَانَ هَذَا
 الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيْلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ﴾^۴
 ناگوچی نه م قورئانه هی خودا نه بی و هه لبه سترابی. نه م قورئانه بپوای هه یه به و کتیبه ی که وا له
 پیشا هاتوو و ئیستا له بهر دهستی دایه و پۆشنیشی ده کاته وه، هیچ گومانی تیذا نیه له لایه ن
 پهروه ردگاری هه موو جیهانه وه یه. یان ده لئین: خوی هه لی به ستوو بلی: نه گهر به راستیتانه خوتان و
 هه رکه سیکی تر که ده توانن جگه له خودا بانگی بکن تاقه سورره تیکی وهك نه م بینن. نه م نایه تانه
 هه موو نایه تی مه کین. واته: له مه که هاتونه ته خواره وه، پاشان دیسان له مه دینه پیشا هه ر
 بهر نه نگاریان بوته وه وله م نایه ته دا نه فهرمویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ نه گهر له مه ی
 نیمه بو عبده ی خو مان یانی موحه مه د ﴿﴾ ناردو ته خوار به گومانن. ﴿فَأَتُوا سُورَةَ مِنْ مِّثْلِهِ﴾^۵
 سورره تیکی وهك نه و بینن. یانی: وهك ویته ی قورئان. نه مه قسه ی مو جاهد و قه تاده یه و ئیبنو

^۱ ابن ابی حاتم / ۸۵/۱.
^۲ القصص / ۴۹.
^۳ الاسراء / ۸۸.
^۴ هود / ۱۳.
^۵ یونس / ۲۷-۳۸.

جهریری ته بری و زمه خشهری و پازیش هر وایان وتوه، له عومرو ئینو مه سعودو ئینو عباس و
 حسنی به سری و زوری له لیکل ره وه کانی شه وه هموو یه که دهنگن که خودای گوره بهره نگاری
 همویان بوته وه، به نه خوینده وارو نه وانیش نه هلی کتین. هموو به یه که وه و هر یه که به جیایش
 نه مه نیتر نه و په بری بهره نگار بوونه وه به بزیان، چونکه نه مه بۆ چه ند که سینی نه خوینده وار نیه ته نیا
 که نازانی بنوسی و هیچ شاره زاییه کی نیه، به پیی نه م نایه ته که خودای گره نه فهرمویت: ﴿فَأَتُوا
 بَعْثَرِ سُرٍّ مَّثَلِوهٗ﴾ ده سوورته وه که نه مه بینن. وه نه فهرمویت: ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ﴾ ناتوانن به وینه ی
 بینن. نه مه به گشتندا چوونه وه به گشتگیره و بۆ همویانه، له گه ل نه ودا که نه مه عه ره بانه زمان په وان
 ترین که سن که چی خودای گوره بهره نگاریان بوته وه به م شپوه له مه که کیش و له مه دینه یشا چه ند
 جار که نه وانه زور دوزمنی پیغه مبه ر ﴿﴾ بوون و دزی ناینه که شی بوون. که چی نه بیان توانی هیچ
 شتی بکن و هیچیشیان له ده ست نه هات له و باره یه وه. وه که خودای گره نه فهرمویت: ﴿فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا
 وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ نه گه نه تان کرد که هر گیز بۆ تان ناکری. ﴿وَلَنْ﴾ بۆ جه خت کردنه وه به له داهاتودا واته:
 هر گیز ناتوانن نه وه بکن نه مه پیش موعجیزه یه کی تره. هه وائیکی داوه و جه ختیشی له سهر ده کاته وه
 به بی هیچ ترسیک که نه مه قورئانه هیچ که سی تا هه تابه ناتوانی دزی بوهستی و بهره نگاری بیته وه تا
 کوتایی دنیا، هه ر وایش ده رچوو تا ئیستا نه مه چه رخی نیمه ش که س نه ی توانیوه بهره نگاری
 بیته وه و هه ر ناشبی. چون که س ده توانی شتی وه که قورئان بینن و که قورئان فهرموده ی خودایه و
 که وه دی هینه بری هموو شتی که، فهرموده ی خودا چون له قسه ی دروستکراوه کانی ده جیت.

له ره کانی ئیعیازی قورئانه وه

هه ره که سی وورد بیته وه له قورئان و سه بری دیمه نه کانی ئیعیازی قورئان بکا، هونه بری دیارو نه دیار
 و شاروه ی زور ده بینن له شپوه ی و ته و هه م مانایشا، خودای گوره نه فهرمویت: ﴿الرَّكْبَتِ اُحْكَمَتَّ
 اَيْنَهُنَّ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ الیف، لام، را، کتیبیکه به لکه کانی پته و کراون و له پاشان له لایه ن
 کارزانی زاناش کراونه ته وه، و ته کانی پته و کراون و مانا کانی شی پوون و ناشکرا کراون. هموو و ته و
 مانا کانی په وانه و نه و لاو لای تیدا نیه، هه والی دهرباره ی نه دیاره کانی پاردوو داوه که پووین داوه
 وه که خوی به بی که م و زیاد. فهرمانی به گشت چاکه یه که داوه، قه ده غه ی هموو خراپه یه کی کردوه.
 وه که فهرمویته ی: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ قسه کانی په ره ر دگارت له بیلایه نگری و راستیدا

۱ هود

۲ الانعام ۱۱۵

ته‌او بی که م و کوپین. واته: راسته له هه‌واله‌کانیدا و بی که م و کوپیه له فرمانه‌کانیدا، هه‌مووی راست و هه‌ق و ته‌او پئی نیشاندهره. هه‌له پئی و درۆ و بوختانی تیدا نیه، وه‌ک له شیعی عه‌رب و شته‌کانی تریاندا هه‌یه له درۆ کردن و هه‌له پئی که شیعه‌کانیان جوان ده‌رناچی به‌وه نه‌بی، وه‌ک ده‌ریاره‌ی شیعر و تراوه: خوشترینیان درۆترینیانه. له هه‌ژراوه زۆر درۆه‌کانیاندا ده‌بینی که زۆریکیان له باس و وه‌سفی ژاناندا یان نه‌سپ و ماین و مه‌یدا به‌کاره‌یتاوه یان به‌هه‌لدان به‌پیاویکی تایه‌به‌تیدا یان نه‌سپی یان جه‌نگی یان وشتری یان له ترسیکا یان دپنده‌یه‌ک یان هه‌ر شتیکی تر له و شتانه‌ی که چاویان پئی که‌وتوو و دیویانه که هه‌یج سوودیکی لێوه‌رنه‌گیراوه جگه له‌ده‌ر خستنی توانای نه‌و که‌سه‌ی که نه‌و شته نه‌دیارو وردانه‌ی ده‌رخستوو، یان شتیکی دیارو ناشکرای باس کردوو، پاشان ده‌بینی پارچه شعری یان دوو پارچه شعریان زیاتر له و بارانه‌وه و تراوه. نه‌وی تری هه‌له‌وه‌پی و چه‌نه‌بازی نه‌بی شتی تر نه‌بووه. به‌لام قورئانی پیروز هه‌مووی له‌و په‌پی په‌وانبێژیدایه له‌لای نه‌وانه‌ی شاره‌زایی ته‌واویان ده‌ریاره‌ی زمانی عه‌ربه‌ی هه‌یه. خۆ نه‌گه‌ر سه‌رجه‌ت دابی و به‌وردی سه‌یری هه‌واله‌کانت کردبی، هه‌واله‌کانی زۆر خۆشن با هه‌واله‌کانی به‌کورتی باس کرابن یان به‌درۆی. یان دوویاره بوینه‌وه یان نا. تا دوویاره بوینیته‌وه زیاتر جوان و به‌هه‌ر دارتر بووه، وته‌ی هه‌یج که‌سی له وته‌ی قورئان ناچی. زانایان لئی وه‌پس نابن، که دیته سه‌ر هه‌په‌شه‌و گوپه‌شه‌یش کیوه سه‌خت و په‌فه‌مان دینیته له‌رزه، نه‌ی پات چیه ده‌ریاره‌ی دله و شیاره‌کان؟ نه‌گه‌ر نه‌و به‌لێنانه‌یان پیدرا که دل و گوییان ده‌کاته‌وه و تامه‌زۆی مالی هه‌یمن و ناشتین و نزیکی ته‌ختی عه‌رش په‌حمانن یه‌ خودای گه‌وره هانای خاوه‌نباوه‌پان نه‌دا بۆی و نه‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً لِّمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۱ که‌س نازانی له‌باتی نه‌و کارانه‌ی کردویانه چ پاداشتیکی چا و پۆشن که‌روه‌یان بۆ ناماده‌ کراره، وه نه‌فه‌رمویت: ﴿وَفِيهَا مَا شَتَّهِهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَشْرَفَ فِيهَا خَالِدُونَ﴾^۲ هه‌رچی دل ناره‌زوی ده‌کاو چا و له‌زه‌تی لێده‌بینی تیددا هه‌یه و ئیوه‌ش هه‌ر له‌ویدا ده‌مێنن نامرن وه ده‌ریاره‌ی ترسانیش نه‌فه‌رمویت: ﴿أَفَأَمِنْتُمْ أَن يَخْصِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ﴾^۳ نایا ئیوه له‌وه ناترسن که له‌وشکایدا بتان بات به‌ناخی زه‌ویدا. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿أَمْ أَمِنْتُمْ مِّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْصِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾^۴ آم‌ ام‌نتم

^۱ السجدة ۱۷.

^۲ الزخرف ۷۱.

^۳ الاسراء ۶۸.

مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَأْمُونَ كَيْفَ نَذِيرٌ^۱ نایه نثیوه لهو که سهی له ناسمانه ترستان نیه، بایه کی توندی زیخ و چه وتان لیته لیکبا؟ نهوسا زوو ده زانن هه پره شهی من چون بووه. وه له باره ی سه رکلنوه نه فهرمویت: ﴿فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ^۲ نَیْمِه هه ریهك له وانمان به تاوانه که ی خو یان گرت. وه ده باره ی ناموزگاری ده فهرمویت افریت ان متعننهن سنین ﴿۱۰۰﴾ ثر جاءهم ما كانوا یوعدون ﴿۱۰۱﴾ ما اغفر عنهم ما كانوا یمتنون ﴿۱۰۲﴾ تو پیم بلی: نه گهر بلین چند سالن پابوینن، پاشان نهو نازاره ی لئی ترسیننرابوون بیته لایان. نهو ماوهی که پای ده بوینن، چ به هره یه کیان بق نه دات؟ له چندین شتی تریش له جوړی په وان بیژی و زمان پاروی. هه رکتای نهو نایه تانه هاتن ده باره ی بریارو فرمان و قه ده غه کراوه کان، فرمان ده کا به هه موو کاریکی چاک و به سوودی خاوین و خوشه ویست و قه ده غه ی هه موو کاریکی خراپ و ناپه سهند و ناشرین ده کا. وهك ئیبنو مه سعودو که سانی تریش له زانایانی پتیشینه وتویانه، کاتای گویت لیبوو خودای گه وره له فورئاندا نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ نهی کز مه لی خاوه نباوه پان، زرد چاک گویی بق بگره. چونکه نهو چاکه یه که فرمانی پیده کا یلن خراپه یه که قه ده غه ی ده کا. هه ربویه خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿يَا مَرْهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَهُم عَنِ الْمُنْكَرِ وَحِيلٌ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾^۳ مانه ی چاکه یان نه داتای و ناهیلای خراپه بکه ن، خاوینی به په وا ده زانای و بیس پیی ناره وایه، گرانباری زنجیره یان له سه ر لا ده با که پتییان شه تهك دابوون، وه نه گهر نایه ت هاته خوار له باره ی پوژی قیامت و نهو سه ختی و ناره چه تیه ی تیایه تی و باسی به هه شت و ناگرو نه وه که خوی گه وره دای ناوه له ناویاندا و بق دؤستان و نورمنانی له خو شی و له ناخو شی و بزگاری و سزای به ژان و مژده ده دات و هه ره شه و ترساندن و بانگ کردن بق ناکاری چاک و دورکه و تنه وه له کلری خراپ و گوی نه دان به دنیا و هه ولدان بق پوژی قیامت و پاوه ستاوی له سه ر په وشته جوانه کان و شاره زا بوون له سه ر پیی پاست و پتیازه پاست و چاکه که ی و نورخستنه وه ی دلکان له پسی و چه په لی شهیتانی نه فرین لیکراو، زرد به باشی گویی بق بگره.

۱ الملك ۱۶-۱۷.
 ۲ العنکبوت ۴۰.
 ۳ الشعراء ۲۰۵-۲۰۷.
 ۴ الاعراف ۱۵۷.

قورئان گهورهترین موعجزیه بو پیغه مبرمان (ع)

هر یزیه له هردوو سه حیه که دا هاتوو له ئبو هورهیره وه په زای خوی لیبیت که پیغه مبرمی خدا (ع) فرمویه تی: هیچ پیغه مبرمی نه بو له پیغه مبره کان سه لامی خوابان لیبیت مه گین چه ند موعجزیه یه کی پیدراوه له سر شو موعجزیه شو خه لکه بپروایان هیناوه، به لام شهوی که من پیم دراوه نیگایه خدا شو نیگایه ی بۆ کردوم، هیوادارم که وا من شوینکه وتوم له وان زیاتر بیت له پۆزی قیامه تا. وته که هی موسلیمه، که پیغه مبر (ع) شه فرمویت: بیگومان شهوی که به من دراوه نیگایه. واته: شهوی که تاییه تراوه به منه وه له نیوان شه واندا شه قورئانه یه که موعجزیه وه له توانا به ده ری مروف و ناتوانی به رهنگای ببیته وه. به پیچه وانهی کتیبه کانی تر که خدای گوره نارویه تی، چونکه شو کتیبانه ی تر موعجزیه نین له لای زوریک له زانایان و الله اعلم. وه پیغه مبر (ع) به لگه زوره، له سر پیغه مبریتی و پاستی شو په یامه ی که پیی په وانه کراوه که له ژماره نایه ت سوپاس و ستایش بۆ خدای گوره.

مه به ست به بهرد

خدای گوره شه فرمویت: ﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ بترسن له و ناگره ی که سوته مه نیه که ی له شی مروف و به رده وه هر بۆ خوانه ناسان هه لکراوه. (الوقود) شه سوته مه نیه که فری شه دریته ناو ناگر بۆ هه لکیرساندنن له دار و شتی تر. وه ک خدای گوره شه فرمویت: ﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ شه وانه ش که له ریگه ی پاست لایان داوه، ده بنه داری سووتانی جهه نه م. وه شه فرمویت: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ﴾ ﴿١٥﴾ لَوَكَاتُ هُنَّ لَأَمَّ الْهَاتِ مَا وَرَدُوها وَكُلَّ فِيهَا خَالِدُونَ﴾^٢ ئیوه له گه ل شه وانهی جگه له خدا ده تان په رستن هه موو دلری سووتانی جهه نه من و هه رده بی چنه ناویه وه. شه گه ر شه په رستوانه وه ک خزیان ده لئین خوا بوونایه دیاره نه ده چوونه ناوی. ئیستا هه موویان تا هه تایه هر له ویدان. مه به ست به بهرد لیره دا کبریه که زور به هیزو رهش و په ق و بۆنداره، له هه موو به رده کانی تر گه رمتره که گه رم کرا خدا بمان پاریزی لئی. و تراویشه: مه به ست پیی به ردی شه بت و هاوه لانه یه که جگه له خدا په رسترون. وه ک خدای گوره شه فرمویت: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ ئیوه و شه وانهی جگه له خدا ده تان په رستن هه موو سوته مه نی جهه نه من. پاشان

الجن ١٥

الانبیاء ٩٨-٩٩

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ ناماده کراوه بئ خوانه ناسان وا دیاره شو زهمیره له
 ﴿أَعَدَّتْ﴾ دایه گه پراوته وه بئ شو ناگره ی که سوتهمه نیه که ی له شی مرؤف و برده. هه لیش ده گری
 شو زهمیره بگه پیتته وه بئ برده که هیچ جیواوزیه که له نیوان شو دوو قسه یه نیه له مانادا، چونکه
 به یوه ستن به یه که وه ﴿أَعَدَّتْ﴾ یانی: ناماده کراوه و ساز دراوه بئ شو انه ی که بپوایان به خوداو به
 پیغه مبره که ی نیه، وه که ئیبنو ئیسحاق وتی له معمه مدو عیکرمه وه یان سه عیدی کوپی
 جوبه یروه له ئیبنو عه باسه وه ئلئیت: ﴿أَعَدَّتْ﴾ واته: بؤئه وکه سانه ی وه که ئیوه بوه له خوانه ناسیدا.

بیگومان چه هه نه م نیستا هه یه و ناماده یه

زۆرئیک له زانایان و پیشه وایانی فرموده نم نایه ته یان کردوته به لکه له سر شو که ناگری
 چه هه نم ناماده کراوه. وه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَعَدَّتْ﴾ واته: ناماده کراوه و ساز دراوه.
 فرموده ی زۆر له و باره یه وه هاتوو له وانته: به هه شت و چه هه نم مشت و مریان بوو. وه له و
 فرمودانه: ناگر داوای ئیزنی کرد له پهروه دگاری و وتی: پهروه دگارم هه ندیکم هه ندیکی ترمی
 خوارد، خودای گوره ئیزنی دا به دوو هه ناسه دان، هه ناسه یه که له زستاندا و هه ناسه یه کیش له
 هاویندا.^۱ وه فرموده که ی ئیبنو مسعود گویمان له گرمه یه که بوو، وتمان شو چیه؟ پیغه مبره ی
 خودا ﴿﴾ فرموی: شو وه به ردیک بوو فپئی درا له که ناری چه هه نه مه وه هه قتا ساله ئیستا گه یشته
 بنه که ی.^۲ نم فرموده له موسلیمه وه وه رگپراوه. فرموده که ی خۆرگبران و شهوی ئیسرا و چندین
 فرموده ی تریش که به ته وای هاتوو له مانایه دا.

﴿وَيَسِّرِ الْآيَاتِ ؕ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ اِنَّ هُمْ جَنَّتْ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۗ كَلِمًا رُّزِقُوْا مِنْهَا مِنْ
 شَمْرٍ وَّرِزْقًا قَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاَنْتُمْ بِهٖ مُتَشَبِهٰتٌ وَّلَهُمْ فِيْهَا اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَّهُمْ فِيْهَا

﴿۱۵﴾ خَلِيْدُوْنَ

^۱ الطبری ۳۵۳/۱ ص ۴۵.

^۲ مسلم ۲۱۸۶/۴.

^۳ البخاری ۵۲۷/، تحفة الاحوذی/۳۱۷/۷.

^۴ مسلم ۲۱۸۴/۴ ص ۴۵.

پاداشتی خاوهن باوهر ناکار چاکه کانیش

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَيَسِّرِ الْذَّرِيَّةَ ؕ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَن لَّمْ يَجْنَبْ فَجْرِي مِنَ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارِ﴾ به و که سانهی خاوهنباوهر ناکار چاکن مژده بده، باغاتیکی وایان ده بیّ جوباریان به به ردا
 ده پوات، دوی نه وهی خودای گوره باسی نه و سزایه ی کرد که سزای داوه بق دوزمناهی له و خوانه ناسه
 به دبه ختانهی که بر وایان نیه به خوداو پیغه مبه رانی که سزای سهخت و گرانه. دیته سهر ژیانی
 دوزستانی له و خاوهنباوهر په به خت وهرانه که بر وایان هه یه به خودا و پیغه مبه رانی و به کرداری
 چاکیشیان سه لماندیان خاوهنباوهر پن. نه مه مانای ناو هینانی قورنانه به دوپاره کراوه، به پتی راست
 ترین قسهی زانایان، وهک له شوینی خؤیدا باسی ده که یین، خودای گوره که باسی باوهر دهکا به
 دوایدا باسی خواناسانیش دهکا و به پیچه وانه شه وه. یان باسی ژیانی به خت وهران دهکا به دوایدا
 باسی به دبه ختانش دهکا و به پیچه وانه شه وه. به کورتی باسی شتیکی کردوه به رانبه ره که ییشی
 هیناوه. به لام باسی شتیک و هاو وینه که ی، نه وه له یهک چوونی پیده وتری، وهک به و زوانه به ویستی
 خوی مه زن پوونی ده که یینه وه. هه ریویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَيَسِّرِ الْذَّرِيَّةَ ؕ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ أَن لَّمْ يَجْنَبْ فَجْرِي مِنَ تَحْتِهَا الْأَنْهَارِ﴾ نه و که سانهی که خاوهنباوهر ناکار چاکن مژده بده
 باغیکی وایان ده بیّ جوباریان به به ردا دپوا پوپاره کانی به ههشت له که ندپو چالوه ناپوا، له
 که وسه ره وه (الکوش) درده چی له که نارده که ییدا گومزی مرواری بؤشی تیدایه و جیاوازی له نیوانیاندان
 نیه، قوره که ی میسکیکی ژور بؤن خؤشه، به رده کانیشی له مرواری و که وه ره. داواکارین له خودا به
 فهزلی خؤی بیبه شمان نهکا. بیگومان خودا به خشنده و دلؤفانه. نیببو نه بی حاتم پوپایه تی کردوه
 له نه بو هه ره یروه نه لیت: پیغه مبه رانی خودا ﴿ﷻ﴾ نه فرمویت: پوپاره کانی به ههشت له ژیر
 ته پؤلکه کانه وه هله ده قولی، یان له ژیر کتوه میسکه کانه وه^۱. دیسان پوپایه تی کردوه له مه سروقه وه
 نه لیت: پوپاره کانی به ههشت له ژیر کتوی میسکه وه هله ده قولی^۲.

میوه کانی به ههشت له یهک دهچن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾
 هه میوه یهک بچیزن، ده لیتن: نه مه نه وه یه که له مهر پیش پیمان درا. نیببو نه بی حاتم پوپایه تی
 کردوه له یه حیای کوری نه بو که سپره وه نه لیت: گژو گیای به ههشت زه عفرانه، ته پؤلکه له مکانی

^۱ ابن ابی حاتم ۸۷/۱ ص ۴۶.

^۲ ابن ابی حاتم ۸۸/۱.

ميسكه، مندالان به سه ريا ده گرين به ميوه وه لئى ده خون، پاشان هر به وينه ئى و ميوه يان بؤ ديتن، خه لكى به ههشت پييان ده لئين: ئه مەى كه هيناو تانه، له مەو پيش هر له مه تان هينا، منداله كان پييان ده لئين: فرموو بخون پهنگى وه كه به لام تاميان جياوازه. ئه مە ئه وه به كه خوداى گه و ره ئه فەرمويت: ﴿وَأَتُوا بِمِثْلِهَا﴾ نىستا وينه يان هيناوه^۱. ئه بو جه عفرى پازى ئه لئيت: له په بيبيى كورپى ئه نه سه وه له ئه بولعاليه وه ﴿وَأَتُوا بِمِثْلِهَا﴾ وتى: له به كترى ده چون به لام له تامدا جياواز بوون^۲. عيكه مە ئه لئيت: ﴿وَأَتُوا بِمِثْلِهَا﴾ له ميوه ي دنيا ده چى به لام ميوه ي به ههشت چاكترو به تام تره^۳. سوفيانى سه فرى له ئه مە مە شه وه له ئه بو زيببانه وه له ئيبنو عه باسه وه ئه لئيت: ئه وه ي له به ههشتايه هيجى له وه ناچى له دنيا دايه، ته نيا له ناوه كانياندا نه بى. وه له پريوايه تىكى ترا هاتووه: له دنيا دا هيج شتىك نيه له وه ي له به ههشتا هه به جگه له ناوه كانى^۴.

ژاننى خه لكى به ههشت پاك و خاوينن

خوداى گه و ره ئه فەرمويت: ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ ژنه كانيان له وى زور پاك و خاوينن، ئيبنو ئه بى ته لحه له ئيبنو عه باسه وه ئه لئيت: پاك و خاوينه له پيسى و چه په لى و نازار^۵. موجهيد ئه لئيت: له حەيز و ميزو پيسى و چلم و به لقه م و مەنى و مندال بوون^۶. قه تاده ئه لئيت: پاك و خاوينن له نازار و تاوان، وه له پريوايه تىكى ترا هر له قه تاده وه هاتووه: دورن له حەيز و ناره حه تيه وه^۷. وه پريوايه ت كراوه له عتا و حه سن و زه ححاك و ئه بو سالح و عه تيه و سو ددى و هر به و چۆره^۸. پاشان خوداى گه و ره ئه فەرمويت: ﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تا مه تايه هر له به ههشتا ده مينن، ئه مە ئيتر ئه وه په ي به خته و ريه، ئه مانه له م هه موو به هر يه دا له شوينى كان دنئيان كه هه رگيز نامرن و هر ده مينن و هه رگيز دوايى نايه ت و كرتايى نايه ت، به لكو به رده و ام هر له خو شى و به خته ريدان كه هه رگيز

^۱ ابن ابى حاتم / ۹۰/۱ ص ۴۶.

^۲ ابن ابى حاتم / ۹۰/۱.

^۳ الطبرى / ۳۹۱/۱.

^۴ الطبرى / ۳۹۲/۱.

^۵ الطبرى / ۳۹۵/۱.

^۶ الطبرى / ۳۹۶/۱.

^۷ ابن ابى حاتم / ۹۱/۱.

^۸ ابن ابى حاتم / ۹۲/۱.

نابریته وه. داوامان وایه له خودا له گه ل نه واندها کزمان بکاته وه، چونکه خودای مه زن زور به خشنده و پیزدارو دلوفان و دهه نده یه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفٰسِقِينَ ﴿٦٦﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿٦٧﴾﴾

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ خودا له وه شهرم ناکا له میشوله که متر به نمونه بهینیتته وه. سوددی له ته فسیره که یا پیوایه تی کردوه له نیینو عه باس و نیینو مه سعودی هندی له هاوه له کانی پیغه مبه ره وه (۶۶) کاتی خودای گه وره نه م دوو نمونه ی هینایه وه: ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ نه مانه راستن وینه یان وه ک که سیک وایه: له شه یکی تاریکا ناگریک هه لگریستین. وه نه فرمویت: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾ یان: وه ک که سانئ که بارانیکی به ته وزم له ناسمانه وه. وات: نه م سئ نایه ته. دوپوه کان وتیان: خودا زور به رز و بلند تره له وه که نه م نمونه بهینیتته وه، خودای گه وره نه م نایه ته ی نارد ه خواره وه تا ده گاته ﴿هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ هه ر خویان زیان بار دهن. سه عید له قه تاده وه نه لیت: وات: خودا شهرم ناکا له باسی شتی که هق بی، بانه و شته بچوک بیت یان گه وره که خودای گه وره کاتی له کتیبه که یدا باسی میشوله و جالالوکه ده کا، نه و که سانئ که گومپان ده لئین: خودا مه بهستی چیه له باسی نه مانه؟ خودای گه وره نه م نایه ته ی نارد ه خواره وه که نه فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ بیگومان خودا شهرم ناکا له میشوله که متر به نمونه بهینیتته وه.

نمونه یه ک بو دنیا

نه بو جه عفری پازی له په بیعی کوپی نه ته سه وه له م نایه ته دا نه لیت: نه مه نمونه یه که خودا هیناویه تیه وه بو دنیا چونکه میشوله تا برسی بی ده ژئی و ده مینئ، کاتی که قله و بوو ده مرئ، مه روه ها نه و که سانئ که خودا نه م نمونه ی له سه ر هیناونه ته وه له قورئاندا کاتی له دنیا تیریان خوارد و بینتیاز بوون له و کاته دا خوی گه وره ده یان گری و له ناویان ده بات. پاشان نه م نایه ته ی

خونینده وه: ﴿فَلَمَّا سُوا مَا دُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ﴾^۱ جا کاتی نو هه موو نامؤزگاریانه یان که کرابوون له بیر چوو، هه موو درگای به خته وه ریمان بؤ کردنه وه^۲. مانای نایه ته که نه وه یه که خودا فرمویه تی که شهرم ناکا واته: پئی خراپ نیه. وه وتراوه: ناترسی هه ر نمونه یه ک بینیتته وه، به هه ر شیوه یه ک بیت، نه وه نمونه یه بجوک بیت یان گوره. وه نه فرمویت: ﴿فَمَا فَوْقَهَا﴾ واته: له میثوله گوره تریش بیت. چونکه هیچ شتی له میثوله سوک و بینرخ و بجوکر نیه. موسلم پر یوایه تی کردوه له عایشه وه په زای خوی لیبی که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه فرمویت: هیچ مسولمانی نیه که درکی یان که متر له درکی بجی پیندا مه گین به وه پایه و پله یه کی بؤ نوسراوه و تاوانیکی لی سراوه ته وه به وه^۳. فرمویه تی هیچ شتی به کم سهیر ناکری که نمونه ی پئی بهینریتته وه، با نه و شته نه وه نده بینرخ و بجوکیش بیت وه ک میثوله، وه ک چون پئی شهرم نه بووه دروستی کردوه، هه ر به وجوره یش پئی شهرم نیه نمونه ی پئی بینیتته وه. وه ک چون نمونه ی به میثوله و جالالوکه هیناوه ته وه نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ. وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوا مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ﴾^۴ نه ی خه لکینه! نمونه یه ک هینراوه ته وه گوئی بؤ بگرن: جگه له خودا نه وانه ی هانای پئی ده بن، نه گه ر هه موویان کز ببنه وه، ناتوانن میشی دروست بکن، نه گه ر میثیش شتیکیان لیسه نه ی ناتوانن لئی وه ریگرنه وه داوه که ر و داوا کراو چه نده زه بوونن. وه نه فرمویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾^۵ نه وه که سانه ی جگه له خودا چه نده دوستیکیان بؤ خویان په یدا کردوه نه گه ر بزائن وه ک جالالوکه یان کاکله میشان به سه ر هاتوهه. که خانوی بؤ خوی ته نیوه، دیاره خانوی کاکله میشان له هه موو کالانی لاواز تره. بویه نه فرمویت: ﴿الَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ (۲۱) تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ يَأْذِنُ رَبُّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ

۱- الانعام ۴۴

۲- الطبری ۱/۳۹۸

۳- مسلم ۴/۱۹۹۱ ص ۴۷

۴- الحج ۷۳

۵- العنكبوت ۴۱

الْأَشْأَلِ لِلنَّاسِ لِمَ أَهْرَبْتَ دَكْرُونَ ﴿١٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿١٦﴾ يَشِئْتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّالِثِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿١٧﴾ نه دى خودا چون نمونه دينيته وه؟ قسه به كى به پى و جى، به شهنگه دارىك ده مي نيته وه، ره گى قايم داكوتا وه و لقه كانيشى به رز بو بيته وه به ناسماندا. به نيزنى راهينه ره كهى خوى چوار فه سله مي وهى ده بن. خودا نمونه كان بؤ نه وه خه لكه دينيته وه، به لكو په ندى ليوه رگن. نمونهى قسهى نا به جيش، وهك ره گيكي ناجسنه، كه له زه مين هه لكه نرابى و هه ر خوى نه گرى. خودا له دونيا و له قيامه ندا، به قسهى پته و بهواداران قايم ده كاته وه، نامه قى كارنيش له رينگه لا نه دا، خودا چؤنى بوئى ده يكا. وه نه فه رمويت: ﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ﴾ ۱ خودا نمونه به ك ده مي نيته وه: به نده به ك هه به هيج كارىكى له ده ست نايه. پاشان نه فه رمويت: ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمٌ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجَّهُهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ ۲ نه ميش به نمونه دينى: دوو مرقه هه به كى كيان لاله و هيج كارىكى پى ناكرى سه ربارى خاوه نه كهى خويتهى و بؤ هه ركوييه كى بنيرى هيج به هره ناهي نيته وه له گه لا نه وه كه سهى نه وه كه سهى فه رمان بؤ به كسانى نه دات چون وهك به كن؟ وهك نه فه رمويت: ﴿ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْتَكُمْ﴾ ۳ نمونه به كى له خوتان بؤ هيئاونه ته وه، نايه نيوه له وه بؤ نيوهى له نيته وه وه بؤتان هاتوره، به بنده يكتان ده كه نه هاويه شى خوتان؟ مواجهيد نه لثيت: له م نايه ته دا كه خواى گره نه فه رمويت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَآ بَعْضَةَ فَمَا فَوْقَهَا﴾ ۴ خودا له وه شهرم ناكه له ميشوله كه متر به نمونه بينيته وه هه ر نمونه به كه گوره بيت يان بچوك خاوه نباوه ران به ويايان پيى هه به و چاكيش ده زانن كه راسته و له لايه ن په روه رديگاريان هاتوره و به هؤى نه نمونانه وه شاره زايان ده كا. ۵ پاشان خوداى گوره نه فه رمويت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا

۱ ابراهيم ۲۴-۲۷.
 ۲ النحل ۷۵.
 ۳ النحل ۷۶.
 ۴ الروم ۲۸.
 ۵ ابن ابى حاتم ۹۳/۱ ص ۴۷.

الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا ﴿١﴾ جا
 نهوانی باوه پدارن پوون ده زانن که نهه پاسته و له پوره ردگار یانه وهیه، نهوانی خوا نه ناسن،
 ده لئین: خودا له م نمونه هینانه وه چی ویستوهه؟ نذدی پی گومپا ده کا و نذدیشیان شاره زا ده کا.
 سوددی له تهفسیره که یدا پریوایه تی کردوه له نیینو عه باس و نیینو مه سعود و هه ندی له هاوه لگانی
 پیغه مبه ره وه ﴿١﴾: ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ نذدی پی گومپا ده کا. مه بهست پی
 دوپوه کانه و بهوادارانی پی شاره زا ده کا. نهو دوپوهانه گومپایه که یان زیاد ده کا به هوی نهو
 راستیه وه که شاره زای بیون. نهو نمونه ی که خودا بزای هینانه ته وه، چونکه نهو نمونه یه له واندا
 هاتوته دی و خودا بهو نمونه یه گومپای کردوون^۱. ﴿وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ نذدیش بهو نمونه یه شاره زا
 ده کا وه خه لکی خاوه نباوه پو بهوا پته و زیاتر شاره زا ده بن و بهوایان به میز تر ده بی به هوی نهو
 بهواوه وه که بوویانه و نهو نمونه ی بزای هینانه ته وه: ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ هر نهوانه
 پی توشی گومپایی ده بن که له پیگه لا نه دن. وتی: نهوانه دوپوه کانه. عه رب ده لی: (خست
 الرطبة) کاتی له توپگه که ی خوی هاته ده ره وه، هر بزیه به مشک ده وتی له پری لادر کاتی له
 کونه که ی خوی هاته ده ره وه بز به دکاری. له هر دو سه حیحه که دا هاتوه له عایشه وه په زای خوی
 لیتی که پیغه مبه ری خودا فره مویه تی: پینج گیانه وه ری زیان به خش هه یه له کاتی ناسایی و له کاتی
 نیرامیشا ده کوژدین: قه له پش و کوژاره (واشه) نوپشک و مشک و سه کی هار^۲. خراپه کار (الفاسق)
 خوانه ناس و لاسار و یاخیش ده گریته وه، به لام لاساری خوانه ناس نذر خراپتر و چه پل تره، مه بهست
 به لاسار (الفاسق) لیره دا خوانه ناسه والله أعلم، بهو نیشانه ی که خوی گه وره باسی کردوون و
 نه فره مویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِمْ أَنْ يُقْطَعُوا فِي
 الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَائِرُونَ﴾ نهو که سانه ی په یمان له گه ل خودا ده بهستن و ده یشکینن، نهو شته ی
 خودا ویستویه به ساغی بیه یلیته وه ده بیچن و ده پستینن له زه ویدا بهد فره ی ده کن هر خویان زیان
 بار ده بن. نهه سیفه تانه سیفه تی خوانه ناسن و دووره له سیفه تی خاوه نباوه پانه وه. وه ک خودای
 گوره له سوورته ی په عدا نه فره مویت: ﴿أَفَنْ يَعْلَمُ أُنْمُلُ إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَنْذَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَّا كَيْفَ
 ۱۹﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَتَّبِعُونَ الْيَهُودَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِمْ أَنْ يُقْطَعُوا وَيَخْلِفُونَ

^۱ الطبری ۴۰۸/۱.

^۲ فتح الباری ۴۰۸/۶، مسلم ۸۵۶/۲ ص ۴۷.

سَوْءَ الْمَسَابِ ۱ نایه کسی بپوای وایی نه وهی له پوره ردگارته وه بق تو هاتوته خواره وه همور
 راسته وهك نه وهیه كه كوت و كویزه؟ نه م پامانه هر بق خاوه نباوه پانه. نه و كه سانهی په یمانی خوا
 پیک دیتن و نیتر لیتی پاشگه ز نابنه وه. نه و كه سانهش كه په یوهندی نیوانی خویان له گه ل خودا وه
 خودا فرمانی داوه په یوهست بکری وهك به سهر کردنه وهی خزمان و له پوره ردگاریان ده ترسن و
 له سه ختی لیپرسینه وه نیگه رانن. تا ده گاته: ﴿وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ
 بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ۲ نه و كه سانه كه په یمانیاندان به خودا و
 له پاشان پاشگه ز بوونه وه په یوهندی نیوان خویان و خودایان بری و پسان كه خوی فرمانی پیدابوون
 نهی پستین وه له زهویدا به دغه پری دهك، له بههری خودا بیبیشن و دواړوژی دژواریان هیه. نه و
 په یمانی كه دوپوهكان پاشگه زیوونه وه لیتی و باسکرا، نه وه وهسیتهی خودای گوره بوو بق نه و
 خه لکه كه فرمانی پیدابوون گوپراهی لی فرمانه کانی بن و لیتی قه دهغه کردبوون كه سه ریچی بکن له
 کتیبه کانیدا و له سه زمانی پیغه مبه ره کانی، كه چی پاشگه ز بوونه وه لیتی و کاریان پینه کرد. و تراویشه:
 نه مه دهرباری نه و خوانناسی نه هلی کتیب و دوپوهانه، نه و په یمانی كه نه هلی کتیب پاشگه ز
 بوونه وه لیتی، نه م په یمانه بوو كه خودا وهری گرتبوو لیتیان كه پیتی هه لسن له ته وراتا و شوین كه وتنی
 مه حه مد (ﷻ) کاتی كه په وانه کراو برها هینان به وهی کی له لاین پوره ردگاریانه وه پیتی دیت.
 شکاندنی نه و په یمانه و برها پینه کردنی دواي شاره زابونیان به پاستیه کی و حاشا کردنیان لیتی و
 شاردنه وهی نه و زانیاریه له خه لکی پاش به لیتن دانیان به خودا كه نه یشارنه وه لیتیان و بویان پوون
 بکه نه وه، خودای گوره نه فرمویت: كه نه و به لیتنه یان پشت گوی خسته وه به نرخیکی كه م
 فرؤشتویانه. وه و تراوه: مه بهست به م نایه ته هه مو خوانناس و بتپه رست و دوپوهی كه. وه به لیتنی له
 هه موویان وه رگرتوه كه به ته نیا خوا بپه رستن به پیتی نه وهی بوی دانوان له و به لگانهی كه نیشانه ن
 له سه پوره ردگاری خودا په یمانی لیوه رگرتون كه به رفه رمان بن دوور كه ونه وه له قه دهغه کراوه کانی
 و موعجیزه ی دا به پیغه مبه ره کانی كه نیشانه بی له سه ر پیغه مبه رایه تیان كه هیچ كه سی ناتوانی له
 جوری نه و موعجیزانه بینی جگه له وان، نه و خوانناس و بتپه رست و دوپوهانه پاشگه ز بوونه وه له و
 به لیتنه و برهایان نه کرد به و پیغه مبه رانه و به کتیبه کانیس كه چاك دهیان زانی نه وهی كه نه وان
 هیناویانه هه قه. هر به م شیوه یه ریوایه ت کراوه له موقتیلوه زه م خشهریش هه روای وتوه. پاشان
 خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ ۳ وه نه و شتانهی خوا

۱ الرعد ۱۹-۲۱.
 ۲ الرعد ۲۵.

فرمانی داوه به په یوه ست کردن دهیچ پښتن و له زه ویدا به دغه پری ده کښ. و تراوه: مه به ست پتی په یوه ندی خزمایه تیه. وه ک قه تاده ته فسیری کردوه و نم نایه ته ش نه فرمویت: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾^۱ نایه نه گډر ده سه لاتتان که و ته ده ست، له م زه مینه خراپه ده کښ و په یوه ندی خزمایه تیتان دهیچ پښتن. نیننو جه ریریش هر وای وتوه. و تراویش: مه به ست که له وه گشتگیر تره، ه چی خدا فرمانی داوه به جی ی بیتن و بیکن نه وانه پچراندویانه و ازبان لی هیتاوه.

مه به ست به زیان باری

موقتیلی کوپی حیان وتی له م ده قه دا که خودای گوره: ﴿أَوْلِيَّتِكَ هُمُ الْخَالِسُونَ﴾^۲ نه وانه هر خویان زیان بارن. واته له پڅی قیامه تدا^۲. نه مه وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَوْلِيَّتِكَ هُمُ اللَّعَنَةُ وَهُمْ سُوءُ الدَّارِ الدَّارِ﴾^۳ نه وانه له به هری خودا بیبه شن و دوا پڅی دژاریان هیه. زه ححاک له نیننو عه باسه وه نه لیت: هر شتی خودای گوره دایه پال غهیره ز مسولمان له هر ناوی وه ک (خاس) مه به ست پتی خوا نه ناسانه. هه چیش دایه پال مسولمانان نه وه مه به ست پتی گونا هه^۴. نیننو جه ریرنه لیت: له م ده قه دا: ﴿أَوْلِيَّتِكَ هُمُ الْخَالِسُونَ﴾^۵ نه وانه هر خویان زیان بارن کَلَمَّا ﴿الْخَالِسُونَ﴾ کزی (خاس) نه و که سانه که خویان توشی زیان ده کښ به گوناوه کردن و بی فرمانی خودا. خویان له به زه یی خودا دوور ده خه نه وه، وه ک که سی که له بازرگانیه کدا توشی زیان ده بی و له سه رمایه که ی ده خاته سر زیانه که ی له مامه له که یدا، هر به و شیوه یه دووړو له گښ خوانه ناس توشی زیان بووه له بیبه ش بوونی له به هره و به زه یی خودا که دایناوه بؤ عه بده کانی له پڅی قیامه تا که زډر پیویستیان به و به هره و به زه ییه هیه. وه ک جه ریری کوپی عه تیه ده لی:

إن سلیطانی الخسار إنه
أولاد قوم خاقوا آفت^۶

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِنَّكُمْ لَعَائِدَةٌ تَرْجَعُونَ﴾^(۳۸)

^۱ محمد ۲۲، الطبری ۴۱۶/۱ ص ۴۸.

^۲ ابن ابی حاتم/ ۱۰۱/۱ ص ۴۸.

^۳ الرعد ۲۵.

^۴ الطبری ۴۱۷/۱.

^۵ الطبری ۴۱۷/۱.

خودای گوره نه فرمویت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ تُمَيِّتُهُمْ ثُمَّ يَحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ چون له و خودایه حاشا ده کن، که له نه بوو، ژیا نی داوه به نئوه و له پاشان ده تان مریتنی و دیسان زیندوتان ده کاته وه و نه وسه هه موتان بق لای نه و ده گه پینه وه؟ خودای گوره باسی بوون و ده سولات و توانای خوی ده کا که هر خوی وه دی هینر و کاریه ده سستی عه بده کانیه تی، نه فرمویت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾ چون له و خودایه حاشا ده کن و له گه لی شتی تر ده په رستن. ﴿وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ﴾ که له نه بوو ژیا نی داوه به نئوه. واته: نئوه هر نه بوون خودا نئوه ی هینایه دنیا. وه که له نایه تی ترا نه فرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنَ الْأَرْضِ وَالْأَرْضُ بِلَا يُوقُونَ﴾^۱ نایا نه وان هر له نه بوو هاتونه ته دی؟ یان خویان خویان دروست کرد؟ یان نه وانن ناسمانه کان و زه مینیان وه دی هینا؟ وه نه فرمویت: ﴿هَلْ أَنْزَلَ عَلَى الْإِنْسَانِ حَبِيبَ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا﴾^۲ بیگومان ماوه یه که له م پوژگاره به سر مرفدا تپیه پی و نه و شتی نبوو باسکراوه. نایه ت له م باره یه وه زوره. نیبنو جه ریر نه لیت: له عه تاوه له نیبنو عه باسه وه نه لیت: ﴿وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ﴾ نئوه بیگیان بوون گیانی به به ردا کردن. واته: له پشتی باب و باپیرانتاندا بی گیان بوون و هیچ شتی نه بوون تا کاتی که وه دی هینان. پاشان ده تان مریتنی به مردنیکمی هق و دیسان زیندوتان ده کاته وه له پوژی قیامه تا. نه لیت: وه که نه و نایه ته وایه که نه فرمویت: ﴿أَمْ نَأْتِنَانِيْنَ وَأَحْيَاْنَا أَمْ نَتَّيْنِ﴾^۳ دوچار مراندوتین دوچاریش ژیا نت به به ردا کردوین. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَافِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَآءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ

علم ۶۶

باسی نیشانه کانی ده سه لاتی خودا

دوای نه وه ی که خودای گوره باسی نه و نیشانه نی کرد له باره ی وه دی هینانیا نه وه که به چاوی خویان هه سستی پیده کن، نیشانه یه کی تریان بق باس ده کا له وه دی هینانی ناسمانه کان و زه مین و نه فرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَافِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَآءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾

الطور ۳۵-۳۶.

الانسان ۱.

غافر ۱۱، الطبری ۱/۴۱۹

هر خویه‌تی هرچی له زه‌میندا هه‌یه بۆ ئیوه‌ی دروست کردوو و ئه‌وسا پوی کرده ناسمان و پاشان پێکی خستن به‌حهوت ناسمان. ناسمان لێره‌دا ئیسمی جینسه‌هر بۆیه‌هرمویه‌تی: ﴿فَسَوَّيْنَهُنَّ سَمَّوَاتٍ وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ عَالِمٌ﴾ پاشان پێکی خستن به‌حهوت ناسمان، هه‌ر ئه‌ویشه‌ ناگای له‌هه‌موو شت هه‌یه. واته: زانیاری خودا ده‌وری هه‌موو شتیکی داوه‌له‌ دروستکراوه‌کانی وه‌ک ئه‌هرمویه‌تی: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ﴾ نایه‌که‌سی که‌ دروستی کردوو چون‌نازانی؟

سه‌ره‌تای وه‌دی هه‌ینان

ته‌فسیری ئه‌م نایه‌ته‌ له‌سورته‌تی فوسیه‌لتدا به‌درێژی هاتوو که‌ خودای گه‌وره‌ ئه‌هرمویه‌تی: ﴿قُلْ أَبِئْسَمِ لَكُمْ تَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَحْمِلُونَ لَهَا أَنْدَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ① ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلنَّاسِ لِيَوْمِئِذٍ﴾ ② ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَالْأَرْضِ أَتَيْنِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ ③ ﴿فَقَضَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهُنَّ رَبِّيَنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْنُوحٍ وَحَفِظْنَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ ④ نایا ئیوه له‌که‌سێک که‌ به‌ دوو پۆژ ئه‌م زه‌مینه‌ی وه‌دی هه‌ینا حاشا ده‌که‌ن و هاوتای بۆ په‌یدا ده‌که‌ن؟ ئه‌وه‌ که‌ پامینه‌ری هه‌موو جیهانه‌. که‌ ژو کێوی له‌ زه‌مین به‌رز کرده‌وه و پیتی تی خستن، هه‌ر له‌ماوه‌ی چوار پۆژدا، بۆ هه‌رکه‌سی بژێوی ده‌وی به‌یه‌کسانی بژێوی بۆ دابین کردن. پاشان پوی نا له‌ ناسمان، که‌ ئه‌وسا هه‌ر تاریکایی بوو. به‌وان و به‌زه‌مینه‌ی هه‌رموو: خۆش یان ناخۆش. ده‌بی بینه‌ به‌ر هه‌رمانم. وتیان: وا به‌ خۆشی هاتین. ئه‌وسا که‌ هه‌وت ناسمانی له‌ دوو پۆژدا وه‌دی هه‌ینا. هه‌ر ناسمانه‌ی هه‌رمانی کاری خۆی بۆ نارد، نزیکترین ناسمانیشیان به‌ چرا پازنده‌وه‌و پاراستمان. خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی زانا بپاری ئه‌و کاره‌ی داوه. ئه‌م نایاتانه‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ که‌ خودا یه‌که‌م جار له‌سه‌ره‌تادا زه‌وی دروست کردوو، پاشان هه‌وت ناسمانکه‌ی وه‌دی هه‌یناوه‌، ئیوه‌ی دروستکردنی خاویشی ده‌بی له‌ پێشا بنچینه‌که‌ی ده‌به‌مزه‌ی ده‌وی ئه‌وه‌ سه‌ره‌وه‌یش دروست بکریه‌ت. زانیانی ته‌فسیر ئه‌مه‌یان وتوو وه‌ک له‌مه‌و به‌دوا به‌ ویستی خودا باسی ده‌که‌ین به‌لام

ئه‌م نایه‌تانی که‌ خوای گه‌وره‌ ده‌هرمویه‌تی: ﴿أَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَرَأَيْتُمْ إِيَّاهُ بُنِنَهَا﴾ ⑤ ﴿رَفَعَ سَعْمَهَا فَوَّيْنَهَا﴾ ⑥ ﴿وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا﴾ ⑦ ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ ⑧ ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا﴾ ⑨ ﴿وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا﴾ ⑩ ﴿مِنَّا لَكَرُ

وَلَا تَمَيَّرُ^۱ نایه وهدی هیئانی نیوه دژوار تره یان نهو زه مینه ی نهو دوستی کردووه؟ قه باره ی بهرز کرده ووه له باریکرد. شه و ه که شی تاریک کردوو چیشته نگاویشی لیده رخست، له پاش نه وه نم زه ویه ی به تل دانه وه پان کرده وه، ناوی له یئنا یه دهرو جی له وه پی لپه پیدا کرد. کتیوه کانیشی به پته وی لی دامه زراند. بق به هره مندی خوتان و ناژه لتان. و تراوه: که (ثم) لیژدها بق عه تفی خه به ره له سر خه به ر. نه ک عه تفی فعل له سر فیعل، علی کوپی نه بو تلحه پیوایه تی کردووه له نیبنو عه باسه وه^۲.

زه مین له پیش ناسمانه گان دروستکراوه

مواجهید له م ده قدا که خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هر خدا خو یه تی هرچی له زه میندا هه یه، بق نیوه ی وهدی هیئاوه. وتی: خودا له پیش ناسماندا زه مینی دروستکردووه. کاتی که زه مینی دروستکرد دووکه لی لیبهرز بوه وه، نه ویش کاتی که نه فهرمویت: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾^۳ پاشان پووی نا له ناسمان که نه وسا هر تاریکی بوو: ﴿فَسَوَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾^۴ پاشان پیکی خستن به حهوت ناسمان. نه لئین: هه ندیکیان به سر هه نیکیانه وه وه حهوت زه مینیش هه یه. هه ندیکی به سر هه ندیکی تریه وه یه^۵. نه م نایه ته به لگه یه له سر نه وه که زه مین له پیش ناسمانه وه وهدی هاتووه. وه ک له نایه ته کانی سوورته ی فوسیله تدا له پیشا خودای گه وره فهرمووی. نه م نایه ته و نه و نایه تانه ش به لگن له سر نه وه که زه مین له پیش ناسماندا دروست کراوه.

تلان و پان بوونه وه ی زه میندوای وهدی هیئانی ناسمانه گان

له سه حیجی بوخاریدا هاتووه له نیبنو عه باسه وه که پرسپاری لیکرا له م باره یه وه وتی: بیگومان زه مین دروستکراوه له پیش ناسماندا، به لام زه مین پان کرایه وه دوای دروست بوونی ناسمان^۶. وه زوریکیش له زانایانی ته فسیر له پیشا و تازه یشا هر وایان وتووه. له سوورته ی نازیعاتدا باسمان لیکردووه. بوخته که ی نه وه یه که پان کرنه وه (الدحی) به م نایه ته ته فسیر کراوه که خوی گه وره نه فهرمویت: ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾^۷ ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَهَا﴾^۸ ﴿وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا﴾^۹ پاشان زه وی

^۱ النازعات ۲۷-۲۲.

^۲ الطبری ۴۳۷/۱ ص ۴۹.

^۳ فصلت ۱۱.

^۴ الطبری ۴۳۶/۱.

^۵ فتح الباری ۴۱۷/۸ ص ۴۹.

^۶ - النازعات ۳۰-۲۲.

راخست، ناوی لیهینایه دهره جی له وهی لی په یادکرد، کیوه کانیش به پته ویی لیی دامه زراند. ته فسیری (الدھی) به وه کراوه که هرچی له ناوی بووه دهره تیراوه له هیزه وه بۆ کردار کاتی که ویینه دیروستکراوه کانی زه مین و پاشان ناسمانه کانیش ته واره بوون پاشان زه مینیش پاخراو بان کرایه وه، هرچی له ناویدا بوو هاته دهره وه له ناوو گیا و کزا پروا سهوز بوو به همه مو جدر و په نگ و شیوه جیاوه زه کانیه وه. بوونه وریش هر به شیوه یه که وه جووله و به گشت نه ستیره کانیه وه چ که پوک و چ وه ستاو والله اعلم.

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ

الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾﴾

ئاگادار کردنی فریشته کان به دانانی ئادهم و نه وهکانی له زه وییدا و قسه ی فریشته کان

خودای گوره باسی منتهی خوی دهکا به سهر نه وهی ئاده مه وه که پرزی لیئان به ناو هینانان له ناو فریشته کاندایه پیش وه دی هینانان و نه فه رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ﴾ نه و کاته ی په روه ردگاری تو نه ی موحه مه د(ﷺ) به فریشته کانی پاگه یاند، تو ش نه و به سهر هاته بۆ ئومه ته که ت باس بکه: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ من دهمه ویی بریکاری جیگری له سهر زه مین دیاری بکم. واته: که لیک جیگری یه کتری بن ئومه ت دوا ی ئومه ت و نه وه دوا ی نه وه، وه ک خودای گوره له نایه تی تریشا نه فه رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ خَلْقَ الْأَرْضِ﴾ هر بۆخوشی ئیوه ی کرده جینشینانی زه مین. وه نه فه رمویت: ﴿وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ﴾ ده تانکاته جینشین لهم سهر زه مینه. وه نه فه رمویت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَجَلْنَا مِنْكَ مَلَكًا فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ﴾^۲ خو نه گه ر بمان ویستایه چند فریشته یه کمان له ئیوه وه دی ده هینا و ده مانکردن به جینشین له سهر زه مین. وه نه فه رمویت: ﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ﴾^۳ نه وسا جینشین ی به د فه ر هاتنه جیگایان. وادیاره فریشته کان له و قسانه دا که کردویانه مه به ستیان ئادهم خوی نه بووه. چونکه نه گه ر وابوایه قسه ی فریشته کان باش نه بوو: ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ وتیان: تو که سی وای دینی له وی خراپه بکا و

۱- الانعام ۱۶۵

۲- النمل ۶۲

۳- الزخروف ۶۰

۴- الاعراف ۱۶۹

خوین بریزئی. مه‌به‌ستیان ئه‌وه بوو له و جنسی ئاده‌مه ئه‌وه ده‌که‌ن، وه‌ک ئه‌وه‌ی به زانیاریه‌کی تایه‌به‌تی شاره‌زا کرابن، یان به‌وه‌ی که له سروشتی مرقفایه‌تی ئاگاداربوون. خودا ئاگاداری کردن که ئه‌مانه‌ی له قوپی وشک مه‌لگه‌راوی ده‌فری گلین وه‌دی دیتئی. یان فریشته‌کان له دروستکردنیان تیگ‌بیشن و زانیان که خودا خو‌ی به‌کاره‌کانیان ده‌گا و دادو بیداده‌کانیان بۆ چاره‌سه‌ر ده‌کا. ده‌یان ترسینئی له تاوان و شکاندنی سنوره‌کان و لییان قه‌ده‌غه ده‌کا. قسه‌ی فریشته‌کان له پووی ئه‌وه‌وه نه‌بووه که په‌خنه‌ بگرن یان ئیره‌یی به‌رن به نه‌وه‌ی ئاده‌م، وه‌ک هه‌ندئێ له‌زانیانی ته‌فسیر و گومان ده‌که‌ن. چونکه خودای گه‌وره‌ و وه‌سفی فریشته‌کانی کردووه که هیچ پرسیاریکی لی ناکه‌ن به ئیزنی خو‌ی نه‌بی. وه‌ک لێرده‌ا کاتئێ که ئاگاداری کردن که به‌و زوانه له‌سه‌ر زه‌مینا دروسکراوی دروس ده‌کا. قه‌تاده ئه‌لێت: له پێشا ئاگاداری کردن که ئه‌وانه له‌سه‌ر زه‌مینا خراپه‌ کاری ده‌که‌ن: ﴿أَجْعَلُ فِيهَا

مَنْ يُقْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ وتیان: تۆ که‌سی وای دیتئی له‌ویدا خراپه‌ بکا و خوین بریزئی. بیگومان ئه‌م پرسیار کردنه‌یان ده‌ریاره‌ی پاگه‌یاندن و ده‌رخستنی ئه‌و کارزانیه‌یه له‌ودا و ده‌لێن: ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان حکمه‌ت چیه له دروستکردنی ئه‌مانه‌دا که هی وایان هه‌یه له زه‌ویدا خراپه‌ کاری و خوین بریزئی ده‌کا. ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست په‌رستنی خو‌ته ئیغه هه‌میشه سوپاس و ستایشی تۆ ده‌که‌ین به پاکی و بیعه‌یبی تۆدا هه‌لئه‌ده‌ین و تۆ ده‌په‌رستین، هیچ شتئێ له‌و کارانه‌ی ئه‌وان له ئیغه‌وه پوو نادات، که‌واته بۆچی هه‌ر ئیغه نه‌بین؟ خودای گه‌وره وه‌لامی ئه‌و پرسیاره‌یان ئه‌داته‌وه ئه‌فه‌رمویت: ﴿إِنِّي

أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ که‌چی ئیغه هه‌ر شوکرانه‌ی تۆ ده‌که‌ین په‌سه‌نی و په‌روزی تۆ ئه‌ده‌ین. فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی من ده‌یزانم ئیوه ئاگاتان لێی نه‌یه. واته: من باش ده‌زانم له دروستکردنی ئه‌مانه‌دا چ به‌رزه‌وه‌نده‌یه‌کی چاک هه‌یه له‌گه‌ڵ ئه‌و خراپه‌کاریانه‌ی ئیوه باستان کرد که ئیوه نایزانن. من پێغه‌مبارانیان تیا په‌وانه ده‌که‌م و بۆیان ده‌نێرم و پیاو چاکان و شه‌هیدان و راستگزیان و خواناسان و دنیا نه‌ویستان و نزیکان و زانیانی به‌ ئاکارو له خواترس و خو‌شه‌ویستانی خودا له نێوانیاندا په‌یدا ده‌بی. که شوین که‌وتووی پێغه‌مباره‌کانیان ده‌بن سه‌لامی خوابان لێبی، وه له فه‌رموده‌ی سه‌حیحا هاتووه که فریشته‌کان کاتئێ که به‌رز بوونه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگاری مه‌زن به کرداره‌کانی به‌نده‌کانیه‌وه، خودا لێیان ده‌پرسی: خودا خو‌شی باشت ده‌زانئێ عه‌به‌ده‌کانی منتان چۆن به‌ جئێ هیشت؟ ئه‌وانیش ده‌لێن: هاتینه لایان هه‌ر خواپه‌رستیان ده‌کرد، به‌جێمان هیشتن هه‌ر خواپه‌رستیان ده‌کرد. ئه‌و فریشتانه هه‌ر هاتوو چۆیان له‌نێوانماندا و کۆده‌بنه‌وه نوێژی به‌یانی و وه له نوێژی عه‌سراو ئه‌وانه

دهمیننوه و به کرداره کانه وه بهرز دهنه وه وهک پیغمبری خودا (ﷺ) نه فرمویت: کرداری شو بهرز ده کرتیه وه بق لای له پیش کرداری پوژ، وه کرداری پوژ له پیش کرداری شو. که ده لئین: چوینه ته لایان نه وان نویژیان ده کرد و له لاشیان لا چوین هر نویژیان ده کرد. نه ته تفسیری نه وه به که پیی وتن: ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وه لاهه بزیان. واته: من کاریکی گرتگ و به جیم هیه له دروستکردنی نه ماندها نیوه هیچی لیتازانن که قسه ده کن. وه هندی ده لئین: نه وه وه لاهه بق: ﴿سُبْحٰنَ مُحَمَّدٍ وَتَقَدَّسَ لَكَ﴾ وه نیمه هر سوپاس وستایشی تو ده کهین و په سنی و پیروزی تو نه دین و ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ فرموی: نه وهی من دهیزانم نیوه ناگاتان لئی نیه. واته: وه بونی شهیتان له نیوانتاندان نه وه بهو شیوه یه نیه که نیوه وه سنی خو تانی پنده کهن. هندیکیش ده لئین قسه که یان نه وه ده که یه نی که ده لئیت: ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ تو که سی وا داده نیی خرابه کاری و خوین برژی. که چی نیمه هر شوکرانه ی تو ده کهین و په سنی و پیروزی تو نه دین. داوایان کردوه که نه وان له باتی نه وهی نادهم له زیدا جیکر بکرین. خودای گورهش پیی فرموی: ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ نه وهی من دهیزانم نیوه ناگاتان لئی نیه. چونکه مانه وهی نیوه له ناسماندا بق نیوه چاکتر و له بار تره. پازی و چه ندین زانای تریش نه وه لاهه مانه یان باسکردوه و الله اعلم.

دهبی جینشین دابنریت، هندی مه سه له دهریاری جینشین

قورتوبی نه مایه ته ی کردوه ته به لگه له سه ر پیوستکردنی جی نشین بق نه وهی هه لسی بق جیبه جیکردنی نه و شتانه ی که خه لگی له سه ری ناگوک دهن و کیشه کانیاں بق چاره سه ر بکا، وه یارمه تی ستم لیکراوه کانیاں بدا له دهستی ستم کاران و سنوره کانی خودا بیارزی و ته میی نه و که سانهش بکا که هه لدهستی به کاری ناپه سهند و چه ندین شتی تریش که جی به جی ناگری به بونی جینشین نه بی. هر شتیکی واجب بهو نه بی ته واو نه بی نه و شته ییش واجیبه. جینشین به دهق وهرده گری وهک هندی له نه هلی سونه ده لئین دهریاری نه بو به کر. یان به هیما بق کردن وهک هه نیکی تر ده لئین. یان به دانانی جینشینکی تر دوی خو ی وهک نه بو به کر دهریاری عومری کوپی خهتاب کردی. یان وازی لیده هیئی بق پاوژ کردن له نیوان کومه لی له پیوا چاکان، دیسان وهک نه وهی عومر کردی، یان به کوده نگی نه هلی حال و عه قد به په یمان پتانی. یان په یمان دان به یکی له وانه بقی. نه مه واجبه پابه ندبون پییه وه له لای کوی زانایان. پیوسته نه و پیشه وایه نیر بی و نازاد بی و پیگه یشتوو بی و

زیر بی و مسولمان بی، دادپه رور بی و موجته مید و بهرچاو پوون و له ش ساغ و شارهزا بی و له جهنگ و پیشنیاردا و قوره یشی بیّت. مه رج نیه هاشمی و دور له تاوان بی به پیچه وانه ی پای غولای پافیزه وه نه گهر پیشه و خرابه کاری کرد دور ده خریته وه یان نا؟ پای جیاواز هیه. به لام پای سه حیح نه وه یه لا ناخریت به پیی ثم فرموده ی پیغه مبر (ع) که نه فرمویت: مه گهر کوفریکی ناشکرا ببینن و به لگه تان لای خواوه هه بیّت له سه ری^۱. نایا پیشه و بوی هیه هه خوی بهرکه نار خات؟ پای جیاواز هیه له سه ری، حه سه نی کوری عه لی په زای خوی لیبی خوی بهرکه نار خست و فرمانه که ی دایه دست معاویه، به لام نه وه له بهر به هانه یه بو (غدر) ستایش کرا له سه ر نه وه به لام دانانی دور پیشه و یان زیاتر له شوینیکا دروست نیه به پیی ثم فرموده ی پیغه مبر (ع) که نه فرمویت: که سی هاته ناوتان کاتی که یه ک بوون بیه وی دو به ره کی بخاته نیوتانن. با هرکه سی بی بیکوژن^۲. نه مه قسه ی جمهوره. نیامی حه ره مین گپراویه تیه وه له نه بو نیسحاق وه که دروسته دانانی دور پیشه و یان زیاتر نه گهر ولاته کانیا ن له یه کتر دور بو، هر یمه کانیشیا ن له نیواندا فراوان بو. به لام نیامی حه ره مین خوی دودن بووه له وه دا.

﴿ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۳۱﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿۳۲﴾ قَالَ يَتَّكِدُمْ أَنْبِئْتُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنْ عَلِمَ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمَ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿۳۳﴾ ﴾

پیزی ئاده م به سه ر فریشته کاند ا

نه مه نه شوینه یه که خودای گه وره باسی پیزی ئاده می تیا کردووه به سه ر فریشته کاند ا، ئاده می تیا به ته مند کردووه به شارهزا بوون به گشت ناوه کان و فریشته کانی لی شارهزا نه کردووه. نه مه ییش دوی سوچه بردنیا ن بوی وه بیئاگاییا ن له حیکه تی وه دی هیئانی جینشین کاتی که پرسیا ریا ن کرد دهریا ری، خودای گه وره هه والی پیدان که نه خوی ده زانی به لام نه وان ناگایا ن لیبی نیه. هر بویه دوی نه وه نه مه ی باس کردووه تا پیزی ئاده میا ن بۆ دهرخات که له شارهزایدا پیزی داوه به سه ر نه واندا و نه فرمویت: ﴿ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ﴾ خودا هه موو ناویکی فیری ئاده م کرد. زه حاک نه لیت: له نیبنو عه با سه وه: ﴿ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ﴾ خودا هه موو ناویکی فیری ئاده م کرد، نه و ناوانه ی که خه لکی له ناو یه کتريا فیری بوون. وه ک مروژ و ناژهل و ناوی زه ویی و دهشت و دهریا و

^۱ البخاری / ۷۰۶ / الطبری / ۴۷۷ / ص ۵۰.

^۲ مسلم / ۱۴۷۰ / ۳ / ص ۵۰.

نَسَب و کَرَو وِیَنَهی نَمَانَه و گِشْت شَتِیْکِی تَر^۱. نَبِیْنُو نَبِی حَاتَم پَرِوایَه تِی کَرَدُووَه لَه نَبِیْنُو جَه رِیْرَه و لَه فَه رَمُودَه کِی عَاسِی کُورِی کُورِی مَه عَبَدَه و لَه نَبِیْنُو عَه بَاسَه و ه:

﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ خُودَا هَمُورِ نَاوِیْکِی فِیْرِی نَادَم کَرَد. نَه لَیْت: تَا نَاوِی دَه فَرُو مَه نَجَه لِیْشِی فِیْر کَرَد. وَه نَه لَیْت: بَه لَی تَا (الْفَسُوَّة وَ الْفَسِیَّة) فِیْر کَرَدُووَه^۲، رَاسْتَر نَه وِیَه کِه هَمُورِ نَاوِیْکِی فِیْر کَرَد بَنَه پَرَه تِی وَ سِیْفَه تِی وَ کَرْدَارِیْشِی وَه کِ نَبِیْنُو عَه بَاس نَه لَیْت: (الْفَسُوَّة وَ الْفَسِیَّة) وَتَه: نَاوِی هَمُورِ شَتِیْ وَ هَمُورِ کَرْدَارِیْ گَه وَرَه یَا بَچُوک. بُوخَارِی پَرِوایَه تِی کَرَدُووَه. لَه تَه فِیْرِی نَم نَاپَه تَه دَا لَه کِتِیْبِی تَه فِیْرِی دَا لَه سَه حِیْجَه کِه یَدَا لَه نَه نَسِی کُورِی مَالِیْکَه وَه کِه پِیْغَه مَبَرِی خُودَا (ﷺ) فَه رَمُوِیَه تِی: پَرُوْی قِیَامَه ت خَاوَه نَبَاوَه پَرَان کُو دَه بَنَه وَه وَ دَه لَیْن: نَه گَر بَه کِه سِیْکَمَان بُو تَا یَه کِه شَه فَاعَه تَمَا بُو بَکَا لَه لَای پَه رَوَه رَد گَارْمَان. دَه چِنَه خَزْمَه ت نَادَم سَه لَامِی خَوَای لِیْبِی پَنِی دَه لَیْن: تَق بَاوِکِی هَمُورِ خَه لَکِی، خَوَا بَه دَه سْتِی خُوْی تَقِی دُرُوسْت کَرَد، فَرِیْشْتَه کَانِی سُوْجَدَه یَان بُو بَرْدِی، نَاوِی هَمُورِ شَتِیْکِی فِیْر کَرْدِی، شَه فَاعَه تَمَان بُو بَکِه لَه لَای پَه رَوَه رَد گَارْت، تَا لَه م جِیْگَه یَه دَا پَه حَه تَمَان بَکَات. نَه فَه رَمُوِیْت: مَن لَه پَلَه یَه دَا نِیْم کِه نِیْوَه لِیْی تَیْدَه گَه ن. گُونا هَه کِی خُوْی بَاس دَه کَا وَ شَه رَم دَه کَا لَه خُودَا ی خُوْی وَ نَه فَه رَمُوِیْت: بَچَنَه لَای نُوْح کِه یَه کَم پِیْغَه مَبَرِیْکِه خُودَا پَه وَا نَه ی کَرْدُووَه بُو خَه لَکِی سَه رِپُورِی زَه مِیْن. نَه وَا نِیْش دَه چِنَه لَای نُوْح سَه لَامِی خَوَای لِیْبِی نَه فَه رَمُوِیْت: مَن لَه و پَلَه یَه دَا نِیْم وَه کِ نِیْوَه لِیْی تَیْدَه گَه ن. دَاوَا کِی خُوْی کِه کَرْدُووِیَه تِی بَاسِی دَه کَا کِه لَه پَه رَوَه رَد گَارِی کَرْدُووَه، کِه هِیْچ شَارَه زَا یِیَه کِی نَه بُو لَه بَارَه یَه وَه، شَه رَم دَه کَا. نَه فَه رَمُوِیْت: بَچَنَه لَای خَه لِیْلِی پَه حَمَان دَه چِن بُو لَای، دَه لَیْت: مَن لَه و پَلَه یَه دَا نِیْم وَه کِ نِیْوَه لِیْی تَیْدَه گَه ن. نَه فَه رَمُوِیْت بَچَنَه لَای مُوسَا سَه لَامِی خَوَای لِیْبِی عَه بَدِیْکِه خُودَا قَسَه ی لَه گَه ل کَرْدُووَه وَ تَه وِرَاتِیْشِی پِیْبَه خَشِیْوَه. نَه وِیْش نَه فَه رَمُوِیْت: مَن لَه و پَلَه یَه دَا نِیْم وَه کِ نِیْوَه لِیْی تَیْدَه گَه ن. بَاسِی کُوشْتَنِی گِیَانِیْکِی کَرَد، کِه فَه رَمَانِی پَنَه کَرَابُوو بِیْکُوزِی. شَه رَمِی کَرَد لَه پَه رَوَه رَد گَارِی گَار وَ تِی بَچَنَه لَای عِیْسَا سَه لَامِی خَوَای لِیْبِی بَه نَدَه ی خُودَاو پِیْغَه مَبَرِی کِه لِیْمَه ی خُودَاو رُوحِی خُودَا یَه: دَه چِنَه لَای وَ نَه فَه رَمُوِیْت: مَن لَه و پَلَه یَه دَا نِیْم وَه کِ نِیْوَه لِیْی تَیْدَه گَه ن. بَچَنَه لَای مَوْحَه مَه د (ﷺ) کِه عَه بَدِیْکِه خَوَا لَه گُونا هَمِی نَه وَه ل وَ نَاخِیْرِی خُوْش بُووَه. فَه رَمُورِی: دِیْنَه لَای مَن دَه چِم تَا نِیْزَن لَه پَه رَوَه رَد گَارْم وَه رَگْرَم، نِیْزَن نَه دَرِیْم، کَاتِی کِه پَه رَوَه رَد گَارْم بِیْنِی کِه بَه سُوْجَدَه دَا دَه کِه وِم. خُودَا ی گَه وَرَه لَه سُوْزْدَه دَا وَ زَم لِیْدِیْنِی نَه وَه نَدَه ی خُوْی مَه یْلِی لِیْبِی، پَاشَان فَه رَمَان پِیْدَه کَرِی: نَه ی مَه مَه د (ﷺ)! سَه رْت هَه لَپَرَه دَاوَا بَکِه پِیْت بَدْرِی، قَسَه بَکِه گُورِیْت لِیْبِی گِیْرِی،

^۱ الطبری ۴۵۸/۱ ص ۵۱.

^۲ الطبری ۴۸۵/۱.

شہ فاعلت بکہ قبول بکری، نو کاتہ سر ہلدہ برہم، ستایشی دکہم بہ ستایشی کہ خودا خوی فیرم دکہا، لہ دوایدا شہ فاعلت دکہم، سنوریکم بق دیاری دکری، نووانہ دہخمہ بہہشت، پاشان دہچمہوہ بق لای خودا و کہ پەرورہدگارم بینی پاشان بہ سوژدہدا دکہوم، نووندہ خودا مہیلی لبیی لہ سوژدہدا ہم دہمینمہوہ پاشان شہ فاعلت دکہم سنوریکم بق دیاری دکری دہیانخمہ بہہشت، پاشان سینہم جار دہگہ پیمہوہ، چوارہم جاریش دہچمہوہ دلیم: ئی خودایہ! لہناو ناگرا نووانہ نبی کہ قورنان بہندی کردون لہ ناگرا تا ہتایی دہمیننہوہ ہیچ کس نہماوہ^۱. موسلیم وو نہسانی و نبینو ماجہش پیوایہ تیان کردوہ^۲. مہ بہست لہ ہینانی ہم فہرمودہیہ لیرہدا پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرمویہ تی: دہچنہ لای نادہم و دہلین: تو باوکی ہموو خالکیت و خودا بہدستی خوی دروستی کردوی، فریشتہکان سوژدہیان بق بردی و فیری ناوی ہموو شتیکی کردی^۳. ہر بیوہ فہرمویہ تی: ﴿شَمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ پاشان ہموو شتہکانی پیشانی فریشتہکاندا. وہک عبدالرزاق لہ عومہروہ لہ قہتادہوہ ئلایت: پاشان نووانوانہی پیشانی فریشتہکان دا: ﴿فَقَالَ أَيُّؤُنِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ فہرموی: نگہر راستی بق چون، ناوی نووانہم بق ہلدہن. یانی: ناوی نو و شتانہم بق ہلدہن ئی نو و فریشتانہی کہ دہلین: ﴿أَجْعَلُ فِيهَا مَن يُسِئُ فِيهَا وَرِسْفِكَ الْأَمَاءِ﴾ تو کہسی وا دینی کہ لویدا خراپہبکا و خوین بریژی. لہ نیمہ یان جگہ لہ نیمہ، کہچی نیمہ ہر شوکرانہی تو دکہین و پہسہنی و پیروزی تو ئدہین؟ خودای مہزنیش نہ فہرمویت نگہر نیوہ قسہی راست دکہن کہ من لہ زہویدا کہ سانیکم دروست کردوہ جگہ لہ نیوہ خوی و وہچہکانی سہرپیچی من دکہن و خراپہو خوین بریژی دکہن. نگہر نیوہ دانایہ تییدا گورپاہ لیتان دہکردم و فہرمانہکانی منتان بہجی دہینا و شوکرانہ بژیر دہبوون، کاتی نیوہ ناوی نو و شتانہ نازانن کہ پیشانم دان و دہیبینن، کہواتہ نیوہ شتیکہ نیہ و ہیشتا نہبووہ. دیارہ باشرت لبی بیتاگان: ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ وتیان: پاک و بیعیبی ہر بقوتیہ، نیمہ جگہ لہوہی تو فیرت کردوین، ہیچ نازانین ہر خوت زانای کار زانی. نمہ پاکی و پیروزی ہلدانہ لہ لایہن فریشتہکانہوہ بق خودای گہورہ، کہ ہیچ کہسی نیہ پہی بری بہ

^۱ فتح الباری ۱۰/۸ ص ۵۹.

^۲ مسلم ۱/۱۸۱/۱، النسائی فی الکبرا ۶/۲۸۴.

^۳ مسلم ۱/۱۸۱/۱، النسائی فی الکبرا ۶/۳۶۴، ابن ماجہ ۲/۱۴۴۲ ص ۵۹.

^۴ عبدالرزاق ۴۲/۱.

زانباریه‌کانی خودا مه‌گین خودا خوی بیه‌وی. نه‌وان هیچ شتی نازانن مه‌گین شتی که خودا خوی فیتری کردین. هر بزیه و قیان: ﴿ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴾ پاک و بی‌عیبی هر بزوتیه، نی‌مه جگه له‌روی که تو فیتر کردوین هیچ نازانین. هر خوت زانی کارزانی. واته هر خوت ناگات له هموو شتی‌که و کارزانی له کارو فرماننا. که‌سی فیتر ده‌که‌ی و که‌سی‌کیش فیتر نا‌که‌ی ویستی خوته و کاره‌کانت پره له کارزانی و هر نه‌وه پاست و ته‌واوه.

دهرخستنی ریزی نادم به زانیاریه‌که‌ی

خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿ قَالَ يَكَادُمُ أَنْبَتْهُمْ بِأَسْمَاءِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَاءِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴾ فه‌رموی: نه‌ی نادم! ده‌سا تو ناوی هموو نه‌وانه‌یان بز هه‌لبده. کاتی نادم هموو ناویکی بز هه‌لدان. فه‌رموی: من به نی‌وه‌م نه‌وت، که هر خوم هر نه‌هیتی‌که له ناسمانه‌کان و زه‌میندایه و هرچی نی‌وه بیشارنه‌وه و بیدرکینن ده‌یانزانی؟ زه‌یدی کوبی نه‌سلم نه‌لئیت: وتی: تو جویرئیل تو نه‌ی میکائیل، تو نه‌ی ئیسرافیل، تا گشت ناوه‌کانی هه‌ژمار کردتا که‌یشته قه‌له‌په‌ش^۱. مواجهید نه‌لئیت: له‌م ده‌قده‌دا که خودای گوره

نه‌فهرمویت: ﴿ قَالَ يَكَادُمُ أَنْبَتْهُمْ بِأَسْمَاءِهِمْ ﴾ فه‌رموی: نه‌ی نادم! ده‌سا تو ناوی هموو نه‌وانه‌یان بز هه‌لبده. وتی: ناوی کوترو قه‌له‌په‌ش و ناوی شته‌کانی تریشی بز هه‌لدا^۲. ریویات کراوه له سه‌عیدی کوبی جوبه‌یرو حسن و قه‌تاده‌یشه‌وه وه هر بهو جزه^۳. کاتی که نادم سه‌رکه‌وت به‌سه‌ر فریشته‌کاندا له هه‌لدانی ناوه‌کاندا بهو شی‌وه‌یه‌ی که خودا فیتری کردبوو، خودای گوره فه‌رموی به فریشته‌کان: ﴿ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴾ من به نی‌وه‌م نه‌وت، گشت نه‌هیتی‌که له ناسمانه‌کان و زه‌میندایه و هرچی نی‌وه ده‌ریخن و بیشارنه‌وه

ده‌یزانی؟ وه‌ک خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿ وَإِنْ جَهَرُوا بِالنُّزُولِ فَإِنَّهُمْ يَخِفُّونَ وَخَفَى ﴾^۴ نه‌گه‌ر ده‌نگیشت هه‌لبری، نه‌و به نه‌هیتی و نزم تریش ده‌زانی. وه‌ک ده‌ریاره‌ی په‌پوسلیمان خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿ أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴾^۵ الله لا اله الا هو رب

۱ ابن ابی حاتم ۱۱۸/۱ ص ۵۲.
 ۲ ابن ابی حاتم ۱۱۹/۱.
 ۳ ابن ابی حاتم ۱۱۹/۱.
 ۴ طه ۷.

الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿۱﴾ بۆ ئەوی سوژده نەبەن بۆ ئەو خودایەیی که ئەوی شاراوە بیّت لە ئاسمانەکان و زەویدا دەری دەخات. ئەوەیش دەی شارنەووە ئەوی دەری دەخەن دەیزانی، ئەو خودایەیی که لەو بەدەر هیچ شت بۆ پەرستن نابێ و ئەو پەرورەپێنی تەختی (عرش) هەرە مەزەنە. زەححاک ریوایەتی کردوو لە ئیبنو عباسەو: ﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ هەچی ئێوە بیشارنەووە بیدرکێنن دەیزانم. وتی: ئەفەرمویت: وەك چۆن ناگام لە ناشکرایە ئاواش ناگاداری نەهێنێەکانم. واتە: ئەوی شەیتان شاردیبویەو لە دلی خۆیدا لە خۆبەزل زانی لە خۆبایی بوون. ئەبو جەعفەری پازی ئەلئیت: لە پەببەیی کۆپی ئەنەسەو: ﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ هەچی ئێوە بیشارنەووە بیدرکێنن من دەیزانم. وتی: ئەوی که ناشکرایان کرد، ئەو بوو که وتیان: ئەی خودایە تۆ کەسێ وا دادەنێیت که خرابە بکا و خۆپین بپێژی. ئەوەیش لە نێوان خۆیاندا دەیانشاردەو، ئەو بوو دەیان وت، پەرورەدگارمان هیچ دروستکراوی دروست ناکا مەگین ئیمە لەوان شارەزاتر و بەپێزترین، بۆیان دەرکەوت که خودا پێزی ئادەمی داووە بەسەر ئەواندا لە شارەزایی و چاکیدا.

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿۳۶﴾﴾

پێزگرتنی ئادەم بە سوژدەبردنی فریشتەکان بۆی

خودای گەرە ئەفەرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ فەرمانمان بە فریشتەکان دا، سوژدە لەبەر ئادەم بەرن جگە لە ئیبلیس هەویان سوژدەیان بۆ برد، ئەو خۆی بە زلتەر زانی سوژدەیی نەبردو سێلە بوو. ئەمە پێزێکی زۆر مەزەنە لەلایەن خوداووە بۆ ئادەم، خودا منەت دەکا بەسەر ئەوکانیا کاتی پاری دەگەینێ که فەرمانی داووە بە فریشتەکان سوژدە بەرن بۆ ئادەم فەرمودەیی زۆر لەم بارەیهووە هاتوو، لەوانە فەرمودەکی شەفاعەت که لە پێشەووە هینامان، وە فەرمودەکی موسا سەلامی خۆای لیبی: پەرورەدگارم ئەو ئادەمەیی که خۆیشی و ئیمەشی لەبەهەشت دەرکرد نیشاندە، کاتی که پێی گەیشت پێی وت: تۆ ئەو ئادەمەیی که خودا بەدەستی خۆی دروستی کردی و خودا لە پۆچی خۆی پۆچی کردوی بەبەردا و فریشتەکانیش سوژدەیان بۆ بردوووە.^۲

۱ النمل ۲۵-۲۶.

۲ الطبری ۱/ ۴۹۸.

۳ ابو جاوود ۲۸/ ۵ سەحیحە.

شہیتان یہ کیلک بوو له وانه که فرمانی پیندرا سوژده بهری، به لام فریشته نه بوو

کاتی که خودای گوره فرمانی دا به فریشته کان که سوژده بهرن بق نادم، نیبلیسیش بهر نو فرمانه که وت، هرچنده نهو له توخمی نهوان نه بوو به لام وهک نهوان هه لسوکه وتی ده کرد، له بهر نهوه، نهو فرمانه نهویشی گرتوه سه ریچی کردو نه فرینی لیکرا به یارمه تی خودای گوره که گیشینه نه م نایه ته باسی ده که این که نه فرمانی: ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ﴾^۱ نیبلیس نه بی له تیره ی جنوکه بوو له فرمانی په روه ردگاری سه ریچی کرد. بویه موحه مه دی کوپی نیسحاق پیوایه تی کردوو له نیبنو عه باسه وه نه لیت: شہیتان له پیش نه ودا که نهو سه ریچی بکا له که له فریشته کان بووه ناوی عه زازیل بووه و له دانیش توانی زهوی بووه. له هه موو فریشته کانی تر تیکر شه تر بووه و زانا تریش بووه. نهوه وای لیکرد که خوی بهزل بزانی. له ناوچه یه ک بووه پتیا ن وتوو جین - نیمونه جنا -^۱

به ره فرمانیه که بو خودا بووه و سوژده که ییش بو نادم

قه تاده نه لیت: له م نایه تدا: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ کاتی به فریشته کانمان وت: سوژده بهرن بق نادم، گوپرایه لیه که بق خودا بووه و سوژده که ییش بق نادم خودا پیزی له نادم نا به وهی که سوژده یان بق برد^۲. هه ندی له خه لکی ده لیت: نهو سوژده یه سلوو پیزو قه در بووه، وهک خودای گوره نه فرمانی: ﴿وَرَفَعْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَعَلَّمْنَاهُمُ احْتِثَابَ الْقُرْآنِ وَكُنُوزَ الْبَحْرِ وَبَنِي نُوْحٍ إِذْ جَاءُوهُم بِالسُّفُنِ مَرْمِيَةً يَوَسُّوْنَ الْبِحَارِ﴾^۳ باوک ودا یکی له سهر تهخت دانا و هه موویان سوژده یان بق برد. وتی: بابه گیان! نه م خه ونه که ی پیشومه، په روه ردگارم ناکامه که ی وه دی هینا. نه م سوژده بردنه له چرخه که له پیشوه کاندایا پوهوا بووه. به لام له ناینی خو ماندا نه سخ کراوه ته وه مه عاز نه لیت: چووم بق شام چاوم لیتان بوو سوژده یان بق زانا و قه شه کانیا ن ده برد وتم: نه ی پیغه مبهری خودا تو شایسته تری که سوژده ت بق بپریت، فرمانی: نه خه یه ر، نه که ر من فرمانم بدایه که مرؤف سوژده بیات بق مرؤف، فرمانم نه دا که ژن سوژده بیات بق میزده که ی له زوری هه قی میزده که ی به سه ریوه^۴. پازیش په سه ندی کردوو ه.

^۱ الطبری / ۵۰۲/۱

^۲ الطبری / ۵۱۲/۱ ص ۵۲

^۳ یوسف / ۱۰۰

^۴ الترمذی / ۱۱۵۹/، المجمع / ۴/۳۱۰/، مه رفوعی سه حیه.

فتاده له م نایه تدا که خودای گوره نه فرمویت ﴿فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ابْنِ أَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ جگ له نیلیس همویان سوژدهیان بؤ برد شو که خوی بهزل زانی، سوژدهی نه بردو سپله بوو. دوزمنی خودا شهیتان ئیرهیی به ئادهم بر سلامی خوی لیبی به هوی شو پیژوهه که خودا لیلی گرت. بویه وتی: من له ناگرم، شو له قوپه، شو سه رتهای تاوانه گوره که بوو، دوزمنی خودا خوی به گوره تر زانی له وهی که سوژده به ری بؤ ئادهم سلامی خوا لیبی. منیش ده لیم: له فرموده سی سحیذا هاتوه: ناچیته به هشت که سی به نه ندازه سی گریله یک له خه رته له خق بهزل زانی له دلیدا بیت. نیلیس خق بهزل زان و سپله بوو. شو بوه هوی ده رکرنی و دورخستنه وهی له به زهی خودای مهن.

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾
﴿۳۵﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى

﴿۳۳﴾

پیزیکی تر له ئادهم

خودای مهن نه فرمویت: ﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ وتمان: ئادهم خوت و ژنت له به هشت نیشته جی بن، خودای گوره باسی شو ده کا پیزیکی تریشی له ئادهم گرتوه دوی سوژده بردنی فریشته کان بوی جگ له نیلیس، به هشتی رهوا بینی بوی و له هر کویدا داده نیشی ناره زوی خویته سی. هه چیش ده خوات بابیخوات و نرشی گیانی بی. حافیز نه بو به کری کوپی مرده وهی پیوایته کردوه له شو زه ره وه نه لیت: وتم نهی پیغمبری خودا (ﷺ) تو لات وایه که ئادهم پیغمبر بووه؟ فرموی به لی، پیغمبری رهوانه کراو بووه، خودا به ناشکرا قسه سی له که لدا کردوه. فرمویته سی: ﴿اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ خوت و ژنه که له به هشت نیشته جی بن.

هوا و دروستکرا پیش نه وهی ئادهم بچیته به هشت

نایه تکه شو ده که به نی که هوا پیش چونه به هشتی ئادهم وه دی هاتوه، موحه مه دی کوپی نیسحاق نامازه پی کردوه و نه لیت: کاتی که خودای گوره سه رزه نشتی شهیتانی کرد، پاشان پروی

^۱ ابن ابی حاتم/۱۳۲/۱.

^۲ مسلم ۹۲/۱ ص ۵۳.

^۳ العضمة ۱/۵۵۳/۵، سه نده که ی باشه ص ۵۳.

له نادهم کردو گشت ناره کانی فیکرد و فرموی: ﴿يَكَادُمُ أَنْبِثُهُمْ بِأَسْمَاءِهِمْ﴾ نهی نادهم! تو ناوی نهوانه یان بق مه لده، وتی: پاشان نادهم خهوی لیکوت وهک له ریگه ی نه ملی کتیبه وه پیمان گه یشتوه له نه ملی تهورات و که سانی تریشه وه له زانایان وه کو نیبنو عه باس و زانایانی تریش. پاشان خودای مه زن په راسویهک له په راسوه کانی لای چه پی مه لگرت و له جیگه ی گزشتی دانا. نادهم هر له خه ودا بوو خه به ری نه بوه وه، تا خودا له وه په راسوه ی حه وای خیزانی بق دروستکردو کردیه ژنیک تا له به ری به سیتته وه، کاتی له خه وه که خه به ری بوه وه، سه یزی کرد له تنیشتیدایه وهک ده لئین والله أعلم. وتی: گزشتی خومه و خوینی خومه و هاوسه ریشمه. دلی پیی خوش بوو، کاتی که خودای گوره کردیه خیزانی و وای لیکرد دلی پیی نارام بگری. خودای گوره پیی فرموی: ﴿وَقُلْنَا يَكَادُمُ أَسْكُنُ أَنْتَ وَرَوْجِكَ الْجَنَّةَ وَكَلَّا مِنْهَا رَعَدًا حَيْثُ شِئْتُمْ وَلَا نَقْرَبُ هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾^۱ وتمان: نادهم خوت و ژنت له به هشت نیشته جی بن، هرچی و له هر شوینی ده خون، نوشی گیانتان بیت هر توخنی نم داره مه که ون، چونکه به م کاره له نامه قی کاران ده ژمیرین.

تاقی کردنه ووی نادهم

که خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا نَقْرَبُ هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ هر نزدیکی نم داره مه که ون. نه مه تاقی کردنه وه یه کی خودا بوو بق نادهم، جیاوازی بزچوون هیه ده ریاره ی نم دره خته کامه یه؟ هه ندی ده لئین: میوه. هه ندی ده لئین گه نمه. دارخورمایه، هه ندی ده لئین: هه نجیره، وه هه ندی ده لئین: دره ختی بووه هرکه سی لئی بخواردایه ده ستنویژی ده شکا. وه هه ندی ده لئین: دره ختی بووه فریشته کان به ره که یان ده خوارد بق هر مانه وه یان. نیمام نه بو جه عفری کورپی جه ریر نه لیت: راستیه که ی نه وه یه که بوتری: خودای گوره قه ده غه ی کرد له نادهم و هاوسه ره که ی که له دره ختیکی دیاری کراو نه خون له دره خته کانی به هشت، نیتر ناره زوی خویانه له هر دره ختیکی تر نه خون، که چی نه وان له و دره خته یان خوارد، نیمه نازانین نه و دره خته کام دره خت بووه. چونکه خودای گوره هیچ به لگه و نیشانه یه کی نه داوه به عه بده کانی له و باره یه وه نه له قورناندان و نه له فرموده ی سه حیچیشدا. و تراوه: نه و دره خته گه نم بووه. و تراوه: نه و دره خته تری بووه. و تراوه: دره ختی هه نجیر بووه. ده بی یه کیک له و دره ختانه بویی. نه وه زانیا ریبه که نه گهر زانیا ریش، زانا هیچ سوئی له و زانیا ریبه وه رناگری. حق نه گهر نه زانیکیش نه ی زانی هیچ زانی به نه زانیه که ی ناگه یه نیت والله أعلم.^۲ نیمامی پازی و که سانی تریش هر نه میان په سه ند کردوه و هر نه ویش راسته. پاشان خودای گوره نه فرمویت:

۱ الطبری ۱/ ۵۱۴.

۲ الطبری ۱/ ۵۲۰ ص ۵۲.

﴿فَأَرْسَلْنَا الشَّيْطَانَ عَلَيْهِ﴾ شهیتان هلی خهله تاندن. هله ده گری نو زه میره له (عنها) بگه پیته وه بی به هشت، نو کاته مانای ده قه که وه ک عاسمی کوپی به هده له خویندویه تیه وه ﴿فَأَرْسَلْنَا الْعَلِيمُ﴾ واته: پی دان و دوری خسته وه^۱. هلیش ده گری نو زه میره بگه پیته وه بی نزیکترینیان له و دوانه که باس کران که دره خته که یه، نو کاته وه ک نو وهی لیدیت وه ک حه سن و قه تاده ده لئین: واته: به هزی نو تاوانه وه^۲. به م پییه ده قه که وای لیدی ﴿فَأَرْسَلْنَا الشَّيْطَانَ عَلَيْهِ﴾ به هزی نو وه وه شهیتان هلی خهله تاندن. وه ک خودای گه وره له نایه تیکیترا نه فرمویت: ﴿يُؤْفِكُ عَنْهُمُ الْوَيْلَ﴾^۳ له قورنان ده ته کیته وه هرکه سی ته کینراوه ته وه. هر بویه خودای گه وره نه فرمویت: ﴿فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ له به هشت ده ری په پاندن. واته: له و پو شاک و شوینه فراوان و خوش و بزویه باش و جوان و چاکه دوری خسته وه: ﴿وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَعْتَبٌ وَمَنْعَ إِلَى حِينٍ﴾ وتمان: دابه زنه خواره وه، خو تان نوژمنی خو تانن، تا ماوه یه کی دیاری کرلو له سهر زه مین پای بیوینن. واته: شوین و پوزی و ماوه یه ته مه نتان تا ماوه یه ک که بؤتان دیاری کراره ژیان به سهر به رن، پاشان پوزی قیامت دیت.

ناده م سه لامی خوای لیبییت بالایی به ز بووه

ئیبینو نه بی حاتم پیوایه تی کردووه له نوبه ی کوپی که عبه وه نه لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: خودا ناده می دوست کرد پیاوکی بالا به رز بوو. قزی سه ری زرد بوو. وه ک دار خورمایه کی به رز و ابو، کاتی که تامی دره خته که ی کرد، جل و به رگه که ی له به ری که وه خواره وه، یه کم شتی که لییه وه ده رگه وت شهرمی بوو (عه ورت)، کاتی که سه بری شهرمی خوی کرد، به توندی خوی ده خسته ناو به ه هشته وه، دره ختی قزی گرت و پییه وه گیرایه وه، له کاته دا خودای په حمان بانگی کرد، نه ی ناده م! له من پاده که ی کاتی که گوئی له قسه ی په حمان بوو، وتی: نه ی په روه ردگارم! نه خه یه ر به لام شهرم ده که م^۴.

ناده م ساتیک له روزه له به ه هشتا مایه وه

حاکیم پیوایه تی کردووه له ئیبینو عبه باسه وه نه لیت: له به ه هشتا نه مایه وه له نوژی عه سره وه تا خور ناوا بوون نه بی. واته: له نوژی عه سره وه تا خور ناوا بوون مایه وه. پاشان نه لیت: نه م فرموده

^۱ ابن ابی حاتم/ ۱/ ۱۲۸.

^۲ ابن ابی حاتم/ ۱/ ۱۲۹/۱۲۸.

^۳ الذاریات ۹.

^۴ ابن ابی حاتم/ ۱/ ۱۲۹ ص ۵۴.

سه جيڪا له سر مهرجي بوخاري و مسلم به لام نه وان نه يان هيئاوه^۱. نيبنو نه بي حاتم پريوايه تي
 ڪردووه له نيبنو عه باسه وه نه لئيت: ئادم دابه زئترايه خواروه به زهمينيك پئي ده وترا ده حنا له
 نتيوان مه ڪڪه و تائيف دا^۲. وه له حه سني به سريره وه نه لئيت: ئادم سه لامي خواي لئيبني له هيند
 دابه زئترا. حه وايش له جهده، نيبليسيش له ده ستوميسان له نزيڪ به سريره به چه ند ميلنيڪ، ماريش له
 نه سفه مان دابه زئترا. نيبنو نه بي حاتم پريوايه تي ڪردووه^۳. موسليم و نه ساني پريوايه تيان ڪردووه
 له نه بو هوره يروه نه لئيت: پئغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمويه تي: چاڪترين پڙئي خوري تيا هه لائيبني پڙئي
 هه نيه تييدا ئادم دروستڪراو تييدا خرايه به ههشت، تييدا وه در خرا^۴.

گوماننيڪ و وه لام دائه ووي

نه گه ر وترا: نه گه نه وه به هه شته ي كه ئادم ي وه درنزا له ئاسماندا بووه وه ڪ جمهوري زانايان
 ده لئين: ڪه واته نيبليس چون تواني بچي ته ناو به ههشت، كه له به ههشت ده رڪرا به در ڪرديڪي
 قه ده ري؟ وه لامه ڪي؟ نه مه خوي نه وانه ڪرديوانه به به لگه كه ده لئين: نه وه به هه شته ي كه ئادم ي تييدا
 بووه له زمينا بووه نه ڪ له ئاسمانا، وه له سه ره تاي ڪتپيه ڪه ماندا (البدايه والنهييه) باسما
 ڪردووه. به لام جمهور به چه ند وه لامنيڪ وه لاميان داوه ته وه، له وه لامانه: بيگومان پيگري ليگراوه به
 پيروه بچي ته ناو به ههشت، به لام به بيپي زي و سوڪا يه تي پيگري و دزيه وه پيگري ليگراوه. هه
 بويه هه ندي له زانايان ده لئين: وه له ته وراتا هاتوه نيبليس له دهمي مارنيڪ وه چوته ناو به ههشت،
 هه نديڪي تر ده لئين: هه لده گري وه سو هه سي بؤ دروست ڪردين شه يتان خوي له دره وه ي به هه شته وه
 بويي، هه ندي تر ده لئين: هه لده گري شه يتان هه له سر زهمينه وه وه سو هه سي بؤ دروست ڪردين نه وان
 له ئاسمان بوين نه مه قسه ي زه مه خشه ري و ڪه ساني تريشه.

﴿فَلَقَّ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ (٢٧)

په شيمان بوونه ووي ئادم و دوعاڪه ي

خوداي گه وره نه فهرموي تي: ﴿فَلَقَّ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ئادم له لايه
 په روه ر دگاريه وه چه ند وشه يڪي پيگه يشت، نه وسا تويبه ڪي قبول ڪر، هه رخويه تي له په شيمانان
 ده بوري و دلوفانه. ده لئيت: نه م وشانه ته تفسير ده ڪري به م نايه ته ڪه خوداي گه وره نه فهرموي تي:

۱ الحاکم ۵۴۲/۲

۲ ابن ابی حاتم ۱۳۱/۱

۳ ابن ابی حاتم ۱۳۱/۱

۴ مسلم ۵۸۵/۲، النسائي ۹۰/۲

﴿قَالَ رَبَّنَا طَلَّانَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّرَ تَقَفِرَ لَنَا وَتَرَحَّمْنَا لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾^۱ و تیان: نهی په روهر دگارمان،
 ناهه قیمان له خۆمان کرد، نه گهر تو لیمان نه یوری و به زهیت پیماندا نه یه، بیگومان له زیان بارانین.
 نه مه پړوایت کراوه له مواهید و سه عیدی کوږی جو به ییر و نه بولمالیه و کوږی نه نه س و حه سن و
 قه تاده و موحه مدهی کوږی که عبی قوږه زی خالیدی کوږی مه عدان و عه تای خوراسانی و
 و عبدالوړه حمانی کوږی زهیدی نه سله مه وه.^۲ سو ددی ده لیت: له و که سانه وه بویان گنډاوه ته وه له ښینو
 عه باسه وه: ﴿فَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ ناده م سه لامی خوی لی بی له په روهر دگاریه وه چهند وشه یه کی
 پتگه بیشت، وتی: ناده م سه لامی خوی لی بی وتی: نهی په روهر دگارم نایا تو به ده ست دروست
 نه کردم؟ پتی ده وتری: به لی، وه له ږوخی خوت نه تکرده به به رمد؟ پتی ده وتری: به لی، وه پښیم
 فرموت به به زهیی خودا که وی و به زهیت پش توږهیت که وتووه؟ پتی ده وتری: به لی، وه له سهرت
 نوسیم که نه م کاره بکه م؟ پتی ده وتری: به لی، وتی: نایا دیت ته ویه م کرد دم گنډیته وه بوی
 به هشت؟ فرموی به لی.^۳ هر به و جوړه عه وی و سه عیدی کوږی جو به ییر و مه عبه د پړوایتیان
 کردووه له ښینو عه باسه وه.^۴ حاکیم له موسته دره که که پیدا له فروده که ی ښینو جه ریره وه پړوایتی
 کردووه له ښینو عه باسه وه. نه لیت سه نه ده کانی سه حیچه به لام بوخاری و موسلیم نه یان میناوه.^۵
 پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّهُ هُوَ الْوَأْبُ الرَّحِيمِ﴾ هر خوی ته له په شیمانان ده بوړی و دلوفانه.
 واته: ده بوړی له وانته ی ته و به ده کن و ده گه پینه وه بوی لای. وه که نه م نایه تانه که خودای گوره
 ده فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَمْلِكُونَ أَن اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾^۶ چون ده بی نه یان زانی بی خودا ته و به له
 عه بدی خوی قبول ده کا. وه نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ﴾^۷ هر که سیک کایکی ناله بار
 یان غه دریک له خوی بکا، پاشان له خودا داوا بکا بیبه خشی ده بی بی خودا لی ده بوړی و دلوفانه. وه
 نه فرمویت: ﴿وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾^۸ هر که سی توبه بکا و ناکاری چاک په چاو بکا، به راستی

۱ الاعراف ۲۳.

۲ ابن ابی حاتم/ ۱۳۶/۱، الطبری/ ۵۴۳/۱/ ۵۴۶.

۳ الطبری/ ۵۴۳/۱/ لاوازه ص ۵۴.

۴ الطبری/ ۵۴۲/۱.

۵ الحاکم/ ۵۴۵/۲.

۶ التوبة ۱۰۴.

۷ النساء ۱۱۰.

۸ الفرقان ۷۱.

دهگ ریتوه بؤ لای خودا. چهنیدن نایه تی تریش که به لگن له سسر نه وه که خودا له تاوان ده بوئی و هرکه سئی ته وبه بکا لئی قبول دهکا، نه مه پیش له سؤز و به زهیی خودا خۆیه تی ده ریاره ی عه بده کانی هیچ شتی بؤ په رستن ناشی جگه له نه وه هر نه وه لیبوردده و دلوفانه.

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِمَا يَاْتِيْنَكُمْ مِّنْیْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَاىْ فَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ ﴿۲۸﴾ وَالَّذِیْنَ

كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِآیٰتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۹﴾

خودای گوره فه رمویت: ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِمَا يَاْتِيْنَكُمْ مِّنْیْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَاىْ فَلَا خَوْفٌ

عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ﴾ وتمان: گشتان له به هشت بپۆنه خواری، نه وسا نه گهر لای منه وه پینمونه کتان بؤ هات، نه وانى بکونه شوین پینمونه کم، نه له هیچ شتی ده ترسن، نه خه م ده خون.

خودای گوره لیتره دا ناگاداری نه دات به وه ی کی نادم و هاوسه ره که ی و نیبلیسی پی ترسانده کاتی که له به هشت دای به زاندونه ته خواری، مه به ست پی وه چه کانی شیانه: که به و زوانه کتیب په وانه

دهکا و پیغه مبه ران ده نیری وه که نه بولعالبه نه لیت: (الهدی) یانی: پیغه مبه ران و کتیبه کانه ﴿فَمَنْ تَبِعَ

هُدَاىْ﴾ هرکه سئی شوینی پینمونه کانی من که وت. واته: هر که سئی شوینی نه وه فه رمانانه که وت

له کتیبه کاندای په وانه کراوه و نه وی پیغه مبه ران هیناویان: ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ﴾ هیچ ترسیکیان له سسر

نه. له و شتانه ی که به ره و پویان ده بیته وه له پۆئی قیامه تدا: ﴿وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ﴾ نه خه م ده خون بؤ

نه و شتانه ی له دنیا له ده ستیان چوه. وه که له سووره تی طه دا خودای گوره نه فه رمویت: ﴿قَالَ

اَهْبِطْ مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَاِمَا یَاْتِيْنَكُمْ مِّنْیْ هُدًى فَمَنْ اَتَّبَعَ هُدَاىْ فَلَا یَضِلُّ وَلَا یَشْقٰی﴾

وتی: هر سوو کتان سه ریه ره و نود بپۆنه خواره وه. سه ره به ر دژی یه کترین، نه گهر له لایه ن منه وه

پینمونه تان هات له، نه وسا هر که س پیگه ی منی گرت به، نیت نه پی هه له دهکا، نه تووشی نه گبه تی

دهبی. نیینو عه باس نه لیت: له دنیا گو مپا نابی و له پۆئی قیامه تیشدا به دبخت نابی. وه

نه فه رمویت: ﴿وَمَنْ اَعْرَضَ عَن ذِکْرِیْ فَاِنَّ لَہٗ مَعِیْشَةً صَنکًا وَنَحْشُرُہٗ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَعْمٰی﴾

هرکه سیکیش به نامۆزگاری من نهکا، زینی له ته نگانه دایه و له پۆئی قیامه تا به کویری له گور ده ری

۱ ابن ابی حاتم/۱/۱۳۹.

۲ طه ۱۲۳.

۳ الطبری ۲۸۹/۱۸/ ص ۵۴.

۴ طه ۱۲۴.

دهمین. وک لیره‌یشدا نه‌فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾
نه‌وانه‌ی که بی‌پروا بون و نیشانه‌کانی نئیمه‌یان به درق زانی نه‌وانه هاوده‌می ناگرن تئیدا ده‌مئینه‌وه به
مه‌تا مه‌تایی. واته: بی‌پرانه‌وه هر له ناو ناگرا ده‌بن هرگیز لئی ده‌رناچن.

﴿يَبْقَىٰ إِسْرَءِيلَ أَذْكَرُوا نَبِيَّ الْوَالِي أَنَّمَتُ عَلَيْكَ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِنِّي فَازَهُبُونَ ﴿٤١﴾ وَءَامِنُوا بِمَا
أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوْلَٰ كَافِرٍ بِهِ ۗ وَلَا تَشْرِكُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتَقُونَ ﴿٤٢﴾﴾

هه‌ئنانی نه‌وه‌ی ئیسرائیل که بچه‌نه‌ ناو نایینی ئیسلام

خودای گه‌وره فرمان ده‌کا به نه‌وه‌ی ئیسرائیل که بچه‌نه‌ ناو نایینی ئیسلام و شوین مومعه‌مه‌د
که‌ون(۴۱) ده‌یان هئینتته جوش و هانایان نه‌دا به هئینانی ناوی ئیسرائیلی باوکیان که پیغه‌مبه‌ری
خودا سه‌لامی خوی لئیی‌یه‌عقوبه و نه‌فرمویت: ﴿يَبْقَىٰ إِسْرَءِيلَ﴾ نه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل، واته: نه‌ی
نه‌وه‌ی عه‌بدی پیواچاکی به فرمانی خودا، ساده‌ی نیوه‌ش وه‌ک باوکتان بکن له‌گه‌ران به شوینی
مه‌قدا، وه‌ک ده‌ئیت: نه‌ی کوپی میهره‌بان نه‌و کاره بکه. نه‌ی کوپی جوامئیر پووبه‌پوی پاله‌وانه‌کان
ببه‌وه. نه‌ی کوپی زانا بگه‌پئ به شوین زانستا و له‌م بابه‌ته. وه هر دیسان به‌م شیوه‌یه‌ خودای
که‌وره نه‌فرمویت: ﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۗ إِنَّهُم كَانَتْ عَبَدًا شَاكِرِينَ﴾^۱ نه‌ی وه‌جه‌ی نه‌وانه‌ی که
له‌گه‌ل نووحا مه‌لمان گرتن، به‌راستی نه‌و عه‌بدتکی شوکرانه‌ بژیر بوو.

ئیسرائیل نازناوی یه‌عقوب بوو سه‌لامی خوی لئیی

ئیسرائیل نازناوی یه‌عقوبه به پئی نه‌و به‌لگه که نه‌بو داودی تیالیسی پیواپه‌تی کردوه له
عه‌بدلای کوپی عه‌باسه‌وه نه‌ئیت: کز مه‌لئ له جووله‌که‌کان له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا بوون(۴۲) فرموی
پئیان: نایه ده‌زانن که ئیسرائیل یه‌عقوبه؟ وتیان نه‌ی خودایه به‌لئ، پیغه‌مبه‌ر(۴۳) فرموی: نه‌ی
خودایه‌ تر شاهی به^۲، ته‌بری پیواپه‌تی کردوه له عه‌بدلای کوپی عه‌باسه‌وه نه‌ئیت: ئیسرائیل وه‌ک
نه‌وه‌یه که تر بلئیت عه‌بدوالله^۳.

به‌هره‌کانی خودا له‌سه‌ر جووله‌که

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿أَذْكَرُوا نَبِيَّ الْوَالِي أَنَّمَتُ عَلَيْكَ﴾ نه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل له بیر تان بی‌ت
چه‌ندم چاکه له‌گه‌ل کردوه. مواهیید نه‌ئیت: نه‌و به‌هرانه‌ی که خودا پئی داون و باسی کردوون و

۱ الاسراء ۳.

۲ الطبری ۱/۵۵۳.

۳ أبو داود الطیالسی ۳۵۶/۵۵، سه‌نه‌ده‌که‌ی خراب نیه.

غیره ز نه وائیش، وهك له تكردنی بهرد و گه زق و شه لاقه ی بۆ ناردن و له به ندهایه تی ئالی فیرعه ون
 بزگاری كردن^۱. نه بولعالبه نه لیت: له به مه ركه اتی خودا كه پیتی داو ن په وانه كردنی پیغه مبه ران له
 ناویاندا و ناردنی ككتیب بۆیان^۲. منیش ده لیتیم: نه مه وهك نه وه یه كه موسا ده فه رمویت پینان: ﴿يَنْقُورِ
 اَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ فِیكُمْ اَنْبِیَاۗءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوْكَاۗءَ وَاَتٰنَكُمْ مَّا لَمْ یُوْتۡ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ﴾^۳ نه ی
 كه له كه م ده بی هه رگیز نیوه نه و چاكه یه له بیر نه كه ن كه خودا ده رباره ی كردوون، كه نه وه موو
 پیغه مبه ره ی هه ر له ناو خۆتان بۆ ناردوون، چه ندین پادشای له ناو خۆتان په یدا كردوو و نه و شته ی به
 نیوه ی داوه، به هیچ كه سی له م دنیا یه دا نه داوه. واته: له چه رخی خۆیاندا. موحه مه دی كوپی نیسحاق
 ریویه تی كردوو له نیبنو عه باسه وه له م نایه ته دا: ﴿اَذْكُرُوا نِعْمَتَ الّٰتِیۡ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ﴾ له بیرتان بیته
 چه ندم چاكه له گه ل كردوون. واته: بیرى نه و به لایانه بكه نه وه به سه ر خۆتان و باب و باپیرانتانه وه،
 كاتى كه بزگاری كردن له ده ستی فیرعه ون وه زه كه ی.

ئاگا دار كردنه وه ی جووله كه به و په یمانیه ی خودا لیبی و درگرتبوون

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَاَوْفُوا۟ بِعَهْدِیۡ اُوْفِیۡ بِعَهْدِكُمْ﴾ په یمانى من به جی بینن، منیش په یمانى
 پیم داو ن به جی دینم. واته: نه و په یمانیه ی كه من لیم وه رگرتن و خسته مه گه ردنتان بۆ پیغه مبه ر(ﷺ)
 كاتى كه په وانه كرا بۆتان، منیش نه و په یمانیه تان بۆ به جی دینم كه به واتان پی كو شوینی كه وتن نه و
 كۆت و زنجیره ی كه له گه ردنتانا بوو به هۆی نه و گونا هه وه كه خۆتان هۆكای بوون^۴. حه سه نی
 به سه ریش هه ر وای وتوو^۵. وه خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِیثَاقَ بَنِیۡ اِسْرٰءِیْلَ
 وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنِیۡ عَشَرَ نَقِیْبًا وَّقَالَ اللّٰهُ اِنِیۡ مَعَكُمْ لَیۡنَ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَءَاتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ
 وَءَامَنْتُمْ بِرُسُلِیۡ وَعَزَّرْتُمُوْهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّا تُكْفِرُنَّ عَنْكُمْ سَعِیَاتِكُمْ وَاَلَدۡخَلَنٰكُمُ
 جَنَّتِ بَحْرِیۡ مِّنۡ تَحْتِهَاۗ اَلۡاَنْهٰرُ﴾^۶ خودا له گه ل نه وه ی نیسرائیل په یمانى به ست، هه ر له خۆیان دوا زده
 كه سه مان بۆ به رپرسیان هه لبژارد و خودا فه رموی: به راستی من له گه ل نیوهم نه گه ر نیوه له سه ر نو یژ و

^۱ الطبری ۱/۵۵۶.

^۲ الطبری ۱/۵۵۶.

^۳ المائدة ۲۰.

^۴ الطبری ۱/۵۵۵ ص ۵۶.

^۵ الطبری ۱/۱۰۹.

^۶ المائدة ۱۲.

زڪات دان هميشه بردهوام بن، به پيڻه مبره کانيشم باوه پتان بي و قديران لاي ٿيوه هيبي و مالي
 خوتان به قهرز بدن به خودا. ٺوا منيش كاره ناله بارو خراپه كانتان پاك و خاوين دهه كه موه و
 ده تانبه مه ناو باغاتيك جوباريان به بردها ده پوا. هه نديكي تر وتويانه ٺو خودايه ي كه په يمانى
 ليوه رگرتن له ته وراتا كه له مو به دوا له نه وهى نيسماعيل پيڻه مبريكي مزن په وانه ده كا، هه مو
 گه لان شويني دهه گون و به رفهرمانى دهن. مه به ست پيى موحه مه ده (ﷻ) هه ركه سى شويني كه وت
 خودا له تاوانه كاني ده بويى و ده يخته ناو به هه شت، دوچار پاداشتي ٺه داته وه. پازى مژده ي نڌرى
 هيئاوه له لايهن پيڻه مبرانه وه سه لامى خويان ليني ده رياره ي موحه مه ده (ﷻ). ٺه بولعاليه ٺه لئيت:
 ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ په يمانى من به جي بينن. واته: به لئيتي له عهده كاني وه رگرتوه بى نايى نيسلام كه
 شويني گون^۱. زه حاك ٺه لئيت: له ٺيبنو عه باسه وه ﴿أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ ٺه لئيت: لئتان پازى ده بم و
 ده تانخه مه به هه شت^۲. سوددى و زه حاك و ٺه بولعاليه و په بيبي كوپى ٺه نه سيش هه رويان وتوه. وه
 خوداى مزن ٺه فهرمويى: ﴿وَلِيَّيْ فَاَرْهَبُونَ﴾ وه هه ر تنيا له خوم بترسن^۳. ٺه مه قسه ي ٺه بولعاليه و
 سوددى و په بيبي كوپى ٺه نه س و قه تاده يه. ٺيبنو عه باس ٺه لئيت: ﴿وَلِيَّيْ فَاَرْهَبُونَ﴾ واته: بترسن
 له و به لانه ي كه دابه زيه سه ريان و باپيرانتان كه ده به زيته سه ر ٺيوه ش وه كوپيى ده م و چاوشتى
 تر كه خوتان ده زانن ٺه مه گواسته نه وه يه له مژده دانوه بى ترساندن، به لكو بگريته وه به ره وه ق و
 شوين پيڻه مبر كه ون و (ﷻ) په ندو ناموزگاري له قورٺان وه رگرن و په پره وي فهرمانه كاني بكن و
 بپوا بينن به هه واله كاني، خودا مه يلى خويه تي هه ركه سى شاره زا ده كا بى سه ر پاسته پى. هه بويه
 ٺه فهرمويى: ﴿وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾ بهواتان هه بي به وه ي كه نارديمه ته خوار، كه
 ٺه مه ش به پاست ده زانى وا ٺيستا له لاي ٺيوه يه. مه به ست پيى ٺو قورٺانه يه كه بى موحه مه ده (ﷻ)
 هاترته خواره وه كه پيڻه مبريكي نه خوينده واره و مژده ده رو ترسينه ر و چراى به وناكه، هه مووى هه قه
 و له لايهن خودا وه يه. ته ورات و ٺينجيليش به پاست ده زانى و به واي پيى هه يه. ٺه بولعاليه وتي له م
 ٺايه ته دا كه خوداى گوره ٺه فهرمويى: ﴿وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾ بهواتان هه بي به وه ي
 كه نارديمه ته خوار. كه ٺه مه ش به پاست ده زانى، ده لي: ٺه ي كومه لي ٺه هلى كتيب بهواتان هه بي
 به وه ي كه له لاي خوتان كه ده لئيت، چونكه ٺيوه ناوى موحه مه ده (ﷻ) له ٺينجيل و ته وراتا له لاتان

^۱ الطبرى ۱/ ۵۵۸ ص ۵۶.

^۲ ابن ابي حاتم ۱/ ۱۴۳.

^۳ الطبرى ۱/ ۵۶۰.

نوسراوه. هر بهم شیوهیه ربوبیت کراوه له مواجهید و په بیعی کوپی نه نس و قه تاده وه. خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوْلَیَّاءَ لِلَّذِیْنَ كَفَرُوا بِدِیْنِکُمْ﴾ مه بنه پیشه نگی نه وانای حاشا له م کتیبه ده کن. نیینو عباس نه لیت: نیوه مه بنه به کم کسی که بپوای پیناکن، که نیوه نو شاره زایه تان هیه که خه لکی تر نیه نتی^۱. جگه له نیوه. نه بو عالی نه لیت: نه فرمویت: نیوه به که مین که س مه بن که بپوا به موحه مد(۱۱۰) ناکن، اته: له جنسی نیوه که نه هلی کتیب پاش نه وه که بیستان په وانه کراوه^۲. حه سن و سوددی و په بیعی کوپی نه نس سیش هه روایان وتوه^۳. نیینو جه ریر ده لی نو زه میره له ﴿بِمَا أُنزِلَتْ﴾ ده که ریته وه بؤ قورئان که له پیشه وه باسما ن کرد. هه ردوو قسه که راستن و په یوه ندن به به که وه، چونکه هه رکه کسی بپوای به قورئان نه بی بپواشی به موحه مد نیه(۱۱۱) هه رکه سیش بپوای به موحه مد نه بی(۱۱۲) بپواشی به قورئان نیه. ﴿أَوَّلَ کَافِرٍ بِهِ﴾ مه بنه پیشه نگی نه وانای که بپوایان پینیه له نه وهی نیسرائیل، چونکه خوانه ناسانی قوپه ییش و خه لکیکی زور له عه ره به کان بپوایان پینه هیتاوه. اته: نیوه ش له نه وهی نیسرائیل مه بنه پیشه نگ له بپوا پینه کردنیدا بیگومان جووله که کانی مه دینه به کم که س بوون که پووی وتاریان تیکرا به قورئان نه وه ده که په نی که به که مین که س ده بن بپوایان به قورئان نه کردوه. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَشْرَوْا بِمَا بِیْئِیْتِیْکُمْ ثَمَنًا قَلِیْلًا﴾ ناشی نیشانه کانی من به نرخیکی کم بفروشن، بیده ن به دنیا و ناره زوه کانی دنیا که زور که من و نامینی. ﴿وَإِذِیْنَ قَاتِلُوْا﴾ سا هه ر له خوم ترستان هه بی. نیینو نه بی حاتم ربوبیه تی کردوه له ته لقی کوپی حه بیبیه وه نه لیت: له خوا ترس (التقوی) نه وه یه کار به فرمانی خودا بکه ی به هیوای به زه می خودا له سه ر پوناکی له لای خوداوه، واز له تاوان بینی له سه ر پوناکی له لای خوداوه و ترسلن له توله ی خودا^۴. ﴿وَإِذِیْنَ قَاتِلُوْا﴾ یانی: خودای گوره هه ره شعیان لیده کا له سه ر نه وهی که نه وه قه ده شارنه وه و به پیچه وانه یه وه کار ده کن و دزایه تی پیغه مبه ر(۱۱۳) ده کن.

﴿وَلَا تَلِیْسُوا اَلْحَقَّ بِالْبَطْلِ وَتَكْتُمُوا اَلْحَقَّ وَانْتُمْ تَعْلَمُوْنَ﴾ (۱۱۴) ﴿وَاقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَءَاتُوا الزَّکٰوةَ وَازْکُمُوْا مَعَ

الرَّکِیْمِ (۱۱۳)

۱ ابن ابی حاتم / ۱۴۵/۱ ص ۵۶.
 ۲ ابن ابی حاتم / ۱۴۵/۱.
 ۳ ابن ابی حاتم / ۱۴۵/۱.
 ۴ ابن ابی حاتم / ۴۵/۱.
 ۵ ابن ابی حاتم / ۱۴۷/۱.

فهددهه کردنی شاردنه وهی ههق و داپوشینی

خودای گه‌وره قه‌ده‌غی کردوه له جووله‌که، که ههق بپیچن به پرپوچوه و ساخته کاری تیا بکن و ههق بشارنه‌وه و فرمانی پیداون که دوور که‌ونه‌وه له شتی پرپوچ و نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تَلْسُوا الْحَقَّ بِالْبَطْلِ وَتَكْفُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ﴾ راستی و په‌وا به ناره‌وا دامه‌پوشن حاشا له و راسته مه‌کن که خوتان ناسیوتانه. خودای گه‌وره لی‌ره دوو شتی لیتقه‌ده‌غه کردوون، فرمانی پیداون که راستی ده‌رخن و به ناشکرا بیلین. هر بویه زه‌حاک له نیینو عه‌باسه‌وه نه‌لئیت: ﴿وَلَا تَلْسُوا الْحَقَّ بِالْبَطْلِ﴾ واته: ههق و ناههق و راستی و درق تیکه‌ل مه‌کن^۱. قه‌تاده نه‌لئیت: ﴿وَلَا تَلْسُوا الْحَقَّ بِالْبَطْلِ﴾ واته: جووله‌که‌یی و گاوری مه‌پیچن به نیسلامه‌وه: ﴿وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ﴾ خوشتان ده‌زانن که ناینی خودا نیسلامه و گاوری و جووله‌که‌یش بیدعه‌یه و له‌لاین خوداوه نیه^۲. هر به‌م جوره‌یش ریویات کراوه له حه‌سه‌نی به‌سریه‌وه^۳. موحه‌مه‌دی کوپی نیسحاق ریویات‌ی کردوه له ویینو عه‌باسه‌وه: ﴿وَتَكْفُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْمُونَ﴾ واته: نه‌و زانیاریانه‌ی که له‌لاتانه ده‌رباره‌ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌م و نه‌وه‌ی پی‌ی په‌وانه کراوه، که لای خوتان ده‌بیین نوسراوه له‌و کتیبانه‌دا له‌به‌ر ده‌ستی خوتان‌دایه و ده‌یزانن^۴. منیش ده‌لئیم: هه‌لده‌گری ئاوا بی ئیوه خوتان ده‌زانن که چ زیان‌یکی گه‌وره به‌خه‌لکی ده‌گا له‌گومرا کردنی خه‌لکی له‌سه‌ر پی‌ی راست و به‌ره و ناگربردنیان. نه‌گر نه‌وانه شوینی نه‌و پرپوچوه‌ی ئیوه که‌وتن که تیکه‌لی هه‌قتان کردوه بق هه‌لخه‌له‌تاندنیان. پونکردنه‌وه‌یانی ناشکرا کردن پیچه‌وانه‌که‌یشی شاردنه‌وه و تیکه‌ل کردنی ههق به‌ناهق. پاشا خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَزْكُوا مَعَ الزَّكِيْنَ﴾ نویژ بکن و زه‌کات بدن، له‌که‌ل کرنوش به‌ره‌کاندا کرنوش به‌رن. موقاتیل نه‌لئیت: خودای گه‌وره نه‌فرمویت به‌نه‌لی کتیب: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ نویژ بکن. واته: له‌که‌ل پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) نویژ بکن: ﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ زه‌کات بدن. فرمانی پیداون که زه‌کات بدن به پیغه‌مبه‌ر(ﷺ): ﴿وَأَزْكُوا مَعَ الزَّكِيْنَ﴾ وه فرمانی پیداون که له‌که‌ل نومه‌تی

^۱ الطبری ۵۶۹/۱.

^۲ ابن ابی حاتم ۱۴۷/۱.

^۳ ابن ابی حاتم ۱۴۷/۱.

^۴ ابن ابی حاتم ۱۴۸/۱.

پیغمبر (ﷺ) کپنوش بهرن. واته: نه فرمویت: له گه ل نهوان بن و وهك نهوان بن^۱. خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَأَزْكُوا مَعَ الْزَّكِيَّينَ﴾ له گه ل کپنوش بهران کپنوش بهرن. واته: له گه ل خاوه نباوه پان بن له ناکاره چاکه کانیاندا، وه له چاکترین ناکاره کانیان و تهاو ترینیان نویژکرنه. زوری له زانایان نهام تابه تیان کردوه ته به لگه له سر پابه ند بوون به کومه له وه.

﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (۱۱)

هه ره شه کردن له نه هلی کتیب له سر نه وه که فرمان نه دن به خه لکی چاکه بکه نکه چی خویان پابه ند نابن پینه وه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ نایا ئیوه که فرمان بهو خه لکه نه دن چاکه بکن. خوتان فراموش ده کن، له گه ل نه وه یشا هر خوتان کتیب خویندوون؟ دهی چیتانه تیناگن؟ خودای گوره نه فرمویت به نه هلی کتیب، نه وه کی شایسته ی ئیوه به که فرمان به خه لکی نه دن چاکه بکن که چی خوتان له بیر ده کن و نه وه به خه لکی ده لئین خوتان نایکن که چی ئیوه له گه ل نه وه یشا کتیب ده خویننه وه، خوتان ده زانن تابه نه و کاره تان پیچه وانه ی فرمانی خودا نیه؟ ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دهی چیتانه تیناگن. ئیوه ناوا به خوتان ده کن، بچی وشیارو به ناگا نابنه وه و هه لئاسن و چاو بکه نه وه، نه مه وهك نه وه وایه که عه بدوره زاق نه لیت: له موعه مه ره وه له قه تاده وه له م تابه ته دا: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ نایا ئیوه که فرمان بهو خه لکه نه دن چاکه بکن، خوتانی ئی هه لاده ویرن؟ وتی: نه وه ی ئیسرائیل فرمانیان نه دا به خه لکی که گوئیایه لی فرمانی خودا بکن و لئی بترسن و چاکه بکن، که چی خویان به پیچه وانه وه ده جوولانه وه خودای گوره یشا سه رزه نشتی کردوون^۲. سوددیش هه روای وتوه. ئیبنو جوره یج نه لیت: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ﴾ نایا فرمان نه دن بهو خه لکه که چاکه بکن. نه هلی کتیب و دوپوه کان فرمانیان نه دا به خه لکی که نویژ بکن و پوژوو بگرن. که چی نه وه ی به خه لکیان دهوت خویان نه یان ده کرد. خودای گوره سه رزه نشتی ده کردن له سر نه وه. هه رکه سی فرمان به چاکه بکا ده بی خوی له خه لکی زیاتر و چاکتر هه ولی بقر بدات^۳. موحه مه دی کوپی ئیسحاق پیوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه، نه لیت: ﴿وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ خوتانی ئی هه لاده ویرن و ﴿وَأَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا

^۱ الکشاف ۱/۱۳۳ ص ۵۷.

^۲ عبدالرزاق ۱/۴۴.

^۳ الطبری ۲/۸ ص ۵۷.

تَعْلُونَ ﴿ واته: نٿوه ڀڳري له خه لکي ده کن له سر خوانه ناسي به هڙي ٿو پڙغه مبه رانه که بٿان ماتون و ٿو به لٿينه له ته وراتا هاتوه که چي خٿان هه لاده وڙين و جيا ده که نه وه. واته: نٿوه حاشا ده کن له و په يمانه ي که تيدا هاتوه بٿان ده بيٿي بھواتان هه بيٿي به و پڙغه مبه رهي من و په يمانه که ده شڪينن، حاشا ده کن له وه ي ده ميزانن له کتبيبه که مدا^۱. مه به ست ٿو هه يه، خوداي گه وره زه ميان ده کا له سر ٿو نا کاره يان، نا گاداريان ده کاته وه له و هه له و تاوانه ي ده رياره ي خٿيان ده يکن، که فرمان به خه لکي ٿه کن چا که بکا و خٿيان نايکن. مه به ست له زه م کردنياندا ٿو هه نيه که فرمان به چا که ده کن که چي خٿيان پٿي هه لئاسن، چونکه فرمان به چا که کردن شتي کي چا که، پٿويسته له سر هه موو زانايه ک پٿي هه لسي، به لام پٿويسترو چا کتر وايه که زاناکه ش خوشي له گه ل ٿو خه لکه دا به و کاره هه لسي، خٿي له وان جيا نه کاته وه. وه ک شوعه يب سه لام ي خوي لٿيبي و تي: ﴿ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكُمْ إِلَّا مَا أَنْهَكُمُ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَقْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴾^۲ ٿه گه ر دٿان ده وه ستي م و ده لٿيم فلان کار مه کن، خو نياز م ٿو هه نيه خو م بيکه م، نيازي من هه ٿو هه يه تا بتوانم کارويارتان سامان بده م به ثاوات گه يشتنم هه ر به خوايه و خو م به و سپار دوه وي لاي ٿو ده گه پڙمه وه. هه موو فرمان به چا که و چا که کردني واجب ه، هچ کاميان به ٿو ي تريان له سر که س نا که ويٿي به و ته ي سه حيحي زاناياني پڙشينه و پاشينه ش. ٿيمامي ٿه حمه د پڙوايه تي کردوه له ٿه بو و اٿيله وه، ٿه لٿيت: و ترا به ٿوسامه که من له پڙشيه وه بووم: نايه قسه له گه ل عوسمان نا که ي؟ و تي: نٿوه خٿان ده بينن من قسه ي له گه لا نا که م مه گين نٿوه ي لٿنا گادار ده کم. من قسه م له گه لا کردوه ده رياره ي ٿو شتانه ي له نيوان خو م و ٿو دا بووه. بي ٿو هه ده رگاي شتي بکه مه وه که پٿم خو ش نيه يه که م که س بم بيکه مه وه، سويند به خوا من نالٿيم به پڙواي تو چا کترين که سي. با به رپرسيشم بويي. دواي ٿو هه ي بيستم له پڙغه مبه ري خودا ﴿ ۱ ﴾ ٿه يفه رموو، وتيان چيت لٿبيستوه که ٿي فه رموو؟ و تي: بيستم ٿه يفه رموو: پڙواي ده هٿنري فري ٿه دري ته ناو نا گره وه له پڙي قيامه تا پيخوله کاني ده رده په پڙي و ٿه يسو پڙننه وه، وه که ر ناشي ده گه ري، خه لکي ناو نا گره ده وري ٿه دن و ده لٿين: ٿي فلان! بڙجي ٿه مه ت به سر هاتوه؟ ناياتو فه رمانت پڙنه ٿه داي به چا که کردن و پڙگريت ل ٿه ده کردين له خراپه؟ ده لٿي: من فرمانم پڙده کردن به چا که کردن، به لام خو م نه م ده کرد، خراپه م لي ته ده غه ده کردن به لام خو م ده کرد^۳. بوخاري و موسليميش پڙوايه تيان کردوه^۱. ٿيراهيمي نه فعي

۱ الطبري ۷/۲

۲ هود ۸۸

۳ احمد ۲۰۵/۵ ص ۵۷ سه حجه.

ثَلَيْت: من حزم له قسه كردن نيه له بهر ئه م سى ئايه ته: كه خودای گوره ئه فه رمويت: ﴿أَتَأْمُرُونَ
 النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ نایا نئیوه كه فرمان ده كن به و خه لكه كه چاكه بكه ن، خوتانی ئی
 مه لاده وین؟ وه ئه فه رمويت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ أَسْأَلُ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿۱۷﴾ كَبْرًا مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ
 تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾^۱ ئه ی كۆمه لی خاوه نباوه پان، بۆ قسه ده كن و كرده وه ی له كه لدا نیه؟ خودا
 زۆر له وه توپه به كه نئیوه شتێك بلێن و نه یك ن.^۲ وه له سه ر زمانى شوعه بیهش ئه فه رمويت: ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ
 أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَكُم عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾^۳
 ئه گه ر دژتان ده وه ستم و ده ئیم فلان كار مه كن، خو نیازم ئه وه نیه كه خو م بیه كم، نیازه من هه ر
 ئه وه به تا ده توانم كارو بارتان سامان بده م، به ئاوات كه یشتنیشم هه ر به خودایه و خو م به و سپاردوه
 و به ره و ئه و ده كه پێمه وه .

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿۱۸﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ

زَجْمُونَ ﴿۱۸﴾

هانا بردن بۆ خوڤاگری و نوێژکردن

خودای گوره ئه فه رمويت: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ بۆ خوڤاگری و
 نوێژکردن هانا به رن، كه ئه م كاره زۆر دژواره مه گین هه ر بۆ ئه و كه سانه ی كه خویان به زل نازانن.
 خودای گوره فرمان ئه دا به عه ده كانی ئه وانه ی به هیوای دنیا و قیامه تن به هانا بردن بۆ خوڤاگری
 و نوێژکردن، وه ك موقاتیلی كۆپى عه یان له ته فسیری ئه م ئايه ته دا ئه لیت: هانا به رن بۆ وه ده ست
 هینانی پۆزی سوای به خوڤاگری له سه ر فه رزه كان و نوێژکردن. ده رباره ی خوڤاگری و تراوه: مه به ست
 پێی پۆژوو گرتنه^۴. موجهیدیش هه ر وای وتوه، قورتوبی و كه سانی تریش ئه لێن: هه رله به ر ئه وه به
 په مه زان ناو تراوه به مانگی خوڤاگری^۵. وه ك فه رموده یش ئاماژه ی پێكردوه. و تراویشه: مه به ست له
 خوڤاگری واز هینانه له گونا ه، بۆیه داویه تیه پال عیباده ته كان. به رزترین په لیان نوێژکردنه. ئیبنو

^۱ فتح الباری ۶/۲۸۱، مسلم ۴/۲۲۹۱.

^۲ الصف ۲-۳.

^۳ القرطبی ۱/۳۶۷.

^۴ هود ۸۸.

^۵ ابن ابی حاتم ۱/۱۵۴ ص ۵۸.

^۶ القرطبی ۱/۳۷۲.

نبی حاتم پیوایه تی کردوه له عومری کوپی خه تابه وه په زای خوی لیبی نه لیت: خوپاگری دوو جوړه، خوپاگری له سر به لا و موسیبه نه وه چاکه. چاکتر له وه خوپاگری له سر قه ده غه کراوه کانی خودا. وه نه لیت: وه ک نم قسه ی عومره پیوایه تیش کراوه له حه سنی به سریه وه^۱. که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَالصَّلَاةَ﴾ نویژ. بیگومان نویژ مه زنتین یارمه تی دهره بق مانه وه و به رده وامی له سر کار، وه ک نه فهرمویت: ﴿أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِابْنِ الصَّلَاةِ تَتَعَنَّى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾^۲ نه وی بۆت به پی کراوه له م کتیبه بیخوینه وه و نویژ بکه، نویژ کردن مرفق له کاری ناشرین و نارپه و ده پاریزی، یادی خودا گوره تره. نه و زه میره له ﴿وَأَنهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ دایه، ده گه ریته وه بق نویژ. نه مه قسه ی مواهیده، نیبو جه ریریش نه م پایه ی هه لباردوه. هه لیش ده گری بگ ریته وه بق ده قه که که وه سیه ت کره به و. وه ک خودای گوره له به سه رماتی قارووندا نه فهرمویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ تَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُقْبَلُهَا إِلَّا الصَّكِرُونَ﴾^۳ نه وانه ی شاره زاییان پیدرابوو ده یان ووت: هه ی مال ویران، هه رکه سی باوه پی به خودا هه بیت و ناکار چاک بی، به و خه لاته ی خودا ده یداتی چاکتره و نه و خه لاته ش هه به شی خوپاگرانه. وه نه فهرمویت: ﴿وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَع بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾^۴ و ما یلقنھا إلا اللّٰین صبروا و ما یلقنھا إلا ذو حظ عظیم^۵ چاکه و خرابه وه ک یه ک نین، تق هه میشه وه لاهی چاکتر بده رده وه. نه و سا که سی له گه ل تق دوژمنه ده بیته دوسی نزیک. نه م کاره ش هه ر توشی که سانی ده بی که بتوانن خوپاگر بن، هه رکه سیش نه و کاره ی توشی بی، دیاره نقر به خته وه ره. وات: نه م وه سیته توشی که سی نابی مه گین نه وانه ی که خوپاگرن. چونکه نه وانه ی توشی نه م کاره ده یان نقر به خته وه رن. به هه موو هه لسه نگاندنه کان خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَأَنهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ یانی: گران و قورسه ﴿إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ مه گین نه وانه ی که له خوا ترسن خویان به زل نازانن علی کوپی نه بو ته لحه له نیبو عه باسه وه نه لیت: یانی: نه وانه ی بپوایان هه یه به وه ی که خودا

۱ ابن ابی حاتم/۱/۱۵۵.

۲ العنکبوت ۴۵.

۳ القصص ۸۰.

۴ فصلت ۳۴-۳۵.

په‌وانه‌ی کردووه^۱. پاشان خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾
 نه‌و که‌سانه‌ی سوور ده‌زانن توشی په‌روه‌ردگاریان ده‌بن و ده‌گه‌پینه‌وه بۆ لای خۆی. نه‌مه ته‌واو که‌ری
 ده‌قه‌که‌ی پیش خۆیه‌تی. واته: نویژ یان نه‌و وه‌سیته نۆر قورس و گرانه: ﴿إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾^(۱۵) الَّذِينَ
 يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ ﴿مه‌گین نه‌وانه‌ی که له خوا ترسن و چاک ده‌زانن که ده‌چنه به‌رده‌م خودای
 گوره له و له بۆژی قیامه‌تا و ناماده ده‌کرین: ﴿وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ده‌گه‌پینه‌وه بۆ لای نه‌و، به‌ دادوهری
 خۆی هه‌چی ویستی لیبئى ده‌یکا. هه‌ریویه کاتى چاک زانیان که زیندوو ده‌بنه‌وه و پادا‌شت وه‌رده‌گرن،
 نیتر خوا په‌رستی و وازه‌ینان له ناره‌واکان لایان ناسانه. وه‌ خوی گوره نه‌فهرمویت: ﴿يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ
 مُلَاقُوا رَبِّهِمْ﴾ واته: نه‌وانه سوور ده‌زانن ده‌گه‌نه په‌روه‌ردگاریان. نیینو جه‌ریر نه‌لئیت: عه‌ره‌به‌کان یه‌قین
 به‌ گومان و گومان به‌ گومان ناوده‌بن نۆر له ناوه‌کان هه‌یه که ناوی نه‌و شته‌یه و دژه‌که‌شیه‌تی. وه‌ک
 خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا﴾^۲ تاوان باران ناگریان به‌ چاوی
 خویان دی زانیان هه‌ر تئى ده‌کون. منیش ده‌لئیم: له‌ فهرموده‌ی سه‌حیجا هاتووه: خودای گوره له
 بۆژی قیامه‌تا نه‌فهرموی به‌ عه‌د: ئایا هاوسه‌رم پینه‌دایت؟ ئایا پیزم لینه‌گرتی؟ ئایا نه‌سپ و وشترم
 بۆ پام نه‌هینای و وازم لینه‌هینای ده‌سه‌لات دار بی و پابویری؟ نه‌ویش ده‌لئى: به‌لئى، خودای گوره
 نه‌فهرمویت: ئایا ده‌ترانی که تق پیم ده‌گه‌ی؟ ده‌لئى: نه‌خه‌یه‌ر، خودای م‌گه‌وره‌ش نه‌فهرمویت: نه‌مپۆ
 منیش تق له‌ بیر ده‌که‌م وه‌ک تق منت له‌ بیر کرد^۳.

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاِنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ﴾^(۱۷)

وه‌ بیره‌ینانه‌وه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل به‌ پیزم لینه‌نیان زیاتر له‌ گه‌لانی‌تر

خودای گوره نه‌فهرمویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاِنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ﴾ نه‌ی
 نه‌وه‌ی ئیسرائیل بیر له‌ و چاکه‌ بکه‌نه‌وه که من ده‌رباره‌تانم کردووه، له‌ چاو خه‌لکی هه‌موو دنیا زیاتر
 پیزم له‌ نپوه‌ نا، خودای گوره نه‌و به‌هه‌رانه‌یان وه‌ بیر دینه‌تته‌وه که خه‌لاتی کردووه به‌ بابو باپیرانیان
 و پیزم لینه‌وان به‌ په‌وانه‌کردنی پیغه‌مه‌به‌ران له‌ ناویاندا نارده‌نی کتیب بۆیان و پیزم لینه‌وان به‌سه‌ر گه‌لانی

^۱ الطبری ۱۶/۲ ص ۵۸.
^۲ الکهف ۵۳.
^۳ مسلم/۴/۲۲۷۹.

سپرده می خورایند. و هک خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ أَخْرَجْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ﴾^۱
 نه وانیشمان له پوی زانیاره وه له چاو خه لکی تردا به ریزتر گرت. وه نه فرمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أَدْخَرْتُمْ أَنفُسَ اللَّهِ فَمَوْءُونَ لَهُمْ فَأَجْزَلْ أَلِيفَةً يَوْمِيكُمْ أَلَمْ يَأْتِكُمْ مَوْءُودٌ مِّن مَّاءٍ يَمُوذُ فَمَا تَبَوَّءْتُم مِّن دُونِهِ إِفْكًا كَبِيرًا﴾^۲
 نه کاتش موسا به هوزه که ی خوی وت: که سه کانم ده بی هرگیز نه و چاکه یه له بیر
 نه کن که خودا ده رباره ی کردون. که نه و هموو پیغه مبه ره ی هر له ناو خوتان بق په وانه کردوو.
 چه ندین پادشای له خوتان پیدا کردوو و نه و شته ی به نیوه ی داوه، به هیچ که سی له م دنیا دا
 نه داوه، نه بو جه عفری بازی نه لیت: له په بیعی کوپی نه نه سه وه، نه بولعالیه وه له م ده قدا که خوی
 گوره نه فرمویت ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾^۳ وه من ریزم داون به سهر هموو خه لکی دنیا. نه لیت:
 ریز دراون به سهر خه لکی نه و سرده مه ی خورایندا به نارنی پیغه مبه ران و کتیب و پادشایان بویان،
 چونکه هموو سرده مه ی دنیا یه کی خوی مه یه^۴. هر به و جزره پویات کراوه له مواهید و په بیعی
 کوپی نه نه س و قه تاده و نیسماعیلی کوپی نه بو خالیده وه^۵.

نومه تی موحه مهد (ﷺ) به ریز تره له نه وه ی نیسرافیل

که ده وتری نه م نومه ته به ریزتره له نه وی نیسرافیل به پی نی نه نایه ته یه که خودای گوره پوی
 وتاری ده کاته نه م نومه ته و نه فرمویت: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
 عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ يَخْتَرُ الْأَهْلَ الْأَكْتَبَ لِكُلِّ أُمَّةٍ خَيْرًا لَّهُمْ﴾^۶
 نه وی دنیا دا سرتان هه لداوه، فرمان به چاکه نه دن و پی له ناروا ده به ستن، باوه ریشتان به
 خودا مه یه، خق نه گهر نه هلی کتیبیش به ویان به نینایه، بویان چاکتر بوو. نه وانیش می وایان تیدایه
 خاوه نباوه پن، به شی زدریشیان له پی خودا لایان داوه. وه له موسه نه د و سه نه ده کانیشا هاتوو له
 مواویه ی کوپی حیده ی قوشیری وه نه لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویت: نیوه جیگره وه ی

۱ الدخان ۲۲.

۲ المائدة ۲۰.

۳ ابن ابی حاتم ۲۴/۲ ص ۵۸.

۴ ابن ابی حاتم ۱/۱۵۸.

۵ ال عمران ۱۱۰.

(توفون) حه فتا ثومه تن، نئوه چاکترین و بهریتزترینانن له لای خودا. فه رموده له م باره یه وه زوره له

لامی نایه تی: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا أُقْرِبْتُمْ لِلنَّاسِ أَنْ تَبْسُطُوا إِلَيْهِمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَقُولُوا لِلنَّاسِ حَسْبُنَا اللَّهُ﴾

﴿وَأَقْرَبُوا يَوْمَ لَا تَجْرِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ (۱۸)

خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَأَقْرَبُوا يَوْمَ لَا تَجْرِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ خوتان بپاریزن له و پژهه ی کهس تاوانی ناچیته سر کهسی تر. نه وه بو له سه ره تا دا خودای گوره باسی به هره کانی خوی بق کردن،

پاشان ده یان ترسینن له کاره سات و به لا به رده و امانه ی پژه ی قیامت و نه فه رمویت: ﴿وَأَقْرَبُوا يَوْمَ﴾

خوتان بپاریزن له پژه ی، واته: ﴿لَا تَجْرِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ کهس تاوانی کهسی تر

هه لئاگر ی. وه ک خودای گوره له نایه تی تریشدا نه فه رمویت: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ ههچ کهس

بازی گرانی ههچ کهس ناگریتته کول. وه نه فه رمویت: ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُنْبِئُهُ﴾ له و پژهه دا

هه ره که سنی کاری خوی هه یه و نایه پره زیتته سر کهسی تر. وه نه فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ

وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا تَجْرِي وَالِدٌ عَنْ وَادِيهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا﴾ نه ی خه لکینه! ده بی له

په روه ردگار تان ترستان هه بی، ترسی نه و پژهه تان هه بی که ههچ باوکیک توبالی فه رزنده ی خوی له سه ر

نه، ههچ فه رزنده یه کیش بق باوکی سودی نابن. نه مه نیتر نه و په پی ته نگانه یه که باوک و کوپ نه یان

په رزیتته سه ره یه کتری.

ههچ تکا و بارمه ته یه ک له خوانه ناس و هرنئاگری و یاره مه تیش نادرین

خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ﴾ تکای کهس بق کهس وه رنئاگری؛ واته: له

خوانه ناسان. وه ک نه فه رمویت: ﴿فَمَا نَعْمُهُمْ شَفَعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ نیتر تکای تکا کاران ههچ به هره یه کیان بق

نادا. وه ک خودای گوره ده رباره ی خه لکی ناو ناگر نه فه رمویت: ﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ﴾ (۱۹) ﴿وَلَا صِدْقٍ حَمِيمٍ﴾

نیتتاش نه تکا کارمان هه یه و نه هاوه لئیکی دل سو زیش. وه لیره دا نه فه رمویت: ﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾

۱ احمد / ۳/۵/۴۴۷/۴، تحفة الاحوذی / ۲۵۲/۸، ابن ماجه / ۱۴۳۲/۲، فه رموده یه کی سه حهحه.

۲ الانعام ۱۶۴.

۳ عبس ۳۷.

۴ لقمان ۳۳.

۵ العنثر ۴۸.

۶ الشعراء ۱۰۰-۱۰۱.

نه بارمته‌ی تیدا هیه. واته: قوربانیشی تیدا وهرناگیری. وهك خودای گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَرًا فَلَنْ يُفْعَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ نِيلٌ مِنْ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَىٰ بِهِ﴾^۱ نه‌وانه‌ی خوانه‌ناس بوون و هر به خوانه‌ناسی مردوون، هرکامیکیان نه‌گر پپی نه‌م زه‌میننه نالتونیش به بارمته‌بدا، هرگیز سودی پیناگه‌یه‌نی. وه نه‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ﴾^۲ نه‌و که‌سانه‌ی خوانه‌ناس بوون، نه‌گر هرچی له زه‌میندا هیه و ماله و نه‌ونده‌ی تریشی له‌گال‌خه‌ن و به هیواشی بن له سزای پوژی قیامت پزگاریان کا و خوئیانی پی بکپنه‌وه جینگه ناگری و به هیچ ناچی و نازاری زود به زانیان هر تووش ده‌بی. وه نه‌فهرمویت: ﴿وَإِنْ تَعَدَّلَ كَلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا﴾^۳ هرچی مال و دنیاش هه‌بی و له‌لای نه‌و بی له قهره‌بوی خویدا پیدا قبول ناگری. وه نه‌فهرمویت: ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَىٰكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَىٰكُمْ﴾^۴ نیر نه‌میو نه له‌وانه‌ی نیوه نه له‌وانه‌ی خوانه‌ناس بوون سهرافه‌تان لیوه‌رناگری، جیتان هر ناگره و هر نه‌ویشتان پی په‌وایه. خودای گه‌وره نه‌فهرمویت نه‌گر برها نه‌هینن به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و شوینی نه‌کون له‌و په‌یامه‌دا پی هاتوه، کاتی که ده‌چنه‌وه بولای خودا له پوژی قیامت‌دا به‌و ماله‌وه بیگومان نزکی و تکای هیچ که‌سی سودیان پیناگه‌یه‌نی هیچ بارمته‌یه‌کیشیان لیوه‌رناگری با به‌نه‌ندان‌ی پپی هه‌موو زه‌مین نالتونیشی بی. وهك خودای گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿مَنْ قَبِلَ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَعَةٌ﴾^۵ پیش نه‌وه نه‌و پوژه بیت، که نه‌و پوژه نه‌کپین و فروشتن ده‌مینی و نه‌تکا و نه‌دوستایه‌تی. وه نه‌فهرمویت: ﴿لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ﴾^۶ نه‌کپین و فروشتن هیه و نه‌دوستایه‌تی و هاره‌لی. وه لیوه‌یشدا نه‌فهرمویت: ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾^۷ وه نه‌مانه یارمه‌تیش نادرین. واته: هیچ که‌سی نیگه‌ران نابی بویان پزگاریان بکا له سزای خودا، وهك له پیشه‌وه باسکرا هیچ که‌سی به‌زه‌بی نایاتوه پبیاندا له خزم و که‌س و کار و بارمته‌شیان لیوه‌

۱ ال عمران ۹۱

۲ المائدة ۳۶

۳ الانعام ۷۰

۴ الحديد ۱۵

۵ البقرة ۲۵۴

۶ ابراهيم ۳۱

ناگیرئ. وهك به زبى پيا هاتنه وهو كه سيش نايه به هاواريانه وه و خوشيان هيچ دهسه لاتيكيان نيه .
 وهك خوداي گوره نه فهرمويٽ: ﴿قَالَ لِمَنْ قُوَّةٌ وَلَا نَاصِرٌ﴾^۱ نه وه هيچ هيٽيكي ههيه و نه يارمه تي دهر .
 واته: خوداي گوره هيچ بارمته و تكايه وهرناگريٽ له وانهي كه بپوايان پيٽي نيه و كهس ناتواني له نه وه
 بزگاريان بكا و هيچ كهسي له دهستي دهرناچيٽ و كه سيش بويٽ نيه په ناي بدات. وه نه فهرمويٽ:
 ﴿وَهُوَ يَجْبِرُ وَلَا يُجْبَرُ عَلَيْهِ﴾^۲ په ناي په نا به ره و دزيٽ نه وه په نا نادريٽ. وه نه فهرمويٽ: ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا
 يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا ۝ وَلَا يُؤْتِي قَوْلًا أَحَدًا﴾^۳ نه وه پوٽه كهس وهك نه وه سزانا دهن، كه سيش وهك نه وه به زنجير
 شه ته ك نادريٽ. وه نه فهرمويٽ: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَنصُرُونَ﴾^۴ بل هُرَّ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ^۵ چيتانه بويٽي به هاناي
 يه كتره وه نايه ن؟ نه مٽو هه موو بيده نك و ملكچ وه ستاون. وه نه فهرمويٽ: ﴿فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ
 أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قَرِيبًا نَاءُ إِلَهَةٍ بَلَّ صَلُّوا عَنْهُمْ﴾^۶ ناي بويٽي نه وه شتانه ي جگه له خودا ده يان په رست تا
 به وه هوي وه له خويان نزيك كه نه وه هيچ به هانايانه وه نه هاتن؟ به لكو گوم بوون لٽيان. زه ححاك له
 نيبنو عه باسه وه نه لٽيت: له م نايه ته دا: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَنصُرُونَ﴾ چيتانه بويٽي به هاناي يه كتره وه نايه ن؟
 واته: چيتانه بويٽي نايه ن نه مٽو پاريزگاريان لٽيكن له نيٽمه، نه وه پوٽه پوٽي نيوه نيه و هه رگيز
 ناتوانن يارمه تيان بدن^۱. نيبنو جه رير نه لٽيت: ﴿وَلَا هُمْ يُنصُرُونَ﴾ نه وه اته يارمه تي نادريٽن، نه لٽيت: نه
 بارمته و نه قوريان يان لٽيوه رناگريٽ و له وه پوٽه دا هيچ كهسي يارمه تيان نادا و تكايان بؤ ناكا،
 خو شه ويستي نيوان هه موو به تال ده بيته وه و به رتيل و تكا كردن نامينيٽ، خو به زل زاني و هاوڪاري
 يه كتره هيچ دهوري نامينيٽ. دهسه لات هر دهسه لاتي خوداي جه بار و دادوره كه هيچ تكاكارو
 يارمه تي دهريٽ سودي نيه، هه ركهس به پيٽي خرابه ي خويٽي تو له ي خويٽي وه رده گريٽ و چا كه يش به
 چهن د باره وهك خوداي گوره له م ناياتانه شدا نه فهرمويٽ: ﴿وَقَفُّواهُمْ مَسْئُولُونَ﴾^۷ مَا لَكُمْ لَا تَنصُرُونَ

الطارق ۱۰

المؤمنون ۸۸

الفجر ۲۵-۲۶

الصفافات ۲۵-۲۶

الاحقاف ۲۸

الطبرى ۳۶/۲ ص ۵۹

﴿۵۰﴾ بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُتَسَلِّمُونَ ﴿۱﴾ رایان بگردن دهی برسایریان لیبکری، چیتانه بق به هانای به کتره وه نایه ن،

نه مرؤ هه موو بیده نگ و ملکه چ وه ستاون.

﴿وَإِذْ بَجَّيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ

بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿۵۱﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَاجَيْتْنَاكُمْ مَّاءً مَّرْفَأًا ۚ وَآلِ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ نَظَرُونَ ﴿۵۰﴾

ناکامی نه وهی نیسرائیل له فیرعهون و نفرؤ بوونی هوزی فیرعهون

خودای گوره باسی به هره کانی خزی ده کا له سه ر نه وهی نیسرائیل و نه فه رمویت: ﴿وَإِذْ

بَجَّيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ بیر بکه نه وه کاتیک که بزگارم کردن له فیرعهون و

دارو دهسته که ی، که سزای سهختیان نه دان. بزگارمان کردن له دهستیان کاتی که له گل موسا

پوشتن. واته: فیرعهون و دارو دهسته که ی به رده وام نازاری نه وی نیسرائیلیان نه دا، چونکه فیرعهون

نه فرینی خوی لیبی خه ویکی بینیبوو زؤر ترساند بووی. له خه ویدا ناگریکی دی له قودسی پیروزه وه

دهرچوو، پؤشته ناو هه موو ماله قیبتیه کان له ولاتی میسرا. نه چوو ماله کانی نه وهی نیسرائیل. مانای

خه وه که نه مه بوو که دهسه لاته که ی له ناو ده چی به دهستی پیاویک له نه وهی نیسرائیل. و تراوه:

نه وانه ی که به شهو له لای ده بوون پیمان دهوت: نه وهی نیسرائیل به هیوای هانتی پیاویکن له خویان

که ده بیته گوره وه خاوه ندهسه لات، له و کاتوره فیرعهون نه فرینی خوی لیبی فه رمانی کوشتنی نه و

کوپانه ی دا که له دایک ده بن له نه وهی نیسرائیل و کچه کانی هیشته وه. بزیرایشی دا که هه موو نه وهی

نیسرائیل به کار بیتن له کاره زؤر گران و خرابه کاندا. لیره دا ته فسیری نه و جه زره به دانه به سه رپیرنی

مناله کان کراوه. وه له سوورته ی نیبراهیمیشدا نامازه ی پیکراوه. وه ک خودای گوره نه فه رمویت:

﴿يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ زؤر خراب نازاریان نه دان

کوپه کانیان لیسر ده برین، ژنه کانیان به زیندوی ده هیشته وه. وه له سوورته ی قه سه سدا به و زوانه

باسی دیت به ویستی خوی گوره. هه ریوی لیره دا نه فه رمویت: ﴿يَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ

نِسَاءَكُمْ﴾ کوپه کانی سه رده برین و ژنه کانی به زیندوی ده هیشته وه. بق نه وه نه م ده قه بیته ته فیسر

بق نه و به هرانه ی که خودای گوره پی به خشیون که نه فه رمویت: ﴿يَسُومُونَكُمْ﴾ زؤر خراب سزایان

۱ الصافات ۲۴-۲۶.

۲ ابراهیم ۶.

نه‌دان، پاشان ته فسیری نه مه ده‌کا لویدا و نه‌فهرمویت: ﴿أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾^۱ له بیرتانیسی
چندم چاکه له‌گه‌ل کردون. به‌لام کاتی له سووره‌تی ئیبراهیمدا نه‌فهرمویت: ﴿وَذَكَرَهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾^۲
پژده‌گانی خودایان وه بیر بهینه‌وه. جیی خویه‌تی که لیره‌دا نه‌فهرمویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ سَاءَ الْعَذَابِ
وَيَذِّحُونَ آبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ زور خراب نازاریان نه‌دان، کوره‌کانیان سه‌رده‌بیری و
ژنه‌کانیان به زیندویی ده‌هیشتنه‌وه. باسی سه‌ریپینی به دویدا هیتاوه بۆ نه‌وهی نو هه‌موو به‌هره‌یه
بکاته به‌لکه له‌سه‌ر نه‌وهی ئیسرائیل. فیرعه‌ون ناویک بووه بۆکه‌سی که ده‌سه‌لاتی بووه به‌سه‌ر میسرا
خوانه‌ناس بووه له‌عه‌مالیقه‌کان و غیره‌ز عه‌مالیقه‌کانیش. وه ک چون قه‌یسه‌ر ناویک بووه بۆ
هرکه‌سی ده‌سه‌لاتی هه‌بووه به‌سه‌ر پۆم و شامدا و خوانه‌ناسیش بووه. وه کیسرا ناویک بووه بۆ
هرکه‌سی ده‌سه‌لاتی هه‌بووه به‌سه‌ر فارسه‌کاندا، توبه‌ع یش ناویک بووه بۆ که‌سی ده‌سه‌لاتی هه‌بووه
به‌سه‌ر یه‌مه‌ندا و خوانه‌ناسیش بووه، نه‌چاشی بۆ که‌سی به‌کار هیتراوه که ده‌سه‌لاتی هه‌بووه به‌سه‌ر
حه‌به‌شه‌دا. پاشان خوی گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ گه‌لیک تا‌قی
کردنه‌وهی گه‌وره هه‌بوو له‌په‌روه‌ردگارتانه‌وه. ئیبنو جه‌ریر نه‌لیت: له‌وهی که به‌سه‌رمان هیتان له
پزگارکردنتان له‌و سزایه که توشتان هابوو به‌ده‌ستی فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌یه‌وه، به‌خوتان و باب
و باپیرانتانه‌وه، نه‌وه به‌لایه‌کی زور گه‌وره بوو له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتانه‌وه که توشتان هاتبوو. واته:
به‌هره‌یه‌کی زور گه‌وره بوو به‌سه‌رتانه‌وه له‌وه‌دا^۳. نه‌سلی به‌لا تا‌قی کردنه‌وه‌یه، بۆ چاکه و خرابه‌یش
به‌کار ده‌هیتیری. وه‌ک خودای گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿وَنَبَلَّوْكُمْ بِالسَّيْرِ وَالْفَيْرِ فِتْنَةً﴾^۴ وه نیمه‌به‌خرابه و
به‌چاکه بی تا‌قیان ده‌که‌ینه‌وه تا‌چاک و خراب ده‌رکوی. وه نه‌فهرمویت: ﴿وَيَلَوْنَهُمْ بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^۵ به‌خوشیان و به‌ناخوشیانی‌شمان تا‌قی کردنه‌وه، سا به‌لکو بگه‌پینه‌وه.
ئیبنو جه‌ریر نه‌لیت: زورجار له‌باره‌ی شه‌په‌وه ده‌وتیری: (بلوته ابلو بلا) وه له‌باره‌ی خه‌یره‌وه
ده‌وتیری: (ابلیه ابلو بلا)^۶. پاشان خودای گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ

^۱ البقره ۴۰
^۲ ابراهیم ۵
^۳ الطبری ۴۸/۲
^۴ الانبیاء ۳۵
^۵ الاعراف ۱۶۸
^۶ الطبری ۴۹/۲

وَاعْرِضْ آلَ فِرْعَوْنَ وَأَتْسَرَ نَظْرُونَ ﴿١٠٦﴾ ئەو کاتەیش کە نێمە دەریامان بۆ لەت کردن و پزگارمان کردن و ئەوانەى لە گەڵ فیرعەون بۆون هەموومان بە خنکاندن داو ئێوێو تەماشاتان دەکردن. یانی: دواى ئەوێو پزگارمان کردن لە فیرعەون و دارو دەستەکەى و لە گەڵ موسا سەلامى خوا لێبێى دەرجوون، فیرعەون هات بە دواتاندا، دەریامان بۆ لەت کردن، وەک خودای گەورە بە درێژى باسى کردووه لە شوێنى خۆیدا بەو زوانە باسى دیت. لە سوورەتى شوعرادا بە ویستی خودا. ﴿فَأَنجَيْنَاكَ﴾ پزگارمان کردن لە فیرعەون و دارو دەستەکەى و ئێوێومان لەوان جیا کردەووه و خنکاندمان ئێوێو سەیرتان دەکردن، بۆ ئەوێو بەسینتەووه دلتان پێى ئارام ببیتەووه دوژمنەکەشتان سەر شوپۆ زەلیل بێ.

پۆژی پۆژی عاشورا

چەندین فەرمووه دەریارەى پۆژی عاشورا هاتووه، وەک نىمامى ئەحمەد رىوايەتى کردووه لە ئىبنو عەباسەوه ئەلئیت: کاتى پێغەمبەرى خودا (ﷺ) گەيشتە مەدینە بىنى جوولەکە بە پۆژون لە پۆژى عاشورادا فەرمووی: ئەو پۆژە چى و تىدا بە پۆژو دەبن؟ وتیان: ئەمە پۆژىکى چاکە، ئەو پۆژەى بە خودای گەورە ئەوى ئىسرائیلی تىدا پزگار کرد لە دوژمنەکەیان، موسا سەلامى خواى لێبى بە پۆژو بوو تىدا. پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموى: نێمە لە بێشتەرى بۆ موسا لە ئێو، پێغەمبەرى خودا بە پۆژو بوو تىدا و فەرمانى دا بە پۆژو گرتنى ئەو پۆژە^۱. ئەم فەرمووه بوخارى و موسلىم و نەسانى و ئىبنو ماجەيش رىوايەتیان کردووه^۲.

﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ أَخَذْنَا الْعَجَلَ مِنَ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٠٦﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٠٧﴾ وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٨﴾﴾

ئەوى ئىسرائیل گۆيرەکەیان پەرست

خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ أَخَذْنَا الْعَجَلَ مِنَ بَعْدِهِ﴾ کاتى کە بەلێبى چل شەوماندا بە موسا، ئێوێو ئەو ناھەقیەتان کرد، پاش ئەو گۆيرەکەتان پەرست. خودای گەورە ئەفەرمویت: ئەو بەھرانەى من وەبیر خۆتان بێننەووه کە لیتان خۆش بووم کاتى کە گۆيرەکەکەتان پەرست دواى پۆشتنى موسا سەلامى خواى لێبى بۆ ئەو شوێنەى خودا بۆى ديارى کردبوولە کاتى تەواو بوونى بەلێنەکە کە چل پۆژ بوو. کە لە سوورەتى ئەعرافدا باس کراوه کە

۱ احمد / ۲۹۱/۱ / سه حجه .

۲ فتح الباری / ۲۸۷/۴ ، مسلم / ۷۹۶/۲ ، النسائی / ۱۵۷/۲ .

نه فرمودیت: ﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَا بِعَشْرِهَا﴾^۱ و به لیتمان به موسا داسی شه و ده ده شوی ترمان بق خسته سر. و تراوه مانگی زیلقه عده به ته و اووی و ده پژی زیلجه بوه، دوی بزگار بونیان له دهستی فیرعه ون و ده رچونیان بووه له ده ریاکه. پاشان خودای گوره نه فرمودیت: ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ له پاش نه مهش لیتان خوش بوین، به لکو شوکرانه بژی بن، پاشان خودای گوره نه فرمودیت: ﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ﴾ نه وساش که نیمه کتیب واته: ته ورات و ﴿وَالْفُرْقَانَ﴾ هوی جیا کردنوه مان دا به موسا، ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ به لکو نیتوه شاره زاین. نه مهش هر دوی ده رچونیان بووه له ده ریاکه. وه ک چون له سوورتهی نه عرفادنا ماژهی پیکراوه و له م نایه ته یشدا نه فرمودیت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾^۲ له پاش نه وهی چین و به ره کانی ترمان قر تیخستن، نه و کتیبیه مان دا به موسا که بق مردوم ببیته هوی پژشن بینی و به زهیی و شاره زای پیگه بوون، به لکو بیر له خویان بکه نه وه.

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَتَقَوَّمُ بِأَنْفُسِكُمْ بِأَخَذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَنَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾^۳

ته و بهی نه وهی نیسرائیل به کوشتنی خویان بووه

خودای گوره نه فرمودیت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَتَقَوَّمُ بِأَنْفُسِكُمْ بِأَخَذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ نه وسا موسا به هۆزه کهی خوی پاگه یاند، گه له کهم به گویره که په رستیتان ناهه قیتان له خوتان کرد. نه مه شیوهی وهرگرتنی ته و بهی نه وهی نیسرائیل بوو له لایین خوداوه که گویره که که یان په رست. چه سنی به سری له م نایه ته دا ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَتَقَوَّمُ بِأَنْفُسِكُمْ بِأَخَذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ کاتی موسا به هۆزه کهی خوی پاگه یاند: گه له کهم به گویره که په رستیتان ناهه قیتان له خوتان کرد: وتی: نه وه له کاتیکا بوو که په رستنی گویره که که پوی دابوو. خودای گوره نه فرمودیت: ﴿وَلَمَّا سَطَّتْ فِي يَدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَنَعْفِرْ لَنَا﴾^۴ کاتی ته و او په شیمانی دای گرتن و دیان سه ریان لیشیواوه، وتیان: نه گهر په روه ردگارمان بهر به زهیی خویمان نه خات و له

۱ الاعراف ۱۴۲.

۲ القصص ۴۳.

۳ الاعراف ۱۴۹.

گوناگومان نہ ہوئی، نیکمہ لہ زیان بارانین۔ وتی: ثمہ لہ کاتیکابوہ کہ موسا بییان دہلی: ﴿إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ لَمَلِكُمْ﴾^۱۔ گہ لہ کہم بہ گویرہ کہ بہ رستیان ناہہ قبتان لہ خوتان کرد۔ نہ بولعالیہ و سعیدی کوپی جوہیر و پہ بیعی کوپی نہ نس نہ لیتن: ﴿فَتَوَلَّوْا إِلَىٰ بَارِيكُمْ﴾^۲ بہ شیمانی لہ لای وہدی ہینہ رتان دہرین۔ واتہ: لای نہ و کہ سہی کہ دروستی کردون^۳۔ منیش لیرہ دہ لیم: ﴿إِلَىٰ بَارِيكُمْ﴾ ناگاداریہ کہ لہ سر نہ و تاوانہی کہ کردویانہ۔ واتہ: بہ شیمانی لہ لای نہ و کہ سہ دہرین دروستی کردون کہ نیکوہ لہ گہ لیدا گویرہ کہ تان بہ رستوہ۔ نہ سائی و نینو جہریر و نینو نہی حاتمہ پیوایہ تیان کردوہ لہ نینو عہ باسہ وہ نہ لیتن: خودای گہ ورہ نہ فرموی: تہ وہ کہ یان نہ وہ یہ ہر یہ کئی لہ وانہ ہر کہ سہی کہ وتہ بہ ردهستی باوکی بی یا کوپی بی بہ شمشیر لئی بدا و بی کوئی۔ دہ بی گوی نہ دا بہ ورہ کہ کوشتویہ تی لہ ویدا، نہ وانہی کہ لای موسا و ہارون دیار نہ بوون، خودا خوی دہ نیناسین و دانیان بہ تاوانہ کانیندا نا نہ وہی فرمانیان پیکرا پی ہی لسان، خودای مہ زن خوش بوو لہ بکوژو کوژا ویش^۴۔ نینو جہریر پیوایہ تی کردوہ لہ نینو عہ باسہ وہ نہ لیتن: موسا وتی بہ ہوزہ کہی: ﴿فَتَوَلَّوْا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَأَقْلُبُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَنَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾^۵ بہ شیمانی لہ لای بہ دی ہینہ رتانہ وہ دہرین، سا ورن یہ کتر بکوژن، لای بہ دی ہینہ رتانہ وہ نہ کارہ بڑتان چاکترہ۔ کہ توبہی لیقبول کردن، ہر نہ ویشہ لہ بہ شیمانان خوش دہی و دلوفانہ۔ وتی: موسا لہ سر ہر یاری خودای گہ ورہ فرمانی دا بہ ہوزہ کہی کہ خویان بکوژن، نہ وانہی کہ گویرہ کہ یان بہ رستبوو ناگادار کرد کہ دانیشن، نہ وانہیش کہ گویرہ کہ کہ یان نہ بہ رستبوو ہ لسان و خہ نہ جہریان بہ دہستہ وہ بوو۔ توشی تاریکاییہ کی یہ کجار زور ہاتن و دہستیان کرد بہ کوشتنی یہ کتر۔ پاشان کہ تاریکایہ کہ پہ وہی وہ و نہ ما حہفتا ہزار کہ س کوژابوو، نہ وانہ یان کہ کوژابوو نہ وہ تہ وہ کہی بوو، نہ وانہش کہ ماہوونہ وہ ہر نہ وہ تہ وہ کہ یان بوو^۶۔ واتہ: خودا لہ ہر دوو لایان خوش بوو نہ وانہی کوژان و نہ وانہی کہ مانہ وہ۔

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ نَظُرُونَ ﴿۸۵﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ

بَعْدَ مَوْتِكَ لَمَا كُنْتَ تَشْكُرُونَ ﴿۸۶﴾﴾

^۱ ابن ابی ماجہ ۱/۱۶۷ ص ۶۱۔

^۲ ابن ابی حاتم ۱/۱۶۷۔

^۳ النسائی فی الکبراء ۶/۴۰۴/۴۰۵، الطبری ۸/۳۰۶، ابن ابی حاتم ۱/۱۶۸۔

^۴ الطبری ۲/۷۳۔

نه‌وانه‌ی هه‌لبژیرابوون داوای بینینی خودایان کرد خودای مه‌زن مراندنی و پاشان زیندوی کردنه‌وه

خودای مه‌زن نه‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ

وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ نه‌وساش به موساتان وت: ئیمه بپوات پیناهیتین تا به ناشکرا خوا نه‌بینین. هر له‌به‌ر

چاوی خۆتان بروسکه‌تان به‌سهردا هات. خودای گوره نه‌فهرمویت: نه‌و به‌مرانه‌ی من وه‌بیر خۆتان

بیننه‌وه که پیم به‌خشین دوا‌ی بروسکه‌که کاتی که داوای بینینی منتان کردبه ناشکرا که له‌توانای

ئیه‌وه و هار شیوه‌ی ئیه‌ودا نیه، چاوی به‌من بکه‌وی. وه‌ک ئیبنو جوره‌یج نه‌لئیت: ئیبنو عه‌باس له‌م

ئایه‌ت‌دا نه‌لئیت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ کاتی به‌موساتان وت: ئیمه بپوات

پیناهیتین تا به‌ناشکرا خودا نه‌بینین. وتی: به‌ناشکرا. واته: تاخودا نه‌بینین. عودوه‌ی کوه‌ی روه‌یم

وتی: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ ئیه‌وه ته‌ماشاتان ده‌کرد هه‌ندئ بروسکه لئی داو هه‌ندیکی ته‌ماشای ده‌کرد.

پاشان نه‌وانه زیندوو کرانه‌وه و نه‌وانی تریش بروسکه لئی دان. سوودی نه‌لئیت: ﴿فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ﴾

هه‌وره بروسکه به‌سهرتاندان هات. هه‌موو مردن موسا سه‌لامی خوی لئیی ده‌گریا و له‌خوا ده‌پاراپایه‌وه

ده‌بوت: په‌روه‌ردگارم! من چی به‌نوی ئیسرائیل بلیم کاتی چومه‌وه لایان که تر هه‌لبژارده‌کانیان

له‌ناو برد: ﴿لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَرَأَيْنَا أَنهَلِكُنَا مَا فَعَلَ الْإِسْفَهَاءُ مِنَّا﴾ نه‌گه‌ر ویستت له‌سهر بوايه هر

له‌پیشدا ده‌ت مراندین، ئایه ده‌ته‌وی به‌کاره که بیئاوه‌زان له‌ئیمه کردیان تر هه‌موومان له‌ناو به‌ری؟

خودای گه‌وره موسای ناگادار کرد، نه‌و هه‌فتا که سه‌له‌وانه بوون که گویره‌که‌کیان ده‌په‌رست، پاشان

خودای گه‌وره زیندوی کردنه‌وه، هر یه‌کئ له‌وانه که زیندوی کردنه‌وه به‌چاوی خۆیان سه‌یری

یه‌کتریان ده‌کرد که چون زیندو ده‌بهنه‌وه؟ وتی: نه‌مه نه‌وه‌یه که خودای گه‌وره نه‌فهرمویت: ﴿ثُمَّ

بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ له‌پاش نه‌وه‌ی که مردبوون، سهر له‌نوی زیندومان

کردنه‌وه، به‌لکو شوکرانه‌ بژیر بن. په‌بیعی کوه‌ی نه‌نه‌س نه‌لئیت: نه‌و مردنه‌یان تۆله لیکردنه‌وه‌یه‌ک بو

لئیان، دوا‌ی نه‌و مردنه‌ زیندوو کرانه‌وه تا نه‌وماوه ته‌مه‌نه‌که‌بۆیان دیاری کراوه ته‌واوی بکه‌ن.

۱ الطبری ۸۱/۲ ص ۶۱.

۲ ابن ابی حاتم ۱۷۰/۱.

۳ ابن ابی حاتم ۱۷۲/۱.

۴ الاعراف ۱۰۰.

۵ ابن ابی حاتم ۱۷۳/۱.

۶ ابن ابی حاتم ۱۷۳/۱.

قه تادهش هر وای وتووہ . عبدالرہممانی کورپی زہیدی کورپی نسلہم لہ تفسیری نئم نایہ تہدا
 نہ لیت: کاتئ موسا سہلامی خوائ لیبئ لہ لای پورہ ردگاری گہ پایوہ بہ لہ وحہ کانہ وہ کہ تہ وراتئ تیددا
 نوسرابوو، سہیری کرد گویرہ کہ دہ پہ رستن. فہرمانئ دا کہ یہ کتر بکوژن، نہ وانش کردیان و خودا
 لییان خؤش بوو. وتئ: نئم لہ و حانہ کتیبئ خودای تیددا نوسراوہ، نہ و شتانہی تیددایہ کہ فہرمانتان
 پیدہ کا و نہ و شتانہشی تیددایہ کہ قہ دہ غہ کراوہ لیتان. وتیان: کئ بہ و قسمئ تو دہ کات کہ دہ یلیتئ؟
 بہ خودا بہ قسمت ناکہین تا بہ ناشکرا خودا نہ بینین و خودا خؤی بو مان دہرنہ خات نہ لیت: نئمہ کتیبئ
 منہ و وہری گرن، بوچی قسمان لہ گہ لا ناکا و ہک قسمئ لہ گہ لا تو دا کرد نہی موسا؟ وہ نئم نایہ تہی
 خودای خویندہ وہ کہ نہ فہرمویت: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ نئمہ بہوات پیناہینن تا بہ
 ناشکرا خودا نہ بینین. موسا سہلامی خوائ لیبئ پئی وتن: کتیبئ خودا و ہر گرن، وتیان نہ خیر، وتئ:
 چ شتیکتان تووش ہاتووہ؟ وتیان: تووشئ نہ وہ ہاتووین، نئمہ مردوین و پاشان زیندوو بوینہ تہ وہ.
 وتئ: کتیبئ خودا و ہر گرن، وتیان: نہ خیر و ہری ناگرین خودای گہ ورہ فریشتہی نارد و نہ و کتوہی
 ہرز کردوہ بہ سہریانہ وہ^۱. نئم باسہ نہ وہ دہ گہ نہی کہ دوائ نہ وہ زیندو کرانہ وہ نہرکیش درا
 بہ سہریاندا. ماوہردی دوو پای ہیناوہ لہ و بارہیہ وہ: یہ کہ میان: نہرکیان لہ سہر لاجوو، چونکہ بہ چاوی
 خؤیان نہ و فہرمانہ یان بہ ناشکرا بینئ و ناچار بوون بہوا بیتن. دووہم: نہ وانہ نہرکیان لہ سہر
 لانہ چوو، چونکہ خاوہن ناوہز نہرکی لہ سہر ہالناگیرئ. قورتوبئ نہ لیت: نہ میان پاست و تہ اوہ،
 چونکہ بینینی شتی ترسناک نابیتہ ہؤی لابرڈنی نہرک لہ سہریان، خو نہ وہی ئیسرائیل موعجزہی زڈر
 گہ ورہ یان بینئ، کہ چی لہ گہ لا نہ و موعجزانہ یشا ہر نہرکیان لہ سہر بوو، نہ وہ شتیکئ دیار و
 ناشکرایہ واللہ اعلم.

﴿وَلَللَّنا عَلَیْکُمُ الْقَمَامَ وَأَنْزَلْنا عَلَیْکُمُ الْمَنَ وَالسَّلْوٰی کُلُوا مِنْ طَیِّبَاتِ ما رَزَقْناکُمْ و ما ظَلَمْنا و لٰکن کٰنُوا

أَنْفُسُهُمْ یَظْلِمُونَ ﴿۱۷﴾

سیبہر کردن بویمان و ناردنی گہ زو و شیلاقہ بویمان

کاتئ خودای گہ ورہ باسی نہ و بہ لایانہی کردکہ لہ سہر نہ وہی ئیسرائیل لای برد، دیسان باسی نہ و
 بہرمانہ دہ کا کہ خودای گہ ورہ پئی بہ خشیونوو نہ فہرمویت: ﴿وَلَللَّنا عَلَیْکُمُ الْقَمَامَ﴾ ہوریشمان
 کردہ سیبہر بہ سہرتانہ وہ. ﴿الْقَمَامَ﴾ کوی (غمامہ) چونکہ ناسمان دہ کا بہ ہور، واتہ: بہری ناسمان

^۱ ابن ابی حاتم ۱/۱۷۳.

^۲ الطبری ۲/۸۸ من ۶۲.

ده گريئ و دای ده پوښی، له هوروی سپی پیک دی. له بیاباندا له ژیریدا بوون تا له گرمای خور بیان پاریزی. نیننو نه بی حاته میس هوروی وتوو. ریوایت کراوه له نیننو عومرو په بیعی کورپی نه نس و نه بی میجلو زحاک و سوددیوه هر وهک نیننو عباس نه لیت^۱. حه سن وقه تادهش نه لیتن:

﴿وَلَلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ﴾ هورمان کرده سیتیر به سرتانه وه، نه مه له دهشتا بووه هور بووه به سیتیر به سریانه وه بؤ پاراستنیان له خور^۲. نیننو جه ریر نه لیت: نو هوره، هوریتکی سارد تر بووه له م هوردهش چاکترو خوشتریش بووه^۳. وه نه فهرمویت: ﴿وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى﴾ که زؤو مه لی شیلقه شمان بؤ ناردن. علی کورپی نه بو تله له نیننو عباس وه نه لیت: که زؤیان بؤ ده باریه سر دره خته کان سر له به یانی بؤی ده چون و به نارزه وی خؤیان لیان ده خوارد. قه تاده نه لیت:

که زؤ به سریاندا ده باری له شویننی خؤیاندا وهک به فر. له شیر زؤر سپی تر بوو، وه له هه نکوینیش شیرین تر بوو، له هه لاتنی خؤروه بؤ هه لاتنی خور، هر پیوای به نه ندازه ی پیویتی نو پؤژه ی خوی هه لده گرت، نه گه ر زیاده هوروی بگردایه له وهی خوی نه دما و خراب ده بوو، کاتی که پؤژی شه شه م ده هات، که پؤژی هه ینیه که بی بوو، به شی پؤژی شه شه م و حه وتمی هه لده گرت. چونکه نو پؤژه جه ژن بوو، پؤژی بژوی پیدا کردن و گه رن به شوین بژویدا نه بوو، نه مه هه مووی له دهر و دهشت بوو. نو که زؤ به ناو بانگه، نه گه ر به تنیا بخورایه خوراک بوو به له زه تیش بوو، خؤ نه گه ر تیکه لاوی ناو بکرایه ده بوو به خواردنه وه یکی چاک و خوش. وه نه گه ر تیکه لاوی شتیکی تریش بکرایه، ده بووه جؤرئکی تر. به لام نه مه به تنیا مه به سستی نایه ته که نیه، به لگه شمان بؤ نه وه، نه م فرموده ی بوخایه که ریوایه تی کردوو له سعیدی کورپی زه یده وه په زای خوی لیبی نه لیت:

پیغه مبر ﴿﴾ فرمویه تی: دؤمه لان (الکماء) له که زؤیه، ناوه که یشی شیقایه بؤ چاو^۴. نه م فرموده نیامی نه حمه دیش ریوایه تی کردوو^۵. زانایانی فرموده ریوایه تیان کردوو جگه له نه بو داود. تیرمزی نه لیت: فرموده یه کی حه سنی سه حیحه^۶. وه تیرمزی ریوایه تی کردوو له نه بو هوره ییره وه نه لیت: پیغه مبری خود ﴿﴾ فرمویه تی: خورمای عجو له به هه شته وه یه، شیقای تی دایه بؤ زه هور

^۱ ابن ابی حاتم ۱۷۴/۱ ص ۶۲.

^۲ الطبری ۹۱/۲.

^۳ ابن ابی حاتم ۱۷۶/۱.

^۴ فتح الباری ۱۴/۸.

^۵ أحمد ۱۸۷/۱ سه حیحه.

^۶ فتح الباری ۱۴/۸، مسلم ۱۶۱۹/۳، تحفة الاحوذی ۲۲۵/۶، النسائی فی الکبراء ۴/۳۷، ابن ماجه ۱۱۴۳/۲.

دوہلان له گه زویہ ثاوہ کی شیفاہیہ بڑ چاؤ^۱۔ تہ نیا ترمیزی خوی میناویہ تی^۲۔ بہ لام مہلی شیلاقہ (السولی) علی کوپی نہبو تہ لمحہ له ئیبنو عہباسوہ نہ لئیت: وتی: مہلی شیلاقہ له مہلی سہمانی دہچی: کہ نہوہی ئیسرائیل لئیان دہخوارد۔ سودی پرواہیہ تی کردوہ له ئیبنو عہباس و ئیبنو مہسعود ہندی له ہاوہ لانی پیغہ مبرہوہ (ﷺ) وتویانہ: مہلی شیلاقہ له بالندہی سہمانی دہچی^۳۔

موجاہید و شہعی و زہحاک و حہسن و عیکرمہ و پہبیمی کوپی نہنہ سیش پہحمہ تی خویان لئیی ہروایان وتوہ^۴۔ عیکرمہ نہ لئیت: شیلاقہ بالندہیہ کہ وک بالندہیہ کہ له باخدا، گہرہ تر له چؤلہ کہ یان له شیوہی نہو بوہ^۵۔ قہ تادہ نہ لئیت: شیلاقہ له بالندہیہ کی مہیلہ و سوور چوہ، ہای باشور کزی دہ کردوہ بویان۔ ہرکہ سہو بہ پی پی پیوستی خوی لهو پڑوہ دا لئی سہر دہ برین، نہ گہر زیاتری سہر بریایہ، ن ہدہ ماو خراپ دہ بوو۔ تا پڑی شہ شہ می کہ پڑی مہینی بوو، بہ پی پی پیوستی خوی مہلی دہ گرت بڑ پڑی شہ شہ م و حہوتہ میش، چونکہ نہو پڑوہ، پڑی خوا پہ رستی بوو، کہ س ہیچی نہ دہ ویست و بہ دوایدا نہ دہ چوہ^۶۔ پاشان خودای گہرہ نہ فرمویت: ﴿کَلُوا مِن طَیِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاکُمْ﴾ بخون لهو بڑیویہ پاکہی بہ شمان داوون: ﴿وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰکِن کَانُوا أَنفُسَهُمْ یَظْلِمُونَ﴾ نہوان ناہقیان له ئیغہ نہ کرد دہربارہی خویان ناہق بوون۔ واتہ: فرمانمان پیدان له بچئیویہ بخون کہ پیتمان داون و خوا پہ رستی بکن۔ وک له نایہ تیکی ترا فرمویہ تی: ﴿کَلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّکُمْ وَاشکُرُوا لَہٗ﴾^۷ لہم بڑیویہی پہرہ ردگار تان پی پی داون بخون و شوکرانہ بڑیر بن، بہ لام نہوان دزایہ تیان کردوہ حاشایان کرد و ناہقیان له خویان کرد، لہ گہل نہو ہموو نیشانہ و بہ لگہ و مو عجیزانہ کہ بہ چاوی خویان بینیان۔

پڑی ہاوہ لانی موہمہد (ﷺ) بہ سہر ہاوہ لانی کوی پیغہ مبرہ کاندہ سہلامی خویان لئیی

تالیردہا پڑو قدری ہاوہ لہ کانی پیغہ مبرہ (ﷺ) دہرہ کہ وی پہزای خودا لہوان و لہ ہموو ہاوہ لانی پیغہ مبران له خوراگری و کزلنہ دان و نازار پینتہ گہ یاندن، لہ گہل نہو ہموو سہ فہرو

۱ تحفة الاحوذی / ۲۲۲/۶/ حہ سہ نہ ص ۶۲۔
 ۲ تحفة الاحوذی / ۲۳۵/۶۔
 ۳ الطبری / ۹۶/۲۔
 ۴ ابن ابی حاتم / ۱۷۸/۱/ ص ۶۳۔
 ۵ ابن ابی حاتم / ۱۷۹/۱۔
 ۶ ابن ابی حاتم / ۱۷۹/۱۔
 ۷ سبأ ۱۵۔

غزایانه‌ها کردویانه له خزمهت پیغه‌مبیری خودا (ﷺ) له‌وانه غزای ته‌بووک له‌و گه‌ماق نقره‌ی هاویناوا
 به‌و ناره‌حه‌تیه که داوای موعیژه‌میان لیته‌کردووه که بیکا. دیاره نه‌وه نقره‌ناسان بووه بق پیغه‌مبیری
 خودا (ﷺ) به‌لام کاتی وا بووه برسیه‌تی نقری بق هینان. داوای نقرکردنی خوارده‌مه‌نیان لی‌کردووه،
 نه‌وه‌ی بویانه کویان کردووه‌ته‌وه، شتیکی که‌میش بووه هیناویانه، له‌خوا پاراوه‌ته‌وه به‌سهریدا،
 فرمانی پیداون هرکه‌سه‌وه دفره‌که‌ی که پتی بووه پپی کردووه لی، وه‌هر به‌و جوره کاتی که
 پتیستیان به‌ناو هه‌بووه پیغه‌مبیر (ﷺ) له‌خودا پاراوه‌ته‌وه، هه‌وریکیان بق هاتوه‌و بارانی بارانده
 به‌سهریاند، ناویان لی‌خوارده‌ته‌وه‌و وشتره‌کانیان لی‌ناو داوه‌و کونه‌و جه‌ونه‌کانیشیان پرکردووه،
 پاشان سه‌بریان کردووه بارانه‌که له‌لشکره‌که‌ی نه‌وان تینه‌په‌ریووه. نا‌نه‌مه‌جوری شوینکه‌وتنی
 ته‌واوه له‌گه‌ل‌ده‌سه‌لاتی خودا و چاودیری پیغه‌مبیری خودا (ﷺ).

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاذْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَنْفِرْ لَكُمْ
 خَطِيئَتِكُمْ وَسَنُزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ
 ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٩﴾﴾

سهرپنچی جووله‌که داوای سه‌رخستان له‌جینی شوکرانه‌ بژیوی خودا

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاذْخُلُوا الْبَابَ
 سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَنْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتِكُمْ وَسَنُزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ نه‌وسایش پیمان راگه‌یاندن: برونه‌ناو
 شاره‌که‌وه، هر شتیکی ده‌خون و چی ده‌خونه‌وه، به‌ناره‌زوی خوتان بکه‌ن، هر له‌ده‌رگا چونه‌نه‌و
 دیوو، سوژده‌به‌رن و بلین: نه‌ی په‌روه‌ردگارمان! نه‌رکی گرانمان مه‌خه‌سه‌ر، نه‌وسا نینه‌له‌بگوناختان
 خوش‌ده‌بین و پاداشتمان له‌سه‌ر کار چاکان زیاد ده‌که‌ین. خودای گه‌وره سه‌رزه‌نشتیان ده‌کا له‌سه‌ر
 خق‌لادان له‌جیهاد کردن، نه‌چوونیان بق‌ناو شاری قودسی پیروز کاتی که موسا سه‌لامی خوی لی‌بی
 له‌ولاتی میسروه‌هاتن، فرمانی پیدان که بچه‌ناو نه‌و زه‌مینه‌پیروزه‌وه. بجه‌نگن نژی نه‌و
 عمالیه‌خوانه‌ناسانه که له‌ناویدان. نه‌یان توانی نژیان بجه‌نگن و و خویان به‌بی‌ده‌سه‌لات و لاواز
 دایه‌قه‌له‌م. خودای گه‌وره دوری خستنه‌وه‌و توشی چوله‌وانیه‌کی کردن وه‌ک توله‌لی‌کردنه‌وه‌یه‌ک. وه‌ک
 خودای گه‌وره له‌سوره‌تی مانیده‌ها باسی کردووه. هر بژییه‌پاسترین قسه‌نه‌وه‌یه که نه‌و شاره
 قودسی پیروز بووه وه‌ک سوددی و په‌بیعی کوپی نه‌نه‌س و قه‌تاده و نه‌بو موسلمی نه‌سفه‌هانی و
 که‌سانی تریش وتویانه. خودای گه‌وره ده‌رباره‌ی موسا سه‌لامی خوی لی‌بی که وتویه‌تی، نه‌فرمویت:

﴿يَنْفَوِرَ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمَقْدَسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْدُوا﴾^۱ که له که م بچنه سهر نهو زهمینه پیرۆزه ی که خودا بق ئیوهی پریار داوه و بۆتان نوسراوه و بهرهو پاش مهگه پینه وه. هه ندی تر وتویانه: نهو شاره ئه ریکا بووه. ریوایه تیش کراوه له ئیبنو عباس و عه بدولپه حمانی کوپی زهیده وه. ههر بهو شیوهیه بوو تا له چۆله وانی و بیابانه که ده رجووندوای چل سال^۱ له گه ل^۱ یوشعی کوپی نون سه لاسی خوای لیبی خودای گه وره له ئیواره ی هه ینیدا سه ری خستن. لهو پۆژهدا خوا که میگ خۆری بق گرتن (به ندکردن) تا سه رکه وتنه که به ده ست بینن. کاتی که سه رکه وتنه که یان به ده ست هینا. فه رمانیان پیدرا له ده رگای شاره که وه بچنه ژوره وه ﴿سُجَّدًا﴾ به سوژده بردن. سوپاسی خودای گه وره بکه ن له سه ر نهو به هرهانی که پیتی به خشیون لهو یارمه تی و سه رکه وتنه و شاره که ی بق گێرانه وه و لهو چۆله وانی و گو مرییه زرگاری کردن. عه وفی نه ئیت: له ته فسیره که یدا له ئیبنو عه باسه وه له م نایه ته دا- و ادخلوا باب سجدا- ههر له ده رگا چوونه ژوره وه سوژده به رن. نه ئیت: یانی: پکوع به رن^۲. وه ئیبنو^۳ جه ریر ریوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه ﴿وَادْخُلُوا الْأَبَّابَ سُجَّدًا﴾. له ده رگا وه بچنه ژوره وه سوژده به رن، وتی: له ده رگایه کی بچو که وه پکوع به رن. حا کمیش ریوایه تی کردوه، ئیبنو نه بی حاتم نه مه ی بق زیاد کردوه: به قنگه خشکی چوونه ژوره وه. هه سه نی به سه ری نه ئیت: فه رمانیان پیکرا سوژده به رن به ده م و جاویان له کاتی چونه ژوره وه دا. پازی نه مه ی به دوور زانیوه. وه هه ندیکی تریان وتویانه: مه به ست لیره دا به سوژده برن گه ردن که چی بووه، له بهر گرانی هه لگرتنی له سه ر هه قیقه ته که ی خۆی. خوسه یف نه ئیت: عیکه ره مه له ئیبنو عه باسه وه نه ئیت: نهو ده رگایه پوه و قبیله بووه. ئیبنو عه باس و مواهید و سوودی و قه تاده و زه ححاک نه ئین: نهو ده رگای حیته بوه له ده روازه ی ئیلیانه وه یانی: قودسی پیرۆز. پازی گێراویه تیه وه له هه ندیکی تریان وه که مه به ست به و ده رگایه، پویه ک بووه له ره وه کانی قبیله. خوسه یف له عیکه ره مه وه له ئیبنو عه باسه وه نه ئیت: چوونه ژوره وه له سه ر لا سوودی نه ئیت: له نه بو سه عیدی نه زدییه وه له نه بو کونوده وه له عه بداللهی کوپی مه سه وده وه. پیتیان وترا: ﴿وَادْخُلُوا الْأَبَّابَ سُجَّدًا﴾ وه له ده رگا وه بچنه ژوره وه به مل که چی. چوونه ژوره وه سه ریان به رز کردبووه^۲ ﴿مَعْنَى رُءُوسِهِمْ﴾ به پیچه وانه ی نه وه که فه رمانیان پیکرا بوو. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَقُولُوا حِطَّةً﴾ نه ی خودایه! له گونا همان خۆش ببه. ئیبنو عه باس

^۱ المائیده ۲۱. الرازی ۸۲/۳.

^۲ الطبری ۱۱۳/۲ ص ۶۴.

^۳ ابن ابی حاتم ۱۸۳/۱ ص ۶۴.

ئەلئيت: لە گوناھمان خۆش بېه، داواى لئىخۆشبوون بکن.^۱ حەسەن و قەتادە ئەلئین: واتە: گوناھەکانمان لەسەر لاپەرە.^۲ خودای گەرە ئەفەرموئیت: ﴿تَنْزِيلُ كِرْحَطَلَيْكُمْ وَسَرْزِيدُ الْمُحْسِينِ﴾
 ئەوسا لە گوناھەکانتان خۆش دەبێن و پاداشتمان لەسەر کارەچاکەکان زیاد دەبێ. ئەلئيت: ئەمە
 وەلامى ئەو فەرمانەيە. واتە: ئەگەر هەلسان بەو کارەي کە فەرمانمان پێاون لە تاوانەکانتان خۆش
 دەبێن و چاکەکانیان چەند بارە دەکەینەو. کورتەي مەبەستەکە ئەو، ئەوانە فەرمانیان پێکرا کە
 ملکەچي فەرمانى خودا بن لە کاتى سەرکەوتنەکەدا بەکردارو بە گفتاريش دان بنێن بە تاوانەکانیاندا و
 داواى لئىخۆش بوون لە خودا بکن لەو گوناھانە و شوکرانە بژێرى ئەو بەھرانەش بن و هەول بەدەن و
 بە لە بکن بۆ بەدەست هێنانى ئەو بەھرانە بە تەوېه کردن و گەرانهو بۆ لای خواى گەرە. وەک
 ئەفەرموئیت: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۖ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٤﴾
 ئەفەرموئیت: ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُ ۖ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾^۳ هەرکاتى یارمەتى خودا گەيشتە ئێو، سەرکەوتن.
 خەلکيش دى کۆمەل کۆمەل دێتە ناو ئابى خوداو. هەر سوپاس و شوکرى پەرورەدگارت بکە و داواى
 لئىخۆشبوونى لێبکە. ئەو هەميشە پەشيمانى پەشيمانان قبوڵ دەکا. خودای گەرە ئەفەرموئیت:
 ﴿قَبْدَلِ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ ئەوسا ستمکاران هەرچى بەوان سپێرابوو بە
 پێچەوانە پەفتاریان کرد. بوخارى پێوايەتى کردوو لە ئەبو هورەيرەو پەزای خواى لیبى لە
 پێچەمبەرەو(ﷺ) ئەفەرموئیت: بەنەوى ئیسرائيل وترا لە دەرگاگەرە بچن ژورەو بە کړنوشەو
 بئین: گوناھەکانمان لێهەلوەرێتە کەچى ئەوان گۆرپيان بە قنگە خشکى چوونە ژورەو دەیان وت:
 دانەوئێلەيەک لە مويەکدا.^۴ ئەسانى بە مەرفوعى پێوايەتى کردوو. وە لەم وتەيدا کە خودای گەرە
 ئەفەرموئیت: ﴿حِطَّةٌ﴾ وتى: گۆرپيان و وتیان: دانەوئێلەيەک (حبة).^۵ عەبدورەزاقيش هەر بەم جۆرە
 پێوايەتى کردوو لە بوخارى و مسلم و تەرمزىو.^۶ تەرمزى ئەلئيت: فەرمودەيەکى حەسەنى
 سەحیحە. پوختەي ئەو، کە زانایانى تەفسیر باسيان کردوو ئەو، کە فەرمانەکەي خودايان گۆرپى
 کە بە ملکەچى بە کردارو گفتارەو بچن ژورەو کړنوش بەرن. کەچى ئەوان بەقنگە خشکى چوونە

۱ ابن ابى حاتم ۱/۱۸۲.
 ۲ ابن ابى حاتم ۱/۱۸۵.
 ۳ النصر ۱-۳.
 ۴ فتح البارى ۱۴/۸ ص ۶۴.
 ۵ النسائى فى الكبرى ۶/۲۸۶.
 ۶ تحفة الاحوذى ۸/۲۹۱.

زوره وه به دوادا و سه ریان به رز کردبوه وه فرمانیان پیکرابوو که بلتین: (حطه فی شعیره) دانه ویله یه که له مویه کدا، ئیتر ئه مه نه وه په پی لاساری و دژایه تی بوو. هه ر بژیه خودای گه وره نه وه سزا گه وره ی بقی ناردن به هوی نه وه ده رجونه یان له فرمانی. نه فرمویت: ﴿فَأَرْزَأْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ يَمْسَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ نه وسا ئیتمهش له تۆله ی نه وه به دفریه دا به لایه کمان له ناسمانه وه بقی ناردن. زه ححاک له ئیبنو عه باسه وه نه لیت: هه موو شتی له کتیبی خودا هه بی له (الرجز) مه به ست پیتی سزایه^۱. هه ر به وه جۆره ریویات کراوه له مواهید و نه بو مالیک و سوددی و حه سه ن و قه تاده وه که مه به ست پیتی سزایه^۲. ئیبنو ئه بی حاتم ریویات کردوه له سه عدی کوپی مالیک و نوسامه ی کوپی زهید و خوزه یفه ی کوپی سابیته وه په زای خویان لیبی وتیان: پیغه مبه ری خودا (ﷻ) نه فرمویت: چاوه قوله -تاعون- پبجزی بووه -رجز- سزایه که بووه؟ سزای نه وانیه پیش ئیوه یان پیدراوه^۳. نه سائیش هه روا ریویات کردوه^۴. نه سلی فرموده که له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه: نه گه ر بیستان چاوه قوله له سه ر-زه مینیکایه مه چنه ناوی^۵. ئیبنو جه ریر ریویات کردوه له نوسامه ی کوپی زهیده وه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷻ) فرمویت: بیگومان نه م نازارو نه خۆشیانه ریجزی بووه هه ندی له گه لانی پیش ئیوه ی پی سزا دراوه^۶. نه صلی نه م فرموده له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه^۷.

﴿وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشَرَ نَبِئًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ

أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿۱۷﴾

هه لقولانی دوازه کانی

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشَرَ نَبِئًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ نه وکاتهش که وا موسا ناوی بقی هۆزه که ی خواست. وتمان: به دار عه ساکه ی خۆت له و به رده بده، دوازه کانی لی هه لقولی، هه رتیره یه که جیتی ئاو خواردنی خۆی بزانی. وه له و به شهیش خودا داویه

^۱ الطبری ۱۱۸/۲.

^۲ ابن ابی حاتم ۱۸۷/۱.

^۳ ابن ابی حاتم ۱۸۶/۱.

^۴ النسائی فی الکبری ۳۶۲/۴ سه حیه.

^۵ فتح الباری ۱/۱۸۹/۱، مسلم ۱۷۲۹/۴.

^۶ الطبری ۱۱۶/۲.

^۷ فتح الباری ۵۱۲/۶، مسلم ۱۷۳۷/۴.

بخون و بخونه‌وه. خوی گوره نه‌فرمویت: نو به‌هری منه و بیری خوتانی بیننه‌وه، که وه‌لامی پیغه‌مبهره‌که‌تاتم موسا سه‌لامی خوی لیبی دایه‌وه که دلوی ناوی بۆ کردن، به‌ناسانی تاوم بۆ دهره‌یتان له به‌ردیک له‌گه‌ل خوتانه. ردانزه کانیم لیته‌لقولان، ربی هر تیره‌یه‌که له و تیرانه کانیه‌که بۆ خزی. که زۆو شیلاقه‌ش بخون و له و ناوه‌یش بخونه‌وه که بۆم هه‌لقولاندن، به‌بی هیچ ماندوو بوون و ناره‌حه‌تیه‌که. نو که سه‌بپرستن که نه‌وی بۆ پام هیتان: ﴿وَلَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ له‌زه‌ویدا به‌دفعی مه‌کن. له‌باتی نو به‌هرانه سه‌رپیچی و لاساری مه‌کن، زانایانی ته‌فسیر له‌م باره‌یه‌وه دوان، وه‌که ئیبینو عه‌باس په‌زای خوی لیبی نه‌ئیت: به‌ردیکی چوارگوشه له‌لامی خویان بوو، فه‌رمان درا به‌ موسا سه‌لامی خوی لیبی به‌دار عه‌ساکه‌ی لییدا، دوانزه کانی لیته‌لقولاله‌هر لایه‌کی به‌رده‌که‌وه سی کانی لیته‌لقولا، هر تیره‌و کانی خوی دهناسی و ناوی لیده‌خواردوه‌وه، بۆ هر شوینی نه‌یان ده‌گواسته‌وه مه‌گین نو به‌رده له‌و شوینه‌دا له‌گه‌لیان بوو وه‌که چۆن له‌ شوینی به‌که‌مدا له‌گه‌لیان بوو.
 نه‌م به‌سه‌رهاته له‌و به‌سه‌رهاته ده‌چی که له‌ سوورته‌ی نه‌عرفادیه؟ به‌لام نو به‌سه‌رهاته له‌ مه‌که‌هاتوو، چونکه که باسکراوه به‌ زه‌میری غائب باس کراوه، خودای گوره نو به‌سه‌رهاته‌ی بۆ پیغه‌مبهر باس کردوو که چی به‌سه‌ر هیتان، بۆیه له‌م سوورته‌ی به‌قه‌رده‌دا که له‌ مه‌دینه‌هاتوته خواره‌وه پوی و تاره‌که له‌مان کراوه. وه له‌ سوورته‌ی نه‌عرفادا خودای گوره باسی کردوو و نه‌فرمویت: ﴿فَأَنبَجَسَتْ مِنْهُ أَفْنًا عَشْرَةً﴾^۲ دوانزه کانی له‌به‌رده‌که‌وه هه‌لقولین. نه‌وه سه‌ره‌تای هه‌لقولینه‌که بووه. لیزه‌دا باسی هه‌لقولانه‌که به‌ ته‌واوی ده‌کا، باسی هه‌ردوو هه‌لقولانه‌که له‌ویش و لیزه‌شا جیی خویته‌ی و الله اعلم.

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُصِِرَ عَلٰی طَعَامٍ وَجِدْ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثْمِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِيهَا وَبَصِلِهَا ۗ قَالَ آتَيْنَا لَئِذَا تُدْعَىٰ إِلَيْنَا أَلَّذِي هُوَ أَذَىٰ بِأَلْدِيهِ هُوَ أَذَىٰ بِأَلْدِيهِ هُوَ خَيْرٌ أَمْ يَطْرَأُ وَمَضْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ﴾

داوای خواردنی خرا بیان کرد له جیی که زۆو شیلاقه

خودای گوره نه‌فرمویت: نو به‌هرانه‌ی من وه‌بیر خوتان بینن که بۆم ناردن له‌ که زۆو مه‌لی شیلاقه که خۆاردنیکی زۆر چاک و به‌سوود و ناسان بوو، نه‌وه‌ش له‌ بیر مه‌کن که ناره‌زایتان دهریپی له‌و بۆیوی که پییمان دابوون. داواتان کرد له‌ موسا که بۆتان بگۆی به‌ خۆاردنیکی خراپ و که‌م

^۱ الطبری ۱۲۰/۲ ص ۱۶۵.

^۲ الاعراف ۱۶۰.

سوود که سه وزه وات و نه وانه ی تر که داواتان کرد. حه سہنی به سہری ئەئیت: خۆیان له سەر ئەو نازو نیعمه ته پانه گرت و له خۆبایی بوون، حه زیان له و ژایانه ی پیشوی خۆیان بوو، که خه ریکی خواردنی نیسک و پیازو سه وزه وات بوون وه ک خودای گه وه ئە فەر مویت: ﴿يَسْمُوْنَ لَنْ نَّصْبِرَ عَلٰٓى طَعَامٍ وَّاجِدٍ قَادِعٌ لَّنَا رَيْكَ يُخْرِجُ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِطَّيْهَا وَفُومَهَا وَعَعْدِيسَهَا وَيَصْلِحٰهَا﴾ ئەو کاته شتان له بیر بی که وتان: موسا ئیمه به یه ک جۆره خۆرک خۆمان بۆ پاناگیرئ، له په روه ردگارت بخوازه له وه ی له زهوی ده بیروئنی، وه ک سه وزه وات و خه یارو نیسک و پیاز و سیر بۆمان به به ره م بیئنی. بۆیه وتیان: ﴿عَلٰى طَعَامٍ وَّاجِدٍ﴾ چونکه ئەوان گه زۆو مه لی شتیلاقیان ده خوارد. گۆپانی به سه ردا نه ده هات هه موو پۆژی هه ر ئەو خواردنه یان ده خوارد. سه وزه وات و نیسک و خه یارو پیاز هه مووی ناسراو بوو. به لأم (فوم) له خویندنه وه ی ئیبنو مه سعودا به (ثومه). ئیبنو ئەبی حاتم په یوایه تی کردوه له حه سه نه وه ئەئیت: (و فوما) له ئیبنو عه باسه وه ئەئیت: سیر (الثوم).^۱ ئیبنو عه باس ئەئیت: له زمانی پیشیناندا وتراوه: (فوما لئا) واته: ناشان بۆ بکه ن. ئیبنو جه ریر ئەئیت: ئەگه ر ئەوه راست بووی، ئەوه له پیته گۆپاوه کانه وه ک وتویانه: (وقعوا فی عاثور شر، و عافور شر؟ و انافی و اناثی و مغاضیر و مغائیر) ویتنه ی ئەمانه که پیتی فاء گۆپاوه به پیتی ثاء. (تاء) گۆپاوه به (فاء) له بهر نزکی مه خره جه که یان^۲ و الله أعلم. هه ندیکی تر ده لئین: (الفوم) یانی: گه م. ئەو گه نمه ی که نانی لیدروست ده کړیت. بوخاری ئەئیت: هه ندیکی تر وتویانه: ئەو دانه ویلانیه ی که ده خورین هه موویان فومیان پیده وتړیت. پاشان خودای گه وه ئە فەر مویت: ﴿قَالَ اَتَسْتَبْدِلُوْنَ الَّذِیْ هُوَ اَذْفٰ بِالَّذِیْ هُوَ خَيْرٌ﴾ وتی: ئیوه خراب به چاک ده گۆپه وه؟ ئەمه سه رزه نشت کردن و سه رکۆنه کردنه بۆیان له سه ر داواکردنی ئەو خواردنه خراپانه و واز هینان له ژایانه چاک و خواردنه پاک و به سوودانی که پتیان به خشراوه: ﴿اَفِهٰطُوْا بِمَصْرًا﴾ سه ربه ره و ژیر بچه شارێک دلخوازی ئیوه له ویتیه. ئیبنو عه باس ئەئیت: شارێک له شاره کان^۳. ئیبنو جه ریر په یوایه تی کردوه له ئەبو لعالیه و په بیعی کۆپی ئەنه سه وه که وتویانه ئەو شاره شاره که ی فیرعه ون بووه^۴. به لأم له راستیدا مه به ست شارێک بووه له و شارانه. وه ک په یوایه ت کراوه له ئیبنو عه باس و کهسانی تریشه وه. ماناکه ی ئەوه یه، چونکه موسا به هۆزه که ی وت:

^۱ ابن ابی حاتم ۱۹۲/۱ ص ۶۵.

^۲ الطبری ۱۳۰/۲.

^۳ ابن ابی حاتم ۱۹۴/۱.

^۴ الطبری ۱۳۴/۲.

نوهی نپوه داواتان کردووه شتیکی گران و ناروحهت نیه به لکو نهو شتانه له هه موو ولایتیکا هه به و
 زوریشه که چوونه ناوی. نه ونده شتیکی خراپه و زوریشه له و شارانه دا بق نه وه ناشی که من داوای
 بکه م بوتان. هه ریویه نه فهرمویت: ﴿أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهَيْطُوا بِمِصْرًا فَإِنَّ
 لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمُ نِيوه خراپ به چاک ده گورپنه وه؟ سهر به ره و ژیر بجنه شاریک دلخوازی نپوه
 له و پیه، واته: نهوهی داواتان کرد له و پیه. له بهر نهوه داواکه یان له پوهی له خویایی بوون و شه پوه
 بوو، هیچ پتویستی هکیان به وه نه بوو. به گوئی نه کردن و الله أعلم.

﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ
 وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ بَعَثَ اللَّهُ فِيهِمُ الْحَقَّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ (۱۱)

چارپهشی و زه بوونی بریار درا بو جووله که

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ چاره پش و زه بوونیان بق بریار
 درا. واته: به شهرعی و به قه ده ریش چاره پش بوون و به رده و امیش هه چاره پش و زه بوون ده بن.
 هه له سهر نهو په و شتانه یانه خودا سور شوپو چاره پش و زه بوونی کردوون، له گه له نه ویشا هه
 خویان بق خویان چاره پش و زه بوون. هه سه ن نه لیت: خودا زه بوونی کردوون، به رگریان لینا کری و
 خستونی هتیه به ریپی مسولمانان. نه م نومه ته په بیان به وه بردووه و زانیویانه. مه جوسیه کانیش
 سه رانه یان لیسه ندوون^۱. نه بولمالیه و په بیعی کوپی نه نه س و سوددی نه لین: ﴿وَالْمَسْكَنَةُ﴾ یانی:
 هه ژاری^۲. عه تیه ی عه وفی نه لیت: سه رانه (الخراج)^۳. خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ
 اللَّهِ﴾ وه بهر غه زه بی خوا که وتن. زه ححاک نه لیت: تووشی غه زه بی خودا هاتن^۴. نیینو جه ریر نه لیت:
 مه به ست به ﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ پوشتن و گه رانه وه. ناوتری (باء) مه گین به مه و سولی یان به چاکه
 یان به خراپه. ده وتری: (باء فلان بذنبه، بیوه به بوء و بوء). وه ک خودای گوره نه فهرمویت: ﴿إِنِّي
 أُرِيدُ أَنْ تَبِؤَآ بِآيَاتِي وَإِنَّمَا كُنَّ مِنْ دُونِ اللَّهِ حِقَابًا﴾^۵ من ده مه وی تاوانی کوشتنی من و تاوانی خوت بیته ملت. مانای ده قه که

^۱ ابن ابی حاتم ۱۹۶/۱۹۵/۱ ص ۶۶.
^۲ ابن ابی حاتم ۱۹۶/۱.
^۳ ابن ابی حاتم ۱۹۶/۱.
^۴ الطبری ۱۳۸/۲.
^۵ المائدة ۲۹.

نہ وہ یہ کہ گہرانہ وہ وازیان ہینا خویان خستہ ہر نہ و غزہ بہ و خودایش غزہ بی لیگرتن^۱ . خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِآيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ له ہر نہ وہ له نیشانہ کانی خودا حاشایان دہ کرد، ہر له ناہق پیغہ مہرانیان دہ کوشت، یاخی بوون و دہ ستریزیان دہ کرد. خودای گورہ نہ فہرمویت بویہ بہ و جورہ سزامان دان و نہ و چارہ پش و زہ بونیہ مان بہ سہر ہینان و تووشی غزہ ہمان کردن، له ہر خق بہزل زانیان بہرانبہر بہ ہق و شوین نہ کہ و تنی و حاشا کردنیان له نیشانہ کانی خودا و سوکایہ تی کردن بہ ہہ لگرانی بہ یامی خودا کہ پیغہ مہران و شوین کہ و توانیان بوون، بہ کم سہیریان دہ کردن تا وای لیہات دہ ستیان دایہ کوشتینان. ہیچ خوانہ ناسیہ ک لہ وہ گورہ تر نیہ کہ نہ وانہ حاشایان له نیشانہ کانی خودا کردو پیغہ مہرانی خودایان بہ ناہق کوشت.

پیناسہی غویہزل زانی

ہر بویہ له ہر دہو سہ حیچہ کہ دا ہاتوہ کہ پیغہ مہری خودا ﴿۱۱۶﴾ فہرمویہ تی: فیززلی: پیناخوش بوونی ہق و سوکایہ تی کردنہ بہ خہک^۲. نیمامی نہ حمہد پویاہ تی کردوہ له عبدللی کوبی مہ سعوہ وہ کہ پیغہ مہری خودا ﴿۱۱۷﴾ فہرمویہ تی: توندترین سزای خہلکی له پڑی قیامہ تا پیاویکہ پیغہ مہریکی کوشتبئی یان پیغہ مہری کوشتبیتی. وہ پینہرانی گومپایی نہ وانہ ی بہیکہ دروست دہ کن^۳. خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوْا يَمْتُدُوْنَ﴾ یاخی بوون و دہ ستریزیان کرد. نہ ہمیش ہوکاریکی تر بوو بق سزادانیان لہ سہری چونکہ نہ وانہ یاخی و دہ ستریزی کہ ربوون. لاساری کردن، ہہ لسانہ بہ کرداری قہدہ غہ کراو، دہ ستریزی، لادانہ له سنوری دیاری کراو و پیکہ پیدراو، و اللہ أعلم.

﴿اِنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالنَّصْرِيْنَ وَالصّٰدِقِيْنَ مِنْ ءَاْمِنِ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلْ صٰلِحًا فَلَهُمْ

اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۱۶﴾

برواو ناکاری چاک سہرچاویہ رزگاریہ لہ ہہ موو کاتیکیدا

خودای گورہ دوی نہ وہ باسی ہہ لسو کہ و تی نہ وانہ ی کرد کہ سہرپنجی فرمانہ کانی دہ کن و قہدہ غہ کراوہ کان دہ پارینن و کاری دہ کن کہ پیکہ ی ہی نہ دراوہ ہہ لساون بہ کاری خراپ و قہدہ غہ کراو، چون سزا دران و تولہ یان لیتسہ ندرا. وہ ناگاداریشی داوہ دہریارہ ی نہ و گہ لہ پیتشوانہ ش کہ

^۱ الطبری ۱۳۸/۲.

^۲ مسلم ۹۳/۱ ص ۶۶.

^۳ احمد ۴۰۷/۱/۱ سہ حیچہ.

چاکیان کردوه و گوئی پایه لبوون، به پاداشتی نذر چاک. ثم برپاروش تا پوژی قیامت برده وام دهیی. هرکسی شوین ثم پیغمبهره نه خوینده وار به گوئی تا هه تایه به خته و ره و به ره و پوی هیچ ترسیک نابنه وه و خه میش ناخون بق شو شتانهی پیی هه لدهستن و پاشه کوهی ده کن. وه خوی گوره نه فهرمویت: ﴿الْاٰتِ اَوْلِیَآءِ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ﴾^۱ باتی بگن که نه وانهی دوستی خودان، هیچ ترسیکیان له سر نیه و خه میش ناخون. وه چون فریشته کانیش له کاتی سه ره مرگدا ده لئین به خاوه نیاوه پان وه ک خودای گوره نه فهرمویت: ﴿اِنَّ الَّذِیْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَفْتَمُوْا نَتَزَلُّ عَلَیْهِمُ الْمَلٰٓئِکَةُ اَلَّا یَخَافُوْا وَلَا یَحْزَنُوْا وَاَبَشُرُوْا بِالْحَسَنَةِ الَّتِیْ کُتِبَتْ لَکُمْ تُوْعَدُوْنَ﴾^۲ نه وانهش که وتویانه: په روه ردگارمان خودایه و له گفتیان لایان نه داوه، فریشته دینه لایان پتیمان ده لئین: نه بترسن، نه غم بخون، مژده تان لیبی گه یشتوونه ته نه و به هه شته ی که به لئنتان پیدراوه.

پیناسهی خاوه نیاوه پان

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿اِنَّ الَّذِیْنَ ءَامَنُوْا وَالَّذِیْنَ هَادُوْا وَالنَّصْرٰتِی وَالصّٰلِحِیْنَ مِنْ ءَاْمَنٍ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ﴾ نه وانهی خاوه نیاوه پان و نه و که سانهش که جووله که و مسیحی و سابنی مه زه ب بوون، نه گه ر به خودا و پوژی دوابی باوه پیان بی و ناکار چاک بن، له لای په روه ردگاریان پاداشتی خویان و درده گرن و نه هیچ ترسیکیان له سه ره و نه خه م ده خون. عه لی کوپی نه بو ته لحه پیوایه تی کردوه له نیینو عه باسه وه نه لئیت: پاشان خودای گوره ثم نایه ته ی ناره خواره وه که نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ یَبْتَغِ عِزَّ الْاِسْلٰمِ دِیْنًا فَلَنْ یُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِی الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِیْنَ﴾^۳ هرکسی جگه له نیسلام هر ناینیکی دیکه ی هه بی، قبول نیه و له دوا پوژدا له ریزی زیانبارانه. نه مه ی نیینو عه باس باسی کردوه نه وه یه که هیچ ریازی و هیچ کرداری و ره رناگیری مه گین نه و ریازو کرداره پتک بوبی له گه ل شریعه تی موحه مه د(ﷺ) دوی نه و په یامه ی که موحه مه د(ﷺ) پیی په وانه کراوه. به لام له پیش نه ودها، هر که سه و شوینی پیغمبهره که ی زه مان ی خوی که وتبی، نه وه نه و که سه له سه پیی راست و بزگاری بووه. جووله که پیش شوینی که وته ی موسا بوون سه لامی خوی لیبی په پیره وی ته وراتیان کردوه له زه مان ی خویاندا.

^۱ یونس ۶۲.

^۲ فصلت ۳۰.

^۳ آل عمران ۸۵. ابن ابی حاتم ۱۹۸/۱ ص ۶۷.

هؤى ناوان به جووله كه (اليهود)

(اليهود) له (الهوده) وه هاتووه، مه بهست پيى خوشه ويستيه. يان (الهود) ياني: تهويه كردن. وهك
 موسا سهلامى خواى ليبيى وتى: ﴿إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ﴾ نيمه گه پراوينه ته وه بق لاي تق. واته: تهويه مان
 كردووه. وهك شه وه له بنه پها ته وه ناويرابن، له بهر تهويه كردن و خوشه ويستيان بق يه كترى.
 وتراويشه: له بهر په يوه ندى و خزمه يتيان به يه هووداوه كوره گوره كه يه عقوب. عه مري كورپ عه لا
 وتى: چونكه شه وان له خويندنه وهى ته وراتا شه جولان (يتهودون).

هؤى ناوان به نه سارا (النصارى)

كاتى عيسا سهلامى خواى ليبيى په وانه كرا، پيويست كرا له سه ر نه وهى ئيسرائيل شوپنى كه ون
 به رفه رمانى بن، هاوه له كانى شه هلى ئاينه كه ي شه وانه نه سارا بوون. به وه ناوانن له بهر هاوكارى و
 يارمه تى داني يه كترى له ناو خوياندا. شه نساريشيان پيوتراوه. وهك عيسا سهلامى خواى ليبيى وتى:
 ﴿مَنْ أَنْصَارِيَ إِلَى اللَّهِ قَالَكَ الْحَوَارِيُّونَ مَنْ أَنْصَارُ اللَّهِ﴾ كى بي له پيى خودا يارمه تيم بدا؟ حواره كان
 وه لاميان داوه كه خومانين له پاي خودا يارمه تى ده رين. قه تاده و ئيبنو جوره يچ شه ئين: بويه به و ناوه
 ناوانن، له بهر شه وه له زهويه كدا نيسته جى بوون پيى ده وترا ناسره ئيبنو عه باسيش هر واى وتووه
 والله اعلم^۲. وتهى (النصارى) كوى (نصران) وهك (نشاوى) كوى (نشوان) و (سكارى) كوى (سكران) وه
 به ئنيش وتراوه (نصران). كاتى كه خوداى گوره كه موحه مدهى (ﷺ) نارد كه دواين پيغه مبه ره و
 په وانه كراوه به گشتى بق نه وهى نادم، پيويسته برواى پيبيتن و له هر شتيكا فره مانيان پيده كا
 كوى پايه لى بن و هر شتيكيشى ليقه ده غه كردوون ليى دوركه ونه وه، شه وانه ي كه به رفه رمانن
 خاوه نباوه رپى راسته قينه ن، ئومه تى موحه مدهى (ﷺ) ناوانراوه به خاوه نباوه ران، له بهر نؤدى برواين و
 نؤر پابه ند بوونيان، چونكه شه وان برواين به هه موو پيغه مبه رانى پيشينه و شه و شته ناديارانه ش له مه
 به دوا دين هه يه.

سابيؤن-الهائون-

به لام سابينه كان، پاي جياوازيان هه يه له سه ريان، سوفيانى سه وري شه ئيت: له له يس كورپ شه بوو
 سه ليمه وه، له مواهيد وه شه ئيت: كه ليكن له نتيوان مه جوس و جووله كه و فه له كاندا و هيج ئاينتيكان
 نيه^۳. ئيبنو جوره يچيش هه روا رپوايه تى كردووه ليبيه وه^۱. رپوايه تيش كراوه له عه تا و سه عيدي كورپ

^۱ ال عمران ۵۲.
^۲ الرازي ۹۷/۳ ص ۶۷.
^۳ الطبري ۱۴۲/۲.

جوبیر هر بهو جزوه . وه وتراوه: دهسته یکن له نهلی کتیب زه بور ده خویننه وه. وه وتراوه: کومه لیکن که فریشته کان ده پرستن. وه وتراوه: کومه لیکن نه سنتره کان ده پرستن. به لام دیارترین قسه قسه ی موجهید و نه وانن هاو پای نهون و وه هه بی کوپی مونه بیبه که ده لیت: سابیته کومه لیکن نه له سهری ناینی جووله که و نه له سهر ناینی فه له و نه له سهر ناینی مه جوسیه ت و نه بت پرستیشن. به لکو له سهر سروشتی خویمان ماونه ته وه و نایینیکی تاییه تیان نیه له سهری بن و شوینی که وتبن. هر بویه بت پرسته کان هر که سی مسولمان ببویه تانه یان لیته دا و پییان دهوت سابی، واته: له ناینه کانی سرده می نه و خه لکه ده رچوه و لایداوه. هندی له زانایان ده لین: سابیته کان: نه وانن که بانگه وازی هیچ پیغه مبرکیان پی نه گیشته وه. و الله أعلم.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۳﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿۱۴﴾﴾

په یمان و مرگرتن له جووله که نه گه ن بهر زگرده وهی کیوی توور به سه ریانه وه پاشان پشتیان هه لکرده وه

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ نه وسایش که نیمه به لیتمان لیوه رگرتن و کیوی توورمان به سه رتانه بهر ز کرده وه، وتمان: هرچی پیمان داون توون بیگرن، چی تیدایه له بیری مه کن، به لکو خق بیاریزن. خودای گه وره نه و به لین و په یمانه دینیتته وه بیر نه وهی نیسرائیل که ته نیا بروایان به خودا هه بی که شه ریکی نیه و شوین پیغه مبرانی که ون، هه والیشی داوه کاتی به لینی لیوه رگرتوون، نه و کیوه یشی بهر ز کرده ته وه به سه ریانه وه، بق نه وهی دان بنین به و به لینه ی که داویانه، نذر به توندی و هیزو تواناوه پابه ند بن پییه وه. وه که خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَإِذْ نَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^۲ نه وکاته که کیوه که مان وینه ی هه ورئ به سه ریاندنا بهر ز کرده وه. لایان و ابو هر به سه ریاندنا ده کوئ وتمان: نه وهی داوامانه پیتان تووند بیگرن، چی تیدایه له بیرتان بی، به لکو خوتان بیاریزن. نه و کیوه کیوی توور بووه. وه که له سوورته ی نه عرافدا ته فسیری کردوه. نیبنو عه باس و موجهید و عه تا و عیکر مه و حه سن و زه ححاک و

^۱ الطبری ۱۴۶/۲.

^۲ ابن ابی حاتم ۱۹۹/۱.

^۳ الاعراف ۱۷۱.

په بیعی کوپی نه نس و کهسانی تریش وایان وتوو^۱. نه ویش دیارو ناشکرایه. وه له پېوایه ټیکدا له
 ټیبنو عه باسه وه هاتوو: توور شو کښوایه پوهوکی تیا په، نه وهی پوهوکی تیا نیه توور نیه^۲. حه سه ن
 له م ده قدا که خودای گوره ده فرمویت: ﴿حَدُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ هه چی پیمان داون تووند بیگرن،
 نه لیت: مه بهست پتی ته وراته^۳. مواهید نه لیت: ﴿بِقُوَّةٍ﴾ یانی: کارکردن به وهی تیا په تی^۴. نه بولعالیه
 و په بیع نه لیتن: ﴿وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ نه فرمویت: نه وهی له ناو ته وراتایه بیخویننه وه و کاری پټیکن^۵.
 پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِمَّا بَعَدَ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ﴾ له پاش نه وه پشمان
 ټیکرد نه گهر چاکه و به زه یی خودا به هانانان نه هاتایه. واته: دواى شو به لیتنه گوره په که خودا لیتی
 وه رگرتن په شیمان بوونه وه و به لیتنه که تان شکاند. ﴿فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ نه گهر به زه یی
 خودا نه بوایه که ته وهی لیتوه رگرتن و پټقه مبه رانی بقره وانه کردن: ﴿لَا كُنْتُمْ مِنَ الْخَيْرِينَ﴾ نیتوه له
 زیان باران بوون به هوی شکاندنی شو به لیتن و په ایمانه وه له دنیا و له قیامه تدا.

﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ عَنْهُ يَوْمَ السَّبْتِ وَإِنَّكُمْ بِبَعْضِ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

﴿وَمَا خَلَقَهَا وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾

دستدریژیان له پوژی شه مه دا و گوزینی وینه یان به مه یمون و به راز

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ﴾ له حالی شو که سانه شتان
 ناگاداریبون، که وا له پوژی شه مه دا له خوتان دست درژیان کرد. واته: شی کومه لی جووله که خوتان
 زانیوتانه چی به سر خه لکی شو شاره هات که سر پیچی فرمانی خودایان کرد و به لیتن و
 په ایمانه که یان شکاند که لیتی وه رگرتن بوون که پوژی شه مه بگرن و فرمانی خودا به چی بیزن، له
 پیشا بویان دروست بوو. فیلیان به کار هینا بقره واکردنی ماسی له پوژی شه مه دا، کاتى که به و کاره
 هلسان، خودا شیوهی گزپینه سر شیوهی مه یموون، که شیوه یان ده چیتته سر شیوهی مروژ له
 بیچی دهره وه یان، به هیچ جوړی له مروژی راسته قینه ناچن. هر به و جوړه ویش هلسوکه وتی شو وانه
 و فیلبازیان له پوی دهره وه له هق ده چوو. که چی له راستی و له پوی ناو وه پټچه وانه ی هق بوو.

۱ ابن ابی حاتم ۲۰۳/۱ ص ۶۷
 ۲ ابن ابی حاتم ۲۰۳/۱ ص ۶۸
 ۳ ابن ابی حاتم ۲۰۴/۱ ص ۷۰
 ۴ ابن ابی حاتم ۲۰۵/۱ ص ۷۱
 ۵ ابن ابی حاتم ۲۰۵/۱ ص ۷۱

بویہ سزاگه شیان له شیوهی کاره کانیانه. ثم به سه راهه له سوردهتی نه عرافدا به پونی باسکراوه.
 خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْفَرَكَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي
 السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِثَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ
 بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾^۱ ده ربارهی نه و شارهی وا که وتیوه که ناری ده ریا لیبیان بپرسه، که به شه ممه
 نافه رمانی خویان کرد. چونکه له پۆژی شه ممه دا ماسیه کان سه راو ده که وتن و پۆژی شه ممه نه بویه
 دیاریان نه بوو. نه و که سانهی له پئی خودا لا نه دن، نیمه ناوا تاقیبیان ده که یه وه. عه وی له
 ته فسیره که پدا له ئیبینو عه باسه وه نه لیت: ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ پیمان وتن: مه یمونی
 تپۆکراو بن. خودا هه ئی له وانهی کرده مه یمون و به راز. وه ده لی: گه نه کانی نه و کۆمه له بوون به
 مه یمون و به سالا چوه کانی شیان بوون به به راز.^۲ شه یبانی نه حوی له قه تاده وه نه لیت: ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ
 كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾^۳ نه و کۆمه له بوونه مه یمون و ده یان لوراند و کلکی شیان لیده رهات دوی نه وهی که
 بیاو ژن بوون.^۴

ثم مه یمون و به رازی ئیستا له وه چهی نه وانه ئین که شیوه یان گۆراوه

ئیبینو نه بی حاتم رپویه تی کرده له ئیبینو عه باسه وه نه لیت: بیگومان نه وانهی ده سندی ژیه که یان
 کرد له شه ممه دا ماوه یه کی که م بوونه مه یمون و پاشان له ناو چوون. هیچ که سی له وانه که بوونه
 مه یمون و به راز وه چه یان نه ما.^۵ زه حاک له ئیبینو عه باسه وه نه لیت: خودا شیوهی گۆرین و کردنیه
 مه یمون به هوی سه رپنجیه که یانه وه ده لیت: جگه له سی پۆژ به زیندویی نه ماونه ته وه له سه ر زه مینا،
 وتی: مه رگیز نه وانهی که شیوه یان گۆراوه سی پۆژ زیاتر نه ماونه ته وه. نه خواردن و نه خوارینه وه نه
 وه چه شیان بوو. خودای گه وره مه یمون و به رازو گشت دروستکراوه کانی تریشی له شه ش پۆژدا
 دروست کردوه، وه خودای گه وره له کتیبه که پدا باسی کردوه. خودای گه وره شیوهی نه و کۆمه له ی
 گۆرپوه ویستی خۆیه تی مه رچی بویت به هر که سی ده یکا و مه یلی خۆیه تی چۆنیشی ده گۆرپ.^۶
 پاشان خودای گه وره نه فرمویت: ﴿فَعَمَلُهَا نَكَلًا﴾ به په ندیکی وامان بردن هاوچه خان و دوی

۱ الاعراف ۱۶۲.

۲ ابن ابی حاتم ۲۱۰/۱ ص ۶۸.

۳ ابن ابی حاتم ۲۰۹/۱.

۴ ابن ابی حاتم ۲۰۹/۱.

۵ الطبری ۱۶۷/۲.

نه وانیش چاو ترسین بگا. واته: خودای گوره نه و شارهی واته: خه لکه که ی به هوی نه و دست در یژانه له شه مکه یاندا کردیان توله یه کی وای لیگردنه وه، کردنیه په ندی زه مانه وه ک خودای گوره دهر بارهی فیرعه ون نه فهرمویت: ﴿فَاَخَذَهُ اللهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى﴾^۱ نهوسا خودا گیروده ی نازاری قیامت و دنیا شی کرد. وه نه فهرمویت: ﴿لِحَابِینَ یَدْبِهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ بی خه لکی نه و سرده مه و نه وانه ی دوایش له و شارانه. نیبنو عه باس نه لیت: واته: به و هی که به سرمان هینان له و سزایه تا بیته په ند بی دهورو بری خو یان له شارانه. وه ک خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ أَهَلَّكُمَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ وَصَرَفْنَا آلَیْنِیَ لَمَلَهُمْ بَرِّحُونَ﴾^۲ زود له و شارانه مان قری تی خستون که هر له دهوری نیوه بوون، هه موو جوړه نیشانه یه کمان نیشان دان، به لکو بگه ریته وه. واته: نه وانه مان کرده په ند بی خه لکی چه خی خو یان و ناموزگاریش بی بی نه وانه ی دوا یی دین. به هه والی موته واتیر دهر باره یان. هر بویه خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِینَ﴾^۳ دهرسیکیش بی بی پاریزگارن. مه به ست پئی لیره دا په ندو ناموزگاریه. واته: نه و هی به سر نه وانه مان هینا له و توله و سزایه له سر نه و خراپه و سه ریچیان بوو که کردیان و سنوره کانی خودایان به زاند و دهستیان دایه فیلبازی. که واته با خو پاریزانیش ناگایان له خو یان بی و خو یان دورو بگرن له و کارانه ی نه وان تا نه و هی تووشی نه وانه هات، به سر نه و وانیش نه یه ت. وه ک نیام نه بو عه بدلالی کوپی به تته ریوایه تی کردوو له نه بو هوره یه وه که پیغه مبه ری خودا ﴿وَمَوْعِظَةً﴾ فهرمویه تی: کاری مه کن که جووله که کان کردیوانه قه ده غه کراوه کانی خودا حه لال بکن به سوکه فیلی^۴. نه م فهرموده سه نه ده که ی چاکه و الله أعلم.

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنَّىٰ نَذْبُحُهَا هُرُورًا قَالُوا أَلَمْ نَجِدْنَا هُرُورًا قَالُوا أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُجْرِمِينَ﴾

﴿الجنهلیت﴾

به سه رهاتی کوژراوه که ی نه و هی نیسرائیل و مانگا که (چینه که)

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنَّىٰ نَذْبُحُهَا هُرُورًا قَالُوا أَلَمْ نَجِدْنَا هُرُورًا قَالُوا أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُجْرِمِينَ﴾^۱ بیر له و کاته ش بکه نه وه که موسا به هوزه که ی وت: خودا فه رمانتان پیده که ک نیوه مانگایه ک سه ریبن. وتیان: نایه ده ته ویی کالته مان پیبکه ی؟ وتی: په نا ده گرم

^۱ النازعات ۲۵.

^۲ الاحقاق ۲۷.

^۳ إرواء الفیل/ ۲۷۵/۵/سه نه ده کانی حه سه نه ص ۶۸.

به خدا له پیزی نه زانان بم. خودای گوره نه فرموی نهی نه وهی نیسرائیل به هره کانی من وه بیر خوتان بیننه وه. له باره ی نهو موعجزه وه ده رباره ی مانگا که و ناشکرا کردنی پیاوکوزه که و کئی مؤکاری کوشتنه که بووه و زیندو کردنه وهی کوژاوه که و قسه کردنی ده رباره ی نهو که سه ی کوشتویه تی له وان. پیاویک له نه وهی نیسرائیل وه جاحی کویر بوو، مندالی نه ده بوو، مالو سامانیکئی نذری هه بوو، برازایه کی میرانگری بوو. کوشتی و به شهو هه لی گرت و له بهر ده رگای مالیکئی ترا له نه وهی نیسرائیل دای نار، پاشان به یانی له سر کوشتنه کی کردیه هه را هه تاوای لیها ت ده ستیان دایه چه ک خه ریک بوو په لاماری به کتری بده ن. پیاویکی ژیبو به ناوه زیان وتی: بچی خه ریکن به کتری بکوزن. نه وه پیغه مبه ریکی خودایه له ناوتاندا؟ هاتن بؤلای موسا سه لامی خوای لیبی باسه که یان بؤ گتیرایه وه وتی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَذِنَا هَذَا هُرُوجًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ خودا فرمانتان پیده کا که نیهو مانگایه ک سه رپن. وتیان: نایه ده ته وی گالته مان پیبکه ی؟ وتی: په نا ده به م به خودا که له پیزی نه زانان بم. خو نه گه ر بیانویان نه گرتایه هه ر مانگایه کیان سه رپریایه ده بوو با نذر چاکیش نه بوایه. به لام کاره که یان نذر به توند گرت. خودایش توندی کرده وه له سه ریان تا گه یشته نهو مانگایه که فرمانیان پیدرا سه ری بپن. له لای پیاوی نهو مانگایه ده ست که وت تانیا نهو مانگای هه بوو، وتی: سویند به خودا به پری پیسته که ی نالتون نه بی نایدیم و هیچی لیکنم ناکم. به پری پیسته که ی زپیمانگا که یان برد. سه ریان بهی هه ندی له کوشتی مانگا که یان دا له کوژاوه که، کوژاوه که هه لسا، وتیان: کئی کوشتویتی؟ وتی: نه مه به برازا که ی خوی پاشان لاریه وه به مردوییی، له مالی نهو مه ردمه هیچی نه برد، دوی نه وه هیج پیاوکوژی میراتی نه ده برد. نیبنو جه ریریش هه ر بهو جوړه ریوایه تی کردوه و الله أعلم.

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِصٌ وَلَا يَكْرُ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَأَفْعَلُوا مَا تَأْمُرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْ نَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٦٩﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَادُلُوفٌ تُبِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلِّمَةٌ لَا أَسِيَّةَ فِيهَا قَالُوا لَئِن جِئْتَ بِالْحَقِّ فَنَذِبْنَاهَا وَمَا كَادُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧٠﴾﴾

۱ ابن ابی حاتم / ۱۱۴/۱ من ۶۹.

۲ الطبری / ۱۸۳/۲.

گیری و زور له سهر چوینیان دهریاری مانگاگه و خودایش زیاتر له سهری توند کردن

خودای گه وره باسی گیری و خرابی نه وهی نیسرائل و نژد پرسیاکردنیان دهکا له پیغه مبه ره کانیان، بویه کاتی که گبرو گرفتیان بؤ خویمان دروست ده کرد خودایش زیاتر له سهری توند ده کردن، خو نه گهر هر مانگایه کیان سه برپایه کیشه که ی چاره سهر ده کردن. وهکو نیبنو عه باس و عوبه یده و کهسانی تریش وتویانه. به لام که له سهر خویمان گران کرد، خودایش زیاتر گرانی کرد

له سهریان: ﴿اذْعُ لَنَا رَبِّكَ يَبِّنْ لَنَا مَا هِيَ﴾ و تیان: له په روه ردگاری خو ت پرسیار بکه چو ن مانگایه که؟ شیوه ی چو نه؟ ﴿اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَعْرَةٌ لَا فَاْرِضٌ وَلَا يَكْرُ﴾ و تی: ده لی نه و چیله یه که نه پیری په ککه و ته یه و نه که م تمه ن. واته: نژد گه وره به سالآ چو و نیه و نه و نده ش بچوک نیه که له گا بوی نه چوبی؟ وهک نه بولعالیه و سوددی و مواهید و عیکرهمه و عه تییه عه وفی و عه تای خو راسانی و وه هه بی کوبی مونه به زه ححاک و حه سن و قه تاده و تویانه. نیبنو عه باسیش هه روای وتوو. ^۱ زه ححاک له نیبنو عه باسه وه نه لیت: ﴿عَوَانُ بَيْنَ ذَلِكَ﴾ ناوه نجیه. واته: مام ناوه ندیه له نیوان گه وره یی و بچوکیدا که به توانا تره به هیز تره له ولاخ و مانگاگانی تره چاک تریشه ^۲. ﴿فَاَفْعَلُوا مَا تُؤْمُرُونَ﴾ به چی

فرمانتان پیدراوه ده بی بیکن: ﴿قَالُوا اَذْعُ لَنَا رَبِّكَ يَبِّنْ لَنَا مَا لَوْثُهَا قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَعْرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْثُهَا تَسْرُّ النَّظِيرِينَ﴾ و تیان: له په روه ردگاری خو ت بپرسه پیمان بلن چ په نگینکه؟ و تی: نه فه رمویت: زه ردی تیره دلی ته ماشاکه ران خو ش ده کا. عه وفی له ته فسیره که یدا له نیبنو عه باسه وه نه لیت: ﴿فَاَفْعَلُوا لَوْثُهَا﴾ نژد زه رده. نه وه نده زه رده مه یله و سپی ده نوینی ^۳ سوددی نه لیت: ﴿تَسْرُّ النَّظِيرِينَ﴾ ته ماشاکه رانی سه رنج راده کیشی ^۴. نه بولعالیه و قه تاده و په بیعی کوبی نه نه سیش هر وایان وتوو. ^۵ وه هه بی کوبی مونه به نه لیت: کاتی سه بری پیسته که ییت کرد وا ده زانی تیشکی خو ر له پیسته که یه وه ده رده چیت ^۶. وه له ته وراتیشا هاتوو: نه و مانگایه سوور بووه له وانه یه نه وه هه لیک بی له کردنی به عه ره بی، یان وه که یه کم و تی: نه و نده زه رده بووه سوور په نگیشی

^۱ ابن ابی حاتم / ۲۱۶/۱ ص ۶۹.
^۲ ابن ابی حاتم / ۲۱۷/۱.
^۳ ابن ابی حاتم / ۲۲۱/۱.
^۴ ابن ابی حاتم / ۲۲۲/۱.
^۵ ابن ابی حاتم / ۲۲۲/۱.
^۶ الطبری / ۲۰۲/۲.

نواندوه و الله أعلم. خودای گوره نه فهرمویت: ﴿قَالُوا أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا﴾
 وتیان: دیسان له په روره دگارت بیسه با پیمان بلئ چؤن چؤنیه؟ مانگا سه ری لی تیکداوین. له بهر
 زردیان به باشی بؤمان جیا بکاتوه و وه سفی بکا بؤمان: ﴿وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ نه گهر خودا
 خوی حز بکات ده توائین شاره زما بین: ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْمَرْتَّ﴾ وتی:
 نه فهرمویت: نه مانگایه کی پاهینراوه جووت بکا نه نأویش ده کیشی بؤ زهوی. واته: فیر نه کراوه جووت
 بکا، نه نامادهیش کراوه ناو بکیشی. به لکو به چاکی هیلراوه ته وه. عبدالرہزاق له موعه مهروه له
 قتاده وه نه لیت: ﴿مُسَلَّمَةٌ﴾ هیچ په له شی تیدا نیه. وتی: هیچ کم و کوپیه کی تیدا نیه^۱. نه بولعالیه
 وره بیعیش هه روایان وتووه. موجهامید نه لیت: یه ک په نگه و په له ی تیدا نیه^۲. عه تایی خوراسانی نه لیت:
 چوار په ل و لاشعی ساغه وه هیچ په له شی تیدا نیه^۳. ﴿فَدَبَّحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ نه وسا سهریان
 بری وه ختیش بوو نه م کاره نه کن. زه ححاک له ئینو عه باسه وه نه لیت: خه ریک بوو نه و کاره نه کن،
 چونکه نه وان مه به ستیان نه وه نه بوو، نه وان دهیان ویست که سه ری نه بپن^۴. واته: نه وان له گه ل نه و
 هه موو پونکرده وه و پرسیارو وه لامه دا هه سهریان نه ده برشی تا دوی هه ولتکی زؤ. نه مه خوی زه م
 کردنیانه چونکه نه وانه تنیا مه به ستیان سه ریچی و لاساری بوو. هه بؤیه خه ریکی نه وه بوون که
 سه ری نه بپن. عوبه یده و موجهامید و وه بی کوپی مونه به و نه بو لعالیه و عه بدلرہ حمانی کوپی زه یدی
 کوپی نه سلم نه لیت: نه وان به مالو سامانکی زؤ کرپیویان، پای جیاواز له سه ری هه یه^۵.

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ نَفْسًا فَاذْرَاةَ قَوْمٍ فِيهَا وَاللَّهُ خُرُجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ (۷۲) ﴿فَقُلْنَا أَضْرِبُوهُ بِعَصَاكَ يَا أَيُّهَا اللَّهُ الْمَوْفِقُ﴾
 وَرَبِّكُمْ ءَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۷۳﴾

زیندویونه وی کوژراو دیاری کردنی پیاو کوژکه

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ نَفْسًا فَاذْرَاةَ قَوْمٍ فِيهَا وَاللَّهُ خُرُجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ نه وسا
 یه کیکتان کوشت له سه ر کوژراوه که یه کترتان تاوان بار ده کرد. که خودا بؤی ده رختن نه وه ی ده تان

^۱ الطبری ۲۱۴/۲.
^۲ ابن ابی حاتم ۲۲۵/۱.
^۳ ابن ابی حاتم ۲۲۶/۱.
^۴ الطبری ۱۱۹/۲ ص ۶۹.
^۵ الطبری ۲۲۱/۲ ص ۷۰.

شارده وه. ﴿فَأَذْرَةَ لَّهُمْ﴾ واته: له ناو خۆتاندا ناکۆک بوون له سه ری^۱. موجهیدیش هه روای وتوه وه،
 عه تای خۆراسانی و زه حاک نه لێن: کێشه تان بوو له سه ری^۲. ئیبنو جوره یج نه لیت: ﴿وَإِذْ قَاتَلْتُمُوهُمْ فَاتَّخَذْتُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّعَلَّ تَخَفُونَ﴾^۳ هه ندی ده لێن:
 ئیوه کوشتان. هه ندیکی تر وتویانه: بیگومان ئیوه خۆتان کوشتوانه^۴. عه بدولپه حمانی کوپی زه دیدی
 کوپی نه سه له م نه لیت: ئیوه خۆتان کوشتوانه ﴿وَاللَّهُ يُخْرِجُ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾^۵ نه وهی که ده تان شارده وه
 خودا ناشکرای کرد. موجهید وتی: ﴿مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾^۶ نه وهی ده تان شارده وه^۷. خودای گه وره
 نه فه رمویت: ﴿فَقُلْنَا أَصْرَبُوهُ بَعْضُهَا﴾ پارچه یه که له لاشه ی مانگا که له کوژراوه که بدن. نه و پارچه،
 هه رشتی بی له لاشه ی مانگا که، موعجیزه که دیته دی و پوهه دات، خۆ نه گه ر دیاریش بکرایه، نه گه ر له
 دیاری کردنیدا سویدیکی بیویایه بۆ دنیا و بۆ قیامه تمان بیگومان خودا بۆی دیاری ده کردین، به لام که
 دیاری نه کردوه وه له هه یج رێگه یه کی راسته وه نه هاتوه وه له یان پیغه مبه رانه وه باسیان کردبی، ئیمه
 هه ر به و شیوه یه ده بییلین وه وه که خودای گه وره چۆن به دیاری نه کراوی هه یشتویه تیه وه. پاشان
 خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَى﴾ خودا ئاوا مردوو زیندو ده کاته وه واته: له پارچه ی
 مانگا که یان لیداو زیندوو بو وه. خودای گه وره وشیری نه دات له سه ر تواناو ده سه لاتی خۆیی و
 زیندو کردنه وه ی مردوه که و پیشاندانیان به وه ی که کێ کوشتویه تی، خودای گه وره کردیه به لگه له سه ر
 زیندو بوونه وه له پۆزی قیامه تا و نه و کێشه و لاساریه ی نه وانه ش ده ربخات و کۆتایی پیه یینی. خودای
 گه وره له م سووره ته دا باسی له وانه کردوه که وه دی هه یناوه له زیندو کردنه وه ی مردوو له پینچ شویندا:
 ﴿مَنْ مِّنكُمْ مِّنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾^۸ له پاش نه وه ی که مردبوون سه ره له نوێ زیندومان کردنه وه. نه م
 به سه ره اته و به سه ره اته ی نه و که سه ی به لای شاره که دا تیه پهی خانوه کانیان به سه ر یه کدا پوخابوو. وه
 به سه ره اته که ی ئیبراهیم سه لامی خوای لیبی چوار بالنده که. وه خودای گه وره ناگاداری داوه به زیندو
 کردنه وه ی زه وی دوا ی مردنی له سه ر زیندو کردنه وه ی لاشه کان دوا ی پزان و پوکانه وه یان. به لگه ش

^۱ فتح الباری ۰۶/۶.

^۲ ابن ابی حاتم ۰۲۲۹/۱.

^۳ الطبری ۰۲۲۵/۲.

^۴ الطبری ۰۲۲۵/۲.

^۵ ابن ابی حاتم ۰۲۲۹/۱.

^۶ البقرة ۰۵۶.

له سه ره نه م نایه ته به که خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَأَيُّ لَهِمُّ الْأَرْضِ أَلَيْسَتْ أَحْيَيْنَهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَاَوْهِنَّ بَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

هه ره زه ویش پامینن، نیشانه ی بۆ نه وان تی دیابه، به مردویی نیمه زیندومان کرده وه، دانه ویله مان لی به ره م هینا که خوراکه بۆ نه مانه، هه ره له زه ویش چه ندین باغی بنه خورما و په زی نردمان وه دی هینا و چه ند کانیاومان لیته لقولاند، تا له میوه ی خودا و له ده سه نه جی خویان بخون، نایه هینستا شکور ناکهن؟

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْقُوقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾﴾

باسی دلره قی جووله که

خودای گه وره سه ره زه نشتی نه وه ی ئیسرائیل ده کا دوی نه وه هه موو نیشانه به به چاری خویان دیان له زیندو کردنه وه ی مردوو نه فرمویت: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاش نه مهش بوونه دلره قیقی وه ما له چه شنی به رد، بگره په قتریش بوو له به رد. له بو به ردانه که نه رم نابنه وه هه رگیز. هه بویه خودای گه وره. قه ده غه ی کردوه له خاوه نیاوه پان که وه که نه وانه بن و نه فرمویت: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَع قُلُوبُهُمْ لِلَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فُسِقُونَ ﴿٧٤﴾

بۆ که سانی خاوه نیاوه پ نایا نه و کاته نه هاتوه که دلایان بۆ یادی خودا و بۆ نه و راستیه ی که ناروویه تی دابچه کی و بگورئ و به دهردی نه وانه نه چن که له پیندا نیمه کتیبمان دایوبئ و نه وسا له پاش ماوه به کی نرد تووشی دلره قی هاتن ندر به بیان له پئی لایان دا؟ عه وفی له ته فسیره که پدا له نیینو عه باسه وه. نه لیت: کاتی که هه ندئ له پارچه ی مانگا که درا له لاشه ی مردوه که دانیشت وه که هه زیندو بوئی، پئی وترا: کی تقوی کوشت؟ وتی: برازاکانم کوشتیمان. پاشان گیانی لیسه نرایه وه و مرد. برازاکانی دوی نه وه که خوا گیانی لیسه نده وه و مرد وتیان به خوا نیمه نه مان کوشتوه. بپوایان به وه هه قه نه کرد که به چاری خویان بینیان. خودای گه وره ش فرموی: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاش نه مهش دلتان په ق بوو. واته: برازاکانی نه و پیاوه به ته مه نه، ﴿فَهِيَ

۱ یس ۲۳-۲۵
۲ الحديد ۱۶

كَلِمًا جَارًا أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً^۱ له چشنى بهرد بگره په قتریش بوو له بهرد. دلى نه وهى نيسرائيل دواى ماوه يه کمى نذد ته واور پهق بوو ناموزگارای کارى تینه ده کردن دواى بينینى نه و موعجيزانه وهك بهردى پهقى لیهات، چاره ی نیه هر پهقه، یان بگره له بهردیش په قتر بوو، چونکه بهردى وا هیه ناوى لی هالده قولی و کانى و پویارى له بهر ده پوات، بهردى واش هیه هر ناوى لیده ردیت با له بهرى یشى نه پوات. هی واش هیه له ترسى خودا له سر کڼوه کانه وه ده که ویتته خواره وه و به پتی خوی هستى هیه. موحه مدی کوپى نيسحاق پویاوتى کردوه له نیننو عباسه وه: ﴿وَإِنَّ مِنَ الْجَبَارِۖۤهٖ لَمَّا يَنْفَجُرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُۖ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَنْفَجُرُ مِنْهُ الْمَاءُۖ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَهْبِطُ مِنَ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ چونکه ته خته بهردى وا هن چند جوبارى له بهر ده پوات، همیشه ترهك ترهك ده بى و ناوى لیوه درده چیت، هیواش هیه له ترسى خودا له لوتکى شاخه کان بهرده بیته وه. واته: بهردى وا هیه له دلى نیوه نرم تره. ﴿وَمَا اللَّهُ بِمَغْفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ له هر کارى ده یکن خودا ناگاداره^۲.

بونى هیزی په ی پیږدن له بی گیاناندا

هندی له زانایان وتویانه نه مه له بابى مه جازه که ترس بده یته پال بهرد، وهك چوڼ ویست دراوه ته پال دیوار. خودای گوره نه فرمویت: ﴿بُرِيدٌ أَنْ يَنْقُصَ﴾ خوریک بوو به لادا ده هات. پازى و قورتویى و که سانى تریش له نیما مه کان وتویانه: هیچ پیویست به وه ناکا، چونکه خودای گوره نه و سیفه ته ی تیا دروست ده کا. وهك له م نایه ته دا نه فرمویت: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا﴾^۳ نیمه نه م نمانه تیه مان له به رانبر ناسمانه کان و زه مین و نه و هموو کڼوانه پانا، هیچیان له خو یان پانه دى بچنه ژیرى و لیبى ترسان. وه نه فرمویت: ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْحَ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾^۴ حهوت ناسمانان و زه مین و هه چى له ناو نه وانده دایه ستایشى خوا ده کن. وه نه فرمویت: ﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾^۵ گڼو گیاو دره خت سوژده ده بهن بى خودا. وه

۱ الطبری ۲۳۴/۲ ص ۷۰.
 ۲ ابن ابی حاتم ۱/۲۲۳.
 ۳ الاحزاب ۷۲.
 ۴ الاسراء ۴۴.
 ۵ الرحمن ۶.

نه فرمویت: ﴿أَوْلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَنْفَعِيهِمْ أَظَلُّوا﴾^۱ نایا به چار نه یان دیووه، که هرچی خودا دروستی کردووه، سیبهریان به راست و چهپا به مل که چی سوژده به رهو خوا ده بن؟ وه نه فرمویت: ﴿قَالُوا أَأَتَيْنَا طَآئِفِينَ﴾^۲ وتیان: وا به خوشی هاتین. وه نه فرمویت: ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَضْبًا مَتَّصِدًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾^۳ نه گهر نیمه نه م قورنانه مان بنار دایه ته سر که نیک، تر

ده تدی که دها تووه و له ترسی خودا له ت له ت بووه. وه نه فرمویت: ﴿وَقَالُوا لِيَجْؤُدِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ﴾ وتیان: به پیسته کانی خو یان چون دزمان شایه تیتان دا؟ ده لین: خودا به زمانی هینان که ده توانی مه موشت بینیته قسه. وه له فرموده ی سه حیددا هاتووه: نه مه کیویکه نیمه ی خوش دهوی نیمه ش خوشمان دهوی^۴. وه ک پرؤشی کز ته ره که که خه به ره که ی ته واتوره. وه له سه حیجی موسلیما هاتووه: من به ردیک ده ناسم له مه که که که سلوی لیده کم پیش نه وه په وانه بکرم، وه من نیستاش مه رده ی ناسم^۵. وه له سیفته ی برده په شدا پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: بیگومان نه و شایه تی نه دات بق نه وانه ی سه لامیان لی کردووه یان ماجیان کردووه به راستی له پرؤی قیامه تا^۶. (بیداریه ک): زانایانی زمانی عه ره بی پای جیاوازیان مه یه له م ده قه دا که خودای

که وره نه فرمویت: ﴿فَهِیَ كَالْحِجَارِۙءِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾^۷ بوونه دلره قیقی وه ما له چه شنی به رد، بگره په قتریش له به رد. دوی نه وه که کز دنگ بوون له سر نه وه ی که هر گیز ناگونجی بؤگومان بی هندیکیان وتویانه (ا) به مانای (الوان) هاتووه: ﴿فَهِیَ كَالْحِجَارِۙءِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾^۸ وه که نه م نایاتانه ش که خودای که وره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَطْعَمْنَهُمْ إِنَّمَا آوْ كُفُّورًا﴾^۹ هر گیز گوی له وانه مه گره تا وانبار یا پینه زانن. وه نه فرمویت: ﴿عَذْرًا أَوْ تَذْرًا﴾^{۱۰} بؤ نه هیشتی به هانه یان ترساندن. هندی تر وتویانه: (ا) لیره دا به مانای (بل) ه. وا خه ملینراوه ﴿فَهِیَ كَالْحِجَارِۙءِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾^{۱۱} وه که خودای

^۱ النحل ۴۸
^۲ فصلت ۱۱
^۳ الحشر ۲۱
^۴ فتح الباری ۹۸/۶ ص ۷۱
^۵ مسلم ۱۷۸۲/۴
^۶ احمد ۲۶۶/۱
^۷ الانسان ۲۴
^۸ المرسلات ۶

گوره نه فرمويټ: ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشِيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشِيَةً﴾^۱ نهونده له و خه لکه که ده چن به گزياندا ده ترسن، که له خوداش هر نهونده ترساون، بگره زياتریش ده ترسان؟ وه نه فرمويټ:

﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ آلَافٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾^۲ ناردومانه ناو سه ده هزاران يان زياتر. وه نه فرمويټ: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۳ به نه اندازه ي سهري نيوان نوو که وان يان نزیکتر. ههنديکی تر وتويانه: ﴿فَبَهِيمٍ كَالْجِبَارِ أَوْ أَشَدَّ قَسْوَةً﴾^۴ يانی: له لای نيوه. نيبنو جه رير گيتراويه تيه وه، ههنديکی تر وتويانه: يانی: دلی نيوه له م دوو نمونه يه به دهر نيه، يان وهك به رد وایه له ره قيدا، يان له به رد ره قتره. نيبنو جه ريره نيت: مانای وایه له سه ر نه م ته فسیره، ههنديک دليان وهك به رد وایه وههنديکی تريان دليان له به رد ره قتره.^۵ نيبنو جه رير نه م رايه ي لا په سهنده. منيش ده ليم: نه م قسه ي نوایيه له م نايه ته ده چن که خودای گوره نه فرمويټ: ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِينَ اسْتَوْفَدُوا نَارًا﴾^۶ نه مانه راست به وينه ي که سانی چون که خه ريکی هه لگير ساندنی ناگريک بوون. له گه ل نه م نايه ته دا که نه فرمويټ: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾^۷ يان: هه روهك که سانی که بارانی به ليژمه يان بق بباری. وهك نه م نايه ته ش که نه فرمويټ:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أََعْمَلُهُمْ كَسَرَابٍ مَّيْمَةٍ﴾^۸ نه وانه ي خوانه ناس بوون کرده وه يان وهك نه و تراويلکه وایه که له بياباندا هه يه. له گه ل نه م ده قدا که خوی گوره نه فرمويټ: ﴿أَوْ كظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَٰن: وهك له تاريخستاني له دهر يايه کی بی په يدا. واته: هه يانه وهك نه وه وایه يان هه يانه وهك نه وه يان وایه، و الله اعلم.

﴿أَفَنظَمُونَ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٧﴾ وَإِذَا قُلُوا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَأَمْنَا وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِندَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٨﴾ أَوْ لَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُوكُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٩﴾﴾

^۱ النساء ۷۷.
^۲ الصافات ۱۴۷.
^۳ النجم ۹.
^۴ الطبری ۲/ ۲۳۶ ص ۷۱.
^۵ البقرة ۱۷.
^۶ النور ۳۹.

بئ هیوا بوون له بپروا هیئانی جووله که له سهردهمی پینه مبهردا ﴿﴾

خودای گهرده نه فهرمویت: ﴿أَفَنظَمُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا بِالْكَفَرِ﴾ نایا ئیوه به هیوان که باوه پتان پی بیتن. واته: ئی خاوه نباوه پان! نایا ئومید دهکن که نه و کومه له گومرپیه له جووله که کان گوئپایه لی فهرمانی ئیوه بن که باو و باپیرانیان نه و هموو به لگه ناشکرا و پونیان به چاوی خویان بینی، دوی ئوه دلیان رهق بوو: ﴿وَقَدْ كَانَ قَرِيْبٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُوْنَهُ﴾ که چی دهسته یه که هر له وانیه و تاری خویان ده بیستن و له پاش نه وه تیی ده گهین، دهیان گزپی و دهشیان زانی که ده یگزپن؟ واته: به شیوه یه کی تر ته فسریریان ده کرد، دوی ئوه چاک ده یان زانی هر نه وه پاسته و دژایه تیان ده کرد، به پاستی ئه وان به هه له دا چوون به و گزپینه ی کردیان، نه م باسه لیژده له و ئایه ته ده چی که خودای گهرده نه فهرمویت: ﴿فِيمَا نَقُضُهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعْنَهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ﴾ نه وسا له بهر پاشگه زبوونه وه یان، وه بهر نه فرینی خومان خستن و نه ونده دلغان رهق کردن، قسه کانی ناوه پوکی په یمانی له جیی خوی نه هیشت، خویان شتیان له جیی دانا. قه تاده له م ئایه ته دا: ﴿ثُمَّ يَحْرَفُوْنَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ﴾ له پاش نه وه تیی ده گهین، دهیان گزپی و دهشیان زانی که ده یگزپن. نه لیت: نه وان جووله که کان بوون و ته ی خودایان ده بیست له پاش نه وه تیده گه یین ده یان گزپی^۲. مواهید نه لیت: نه وانیه و ته ی خویان ده گزپی و دهیان شارده وه زاناکانی جووله که بوون^۳. ئیبنو وه ب نه لیت: ئیبنو زهیده له م ئایه ته دا نه لیت: ﴿يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُوْنَهُ﴾ و تاری خویان ده بیست و له پاش نه وه لئی تیده گه یین ده یان گزپی نه و تهراته ی که خودا بوی ره وانه کردن ده یان گزپی، هه لالیان تیدا حهرام ده کرد و حهرامیشیان هه لال ده کرد تیدا و هه قیان به ناهق و به تالیان به هق ده دایه قه له م. نه گه ره سیتی خاوهن هق بهاتایه لایان به به رتیلوه کتیبی خویان بۆ دهرده میتنا. نه وه هقی خوی تیدا ده سنده که وت. وه نه گه ره کسی به شتیکی ناهق و به تاله وه بهاتایه و به رتیلی له گه ل خوی بهیتایه نه و کتیبیه یان بۆ دهرده میتنا که خویان ده سته کاریان کردبوو نه وه خاوهنی هق بوو تیدا. وه نه گه ره کسی بهاتایه لایان پرسیری شتیکی لیبکرنایه هقی تیا نه بوایه به رتیل و هیچ شتیکی له گه لدا نه بوایه، فهرمانیان به هق بۆ نه دا. خودای گهرده دهریاره یان نه فهرمویت: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ

المائدة ۱۳.

ابن ابی حاتم/ ۱/ ۲۶۳ ص ۷۱.

الطبری/ ۲/ ۲۴۵ ص ۷۲.

وَتَسْوُونَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَكْفُرُونَ أَلَمْ تَقُولُوا^۱ نَايَا نَتِيوَه فَرْمَان بَو مَرْدومَه نِه دهن كه چاكه بكن، خوتانی لیتها دهوین، هر خۆشتان كتیب خوینه وهن؟ دهسا چیتانه تیناگن.^۲
جووله كه دانیان دهنا به پیغه مبهری موحه مه د () به لآم پړوایان پینه ده کرد

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ﴾ هر گاتیک تووشی باوه پداران دهن ده لئین: باوه پمان هیناوه، هر گاتیک ده گنه به کتری پنیان ده لئین، نایا نیتوه نهو زانستهی خودا پیسی داوون لای نهوان نهیدرکینن، تاییکه نه به لگهی خویان له لای پیره ردگاری نیتوه؟ ده ناخر تا که ی تیناگن. موحه مه دی کوری نیسحاق پړوایه تی کردووه له نیبنو عه باسه وه:
﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا﴾ واته: پییگه یشتنایه به خاوه نباوه پان ده بیان وت: باوه پمان هیناوه. موحه مه دیش پیغه مبهری خودایه () به لآم به تابه به تی بۆ نیتوه هاتووه.^۳ کاتیکیش ده گه یشتنه به کتری ده بیان وت: بهو شیوه یه قسه بۆ عره به کان مه کن، نه گره پنیان بلین له وان بووه ده یکه نه به لگه له سهرتان له لای خودا، خودای گوره نه م نایه ته ی نارد خواره وه: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾ هر گاتیک تووشی باوه پداران دهن ده لئین: باوه پمان هیناوه، هر گاتیک ده گنه به کتری پنیان ده لئین: نایا نیتوه نهو زانستهی خودا پیسی داوون لای نهوان باسی ده کن، تا بیکه نه به لگهی خویان له لای پیره ردگاری نیتوه؟ واته: ده لئین: نهو پیغه مبهره خوتان ده زانن که به لئینتان لیتوه رگیراوه شوینی بکون، نهویش هه والیان پینه دات، که نهو پیغه مبهره یه که نیمه چاوه پوانمان ده کرد له کتیبه که ی خوماندا ده یزانین، پړوای پیغه که ن و دانی پیدا مه نین. خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بۆچی نه مانه نازانن هرچی نه هینی دلایان و هرچی به ناشکرا ده بلین خودا ده یزانی؟ رحه سنی به سری نه لیت: نهو جووله کانه نهوسا کاتیک ده گه یه باوه پداران ده بیان وت باوه پمان هیناوه، کاتیکیش ده گه یه به کتری له ناو خویاندا ده بیان وت، نهو ی خودا ناگاداری کردوون له کتیبه که تاندا هاوه له کانی موحه مه د () ل ناگادار مه کن تا بیکه نه به لگه له لای خودا او بود به پړوتان بوهستن ده ریاره ی.^۴ خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ

۱ البقرة ۴۴.

۲ الطبری ۲/ ۲۴۶ ص ۷۲.

۳ الطبری ۲/ ۲۵۰.

۴ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۳۹ ص ۷۲.

وَمَا يُعْلَمُونَ ﴿ بؤچی نهوانه نازانن هرچی نههیتی دلپانه و هرچی به ناشکرا دهیلین خوا دهیزانی؟ نه بهولعالیه نه لیت: یانی: نهوه شاردویانه تهوه له بپروا نه کردنیان به موحه مه د(۷۷) و حاشا کردنیان لئی، به نوسراوی له لای خویان ههیه و چاک دهیزانن. قه تاده پیش هر وی وتوه. حه سه ن نه لیت: ﴿ اَنَّ اَللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُبْرُونَ ﴾ نهوهی دهیشارنهوه خوا دهیزانی. نهوه یان دهشاردهوه کاتی که له لای هاوه له کانی پیغه مبهرا (۷۸) دهگه پانهوه و دهگه ین به یه کتری، له ناو خویاندا دهیان وت: نابئ هیج که سبکیان به هاوه له کانی موحه مه د بلین(۷۹) بهوهی خودا ناگاداری کردیون له کتیبه که ی خویاندا، له ترسی نهوهی نهکا هاوه له کانی موحه مه د(۸۰) نهوه بکه نه بهلگه به سه ریانهوه که به ناشکرا دهیلین له لای پهروه ردگاریان^۱. واته: کاتی که وتیان به هاوه له کانی موحه مه د(۸۱) باوه پمان هیتنا، نه بو لعایله و قه تادهش هر ویان وتوه^۲.

﴿ وَمِنْهُمْ اٰمِيْنٌ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّا اٰمَانًا وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُوْنَ ﴿۷۸﴾ قَوْلٌ لِّاٰلِیْنِ یَكْتُبُوْنَ الْكِتٰبَ بِاٰیٰتِهِمْ ثُمَّ یَقُولُوْنَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لَیْسَتْ رَاۤیِءُۤیْءٌ ثُمَّ اَقْبَلُوْا قَوْلَیْ لَّهُمْ مِمَّا كَتَبْتَ اٰیٰتِهِمْ وَوَعِیْلٌ لَّهُمْ وَمَا یَكْسِبُوْنَ ﴿۷۹﴾ ﴾

مانای نه خوینفه وار (الامی)

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ وَمِنْهُمْ اٰمِيْنٌ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّا اٰمَانًا وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُوْنَ ﴾ له وانیشدا هی وا هن که نه خوینده وارن و بیجگه ناره زوو، له کتیب سهر ده رناکه ن، نه مانه هر له خه یالات و گوماندان، خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ وَمِنْهُمْ اٰمِيْنٌ ﴾ واته: له نه هلی کتیب هن نه خوینده وارن. مواهید نه لیت: (الامیون) کوی (امی) یه، نهو که سه یه که ناتوانی بنوسی. نه بو لعایله و په بیع و قه تاده و شیراهیمی نه خه عی و که سانی تریش وتویانه، هر وادیاره له نایه ته وه که خوی گه وره نه فه رمویت: ﴿ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ ﴾ واته: نازانن نه و کتیبه (ته ورات) چی تیدایه^۳. هر بؤیه له وه سفی پیغه مبهرا (۸۱) هاتوه که نه خوینده واره چونکه نه ی ده زانی بنوسی. وه که خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿ وَمَا كُنْتَ تَتْلُوْا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتٰبٍ وَلَا تَحِطُّۤهُۤ بِسَمِیۡۤئِكَ اِذَا لَاۤرْتَابَ الْمُبِطُوْنَ ﴾^۴ تو به رله وه

^۱ ابن ابی حاتم ۲۴۰/۱
^۲ ابن ابی حاتم ۲۴۰/۱
^۳ ابن ابی حاتم ۲۴۱/۱
^۴ العنکبوت ۴۸

قورئانت بۆ بیته خورای، نەت دەتوانی هیچ کتیبی بخوینیتەوه یان بە دەستی خۆت بینوسی ئەگەر
 وابوایە دلچەپەلان گومانیان لیتەیدا دەبوو. پێغەمبەری خودا(ﷺ) فرمویەتی: نێمە گەلیکی
 نەخویندەوارین نانوسین و هەژماری مانگیش ناکەین ئاواو ئاواو ئاوا. واتە: لە خوا پەرستی و کاتە
 دیاری کراوەکاندا پێویستمان بە نوسین و هەژمارکردن نیە. خودای گەورەش ئەفرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي
 بَعَثَ فِي الْأُمَمِ نَبِيًّا مِّنْ قَبْلِ نَبِيِّكَ﴾^۱ هەر ئەویشە لە ناو نەخویندەواراندا پێغەمبەریکی لە خۆیان بۆ ناردوون.

تەفسیری ئاوازو ئاوات (الامانی)

زه ححاك له ئيبنو عباسه وه نه لئيت: ﴿لَا أَمَانِي﴾ ئەفرمویت: جگە لە قسەبەگە دەیکەن هەر
 بە دەمیان دەلێن بە درۆوه^۲. و تراوه: جگە لە ئارەزووی کە حەزی لێدەکەن. موحامید ئەلئیت: ئەو
 نەخویندەوارەتی کە خودا وەسفی کردوون لە هیچ تێناگەن لەو کتیبەبەگە خودا پەوانەبە کردووه بۆ
 موسا سەلامی خورای لیبی بەلام ئەوانە هەر خەریکی درۆ هەلبەستن. وە هەر خەریکی شتی پێو پوچن
 بە درۆ بوختان کردن^۳. ئاوات خواستن لێرەدا مەبەست پێی دروستکردنی درۆ و خەیاڵ کردنە پێیەوه.
 موحامید ئەلئیت: ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ ئەمان هەر درۆ دەکەن^۴. قەتادە و ئەبولعالیە و پەبیە و تیان:
 ئەوانە هەر دواي گومان دەکەون بەرامبەر بە خودا بە ناهەق^۵.

هاوار بۆنەو جوولەکانە ی کتیبی خودا دەگۆرن

خودای گەورە ئەفرمویت: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ
 لِيَشْرَوْا بِهِ مُمَنَّا قَلِيلًا﴾ هاوار بۆ ئەوانە بە دەستی خۆیان کتیبەبەگە دەنوسن و پاشان دەلێن: ئەمە
 لە خواوە هاتووه. تا بە نرخێکی کەم بێفرۆشن. ئەمانە دەستەبەگە ترن لە جوولەبەگە، کە بانگ خوازان
 بۆ گومراپی بە درۆ بوختان هەلبەستن بۆ خودا و خواردنی مالی خەلکی بە شتی پێو پوچ (الویل)
 یانی: هاوارو لە ناو چوون، و تەبەگە بە ناو بانگە لە زمانی عەرەبیدا. زوهری ئەلئیت: عەبدللائی کورپی
 عەبدللا هەوالی دامی لە ئیبنو عباسەوه کە وتویەتی: ئەی کۆمەلی مسولمانان! چون پرسیار لە
 ئەمەلی کتیب دەکەن لە هیچ شتی کە ئەو قورئانە ی خودا ناردووە تێبە خوارووه بۆ پێغەمبەرە کە تان تازە

^۱ فتح الباری ۱۵۱/۴/ ص ۷۲.
^۲ الجمعة ۲.
^۳ الطبری ۲/۲۶۱.
^۴ الطبری ۲/۲۶۲.
^۵ ابن ابی حاتم ۱/۲۴۲.
^۶ ابن ابی حاتم ۱/۲۴۲.

ترین هه والی خودای تئدایه. ده یخویننه وه ته پو گه ش و پاراوه و نذدی به سهرا نه چووه. خودای گه وره یش باسی نه هلی کتیبی بق کردوون که کتیبی خودایان گوپیوه و دهسکاریان کردوه به دهستی خویمان و ده لئین: نه مه له لایه ن خوداوه هاتووه. به نرخیکی که م ده یفرۆشن، نایا خودا پئنگری لئنه کردوون و ناگاداری نه کردوون که پرسپاریان لی نه که ن، سا به خوا هرگیز نه مان دیوه یه کئی له وان هاتیبی و پرسپاری له ئیوه کردیبی ده باره ی نه وه که بق ئیوه هاتووه خواروه^۱. بوخاریش پیوایه تی کردوه^۲. حه سه نی کوپی حه سه نی به سری نه لئیت: (الضمن القلیل) یانی: دنیا وه موو شته کانی^۳. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿فَوَيْلٌ لَّهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ هوار له وان له وه ی به ده ست نوسیویانه و هوار له وان بق نرخی ده ستیان که وتووه. واته: هوار بق نه وان که به دهستی خویمان نه و درۆ بوختانانه یان نوسیوه هوار بق نه وان که مالی خه لکی به حه رامی ده خۆن. وه که زه حاک له ئیبنو عه باسه وه ره زای خوای لئیبی نه لئیت: ﴿فَوَيْلٌ لَّهُمْ﴾ جه زده به و سزای سهخت بق نه وان که به دهستی خویمان نه و درۆیه ده که ن. ﴿وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ سزای سهخت بق نه و که سانه ی مالی خه لکی نه قام و که سانی تریش ده خۆن^۴.

﴿وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا الْنَّكَارُ إِلَّا آتِيَانَا مَعْدُودَةً قُلْ أَخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ لَكُمْ لَوْلُونَ

عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

له هیواکانی جووله که، که نه وان چه ند پۆئی نه بی له ناو ناگرا نامیننه وه

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا الْنَّكَارُ إِلَّا آتِيَانَا مَعْدُودَةً﴾ ده لئین: ناگر توشمان نابیی، مه گین چه ند پۆئی نه ویش که م. خودای گه وره باسی جووله که ده کا له باره ی نه وه ی گپروایانه ته وه و ده یلئین ده رباره ی خویمان. که چه ند پۆئی نه بی ناچه ناو ناگر و پاشان لئیی دینه ده ره وه و پزگاریان ده بی. خودای گه وره یش وه لامیان نه داته وه و نه فه رمویت: ﴿قُلْ أَخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ بلی: نایا خودا به لئینی پیداون که خودا له به لئینی خو ی به شیمان نابیتته وه یان هر له نه زانیه وه قسه له سه ر خودا ده که ن. واته: نه که ر خودا به لئینی دابی، نه وا به شیمان نابیتته وه لئیی. به لام شتی وا نه بووه و پووشی نه داوه. هر بۆیه به پیتی (ام) که به مانای (بل) هاتووه. واته: به لکو

^۱ ابن ابی حاتم ۲۴۵/۱ ص ۷۳.

^۲ فتح الباری ۵/۳۴۴/۱۳/۲۴۵/۰۰۰.

^۳ ابن ابی حاتم ۲۴۷/۱.

^۴ الطبری ۲/۲۷۳.

ہر لہ نہ زانیہ وہ درو بختان بہ دم خودا وہ ہلہ بہ ستن. عوفی لہ ئینو عہ باسہ وہ نہ لیت: ﴿وَقَالُوا
 لَنْ نَمَسَّنَا الْنَّارُ اِلَّا اَنْتَا مَا مَعْدُوْدَةٌ﴾ وتیان: ناگر توشمان نابی، مہ گین چند پوڑی نہ ویش کہ م.
 وتی: جوولہ کہ وتویانہ ئیمہ توشی ناگر نابین تہ نیا چل پوڑ نہ بی^۱. ہندی جگہ لہ ئینو عہ باس
 نہ می بی زیاد کردوہ. نہو ماوہی کہ گوڑہ کہ کہیان پرستوہ. حافیز نہ بو بہ کری کوپی
 مردہ وہی لہ نہ بو ہورہ میروہ نہ لیت: کاتی کہ خہ بیہر فتح کرا، مہ پک بہ دیاری نیرا بی پیغہ مہری
 خودا ﴿﴾ زہری پیوہ کرابو پیغہ مہری خودا ﴿﴾ فرموی: ہرچی جوولہ کہ ہہیہ لیرہ بزم
 کریکہ نہ وہ پیغہ مہری خودا ﴿﴾ فرموی پٹیان: باوکی نیوہ کئیہ؟ وتیان: فلان. فرموی: دروتان
 کرد بہ لکو باوکتان فلانہ. وتیان: راست و چاکت فلاموہ. پاشان فرموی پٹیان: نایا برواتان پیم
 ہہیہ، نہ گہر دہریارہی شتی پرسیارم لیکردن؟ وتیان بہ لی، نہی نہ بو قاسم. نہ گہر درومان لہ گہ ل
 کردی، دہ زانی درومان کردوہ، وہ کہ دہریارہی باوکمان زانیوہ. پیغہ مہر ﴿﴾ فرموی پٹیان:
 نہوانی نہ ہلی ناگر کین؟ وتیان: ئیمہ ماوہیہ کی کہم تئیدا دہ بین، پاشان نیوہ دوائی ئیمہ دہ میننہ وہ
 تئیدا. پیغہ مہری خودا ﴿﴾ فرموی پٹیان: قسہ مہ کن سویتند بہ خو اہرگیز ئیمہ دوائی نیوہ
 نامیننہ وہ تئیدا، پاشان پیغہ مہری خودا ﴿﴾ فرموی پٹیان: نایا برواتان پیم ہہیہ، نہ گہر
 دہریارہی شتی پرسیارم لیکردن؟ وتیان: بہ لی، نہی نہ بو قاسم، فرموی: نایا زہرتان کردبوہ ناو
 نم مہ پوہ؟ وتیان: بہ لی، فرموی: چی پالی پیوہ نان بی نہوہ؟ وتیان: ویستمان نہ گہر تر دروت
 کرد نہ جاتمان ببیت لیت. وہ نہ گہر پیغہ مہریش بی زیانت پی ناگہ نہ نی^۲. ئیمامی نہ حمہد و بوخاری
 و نہ سائیش ہر بہو جوڑہ ریوایہ تیان کردوہ^۳.

﴿بَلْكَانَ مِنْ كَسْبِ سَيِّئَةٍ وَاَحْطَطَ بِهَا خَطِيئَتُهُ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۸۱﴾ وَالَّذِيْنَ
 ءَامَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۸۲﴾﴾

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿بَلْكَانَ مِنْ كَسْبِ سَيِّئَةٍ وَاَحْطَطَ بِهَا خَطِيئَتُهُ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ
 النَّارِ هُمْ فِيهَا خٰلِدُوْنَ﴾ دیارہ ہر کہ سی خوی توشی خراپہ بگا و خراپہ کہی دہوری دابی نہوانہ
 یاری ناگرن و تا ہمتایہ ہر تئیدا دہ بن. خودای گہورہ نہ فرمویت: بہو جوڑہ نہ بو بہ ہیوای بوون و
 نارہ زوتان دہ کرد، بہ لکو کارہ کہ بہم شئیوہیہ، ہر کہ سی خراپہ بگا و خراپہ کہی دہوری دابی و بگاتہ

۱ الطبری / ۲۷۶/۲.

۲ دلائل النبوة / ۴/ ۲۵۶/۴ سے حیجہ ص ۷۳.

۳ احمد / ۴۵۱/۲، وفتح الباری / ۶/ ۳۱۴، و النسائی فی الکبرا / ۶/ ۴۱۳.

پڙهي قيامت، هيچ چاڪه يهڪي نه بي و همو كرداره ڪاني خرابه ڪاري بيت، نهوا بيگومان خه لڪي نار
 ناگره: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ نهوانهش كه باوه ڀ دارو ناڪار چاڪ بوون، بهه شستن و
 هر له ويدا ده ميننه وه. واته: نهوانه ي خاوه نباوه ڀن و ناڪار چاڪن و كرداره ڪانيان به پئي شه ريعهت
 بووه، بيگومان نهوانه خه لڪي بهه شستن. ثم نايه ته لهو نايه تانه ده چي كه خوداي گه وره نه فهرمويٽ:

﴿ لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْر بِهِ وَلَا يَحِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا
 نَصِيرًا ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا

يُظَلَمُونَ فِيهَا ﴾^۱ نه به ناواني نيوهيه و نه به ههواو نارهنوي نهو كه سانهيه به نه هلي ڪتيب هه ژمار
 ده ڪرين، هر مروفنيڪ ڪاري ناله بار بڪا بهو ڪاره ي خوي سزا نه دريت، جگه له خودا هيچ كه س دهستي
 ناڪه وي دوسي بي و به هاواريه وه بيت. هر مروفنيڪيش نير بي يان مي كه باوه ڀدارو ناڪار چاڪ بي،
 ده چي ته بهه شت و به نه نذازه ي تليشي ورديله ي ناوڪه خورمايه ڪ ناهه قيان ليتاڪري. نه بو هورهيره و
 نه بوواثيل و عتا و حه سن نه لئين: ﴿ وَأَحْطَطَ بِهِ خَطِيئَتُهُ ﴾ ياني: بتپه رسته يه ڪي ده وري دابو^۲

نه عمهش له نه بو په زينه وه له په بيبي ڪوپي خوشه يمه وه نه لئيت: ﴿ وَأَحْطَطَ بِهِ خَطِيئَتُهُ ﴾
 خرابه ڪاني ده وري داوه. وتي: نهو ڪه سه ي بهو خرابانه وه ڪرديوه تي بهر له وه ته ويه بڪا بهري^۳
 سوڊدي و نه بو په زينيش هر وايان وتوه^۴. نه بولعاليه و موجهيد و حه سن له پيوايه تيڪا هه روايان
 وتوه. قه تاده و په بيبي ڪوپي نه نه س نه لئين: ﴿ وَأَحْطَطَ بِهِ خَطِيئَتُهُ ﴾ خرابه ڪاني ده وري دابي له
 گوناوه گه وره ڪان^۵. ثم هه موڀاو بڙچونانه له مانادا له يه ڪه وه نزيڪن، والله اعلم.

تاواني بچوڪ ڪاتي كه ڪويوه، نه ناو بهرن

ليزه دا ثم فهرموده كه نيمامي نه حمه ڀ پيوايه تي ڪردوه له عبداللهي ڪوپي مه سعوڊه وه په زاي
 خوي لئبي هاتوه كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمويه تي: خوتان پيارينن له گوناوه بچوڪه ڪان،
 چونڪه نهوانه ڪرده بنه وه له سر پياو تا له ناوي نه بن. وه پيغه مبهري خودا (ﷺ) نمونه يه ڪي بق
 ميثانه وه: وه ڪ نمونه ي ڪڙمه له ڪه سي له زهويه ڪي چوله وانيدا دابه زن و ناماده ي ڪرداري ڪڙمه لئ بن،

^۱ النساء ۱۲۲-۱۲۴.

^۲ ابن ابي حاتم ۲۵۲/۱ ص ۷۴.

^۳ ابن ابي حاتم ۲۵۲/۱.

^۴ ابن ابي حاتم ۲۵۲/۱.

^۵ ابن ابي حاتم ۲۵۲/۱.

پياوئى بېوا چيلكه يه بېئى و پياوئىكى تىرش چيلكه يه بېئى و هه ندىكيان كوكردوه و ناگريان تيبه ردا و نهوى فريئان دابووه ناوى پيئان گه يانده وه^۱. وه موحه مەدى كوپى نيسحاق پيوايه تى كردوه له ئيبنو عه باسه وه: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾
 نه وانەش كه باوه ردارو ناكار چاك بوون، به هه شتىن و هه ر له ويدا ده ميئننه وه. واته: نه وانەى بېوايان ميئناوه به وهى كه ئيوه نهى جوو له كه! حاشاتان ليكردوه و كار به وه ده كه ن كه ئيوه وازتان ليتهئناوه له ئابنى خوا نه وانە جيئان به هه شته و تاهه تايه تيبدا ده ميئننه وه. هه والى پيداون كه پادا شتى چاكه و خراپه به رده وام ده بى له سه ر نه وانە و هه رگيز ليئان نابى و دوايى نايه ت^۲.

﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَيَالِ الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِمَا لَمْ يُلْحَقُوا بِهِم مِّنَ الرِّكَاظِ ۖ أَذْهَبُوا بِهَا حِيلًا ۚ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَيَالِ الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِمَا لَمْ يُلْحَقُوا بِهِم مِّنَ الرِّكَاظِ ۖ أَذْهَبُوا بِهَا حِيلًا ۚ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَيَالِ الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِمَا لَمْ يُلْحَقُوا بِهِم مِّنَ الرِّكَاظِ ۖ أَذْهَبُوا بِهَا حِيلًا ۚ ﴾

﴿ ۱۲۷ ﴾ مَعْرِضُونَ

په يمانى نهوى ئيسرائيل

خوداى گه رده نه فه رمويت: ﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَيَالِ الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِمَا لَمْ يُلْحَقُوا بِهِم مِّنَ الرِّكَاظِ ۖ أَذْهَبُوا بِهَا حِيلًا ۚ ﴾
 ئه و كاته يش كه په يمانان له نهوى ئيسرائيل وه رگرت، جگه له خودا نه په رستن و چاكه له گه ل دايك و باب و نزىكان و هه تيوو هه ژاران بكن و قسهى باش بۆ مه ردم بكن، نويز بكن، زه كات بدن له دوا نه وه كومه ليك نه بى پشتتان تىكرد و خوتان له په يامه كه لادا. خواى گه رده ليزه دا باسى نهوى ئيسرائيل ده كا كه چه ند فه رمانىكى به سه رياندا دا و په يمانى ليوه رگرتن له سه رى. به لام نه وان په يمانه كه يان به جى نه ميئنا و پشتيان تىكرد، به ئاره زو و نه نقه ست دژى وه ستان. خو شيان چاك ده يان زانى و باسيشيان ده كرد. خوداى گه رده فه رمانى پيداون كه ته نيا ئه و بپه رستن و شه ريكى بۆ په يدا نه كه ن له هه چ شتىكدا، فه رمانيشى به هه موو خه لكى هه ر به و شيوه يه داوه. هه ر بۆ نه وه ش وه دى ميئناون. وه كه نه فه رمويت: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾^۳ به ر له توش ئيمه هه ر پيغه مبه ريكمان نارد، پامان سپارد كه هه چ

^۱ احمد ۴۰۲/۱ حه سه نه ص ۷۴.

^۲ ابن ابى حاتم ۲۵۴/۱.

^۳ الانبياء ۲۵.

پہرستویہ جگہ لہ من نیہ و ہر تانیا من پپرستن. وہ نہ فرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^۱ بڑا وہ مور کومہ لیکیفہ مہ ربکمان بہرئ کرد، کہ خودا پپرستن و لہ شہیتان دورہ پپرستن. نہ مہ بہرترین و گورہ ترین حقوقہ، کہ ہقی خودای مہزنہ کہ تہنیا نہو پپرستئ و شہریکی نیہ. پاشان ہقی دروستکراوہ کانی دیت، کہ خودای گورہ جہختی لہ سہر کردوہ تہوہ لہ ہموویان لہ پپرستہ ہقی دایک و باوکہ. ہر بڑیہ خودا ہقی دایک و بابی لہ پال ہقی خودای داناوہ وہ کہ نہ فرمویت: ﴿أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ﴾^۲ تو سوپاسی من بکہ و سوپاسی دایک و باوکت بکہ، دوا جار دینہوہ بڑ لای من. وہ نہ فرمویت: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾^۳. پپرہر دگارت فرمانی دا کہ جگہ لہو مہ پپرستن و دہربارہی دایک و بابیش چاکہ بکن. تا دہ گاتہ نہوہ دہ نہ فرمویت: ﴿وَأَتَىٰ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾^۴ خزمان بہشی خودی بدہرئ، ہرزارو لہ پپرہامایش بپنہش مہ کہ. وہ لہ ہر دورو سہحیحہ کہ دا ہاتوہ لہ نبینو مہ سعودوہ، وتم: نہی پیغہ مہبری خودا ﴿صَلِّ﴾ کام کار زور چاکہ؟ فرموی: نوپڑ لہ کاتی خودای، وتم: پاشان چی؟ فرموی: چاکہ کردن لہ گہل دایک و باوکا. وتم: پاشان چی؟ فرموی: جہاد لہ پپی خودا^۵. ﴿وَأَلَيْسَ لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةٌ لَّيْسَ لَهُ شَرِيكٌ مِّمَّنْ عِبَدُوا﴾^۶ وہ مندالہ بچوکانہی باوکیان نیہ ہر کارکیان بڑ بکات. ﴿وَالْمَسْكِينِ﴾^۷ نہو کہ سانہن کہ شتی شک نابہن بڑ خودیان و مال و مندالیان خرجی بکن. بہو زوانہ باسی نہو کومہ لانہ دیت لہ سورہتی نیساندا کہ خودای گورہ بہ ناشکرا فرمانمان پپدہ کا و نہ فرمویت: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾^۸ تہنیا خودا پپرستن و ہیج شت مہ کن بہ شہریکی، دہربارہی دایک و باوکتان تا دہ توانن چاکہ بکن. پاشان خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾^۹ قسہی چاک بکن لہ گہل خہ لکیدا. واتہ: قسہی چاکیان لہ گہلا بکن و نہرم و نیان بن لہ گہلیان. فرمان بہ چاکہ و بہرگری کردن لہ خراپہ دہ چپتہ پال نہ مہ. وہ کہ حسہنی بہسری لہم دہ قدا کہ خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾^{۱۰} قسہی چاک بکن لہ گہل خہ لکیدا. وتی:

۱ النحل ۳۶.

۲ لوقمان ۱۴.

۳ الاسراء ۲۶.

۴ فتح الباری ۵/۶، مسلم ۸۹/۱ ص ۷۴.

۵ النساء ۳۶.

قسے چاک فرمان کردن به چاکه و برگری کردن له خراپه و هیمنی و له سر خوی و چاپوشی و لیبوردهیبه و قسهی چاک کردن له گه ل خه لکا وه خودای گوره فرمویتهی هموو په وشتیکی چاکه که خودا لئی پازی بی^۱. نیمامی نه حمده پیوایتهی کردوه له نه بو زه پوره په زای خوی لئی له پیغه مبره وه ﴿۱﴾ فرمویتهی: هیچ شتی به کم مه زانن له چاکه کردن، نه گهر ده ست نه کتوت، به پویه کی خوش و کراوه به ره و پوی براهت ببه وه^۲. موسلیم له سه حیحه که پیدا هیتاویتهی. تیرمزیش پیوایتهی کردوه و به سه حیحه داناه. جیی خویتهی که فرمانیان پیده کا که قسهی چاک له گه ل خه لکی بکن دوی نه وه که فرمانیان پیته دات چاکه یان له گه لا بکن به کردار، هردولای به به که وه به ستوه. واته: داوایان لیده کات به کردارو به گفتاریش هلسن به چاکه کردن، پاشان خودای گوره جه ختیا ن له سر ده کاته وه که هر نه و پپرستن و چاکه ییش له گه ل خه لکی بکن. وه نه فرمویته: ﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوید بکن و زه کات بدن. پاشان ناگاداریان ده کا که نه وان وازیان له وانه هموو هیتا خستیا نه پشت گوی. به نه تقست دزایه تیان کرد، دوی نه وه که خویان باش ده یان زانی مه گین که میکیان نه یی. نه فرمویته: ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ﴾ له دوی نه وه که میک نه بی پشتان تی کردوه خوتان له په یمانه که لادا. پاشان خودای گوره نه و فرمانه شی دا به سر نه م نومه ته له سوورتهی نیساندا و نه فرمویته: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾^۳ عه بدایتهی خوا بکن و هیچ شتی مه کن به شهریکی، ده رباره ی دایک و باوک و خزمان و هه تیوان و هاوسیتی دیوار به دیوارو هاوسیتی دور و هاوه لی هه همیشه بیتان و نه وانه ی له ریگه دا ماون و نه وانه ی بونه ته مولکتان تا ده توانن چاکه بکن، نه وانه ی لووت بهرز و خق په سندن خودا هیچ کامیانی خوش ناوی. نه م نومه ته هه لسا به جیبه جیکردنی نه م فرمانه که هیچ نومه تی له پیش نه مدا به م شیوه به پتی هه لانه ساوه. سوپاس و ستایش بق خوی گوره.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِينِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾^۴ ثُمَّ أَنْتُمْ هُنَالِكَ تَقُولُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِينِكُمْ تَطَاهُرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِيمَانِ وَالْعَدْلَانِ وَإِنْ

^۱ ابن ابی حاتم / ۲۵۸/۱.

^۲ احمد / ۱۷۳/۵، مسلم / ۲۰۲۶/۴، تحفة الاحوذی / ۵۶۲/۵.

^۳ النساء / ۳۶.

يَا قَوْمِ اسْكُرُوا لِنَفْسِكُمْ وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ مِنْكُمْ وَالْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَاَلْآخِرَةُ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِرٌ يُّرَدُّوْنَ اِلَىْ اَشَدِّ الْعٰلٰبِ وَمَا لَكُمْ بِعٰقِبَتِ الْاٰلِ الْاٰخِرَةِ فَلَآ يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعٰدٰبُ وَلَا هُمْ

يُصْرَوْنَ ﴿٨٦﴾

بہندہکانی پہ ایمانہ کہ وہ شکنند و ہہ لوہشانہ وہی

خودای گوردہ نہ فرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ كٰشٰهُدُونَ﴾ پہ ایمانمان لیتان وہرگرت کہ: خوینی یہ کتر مہ پیژن و خوتان ہر لہ زیدی خوتان وہدہر مہ نین، پاشان بڑ نہوہ بہ لیتننان داو خوشتان شایہ تی نہدن. خودای گوردہ باسی خرابی نہوجولہکانہ نہکا لہسہردہمی پیٹھمبہری خودا(ﷻ) لہ مہدینہدا. نہو گپرو گرفتانہی توشیان ہات لہ شہ پکردن لہگہل نہوس و خہزہجدا، کہ نہساریہکان بوون. لہ کاتی نہفامیدا بتیان نہپہرست. شہپی زرد لہ نیتوانیاندا ہوی داہوو. جوولہکہکانی مہدینہ سی ہوز بوون. بہنو قہینقاع و بہنو نہزیر، بنو قینقاع و بنو النضیر ہاوپہیمانی خہزہج بوون. وہ بہنو قوردہیزہ ہاوپہیمانی نہوس بوون. کاتی کہ جہنگ ہوی بدایہ لہ نیتوانیاندا، ہر کرملہو لہگہل ہاوپہیمانہکہیدا شہپی دہکرد، جوولہکہ دہچوو بہ گڑ دوژمنہکہیدا. جوولہکہ لہ جوولہکہی بہرہی تری دہکوشت، نہوہ لہ ٹاینہکہی نہواندا ہرام کرہوو لیتیان بہ دہقی کتیبی خویان. وہ لہ زیدی خویان دہریان دہکردن و مال و سامانہکانیان بہ تالان دہبردن، بہلام کاتی کہ شہر تہواو دہہوو، کویلی نہوانہی کہ شکستیان ہیتاہوو بہرئہدا و نازادیان نہکردن و کاریان بہ تہورات نہکرد. ہر بڑیہ خودای گوردہ نہفرمویت: ﴿أَفْتَوْمُنُونَ بَعْضُ الْكٰتِبِ وَكٰفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ نایا نئیوہ بہمہندی لہ ناوہ پڑکی کتیبہکہتان ہہوا دہکن. وہ بڑیہ نہفرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ﴾ پہ ایمانمان لیتیان وہرگرت کہ: خوینی یہ کتر مہ پیژن و خوتان لہ زیدی خوتان وہدہر مہ نین. وہک خودای گوردہ نہفرمویت: ﴿فَقُرْبُوا إِلَىٰ بٰرِئِكُمْ فَاَقْلُوا أَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بٰرِئِكُمْ فَنَابَ عَلَيْكُمْ﴾ پہ شیمانی لہلای وہدی ہینہرتانہوہ دہربین، سا ورن یہ کتر بکوژن، لای بہدی ہینہرتانہوہ نہم کارہ بڑتان چاکترہ. چونکہ نہہلی یہک میلہت وہک یہک گیان وایہ. وہک پیٹھمبہری خودا(ﷻ)

فهرمویه تی: نمونه ی نیمانداران له خۆشه ویستی بۆ یه کترو هاوسۆزی و به زهیی بۆ یه کدا وه که یه که جهسته وان، نه گهر نه ندامیکی نازاری هه بوو نه وا ده نالێنی له تاو بیخهوی و گهرمه تا. خودای گهره نه فه رمویت: ﴿ثُمَّ أَفْرَزْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ پاشان بپاریتان له سه ر نه و په یمانه داو خۆشتان شایه تی نه دن له سه ر پاستیه که ی. پاشان خوی گهره نه فه رمویت: ﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءَ تَقْسُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ له دوی نه وه ش هه ر خۆتان بوون کوشتارتان له یه کتر ده کرد به پشتیوانی خه لکی تریه تاوان و ده سترژی هه ندی که هه ر له خۆتان، له ولاتیان وه ده ر ده نین. که لیشتان به دیل ده گهری، هه موتان خوینه که ی نه دن، که هه یج بۆتان په وا نیه ده ریان بکه ن. موحه مه دی کوپی ئیسحاق کوپی یه سار په یوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه: ﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءَ تَقْسُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ له دوی نه وه ش هه ر خۆتان بوون کوشتارتان له یه کتر ده کرد، به پشتیوانی خه لکی تر به تاوان و ده سترژی هه ندی که هه ر له خۆتان له ولاتیان وه ده ر ده نین. وتی: خودا به و جۆره ناگاداری کردن له ناکاره کانیان. له ته وراتا خوین پژی یه کتری لی حه رام کرد بوون و نازاد کردنی دیله کانی له سه ر فه رز کرد بوون نه وان دوو ده سه ته بوون، کرمه لی له وانه هاوپه یمانی خه زره جیه کان بوون که به نو قه ینقاعه. به نو نه زیر و قوره یزیش هاوپه یمانی نه وس بوون. نه و جووله کانه کاتی که جهنگ په ی بادیه له نیوان نه وس و خه زره ج، به نو قه ینقاع له گه ل خه زره جیه کان ده رده چوون، به نو نه زیرو قوره یزیش له گه ل نه وسیه کان ده رده چوون. هه ریه که یان هاوکاری هاوپه یمانه که ی خوی ده کرد له دژی براکانی خوی، تا نه وه بوو خوینی یه کتریان ده پژی. ته وراتیش له به ر ده ستیاندا بوو، ده یانزانی چی تیایه ده ریاره یان بیگه ن و چیشی تیایه لییان قه دهغه کراوه، نه وس و خه زره ج بته په رست بوون. نه یان ده زانی ناگرو به هه شت و زیندو بوونه وه و کتیب و حه لال و حه رام چیه. کاتی که جهنگ کۆتایی ده هات. دیله کانیان پزگار ده کرد به پتی نه و فه رمانه ی له ته وراتا هاتبوو، له یه کتریان وه رده گرت. به نو قه ینقاع فیده ی نه و دیلانیه یان نه دا که لای نه وسیه کان بوون. به نو نه زیرو قوره یزیش فیده ی نه وانه یان نه دا که له لای خه زره جیه کان بوو. وه داوی خوینی نه وانه یان ده کرد که له نیوانیاندا کۆزرا بوون، نه وانه یان له یه کتری ده کۆزا له سه ر هاوکاری نه و بته په رستانه. هه ریۆیه خودای مه زن له وه ناگاداریان ده کاته وه نه فه رمویت: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكَلْبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ نایا ئیوه به هه ندی به ناوه پۆکی کتیبه که تان په وا ده که ن و له هه ندیکی حاشاده که ن. واته: به فه رمانی ته ورات فیده یان بۆ نه دن و ده شیان کۆژن، له فه رمانی

توراتا هاتووہ کہ نابی بکرڈین و له زیدی خویمان دهریکرین. وه نابی هاوکاری بتپہرستان بکن له
 دزیان له بهر هندی سامانو مالی دنیا، له سر شو کاره یان له گهل شو و خزره جدا کردیان، ثم
 به سرهاته ماتوتہ خواروه وه هه واهم پیدراوه^۱. له وهی ثم نایه ته ناماژهی پیده کا و شو
 به سرهاته ش باسی خرابی جووله که دهکا، له هه لسانیان به فه رمانی تورات له وهی که خویمان به
 راست ده زانن و دژی په پرهوی توراته، خویشیان چاک ده زانن و شایه تیان داوه که پاسته. له بهر شو
 متعانه یان پیناکری به وهی که تیا به تی و به وهش که گنپروایانه ته وه. وه بهوشیان پیناکری دهریارهی
 شو وهی که شار دوایانه ته وه له سیفه تی پیغه مبهری خودا و (ﷺ) په وانه کردنی و شوینی دهرچونی و
 کوچ کردن و شوشتانه ی تریش که پیغه مبهران سه لامی خوایان لیبی له پیشا باسیان کردوه.
 جووله که بهرنه فرینی خودا که ون له نیوان خوایاندا ده یان شارده وه. هر بژی خودای گوره
 نه فه رمویت: ﴿فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ هه رکه له نیوه شو وه بکا
 له ژانی دنیا ریسوا ده بی به هوی دژایه تی کردنیان له فه رمان و شرعی خودا ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ
 إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ﴾ له پژی قیامه تیشدا زرد به توندی سزا نه درنی به هوی سه ریچی شو کتیبهی خودا که
 له بهر ده ستیان بوو ﴿وَمَا لِلَّهِ مِنْ شَيْءٍ غَافِلٌ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ خودا بیناگا نیه له وهی که ده یکن. پاشان خودای
 گوره نه فه رمویت: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ شو که سانه ی ژانی دنیا یان کپوه
 قیامه تیان له نرخی داوه ﴿فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ﴾ نیت نه باری نازاریان سوک ده کری و ﴿وَلَا هُمْ
 يُنصَرُونَ﴾ نه که سیش یارمه تیان نه دات. واته: نه وانه ی که ژانی دنیا یان پیخوشره و له جبی قیامه ت
 هه لیان بژاردوه، ته نیا ساتیک نازاریان له سر سوک ناکری، که سیش نیه به هانا یانه وه بیت و له
 سزایه دهریان بیننی و پزگاریان بکا که به رده وام و تاهه تابه تنیدا ده میننه وه.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبِنْتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ
 أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا كَذِبْتُمْ وَفَرِّقُوا قُلُوبَكُمْ﴾ (۸۷)

خویره زلی زانی جووله که و به درو خسته وهی پیغه مبهران و گوشتنیان
 خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ
 مَرْيَمَ الْبِنْتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا كَذِبْتُمْ وَفَرِّقُوا

ابن ابی حاتم ۱/ ۲۶۲ ص ۷۶.

تَقْتُلُونَ ﴿ نِیمه خۆمان کتیبمان داوه به موسا و پیغه مبهری تریشمان له دواى ئەو نارد، چەند بەلگەى زۆر ناشکرماندا به عیساى کوپى مریم، وه پشتیوانیشمان کرد به جویره ئیل، تا ئیستا هر پیغه مبهریکتان بۆ هات، شتى واى وت کى ئیوه پیتان خۆش نه بوو، خۆتان له وه به زلتر زانى و به هندیکیانتان وت درۆزن و هندیکیشتان کوشت. خودای مەزن وه سفى نه وهى ئیسرائیل دهکا به لاسارو بیگوئى و درایه تى کردن و خۆ به زلزان به رامبه ر به پیغه مبه ره کانیا ن و هه میشه شوین ئاره زوی خۆیا ن که وتون، خودای مەزن باسی نه وه دهکا که موسای په وانه کرد بۆیا ن و کتیبى ته وراتى پیدای، که چى ئەوان دهستکاریان کردو گۆرپیان. سه پیتیجى فه رمانه کانی ته وراتیا ن کرد. دواى ئەوه پیغه مبه رانی بۆ ناردن تا په یه وهى شه ریعه ته که ی بکه ن وه ک ده فه رمویت: ﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَهْدِيكُمْ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ آسَلُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ۗ ﴾^۱ نِیمه ئەم ته وراته مان ناردۆته خوار، په ناکی و پى نیشاندەرى تیدایه. هه مو ئەو پیغه مبه رانه ی که هر به فه رمانى خودا بوون، هر به هۆى ئەمه، به سه ره موو کارو بارى ئەوانه ی که مووسایى بوون پاگه شتوون. خودا نه ناسى به راستى و زانا بلیمه ته کانیا ن زۆر شتیا ن هر له کتیبى خودا له بهر بوو. به ته وراتیش ناگادار بوون که ئەمه کتیبى خودایه. هر بۆیه خودای مەزن ئەفه رمویت: ﴿ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ ۗ ﴾ چەند پیغه مبه رى تریشمان له دواى ئەو نارد. سوودى ئەلئیت: ﴿ وَقَفَّيْنَا ۗ ﴾ ناردمان^۲. که سانی تریش ئەلئین: دوا بدواى ئەو پیغه مبه رى تریشمان نارد. هه مو ماناکان له یه که وه نزیکن. وه ک خودای گه وره ش ئەفه رمویت: ﴿ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رَسُولًا تَرًا ۗ ﴾^۳ له پاشان پیغه مبه رانی خۆمان یه ک له دواى یه ک نارد. تا کۆتایى پیغه مبه رانی نه وهى ئیسرائیل هات به عیساى کوپى مریم. له هه ندی بریارى ته وراتدا ئەو جیاوازی هه بوو. هر بۆیه خودای گه وره هه ندی نیشانه ی ناشکرای پیدای بوو که بریتى بوون له موعجزه. ئیببو عه باس ئەلئیت: له زیندو کردنه وهى مردوو، وه دروستکردنى شتیه ی بالنده له قووو فوی پیا ده کرد و به ئیژنى خودا ده فه رى، نه خۆشى چاک ده کرده وه و هه والى له شتى نه دیار ئەدا^۴. جویره ئیلیش پشتگیری لیده کرد له سه ر راستى ئەو په یامه ی که بۆی هیناون، نه وهى ئیسرائیل زۆر به توندی به ره نگارى بوونه وه و باوه رپان پینه ده کرد و نیره بیان

المائدة ۴۴

ابن ابى حاتم ۲۶۸/۱ ص ۷۶

المؤمنون ۴۴

ابن ابى حاتم ۱۶۸/۱ ص ۷۷

پندہ برد و سہر پیچیان له هندی بپاری تورات ده کرد، وهك خودای گوره له باره ی عیساوه سهلامی
 خوی لیبی نه فہرمویت: ﴿وَلَا حِجْلَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُمْ بِآيَاتٍ مِنْ رَبِّكُمْ﴾^۱ به
 نرکی خومی ده زانم هندی شتان بؤ حلالا کهم که لیتان حرام کراوه، من نیشانم له
 پروه ردگار تانوه بؤ هیناون. نه وهی نیسرائیل هه لسوکوتیان له گه ل پیغه مبه راندا زور خراب بووه
 بپویان به هندیکیان نه ده کرد و هندیکیشیان ده کوشتن. نه مهیش هر له سر نه وه بوو که هندی
 شتیان پیتراده گیان دن دژی هه و او نارهنوی نه وان بوو. فہرمانیشیان پیته دان که پابه ند بن به
 فرمانه کانی تورات وه که دژی ده جولان وه. نه وانیش نه وه یان زور به لاوه گران بوو له بهر نه وه
 بپویان به پیغه مبه ره کان نه ده هینا و به درویان ده خستنه وه و هندیکیشیان ده کوشتن. بؤیه خودای
 گوره نه فہرمویت: ﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ أَنتَكِبْتُمْ وَفَرِحْتُمْ وَقَالُوا لَوْلَا نُنزِّلُ
 الْآيَاتَ مِنْ سَمَوَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَهْتَبُونَ﴾^۲ تا
 نیستا هر پیغه مبه ریکتان بؤ هاتبی شتی وای وتبی که نیوه پیتان خوش نه بووی، خوتان له و به زلتر
 زانیوه، به هندیکیان وتووه دروزنه وه هندیکیشیان تان هر کوشتون.

روح القدس جویره نیله

به لکه له سر نه وه که (الروح القدس) جویره نیله وه کو نیینو عباس له تفسیری تم نایه تدا
 نه لیت^۳. نیینو عباس و موحه مہدی کوپی که عب و نیسماعیلی کوپی خالد و سوددی و پرهیمی کوپی
 نه نس و عہتہی عوفی و قہ تادہش به دوی نه ودا هہرویان وتووه^۴. له گه ل تم نایه تیشا که
 خوی گوره نه فہرمویت: ﴿نَزَّلَ فِي الرُّوحِ الْأَمِينِ ﴿۳۳﴾ عَلَٰنَ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾^۵ الروح الامین
 هیناویه تیه خوار، بؤ سر دلت تا تو له ترسینه ران بی. بوخاری پیوایه تی کردووه له عانیشه وه که
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) مینبه ریکی بؤ حسانی کوپی سابت له مزگه وتا دروست کردبوو، که به رگری له
 پیغه مبه ری خودا ده کرد (ﷺ) و پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فہرمویه تی: ئی خودایه! یارمه تی حسان
 بدہ به (الروح القدس) وهك چون نه و به رگری له پیغه مبه ره که ت کرد^۶. نه بو داود له سونه نه که پدا
 پیوایه تی کردووه^۷. تیرمیش هر پیوایه تی کردووه^۸. وتی فرموده یه کی حسانی سه حیه له

۱ ال عمران ۵۰.

۲ ابن ابی حاتم ۱/۲۶۹ ص ۷۷.

۳ ابن ابی حاتم ۱/۲۷۰ ص ۲۷۰.

۴ الشعراء ۱۹۲-۱۹۴.

۵ فتح الباری ۱۰/۵۶۲.

۶ أبو داود ۵/۲۷۹.

۷ تحفة الاحوذی ۸/۱۳۷.

سه حیجی نبینو چه بانیشا هاتوو له نبینو مسعودوه که پیغه مبهری خودا فرمویه تی: جویره نیل خوی کرد به ناخمداپیتی راگه یاندم که هیچ گیانی نامری تا بزنی و ماوهی تهمه نی تهاو نهکا، له خوا بترسن و به جوانی به دوایدا بگه رین^۱.

بدردهوامی جووله که له سهر کوشتنی پیغه مبهران سه لایم خویان نبینی

زهمه خشه ری ده لیت: له م ده قدا که خودای گه وره نه فرمویت: ﴿فَقَرِيحًا كَذَّبَتْمْ وَفَرِيحًا تَقْتُلُونَ﴾ به هندیکیان وت: دروزن و هندیکشتان هر کوشتون. بویه خودای گه وره نه یفرمویه: (و فریقا قتلتم) دیاره خودا ویستویه تی وه سفیان به وه بکا له دها تویشا، چونکه نه وان هه ولی کوشتنی پیغه مبه ریشیان دا به ژهرو جاسو، پیغه مبهری خودا ﴿وَاللَّهُ﴾ له نه خۆشی کچی نوایی کردینیدا فرموی: بدردهوام خواردنه کی خه بیهر نیشم پیده گه یه نی (تعاودنی) نه م کاتی پجرائی ده ماری پشتمه (اوان انقطاع ابهری)^۲. منیش ده لیم: نه م فرموده له سه حیجی بوخاری و شوینی تریشا هاتوو^۳.

﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ وتیان: دلمان سه ریووشی پیدا دراوه، نه خیر، نه وان به هوی له خوا لادانیان بهر نه فرینی خودا که وتون و به ده گهن برها ده کن. موچه مدهی کوری نیسحاق ریوایه تی کردوو له نبینو عه باسه وه: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾

وتیان: دلمان له ناو چه ند په رده یه کدایه. مواهید نه لیت: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ وتیان: دلمان په رده ی له سه ره. عیکر مه وتی: موری له سه ره. نه بولعالیه نه لیت: وات: تینگا. مواهید و قه تاده نه لین: نبینو عه باس به ﴿غُلْفٌ﴾ خویندویه تیه وه. به زمی لامه که (اللام) که جه معی (غلاف). وات: دلمان ده فرو قاپی هه موو شتیکه، پتویستمان به زانیاری تر نیه. نبینو عه باس و عه تا نه لین: ﴿بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ﴾ نه وانه به هوی له خوا لادانیان بهر نه فرینی خودا که وتن. وات: خودا ده ری کردن و دوری خستنه وه له هه موو چاکه یه ک: ﴿فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ به ده گهن برها ده کن. قه تاده نه لیت: که میکیان نه بی باوه ر ناهینن: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ وتیان: دلمان سه ریووشی پیدا دراوه. نه م نایه ته وه که نه

^۱ السنة / ۱۴ / ۳۰۴ فرموده یه کی حه سه نی سه حیجه.

^۲ ابن عدی / ۱۲۳۹ / ۳ / حاکم و زهه بی به سه حیجیان داناره. ابهر: ده ماریکه له پشتا په یوه سه به ده وه.

^۳ الفتح الباری / ۷ / ۷۳۷.

ثابت و ایه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِيْ اَكْتِنٰوَمَا نَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ﴾ و تیان: له وهی که تر نیمی بؤ بانگ ده کی، دلمان پڑششی له سه ره. هر بؤیه خودای گوره نه فرمویت: ﴿بَلْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ﴾ نه خیر، نه وان به هوی خوانه ناسیان بهر نه فرینی خودا که وتن. واته: به و جزره نیه که نه وان ده لئین، به لکو دله کانیان بهر نه فرینی خودا که وقوه و مؤر کراوه. وه که له سوره قیامت نساندا خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْنَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا﴾ وه و تیان: نیمی دلمان داخراوه (بهر نه فرینی خومان خستن) هر خودا خوی دلی به مؤر داخستون. نیرت به شی که میان نه بی، له باوه پ هینان بیبه شن. زانایان پای جیوازیان هیه له مانای: ﴿فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ﴾ وه له م ده قهیشا که نه فرمویت: ﴿فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا﴾ هه ندیکیان ده لئین: که می له وانه بهوا ده هینن. هه ندیکی تر ده لئین: بهوا که می، یانی: نه وان بهوایان هیه به وهی که موسا بؤی هینان ده رباره ی پڑی قیامت و پاداشت و توله. به لام نه و بهوایه هیچ سو دیکی نیه بؤیان، چونکه نه وانه دلایان پره له بیباوه پی له وهی که موحه مه د(ﷺ) پی پی په وانه کراوه. هه ندیکی تر ده لئین: بیگومان نه وانه بهوایان به هیچ شتیک نه بووه. که خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ﴾ نه وانه به کومالی و بهیه که وه خوانه ناسن. وه که عه رب ده لی: (فما رایت مثل هذا قط) واته: وینه نه وه م هرگیز نه دیوه.

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوْا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَلَمَّا

جاءَهُمْ مَا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ فَلَعَنَهُ اللّٰهُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿٨٩﴾

جوونه که چاوهروانی هاتنی پیفه بهریان ده کرد(ﷺ) کاتی که ره وانه کرا بهوایان پینه کرد

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوْا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ فَلَعَنَهُ اللّٰهُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ﴾ کاتی کتیبیکتان که قورثانه له لایه ن خوداوه بؤی، نه و کتیبیهش که ته وراته دهیسه لمینن که نیتسلا لای نه وانه، نه وانه له پیشا دهیان ویست به سه ر خوانه ناساندا زالیان بکا، که چی وهختی هات و ناسیان، بیبرابوون پی، ده سا نه فرینی خودا له بیبروایان بی. خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ﴾ کاتی

۱ فصلت ۵

۲ النساء ۱۵۵

که جووله‌کان نهو قورئانه یان بئ هات ﴿كُنْتُ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ﴾ که په‌وانه کرا بئ موحه‌مد (ﷺ) ﴿مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ پشتیوانی لهو کتیبه‌ش کرد که ته‌وراته که له‌لای نه‌وانه: ﴿وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ له پیتشا نه‌وان ده‌یان ویست به‌سه‌ر خوانه‌ناساندا زالیان کا. واته: نه‌وان له پیش هاتنی نه‌م پیغه‌مبیره به‌م قورئانه‌وه، ده‌یان ویست به‌هاتنی سه‌ریان بخت به‌سه‌ر دوژمنه‌کانیاندا له بتپه‌رستان نه‌گه‌ر شه‌ریان له‌گه‌لا کردن، ده‌یان ووت: به‌م زوانه دواين پیغه‌مبیر دیت له‌گه‌لی دئی ئیوه شه‌ر ده‌که‌ین وه‌ک شه‌ر دئی عاد و نیره‌م. موحه‌مدی کوپی ئیسحاق پیوایه‌تی کردوه له ئیبنو عباس‌وه‌ئه‌لئیت: جووله‌که داوای زال بونیان له خودا ده‌کرد به‌سه‌ر نه‌وس و خنزه‌جدا به‌هاتنی پیغه‌مبیر (ﷺ) له پیش هاتنیا. کاتی که خودا په‌وانه‌ی کرد له‌ناو عه‌ره‌بدابروایان پیته‌هیتنا و دانیان به‌وه‌دا نه‌نا که ده‌سان وت ده‌ریاره‌ی. مه‌عازی کوپی جه‌به‌ل و بشیری کوپی به‌رائی کوپی مه‌عورر برای به‌نی سه‌له‌مه‌ئه‌لئین: نه‌ی کز مه‌لی جووله‌که! له خوا بترسن و مسولمان بن، نه‌وسا ئیوه داواتان له خودا ده‌کرد که موحه‌مد (ﷺ) په‌وانه بکا ئیغه‌مبیره‌ست بووین، کاتی ئیوه هه‌والتان پیته‌داین که دیت سیغه‌ته‌کانیتان باس ده‌کرد. سه‌لامی کوپی میشکه‌م برای بئی نصیر وتی: هیچ شتی‌کمان بئ نه‌هاتوه‌ه که پیمان ناسیبی، نه‌مه‌ نه‌وه‌ نیه که ئیغه‌مبیر باس کردن. خودای مه‌زن نه‌م نایه‌ته‌ی ده‌ریاره‌ی نه‌و قسه‌ی نه‌وان ناره‌ده خواره‌وه: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كُنْتُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾^۱ هه‌رکاتی کتیبیکیان له‌لاین خوداوه بئ دئی و نه‌و کتیبه‌ش ده‌سه‌لمینتی که ئیستا له‌لای نه‌وانه واته: برواشی به‌ته‌ورات هه‌یه. نه‌بولعالیه‌ئه‌لئیت: جووله‌که‌کان داوای هاتنی موحه‌مه‌دیان ده‌کرد (ﷺ) له خودا، بئ نه‌وه‌ی زالیان بکا به‌سه‌ر بتپه‌رسته‌کانی عه‌ره‌با و ده‌یان وت: نه‌ی خودایه‌! نه‌و پیغه‌مبیره‌ بنیره که ئیغه‌مه‌بینین له‌لای ئیغه‌نوسراوه تا سزای بتپه‌رسته‌کان بده‌ین و بیان کوژین. کاتی که خودا موحه‌مدی (ﷺ) په‌وانه‌کرد، زانیان له خو‌یان نیه بروایان پیته‌کرد و نیره‌بیان به‌عه‌ره‌ب برد. نه‌وان چاک ده‌یانزانی که پیغه‌مبیری خودایه. ب بویه خودای گه‌وره‌ئه‌فه‌رموئیت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِمْ فَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ که چی کاتی بزیان هات و ناسیان. بروایان پیته‌کرد. ده‌سا که‌سانتی که بروای پیناکه‌ن به‌رنه‌فرینی خوا که‌ون.^۲

^۱ الطبری ۳۳۲/۲ ص ۷۸.

^۲ ابن ابی حاتم ۲۷۶/۱.

﴿يَسْمَأُ أَشْرَوَأِ بوءَ أَنفُسَهُم أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَعِيَأَ أَن يُنَزَّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَن مِن يَشَأَ مِن

عِبَادِهِ فَبَأَو بَعْضِ عَلَن عَضِبَ وَلَكُفِرِنَ عَذَابُ مُهِيثُ ﴿١٠﴾

خودای گوره نه فره رمویت: ﴿يَسْمَأُ أَشْرَوَأِ بوءَ أَنفُسَهُم أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَعِيَأَ أَن يُنَزَّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَن مِن يَشَأَ مِن عِبَادِهِ فَبَأَو بَعْضِ عَلَن عَضِبَ وَلَكُفِرِنَ عَذَابُ مُهِيثُ﴾ نای که خویان به نرخیکی خراب فروشت، که حاشا کردنیان بوو به و قورئانهی خودا ناریدیه خواره وه، به هوی نیره بیانه وه بوو به هوی که خودا له به خششی خوی برئی به سر هر که سیکدا که خوی حزیکا له به نده کانی که موحه مد ﴿١٠﴾ به م کاره یان دوچار وه بهر غزه بی که وتن، نه و بیروایانه نازاریکی نابو بهریان ده بی. مواهید نه لیت: ﴿يَسْمَأُ أَشْرَوَأِ بوءَ أَنفُسَهُم﴾ جووله که هه قیان فروشت به به تال و شاردنه وهی نه وهی موحه مد ﴿١٠﴾ پنی هات که ده بوایه ناشکاریان بگردایه^۱. سوددی نه لیت: ﴿يَسْمَأُ أَشْرَوَأِ بوءَ أَنفُسَهُم﴾ نه فره رمویت: شیکی نذر خراب بوو خویان پیفروشت^۲. واته: شیتیکی نذر خراب بوو خویان پیفروشت، پنی پازی بوون ولا یان دا و حاشایان کرد له وهی که خودا ناریدی بوو موحه مد ﴿١٠﴾ له بهوا پیکردن و پشتیوانی لیکردن و یارمه تی دانی، نه وهیش که پالی پیوه نان بریتی بوو له هه سوددی و لاساری و بق و کینه: ﴿أَن يُنَزَّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَن مِن يَشَأَ مِن عِبَادِهِ﴾ به وهی خودا به خششی خوی برئی به سر هر که سیکدا که خوی حزیکا له به نده کانی. هیچ هه سودیه ک له وه گوره تر نیه، ﴿فَبَأَو بَعْضِ عَلَن عَضِبَ﴾ به م کاره یان دوچار بهر غزه ب که وتن. نیینو عه پاس نه لیت: دوچار بهر غزه ب که وتن: غزه بیکیان له بهر نه وه بوو نه وهی له لایان بوو له ته ورات له ده ستیان داو کاریان پیینه کرد. غزه به که ی تریش که توشیان هات به هوی بهوا نه کردنیان بوو به م پیته مبه ره ﴿١٠﴾ که خودا بوی ناردن^۳. منیش ده لیم: ﴿فَبَأَو﴾ یانی: دوچار وه بهر غزه ب که وتن و پیویست کراو چه سپا به سر یاندا. نه بولمالیه نه لیت: خودا بهر غزه بی خستن له بهر نه وه که بهروایان به نیجیل و عیسا نه کرد، دیسان بهر غزه بی خودا که وتن له بهر نه وه که بهروایان به قورئان و موحه مدیش ﴿١٠﴾ نه کرد^۴. عیکر مه و قه تادهیش هه روایان وتوه^۵. پاشان خودای گوره نه فره رمویت:

^۱ الطبری ۲/ ۲۴۰ ص ۷۸.

^۲ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۷۷.

^۳ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۷۹.

^۴ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۷۸.

^۵ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۷۹.

﴿وَاللَّكْفِيرِينَ عَذَابٌ مُّهِمٌّ﴾ بقره خوانه ناسان نازاریکی نابو بهر ده بی. هوی خوانه ناسیه که یان ستم و حسودی بوو، بنه پرتی نه وه یش خۆبه زل زانینه، هر بویه توشی نه و سر شقپوی و بچوکی و نابوچونه هاتن له دنیا و له قیامه تا. وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^۱ نه و که سانه ی هر له بهر خۆبه زل زانین نایانه وی بم په رستن به زه بوونی ده چنه ناو جه نه مه وه. واته: به سر شقپوی و زه لیلی و بچوکی و نابوچونه وه ده چنه ناو جه نه م. نیامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له عمری کوی شوعه بیه وه له باوکیه وه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فرمویه تی: خۆبه زل زانان له پڅی قیامه تا هر ده کړین وه ک میوله ی ورد له وینه ی مرقد ا هه موو شتیکی ورد و بچوک به سر یاندا سرکه وتوه و تا ده چنه به ندیخانه یک له ناو جه نه مدا پیی ده وتری (بولس) ناگری نه نیار به سر یاندا سرکه وتوه، ناویان ده رخوارد ده دریت له (طینة الخبال) که چلکوی خه لکی ناگره^۲.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا تَزُومُنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تقتُلون أنبیاء الله من قبل ان کنتم مؤمنین﴾^{۱۱} ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾^{۱۲}

جووله که بانگه شه ی پروا ده که ن له که ن حاشا کردن له هق

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا تَزُومُنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا﴾ نه گه ر بیتو پیان بلین: به و کتیبی خودا نارویه تیه خواره وه، بزواتان ه بی ده لین: نیمه هر به و کتیبی که بقره مان هاترته خواره وه، پروا ده که یین. ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ واته: نه گه ر بلین به جووله که و هاوینه کانیا ن له نه هلی کتیب ﴿ءَامِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ پروا بیین به وه ی که بقره موحه مده (ﷺ) هاتوه شوینی کون، ﴿قَالُوا تَزُومُنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا﴾ نه وانیش ده لین: نیمه هر پروا یه وه ده که یین که له تورات و ئینجیلا هاتوه، دان به هیچ شتیکی ترا نانین جگه له وانه ﴿وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ کتیبی تر با پرواشی به کتیبی که ی نیمه ه بی نیمه به راستی نازانین. واته: پروایان به وانی تر نیه. ﴿وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ﴾ باش ده زانن نه وه ی بقره موحه مده (ﷺ) هاتوه هه قه. ﴿الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا

۱ غافر ۶۰

۲ احمد ۱۷۹/۲ تیرمیزی به حه سنی داناوه.

مَعَهُمْ ﴿مَنْسُوبَهُ لِهَسَرِ حَالٍ، يَأْتِي: هَرَّئِهِ هِي كِه دَه لَتِين بَهْوَايَان بَه تَه وَرَات وَتِينَجَل هَمِيَه دَه بِيْتَه
 بَه لَكِه لَه سَهْرِيَان كِه دَه بِي بَهْوَاش بَه وَه بَكَن كِه بَق مَوْحَه مَد (بَقْرَةَ) رَه وَانَه كِرَاوَه. وَه كِ خُودَاي مَه زَن
 نَه فَه رَمُويْت: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ﴾^۱ نَه هَلِي كَتِيْب وَه كِه كِرَايِي خُويَان
 دَه نَاسَن نَم پَيَغَه مَبَرَه دَه نَاسَن. پَاشَان خُودَاي مَه زَن نَه فَه رَمُويْت: ﴿فَلَمْ تَقْتُلُوا أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ
 كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ بَلِي: نَه كِه ر بَهْوَاتَان هَمِيَه، بَاشَه بُوْجِي لَه پَيِشَا پَيَغَه مَبَرَانِي خُوتَان لَه خُوت وَ
 خُورَايِي دَه كُوشْت؟ وَتَه: نَه كِه ر پَاسْت دَه كَن بُوْجِي نَه وَ پَيَغَه مَبَرَانَه تَان دَه كُوشْت كِه هَر نَه وَ
 پَه يَامَه ي تَه وَرَاتِي پَيَزَادَه كِه يَانْدَن لَه بَر دَه سَتَان دَايَه. كَارِي بَه وَه دَه كِرْدُو نَه سَخِيْش نَه كِرَابُوه وَه،
 دَه شَتَان زَانِي پَاسْت دَه كَن؟ وَتَه: بَه نَا رَه وَوَاو لَاسَارِي خُوتَان بَه زَل دَه زَانِي بَه سَهْرِيَانْدَا وَ دَه تَان
 كُوشْتَن. نِيْوَه تَه نَهَا شُويْن هَه وَوَاو نَا رَه زُوي خُوتَان كِه وَتِيْوِيْن وَه كِ خُودَاي كِه وَرَه نَه فَه رَمُويْت: ﴿أَفَكُلَّمَا
 جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾^۲ تَا نِيْستَا هَر پَيَغَه مَبَرِي كَتَان
 بَق هَاتُوه شَتِي وَاي وَتُوه كِه نِيْوَه پَيْتَان خُوش نَه بُووه، خُوتَان لَه وَ بَه زَل تَر زَانِيْوه، بَه هَه نَدِيْكَتَان
 وَتُوه دِرُوزَن وَ هَه نَدِيْكَيشْتَان هَر كُوشْتُويْن. خُودَاي مَه زَن سَهْرَه نَشْتِيَان دَه كَا لَه م نَا يَه تَه دَا وَ
 نَه فَه رَمُويْت ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾^۳ بَلِي: سَا بُوْجِي لَه پَيِشَا
 پَيَغَه مَبَرَانِي خُودَاتَان لَه خُوت وَ خُورَايِي دَه كُوشْت. ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ﴾ كَاتِي
 مَوسَاش بَه چَه نَدِيْن نِيْشَانَه ي پَتَه وَتَه هَاتَه لَاتَان، وَتِي: كِه نَه وَ پَيَغَه مَبَرِي خُودَايَه. جَكِه لَه خُودَا هِيْج
 شَت بَق پَه رَسْتَن نَاشِي. چَه نَدِيْن نِيْشَانَه وَ بَه لَكِه ي نَاشَكِرَاي پَيْدَان كِه بَرِيْتِي بُوو لَه: بَاو بَارِيْن وَكُولَلَه
 وَنَه سِيْئِي وَبِقُوقِ وَخُويْن وَ عَه سَا وَ دَه سَت وَ لَه ت كِرْدَنِي دَه رِيَا وَ سِيْئِيَه رَكِرْدَنِي هَه وَرَه بَه سَهْرَتَانَه وَه وَ كِه زَق
 وَ مَه لِي شِيْلَاقَه وَ بَه رَدُو چَه نَدِيْن شَتِي تَرِيْش لَه وَ نِيْشَانَانَه كِه بَه چَاوي خُوتَان بِيْنِيْتَان: ﴿ثُمَّ أَخَذْتُمْ
 الْأَجَلَ﴾ كِه چِي دَوَاي نَه وَه كُويْرَه كِه يَه كَتَان پَه يِدَا كِرْدُو دَه تَان پَه رَسْت. لَه سَهْرَدَه مِي مَوسَادَا جَكِه لَه
 خُودَا. ﴿مِنْ بَعْدِهِ﴾ وَتَه: دَوَاي نَه وَه لَه لَاي نِيْوَه رُوشْت بَق كِيْوي تَوُور بَق پَارَانَه وَه وَ لَآنَه وَه لَه
 خُودَاي كِه وَرَه وَه كِ خُودَاي مَه زَن نَه فَه رَمُويْت: ﴿وَأَخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُلُودِهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ

البقرة ۱۴۶

البقرة ۸۷

ابن ابي حاتم ۲۸۱/۱ ص ۷۹

خَوَارُ^۱ له پاش موسا هوزه که ی نه و له خشلو زبړی خوږیان په یکه ری گویره که په کیان دروست کرد که هر ده بیوړاند. پاشان خودای گوره لیره دا نه فرمویت: ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ ناهه قیتان له خوتان کرد. له و کاره دا که پتی هه لسان له پرستنی نه و گویره که دا، که خوتان چاک ده زانن هیچ پرستراویک نیه جگه له خودا. وه ک خودای مه زن له نایه تیکی ترا نه فرمویت: ﴿وَلَكَّا سُقَطٌ فِي آيَاتِهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾^۲ کاتی ته واو په شیمانی دایگرتن و دیتیان سه ریان لیشیواوه وتیان: نه گهر په روه ردگارمان بهر به زه می خویمان نه خا وله گونا همان نه بوری، نیتمه له زیان بارانین.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ يَسْمَأُ يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

مؤمنین (۳۷)

سه ریچی جووله که دواى بهر زکرده وهی کیوی توور و په ایمان لیور گرتن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ يَسْمَأُ يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ له و کاته یشدا که په ایمانمان له گه ل بهستن و کیوی توورمان له سهرتان بهر زکرده وه و پیمان وتن: هرچی له نیتمه و بۆتان دئ به توندی بیگرن و بیبیستن وتیان: به لئ بیستمان و گویی ناده ینی، شهیدای گویره که پرستی وها له دلیان چه قیبوو، باوه پی له بیر بردنه وه، بلئ: نه گهر بروادرن، برهاکه تان توشی نقد ناکاری ناله باری کردون. خودای گوره هه له و سه ریچی و لاساری و تاوانه کانی له سر هه ژمار کردون، کیوی تووری بهر زکرده وه به سه ریان وه تا په ایمان که یانی قبول کرد پاشان لئی په شیمان بوونه وه. هر بویه: ﴿قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ وتیان: بیستمان و گویی پیناده ین: ﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ﴾ نه وینی گویره که پرستی وها چوبویه دلیان، باوه پی له بیر بردنه وه. عه بدوره زاق نه لئیت: له موعه مه روه له قه تاده وه نه لئیت: خو شه و بیستی گویره که که به ته واوی چوبوه ناو دلیان وه.^۲ نه بولعالیه و په بیعی کوی

۱ الاعراف ۱۴۸

۲ الاعراف ۱۴۹

۳ عبدالرزاق/۱/۵۲ ص ۷۹

نه سیش هر وایان و تووه^۱. پاشان خودای گوره نه فہ رمویت: ﴿قُلْ يٰٓسَآءِ يٰٓمُرُكُم بِهٖ اٰمَنُكُمْ
 اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ﴾ ﴿﴾ نہ گہر بپوادرن! بپواکہ تان توشی کاریکی زدر نالہ باری کردوون. واتہ: کاریکی زدر
 خراب و نالہ بارتان کردووه ہرلہ دیر زہمانوہ نیستاش کہ حاشاتان کردووه لہ نیشانہ کانی خودا و
 سہرپیچی پیغہ مہرانتان کردووه، پاشان متعانتان بہ خوتان کردووه لہ بپوانہ ہینان بہ
 موحمہ مد(ﷺ) کہ نہورہ گہورہ ترین تاوانتانه و زدر زیاتر نہ مہ تان لہ سہر دہ کہوی. کاتی کہ بپواتان
 نہ ہینا بہ دواین پیغہ مہبر و گہورہی ہہ موو پیغہ مہبران سہلامی خویان لیبی کہ پہوانہ کراوہ بق
 ہہ موو خہلکی. نیتہر چون بانگہ شہی بپوا دہ کہن بق خوتان کہ ہہ لسان بہ م کارہ خراب و ناشریفانہ.
 بہ ایمانتان شکاند، بپواتان بہ نیشانہ کانی خودا نہ کرد، دہستان دایہ گویرہ کہ پہرستی؟

﴿قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ
 ﴿۴۰﴾ وَاَنْ يَّمُتُوْهُ اَبَدًا يٰٓمَآ فَدَمَتْ اَيْدِيْہِمُ وَاللّٰہُ عَلِيْمٌ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۴۱﴾ وَلَسَجَدَتْ لَہُمْ اَخْرَصَ النَّاسِ عَلٰی حَيٰوَتِہِمْنَ
 الْاٰیٰتِ اَشْرٰكُوْا يٰٓوَدُّ اَحَدُہُمْ لَوْ يُفْتَرُ اَلْفَ سَنَةٍ وَّمَا ہُوَ بِمُزْحَجٍ مِّنْ الْعَذٰبِ اَنْ يُعَمَّرَ وَاللّٰہُ بَصِيْرٌ يٰٓمَآ
 یَعْمَلُوْنَ ﴿۴۲﴾﴾

بانگ کردنی جوولہ کہ بو مو باہ لہ

خودای مہ زن نہ فہ رمویت: ﴿قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا
 الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ﴾ ﴿﴾ بلی: نہ گہر بہ پاستانہ و پیتان وایہ لہ خوداوہ مالی نہ ولا بق نیتوہ
 تہرخان کراوہ و بہشی کہسی تیدا نیہ، دہسا داوا بکن ہمرن. موحمہ مدی کوپی نیسحاق پپوایہ تی
 کردووه لہ نیینو عہ باسہورہ پہزای خوی لیبی خودای مہ زن نہ فہ رمویت بہ موحمہ مد(ﷺ): ﴿قُلْ اِنْ
 كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ﴾ ﴿﴾ داوای
 مردن بکن بق ہر کومہ لی لو درزنانہ، جوولہ کہ ملیان بہوہ نہ دا بہ پیغہ مہبری خودا(ﷺ): ﴿وَاَنْ
 يَّمُتُوْهُ اَبَدًا يٰٓمَآ فَدَمَتْ اَيْدِيْہِمُ وَاللّٰہُ عَلِيْمٌ بِالظّٰلِمِيْنَ﴾ ﴿﴾ بیگومان ہرگیز نہ و داوایہ ناکن چونکہ دہزانن
 جیان کردووه، خودایش ستم کاران دہناسی. واتہ: خودا خوی دہزانی کہ شارہ زاییان دہریارہی تق
 ہہیہ نہی موحمہ مد(ﷺ) ہر بپوات پیناکن. حق نہ و پڑزہ داوای مردنیان بکردایہ کہ پپی وتن، تہ نیا

^۱ ابن ابی حاتم ۲۸۲/۱

^۲ ابن ابی حاتم ۲۸۴/۱ ص ۸۰

جوله که به له سر زه مینا نه دوما و هه موو نه مردن. زه حاک له ئیبنو عه باسه وه: ﴿فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ﴾^۱ داوای مردن بکن. عه بدوره زاق نه لئیت: له عیکره مه وه له م ده قه دا که خوی گوره نه فه رمویت: ﴿فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾^۲ داوای مردن بکن نه گهر به پاستقانه. ئیبنو عه باس نه لئیت: نه گهر جوله که داوای مردنیان بگردایه بیگومان نه مردن.^۳ ئیبنو نبی حاتم پیوایه تی کردوه له سعیدی کوبی جوبهیره وه له ئیبنو عه باسه وه نه لئیت: نه گهر داوای مردنیان بگردایه هه رکه سه وه به تف ولیکی خوی ده می ده گهرا.^۴ واته: ده مردن. نه م سه نه دانه تا ده گاته ئیبنو عه باس پاستن. ئیبنو جهریر له ته فسیره که یدا نه لئیت: پیمان گه یشتوه له پیغه مبهروه (ع) فه رمویه تی: نه گهر جوله که داوای مردنیان بگردایه، بیگومان شوینی خویان له ناو ناگرا ده بینی، نه گهر نه وانه ده رچونایه که موباهه له یان له گه ل پیغه مبهرا (ع) ده کرد. واته: دای موباهه له که که نه یان کردکاتی که ده گه رانه وه که س و کارو مال و سامانیان نه ده بینی وه.^۵ واته: هه موو ده مردن. وینه ی نه م نایه ته له سووره تی جومه دا هاتوه خدای گوره نه فه رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۶﴾ وَلَا يَسْتَمْتُونَ أَهْدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿۷﴾ قُلْ إِنْ أَلْمَزْتُمْ النَّاسَ الَّذِي يَنْفَرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مَلْفِقِيكُمْ ثُمَّ تَرْدُونَ إِلَىٰ عِلْبِ الْعَتِيبِ وَالشَّهَادَةُ فَبَيْنَكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۸﴾﴾ بلئ: نه ی نه وانه ی که جوله که ن! نه گهر ئیوه پیتان وایه زیاد له مروقه هه ر ئیوه نوستانی خودان، ده سا نه گهر قسه تان راسته، مردنی خوتان داوا بکن، نه وه نده خرابه یان کردوه هه رگیز داوای مردن ناکن، خودا ناگاداری سته مکارانه. بلئ: نه و هه رگه ی که ئیوه لئی پاده کن، هه ر ده تان کاتی و پاشان هه ر ده تان باته وه بولای زانای نه دیارو دیاران. نه وسا خوی پیتان نه فه رمویت چیتان کردوه، نه وانه بهر نه فرینی خودا که ون، کاتی که ده یان وت نیمه فه رزنده و خوشه ویستانی خوداین و هیچ که سی ناچیته به هه شت نه گهر گاورو جوله که نه بی. داوای موباهه له و نزا کردن کرا له و سو کومه له که درو ده کن، له وان و له مسولمانان. نه گهر نه وه یان نه کرد، ئیتر هه ریه کی له وانه ده زانی که نه وان سته مکارن، نه گهر راستیان بگردایه له وه دا ده لئین نه وای بیسیو دو به و کاره هه لئه سان، به لام کاتی که خویان داوخت و نه هاتن، ئیتر درو که یان ده رکه وت. هه ر به و جوړه ش پیغه مبهری خودا (ع) شاندی

۱ الطبری ۲/ ۳۶۶ ص ۸۰.

۲ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۸۵.

۳ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۸۴.

۴ الطبری ۲/ ۳۶۲.

۵ الجمعة ۶-۸.

نه جوانی بانگ کرد له مه سیحیه کان دواى هیتانه وهی نیشانه و به لگه ی ناشکرا له و پویه پویونه وه دا
 لاساریان کردو ملیان نه دا و داواى موباهه له یان کرد. خواى گه وره نه فهرمویت: ﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ
 مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَمَّوْا نَدْعُ آبَاءَنَا وَآبَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ
 لَكُمْ مِنَ اللَّهِ عَلَى الْكَذِبِينَ﴾^۱ هه ركه سى دواى نه و زانسته ی بۆتو هات، ویستی كیشته له گه لا بكا،
 بلى: وهن با كورپانمان و ژنانمان و یه كتر بانگ بكه ین و نه وسا ده ست كه ینه لاله و نزا و نه فرینی خودا
 بنیرین بۆ نه وانه ی كه وا درۆژنن، كاتى كه نه وه یان بینى، هه ندی له وانه به هه ندیكى تریان ووت، سویتند
 به خوا نه گه ر موباهه له بكن له گه لا نه و پیغه مبه ره، كه سى له ئیوه نامینی چا و بنی به یه كا، له و
 كاته دا ملیان دا بۆ پێكه و تن و سه ریان شوپ کردو سه رانه یان له سه ر دانرا و سه رانه یان دا. نه بو
 عوبه ده ی له گه لا ناردن و كرده نه مینیان. وه هه له ومانایه یان نزیک له مه، خودای مه زن فهرموی به
 پیغه مبه ره كه ی ﴿قُلْ﴾ كه به بته رسته كان بلى: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا﴾^۲ كه سى له
 گومرایدا تل نه دا، با خوا په تی بۆ شل بكا و وێلى بكا. واته: هه ركه سى له ئیغه یان له ئیوه له
 گومرایدا به رده وام بوو، خودا نه و گومراییه ی بۆ زیاد کردوه، ماوه ی نه دات و په تی بۆ شل ده كا، وه ك
 به و ژوانه له جیى خویدا باسی دیت به ویستی خودای مه زن. ئه م ئایه ته ته فسیر كراوه به داواكردی
 مردن، بی نه وه ی باسی مه باهه له ی كرده ی نه م موباهه له یه ناو نراوه به داخوازی، چونكه هه موو هه ق به
 ده ستی حه ز ده كا كه خودا ناهه قی كاره كه ی له ناو به ری كه كیشه ی له گه لا ده كا. به تاییه تی نه گه ر نه و
 كه سه به لگه ی به ده سه ته وه بوو بۆ ده رخستن و ناشكراكردی هه قه كه ی. موباهه له بۆ مردنه، چونكه
 ژیان له لای نه وانه درۆژنگ و گه وره یه، كاتى كه ده زانن له دواى مردن چه نده شوینیان ناله بار و خراپه.

سوورو تامه زروى ته مه ن درۆژین

له بهر نه وه یه خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾^{۱۰}
 وَلَنَجْذِبَهُمْ إِلَىٰ أَرْضِ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَوتِهِمْ هه رگیز نه و داوا یه ناكهن، چونكه ده زانن چیان کردوه، خوداش
 سه مكاران ده ناسی، بیگومان ده یان بینى له دونیادا له هه موو كه س بۆ ژیان تامه زروترن. واته:
 ئاره زوی ته مه ن درۆژی ده كن، كه ده زانن چ ژیانكى ناخوش و پاشا پۆژىكى خراب چاوه پوانیانه له لای
 خودا. چونكه دنیا به ندیخانه ی خاوه نباوه ره و به هه شتی خاوه ناسانه. نه وانه حه ز ده كن له پۆژی
 دواى دوركه ونه وه به هه ر شیوه یه ك بۆیان پێكه و ی، بیگومان نه وه ی نه وان لى ده ترسن هه ر دپته

۱ ال عمران ۶۱.

۲ مریم ۷۵.

پیتیان و لیتی ده‌ریاز نابین، هر بویه له بته‌رسته‌کان ئه‌وانه‌ی که کتیبیان نیه زیاتر تامه‌زۆی ژیانی
 دوفیان، ئیبینو ئه‌بی حاتم پپویه‌تی کردوو له ئیبینو عه‌باسه‌وه: ﴿وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ ته‌نانه‌ت له‌و
 که‌سانه‌ش که شه‌ریک بق خوا داده‌نین. واته: له‌عه‌جه‌مه‌کان^۱. حاکمیش هر به‌و جوړه پپویه‌تی
 کردوو له موسته‌دره‌که‌که‌یدا و وتی: له‌سه‌ر مه‌رجی بوخاری و موسلیم به‌لام ئه‌وان نه‌یان هیناوه^۲.
 مواهید نه‌لئیت: ﴿يَوْمَ أَهْلَهُمُ لَوْ يُعْمَرُ الْفَسَنَةُ﴾ هر کام له‌وان پیتی خو‌شه هه‌زار ساله‌ بژی. دیاره
 تاوان و خراپه ته‌مه‌ن درژی لا خو‌شه‌ویست کردوون^۳. موحه‌مه‌دی کوپی ئیسحاق پپویه‌تی کردوو له
 ئیبینو عه‌باسه‌وه: ﴿وَمَا هُوَ بِمُرَجِرٍ مِّنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعْمَرَ﴾ خو ته‌مه‌نی هه‌زار ساله‌ش دوری ناخاته‌وه له
 ئازار. واته: له‌سزا پرگاری نا‌کا. چونکه موشریک به‌هیوای زیندو بونه‌وه نیه پاش مردن بویه ته‌مه‌ن
 درژی پخ‌خو‌شه. خو جووله‌که زانیویه‌تی له‌پژئی داویدا چ سزاو تو‌له‌یه چاره‌پوانیه‌تی. به‌هوی
 شاردنه‌وه‌ی ئه‌و زانیاریان که له‌لای بووه^۴. عه‌بدوره‌حمانی کوپی زه‌یدی کوپی ئه‌سلم له‌م ئایه‌ته‌دا
 نه‌لئیت: جووله‌که له‌بته‌رسته‌کان زیاتر تامه‌زۆن له‌سه‌ر ژیان، نه‌وانه پیتیان خو‌شه ته‌مه‌نیان هه‌زار
 ساله‌یت، خو ته‌مه‌نی هه‌زار سالیش هر له‌سزا دوریان ناخاته‌وه. وه‌ک چوون ته‌مه‌نی شه‌یتان هه‌چ
 سویدیکی نیه بقی که خواره‌ناسه^۵. ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ خودا هه‌موو کرداره‌کانیانی له‌به‌ر
 چاره. واته: خودا ئاگادارو زانایه به‌هر شتی عه‌بده‌کانی ده‌یکه‌ن له‌چاکه‌و له‌خراپه‌هه‌رکه‌سه‌و به
 پیتی کرداری پادا‌شتی نه‌داته‌وه.

﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ، عَلَٰنَ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ

لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

جووله‌که درایه‌تی جویره‌ئیل ده‌که‌ن

خودای گه‌وره نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ، عَلَٰنَ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا

بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بلی: هه‌رکه‌سی که دوژمنی جویره‌ئیله بابزانی هر ئه‌وه که
 ئه‌م قورئانه به‌ئیزنی خودا په‌وانه‌ی دلی تو ده‌کا و به‌کتیبه‌کانی تری ئاسمانیش باوه‌ر ده‌کا و پئی

^۱ ابن ابی حاتم / ۲۸۶/۱ ص ۸۰.
^۲ الحاکم / ۲/۲۶۲.
^۳ ابن ابی حاتم / ۲۸۷/۱.
^۴ ابن ابی حاتم / ۲۸۸/۱.
^۵ الطبری / ۲/۲۷۶.

نیشاندهر و مزده دهره بؤنهوانی باوه پدارن. نیمام نه بو جه عفر نیینو جه ریری ته بری په حمتی خوی لیبی نه لیت: زانایانی نه هلی زانستی ته نویل هه موو کژده نگن له سهر نه وه که نه م نایه ته له وه لاسی جووله که دا له نه وی نیسرائیل هاتوته خواره وه. که وتویانه جویره نیل دوزمنیانه و میکانیل دؤستیانه^۱. بوخاری نه لیت: له م ده قدا که خوی مه زن نه فرمویت: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ عیگره مه نه لیت: (جبر و میک و اسراف عبده، ایل: الله) یه. پاشان پیوایه تی کردوه له نه نسی کوپی مالیکه وه نه لیت: عه بدلالی کوپی سه لام هه والی گه یشتنی پیغه مبری خودای (ﷺ) پی گه یشت، له ناو زهویه کدا بوو میوهی ده چنی، هات بؤلای پیغه مبر (ﷺ) ووتی: من پرسپارت له سی شت لیده که م هیچ که سی نایان زانی جگه له پیغه مبر. سه ره تای نیشانه کانی قیامت کامه یه؟ وه یه که م خوراکي نه هلی به هشت چیه؟ وه چون مندا ل ده چی بؤ لای باوکی یان بؤلای دایکی؟ فرموی: جویره نیل ماویه له مهر پیش هه والی داسی پییان، وتی: جویره نیل؟ فرموی: به لی، وتی: نه وهی دوزمنی جووله که یه له فریشته کان. نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰی قَلْبِكَ﴾ هه که سی که دوزمنی جویره نیله بابزانی هه نه وه نه م قورئانی به نیزنی خودا ره وانهی دلی تو ده کا. له بارهی یه که م نیشانه کانی پؤزی قیامت، ناگریکه خه لکی کژده کانه وه له پؤژه لاته وه بؤ پؤژ ناوا، وه یه که م خواردن خه لکی به هشت ده یخون زیاده ی جگری نه هه نگه، وه نه گه ناوی پیوا پیش ناوی ژن کهوت به ویستی خودا کوپیان ده بی وه نه گه ناوی ژن پیش ناوی پیوا کهوت به ویستی خودا کچیان ده بی. وتی: أشهد أن لا إله إلا الله و أنك رسول الله، نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ)! جووله که دؤ هه لپسن. نه وانه نه گه بزائن من مسولمان بووم له پیش نه وه که پرسپاریان لیبکه ی بوختانم بؤ ده که ن. جووله که کان هاتن پیغه مبری خودا (ﷺ) فرموی پییان: عه بدلالی کوپی سه لام پیوایی چونه له نیوانتاندا؟ وتیان: چاکترینمانه و کوپی چاکترینیشمانه. فرموی: نه گه دیتان مسولمان بووه، وتیان: په نا ده گری به خوا له وه. عه بدلالا چوه دهره وه وتی: أشهد أن لا إله إلا الله و أشهد أن محمدا رسول الله، وتیان: نه وه خراپترینمانه و کوپی خراپترینمانه. دژی وه ستان. وتی: نه مه نه وه بوو که لئی ده ترسام نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) به م شیویه ته نیا بوخاری هیناویه تی^۲. بوخاری و موسلیم به جوړیکی تر هیناویانه له نه سه وه^۳. هه ندی ده لاین: (ایل) یانی: (عبد) وته که ی تری ناوی خودا (الله) یه. چونکه وته ی (ایل) له هه موویاندا ناگوری. به رانبه ر به عبدالله و عبد الرحمن و عبد

۱ الطبری ۲/۳۷۷.

۲ فتح الباری ۸/۱۵/۲۱۹/۸۱ ص.

۳ البخاری ۲۳۲۹/۲۹۱۱/۲۹۲۸، مسلم ۳۱۵.

الملیک و عبد القدوس و عبد السلام و عبد الکافی و عبد الجلیل، واته: (عبد) له همویاندا همیه. به لام
 نو ناوانه‌ی دراونه‌ته پالی جیاوازه جبرئیل و اسرافیل و میکائیل و عزرائیلیش همروایه، له زمانه‌کانی
 تری جگه له زمانی عه‌ره‌بی موزاف و نیله‌یهی پیش موزاف ده‌خن، و الله أعلم.

جیاوازی کردن له نیوان فریشته‌کاندا وهک جیاوازی کردنه له نیوان پیغه‌مبه‌راندا (سه‌لامی
 خویان لیبیئت)

دوباره‌ی ته‌فسیری هم نایه‌ته که خوی مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ
 عَلَی قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بلی: هرکسی که دوژمنی جویره‌نیله با بزانی هر شه‌وه که هم قورئانه‌ی به
 نیزی خوا ره‌وانه‌ی دلی تو ده‌کا، واته: هرکسی که دوژمنایه‌تی جویره‌نیل بکا با چاک بزانی که
 جویره‌نیل شه و قورئانه‌ی هیناوه‌ته دلی تو له‌لایه‌ن خوداوه‌و به نیزی شه و بووه. شه فریشته‌ی
 په‌وانه‌کراوی خودا بووه، هرکسی دژایه‌تی پیغه‌مبه‌ری بکا. شه دژایه‌تی گشت پیغه‌مبه‌رانی
 کردووه. وهک چون که‌سی به‌وای به پیغه‌مبه‌ری نه‌بی وهک به‌وای به گشت پیغه‌مبه‌ری نه‌بی وایه. وهک

خوای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
 وَيَقُولُوا نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ﴾^۱ شه‌وکه‌سانه‌ی دلایان دژی خوداوه پیغه‌مبه‌ره‌کانیه‌تی و
 دیاره‌ده‌یان هوی له نیوان خودا و پیغه‌مبه‌ره‌کانی جیاوازی دابنن، نه‌لین: نیمه باوه‌پ به هندیکیان
 ده‌کین، هندیکیشیان به جیگی باوه‌پ نازانین، ده‌یان هوی له نیوانه‌دا ریگه‌یه‌ک بق خویان په‌یدا
 بکن. به‌راستی که شه‌مانه‌خوانه‌ناسن، نیمه بق شه‌وخوانه‌ناسانه‌نازاری نابروه‌یرمان ناماده کردووه.
 خوی گه‌وره‌به‌خوانه‌ناسی داناون شه‌گه‌ر به‌وایان به هندی له پیغه‌مبه‌ران بیی و به‌وایان به هندیکی
 تریان نه‌بی. هر به‌و جزیره‌پیش هرکسی دژایه‌تی جویره‌نیل بکا، بیگومان دوژمنی خویا به‌چهنکه
 جویره‌نیل به ناره‌زوی خوی بق هیچ کاری دانابه‌زیت، به‌لکو به فرمانی په‌روه‌ردگاری دپته خواره‌وه.

وهک خوای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾^۲ به فرمانی په‌روه‌ردگاری تو نه‌بی نیمه
 هر دانابه‌زینه خوار. وه نه‌فرمویت: ﴿وَلَهُ نَزْنِزِلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^(۳) نزل به‌الروح الامین ﴿۳﴾ عَلَی قَلْبِكَ لِتَكُونَ
 مِنَ الْمُنذِرِينَ^۲ پاهینه‌ری هموو جیهان هم قورئانه‌ی نارووته خوار (روح الامین) هینایه خوار بق سه‌ر
 دلت، تا تو له ترسینه‌ران بیت. بوخاری ریوایه‌تی کردووه له سه‌حیحه‌که‌یدا له شه‌وه‌یره‌وه شه‌لینت:

^۱ النساء ۱۵۰-۱۵۱.

^۲ مریم ۶۴.

^۳ الشعراء ۱۹۲-۱۹۴.

پیغمبره‌ری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: خودای مه‌زن فرمویه‌تی: هر که سئی دوژمنایه‌تی له‌گه‌ل دۆستیکئی منا بکا، ئه‌وه شه‌پی له‌گه‌ل منا کردوه^۱. هر بۆیه خودا له‌به‌ر جویره‌ئیل توپه‌ بووه له‌وه‌ی که دژایه‌تی ده‌کا. خودای گه‌وره ئه‌فرمویت: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰی قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بلئی: هر که س که دوژمنی جویره‌ئیله با بزانی هر ئه‌وه که ئه‌م قورئانه‌ی به‌ئیزی خودا په‌وانه‌ی دلی تو ده‌کا و به‌کتابه‌کانی تری ئاسمانیش باوه‌پ ده‌کا و پینیشاندوه‌رو مرژده‌ره بق ئه‌وانه‌ی که باوه‌پ‌دارن. ﴿وَهُدًى وَنُورًا لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: پیه‌ره بق دله‌کانیان و مرژده‌ی به‌هه‌شتیشیان پینه‌دا، ئه‌مه‌یش ته‌نیا هر بۆخواه‌ن باوه‌پ‌انه. وه‌ک خودای گه‌وره ئه‌فرمویت: ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ءَامَنُوا هُدًى وَشَفَاءً﴾^۲ بلئی: ئه‌مه بق که‌سانئ که باوه‌پ‌یان پیه‌ئیناوه‌ پیه‌رو چاره‌ی ده‌ردانه. وه ئه‌فرمویت: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً حَمِيمًا لِّنُحْيِيَ الْبَشَرَةَ اَلَّذِي نَزَّلْنَا مِنْ سَمٰوٰتِنَا مَاءً حَمِيْمًا لِّنُحْيِيَ النَّوٰتِقَ وَجَعَلْنَا لِكُلِّ اُمَّةٍ رِّزْقًا مِّنْ سَمٰوٰتِنَا لِيَذُقُوْا اَلرِّزْقَ الَّذِي وُضِعَ لِهٰنَّامِ لِيَذُقُوْا اَلرِّزْقَ الَّذِي وُضِعَ لِهٰنَّامِ وَلِيَذُقُوْا اَلرِّزْقَ الَّذِي وُضِعَ لِهٰنَّامِ﴾^۳ ئیعه له‌م قورئانه شتی وا په‌وانه ئه‌که‌بین که‌شیفا و به‌زه‌یی تیدایه بۆخواه‌نباوه‌پ‌ان. پاشان خودای مه‌زن ئه‌فرمویت: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَرُسُلِهٖ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَئِلَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِيْنَ﴾ هر که سئی دژی خودا و پیغمبره‌کانی و فریشته‌کانی و جویره‌ئیل و میکائیل بی، خودایش دژی خوانه‌ناسانه. خودای گه‌وره ئه‌فرمویت: هر که سئی دژایه‌تی من و فریشته‌کانم و پوانه‌کراوه‌کانم بکا، په‌وانه‌کراوه‌کان نیراوی فریشته و مرؤفیش ده‌گریته‌وه. وه‌ک خودای مه‌زن ئه‌فرمویت: ﴿اللّٰهُ يَصْطَفِيْ مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَّ مِنْ النَّاسِ﴾^۴ خودا له‌ناو فریشته‌کان په‌یام نیرئ هه‌لده‌بژئری، له‌ناو مرؤفیشا هه‌روا. ﴿وَجِبْرِيلَ وَمِيكَئِلَ﴾ ئه‌مانه له‌پیزی فریشته‌کاندان له‌ناو گشت په‌وانه‌کراوه‌کاندا، پاشان به‌تایبه‌تی باسیان هاتوه، چونکه باسه‌که، باسی پشتگه‌ری جویره‌ئیله، که سه‌فیره له‌نیوان خودا و پیغمبره‌کانیدا. ناویشی له‌گه‌ل میکائیلا داناه، له‌به‌ر ئه‌وه جووله‌که ده‌لئین: جویره‌ئیل دوژمنی ئیعه‌یه و میکائیل دۆستمانه. خودای گه‌وره‌ش ئاگاداری کردوون، هر که سئی دژایه‌تی یه‌کیکیان بکا ئه‌وا دژایه‌تی ئه‌وی تریشیانی کردوه و دژایه‌تی خودایشی کردوه. چونکه میکائیلیش هه‌ندی جار په‌وانه ده‌کری بۆلای هه‌ندی له‌پیغمبره‌پ‌ان. به‌لام جویره‌ئیل زیاتر داده‌به‌زیت. ئه‌وه کارو ئه‌رکی ئه‌وه، وه‌ک چۆن ئیسرافیل

^۱ فتح الباری ۱۱/۲۴۸ ص ۸۲.
^۲ فصلت ۴۴.
^۳ الاسراء ۸۲.
^۴ الحج ۷۵.

فوكردنى به كه له شاخا پيښپيټراوه بۆ زيندو بوونهوه له پوڙى قيامهتدا. هەر بۆيه له فرموده‌ى سه‌حيحدا هاتووه كه پيغه‌مبەرى خدا (ﷺ) كاتى كه له شه‌ودا هه‌له‌دستا ئه‌يفه‌رموو: ئه‌ى خودايه‌! په‌روه‌ردگارى جوهره‌ئيل و ميكائيل و ئيسرافيل، وه‌دى هينەرى ئاسمانه‌كان و زمين زانا به‌ نه‌ديار دياره‌كان، تو فرمان په‌وايى ده‌كه‌ى له نتيوان عه‌به‌ه‌كاندا له‌و شتانه‌ تيدا ناكركن و جياوازن، پيښمايم بكه‌ له‌و شتانه‌ى ناكوكى تيدا به‌ ئيزنى خۆت له‌ هه‌قا، بيگومان تو مه‌يلت له‌ هه‌ر كه‌س بى‌ پيښمايى ده‌كه‌ى بۆ سه‌ر پاسته‌ پى! خوداي گه‌وره‌ نه‌ فرمويت: ﴿فَاِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ خودايش دوژمنى خوانه‌ناسانه. ناوى خدا به‌ ئاشكرا هاتووه له‌ باتى ئه‌وه‌ى به‌ (زه‌مير) بيت، ئه‌ى فرمووه (فانه‌ عدو للڪافرين) به‌لكو فرمويه‌تى: ﴿فَاِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ خودا دوژمنى خوانه‌ناسانه. بۆيه خودا ناوى (الله) ى هيناهه‌ بۆ جيگير كردنى ئه‌م مانايه‌ و ده‌رخستنى و ئاگادار كردنيان له‌وه‌ كه‌ هه‌ر كه‌سى دوژايه‌تى دوستىكى خودا بكا ئه‌وه‌ دوژايه‌تى خوداى كردوه. هه‌ر كه‌سبش دوژايه‌تى خودا بكا، خودايش دوژمنى ئه‌وه‌ كه‌سه‌يه‌، هه‌ر كه‌سبش خودا دوژمنى بوو، زيانبارى دنياو قيامه‌ته‌. وه‌ك ئه‌م فرموده‌يه‌مان مينا كه‌ نه‌ فرمويت: هه‌ر كه‌سى دوژايه‌تى دوستىكى من بكا بيگومان جاپى شه‌رى له‌گه‌ل ئه‌ده‌م.^۲

﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ (١١) ﴿وَكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (١٢) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَأَوْا ظُهُورَهُمْ لَكَاظِمًا لَا يَتْلُمُونَ﴾ (١٣) ﴿وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ ۗ وَمَا كَفَرُوا شَيْئًا ۗ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ مِمَّا هِيَ بَأْيَالُ هَرُوتَ وَمُرُوتَ ۗ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۗ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَرَجْعِهِ ۗ وَمَا هُمْ بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۗ وَلَقَدْ عَلَّمُوا لَمِيَّ اشْتَرَاهُ مَالَهُ فِي الْأَخْرَقِ مِنْ حُلُقٍ وَكَيْفِيسَ مَا شَكَّرُوا بِهِ ۗ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ (١٤) ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَأَتَقُوا لِمَنُوبَةَ مِن عِنْدِ اللَّهِ حَيْرٌ لَّو كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ (١٥)

^۱ مسلم ٥٣٤/١ ص ٨٢.

^۲ فتح الباري ١١/٣٤٨.

نیشانه کانی پیغمبریه تی موحه مد (۱۱۰)

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ دياره
 ئيمه چندین نیشانه ی ناشکرمان بۆ تو ناردوه، نه وانى حاشای لیده کن، هر له بۆ لادهره کانت.
 نيمام نه بو جه عفرى کوبى جهرير له م نايه تد: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ ئيمه چند
 نیشانه ی ناشکرمان بۆ تو ناردوه. وتى: يانى نه ی موحه مد (۱۱۰)! ئيمه چندین به لگه و نیشانه ی
 ناشکرمان بۆ تو ناردوه له سر نه وه که تو پیغمبرى، نه و نیشانه ش ده رياره ی نه و نه یينانه ی
 جووله که خو یان لى ناگادارن، وه نه و هموو دهنگ و باسه داپوشراو نه هینيانه و هوالی
 پيشینه کانی نه وه ی نيسرائل گشتی له قورئاندا هاتوه، وه هوالی نه وه ی له کتیبه کانی نه واندایه
 جگه له زاناو خوینده واره کانیان نایزانن. که پيشینه و پاشینه کانیان ده ستکاریان کردوه و گروپویانه
 له و فرمانانه ی که درابوو به سریاندا له ته وراتا. خودای مه زن له کتیبه که پيدا که قورئانه ناردووه تی
 بۆ پیغمبره که ی موحه مد (۱۱۰) ناگاداری داوه و پونی کردوه ته وه، نه و نیشانه ناشکرانه ش که
 ناردووه تی هر فرمانی خدا خو یه تی. هر که سى وشيارانه به خویدا بچیته وه و حه سوودى و لاسارى
 وازى لیبینى به ره وه له ناچونى نه بات. که سروشتی گشت خاوه ن سروشتیکى پاک و ته واوه بپرواکردن
 به وینه ی نه وه ی که موحه مد (۱۱۰) پى پوهانه کراوه، به و نیشانه ناشکرانه وه که باس کراوه،
 بپته وه ی له هيج که سیکه وه فیزکرایى و هيج له و نیشانه ی له ئاده مى وهر نه گرتوه. وه ک زه حاک له
 نینبو عه باسه وه نه لیت: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ ئيمه چندین نیشانه ی ناشکرمان بۆ تو
 ناردوه. نه لیت: خودای مه زن به پیغمبر (۱۱۰) نه فرمویت: تو نه و نیشانه به سریاندا
 ده خوینیته وه، به یانیا ن و ئیواران هموو کاتى ناگاداریان ده که ی، وه تو نه خوینده واری و نازانى
 بنوسى و بخوینیته وه، هه والیان پینه ده دیت به وه ی له ته وراتایه و له به رده ستیاندايه وه ک چون له
 ته وراتا هاتوه. خودای گوره نه فرمویت: نه وه په ندو ئاموزگاری و پوهو کردنه وه یه و به لگه و
 نیشانه ی شه نه گه ر بزانت.

په ایمان شکینى له سروشتی جووله که په

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَرْكَبُوا عَنْهَدُوا عَهْدًا نَبَدَهُمْ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾
 باشه بۆچى هه رجاریک په ایمان له گه ل خدا ده به ستن، هه ندیک هر له ناو نه واندایه دین هه لی
 ده وه شیتنه وه، زۆرینه شیان هر باوه پى پینامینن. مالکی کوبى سه یف نه لیت: کاتى که پیغمبره ی

خودا ﴿﴾ په وانه کړا، نو په پیمانې کې لټیان وهرگیرابوو وهرگیری هټانه وه، وه نه وپه پیمانې لټیان وهرگیرابوو دهرپاره ی موحه مه د ﴿﴾ اوتیان: سویتند به خوا له باره ی موحه مه دوه ﴿﴾ هیچ په پیمانگیان لټ وهر نه گیراوه هیچ په پیمانگی تریشمان لټوهر نه گیراوه. خودای گوره نه م نایه ته ی ناردنه خواره وه: ﴿اَوْ كَلِمًا عَنْهُمْ وَعَهْدًا عَلَيْهِمْ﴾^۱ باشه بچی هر جار ی په پیمانې له گه ل خوا ده بستن، هه ندیک هر له ناو نه واند ا دین هلی دوه شیننه وه. حه سنی به سری نه لټت: له م ده قدا که خودای گوره نه فرمویت: ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۲ به لکو زدرینه شیان هر باوه پری پیناهینن. به لټی، له سر زه مینا هیچ په پیمانې نه بویه که به سبتیتیان مه گین ه لټیان وه شاندرته وه پشت گوئیان خستوه، نه مری په پیمان نه دن و به یانی هلی دوه شیننه وه.^۳

جووله که وازیان له کتیبی خودا هینا وروویان له جادوو گهری کرد

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ بَدَّ قَوْمٌ مِّنَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ كَتَبَ اللَّهُ وِرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۴ دوی نه وه ی نه م پیغه مبه ره خودا ناردویه تیه ناویان، بپوی به و کتیبه ش هه یه که له لایانه، دیسان هه ندیک له وانه ی نه هلی کتیب، له کتیبی خودا خو لا نه دن و پوی تیناکن، هر ده لټی نه شیان زانیوه. سودی نه لټت: کات ی که موحه مادیان ﴿﴾ بز په وانه کړا، به ته ورات دژی وه ستان و به رانگاری بوونه وه، که ته ورات و قورئان ریکه و تن، وازیان له ته ورات هټنا و پشت گوئیان خست. کاریان به کتیبی ناسه ف و جادوی هاروت و ماروت کرد که له گه ل قورئان ریکنه ده که وت، بویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۵ هر ده لټن نه شیان زانیوه.^۶ قه تاده له م ده قدا که خوی گوره نه فرمویت: ﴿كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۷ هر ده لټن نه شیان زانیوه، نه لټت: نه وانه ده یانزانی، به لام نه و زانیاریانه ی خویان پشت گوئی خستوو، شار دبیانه وه و حاشایان لیکر دبوو.^۸

^۱ الطبری ۲/ ۴۰۰ ص ۸۳.
^۲ ابن ابی حاتم ۱/ ۲۹۵.
^۳ الطبری ۲/ ۴۰۴.
^۴ الطبری ۲/ ۴۰۴.

ئەو جادووگەرە لە پیش سەردەمی سوله یمان بوو سەلامی خۆای لیبی

خۆای گەرە ئەفەر مویت: ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَنَلُوا الشَّيْطَانُ عَلَىٰ مَلَكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيْطَانَ كَفَرُوا بِمُؤْمِنِ النَّاسِ السِّحْرُ﴾ کە وتونە تە شوین ئەو شتانە شیاتیانیەکان لە زەمانی پاشایەتی سوله یماندا دەیان خویندەو، سوله یمان خۆانەناس نەبوو، شەیاتین خۆانەناس بوون، خەلیکان فیزی جادوو دەکرد. سوودی لەم نایە تەدا: ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَنَلُوا الشَّيْطَانُ عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمَانَ﴾ ئەتیت: شەیاتنیەکان بەرەو ئاسمان سەردە کە وتن، لەو شوێنانەدا دادەنیشان کە قەسە لێدەبێسترا، گوێیان لە قەسە فریشتەکان دەگرت دەریارە شیواتانە لە سەر زەمینا پوو ئەدەن لە مردن و شتی نادیار یان هەرشتیکی تر، دەهاتنە لای جادوو گەرەکان و بۆیان دەگێرانەو جادوو گەرەکانیش باسیان دەکرد بۆ خەلکی، خەلکیش سەیریان دەکرد قەسەکی ئەوان بوو، کاتی کە جادوو گەرەکان متمانەیان پێدان، درۆشیان بۆ دەکردن و شتی تری زۆریان تێکەلاو دەکرد لەگەڵ هەر قەسە کەدا حەفتا قەسەیان بۆ زیاد دەکرد. خەلکیش ئەو قسانەیان لە کتێبدا دەنوسی لەناو ئەو ئیسرائیل دەنگ و باس بلاو بۆو، کە جنۆکە غەیب دەزانن، سوله یمان لە ناو خەلکا هەموو ئەو کتێبانە کۆکردەو لە سنووقیکا داینا، پاشان لە ژێر کورسیە کە پێدا کردی بە ژێر خۆلەو، هیچ شەیتانی نەیدەتوانی نزیک ئەو کورسیە بێتەو، کە نزیک بپوایە تەو دەسوتا. سوله یمان وتی: گوێم لە قەسە هەرکەسی بێی بلی شەیتانیەکان شتی نادیار دەزانن ئەدەم لە ملی و دەیکوژم. کاتی کە سوله یمان مرد، ئەو زانایانەش کە شارەزا بوون لە کارەکانی سوله یمان مردن. دوا ئەوان کۆمەڵی هاتن. شەیتان خۆی خستە شیوێ مروفیک و هاتە لای چەند کەسیک لە ئەو ئیسرائیل و پیتی وتن: ئایا پێگەتان نیشان بەدەم بۆ گەنجینە یەک کە هەرگیز تەواوی ناکەن و نایخۆن؟ وتیان: بەلێ، وتی: ژێر کورسیەکی سوله یمان هەلکۆلن، لەگەڵیان پۆشت شوپنەکی پیشان دان و لە کەناریان وەستا، پێیان وت: تۆش نزیک بەرەو، وتی: نەخێر، من لێرەدا لەلاتان دەبم، ئەگەر نەتان دۆزیووە من بکوژن. هەلیان کۆلی و کتێبەکانیان دۆزیووە. کاتی کە دەریان هینا، شەیتان وتی: بێگومان سوله یمان بەم جادوو مروف و شەیاتین و بالندەکانی خستبوو ژێر دەستی خۆی. پاشان فەری و پۆشت، لەناو خەلکا دەنگ و باس بلاو بۆو کە سوله یمان جادووگەر بوو. ئەو ئیسرائیل ئەو کتێبانەیان هەلگرت، کاتی کە موحەمەد (ﷺ) هات بەو کتێبانە کێشەیان لەگەڵ دەکرد. تا خۆدای مەزن ئەم نایە تە ناردە خوارەو کە ئەفەر مویت: ﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيْطَانَ كَفَرُوا﴾ سوله یمان خۆانەناس نەبوو، شەیاتین خۆانەناس بوو.

به سه راهاتی هاروت و ماروتو ته فسیری دوو فریشته که

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ بِبَابِلَ هُرُوتَ وَمَرْوَتَ وَمَا يَمْلِكَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا عَجْنُ قِسْفَتِهِ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ﴾^۱ نهو زانسته ش که هاتبوه سه هاروت و ماروت که دوو فریشته بوون له بابلدا، هر که ستیکیان فیزی جادو بگردایه، پیشه کی تئیان ده که یاندن، نیمه هر بق تا قی کردنه و همین، نه که می خودات له بیر بچی، هر نه و نه دانه میان لیفیر ده بوون ژن و میزد لیک جیا که نه وه. خه لکی پای جیا و ازبان هه به لیتره دا، هه ندی ده لئین: (ما) نافیه به مانای (اللی) هاتووه، له م ده قه دا که خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ﴾ قورتوبی نه لئیت: (ما) نافیه به معتوفه له سه ر نه م ده قه که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَنُ﴾ پاشان ده فرمویت: ﴿وَلَنْ لَكُنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ﴾ شه یاتینی خوا نه ناس بوون خه لکیان فیزی جادو ده کرد. چونکه جووله که کان ده یان وت: جویره نیل و میکائیل نه و هیان هیناوه، خودایش به دروی خسته نه وه. نه م ده قه خودای مه زن نه فرمویت: ﴿هَرُوتَ وَمَرْوَتَ﴾ بوته به دهل له شه یاتین و نه لئیت: نه وه شتیکی راسته، چونکه بق دوانیش جمع به کار ده هینیری، وه ک خودای مه زن فرمویته تی: ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ﴾^۱ نه که ر مردوه که چند برایه کی هه بوو، یان له بهر نه وه می شوین که وتویان هه بوو، یان له ناویاندا باسکراوه له بهر یاخی بونیان قسه که به م شیوه یی لی دی له لای: هاروت و ماروت خه لکیان فیزی جادو ده کرد له بابل، پاشان وتی: نه مه باشتره که نایه ته که پشتگیری لیده کا و راست تره، گوی به هیچ شتیکی تر جگه له مه نادرئ. ئینو جه ریر پیوایه تی کردووه له ریگی عه و فیه وه له ئینو عه باسه وه له م ده قه دا که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ بِبَابِلَ﴾ نه وی نیراوه ته خواره وه بق سه ر نه و دوو فریشته یه. ده لی: خودا جادویی نه ناردوته خواره وه^۲. سه نه ده که یش له په بیعی کوبی نه نه سه وه بووه، له م ده قه دا که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ﴾ نه لئیت: خودا جادویی بق نه ناردونه ته خواره وه^۳. نه و کاته مه به ست به دوو فریشته که جویره نیل و میکائیله سه لامی خویان لییی چونکه جادوگره جووله که کان وه ک باس کراوه وتویانه خودا جادویی ناردوته خواره وه له سه ر

^۱ القرطبی / ۵۰/۲ ص ۸۳.

^۲ الطبری / ۴۱۹/۲ ص ۸۴.

^۳ الطبری / ۴۱۹/۲.

زمانی جو بره نیل و میکائیل بق سوله یمانی کړې د اود، خدا به دروی خستونه ته وه په وهی پیغه مبره که ی موحه مدهی (ﷺ) ناگادار کرده وه که جو بره نیل و میکائیل جادوویان دانه به زانده ته خواره وه. سوله یمانیش سه لامی خوی لیبی بی ناگایی خوی دهر برپوه له وهی داویانه ته پالی له و جادوه. هوالیشی پنداون که نه و جادوه له کرداری شه یاتینه گانه، که له بابل خه لکیان فیری جادو دهر کرد. نه وانهش که فیریان دهر کردن دوو پیاو بوون: یه کیکیان ناوی هارووت بوه نه وی تریشیان ناوی هارووت بوه. هاروت و مارووت به پتی نه م ته نویله قسه و باسیکه خه لکی وتویانه و وه لام دانه و یه کیشه بق نه وان^۱. نه م ته نویلهش دیارو ناشکرایه که ته که لوفیکی زدی تیدایه. زدی له زانایانی پیچشینه وتویانه هارووت و مارووت دوو فریشته بوون له ناسماندا، هردوویکیان په وانه کران بق سر زمین و نه وهی که کردیان له زه مینا کردیان، بقیه ریکخستنی نیوان نه م و نیوان نه و به لگانه له سر بیگوناهی فریشته گان شتیکه و خودا خوی لپی ناگادار بووه دهر یاره ی نه م دوانه و تایه بهت بووه به مانه وه، هیچ دژایه تیه کی تیدا نیه، وه کو چون خودا له پیشا ناگاداری کاری شه یتان بووه و له پیزی فریشته گان بووه. وه که نه فرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى﴾^۲

فرمانان به فریشته گاندا سوژده له بهر نادم بهرن جگ له نیلیس هه موویان سوژده یان بق برد، نه و سوژده ی نه برد. چه ندین نایه تی تریش که به لگن له سر نه وه. له گه له نه ویشا به سره هاتی هارووت و مارووت زور سووک و ناسان تره له به سره هاتی شه یتان نه فرینی خودای لیبی. قورتوبیش نه مه ی گپراوه ته وه له علی و نیبنو مه سعودو نیبنو عه باس و نیبنو عومه ر و که عبه نه حبار و سوددی و که لبیه وه. به لام به سره هاته که ی زوهره گومانی تیدا نیه هه لیه ستراو دروستکراوه^۲. شوینه وار ناسان وتویانه: نه و دوریه ی نیوان بابل که به شیکه له هه ری می عراق، له دهر یای موحیتی غه ری که پتی دهر وتری توفیانوس هفتا پله یه، به دریزی و پانیه که شی دوری نیوان ناوه راستی زه مینه له لای باشوره وه که په یوه سته به هیلای ناوه راسته وه به سی و دوو پله، والله أعلم.

فیریوونی جادوو خوانه ناسیه (گفر)

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا يَمْلِكُانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا حُضِرْتُ لَكُمْ فَلَا تَكْفُرْ﴾^۱ هه رکه سیکیان فیری جادو بگردایه، له پیشا پتیا ن راده گه یاند، نیغه هه بق تا قی کردنه وه یین. نه که ن خوداتان له بیر بچی. نه بو جه عفری رازی نه لیت: له په بیعی کړې نه نه سه وه له قه یس کړې عه باده وه له نیبنو عه باسه وه نه لیت: نه گه ر که سی بهاتایه بق لاتان هزی له جادو گه ری بگردایه، زور هه ویان له گه ل

^۱ الطبری ۴۱۹/۲ ص ۸۴.
^۲ القرطبی ۵۱/۲.

نہا کہ خوی فیزی جادو نہ کاو پیمان دہوت، نیمہ بق تاقی کردنہ وہین خوت بیڈین مہ کہ، چونکہ نم دو فریشتہ شارہ زای چاکہ و خراپہ و بی دینی و باوہر بوون، دہیان وت کہ جادو له خوانہ ناسیہ. وتی: نہ گہر ہر وازیان لی نہ ہینانایہ، فہرمانیان بہو کہ سہ دہ کرد بیٹہ فلان و فلان شوین، کاتی کہ دہ ہاتنہ نم شوینہ شہیتانی دہ بینی و فیزی دہ کرد. کاتی کہ فیزی دہ کرد پوناکیہ کی لیوہ دہردہ چوو. سہیری دہ کرد لہ ناو ناسماندا دہردہ وشایہ وہ و دہی وت: نہی ہاوارو داخ و پہ ژارہ بق من! من خہریکی چیم^۱. وہ لہ حہ سہنی بہ سہریوہ لہ تہ فہسیری نم نایہ تہ دا نہ لیت: بہ لی نم دو فریشتہ یہ پہ وانہ کران بہ جادوہ وہ، بق نہ وہی خہ لکی فیزی نم بہ لایہ بکن کہ خودا ویستی خہ لکی پیتاقی بکاتہ وہ. بہ لیتیشی لیوہ رگرتن ہیچ کہ سی فیزی نم جادوہ نہ کن تا پیی دہ لین. نیمہ ہر بق تاقی کردنہ وہین نہ کن خوداتان لہ بیر بچی^۲. نیبنو نہ بی حاتمہ پیوایہ تی کردوہ. قہ تادہ نہ لیت: پہیمانیان لیوہ رگرا بو کہ ہیچ کہ سی فیزی جادو نہ کن تا پیی دہ لین: نیمہ بق تاقی کردنہ وہین نہ کن خوداتان لہ بیر بچی. واتہ: بہ لایہ کہ و پیی تاقی دہ کردنہ وہ. نہ کن خوداتان لہ بیر بچی^۳. سودی نہ لیت: کاتی کہ مرقفی بہاتایہ بق لایان نارہ زوی جادوگری بگردایہ، ناموزگاریان دہ کردو پیمان دہوت: نمو خولہ میٹہ بیٹہ و میزی پیدا بکہ، کاتی کہ میزی پیدا دہ کرد پوناکیہ کی لیوہ دہردہ چوو، بہرز دہ بووہ وہ تا دہ چوہ ناسمان، نہویش ہروا بوو، شتیکی رہش بہرہ پوی دہ ہات تا دہ چوہ ناو گوئی، نہوہیش غہزہ بی خودا بوو، کاتی کہ ہوالی بدایہ بہ دو فریشتہ کہ بہ وہ، فیزی جادوویان دہ کرد. نمہ میٹہ نہ وہیہ کہ خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَقَّ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ نَسْفَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾^۴ ہر کہ سیکیان فیزی جادو بگردایہ لہ پیتشا پیمان دہوت: نیمہ ہر بق تاقی کردنہ وہین، نہ کن خوداتان لہ بیر بچی. سونہید نہ لیت: لہ حہ جاجوہ لہ نیبنو جورہ یحہ وہ لہ نایہ تہ دا: خوانہ ناس نہ بی ہیچ کہ سی ناویری جادوگری بکا. نمو بہ لایٹہ تہ نیا بق تاقی کردنہ وہ و چہرمہ سہریہ^۵. نم نایہ تہ کراوہ بہ بہ لگہ لہ سہر بیڈین بوونی کہ سی کہ خوی فیزی جادو بکا، نم فہرمودہ یہ ش ہر بہ بہ لگہ ہینراوہ تہ وہ کہ حافیز نمو بہ کری بہ زار پیوایہ تی کردوہ لہ عہ بدللوہ نہ لیت: ہر کہ سی چوہ لای فالچیہ ک یان جادوگری، نہ وہی دہیلیت بہ پاستی زانی، نمو ہروای

^۱ ابن ابی حاتم / ۳۱۲/۱ ص ۸۵.

^۲ ابن ابی حاتم / ۳۱۰/۱.

^۳ الطبری / ۴۴۳/۲.

^۴ الطبری / ۴۴۳/۲.

^۵ الطبری / ۴۴۳/۲.

نماوه به‌وهی که بق موحه مد (ﷺ) په‌وانه کراوه^۱. ثم فرموده سه‌نده‌گانی راستن، نمونه‌ی تریش له‌سری هاتوو.

هه‌ر به جادوو ژن و میرد له یه‌کتر جیا ده‌کرینه‌وه

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿فَتَعَلَّمُونَ مِنْهَا مَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ﴾ هه‌ر نه‌ونده‌یان لی‌ فیر بوون ژن و میرد له‌یه‌ک جیا بکه‌نه‌وه، واته: خه‌لکی له هارووت و مارووته‌وه فیری زانیاری جادوو بوون، نه‌و جادوو‌ه‌یان له کرداره خراپ و ناشیرینه‌ان بوو که پئی هه‌لده‌ستان، بق نه‌وه بوو به‌و جادوو‌ه‌یان ژن و میرد له‌یه‌کتری جیا بکه‌نه‌وه، که پئی‌کوه ده‌ژیان و ته‌مه‌نیان به‌سه‌ر ده‌برد، نه‌مه له کرداره‌گانی شه‌یتان بوو، وه‌ک موسلیم په‌یوایه‌تی کردوو له سه‌حیحه‌که‌یدا له جابیری کوپی عه‌بدللاوه له پیغه‌مه‌به‌روه (ﷺ) که فرمویه‌تی: شه‌یتان ته‌خفته‌کی له‌سه‌ر ئاو داده‌نی، پاشان پۆله‌گانی ده‌نیری بق ئاو خه‌لکی، نزیکترینیان له‌لای له‌پله‌دا، نه‌وانه‌یانه له‌لای که فیتنه‌ی زیاتر بی، که‌سی وایان دیته لای و ده‌لایت: به‌رده‌وام وازم له فلان نه‌میناوه، تا که لئی دوورکه‌وتومه‌ته‌وه ئاواو ئاوا ده‌لایت، ئیبلیس ده‌لی: نه‌خیر سویند به‌خوا هیچ کاریکت نه‌کردوو. که‌سی واشیان دیته لای و ده‌لایت: وازم لیتنه‌میناوه تا جیا‌بوونه‌وم په‌یدا کردوو له نیوان خوی و خیزانه‌که‌یدا، ده‌لی: نزیکی بکه‌نه‌وه و بیتن و ده‌یگری به‌خوی‌وه و نه‌لایت: تق زقر چاکی^۲. هوی جیا‌کردنه‌وه‌ی ژن و میرد به‌جادوو، وا ده‌کا به‌پیاو یان ژنه‌که له‌به‌ر چاوی ناشیرین بی یان هه‌لسوکه‌وتی خراپ بی، یان بق و کینه‌ده‌خاته دلی یان نه‌و هۆکارانه‌ی که ده‌بنه هوی جیا‌بوونه‌وه. وته‌ی (المرء) به‌کار دیت بق پیاو. مونه‌سه‌که‌یشی (امراهه) هه‌ردوکیان ده‌کرین به‌موسه‌نا به‌لام ناکری به‌جمع، و الله اعلم.

برپاری خوا له‌سه‌رو هه‌موو شتی‌که‌وه‌یه

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَمَا هُمْ بِضَآرِّينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا يَاذُنَ اللّٰهِ﴾ که توانای نه‌وه‌یان نه‌بووی ئیزنی خودا زیان له هیچ که‌س بدن. سو‌فیانی سه‌وری نه‌لایت: مه‌گین به‌فرمانی خودا^۳. هه‌سه‌نی به‌سری نه‌لایت: ﴿وَمَا هُمْ بِضَآرِّينَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا يَاذُنَ اللّٰهِ﴾ به‌م جادوو ناتوانن زیان به‌که‌س بگه‌یه‌نن مه‌گین به‌ئیزنی خودا. به‌لی هه‌رکه‌سی خودا ویستی لیبی زالیان ده‌کا به‌سه‌ریدا، هه‌رکه‌سی خودا ویستی لی نه‌بی زال نابی به‌سه‌ریدا، ناتوانن زیان به‌هیچ که‌سی بگه‌یه‌نن به‌ویستی

^۱ کشف الاثار ۴۴۳/۲ ص ۸۵ مه‌وقوفی سه‌حیحه.

^۲ مسلم ۲۱۶۷/۴.

^۳ ابن ابی حاتم ۳۱۲/۱ ص ۸۵.

خودا نه بی وهك خودای گوره نه فهرموتیت: ﴿وَبِعَاثُونَ مَائِصْرُهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ﴾^۱ هر شتیکی وا فیر ده بون که زیان له خهك بدا و بق خویان هیچ سودیکی نه بی، واته: زیانی بق ثانیی خویان ههیه، نه وهنده سودیان پینا که یه نی به رامبری نه و زیانه بی که لییان ده که وی: ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ﴾ نای نه گهر تیبگه یشتنایه، ده یانزانی چون خویان خراپ فروشت. نه مانه نه گهر بهوایان به خودا بویه و پاریزگار بونایه، ده یانزانی پاداشتی چاکتر له لای خودایه.

﴿وَلَيْسَ﴾ نه و شته خراپه که چادوو گری بوو گهر پانه وه به باوه پ به خودا و شوین که وتنی پیغه مبهر ﴿﴾ نه گهر شاره زاییان بویه و په ندیان له و ناموزگاریان وه ریگرتایه پاداشتی چاکیان ده بوو: ﴿وَلَيْسَ مَا شَكَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾^(۱۰۲) وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَأَتَقُوا لِمُتُوبَةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿ نه گهر به راستی نه وان بهوایان بهینایه و پاریزگار بونایه نه وا پاداشتی چاکتر له لایه خوداوه بق نه وان ده بوو. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَأَتَقُوا لِمُتُوبَةٍ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ واته: نه گهر بهوایان به خودا و پیغه مبه ره که ی ﴿﴾ و خویان له قدهغه کراوه کانی خودا بپاراستنایه، پاداشتی چاکتر له لایه خوداوه بق نه وان ده بوو، له وهی نه وان بق خویان هه لیژاردو پتی پازی بوون. وهك خودای مه زن له نایه تیکی ترا نه فهرموتیت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أَوْفُوا الْعَهْلَ وَيَلْعَنُوا لِمَ أَتَاهُمْ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الْضَّالُّونَ﴾^۲ نه وان هی که زانیاریان پیدرابوو ده یان وت: هه ی مال ویران! هه رکه سی باوه پی به خودا هه بیت و ناکاری چاک بی، نه و خهلاته ی خودا ده بداتی زقر چاکتره و نه و خهلاته ش هه ره به شی خوراگرانه.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رِعْسًا وَقُولُوا نَنْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^(۱۰۳) تَأْيُودُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الشِّرْكِيْنَ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِّنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿^(۱۰۴)

نه ده ب له هه لیژاردنی قسه کردندا

خودای گوره نه فهرموتیت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رِعْسًا وَقُولُوا نَنْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نه ی نه وان هی بهواتان هیتاوه! نیتوه مه لئین: ﴿رِعْسًا﴾ بلئین:

^۱ ابن ابی حاتم ۲۱۱/۱.

^۲ قصص ۸۰.

چاوه پوانیمان له سەر بگه (تەماشامان بگه) و ببیستن، بۆ ئەو خوانەناسانە سزای نۆز بە ژان هەیه. خۆدای مەزن پێگری کردووه له بەنده خاوهنباوه پەکانی که چاویلگیری له خوانەناسان نەکن له جینگ و هەلسو که وتیاندا، چونکه جووله که کان که قسه یان دەکرد، به شیوه یه دهیان کرد که مانایه کی ترش هەلگری، مەبەستیان سوکایه تی پێکردن بوو، بەرته فرینی خودا که ون. کاتی که بیان ویستایه

بلین: گویمان لێگره دهیان وت: ﴿رَاعِنَا﴾ مەبەستیان به (الرعوته) ئەوه بووه که خۆدای گه و ره

نه فرمویت: ﴿مَنْ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَمْرٌ غَيْرُ مَسْمُوعٍ

وَرَاعِنَا لِيَأْبَسِنَاهُمْ لَمَطْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ

اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ هەندێ کهس له جووله که کان و تاری خودا ده گهزن و قسه ی تری

دهخه نه جی، به توش ده لێن بیستمان و گویمان نه دا، توش ببیسته. وه که هه رگیز گویت له ئیعه

نه بی، زمانیان لال ده گرن و تانه له دینت نه دهن و به تەشەر ده لێن: ﴿رَاعِنَا﴾ ئەگەر ئەمان بیان

وتایه بیستمان و به قسه ت ده که بین و لیمان ببیستی و ده بی چاویکت لیمان بی، بۆیان چاکتر و پاستر

بوو. به لام خودا له سەر ئەو پێ گهزینه بیان نه فرینی خۆی لێ کردوون و له وانه که میکیان نه بی نایان

هه وی بپوا بینن. فرموده یهش ده ریاره یان هاتووه، ئەوانه کاتی که سه لامیان بکردایه. دهیان وت: (السام

علیکم) وتی (السام) یانی: مردن، هه ر بۆیه فرمانمان پێکرا که بلین: (و علیکم) واته: خۆتان بمرن.

بیکومان بۆ ئیعه قبول ده کرا ده ریاره ی ئەوان، به لام بۆ ئەوان قبول نه ده بوو ده ریاره ی ئیعه.

مه به سه ت لێره دا ئەوه یه خۆدای مەزن پێگری کردووه له خاوهنباوه پان که چاو له خوانەناسان بکن له

کردار و گفتاردا و نه فرمویت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّوَلُوا رَاعِنَا وَقُولُوا أَنْظُرْنَا وَاسْمَعُوا

وَاللَّكَفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەی ئەوانه ی بپواتان هیناوه! ئیوه مه لێن: ﴿رَاعِنَا﴾ بلین:

چاوه پوانیمان له سەر بگه و ببیستن. بۆ ئەو خوانەناسانە سزای نۆز بە ژان هەیه. ئیعامی ئەحمه د

په وایه تی کردووه له ئیبنو عومره وه په زای خۆی لێ بی ئە لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷻ) فرمویه تی:

په وانه کراوم به شمشیر له گه ل هاتنی قیامه تا. تا خودا به ته نیا بپه رستی که شه ریکی نیه، پۆزیم له

ژیر سبیه ری نێزه که مدا پیدراوه. زه لیلی و بچوکیش به شی ئەو که سانه یه که سه رپێچی فرمانی منی

کردووه، وه هه ر که سی خۆی بچوینی به کومه لی ئەوه بیکومان له وه^۲. ئەم فرموده به لگه یه له سەر

نۆز به توندی پێگری لێکردن له خۆ چواندن و هه ره شه به سزای سه خت له و که سانه ی که چاو له

۱ النساء ۴۶.

۲ احمد ۵۰/۲/ ۸۶ سه نه ص ۸۶.

خوانه ناسان ده کن له کردا و گفتا رو جل و برگ و جه ژنه کان و عباده ته کانیا ندا و مهر شتیکی تریش که دانه نراوه و بپیری له سر نه دراوه بزمان له و شتانه ی نه وانه ده یکن. نه بو داودیش هر پویایه تی کرده له ئیننو عومره وه - په زای خویان لیبی نه لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: هر که سی خوی بچوینی به گزیه ک، بیگومان نه و که سه له وانه^۱. زه حاک نه لیت: له ئیننو عه باسه وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا﴾ نه ی نه وانه ی بپواتان هیناوه! مه لئین: ﴿رَاعِنَا﴾ وتی: ده یان وت به پیغه مبه ر (ﷺ) (ارعنا) باش گویمان بده ری تا مه بستی خومانت پی راده گه یه نبین. به لام ﴿رَاعِنَا﴾ وه ک نه وه یه که ده لئین: (عاطنا) واته: ساویلکه و به دکارو خراپ^۲. ئیننو نه بی حاتم نه لیت: پویایه تراوه له نه بولعالیه و نه بو مالیک و په بیعی کوپی نه نس و عه تییه عوفی و قه تاده وه هر به و جور^۳. مواهید نه لیت: ﴿لَا تَقُولُوا رَاعِنَا﴾ به پیچه وانه وه مه لئین^۴. وه له پویایه تیکی ترا هاتووه: مه لئین: گویمان لیبگره، نیمه ش گوئی له تو ده گرین. عه تا نه لیت: مه لئین: ﴿رَاعِنَا﴾ نه مه زه مانیک بو نه نساریه کان به کاریان ده هینا، خودای مه زن قه ده غه ی کرد^۵. سوددی نه لیت: پیاوی له جووله که کانی به نو قه یبقاع ناوی په فاعه ی کوپی زهید بوو، ده هات بق لای پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی که ده هاته خزمه تی قسه ی له گه ل ده کرد و ده یوت: باش مؤله تم بده، گوئی بگره هر گیز گویت لیته بی (أ رعنئ سمعک و اسمع غیر مسمع) مسولمانه کان وایان ده زانی که پیغه مبه ره کان به وه زیاتر پزدار ده بن. هه ندیکیان ده یان وت: گوئی بگره هر گیز گویت لی نه بی. نه وه وه ک نه وه یه که له سووره تی نیساندا هاتووه. خوی گه وه پیگری کرد له خاوه نباوه پان که نه لئین: ﴿رَاعِنَا﴾^۶. عه بدوپه حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه میش هر وای وتووه^۷.

^۱ ابو داود / ۳۱۴/۳/حه سه نه.

^۲ الطبری / ۴۶۱/۲.

^۳ ابن ابی حاتم / ۳۱۷/۱.

^۴ ابن ابی حاتم / ۳۱۸/۱.

^۵ ابن ابی حاتم / ۳۱۸.

^۶ الطبری / ۴۶۲/۲.

^۷ ابن ابی حاتم / ۹۶۵/۳.

خوانه ناسان و نه هلی کتیب زور درآیه تی موسولمانان دهکن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ نهوانی خوانه ناسن له نه هلی کتیب و نهوانی شهریک بق خودا داده نین هز ناکن هیچ شتیکی چاکتان له پوره درگارتانه وه بق بی. خودای گوره باسی نو روزمنایه تیه زور و توندهی خوانه ناسانی نه هلی کتیب و بتپه رستان دهکار خاوه نباوه پانی لی ناگادار دهکاته وه دهیان ترسیتی له وهی که وهک خاوه نباوه پان سه بریان بکن بق نه وهی گشت په یوه ندیه کی خورشه ویستی بیچین له نیوان خویان و نهواندا، وه خودای گوره ش نهو چاکه په دهخاته وه بهر چاوی خاوه نباوه پان که بریتیه لهو په پیامه تیزو ته واوه که داویه تی به پیغه مبره که یان موحه مه د (و) نه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ خوداش به ویستی خویته کی که هر که سی خوی حز بکا به تابه تی چاکه ی له گه ل دهکا. خودا خاوه نی چاکه و بهزه ی هره زور و زه به نده ی.

﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِمَّا أَوْ مِثْلِهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (۱۶) اَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ
 اللَّهُ لَكُمْ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿۱۷﴾

له کار خستن و (النسخ) پیناسه ی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِمَّا أَوْ مِثْلِهَا﴾ هر نایه تی له کار بخه یان له بیری به رینه وه، نایه تیکی لهو باشت یان هر وهک نهوی نه خهینه جی. نیبنو نه بی ته لحه له نیبنو عه باسوه په زای خوی لیبی نه لیت: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ﴾ هر نایه تی له کار بخه یان. واته هر نایه تی بگورین^۱. نیبنو جوره بیج نه لیت: له مواهیده وه: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ﴾ واته: هر نایه تی بسپرنه وه^۲. وه نیبنو نه بی نه جیح وتی له مواهیده وه: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ﴾ نه لیت: یانی: نویسنه که ی بهیلنه وه و حوکمه که ی بگورین. نه قسه یی له هاوه له کانی عه بدولای کوری مه سعو ده وه میتاوه په زای خویان لیبی^۳. نیبنو نه بی حاتم نه لیت: هر به م جوره پیوایت کراوه له نه بو لعالیه و

^۱ الطبری ۴/ ۷۷۳ ص ۸۶.
^۲ ابن ابی حاتم ۱/ ۳۲۱.
^۳ ابن ابی حاتم ۱/ ۳۲۲ ص ۸۷.

موحه مدی کوپی که عبی قوره یزیه وه^۱. سوددی نه لیت: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ﴾ یانی: وه ری گرنه وه^۲.
 نیینو نه بی حاتم نه لیت: یانی وه رگرتنه وه وه لگرتنه وه، وه ک خودای گوره فه رمویه تی: (الشیخ
 والشیخه إذا زنيا فارجموما البتة). وه نه فه رمویت: (لو كان لابن ادم واديان من ذهب لابتغى لهما ثالثا)
 واته: نه گره نه وه ی نادم دوو شیو له زپری هه بی به ته مای شیوی سیته همیشه^۳. نیینو جه ریر نه لیت:
 ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ﴾ هه ر نایه تیک له کار بخه ن، یانی: حوکمی هه ر نایه تیک بگو یزینه وه بق نایه تیکی تر
 یان بیگورین، وه بیگورینه وه له حه رام بق هه لال و له هه لاله وه بق هه رام، له شیاو وه بق شیاو یان به
 پیچه وان وه، نه مه یش هه رگیز نابی مه گین له فه رمان دان و قه ده غه کردن و پریگه دان و پریگه نه دان و
 هیشتن و نه هیشتنا نه بی. به لام له باره ی هه واله وه، له کار خه رو له کار خراوی تیدا نیه بنچینه ی له
 کار خستن له (من نسخ الكتاب) نه ویش گواستنه وه یه تی بق پونوسیگی تر جگه له خوی. دیسان مانای
 له کار خستنی بق غه یره ز له خوی. نه ویش گواستنه وه ی ده قیکه بق غه یره ز خوی. نیتر با له کار
 خستنی حوکمه که بی یان نوسینه که ی، نه وکاته هه ردوو حاله ته که یان له کار خراوه^۴. خودای گوره
 نه فه رمویت: ﴿أَوْ نُنسِهَا﴾ یان له بیری ببه نه وه. به دوو شیوه خوینراوه ته وه (ننساها) و (ننساها)،
 به لام نه وه ی به فه تحی نون و هه مزه ی دوا ی سینه که خویندویه تیه وه یانی: دوا ی ده خه ین. عه لی کوپی
 نه بو ته لحه نه لیت: له نیینو عه باسه وه: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾ هه ر نایه تیک له کار بخه ین یان له
 بیری ببه ینه وه. یانی: هه ر نایه تی بگورین یان وازی لیبنین نایگورینه وه^۵. مواهید نه لیت: له
 هاوه له کانی نیینو مه سعوده وه: ﴿أَوْ نُنسِهَا﴾ نوسینه که ی جیگیر ده که ین و حوکمه که ی ده گورین^۶.
 عوبه یدی کوپی عومه یرو مواهید و عه تا نه لیت: دوا ی ده خه ین و ده یه یلینه وه^۷. عه تیه ی عه وفی
 نه لیت: ﴿أَوْ نُنسِهَا﴾ دوا ی ده خه ین و له کاری ناخه ین^۸. سوددی و په بیعی کوپی نه نه سیش هه ر وایان

^۱ ابن ابی حاتم / ۲۲۲/۱.

^۲ ابن ابی حاتم / ۲۲۲/۱.

^۳ ابن ابی حاتم / ۲۲۴/۱ ص ۸۷.

^۴ الطبری / ۴۷۲/۱.

^۵ الطبری / ۴۷۶/۲.

^۶ الطبری / ۲۷۲/۲.

^۷ الطبری / ۴۷۷/۲.

^۸ البری / ۴۷۷/۲.

وتووه^۱. به لام له سهر خویندنه وهی ﴿أَوْ نُئِسْهَا﴾ عه بدوره زاق نه لیت: له عومره وه له قه تاده وه له م نایه تدا: ﴿مَا تَسْخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُئِسْهَا﴾ هر نایه تیک له کاری بخهین یان له بیرى ببهینه وه، وتی: خودای مزن هرچی ویستی لیبویه له بیرى پیته مبهری ﴿وَلَا تَنْسُوا﴾ ده برده وه، هرچیش مهیلی لیبویه له کاری ده خست. وه خوی مزن نه فه رمویت: ﴿ثَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾ نایه تیکی له و باشر یان هر وهك نه وی ده خهینه جی. واته: له و حوکه دا به پیى برزه وه ندی نه وانى كه پنیان نه سپی ریت، وهك على كوهی نه بو تله له نهینو عه باسه وه: ﴿ثَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا﴾ نایه تیکی له و باشر نه خهینه جی. وتی: بز نیوه چاکتر و به سود تر و شیوا تره^۲. نه بو عالی نه لیت: ﴿مَا تَسْخَ مِنْ آيَةٍ﴾ واته: هر نایه تی کاری پیته کهین یان له بیرى ببهینه وه دوی بخهین له لای خومان. ده بهینینه وه یان وهك نه وهی ده خهینه جی^۳. سوددی نه لیت: ﴿ثَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾ یانی: نایه تیکی له و باشر یان هر وهك نه وهی ده خهینه جی که له کارمان خستوه و ازمان لی هیناوه^۴. قه تاده نه لیت: ﴿ثَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا﴾ نایه تیکی له و باشر یان هر وهك نه وهی ده خهینه جی، واته: نایه تی دینین که ده رفعت و ناسانکاری و فرمان و قه ده غه ی تیدایه^۵.

باسی راستی له کار خستن و وه لام دانه وهی جووله که که ده بیان وت له کار خستن نیه

خودای مزن نه فه رمویت: ﴿الَّذِينَ تَقَلَّمُوا أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ مه گهر نه ترزانیوه خودا هه موو کاریکی پیته که ری؟ نه ترزانیوه هم نه رز و ناسمانه هر مولکی خودان، جگه خودایش دؤست و یار مه تی ده ریکتان نیه. خودای گوره ری نامای عه بده کانی ده کا که هر خوی خاوهن ده سه لاته به سهر دروستکراوه کانی بوون و نه بوونیان به ویستی خویه تی، فرمانیش به دست خویه تی، هرچونی ویستوه دروستی کردوون، مهیلی له هر که سی بی به خته وه ری ده کاو مه ییشی لیبی به دب ختی ده کا. به ویستی خوی که سی له ش ساغ ده کا و که سی نه خوش ده خا و به کی سهر که وتوو ده کا و

^۱ ابن ابی حاتم/۱/۲۲۶.

^۲ الطبری/۲/۴۸۱.

^۳ ابن ابی حاتم/۱/۲۲۶.

^۴ ابن ابی حاتم/۱/۲۲۷.

^۵ ابن ابی حاتم/۱/۲۲۷.

یہ کیکی تر سر شوقو پسوادہ کا۔ ہر ہو شیوہ یہ فرمان پہوایی دہ کا لہ نیوان عہدہ کانیدا بہ ویستی خوی۔ بہ مہیلی خوی ہر شئی حالاً دہ کا یان حرامی دہ کا یان پی پی ئہ دا یان پی نادات، ہر خویہ تی ویستی لہ ہر فرمانی بی بی بریاری لہ سر ئہ دات، کہ س ناتوانی دست لہ کاری بدا۔ ہرچی دہ کا پرسپاری لیناکری، بہ لئو ئوان پرسپاریان لیدہ کری۔ بہ بندہ کانی تاقی دہ کاتوہ تا چہ ند گوئی پاہلی پیغہ مبرہ کہ یان لہ کارخستندا فرمان بہ شئی دہ کا کہ خوی دہ زانی بہ رزہ وندی تیدایہ، قہدغہ شتیکیش دہ کا کہ خوی دہ زانی بہ رزہ وندی تیدایہ، گوئی پاہلی تہ او بہ فرمانہ کانی بریارہ کانی ئوہ و ازہینانہ لہ و شتانہ کہ ئو پیگری لیکردوہ۔ نالیرہ دا ولام دانوہ یہ کی زور گورہ یہ و خوا نہ ناسی جوولہ کہ و بوختانہ یان بہ تہ او یی ناشکرا دہ کا، بہ نہ فرینی خودا کہ و۔ کہ دلین لہ کار خستن نیہ و عقل نای سہ لمینئ وک ہندیکیان وایان وتوہ بہ نہ قامی و خوانہ ناسی۔ یان بہ دہ ما و دم وک ہندیکیان بہ گوترہ کاری وتویانہ و درو بوختان دہ کن۔ نیام ئہ بو جہ عفری کوی جہ ریر پرحمہ تی خوی لیبی ئلئیت: تہ فسیری ئم نایہ تہ: مہ گہر ئہ ی موحمہ د(ﷺ)! نہ تزانوہ ئم ئرز و ناسمانہ ہر مولکی خودان و دہ سہ لائیش ہر ہی منہ و ہیچ کہ سی خاوہ نی دہ سہ لات نیہ جگہ لہ من، فرمان پہوایش دہ کم لہ ئرز و ناسمانہ کان بہ ویستی خوم۔ ہرچیم بوئ دہ یکم و ہرچیم نوئ ناکری و بہ ویستی خوم حوکمہ کانم دہ گورم و لہ کاری دہ خم دہ ربارہ ی عہدہ کانم چونم بوئ و ہرکاتی بہوئ بریاریان لہ سر ئہ دم بہ ویستی خوم۔ پاشان وتی: ئب گہر ئم ہوالہ پوی وتار بی لہ خوداوہ بق پیغہ مبرہ کہ ی(ﷺ) دہ ربارہ ی توانو دہ سہ لائی خوی، بہ درو خستنہ وہی جوولہ کہ شہ لہ لاین خودای گورہ وہ، کہ حاشایان کرد لہ نہ سخ کردنہ وہی حوکمی تہ ورات و پوایشان نہ ہینا بہ پیغہ مبرتی عیسا و موحمہ دیش سہ لامی خویان لیبی کہ پہوانہ کرابوون بہ و پاموہ لہ لاین خوداوہ، بہ گورینی حوکمی تہ ورات کہ خودا بریاری گورانی داوہ ناگاداریشی کردوون کہ خودا خاوہ نی ناسمانہ کان و زمینہ و دہ سہ لائیش ہر ہی ئوہ لہ ناسمانہ کان و زمیندا، گشت بوونہ و ہر مولکی ئوہ و لہ زور فرمانی ئو دایہ، دہ بی گوئی پاہل و ملکہ چی فرمانی ئو و بن لہ وہی کہ فرمان ئہ دا بیکن یان مہ یکن۔ ہر ئو یوی ہمہ ہر بریاری بدا بہ سہ ریاندا بیکن و ہرچیش قہدغہ بکا نہ یکن۔ مہیلی خویہ تی ہرچی لہ کار بخت و ہرچیش بختہ کار لہ بریارو فرمان و قہدغہ کراوہ کانیدا۔ منیش دہ لیم: ئوہی پال بہ جوولہ کہ وہ دہ نی کہ باس لہ مہ سئہ لہ ی نہ سخ بکا، ہر بیڈینی و لاساریہ، چونکہ ہیچ بہ لگہ یہ کی عقلی نیہ بیبتہ پزگر لہ سر گورینی فرمانہ کانی خودا، خودا خوی بہ ویستی خوی بریار ئہ دا و ہرچی بوئ دہ یکا، لہ گہ ل

نه ویشا نه نسخه پووی داوه له کتیبه پیشوکانیدا له په یامه کانی پابردوودا، وهک پښگی دا به
 نادم کچه کانی ماره بکا له کوره کانی. پاشان نه وهی حرام کرد. وه پښگی دا به نوح سلامی
 خوی لیبی دوی دهرچوونی له کشتیه که له هموو گیانه وهریک بخوات، پاشان نه سخی هندیکی
 کرده وه. ماره برینی دوو خوشک پښگی پندرا بق یعقوب و نه وه کانی، که چی نه وهی قدهغه کرد له
 تورات و دوی نه ویشا. وه فرمانی دا به ئیبراهیم که کوره کهی خوی سربریت سلامی خویان لیبی
 پاشان پیش نه وه سری برپی نسخه کرده وه، وه فرمانی به زقرینهی نه وهی ئیسرائیل دا به
 کوشتنی نه وانهی که گویره که بیان پرست له ناویاندا. پاشان نه و کوشتنی له ناودا هه لگرتن، تا به و
 هویه هموو له ناو نه چن. زقر شتی تریش دریزه ده کیشی نه گهر باس بکرت که جووله که خویان
 دانی پیدا دهنین و خویانی لی لانه دهن، نه وهی وه لاهی نه دریتوه به دم له به لگانه له به لگانه له
 مانایدا ناگورپی، به لگو مه به سته که هر نه وهی. وهک له کتیبه ناوداره کانیاندا مزده به موحه مد(۱۱۱)
 دراوه فرمانیش دراوه به شوین که وتنی ده بی له فرمانی لانه دهن، هیچ کرداری وهرناگیری له سر
 په یامه کی نه و نه بی. وتراوه: په یامه پیشوه کان ماوه که بیان تا ره وانه کردنی پیغه مبره(۱۱۲) نه مه
 پیی ناوتری نسخه، وهک خودای گوره نه فرمویت: ﴿ثُمَّ آتَمُوا الصَّيَامَ إِلَىٰ آتَمِلُ﴾ پاشان پدوتان ته واور
 کن تا شه. وتراویشه: نه وه ره هایه شریعتی مه حه مد(۱۱۳) نسخه کردوته به هموو مانایه ک،
 شوین که وتنی پیویست و دیاری کراوه، چونکه به کتیبیکه وه هاتوه دواين کتیبه له لاین خوداوه
 هاتوه. نالیزه دا خودای مه زن نسخه پوون کردوته وه و پیی پیداوه و وه لاهی جووله که شی
 پیداوه ته وه به رنه فرینی خوا کون و نه فرمویت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۱۱۶﴾ أَلَمْ تَعْلَمَ أَنَّ
 اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴿۱۱۷﴾ مه گره نه ترانیوه خودا هموو کاریکی پیده کری؟ نه ترانیوه که نه
 نرز و ناسمانه هر مولکی خودان، وهک چون خودا خاوهن مولکه و بیبه رامبر. هر وایش فرمان به
 مهیلی خویه تی: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾^۲ وه دی هینان و فرماندان هر بق نه وه. وه له سره تای
 سوره تی الی عیمراندا هاتوه که پووی وتاری کردوته نه هلی کتیب و باسی پودانی نسخه کردو و
 له لای جووله که و نه فرمویت: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِ﴾^۳
 هموو جوړه خواره مهنیک بق نه وهی ئیسرائیل ره واکراوه، مه گین نه وهی که ئیسرائیل خوی پاریزی

۱ البقرة ۱۸۷
 ۲ الاعراف ۵۴
 ۳ ال عمران ۹۳

لی کردیی. وهك بهو زوانه ته فسیر ده کریت. هه موو مسولمانان یهك ده ننگن له سهر دروستی نه سخ له نه حکامه کانی خودای مه زنداو هه موو ده لئین پووی داوه. فه رمانی خودایش له وه کار خستنه دا پیره له کار زانی.

﴿ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلْتَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَبِيْلَ

سَوَاءَ السَّبِيْلِ ﴿١١٨﴾

رینگری له پرسپیار زور کردن

خودای گه وده نه فه رمویت: ﴿ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلْتَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَبِيْلَ سَوَاءَ السَّبِيْلِ ﴾ نایا ئیوه ده تان هه وی له پیغه مبهرتان بیرسن، وهك پیتشوو پرسپیار له مووسا کرابوو؟ هه رکه سی بیباوه پی به باوه پ بگوریتته وه، به بی گومان رینگری راستی لی ون بووه. خودای گه وده له م نایه ته پیروزه دا رینگری له پرسپیار ی زور لی کردن کردوو له پیغه مبهر ﴿ ۱۱۸ ﴾ له و شتانه که هیشتان نه بووه و پوی نه داوه، وهك نه فه رمویت: ﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَسْأَلُوْا عَنۢ شَيْۤءٍ اِنْ بُدِيَ لَكُمْ تَسْۤوَالُهُمْ وَاِنْ سَأَلْتُمْ عَنْهَا جِئْنَ يَسْۤرًا لَّعَلَّ الْاَقْرَبَ اَنْ يُدَلَّ لَكُمْ ﴾^۱ نه ی کومالی خاوه نباوه پان! له و شتانه پرسپیار مه کن، گه بۆتان پوون که نه وه پتی توشی دلگرنی نه بن، نه گه ر پرسه که تان هه لگرن بق نه و کاته ی که قورئان دیته خواره وه، وه لأمه که تان نه دریتته وه. واته: دوی نه وه که قورئان هاته خواره وه پرسپیار ده رباره ی بکن بۆتان پوون ده کاته وه. پرسپیار له شتی مه کن که پوی نه داوه، له وانیه به هوی نه و پرسپیار وه شتیکتان لی قه دهغه بگری. هه ر بۆیه له فه رموده ی سه حیحدا هاتوو: به راستی گه وده ترین تاوانی مسولمانان تاوانی که سیکه پرسپاری له شتی کردیی حه رام نه کرابی، به هوی پرسپیاره که ی نه وه حه رام کرابی. کاتی که پرسپیار کرا له پیغه مبهر ﴿ ۱۱۸ ﴾ له ده رباره ی پیاوئیکه وه، له ناو جیگه دا پیاوئیکتر له گه ل ژنه که یدا ببینی، نه گه ر قسه بکا، ده رباره ی کاریکی گه وده قسه ی کردوو، نه گه ر بی ده نگیش بوو بیده نگ بووه له سهر نه و شتیوه یه. پیغه مبهری خودا نه م جۆره پرسپیارانه ی پیتناخۆش بووه به لایه وه خراپ بووه. پاشان خودای گه وده حوکمی مولاعه نه ی نارده خواره وه، هه ر بۆیه له هه ردوو سه حیحه که دا له فه رموده که ی مه غه یه ری کورپی شوعبه وه: که پیغه مبهری خودا ﴿ ۱۱۸ ﴾ قه دهغه ی وتراوه و ده لئین و به فیروذانی سامان و زور پرسپیار کردنی کردوو^۲. وه له سه حیحی موسلیما هاتوو: وازم لیبتین له وه ی وازم لیبتان، چونکه

۱ المائدة ۱۰۱

۲ فتح الباری ۳/ ۳۹۸، مسلم ۳/ ۱۳۴۱ ص ۸۸.

گه لانی پیش ٺيوه له ناوچوون به هوى نذر پرسياکردنيان و جياوازيان دهريارهى پيټفمبه رانيان، جا
 نگر فرمانم پيگردن به شتيك نه وندهى ده توانن جيټه جيټى بگن. وه نگر قه دهغى هر شتيك
 ليگردن لتي دور كه ونه وه، نه موى كاتى فرموى دواى نه وه كه ناگادارى كردن كه خودا حه جى له سر
 نوسيون، پياوى وتى: هموى ساليك نهى پيټفمبه رى خودا (ﷻ)؟ پيټفمبه ر (ﷻ) بيده ننگ بوو تا
 پياوه كه سى جار وتيه وه. پاشان پيټفمبه ر (ﷻ) فرموى: نه خير: نگر بم وتايه به لى، فرزند ده بوو
 له سهرتان، نگر فرزيش بپويايه له سهرتان، نه تان ده توانى نه نجامه بدن، پاشان فرموى: وازم
 ليټينن له وهى وازم ليټيناون^۱. هر يويه نه نس كوپى ماليك نه لټيت: پنگريمان ليكرا كه پرسيا ر بگه ين
 له پيټفمبه رى خودا (ﷻ) له هر شتى، نذر سهرنجى پاده كيټشان كه پياويكى ده شته كى داهات و
 پرسياى ليده كرد و نيمه ش گويمان ليده گرتن^۲. خوداى گه وره نه فرمويټ: ﴿ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ
 تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ ﴾ نايا ٺيوه ده تان هوى له پيټفمبه رتان بپرسن وهك پيشوو
 له موصا پرسيا ر كرابوو؟ نه موى بق پرسى مل نه دانه (استفهام إنكارى) يه خاوه نياور و خاوه ناسيش
 ده گريټه وه چونكه پيټفمبه ر (ﷻ) په وانه كراوه بق هموى. وهك خوداى گه وره نه فرمويټ: ﴿ يَسْأَلُكَ
 اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرٰنَا اِلٰهًا جَهْرًا فَاَخَذْتَهُمْ
 الصَّنَعَةَ يَظْلَمُهُمْ ﴾^۳ نه وانه نه هلى كتپ لټت ده پرسن كتپيكيان به تايه به تى له ناسمانه وه بق بينى
 هر نه وانه نه وه يان له موصا ده ويست، نذر له م كاره ش گرينگتر بوو، ووتيان: خودامان به ناشكرا
 پينيشان بده، له سزاي نه م به دغه په دا بهر هوره تر يشقه كه وتن. موحه مدي كوپى نيسحاق نه لټيت:
 موحه مدي كوپى نه بو موحه مدي بوى گيرامه وه له عيكره موه يان له سه عيدي كوپى چوبه يره، له
 ٺيبنو عه باسه وه نه لټيت: نهى موحه مدي (ﷻ)! كتپيكيان بق بينه، له ناسمانه وه بيټه خواره وه بزمان
 بيخوينينه وه، چه ند روياريكانم بق هه لقولټنه شوټنت ده كه وين و بپوات پيټه كه ين، له سر قسه ي نه وانه
 خوداى مهن نه م تايه ته ي ناره خواره وه: ﴿ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلَ مُوسَىٰ مِنْ
 قَبْلُ وَمَنْ يَبَدِّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ نايا ٺيوه ده تان هوى له پيټفمبه رتان
 بپرسن وهك پيشوو له موصا پرسيا ر كرابوو؟ هر كه سى خاوه ناسى به باور بگريټه وه، به بى گومان

۱ مسلم/۲/۹۷۵

۲ مسلم /۱/ ۴۱ ص ۸۹

۳ النساء ۱۵۲. الدارمى /۱/ ۴۸، المجمع /۱/ ۱۵۸ ص ۸۹

پنځگي پستی لی وون بووه. مه بهست لیژدها نه ویه، خودای گه وره زه می نه و که سانه ده کا که
 پرسیار له پیغه مبر ﴿١٨٨﴾ ده کن له هر شتی که نازار بگه نی و چه واشه کاری تیدا بیت. وه ک چون
 نه وه ئیسرائیل پرسیاریان له موسا ده کرد سه لامی خوی لیبی له بهر لاساری و نازاردانی و بپوا
 پیته کردنی. خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَبْدُلِ الْكُفْرَ﴾ هر که سی خوانه ناسی به باوه پ
 بگورپته وه، بیگومان پنځگي پستی لی وون بووه و پنځگي نه فامی و گومپایی گرتوه ته بهر وه هر بهر
 جوړه ش بپوای به پیغه مبران نه بی و شوینیان نه کوی و ملکه چی فرمانیان نه بی و دژایه تیان بکا و
 به درویان بخاته وه، هه ول بدا پرسیاریان لینکا به شتی که پیوستان پیی نیه هر بق نازاردان و
 لاساری له بهر خوانه ناسی نه و پرسیارانه بکات، نه وه پنځگي پستی لی وون بووه. وه ک خودای مه زن
 نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَدُلُّوا الَّذِينَ كَفَرُوا وَأَحْلَوْا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿١٨٩﴾ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا وَيَنَسُّونَ
 الْفَرَارَ﴾^۲ نایا نه ندی نه و که سانه ی ناشکوربان له بهر انبهر چاکه ی خوادا کردووه و گه لی خویمان بهر وه و
 هله دیری زدر ناره حهت برد. له جهه نه مدا هله ده چوقینن پیسترین شوینیان هه یه؟ نه بولعالیه نه لیت:
 گورپتین ده گورپنه وه به خوشگوزه رانی^۳

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَقَرَارٍ حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ
 بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩٠﴾ وَأَقِيمُوا
 الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٩١﴾﴾
 پنځگي له گرتنه بهری پنځگي نه هلی کتیب

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ
 كَقَرَارٍ حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ إِنَّ اللَّهَ
 عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ زدر کس له خاوهن کتیبه کان چونکه ئیره بیتان پیده بهن حهز ده کن له پاش
 باوه پ هیئانتان که لیشیان ناشکرایه راست کامه یه په شیمانان بکه نه وه، ئیوه چاویان لیپپوشن و له
 هه له کانیان بیورن، تا فرمانی خودا ده کا، خودا هه موو کاریکی پی ده کری. خودای گه وره نه وه ندی
 خاوه نباوه په کانی خوی ده ترسیننی له گرتنه بهری پنځگي خوانه ناسی نه هلی کتیب، ناگادارین ده کا که

۱ الطبری ۴۹۰/۲

۲ ابراهیم ۲۸-۲۹

۳ ابن ابی حاتم ۳۳۰/۱ ص ۸۹

نهوانه به نههینی و ناشکرا دژایه تی خاوه نباوه پان دهکن، چونکه نهوانه زږد نیره یی به خاوه نباوه پان دهبن. که زږد چاکیش دهزانن که به پړیز و چاکن و پیغه مبه ره که شیان زږد به پړیزو چاکه. خودای گوره فرمان دهکا به عهده خاوه نباوه په کانی که چاو پوښی و لیبورده یان هه بی و خږپاگرین تا خودای گوره یارمه تی خوی ده نیری و پزگاریان دهکا و سهریان دهخات. فرمانیشیان پیده کا که نویژ بکن و زهکات بدن و زږد هانیا ن نه دات له سهری. ئیبنو نه بی حاتم پړیوایه تی کردوه له عه بدوللای کوپړی که عیبی کوپړی مالیکه وه، که که عیبی کوپړی نه شرفی جووله که شاعیر بووه زږد له پیغه مبه ری ده خویند (ﷺ) له سهر نهو خودا نم نایه تی نارده خواره وه که نه فرمویت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ

أَهْلِ الْكِنَبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ﴾ زږد کهس له خاوه ن کتیبان حهز دهکن په شیمانتان بکه نه وه تا دهکاته: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا﴾ ئیوه چاویان لیبپوښن و له هه له کانیان بیورن^۱. زه حاک له ئیبنو عه باسوه نه لیت: بیگومان کاتی که پیغه مبه ریگی نه خوینده وار هه والیان پینه دا بهو کتیب و پیغه مبه ر نه و نیشانانه که له لایانه بپړوایشی به وانه هه یه وه که نهوان بپړوایان پړی هه یه، به لام نهوانه حاشای لیده کن و ملی پینه دن، چونکه نهوانه خاوه ناس و هه سوود و لاسارن هر بویه خوی گوره نه فرمویت: ﴿كَفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِمَّا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ بتانکه نه وه به خاوه ناس

دوای نهوه که راستیه که یان بق پوون بوه ته وه، هر نهو هه سوودیه بوو پالی پتوه ده نان بق نهو خاوه ناسیه که سروشتی تایه به تی خویان بووه، خودای گوره ش زږد لومه و سه رزه نشتی کردوون^۲. وه فرمانیشی داوه به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) و بپواداران که به رده وام بن له سهر بیرو بپړوای خویان و بپړوایان پته و بی به وهی که بویان دیته خواره وه و نه وهیشی له پینشا په وانه کراوه، بونه وهی پاداشتی ته وایان با ته وه و یارمه تی ده ریان بی. په بیعی کوپړی نه نهس نه لیت: ﴿مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ﴾ له لاینه خویانه وه^۳. نه بو عالیه نه لیت: ﴿مِمَّا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ دوای نهوه راستییان بق پوون بوه وه. وات: دوای نهوه که بویان ده رکه وت که موحه مد (ﷺ) پیغه مبه ری خودایه. له لای خویان له ته ورات و ئینجیلدا نوسراوه، بپړوایان پینه کرد له بهر هه سوودی و لاساری و سه رکه شیان، هر له بهر نه وهی له نه وهی ئیسرائیل نیه و له غهیره ز خویانه^۴. قه تاده و په بیعی کوپړی نه نهس و سوودیش هر وایان

^۱ ابن ابی حاتم ۳۳۱/۱

^۲ الطبری ۵۰۲/۲ ص ۹۰

^۳ ابن ابی حاتم ۳۳۲/۱

^۴ ابن ابی حاتم ۳۳۵/۱

وتووه. ئەم نایەتە کە ئەفرمویت: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾ نێوە چاویان لێ ببۆشن و لە هەلەکانیان ببورن تا فرمانی خودا دەگا. ئەو نایەتە وایە کە ئەفرمویت: ﴿وَأَلْسَمَعْنُ مِنَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذَىٰ كَثِيرًا﴾^۱ لەوانەى ئەهلى كتيب له پيش خۆتان و لەو کەسانەى شەرىک بۆ خودا دادەنێن زۆر قەسەى ناخۆش دەبێستن و نازارى زۆریشان ئەدەن. ئەلى كوپى ئەبو تەلحە ئەلئیت: لە نێبىنۆ عەباسەو لەم دەقەدا كە خودای مەزن ئەفرمویت: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾ نێوە چاویان لێببۆشن و لە هەلەکانیان ببورن تا فرمانی خودا دەگا. ئەلئیت: ئەم نایەتە نەسخى کردووەتووە کە ئەفرمویت: ﴿فَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾^۲ ئەو بێتەرستانەت لە كویى وەدەست كەوت لە كوشتنیاں دەست مەپاریزن. ئەم نایەتەش: ﴿فَتَلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾^۳ لەگەڵ ئەوانەدا بچەنگن كە بپوایان بە خودا و پێژى قیامەت نیه. تا دەگاتە: ﴿وَهُمْ صَافِرُونَ﴾^۴ لە كاتیكا ئەوان سەر شۆپو پسون. ئەو لێبوردنەى نەسخ كردهووە لەسەر بێتەرستان^۵. ئەبو عالیە و پەببەى كوپى ئەنەس و قەتادە و سوودیش هەروایان وتوو. بە نایەتى شمشیر نەسخ بوەتووە. ئەم نایەتەش هەر ئیشارەتى پێدەگا كە ئەفرمویت: ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾ تا فرمانی خودا دەگا. نێبىنۆ ئەبى حاتم پپوایەتى كردهووە لە ئوسامەى كوپى زەبیدەو ئەلئیت: پێفەمبەرى خودا (ﷺ) هاوئەگانی چاوپۆشیاں لە بێتەرستان و ئەهلى كتيب دەكرد وەك خودای مەزن فرمانی پێدایبون، خۆیاں دەگرت لەسەر ئیش و نازاریان. خودای مەزن ئەیفەرموو: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾^۶ ئەو چاویان لێببۆشن و لە هەلەکانیان ببورن، تا فرمانی خودا دەگا، خودا توانای بەسەر هەموو كاریكا هەیه. پێفەمبەرى خودا (ﷺ) كاری بەو فرمانە دەكرد كە خودا پێى راگەیاندبوو، تانەوكاتە كە خودا ئیزیدابیاں كوژى. خودای مەزن بە هۆى پێفەمبەرەو (ﷺ) ئەو هۆى لەناوى بر لەسەر كردهگانی

^۱ ال عمران ۱۸۶. ابن ابى حاتم ۳۳۵/۱.

^۲ التوبة ۵.

^۳ التوبة ۷.

^۴ ابن ابى حاتم ۳۳۴/۱.

^۵ ابن ابى حاتم ۳۳۵/۱.

قوردهیش له ناوی بردن . نومه سنده ده کانی راسته . به لام له شهش کتیبه که دا له سونه نه کاندانا من چاوم پینکه وتوهه . به لام له هردوو سه حیچه که دا نه صلیکی ههیه له نوسامه ی کورپی زه دیده وه .^۱

هه ننان بو ناکاری چاک

خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ جَزَاءُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ نوویژ بکن و زه کات بدن، هه چاکه یه ک پیش خۆتان بخن، لای خودا پیتان ده گاته وه . خودای مه زن به نده کانی هه لده نی بو نه و شتانه ی که سوودیان پینده که یه نیت و ناکامه که ی له پدزی قیامه تا بو خۆیانه، له نوویژ کردن و زه کات دان . تا خودای گه وره سه رکه و پتانیان بو وه دست دینی له ژیا نی دنیا و له پدزی قیامه تیشدا ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْرِضُهُمْ وَلَا هُمْ وَلَا لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾^۲ پدزی که سته م کاران پاکانه یان سو دیکیان پینا که یه نی، گشتیان بهر نه فرینی خودا کراون ناله بار ترین مالیان هه یه، هه ر بویه خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ هه رچی بکن خودا ده یزانی، واته: خودا پیناگا نیه له هه ر کاری و ه یچی لی ون نابیی و نافه وتی . نیت نه و شته چاک بی یان خراپ، به و زوانه هه رکه سه و به پینی ناکاری پادا شته ده داته وه .

﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾^۳ بلی من آسلم و وجهه لله وهو محسن فله أجره عند ربه ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون^۴ و قالت اليهود ليست النصرى على شئ و قالت النصرى ليست اليهود على شئ و هم يتلون الكتاب كذلك قال الذين لا يعلمون مثل قولهم فالله يحكم بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون^۵

ئاواتی نه هلی کتیب

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ و تیان: هه ر ته نیا مووسایی یان عیسایی ده چنه به هه شته، نومه ئاواتی خۆیانه، بلی: ده سا به لکه ی خۆتان نیشان دن، نه گه ر پیتان وایه راست ده کهن . خودای گه وره باسی جووله که و گاوره کان ده کا که چه نده له خۆبایی به وه ی خۆیان، هه ریه که له وان ده لی: ته نیا نه و که سانه ده چنه به هه شته له سه ر ئایینی نه وان، وه ک خودای گه وره له

^۱ ابن ابی حاتم ۳۳۳/۱ ص ۹۰.

^۲ فتح الباری ۸/۸۷/۸/مسل ۱/۲۴۲۲.

^۳ غافر ۵۲.

سورہ تی مائیدہ باسیان دہ کاو دہ فہرمویت: ئەوانہ دەلێن: ﴿حَسْبُ آبْنَتُوا اللّٰهَ وَاجْتَبَوْهُ﴾^۱ نیمی کوپان و خۆشەویستانی خوداین. خودای گەورە بە درۆیان دەخاتەو و هەواییان پێتەدا کە لەسەر تاوانەکانیان سزایان ئەدات، خۆ ئەگەر بە قسە ی ئەوان بواوە توشی سزادان نەدەبوون. وەک لە پێشا وتیان چەند پۆژی ئەبێ سزا نادرین، پاشان دەگوێزێنەو و بۆ بەهەشت. خودای گەورە لەوێشدا وەلامیان ئەداتەو و لەسەر ئەو قسە ی کە کردویانە بەبێ بەلگەو نیشانە یە کە ببینن و ئەفەرمویت: ﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ ئەمە ئاواتیانە ئەبو لعالیە ئەلئیت: ئاواتیکە و دەیخوازن لە خودا بە ناھەقی^۲. قەتادە و پەبیعی کوپی ئەنەسیش ھەر وایان وتوو^۳. پاشان خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿قُلْ ئەئى موحەمەد(ﷺ)! بلى: ﴿هَاتُوا بُرْهٰنَكُمْ﴾ دەسا بەلگە ی خۆتان نیشان دەن. ئەبولعالیە و موحامید و سودی و پەبیعی کوپی ئەنەسیش ئەلئین: بەلگە تان بێن^۴. قەتادە ئەلئیت: بەلگە ی خۆتان بێن لەسەر ئەو^۵. ﴿إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ﴾ ئەگەر وادەزانن راست دەکەن لەو قسە تاندا کە دەلێن^۶. پاشان خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿بَلَىٰ مَنۢ مِّنۡ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ ھەرکەسێ بە دلی پاک ھەمیشە پوو لە خودا بێ و ئاکار چاک بێ، واتە: ھەرکەسێ بە پاکی کار بۆ خودا بکا بە تەنیا کە شەریکی نیە، وەک خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿إِنۡ حٰجِبُوكَ فَقُلۡ اَسَلَمْتُ وَجْهَیۡ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ﴾^۷ ئەگەر کێشەت لەگەڵ دەکەن، تۆ ھەر بلی: مەن لەگەڵ شوێن کە وتوانم بە دلی پاک پوم کردووە تە خودا. ئەبولعالیە و پەبیعی ئەلئین: ﴿بَلَىٰ مَنۢ مِّنۡ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ﴾ بەلی! ھەرکەسێ بە دلی پاک پوو ی لە خودا بێ^۸. سەعیدی کوپی جوبەیر ئەلئیت: ﴿بَلَىٰ مَنۢ مِّنۡ أَسْلَمَ﴾ بەلی! ھەرکەسێ بە دلی پاک نایە کە ی پارگی^۹ ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ ئاکار چاک بێ، واتە: شوێن پێغەمبەر(ﷺ) بگەوی لە نایە کەیدا، چونکە بۆ کاری کە قبول بکری دوو مەرج ھە یە: یە کە میان دەبێ بە دلی پاک و تەنیا بۆ خودا بێ، دوو ھەمیش: راست و پەواو پێکی شەرع بێ، ھەرکاتێ

۱ العائدة ۱۸.

۲ ابن ابی حاتم ۳۳۶/۱ ص ۹۰.

۳ ابن ابی حاتم ۳۳۶/۱.

۴ ابن ابی حاتم ۳۳۷/۱.

۵ ابن ابی حاتم ۳۳۷/۱.

۶ ال عمران ۲۰.

۷ ابن ابی حاتم ۳۳۷/۱ ص ۹۱.

۸ ابن ابی حاتم ۳۳۰/۱.

نه نیا بق خدا نه بوو، راست و په وایش نه بوو وهرناگیرئ هر بویه پیغمبه ری خودا(ﷺ) فهرمویه تی:
 هرکه سئ کاریکی کردبئ و فه رمانی نیمه ی له سر نه بوئی شو کاره وهر نه گیراوه^۱، موسلیم پړواپه تی
 کردوه. ناکاری قه شه کان و نه وانه ی وهک نه وانن باواش دانئ له بهر خودا دلپاکن، شو دلپاکیا نه لی
 وهرناگیرئ، تا شو کاره یان به پئی په یامی پیغمبه ری(ﷺ) نه بئ که بق هه موو خه لکی و بق نه وان
 په وانه کراوه. خودای مه زن دهریاره ی نه وان و هاوینه ی نه وان نه فرمویت: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِن
 عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ حَبَآءً مَّنشُورًا﴾^۲ هه رکاری کردویانه پړوی دهنن، هر وهک توژی بابرده ی پیده که یین. وه
 نه فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً حَآءً إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾^۳
 نه وانه ی خوانه ناس بوون کرده وه یان وهک شو تراویکه وایه که له بیاباندا هه یه، تینو و اده زانی ناوه.
 وه نه فرمویت: ﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ حَشِيمَةً﴾^۴ عامله ناصبه^۵ ﴿تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً﴾^۶ ﴿تُسْقَىٰ مِن عَيْنٍ آٰبِيَةٍ﴾^۷ له و
 پژده دا هه ندئ پوخسار بزپکاون و شهرمه زارن، له کارکردنا چه وساون، گرفتاری ناگریکی سوتیتهر
 دهن. ناو دهرین له سر چاره ی هره گهرمه وه. به لام نه گهر کاره کانیا ن پکی شرع بوو به شپوه
 ناشکراکه ی، که چی نه وه ی پئی هه لده سئ به دلپاکی بق خودای نه کرد، دیسان نه وه ش هر
 وهرناگیرتته وه و نه دهرتته وه به سر خاوه نه که یدا، نه مه حالی پیکارو دوپوانه وهک خودای مه زن
 نه فرمویت: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِّعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا
 يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۸ بیگومان دوپوهه کان ده یانه وی خودا فریو دن، که چی خودا ده یان خه له تینی
 نه گهر ده چن نویژ بکن به ته وه زلی هه لده سئ پووینی له خه ک ده که ن، که میک نه بئ یادی خوداش
 ناکن. وه نه فرمویت: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾^۹ ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾^{۱۰} ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ﴾^{۱۱}
 ﴿وَيَسْمَعُونَ الْمَاعُونَ﴾^{۱۲} هاوار بق شو نویژ که رانه ی هوش به نویژه کانیا ن ناده ن، نه وانه ی ده سته ی
 پوو بینانن، ده بنه پنگر له به ربوودان و هاریکاری خه لکی له کاردا. هه ربویه خودای مه زن نه فرمویت:

۱ مسلم ۱۳۴۴/۳ ص ۹۱
 ۲ الفرقان ۲۳
 ۳ النور ۳۹
 ۴ الغاشية ۲-۵
 ۵ النساء ۱۴۲
 ۶ الماعون ۴-۷

﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^۱ هر که سنی له ئیوه بق دیداری په‌روه‌ردگاری به‌ناواته، با کاری چاک په‌چاو بکا و جگه له په‌روه‌ردگاری خوی هیچ که سنی نه‌په‌رستی. وه له‌م نایه‌ته پیروزه‌شا نه‌فرمویت: ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ به‌لئی ! هر که سنی به دلی پاک هه‌میشه پدوی له‌خودا بی و ئاکاری چاک بی ﴿فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ پاداشتی خوی له‌په‌روه‌ردگاری وهرده‌گری و ئم که‌سانه نه‌هیچ ترسیکیان دیته به‌رو نه‌خه‌م ده‌خون. خوی مه‌زن پاداشتی خوی بق دابین کردووه و دلنیاشی کردووه له‌و شتانه‌ی ترسی لئی هه‌یه ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ نه‌هیچ ترسیکیان دیته سر پئی له‌وه‌ی که پوو به‌پوی ده‌بنه‌وه و ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه‌خه‌م ده‌خون بق ئه‌وه‌ی که به جییان میشتووه له‌پا‌بر‌بودا. وه‌ک سه‌عیدی کوپی جوبه‌یر نه‌لئیت: ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ یانی: هیچ ترسیکیان له‌سهر‌نیه له‌پوژی قیامه‌تا ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه‌خه‌م ده‌خون بق مردن^۲.

په‌به‌رایه‌تی جووله‌که و گاور له‌نیوان خویاندا له‌به‌ر خوانه‌ناسی و لاساریان

خودای گوره نه‌فرمویت: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَیَّ وَوَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَیَّ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ جووه‌کان وتیان: فه‌له‌کان له‌سهر هیچ نین، فه‌له‌کانیش وتیان: جووله‌که‌کان له‌سهر هیچ نین، که هه‌ردوو لاش کتیب ده‌خویننه‌وه. خودای گوره باسی جی‌اوازی و دزایه‌تی و بق و کینه و به‌ر هه‌لستکاری نیوان گاورو جووله‌که ده‌کا، وه‌ک موچه‌مدی کوپی نیسحاق پړویایه‌تی کردووه له‌ئینبو عباسه‌وه نه‌لئیت: کاتی که خه‌لکی نه‌جران له‌مسیحیه‌کان ده‌هاتنه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) زاناکانی جووله‌که هاتنه لایان بوه کیشه‌یان له‌لای پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) پافعی کوپی حوره‌یمه‌له‌وتی: ئیوه له‌سهر هیچ شتی‌ک نین بیباوه‌پی خوی ده‌رپری ده‌رپاره‌ی عیسا و ئینجیل، پی‌او‌یک‌ی خه‌لکی نه‌جران له‌مسیحیه‌کان وتی به‌جووله‌که‌کان: ئیوه له‌سهر هیچ شتی‌ک نین، حاشای له پیغه‌مبه‌رایه‌تی موسا و ته‌وراتیش کرد. خودای گوره له‌سهر قسه‌ی ئم دوانه قورئانی نارده خواره‌وه و فرموی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَیَّ وَوَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَیَّ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ جووه‌کان وتیان: فه‌له‌کان له‌سهر هیچ نین، فه‌له‌کانیش وتیان: جووله‌که‌کان له‌سهر هیچ نین. که هه‌ردوولاش کتیب ده‌خویننه‌وه. وتی: هه‌ردوولا له‌کتیبه‌که‌بیدا ده‌یخوینیته‌وه که به‌روی

^۱ الکف ۱۱۰.

^۲ ابن ابی حاتم ۳۳۸/۱ ص ۹۱.

هیه به وهی تر که حاشای لی ده کا. واته: جووله که بپوای نیه به عیسا که چی ته وراثیشیان له لایه. له ته وراثدا خودای گوره په یمانی لیوهرگرتوون له سر زمانی مووسا که ده بی بپوایان به عیسا هه بی. وه له ئینجیلا که عیسا هیناویه تی بپوای به مووسا بووه و ئه ویش له ته وراثدا له لایه ن خوداوه هاتووه. هه ردوولا حاشایان ده کرد له وهی له لای ئهوی تره له فه له وه له جووله که کان. پاشان خودای گوره نه فهرمویت: ﴿كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ نه زانیش له بته رسته کان هه نه وه ده لئین که نه مانه پینان ده لئین. خودای گوره به م نایه ته نه فامی فه له و جووله که کان ده رده خا که هه ریه که بیان به وی تری دوت له سر هیه چی نیه. نه مه له بابی هینا و نامازه بی کردنه. جیاوازی پاو بو چون هیه له نیوان زانایاندا له سر نه م ده قه که خوی گوره نه فهرمویت: ﴿الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نه وانیه نه زانن. په بیعی کوپی نه نس و قتاده ده لئین: فه له کان هه ر قسه ی جووله که کان ده که ن و ده بیلینه وه^۱. ئینبو جوهریه چی نه لئیت: وتم به عه تا: نه وانه کین که نه زانن؟ وتی: چند نه مه تی بوون پیش فه له و جووله که و له پیش ته ورات و ئینجیل^۲. سوودی نه لئیت: ﴿قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نه زانه کانیش هه نه وه ده لئین. نه وه عه ره به کانن وتیان موحه مده (ﷺ) له سر هیه چی نیه. نه بو جه عه فری کوپی جه ریر نه لئیت: گشتگیره و هه موو لایه که ده گرتی وه لیژدها به لکه هیه کی ته او نیه که هیه کی له م پایانه دیاری بکا، بویه هه موو لایه که بگرتی وه چاکتره والله اعلم. وه نه فهرمویت: ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ خودا له پڙی قیامه تا له نیوانیا بریار نه دات له و شتانه ی که تیندا ناکوک و جیاواز بوون. واته: خودا له پڙی قیامه تا کویان ده کاته وه و به بریاری دادوه رانه ی خزی کیشه کانیان بی چاره سر ده کا که به نه ندازه ی گه ردیله یه که ستم و نامه قیان له گه لا ناکا. نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه له سووره تی جه جدا که نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِحِينَ وَالْمُتَصِّرِيْنَ وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾^۳ نه وانیه بپوایان هینا و نه وانه بونه جووله که و سو بیی و مه سیحی و مه جوسی و نه و که سانه ش شه ریک بی خودا داده نئین، دیاره خودا پڙی قیامه ت به کاری هه موویان پاده گا، دیاره خودا له هه موو شت ناگاداره. وه که له نایه تیکی تریشا نه فهرمویت: ﴿قُلْ يَجْمَعُ

^۱ ابن ابی حاتم ۳۴۱/۱.

^۲ ابن ابی حاتم ۳۴۰/۱.

^۳ الصح ۱۷.

بَيْنَا رَيْثًا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ^۱ ﴿تو بلی: په‌وره‌ردگارمان لیکترمان کو ده‌کاته‌وه، پاشان هرچونئی پاسته، ناوا به‌ناومان پاده‌گا، خوی زانابه و هر‌ئو به کاران پاده‌گا.

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَافِينَ ۗ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا حِزْبٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۱۳۱﴾

سته‌ماکاری که‌سی ږنگه نه‌دا له مزگه‌وته‌کاندا ناوی خودا بیری و هه‌ولیش بدا ویران بین

خودای که‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا﴾ کی سته‌مکار تره له و که‌سه‌ی ږنگه نه‌دا ناوی خودا له ناو مزگه‌وته‌کانی خودا به‌ینرئ و هه‌ولیش بدا ویران بین؟ مه‌به‌ست به‌و که‌سانه‌ی ږنگریان کردووه له مزگه‌وته‌کانی خودا یادی خودا بکری و هه‌ولیشیان داوه ویران بیئ بته‌پرسته‌کانی قورده‌یش، وه‌ک ئیبنو جه‌ریر ږیوایه‌تی کردووه له ئیبنو زه‌یده‌وه له‌م نایه‌ته‌دا نه‌ئیت: نه‌و بته‌پرستانه که بوبونه ږنگری پیغه‌مبه‌ری خودا ﴿۱۳۱﴾ له ږڅی خوده‌بیبه‌دا که بچیته ناو شاری مه‌ککه تا نه‌وه بوو قوربانیه‌کانی له‌زی توا سه‌رپری و له‌گه‌لیان ږنگه‌وت و فرموی بییان: هیچ که‌سی نه‌بوته ږنگر له‌م ماله‌واته: له‌که‌عبه‌ی ږیوژ ږیوای و ابووه که‌یشتووه به‌بکوژی باوکی یان برای خوی ږنگری ئی نه‌کردووه، که‌چی نه‌مانه‌وتیان: نابئ که‌سی بیته‌ناومان که باب و باپیرانمانیان کوشتووه له ږڅی به‌دردا له‌ناوماندا بمینیتته‌وه، وه ﴿وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا﴾ هه‌ولی داوه ویران بیئ. وتی: کاتئ که‌ږنگه‌یان ږری له‌و که‌سانه‌ی ناوه‌دانی ده‌که‌نه‌وه به‌یادی خوداو دین بق‌حج و عمره‌بوی^۲. ئیبنو نه‌بی حاتم ږیوایه‌تی کردووه له‌ئیبنوعه‌باسه‌وه که‌قورده‌یشیه‌کان نه‌یان هیشت پیغه‌مبه‌ری خودا ﴿۱۳۱﴾ نوژئ له‌لای که‌عبه‌ی ږیوژ بکا له‌المسجد الحرامدا خودای مه‌زن نه‌م نایه‌ته‌ی ناره‌خواره‌وه: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾^۲ کی سته‌مکار تره له‌و که‌سه‌ی که‌ږنگه نه‌دا ناوی خودا له‌مزگه‌وته‌کانی خودا به‌ینرئ و هه‌ولیش بدا ویران بین. وه‌ک چوئن خودای که‌وره ږوی زه‌می کرده جووله‌که و مه‌سیحیه‌کان، دیته‌سه‌ر زه‌می بته‌پرسته‌کان که پیغه‌مبه‌رو ﴿۱۳۱﴾ هاره‌له‌کانی له‌مه‌ککه وه‌ده‌ر ناو نه‌یان ده‌هیشت له‌مالی خودا نوژئ بکه‌ن به‌سه‌ریدا زال بوون و بته‌کانیان له‌وی دانابوو. وه‌ک خودای که‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَمَا لَهُمْ آلَا يَعْلَمُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ

۱ السبأ ۲۶.

۲ الطبری ۲/ ۵۲۱ ص ۹۲.

۳ ابن ابی حاتم ۱/ ۳۴۱.

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَائِهِمْ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۱﴾ خدا چون نازاریان نهدا، که نه وانه ریگهی مسجد الحرامیان له زیارت کاران گرتووه و شایسته شن خاوه نی بن؟ خاوه نانی هه رده بی نه و کسانه بن که ترسی خودایان هه یه، به لام زقریه یان نه زانن. وه نه فهرمویت: ﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ أُولَئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿۱۷﴾ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿۲﴾ مزگه وتی خودا ناوه دان کردن بق بتپه رستان نه شیاوه، خویمان ده لئین: خوانه ناسین، هه رچی ده کن به فیرق ده چی و تا سه له جه هه نه م ده بن. هه نه وانه بویان هه یه مزگه وتی خوا ناوا بکن که باوه بیان به خودا و بقری قیامت هه یه و نویژده کن و زه کات نه دن له خوا نه بی ترسیان له هیج که س نیه، به لکو نه مانه له پی زانگان بن. وه نه فهرمویت: ﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدَىٰ مَعَكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حِمْلَهُمْ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَّاتَعْلَمُوهُمْ إِنْ تَعْلَمُوهُمْ فَتُصِيبُكُمْ مِنْهُمُ مَعْرَةٌ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَابُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿۳﴾ هه نه وان بوون خوانه ناس بوون و بوونه ریگه نه یان هیشت بچه که عبه ی پیرقز، ریشیان نه دا قوریانیه کان که گلطان دابوه وه بگاته شوینی خوی، نه گه ر نیزمان بده له مه کهه بچی به گزیاندا، له وانه بوو زقر پیاوو ژنی پروادار که نیوه نه تان ده ناسین له بهر پتی نیوه دا له ناو بچن بی نه وهی خوتان بزنان، به وه هیوه وه توشی تاوان ده بوون. خودا هه رکه سی خوی ویستی لیبی ده یخاته بهر به زه یی خوی، نه گه ر له و شوینه لاجونایه، بیگومان خوانه ناسانمان به نازاریکی به ژان دوچار ده کرد. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ ﴿۴﴾ هه نه وانه بویان هه یه مزگه وتی خودا ناوا بکن که باوه بیان به خودا و بقری قیامت هه یه و نویژده کن و زه کات نه دن له خوا نه بی ترسیان له هیج که س نیه، مه به ست به ناوه دان کردنه وهی ته نیا دروست کردن و پازاندنه وهی نیه، به لکو ناوه دان کردنه وهی ته به یادی خوداو به چی هینانی په یامی نه وه و پاک پارگرتنیه تی له بتپه رستی و چک و چه په لی.

۱ الانفال . ۲۴
 ۲ توبه ۱۷-۱۸.
 ۳ الفتح . ۲۵

مزگیننی دان به سرکه و وتنی ئیسلام

خودای گوره ئەفەر مویت: ﴿أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾ نەدەبوا به ئەمانە هەر بچنە ناویان مەگین بە ترس و لەرزەوه. ئەمە ئاگاداریه مانای داوای تێدایه، واتە: پێگەی ئەوانە مەدەن بچنە ناوی ئەگەر دەسەلاتتان هەبوو بەسەر یاندا مەگین کاتێ که پێکه و تبن و سەرانیان لێوه رەدەگرن. هەر بۆیه کاتێ که پێغه مەبری خودا(ﷺ) مەککەیی پێرۆزی پزگار کرد، فەرمانی دا له سالی دوایدا که سالی تۆه می کۆچی بوو، که بانگهواز بکری له مینادا: ئەوسا بزانی دواي ئەم سالێ بته پرست بۆی نیه هەج بکا، وه بۆی نیه به پوتی ته وافی که عەبی پێرۆز بکا. هەرکەسێ ماوهی ههیه، ماوه که ی تا ئەو کاتیه که ههیه تی^۱. ئەمیش بۆ سەلماندن و کارکردنە بەو نایه ته که خودای گوره ئەفەر مویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾^۲ ئەو ئەوانه ی خاوه نباوه پەن! ئەو که سانه ی شه ریک بۆ خودا داده نین ناپاکن نابێ پاش ئەم سال له مسجد الحرام خۆ نزیك که نه وه. و تراوه ئەم مژده یه که له لایەن خوداوه بۆ مسولمانان که بهو زوانه خودا مسجد الحرام ده خاته ده ستیان گشت مزگه و ته کانی تریش هەر بهو جۆره و بته پرستان سر شوپۆ زه لیل ده کا. تا وای لێ دێ هیج بته پرستی ناچیته مسجد الحرام به ترسو له رزه وه نه بی، خودای مه زن ئەو به لێنه ی خۆی به جێ هینا، وه ک له پێشه وه باس کرا که نابێ بته پرستان بچنە ناو مسجد الحرام وه پێغه مەبری خوا(ﷺ) پای سپارد که ده بی له دوورگی عه ره بیدا دوو تاین نه بی وجوله که وه مه سیجیه کان تێدا بپۆن. سوپاس و ستایش بۆ خودای مه زن. ئەمیش هەر بۆ پێز لێنانی که عەبی پێرۆز و پاک کردنه وه ی ئەو شوینه که پێغه مەبری (ﷺ) تیا په وانە کراوه بۆ خه لکی به گشتی، مژده ده رو ترسینه ر بۆیان. ئانه مه یه سه رشوپی و زه لیلی که توشیان هات هەر له دنیا دا، چونکه پاداشت له جۆری کرداره، وه ک چۆن ئەوان پێیان گرت له خاوه نباوه پان که بچنە مسجد الحرام قه ده غه یان کرد لێیان. هەر بهو جۆره ییش له وان قه ده غه کرا و وه ک ئەوان خاوه ن باوه پانیان تیا ده رکرد، ئەوانیش ده رکرا ن: ﴿وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ له قیامه تیش ئازاری دژواریان هه یه. له سه ر ئەو سنوور شکاندنه یان ده رباره ی که عەبی پێرۆز و دانانی بت و بت خانه به ده وریدا و پارانه وه له غه یره ز خودا له ویدا و ته واف کردن به ده وری که عەبا ده پوتی و چه ندین شتی تریش له وانه ی که خودا و پێغه مەبره که ی (ﷺ) پێیان خۆش نه بووه. فەرموده هاتوه له باره ی په نا گرتن به خودا له سووکی و پسوایی بوون له دنیا و له سزای سه ختیش له قیامه تا. وه ک ئیمامی ئەحمەد په یوایه تی

^۱ فتح الباری ۳/ ۵۶۵.

^۲ توبه ۲۸.

کردوه له بوسری کورپی شهوتاره وه وتی: پیغه مبهیری خودا دوعای ده کرد و شه یفره موو: شهی خودایه!
 ناکامان به چاک بگیزه له هه موو کارینکا، وه پزگارمان بکه له سووکی و پیسوایی دنیاو سنای پدزی
 دواپی^۱. شه فرموده فرموده یه کی حه سه نه.

﴿وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَسِيعُ عَلِيمٌ ﴿۱۱۰﴾﴾

روکردنه قبیله له نویره کاندایا

خودای گه وره شه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَسِيعُ عَلِيمٌ﴾
 خوره لات و خورناوا هه ردوو هی شهون، پهویکه نه هه ر لایه ک خودا له وپییه زانستی خودا به ریلوو
 ناگاداره. شه والله أعلم لدانده وی پیغه مبهرو(ﷺ) هاوه له کانیتهی که ده رکزان له مه کهه و
 دورکه و تنه وه له مزگوت و شوین نویره که یان و لئی جیابوونه وه. پیغه مبهیری خودا(ﷺ) له مه کهه پهوه
 قودسی پیروز نویری ده کرد، که عبهی پیروزی له لایدا بوو، کاتی که گه یشته مه دینه، شانزه یان
 حه فده مانگ پوی له قودسی پیروز بوو له نویردا، نوای شه وه خودای گه وره پوی وه چه رخان پهوه
 که عبهی پیروز. هه ریویه شه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾ خوره لات و
 خورناوا هه ردوو هه هی خودان پهویکه نه هه ر لایه ک خودا له وپییه. عه لی کورپی شه بو ته لحه شه لیت له ئیبنو
 عه باسه وه شه لیت: یه که م شتی که نه سخ کراوه ته وه له قورئاندا قبیله بووه. چونکه پیغه مبهیری
 خودا(ﷺ) کاتی که کچی کرد بی مه دینه خه لکه که ی جووله که بوون خودا فرمانی دا پهویکاته
 قودسی پیروز، جووله که کان زور دلخوش بوون. پیغه مبهیری خودا(ﷺ) شانزه یان حه فده مانگ پهوی
 له وی کرد. پیغه مبهیری خوا(ﷺ) قبیله ی ئیبراهیمی پیخوش بوو، دوعای ده کردو سهیری ناسمانی
 ده کرد خودای گه وره شه نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿قَدْ رَأَى نَقْلَبٌ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ﴾ تو مان دیوه
 که به ره ناسمان ده روانی، تا ده گاته: ﴿تُولُوا وَجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾^۲ با پوتان هه ره له وی بی جووله که کان
 که وتنه گومانه وه و تیان: چی شه وانی وه رگیزا له و قبیله یه له پیشا پهویان تیده کرد، خودای مه زن شه
 نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ بلی: خوره لات و خورناوا مولکی خودان. وه
 فرموی: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوا فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾^۳ پهو بکه نه هه ر لایه ک خودا له وپییه. عیکره مه له ئیبنو عه باسه و
 شه لیت: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوا فَسَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾ پهویکه نه هه ر لایه ک خودا له وپییه. وتی: پهو له هه ر لایه ک بکه ی

^۱ احمد / ۱۸۱/۴ ص ۹۳.

^۲ البقرة ۱۴۴-۱۵۰.

^۳ الطبری / ۵۲۷/۲.

خوړناوا يان خوړه لات قبيله ی خودايه^۱. مواهيد نه لیت: ﴿فَأَيَّمَا لَوُلُؤًا قَوْمٌ وَجَّهُ اللَّهُ﴾ پرويکه نه مه رلايه خدا له ويښه. له هر کوييک بن قبيله يه کتان هه يه پروي تتيکن که که عبه يه^۲. و تراوه: ثم نايه ته هاته خواره وه له پيش نه ودا که پوکردنه قبيله فه رز بکړي. ئيښو جه رير و که سانی تريش هر وتويانه: ثم نايه ته هاته خواره وه بڼ پيغه مبهري خودا(ﷺ) ئيښنيک بوو له لايه ن خوداوه بڼ نه و که سانه ی نوږڼی سونه ت ده کن ده توانن پروو له هر کوييک بکن بهرو پوږه لات يان پوږناوا له کاتي به رده وام بوونيان له پوښتن له سه فهدا يان له کاتي شه پو ترسا^۳. له ئيښو عومره وه که نه و ولاغه که ی بهرو هر شوښنيک برپوشتايه نوږڼی ده کرد و ده يوت که پيغه مبهري خودا(ﷺ) وای ده کرد. ثم نايه ته ی: ﴿فَأَيَّمَا لَوُلُؤًا قَوْمٌ وَجَّهُ اللَّهُ﴾ پروو بکنه هر لايه ک خدا له ويښه، واته فسيري ده کرد^۴. موسليم و ترميزی و نه سانی و ئيښو ئه بي حاتم و ئيښو مه رده ويهي پروايه تيان کردوه، نه سلی ثم فه رموده يه له هر نوو سه حيه که دا هاتوه له فه رموده که ی ئيښو عومر و عاميري کوي په بيعه وه، به يي باس و هيتانی نايه ته که^۵. وه له سه حيه ی بوخاريدا له فه رموده که ی نافع وه له ئيښو عومره وه کاتي که پرسياي نوږڼی ترسی ليکرايه وه سفی ده کرد پاشان ده يوت: کاتي که ترس له وه زوږتروايه پياوه کان به پيوه نوږڼيان ده کرد و سواره کانيش به پروو له قبيله و به پشت له قبيله نوږڼيان ده کرد. نافع نه لیت: من وانا زانم ئيښو عومر باسی نه وه ی کردبي که کردويه تی مه گين له پيغه مبهري وه بووه(ﷺ)^۶. و تراويشه: ثم نايه ته هاته خواره وه له سر نه وانه ی قبيله يان ليټنيک چوو بوو له بهر تاريخی و هور پويان له غه يره ز قبيله کردبوو.

قبيله ی خه لکی مه دينه له نيوان خوړه لات و خوړناوا دايه

حافيز نه بو به کري کوي مه رده ويهي له ته فسيري ثم نايه ته دا له نه بو هوره يره وه هيتاويه تی نه لیت: پيغه مبهري خودا(ﷺ) فه رمويه تی: له نيوان خوړه لات و خوړناوا دايه قبيله يه بڼ خه لکی مه دينه و خه لکی شام و خه لکی عيراق^۷، ليږده دا موناسه به يه ک هه بوه. وه تيرمزی و ئيښو ماجه ش به

^۱ ابن ابي حاتم / ۳۴۷/۱.

^۲ ابن ابي حاتم / ۳۴۵/۱.

^۳ الطبري / ۵۳۰/۲.

^۴ الطبري / ۵۳۰/۲.

^۵ مسلم / ۴۱۶/۱، تحفة الاحوذی / ۲۹۲/۱، النسائی / ۲۴۴/۱، ابن ابي حاتم / ۳۴۴/۱، الحاكم / ۲۶۶/۲.

^۶ فتح الباری / ۴۶/۸.

^۷ العقيلي / ۳۰۹/۴، ص ۹۴.

وتیه میناویانه: له نئیوان خۆره لات و خۆرئاوادا قبیله یه^۱. ئیبنو جبریر ئەلئیت: مانای ئەم دەقه که خوای گوره ئەفرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ خودای مەزن زانستی بە بلاوه دەرباری دەروستکراوه کانی بە تاووی و خێرو بیری پزاندوه بەسه یاندا، بەلام ﴿عَلِيمٌ﴾ واتە: ئاگاداری کرداره کانیانە هیچی لێ ناشارد بێتتووه و لێی ون نابی، بەلکو ئاگاداری هەموو کرداره کانه^۲.

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنُوْنَ ﴿۱۳﴾ بِدِیْعِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا قَضٰی اَمْرًا فَاِنَّمَا یَقُوْلُ لَّهُ كُنْ فِیْکُوْنُ ﴿۱۴﴾﴾

وہلام دانەوہی ئەوانەہی کہ دەئین: خودا مندالی ھەہی

خودای گورە ئەفرمویت: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنُوْنَ﴾ وتیان: خودا بۆخۆی مندالی ھەلبژاردووہ! خودا لەو شتان پاکە، بەلکو ھەرچی لە ئاسمانەکان و زەمینە ھەموو بۆ ئەوہ و گشتی بەرفەرمانی ئەون. ئەم ئایەتەو ئەو ئایەتەیش کہ بە دوایدا ھاتووہ پێک ھاتووہ لە وەلام دانەوہی گاوردەکان بەر ئەفرینی خودا کەون. ئەوانەش پێی و پچەہی ئەوانیان گرتۆتە بەر لە جوولەکە و لە بێتەرستانی عەرەب. ئەوانەہی کہ فریشتەکانیان کردبووہ کچی خودا. خودای گورە ھەموایانی بە درۆ خستەوہو لەو قسەو باسەیاندا کہ دەیان وت: خودا فەرژندەہی

ھەہی و فرموی: ﴿سُبْحٰنَهُۥٓ﴾ پاک و بێعەہی بۆ خودایە، دورە لەم قسانەوہ ئەوانە کردویانە و ھەلیان بەستووہ: ﴿بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾ بەلکو ھەرچی لە ئاسمانەکان و زەمینە ھەمووی بۆ ئەوہ واتە: بەو جۆرە نیە ئەوان ھەلیان بەستووہ و وتویانە، بەلکو ھەرچی لە ئاسمانەکان و زەمینە و ئەوہش لە نئیوانیانداہی ھە ئەوہو خۆی سەرپەرشتیان دەکا و خۆی وەدی ھێنەر و پۆزی دەریانە و پامی کردوون بە ویستی خۆی دەیان بات و دەیان ھێنێ ھەموو عەہدی ئەون و خۆی خواوہنیانە. کەواہی چۆن دەبێ لەوان فەرژندەہی ھەبێ. چونکہ مندال دەبێ لە دوو شتی گونجاو پەیدا بێی. خۆ خودای مەزن ھاو شتیوہ و ھاوکاری نیە لە گەورەہی و پایە بەرزیدا و ھاوسەری نیە، چۆن دەبێ فەرژندەہی بێی؟

وہک خودای گورە ئەفرمویت: ﴿بِدِیْعِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِنِّ یَكُوْنُ لَّهُ وِلْدٰوْلَمَّا تَرَکُنْ لَّهُ صُرْحٰہٗ وَخَلَقَ کُلَّ شَیْءٍ وَّ هُوَ بِکُلِّ شَیْءٍ عَلِیْمٌ﴾^۳ داھێنەری ئاسمانەکان و زەمینە، چۆن دەبێ فەرژندەہی ھەبێ؟ کہ ھێچ ئنی

^۱ تحفة الاحوئی / ۲/ ۳۱۷، ابن ماجة / ۱/ ۳۲۳، حە سە نی سە حیحە.
^۲ الطبری / ۲/ ۵۳۷.
^۳ الانعام / ۱۰۱.

نه هیناوه و هرچی هیه هه موو دستکردی خویتی و ناگای له هه موو شت هه یه. وه نه فرمویت:

﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۗ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا ۝۸۸ تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَفْطَرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ ۖ وَخِرَ الْجِبَالُ هُدًى ۝۹۰ أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ۗ وَمَا يُبْغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ۝۹۲ إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا ۗ لَقَدْ أَحْصَيْنَاهُمُ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ۝۹۵ وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَرْدًا ۗ وَتَوَيَّنَاهُ: ۝۹۶﴾

خودا بوته خاوهن فره زنده، نای که قسه یه کی په قتان به دمدا هاتووه! له وانه یه له و قسه یه دا ناسمانه کان هه لته کین و زه مین شق با و کتوه کان له بهر یه ک بچن، له بهر شه و تیان خودا فره زندی هه یه. شه له خودا ناوه شپه توره که هیچ فره زنده یکی هه بی، هرچی له ناو شه ناسمان و زه مین هه موو گشتی به عه بدایه تی دینه لای خودا، هه موویانی حساب کردوه هر به هه ژمار ژماردونی، سه ره به ریان پوژی قیامت تاک و ته نیا دینه لای شه. وه نه فرمویت: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝۱ اللَّهُ الْأَصَمُ ۝۲ لَمْ يَكَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝۳ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝۴﴾ بلای: بهو خودایه که تاکه، خودایه کی بی نیازو جینبازه، کهس لهو نه بووه شه ویش له هیچ کهس نه بووه، هرگیز هیچ کهس هاوشپوه و هاوتای نیه، هرچی هیه هه موو خوئی وه دی هیناوه و وه په روه رینه تی، چون ده بی له وانه فره زندی هه بی؟ هر یویه بوخاری پیوایه تی کردوه له ته فسیری شه نایه تی سووره تی به قهردا له نینبوعه باسه وه له پیغه مبری خوداوه (ﷻ) فرمویه تی: ناده میزاد دروی دایه پال من که مافی شه وی نه بوو، وه جوینی پیدام که مافی شه وی نه بوو، درودانه پاله که ی بق من شه ویه که واده زانی من توانای شه وم نیه زیندوی بکه موه بهو شپوه ی که له دونیادا هه بووه. جویندانه که ی به من شه بووه که ده لی من (خودا) کوپی هیه، پاک و بیگه ردی بق من له وه ی که کوپم یان خیزانم هه بی^۲. ته نیا بوخاری هیناویه تی. وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتووه له پیغه مبری خوداوه (ﷻ) که فرمویه تی: هیچ کهس له خودا خوراگرت نیه له سر نازاری که بیستی بی، شه وانه فره زندی بق داده نین، که چی شه پوزیان شه دا و ته ندروستیان ده کا^۴.

۱ مریم ۸۸-۹۵.

۲ الاخلاص ۱-۴.

۳ فتح الباری ۱۸/۸ ص ۹۴.

۴ فتح الباری ۳۷۲/۱۳، مسلم/۴/۲۱۶۰.

ہمومو شتی ملکہ چ و بہرفہرمانی خودایہ

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ گشتی بہرفہرمانی نہون، ٹیبنو ٹہبی حاتمہ ٹہ لیت:
 ٹہبو سہعید نہ شجاع بوی گتپاوتہ تہوہ، ٹہسیات بوی گتپاوتہ تہوہ لہ موتہ پرفہوہ لہ عتہ تہوہ لہ ٹیبنو
 عہ باسہوہ ٹہ لیت: ﴿قَلْنُون﴾ یانی: نوپژکران^۱. عیکرہ مہو نہ بو مالیک ٹہ لیتن: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ ہمومو
 دان دہنن بہ بہ ندایہ تیدا بوی^۲. سہ عیدی کوپی جو بہ یر ٹہ لیت: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ یانی: بہ دل پاکی و
 دلسوزی^۳. رہ بیعی کوپی ٹہ نہس ٹہ لیت: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ یانی: پاوہ ستان لہ پوڈی قیامہ تا^۴. سودی
 ٹہ لیت: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ یانی: بہرفہرمانن لہ پوڈی قیامہ تا^۵. خوشہ یف وتی لہ موحاہیدہ وہ: ﴿كُلُّ
 لَمْ قَلْنُون﴾ بہرفہرمانن، بین بہ مروڈ دہین و بین بہ گویدریژ دہین^۶. ٹیبنو ٹہبی نہ جیح وتی لہ
 موحاہیدہ وہ: ﴿كُلُّ لَمْ قَلْنُون﴾ بہرفہرمانن، وتی: گوپراہ لہ خوانہ ناس لہ سوژدہی سٹبہرہ کہ یہ تی
 کہ ناچارہ^۷. ٹہ مہ قسہی موحاہیدہ، ٹیبنو جہریریش مہ مان پای مہ لباردوہ. کہ گشت قسہ کان
 پیکہ وہ یہ ک دہ خات کہ ﴿قَلْنُون﴾ بریتہ لہ بہرفہرمانی و زہ لیلی دہریرین بق خودای مہ زن. ٹہ مہیش
 قہ دہری و شرعی شہ. و ہ ک خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا
 وَظُلْمًا لَهُمْ بِالْقُدْرَةِ وَالْإِصَالِ﴾^۸ مہ چی مہ یہ لہ نیوانی ٹہم ٹاسمانانہ و زہ مینہ بیانہ وی و نہ یان مہ وی
 خویان و سٹبہرہ کانیان مہ مومو بہ یانی و نیواران گشتیان سوژدہ بق خودا دہ بہن.

مانای بہ دیع

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ داہینہری ٹاسمانہ کان و زہ مینہ واتہ:
 دروستکہریان نہ ک لہ سہر وینہ کانی پٹشور. موحاہید و سودی ٹہ لیتن: ٹہوہ داخوای و پٹوستی زمانہ
 و ہ ک بہ شتی داہینراو دہوتری: بیدعہ وہ لہ سہ حیچی موسلیمدا ہاتوہ: (إن کل محدثہ بدعہ و کل

^۱ ابن ابی حاتم / ۳۴۹/۱
^۲ ابن ابی حاتم / ۳۴۹/۱
^۳ ابن ابی حاتم / ۳۵۰/۱
^۴ ابن ابی حاتم / ۳۵۰/۱
^۵ الطبری / ۵۳۸/۲
^۶ ابن ابی حاتم / ۳۴۹/۱
^۷ ابن ابی حاتم / ۱۴۸/۱
^۸ الرعد / ۱۵

بدعة ضلالة) بیدعه‌یش ده‌کری به دوو به‌شوه، هندی جار ئه‌و داهینراوه داهینراویکی شهرعیه وهک
 نه‌فرمویت: (فان کل محدثه بدعة و کل بدعة ضلالة) ۱. هندی جار ئه‌و داهینراوه لوغویه وهک
 گوره‌ی مسولمانان عومری کوبی خه‌تاب ده‌ریاره‌ی کزکردنه‌وی هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) له‌سه‌ر
 نویژی ته‌راویح به‌جه‌ماعه‌ت و به‌رده‌وامیان له‌سه‌ری وتی: ئه‌مه‌ چاکترین داهینراوه. ئیبنو جهریر
 نه‌لیت: پاکی و بیعه‌یی بق‌خودایه‌ که‌ فرزه‌ندی هه‌بی، چونکه‌ خودا‌خاوه‌نی هه‌موو شتیگه‌ له‌
 ئاسمانه‌کان و زه‌میندا، هه‌موو شایه‌تی ئه‌ده‌ن به‌به‌لگه‌وه‌ که‌ خودا‌تاک و ته‌نیا‌یه‌ و گوپزایه‌لی فه‌رمانی
 ئه‌ون و په‌روه‌ردگار هه‌دی هینه‌ریانه، به‌بی بنچینه‌ و وینه‌یه‌ک که‌ له‌سه‌ری هینانن ئه‌مه‌ ناگاداریه‌ که‌ له‌
 خوداوه‌ بق‌عه‌بده‌کانی که‌ ئه‌وانه‌شایه‌تی بق‌ئه‌ده‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه: که‌ ئه‌و عیسی‌یه‌سه‌لامی خوا‌ی لی‌یی
 پیغه‌مبهری خودایه. خۆشی پێیان ئه‌فرمویت: ئه‌و که‌سه‌ی ئاسمانه‌کان و زومینی داهینراوه‌ له‌ نه‌بوون
 هه‌ر ئه‌وه‌ که‌ عیسی‌ و هه‌دی هیناوه‌ به‌بی باوک‌به‌ده‌سه‌لاتی خۆی ۲. ئه‌مه‌ قسه‌ی ئیبنو جهریره
 په‌حمه‌تی خوا‌ی لی‌یی قسه‌یه‌کی چاک و پاسته. پاشان خودای گه‌وره‌ ئه‌فرمویت: ﴿وَإِذَا قُضِيَٰ أَمْرًا
 فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ هه‌ر که‌ ویستی کاری پێک بینی، فه‌رمان ئه‌دا: بیه! ده‌بی، خودای مه‌زن
 لێزه‌دا تواناوه‌ ده‌سه‌لاتی بیپایانی خۆی ده‌رخستوه، که‌ هه‌ر بپزایکی داو ویستی بیی فه‌رمانی پێده‌کا
 بیی، به‌و شێوه‌یه‌ی خۆی ده‌یه‌وی ده‌بیته‌. به‌یه‌ک جا. وه‌ک ئه‌فرمویت: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ
 يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ۳ هه‌رکاتێ شتیکی بو‌ی په‌یدا بیی به‌ فه‌رمان پێی ده‌لی: بیه! هه‌ر ده‌ست
 به‌جێ په‌یدا ده‌بی. وه‌ ئه‌فرمویت: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ﴾ ۴ کاری ئیغه‌یه‌ک چاره‌یه‌ و
 هه‌ر له‌چاوتروکانیگا کۆتایی ده‌ی. وه‌ دیسان ناگاداری داوه‌ له‌ دروستکردنی عیسا به‌ وته‌ی ﴿كُنْ﴾
 په‌یدا بووه‌ به‌و جۆره‌ی خودا فه‌رمانی داوه‌و ئه‌فرمویت: ﴿إِنَّمَا مَثَلُ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ
 مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ۵ نمونه‌ی عیسا‌ش له‌لای خودا له‌ چه‌شنی نمونه‌ی ئاده‌مه‌ هه‌ر له‌گل
 دروستی کردو پاشان پێی وت: بیه به‌ ئاده‌م ئه‌ویش بوو.

۱ مسلم ۵۹۲/۲.
 ۲ الطبری ۵۵۰/۲ ص ۹۵.
 ۳ یس ۸۲.
 ۴ القمر ۵۰.
 ۵ ال عمران ۵۹.

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۗ ﴾

شَبَّهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿۱۳۸﴾

خوانه ناسان بوجونیان له یه که وه نزیکه

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۗ شَبَّهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾ هبج نزانه کان وتیان: بوجی خوا نئمه نادوینتی، یان به لکه یه کمان بؤ ناینتی، بهر له وانیش هر نم قسانه یان هه بووه، دیاره دلیان له یه کتر ده کن، نئمه به لکه کانی خو مان نیشانی نه وانه داوه که نامادهن بیسه لمینن. موحه مه دی کوری نئسحاق پروایه تی کردووه له نئینو عه باسه وه نه لئیت: پافیعی کوری حیره یه له وتی: به پیغه مبهری خودا (۱۳۸) فرموی: نهی موحه مه د! نه گهر تو پیغه مبهری له لایه ن خودا وه ره وانه کراوی وه ک ده لئین: بلی به خودا با قسه مان له که ل بکا تا قسه کانی بیستین. خودای مه زن نم نایه ته ی له سر نه وه نارده خواره وه: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ ﴾ بوجی خودا نئمه نادوینتی، یان به لکه یه کمان بؤ نایه؟ نه بولعالیه و په بیعی کوری نه نه س و قه تاده و سوددی له ته فسیری نم نایه ته دا وتیان نمه قسه ی خوانه ناسانی عه ره به ﴿ کَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ﴾ بهر له وانیش نم قسانه یان کردووه، وتیان: نمه قسه ی جووله که و مه سیحیه کانه. نم نایه تانه جهخت له سر قسه ی نه وانه ده کاته وه که ده لئین نه وانه بته ره رسته کانی عه ره ب بوون نه و قسانه یان کردووه. خودای مه زن نه فرمویت: ﴿ وَإِذَا جَاءَهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلَ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سِيبِطِ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَفَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴾ هه رکانی به لکه یه کیان بؤ بی، ده لئین: نئمه ش تا وه ک پیغه مبه رانی خودا نه و به لگانه مان بؤ نه یه پروا ناهینن. خودا خو ی باشر ده زانی چ که سی بؤ پیغه مبهری خو ی هه لئیری، ندری پیناچی نه وانه ی تاوان بار بوون له بهر فیلبازی و ده غه لیان له لایه ن خودا وه سوکی و نازاریکی دئوریان تووش ده بی. وه نه فرمویت: ﴿ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَلْبُوعًا ﴾ وتیان: بهوات پیناهینن تا له م

۱ ابن ابی حاتم ۳۵۲/۱ ص ۹۵
۲ ابن ابی حاتم ۳۵۲/۱
۳ الانعام ۱۲۴

زه مینه کانیه کمان بؤه لده قولیننی تا ده گاته: ﴿قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا﴾ ۱ بلی: پاکي
 هر بؤ په روه ردگار ه که مه، نایا من چیم جگه ناده مبه کی پیغه مبه ر؟ وه نه فرمویت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا
 يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَى رَبَّنَا﴾ ۲ نه وانهی به هیوا نین به دیداری نیغه بگن، وتیان:
 بؤچی فریشته مان نه هاته لایان؟ یان په روه ردگاری خو مان نه دی؟ وه نه فرمویت: ﴿بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ
 مِّنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّثْقَلَةً﴾ ۳ به لکو هه ریه که له وانه وایان ده ویست نامه ی کراوه ی بؤ بیئن. چه ندین
 نایه تی تریش که به لگن له سر خوانه ناسی بته پرسته کانی عه رب و لاساری و به دفری و پرساری
 بی پی و جی نه وان که هیچ پیوستیان پی نه بوو. وه ک چون گه له کانی پیش نه مان له گاوو
 جوله که و که سانی تریش پرساریان ده راره ی کردبوو. وه ک خودای مه زن نه فرمویت: ﴿يَسْتَأْذِنُ
 أَهْلَ الْكِتَابِ أَنْ يُنزَلَ عَلَيْهِمُ كِتَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرًا مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ ۴ نه وانهی
 نه هلی کتیب، لیت ده پرسن: کتیبکیان به تابه تی له ناسمانه وه بؤ بیئی، هر نه وان نه وه ی له
 موسایان ده ویست زؤر له وه یش گرنگتر بوو، وتیان: خو مان به ناشکرا پی نیشان بده. وه
 نه فرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ ۵ نه وه اش به موساتان وت: نیغه
 بپوات پیناهینن تا به ناشکرا خودا نه بیئن. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾
 دله کانیان له یه ک ده چیت. واته: دلی بته پرسته کانی عه رب له دلی خوانه ناسانی پیشووه ده چی له
 خوانه ناسی و لاساری و خرابیدا. وه ک خودای مه زن نه فرمویت: ﴿كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ
 إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ﴾ ۶ اتوا صوابوه ۱ به رله مانه ش هه روابووه، هر کاتی پیغه مبه رکیان بؤ هاتووه،
 وتویانه: یان جادوو گر یان شیتته. مه گر نه وان یه کتریان به و قسه پاسپاردووه؟ نه وانیه به لکو
 نه وان هر بؤخویان گه لانیکی نافه رمان بوون. خودای گوره لیره دا نه فرمویت: ﴿قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ
 لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ ۷ نیغه نیشانه کانی خو مان نیشانی نه وانه داوه که یه قینیان هه یه و ناماده ن

۱ الاسراء ۹۰-۹۳.
 ۲ الفرقان ۲۱.
 ۳ المدثر ۵۲.
 ۴ النساء ۱۵۳.
 ۵ البقرة ۵۵.
 ۶ الذاریات ۵۲-۵۳.

بیسه لمینن. واته: نئمه نیشانه کانی خۆمان پھون کردوه ته وه له سه ر پاستی ئه و پیغه مبه رانه، پیویست به پرسپاری تر ناکا بیکات بۆ که سه ٔ که به وای ته وای هه بی و شوینی پیغه مبه ران که وتبی و شاره زای ئه و په یامه بی که پی هاتوه. به لام ئه و که سانه ی که خودا مۆدی نابئ به سه ر دل و گیانیاندا و په رده ی هینایی به سه ر چاویاندا، ئه وانه خودای گه وره ده رباره یان ئه فه رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿١٢﴾ ئه و که سانه ی گفتی په روه ردگاری تو یان لیها ته دی، ئیتر باوه ر ناهینن، جابا هه موو نیشانه یه کیشیان بۆ بی، تا نازاری به ژان به چاوی خۆیان ده بینن.

﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١٣﴾ ﴾

ئهی موحه مه د (﴿﴾ تو ته نیا مژده در و ترسینه ری

خودای گه وره ئه فه رمویت: ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴾ نئمه تو مان به راست و په و ناروه که مزگنیش بده یی و بیشیان ترسینی، ده رباره ی دۆزه خیانش به رپرس نیت. واته ئهی موحه مه د (﴿﴾! تو ده رباره ی ئه و خوانه ناسانه پرسپارت لیناکری که به وایان پیغه هینایی، وه ک ئه م ناباتانه ش که ئه فه رمویت: ﴿فَلَمَّا عَلَيكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ﴿١٤﴾ تو هه ر ئه و نه ده ت له سه ره پایگه یه نی و لیپرسینه وه شی له سه ر نئمه یه. وه ئه فه رمویت: ﴿فَذَكَرْنَا أَنْتَ مُذَكَّرًا ﴿١٥﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴿١٦﴾ ساتو نامۆزگاری بکه، تو ته نیا نامۆزگاری که ری، تو له سه ر یان نه بویته خاوه ن ده سه لات. وه ئه فه رمویت: ﴿لَمَّا عَلِمُوا مَا يَقُولُونَ ﴿١٧﴾ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرْنَا بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿١٨﴾ واته: بیگومان نئمه ناگادارین به وه ی که ده یلین تو ده سه لاتت به سه ر یاندا نیه که وایه تو به م قورئانه نامۆزگاری ئه و که سه بکه که له هه ره شه ی من ده ترسی.

سیفه ته کانی پیغه مبه ر (﴿﴾ له ته وراتدا

نیعامی ئه حمه د پهبوایه تی کردوه له عه تای که ری یه ساره وه ئه ئیت: گه یستم به عه بدلالی که ری عه مری که ری عاس پیم وت: باسی سیفه تی پیغه مبه ری خودام (﴿﴾ بۆبکه له ته ورتدا، ئه ویش وتی:

^۱ یونس ۹۶-۹۷.

^۲ الرعد ۴۰.

^۳ العاشية ۲۱-۲۲.

^۴ ق ۴۵.

بلی سویند به خودا وه سف کراوه له ته وراتدا به و شیوه یه ی که له قورناتدا وه سف کراوه، نه ی پیغه مبر (ﷺ)! نئمه تۆمان په وان کردوه به نیشانه و مرگینی دهر ترسینرو په ناو دالده بۆ عه ره به نه خوینده واره کان. تق به نده و په وان کراوی منی. ناوی موته وه کیلم لی نای. دل په ق و توند و تیز و ده نگ به رز که ره وه نیه له بازار په کاند، خرابه به خرابه وه لام ناداته وه، لیبورده و چاویوشی که ره. وه ری ناگریته وه و نای مرینی تا نه و نه ته وه خوارو ختیجه ی پیپاست ده کاته وه که بلین: (لإله إلا الله) چاوه کویره کان و گوی که په کان و دلّه داخراوه کانی پیده کاته وه^۱. ته نیا بوخاری هیناویه تی له باسی کرین و فرۆشتن و ته فسیردا پیوایه تی کردوه^۲.

﴿وَلَنْ رَضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصْرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَ هُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿۱۳﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿۱۴﴾﴾

گاوارو جووله که لیتان پازی نابن هه تا نه چنه سه ره دینی نه وان

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَلَنْ رَضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصْرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَ هُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ نه م جووله که و فه لانه تا نه چیت سه ره دینی نه وان، هه رگیز له تق پازی نابن، بلی: پئی پاست هه ره پئی خودایه، نه گه ره تق پاش نه و زانسته ی بۆت هاتوه، شوین ئاره زوی نه وان که وی، ئیتر خودا دۆستایه تیت ناکا و نایاته یارمه تیه وه. ئیینو جه ریره ئیت: خودای مه زن مه بهستی به م نایه ته نه وه یه که نه ی موحه مه د (ﷺ)! هه رگیز گاوارو جووله که لیت پازی نابن، واز له و داخواریانه یان بینه که له گه ل خواست و ئاره زوی نه وان دایه، به ره و په زامه ندی خودا بپۆ بانگیان بکه بۆ نه و هه قه ی که خودا په وان ی کردوی بۆی ﴿قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بلی: پئی پاست هه ره پئی خودایه. واته: هه ره نه وه ئاینی پاست و په وان^۳. واته: ئاینی تیزو ته واو پاست و په وان. قه تاده نه لیت: له م ده قه دا که خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بلی: پئی پاست هه ره پئی خودایه، نه لیت: دژایه تیه ک بوو خودا موحه مه دو (ﷺ).

^۱ احمد ۱۷۴/۲ سه حیجه ص ۹۶.

^۲ فتح الباری ۴/۴۰۲/۴، ۴/۴۴۹/۸، والاب والمفرد/۷۲.

^۳ الطبری ۵۶۲/۲.

هاوه له کانی فیز کرد که دژایه تی خه لکی گومرای پبیکه^۱. دیسان قه تاده نه لیت: بیمان که بشتووه که پیغه مبهری خودا (ﷻ) فرموویه تی: برده وام تا قمیک له ئومه ته که م له سر هق ده جهنگن و نابه زن، کسئ بیوی دژایه تیان بکا ناتوانی زیانان لی بدات، تا فرمانی خودا دیت^۲. منیش ده لیم: ئم فرمووده له عبداللای کوپی عه مره وه پروایهت کراوه له سحیحی موسلیمدا هاتوو^۳. پاشان خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلَمَّا أَتَبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ نه گه ر تو پاش نهو زانسته ی بۆت هاتوو، شوین ناروزی نه وان که وی ئیر خودا دۆستایه تیت نا کاو نایه ته یارمه تیه وه. ئمه مه ره شه ی توندی تیدایه بۆ ئم ئومه ته ده رباره ی شوین که وتنی پبیزی گاوو جووله که دوا ی نه وه ی که شاره زای قورئان و سونه ت بوون. په نا به خوا له وه پوی وتاره که له گه ل پیغه مبهری خودایه (ﷻ) به لام فرمانه که بۆ ئومه ته که یه تی.

مانای خویندنه وه ی پاست

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ نهو که سانه ی که کتیبمان پیداون و وه ک پیویست ده بخویننه وه دیاره برویان پبی هه یه. عه بدوره زاق نه لیت: له موعه مه ره وه له قه تاده وه نه لیت: نه وان ه گاوو جووله که ن. ئمه قسه ی عه بدورحمانی کوپی زهیدی کوپی نه سله مه یشه، ئیبنو جه ریریش هر ئم پروایه ته ی هه لپژاردوو. سه عید له قه تاده وه نه لیت: نه وان ه هاوه له کانی پیغه مبهری خودان (ﷻ). نه بولعالیه له ئیبنو مه سه وده وه نه لیت: سویند به و که سه ی گیانی منی به ده سه به پاستی خویندنه وه نه وه یه که جه لال به جه لال بزانی و جه رامیش به جه رام بزانی و به و شیوه ش بخوینریته وه که خودا نارویه تیه خواره وه، وه که کانی له شوینی خوی نه کوپی هه یج شتیکی لی ته ئویل نه کری که ته ئویله که ی له جیگه ی خوی نه بی^۴. سوودی نه لیت: له نه بو مالیکه وه له ئیبنو عه باسه وه له م نایه ته دا نه لیت: جه لاله کانی به جه لال ده زانن و جه رامه کانی به جه رام ده زانن و له شوینی خویدا نایگون^۵. وه له عومه ری کوپی خه تابه وه نه لیت: نه و که سانه ن که تیپه رین به لای نایه تی به زهیدا داوا ی به زهیی له خوا ده که ن، وه کاتی تیپه رین به لای نایه تی سزادا په نا ده گرن به خودا لی^۶. نه لیت: وه ئم مانایه پروایهت کراوه له پیغه مبه ره وه (ﷻ) کاتی که

۱ ابن ابی حاتم / ۳۵۶/۱

۲ ابن ابی حاتم / ۳۵۵/۱

۳ مسلم / ۱۹۲۴

۴ الطبری / ۵۶۷/۲ ص ۹۶

۵ الطبری / ۵۶۷/۲

۶ القرطبی / ۹۵/۲

تیبہ پی بی بہ لای ثایہ تی بہ زہیدا داوای بہ زہیی کردوہ، وہ کاتی تیبہ پیبی بہ لای ثایہ تی سزادا پہنای
 گرتوہ بہ خودا. وہ نہ فرمویت: ﴿أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾^۱ نہ وانہ بہوایان پی ہیہ. خہ بہرہ لہ: ﴿الَّذِينَ
 ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾^۲ نہ وانہی کتیبمان پیداون و وہک پیویست دہ یخویننہ وہ. واتہ:
 ہرکہ سنی کاری بہو کتیبہی کہ ہاتوہ خوارہ وہ بی پیغہ مہرہ پیشوہ کان کردبی بہ پاستی لہ نہ ملی
 کتیب بہوایشی ہینابی بہوی کہ ترم پیدا رہ وانہ کردوہ نہی موحمہ مد(ﷺ) وہک خودای گہورہ لہ
 ثایہ تیکی ترا نہ فرمویت: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْبَرُوا مِنْ فَوْقِهِمْ
 وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾^۳ نہ گہر نہ وان تہورات و نینجیل و نہوی لہ بہرہ ردگاربانہ وہ بویان ہاتوہ
 تہواوکاریان پیبکردابہ، بیگومان لہ لای سہریانہ وہ لہ زہمینی ڈیر پیکانیانہ وہ خواردنیان بی دابین
 نہ کرا. وہ نہ فرمویت: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَقٍّ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ
 مِنْ رَبِّكُمْ﴾^۴ بلی: نہی نہ ملی کتیب! نیوہ تابہ پی تہورات و نینجیل و ہرچی لہ بہرہ ردگاربانہ وہ
 بڑتان ہاتوہ خوارہ نہ جوئیننہ وہ نیوہ لہ سہر ہیچ نین. واتہ: نہ گہر بہ پاستی کاریان پیبکن و
 باوہ پتان پیمان بیی و نہو ہواالانہی کہ تیایاندا ہاتوہ بہ پاستان زانی دہریارہی رہ وانہ کردنی
 موحمہ مد(ﷺ) رہوشت و سیفہ تہکانی و فرمان دان بہ شوین کہوتنی و یارمہ تی دان و پشتگیری
 لیکردنی، نہوہ پالتان پیوہ دہنی بی شوینکہوتنی چاکہ لہ دنیا و لہ قیامہ تا. وہک خودای مہزن
 نہ فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ
 وَالْإِنْجِيلِ﴾^۵ نہ وانہی وا دہکہ ونہ شوین نہو پیغہ مہرہی کہ پاسپاردہی خودایہ و نہ خویندہوارہ و
 لہ تہورات و نینجیلیش ناوی نوسراوہ. وہ نہ فرمویت: ﴿قُلْ ءَأَمْسُوا بِهِمْ أَوْ لَا تُوْمِنُونَ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِمْ
 إِذَا يُسْأَلْنَ عَلَيْهِمْ بِحُزُونٍ لِّلْآذَانِ سُجَّدًا ﴿۱۰۷﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحٰنَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا﴾^۶ بلی: نیوہ بہواتان پی
 بی یان نہ بی، نہو کہسانہی لہ پیشوودا لہمہ ناگادار بوون، ہرکاتی بویان دہ خوینننہ وہ چہناکہ
 دہخنہ سہرزہوی وسوژدہ دہ بن. نہ شلین: پاکی بی بہرہ ردگاری نیمہ یہ، بہ لینی بہرہ ردگارمان وا

۱ ابن ماجہ / ۴۲۹.
 ۲ المائدة / ۶۶.
 ۳ المائدة / ۶۸.
 ۴ الاعراف / ۱۵۷.
 ۵ الاسراء / ۱۰۷-۱۰۸.

وهدی هات. واته: به لئینی نئیمه ده‌ریاره‌ی موحه‌مد (ﷺ) وا هاتوته دی. وه خودای گه‌وره
 نه‌فرمویت: ﴿الَّذِينَ آمَنَتْهُمْ الْكُتُبَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿۵۱﴾ وَإِذْ يُنَادِي عَالِمًا أَمَّا بَعْدُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا
 كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿۵۲﴾ أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرُءُونَ بِالْحَسَنَةِ أَلَسَيْتَ وَمَا رَزَقْنَاهُمْ
 يُنْفِقُونَ ﴿۱﴾ نه‌و که‌سانه‌ی که له پیش هاتنی قورنان، نئیمه کتیبمان پیداون باوه‌ریان به قورنان مه‌یه.

کاتی که بویان ده‌خویننه‌وه ده‌لئین: به‌وامان پیهیناوه‌و بیگومان راسته و له په‌روه‌ردگاریانه‌وه‌یه، به‌ر
 له‌وش بیته خواره‌وه نئیمه قبولمان کردبوو. نه‌وانه چوون خورپاگر بوون، دوو جار پاداشتیان
 پیته‌دریت. کاری خرابیش به چاکه ده‌سپنه‌وه‌و له‌و بزئویه‌ی پیمان داون چاکه ده‌کن. وه
 نه‌فرمویت: ﴿وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَسَلَّمْتُمُ فَإِنْ أَسَلَّمُوا فَقَدْ أَهْتَكُوا قَوْلًا تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ

الْبَلَّغُ وَاللَّهُ بِصِرَاتِ الْعِبَادِ ﴿۲﴾ به‌و که‌سانه‌ش که بوونه‌نه نه‌هلی کتیب و به‌و که‌سانه‌ش که نه‌زنانن بلی: نایا
 نئوه‌ش وه‌کو نئیمه خوتان هر به خودا سپاردبوو؟ جائه‌گر خویان سپاردبوو، نه‌وا که‌وتونه‌ته سر
 پزگا، نه‌گره‌و یان لیوه‌رگیزای، تو هر نه‌وه‌نده‌ت له‌سه‌ره پای بگه‌یه‌نی خودایش بو‌خوی شاره‌زای
 به‌نده‌کانیه‌تی. هر بویه لیرده‌ا نه‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخٰلِدُونَ﴾ نه‌وانه‌ش به‌وای
 پیته‌کن له‌ریزی زیان بارانن. وه‌ک خودای گه‌وره له نایه‌تیکی تریشدا نه‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنْ

الْأَحْزَابِ فَأَلْتَمَأْ مَوْعِدُهُ ﴿۳﴾ مه‌رکه‌سپیش له‌و که‌مه‌لانه به‌وایان پیی نه‌بی جیی له‌ تاگر ناماده‌ کراوه. وه
 له‌ فرموده‌ی سه‌حیحا هاتووه: سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، هیچ که‌سنی نیه‌ه‌والی من
 بیستی له‌م نومه‌ته جووله‌که بی‌یان گاورد پاشان به‌وای به‌من نه‌بیته‌مه‌گین چوته‌ناو تاگر.
 ﴿يَبْقَىٰ بِشِرْكِهِ لَأُذَكِّرَ أَهْلَ عَمِّيَ الَّتِي نَعَمْتُ عَلَيْكَ وَأَنِّي فَضَّلْتُكِ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿۱۱۳﴾ وَأَتَقُوا يَوْمَ لَا تَجْرَىٰ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ

شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿۱۱۳﴾

خودای مه‌زن به‌هره‌کانی خوی دینیتته‌وه به‌ر چاوی نه‌وه‌ی نیسرائیل

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿يَبْقَىٰ بِشِرْكِهِ لَأُذَكِّرَ أَهْلَ عَمِّيَ الَّتِي نَعَمْتُ عَلَيْكَ وَأَنِّي فَضَّلْتُكِ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿۱۱۳﴾
 وَأَتَقُوا يَوْمَ لَا تَجْرَىٰ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿۱﴾ نه‌ی نه‌وه‌ی

۱ القصص ۵۲-۵۴.
 ۲ ال عمران ۲۰.
 ۳ هود ۱۷.
 ۴ مسلم ۱۳۴/۱ ص ۹۷.

ئیسرائیل! له بیر مه‌کن چهنده چاکه‌م له‌گه‌ل کردوون له‌چاو خه‌لکی هه‌موو دونه‌یادا زیاتر پزیم له‌ ئیوه‌ نا. ده‌بی بترسن له‌و پزوه‌ی که‌ که‌س له‌ بری که‌س تو‌له‌ و پاداشت نادریته‌وه‌، کپینه‌وه‌ له‌و پزوه‌دا باوی نیه‌ و تکاراری به‌هره‌ نادا و که‌سیش به‌ هانای که‌س نایه‌. وینه‌ی ئه‌م نایه‌ ته‌ له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م سوپه‌ته‌دا ته‌فسیر کراوه‌ و لیزه‌دا دووباره‌ کراوه‌ته‌وه‌، جه‌خت ده‌کاته‌وه‌ له‌سه‌ر شوین که‌وتنی ئه‌م پیغه‌مبه‌ره‌ نه‌خوینده‌واره‌ که‌ سیفته‌کانی له‌ کتیبه‌کانیادا ده‌بینن، ناوی خو‌یی و په‌وشتی و فه‌رمانی و ئومه‌ته‌کی تیدا‌یه‌. خودای مه‌زن هه‌ره‌سه‌ی لی‌کردوون ئه‌وه‌ بشارنه‌وه‌، ئه‌و به‌هزانه‌ش ده‌رنه‌خه‌ن که‌ خودا پئی به‌خشیون و فه‌رمانه‌ پیداون ئه‌و به‌هزانه‌ له‌ بیر نه‌کن چ به‌هره‌ی دنیا‌یی یان دینی، وه‌ ئیره‌یی نه‌بن به‌ نه‌وه‌ی مامه‌کانیان له‌ عه‌ره‌به‌کان که‌ خودا چاکه‌ی له‌گه‌ل کردوون و دوا‌ین پیغه‌مبه‌ری له‌ناویاندا په‌وانه‌ کردووه‌، ئه‌و ئیره‌بیه‌ وایان لی‌نه‌کا دزایه‌تی بکن و به‌وای پیغه‌هیتن، به‌رده‌وام له‌ په‌یره‌وی ئه‌و لاده‌ن تا پزوی قیامه‌ت.

﴿وَإِذْ أَنْتَ إِذْ رَحِمْتَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي﴾

الظَّالِمِينَ ﴿١٣١﴾

باسی ئیبراهیمی خه‌لیل و کردنی به‌ پزیه‌ری خه‌لکی له‌ دونه‌یا

خودای گه‌وره‌ نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَإِذْ أَنْتَ إِذْ رَحِمْتَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي﴾ کاتی خودا به‌چه‌ند وشه‌ ئیبراهیمی تاقی کردوه‌، ئه‌ویش به‌جیی هیتان، وتی: ده‌ته‌کم به‌ پزیه‌ری خه‌لکی دونه‌یا. وتی: ئایا له‌ نه‌وه‌کانیشم؟ فه‌رمو‌ی: سته‌مکاران وه‌به‌ر به‌لینم ناکه‌ون. خودای گه‌وره‌ باسی پزیزو‌قه‌دری ئیبراهیم ده‌کا سه‌لامی خوی لی‌یی که‌ کردویه‌تی به‌ پزیه‌ری خه‌لکی که‌ چاو له‌ئو بکن له‌ یه‌کتا په‌رستیدا، کاتی که‌ ئه‌رکی فه‌رمان به‌چاکه‌ و به‌رگری له‌ خراپه‌ی خسته‌ سه‌ر شانی، هه‌ر بویه‌ خودای گه‌وره‌ نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَإِذْ أَنْتَ إِذْ رَحِمْتَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ﴾ کاتی خودا به‌چه‌ند وشه‌ ئیبراهیمی تاقی کردوه‌وه‌. واته‌: ئه‌ی موحه‌مه‌د(ﷺ)! وه‌ بیری ئه‌و بته‌به‌رست و ئه‌هلی کتیبانه‌ی بینه‌ره‌وه‌، که‌ خو‌یان به‌ شوین که‌وتو‌ی ئیبراهیم داده‌نین، به‌لام شوین که‌وتوی ئه‌و نین، بی‌گومان ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر په‌یره‌وی ئه‌وه‌و پزک و پاسته‌، تقو‌ ئه‌وانه‌ن له‌ خاوه‌نباوه‌پان که‌له‌گه‌ل تون، باسی ئه‌و تاقی کردنه‌وه‌ی ئیبراهیم بکه‌ بو‌یان که‌ خودای مه‌زن کردی و فه‌رمان با چاکه‌ و برگری له‌ خراپه‌ی خسته‌ نه‌ستوی: ﴿فَأَتَمَّهُنَّ﴾ ئه‌ویش به‌ته‌وا‌وی به‌جیی هیتان. وه‌ک خودای گه‌وره‌ نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَإِذْ رَحِمْتَ رَبُّهُ الَّذِي وَفَّقَ﴾ یان ئیبراهیم که‌ ئه‌رکی خو‌ی به‌ته‌وا‌وی به‌جیی هیتان؟ واته‌: له‌ هه‌موو ئه‌وانه‌دا

که خدا کردبوی به نرکی و پئی سپاردبوی به جیتی هیتنا. خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ
كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۳۰﴾ شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۳۱﴾
وَمَا تَيْبَنَّهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿۱۳۲﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعِ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱﴾ نبراهیم پیشه وایه کی به ره و هق چوو بووه به رفهرمانی خودا بوو، له پیزی
نه وانه نه بوو شهریک بئ خودا داده نین، چاکه ی خودای له بهر چاو بوو، خودایش بوخوی هلی بژاردو
شاره زای پیگه ی راستی کرد، له دنیا به هره مان دایه و له پلذی قیامه تیشا له پیزی چاکاندایه، پاشان
به تومان راگه یاند که: په پیره وی ناینی نبراهیمی به هق چوو به، نه و له گال نه وانه نه بوو که شهریک بئ
خودا داده نین. وه نه فرمویت: ﴿قُلْ إِنِّي هَدَيْتِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿۲﴾ تر بلی: په روه ردگاری من خستومیه سهر راسته پیگه، سهر دینی که پایه داره، دینی نه و
نبراهیمه وا له ناهق لای داوه و هرگیز هیچ شهریککی بئ خودا بپیار نه داوه. وه نه فرمویت: ﴿مَا
كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۳﴾ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلدِّينِ
أَتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۴﴾ نبراهیم نه موسایی بو نه مسیحیی، به لام په کتا
په رستیک بوو خوی به خودا سپاردبوی، هیچ هاوکاری بئ خودا پهیدا نه ده کرد، نه و که سانه ی له هه موو
کس له نبراهیم نزدیکترن، نه وانه که نه وسا شوین نه و که وتن و نه م پیغه مبه ره و نه وانه که بپوایان
پنهنناوه، خودایش نوستی خاوه ن باوه پانه. خودای گوره نه فرمویت: ﴿بِكَلِمَاتٍ يَانِي:
به بهرنامه کانی خودا و فرمانه کانی و قه دهغه کراوه کانی چونکه وشه ی (الكلمات) به کار ده هینری
مه بهست پئی که لیماقی قه دهریه وه ک خودای مه زن دهریاره ی مریه م نه فرمویت: ﴿وَصَدَقَتْ بِكَلِمَاتٍ
رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿۵﴾ به وتارو کتیبانی په روه ردگاری بپوای هیتنا و پیزی فرمان به ران
بوو. وه به کار ده هینری مه بهست پئی که لیماقی شهرعیه وه ک خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَوَقَّمت

النحل ۱۲۰-۱۲۲.

الانعام / ۱۶۱.

ال عمران ۶۷-۶۸.

التحریم ۱۲.

كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا^۱ قسه كانی په روه ردگارت له بڼې لايه نگرې و پاستيدا ته واو بڼې كه م و كوږين. يانې: قسه شرعيه كانی، كه يان هوالتيكي پاسته يان داواي دادوره يه نه گډر فرمان بوو يان پښتو. له جوړه هم ثابته پيروزه يه كه خوداي مه زن نه فرمويټ: ﴿وَإِذْ أُنزِلَ إِلَيْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ فَأَنْتَ فَاتِمَةٌ﴾ كاتې خودا به چوند وشه نيراهيمي تاقي كرده وه، نه وپس به جپي هينا. وه فرموي: ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾ فرموي ده تكم به پښتو خه لگي دونيا. واته: له پاداشتي نه و كارنه ي كه به جپي هينا له فرمان كردن به چا كه و از هيتان له خرابه، خوداي مه زن كړيه پښتو خه لگي، كه چاوي ليكيږي و پښتو نه و بگړنه بهر.

وشه كانی تاقي كړدنه وه كامانه؟

پاي جياواز هيه له سر دياري كړدنې نه و وشانه كه خوداي مه زن نيراهيمي خه ليلي سه لامې خواي ليبي پي تاقي كړده وه. چه ندين پړوايت كراوه له نيبنو عه باسه وه له و باره يوه نه لئيت: خودا به دروشه كانی تاقي كړده وه^۲. نه بو نيسحاقيش هر وا پړوايتي كړدوه^۳. ديسان عه بدوره زاق پړوايتي كړدوه له نيبنو عه باسه وه: ﴿وَإِذْ أُنزِلَ إِلَيْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ﴾ كاتې خودا به چوند وشه يه كه نيراهيمي تاقي كړده وه. وتي: به پاك و خاوپني تاقي كړده وه، پښتو عه باسه د، پښتو عه شيان له لاشه دا، له سره دا كورت كړدنه وه ي سميل و ناو له لووت وهردان و سيواك كردن و سره داهيتان وه له لاشه دا نينوك كردن و بهرتاشين و خه تنه كردن، موي بن بال لابردي^۴. وه شوردي شوپني پيسي و ميز به ناو. نيبنو نه بي حاتم نه لئيت: پړوايت كراوه له سه عيدي كړي موسيه ب و مواهيد و شه عبي و نه خعي و نه بو سالح و نه بو جهلدوه هر به و جوړه^۵. منيش ده ليم هر به و جوړه له سه حيجي موسليدا هاتوه له عانيشه وه په زاي خواي ليبي وتي: پښتو مبهري خودا^۶ فرمويه تي: ده شت له فيتره تن: كورت كړدنه وه ي سميل، هيشته وي ريش، سيواك كردن، ناو له لوت وهردان، نينوك كردن، شوردي جومگي په نجه كان، موي بنبال لابردي، بهرتاشين، تاره ت گرتن. مه سعب نه لئيت: ده يه م له بير چوه وه، مه گين ناو له دم بهردان بوو. وه كيح نه لئيت: (انتقاص الما) يانې: تاره ت گرتن^۷. وه له

^۱ الانعام ۱۱۵.
^۲ الطبري ۱۳/۳ ص ۹۸.
^۳ الطبري ۱۳/۳.
^۴ عبد الرزاق ۵۷/۱.
^۵ ابن ابي حاتم ۳۵۹/۱.
^۶ مسلم ۲۲۳/۱ ص ۹۸.

هر دو سه حیحه که دا هاتوره له ئه بو هوره یروه له پیغه مبهری خوداوه ﴿۱﴾: پینج شت له سروشتی پاکه: خه تنه کردن، بهرتاشین، کورتکردنه وهی سمیل، نینۆک کردن، توکی بن بال لابردن. و ته که هی موسلیمه. موحه مدهی کوپی نیسحاق پریوایه تی کردوه له نیبنو عه باسه وه ئه لیت: ئه و وشانه ی خودا ئیبراهیمی پیتاقی کرده وه، به ته وای به جیی هینان، دابرائی له هۆزه که ی خۆی له بهر په زامه ندی خوا بو کاتی که فرمانی پیدا که لئیان جیا بیته وه، پویه پویه وهی نه مرود له بهر په زای خودا کاتی که وه ستاندى و پتی پینه دا له سر ئه و مه ترسیه ی که کیشه ی هه بو له گه لی، خۆراگری له سر خستنی ناو ناگر تا له بهر په زامه ندی خوا بیسوتینن، له سر خراپی ئه و کاره ی ئه وان له سه ری بوون، کۆچ کردنی له دواى ئه وه له زیدی خۆی له بهر په زای خودا، کاتی پینان وت: لئیان دورکه ویته وه و بپوا. وه ئه و فرمانه ی خودایش پتی که پیز له میوان بگری و خۆراگر بی له سه ری به خۆیی و مال و سامانیه وه، وه ئه و تاقی کردنه وه ش که توشی هات له سر برینی کوپه که ی، کاتی که خودا فرمانی پیدا که سه ری بپری. کاتی که ئیبراهیم هه لسا به و کارانه به ته وای، دلسۆزی خۆی ده برپی به رامبه ر ئه و تاقی کردنه وان، خودای مه زن پتی فرموو ﴿أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۱ و ره خۆت به من بسپیژه، وتی: وا خۆم دایه دهستی راهینه ری هه موو دونیا. له سر ئه و شتانه خه لکی له سه ری ناکوک بوون و لئی لانه دن.^۲

سته مکاران بهر به لئی خودا ناگه ون

خودای گه وره ئه فرمویت: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِي﴾ ئه ی نه وه که م؟ ﴿لَا يَأْتِ الْعَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ فرموی: سته م کاران بهر به لئینی من ناگه ون. کاتی که خودای مه زن ئیبراهیمی کرده پیشه و، داوای کرد له خودا که پیشه وای له دواى خۆی له نه وه کانا به لیته وه، وه لأمی بز ئه وه درایه وه، ناگادار په پیدا ده بی که له ناو نه وه ی سته مکار په پیدا ده بی، ئه و به لینه ی خودا ئه وان ناگریته وه و نابنه پیشه واکه س په پیره ویان ناگا. به لگه ش له سه ر ئه وه که ولامی داواکه ی دراوه ته وه خودای مه زن له سووره تی عه نکه بوئا ئه فرمویت: ﴿وَجَمَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾^۳ پیغه مبه ریتی و کتیبی شمان کرده به شی نه ته وه ی ئه و. هر پیغه مبه ری خودا په وانه ی کردی و هر کتیبی خودا نارده بیتیه خواره وه دواى ئیبراهیم له ناو نه ته وه ی ئه ودا بووه سه لامی خواى لئیی به لام که خودای مه زن ئه فرمویت ﴿قَالَ لَا

^۱ فتح الباری / ۱/ ۳۴۷، / مسلم / ۱/ ۲۲۲.

^۲ البقرة ۱۳۱.

^۳ ابن ابی حاتم / ۱/ ۳۶۰.

^۴ العنکبوت ۲۷.

يَتَّالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿ فرموی: ستمکاران و دهر به لیتنی من ناکه ون، هوالی به نیبراهیم داوه که له تاو نهوهی شهودا ستمکار پهیدا ده بیئت، شو به لیتنه ی بهر ناکه وی. وه نابی هیچ فرمانتیکي خوی بسپیژی به وانه. با له نهوهی خه لیلکه یش بن. به لام چاکه کاران شو داوایه ی شو ده یانگریته وه، نهوهی شو داوای کردووه به ریان ده که ویت. ئیبنو جه ریر ده لی: هه رچه نده نم نایه ته هه وال دانه که ستم کاران شو پی شه واییه یان بهر ناکه وی، به لام ناگاداری تیدایه له لایه ن خوداره بق نیبراهیمی خلیل سهلامی خوی لیتی که بهو زوانه هندی له نهوهی تو ناهه قی له خویان ده که ن. ئیبنو خوه یزی مه نداد مالکی وتی: ستمکار بق نهوه ناشی بیته جینشین یان فرمان رهوا یان موفتی یان شایهت یان ریوایهت که ر.

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَانْتَحُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ﴾

ریزی مالی خودا (که عبه ی پیروز)

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَانْتَحُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ﴾ لهو کاته شا بریارمان دا که مالی که عبه په ناگه و مه لیه ندی خه لکی بی و جیئ ناسایش بی ئیبنو عه باس نه لیت: خواست و مه بهستی خویانی تیا به جی نه مینن. ده هاتن بق که عبه و پاشان ده گه پانه وه بولای که س و کاریان دیسان ده گه پانه وه بولای. نه بو جه عفری رازی نه لیت: له په بیعی کوپی نه نه سه وه له نه بو له الیه وه: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً﴾ له وکاته شا بریارمان دا که مالی که عبه په ناگای خه لکی بی به دنیایی، نه لیت: دنیایی له دوژمن چکی تیا هه لگیری، چونکه له سر ده می نه فامیدا خه لکی له دور و بهری ده فرینزا. به لام نه وان ئیستا دنیان و دیل ناکرین^۱. ریوایهت کراوه له مواهید و عه تاو سوددی و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه سه وه نه لیتن: هه رکه سی چوبیته ناوی د دنیا بووه^۲. مه بهستی نم نایه ته نه وه یه، خودای مه زن باسی پیزو قه دری مه که کی پیروز ده کا بهو جوره ی که خودا خوی بریاری داوه وه سف بکری و کردویه تی به په ناگایه ک گیانه کان ناره زوو مه ندن بوی و سوزیان هه یه بوی. داخوازی و مه بهستی تیا به جی ناهینن، واته: هه قی تیا نه سه نری باه موو سالی که سیکي تاوانبار تیدای بیئت و پروات. له بهر قبول بیونی دو عاکه ی نیبراهیمی خلیل سهلامی خوی لیتی وه ک خودای مه زن له سر زمانی نیبراهیم فرمویه تی: ﴿وَرَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ عَرِيٍّ ذِي زُرْعٍ وَعِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ

^۱ الطبری ۲۹/۳ ص ۹۹.

^۲ ابن ابی حاتم ۳۷۰/۱.

يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ تَعَلَّمُ مَا تُخْفِي وَمَا تُعَلِّمُ وَمَا يُخْفِي عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٣٨﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِي ﴿٤٠﴾ يَا ربه رده گارمان! دوعا كه مان قبول بكه. خودای مه زن وه سفی كه عبی پیروزی كرده كه كرده ای تی به شوینی ناسایش، كه كه سی چوه نیوی دنلیایه، با هرچی شی كردهی دنلیایه، نم پیرو قه درهش مه گین له بهر پیرو قه دری نهو كه سه به كه دوستی كرده كه نیبراهیمی خه لیلی په حمانه. وهك خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴿٤١﴾ نوكاته كه نیبراهیممان له جیی نه م مال په نادا پیمان وت: نه كه ی كه س بكه به شه ریگی من. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ﴿٤٣﴾ یه كه م مان كه بی مه ردم سازكراوه، هر نه وه به و له مه كه كه زقد به پیت و پیروزه و نیشانگی خواناسیه بی خه لکی هه موو دونیا، به لگی پونی تنیدی و شوینه واری نیبراهیمه، هر كه سی په نای پیبره ی له هیه شتی ناترسی. وه له م نایه ته پیروزه دا ناگاداری به شوینه واری نیبراهیم داوه و فهرمانی به نویز کردن داوه تنیدا و نه فهرمویت: ﴿وَائْتِخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ﴿٤٤﴾ شوینی نیبراهیم بكه نه جیگای نویز.

جیگای نیبراهیم

سوفیانی سه وری له سه عیدی كوهی جوبه یروه نه لیت: ﴿وَائْتِخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ﴿٤٤﴾ شوینی نیبراهیم بكه نه جیگای نویز. وتی: به رده كه (الحجر) شوینی پیغه مبه ر نیبراهیم بووه. خودای مه زن كرده په حمت، نیبراهیم له سه وری دوه ستا و نیسماعیل به ردی نه دایه دهستی، نه گه ر سه وری بشوردایه وهك ده لین پیگانی له به كتر جیا ده كرده وه. ^۴ سوددی نه لیت: جیگا كه نهو به رده بووه كه هاوسه ره كه ی نیسماعیل داینابوو له ژیر پتی نیبراهیمدا سه لامی خویان لیبی تا سه وری شویره ^۵. قودتوبی گیزاویه تیه وه هندی پشتگیریان لیكرده وه وه بندیكیش به لاوازیان داناهه. پازیش هر

۱ ابراهیم ۲۷-۴۰.
 ۲ الحج ۲۶.
 ۳ ال عمران ۹۶-۹۷.
 ۴ ابن ابی حاتم ۳۷۱/۱ ص ۹۹.
 ۵ الطبری ۳/۳۵.

گیزاویه تیه وه له تفسیره که ییدا له حه سه نی به سری و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه سه وه^۱. ئیبنو عبی
 حاتم پویایه تی کردوه له جابیره وه که ده رباره ی حه جی پیغه مبه ر(ﷺ) قسه ی کردوه وتی: کاتی
 که پیغه مبه ر(ﷺ) ته وافی ده کرد، عومه ر پیی وت: نه مه جیگی باوکمانه؟ فه رموی به لی، وتی: نایا
 نه یکه نه شوینی نویژ؟ خودای گوره نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿وَأَخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّ﴾
 شوینی ئیبراهیم بکه نه جیگی نویژ^۲. بوخاری وتی: باب: ﴿وَأَخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّ﴾ شوینی
 ئیبراهیم بکه نه جیگی نویژ وتی: مثابه، یثوبن، یانی: ده گه پینه وه. پاشان پویایه تی کردوه له
 نه نه سی کوپی مالیک وه نه لیت: عومه ری کوپی خه تاب وتی: وتم له سی شویندا ده قا و داق بووه
 له گه ل و ته ی خودای گوره. یان و ته ی خودا له سی شویندا ده قا و ده ق بووه له گه ل و ته ی مندنا. وتم:
 نه ی پیغه مبه ری خودا(ﷺ)! چاک و خراب دینه مالت خوزگه فه رمانت به دایکانی مسولمانان بگردایه
 به حیجاب کردن، خودای مه زن نایه تی حیجابی ناره خواره وه. وتی: هه والم پیگه بشت که پیغه مبه ر
 (ﷺ) سه رزه نشتی هندی له خیزانه کانی کردوه، منیش چومه لایان و وتم: نه گه ر واز نه مینن نه وسا
 خودای گوره له باتی ئیوه خیزانی چاکتر نه دات به پیغه مبه ره که ی(ﷺ) تا چومه لای به کی له
 خیزانه کانی، وتی: نایا پیغه مبه ری خودا(ﷺ) خوی ناتوانی ناموزگاری خیزانه کانی بکا، تا تو
 ناموزگاریان بکه ی. خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿عَسَى رَبُّهُ أَنْ طَلَّقَكَ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا
 مِنْكَ مُسَلِّمَاتٍ﴾^۳ نه گه ر ئیوه ته لاق بدا، په روه ردگاری نه و ژنی له ئیوه باشتی له باتی ئیوه ده داتی،
 ژنانیکی گه ردن که چ. ئیبنو جهریر پویایه تی کردوه له جابیره وه نه لیت: پیغه مبه ری خودا(ﷺ)
 ده سستی دا له روکن یان ماچی کرد پاشان سی جار لوقه ی کرد له جواره میشا رۆشت، پاشان چوه
 مه قامی ئیبراهیم و نه م نایه ته ی خویند: ﴿وَأَخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّ﴾ شوینی ئیبراهیم بکه نه
 جیگی نویژ. مه قامی ئیبراهیمی خسته نیوان خوی و به بیت و (واته که عبه) دورپکات نویژی کرد^۴. نه مه
 به شیکه له وه فرموده ی که موسلیم پویایه تی کردوه له سه حیحه که ییدا^۵. بوخاری پویایه تی کردوه له
 عه مری کوپی دیناره وه نه لیت: بیستم له ئیبنو عومه ر ده بیوت: پیغه مبه ری خودا(ﷺ) هات و حوت

^۱ الرازی ۴۵/۴ ص ۹۹.
^۲ ابن ابی حاتم ۲۷۰/۱.
^۳ التحريم ۵.
^۴ الطبری ۶۲/۲.
^۵ مسلم ۹۲۰/۲ ص ۹۹.

چار توافی کرد به‌دهوری به‌یتا، وه دوو پکات نویژی له دواى مه‌قامه‌وه کرد. ^۱ نه‌مانه هه‌موو نه‌وه ده‌سه‌لمیئن که مه‌به‌ست به مه‌قام بیگومان نه‌وه به‌رده‌یه (الحجر) نه‌وه به‌رده‌ی که ئیبراهیم سه‌لامی خوای لیبئی له‌سه‌ری نه‌وه‌ستا له‌کاتی دروستکردنی که‌عبه‌دا، کاتی که دیواره‌که به‌رز بوه‌وه، ئیسماعیل سه‌لامی خوای لیبئی هیئای بۆنه‌وه‌ی له‌سه‌ری پاره‌وستی و به‌ریدیا به‌ده‌سته‌یه‌وه، به‌ردی نه‌دا به‌ده‌سته‌یه‌وه بۆ به‌رز کردنه‌وه‌ی دیواره‌که. کاتی شوینی دیواره‌که ته‌واو ده‌بوو ده‌یگواسته‌وه بق شوینی تر ده‌یگپتر به‌ده‌وری که‌عبه‌دا و له‌سه‌ری ده‌وه‌ستا، هه‌رکاتی لایه‌ک له دیواره‌که ته‌واو ده‌بوو ده‌یبرده لایه‌کی تری دواى نه‌وه هه‌ر به‌و شیوه‌یه تا دیواری که‌عبه ته‌واو بوو، وه‌ک به‌و زوانه له‌به‌سه‌رهاتی ئیبراهیم و ئیسماعیل سه‌لامی خویان لیبئی باسی دیت له دروستکردنی که‌عبه‌دا له پیاویه‌ته‌که‌ی ئیدینو عه‌باسدا که بوخاری پیاویه‌تی کردووه‌که شوینی پیکانی دیاریبوو پیتی‌وه، به‌رده‌وام نه‌وه زانراوه‌و عه‌ره‌به‌کان زانیویانه له‌چهرخی نه‌فامیدا، هه‌ریۆیه نه‌بو تالیب له قه‌سیده لامیه به‌ناویانگه‌که‌یدا وتویه‌تی:

وموطی ابراهیم فی الصخر رطبة
على قدمیه حافیا غیر ناعل

واته: جیبی ئیبراهیم له‌سه‌ر به‌رده‌که دیاره که پیتی په‌تی بووه و نه‌علی له پیدای نه‌بووه. مسولمانانیش نه‌و نیشانه‌یان دیوه له‌سه‌ری. نه‌نه‌سی کورپی مالیک نه‌ئیت: مه‌قام بینی که په‌هه‌جکانی و پاژنه‌ی پیتی سه‌لامی خوای لیبئی پتیه دیاریبوو به‌لام ده‌ست پیاهینانی خه‌لکی که‌ده‌ستیان پیدیا سپریویه‌ته‌وه لای برده‌وه. منیش ده‌ئیم: نه‌م مه‌قامه له دیز زمانه‌وه په‌یوه‌ست بوو به‌دیواری که‌عبه‌وه و شوینه‌که‌ی نه‌مۆ دیاره له‌ته‌نیشته‌وه ده‌رگاوه له‌دواى به‌رده‌که‌وه دیت له‌لای پاستی ده‌رگا‌که‌وه له‌ناوه‌وه له‌و شوینه جیادا له‌ویدا^۲. ئیبراهیمی خه‌لیل کاتی که له دروستکردنی که‌عبه بوه‌وه له‌سه‌ر دیواری که‌عبه داینا کاتی که بیناکه به‌لایدا ته‌واو بوو، له‌ویدا به‌جینی هیشته، هه‌ریۆیه و الله اعلم فه‌رمان درا به‌نویژکردن له‌و شوینه‌دا له‌کاتی لیبونه‌وه له ته‌واف، وه جیبی خۆیه‌تی نه‌وه له‌لای مه‌قامی ئیبراهیمدا بی، چونکه له‌ویدا دروستکردنی که‌عبه ته‌واو بوو، بیگومان گه‌وره‌ی مسولمانان عومهری کورپی خه‌تاب په‌زای خوای لیبئی خسته‌یه دواى دیواری که‌عبه‌وه. که یه‌کێک بووه له پیشه‌وا پرتیشاند‌ه‌ره‌کان و جینشینه شاره‌زاکان که فه‌رمانان پیکراوه به شوین که‌وتن‌یان. یه‌کێکه له‌و دوو پیاوه که پیغه‌مه‌بری خود(ﷺ) ده‌ریاره‌یان فه‌رمویه‌تی: په‌په‌وه‌ی نه‌و دوو که‌سه بکه‌ن له دواى من نه‌بو به‌کرو عومهر^۳. عومهر نه‌وه که‌سه‌یه که خودای مه‌زن قورئانی په‌وانه کردووه هاوپای نه‌وه له

^۱ فتح الباری ۵۸۶/۳.

^۲ قد ازیلت هذه البقعة، و رفع مقام ابراهیم فی عمد قیصر من الزجاج و السیاح.

^۳ الترمذی ۳۶۶۲/۱۰۰ حه سه نه.

نویز کردن له لای مقامی شیرایمدا. هر یوزیه هیچ کسی له هاوه له کانی پیغمبر (ﷺ) ناره زایان
 دهنه پیوه له و باره یه وه په زای خوا له همه مو هاوه له کانی عبودیه زاق له نیینو جوره یجه وه نه لیت:
 عتا و چندین کسی تریش له هاوه له کانمان وتیان: یه کم کسی که گواستیه وه عومری کوی
 خه تاب بوو په زای خوی لیبی دیسان عبودیه زاق پیوایه تی کردوه له مواجهه وه نه لیت: یه کم
 کسی که مقامی خسته دواوه و له م شوینه ی خویدا دای ناوه نیستا عومری کوی خه تاب بووه
 په زای خوی لیبی حافیز نه بو به کر نه حمده ی کوی عه لی کوی حوسینی به یه قی پیوایه تی کردوه
 له عانیشه وه په زای خوی لیبی وتی: مه قام له زه مان پیغمبر و (ﷺ) زه مان نه بو به کردا په زای
 خوی لیبی (لکابو) په یوه ست بوو به به یته وه واته: که عبوه پاشان عومری کوی خه تاب په زای
 خوی لیبی خستیه دواوه. نه م فرموده سنده کانی سه حیحه له گال نه و سنده دانه ی پیشیدنا.

﴿وَعَهْدًا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ
 اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آسَافًا وَارزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ
 عَذَابِ النَّارِ وَيَسْ أَلْمِيزُ ﴿١٢٦﴾ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ
 الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ

الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

فرمان دان به خاوین کردن وهی مالی خودا

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَعَهْدًا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ
 السُّجُودِ﴾ شیرایم و نیسماعیلان پاسپارد که ماله کم بق نه وانه ی ده سوپینه وه و بق نه وانه ی هر له وی
 دهن و بق نه وانه ی کپنوش و سوژده م بده به بن، خاوینی بکن. حه سنی به سری نه لیت: ﴿وَعَهْدًا
 إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ﴾ شیرایم و نیسماعیلان پاسپارد وه. یانی: خودا فرمانی پیگردون که ماله کی
 خاوین بکه نه وه له خراپه و بیسی و چه پالی و هیچ شتیکی له وانه وه پیوه نه هیلن. نیینو جهریر
 نه لیت: وتم به عتا پاسپارده کی کامه یه؟ وتی: فرمانه کی. سه عیدی کوی جو به یه نه لیت: له نیینو
 عه باسه وه له م ده قدا که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ﴾ وتی: ماله کم
 بق نه وانه ی له دوری ده سوپینه وه و نه وانه ی هر له وی دهن خاوین بکه نه وه. یانی: له بته کان خاوینی

بکنه‌وه. مواهید و سه‌عیدی کوپی جوبه‌یرنه‌لین: ﴿طَهْرًا بِيَقِي لِلطَّائِفِينَ﴾ ماله‌که‌م پاک بکنه‌وه بۆ نه‌وانه‌ی له‌ده‌وری ده‌سوپیته‌وه. یانی: خاوینی بکنه‌وه له‌بت و قسه‌ی ناشرین و بوختان و پیسی و چه‌په‌لی. خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿لِلطَّائِفِينَ﴾ ته‌واف به‌ده‌وری که‌عبدا زانراوه، وه له‌سه‌عیدی کوپی جوبه‌یره‌وه که‌ نه‌لینت: ﴿لِلطَّائِفِينَ﴾ یانی: بۆ نه‌وانه‌ی له‌پئی دوره‌وه دین بۆ مالی خودا ﴿وَالْمَكْرِفِينَ﴾ بۆ نه‌وانه‌ی که‌ له‌ناویدان. هر به‌و جوړه‌ش پړوایه‌ت کراوه له‌قه‌تاده و په‌بیعی کوپی نه‌سه‌وه، که‌ ته‌فسیری: ﴿وَالْمَكْرِفِينَ﴾ یان کردووه به‌و خه‌لکه‌ی که‌ تئیدا دانیشتون. وه‌ک سه‌عیدی کوپی جوبه‌ریریش وتویه‌تی.^۲ پړوایه‌ت کراوه له‌ئیبینو عه‌باسه‌وه: ﴿وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ وتی: کاتی که‌ نویژی تیا ده‌که‌ن که‌ بریتیه له‌کړنوش و سوژده‌ بردن.^۳ عه‌تا و قه‌تاده‌ش هر‌روایان وتووه.^۴ خاوین کردنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کان له‌م نایه‌ته‌ پیرۆزه و نه‌م نایه‌وه‌ وه‌رگیراوه که‌ خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُرذَرَ فِيهَا أَسْمَاءُ رِيسِيخَ لَهَا فِيهَا بِالْعُدُوِّ وَالْأَصْمَالِ﴾^۵ له‌ناو مالانیکدا خودا نیزنی داوه که‌ ده‌ستی پزیزان له‌سه‌ر بی و ناوی نه‌ویان(خودایان) تیا ببری هه‌موو به‌یانی و ئیواران. وه‌ فرموده‌ی زۆر هاتووه له‌سونه‌نه‌کاندا که‌ فه‌رمانی داوه به‌ پاک و خاوینی و بۆن خو‌ش کردنی و پاراستنی له‌ پیس و پۆخلی و هر‌شتیکی ترله‌وانه. هه‌بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فه‌رمویه‌تی: بیگومان مزگه‌وته‌کان دروست کراوه بۆ نه‌وه‌ی که‌ بۆی دروستکراوه.^۶ سوپاس و ستایش هر بۆ خودای مه‌زنه.

حەرام کردنی هه‌که‌هه‌

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ئیبراهیم به‌ پاپانه‌وه وتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگاری من! نه‌م شاره‌ بیوه‌ی به‌یله‌، خه‌لکه‌که‌شی، هه‌رکه‌سی بپوای به‌ خودا و پۆئی قیامه‌ت هیناوه، له‌به‌رو بووم تیزیان بکه. ئیمامی نه‌بو

^۱ ابن ابی حاتم / ۳۷۵/۱
^۲ ابن ابی حاتم / ۳۷۵/۱
^۳ ابن ابی حاتم / ۳۷۶/۱
^۴ ابن ابی حاتم / ۳۷۶/۱
^۵ الفود / ۳۶
^۶ مسلم / ۳۹۷/۱

جَعْفَرِي كُورِي جَعْرِي كُورِي عِبْدَلَلَا نَهَلَيْت: پيغهمبيري خودا (ﷺ) فرمويه تي: بِيگومان نِيبراهيم شه پو نَاشويي له مهككه دا حرام كرد منيش حرامم كرده له مسهر بِي نَو سه ري مهدينه كه دره خته سروش تيه كاني بپرديت يان نيچيري بكوژيت^۱. هر به و جوړه نه سائي پړوايه تي كړدوه^۲. موسليميش هيناويه تي^۳. چهندين فرموده ي تر هاتووه به لگه يه له سر نه وه ي خوداي مزن مهككي حرام كړدوه له پيش دروستكړني ناسمانه كان و زه مين، وهك له هر دوو سه حيه كه دا هاتووه له عبداللای كورِي عبا سه وه په زاي خوي لِيبي نَهَلَيْت: پيغهمبيري خودا (ﷺ) له پوژي فتح مهككه دا فرموي: بِي گومان خوداي مزن نَم شاره ي (مهككه) حرام كړدوه له و پوژه ي ناسمانه كان و زميني دروستكړدوه، نه و حرامه به حرام كړني خودا تا پوژي قيامت، وه شه پيش تيا حلال نه كراوه بِي هيچ كه س پيش من وه بِي منيش حلال نه كراوه تنيا ساتيك نه بِي له پوژي كدا، نه و حرامه به حرام كړني خودا تا پوژي قيامت، دپكي نابريت و نيچيري پوانا كريت و ون بوي ه لئاگريته وه مه گين كه سِي چاري بِي بدات، گياي نادرويته وه. نيينو عبا س نَهَلَيْت: پيغهمبيري خودا (ﷺ) جگه له سوپنا توك چونكه بِي پيشه وه ري وماله كانيان به كاري ده هينن. فرموي: جگه له سوپنا توك^۴. نه مه وتي موسليمه، به لام بوخاري و موسليم هر دو كيان هر به م شيوه يه پړوايه تيان كړدوه دواي شه له سه فيه ي كچي شه ييه وه له پيغهمبيري خودا وه (ﷺ)^۵. وه له نه بو شوره يي عده ويه وه كه وتويه تي به عمر ي كورِي سه عيد كه نوينه ري په وانه ده كرد بِي مهككه: نيزم پيښه نه ي نه مير قسه يه كت بِي باس بكم كه پيغهمبيري خودا (ﷺ) پيي ه لساوه له و به يانيه ي پوژي فتحا، به گويي خوم بيستم و دلَم وه ري گرت و به هر دوو چاوم بينيم كاتي كه نه وه ي فرموو سوپاس و ستايشي خوداي كړدو پاشان فرموي: بِيگومان خودا مهككي حرام كرد، به لام خه لكې حراميان نه كرد، دروست نيه بِي هيچ كه سِي كه بپواي به خودا و پوژي دايي بي خويي تيا بپوژي، وه هيچ دره ختيكي تيا بپري نه گهر كه سِي دره فتتي وه رگرت به جهنگي پيغهمبيري خودا (ﷺ) نيوه بلين: بِيگومان خودا نيزني به پيغهمبهره كي دا، به لام نيزني به نيوه نه داوه به راستي نيزني منيدا ساتيك له پوژي، وه نه مپو حورمه ته كي گه پراوه ته وه وهك حورمه ته كي دويني كه بويه تي، نه وه ي ناماده يه با نه وانه ناگادار بكا كه ناماده نيه، و تراوه به نه بو شوره يي: عمر چي پيوتي؟ وتي: من له تو چا كتر له وه ناگادارم نه ي

۱ الطبري ۴۸/۲ من ۱۰۰.

۲ النسائي في الكبرى ۴۸۷/۲ /سه حيه.

۳ مسلم ۹۹۲/۲.

۴ فتح الباري ۴/۵۶، مسلم ۹۸۶/۲ من ۱۰۱.

۵ فتح الباري ۳/۲۵۲.

نه بو شورده بیح، بیگومان نه مه جهرمه په نای یاخی و نه وهی به خوینه وه پای کردبی و تاوان کار بی نادان. بوخاری وموسایم پروایه تیان کردوه.^۱ کاتن کئمه زانرا هیچ دژایه تیه ک نیه له نیوان نه فرمودانهی به لگن له سر نه وه که خودای مه زن مه ککه ی حه رام کردوه له و پوژده ی ناسمانه کان و زه مینی دروست کردوه و له نیوان نه فرمودانهی به لگن له سر نه وه که نیبراهیمی خه لیل سه لامی خوی لیبی- حه رامی کردوه، چونکه نیبراهیم له لایه ن خوداوه فرمانی داوه تییداو حه رامی کردوه، چونکه بهره وام شاریکی حه رام بووه له لای خودا له پیش نه وه نیبراهیم دروستی بکا. وه ک چن پیغه مبه ری خودا(ﷺ) له لای خودا نوسراوه که دواین پیغه مبه ره، وه ناده میس هیشتا هر له ناو قوپه که پیدا بوو، له گه ل نه ویشا نیبراهیم سه لامی خوی لیبی وتی: ﴿رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾^۲ بهره ردگارمان! پیغه مبه ریگ هر له وان په وانه بکه، خودای مه زن پارانه وه که ی ل قبول کرد، بهره جزدهی خودا له پیشا بریاری ل دابوو له زانیاری و قده ری خویدا، هر یو یه له فرموده دا هاتوو که وتیان: نه ی پیغه مبه ری خودا(ﷺ) ناگادارمان بکه له سهرتای فرمانه که ت، فرموی: پارانه وهی نیبراهیمی باوکم سه لامی خوی لیبی وه مژده ی عیسی کوی مریم، وه دایکم بینی وه ک نه وه پوناکیه ک لییه وه درچوو، کوشکه کانی شامی پی پوون بوه توه^۳. به ویستی خودا به وزوانه باسی دیت.

پارانه وهی نیبراهیم بو ناسایشی مه ککه و روزی تیرو ته واوه تی

خودای گه وره باسی نیبراهیمی خه لیل ده کسه لامی خوی لیبی که وتویه تی: ﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا﴾ نیبراهیم به پارانه وه وتی: نه ی بهره ردگاری من! نه م شاره بیوهی بهیله، له ترس لای بده و خه لکه که ی بی ترس بن، خودای مه زن به شرعی و به قده ریش نه وهی کرد. وه ک نه فرمویت: ﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾^۴ هر که سی چو بیته ناوی بیترس بووه. وه نه فرمویت: ﴿أَوْلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيَنْخَلِفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ﴾^۵ نایا نابینن مه ککه مان بو کردونه شوینی هیمنی، که خه لکی ده ورو به ریان ده فریتریت؟ چه ندین نایه تی تریش له م شیوه یه هاتوو. له پیشه وه چه ند فرموده هات له سر حه رام کردنی شه پ کردن له مه ککه دا. وه له سه حیعی موسلیما هاتوو له جابیره وه نه لیت: بیستم له

^۱ فتح الباری/ ۴/ ۵۰، مسلم/ ۲/ ۹۸۷ ص ۱۰۱.

^۲ البقره ۱۲۹.

^۳ احمد/ ۵/ ۲۶۲ سه حیجه.

^۴ ال عمران ۹۷.

^۵ العنکبوت ۶۷.

پيغهامبهرى خودا (ﷺ) نه يفرموي: **﴿حَلَالٌ فِيهِ بَقِيعٌ كَسَىٰ لَهُ مَكَّةَ بِأَنَّ جِهَةَ مَكَّةَ﴾**. وه دهريارهى
 نهم سوورده ته فرموي: **﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا﴾** نهى پهروهردگارى من! نهم شاره بيوهى بهيله.
 نهمه جيى خويهتى، چونكه له پيش دروستكردى كه عبوه بووه. خوداى گوره له سووردهتى
 نيبراهيمدا فرمويهتى: **﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا﴾** ۱ كاتى كه نيبراهيم وتى:
 پهروهردگارم هيمنايهتى بده بهم شاره. نهمهش ليرهدا هر جيى خويهتى. چونكه و الله اعلم وهك
 نهوه وايه دووباره دوعاكهى كرديبتهوه، دواى دروستكردى مالى خودا و جيگير بوونى كهس و كارى
 له ويدا، وه دواى له دايك بونى نيسحاق كه له نيسماعيل بچوكرت بووه به سيانزه سال، هره بويه له
 كوتايى دوعاكه يدا وتى: **﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾** ۲
 سوپاس بقره خودايه كه به پيرى نيسماعيل و نيسحاقى به من به خشيوه. پهروهردگارم نزاى نزاكار
 ده بيبستى. پاشان خوداى مه زن نه فرمويت: **﴿وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ
 فَأَمَّتَهُ قَيْلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾** وه پوزى خه لگه كه يشى بده له به رو بووم و ميوه هات
 نه وانهيان كه به روايان به خودا و به پوزى دوايى ههيه، خودا فرموي: نه وهش بيى به روايى واده كه كم
 سه رده ميكي كه م رايبويزى، نه وسا به ره و نازارى تينى ناگرو چاره په شى به ريكي ده كه كم، ناي چ
 ناكام يكي خرايه. نيبنو جه رير ريوايهتى كر دووه له نوبه ي كوپى كه عبوه نه لئيت: **﴿قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأَمَّتَهُ
 قَيْلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾** فرموي: نه وهش بيى به روايى واده كه كم سه رده ميكي كه كم
 رايبويزى، نه وسا به ره و نازارى تينى ناگرو چاره په شى به پزي ده كه كم ناي چ ناكام يكي خرايه. نه وه
 قسه ي خوداى گوره هيه ۴. نه مهش قسه ي مواهيد و عيكره مهيه ۵. وه نيبنو نه بيى حاتهم ريوايهتى
 دكر دووه له نيبنو عه باسه وه له مه دا كه خوداى مه زن نه فرمويت: **﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ
 الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾** نهى پهروهردگارى من! نهم شاره بيوهى بهيله و پوزى خه لگه كه
 بده له به رو بووم و ميوه هات نه وانهيان كه به روايان به خودا و پوزى دوايى ههيه. نيبنو عه باس نه لئيت:
 نيبراهيم تايه بهتى كرديوو به وانته وه كه خاوه نباوه من، خه لگى بيباوه پى لي جيا كرديوه وه. خوداى

۱ مسلم/۹۸۹/۲.
 ۲ ابراهيم ۳۵.
 ۳ ابراهيم ۳۹.
 ۴ الطبري ۵۳/۳ ص ۱۰۱.
 ۵ الطبري ۵۴/۳.

گورده نه وهی ناردده خواروه وه فرموی نه وانهش که خوانه ناسن هر پوزیان پینه دم، نایامن کسی دروستکه م پوزی نه دم؟ واده که م ماوه یه کی که م پابوین پاشان به ره و نازاری ناگرو چاره پره شی به پتی ده کم، نای چ نا کامیکی خرابه^۱. پاشان نبینو عه باس نه م نایه ته سی خوینده وه که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿كَلَّا نُمَدِّهُ هُوَ لَا وَهَتْوُلَا مِنْ عَطَا رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءَ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾^۲ مه موولایان چ نه وان و چ نه مانه له خه لاتی په روه ردگارت بییه ش ناکهین، خه لاتی په روه ردگاری تو هیچ پیکری لی نیه. نبینو مه رده وهی پیوایه تی کردوه. وه پیوایه ت کراوه له عیکره مه و مواهیدیشه وه هر به و جزه. نه مه وه ک نه و نایه ته وایه که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَقْتُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾^۳ متع فی الدنیا نمر ایلتنا مرجعهم نمر نذیقهم العذاب الشدید بما كانوا یفکرون^۴ نه وانهی درو بق خوا هه لده به ستن بزگار نابن پابواردنیکی که م له دونیادا، له دوایدا ده که پینه وه بولامان له پاش نه وه سزای نرد توندیان نه دین به هوی نه وهی که بپوایان نه هینا. وه نه فرمویت: ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِنَّنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنذِرُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾^۵ نعیعهم قلیلاً ثم نضطرهم إلى عذاب غلیظ^۶ هر که س بیباوه پ بوو، با بی بیباویه که سی خه فته بارت نه کا، مه مو دینه وه لای خومان، نه وس ناگاداریان ده کهین که چیان کردوه، خودا ناگای له پازی دلانه واده کهین که می پابوین، پاشان ناچار به ره و نازاری دژواریان پاده کیشین. وه نه فرمویت: ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِسُورَتِهِمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾^۷ ولیسوتهم آتوا وسررا علیها یترکون^۸ و زحرفاً وان کُل ذلك لما متع الحیوة الدنیا والأخرة عند ربك للمتقین^۹ خونه که ر بپیار وانه بوایه، نابی مه ردم یه ک تیره بن، وامان ده کرد میچ و بان و پله کانی ماله کانی نه وانهی خوانه ناسن له زیو بوایه و به پله کانی زیزدا سه ریان که ون مه مو ده رگای ماله کانیشیان له زیو بوایه و له ته ختی زیوینم ده دانی، که له سه ریان پال ده نه وه شتی تری مه مه رهنگیش، گشت نه مانه هر بق خوشگوزه رانی ژینی نه م دونیان. مالی نه ولاش په روه ردگارت هر

۱ ابن ابی حاتم/۱/۳۷۷.
 ۲ الاسراء .۲۰.
 ۳ یونس ۶۹ - ۷۰.
 ۴ لوقمان ۲۲-۲۴.
 ۵ الزخروف ۲۳-۲۵.

بق نه وانهی داناوه که له خودای خویمان ده ترسن. پاشان خودای مه زن نه فرمویت: ﴿ثُمَّ اضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ نهوسا به ره و نازاری توندی ناگرو چاره په شی به پئی ده کم نای چ نه جامیکی خرابه. واته: دوی نه و پابوردنه که مهی دنیا به ره و سزای توندی ناگری ده بهین که چ شوینیکی خرابه. واته: خودای مه زن مؤله تیان نه دات و په تیان بق شل ده کا تا له پر ده یان گری و نقد به توندی سزایان نه دات. وه ک نه م نایه ته که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَكَأَنِّ مِنْ قَرِيْبٍ أَمَلْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ لَمَّا أَخَذَتْهَا إِلَى الْمَصِيرِ﴾^۱ به نقد شاران که ستمکار بوون مؤله تم دا و له پاشانا وه بهر توپهیی خوم خستن پاشه پوژیش هر بولای خومه. وه له هر دوو سه حیحه که دا هاتوو: هیچ که کسی له سر نازاری که بیستی پئی له خودا به نارام تر نیه. نه وانه خوانه ناسان مندالی بق داده نین. که چی نه و پوزیان نه دا و ته ندروستیان نه کا. وه هر له فرموده ی سه حیحا هاتوو: خودا مؤله تی ستمکار نه دات تا کاتی که گرتی له دهستی ده رناچی. پاشان نه م نایه ته ی خویند: ﴿وَكَذَلِكَ أَخَذُوا إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُمْ آيسٌ شَدِيدٌ﴾^۲ ناوایه غزه بی په روه ردگاری تو کاتی شارانی داده گری که خه لکه که ی ستمکارن نه و نازاره ی خودا دهیدا نقد به نازارو نقد دژواره.

دروستگردنی که عبه و پارانوه بو و مرگرتنی نه و کاره

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۱۳۷﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ له و کاته شدا که نیبراهیم و نیسماعیل بناغه ی ماله که ی خودایان به رزده کرده وه، ده یانوت: په روه ردگارمان، لیمان قبول که ی، تو هر خوت نقد بیسه ر و نقد زانای. په روه رینمان خوت و امان لیبه که تا سر به رفه رمانت بین و نه وه کاشمان و اراپیننه کره لیک بن له فرمانی تو ده رنه چن و پووشوینی تو په رستیمان نیشان ده و تو به مان لی قبول بکه، تو ی تو به قبول ده که ی و دلوفانی ﴿الْقَوَاعِدَ﴾ کوی (قاعدیه) بریتیه له کوله که و بناغه. خودای مه زن نه فرمویت: نه ی موحه مه د ﴿۱۳۸﴾! دروستگردنی که عبه وه بیر هوزه که ت بینوه که نیبراهیم و نیسماعیل سه لامی خویان لیبی پئی مه لسان و دیواره کانیا ن به رزده کرده وه ده یان ووت: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ

^۱ الحج ۴۸.

^۲ هود ۱۰۲.

أَلْمَلِئُ ﴿ په‌روه‌ردگارمان لی‌مان قبول بک‌ی، تو هر خۆت زۆر بی‌سر و زۆر زانای. قودتویی و که‌سانی
 تریش گن‌ی‌راویانه‌ت‌وه له‌ نوب‌یی و ئی‌بنو‌م‌س‌عوده‌وه که‌ هر‌دو‌کیان ده‌یان‌خو‌ین‌ده‌وه: ﴿وَإِذْ رَفَعُ إِبْرَاهِيمُ
 الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ يُقُولَانِ رَبَّنَا قَبَلْنَا بِرَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿ کات‌ی که‌ ئی‌براهیم و
 ئی‌سماعیل بنا‌غ‌ی‌ماله‌که‌ی‌خوایان به‌رز کرده‌وه ده‌یان‌وت: په‌روه‌ردگارمان لی‌مان قبول بک‌. تو هر
 خۆت زۆر بی‌سر و زۆر زانای. من‌یش ده‌ل‌یم: قسه‌کانیان د‌وای‌ئ‌وه ده‌بی‌ته به‌ل‌گه له‌سر ئ‌مه که
 ده‌ل‌ین: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِن دُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ﴿ په‌روه‌ردگارمان خۆت وامان لی‌ب‌که تا‌سر
 به‌رفه‌رمانت بین، نه‌وه‌کاشمان و‌را‌بی‌ته‌ک‌ومه‌ل‌یک بن له‌ فه‌رمانی تو ده‌رنه‌چن. ئ‌وان له‌وکاته‌دا خه‌ریکی
 کاری چاک بوون، دا‌وایان له‌خودای‌گه‌وره ده‌کرد که‌ل‌ییان قبول بکا. وه‌ک ئی‌بنو‌ئ‌بی‌حاتم‌پ‌ی‌وایه‌تی
 کرد‌وه له‌ وه‌ب‌ی‌ک‌وب‌ی‌وه‌رده‌وه که‌ ئ‌م‌ئ‌ایه‌ته‌ی‌خو‌ین‌ده‌وه: ﴿وَإِذْ رَفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ
 وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا قَبَلْنَا بِرَبِّكَ ﴿ کات‌ی که‌ ئی‌براهیم و ئی‌سماعیل بنا‌غ‌ی‌ماله‌که‌ی‌خو‌دایان به‌رز کرده‌وه ده‌یان
 وت: په‌روه‌ردگارمان لی‌مان قبول بک‌، تو هر خۆت زۆر بی‌سر و زۆر زانای. پاشان ده‌گ‌ریا و ده‌ی‌بوت:
 ئ‌ی‌خه‌ل‌یلی‌په‌حمان! تو بنا‌غ‌ی‌ماله‌که‌ی‌په‌حمان به‌رز ده‌که‌ی‌ته‌وه، ده‌ترسی له‌وه‌ش که‌ ل‌یت قبول
 نه‌کا. ئ‌مه‌یش وه‌ک‌خودای‌گه‌وره با‌سی‌حالی‌خاوه‌ن‌با‌وه‌ره‌پاک و د‌لس‌ۆزه‌کان ده‌کا و ئ‌ه‌فه‌رمو‌یت:
 ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا ﴿ ئ‌ه‌وان‌ی‌هر‌چی‌له‌پ‌ئ‌ی‌خودا به‌خ‌ش‌ی‌ویانه‌هر ده‌ب‌یه‌خ‌شن له‌زه‌کات و خ‌یزو
 ب‌یر ﴿وَقُلُوبِهِمْ وَجَلَةٌ ﴿ ده‌کانیان ده‌له‌رزئ‌، واته: ده‌ترسن که‌ ل‌ییان وه‌رنه‌گ‌ریئ‌. وه‌ک له‌فه‌رموده‌ی
 سه‌ح‌ی‌ح‌ا‌هات‌وه له‌عائ‌یشه‌وه په‌زای‌خو‌ای‌ل‌ی‌ب‌ی‌له‌پ‌ن‌غه‌م‌به‌ری‌خوداوه ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ كَاذِبُونَ
 به‌وزانه‌د‌یت. بو‌خاری‌پ‌ی‌وایه‌تی‌کرد‌وه له‌ئی‌بنو‌عه‌باس‌وه په‌زای‌خوایان ل‌ی‌ب‌ی‌ئ‌ه‌ل‌یت: یه‌که‌م که‌سئ‌
 که‌پشت‌و‌ئ‌ینی‌له‌پ‌ن‌شا به‌ست‌وه له‌ژان‌دا‌دایکی‌ئی‌سماعیل‌بو‌وه. پشت‌و‌ئ‌ینی‌کی‌به‌ست‌تا‌شو‌ئ‌نه‌واری
 خۆی‌بس‌ر‌پ‌ته‌وه له‌ساره، پاشان ئی‌براهیم‌ئ‌وی‌به‌منداله‌که‌یه‌وه ئی‌سماعیل‌ه‌ینا که‌شیری‌پ‌ئ‌ته‌دا، تا
 له‌لای‌به‌یت‌دا‌ین‌ی‌له‌لای‌ده‌و‌ح‌ده‌له‌سر زه‌م زه‌م له‌لای‌سه‌ره‌وه‌ی‌مزگه‌وت‌دا(که‌عه‌دا) له‌وکاته‌دا
 ه‌یچ‌که‌س له‌مه‌که‌دا نه‌بوو، ئ‌او‌یشی‌هر‌تیان‌بوو، ئ‌اله‌و‌یدا‌دایان، توره‌که‌یه‌کی‌بۆ‌دانان که‌خورم‌ای
 ت‌یدا‌بوو. ده‌فر‌ئ‌یک‌یش‌کونه‌یا‌جه‌وه‌نه‌که‌ئ‌وای‌ت‌یدا‌بوو. پاشان ئی‌براهیم‌به‌ره‌و‌ئا‌گه‌ر‌اپه‌وه، دایکی
 ئی‌سماعیل‌شو‌ئ‌ینی‌که‌وت‌و‌تی: ئ‌ی‌ئی‌براهیم! بۆ‌کو‌ئ‌ده‌چی‌و‌ئ‌یم‌ت‌له‌و‌ش‌ی‌وه‌دا به‌جئ‌ه‌یش‌ت‌که

۱ القرطبی ۱۳۶/۲ ص ۱۰۲.

۲ ابن ابی حاتم ۲۸۴/۱.

هیچ کس و هیچ شتیکی تیدانیه؟ چند جاریّ نه‌می پیوت، به‌لام ئیبراهیم هرلای لیینه‌کرده‌وه تا گیشته‌لای سه‌نیه که‌نه‌یان ده‌بینی، روی کرده به‌یتو پاشان به‌م دوعایه ده‌ستی کرد به‌پارانه‌وه و هر دو ده‌ستی به‌رزکرده‌وه و تی: ﴿رَبَّنَا اِنِّیْ اَسْکَنْتُ مِنْ دُرَّتِیْ بِوَادِ عَیْرِ ذِی زَرْعٍ عِنْدَ بَیْلِکِ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ اَفْعِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِیْ اِلَیْهِمْ وَاَرْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ یَشْكُرُوْنَ﴾^۱

په‌روه‌دگاری هم‌مولامان! من له‌ناو شوینیکی قافر له‌په‌نا مالی پیروزت یه‌کی له‌ من‌داله‌کانم نیشته‌جی کرد، په‌روه‌دگارمان بؤنه‌وه که نوپژ بگن، ده‌سا توش کاری و ابکه خه‌ک به‌دل خوژی بوین، له‌ بژیویش به‌شیان بده، به‌لکو شوکری تو بگن. ئیتر دایکی ئیسماعیل شیری ئه‌دا به‌ ئیسماعیل و له‌ و ناوی ده‌خوارده‌وه، تا هرچی ناو بوو له‌ده‌فره‌که‌دا ته‌واو بوو، خویشی و کوپه‌که‌یشی تینویان بوو، سه‌یری من‌داله‌که‌ی ده‌کرد وه‌ک له‌ گیانداندا بیټ و ابوو، پؤشت و پئی ناخوش بوو سه‌یری بکا، سه‌فای بینی که‌نزیکترین کیو بوو له‌ و شوینه‌دا لئی چووه سه‌ری و پاشان پرووی له‌ شیوه‌که کرد، سه‌یری ده‌کرد نایا که‌سی هه‌یه تا چاوی پئی بگوئی، که‌سی نه‌بینی، له‌سه‌فا هاته‌ خواره‌وه تا گیشته شیوه‌که، کراسه‌که‌ی به‌رز کرده‌وه، پاشان وه‌ک که‌سیک به‌په‌له‌ به‌وشا شیوه‌که‌ی بری، تا گیشته مه‌روه له‌سه‌ری وه‌ستا، سه‌یری کرد نایا که‌سی هه‌یه تا چاوی پئی بگوئی، که‌سی نه‌بینی. حه‌وت جار به‌وکاره هه‌لسا ئیبنو عه‌باس نه‌لئیت: پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فرموی: له‌به‌ر ئه‌وه‌یه خه‌لکی په‌له‌یان کردوه(سه‌می) له‌ نیتواناندا. کاتی که‌چووه سه‌ری مه‌روه گوئی له‌ ده‌نگی بوو، به‌خۆی ووت: بی‌ده‌نگ به، پاشان گوئی گرت، دیسان گوئی لئی بوو، و تی: گویم لئیت بوو، ئه‌گه‌ر توانای یارمه‌تیت هه‌یه، له‌په‌ر فریشته‌یه‌ک له‌وشوینه‌ی زه‌مزه‌مدا په‌یدا بوو، به‌پاژنه‌ی ده‌گه‌را، یان و تی: به‌ه‌ردوو باله‌که‌ی. تا ناو ده‌ره‌کوت: وای ده‌کرد ده‌وری بگری به‌ده‌ستی ناوای لیته‌کرد، ده‌یویست شوینی بؤبکا له‌وجیگی خؤیدا، که‌چی ناوه‌که هر هه‌لده‌قولاً دواى ئه‌و چالپؤکردنه‌ش. ئیبنو عه‌باس نه‌لئیت: به‌ربه‌زه‌یی خودا که‌وی دایکی ئیسماعیل ئه‌گه‌ر وازی له‌ زه‌مزه‌م به‌یتنايه یان فرموی: ئه‌گه‌ر شوینی نه‌کردایه بؤ ناوه‌که، زه‌م زه‌م ده‌بوو به‌کانیه‌کی ناو له‌به‌ر پؤشتوو. و تی: ناوی خواره‌وه‌و شیریشیدا به‌ من‌داله‌که‌ی، فریشته‌که پئی ووت: ترسی له‌ناوچوونت نه‌بی، بیگومان نالیره‌دا مالکی خودا هه‌یه، ئه‌ من‌داله و باوکی دروستی ده‌کن. خودا خه‌لکی خۆی له‌ناو نابات. ئه‌وکاته به‌یت له‌زه‌وی به‌رز بوو وه‌ک ته‌پؤلکه‌یه‌ک، لافا لئی ئه‌دا لای راست و لای چه‌پی پاده‌مالی. هر به‌وه جوړه بوو تا ده‌سته‌یه‌ک له‌ جوړه به‌لایاندا تیه‌په‌ی، یان خیزانیک له‌ جوړه له‌ پنگی که‌دائه‌وه له‌خواری مه‌که‌وه دابه‌زین، هه‌ندی بالنده‌یان بینی به‌ویدا ده‌سوپانه‌وه. وتیان: ئه‌م بالنده‌نه به‌سه‌ر ناودا ده‌سوپانه‌وه، ئه‌وه‌ی

نيمه شاره زاي بين له و شيوه دا ناو نه بووه، كه سي يان دووكه س بنځين، كاتيكيان زاني نه وه ناوه، كه پانه وه و ه والي نه و ناوه يان پيدان، به ره و ناوه كه چوون وتي: دايكي نيسماعيل له لاي ناوه كه دا بوو، وتيان: پيمان پيئنه دهيت له لاي تودا نيمه ش ده به زين؟ وتي: به لي به لام هيچ هه قتيكتان به سر نه و ناوه نيه كه لامانه، وتيان: به لي. نيبنو عباس نه لئيت: پيغه مبر (ﷺ) فرموي: كه دايكي نيسماعيل نه وه دي، حهزي له ناوه دانني ده كرد، نه وانيش دابه زين و نارديان بولاي كه س و كاربان و نه وانيش له كه ليان مانه وه، كه سي وايان تيدابوو خاوهن خيزان و مال و مندال بوو. نم منداله بووه لاوو له وان فيري زماني عه ره بي بوو، پزيان ليده گرت و سه رنجيان پاكيشابوون كه گوره بوو زنيكيان له خويان كرده هاوسه ري. دايكي نيسماعيل كچي نو اي كرد. نيراهيم هات تا به جيماره كاني خوي به سر بكا ته وه. نيسماعيل نه دي. له ژنه كه ي پرسى ده رياره ي، نه ويش وتي: ده رچووه شتيكمان بؤ په دا بكا. پاشان ده رياره ي گوزه ران و حاليان لئي پرسى، وتي: نيمه ش مروقين، نيمه زؤر له ته ننگانه و ناره حه تيان، بي زاري خوي بؤ ده ريږي. نيراهيم وتي: كاتي ميژده كه ت هاته وه سه لامى پيښگه يه نه و پي بلي: لاشيپاني ده رگا كه ي بگوريت. كاتي كه نيسماعيل گه رايه وه، وه كه نه وه هه ستي شتيكي كردي وتي: ناي ايا هيچ كه سي هاتو ته لاتان؟ وتي: به لي، پياويكي به ته من هات لامان، ناواو ناوا بوو، ده رياره ي تو لئي پرسين منيش بؤم باس كرد، لئي پرسيم گوزه رانتان چونه؟ منيش بؤم باس كرد كه زؤر له ناره حه تي و ته ننگانه داي نيسماعيل وتي: ناي ايا هيچ راسپارده يه كي پيكردي؟ وتي: به لي، فرماني پيكرم كه سه لامت پيښگه يه نم و ده يوت: لاشيپاني ده رگا كه ت بگورې، وتي: نه وه باوكم بووه، فرماني پيداوم كه لئيت جيا بيمه وه، بچوره وه لاي كه س و كارت، ته لاقى داو ژنيكي تري ليخواستن. چه ندي خودا ويستي لي بوو نيراهيم مايه وه پاشان هاته وه بولايان ديسان نيسماعيل نه دي، چوه لاي خيزانه كه ي و ده رياره ي نيسماعيل لئي پرسى، وتي: چوه ته ده روه شتيكمان بؤ په يدا بكا، نيراهيم وتي: نيوه چونن؟ پرسيا ري ده رياره ي ژيان و حاليانى ليكرد، ژنه كه وتي: نيمه زؤر باشين و ژيانمان خو شه و سوپاسى خوداي مه زني كرد، وتي: چي ده خون؟ ژنه كه وتي: گوشت ده خون، وتي: نه ي خوارنده وتان چيه؟ وتي: ناوه، نيراهيم وتي: نه ي خودايه! پيت و به ره كه ت بخره گوشت و ناويان. پيغه مبر (ﷺ) فرموي: له و سه رده مه دا دانه ويژه يان نه بوو، نه گه ر بيان بوايه دوعاي بؤ ده كردن تييدا، كه خودا پيت و به ره كه تي تيخات. جا نم گوشت و ناوه هه ردووكيان به ته نيا بؤ كه س مايه ي له شساغي نيه بؤ خه لكى مه ككه نه بيت. نيراهيم وتي: كاتي هاوسه ره كه ت هاته وه سه لامى پي بگه يه نه، فرماني پيښه لاشيپاني ده رگا كه ي قايم بكات، كاتي نيسماعيل هاته وه، وتي: ناي ايا هيچ كه سي هاتو ته لاتان؟ ژنه كه وتي: به لي، پياويكي گه وره ي شيوه شيرين هاته لامان، هات به وه سفيا، ده رياره ي تو لئي پرسيم منيش بؤم باس كرد، پرسيا ري ليكرم كه ژيانمان چونه؟ منيش بؤم باس كرد

که زور چاکين، نيسماعيل وتی: هيچ پاسپيٽريه کي کردی؟ وتی: بهائی، نو سه لامي ليکړدی فرمانيشي پيکرويت که لاشيپاني ده گاکت قايم بکي. وتی: نه وه باوکم بووه تو لاشيپاني ده رگاگای فرماني پيداوم که بت هيڼمه وه. پاشان نه وهی خودا ويستی ليبي له لايان نه مایه وه، واته: ماو هيك به جيی هيشتن. پاشان دواي نه وه هاتوه، نيسماعيل خريکي چاکردنی تيريکي خوی بووله ژير ده وحدا له نزيکي زه زهدا کاتي که چاوی پيی که وت له بيري هلساو نه وهی باوک بؤ کوپي ده کا و نه ویش کوپ بؤ باوکي ده کا کرديان. پاشان وتی: نهی نيسماعيل خودا فرماني پيکرووم به شتی، نيسماعيل وتی: نه وهی په روه ردگار فرماني پيداوی بيکه، وتی: هاوکاريم ده که ی؟ نيسماعيل وتی: بيگومان هاوکاريت ده که م، وتی: په روه ردگارم فرماني پيکرووم که ليږده مالک دروست بکه م، هيماي کرد بؤ ته پوڼگه يکي به رز و نه وهی به دهوری دايه. وتی: ناله ويډا بناغهي مالي خودايان به رز کرده وه. نيسماعيل به ردي ده هيټا و نيبراهيميش دروستی ده کرد، تا نه و کاته ی خانووه که به رز بوه وه، نيچا نيسماعيل نه و به رده ی هيټا و بؤی داناو له سهری وهستا، نه و دروستی ده کردو نيسماعيليش به ردي نه دا به ده ستيه وه هه ردو کيان ده يان ووت: ﴿رَبَّنَا قَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ په روه ردگارمان ليټمان قبول بکي، تو هر يو خوت زور بيسه رو زور زانای. وتی: هه ربه و جوړه خريکي دروستکردنی بوون تا به دهوری به يتا ده سوپانه وه ده يان ووت: ﴿رَبَّنَا قَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ په روه ردگارمان ليټمان قبول بکي، تو هر يو خوت زور بيسه رو زور زانای.

باسی دروستکردنی که عبه له لايه ن قوره يشه وه دواي نيبراهيمی خه ليل به ماو هيكی دورو

دريژ، پيش رهوانه کردنی پيغه مبهري ﴿﴾ به پيټنج سال

پيغه مبهري خودا ﴿﴾ له دروستکردنی که عبه دا به ردي له گه لا ده گواستنه وه له و کاته تا مکه نی سی و پيټنج سال بوو. موحه مدهی کوپي نيسحاق کوپي يه سار له سپره ته که يدا نه ليټ: کاتي ته مهنی پيغه مبهري مه زن گه يشته سی و پيټنج سال، قوره يشيه کان کوپونه وه تا که عبه دروست بکه نه وه، زور به لايانه وه گرنک بوو دروستی بکه نه وه، به لام ده ترسان له پوخانی، ديواره کانی به نه ندازه ی بالا به رز بوو، ده يان ويست به رزي بکه نه وه و به چاکي سهری بگرته وه، چونکه چنه که سی گه نجينه که ی که عبه يان دزی بوو که له ناو بيريکدا بوو له ناو که عبه دا نه و که سه ی گه نجينه که ی لا نو زرايه وه ناوی دوه يک بوو که مولای به نی موله يی کوپي عمر بووله خوزاعه قوره يشيه کان ده ستیان پری. به لام هندی له خه لگی پايان و ابوو که چنه که سی دزيويانه و له لای دوه يک دايان نابوو. ده ریا که شتيه کی پامالی بوو بؤ جدده که شتيه که هی بازگاننکی پومی بوو، تيک شکابوو، ته خته که يان هيټا و ناماده يان کرد تا سهری که عبه ی پيټگرن، له مه که که دا پياوړیکی دارتاشی قيبتي ليټيوو، له سهر نه وان چاکردنه وهی

ته ختکه کی گرتہ ئه سئوی خوی، مارئک هه بوو له بیره که دا هاته دهره وه، هه رچی دیاریه ک ئه و پۆزه به ئیترایه له وی داده نزا، ئه م ماره له سه ر دیواری که عبه خوی مه لاس دابوو، له به ر ئه وه لئی ده ترسان، چونکه هه رکه سی لئی نزیك بوايه ته وه مه گین ده جوولایه وه و خوی بانده دا و ده می ده کرده وه، ئه وانیش زۆر لئی ده ترسان^۱. پۆزئک ئه و ماره ده می له سه ر دیواری که عبه بوو، وه ک جارانی پێشوو، خودا بالنده یه کی نارد هه لی گرت و بردی، قورپه ش وتیان: ئیتمه ده خوازین که خودای مه زن لیمان رازی بی له وه ی ویستمان پئی هه لسین، هۆکاری چاکمان هه یه و ته خته شمان هه یه و خودایش له ماره که پاراستنی، کاتی که هاته سه ر ئه وه بیروختین و دروستی بکه نه وه، ئه بو وه هبی کوپی عمه ری کوپی عائیژ کوپی عبیدی کوپی عیمه رانی کوپی مه خزوم، به ردیگی له که عبه هه لگرت له ده سستی که وته خواره وه، به رده که ی گه پانده وه شوینی خویی و وتی: ئه ی خه لکی قورپه ش! له دروستکردنیدا هه یچ مالئیکی خۆتانی تیا خه رچ مه کن پاک نه بی، مالئ له هه قی داوین پیسیدا وه رگیرایی مه یخه نه ناوی، مامه له ی سوذ خۆریشی تیه خه ن، وه مالئیکیش به نا هه ق له خه لکی وه رگیرایی هه ر خه رچی مه کن تیدا. ئیبنو ئیسه ق ئه لیت: خه لکی ده لئین: ئه مه قسه ی وه لیدی کوپی موغه یه ری کوپی عبه دلایی کوپی عمه ری کوپی مه خزومه^۲. وتی: پاشان قورپه ش که عبه یان به ش به ش کرد، که رتی ده رگایان دا به به نی عبیدی مه ناف و زه هرو ئیوانی پوکنی ئه سوهد و پوکنی یه مانی دا به به نی مه خزوم و چه ند تیره یه کی عه ره ب که خۆیان دایه پال ئه وان. پشتی که عبه شیان دا به به نی جه ماح و سه هم، وه که رتی به رده که شیان دا به به نی عبوداری کوپی قوسه یی و به نی ئه سه دی کوپی عبه دلوزای کوپی قوسه ی، وه به نی عبه دی کوپی که عب کوپی لوئه ی که حه تیه م پاشان خه لکی له پوخانه که ی ترسان و لئی دورکه وتنه وه. وه لیدی کوپی مه غه یه ره وتی: من له پێش ئیوه ده ست به پوخانی ده که م. پاشان پاچی هه لگرت و له سه ری وه ستا وتی: ئه ی خودایه! نیازی خراپ نه ی، ئه ی خودایه! جگه له چاکه هه یچ نیازیکی ترمان نه ی. پاشان له لای هه ردوو پوکنه که وه ده سستی کرد به پوخاندنی، خه لکی ئه و شه وه چاوه پوانیان کردو وتیان، ده خایه نین ئه گه ر توشی بوو، ئه و ئیتمه هه یچی تری لیتا پوختین و وه ک خوی ئیده که ی نه وه که چۆن بووه، خۆ ئه گه ر توشی هه یچیش نه هات، ئه وه خودا له وه رازی کردمانه. وه لید ئه و شه وه هه ریه رده وام بوو له سه ر کاره که یی و هه ر خه ریکی پوخاندن بوو، خه لکیش له گه لی ده یان پوخاند، تا هه موویان پوخاند و گه یشتنه سه ر بناغه، ئه و بناغه ی که ئیبراهیم لئی دابوو سه لامی خوی لئی ده ستیان برد بۆ چه ند به ردیگی سه وز وه ک دوان چوبن به ناو یه کدا، وتی: هه ندی له وانه ی

^۱ کیف سرقوا کنز الکعبه ما دامت الحیه قد کانت فی هذا الحال؟ واته: چۆن ئه و گه نجبه ی که عبه یان دزی که ئه و ماره به و شیوه یه بووه؟

^۲ ابن هاشم ۲۰۴/۱ ص ۱۰۴.

فرمودہ پیوایت دہکن، بڑیان گڑپاموہ کہ پیوئی لہ قورہیشیہکان لہو کہ سانی کہ دہیان پوخاند نویل بان پیکیکی برده ناو دووہرد بڑنوہوی یہ کیکیان ہلکنی کاتی کہ برده کہی جولاند. مہککہ ہموی کہوتہ جولہ. نیرت وازیان لہو بناغہ یہ ہینا.

ناکوکی لہ سہر بہرہدہ ریش و (العجر الاسود) دادوہری موہمہدی کوری عبداللہ (ﷺ) بہ دادوہریہ کی ریک و راست بڑیان

نینو نیسحاق ٹہٹیت: پاشان ہوزہکانی قورہیش بہردیان کز کردہوہ بڑ دوستکردنی، ہموی بڑخوی بردی کڑہ کردہوہ. پاشان دہستیان دایہ دوستکردنی تا دیوارہ کہ گیشتہ شوینی پوکنہ کہ واتہ: برده پہشہ کہ کوتنہ کیشہ تیدا، ہر ہوزیک بڑخوی دہویست برده کہ بخاتہوہ جینی خوی بہتہنیا، تا وای لہات کہوتنہ کیشہو ناکوکی و خویان بڑ شہ نامادہ کرد، بہنو عبدداردہ فریکیان ہیناکہ پریو لہخوین، پاشان پیمانیاں لہگل یہ کتر بہست کہ خویان و بہنی عہدی کوری کہعبی کوری لوئی لہسہر ٹوہ بمرن. دہستیان خستہ ناو ٹوہ خوینہ کہ لہناو ٹوہ دہفردا بوو ناویان نا (لقة الدم) قورہیش بہو شیوہیہ تا چوار شوہ یان پینچ شوہ مانہوہ. پاشان لہمزگہوت کڑبوونہوہ، کہوتنہ پوینو وتوویدکردن، ہندی لہوانہی کہ ٹہلی پیوایتن وتویان کہ ٹہبو ٹومہیہی کوری موغہیریہ کوری عبدوللای کوری عہمری مہخومی، لہو سہر دہمہدا لہہموویان بہتہمن تر بوو لہناو قورہیشدا. وتی: ٹہی خہلکی قورہیش! لہناو خوتاندا ہریار بدن لہسہر ٹوہوی کہناکوکن لہسہری، ہرکہسہ لہم دہرگاوہ ہاتہ ناو ٹہم مزگہوتہ دادہوہری بکا لہ نیوانتاندا دہریارہی، ٹہوانیش پازی بوون، یہکہم کہسہ کہہاتہ ژورہوہ پیغہمہری خود (ﷺ) بوو کاتی کہچاویان پیی کہوت وتیان: ٹہمہ ٹہمینہو پیی پازین، ٹہمہ موہمہدہ (ﷺ) کاتی کہگیشتنہ دانانی برده کہ ہوالیان پیدا، پیغہمہر (ﷺ) فرموی: پؤشاکیکم بڑینن، بڑیان ہینا، برده پہشی ہلگرت و بہدہستی خوی داینا تیدا، پاشان فرموی: ہر ہوزیک چمکی ٹہم پؤشاکہ بگری پاشان ہموی بہرزی بکہنہوہ، ٹہوانیش بہرزیان کردہوہ تا نزکی شوینہکیان کردہوہ، پیغہمہر (ﷺ) بہدہستی خوی ہلی گرت و لہجینی خوی دایناپہوہ و پاشان دیواریان لہسہر کرد، قورہیشیہکان لہ پیش ہاتنی نیگادا بڑی ناویان لینابو ٹہمین دوی ٹوہ کہخانوہکیان تہواوکرد بہو شیوہی کہ خویان ویستیان زویہیری کوری عہبدلومتہلیب دہریارہی ٹہو مارہی کی قورہیش ٹہترسان لئی لہ دوستکردنی کہعہدا وتی:

عجبت لما تصوبت العُقاب
 و قد کانت یكون لها کشیش
 إلی الثعبان وھی لها اضطراب
 و أحياناً یكون لها وثاب

إذا قمنا إلى التأسيس شدت
فلما أن خشينا الرجز جاءت
فضمها إليها ثم خلت لنا
فقمنا حاشدين إلى بناء
غداة نرفع التأسيس منه
أعز به المليك بني لؤي
وقد حشدت هناك بنوعدي
فبوأنا المليك بذاك عزاً

تُهَيَّبنا البناء وقد تهاب
عقاب تتلطب لها انصباب
البنيان ليس له حجاب
لنا منه القواعدُ و التراب
وليس على مسوينا ثياب
فليس لأصله منهم ذهاب
و مرةً قد تقدمها كلاب
عند الله يُلتمس الثواب

عەبدوللای کۆری زوبەیر کە عەبەئ دەرۆستکردووە بە وشێوەی کە پێغه مبهردی خودا (ﷺ) و یستویهتی

ئیبینو ئیسحاق ئەلئیت: کە عەبەئ پیرۆز لە سەردەمی پێغه مبهردا (ﷺ) هەژدە زیراع بوو. ئەوسا بە قەباتی دادەپۆشرا، پاشان بە بوورد دادەپۆشرا. وە یەکەم کەسێ کە بە دەبیاچ دادپۆشی حەجایی کۆری یوسف بوو. منیش دەلئیم: هەر بە وشێوەیە کە عەبەئ پیرۆز مایەو، تا لە سەرەتای میرنشینی عەبدوللای کۆری زوبەیردا سوتا. نوای سالی شەست لە کۆرتایی فەرمان پەوایی یەزیدی کۆری مەعاریەدا، کاتێ کە گەمارۆی عەبدوللای کۆری زوبەیراندا لە وکاتەدا عەبدوللای کۆری زوبەیر پوخاندی و خستییەو سەر زەوی لە سەر بناغە کە ئیبراهیم سەلامی خوای لیبیی دروستی کردووە بەردە کە تیا دانایەو، دەرگایەکی لە رۆژ هەلات و دەرگایەکی لە رۆژئاواوە چەسپابوون بە زەمینەو بۆ دانا. وە ک چۆن لە پوریەو عائیشەئ دایکی مسولمانان پەزای خوای لیبیی ئەوێ بیستبوو لە پێغه مبهردی خوداوە (ﷺ)، لە فەرمان پەوایی هەر بەو وشێوەیە مایەو تا ئەو کاتەئ کە حەجج کوشتی. حەجج بە فەرمانی عەبدولمەلیکی کۆری مەروان مائی خودای وە ک جاری پێشوو ئی کردووە، موسلیم پریوایەتی کردووە لە سەحیحە کەیدا لە عەتاو ئەلئیت: کاتێ مائی خودا لە سەردەمی یەزیدی کۆری مەعاریەدا سوتا کاتێ کە خەلکی شام هێرشیان کردە سەری، ئەوێ کە پوی داو بە سەری هات عەبدوللای کۆری زوبەیر وازی لیبینا تا کاتێ خەلکی هاتن بۆ حەج و یستی هەلیان بنیّت و کۆریان بکاتەو بۆ سەر خەلکی شام، کاتێ کە خەلکە کە هاتن وتی: ئەئ خەلکینە! بۆچونی خۆتانم بۆ باس بکن دەریارەئ کە عەبە ئایا بیروخینم یان ئەوێ تێک چوو چاکێ بکەموه؟ ئیبینو عەباس ئەلئیت: من پاریوچونی خۆم هەبوو دەریارەئ، من پام وابوو ئەوێ تێکچوو چاک بکرتتەو واز لە بەیت و ئەو بەردانە بینئ لە سەرەتای مسولمان بوونی خەلکەو، لە سەرەتای هاتنی پێغه مبهردەو (ﷺ) بوون عەبدوللای کۆری زوبەیر وتی:

ئەگەر كەس ئىكەن مالهەكەى بسوتى بە تازە كۆردنەوەى نەبىت پازى نەبىت خۆ ئەمە مالى
 پەرۋەردگار شىتەنە، من سى پۇژ لەسەر يەك (ئىستىخارەى) خۆم دەكەم، ئەوسا بېپارى خۆم ئەدەم.
 كەسى پۇژ تېپەرى، پاي ھاتە سەر ئەوە كە بېپوخىتى، خەلكى دەترسان لەوەى كە يەكەم كەس
 دەچىتە سەرى توشى بەلەيك بېى لەئاسمانەوە، تا پىاويك چوۋە سەرى، بەردىكى لىخستە خوارەوە،
 كاتى كەنەيان دى ھېچى توش بېى، ئەوانىش دەستىيان پىكردو ھەلىان تەكاند تا كە ياندەيانەوە
 سەرزەوۋى، عەبدوللاى كۆپى زوبەير كۆلەكەى ھىناو پەردەى پىدادان تا دىوارەكانى بەرز بوەوە،
 عەبدوللا وتى: من بېستومە لە عانىشەوە پەزەى خۆى لىبى دەيوت: پىئەمبەرى خودا (ﷺ)
 فەرموئەتى: ئەگەر خەلكى لە خوانەناسىوە نەزىك نەبوئەى، ئەوئەندەش پارەم نىە بۇ ئەم پۇژەم
 كەپتى دروست بىكەمەوە ئەگىنا پىنج بالە لەلاى (ھىجر) ەوە دەخستە سەرى، دەرگايەكەم بۇ
 دروستدە كۆرد كە خەلكى لىئەوەى چەنە ژورەوۋە دەرگايەكەش كە لىئەوەى چەنە دەرەوە، ئىنجا وتى: من
 ئەمقۇ ئەوئەندەم ھەيە خەرجى بىكەم، لە خەلكىش ناترسم، ئىتەر پىنج بالى لى (ھىجر) ئىسماعىل
 خستە سەرى و ھەلى كەند تا بناغەكەى دەركەوت، خەلك بىنيان و لەسەر ئەوە دىوارى دروستكۆرد،
 دىئىتى كەعبە ھەژدە گەزىوۋ، كاتى پانتايىبەكەى زىادكۆرد بەرزىەكەى بەكەم دەھاتە پىش چاۋ بۇيە دە
 گەزى خستە سەر بەرزىەكەى، دوو دەرگاشى بۆكۆرد، يەككىيان بۇ چوۋنە ژورەوۋە و ئەوۋى تريان بۇ
 ھاتنە دەرەوۋە كاتى كە ئىبىنو زوبەير شەھىد كرا ھەجاج نوسى بۇ عەبدولمەلىكى كۆپى مەروان و
 ھەوالى داىە و پىتى وت: كە عەبدوللاى كۆپى زوبەير بناغەى (بەيتى) دانائو پرس و پاي كۆدو بە پىاو
 ماقولانى مەككە. عەبدولمەلىك وتى: ئىئە لەگەل كارى نادروستى عەبدوللاى كۆپى زوبەيردا نىن،
 ئەوۋى لە بەرزىەكەى خستوئەتە سەرى ئەوۋە بېپارى لەسەر بەدە، ئەوۋەش لەسەر ھىجر خستوئەتە
 سەرى ەك خۆى لىبەكەرەوۋە و دەرگايەكەش داخە كە كۆدوئەتەوۋە، ئىتەر ھەجاج ھەلى ەشاندەوۋە و
 ەكو خۆى لىكۆردەوۋە^۱. نەسائىش رىوايەتى كۆدوۋە لىئەوۋە بە مەرفوعى^۲، بەلام بەسەرھاتەكەى باس
 نەكۆدوۋە فەرمودە پشتىگىرى لەو كارەى عەبدوللاى كۆپى زوبەير كۆدوۋە پەزەى خۆى لىبى ئەوۋە بوو
 كە پىئەمبەرى خودا (ﷺ) پىتى خۆش بوو بەلام ترسى لەوۋە ھەبوو كە ھەندى لەو خەلكە تازە
 مەسولمان و لە كۆفرەوۋە نەزىك بوون. عەبدولمەلىكى كۆپى مەروان ئاگادارى ئەوۋە نەبوو، كاتى كەبۇى
 دەركەت كە عانىشە پەزەى خۆى لىبى رىوايەتى كۆدوۋە لە پىئەمبەرى خودا (ﷺ) وتى: پىئەمان
 خۆش بوو وازمان لىبەھىناىە و بەماتەتەوۋە تىكەنمان نەداىە، ەك مەسولم رىوايەتى كۆدوۋە لە عەبدوللاى
 كۆپى عوبەيدەوۋە وتى: كرا بە نوئەنەر بۇ لى عەبدولمەلىكى كۆپى مەروان لەكاتى جىئىشىنىدا

^۱ مسلم ۹۷۰/۲ ص ۱۰۶.

^۲ التسانى ۵۱۸/۲ سە ھىجە.

عبدالمله لیک وتی: ئه ی ئه بو خو به ییب! وانا زانم عه بدوللای کورپی زویه یر له عانی شه ی بیستی، که وتویه تی له عانی شه م بیستوه. حاریس وتی: به ئی، من لیمه وه بیستوه، وتی: چیت لیبیستوه وتویه تی؟ وتی: عانی شه په زای خوی لیبی وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: بیگومان هژده کت که مته رخ میان کردوه له دروستکردنه وه ی ئه م ماله دانه گه ر له بت په رسته وه نزی که نه بونایه نه وه ی ئه وان وازیان لیبیناوه ته وایم ده کرد ئه گه ر هژده کت دوی من بویان په خسابا دروستی بکه نه وه، ساوهره نه وه ی ئه وان به جیبیان هیشتوه نیشانت بده م. که بینی نزی که ی حوت بال ده بوو. وه لیدی کورپی عه تا که یه کیکه له وانه پر وایه تی کردوه ئه مه ی لی زیاد کردوه. پیغه مبه ر (ﷺ) فرمویه تی: وه دوو ده رگام له سه ر ته ختی زه وی بۆ داده نا: یه کیکیان له پۆژه لاته وه نه وی تریان له پۆژئاووه، ئایا ده زانی هژده کت بۆچی ده رگا که یان به رز کردبوه وه؟ وتی: نه خیر، فرموی له بهر ده رخستنی توانا ده سه لاتی خویان، تا که سی نه چیته ناوی که خویان ئاره زویان لیبی نه بی، کاتی پیاوی بیویستایه بچیته ناوی، مۆله تیان ئه دا تا سه رده کوت تا کاتی نزی که بوو بچیته ناوی پالیان پیوه دهنه و ده کوت. عه بدوله لیک وتی: وتم به حاریس: تو لیت بیست ئاوی وت؟ وتی: به ئی، عه بدوله لیک ماوه یه ک گزچانه که ی له زه ویدا و پاشان وتی: پیم خۆش بوو وازم لیبه ئنایه له وه ی که گرتویه تیه نه ستوی.

حه به شه که عه به ی پیروز ده روختنی له نزی که هاتنی قیامه تا

له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه له ئه بو هوره یره وه نه لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: پیاوه قول باریکه که ی حه به شه که عه به ده روختنی. بوخاری و موسلیم ئه م فرموده یان پر وایه ت کردوه.^۱ وه له ئیبنو عه با سه وه له پیغه مبه ره وه (ﷺ): وه که ئه وه ئاگام لیبه تی پیاویکی په شه پیکانی بلاو کردوه ته وه به رد به به رد هه لی ده ته کینی. بوخاری پر وایه تی کردوه.^۲ ئیعامی ئه حمه د پر وایه تی کردوه له موسه نه ده که یدا له عه بدوللای کورپی عه مری کورپی عاسه وه په زای خوی لیبی وتی: بیستم له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئه یفه رمو: پیاوه قول باریکه که ی حه به شه که عه به ده روختنی و خشه که ی تالان ده کاو پۆشاکه که ی لیده کاته وه، وه که ئه وه یه که من سه یری ده کم، سه ر پوتاه وه یکی قاچ لاروخواره، به ییل و قازمه که ی لیبی ئه دات.^۳ (الغدغ) خوار بوونه وه یه له نیوان پیتی و لاقدا، ئه مه والله اعلم له دوی هاتنی یاجوج و ماجوج وه که له سه حیحی بوخاریدا هاتوه له ئه بو سه عیدی

^۱ مسلم ۹۷۱/۲ ص ۱۰۶.

^۲ فتح الباری ۵۳۸/۳، مسلم ۲۲۳۲/۴.

^۳ فتح الباری ۵۳۸/۳.

^۴ احمد ۲۲۰/۲.

خوددريوه په زای خوی لیبی وتی: پیغمبري خودا ﴿﴾ فرمویه تی: بیگومان دوی دهرچونی یا جوج و ماجوج هج و عمره ی بیت ده کریت^۱.

پارانه وی نبراهیمی خلیل سلامی خوی لیبی

خودای گوره باسی دوعاکه ی نبراهیم و نسماعیل ده کاو سلامی خویان لیبی نه فرمویت:

﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾^۱

په روه دگارمان! خوت و ابکه ی تاسه به رفهرمانت بین، نه وه شمان و اړابینه کومه لیک بن له فرمانی تو دهرنه چن و پتو شوینی تو په رستیمان نیشان بده و توبه مان لی قبول بکه، توی توبه قبول ده که ی و دلوفانی. ئینو جه ریر نه لیت: مه به ستیان نه وه بووه که گردن که چین بؤ فرمانت، هر گیز هیچ که س ناکه ی نه شهریکت له پرستن و گوپراپه لیتاو ته نیا هر تو ده پرستین^۲. عیکره نه لیت: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ﴾^۳ په روه دگارمان! خوت و ابکه تا سر به رفهرمانت بین. خودای مه زن فرموی: وام کرد ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾^۴ نه وه شمان و اړابینه کومه لیک بن له فرمانی تو دهرنه چن. خودای مه زن فرموی: وام کرد. نه م دوعایه له لایه نبراهیم و نسماعیله وه بووه، وه ک خودای گوره پیمان داده که ی نه له لایه ن عه بده له خوا ترس و خاوه ن باوره کانه وه له م نایه ته دا نه فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾^۵ نه وانه ش که ده لیتن: نه ی په روه دگارمان! زن و مندالی و امان پیببه خشه بینه مایه ی چا و پونیمان، بشمانکه پیشه و بؤ خوپاریزان. نه م نه ندازه یه له شرعدا پتی پیدراوه، چونکه له ته وای خوشه ویستی بنده کانی خودایه که له پشتی نه ودا که سانی پیدا بین که ته نیا خودا به پرستن و شریکی بؤ پیدا نه کن. هر بویه خودای گوره کاتی نه فرمویت به نبراهیم سلامی خوی لیبی ﴿إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾^۶ ده تکم به رینه ری خه لکی دنیا فرموی: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا قَالَ لَا يَنْتَهِ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾^۷ له نه وه کانیشم؟ فرموی: ستمکاران وه به ریه لیتن ناکه ون. نه مه یش نه وه یه که خودای گوره له نایه تیکی ترا فرمویه تی: ﴿وَاجْتَنِبْنِي وَوَقَى أَنْ تَعْبُدَ إِلَّاصْنَامًا﴾^۸ من و منداله کانیشم له بتپرستی دورخه وه. وه له سه حیچی

^۱ فتح الباری ۵۳۱/۲.

^۲ الطبری ۷۳/۳ ص ۱۰۶.

^۳ الفرقان ۷۴.

^۴ البقرة ۱۲۴.

^۵ ابراهیم ۲۵.

موسلیما هاتوره له ئبو هورهیره وه په زای خوی لیبی له پیغه مبهری خوداوه (ﷺ) فرمویه تی: کاتی که سیک مرد ده سبهرداری هموو کرداریک ده بیت، جگه له سی شت: خیزانیکی نه پراوه و برده وام، یا زانستیک که سودی لیببیریت، یان مندالیکی باشی هه بیت دعای خیری بق بکات^۱.

مانای دروشمه کان (المناسک)

﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ پێو شوینی تو په رستیمان نیشان بده. سه عدی کوپی مه نسور نه ئیت: عه قتابی کوپی به شیر له خوسه یفه وه له مواهیده وه نه ئیت: ئیبراهیم وتی: ﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ پێو شوینی خوا په رستیمان پیشان بده. جویره ئیل هاته لای و به ره و که عه بردی و پتی وت: ئه م بناغه به رز بکه ره وه، نه ویش به رزی کرده وه و به ته واوی دروستی کرده وه، پاشان دهستی گرت و بریدیه ده ره وه به ره و سه فا، وتی: ئه مه له دروشمه کانی خودایه من شعائر الله پاشان بردی به ره و مه ره و وتی: ئه مه ش له دروشمه کانی خودایه، پاشان به ره و مینا بردی، کاتی که له عه قه به دا بوو ئیبلیس له لای دره ختیکا وه ستابوو، جویره ئیل وتی: الله اکبر بکه و به رددبارانی بکه، نه ویش الله اکبری کردو به رددبارانی کرد، پاشان ئیبلیس پۆشت و له لای جه مری ناوه پاستا وه ستا، کاتی که جویره ئیل و ئیبراهیم به ویدا تیپه رین پتی وت: الله اکبر بکه و به رددبارانی بکه، نه ویش الله اکبری کردو به رددبارانی کرد، ئیبلیس پیس و به دغه پ پۆشت، ئه و بۆگه نه ویستی شتی تیکه لی چه ج بکا، به لام نه یوتوانی، جویره ئیل دهستی ئیبراهیمی گرت تا که یاندیه مه شعری حه رام وتی: ئه وه ی نیشانم دایت زانیوته؟ سی جار ئه مه ی و ته وه، نه ویش وتی: به لی^۲. ئه مه پیاویته کراوه له ئبو میجله ز و قه تاده وه هه ربه و جوړه^۳.

﴿رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ ﴿۱۳﴾

دوعای ئیبراهیم بۆ ره وانه کردنی پیغه مبهرا (ﷺ)

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ په ره و رددگارمان! پیغه مبهریکی هه ره له خویان بق بنیره، تا نیشانه کانی تو یان به سه ردا بخوینیته وه له کتیب و کارزانی پایان بیتی و له هه له بیبه له یان کا، ده سه لات زانی و کارزانی هه ره بۆخویه تی. خودای مه زن باسی دوعاکه ی ئیبراهیم ده کا که داوا ی کرد بق

^۱ مسلم ۱۲۵۵/۲ ص ۱۰۷.

^۲ سعید بن منصور ۶۱۵/۲ ص ۱۰۷.

^۳ ابن ابی حاتم ۳۸۷/۱.

خه لکى حهره م له خوځيان پيغه مبه ريکيان بؤ په وانه بکا، واته: له نه وهى ئيبراهيم، ثم دعواى ئيبراهيمه له گه ل نه و برياره ي خودا له پيشا دابووى يه کيان گرت له دانانى موحه مه د(۱) به پيغه مبه ر له ناو نه و نه خوځينده وارانده دا و بؤ خه لکى تريش له عه جه ميه کان له مرؤف و له جنؤ که ش. مه به سته که ليژده دا نه وه يه، يه که م که سى ناوى برده و له ناو خه لکا ناشکراى کردوه ئيبراهيم بووه سه لامى خواى ليبيى وه برده و ام ناوى موحه مه د(۲) هر براوه و ناويانگى بلاويؤ ته وه، تا نه و کاته ي دواين پيغه مبه رى نه وه ي ئيسرائيل که عيساى کوږى مريه م سه لامى خواى ليبيى هلسا وتاريکى داو ناوى هيناوه وه ک خوداى گوره نه فرمويټ: ﴿إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِتْرِكُوا عِبَادَتِ اللَّهِ بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْحِيدِ وَمَبَشِّرْهُ بِأَنَّ مِنْ بَعْدِي آخَرَةٌ أَخَذَ﴾^۱ من پيغه مبه رى خودام بؤ لاي نيؤه، نه و ته ورا ته به راست داده نيټم که له پيش مندا هاتووه، مژده تان ليبيى پيغه مبه ريک له پاش من دى ناوى نه حمده ده. هر بؤ يه له م فرموده دا فرمويه تى: دوعا که ي باوکم ئيبراهيم و مژده که ي عيساى کوږى مريه م، وه نه فرمويټ: دايکم بينى که پوناکيه کى ليؤه ده رچووه کؤشکه کابى شامى پيږوناک بوه ته وه.^۲ وتراوه: کاتى دايکى پييه وه دووگيان بووه له خويدا ديويه تى پوناکيه کى ليؤه ده رچووه. گيږاويه تيه وه بؤ که س و کارى و له ناوياندا بلاوى کردوه ناويانگى ده رکړدوه، نه وه يش سه ره تايه ک بووه. تايه به ت کردنى شام به ده رکه وتنى نه و پوناکيه هيمايه بؤ جيگريوونى ثابنى خوداو پيغه مبه رايه تى له ولاتى شامدا، هر بؤ يه له کوتايى دونيادا ده بيټه مه لبه ندى ئيسلام خه لکه که ي وه هر له ويډا عيساى کوږى مريه م سه لامى خواى ليبيى ديته خواره وه له ديمه شق له لاي مناره خؤره لاتييه سپيه که يه وه. وه له هر دوو سه حيه که دا هاتووه: تاقميك له سر هق برده و ام ده جه نگن و نابه زن، که سى بيه ويى دژايه تيان بکا، ناتوانى زيانيان ليډدا، تا فرمانى خوا ديټ نه وان هروا ده ميټنه وه. وه له سه حيه ي بوخاريدا هاتوه: نه وانه له شامن.^۳

ماناي کتیب و حیکمه ت

خوداى گوره نه فرمويټ: ﴿وَيَعْلَمُ هُمْ أَلْكَتَبَ﴾ له کتیب و کارزانيدا پايان بينى. يانى قورئان ﴿وَأَلْحِكْمَةَ﴾ يانى: سونه ت، نه مه قسه ي حه سن و قه تاده و موقاتيلى کوږى حيان و نه بو مالیک وکسانى تريشه.^۴ وتراويشه: تيگه يشتنه له ثابندا، دژايه تى له هر دوو قسه که دا نيه ﴿وَيُرَكِّبُهُمْ﴾ له مه له پاکيان ده کاته وه. عه لى کوږى نه بو ته لحه له ئيبينو عه باسه وه نه ليټ: يانى: گوږپايه لى فرمانى

^۱ الص ۶.
^۲ احمد ۲۶۲/۵ ص ۱۰۷ سه حيه.
^۳ فتح البارى ۷/۲۲۱/۶، مسلم ۲/۹۱۵۲۴
^۴ ابن ابى حاتم ۱/۲۹۰.

خودا ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ دهسهلات داری له کارزان هه رتقی. واته: دهسهلات دارئکی وایه دهسته و سانی ناکا، توانای بهسهر هه موو شتیکا هه یه، کارزانه له کردارو گفتاردا، هه موو شتی له جینی خویدا داده نی، له بهر زانیاری و کارزانی و دادبه روهی خوی.

﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِيْمَانٍ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿۱۳۰﴾
إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْتُ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَبْنَیٰ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ
الَّذِينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۲﴾

هیچ کهسی له ناینی نیبراهیم لانادات مه گه ره جو و گه مره بیت

خودای گه وره وه لایمی خوانه ناسان نه داته وه له وهی که دایان هیناوه و دروستیان کردوه له هاوه ل پیداکردن بۆ خودا به پیچه وانه ئی ناینی نیبراهیمی خهلیل پابه ری به ره وهق پوشتوان، ته نیا په روه ردگاری ده په رستن و هاواری له هیچ شتی نه ده کرد جگه له و، ته نیا چاوتروکانیکیش شهریکی بۆ دانناوه، دووره په ریزی خوی ده رپپی له گشت په رستویه ک جگه له خودا، دزایه تی گه له که سی کرد له و باره یه وه، بیزاری خوی ده رباره ی باوکیشی ده رپپی، وتی: ﴿يَنْقُورُ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿۱۳۸﴾ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱﴾ گه له که م من له و کاره تان که شهریکتان بۆ خودای من دانناوه بیزارم، وامن به دلپاکی پووم کرده نه و که سه که ناسمانه کان و زه مینی دامیناوه له وانه نیم که شهریکی بۆ پیدا ده کن. وه خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿۱۳۹﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيِّدِي ﴿۲﴾ نیبراهیم به باوک و هوزه که سی خوی وت: من بیزارم له وهی نیوه ده بیه رستن، مه گین له که سی منی دروست کرده، که خوی پیگه م نیشان نه دا. وه نه فه رمویت: ﴿وَمَا كَأَنْتَ اسْتَغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِتَاءَهُ فَلََمَّا بَيَّنَّ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿۱۴۰﴾ که نیبراهیم داوای لیخوشیونی بۆ باوکی خوی کرد، ته نیا بۆ به جیهیتنای بی لیتیک بوو که پیتی دابوو، به لام کاتی که سور زانی دزی خودایه، نیتر هیچ خوی تینه که یاند، بیگومان نیبراهیم نۆد له خواترس و له سه ر خو بوو. وه نه فه رمویت: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَتْ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۴۱﴾ شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ أَجَبْتَهُ وَهَدَانَهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۴۲﴾

۱ الانعام ۷۸-۷۹.

۲ الزخروف ۲۶-۲۷.

۳ توبة ۱۱۴.

وَمَا آتَيْنَهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿۱﴾
 نبراهیم پیتشه وایه کی به ره و هق چوو بوو،
 به رفه رمانی خودا بوو، له پیزی شه وانه نه بوو که شهریک بق خودا داده نین، چاکه کی خودای له بهر چاو
 بوو، خودایش بوخوی هله بیژاردو شاره زای پزگی راستی کرد، له دنیا به ره رمان دایه و له و دنیا
 له پیزی چاکان دایه. هه ریویه خودای مه زن شه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ﴾ چ که سبکی
 واهیه ناینی نبراهیم بنیته لاره؟ واته: بوو وه رگتیری له پزگی و پهایمی نبراهیم و دزایه تی بکا ﴿إِلَّا
 مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ جا مه گین هه رخوی گه وچ بکا. واته: ناهه قی له خوی بکا به هوی گه مزه می و نه زانیه وه.
 واز له هق بیینی و به ره و گومرایی بهوات: ﴿وَلَقَدْ أَصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ نیمه
 شه ومان له دنیا هه لبراردوه و له و دنیا شا و له پیزی پیاو چاکانه. واته: پزگی که سی نه گرتیه بهر که
 له دنیا دایه هه لبراردوه بو پزیمایی کردن و شاره زاکردنی خه لکی هه ره له چاخی لاییدا تا شه وکاته کی خودا
 کردی به خه لیلی خوی، شه له پزوی دواشا له پیاو چاکان و به خته وهرانه. هه ره که سی واز له پزگی شه
 بیینی و له سه ر ناینی شه وهرچی و پزگی گومرایی بگرتیه بهر چ که وچیه که له وه گه وده تره؟ یان چ
 تاوانی له وه تاوان تره؟ وه که خودای گه وره شه فرمویت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾^۲ شهریک بق خودا
 بریدان ناهه قیه کی زور مه زنه. شه بولعالبه و قه تاده شه لنین. شه نایه ته له سه ر جووله که هاتوته
 خواره وه، پزیزیکیان داهینا که دووربوو له پزگی خوداو دزایه تی ناینی نبراهیم بیان کرد که له سه ری
 بوون^۳. شه نایه ته شایه تی شه دات له سه ر شه و قسه یه که شه فرمویت: ﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا
 وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۴ ﴿۱۷﴾ اهل اولی الناس بو ابراهیم للذین اتبعوه وهذا النبي والذین
 آمنوا والله ولي المؤمنين^۵ نبراهیم نه موسایی بوو نه مسیحی، به لام یه کتاپه رستیک بوو، خوی به خودا
 سپارد بوو، هیچ هاوکاری بق خودا پهیدا نه ده کرد، شه که سانه کی له هه موو که س له نبراهیم نزدیکترن،
 شه وانه که شه وسا شوینی شه که وتن و شه و پیغه مبه ره و شه وانه ش که بیویان پی پیانه وه، خودایش درستی
 هه موو خاوه نباوه رانه. خودای مه زن شه فرمویت: ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ کاتنی
 په ره و رگاری پی پی ووت: وهره خوت به خودا بسپیره، وتی: واخوم دایه دهستی راهینه ری هه موو

۱ النحل ۱۲۰-۱۲۲.

۲ لوقمان ۱۳.

۳ ابن ابی حاتم/۱/۳۹۲ ص ۱۰۸.

۴ ال عمران ۶۷-۶۸.

دو نیا. خدا فرمانی پیداوه که به دلپاکیه وه بیپه رستی و ملکه چ و گویراپه لی بی. نه ویش به شهرعی و به قه ده ریش وه لامی نه وهی دایه وه، خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَوَصَّی بِهَا اِزْهَاجَهُمْ بَنُوهُ وَعَقُوْبُ﴾^۱ نیراهیم بق کوه کانی و یه عقوبیشی پاسپارد، واته: پاسپیری کردن به م ثابنه، که گه رذن که چیه بق خوا. یان زه میره که ده گه پرتوه بق وته که که نه وده قه یه خودای مه زن نه فرمویت: ﴿اَسَلَّمْتُ رَبِّ اَلْعَلَمِیْنَ﴾^۲ واخوم دایه دهستی په روه رنگاری هه موو دنیا. له بهر سو دیوون و خو شه ویستیان بوی، پاریزگاری لی کرد تا وه ختی مردنی، نه و پاسپیری یی کرد بق منداله کانی له دوی خوی. وه ک خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَجَعَلَهَا کَلِمَةً بَاقِیَةً فِی عَقِیْبِهِ﴾^۳ کارنگی وای کرد نه م وتاره ی له پاش خوی بونه ته وه که ی هه ربمینی. هه ندی له زانایانی پیشینه یه عقوبیان به مه نسوبی خویندوه ته وه، عه تفیان کرده وه ته سه ر(بنیه) وه ک نه وهی نیراهیم پاسپیری کردی بق منداله کانی و کوی کوه که ی یه عقوبی کوی نیسحاق. که له وکاته دا له ژیاندا بووه و الله أعلم. چونکه نیسحاق خودا یه عقوبی پیدا له ژیانی نیراهیمی خه لیل و ساره دا. مژده که نه وانیشی گرتوه، خودای مه زن نه فرمویت: ﴿فَبَشِّرْنَهَا بِاِسْحَاقَ وَمِنْ وَّرَآءِ اِسْحَاقَ یَعْقُوْبُ﴾^۴ نه وسا مزگینیمان پیدا به نیسحاق سه پای نیسحاقیش به یه عقوب. وه ﴿یَعْقُوْبُ﴾^۵ به مه نسوبیش خویندوا وه ته وه. خو نه گه له ژیانی نه واندا نه بوا یه باسکردنی له نیوان منداله کانی نیسحاقدا سو دیکی وای نه ده بوو. وه دیسان خودای مه زن له سوورته ی عه نکه بو تا فرمویته ی: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحَاقَ وَیَعْقُوْبَ وَجَعَلْنَا فِی ذُرِّیَّتِهِ اَلنُّبُوَّةَ وَاَلْکِتٰبَ﴾^۶ نیمه نیسحاق و یه عقوبمان به و به خشی و پیغه مبه ری و کتیبیشمان کرده به شی نه ته وهی نه و. وه له نایه تیکی ترا نه فرمویت: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحَاقَ وَیَعْقُوْبَ نَافِلَةً﴾^۷ نیسحاقیشمان هه ربیبه خشی و یه عقوبیش زیاده به شی بی. نه مه یش دیسان نه وه ده گه یه نی که هه ر له ژیانی نیراهیمدا بووه سه لامی خوی لی بی قودسی پیروزی دروست کرده. وه ک کتیبه پیشوه کان ناماژه یان پیداوه وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له نه بو زه رپه وه، وتم: نه ی پیغه مبه ری خودا ﴿وَوَهَبْنَا لَیْسٰی﴾^۸ کام مزگوت یه که م جار دانرا؟ فرموی: مه مسجد الحرام، وتم: پاشان کامی تر؟ فرموی: به یتول موقه ده س، وتم: نیوانیان چه ند بوو؟ فرموی: چل سال^۹.

۱ الزخروف ۲۸.
 ۲ هود ۷۱.
 ۳ العنکبوت ۲۷.
 ۴ الانبیاء ۷۲.
 ۵ فتح الباری ۶/۴۶۹، مسلم ۱/۳۷۰.

دیسان پاسپیریہ کی یہ عقوبتیں بڑی مندالہ کانی بہ وزوانہ باسی دیت۔ تمہیں لیزہدا بہ لگہ یہ لہ سر
نہو، کہ نویش یہ کیچہ لہ وانہ کہ پاسپیری بڑی کراوہ۔

پیوستی پابند بوون بہ یہ کتا پهرستیہوہ تا مردن

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿يَبْنِيْ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمْ الدِّيْنَ فَلَا تَمُوْنَنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ﴾ فرزہ ندانم
خودا تم ثابنہی بڑی نئیوہ ہہ لبزاردوہ، کہ واتہ بہ مسولمانی نہ بی نہ من۔ واتہ: لہ ژیاقتاندا چاکہ کار
بن و لہ سر ثابنی خودا بن تا خودا لہ سر نہوہ بتان مریئی۔ چونکہ بہ زوری خہ لکی لہ سر نہوہ
دہ من کہ لہ سرینی و لہ سر نہوہ ش زیندو دہ کرینہوہ، فرمانی خودایش ہہ روایوہ، ہہ رکسی
نیازی کاری چاکہ بوی خودا یارمہتی داوہ و ناسانکاری بڑ کردوہ۔ وہ نیازی چاکہ پشی بوی خودا
دامہ زواری کردوہ لہ سر۔ تمہیں ڈرآہتی نیہ لہ گہ لہ تم فرمودہدا کہ نہ فرمویت: کہ سی واتان
ہہ یہ کارو کردہوی بہ ہشتی دہکا تا لہ نیوان تم و بہ ہشتا نہ اندازہی گہ زیکی دہ مینی، کہ چی
نوسراوہ پشی دہکوی و کارو کردہوی ڈوزہ خی دہکا و دہ چیتہ ڈوزہ خ، ہہ روہا کہ سی واش
ہہ یہ کارو کرداری ڈوزہ خی دہکا تا بہ نہ اندازہی گہ زیکی دہ مینی و نوسراوہ کی پیش دہکوی و کارو
کردہوی بہ ہشتی دہکا و دہ چیتہ بہ ہشت^۱۔ وہ لہ ہر نوو سہ حیچہ کہ دا ماتوہ کہ پیغہ مہر (ﷺ)
فرمویت: کا کرداری بہ ہشتی دہکا نہوی لہ خہ لکہوہ دیارہ وہ کارو کرداری ڈوزہ خی دہکا نہوی
لہ خہ لکہوہ دیارہ۔ خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَالْفَقِيْرَ ﴿٥﴾ وَصَدَقَ بِالْحَقِّ ﴿٦﴾ فَنَسِيْرُهُ لِيْسِرٰى ﴿٧﴾

وَأَمَّا مَنْ يَخْلُ وَاسْتَفْتٰى ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ ﴿٩﴾ فَنَسِيْرُهُ لِيْمْسِرٰى ﴿١٠﴾ كٰى لَهٗ نِيْوَه دہبہ خشن و لہ خودا ترسا،
بہ پاداشتی زور باشیش بروای ہہ یہ، بہرہو جیگی حسانوہ پشی بڑ ناسان دہکین، بہ لام نہوی
پڑی کردوتی: کارم بہ کہ سی نہ، پاداشتی ہہ رہہ باشیش پی دروویو، پنگہ ہہ رہہ ڈوارہ کی دہ خہ نہ بہر۔

﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ بَعْدِيْ قَالُوْا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَ اِلٰهَ
اٰبَآئِكَ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَّاحِدًا وَاَنْحَنُ لَهٗ مُّسْلِمُوْنَ ﴿٣٣﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْتَاوُنَ عَمَّا كَانُوْا يَمْلِكُوْنَ ﴿٣٤﴾﴾

پاسپیری یہ عقوبت بڑی کورہ کانی لہ گیانہ لادا

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ ﴿ نَايَا نئیوہ
ناگاتان لیبو کہ لہ گیانہ لادا یہ عقوبت بہ بڑلہ کانی خوی ووت۔ خودای مہزن بہ لگہ دینیتہوہ بڑ

^۱ فتح الباری ۶/۱۰۵ ص ۱۰۸۔

^۲ اللیل ۵-۱۰۔

بقره رسته کانی عرب له نه وهی نيسماعيل و خوانه ناسان له نه وهی نيسرائيل له يعقوب کورې نيسحاق کورې نيراهيم په زای خويان لیبی چونکه کاتې که يعقوب که ورته گیانه لا پاسپاردهی کرد بق کورپه کانی که ته نیا خودا بپرستن که شهریکی نیه. پیس و تن: ﴿مَا عَبَدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ له دوی من چی ده پرستن؟ وتیان: چی تو پرستوته دهی پرستن که باب و باپیرانی تو نیراهيم و نيسماعيل و نيسحاقیش هر نه ویان پرست. نه مه له بابی زال بیونه چونکه نيسماعيل مامی بووه، نوحاس وتی: عه ره به کان ناوی مامیان به باوک ده هیتنا. قورتوبی هیتاویه تی^۱. نه وان هی نه م نایه ته بیان کرده ورته به لگه، نه و که سانن که باپیران له چی باوک داناوه و برایان بیبیبه ش کردووه له میراتدا. که نه وه قسه ی نه بویه کره که بوخاری گیزاویه تیه وه له پیگه ی نیینو عه پاس و نیینو زوبه پیره وه. پاشان بوخاری وتی: ناکوکی نه بوه له سه ری^۲. دایکی مسولمانان عانیش هیش هر وای وتووه، هه سه نی به سری و تاوس و عه تایش هر وایان وتووه. مالیک و شافعی و نه حمه دیش که مه شهوره لیه وه. (یقاسم الاخوه)، نه مه پیوایت کراوه له عومه و عوسمان و عه لی و نیینو مه سعود و زهیدی کورې سابت و کومه لی له زانایانی پیشینه و پاشینه وه نه فهرمویت: ﴿إِلَهِهَا وَجِدًا﴾ که خودای تاک و ته نیایه و نیمه ش خومان به نه و ده سپترین. واته: هیچ شتی ناکه یه شهریکی، ملکه چ و به رفهرمانی خوداین. وه ک خودای گوره له نایه تیکی ترا نه فهرمویت: ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾^۳ که چی هر چی له ناسمانان و زه ویدایه چار و ناچار ملکه چی فهرمانی نه ون و ده شگه پینه وه بولای نه و. نه م نيسلامه ناینی گشت پیغه مبه رانه به بی جیاوازی با شهریهت و به رنامه کانیشیان جیاوازی بی. وه ک خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوْحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾^۴ بهر له توش نیمه هر پیغه مبه ریکمان نارد، پامان سپارد که: هیچ پرستویه ک جگه له من نیه و هه رته نیا من بپرستن. نایهت و فهرموده له م باره یه وه زوره له و فهرمودانه پیغه مبه ری خودا (ﷻ) فهرمویه تی: نیمه کومه لی پیغه مبه ران کورې یه ک باوکین و ناینمان یه که دایکمان جیایه^۵. خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ

^۱ القرطبی ۱۳۸/۲ ص ۱۰۹.
^۲ فتح الباری ۱۹/۱۲.
^۳ ال عمران ۸۲.
^۴ الانبیاء ۲۵.
^۵ احمد ۳۱۹/۲ سه حیجه.

قَدْ خَلَتْ ﴿۱۳۸﴾ نه وانه کومه لانتیک بوون که پابردون، کرده و هیان بؤ خویانه، نیوهش کرده و هی خوتان بؤخوتانه. واته: نه و پیشینانه که پابردون و پؤشتن له باب و باپیرانتان له پیغه مبران و پیاوچاکان هیچ سودیکتان پیناگه یه نی له ره چه له که و پشتی نه وان بن، کاتی که نیوه چاکه کار نه بن و سود به خوتان نه گه یه بن، نه وان کرده و هی خویان بؤخویانه و نیوهش کرده و هه تان بؤخوتانه ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ﴾ که س بؤ کرداری نه وان لیتان نلپرسی، هه ریویه له نه سه را هاتووه: که سی کرداری دوی خستبی ره چه له کی به له ی پینا کات.

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرًا يَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (۱۳۹)

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرًا يَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ و تیان: بینه جوو یان فه له تاریگا ده رکن، بلی: نیمه له سه ر دینی نیبراهیمین که ناهه قی به جی هیشتوه و به هق هات، شه ریکشی بؤ خودا دانه نا. موحه مده ی کوپی نیسحاق پویایه تی کرده له نیبو عه باسه وه نه لیت: عه بدولالی کوپی سوریا س نه عوه ر وتی به پیغه مبری خودا ﴿ص﴾ هیچ ریگایه ک نیه جگه له وه ی نیمه له سه رینی نه ی موحه مده د شوینی نیمه بکه وه تا ریگه ده رکه ی. گوره کانیش هه روایان ووت. خودای گه وره نه م نایه ته ی نارده خواره وه ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرًا يَهْتَدُوا﴾^۲ و تیان: بینه جوو یان گور تا ریگه ده رکن. خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ بلی: نیمه له سه ر دینی نیبراهیمین که ناهه قی به جی هیشتوه و به ره وه هق هات. واته: نیمه نامانه وی بینه جووله که و گور به لکو شوینی ناینی نیبراهیم ده که وین که ریگه یه کی راست و ره وانه. نه مه قسه ی موحه مده ی کوپی که عبی قوره زی عیسی کوپی جاریه یه^۳. مواهید و په بیعی کوپی نه نه س نه لین: ﴿مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ یانی: شوین که وتوی ناینی نیبراهیمین^۴. نه بو قه لابه وتی: (الحنیف) نه و که سه یه که بروای به گشت پیغه مبران هه یه له یه م پیغه مبره وه تا دوا بن پیغه مبره^۵.

^۱ مسلم ۲۰۷۴/۴ ص ۱۰۹

^۲ ابن ابی حاتم/۱/۳۹۶.

^۳ ابن ابی حاتم/۱/۳۹۷.

^۴ ابن ابی حاتم/۱/۳۹۷.

^۵ ابن ابی حاتم/۱/۳۹۷.

﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ وَلَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۱﴾﴾

مسولمانان بپروای به‌وانه هه‌موو هه‌یه که نه‌لایه‌ن خوداوو په‌وانه کراوه جی‌اوازی له‌نیوان هیج

پیغه‌مبه‌ریکا ناکا

خودای که‌وره نه‌فه‌رمویتی: ﴿قُولُوا ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ وَلَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

نیوه ده‌لین: نیمه به‌خوداو به‌و شتانه‌ی بۆمان هاتوته خواریو به‌وانه‌ی که‌په‌وانه کراون بۆ نی‌براهیم و نی‌سماعیل و نی‌سحاق و یه‌عقوب و نه‌وه‌کانی و نه‌ویش بۆ‌مووسا و عی‌ساش په‌وانه کراوه نه‌وشتانه‌ی که‌ به‌پیغه‌مبه‌ران درا له‌لای په‌روه‌رینیانه‌وه باوه‌رمان کرد، نیمه جی‌اوازی ناخه‌ینه نیوان هیج کامیک له‌مانه و خۆمان هه‌ر به‌و سپار‌سووه. خودای مه‌زن پینمایی عه‌به‌ه خاوه‌نباوه‌په‌کانی ده‌کا که‌بپروایان بی‌ی به‌وه‌ی که‌ به‌هۆی پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌وه موحه‌مه‌د(ﷺ) بۆیان په‌وانه کراوه به‌ته‌واوی، وه بپرواشیان هه‌بی به‌وه‌ش که‌ بۆ پیغه‌مبه‌ره‌ پیشینه‌کان په‌وانه کراوه، وه باسی هه‌ندی له پیغه‌مبه‌ره‌کانی به‌دریژی کردووه و هه‌ندی‌کیشیان به‌کورتی باسکراوه. که‌ هیج جی‌اوازی نه‌خه‌نه نیوان پیغه‌مبه‌ران به‌لکو بپروایان به‌هوو پیغه‌مبه‌ران بی‌ی. وه‌ک شه‌وانه نه‌بن که‌ خودای مه‌زن ده‌ریاره‌یان نه‌فه‌رمویتی:

﴿وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا

بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿۱۵۰﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ حَقًّا ﴿۱﴾ دياره ده‌یان هه‌وی له نیوان خوداو پیغه‌مبه‌ره‌کانی

جی‌اوازی دانین، ده‌لین: نیمه باوه‌پ به‌هه‌ندی‌کیان ده‌که‌ین و هه‌ندی‌کیان به‌جی‌گی باوه‌پ نازاتین. ده‌یان هه‌وی له‌نیوانه ری‌گایه‌ک بۆ‌خۆیان په‌یدا بکه‌ن، به‌پاستی شه‌مانه خاوه‌ناسن. بوخاری پپوایه‌تی کردووه له‌ئبو هوره‌یره‌وه نه‌لئیت: نه‌هلی کتیب ته‌وراتیان به‌ زمانی عیبری ده‌خوینده‌وه و به‌عه‌ره‌بی مانایان ده‌کرد بۆ مسولمانان. پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فه‌رموی: بپروا به‌نه‌هلی کتیب مه‌که‌ن و به‌درۆشیان مه‌خه‌نه‌وه، به‌لکو بلین: بپرومان به‌خودا هیتاوه‌و به‌وه‌ش بۆمان په‌وانه‌کراوه. ۲ موسلیم و نه‌بو داود نه‌سائیش پپوایه‌تیا‌ن کردووه له‌ نیب‌نو عه‌باسه‌وه نه‌لئیت: زۆرجار پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) دوو پکاتی پیش نویژی به‌یانی ده‌کرد شه‌مه‌ی ده‌خویند: ﴿ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ ۳ نیمه بپرومان به‌خوداو به‌وه‌ی

۱ النساء ۱۵۰.

۲ فتح الباری/ ۲۰/۸ ص ۱۱۰.

۳ مسلم/ ۵۰۲/۱، أبو داود/ ۴۶۶/۲، النسائی فی الکبریٰ/ ۳۳۹/۶.

برمان په‌وانه کراوه بروامان هیناوه. نه‌میشی ده‌خویند: ﴿أَمَّا بِأَفْوَاهِكُمْ وَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ﴾^۱
 بروامان به‌خودا هیناوه و توش شایهت به، نیمه خۆمان به‌وده‌سپیدین. نه‌بولعالیه و په‌بیع و قه‌تاده
 نه‌لین: (الاسباط) نه‌وه‌کانی یه‌عقوبه که دوانزه پیاو بوون. هه‌ریه‌ک له‌و پیاوانه چهند کورپکی بوو
 ناویان لیټان نه‌سبات^۲. خه‌لیلی کورپی نه‌حمه‌سو که‌سانی تریش وتویانه: نه‌سبات له‌نه‌وه‌ی نیسراټیلدا
 وه‌ک هۆزه‌کان وابوو له‌ نه‌وه‌ی نیسماعیل، نه‌میش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که نه‌سبات لیټره‌دا مه‌به‌ست پیټی
 گه‌لی نه‌وه‌ی نیسراټیل و نه‌وه‌ی خودا نارودیوه‌تیه خواره‌وه له‌ نیگا بو‌سر نه‌و پیټغه‌مبه‌رانه سه‌لامی
 خویان لیټی که له‌ناویاندا په‌وانه کراوه. وه‌ک موسا پیټی وتن: ﴿إِذْ كَرُّوا زِمَامَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ
 أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا﴾^۳ که نه‌وه‌موو پیټغه‌مبه‌ره‌ی له‌ناو خۆتان بۆ په‌وانه کردوو، چهن‌دین پاشای
 له‌ناو خۆتان په‌یدا کردوو. وه‌ خودای مه‌زن فرمویه‌تی: ﴿وَقَطَعْنَاهُمْ أَثْنَ عَشْرَةَ أَسْبَابًا﴾^۴ نه‌وانمان
 به‌دوانزه ده‌سته به‌ش به‌ش کرد. قورقوبی نه‌لټت: (الاسباط) یانی: کومه‌ل و هۆز که ده‌چنه‌وه سه‌ریه‌ک
 نه‌سل^۵. قه‌تاده نه‌لټت: خودای مه‌زن فرمانی داوه‌به‌ خاوه‌نباوه‌پان که برویان به‌ هه‌موو کتیب و
 پیټغه‌مبه‌رانی بیټی و به‌ه‌قیان بزائن^۶. سوله‌یمانی کورپی هه‌بیب وتی: بیگومان نیمه فرمانمان پیټکراوه
 بروامان هه‌بی به‌ته‌ورات و به‌ نینجیل، به‌لام کار به‌وه نه‌که‌ین که‌تیا‌اندایه^۷.

﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ

الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾

خودای گه‌وره نه‌فرمویټ: ﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ نه‌گه‌ر نه‌وانیش به‌وه‌ی که
 نیوه برواتان هیناوه برپا بینن، نه‌وه که‌وتونه‌ته سه‌ر پئی. واته: نه‌وانه‌ی خاوه‌ناسن له‌ نه‌هلی کتیب و
 غه‌یره‌ز نه‌وانیش وه‌ک نه‌وه برواتان پئی هیناوه نه‌ی خاوه‌نباوه‌پان به‌گشت کتیب و پیټغه‌مبه‌ره‌کانی
 خوداو جیا‌وازیټان نه‌کرد له‌ نیوانیاندا نه‌وه که‌وتونه‌ته سه‌ر پئی و تووشی هه‌ق هاتوون: ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا

^۱ ال عمران ۵۲

^۲ ابن ابی حاتم ۳۹۹/۱

^۳ المائدة ۲۰

^۴ الاعراف ۱۶۰

^۵ القرطبی ۱۴۱/۲ ض ۱۱۰

^۶ ابن ابی حاتم ۴۰۰/۱

^۷ ابن ابی حاتم ۴۰۰/۱

هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿﴾ به لام نه گهر خویان بورد، نه وان دزایه تیت نه کن، خودا له نازاری نه وان ده تپاریزی، نذر بیسه رو زرد زانا هر خویه تی. واته: دوی هینانه وهی به لگه بزیان له هق لایاندا و به ره و پروپوچ پوشتن، خودا له وان بتپاریزی و زالت بکا به سه ریاندا و یارمه تیت بدات. نینو نه بی حاتم پروایه تی کردوه نه لیت: زیادی کوپی یونس هه والی پیداین، نافعی کوپی نه بو نوعیم بوی گپراینه وه وتی: هندی له جینشینه کان مه سحافی عوسمانی کوپی عه فانیان بوناردم تا چاکی بکم. زیاد وتی: پیم وت: خه لکی ده لاین: نه وه مه سحافی له باوه شی عوسماندا بوو کاتی که شهید کرا خوینی که وته سهر: ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ خودا له نازاری نه وان ده تپاریزی. نافع نه لیت: به چاری خوم خویتم بینی به سهر نه م نایه ته وه^۱. پاشان خودای مهن نه فه رمویت: ﴿صَبَّغَهُ اللَّهُ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ په رنگیکه خودا پشتویه و کئ هیه له خودا چاکتر په رنگ بریزی؟ نیمه ش هه نه وه ده په رستین. زه ححاک نه لیت: له نینو عه باسه وه خودای مهن نه فه رمویت: ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ﴾ یانی دینی خودا^۲. هه ره به و جوره پروایه ت کراوه له مواجهید و نه بو عالیه و عیکره مه و نیبراهیم و حه سن و قه تاده و زه ححاک و عه بدلالی کوپی که سیر و عه تیه ی عه ولی و په بیعی کوپی نه نه س و سوددیوه^۳.

﴿قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ (۱۳) ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَنتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (۱۴) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مِمَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُنتَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۱۵)

خودای گه و ره پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ناگا دارده کا له سهر کیشهی بته رستان ده ریاره ی خودا نه فه رمویت: ﴿قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ﴾ بلی: نیوه له سهر خودا له گه لمان ده که ونه کیشه. واته: نیوه مشت و مرمان له گه لا ده کن ده ریاره ی به کتاپه رستی و دلپاکی و ملکه چی و شوینکه وتنی فرمانه کانی خودا و از هینان له قه ده غه کراوه کانی؟ ﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ که په ره وردگاری نیمه ش و نیوه ش نه وه؟ به کاره کانماندا راده گا هه نه و شایسته ی په رستنه و تاک و ته نیایه و شه ریکی نیه ﴿وَلَنَا أَعْمَلُنَا

۱ ابن ابی حاتم / ۴۰۲/۱ ص ۱۱.
 ۲ ابن ابی حاتم / ۴۰۲/۱.
 ۳ ابن ابی حاتم / ۴۰۳/۱.

وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ ﴿ كردهى خۇمان بۇخۇمان وكردارى خۇتان بۇخۇتان. ئىمه بىزارى خۇمان دهرده بېرىن له ئىوه و له وه بىش ده بېرستن. ئىوهش له ئىمه بىزارن. وهك خوداى گوره له نايه تىكه ترا شه فرموىت:

﴿ وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلكُمْ عَمَلِكُمْ أَنْتُمْ رَبُّونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿^۱ شه گره ده لئىن: تو درق ده كهى بلى: ئاكارى من بۇخۇمه و كردهى ئىوهش هه رىوخۇتانه، ئىوه له كارى من ته رىكن و بهر بېرسيار نىن منىش بهر بېرسيار نىم له و كارهى ئىوه ده كهن. وه شه فرموىت: ﴿ فَإِنْ جَاءُوكَ فَقُلْ سَأَلْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعْتُ ﴿^۲ شه گره كىشهت له گه گه ده كهن، تو هه ر بلى: من له گه گه شوئىنكه وتوه كانم به دلى پاك پومان كرده ته خوا، تا كوتايى نايه ته كه. خوداى مهن ده ريارهى ئىبراهيم ده فرموىت:

﴿ وَحَاجَّةُ قَوْمِهِ قَالَ أَمْحُكِبُونَ فِي اللَّهِ ﴿^۳ هوزه كهى له سه ر هم باسه شه بو كىشه يان له گه گه ده كرد، وتى: خۇ ئىوه له گه گه من ده ريارهى خودا كىشه ده كهن، تا كوتايى نايه ته كه. وهك خوداى گوره شه فرموىت: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ جَاءَ إِزْرَهُمْ فِي رَيْبِهِ ﴿^۴ تو شه و پياوهت نه دى كه چۆن كىشهى له گه گه ئىبراهيمدا ده كرد، وه له م نايه ته پىرۆزه دا شه فرموىت: ﴿ وَلَمَّا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مَخْلُصُونَ ﴿ كرده وهى خۇمان بۇخۇمان و كردهى خۇتان بۇخۇتان، ئىمه به دل ده بېرستىن، واته: ئىمه له ئىوه بىزارىن، ئىوهش له ئىمه بىزارن، ئىمه به دل خودا ده بېرستىن و شه رىكى بو په يدا ناكه ين. پاشان خوداى مهن ناره زايى خۇى دهرده بېرىت ده ريارهى شه وه كه جووله كه يان مه سيحه كان ده يلئىن: كه ئىبراهيم و شه و پىغه مبه رانهى دواى شه و هاتوون و نه وه كانىشيان له سه ر ئاينى شه وان بوون كه ئاينى جووله كه يان ئاينى مه سيحه و شه فرموىت: ﴿ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِزْرَهُمْ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَسْمَأُكُمُ اللَّهُ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿ يان ده لئىن: ئىبراهيم و ئىسماعيل و ئىسحاق و يعقوب و نه وه كانى يعقوب جووله كه يان مه سيحى بوون، بلى: خودا چا كتر ده زانى يان ئىوه؟ واته: خودا چا كتر ده زانى و هه والى داوه كه شه وانه نه جووله كه بوون نه مه سيحى وهك شه فرموىت: ﴿ مَا كَانَ إِزْرِهِمْ يَهُودِيًا وَلَا نَصَارِيًّا وَلَكِنْ كَانَتْ حَافِيًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿^۵ ئىبراهيم نه مووساى بوو

^۱ يونس ۴۱.
^۲ ال عمران ۲۰.
^۳ الانعام ۸۰.
^۴ البقرة ۲۵۸.
^۵ ال عمران ۶۷.

نہمہ سیحی، بہ لام یہ کتا پرستیک بوو خوی بہ خودا سپاردبوو، هیچ هاوکاری بو خودا پیدا نہدہ کرد۔
 وہ نہ فرمویت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ کیٰ لو کہ سہ ستہ مکارترہ
 شایہ تہ کیٰ لہ لا ہبیٰ و لہ خودای بشاریتہ وہ؟ حہ سہ نی بہ سری نہ لیت: لہ و کتیبہ دا کہ بویان ہاتبو
 دہ یادخویندہ وہ: کہ ناین ہر ناینی نیسلامہ و موحمہ د(ﷺ) پیغہ مبری خودایہ، نبیراہیم و
 نیسماعیل و نیسحاق و یہ عقوب و نہ وہ کانی یہ عقوب تہ ریکیان لہ جوولہ کہیی و گاوری و شایہ تیان
 داوہ بہ وہ بہ خودا و دانیشیان پیدا ناوہ۔ کہ چیٰ نہ و شایہ تہیی خودایان لہ لایٰ خویان شاردوتہ وہ لہ و
 بارہ یہ وہ۔ خودای گہ و ردیش نہ فرمویت: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾^۱ خودایش لہ ہموو نا کارتان
 بیٰ ناگا نیہ۔ نہ مہ ہر ہر شہ یہ کیٰ زور توندہ، واتہ: زانستی خودا دہوری زانیاری نیوہی داوہ، دہ زانیٰ
 چیٰ دہ کن بہم زوانہ پاداشتان نہ داتہ وہ لہ سہری۔ پاشان خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ
 خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۲ نہ وانہ کومہ لانیک بوون نیستا لہ
 نیواندا نہ ماون، چیان کردبی بوخویان کرد، نیوہش کار بوخوتان دہ کن، ہرچی نہ وانہ کردویانہ
 نیوہی لیبرپرس نابن، خوٰ حیساب کردنتان لہ سہر نہ وان هیچ سوڈیکتان پیناگہ یہ نیٰ جگہ لہ شوین
 کہ و نتنان بویان۔ بہ خوٰ حیساب کردنتان لہ سہر نہ وان لہ خوتان بایی مہ بن تا وک نہ وان نہ بن و گہ ردن
 کہ چیٰ فرمانی خودا نہ بن و شوینی پیغہ مبرہ کانی نہ کہون کہ پہ وانہ کران بہ مرکزینی دہرو
 ترستینہ، چونکہ ہر کہ سیٰ بروای بہ ہر پیغہ مبریٰ لہ و پیغہ مبرانہ نہ بیٰ، وک نہ وہ ایہ کہ بروای
 بہ هیچ پیغہ مبریٰ نہ بیٰ۔ بہ تایہ بہ تیش سہر وہری گشت پیغہ مبران و دوا بن پیغہ مبرہ(ﷺ)
 پہ وانہ کراوی پہر وہ ردگاری ہموو جہانہ بو گشت مروؤ و جنوکہی موکہ لہ ف سہلامی خودا لہ سہر
 پیغہ مبرو ہموو پیغہ مبرہ کانی تریش۔

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْتُمْ عَنِ قِبَلِهِمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهِمْ أَلَمْ يَكُن لَّ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۴۶﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا
 وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى
 الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿۱۴۷﴾﴾

۱ ابن ابی حاتم ۴۰۵/۱ ص ۱۱۱

گواستنه وهی پرووگه (قبیله)

بوخاری پیوایه تی کردوه له بهرائه وه (به زای خوی لی بی) که پیغه مبهری خودا (ﷺ) شانزه یان
 حه فده مانگ پرووه و قودسی پیروژ نویژی کرد، به لام پیغه مبهری خودا (ﷺ) حه زی ده کرد پرووگی
 به ره و که عبه ی پیروژ بیته، یه که م نویژی کردی پروو به که عبه نویژی عه سر بوو، کومه لی له گه لی نویژیان
 کرد، پیاویک له وانیه که له گه لی نویژی کرد، که چوره دهره وه به لای خه لکی مرگه و تا تپه پی که له
 پکوع دا بوون ده لیت: خودا ده که مه شایه ت نویژم کرد له گه ل پیغه مبهرا (ﷺ) پرووه مه که که. هر به و
 شیوه یه له نویژه که دا نه وانیش سوپانه وه پرووه مه که که. نه وانیه که مردن پرووه و قبیله نویژیان کرد بوو
 پرووه قودس، له کاتی گواستنه وهی قبیله به ره و مه که که سانی بوون کوژدان، نازانین چی بلین
 ده و باره یان خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالْكَافِرِينَ
 لَءَدُوٌّ لَدُونَهُمْ لَعِينٌ﴾ نه و بهوای هه تانه خودا به زایه ی نه داوه، خودا به رائه به به مه روم نقد دلسوزو
 دلوفانه. نه نیا بوخاری خوی هیناویه تی، موسلمیش به جوژیکتیر هیناویه تی. موحه مه مه دی کوپی
 نیسحاق له به رائه وه پیوایه تی کردوه، ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) نویژی پرووه و قودسی پیروژ
 ده کرد، نقد سه بری ناسمانی ده کرد، چاوه پوانی فرمانی خودا بوو. خودای گه وه نه م نایه ته ی
 به وانه کرد که نه فه رمویت: ﴿قَدْ رَأَى ثَقَلَبٌ وَجْهَكَ فِي السَّمَاوَاتِ فَلَوْلَيْسَتْكَ قِبْلَةٌ تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ
 شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ تو مان دیوه که به ره و ناسمان ده پوانی، نیمه پووت به ره و پرووگه یه ک
 وه رده گنپین په سهدت بی. سا پووت به ره و (مسجد الحرام) وه رگنپه. پیاوی له موسولمانان ده لیت:
 حه زمان ده کرد نه گه ر بمانزانیا یه نه وانیه له نیمه مردن پیش نه وه ی پروو وه رگنپین به ره و
 قبیله (مه که که) چوئن. نه و نویژانه شمان له پرووه و قودسی پیروژ چوئه. خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره
 خواره وه که نه فه رمویت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ خودا نه و بهوایه ی که هه تانه به زایه ی
 نه داوه. هه ندی له خه لکه بی ناوه زه کان، که له نه لکی کتیب بوون، و تیان چی نه وانیه له و پروو یان
 وه رگنپا که له پیشا پروویان تیده کرد؟ خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ
 النَّاسِ لِمَ لَهُمْ خَلَائِفٌ يُرِثُونَ مَا لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَهُمْ قَدْ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ﴾ له
 نیبنوعه باسه وه: پیغه مبهری خودا (ﷺ) کاتی که کزچی کرد بق مه دینه، خودا فرمانی پیدا که پروو

۱ فتح الباری (۲۰/۸).
 ۲ مسلم (۲۷۵/۱).
 ۳ الطبری (۱۲۳/۳).

بکاته قودسی پیروز، جوله که کان پٿيان خوش بوو، پٿغه مبهري خودا (ﷺ) شانزه يان حه فده مانگ پوي کرده قودسی پیروز به لام پٿي خوش بوو پوو بکاته پووگي نيراهيم له مه که، له خوا ده پاپايه وه سه يري ناسماني ده کرد، بويه خوي گوره هم نايه ته ي ناره خواره وه: ﴿قُولُوا وُجُوهَكُمْ سَطْرَةٌ﴾. پوووه رگٿپن به ره وه که عبه جوله که کان له وه که وتنه گومانه وه و وتيان: چي نهواني وه رگٿپرا له وه پووگيه که له پٿشان پوو يان تيده کرد؟ خوداي مهن هم نايه ته ي ناره خواره وه: ﴿قُلْ لِلَّهِ الْمَسْرِقُ وَالْمَسْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۱ خوره لات و خورنشين مولكي خودان، خوا مه يلي له هر که سي بي ده يخته سر راسته پي. له م به شدا فرموده ي زور هاتوره، پوخته که يان نه وه، کاتي که پٿغه مبهري خودا (ﷺ) فرماني پٿدرا که پوو کاته به رده که له قودسی پیروز، له مه که دا له نٿوان دوو پوکنه دا نوٿي ده کرد، که عبه ي پیرو زيش له به رده مي دا بوو که پوي ده کرده به رده که له قودسی پیروز. کاتي که کلچي کرد بومه دينه، پوي بونه ده کرايه هر دوو کيان، خوداي مهن فرماني پٿدا پوو کاته قودسی پیروز. نه مه قسه ي نٿينوعه بياس و جمهوره. له سه يحي بوخاريدا پويوت کراوه له به راني کوي عازيبه وه، هم هه واله گه يشته کومه لي له نه نسا ريه کان که له نوٿي عسرا بوون پوو يان له قودس بوو، پوو يان به ره وه که عبه وه رگٿپرا.^۲ ديسان له هر دوو سه حيه که دا هاتوه، که نٿينوعه مر (په زاي خويان لي بي) ده لٿت: له کاتي کدا خه لکي له مزگه وتي قوياد داله نوٿي به يانيدا بوون، له و کاته دا که سي ک نٿت و ده لٿت: پٿغه مبهري خودا نه مشه و قورثاني بٿ هاتوته خوار، فرماني پٿدرا پوو بکاته قبيله (له مه که)، نٿوه يش پوو بکه نه نه وي. پوو يان به ره و شام بوو، سوپانه وه به ره و که عبه^۳ نه مه به لگيه له سر نه وه که نه وه ي نه سخ ده کاته وه، بپياره که ي به جي ناهٿنري هه تا دوي ناگادار بوون لي. هر چه ند له پٿشيشدا په وانه کراي و ناگادار ي شي پٿدرا بي، چونکه نه وانه فرمانيان پي نه کرا نوٿي عسرو مه غريبو عيشا بگٿپنه وه، والله اعلم. کاتي که نه مه پوي دا، دوو لي و گومان و پاپاي له نٿوان هه ندي خه لکي دوو پوو خوانه ناس و جوله که دا په يدا بوو، سه ريان لي شي و او له پٿي راستي ترازان، ده يانوت: ﴿مَا وَلَّهُمْ عَنْ قِبَلِهِمْ اَتَى كَاوًا عَلَيْهَا﴾ چي نهواني وه رگٿپرا له وه پوو گيه ي که جاران پوو يان تيده کرد. واته: نه وه چيه نه مانه جاري پوو له قودس ده کن و جاري پوو له که عبه ؟

^۱ الطبري (۱۲۸/۳).

^۲ يعارضه ما ثبت في صحيح البخاري من صلاته (ﷺ) في العظيم حيثما كان بمكة أنظر حديث (۳۸۰۶).

^۳ البخاري (۳۹۹) و كان هؤلاء بن سلمة، وكانوا ساكنين عند مسج القبلتين.

^۴ فتح الباري (۲۴/۸)، مسلم (۳۷۵/۱).

خودای گوره پیش له وه لامیاندان فہرموی: ﴿قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ خورہ لات و خورنشین مولکی خودان. فرمان و پیر یاردان ہم مو بہ دوستی خودایہ ﴿فَآئِنَّمَا تَوَلَّوْا فَمَّ وَجْهَ اللّٰهِ﴾ پوو بکنہ ہر لایک، پووی خودا له ویہہ: ﴿لَیْسَ الْاٰثِرَآءُ اَنْ تَوَلَّوْا وَّجْوهَکُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَکِنَّ الْاٰثِرَآءُ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ﴾^۱ کاری چاک ہر نہ وہ نیہ پوو بہرہ و پڑھہ لات بکن یان پڑنناوا. چاک نہ وہ یہ کہ برواتان بہ خودا ہیہی. ہم مو شتہ کان دہ گہ پیتہ وہ بقی بہ فرمانی خودا، بقی ہر شوینی فرمانان پیددا ملکہ چہین. خواناسی له گوڑپاہلی ٹو دایہ، نگہر فرمانان پیددا له ہم مو پڑنکا چہند جار ٹیمہ بہندہی ٹوین، چی ہفہرمویت بہ جیی دینین، پوو له شوینہ دہ کہین کہ نہ فہرمویت پووی تی بکن خودای گورہ گرنگیہ کی تاییہ تی دا بہ پیغہ مبرو (ﷺ) نومہ تہ کہی کاتی کہ پئی نیشان داون بقی پووگی ٹیبرہیمی خلیلی خودا پووی کردنہ ٹو کہ عہ یہی کہ لہ سر ناوی خودای گورہ دروست کراوہ کہ شہریکی نیو. بہ پڑنترین مالہ له مالہ کانی خودا لہ سر زہمیندا. کہ ٹیبرہیمی خلیل دروستی کردوہ (سہلامی خوی لی بی)، بویہ خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ یٰہٰدِیْ مَنْ یَّشَآءُ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ﴾ بلئی: خورہ لات و خورنشین مولکی خودایہ مہیلی له ہر کہ سی بییت دہ یخاتہ سر پاستہ پئی. نیمامی نہ حمد له عائیشہ وہ پیوایہ تی کردوہ (پہرہ زای خوی لی بی) دلئیت: پیغہ مبروی خودا (ﷺ) لہ بارہی ٹہلی کتیبہ وہ فہرمویہ تی: (ٹہوانہ ٹیرہیمان پی ناہن لہ سر ہیچ شتی، وہ کہ ٹہوی ٹیرہیمان پی دہ بن لہ سر پڑی ہینی کہ خودا ٹیمہ ی شارہزا کردو ٹہوان لییان تیک چوو، وہ لہ سر ٹہو پووگہیش کہ خودا شارہزای کردین بوی ٹہوان لییان تیک چوو. لہ سر ٹہوش کہ دوی نوپڑ دلئین (ٹامین))^۲.

پڑی نومہ تی پیغہ مبر (موجہ مہد ﷺ)

﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاکُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُوْنُوْا شٰہِدًا عَلَی النَّاسِ وَیَکُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَیْکُمْ شٰہِدًا﴾ ہر وہ ما ٹیمہ ٹیوہمان کردہ نومہ تیکی ہلٹار دہ، تا ٹاگاتان لہ مردم بیو پیغہ مبریش چاودیریتان لی بکا. خودای مزن نہ فہرمویت: کاتی کہ ٹیوہمان و ہر گپرا بقی پووگی ٹیبرہیم (سہلامی خوی لی بی) و بومان ہلٹار دن تا ٹیوہ بکہینہ چاکترین نومہت، بقی ٹہوی لہ پڑی قیامہ تا بینہ شایہت بہ سر نومہ تہ کانی ترہو، چونکہ ہم موویان دان دہ نین بہ پڑی ٹیوہدا. مہ بہ ست لیرہدا

۱ البقرہ (۱۱۵).

۲ البقرہ (۱۷۷).

۳ احمد (۱۳۴/۶)، پیاوہ کانی جیی متمانن.

له (وسطاً) واته: چاکترینو باشتین، وهك دهوترئ قوره‌یش چاکترین په‌چه‌له‌ك و بنه‌ماله‌ن. پیغه‌مبیری خودا ش چاکترینی كه‌سه له هۆزه‌كه‌یدا، واته: به‌رزترینه‌له په‌چه‌له‌كدا، وهك (الصلاة الوسطی) به‌پژترینی نویژه‌كانه كه نویژی عه‌سره. وهك له سونه‌نه سه‌حیحه‌كاندا هاتووه، خودا ئه‌م ئوممه‌ته‌ی تایه‌به‌تمه‌ند كرد به چاکترین ئوممه‌ت، به ته‌واوترین په‌پره‌وو پوون و ناشكراترین پیره‌وهك خۆی ئه‌فرمویت: ﴿هُوَ أَحَبُّنَا وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۗ لَوْلَا إِلَهُكُمْ لَرَبِّهِمْ هُوَ سَمَّكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ وَفِي هَذَا لَلِكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ۗ﴾^۱ ئه وه‌ر خۆی ئیوه‌ی هه‌لبژاردوه، له‌م ناینه‌شدا تووشی زه‌حمه‌تی نه‌كردوون، هه‌ر ناینی ئیبراهیمی باوكتانه له پێشداو له‌م قورئانه‌شدا، هه‌ر ئه‌و ناوی لێنان موسولمان، تا پیغه‌مبه‌ر شایه‌ت بی له‌سه‌ر ئیوه‌ و ئیوه‌ش شایه‌ت بن له‌سه‌ر خه‌لك. ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ ئه‌بو سه‌عه‌ده‌وه‌ ریوایه‌تی کردوه: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (نوح له‌ پۆژی قیامه‌تا بانگ ده‌کری، پیتی ده‌وترئ: ئایا گه‌یاندت؟ ده‌لئ: به‌لئ، هۆزه‌که‌ی بانگ ده‌کری، پیتیان ده‌وترئ: ئایانوح پیتی گه‌یاندن؟ ده‌لئ: هه‌یج ترسینه‌رنکمان بۆنه‌هاتوه‌ و هه‌یج كه‌سی نه‌هاتووته‌ لامان، ده‌وترئ به‌ نوح: کئ شایه‌تیت بۆ ئه‌دا؟ ده‌لئ: موحه‌مه‌دو ئوممه‌ته‌که‌ی. ده‌لئ: ئه‌مه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ خودای گه‌وره‌ ئه‌فرمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ هه‌روه‌ها ئیغه‌مان ئیوه‌مان کرده‌ ئوممه‌تیکی هه‌لبژارده‌. (الوسط) واته: دادگه‌ر. بانگ ده‌کری‌نو شایه‌تی بۆ ئه‌ده‌ن به‌ گه‌یاندنی، پاشان منیش شایه‌تی ئه‌ده‌م له‌سه‌رئیوه‌)^۲، بوخاری و تیرمیزی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌یش ریوایه‌تیان کردوه،^۳ دیسان ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ ئه‌بوسه‌عه‌یدی خوده‌ریه‌وه‌ ریوایه‌تی کردوه: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (پیغه‌مبه‌ری وا دیت له‌ پۆژی قیامه‌تا دوو پیاو یا زیادتر له‌ دوو پیاوی له‌گه‌لیدا، هۆزه‌که‌ی بانگ ده‌کری، ده‌وترئ: ئایا ئه‌مه‌ ئاگاداری کردن؟ ده‌لئ: نه‌خیر، پیتی ده‌وترئ: ئایا هۆزه‌که‌ت ئاگادارت کرد؟ ده‌لئ: به‌لئ، ده‌وترئ: کئ شایه‌تیت بۆ ئه‌دات؟ ده‌لئ: موحه‌مه‌دو ئوممه‌ته‌که‌ی، بانگ ده‌کری‌ن، پیتیان ده‌وترئ: ئایا ئه‌مه‌ هۆزه‌که‌ی ئاگادار کرد؟ ده‌لئ: به‌لئ، ده‌وترئ: ئیوه‌ چۆن ده‌زانن؟ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ره‌که‌مان هه‌والی پیدیان که‌ پیغه‌مبه‌ران گه‌یاندوویانه. ئه‌وه‌یه‌ که‌ خودای گه‌وره‌ ئه‌فرمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِنَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾^۴، ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ ئه‌بوئه‌سه‌ده‌وه‌ ریوایه‌تی کردوه‌ده‌لئ: هاتم بۆ مه‌دینه، وا

^۱ الحج (۷۸).

^۲ أحمد (۳۲۰/۳)، فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۳ فتح الباری (۲۱/۸)، تحفه الاحوذی (۲۹۷/۸)، النسائی فی الکبری (۲۹۲/۶)، ابن ماجه (۱۶۳۲/۲).

^۴ أحمد (۵۸/۳)، سه‌حیحه.

پڻڪوت نه خوشيهي ٿيا بلڙ بويوهه، خه لڪيڪي زوري ٿيدا ده مردن. له لاي عومري ڪوهي خه تاب
 دانيشتبوم، جه نازهه يه به لايدا ٿيپه ڪرا، باسي چاڪهي خاوه نه ڪهي ڪرا، ده لئيت: (وجبت وحبب)،
 واته: بهه شتي برد، بهه شتي برد بڻ خوي. پاشان جه نازهه يه ڪي تريش به لايدا ٿيپه ڪرا، باسي
 خراپي ڪرا، عومر ده لئيت: دوزه خي برد دوزه خي برد بڻ خوي. نه بوئه سوهه ده لئيت: چي برد بڻ
 خوي، نه ي ڪه وره ي موسولمانان؟ ده لئيت: نه وه ده لئيم ڪه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرموه تي: (هر
 موسولمان تي چوار ڪس شاهه تي چاڪه يان بڻدا، خودا ده يفاخه بهه شت). وتمان نه ي سي ڪه س:
 فهرموي: (سي ڪه سيش)، ده لئيت وتمان: نه ي دوو ڪه س! فهرموي: (دوو ڪه سيش)، پاشان پرسپاري
 يه ڪه سمان تي نه ڪرد! هر به م شيويه بوخاري و تيرمزي و نه سائي پيو به تيان ڪردوه.

له هيڪه تي ورگي پاني رووگه

خوداي مه زن نه فهرمويٽ: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى
 عَقْبَيْهِ وَاِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً اِلَّا عَلٰى الَّذِيْنَ هَدٰى اللهُ﴾ نه و رووگه يه ي پيشو ڪه به ره وپوهي ده وهه ستان نييمه
 هر له بهر نه وه ڪو پيمان تا بزاني ڪي دوي پيغه مبهه ده ڪه وي و ڪيش پاشگه ز ده بيته وه. هر چه نده
 ڪاريڪي دڙوار بوو، مه ڪر بڻ ڪه ساننيڪي وا ڪه خوا شاهه زاي ڪردون. خوداي ڪه وه نه فهرمويٽ: بڻيه
 بپاري نه وه مان دا بڻ تو نه ي موحه مهه ده (ﷺ)، ڪه له پيشا پويڪه يته قودسي پيروز، پاشان پوهان
 وهر گيپاي به ره و ڪه عبه، تا نه وانه ي شوپنت ده ڪه ون و ڪو پايه لبت ده ڪن ده ڪه ون ڪه پوو له هر
 شوپني بڪي له ڪه لت پوهي ٿيده ڪن، نه وانه ش ڪه ده ڪه ون ڪه پاشگه ز ده بنه وه، هر چه نده نه م
 ڪاره ڪه پوو وهر گيپانه له قودس وه بڻ ڪه عبه، ڪاريڪي ڪران و دڙواره له سهر ده ڪان مه ڪر نه و
 ڪه سانه ي ڪه خوا دلي شاهه زاي ڪردون و بپوي ته وويان به پيغه مبهه ره يه و ده زانن هر چي نه و
 هيئاويه تي هر نه وه مه قه و گوماني ٿيدا ني. خودا ويستي له هر شتي بببت ده يڪا و بپاري له سهر
 نه دات.، هر نه وه نه ڪ ده خاهه سهر به نده ڪاني خوي و هر چي (نه سخ) بڪاهه وه (نه سخ) ده ڪاهه وه،
 ڪاره ڪاني خودا مه موي پره له ڪارزاني و به لگه و نيشانه ي پوهن ويه ميڙ. به پيچه وانه ي نه وانه وه ڪه
 دلپان نه خوشه ڪه هر ڪاتي شتي پوهيدات، گومانيان بڻ په يدا ده بي. وه ڪن خاوه بناوه پان بپويان
 به هيڙو پته وتر ده بي. وه ڪ خوداي مه زن نه فهرمويٽ: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً فَمَنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ
 زَادَتْهُ هَلْوَءٌ أَيْمَنَّا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَرَادَتْهُمْ أَيْمَنَّا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ

احمد (۲۱/۱)، سهيحه.

فتح الباري (۲۷۱/۳)، تحفة الاحوذی (۱۶۶/۴)، النسائي (۵۱/۴).

فَرَادَتْهُمْ رَجَسًا إِلَى رَجِسٍ ﴿۱﴾ می وایان له ناودایه، تکاتی سوره تیک دیته خوار، ده لی: کیتان بهوای پی پته وتر بووه؟ جا نهوانی بهوایان به خوا هیناوه، باوه پریان به میتر ده بی و دلیان پی خوش ده بی. نهوانیش دلیان نه خوشه و ساغ نیه، حاشا دیته سر حاشایان و به خوانه ناسی ده مرن.

﴿وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾ ﴿۲﴾ نیمه له م قورئانه دا شتی وات بق به پی ده کهین که شیفا و به زهی تیدایه بق خاوه نباوه پان، ناهه قیکارانش زیاتر پی زیانبار ده بن. هر بویه نهوانی که پاوه ستا بوون له سر بهوای پته و به پیغه مبر شوینی که وتن له وه دا، چون خدا فرمانی دابو به جتیان هینا به بی گومان و دودلی.. هندی ده لیتن: نه واره له به پزانه له خاوهن باوه په کانی سره تابوون له کچه ری و نه نسا ره کان که نو پزبان کرد به ره و هر دوو بوو که. بوخاری له نیب نو عومره وه پیوایه تی کرد وه کاتی خه لکی نو پزی به یانیا ن ده کرد له مزگه وتی قوبادا، له و کاته دا پیوایک دیت، ده لیت: قورئان هاته خواره وه بق پیغه مبر ﴿ص﴾ فرمانی پیدا که پوو له که عبه بگری، نیوهش پوو بکه نه که عبه وتی نهوانیش پیویان کرده که عبه پیروژ^۳ موسلم^۴ و تیرمیزی پیوایه تیان کرده، ته واره، نه و خاوهن باوه پانه له پکوعدا بوون، وه رگه پان پوه و که عبه^۵. هر به م شیوه یه موسلم پیوایه تی کرده له نه نه سه وه، نه مه به لگه یه له سر گو پزایه لی ته وایان بق خودا و بق پیغه مبره که یان (په زای خودا له هموویان بیت) پاشان خودای مزن نه فه رمویت: ﴿وَمَا كَانَ

اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ نه و بهوای که هه تانه خودا به ده ری نادا. واته: نه و نو پزی که له پیشا پوه و قودسی پیروژ کردوتانه به زایه نادا و پاداشته که ی له لای خودایه. له فه رموده ی سه حیا له نه بوئیسحاقی سه بیعه وه له به پانه وه، پیوایه ت کراوه کومه لی پیویان له قودسی پیروژ کرد بوو مرد بوون، خه لکی وتیان: نه ی حالی نهوانه چونه که پیویان له قودس کرد وه؟ خودای مزن نه م نایه ته ی ناره خواره وه که نه فه رمویت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ نه و بهوایه ی که هه تانه خوا به زایه نادا. تیرمیزی پیوایه تی کرده له نیب نو عه باسه وه به سه حیحیسی داناوه^۶ نیب نوئیسحاق پیوایه تی کرده له نیب نو عه باسه وه ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ خودا نه و بهوای که هه تانه به زایه نادا. واته: نه و

۱ التوبة (۱۲۴-۱۲۵).

۲ الاسراء (۸۲).

۳ فتح الباری (۲۲/۸).

۴ مسلم (۳۷۵/۱).

۵ تحفة الاحوذی (۳۰۰/۸)، سه حیه.

۶ فتح الباری (۲۰/۸)، تحفة الاحوذی (۳۰۰/۸).

نویزه‌ی که پوهو و قودس کردوتانه به خه‌ساری نادا، له‌گه‌ل‌ئو پړوا بپوهنتان به پیغه‌مبه‌ره‌که‌تانو شوین که‌وتنتان له‌گه‌لی بۆ پووکردنه که‌عبه‌ی پیرۆز. له ه‌ردوو لایان پاداشتی ته‌اوتان ئه‌داته‌وه ﴿إِنَّ اللَّهَ بِالْكَافِرِينَ لَءُوفٌ رَجِيمٌ﴾ خدا به‌رانبه‌ر به مردوم دلسۆزو دلۆفانه. ^۱ له ف‌هرموده‌ی سه‌حیادا هاتوه که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) ژینکی بینی له دیله‌کان که له منداله‌که‌ی جیا‌کرا‌بو‌ه‌وه، وای لی‌ها تی‌بو ه‌موو مندالیکی له دیله‌کان با‌وه‌ش پیندا ده‌کردو ده‌یگرت به سنگیه‌وه، ئه‌و ژنه به‌دوای منداله‌که‌یدا، ده‌گه‌را کاتی که دۆزیه‌وه گرتیه با‌وه‌ش و مه‌مکی خسته ده‌می، پیغه‌مبه‌ری خودا ف‌رمووی: (ئایا‌گومان ده‌به‌ن ئه‌و ژنه منداله‌که‌ی به‌او‌په‌ته‌ناو ناگر، که بشتوانی فری نه‌دات؟) وتیان: نه‌خیر نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ)، ف‌رمووی: (سا سویند به خودا، خودا به به‌زه یت‌رین ده‌ریاره‌ی عه‌به‌د‌ه‌کانی له ودایکه‌ بۆ منداله‌که‌ی).^۲

﴿قَدْ زَرَى ثَقَلَبٌ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ فَلتُوَلِّسَنكَ قِبَلَهُ تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا

يَعْمَلُونَ ﴿۱۱۴﴾

یه‌که‌م شتی که (نه‌سخ) کراوه له قورئاندا پووگه بوو

عه‌لی کوپی ئه‌بوته‌لحه: له ئیبنوعه‌باسه‌وه‌ده‌ئیت: یه‌که‌م شتی له قورئاندا (نه‌سخ) بووه‌وه پووگه بوو، ئه‌ویش کاتی که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) کوچی کرد بۆ مه‌دینه، نۆزینی خه‌لکه‌که‌ی جووله‌که بوون، خودای مه‌زن ف‌رمانی پیندا که پوو له قودسی پیرۆز بکن. جووله‌که نۆزیان پی خوش بوو، زیاتر له ده مانگ پیغه‌مبه‌ری خودا پوو له قودسی پیرۆز بوو. پیغه‌مبه‌ر پووگه‌ی ئیبراهیمی پی خوش بوو. ده‌پا‌پا‌یه‌وه له خوداو سه‌یری ناسمانی ده‌کرد خودای گه‌وره ئه‌م ئایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه ﴿قَدْ زَرَى ثَقَلَبٌ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ فَلتُوَلِّسَنكَ قِبَلَهُ تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ تۆمان دیوه به‌ره‌و ناسمان ده‌پوانی، ئیمه پووت به‌ره‌و پووگه‌یه‌ک وه‌رده‌گه‌تین په‌سه‌ندت بی، سا پووت به‌ره‌و (مسجد الحرام) وه‌رگه‌تپه‌وه له ه‌ه‌رکۆش بن، ه‌ه‌ر پوو بکه‌نه ئه‌ویوه. جووله‌که‌کان که‌وتنه گومانه‌وه‌و وتیان: ﴿مَا وَلَّهُمْ مِنْ قِبَلِهِمْ آلِي كَاوَأُ عَلَيَّهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ چی ئه‌وانه‌ی وه‌رگه‌تپه‌را له‌و پووگه‌یا‌یه که له پيشادا په‌ویان تیده‌کرد؟ بلی: خۆره‌لات و خۆرنشین مولکی

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۹۹/۱).

^۲ مسلم (۲۱۰۹/۴).

خودان پاشان خودای مەزن فەرمووی: ﴿فَأَيُّنَمَا تَوَلَّوْا فَمَنْ وَجَّهَ اللَّهُ﴾ پووێکه نه هەر لایەك پووێ خودا له وێتیه. ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَقْبَيْهِ﴾ هەر بۆیه مان گۆڕی تا بزانی کێ دای پیغه مەبر دەکەوێ و کێش پاشگەز دەبیتهوه.

نایا پووگە (قیبله) که هه به خوێهتی، بیان پووێهکی که هه به یه

حاکیم له عەلی کۆپی ئەبو تالیبەوه (پەزای خۆی لی بی) پووایهتی کردوه ﴿قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ سا پووت بەرەو (مسجد الحرام) وه گێڕه. ده لیت: (شطره) لایهنی ۲. پاشان ده لیت: سه نه ده گانی سه حیحه. ئەمه قەسە ئه بو لعالیه و مواهیدو سه عیدی کۆپی جوبه یرو قه تاده و په بیعی کۆپی ئەنس و کهسانی تریشه ۴. ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْكُمْ شَطْرَهُ﴾ له هەر کۆیش بوون، هەر پووێکه نه ئەوتیه. خودای گه وره فەرمانی داوه که له هه مو پووێهکی زه ویه وه، پۆژه لات و پۆژاوا له پاست و چه په وه، هه مو نوێژه کان ده گێتیه وه، جگه له نوێژه سونه ته کان له کاتی سه فەردا، هەر چۆنی پوو بکات نوێژ ده کا، ته نیا دلی له لای که عه به بیت، له کاتی شه په شمشیریشدا له کاتی شه ردا هه رکه سه و چۆن بتوانی نوێژ ده کا. هەر که سی نه زانی قیبله کامه یه به بۆچوونی خزی پوو له قیبله ده کا، با به هه له یش پوو له قیبله کردی هەر دروسته. چونکه خودای مەزن به پیتی توانا نه بی ئەرک ناخاته سه ره هیه که سی.

گۆڕینی پووگه له لای جوله که کان زانراوه

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ ئەوانه ی نه هلی کتیبی ده زانن که ئەمه پاسته و له لایه ن په روه ردا گاریانه وه یه. واته: ئەو جوله گانه ی که دزایه تی پوو کردنه قیبله ی ئیوه ده که ن و پوو وه رده گێپن له قودسی پیرۆز، باش ده زانن که خودا فەرمانت پێده کا که پوو وه رگێپری قودسی پیرۆز پوو بکه یته که عه به ی پیرۆز، له کتیبه کانیاندا له پیغه مەبره کانیانه وه هاتوه ده رباره ی سیفه تی پیغه مەبره (ﷺ) نومه ته که ی، که خودای گه وره باسی تابه ته مندی ئەو پیغه مەبره و پۆزو پله و پایه ی کردووه و ئەو په یامه تیرو تاواه گه وره یه شی پێدا په وانه کردوه. به لام ئەهلی کتیب ئەوه

۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۰۲/۱).
 ۲ البقره (۱۱۵).
 ۳ الحاکم (۲۶۹/۲).
 ۴ ابن ابی حاتم غ: (۱۰۷-۱۰۹).

دهشارنه وه به نیرهیی و خوانه ناسی و لاساری خویان، هر بویه خودای گوره هه په شهی توندیان لی دهکاوته نه فرمویت: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ خودایش له هر کاری بیکن ناگاداره و بی ناگانیه. ﴿وَلَيْنَ آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَئِنَ الْفَالِقِينَ﴾ ﴿۱۵۵﴾

لاساری جووله که و خوانه ناسی و هه له نه دانیان

خودای مزن باسی خوانه ناسی و لاساری و دزایه تی جووله که و شهوی ده یزانن ده رباری پیغه مبری خودا (ﷺ) خۆ نه گه ر پیغه مبر هرچی به لگه و نیشانه هه به که بوی هاتوه بوی بهینانایه له سر راستی په یامه که شیوینی نه ده که وتن و ازیان له هه او ناره زوو خویان نه ده مهینا. وه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿۱۶۱﴾ ﴿وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾^۱ نه و که سانهی گفتی په روه ردگاری تویان لی هاته دی، نیتر باوه پ ناهینن. هه مور نیشانه به کیشیان بوی بی، هه تا نازاری به ژان به چاری خویان ده بینن. هر بویه لیره یشده نه فرمویت:

﴿وَلَيْنَ آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ﴾ نه هلی کتیب هر نیشانه به کیان نیشان بدهی، پوو له پووگه که تی ناکن، توش نیتر پوو ناگه یته پووگی نه وان، هر به م جزره هیچ کامیشتان پوو ناگه نه پووگی به کتر. نه مه باسی نذر گرنگیدانی پیغه مبره (ﷺ) به فرمانی خودای گوره، وه که چون جووله که کان نذر پابه ندن به بۆچون و هه او ناره زووی خویانه وه، پیغه مبریش (ﷺ) دیسان نذر پابه ندن پوو به فرمان و گوپراهی و شوین که وتنی په زامه ندی خودا وه و شوینی ناره زوی نه وانه نه ده که وت، له به رنه وهی که قودسی پیروز پووگی نه وانه، به لکو که پووی تی کرده له به ر فرمانی خودا پوو، پاشان خودای گوره هه په شه دهکات له و که سانهی که دزایه تی هه ق ده که ن که زانایان ده یزانن و شوینی ناره زوو ده که ون. چونکه زانا زیاتر شاره زای به لگه به و زیاتر به رپر سیاره له خه لکی تر. هر بویه خودای مزن

پووی گفته ده کاته پیغه مبرو مه به ستنیشی نوممه ته که شیه تی و نه فرمویت: ﴿وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَئِنَ الْفَالِقِينَ﴾ توش له پاش نه و زانستهی که بۆت هاتوه، نه گه ر به شوین ناره زووی نه واندان بپوی، له ناهه قیکاران ده بی.

^۱ یونس (۹۶-۹۷).

﴿الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْفُرُونَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (۱۶۱)

﴿الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ (۱۶۲)

شامزایی جوولہ کہ بہ پیغمبرہ رو (ﷺ) شاردنہ وہی ہق

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ﴾ نہ ملی کتیب وہ کورانی خویان ہم پیغمبرہ دہناسن. خودای مہزن باسی زانایانی نہ ملی کتیب دہکات کہ دہزانن نہ وہی کہ پیغمبرہی خودا (ﷺ) بوی ہیناون پاستہ، وہ ک چون کہسی لہ وان کورپی خوی دہناسی. عہرہ بہ کان نمونہی شتی پاستیان وا دہہینایہ وہ، وہ ک لہ م فرمودہ دا ہاتوہ کہ پیغمبرہی خودا (ﷺ) فرموی بہ پیویک مندالیکی بجوکی خوی لہ گلا بوو (نہمہ مندالی خوتہ؟) دہلئیت: بہ لئی، نہی پیغمبرہی خودا شایہ تی بؤ نہ دم. فرموی: (بیگومان ہم تاوان دہریارہ ت نا کا و تویش خرابہ دہریارہی ناکی)، قورتوی دہلئیت: لہ عومہرہ وہ پیویاہت کراوہ کہ دہلئیت بہ عبد اللہ ی کورپی سہ لام: نایا مو حہ مہمہ د (ﷺ) دہناسی. وہ ک چون کورہ کہی خوت دہناسی؟ دہلئیت: بہ لئی، زیاتریش. نہمین لہ ناسمانہ و ہاتوتہ خوار بؤ سہر نہمین لہ زہمیندا، بہ سیفہ تہ کانی ناسیومہ. بہ لام دہریارہی دایکی نازانم چون بووہ. ۲ خودای گہورہ نہ فرمویت لہ گہ ل نہ پاستیہ دا کہ بویان دہر کہ و تووہ و دہیزانن ﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْفُرُونَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ دہستہ بہ کیش ہرچہ ندہ دہزانن ہق چیہ دہیشارنہ وہ. واتہ: نہ وسیفہ تانہی کہ لہ نا و کتیبہ کہ یاندا مہیہ لہ خہ لکی دہشارنہ وہ دہریارہی پیغمبر (ﷺ) پاشان خودای گہورہ پیغمبرہ کہ سی و پلوہ ستا و کرد و ہوالی دانئ و ناگاداری کردن کہ نہ وہی پیغمبر (ﷺ) ہیناویہ تی ہر نہ وہ ہق و گومانی تیدا نیہ و نہ فرمویت: ﴿الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ نہمہ پاستہ و لہ پہرہ ردگاری تووہ یہ و ہرگیز دوودل مہ بہ.

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيًّا فَاسْتَبِقُوا الْحَيْرَاتِ إِنَّ مَا تَكُونُوا يَأْتِي بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

﴿قَدِيرٌ﴾ (۱۶۳)

ہم مو نومہ تیک رووگہ یہ کی ہہیہ

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيًّا فَاسْتَبِقُوا الْحَيْرَاتِ﴾ ہم مو لایہ ک شوینیکیان ہہیہ پوی تیدہ کن. دہسا نیوہیش بؤ چاکہ پیشبرکی بکن. عوفی لہ نیبوعہ بیاسہ دہلئیت ﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مَوْلِيًّا﴾ ہم مو

۱ احمد (۱۶۳/۴)، فرمودہ یہ کی باشہ (جید).

۲ القرطبی (۱۶۳/۲).

لایه شویئینکیان هیه پووی تیدهکن. مه‌به‌ست پیئی نه‌لی ناینه‌کانه، نه‌فه‌رمویت هه‌موو گرویه‌ک پووگه‌یکه هیه پیئی پازین، پووگه‌ی خودا نه‌و شوینه‌یه خاوه‌ن باوه‌پان پووی تیده‌کن^۱. نه‌بولعالیه ده‌لئیت: جووله‌که لایه‌کیان هیه پووی تی ده‌کن و نه‌سرانیش لایه‌کیان هیه پووی تیده‌کن، نه‌ی نم نوممه‌ت! ئیوه‌ش خودا پیئی نیشان داو ن بق نه‌پووگه‌یه‌ی که‌هر نه‌و پووگه‌یه^۲. هه‌ربه‌وجوره له موجاهیدو عتاو زه‌حاکو ره‌بیعی کوپی نه‌نس و سوددی که‌سانی تریشه‌وه‌ریبویه‌تکراوه^۳. نم نایه‌ته له نایه‌ته ده‌چی که خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿لِكُلِّ جَمَلًا مِّنْكُمْ شِرْعَةٌ وَمِنْهَا جَاءَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعْنَاكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لَيَبْلُوْكُمْ فِي مَآءَاتِكُمْ فَأَسْتَبِيْهُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾^۴ بق هر کومه‌لیک له ئیوه‌ پووشوئینکیان داناه، نه‌گر خودا بیویستایه هه‌مووی ده‌کردنه‌یه‌ک نوممه‌ت، به‌لام ویستی خوا وابوو له‌و شتانه‌ی که پیئی داوین تا‌قیمان بکاته‌وه، ده‌سا ئیوه‌ش له کاری چاک پیئکه‌وه کئی به‌رکئی بکن، هه‌مووتان ده‌گه‌پینه‌وه لای خودا. لیره‌یشدا نه‌فه‌رمویت: ﴿أَيُّنَ مَا تَكُوْنُوْا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ﴾^۵ له هر کوئی بن خودا کورتان ده‌کاته‌وه، خودا توانای به‌سر هه‌موو شتدا هه‌یه. واته: خودا توانای هه‌یه هه‌مووتان له زه‌ویدا کۆ بکاته‌وه هه‌رچه‌نده لاشه‌و جه‌سته‌تان له یه‌کترجیابویبته‌وه.

﴿وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيْلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ﴾^(۱۹) وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ اِلَّا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ فَاَلَا تَحْشَوْنَ وَاَحْسَبُوْنَ لِآيَاتِنَا نِعْمَتِيْ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَكُنْ

تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۹﴾

بۆچی سی جار له‌سه‌ر یه‌ک باسی (نه‌سغی) پووگه‌ کراوه

نه‌مه‌ سیته‌م جاره‌خودای مه‌زن باسی پووکردنه (مسجد الحرام) ده‌کات له‌هه‌موو‌کیشه‌ره‌کانی زه‌میندا، وتراوه: له‌به‌ر نه‌وه‌ی چونکه‌ نم باسه‌ په‌یوه‌ندی به‌م ده‌قه‌وه‌ه‌یه له‌ چ یه‌که‌مجاروچ دوا‌ییش، یه‌که‌مجار نه‌فه‌رمویت: ﴿قَدْ رَآیْ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ فَلْتُوَلِّسْنَاكَ قِبَلَهُ رَضْمَهَا﴾^۶ تومان

۱ الطبری (۱۹۲/۲).

۲ ابن ابی حاتم غ: (۱۲۶/۱).

۳ ابن ابی حاتم غ: (۱۲۲-۱۲۱/۱).

۴ المائدة (۴۸).

دیوه که به‌رهو ناسمان ده‌پوانی، نیمه پروت به‌رهو پروگه‌یکه ودرده‌گپین به‌سندت بی. هه‌تا ده‌گاته

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ نه‌وانه‌ی نه‌هلی کتین

ده‌زانن که نه‌مه پاسته‌و له په‌روه‌ردگارمانه‌ویه، خودایش له هرکاری بیکن ناگاداره. لیره‌دا خودا

باسی وهرگرتنی داواکه‌ی پیغمبر(ﷺ) ده‌کا. فرمانی پیده‌دات پرو له و پروگه‌یه بکات که حزی

لیه‌تی و پتی خوشه. له جاری دووه‌مدا نه‌فرمویت: ﴿وَمَنْ حَبِثَ حَرْجَتَ قَوْلٍ وَجْهَكَ سَطَرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ له هر شوینیکه‌وه ده‌رجوی، پرو بکه (مسجد

الحرام) نه‌مه پاسته‌و له په‌روه‌ردگاری تقوه‌یه، هر کاریکیش نیوه بیکن خودا ده‌یزانی. لیره‌دا

فرمویه‌تی: نه‌مه پاسته‌که‌و له په‌روه‌ردگارته‌ویه له‌پله‌ی په‌که‌م به‌رزبووه‌ته‌وه، که‌پنکه‌وتوه له‌که‌ل

په‌زامه‌ندی پیغمبر(ﷺ) دیسان پرونی کردوته‌وه که نه‌میش هه‌قه‌و له‌لاین خوداوه‌یه و پتی

پازیه‌مه‌به‌ست له‌جاری سینه‌م حکمه‌تی پوچه‌لگردنه‌وه‌ی به‌لگه‌ی نه‌وانه‌ی ناکوکن له‌و جووله‌کانه‌ی که

ناپه‌زایی دهرده‌بپن له‌سر نه‌وه‌ی که پیغمبر(ﷺ) پروی کردوته‌وه پروگه‌ی نه‌وان، که نه‌وان زانیویانه

چونکه له‌ناو کتیبه‌که‌یاندیه، که پیغمبر(ﷺ) پرو ودرده‌گپری له‌ قودسی پیروزه‌وه بؤ پروگه‌ی

نبراهیم(سه‌لامی خوی لی بی). که که‌عبه‌ی پیروزه، بت په‌رسته‌ عه‌ره‌به‌کانیش هیچ به‌لگه‌یه‌کیان

نامینی، چونکه پیزی ندری که‌عبه‌یان ده‌گرت و ندر به‌ لایانه‌وه خوش بوو که پیغمبر پروی تیکرد.

حیکمه‌تی نه‌سخی پروگه

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿إِنَّمَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَىٰ حَمَقِهِمْ﴾ تا هیچ به‌لگه‌له‌ دزی نیوه به‌ دس

خه‌لکه‌وه نه‌بی. واته: نه‌هلی کتیب سیفته‌ی نه‌م نوممه‌ته‌ ده‌زانن که پرو له که‌عبه‌ی پیروزه‌کن، خو

نه‌گر نه‌م سیفته‌تیه‌ان نه‌مینی، نه‌وه ده‌کنه به‌لگه له‌سریان، بؤ نه‌وه‌ی به‌لگه‌یان به‌ ده‌سته‌وه

نه‌مینی دهریاره‌ی موسولمانان که پرویان له قودسی پیروزه‌کرده. پاشان خودای مه‌زن نه‌فرمویت:

﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾. مه‌گر نه‌وانه‌یان که‌سته‌مکان مه‌به‌ست پتی موشریکه‌کانی قوره‌یشه له

به‌لگه‌ی نه‌و نامه‌قیکارانه ده‌مینه‌وه که پپوپوچه. که ده‌لین: نه‌م پیاوه ده‌لی له‌سر ناینی

نبراهیمه، نه‌گر پرو کردنه‌که‌ی بؤ قودسی پیروزه له‌سر ناینی نبراهیمه بؤچی لئی په‌شیمان

بووه‌وه. وه‌لامه‌که‌ی نه‌ویه خودای مه‌زن فرمانی پیدا که پرو بکاته قودسی پیروزه له‌ سره‌تاوه.

خودا خوی کارزانه ده‌زانی له‌به‌ر چی، پیغمبریش(ﷺ) گوپراه‌لی فرمانی خودای کرده، پاشان

فرمانی پیداوه که پرو وهرگپری به‌رهو پروگه‌ی نبراهیم که که‌عبه‌ی پیروزه. له‌مه‌یشدا هر گوپراه‌لی

فرمانی خودای کرده، پیغمبره‌ی خودا(ﷺ) له هه‌موو کارو فرمانیکیدا که‌ر به‌رفه‌مانی خودا

بووه، چاوتروکانیک له فرمانی خودا دهرنه‌چووه، نوممه‌ته‌کیشی هر شوینی نه‌و که‌وتون. پاشان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي﴾: نپوه له گومان و ناهه قی و لاساری نه وانه مه ترسن، ته نها هر له من بترسن. ﴿وَلَا تَمَنَّوْا عَلَیْكُمْ﴾ من دهمه وی ته او و چاکه تان له گه ل بکم. نم ده قه عه تف کراوه ته سر نم نایه ته: ﴿إِنَّمَا یَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَیْكُمْ حُجَّةٌ﴾ تا هیچ به لگهی دزی نپوه به دس خه لگه وه نه بی. واته: تا نو به هرانه ی خوم ته او بکم له سه رتان ده ریاری په واکردنی قبیله بۆتان که پوی تییکن، نم شه ریعه ته تان له گشت لایه که وه بۆ ته او بکم ﴿وَأَمَّا لَكُمْ تَهْتَدُوكَ﴾ دهمه وی شاره زا بین واته: له وه ی که نوممه ته کانی تر لییان ون بپوه، نپوه مان لی شاره زا کرد، تایه تمان کرد به نپوه وه، هر بپوه نم نوممه ته به ریترین و چاکترین نوممه ته.

﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَیْكُمْ آيَاتِنَا وَرُزُقِكُمْ وَعَلَّمَكُمْ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَصَلَّاهُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا قَالِقُونَ ﴿۱۷۱﴾ فَأَذْكُرُوا لِي آذْكُرْكُمْ وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿۱۷۲﴾﴾

په وانه کردنی پیغه مبهرا (ﷺ) چاکه یه کی زور گه وره یه ده بی شوکرو یادی خوی له سه ر بگری

خودای مه زن به هره کانی خوی وه بیر به نده کانی ده هینیتته وه، له په وانه کردنی پیغه مبهرا که نایه ته کانی خودا ده خوینیتته وه بۆیان ونه فامانه له خویره و شتی پیسو ناشیرین و کرداری نه فامی و له تاریکستان ده ریان دینی و به ره و پوونای ده یانبات، فیری کتیبیان ده کات که قورنانه، فیری حکمه تیان ده کات که سوننه ته و ناگاداریان ده کات له و شتانه ی که له کاتی نه فامیدا زور بی ناگا و بیون به قسه ی درؤو ده له سه، ده خه له تان به هوی خیرو به ره که تی نو په یامه ی که به پیغه مبهره که یدا ناردویه تی بۆیان، کردوونی به پیاوچاک و زانا و فیری زانیاری باش و دلپاکو و کم نه رکی و پاستگویی بوون، خودای مه زن نه فرمویت: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَرُزُقِهِمْ﴾^۱ خاوه نباوه پان بهر منه تی چاکه ی خودان که به کیک هر له خویانی نارو پیغه مبهریان بی، نیشانه کانی خودایان به سه ردا ده خوینیتته وه و به خاوینی پایان ده گری سه رکنه ی نو که سانه ش ده کات که نازانن ریزی نم به ره یه بگرن، نه فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كَفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ﴾^۲ نایا نه تدی نو که سانه ی ناشوگریان له به رانبه ر چاکه ی خودادا کردوه و گه لی خویان به ره و هه لدر برد. مه به ست له به ره ی خودا موحه مبه ده (ﷺ)^۳، هر بپوه

^۱ آل عمران (۱۶۴).
^۲ ابراهیم (۲۸).
^۳ البخاری (۳۹۷۷).

خودای مەزن خاوەن باوە پان ناگادار دەکاتووە کە دان بنین بەو بەهراوە داو یادو شوکری خودای لەسەر بکن ﴿وَعَلِمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ نۆر شتی واتان فێر دەکات کە لە پێشدا نەتان دەزانی. پاشان ئەفەرموویت: ﴿فَأَذْكُرِي أَذْكَرْتُمْ﴾ سائێوہ یادی من بکن، تا منیش لەبیرتان نەکەم، هەر شوکرانە بژیری من بنو لە چاکەیی من حاشا مەکن. لەبارەیی ئەمەوہ موچاھیددەلێت لەم ئایەتە: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا﴾ واتە: (وەك ئەمەیی پێغەمبەرێكمان لەخۆتان ناردە لاتان) خودای مەزن: مەبەستی ئەوہیە وەك چۆن من ئاوام كرد ئێوہیش یادی من بکن^۱ حەسەنی بەسری دەلێت لەم دەقەدا كە خودای مەزن ئەفەرموویت: ﴿فَأَذْكُرِي أَذْكَرْتُمْ﴾ ئێوہ یادی من بکن تا منیش لەبیرتان نەکەم، دەلێت: ئێوہ یادی من بکن لەسەر ئەو فەرزەنەیی کە لەسەرم داناون تا منیش لەبیرتان نەکەم لەو شتانەیی کە لەسەر خۆ داناوو بۆ ئێوہ^۲ لە فەرموودەیی سەحیح ییشدا هاتووہ (خودای مەزن ئەفەرموویت: هەرکەسی^۳ یادی منی کردبێ^۴ لە دەروونی خۆیدا منیش لەبیرم نەکردوہ لەلای خۆم. وە هەر کەسی^۵ یادی منی کردبێ^۶ لە ناو کۆپو کۆمەلێکدا، منیش باسم کردوہ لە ناو کۆمەلێ^۷ لەوہ چاکتر^۸، نێمامی ئەحمەد پێواپەتی کردوہ لە ئەنەسەوہ، دەلێت: پێغەمبەری خودا(ﷺ) فەرموویەتی: (خودای مەزن فەرموویەتی: ئەی ئەوہی ئادەم ئەگەر لە دەروونی خۆتدا یادی منت کردبێ^۹، منیش تۆم لەبیر نەکردوہ لەلای خۆم. ئەگەر باسی منت کردبێ^{۱۰} لە کۆپو کۆمەلێکا منیش تۆم لەبیر نەکردوہ لە ناو کۆمەلێ^{۱۱} لە فریشتەکاندا(یان لە ناو کۆمەلێکا لەوہ چاکتر) ئەگەر بستی^{۱۲} لە من نزیک بوویتەوہ، منیش بالێ^{۱۳} لە تۆ نزیک بوومەتەوہ. ئەگەر بالێ^{۱۴} لە من نزیک بوویتەوہ منیش گەزێک^{۱۵} لە تۆ نزیک بوومەتەوہ. ئەگەر بە ئاسایی بییتی بۆ لام، منیش بە پاکردن دیم بۆ لات)، سەنەدەکانی سەحیحە، بوخاری پێواپەتی کردوہ^{۱۶} ئەفەرموویت: ﴿وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُون﴾ هەر شوکرانە بژیری من بنو لە چاکەیی من حاشا مەکن. خودای گەورە فەرمانی داوہ کە سوپاسو ستایش بکری، بەلێنی داوہ لەسەر ئەو سوپاسو ستایش کردنە بە چاکەیی نۆو ئەفەرموویت: ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾^{۱۷} پەروەردگارتان پایگە یاند: ئەگەر شوکرانە بژیر بن، بۆتان زیاد دەکەم، خۆ ئەگەر سەپینچی بکن.

^۱ الطبري(۲۱۰/۳).

^۲ ابن ابي حاتم ع: (۱۴/۱).

^۳ فتح الباري(۳۹۵/۱۳).

^۴ أحمد(۱۳۸/۳)، فتح الباري(۵۲۱/۱۳).

^۵ ابراهيم(۷).

جہزہ بہم زور توندو تیزہ. نیامی نہ محمد پیوایتی کردہ له ئبوہ جانی عتاردیوہ دلایت: عیمرائی کوپی حوصہین ہاتہ دہروہ بولامان، بالاپوشیکی لہہر دابوو، بہرلہوہ نہ مدیبوو لہہری کردبی، دوایش نہ مبینی لہہری بکاتہوہ دلایت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (ہرکے سی خودا نیعمہ تیکی پی بہ خشی، بیگومان پی خوشہ نیشانہی ئو نیعمہ تہ ببینی لہہر دروستکراوہ کانی). جاریکیش (پہوج) دلایت: لہہر بہندہ کہی (واتہ دروستکراوہ کانی واتہ بہندہ کانی).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

أَمواتٌ بَلْ أحياءٌ وَلَكِنَّ لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

ریزو چاکی و خوپاگری نویژ کردن

دوای ئوہی خودای مہزن باسی سوپاس گوزاری کرد، ئینجا باسی خوپاگری و پینعمای کردن بق خوپاگری و نویژ کردن، دہکات چونکہ بہندہ یان لہ نازو نیعمہ تاہ سوپاسی خودای لہہر دہکات، یان تووشی نارہحتی و بہلا بووہ لہہری نارام دہگری، وک لہم فرمودہ یہدا ہاتووہ: (کاروباری خاوہن باوہر جتی سہرسورمانہ، خودا ہیج فرمانیک نادا بہسہریدا مہگر ئوہ خیرو بیڑہ بوی، ئہگر تووشی خوشگوزہرانی ہات سوپاسی خوا دہکات. دہبیٹہ مایہی خیر بوی، خو ئہگر تووشی زیانیکیش ہات نارام دہگریت ہر دہبیٹہ مایہی خیر بوی)^۱. خودای گورہ پوونی کردتہوہ کہ چاکترین شتیک کہ بہندہ پشتی پی بہستنی لہ کاتی بہلاو نارہحتیدا خوپاگری و نویژ کردنہ. وک خودای گورہ دہفرمویت ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ ہانا بہرن بق خوپاگری و نویژ کردن کہ ئہم کارہ زور دژوارہ مہگر ہر بق ئو کہسانہی کہ خویان بہ زل نازانن. خوپاگری دوو جڑہ، خوپاگری لہہر وازہینان لہ قہدغہکراو وتاوانہکان، خوپاگریش لہہر خواپہرستی و ئو شتانہی بہندہ خوداوہ نزوک دہکاتہوہ. بہلام دووہمیان پاداشتی زورترہ چونکہ مہبہستہ کہ ئوہیہ. سیتہم، خوپاگریہ لہہر بہلاو نارہحتیہکان، ئہمیش واجیبہ، وک پارنہوہ و داواکردنی لیبوردن لہ تاوانہکان، وک عہدبوہ حمانی کوپی زہیدی کوپی ئہسلمہ دلایت: خوپاگری دوو جڑہ: خوپاگریہ کہ لہہر خودا، لہہر ئوہی کہ پی خوشہ با لہہر دل و جہستہش کران بی. خوپاگری لہہر خودا لہ شتیکدا کہ ناخوشہ، با نارہزوویش دژایتی بکات. ہرکے سی ناوا بوو، ئو کہسہ لہو خوپاگریہ کہ خودا لہ نارامیی وناساہشداہ یانژیینی.

^۱ احمد (۴/۲۳۸)، فرمودہ یہکی حسہنہ.

^۲ مسلم (۴/۲۲۹۲).

ژيانى شه هيدان

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتَ بَلْ أَحْيَا وَلَكِنَّ لَآ تَشْعُرُونَ﴾ بهو که سانهى که له پتى
 خوادا ده کوژدين مه لئين: مردون، بلکه زيندون نيوه پى نازانن. خوداى گوره باسى شه هيدان
 ده کات که له ژيانى بهرزه خدا پوزى نه درين وه که له سه حيجى موسليما هاتوه: (گيانى شه هيدان وا
 له ناو سکی بالنده يه کى سه وزا، بى هر کوئى بيانوى له بهمه شتدا ده گه پين. پاشان ديتنه وه بى لای شو
 چرايانه. که له ژورعه رشدا هه لواسراون، پهروه ردگاريان ته ماشايه کيان ده کات و نه فهرمويت: نايا چهز له
 چى ده کهن؟ ده لئين؛ چهز له چى بکه ين نهى پهروه ردگارمان، شتيکت پيداوين به هيچ که سى
 له دروستکراوه کانى خوئت نه داوه؟ پاشان هه رنه وقسه يان پيده لئته وه، کاتى ده بينن هر وازيان لى
 ناهينرى تا داواى شتيک نه کن، ده لئين: ده مانه وى بمانگيرپته وه بى دنيا تا له پيناوى تودا بجه نگين و
 جاريکى ترهر له پيناوى تودا بکوژدين^۱، (کاتى که پاداشتى شه هيدى ده بينن) پهروه ردگارش
 نه فهرمويت: من نوسيوومه نه وانه جاريکى تر ناگه پينه وه)، له فهرموده ي نيمامى نه حمه دو نيمامى
 شافيعى و نيمامى مالک پيوايه تيان کرده وه له زهرى له عه بدوپه حمانى کوپى که عى کوپى
 مالیکه وه له باوکیه وه ده لئيت: پيغه مبهرى خودا^۲ (گيانى خاوه نباوه پ بالنده يه که
 هه لواسراوه به دره ختيکى به هه شته وه، هه تا خودا ده يگيرپته وه بوناوجه سته ي شو پوژهى که زيندى
 ده کاته وه)^۳، نه فهرموده يه به لگه يه بى هه موو موسولمانانيش، هه رچه نده شه هيدان به تايه به تى
 باسيان هاتوه له قورئاندا بى زياتر پيژلئنيان.

﴿وَلَنَبَلِّغُنَّكُمْ نَبَأَ مِنَ الْغُوفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالسَّمَرَاتِ وَنَسِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۵۵﴾ الَّذِينَ إِذَا
 أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿۱۵۶﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ
 الْمُهْتَدُونَ ﴿۱۵۷﴾﴾

باوهر دارتا قيده کريته وه، که نارام ده گرى پاداشت دهر ديتته وه

خوداى مهن ناگادارمان ده کات که به نده کانى تا قيده کاته وه: وه که نه فهرمويت: ﴿وَلَنَبَلِّغُنَّكُمْ حَقِّ
 نَبَأِ الْمُجْتَاهِدِينَ مِنَ الْغُوفِ وَالصَّابِرِينَ وَنَبَلِّغُوا الْخَبْرَ﴾^۲ تا قبيتان ده که ينه وه، تا بزانيان، کى له نيوه تيکوشاوه و
 کيتان خوراکر تر بووه، تا به راوردى ده نگو باسى نيوه ش بکه ين. جارى به خوشگوزه رانى و جاريک به

۱ مسلم (۱۰۰۲/۲)

۲ احمد (۴۵۰/۳)، سه حيجه.

۳ محمد (۳۱).

ناخوشی له ترسو برسیه‌تی، خودای مه‌زن له نایه‌تیکی تردا نه‌فرمویت: ﴿فَأَذَقَهَا اللَّهُ لِيَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ﴾ خدا بهو هویه‌وه به‌رگی برسیه‌تی و ترسی کرده پۆشاکمی خه‌لکه‌که‌ی. دیاره ترسو برسیه‌تی ه‌ردووکیان به‌خه‌لکیه‌وه د‌رده‌که‌وی، بۆیه خودای گ‌وره فرمویه‌تی پۆشاکمی ترسو برسیه‌تی. لیره‌یشدا نه‌فرمویت: ﴿وَلَتَبْلُوَنَّهُمْ بَطْنٌ مِّنَ الْكُفُوفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالشَّرَاتِ﴾ دیاره نایمه جاروبار به ه‌ندیک ترسو برسی بوون و له‌ناو‌چوون و‌که‌م بوونه‌وی مالی دنیاو به‌روبوومتان تاقیبتان ده‌که‌ینه‌وه. به برسیه‌تی و ترسو مال له ده‌ست چوون و مردنی خیزان و که‌س و کارو خۆشه‌ویست و به نه‌هاتنی به‌روبووم و کشتوکاله‌کانتان). پاشان خودای گ‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَيَسِّرِ الْعَصِيرَ﴾ مژده بده بهو که‌سانه‌ی خۆپاگرن. پاشان خودای مه‌زن باسی ه‌ندی لهو خۆپاگرنه ده‌کات که پزیزان لی ده‌نی ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ نهو که‌سانه‌ی که تووشی به‌لایه‌ک دین نه‌لین: نایمه‌ش هر هی خواین و هر بق لای نهو ده‌چینه‌وه. واته: بهو شیوه‌یه دلخۆشی خۆیان نه‌ده‌نوه له‌وه‌ی که تووشیان هاتوه، ده‌زانن نه‌وانیش هر مولکی خودان و به ویستی خۆی کاری عه‌بده‌کانی خۆی به‌پز ده‌کا. ده‌شزانن که خودا به نه‌ندازه‌ی گ‌ردیله‌یه‌ک هیچ شتی زایه‌ ناکا له پۆژی قیامه‌تا. دانی پیداده‌نین که نه‌وانیش به‌نده‌ی خودان و هر ده‌گه‌پینه‌وه بق لای نهو له پۆژی دوابیدا. هر بۆیه خودای گ‌وره له‌سه‌ره‌وه پاداشتی چاکیان نه‌داته‌وه: ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ﴾ خیرو بیرو به‌زه‌یی په‌روه‌دگاریان بق ده‌باری. واته: خودا وه‌سفیان ده‌کات و به‌زه‌یی خۆی به‌سه‌ریاندا ده‌بارینی. سه‌عیدی کوپی جو به‌یر ده‌لینت: له‌وه‌دنیایان ده‌کات که‌سزانداریت^۱. ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ شاره‌زا له پیکاش نه‌وانن. عومه‌ری کوپی خه‌تاب ده‌لینت: به‌لی. (العدلان) واته: دوو پاداشت زیاده‌یه‌کیش ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ﴾ خیرو بیرو به‌زه‌یی دوو چا که‌که‌یه ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ شاره‌زایش له پیکه هر نه‌وانن. نه‌مه‌یش زیاده‌که‌یه^۲. که له‌سه‌ر دوو پاداشته‌که داده‌نری و سه‌نگینی ده‌کا. نا بهو جۆره نه‌وانه پاداشتی خۆیان وه‌رده‌گن و دیسان زیادیش ده‌کری. بۆیان

النحل (۱۱۲).

ابن ابی حاتم غ: (۱/۱۵۸).

الحاکم (۲/۲۲۰).

گه ورهیی وتنی (إنا لله وإنا إليه راجعون) له کاتی تووش بوونی به لادا

ده رباره ی پاداشتی تم ده قه که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ نینه هر می خوداینو هر بولای شو ده چینه وه. له کاتی تووش بوونی به لادا. فرموده زوره، له و فرمودانه، نیامی نه محمد پیوایه تی کردوه له نوموسه له مه وه ده لیت: باوکی سه له مه پوژی هاته لام که له لای پیغه مبهری خودا (ﷺ) هاته وه، ده لیت: قسه یه کم بیست له پیغه مبهری خودا (ﷺ) پیی دلخوش بووم. فرموی: (هیج موسولمانی تووشی به لایه ک نابی به لاکه دا که تووشی هات (إنا لله وإنا إليه راجعون) بلی و پاشانیش بلی: نه ی خودایه پاداشتم بده ره وه له سر تم به لایه که تووشم هاتوه چاکترم له جیی نه وه بۆ دابنی، بی گومان نه وه ی بۆ کراوه). نوموسه له مه ده لیت: نه وه م لیوه له بهر کرد. کاتی که نه بوسه له مه کچی دوا یی کرد (إنا لله وإنا إليه راجعون) م کردو، وتم: نه ی خودایه پاداشتم بده ره وه له م به لایه دا (که تووشم هاتوه) چاکترم له جیی شو بۆ دابنی. پاشان دلی خودا تا تویم ده کردو وتم: له کوئی من چاکترم له نه بوسه له مه بۆ ده بی؟ پاش نه وه ی ماوه ی شرعیم ته و ابو پیغه مبهری خودا (ﷺ) نیزنی لی خواستم، خه ریکی خوشه کردنی پیسته یه کی خوم بووم، ده ستم شوری (من القرظ) له و شته ی که پیم خوشه ده کرد، نیزنم پیدا. پالپشتیکی چه رم بۆ پاخست که ناوه خنه که ی پیشال بوو، له ساری دانیشتم و خوازینی لی کردم، کاتی که قسه کانی ته و او کرد، وتم: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) من خوم به وه نابینم که چه زم له تو بی (ما بی ان لا یكون بك رغبة)، من زنیکم په روشم (غیره)، زوره، ده ترسم شتیکم تیدا ببینی به وه ی وه خودا سزام بدات، من نافرده تیکم ته مه نیشم کردوه و خاوه ن مندالم، پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (نه وه ی که باست کرد ده رباره ی په روشی (غیره) خودای مه زن به و زوانه له سهرتی لاده بات، نه ویش که وتت ده رباره ی ته مه ن، نه وه ی تووشی تو هاتوه، تووشی منیش هاتوه، نه ویش له باست کرد ده رباره ی به خوی کردنی مندال بیگومان مندالی تو مندالی منیشه (إنما عیالک عیالی)) ده لیت: خوی ته سلیمی پیغه مبهری خودا کرد، پیغه مبهری خودا (ﷺ) ماره ی کرد، پاشان نوموسه له مه ده لیت: خودا نه بوسه له مه ی بۆ کوریم به چاکتر له و. که پیغه مبهری خودایه (ﷺ) هر به مجزده به کودتی له سه حیجی موسلیما تم فرموده یه هاتوه.^۲

﴿إِنَّ الصَّمَا وَالْمُرْوَةَ مِنْ سَعَاءِ اللَّهِ فَمَنْ حَمَّ الْآيَاتِ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾

^۱ احمد (۲۷/۲)، فرموده یه کی باشه (جید).

^۲ مسلم (۶۳۳/۲).

كهسى ته وافي كرد له نتيوان سه فاو مهروه دا گوناھى ناگات

نيمامى نه حمد رپويایتى كروه له عوروه وه، له عائيشه وه، ده لئيت: وتم: نایا نه تبينويه كه خودای گوره نه فرمويت: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ سه فاو مهروه دوو دروشمى ناینى خوا پرستين، هر كه سى ده چيته زياره تى مالى خودا يان عمره به جى ده هيتى، نه گهر ته وافي نه و دوانهش بكات گوناھيكي نيه. عوروه وتى: وتم: سويند به خوا نه و كه سى حاج ده كات تاوانى له سر نيه له نتيوان سه فاو مهروه شدا هات وچى نه كا. عائيشه ده لئيت: نهى خوشكه زای خۆم شتيكى زۆر خراپت وت. نه گهر وا بويابه تر مانات كرد ده بو به م جۆره بيت ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ به لام نه م نايه ته بويه هاته خواره وه چونكه نه ساره كان پيش نه وهى موسولمان بين حاج و تهلبيه يان لای مه نات ی گومرا دا بوو كه ده يان پرست، جا هر كه سيك نه م كارهى كرديى پيى ناخۆش بوو له نتيوان سه فاو مهروه دا بيت و بچيت. پرسيارى نه وه يان له پيغه مبهرى خودا (ﷺ) كردو وتيان: نهى پيغه مبهرى خودا (ﷺ) نيمه له كاتى نه فامبيدا پيمان گران بوو له نتيوان سه فاو مهروه دا بين و بچين، خودای گوره نه م نايه تى نارده خواره وه ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ عائيشه ده لئيت: پاشان پيغه مبهرى خودا (ﷺ) بپياري هات وچوى دا له نتيوانياندا، هيچ كه سيكيش بوى نيه واز له و هات وچويه بيتى بوخارى و موسلميش له هر دوو سه حيحه كه ياندا هيتاويانه. له رپويایتيكيشدا له زهريره وه هاتوه ده لئيت: نه م قسه يه م كرد بى نه بوبه كرى كوپى عه بدوپه حمانى كوپى حارسى كوپى هيشام. نه ويش ده لئيت: نه م زانياريه م تا نئستا نه بيستوه. له هه ندى پياوى زانام بيستوه كه ده لئين: خه لكى (جگه له عائيشه) ده لئين: نه م ته و افه مان له نتيوان نه م دوو به رده دا له كارى نه فاميه. هه نديكيش له نه ساره كان وتيان: نيمه فرماشان پيكراره به ته و اف كردن به دورى به يتا (كه عبه)، فرماشان پي نه كراوه به ته و اف كردن له نتيوان سه فاو مهروه دا، خودای گوره نه م نايه تى نارده خواره وه: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ سه فاو مهروه له دروشمه كانى خودان. نه بوبه كرى كوپى عه بدوپه حمان ده لئيت: له وانه يه له سر نه وانه و نه وانه يش هاتبيته خواره وه،^۱ بوخاريش به م جۆره رپويایتى كروه له نه نه سه وه. شه عبى ده لئيت: بتى (تيساف) له سر سه فا بوو نائيله شله سر مهروه بوو. ده ستيان پيدا ده هيتان يان ماچيان ده كردن، نوای موسولمان بوو پييان ناخۆش بوو كه له نتيوانياندا ته و اف بكن، جا نه و نايه ته هاته خواره وه.

^۱ فتح الباري (۲/۵۸۱)، مسلم (۲/۹۲۹).

حڪمي هات وچوڙهه ڪويوهه هاتووه؟

له سه حجي موسليدا هاتوه له فرموده دريڙهه ڪي جابريدا، كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) ڪاتي
 كه لييووه وه له تواف، گه پايه وه بڙ (پوڪن) و دهستي پيدا هيتاو له ده رگاي سه فاوه ده رچوو
 نيفه رموو: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَارِ اللَّهِ﴾ بيگومان سه فاو مه روا له دروشمه ڪاني خودان. پاشان
 فرموي: (دهست بگه به وهي كه خودا دهستي پيگريدوهه) له پويوه تي نه سائيدا هاتووه: (دهست بگه
 به وهي كه خودا دهستي پيگريدوهه)؛ نيمامي نه حمده پويوه تي ڪردوه له حه بيبي ڪچي
 نه بوته جراته وه ده لئيت: پيغه مبهري خودام بينيووه (ﷺ) توافي ده ڪرد له نيتوان سه فاو مه روا،
 خه لڪي له لايدا بوون و نهو به دوايانوه بوو، مهتا نه توثويم ده بيبي، نه وهنده به پهله ده پڙشت،
 پڙشاڪه ڪي لئي ده پيچراو ده يفرموي: (پڙشتي به پهله بگه بيگومان خودا پڙشتي پهله ي
 له سه رفره زڪردون) ۱، نه فرموده يه ڪراوه به به لگه كه هات وچوڙ له نيتوان سه فاو مه روه دا پوڪنيڪه
 له حج. و تراويشه: هات وچوڙ له نيتوان سه فاو مه روه دا واجيبه (پوڪن) نيه، نه گه ر ڪسي به نه نقه ست
 يان به مه له نه يڪرد به خوڻي ڪه فاره تي ده ڪاته وه. و تراويشه: موسته حه به. به لام دروست تر نه وه يه
 كه پوڪنه يان واجيبه. خوداي گه وره پووني ڪردو ته وه له هات وچوڙ له نيتوان سه فاو مه روه دا له
 دروشمه ڪاني خودايه و خوداي گه وره دايناوه بڙ نبراهيم له دروشي حه جدا. له فرموده ڪه ي
 نيتوان سه فاو مه روه دا له پيشه وه باس ڪرا نه مه له توافه ڪي هاجه رو هات وچوڙ ڪه يه وه له نيتوان سه فاو
 مه روه دا وه رگه پراوه، له گه پان به شوڻي ناودا بڙ ڪوره ڪي، ڪاتي كه ناو خوارنده ڪي ته واو بوو،
 ڪاتي كه نبراهيم له وي به جتي هئشت (سه لامى خواي لي بي) كه هيچ ڪسي له لا نه بوو. ترسا له وه ي
 مندا له ڪي له ناو بجي، له ويڊا هه رچيان له لا بوو ته واو بوو، مه نساو داواي يارمه تي له خوداي مه زن
 ده ڪرد، له شوڻه پيروزده له نيتوان سه فاو مه روه دا. به رده وام هات وچوڙ يه ڪرد ده لئين خوي ده نواندو
 به ترسو له رزو هه ڙايه وه له خوداي گه وره ده پاپايه وه، مهتا خوداي مه زن نهو ناره حه تيه ي له سه ر
 لابر دو ده روي لي ڪرده وه و ناوي زه مزه مي بڙ هه لقولاند كه (خوراڪه بڙ ڪسي بيخوات و شيفايشه بڙ
 نه خوش)، نهو ڪه سه ي كه هات وچوڙ ده ڪات له نيتوان ياندا ده بي هه ڙاي و زه ليلي و پتويستي خوي
 ده رخت و پياڙي ته وه له خودا كه دلي شاره زا بڪاو ڙياني چاڪ بڪاو له گونه هه ڪاني خوش بيبي، يان
 هاناي بي به ريت كه چاوپوشي له ڪه مو ڪوي و عبيبه ڪاني بڪات و شاره زاي بڪات بڙ سه ر راسته پي و

۱ احمد (۲/۸۸۶)، النسائي (۵/۲۳۹)، سه حجه.

۲ احمد (۶/۴۲۱)، فرموده يه ڪي حه سه نه.

پاوه ستاوی بکات له سه ری هه تا ده مریت، وه نه وژیانه ی بگری که له سه ری هه تی له گوناوه تاوان و بز ژیانیکی چاک و پیک و پیک و ته او دوور له تاوان و خرابه. وه ک چون بز هاجر کرا (سه لای خوی لی بی). پاشان خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ هه رکه سیکیش به ویستی دلی خوی نه و کاره بکا. و تراوه: هه رکه سی زیاتر له واجبی کرد له هات و چۆ له نیوان سه فاو مه روه دا هه شت و تراجار زیاتریش. و تراویشه له نیوانیانداته واف بکات له هه ج عومره ی (تطوع) دا و تراویشه: مه به ست نه وه یه به ویستی خوی هه ر خیری بکات له عیباده ته کانی تریشدا. (پازی) نه مه ی گپراوه ته وه، هه سه نی به سریش پشتگیری له و پایه کردوه^۱ ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ بیگومان خودا پی زانه له نه کاره که ی ناگاداره. واته: پاداشت له سه ر که مو زدریش نه داته وه، نه ندازه ی نه و پاداشته ش ده زانی و پاداشتی هیه که س که م ناکاته وه ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۲ خودا به سه نگی میروولی وردیلش ناهه قی له هیه که س ناکا. به لام به رانبر به هه ر چاکه یه ک که بیکن دوو نه وه نده پاداشت نه دات، سه ره پای نه و پاداش دانه وه یه، خه لاتی گرنگیان هه یه.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا آتَيْنَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَأَلْهَدُوا مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ ﴿١٢٨﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّوْنَا فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَذَابُهُمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٠﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٣١﴾﴾

نه فرینی به ردهوام بز نه وه که سه نه ی که فرمانه نا یینی هه کانیان شار دوتنه وه

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا آتَيْنَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَأَلْهَدُوا مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ﴾ نه وه که سه نه ی نه و شتانه له م کتیبه دا هه یه بز شاره زایی مه رده له پاش نه وه ی نار دوه مانه ته خواره وه، له خه لکی ده شارنه وه، وه به ر نه فرینی خودا هه موو نه فرین که ران بکه ون. نه مه هه ره شه یه کی زدر تونده له وه که سه نه ی نه و شتانه ده شارنه وه که پیغه مبه ران هیتاویانه له وه به لکه و نیشانه ناشکرایانه وه له وه مه به سته راست و پینعماییه به سه ودانه بز ده لکان. نوای نه وه ی که خودای مه زن پوونی کردوته وه بز عبه ده کانی له وه کتیبانه دا که بز پیغه مبه ره کانی. په وانیه کردون نه بولعالبه ده لیت: نه م ثایته له سه ر نه هلی کتیب هاتوته خواره وه کاتی که له سیفه ته کانی

^۱ الرازی (۱۴۶/۴).

^۲ النساء (۴۰).

موحه ممدیان (ﷺ) شارد بوهوه. ^۱ پاشان فرمویه تی ئه وانه هه موو شتی نه فرینیان لی دهکات له سهر ئه و کاره یان. وهك چۆن زانایان هه موو شتی داوای لیخۆشبوونیان بۆ دهکات هه تا ماسیش له ده ریادا و بالنده ییش له هه وادا، به لام ئه مانه به پیچه وانه ی زاناو خودا وه فرینکه ران، نه فرینیان لی دهکهن. له م فرموده و موسنه دانه دا هاتوه که چه ند پنگاوه له پشتگیری به کتری دهکهن له ئه بوهره ییره که سانی تریشه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (که سی پرسیری لی کرابی له زانیاریه که شارد بیتی وه) له پۆزی قیامه تا به له غاویک له ناگر ^۲ له غاوده کری، له فرموده یه کی سه حیدا هاتوه له ئه بوهره ییره وه ده لیت: ئه گهر ئه و نایه ته نه بوایه له کتیبی خودا هیچ شتی کم بۆ که س باس نه ده کرد. ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا آتَانَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَأَهْلُكُوا﴾ ئه و که سانه ی ئه و شتانه له م کتیبه دا هه یه و بۆ شاره زایی مه ردمه نارومانه ته خواره وه له خه لکی ده شارنه وه ^۳. موجه یید ده لیت: کاتی قاتی وه قری زه وی داگرت، گیانه وه ران ده لیت: ئه مه له بهر تاوانباری نه وه ی ئاده مه، نه فرین له یاخو و تاوانبارانی نه وه ی ئاده م ^۴. ئه بولعالبه و په بیعی کهری و نه نس و قه تاده و تویانه: ﴿وَيَلْمُهُمُ الْآلِهَاتِ﴾ واته: فریشته کان و خاوه نباوه ران نه فرینیان لیده که ن ^۵ له م فرموده شدا هاتوه: (بیگومان هه موو شتی داوای لیبوردن بۆ زانا دهکات ته نانه ت ماسیش له ده ریادا). هه ر له م نایه ته دایه هاتوه، ئه وانه ی زانیاری ده شاریته وه خودا و فریشته کان و هه موو خه لکی نه فرینیان لی دهکهن. و هه تا نه فرین که رانیس له هه موو زمان پاراون و که ئه وانه ش ناتوانن باش نه فرینیان لی بکه ن، به زمانی قسه کردن یان به زمانی حال ئه گهر ئاوه زیان هه بوایه، هه روه ها له پۆزی قیامه تیشدانه فرینیان لیده که ن (والله اعلم). پاشان خودای مه زن ئه وانه ی جیا کردۆته وه که په شیمان ده بنه وه و ده گه پینه وه بۆ لای ئه فرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا﴾ جیا له وانه ی پاشان په شیمان ده بنه وه و ئاکاری چاکیان په چاو کردو شاردویان ئاشکرا کرد. واته: ئه وانه ی ئه وان شاردیانه وه ئه مان ئاشکرایان کرد ﴿فَأُولَئِكَ أَنْتَبْ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ له وانه ی په شیمان ده بنه وه خۆش ده بم، هه ر منیشم له وانه په شیمان ده بنه وه ده بورم و دلۆقانه م. ئه م نایه ته به لگه یه له سهر ئه وه، ئه وانه ی که بانگه واز ده که ن بۆ خوانه ناسی یان شتی

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۷۰/۱).

^۲ احمد (۲/۴۹۵)، فرموده یه کی حه سه نه.

^۳ فتح الباری (۲۵۸/۱).

^۴ ابن ابی حاتم غ: (۱۷۵/۱).

^۵ ابن ابی حاتم غ: (۱۷۴/۱).

دادہ دیتین کہ لہ ٹاینی خودا نیہ کاتے تہو بہ بیان کردو پہ شیمان بونہوہ خودا تہو بہ کہ بیان لی قبولیٰ
 دہکات. پاشان باسی ٹوانہ دہکات کہ خوانہ ناسن و بہ ردہ وام دہ بن لہ سر ٹو خوانہ ناسیہ ہتا
 دہ مرن و نہ فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
 خَالِدِينَ فِيهَا﴾ ٹوانہ ی بوونہ خوانہ ناسرو بہ خوانہ ناسی لہ دنیا دہرچوون و مردن، دہ کہ ونہ بہر
 نہ فرینی خودا فریشتہ کان و ہموو خہ لکی، ہتا ہتا یہ تییدا دہ میننہ وہ. واتہ: ہتا پڑی قیامت
 ٹو نہ فرینہ بہ ردہ وام بویان دہ پوات پاشان لہ ناو ٹاگریشا ہر لہ گہ لیتہ تی ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ﴾
 نازاریشیان ہیج سووک ناکری ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وچانیشیان پی ناری. واتہ: تہنیا ساتیک ٹو
 سزایہ بیان لہ سر کہ م ناکری تہوہ، بہ لکو بہ ردہ وام ہر جہ زدہ بہ ٹہ درین (پہنا دہ گرین بہ خودای گہ ورہ
 لہو ٹاگرہ).

دروستہ نہ فرین لہ خوانہ ناسان بکری

لہ نیوان زانا یاندا ناکوکی نیہ لہ سر دروستی نہ فرین کردن لہ خوانہ ناسان. عومہری کوپی
 خہ تاب (پہ زای خوی لی بی) پیشہ وایانہ دوی خویشی نہ فرینیان کردہ لہ خوانہ ناسان لہ قنوت
 خویندنداو لہ کاتی تریشدا. بہ لام کہ سیکی خوانہ ناسی دیاری کراو، کومہ لی لہ زانا یان دہ لین کہ سی وا
 نہ فرینی لی ناکری، چونکہ ٹیمہ نازانین خودا کوتایی ڈیانی بہ چی دینی موسولمان دہ بی یان بہ
 خوانہ ناسی دہ مرے، دہستہ یہ کی تر دہ لین: دروستہ نہ فرین لی کردنی خوانہ ناسیکی دیارو تہ بہ تیش.
 لہ بہ سرہاتی ٹو کہ سہی کہ بہ سرخوشی ہینترا کہ قامچی لی بدریت، پیایوی دہ لیت: نہ فرینی خوی
 لی بی، ٹمہ چہند جار بہ سرخوشی ہیناویانہ. پیغہ مہری خودا ﴿سُبْحٰنَ﴾ فرموی: (نہ فرینی لی مہ کہ
 چونکہ ٹمہ خودا پیغہ مہرہ کہی خوش دہوی)، ٹم فرمودہ یہ بہ لگہ یہ لہ سر ٹوہی
 کہ (محمد، ص) پہ حمہ تہن (للعالمین) ہ....

﴿وَاللَّهُ كَرِيمٌ وَاللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿۱۳۷﴾﴾

﴿وَاللَّهُ كَرِيمٌ وَاللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ خودای ٹوہ ہر خودای تا کو تہ نیایہ، جگہ لہو
 ہیج شت بق پرستن ناشی، ہر بق خوشی دہ ہندہو دلوقانہ. خودای گہ ورہ باسی تا کو تہ نیایی
 خوی دہکا. کہ شہریکو ہاوتای نیہو بی نیازہو جبی نیازہو ہیج پەرستراویک نیہ جگہ لہو ورو
 خودایہ کی دہ ہندہو دلوقانہ. لہ تہفسیری سورہتی فاتحہدا لہ پیشہوہ باسی ٹو دوو ناوہ مہزنہ
 کراوہ. لہم فرمودہ یہ شدا لہ شہری کوپی ہوشہ بہوہ لہ ٹسمای کچی یہ زیدی کوپی سہ کہ نہوہ

۱ عبدالرزاق (۷/۲۸۱)، فرمودہ یہ کی سہیحہ.

له پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم که فرموده است: (ناوه هره گوره کان (الاسم الاعظم) له م دوو نایه ته دایه
 ﴿وَاللَّهُمَّ إِنَّهُ وَجِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ خودای نیوه هر خودای تا کو ته نایه، جگه له و هیچ
 شتی بۆ پرستن ناشی، هر خدا خوی دهه نده و دلوفانه. ﴿الذِّكْرُ ۱﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿
 ایف، لام، میم، جگه له خدا هیچ شت بۆ پرستن ناشی، هر زیندوه و به سر هموو شت پاده گا.
 پاشان باسی به لگه ی زوری کردوه له سر تا کو ته نیایی خودا به دروست کردنی ناسمانه کان و زمین و
 نهوی تیاندایه و له نیوانیشیاندایه له و هموو دروستکراوانه ی تریش که هه یه و له ژماره نایه. که
 هموو به لگن له سر تا کو ته نیایی خودای مه زن.

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخِزَاتِهَا وَمَا أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْرَجَ بِهِ الْأَرْضَ بَدَدًا مَوْتًا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ
 الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿۱۶۱﴾﴾
 نیشانه کانی تا کو ته نیایی خودای مه زن

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ له دروستکردنی ناسمانه کان و زمین، واته: نه و ناسمانه به و
 به زوی و جوانی و فراوانی و نه ستیره گه بۆک و وه ستاوانه وه و سوپانه وه ی گه ردوونه کانی یه وه نه م
 زمینهش به و چپی و به زوی و نزمی یه وه، کتیو ده ریو و بیابان و نه و هموو ناوه دانیه و به ره مه
 به سووده یه وه ﴿وَآخِزَاتِهَا﴾ به ویه هاتوچوی شه و بۆژی، که شه و دیت و پاشان ده پوات و
 بۆژ به دویدا دیت و ده پوات، ته نیا یه ک سات لئی دوانا که وی، وه ک خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿لَا
 السَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾^۲ نه خۆر توانای نه وه ی
 هه یه بگا به مانگو نه شه ویش پیش بۆژده که وی. هه مووشیان له ناسمانتیک مه له ده که ن. جاری شه و
 دریز ده بی و جاری بۆژ کورت ده بی، جاری کی تر به پیچه وانه، و له یه کتری کم ده که نه وه و زیادی
 ده که ن. ﴿يُولِجُ اللَّيْلُ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارُ فِي اللَّيْلِ﴾^۳ شه و له بۆژ هه لده کیشی و بۆژیش
 ده خاته ناو شه و ﴿وَالْفُلُكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ﴾ نه و که شتیانه ی له ناو ده ریادا ده که پین
 به ره یان بۆخه ک هه یه. واته: ده ریای رام هیناوه که شتیه کان هه لگری له لایه که وه بۆ لایه کی تر بۆ

^۱ ابودلود (۱۶۸/۲)، فرموده یه کی حه سه نه.

^۲ یس (۴۰).

^۳ الحج (۶۱).

به دست هینانی بڑوی خه لکی و سوود که یاندن پئیان له کیشوره کاناو گواستنه وهی شمه که کانیان
 بق لای به کتری. ﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ سَمَاءٍ مِنْ مَاءٍ فَأَجْمَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ لهو ناوهی خوا له
 ناسمانه وه ده بیارینی که نهو زه مینهی له پاش مردنی زیندوو کردوته وه وهک خودای گوره له
 نایه تیکی ترا نه فهرمویت: ﴿وَأَيُّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿۳۳﴾
 وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَجِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿۳۴﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ
 أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿۳۵﴾ سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَنْزَجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا
 يَعْلَمُونَ ﴿۳۶﴾ هر له زهوی پابمین نیشانهی بق نه وان تیدایه: به مردویی زیندوو مان کرده وه ده نکمان
 لی به ره م هینا که خوراکه بق نه مانه. مه تا پیده کات. چ له وان هشی که نایزانن.

پاشان لیره دا نه فهرمویت: ﴿وَبَيَّتَ فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَابِقَةٍ﴾ هه موو جوړه زینده وه ری تیدا بلاو
 کردوته وه. به جیاوازی شیوه و پهنگو سووی و گوره هی و بجوکی، خودا ناگای له هه مووی ته و
 پوزیشی نه دات و هیچی لی ون نابی له وان، وهک نه فهرمویت: ﴿وَمَا مِنْ ذَابِقَةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا
 وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾^۱ له م زه مینه هر شتی ده جو لیته وه گشتی پوزی
 له سر خودایه، ده زانی بنکهی له کوئی به و له کویدا خوی حه شار نه دا، هه مووی له نوسراوی
 دیاریدایه. ﴿وَنَصْرِبِ الرِّيحِ﴾ له جموجولی باکاندا. وات: جاری واهیه به په حمهت دیت و جاری
 واش ههیه سزای پیوهیه، جاری وایش ههیه ههوی دینی مزده دهره، ده بیات و کویده کاته وه و بلاوهی
 پی ده کنو نایه یلی. جاری وایش ههیه له باکوره وه دیت که بای شامی پیده لئینو له یه مه نیشه وه،
 جاری واش ههیه (صبایه) که بای پوزمه لات، له پوی که عبه ته دات بای (ده بویش) ههیه که بای
 خورنواوایه له ناوچهی پشتی که عبه وه دیت. خه لکی زور کتیبیان نووسیوه ده ربارهی هه او بارانو
 که شو هه او ونه وهی په یوه ندی پئیانه وه ههیه. باس کردنی لیره دا زور ده بات ﴿وَأَسْحَابِ الْمَسْحَرِ
 بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ نهو هه ورنش له ناوه ند زه مینو ناسماندا پاکبراون. نهو هه ورنه له نئیوان
 ناسمان و زه میندا ده پون و خوا پامی هیناون بق نهو زه ویانه که خوی ویستی له سه ری تهی و بارانی لیده
 ده بارینی ﴿لَا يَنْتَبِعُونَ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ به لگهی زور ههیه بق نه وان هی که تیده گن، له سر تا کو ته نیایی

^۱ یس (۳۳-۳۶).

^۲ هود (۶).

خودای مزن. وه که نایه تی ترا نه فرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿۱۹۱﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطُولًا سُبْحَانَكَ قَوْلًا عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۹۲﴾ له وه دبهیتانی ناسمانه کان وه زه مینداو نالوگوپی شهرو پڑدا، ندرنیشانهی بته وههیه بی نهوانهی که خاوه ندلی وشیارن. نهوانهی چ بهراوه ستاوی چ له جیوه به دانیشتن، چ له سر ته نیشته دهخون هر یادی خودا دهکن، له دروستکردنی هم ناسمان وه مینه راده میتن، ده لئین: نهی پهروه ریدگارمان تو هم ده زگایهت به فیرو ساز نه داوه، پاکوی بی عیبی بی تویه، هر خوشته له نازاری به ناگر بمانپاریزه.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ رَىٰ الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿۱۹۳﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ أَتَوْا مِنَ الَّذِينَ أَتَبَعُوا وَرَأُوا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿۱۹۴﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أَتَبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُمْ لَتَضَلَّوْنَا بِمَنَّا كَذٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخٰرِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿۱۹۵﴾

ژبانی بت په رستان له دنیاو له پوژی دوایداو حاشاگردنی بابره کان له شوین که وتوانیان له پوژی قیامه تادا

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ له م خه لکه یش می وا ههیه هاو به شی بی خودا داده نین به نه ندازهی خودا خوشیان دهوین. خودای گوره باسی ژبانی بت په رستان دهکات چون په رفتار دهکن به رانبر به خودا له دنیاو او چاره نووسیان له پوژی قیامه تادا. چونکه نه مانه له دنیاو هاو به شیان بی خودا داده ناو له گه لی دهیان په رستو وه که خودا خوشیان دهویستن، نهو خودایه که هیچ په رستراویک نیه جگه لهو، هاو به شو هاوتای نیهو بی شه ریکه. له هر دوو سه حیحه که دا هاتوو له عه بدولای کورپی مه مسعوده وه، ده لئیت: وتم: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) چ تاوانی ندر گه ردهیه؟ فرموی: (هاوتا دانئیت بی خودا که نهو دروستی کردوی)،

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ نهوانهی خاوه ن بپواشن خودایان له هه مو شتی خوشتر دهوی. واته: ندر خویان خوش دهوی، چونکه خودا به ته واوی ده ناسن و ده زانن تا که ته نیایه و له هیچ شتیکا شه ریکی بی دانانین، به لکو هر نهو ده په رستن به ته نیاو پشت هر به نهو ده به ستو له هه مو

۱ آل عمران (۱۹۰-۱۹۱).

۲ فتح الباری (۳/۸)، مسلم (۹۰/۱).

کارویاریکیاندا پهنا هر بڼو ده بن. پاشان خودای مه زن هره شه له و بت په رستانه ده کات که نامه قیام له خویان کردووه نه فرمویت: ﴿وَلَوْ رَىٰ اَلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا اِذْ يَّرَوْنَ اَلْعَذَابَ اَنَّ اَلْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا وَّ اَنَّ اَللّٰهَ شَدِيْدُ الْعَذَابِ﴾ نو که سانهی خودا به راستی ناناسن، وهختی چاویان به جه زره به دان ده که وی، نهوسا بویان دهرده که وی: هیزو توانا هم مو هی خویوه و نازاری که خودا دهیدا توندو تیژتره. واته: نه گره ده یانزانی چی به سه ریان دیت له پوژی قیامه تدا، چ نازرو نه شکه نه جو سوکایه تیه کیان پی ده کزیت، له سهر نو بت په رستی و خوانه ناسیه یان، وازیان ده هینا له و گومراییهی که له دنیا دا به سه ری ده بن. پاشان خودای مه زن باسیان ده کات که چون حاشا له بته کانیان ده که نو چون پیتشه واکانیان حاشا له شوین که وتوو هکانیان ده که ن، نه فرمویت: ﴿اِذْ تَبَرَّ اَلَّذِيْنَ اٰتٰهُمُوْا مِنْ اَلَّذِيْنَ اٰتٰبُوْا﴾ له و کاته دا ریبه ره کان له په پره وه کانی خویان حاشا ده که ن. واته: نو فریشتانهی که له دنیا دا نه وان به خه یالی خویان ده یان په رستن حاشایان لی ده که ن. فریشته کان ده لئین: ﴿تَبَرَّ اَنَا اِلَيْكَ مَا كَاثُرًا اِنَّا نَعْبُدُكَ﴾ و له لای خوت نئمه حاشایان لی ده که بن، نه وانه هه رگیز نئمه یان نه ده په رست. هه روه ها ده لئین: ﴿سُبْحٰنَكَ اَنْتَ وَاٰتٰنَا مِنْ دُوْنِهِمْ بَلْ كَاثُرًا يَّعْبُدُوْنَ الْجِنَّ اَكْثَرُهُمْ مِنْ مُّؤْمِنُوْنَ﴾ ده لئین: هه ر تو ی پاک و بی عیبی، هه ر خوت که وره ی هه مو معانی، نئمه نه وانه ناناسین، به لکو نه وانه جنو که یان ده په رست و به شی ندریان باوه ریان به نه وان هینا بوو. جنو که یش حاشایان لی ده که ن و بیزاری خویان دهرده به بن له وهی که په رستویانن وه ک خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيْبُ لَهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَّهُمْ عَنْ دَعْوَاهُمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٥١﴾ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَاثُرًا لَّمْ اَعْدَاءٌ وَّ كَاثُرًا يَّعْبَادِيْهِمْ كٰفِرِيْنَ﴾ کی؟ له و که سه گومرا تره هانا بڼو جگه له خودا ده یا؟ بڼو که سی که هه تا قیامه ت وه لای ناداته وه و هه ر ناگاشیان له پارانه وه یان نیه. کاتی خه لکی هه موویان کز ده کزیتنه وه، نه وان ده بنه دوزمنیان و حاشا ده که ن له وانه ی په رستویانن. خودای که وره نه فرمویت: ﴿وَاَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِلٰهَةً لِّيَكُوْنُوْا لَهُمْ عِزًّا ﴿٥٢﴾ كَلَّا سَيَكْفُرُوْنَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ جگه له خودا

١ القصص (٦٣).
 ٢ سبا (٤١).
 ٣ الاحقاف (٥-٦).
 ٤ مریم (٨١-٨٢).

نهوان په ستر او ټيكي تريان په رست تابينه هوى سهر به زيان. نه خټر، حاشا له په رستنيان ده كنه و له
دژيشيان پاده وهستن، نيراهيمي خهليل (سهلامى خواى لى بى) به هژده كى ده لټيت: ﴿لَمَّا أَخَذَتْهُمِ
دُونِ اللَّهِ أَوْثِنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ
بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَّاصِرِينَ﴾ ٢١ نټيوه له برى خودا بتتان ده په رست،
كه له ژيانى دنيا دا نټيوه په كترتان خوش ده ويست، پاشان له پږځى قيامه تدا حاشا له په كتر ده كنه و
نه فرين بؤ په كتر ده نټين. جېشتان له ناگر دا ده بى و كه سيش يارمه نيتان نادا: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ
الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ
اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ ٢٢ ﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لَمَنْ صَدَدْنَا عَنْ الْهُدَىٰ
بَعْدَ إِذْ جَاءَهُمْ بَلْ كُنْتُمْ شُرَكَاءَ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ﴾ ٢٣ ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ الْأَيْدِي وَاللِّسَانِ إِذْ
تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُمْ أَدَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ
كَفَرُوا هَلْ يُعْجِرُونَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ٢٤ نه كهر تر نو ناهه ق پيشانته بدبايه كه له به رانبر
په روه ردگارى خوځايه وه پاگيرون، هه ندى ټاور له هه نديكيان نه دهنه وه و قسه ده كنه. نه وانه بى
دهسته لات بوون، به دهسته لات داره كاني خوځيان ده لټين: نه كهر نټيوه نه بوونايه نټيمه به پوامان ده هيتنا.
خاوهن دهسته لات كانيش به بى دهسته لات هكانه ده لټين: نايا نټيمه بووين نه مانه پټشت نټيوه به پټى راستدا
به پږځن، پاش نه وهى كه پټى نيشانده رتان هاته لا؟ نټيوه هر خوځتان تاوانبار بوون. نه وسا بى
دهسته لات كانيش له وه لامي نه واند (كه خاوهن دهسته لات بوون) ده لټين: نټيوه به شه و به پږځ هر
كه رتان تى ده نالاندنين كه ده بى خوانه ناسن و چه ندين هاوتاي بؤ په پيدا بكه ين. كاتى بيننيان بؤ سزادان
نټيمه خوانه ناسان زنجير له مل پاده كيشين بؤ لټيرسيه وه به دل په شيمان ده بنه وه. دياره هر كه سه و
به رانبر به كرده وهى خوى سزا نه درټت. هر وه هانه فرمويټ: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ
اللَّهَ وَعَدْلُكُمْ وَعَدَلَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي
فَلَا تَلُمُونِي وَلَوْلَمُوا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا

١ العنكبوت (٢٥).
٢ سبا (٣١-٣٢).

أَشْرَكَتُمْونَ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ^۱ له پاش کار له کارترازان، شهیتان دهلی: خودا به لینی راستی پیدان. منیش به لینی خوم پیدان، به لام دروم له گول کردن، هیچ ندریکیشم به سهرتانه وه نه بووه جگه له وهی بانگم کردن، نیوه به دهنگمه وه هاتن، نیوه سه رکنه ی من مه کن، سه رزه نشتی خوتان بکن، ناشتوانم به فریاتان کهوم، ههروهک نیوه ناتوانن به فریام کهون، له مهیش که له پیشا منتان به شه ریکی خوا ده زانی، حاشا ده کهم، بیگومان نه وانه ی ناهه قیکارن، نازاری به زانیان ده بی. لیره شدا خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَرَأَوْا الكَذَابَ وَنَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ له وکاته دا که نازارو جه زره به بیان دپته به رچاوو په یوه ندیان. لیکچراوه واته: کاتی سزایان به چاوی خویان بییو گشت هویکی پرگار بیویان نه ماو پچرا به ره و ناگر بران. عهتا ده لیت له نیبوعه باسه وه:

﴿وَنَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ په یوه ندیه کان لیکچران واته: خوشه ویستی، له پویایه تیکی نیبونه جیح دا مواهیدیش هه ر وای وتوه.^۲ ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَن لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا﴾ شوین که وتوه کان نه وسا، ده لین: نای خوزگه هه ر جار یکی تر ده که پاینه وه بق سه ر دنیا، هه تا وهک پیبه ره کاشمان حاشامان لی ده کن، نیمه ش حاشامان لی ده کردن. واته: خوزگه جار یکی تر بگه پاینایه نه وه بق دنیا هه تا نیمه ش دووره په ریزیمان بگردایه له وانه وه له پرستنیان وه هه راشمان لی نه گردنایه ته وه و تنیا هه ر خواپه رستیمان بگردایه. نه مانه له و قسه دا که ده یکن درو ده کن، وهک خودای مه زن ده ریاره بیان نه فهرمویت: ﴿كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ﴾ خودا ناوا کرده ی خویان ده کاته داخو که سه ر بویان. هیچ سوودیان پی ناگه یه نی. وهک خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِن عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ نَبْأَةً مِّنْشُورًا﴾^۳ هه ر کاریک کردوییانه پای یده نین و وهک توژی بابرده ی لی ده کن. هه ر وه هانه فهرمویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾^۴ نه و که سانه ی له په روه ردگاری خویان حاشا ده کن، کرده وه کانیان وهک خوله می شیک وایه به توندی با لیتی هه لگردبی. نه ش فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ

۱ ابراهیم (۲۲).

۲ الطبری (۳/۲۹۰).

۳ الفرقان (۲۳).

۴ ابراهیم (۱۸).

يَحْسَبُهُ الْأَطْمَانُ مَاءً ﴿١﴾ نه‌وانی که خوانه‌ناس بوون، کرده‌وه‌یان وهك تراویلكه وایه كه له بیاباندا مه‌یه، تینوو واده‌زانی تاوه. هر بویه خودای گوره لیره‌دا نه‌فه‌رمویتی: ﴿وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ بق همیشه له‌ناو ناگردا ده‌بن. هرگیز لئی نایه‌نه دهره‌وه.

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾﴾

له‌رماندان به خواردنی حه‌لال و پیکری له شوین که ورتی شه‌یتان

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ نه‌ی خه‌لکینه، له و به‌روبوومه‌ی سر زه‌مینه، کامی په‌واو پاکه بخۆن. به شوین شه‌یتانا مه‌پۆن، که نه‌و بۆتان دوژمنیکی ناشکرایه. کاتی خودای مهن باسی نه‌وه‌ی کرد که هیچ په‌رستراوی نیه جگه له‌نه‌و بی نیازیسه له هه‌موو شت، باسی نه‌وه‌مان بق ده‌کات که هر خۆشی پۆزی نه‌دا به گشت دروستکراوه‌کانی و منه‌ت به‌سه‌ر عه‌بده‌کانیدا که هرچی له زه‌مینایه حه‌لال و زه‌لاله بۆیان جگه له‌و شتانه‌ی قه‌ده‌غهی کرده‌ لییان. که هیچ زیانی نیه بق ته‌ندروستی و ناوه‌زیان، به‌لام پیکری لی کردوون که شوین شه‌یتان بکه‌ون له‌و شتانه‌دا که شوینکه‌وتوه‌کانی، گومرا کرده‌ پیی له قه‌ده‌غه کردنی (به‌ جائیزو سواشب و صائل) جۆدی نه‌مانه. نه‌وانی که له چه‌رخه نه‌فامیدابۆی پازاندبوونه‌وه. وهك نه‌و فه‌رموده‌یه‌ی عه‌یازی کوی جچار که له سه‌حیحی موسلیما هاتوه له پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) که فه‌رمویه‌تی: (خودای مهن بیگومان هر مالی به‌خشیومه به‌عه‌بده‌کانی خۆم، نه‌وه بۆیان حه‌لاله من به‌نده‌کانم به‌پاکو و په‌کتابه‌رستی دروست کرده‌، شه‌یتانه‌کان هاتوون بۆیان له نایه‌که‌یان لایدلون، نه‌وه‌ی بۆم حه‌لال کردن، لئی حه‌رام کردن) ^۱، چونکه: ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ نه‌و دوژمنیکی ناشکرایه بۆتان. خودای گوره خاوه‌ن باوه‌پان ده‌ترسینی و ناگاداریان ده‌کاتوه وهك له نایه‌تیکی تردا نه‌فه‌رمویتی: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ^۲ شه‌یتان دوژمنی ئیوه‌یه، ساٹیوه‌ش بینه‌ دوژمنی، نه‌و هر بویه دارو ده‌سته‌ی بانگ ده‌کات تا له یارانی ناگر بن‌یان وه‌فه‌رمویتی: ﴿أَفَنَسْتَخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ كَانُوا لِلَّهِ لَأُولِيَاءَ﴾ ^۳ نایا

^۱ النور (۳۹).

^۲ مسلم (۴/۲۱۹۷).

^۳ فاطر (۶).

^۴ الکهف (۵۰).

توخمی شہیتان جگہ لہ من دہکن بہ دوستی خوتان کہ بہ ناشکرا دوڑمتانتان؟ نای چ گورینہ وہ یہ کی خرابہ گوئی پایہ لی ستمکاران بن۔ قہ تادہ و سوودی لہم دہ قہ دا کہ خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ دوی ہہ نگاوہ کانی شہیتان مہ کہ ون، وتیان: ہہ موو سہر پیچی و بی فرمانیہ کی خودا لہ ہہ نگاوہ کانی شہیتانہ^۱ عہدی کچی حومہ ید پیوایہ تی کردہ لہ نیبنوعہ بیاسہ وہ، دہ لیت: ہیچ سویندی یا نہ زئی نیہ مہ گہر لہ کاتی تو پورہ ید، نہ وہ لہ ہہ نگاوہ کانی شہیتانہ۔ کہ فارہ تہ کی کہ فارہ تی سویندہ۔ پاشان خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ﴾ ہہر نہ و فرمانتان پی نہ دات: کاری پیسو و نقد نالہ بار پہ چاو کہ ون و شتانی وا دہ ربارہ ی خودا بلین کہ ہہر ناگاشتان لی نیہ۔ واتہ: دوڑمنہ کہ تان شہیتان فرمانتان پی دہ کات کہ کاری پیسو خراب، لہ خرابترینیان داوین پیسی و شتی تریش۔ نہ نجام بدن خرابتر لہ وہیش قسہ کردن دہ ربارہ ی خودا بہ بی زانیاری۔ کہ خوانہ ناسی و داہینانی شتی وایہ کہ لہ نایندا نیہ۔

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَنبَغُ مَا أَفْنَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا ؕ أُولَٰئِكَ ؕ أَبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿۷۱﴾ وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَتَّوَعُّ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً ؕ صُمُّ بَكْمٌ عُمَىٰ لَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۷۲﴾﴾

بت پهرست چاولیکرہ

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَنبَغُ مَا أَفْنَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا﴾ نہ گہر بہ وانہ بلین: ہہر بہ شوین نہ ودا ہرین کہ لہ خودا وہ پورہ کراوہ، دہ لین: نہ خیر نیتمہ ہہر نہ و کارہ دہ کہین کہ بابو ہا پیرانمان پہ چاویان کردہ۔ خودای گہورہ نہ فرمویت نہ گہر بہ و خوانہ ناس و بت پہرستانہ بوتری شوین نہ و پہ یامہ بکہ ون کہ خودا ناروویہ تی بی پیغہ مہرہ کہی (ﷺ) واز بینن لہ و گوہ پای و نہ قامیہ کہ لہ سرین۔ لہ وہ لامدا دہ لین: نیتمہ شوین نہ و پو و پچی بابو ہا پیرانمان دہ کہ وین۔ واتہ: لہ پہرستنی نہ و بتو ہہیکہ لانہ دا، خودای مہزنیش وہ لامیان نہ داتہ وہ نہ فرمویت: ﴿أُولَٰئِكَ ؕ أَبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ جا بابو ہا پیرانی نہ وان ہچیان لہ ہیچ نہ دہ زانی و راستہ پیشیان ہہر نہ دیوہ۔ واتہ: نہ ناوہ زیان ہہ بوہ و نہ راستہ پیشیان گرتوہ۔ نیبنو نیسحاق لہ نیبنوعہ بیاسہ وہ پیوایہ تی کردہ کہ لہ سر کڑمہ لی لہ جوولہ کہ ہاتو تہ خوارہ وہ کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) بانگی

ابن ابی حاتم غ: (۲۲۱/۱)

کردن بق مؤسلمان بوون، و قیان: نه خیر، نیمه هر شو کاره ده که این که بابو با پیرانمان کردوویانه و له سهری بوون، خودای گه وره نیم نایه ته ی ناردده خواره وه^۱.

بتپه رست و ملك نازهل وایه

پاشان خودای گه وره نمونه ده رباره ی شو بتپه رستانه ده مینیتته وه و ﴿لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ

مَثَلُ السَّوْءِ﴾^۲ نیم کرده وه خرابانه می شو وانه یه که باوه رپیان به رقدی قیامت نیه. هه روه ها شه فرمویت:

﴿وَمَثَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَتَّقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءَ وَنِدَاءَ﴾ نمونه ی شو خوانه ناسانه وه که

نمونه ی نازله شو نازله لانه وایه زه دنگ شه درئی جیا له خو پین و چرین هیچ نابیسن. واته: له

گومرایی و نه فامیه کی وادان وه که نازله لی وان که له هیچ تی ناگن. تنیا شو وه نه بی که شوانه که تیتیان

شه خو پئی بق شه وه ی به م لای شو ولادا نه چن به لام شو وان هه ر دهنگه کی ده بیسن. هه ر به مجوره له

شبینوعه بباسو شو بولعالیه وه رپویات کراوه^۳ مواهیدو عیکرمه ش هه ر وایان وتوه^۴ عه تاو حه سه نو

قه تاده و عه تای خوراسانیش هه ر وایان وتوه^۵ ره بیعی کوی شه نه سیش هه ر وای وتوه^۶ پاشان

شه فرمویت: ﴿صُمُّ بَكْمُ عُمَى﴾ که پن، لالن، چاویان کویره. واته: له بیستنی هه ق که پن و لالن هیچ شتی

فیر نابن، کویرن رنکه ی راست نابینن تا له سهری برقن ﴿فَهُمْ لَا يَمْقُلُونَ﴾ هیچ ناوه زیشیان نیه و له

هه چیش تی ناگن.

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كَلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿۱۷۳﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ

عَلَيْكُمْ اَلْمَيْسَةَ وَالدَّمَّ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا اُهْلَ بِهِ لِيَعْبُرَ اَللّٰهُ فَمَنْ اَضْطَرَّ عَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ اِنَّ

اَللّٰهُ عَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۷۴﴾

المطبري(۲۰۵/۳)

النحل(۶۰)

ابن ابي حاتم غ: (۲۲۵/۱)

ابن ابي حاتم غ: (۲۲۶/۱)

ابن ابي حاتم غ: (۲۲۷/۱)

ابن ابي حاتم غ: (۲۲۸/۱)

فرماندان به خواردنی شته پاگهکان و پروون کردنهوی قهدهغه کراوهکان

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَسْبُحُونَ ﴿۱۳۱﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ نهی کومهلی خاوهن باوهپان له وپوښیبه که پیمان داوون، کامه ی پاگه نهوه بخون، شوکری خودایش به جی بیتن، نهگه هر نهو دهپه رستن. تنیا هر لاکي مردارو بوو گزشتی به رازو خوینو نهوهی بو سه رپین ناوی بیجگه له خودای لی دینن له سهرتان حرام مان کردوه. خودای مه زن فرمان دهکات به عهده خاوهن باوهپه کانی به خواردنی نهو شته پاکانهی که خودا بوی حلال کردون و سوپاس و ستایشی خودای له سر بکن نهگه راست دهکن عهدهی نهون، چونکه خواردنی حلال هوی وهرگرتنی خواناسیه وهک چون خواردنی حرام دهیته هوی وهرنهگرتنی دوعاوپه رسته شهکان وهک له م فرموده یه دا که نیمامی نهحمه دپویایه تی کردوه له نهبوهوره یهروه دهلیت: پیغه مبهری خودا(ﷺ) فرموویته: (نهی خه لکینه! خودا پاکو پاک نهبی وهری ناگرئ. بیگومان خودا فرمانیداوه به خاوهن باوهپان بهوهی که داویه تی به پیغه مبه رانیش(سه لامي خویان لی بی) نه فرمویت: ﴿يَأَيُّهَا الرَّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ نهی کومه لچی پیغه مبه ران، بژوی پاک بخون وناکار چاک بن، له هر کاری نئوه دهیکه ناگادارم. یان نه فرمویت: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ نهی کومهلی خاوهن باوهپ، لهو بژوی به پیمان داوون کامی پاگه نهوه بخون. پاشان باسی نهو پیاوهی کردوه که له سه فریکی دریژ دایه، قزگو پی تزواوی دهسته کانی به ره و ناسمان به رزده کاتوه و دهلی: نهی پهروه دگارم، نهی پهروه دگارم. خواردنی حرامه، خواردنهوهی حرامه، پو شاکي حرامه، به حرامی ده رخوارد دراوه، چون قبول ده کری که سی و؟^۱ موسلیمو تیرمیزیش پویایه تیان کردوه^۲ کاتی که خودای گوره منعت دهکات به سه ریاندا ریتمایبان دهکات بو خواردنی پاک و حلال نه فرمویت: که هیچی لی حرام نه کردون جگه له چه ند شتی که نهبی وهک مرداره وه بوو، که نهوه یه خوی مردار ده بیته وه و سه ناپه ری. نازه لی خنکاو نهوهی لی نه درئ تا گیانی ده رده چی و نهوهی له به رزی که وتیته خواره وه و مردبی و شوخ لیدراو(به و شوقه مردبی) یان گیانه وه ری دپنده لیدیا بی و کوشتیبی. به لام مردارو بوی لیجیا کراوه ته وه، وهک خوی گوره نه فرمویت: ﴿أَجَلٌ لَّكُمْ صَيِّدُ الْبَحْرِ

المؤمنون(۵۱).

احمد(۳/۳۲۸)، فرموده یه کی سه حیحه.

مسام(۲/۷۰۳)، تحفة الاحوذی(۸/۳۳۳).

وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ^۱ پاوو خوارده‌مەنی دەریا بۆ ئیوه پەوا کراوه. بەو زوانە لە فرمودە‌کە‌ی (العنبر) دا باس دیت^۲ بە ویستی خوا. لە موسنە‌دە‌کانی (موطأ) ئیمامی مالیک و سونە‌نە‌کاندا پیغە‌مبەر (ﷺ) فرمویوە‌تی: دە‌ربارە‌ی دە‌ریا (ئاو‌ه‌کە‌ی پاک و پاک‌کەرە‌و‌ه‌یە و مردارۆ‌بووشی حە‌لالە).^۳ ئیمامی شافعی و ئەحمەد و ئیبنو‌ما‌جە و دارولقە‌تنی فرمودە‌کە‌ی ئیبنو‌عو‌مەر یان بە مە‌رفوعی رپوایەت کردو‌ه: دوو مردارۆ بوو، دوو خۆینمان بۆ حە‌لال کراوه: ماسی و کوللە و جگە‌ و سپل،^۴ ئەم باسە بەو زوانە لە سوره‌تی مائیدە‌دا دیت بە ویستی خودای مە‌زن.

سە‌له‌یه‌ک

شیر و هیلکە‌کە‌ مردارۆ بوو بە مردارۆ بوو‌ه‌کە‌ وە‌ بۆ پیسە لە لای شافعی و کە‌سانی تریش، چونکە بە‌شیکە لە مردارۆ بوو‌ه‌کە‌. لە رپوایە‌تیک‌ی مالیکا هاتوو‌ه‌ خۆی پاکە، بە‌لام لە‌گە‌ڵ مردارۆ‌بوو‌ه‌کە‌ پیسە. شیر مردارۆ بوو کە‌ خۆی بێتە‌ دە‌رو‌ه‌ هەر پیسیە و ناکۆکی لە‌سەر نیە، خواردنی پە‌نیری مە‌جوسیان کردۆتە‌ بە‌لگە‌ بۆ خۆیان، قورتوبی لە‌ تە‌فسیرە‌کە‌یدا لێ‌رە‌دا دە‌لی: کە‌م‌ی شیر تیکە‌‌ل بێ، چاوپۆشی کراوه لە‌ کە‌م‌ی پیسی کات‌ی کە‌ تیکە‌‌لی شلە‌یه‌کی نۆ‌ر بوو^۱ ئیبنو‌ما‌جە لە‌ سولە‌یمان‌ه‌ و رپوایە‌تی کردو‌ه (پە‌زای خۆای ئی بۆ) کە‌ پرسیار کراوه لە‌ پیغە‌مبە‌ری خودا (ﷺ) لە‌ چە‌وری و پە‌نیر و فرائندا (الفراء) فرموی: (حە‌لال ئە‌وه‌یه‌ کە‌ خودا حە‌لالی کردو‌ه لە‌ کتیبە‌کە‌یدا، حە‌رام ییش ئە‌وه‌یه‌ کە‌ خودا حە‌رامی کردو‌ه لە‌ کتیبە‌کە‌یدا، ئە‌وه‌یشی لێ‌ی ییشی بێدە‌نگ بوو ئە‌وه‌ لە‌ و شتانە‌یه‌ کە‌ خودا چاوپۆشی ئی کردو‌ه)^۲، هەر بە‌و جۆ‌ره‌ خودا گوشتی بە‌رازی حە‌رام کردو‌ه، سەر بربایی، یان تۆ‌پی بۆ هەر حە‌رامە. چە‌وریە‌کە‌یشی وە‌ک گوشتە‌کە‌ی وایە، کە‌ و‌تت گوشت چە‌وریە‌کە‌یشی دە‌گرێتە‌ وە‌ یان بە‌ رێگە‌ی قیاسی لە‌سەر پای تر. وە‌ هەر شتی ناوی جگە لە‌ خودای لە‌سەر بربایی یان لە‌سەر غە‌یری ناوی خودا سەر بربایی لە‌ بت و هە‌یکە‌‌و کێ‌ل پە‌رستی و گ‌رەو لە‌سەر تیر ئە‌ندازی و شیو‌ه‌ی ئە‌مانە کە‌ لە

۱ المائدة (۹۶).

۲ عە‌نە‌بەر گیانداریک‌ی نۆ‌ر گە‌وره‌ بوو لە‌ دە‌ریادا، ئە‌بو‌موسای ئە‌شعە‌ری و هاو‌ه‌لە‌کانی نۆ‌زیانە‌وه، لە‌ کە‌ناری دە‌ریادا، مانگی لێ‌یان خوارد.

۳ ابن ماجه (۷۷/۲)، تحفة الاحوذی (۴/۵۱۰).

۴ احمد (۳۶۵/۵)، الموطأ (۲۲/۱)، أبوداود (۶۴/۱)، تحفة الاحوذی (۱/۲۲۴)، النسائی (۱/۵۰)، ابن ماجه (۱/۱۳۶)، فرمودە‌یه‌کی بە‌هێزە.

۵ ترتیب مسند الشافعی (۲/۱۷۲)، احمد (۲/۹۷)، ابن ماجه (۲/۱۰۷۲)، الدر القطنی (۴/۲۷۲)، فرمودە‌یه‌کی مە‌وقوفە.

۶ القرطبی (۲/۲۲۱).

۷ ابن ماجه (۲/۱۱۱۷)، فرمودە‌یه‌کی لاوازه.

چرخى نه فاميدا بؤيان سر براره هموى حرامه. قورتوبى له عائيشه وه (په زای خوى لى بى) هیناویه تی: که پرسىارى لى کراوه له وانهى عه جهم سرى ده بپن بؤ جه ژنه کانیاو ده یکه نه دىارى بؤ موسولمانان، وتویه تی: نه وهى بؤ نه وپوژده سر براره لى مه خؤن. له به رى دره خسته کانیاو بخؤن^۱.

هه لال بوونى حرام بوکله سانی ناچار بوو

خودای مه زن پنگه ی خواردنى شتى قه ده غه کراوى داوه له کاتى ناچاریدا، نه گه ر خواردنى هه لالی ده ست نه که وت ﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ نه گه ر که سى به ناچارى یه کى له مانه ی خوارد به بى یاخى بوونو ده رچوون له سنور، ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْكَ﴾ هیه گوناهاى ناگا. له وانه بخوات ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ خودا له گوناه خؤش ده بى و دلؤفانه. مواهید ده لیت: هه ر که سى ناچار بوو به بى یاخى بوونو له سنور ده رچوون واته: چه ته بى وپنگرى نه ده کرد یان خؤى جیا نه کرد بوه وه له نوممه ت یان له فرمانى خودا سه رپىچی نه کرد بوو بؤى پوايه بیخوات. به لام هه ر که سى سه رپىچی کرد بوو له فرمانى خودا یان یاخى بوو یان له سنور ده رچوو بوو نه وه پى پى نادرى با ناچارىش بى. هه ر وا پوايه ت کراوه له سه عیدى کوى جوبه ریه وه له پوايه تیکدا لى به وه، له موقتلیشه وه ﴿خَيْرَ بَاغٍ﴾ واته: به په وای دانه نى^۲. له ئیبنوعه بباسه وه ﴿خَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ ده لیت: بى ئاره زوو له خواردنى مردارؤ بووه که. قه تاده ده لیت: هه ر که سى بى ئاره زوو له و مردارؤ بوه بخوات واته: له هه لاله وه نه چى بؤ حرام خواردن، نه وه پى پیدراوه لى بخوات^۳.

هه سه له یه ک

نه گه ر که سىکى ناچار مردارؤ بوویه کى دؤزیه وه، خواردنى که سىکىشى له به رده ستیدا بوو به مه رچى به نؤر لى نه سىنى و ئازارى پى نه گه یه نى، له ویدا بؤى پوا نیه مردارؤ بوو بخوات. به لکو بؤى هه یه له و خوارده نى غه ریه ز خؤى بخوات به بى ناکؤکى له نىوان زانایاندا، ئیبنوماجه پوايه تى کردوه له هه ببادى شوره حبیلی غوبه ریه وه ده لیت: توشى سالىکى قاتو قهى هاتین، هاتم بؤ مه دینه، چوممه لای دیوارک گوله گه نم پرواندو خواردمو لیشم کرده سر پؤشاکه که م، خاوه نى دیواره که هات لى دامو پؤشاکه که شمی برد. هاتم بؤ خزمه ت پیغه مبه رى خودا (ﷺ) بؤم باس کرد. فرموى به پیاوه که برسى بوو خواردن ت پى نه داو که نه زانىش بوو فیزت نه کرد، فرمانى پيدا که پؤشاکه کى بداته وه،

۱ القرطبي (۲۲۴/۳).

۲ ابن ابي حاتم غ: (۲۳۶/۱).

۳ الطبري (۳۲۴/۳).

فرمانیدا که ویسقیک یان نیو ویسقی خواردنی پی بدیت، ثم فرموده سه نه ده کانی سه حیو به میزو سه سه نه پشتگیری زرده، له وانه فرموده که ی عمری کوی شوعه یب له باوکیه وه له باپیره وه ده لیت: پرسپار کرا له پیغه مبری خودا (ﷺ) له به روپومی هه لئاسراو، فرموی: (هرکه سی لئی برد له وانه ی خاوه ن پیوستیه به ده می (لئی خوارد) به کوش لئی هه لئه گرت هیچی له سر نه).^۱ موقاتی کوی له ده قده که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿هیچ گونا میکی ناگا خودا له گوناها ن خوش ده بی و دلوفانه. له وه ی خودا وتویته به ناچاری.^۲ سه عیدی کوی جوبه یی، ده لیت: لیئورده یه له وه ی که به حرامی خوراوه، دلوفانه کاتی که حرامی بق حالان ده کات له ناچار ییدا.^۳ له مه سر و قوه، ده لیت: هر که سی ناچار بوو نه یخواردو نه یخوارد وه، پاشان مرد، چو وه ته ناو ناگر.^۴ نه مه نه وه ده گه یه نی که خواردنی مردار بوو بق ناچار عه زیمه یه، پوخسه نیه.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۷۳﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿۷۴﴾﴾
 وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿۷۵﴾

زمی جووله که ددرباره ی شاردنه وه ی نه وه ی که خودا روانه ی کردوه

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾ نه وه که سانه ی ناوه پوکی کتیبی که خوا نارویتی ده شاردنه وه. مه به ست پیی نه وه جووله کانه یه سیغه ته کانی موحه مه دیان (ﷺ) له کتیبه که یاندا شاردنه وه که له لای خویانه و شایه تی نه دا که په وانه کراو پیغه مبری خودایه، نه وه یان بویه شاردنه وه هتا ده سه لاتیان له ده ست نه چی و نه وه ی له عه ره به کانیان وه رده گرت له دیاری و شتی نایاب به هوی نه و پیزه وه لییان ده نان. ترسان له وه که خه لکی شوینی بکوی واز له وان بیئن نه وه یان شاردنه وه هتا نه و پیزه یان هر بمینی و نه وه ده ست که وته یان له ده ست نه چی و خویان فروشت به وه و گورپانه وه به و پیکه راسته و شوین که ونی هه قو بووا هینان به پیغه مبرو (ﷺ) نه وه ی که هیئاویته ی له لایه ن خوداره به و شته زرد که مه یه مه ش په نه چه پوو زیانبار بوون له دنیاو له

۱ ابن ماجه (۲/۷۷۰).
 ۲ تحفة الاحوذی (۴/۵۱۰).
 ۳ ابن ابی حاتم غ: (۱/۲۴۰).
 ۴ ابن ابی حاتم غ: (۱/۲۴۰).
 ۵ البیهقی (۹/۳۵۷).

قیامتدا. نه وه له دنیادا خودای گوره راستی پیغمبره که ی (ﷺ) ده رخست بؤ عه بده کانی له خوی ناردوویه تی و به لکه و نیشانه ی دیارو ناشکرای له گلا نارد، نه وانه ی که نه وان ده ترسان شوینی بکه ون، شوینی که وتن و بوونه هاوکارو یارمه تی دهری دژی نه وان و شه پ کردن له گه لیان. تووشی پقو توپه یی خوا هاتن به به رده وامی، خودای مه زن له شوینی تریشدا باسی خرابی جووله که ی کرده له قورئاندا.

له وانه نم نایه ته که نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا

قَلِيلًا أَوْلِيكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ﴾ نه و که سانه ی ناوه پؤکی کتیبی که خوا ناردویه، ده شارنه وه و به نرخ ی کم ده یفرؤشن، ورگیان له ناگر پپ ده کن. بیگومان نه وه ی که ده یخون، له به رنه وه ده یخون له پؤی قیامتدا، چونکه هه قیان شارنؤنه وه به قازانجیکی کمی دنیا. وه ک

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ آلِهَتِهِمْ ظُلْمًا إِنَّهُمْ يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا

وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾^۱ نه و که سانه ی به نارپوا دارایی هه تیوان ده خون. با بزائن ناگر ده خه نه ناو هه ناویانه وه و تووشی ناگریکی به هه لپه و گر دهن. له فهرمووده ی سه حیددا هاتوه له پیغمبره ی خوداوه (ﷺ) فهرموویه تی: (هه رکه سی له ده فری زپو زیودا ده خوات و ده خواته وه، نه وه ناگری

دوزه خ له ناو سکیدا قولته قولتی دیت)^۲، پاشان خودای مه زن لیره دا نه فهرمویت: ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ

اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خودا له پؤی قیامتدا ناباندوینی وله گوناها یان پاک ناکاته وه و به شیان نازاری به ژانه. چونکه خودای گوره تووپه یه لییان، له به رنه وه هه قیان شارده وه

که زقر چاکیش ده یانزانی ﴿أَوْلِيكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾ نه و پنگه راسته یان به گومپایی گورپه وه. واته: پنگه ی خودایان که بریتی بوو له ده رخستنی نه و سیفه تانه ی پیغمبره ی باسی

په وانه کردنی و مژده دان به هاتنی له کتیبی پیغمبره کاند (سه لامی خویان لی بی) و شوین که وتنی و بپوا پیکردنیان شارده وه و گورپانه وه به گومپایی و بی بپوایی و حاشا کردن لی و شارنده وه ی

سیفه ته کانی له کتیبه کانی خویناندا ﴿وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ به خشینی خویان گورپه وه به سزا ﴿فَمَا

أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ ده بی چه نده له سه ر ناگر خؤپاگرن؟ خودای مه زن نه فهرمویت نه وانه جه زره به یکی نه وه نده توندو تیژو گوره نه درین هه رکه سی چاوی پتییان بکه وی سهری سوپ ده مینی

چون خویان پاده گرن له ناویدا به هه موو سزاو جه زره به و زنجیره ی له ملیاندا یه. په نا به خوا له و

النساء (۱۰).

البخاری (۵۶۳۴)، مسلم (۲۰۶۵).

سزایه. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ (نهو نازارهش) بؤ نهویه که خودا به پاستی نه م کتیبهی ناردوه. واته: بؤیه شایه نی نهو سزا توندهن، چونکه خودا کتیبی نارد بؤ موحه ممه دو (ﷺ) پیغه مبه ره کانی پیش نهویشی بؤ که یاندنو به جیهیتانی هه قو بوچه ل کردنه وهی پپو بوچه نهوان گالته یان به نیشانه کانی خودا کرد، که کتیبه که یان فرمانی پیدابوون به دهرخستنی نهو زانیاریه و بلاو کردنه وهی، که چی نهوان دزایه تیان کردو به درؤیان خسته وه نه م پیغه مبه ره ش (ﷺ) که دواین پیغه مبه ره بانگی کردن بؤ لای خودا فرمانی پیدان به چاکه کردن و ازمیتان له خراپه کاری، به لام نه مان به درؤیان خسته وه و دزایه تیان کردو حاشایان لیگردو سیفته که یان شارده وه، گالته یان به و نیشانانه ده کرد له خودا ناردویه تی بؤ پیغه مبه ره که ی، بؤیه خودا توشی نهو سزا و توله به ژانه ی کردن. هر بؤیه خودای مه زن نهو فره مویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ (نهو نازارهش) بؤ نهویه که خودا نه م کتیبهی به پاستی ناردوه، نه وانه شی و له سر باسی نه م کتیبه کیش ده که ن، گیره و کیشی دووو درؤیان توش ده بی.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلْ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
 ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْفَرَقِ قُلْ الْفَرَقُ عَنِ اللَّهِ وَاللَّهُ بَعِيدٌ عَنِ السَّيْلِ وَالسَّابِقِينَ فِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْتُونَ يَمُودُهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّادِقِينَ فِي الْأَسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَبَيْنَ الْأَيْمَنِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿۱۷۷﴾﴾

کۆکه ره وهی چاکه کان

نه م نایه ته بیگ هاتوو له کۆمه لی دهسته وازه ی که وره و دهستوو ی گشتی و بهوایه کی پیک و پاست، خودای مه زن فرمان نه دا به خاوه ن باوه پان له سه ره تاوه پوو له قودسی پیروز بکن پاشان وه ریگپان بؤ که عبهی پیروز، نه مه له سر شانی کۆمه لی له نه هلی کتیب و هندی له موسولمانان گران بوو، خودای که وره له م نایه ته دا که ناردیه خواره وه باسی له کارزانی خزی کرد له و باره ی وه، که مه به ست پتی گوئیراه لی خودای مه زن و شوین که وتنی فرمانه کانی تی، پوو کردنه هر شوینی که خوا بیه وی و شوین که وتنی په یامه که ی نه وه، چاکه و له خوا ترسیه و بهوای ته واوه، نه ک پابه ند بوون به پوو کردنه پۆژه لات یا پۆژتاوا چاکه و گوئیراه لی بی، نه که بریاری خودا په یامه که ی نه وی له سر نه بی. هر بؤیه فره مویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلْ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ کاری چاک هر نه وه نیه پوو له پۆژه لات بکن یان پۆژتاوا، چاک نه مه یه باوه پتان به

خوداو پڑئی قیامت هئی. وهك ده‌رباره‌ی نازهل سهربرینو قوریانی نه‌فرمویت: ﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤَهَا وَلَكِنَّ يَنَالُهُ النُّفُوسَ مِنكُمْ﴾^۱ گوشت و خوینی نه‌وانه بق خودا ناچی، ته‌نیا هستی ترستان له خودایه به‌و ده‌گا. نه‌بولعالیه ده‌لئیت: جووله‌که پوویمان له پڙژتاوا ده‌کردو نه‌سرانیه‌کانیش پوویمان له پڙژه‌لات ده‌کرد. خودای مه‌زنیش فرموی: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ کاری چاک هر نه‌وه نیه پوو له پڙژه‌لات بکن یا پڙژتاوا، نه‌مه قسه‌ی باوه‌پو پاستی کرداره که بپواتان به‌خواو پڙئی قیامت هئی. هر به‌مجزره له حه‌سه‌نو په‌بیعی کپوی نه‌سه‌وه^۲ که‌پویات کراوه سه‌وری ده‌لئیت: ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ چاک نه‌مه‌یه بپواتان به‌خوداو به‌پڙئی قیامت هئی. نه‌مه جوړی چاکه‌کان هه‌موویته^۳ چونکه هرکه‌سه‌ی نه‌وه‌ی له‌م نایه‌ته دایه تیدا بین چوه‌ته ناو نیسلامو ده‌ستی گرتوه به‌هه‌موو نیسلامه‌وه، هرچی چاکه‌یه به‌ده‌ستی هیناوه که باوه‌په‌به‌خودابه‌بی هیچ په‌رستراویکی تر بپواشی هیناوه به‌بوونی فریشته‌کانی که نیروای خودان له نیوان خوداو پیغه‌مبه‌ره‌کانیدا ﴿وَالْكِتَابِ﴾ بپواشیان هیناوه به‌کتیبه‌کانی. (الکتاب) ناوی (جنسه) هه‌موو کتیبه‌کان ده‌گریته‌وه که له ناسمانه‌وه هاتوونه خواره‌وه بق پیغه‌مبه‌ران. هه‌تا به‌به‌پڙترین کتیبه‌ کوتایی هاتوه که قورنایی پیروزه‌و ناگاداری هه‌موو کتیبه‌کانی پیش خویته‌تی و هرچی چاکه‌یه تیدا کوبوه‌ته‌وه و خوش به‌ختی دنیاو قیامته‌تی تیدا‌یه. خودا به‌م قورنانه گشت کتیبه‌کانی تری پیش خوی نه‌سخ کردوته‌وه، بپوای هیناوه به‌گشت پیغه‌مبه‌ره‌کان له یکه‌میان‌وه هه‌تا دواين پیغه‌مبه‌ریان که موچه‌مه‌ده (ﷺ) پاشان نه‌فرمویت: ﴿وَأَنَّى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ﴾ له‌و سامانه‌ی هرچه‌نده زوریشتان خوش دوی به‌شی بدن. وهك له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوه له فرموده‌ی نه‌بوهوره‌یره‌وه به‌مه‌رفوعی: (چاکترین خیر نه‌وه‌یه که خیر بگی له کانتیکدا له‌شت ساغ و مال‌که‌ت خوش بوی و پڙد بیت به‌هیوای ده‌وله‌مندی بیت و له هه‌ژاری بترسی)^۴، هه‌رله‌م باره‌وه خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَيُطْمِئِنَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مَشْكِتًا وَرَبِيمًا وَاسِيرًا﴾ (۸) إِنَّمَا نَطْمِئِنُّ بِرُجُوبِ اللَّهِ لَا نُشْكِرُ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا﴾ له‌و خوراکه‌ی که خویان حه‌زی لی ده‌کن، به‌هه‌ژارو به‌هه‌تیوو به‌دیلگیری دبه‌بخشن. نیمه (هر له‌پئی خودا) له‌م

^۱ الحج (۲۷).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۲۵۱/۱).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۲۵۲/۱).

^۴ فتح الباری (۳/۳۳۴)، مسلم (۲/۷۱۶).

^۵ الانسان (۸-۹).

خردا که تان نه ددینی، نه پاداشتمان لیتان دهوی و نه شوکرانهش. یان نه فهرمویت: ﴿وَيُؤْتُواكَ عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾^۱ نهوان له پیشتر ده زمان هر چه نده دست ته نگیشان هیه. نم کاره گوره و له سر تره که پیزی نهوانه نه دهن به سر خویانداو خوشیان زرد پیویستیان پیی هیه نه مال و خواردنیان که زرد لایان خوشه ویسته ده به خشن له بر ره زامندی خوا. ﴿ذَوَى الْقُرْبَىٰ﴾ به خزمان، واته: که سو کاری پیاو چونکه نهوانه له پیشترن له به خشیندا له که سانی تر. وه که له فهرموده پدا هاتوه: (خیر کردن به هم‌زاران خیره، بؤ خزمان دوو جار خیره، خیریشه په یوه ندی خزمانه تیشه.^۲ چونکه نهوانه له پیشترین که سن به تو، له پیشترن به چاکه و به خشینی تو) خودای مه زن فهرمانی داوه به چاکه کردن ده ریاره یان له شوینی تری کتیه که پدا ﴿وَأَلَيْتَنِي﴾ هه تیوان یش. هیچ نیشیکیان نیو باوکیان مردوه و مندالو لاوازنو توانای کارکردنیان نیه، (عبدالرزاق) له علیه و په یوایه تی کردوه له پیغه مبری خوداوه (ﷺ): (دوای بالغ بوون هه تیوی نیه)،^۳ ﴿وَالْمَسْكِينِ﴾ هه زاران، نهو که سانه نه و نده یان نیه به شیان بکا، له خواردنو جلو به رگو شوینی نیشته جیبوون، خیریان پی نه دریت هه تا پیویستی زیانی خویان پی دهسته بهر بکن. له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه، له نه بوهوره پیره وه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فهرموویته: (هه زار نهو که سه نیه که ده گه پیت به ناو خه لکداو به خورمایه که یا دوو خورما یان پارویه که یان دوو پارو پازی ده که ی. به لکو هه زار نهو که سه یه که نه و نده ی ده ست ناکه وی بی نیاز بی، خه لکیش نایناسن تا خیری پی بکن)^۴. ﴿وَأَبْنِ السَّبِيلِ﴾ پنیوار، نهو که سه یه به پندا ده پوات و نه وه ی پییه تی خهرجی ده کات، نه و نده ی پی نه دریت تا ده گاته وه زیدی خوی. یان که سیکه ده یه وی سه فهر بکات له بهر خودا، نه و نده ی پی نه دریت به شی بکات تا ده پوات ده گه ریته وه. نه مه میوانیش ده گریته وه، وه که علی کوری نه بوت له ده لیت له نینوعه بیاسه وه که وتویه تی: پنیوار نهو میوانیه که دیته لای موسولمانان. واته: لای دا ده به زنی. موجهیدو سه عیدی کوری جوبه یرو نه بوجه عفری باقرو حه سن و قه تاده و زه حاکو

^۱ الحضر (۹).

^۲ احمد (۲۱۴/۴)، فهرموده یه کی حه سه نه.

^۳ عبدالرزاق (۴۱۶/۶)، هه تنه که ی حه سه نه.

^۴ فتح الباری (۳۹۹/۳)، مسلم (۷۱۹/۲).

^۵ ابن ابی حاتم غ: (۲۵۹/۱).

زهری و پهبیمی کوپی نه سو و مقاتلی کوپی حه یان هر وایان وتوه.^۱ ﴿وَالسَّائِلِينَ﴾ سوالکهران.
 نه وانهی ده گه پینو دلوا ده کن هر زه کات و خیراتیان پی نه دریت ﴿وَفِي الرِّقَابِ﴾ بنده یشی پی
 بکپنه وه، نو به ندانهی نرخیک له سر خویان ده نووسن که بیده و توانایان نیه نم ماله په پیدا
 بکن، نه وانهش خیرو زه کاتیان پی نه دریت تا بیده ن به خاوه نه کانیان و نازاد بکرین. باسی نم جورانه
 له نایه تی زه کاتدا له سورتهی به رانه تدا به و زوانه به دریتی قسهی له سر ده کری (به ویستی خوا)،
 ﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ﴾ نویژ ده کن. واته: به چاکترین شیوه نویژه کانیان ده کن له کاتی خویداو به
 پکوع و سوژده بردن و له سر خویی و ملکه چیه وه و به پیی مەرجه شهرعیه کان به چاکی پیی هه لده سن
 ﴿وَمَا آتَى الزَّكَاةَ﴾ زه کات نه دن، مه به ست پیی زه کاتی دارایی په وه ک سعیدی کوپی جو به یرو
 مقاتلی کوپی حه یان وتویانه.^۲ پاشان خودای به زن نه فرمویت: ﴿وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾
 هر کاتیکیش په ایمانیک ده به ست نایشکینن، وه ک نم نایه ته که نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يُؤْتُونَ عَهْدَ اللَّهِ وَلَا
 يَنْقُضُونَ الْعَيْثَ﴾^۳ نو که سانهی په ایمانی خودا به جی دینن و نیتر لئی په شیمان نابنه وه. پیچه وانهی
 نه مه ره وشتی دوپروه کانه. وه ک له فرمودهی سه حیددا هاتوه: (نیشانهی دوپروه سی شته: نه گهر
 قسهی کرد درو بکا، نه گهر به لینی دا نه بیاته سر، نه گهر سپاردهی لا دانرا ناپاکی لی بکات).^۴ له
 فرموده یه کی تریشدا هاتوه: (نه گهر قسهی کرد درو بکا، نه گهر په ایمانی دا بیشکینی، نه گهر دزایه تی
 که سینی کرد له هق لابداو سته می لیبکات)،^۵ ﴿وَالصَّالِحِينَ فِي الْأَسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ له
 نه داری و گرفتاری و ته نگانه دا خوراکرن. واته: له کاتی هه ژاری و نه خوشی و پویه پویه ونه وه و شهر کردن
 له گه ل دوژمندا خوراکرن (نه مه قسهی نیبنومه سعودو نیبنوعه بیاسو نه بولعالیه یه،^۶ سوپهی
 همه دانیش هر وای وتوه^۷ مواهیدو سعیدی کوپی جو به یرو حه سن و قه تادهش هر وایان وتوه^۸

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۲۶۰/۱).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۲۶۴/۱).

^۳ الرعد (۲۰).

^۴ مسلم (۷۸/۱).

^۵ مسلم (۷۸/۱).

^۶ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۰/۱).

^۷ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۱/۱).

^۸ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۰/۱).

په بیعی کوی نه سو و موقاتی کوی حیوان و نه بومالیک کهسانی تریش هر وایان وتوه
 هر بویه (الصابرین)ی منسوب کردوه بقر (مردمه) وهاندانه بق خوراگری له و کاتانه دا له بر گرانو و
 ناره حه تیان که. هر په نا به خودا دهری و هر نه وده بیته پشتیوانه، ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ مروشی
 به پاستی نه وانن. واته نه و که سانه ی هم سیفاتانیهان تیدایه هر نه وان له بپواکه یاندا پاستیان
 کردوه، چونکه نه وانه بپوای ناو دلایان دهر خستوه به کردارو گفتاریان، هر نه وانه ش پاستیان کردوه
 ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ دیاره نه وانه ی له خوا ترسن، چونکه خویان له قدهغه کراوه کان پاراستوه و
 فرمانه کانی خودایان جیبه جی کردوه.

﴿يَأْتِيَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصَ فِي الْقَتْلِ أَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ
 أَخِيهِ شَيْءٌ فَأَبْعَا بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ مِّنْ أَعْدَائِكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَكُلُوا
 مِمَّا كَفَرَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَّةً وَتَأْوِيلُ الْأَبِّ لَلْأَبِّ لَمَّا كُنْتُمْ تَتَّقُونَ ﴿٧٣﴾﴾

فرماندان به توله سهندنه و وروون کردنه وهی نه و بر ژوه وندیانه ی که تیاپه تی

خودای مه زن نه فهرمویت، له توله سهندنا دادگه ریتان له سره بپیار دراوه نه ی خاوهن باوه پان، نازاد
 له توله ی نازاد کویله له توله ی کویله و میینه له توله ی میینه، له سنوور دهرمه چن و دهست دریزی
 مه کن، وه ک چون له پیشا کردویانه و فرمانی خویان کزپویه دهریاره یان. نه وه بووهوی
 هاتنه خواره وهی نایه ته که ش به نونه زیر غزای به نوقوره یزه ی له چهرخی نه فامیدا کردوه و تیکیان
 شکاندون، نه گهر نه زیریه کان قوره یزه کیان بکوشتایه، له توله ییدا نه ده کوژدایه وه. به لکو فیدییه که ی
 سهد ویسق خورما بووه. خو نه گهر قهرزه یه نه زیریه کی بکوشتایه ده کوژدایه وه. نه گهر فیدییه ش بدرایه
 به دوو سهد ویسق خورما فیدییه که ی نه درا. دوو قاتی فیدییه ی قهرزه یه که بوو. خودای مه زن فرمانی
 دا که دادگهری به کار بینن له توله سهندنا و شوینی نه و خراپه کارو لادرو به دانه نه که ون که دژی
 بپیری خودان به خوانه ناسی و لاساری ﴿يَأْتِيَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصَ فِي الْقَتْلِ أَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ
 بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ نه ی کومه لی خاوهن باوه پان، له سره نه وانه ی کوژدان توله مان بق بپیار داون،
 نازادله توله ی نازادو کویله له توله ی کویله و میینه له بری میینه. به لام هم ده قه ی که خودای مه زن
 نه فهرمویت: ﴿الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ نه سخ بوه ته وه. گیان به گیان نه سخی کردوته.

ابن ابی حاتم غ: (۲۷۱/۱)

الطبري (۳۵۵/۳)

کزی زانایان له سەر ئه وەن که موسولمان به خوانه ناس ناکوژیته وه. وه ک بوخاری هیناویه تی له علیه وه (په زای خوی لی بن) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (موسولمان به خوانه ناس ناکوژی)، هیچ فه رمووده یه کی سه حیح و ته فسیریکی ترنیه دژی ئه مه بیت. به لام ئه بو حه نیغه ده لی که ده کوژی پیتی به عمومی ئایه تی مانیده.

سسه لیه ک

رینازی چوار پیشه واکه و کزی زانایان له سەر ئه وەن که کۆمه لی به یه ک کس ده کوژیته وه. عومەر ده رباره ی لاویک حه وت که سی کوشتبوو یان ده لیت: ئه گەر هه موو خه لکی (سه نعا) ده ستیان له کوشتنیدا هه بویه ده مکوشتنه وه له بریدا. له زه مانی عومەر خۆیدا نه بيسراوه که هاوه له کانی دژی ئه مه وه ستا بن، ئه مه یش وه ک کۆده نگی وایه. پیاویه تیک له نیامی ئه حمه ده وه ده گێرپه وه: که کۆمه لیک به یه ک کس ناکوژیته وه. یان یه ک کس به یه ک کس نه بی ناکوژیته وه. ئیبنو موزیر گێراویه ته وه له معازو ئیبنو زوبه یرو عه بدوله لیکي کورپی مه پوان و زه هری و ئیبنو سیرین و حه بیبی کورپی ئه بوسایبته وه. پاشان خودای مه زن ئه فه رمویت: ﴿فَمَنْ عَفَىٰ لَدُنَّ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَأَبْسَغْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ هه رکه سی له برای هاو ئاینی خۆی ده س له خویین سه ندن هه لگری، ده بی به پیتی دابی پۆژ بچو لیته وه به خۆشی خۆی خویینه که بدات. لیبوردن ئه وه یه: که خویین بایی (الدیه) وه ربگیری له کوشتنی ئه نه سه ندا. هه ر به م جۆره پیاویه ت کراوه له ئه بولمالیه و ئه بوشه عسادو مو جاهدو سه عیدی کورپی چوبه یرو عه تاو هسه نو قه تاده و موقاتیلی کورپی حه یان. زه ححاک ده لیت له ئیبنو عه بیاسه وه ﴿فَمَنْ عَفَىٰ لَدُنَّ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ﴾ هه رکه سی به خشرا له برایه کی ئاینی خۆیه وه به شتیک. واته: خویین بایی (الدیه) وه رگرت دوی پوا بوونی هه قی خۆی ئه وه لیبورده ^ا، ﴿فَأَبْسَغْ

^۱ البخاری (۱۱۱).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۸/۱).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۹/۱).

^۴ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۸/۱).

^۵ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۹/۱).

^۶ الطبری (۳۶۸/۳).

^۷ ابن ابی حاتم غ: (۲۷۹/۱).

^۸ ابن ابی حاتم غ: (۲۸۰/۱).

بِالْمَعْرُوفِ ﴿ ده بی به پی دابی پوژ بجولیتوه کاتی که خوینگری قبول کرد ﴿وَأَدَّأٰٓءَٓ اِلَیْهِ بِاِحْسٰٓنٍ﴾
بکرزه که یش به خوشی خوی خوین بایی بدات به بی مشت و مرو کیشمه کیشم.
خاوهنی خوین یه کی له م سی تابه به تمه ندیده ی بو هه یه

خودای موزن نه فرمویت: ﴿ذٰلِكَ تَخْفِیْفٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ﴾ نه م برپاره له پهروه ردگاری نیوه یه و
سووکبار یه و به زه یه به رانبر به نیوه. خودای گه وره که نه م خوینگرن یه ی برپار داوه بی نیوه له
کوشتنی نه نقه ستدا بی سووکباری نیوه یه و به زه یی خویته تی ده رباره تان. چونکه له سر گه له کانی
پیش نیوه کوشتن یان لیبورن برپار بووه بویان، وه که سه عیدی کوپی مه نسور پیوایه تی کردوه له
نیینوعه بیاسوه ده لیت: توله سه ندن له کوشتندا له سر نه وه ی نیسراثیل نوسرا بوو. لیبورن له
نیوانیاندان نه بوو. خودای موزن به م نوممه ته ی فرموه: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوْا كُتِبَ عَلَیْكُمْ الْقِصَاصُ فِی
اَلْقَتْلِ اَلْمُرْتَدِّ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدِ بِالْعَبْدِ وَالْاُنْتِی بِالْاُنْتِی فَمَنْ عَفَىٰٓ لَهٗ مِنْ اَخِیْهِ شَیْءٌ﴾ له سر نه وانه کوژداون توله مان
بی برپار داون، نازاد له توله ی نازادو کوپله له توله ی کوپله و میینه له بری میینه هر که سیش له برای
هاوئانی خوی دست له خوینگری هه لده گری به شتی. لیبورن (العفو) واته: خوینگری وهرده گریت له
کوشتنی نه نقه ستدا. نیینوعه بانیش له سه ححه که یدا هیئاویه تی^۱. قه تاده ده لیت: ﴿ذٰلِكَ تَخْفِیْفٌ مِّنْ

رَّبِّكُمْ﴾ نه م سووک کردنی که له پهروه ردگارتانه وه، نه م به زه یی خودایه به م نوممه ته که خواردن
خوینگری بی پوا کردن، بی هیچ که سیک تری پیش نه مانی پوا نه کردوه، نه هلی ته ورات ته نیا توله
سه ندن و لیبورن بی پوا کرا بوو. خوینگری له نیوانیاندان نه بوو. نه هلی نیجیلیش فرمانی لیبورن یان
پیدرا بوو. به لام بی نه م نوممه ته برپاری توله و لیبورن و خوینگریش دراوه، هر به م شتیه یه له
سه عیدی کوپی جو به یرو موقتیلی کوپی حه یان^۲ و په بیعی کوپی نه نه سیشوه پیوایه ت کراوه^۳.
﴿فَمَنْ اَعْتَدَٓیْٓ بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهٗٓ عَذَابٌ اَلِیْمٌ﴾ هر که سی دوی نه م ده ست دریزی کرد، به شی جه زه به ی
به ژانه. واته: هر که سی دوی خوینگری یان قبولی خوینگری کرد پاشان که سیک کوشت، نه و که سه
سزای توندو به ژان نه دریت، هر به م جوړه له نیینوعه بیاس پیوایه ت کراوه^۴، مواهیدو عه تاو

^۱ سنن سعید بن منصور (۲/۶۵۲).
^۲ صحیح ابن حبان (۷/۶۰۱).
^۳ ابن ابی حاتم غ: (۱/۲۸۴).
^۴ ابن ابی حاتم غ: (۱/۲۸۵).
^۵ ابن ابی حاتم غ: (۱/۲۸۷-۲۸۹).

عیکرمه و حه سە نو قە تادە و پە بیعی کوبی ئە نس و سوودی و موقاتیلی کوبی حە یان ئە وهی کە سێ دە کوژی دوی وەر گرتنی خوینگری سزای توندو بە ژان ئە دریت .^۲

سوودی تۆله سە ندن و هی کە تە کە ی

خودای مە زن ئە فەر مویت: ﴿ وَلكُمْ فِي الْفِصَاصِ حَيَوةٌ يَتَأُولِي الْأَلْبَابِ لَمَلَكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ ئە ی خاوه نی دلانی وشیار ژیا نتان بە تۆ له وه بە نده، بە لکو خۆ تان بپارێزن. خودای مە زن کە تۆ له سە ندنی بپارداوه بۆ تان (کە کوشتنە وهی بکوژە) لە کارزانیە کی گە وریه بۆ تان کە هێشتنە وه و پاراستنی گیانه. چونکە ئە گەر بپاو کوژ زانی دە کوژی واز لە و کارە ی دینی، ئە مە یش خۆ ی ئە بی بە ژیا ن بۆ خە لکی، لە کتێ به پێ شوە کانی شدا ئە وه هاتوو هە کە کوشتنە وه کوشتن نا هی لێ (القتل انفی للقتل) ئە م دە وه بە پوونی و پاشکاو ی و کورت تر لە قورئاندا هاتوو ه: ﴿ وَلكُمْ فِي الْفِصَاصِ حَيَوةٌ ﴾ ژیا نتان بە تۆ له وه بە نده. ئە بولعالیه دە لیت: خودا تۆ له سە ندنی کردۆ ته مایه ی ژیا ن، ئە وه ی دە یه وی خە لکی بکوژی، ئە نیا تر سنی کوشتنە وه پێ گری لێ دە کات. هەر وا پپوایە ت کراوه لە سە عیدی کوبی جو به یرو ئە بو مالیک و حە سە نو قە تادە و پە بیعی کوبی ئە نس و موقاتیلی کوبی حە یانە وه^۱ ﴿ يَتَأُولِي الْأَلْبَابِ لَمَلَكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ ئە ی خاوه ن دلانی وشیار، بە لکو خۆ تان بپارێزن. واتە: بە لکو لە خوا بترسن و دوور کە ونە وه لە قە دە غە کراوه کانی خودا و گونا هە کان. (التقوى) ناویکی گشتگیره بۆ ئە نجا مدانی خوا بە رستیه کان و واز مینان لە خرابه کاری.

﴿ كَتَبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْأُولَادِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴾^(۸۷) فَمَنْ بَدَلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَأَنبَأَ إِيَّاهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ^(۸۸) فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْسٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْرَ عَلَيْهِ إِنْ أَنَّى اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ^(۸۹)

هەرماندان بە وه سیهە ت کردن بۆ باوک و دایک و خزان و پاشان ئە سخ بوونه وهی بۆ هە قی میرا تکران ﴿ كَتَبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْأُولَادِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ بۆ تان نووسراوه، ئە گەر کە سێ ک لە نێ وه هاتە سەر مردن و مالیکی لە پاشی دە مینێ بە خۆ ریکی خوا

۱ ابن ابی حاتم غ: (۲۸۷/۱).
۲ ابن ابی حاتم غ: (۲۸۸/۱).
۳ ابن ابی حاتم غ: (۲۹۱/۱).
۴ ابن ابی حاتم غ: (۲۹۲/۱).
۵ ابن ابی حاتم غ: (۲۹۰-۲۹۲).

په سهند و هسيهت بکات، له بابو دايک و خزمانی هر که سه به شی خوی پی بگا. ئەم نایه ته پیرۆزه پیکهاتوو له فرماندان به وهسيهت کردن بۆ بابو دايک و خزمان، ئەمه واجب بووه پيش هاتنه خوارهوی نایه تی میرات، کاتی که نایه تی (فهرائین) هاته خوارهوه، ئەمه (نسخ) بووه وه و ایلتهات میرات دیاری کرا وه که فرزیک له لایه ن خوداوه، که سوکاره که ی وهریان گرت به بی وهسيهت کردن، هیچ منه تیکی وهسيه ته که ی تیدا نه ما. هر بۆیه له م فرموده دا که له سونه ن و جگه له سونه نه کانیشدا هاتوو له عمری کوری خاریجه وه، ده لیت: له پتفه مبه ری خوداوه م بیستم (ﷺ) وتاری ئەدا ئە یفه رموو: (بیگومان خودا هقی هه موو خاوه ن هه قه کانی داوه، وهسيهت کردن بۆ میراتگر نه)، ئیمامی ئەحمده ریوایه تی کردوه له موحه ممه دی کورپی سپرینه وه، ده لیت: ئیبنوعه بیاس دانیشته دهستی کرد به خویندنی سوره تی به قهره هه تا که یشته ئەم نایه ته ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلزَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾ ئەگه ر مالتیکی له دوی به جیه پشنت، وهسيهت بکات له بابو دايکی و خزمانی هر که سی به شی خوی پی بگات. ده لیت: ئەم نایه ته (نسخ) بووه وه. هر وا سه عیدی کورپی مه نسورو حاکیم له مسته دره که که یدا ریوایه تیان کردوه، ئیبنونه بی حاتم ریوایه تی کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه له م ده قه دا که خودای مهن ئە فرمویت: ﴿الْوَصِيَّةُ لِلزَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾ وهسيهت بکات بۆ باوک و دايک و خزمانی. ئەم نایه ته نه سخی کرده وه که ئە فرمویت: ﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ له که له پوروی دايک و بابو و خزمنی نزیک (که م بی یان زکد) نیرینه به شی خوی هه یه و میننه ش به شی خوی هه یه به شیان بۆ بریار دراوه. پاشان ئیبنونه بی حاتم ده لیت له ئیبنوعه موه رو ئە بو موسا و سه عیدی کورپی موسه یبو سه سه ن^۲ موجهایدو عه تا و سه عیدی کورپی جوبه یوو موحه ممه دی کورپی سپرین^۱ عیکرمه و زهیدی کورپی ئە سه لم و په بیعی کورپی ئە نه س^۱ قه تاده و سوودی و موقتیلی کورپی حیان و^۲ تاوس و^۱ ئیبراهیمی نه فعه ی و شوهریح و زه حاک و زوه ری: ریوایه ت کراوه: که ئەم نایه ته نایه تی به میرات نه سخ کراوه ته وه.

^۱ سعید بن منصور (۲/۶۶۲)، الحاکم (۲۷۳).

^۲ النساء (۷).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۳۰۱/۱).

^۴ ابن ابی حاتم غ: (۳۰۲/۱).

^۵ الطبری (۳/۳۹۱).

^۶ ابن ابی حاتم غ: (۳۰۲/۱).

^۷ ابن ابی حاتم غ: (۳۰۳/۱).

وهسیهت بؤ غزمی که میرات نایگریتهوه

ئو خزمانه ماهوتهوه که میرات وهرناگرن، سونهته وهسیتیان بؤ بکری له سی یهکا وهک نزیکهیهک له نایهتی وهسیت گشتگری نایتهکه، وهک له ههردوو سهحیهکهدا هاتوه له ئیبنوعومرهوه دهلیت: پیغهمبهری خودا(ﷺ) فهرموویهتی: (هیچ موسولمانی ههقی نیه که شتیکی ههبن پیویستی به وهسیهت بیت دوو شهوی بهسهردا تیپهپریت مهگین وهسیتیک لهلای خوی نووسیبیتی)، ئیبنوعومهر دهلیت: لهو کاتوه ئهمم له پیغهمبهری خودا(ﷺ) بیستوه که ئهیفهرموو: هیچ شهویکم بهسهردا تینهپهپیوه مهگین وهسیهتهکم لهلای خۆم داناوه.^۲ نایهتو فهرموودهی زۆریش هاتوه دهبرارهی فهرماندان به خیرهچاکه کردن لهگهله خزماندا.

وهسیهت به چاکهکردن

﴿بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ به جوانو و پیک و پیک، پاریزگارن پیویسته ئه کاره بکن. مهبهست(المعروف) ئهوهیه که وهسیهت بکات بؤ ئه خزمانه میراتیان بهرناکهوی، خاوهن بهشکان بی بهش نهکات، نه زیادهرهوی بکاتو نه دهست قوچاویش بی، وهک له ههردوو سهحیهکهدا هاتوه له سهعهوه، دهلیت: ئهی پیغهمبهری خودا(ﷺ) من کهسیکی دارم، کهسیش نیه میراتم لی بگریت جگه له تنیا کچیک، نایا دروسته دوو(سی) یهکی مالهکم بکم به خیره؟ فهرمووی: (نهخیر) وتم: ئهی نیوهی بکم به خیره؟ فهرمووی: (نهخیر) دهلیت: ئهی سی یهک؟ فهرمووی: (سینهکی بکه، سینهکیشی زۆره، تۆنهگه پاشی خۆت میراتگرهکانت به دهولهمندی بهجی بیلی باشتره لهوهی به ههزاری جییان بیلی ودهست له خهلکی پان بکهئهوه)^۳، وه له سهحیحی بوخاریشدا هاتوه ئیبنوعوباس دهلیت: ئهگه خهلکی چاوپوشیان بگردایه له سی یهکوه بؤ چوارهک(باشتر بوو)، چونکه پیغهمبهر(ﷺ) سی یهک سی یهکیش زۆره)^۴، پاشان خودای مهزن نهفهرمویت: ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَدَلًا مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ نیت هرکهسی دوی بیستنی وهسیهتهکه دستکاری بکاتو بیگری، ئهوه کهسانهی که دهیگرن تاوانبارن. خودا بیسهرو زانایه. خودای گهوه نهفهرمویت: هرکهسی وهسیهتهکه بگریو دهستکاری بکاتو، برپارهکهی بگری به زیادکردنی یان کم کردنهوهی، ئهوه زیاتر دهبیته هوی شارندنهوهی وهسیهتهکه ﴿فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ﴾ ئهوه

^۱ الطبری(۳/۳۸۹).

^۲ فتح الباری(۵/۴۱۹).

^۳ فتح الباری(۵/۷۷۴)، مسلم(۳/۱۲۵۰).

^۴ البخاری(۲۷۴۳).

که سانه‌ی که ده یگرتن تاوانبارن. نینوعه بیاس وکه سانی تریش وتویانه: پاداشتی مردوه که ده که ویتته‌ی لای خدا، گونا که پیوهندی به و که سانه وه مه‌یه که گزپیویانه^۱. ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خدا بیسرو زانایه. واته: خدا ناگاداری ئو وه سیه‌ته‌یه مردوه که کردویه‌تی، خدا ده زانی ئوانه گزپیویانه که وه سیه‌ته که یان بق کراوه. پاشان خودای مزن ئه فهرمویت: ﴿فَمَنْ حَافٍ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ مه رکاتی که سئ مهستی پیکرد که وه سیه‌تکار له و وه سیه‌ته‌ی کردویه‌تی ناهق بووه خوی تووشی گونا کرده. نینوعه بیاس و^۲ ئه بولعالیه و مواهیدو زه حاک و په بیعی کوی ئه نه سو سوودی وتیان: (الجنف) واته هه له^۳ ئه مه گشت هه له یه که ده گزیتته وه. وه که ئوه میراتگریک بق خوی زیاد بکات به هوی‌یه که وه، وه که ئوه که وه سیه‌تی کردبی به فرۆشتنی شتی به فلان له بهر خو شه ویستی له نیوانیانا. یان وه سیه‌تی کردبی بق کوی که که ی بق ئه وه‌ی زیاتری بداتی، نا له م جوره هؤکارانه. با ئه مه به هه له ش بی به ئه نقه‌ست نه بی، به لکو ئو که سه هر سروشتی وایو نذر به سؤزه و ردنابیته وه له و کاره‌ی کردویه‌تی، یان هر به ئه نقه‌ست و خوی گونا هبار ده کات له و وه سیه‌ته‌دا که کردویه‌تی. له سر ئو که سه وه سیه‌ته‌که‌ی لاده کری، ئو وه سیه‌ته راست بکاته وه و بیخاته وه سه رپیازی شرعی و لبا له وه‌ی که مردوه که وه سیه‌تی پیکردو بق ئه وه‌ی له و وه سیه‌ته وه نزدیکتر بی و له بچیت، واته ریگخری له نیوان نه‌تی وه سیه‌ت که رو پیازی شرعی‌دا، ئه م چاکسازی و هاوکاریه ناچیتته پیزی ده ستکاری و گزپینه وه. بویه خودای گوره ئه فهرمویت: ﴿فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ تیبکوشی میراتگران یه کبخت هیچ گونا می نه، خودا له گونا ده بووی و دلوفانه.

گه وره‌یی دادگری له وه سیه‌ته‌دا

عه‌بوپه زاق پویایه‌تی کردوه له ئه بوهوره‌یره وه ده لیت: پیغه‌مبیری خودا (ﷺ) فهرمویه‌تی: (پیاوی و هه‌یه کار ده کات به کاری ئه هلی خیر هه‌فتا سال، کاتی که وه سیه‌ت ده کات ناهقی ده کات تیدیا، کۆتایی کرده وه که‌ی به کرده وه‌ی خراب دیت. پیاوی واش هه‌یه کار ده کات به کاری ئه هلی شه‌ر هه‌فتا سال، پاشان دادگری له وه سیه‌ته‌که‌یدا، کۆتایی کرده وه که‌ی به کرده وه‌ی چاک دیت، ده‌چیتته به مه‌شت) ئه بوهوره‌یره ده لیت: ئه‌گر هه‌ز ده‌کن ئه م نایه‌ته بخویننه وه: ﴿تلك حدود الله فلا تعتدوها﴾^۴.

^۱ الطبري (۳/۳۹۷).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۱/۳۱۰).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۱/۳۱۱).

^۴ عبدالرزاق (۹/۸۸).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لِمَلَّكُمْ تَنَفُّونَ ﴿۱۸۳﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ. وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۴﴾﴾

خودای مه زن پووی وتاری ده کاته خاوهن باوه پانی نم نوممهتو فرمانيان پنده کات به پڙځو گرتن، که بریتیه له خځ گرتنه وه له خواردن و خواردنه وه و سرچيیکردن به ننتيکی پاک بق خودای مه زن، چونکه پڙځوو دله کان پاکو خاويڼ ده کاته وه له شتی خراب و په وشتی پيس و ناشيرين، هه روه ها فرمويوه تی وهك چۆن له سهر نه مانی به فرز داناره له سهر گه له پيشوه کانيشی دانابوو. نه مان به شوينی نه واندا ده چن تيدا. با نه مان زځر کوشش بکن له به جيتپناني نم فرزه دا به ته وای و پځو و پيکتر له وانه ی پيش خويان. وهك خودای گه وره نه فرمويت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنكُم شَرْعَةً وَمِنْهَا جَأٌ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآءِ آتَانَكُمْ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ﴿۱﴾﴾ بق هر کومه ليک له نيوه پيوشويڼيکمان داناره، نه گه ر خودا ويستی لي بوايه ده يکردنه يهك نوممهت، به لام ويستی خوا و ابو له و شتانه ی پييداون تاقيتان بکاته وه، ده سا نيوه ش له کاری چاک پيکوه پيشبريکي بکن. ليڙه شدا نه فرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لِمَلَّكُمْ تَنَفُّونَ ﴿۱﴾﴾ نه ی کومه لی خاوهن باوه پان له سهر تان نووسراوه: پڙځو بگرن هه روهك له سهر پيشوه کانيشتان نووسرابوو به لکو له خودا يترسن. چونکه پڙځو پاکو خاويڼی لاشه يه و نه نگکردنه وه ی پځاکاني شه يتانه. بۆيه له هه ر دوو سه حيحه که دا هاتوه: (نه ی کومه لی لاوان! هه ر که س له نيوه توانای ژن هينانی هه يه، با ژن بيڼی، چونکه ژن هينان باشترين هۆکاره بق چاو پاريزی و داويڼ پاريزی، هه ر که سيکيش ناتوانی با پڙځو بگريت، چونکه بۆي ده بيڼته قهلفان) ۲، پاشان نه اندازه که ی پڙځوی پوهن کردوته وه که چند پڙځيکی ديارى کراوه، بۆنه وه ی له سهر خه لکی گران نه بي و نه توانی جيبه جيی بکات و لاواز بيی. بوخاری و موسلم له عائيشه وه پويوه تيان کردوه (په زای خوی لي بي) که وتويه تی: له عاشورادا پڙځو ده گيرا، که پڙځوی مانگی په مه زان فرز کرا، نه و کاته هه ر که سه ناره زوی خوی بووه پڙځو بگري یان بي شکيڼی ۳. بوخاريش پويوه تی کردوه له نيينوعومه روه و نيينومه سعوده وه هه ر به و

۱ المائدة (۴۸).

۲ فتح الباري (۸/۹)، مسلم (۲/۱۰۸).

۳ فتح الباري (۸/۲۶)، مسلم (۲/۷۹۲).

جذره ۱. پاشان خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَتْ مِنكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَىٰ الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ چەند پۆژئیکی دیاری کراوه، هەر کەسێ له ئێوه نەخۆش بوو یان پێبواره، ئەوه پێویسته ئەو پۆژوه له پۆژانی تراو بگریتهوه، ئەو کەسانەش کە نۆر بە سەختی پۆژووێان پێ دەگیری، له جێی پۆژو لهسەریانە خۆراکی هەژاریک (فیدیە) بدەن. وه کەسێ (پەرزای خۆی لێ بێ) دەلێت: لهسەرەتادا هەر کەس ویستبێتی پۆژووی گرتووه، هەر کەسێش ویستبێتی شکاندویهتی، بۆ هەر پۆژئی خواردنی هەژاریکی داوه، بوخاری پێوایەتی کردوه له سەله مەهی کورپی ئەکووهوه دەلێت: کاتی ئەم نایەتە هاتە خواروهوه ﴿وَعَلَىٰ الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ ئەو کەسانەشی وا به سەختی پۆژووێان پێ دەگیری. لهبەرئەخۆشیی یان سەفهەرکردن، له جێی پۆژوو لهسەرئانە خۆراکی هەژاریک (فیدیە) بیان بدەن.

ئەوسا هەرکەسێ پۆژووی بشکاندایە، فیدیە ی ئەدا هەتا ئەم نایەتە ی دوا ی هاتە خواروهوه نەسخی کردوهوه ۲. دیسان پێوایەتیش کراوه له فەرمووده کە ی عەبدوللاوه له نافیعە عوه له ئیبنوعومەر وه دەلێت: ئەوه نەسخ بووهوه ۲، سویدی دەلێت: له مورپه وه له عەبدوللاوه دەلێت: ئەم نایەتە: ﴿وَعَلَىٰ الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ ئەو کەسانە ی نۆر به سەختی پۆژووێان پێ دەگیری، له جێی پۆژوو لهسەریانە خۆراکی هەژاریک بدەن دەلێت: خودای گورە ی ئەفەرمویت: ﴿وَعَلَىٰ الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ واتە: لهسەر ئەوانە ی کە نۆر به سەختی دەیگرن. عەبدوللا دەلێت: هەر کەسێ ویستبێتی پۆژی گرتووه وه هەر کەسێش نە ی ویستبێ شکاندویهتی و خواردنی هەژاریکی داوه ۱، ﴿فَمَن تَطَوَّعَ﴾ هەرکەسێ ویستی خۆراکی نۆرتەر بیهخشی. واتە: خواردنی هەژاریکی تر بدات ﴿خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكَ وَأَنَّ نَصُومًا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ بۆی باشتره، گەر ئێوه بتانزانایه به پۆژووون بۆ ئێوه نۆر چاکتره. ئەوان بهو جۆره بوون هەتا ئەم دەقه نەسخی کردۆتەوه کە خودای گورە ئەفەرمویت: ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ جا هەرکەسێ مانگی پەمەزانی بینی لهسەرئەتی به پۆژوو بێ.

۱ فتح الباری (۲۶/۸).
 ۲ فتح الباری (۲۹/۸).
 ۳ فتح الباری (۲۹/۸).
 ۴ فتح الباری (۲۸/۸).

فیذیہی پڑو بو پو پیکه و ته و به سالاجوو

بوخاری له عتاوه، بیستویه تی له ئیبنوعه بیاس: پیوایه تی کردوه پیوایه تی کردوه که ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَ فِدْيَةَ طَعَامٍ مِّسْكِينٍ﴾ ده خوینده وه، ده لیت: ئەم ئایه ته نسخ نه بووه ته وه، مه به ست پی پیوای به سالاجوو ژنی به سالاجوو. که ناتوان پڑوو بگرن. بۆ هر پڑۆی خواردن به هه ژاری بدن^۱ چه ندین که سیش پیوایه تیان کردوه له سه عیدی کورپی جو بهیر له ئیبنوعه بیاس وه هه به و شیوه به. پوخته که ی ئه وه به که نسخ بوه ته وه، ده رباره ی له ش ساغی نیشه جی، ده بی پڑوو بگریته و فره له سه ری. به م ده قه له خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ جا هه رکه سی مانگی په مه زانی بینی له سه ری ه تی به پڑوو بی. به لام پیوای به ته مه ن و به سالاجوو که ناتوانی پڑوو بگریته، بۆی هه به نه یگریته و قه زایشی له سه ر نیه، چونکه به ره و حالی ناچی که پڑوه که ی تیا بگریته وه، به لکو (فیذیه) ی له سه ره بۆ هه موو پڑۆک، وه ک ئیبنوعه بیاس و که سانی تریش له زانیانی پیشین پوونیان کردۆته وه له سه ر خوینده وه ی ئه و که سانه که خوینده وویانه ته وه ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَ﴾ واته: ئه وانه ی زۆر به سه ختی پڑوو یان پیده گیری و ناتوان پڑوو بگرن^۲. وه ک ئیبنوعه سه ود و که سانی تریش وتویانه. ئەمه قسه ی بوخاریشه که ده لیت: پیری به سالاجوو نه گه ر توانای پڑوو گرتنی نه بوو، خو نه نه س که به سالاجوو، سالی تا دوو سال بۆ هر پڑۆی خواردنی هه ژاریکی نه دا، نان بو بی یان گوشت، ده یشکاندو به پڑوو نه ده بوو^۳. ئەمه ی که بوخاری باسی کردوه، حافیز نه بو به علای موسلی پشتی پی به ستوو له موسنه ده که یدا له نه یوبی کورپی نه بو ته میمه وه ده لیت: نه نه س توانای پڑوو گرتنی نه ما، له ده فریکا تریتی دروست ده کردو سی هه ژاری بانگ ده کردو خواردنی پی نه دان^۴ ئەمه ژنی سکپرو شپرده ریش ده گریته وه نه گه ر ترسیان له خو یان و منداله که یان هه بوو ته نیا فیذیه که ی نیتر نه ده ن قه زایان له سه ر نیه.

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ﴿١٨٥﴾

^۱ فتح الباری (۲۱۸/۸).

^۲ الطبری (۴۳۱/۳).

^۳ فتح الباری (۱۷۹/۸).

^۴ مسند أبي يعلى (۲۰۴/۷).

ریزی رهمهزان و هاتنه خواروهی قورئان تئیدا

خودای مه زن وه سفی مانگی رهمهزان دهکات له نئوان مانگه کانی ترده، که هه لیبژاردوه و قورئانی تئیدا ناریدوته خواروه فرموده هیش هاتووه که کتیبه کانی تریش هه ر له م مانگه دا هاتوونه ته خواروه بق پیغه مبه ره کانیان (سهلامی خوابان لی بی) نیمامی نه حمده له واسله وه پړوایه تی کردوه که نئیبوننه سقه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (په یامی (صحف) ی نئیراهیم، له یه که م شهوی رهمه زاندا هاتوته خواروه (تورات) هاته خواروه شهش پۆژ له رهمهزان تئیه پیبوو. نئنجیل ییش هاته خواروه سیانزه پۆژ له رهمهزان پۆشتبوو، که خودای مه زن که قورئانی نارده خواروه، بیست و چوار پۆژ له مانگی رهمهزان پۆشتبوو).

گه ورهیی قورئانی پیرۆز

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾ مانگی رهمهزان مانگیکه قورئان له ودا هاتوته خواروه که پئی به مردم نیشان نه داو نۆد نیشانهی شاره زایی و هوی له یه کتر هه لیبژاردنی پاک و ناپاکی تئیدایه. نه مه ستایش کردنی قورئانی پیرۆزه که خودا په وانه ی کردوه دلی بنده کانی پی شارهزا دهکات که بپروایان پئیهیناوه و به راستیان زانیوه و شوینی که وتون، ﴿وَبَيِّنَاتٍ﴾ نیشانه و به لگه ی ناشکرای تئیدایه بق که سی لئی ورد ببیته وه و لئی تئیکا. به لگه یه له سه ر پاستی نه و په یامه ی که پئی هاتووه پئینیشاندهره و دژی گومرایی و سه ر لئیشواییه، جیا که ره وهی هه قه له ناهه قی و حلال له حرام... خوی گه ره به م تاییه تمه ندیانه، ستایشی قورئان دهکات....

(واجب) بوونی پۆژووی مانگی رهمهزان

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ هه ر که سی مانگی رهمهزان ده بیینی له سه ره ته ی به پۆژوو بی. واته: کاتی له زیدی خۆیدا نیشته جی بی که مانگی رهمهزان دیت، له شساخ بی ده بی پۆژوو بگریت، نه و نایه ته ی پیشه وه (نه سخ) بووه وه که پئی دابوو به که سانه ی که نیشته جی و له شساخ بوون (فیدیه) بدن له بری هه ر پۆژۆک که نایگرن خواردن بدن به هه ژاریک. وه که له پیشه وه باسمان کرد. دوی نه وه که پۆژوو (واجب) بوو، نه و مۆله ته درایه وه به نه خۆشو و پئبواری که پۆژوو نه گرن به و مه رجه که پاشان که وتنه وه سه ر یاری ناسایی واته چاکبوونه وه یان دوی سه هه ره که یان پۆژوو که بگرنه وه. وه که نه فرموویت: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ هه ر که سینکیش نه خۆشه یان

۱ احمد (۱۰۷/۴)، نه فرموده هه تنه که ی غریبه ناگاته پله ی حه سن.

هر دو سه حیحه که دا هاتوه^۱. و تراوه: نه گەر پۆژوو گرتنه که نۆز گران بوو ئەوا شکاندنی چاکتره. به پیتی ئەم فەرموده یە جابیر که پینغه مەبری خودا (ﷺ) پیاویکی بینی سیبەریان له سەر کردبوو، فەرموی: ئەو چیەتی؟ وتیان: بە پۆژوو. فەرموی: (پۆژوو گرتن له سەفەردا له کاره چاکەکان نیە)، له هەردوو سه حیحه که دا هاتوه،^۲ بەلام کەسێ له سوننەت لایداو وایدەزانی پۆژوو شکاندن باش نیە بۆی واتە (مکروهه) ئەو پێویستە پۆژوو کە ی بشکینێ و پۆژوو گرتنی ئی قەدەغە دەکریت، بۆ پۆژوو گرتنە وەش پێویست نیە پۆژوو کان بە دوا یە کدا بێ، بە ئارەزوی ئەو کە سە خۆیەتی، دەتوانی بە جیا جیا بیگریت، دەشتوانی بە دوا یە کدا پۆژوو کە بگریته وە. چونکە پۆژوو گرتن بە دوا یە کدا له مانگی پەمەزاندان فەرزە له بەر پێویستی بە جی هێتان له و مانگە دا. بەلام دوا یە مانگی پەمەزان مەبەست گرتنە وە ی ئەو پۆژوانە یە که شکاندویەتی ئەو کە سە ئارەزوی خۆیەتی بە سەر یە کە وە دەیانگریته وە یان جیا جیا وە ک له فەرموده دا هاتوه. هەر بۆیە خودای مەزن ئە فەرمویت: ﴿فَمِدَّةٌ مِّنْ أَكْبَارِ الْآخِرِ﴾ ئەو ژمارە یە له پۆژوانی دیکە دەگریته وە.

ئاسانکاری ئەک سەختگیری

پاشان خودای مەزن ئە فەرمویت: ﴿رِيدُ اللَّهِ بِكُمُ الْاِسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْاِسْرَ﴾ خودا ئاسانکاری بۆ ئێوه دەوی، نایە ویت ئەرکتان گران بێ. ئیمامی ئەحمەد له ئەنەسی کوپی مالیکە وە پیاویەتی کردوه که پینغه مەبری خودا (ﷺ) فەرمویەتی: (ئاسانکاری بکن، شت گران مەکن، دلنەوایی دەرخەن و خەلک دوور مەخەنە وە)^۳. که پینغه مەبری خودا (ﷺ) فەرموی: بە مەعازو ئەبوموسا کاتی که پەوانە ی کردن بۆ یە مەن: (مژدە دەرین، خەلک مەتارینن، دوور مەخەنە وە شت ئاسان بکن و قورسی مەکن، گوێپرایەلی یە کتر بن و دزایەتی یە کتر مەکن)^۴، ئە فەرمویت: ﴿رِيدُ اللَّهِ بِكُمُ الْاِسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْاِسْرَ﴾ خودا سانایی ئێوه ی دەوی، نایە ویت ئەرکتان گران بێ. واتە: بۆیە پیتی پێداون که نەخۆش و پێیوار پۆژوو بشکینن، دەیە ویت ئاسانکاریتان بۆ بکات و. هەتا له کاتیکی ترا ئەو پۆژوانە ی که نەگیراوه له پۆژوانیکی تردا به تەواوی بیگرته وە.

^۱ فتح الباری (۲۱۱/۴)، مسلم (۷۸۹/۲).

^۲ فتح الباری (۲۱۶/۴)، مسلم (۷۸۶/۲).

^۳ له هەردوو سه حیحه که دا هاتوه وە نیشان له هەردوو سه حیحه که دا هاتوه

^۴ فتح الباری (۶۶۰/۷)، مسلم (۱۵۸۷/۳).

یادکردنی خودادوای پرستشہکان

﴿رَلْتُمْ كَرُوا اللّٰهَ عَلٰی مَا هَدٰنٰكُمْ﴾ یادى خودا بکہ نہ وہ نہو پیگہى نشان داون. واتہ: له کاتى

تہواو کردنى خوا پرستیتان کرد یادى خودای مہزن بکہن، وهك له نایہتى تریشدا نہ فرمویت:

﴿فَاِذَا قُضِيَتْ مِنْتُمْ مِّنْكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ الَّذِیْ كَرَّكُمْ اَبَاءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا﴾ ہر کاتى

نیوہ ریو شوینی پیویستتان بہ جیہینا، وهك یادى بابو باپیری خوتان دہکن ہر تاواو لہوہ زیاتریش

یادى خودا بکہ نہ وہ. یان نہ فرمویت: ﴿فَاِذَا قُضِيَتْ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ کَبِیْرًا لَّعَلَّكُمْ تَفْلِحُوْنَ﴾^۱ ہر کاتى له نویژ بونہوہ، بہ زہویدا بلاو بینہوہ و بق چاکہى خودا

تیبکوشن و تقد یادى خودا بکہن، بہ لکو بزگارتان بین. ہروہ ما وہ نہ فرمویت: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

بَلَّ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوْبِ ۝۳۸﴾^۲ و من الیل فسبحہ و ادبر الشجور ہر پہ سندی پاکى

پہروہندہى خوت بدہ، له پیش گزنگى ہتاو داو بہر له دەمى پوژ تاوا بوون. ہر بویہ فرمودہ

ہاتوہ کہ سوننہتہ (سبحان اللہ، والحمد للہ واللہ اکبر) بکریں دواى نویژہ فرزہکان. ٹیبنو عہبباس

دہلایت: نیمہ کوتایى نویژى پیفہمہری خودامان (ﷺ) نہدہ زانى مہگین بہ (اللہ اکبر) واتہ: وتنى (اللہ

اکبر) دہمانزانی کوتایى بہ نویژ ہیناوہ. ہر بویہ زوریک له زانایان (اللہ اکبر) یان بہروا داناوہ له جہژنى

قورباندا، بہ پیى نہم نایہتہ کہ خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿وَلِتُكْمَلُوا الْاٰیٰةَ وَلِتُكْرَبُوا اللّٰهَ عَلٰی

مَا هَدٰنٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ﴾ دہیویں بہ ناسانى پوژووی نہو ماوہ تہواو بکہن و یادى خودا

بکہ نہ وہ، کہ نہو پیگہى نشان داون و پیویستہ ستایشى بکہن. واتہ: کاتى پیڑہوی فرمانى خواتان

کرد بہوہى فرمانى پیداون له پرستش و بہ جیہینانى فرزہکان و وز ہینان له قہدغہ کراوہکان و

پاراستنى سنورہکانى، بہ لکوبتوان سوپاس و ستایشى بہو جوڑہ بکہن کہ خودا پیى پازیہ.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِیْبٌ أُجِیْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِیْبُوا لِيْ وَلْيُؤْمِنُوا بِيْ

لَعَلَّهُمْ یَرْشُدُوْنَ﴾^۳

^۱ البقرة (۲۰۰).

^۲ الجمعة (۱۰).

^۳ ق (۳۹-۴۰).

^۴ البخاری (۸۴۸).

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ هەر کاتی عهده‌گانی من له‌سه‌ر تو له من ده‌پرسن، من نزیکم، هەر که‌سی هانام وه‌به‌ر به‌یستی، بی وه‌لامی ناهیتلمه‌وه. با نه‌وانیش له‌فرمانی من ده‌رنه‌چن، بپوای ته‌واویان به‌من بی، به‌لکو پتی راست بدۆزنه‌وه.

خودا پارانهموی به‌نده‌گانی ده‌بیستی

نیمامی نه‌حمده له‌ئهبوموسای نه‌شعهریه‌وه پپوایه‌تی کردوه: له‌غزایه‌کدا له‌خزمه‌ت پپه‌مبه‌ری خودا بپوین(ﷺ) که‌سه‌رده‌که‌وتینه‌سه‌ره‌یه‌رزیایه‌ک، یانکه‌به‌ره‌وشیویک داده‌به‌زین ده‌بوویه‌ده‌نگی به‌رن، (الله اکبر) ده‌لئیت: پپه‌مبه‌ر لیتمان نزیک بو‌وه‌وه فرمووی: (خه‌لکینه! هیتاش له‌سه‌ر خۆتان، چونکه‌ ئیوه‌ هاوار له‌که‌پو له‌شتیکی دوور ناکه‌ن، به‌لکو هاوار له‌زاتیکی بیسه‌رو بینه‌ر ده‌که‌ن، ئه‌و زاته‌ی هاواری لیده‌که‌ن له‌ملی ولاغی هەر کام له‌ئیه‌وه، نزیک‌تره‌ لی‌تانه‌وه. ئه‌ی عه‌بدوللای کورپی قه‌یس نایا. وته‌یه‌کت فیر بکه‌م له‌گه‌نجینه‌گانی به‌مه‌شت؟ لاحول ولاقوه‌ إلبالله). له‌ه‌ردووسه‌حیحه‌که‌دا هاتوه‌ه. زانایانی تری فرمووده‌یش هه‌روا هیتاویانه، نیمامی نه‌حمده له‌ئهنه‌سه‌وه پپوایه‌تی کردوه (په‌زای خوای لی بی) که‌ پپه‌مبه‌ر(ﷺ) فرمووی: (خودای مه‌زن نه‌فرمویت من له‌گه‌ل گومان به‌نده‌ی خۆمم پپم، من له‌گه‌لیدام کاتی هاواری لی‌کردم).

پارانهموه له‌خودا وهرده‌گیڕی و به‌زایه‌ناچی

نیمامی نه‌حمده‌پپوایه‌تی کردوه له‌ئهبوسه‌عیده‌وه که‌ پپه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرموویه‌تی: (هیچ موسولمانی نیه له‌خوای مه‌زن بپارپه‌ته‌وه پارانهمه‌یه‌ک که‌ گونا‌ه نه‌بی و په‌یوه‌ندی خزمایه‌تیش نه‌پچرینی، بادلتیابی خودا یه‌کی له‌م سی شته‌ی پی ده‌به‌خشی، یان پارانهمه‌که‌ی به‌خیرا می بۆ به‌جی دینی، یان بۆی هه‌لده‌گری بۆ پۆنی دوابی، یان له‌خرابه‌یه‌ک به‌ئهندازه‌ی نه‌وه‌ لایده‌دات، وتیان: که‌ وایه‌ زیادی که‌ین؟ فرمووی: (خودایش زیاترتان له‌گه‌لدا ده‌کا)، عه‌بدوللای کورپی نیمامی نه‌حمده‌ پپوایه‌تی کردوه له‌جوبه‌یری کورپی ئوفه‌یره‌وه: که‌ عوباده‌ی کورپی سامیت بۆی گپراونه‌ته‌وه که‌ پپه‌مبه‌ر(ﷺ) فرموویه‌تی: (هیچ موسولمانی نیه له‌سه‌ر پشتی ئه‌م زه‌مه‌ینه‌دا بپارپه‌ته‌وه له‌خودای مه‌زن به‌نزایه‌ک خودا ئه‌و پارانهمه‌یه‌ی وه‌رگرتوه، یان به‌ئهندازه‌ی نه‌وه‌ خرابه‌ی لیلا نه‌دات، نه‌گه‌ر

۱ احمد(۴/۲۰۴)، سه‌حیحه.

۲ فتح الباری(۲/۵۰۹)، مسلم(۴/۲۰۷۶).

۳ احمد(۳/۲۱۰)، سه‌حیحه.

۴ احمد(۳/۱۸)، سه‌سه‌نه.

پارانه و که ی بقی تاوانی یان برینی په یوه ندى خزمایه تی نه کردبی^۱ نیامی مالیک ریوایه تی کردوه له
 نه بوهوره بیروه: که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویه تی: ((پارانه وه) له هر یه کی ودرده گیری نه گار
 په له نه کات و بلنی پارامه وه و لیم ودرنه گیری)^۲ له هر دوو سهیحه که دا هاتوو له فرمووده که ی
 مالیک وه^۳ موسلیم ریوایه تی کردوه له نه بوهوره بیروه له پیغه مبهری خوداوه (ﷺ) که فرموویه تی:
 (برده و ام نوعای بنده ودرده گیری) نه گار دوعا نه کا بقی گوناھی یان برینی په یوه ندى خزمایه تی و
 په له یش نه کات) و ترا: په له کردن چونه؟ فرمووی: (ده لی: پارامه وه، پارامه وه، لیم ودرنه گیری. له و
 کاته دا ناخ هه لده کیشی وواز له پارانه وه دینی)^۴.

سی که س دوعایان ناگه ریته وه

له موسنه دی نیامی نه حمده و سونه تی تیرمیزی و نه سائی و نیبنوماجه دا هاتوو له
 نه بوهوره بیروه ده لی تی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (سی که س دوعایان ناگه ریته وه:
 پیشه وایه کی دادپه روه، پڅوو و انیک کاتی پڅوو ده شکینی، هه روه ها دوعای سته ملیکراو خودای مه زن
 به رزی ده کاته وه له بری نو هه ورده (الضمام)^۵ له پڅی قیامه تدا ده رگا کانی ناسمانی بقی ده کرتی وه،
 نه فرمویت: سویند به شکومه ندى خوم، یارمه تیت نه دم با دوی ماوه یه کیش بیت)^۶.

﴿أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصِّيَامِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ هُنَّ لِيَّاسُ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَّاسُ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنْكُمْ
 كُنْتُمْ تَحْتَاوُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَشِّرُوهُمْ وَأَبْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكَلُوا
 وَأَشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْآيِلِ وَلَا تَبَشِّرُوهُمْ
 وَأَنْتُمْ عَدُوٌّ لَهُمْ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ بَيَّنَّنَا اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
 يَتَّقُونَ﴾

يَتَّقُونَ ﴿۱۷۷﴾

^۱ احمد (۳۲۹/۵)، فرمووده یه کی حه سنه. تیرمیزی ریوایه تی کردوه. تحفه الاحوذی (۲۴/۱۰)، حه سنه.
^۲ احمد (۳۹۶/۲)، سهیحه.
^۳ فتح الباری (۱۴۵/۱۱)، مسلم (۲۰۹۵/۴).
^۴ مسلم (۲۰۹۶/۴).
^۵ مه به ست به م هه ورده (الضمام) نه م نایه ته بوو: ﴿وَيَوْمَ تَشَقُّقُ السَّمَاءُ وَالْقَمِيمِ﴾ (الفرقان: ۲۵)، نه م نایه ته ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ
 إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ﴾ (البقره: ۲۱۰)، (له شرهی سونه تی نیبنوماجه ودرگیری وه).
^۶ احمد (۵۴۴/۳)، تحفه الاحوذی (۲۲۹/۷)، حه سنه.

نیزندان به خواردن و خوارندهوه و سرچییکردن له شهوانی په مه زاندا

﴿أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصَّيَاحِ أَرْفَأْتُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَاسٍ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٍ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنْكُمْ كُنْتُمْ مَخْتَلَتُونَ أَفْسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَاتَّقِنَ بِشْرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾

سرچیئی ژنان کردنتان، له شهوانی په مه زاندا بۆتان پویه، نه وان نه وال پۆشاکي نيوه ن و نيوه ش پۆشاکي نه وان، خدا له وه ناگاداره له پشدا بهرانبه به خۆتان ناپاک بوون، به و په شيمان بوونه تان عه فوی کردن و به خشيوونی، هر له نيستاوه ده تان ده ستیان له گه ل ټيکه ل بکن و هرچی خوا له چاره تانی نوسيووه شوینی کون. نه مه ناسانکاریه که خدای مه زن دهریاری موسولمانان کردویه تی. نه وهی له سهریان دانرا بوو له سه ره تای هاننی نيسلامدا له سه ری لابر دن، نه گه ریه کيکیان پڅووی بشکاندایه، خواردن و خوارنده وه و سرچیئی بۆ حه لال بوو هتا نوږزی عیشا، یان پیش نه وهی خه وی لټيکه وئ. هر کاتی خه وی لټيکه و تايه یان نوږزی عیشای بکر دایه خواردن و خوارنده وه و سرچیئی لآ حه رام ده بوو. هتا شه وی دوايي، به مه ش تووشی نذر نار هه تی ده بوون

﴿أَرْفَأْتُ﴾ مه به ست پتی سرچییکردنه. نيينوعه بباس و عه تاو مواهیدو^۱ سه عیدی کوپی جو به یرو تاوسو سالمی کوپی عه بدوللو^۲ عمری کوپی دینارو^۳ حه سه نو^۴ قه تاده و زوهری و^۵ زه ححاک و نیراهیمی نه خه عی و سوودی و^۶ عه تای خوراسانی و موقتیلی کوپی حه یان^۷ هه مو و تو یانه مه به ست پتی سرچیئییه. پاشان نه فه رمویت: ﴿هُنَّ لِيَاسٍ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٍ لَهُنَّ﴾ نه وان بۆ نيوه پۆشاکن، نيوه ش بۆ نه وان پۆشاکن. نيينوعه بباس و مواهیدو سه عیدی کوپی جو به یرو حه سه نو قه تاده و سوودی و موقتیلی کوپی حه یان ده لټین: نه وان نارامین (سکن) بۆ نيوه، نيوه ش نارامین بۆ نه وان^۸ پبيعی کوپی نه نه س، ده لټیت: نه وان لټفه ن (به رگ) بۆ نيوه، نيوه ش لټفه ن بۆ نه وان^۹ کورته که ی نه مه یه: پیاو و ژن هه ریه که یان ټيکه لیی نه وی تر ده کات و له گه لی پالده که و ی و به ریه که ده که ویت و جیی خۆیه تی که

۱ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۷/۱).
۲ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۸/۱).
۳ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۹/۱).
۴ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۸/۱).
۵ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۹/۱).
۶ ابن ابی حاتم غ: (۳۶۸/۱).
۷ ابن ابی حاتم غ: (۱۷۱/۲۷۰/۱).
۸ ابن ابی حاتم غ: (۳۷۰/۱).
۹ ابن ابی حاتم غ: (۳۸۱/۱).

پیمان پی بردیت له شهوی په مه زاندا سر جیبی بکن، بڼه وهی له سریان گران نه بی و ته نگاو نه بن. نه بوئیسحاق کوتی له به راښی کوپی عازیه وه، ده لیت: هاوله کانی پیغه مبر (ﷺ) نه گره پیاوی به پوژوو بوايه و خوی لیکه و تايه پیش نه وهی پوژوو بشکیتنی نهیده ده خوارده هتا پوژو تیکتر. قیسی کورشی سیرمه ی نه ساری به پوژوو بوو، نه و پوژوه پیش کاری کردبوو له زهویه که یدا، کاتی وهختی شکاندن هات، چوه لای خیزانی و پیتی وت: خواردنت له لایه؟ (ژنه که) وتی: نه خیز، به لام ده چم بوت په یدا ده کم، نه م چاوی نیشته و خوی لیکه وت، خیزانه که ی هات، که بینی خه وتوه: نوشوستی بڼه تر نه وه خوتی؟ کاتی پوژو به ره و ناوه راست چوو له هوش خوی چوو، نه وه یان بڼه پیغه مبر (ﷺ) باس کرد، نه م نایه ته هاته خواره وه که نه فرمویت: ﴿أَيُّ لَكُمْ لَيْلَةَ الْوَيْسَاءِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ﴾ هه تا ده گاته: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ زود به م نایه ته دلخوش بوون، سر جیبی ژنان کردنتان له شهوانی په مه زان بوتان ره وایه. هه تا ده گاته: بخون و بخونه وه هه تا پوشته ی سببی بوتان جیاده بیته وه له پوشته ی په شی شو له شه به قدا بوخاری لیره ده له پڼگی نه بوئیسحاق وه، ده لیت: له به راوم بیست ده بوت کاتی که پوژووی په مه زان دابه زی (فهرزکرا) پیاوان نزیکی ژنان نه ده که تنه وه له هه موومانگی په مه زاندا، پیاوان به مه خیانه تیان له خویان کرد، نه و جا خودای مه زن نه م ده قهی نارده خواره وه: ﴿عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ﴾^۱ خودا له وه ناگاداره نیوه له پیشدا به رانبر به خوتان ناپاک بوون، به و په شیمان بوونه وه تان به خشینو و عه فوی کردن. عه لی کوپی نه بوت له له نیبنوعه بیاسه وه، ده لیت: موسولمانان له مانگی په مه زاندا کاتی نویژی عیشایان ده کرد، ژنو خواردنیان لی حرام کرا بوو، هه تا به ربانگی پوژوی دواپی. پاشان هندی خه لکی موسولمان ناچاری سر جیبی کردن بوونو خواردنیشیان خوارده وه که تادا، له وانه عومره ی کوپی خه تاب. سکا لایان هی تا بولای پیغه مبری خودا (ﷺ) خودای مه زن نه م نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَشِرُوا﴾ هه به مجوره عه وفی په وایه تی کردوه له نیبنوعه بیاسه وه^۲، نه فرمویت: ﴿وَابْتَغُوا مَا

الطبري (۴/۴۹۵).

فتح الباري (۸/۳۰).

الطبري (۴/۴۹۶-۴۹۸).

كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ﴿ هرجی خوا له چاره تانی نووسیوه شوینی بکون. قه تاده ده لیت: شوینی نه و
 ده رفته بکون که خدا له سهری نووسیون. سهد ده لیت له قه تاده وه ﴿وَأَسْخُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾
 ده لیت: شوین نه وه بکون که خدا بوی حه لال کردون.

دواین کاتی پارشینو

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ إِلَى الْإِيلِ﴾ بخون و
 بخون وه هتا تالی سپی له تالی رهش جیاده بیته وه، پاشان پژدوو تان ته او بکن هتا شه و. خودای
 مزن ریگی به خواردن و خوارنده وه سر جییشی داوه وه له پی شه وه باسمان کرد له هر شه و یکدا
 پژدوه وان ناره زوی لیبی، هتا کاتی که سپیده ی به یانی له تاریکی شه و درده که وی، نه ویش تالی
 سپی و تالی رهشی بۆ به کارهینراوه، نه و گومانه به وتی ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ لایراوه. وه که نم فرموده یه ی
 که نیعام نه بوعه بوللای بوخاری له سه ملی کوپی سه عده وه، پیوایه تی کردوه: نم نایه ته هاته
 خواره وه: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ﴾ به لام ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ له که لدا
 نه هاتبو پیوای و هابوو که ده یویست به پژدوو بی په تیکی سپی و په تیکی رهشی به قاجیه وه.
 ده به ست خواردن و خوارنده وه ی ده خوارد هتا بوی درده که وت کامیان ره شه و کامیان سپیه، پاشان
 خودای مزن ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ ی نارد خواره وه. نه و کاته زانیان مه به ست پیی شه وو پژده له شه عبیه وه
 له عده یه وه^۱، بوخاری پیوایه تی کردوه عده ی په تیکی سپی و یه کیکی رهشی هه لگرت، هه ندی له شه و
 مابوو که سهیری ده کرد بوی جیا نه ده کرایه وه، که پژد بووه ده لیت: نه ی پیغه مبهری خودا خسته
 ژیر سه رینه که م فرمووی: (دیاره سه رینه که ت پان بووه، نه گه تالی سپی و تالی رهش له ژیریدا
 بویی)^۲، له هه ندی و تدا هاتوه (انک عریض القفی)^۳ هه ندی مانایان به گیلی لیک داوه ته وه، به لام نم
 مانایه به هیو نیه. به لگو له بهر نه وه یه، هه رکه سی سه رینه که ی پان بی شان و ملیشی پانه، (والله أعلم).
 پیوایه ته که ی بوخاریش دیسان ته فسیری کردوه له عده ی کورشی حاته مه وه، ده لیت وتم: نه ی
 پیغه مبهری خودا ﴿وَلَقَدْ﴾ مه به ست به تالی سپی و تالی رهش چیه، نایا نه و دوو تاله یه؟ فرمووی:

^۱ نه بوهوره یرو و نیبوعه بیاس و نه نس و شوره یی قازی و مواهیدو عیکرمه و سعیدی کوپی جو به یرو عتا و په بیعی
 کوپی نه نس و سوودی زهیدی کوپی نه سلمه و هه که می کوپی عوبه و موقاتیلی کوپی حه یان و حه سانی به سیری و
 زه حاک و قه تاده و که سانی تریش و تووس یانه مه به ست پیی کوپه

^۲ فتح الباری (۳۱/۸).
^۳ فتح الباری (۳۱/۸).
^۴ فتح الباری (۳۸/۸).

(بیگومان تو شان و ملت پانه، نه گەر ئه و تالەت چا و پینکە و تبن). پاشان فرموی: نه خیر ئه وه تاریکایی شه وو سپیده ی پۆژه).

سوننه‌تی پارشیوو کاته‌کی

پێپیدانی خودای مەزن بە خواردن هتا دەرگە و تنی پھوناکی، نیشانه‌یه له‌سەر بە سوننه‌ت بوونی پارشیو کردن، چونکه له‌بەشی ئاسانکاری و مۆلەتدانە، پابەند بوون پێی‌هه‌و کارێکی چاکە، هه‌ریزیه له فرموده‌ی (سه‌حیحا) هاتوو که پێغه‌مبەری خودا (ﷺ) موسولمانانی هانی داوه بۆ پارشیو کردن، له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له ئه‌نه‌سه‌وه، که ده‌لێت: پێغه‌مبەری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (پارشیو بکه‌ن چونکه له پارشیودا به‌رکه‌ت هه‌یه)^۱، له سه‌حیحی موسلیم یشدا هاتوو له‌عه‌مری کۆپی عاسوه (په‌زای خوی لیبی) ده‌لێت: پێغه‌مبەری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (بیگومان جیاوازی نێوان پۆژووی ئیعه و ئه‌هلی کتیب پارشیوه‌کردنه)^۲ ئیعامی ئه‌حمه‌د له ئه‌بوسه‌عه‌یده، په‌یوایه‌تی کردوه پێغه‌مبەری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (پارشیو کردن خوارنه‌کی به‌رکه‌ته، وازی لێمه‌مین، با ئه‌گەر یه‌کێک له ئیوه‌تنها قومی ئاویش بخواته‌وه، بیگومان خودا و فریشته‌کانی سلوات ئه‌ده‌ن له‌سه‌ر ئه‌وانه‌ی پارشیو ده‌که‌ن)^۳، فرموده‌ی زۆر هاتوو بۆ هاندان له‌سەر پارشیو کردن با به قومی ئاویش بێ، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ریزی پارشیو که‌ران بن. سونه‌ته‌ دواخستنی پارشیو، هه‌تا کاتی دەرگه‌وتنی سپیده‌ی به‌ره‌به‌یان، وه‌ک له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له ئه‌نه‌سی کۆپی مالیکه‌وه، له زه‌یدی کۆپی سابه‌توه، ده‌لێت: پارشیومان له‌گه‌ڵ پێغه‌مبەری خودا کرد (ﷺ) پاشان هه‌لساین بۆ نوێژ کردن. ئه‌نه‌س ده‌لێت: وتم به زه‌ید: نێوان بانگو پارشیو چه‌نده؟ ده‌لێت: په‌نجا ئایه‌ته. له زۆرێکی له زانایانی پێشینه‌وه په‌یوایه‌ت کراوه، که ئه‌وان چاوپۆشیان کردوه له پارشیو کردن له نزکی به‌ره‌به‌یاند، ئه‌مه‌یش په‌یوایه‌ت کراوه له ئه‌بویه‌کرو عومرو عه‌لی و ئیبنومه‌سعود و حوزه‌یفه و ئه‌بوهوره‌یره و ئیبنوعومرو ئیبنوعه‌بباس و زه‌یدی کۆپی سابه‌ت و کومه‌لێکی زۆریش له شوێن که‌وتوان

^۱ فتح الباری (۳۱/۸).

^۲ فتح الباری (۱۶۵/۴)، مسلم (۷۷۰/۲).

^۳ مسلم (۷۷۱/۲).

^۴ احمد (۴۴/۳)، ئه‌م فرموده‌یه به‌لگه‌ی تر به‌میزی کردوه (والله اعلم).

^۵ فتح الباری (۱۶۴/۴)، مسلم (۷۷۱/۲).

پروايتى كرده له وانہ . سہ نہدى ئەمانەمان لە (كتاب الصيام) دا بە تەنيا دەرھيتاوه . سوپاس بۆ خوداى مەزن . لە ھەربو سەحیحە كەدا لە فەرمودە كەى قاسمدا ھاتووہ لە عائيشەوہ ، كە پيغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموويەتى : (بانگى بيلال پيگريتان ئى ئەكات لە پارشيو كردن ، چون ئەو لە شەودا بانگ ئەدات ، بخۆن و بخۆنەوہ ھەتا بانگى ئومومەكتوم دەببسن ، چونكە ئەم بانگ نادات ھەتا دەرکەوتنى بەرەبەيان)^۲ . نيمامى ئەحمەد پروايتى كرده لە قەيسى كوپى تەلقەوہ (طلق) لە باوكيەوہ كە پيغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموويەتى : (بەرەبەيان (الفجر) ئەوہ نيه كە بە كەنارى ئاسودا سپيى بلۆ دەببیتەوہ ، بەلگە پيگەرە كە ئەو سورەيە)^۳ . تيرمىزى و ئەبو داوديش پروايتيان كرده . ئەمە وتە كە يانە (بخۆن و بخۆنەوہ ، ئەو دەرەشاوہ يەى بەرز دەببیتەوہ پەشيمانتان نەكاتەوہ ، بخۆن و بخۆنەوہ ھەتا ئەو سوراييە دەببیتە پيگەر ليتان)^۴ ئيبنوجەريز پروايتى كرده لە سەمورەى كوپى چوندەبەوہ ، دەلالت : پيغەمبەرى خودا (ﷺ) (بانگى بيلال ليتان تىكەنەدا؟ (يعمۇد الصبح) ، ھەتا سپيايى بە كەنارى ئاسماندا بلۆ دەببیتەوہ)^۵ موسلميش لە سەحیحە كەيدا ھەر وا ھيتاويەتى^۶ .

كەسى لەشى گران بى ھيج زيانىكى نيه بۆ پۆژووھە كەى كە پۆژى كردهوہ

مەسەلە يەك : خوداى مەزن بەرەبەيانى كردۆتە كۆتايى كاتى وا ھيتان لە خواردن و خواردنەوہ و سەرجيى كردن ، ھەر كەسى ويستى پۆژوو بگريت ئەمە دەكاتە بەلگە لەسەر ئەوہ ، ئەگەر بەيانى ھەلسا و لەشى گران بوو با خۆى بشوات و لەسەر پۆژووھە كەى بەردەوام بى ، ھيج گوناھىكى ناكات ، ئەمە پيپەوہى ھەر چوار پيشەواكە و كۆمەلى زانايانى پيشينە و پاشينە شە (السلف و الخلف) وەك بوخارى و موسلم پروايتيان كرده لە فەرمودە كەى عائيشە و ئوموسە لە مەدا (پەزاي خوايان ئى بى) كە وتويانە : پيغەمبەرى خودا (ﷺ) پۆژى ئى بوەتەوہ و لەشى گران بووہ بە ھۆى چوونە لای ھاوسەر بووہ (بە ھۆى خەو بينينەوہ نەبوو) ، پاشان خۆى دەشۆرد و بە پۆژووہ بوو ، وە لە فەرمودە كەى ئوموسە لە مەشدا ھاتوہ : نە دەيشكاندو نە قەزاشى دەكردەوہ .^۷ لە سەحیحى موسليما ھاتووہ لە عائيشەوہ (پەزاي

^۱ موعەمەدى كوپى ھەل كوپى حوسەين و ئەبوميجلز ئيبراھيمي نەخەعى و ئەبوزوھاب ئەبو وائيل و كەسانى تريح لە ھاوہ لە كانى ئيبنومەسعود و عەتا و حەسەن و حەكەمى كوپى عويينە و موھابيدو عوروى كوپى زوبەيرو ئەبو شە عسەاب جابيري كوپى زەيد ، ئەعمەش و موعەمەرى كوپى پاشيديش ھەمان بۆ چونيان ھەيە

^۲ فتح الباري (۱۶۲/۴) ، مسلم (۲/۲) (۷۶۸).

^۳ أحمد (۲۳/۴) ، سەنەدە كانى حەسەنە .

^۴ تحفة الاحوذى (۳۸۹/۳) ، سەنەدە كانى حەسەنە .

^۵ الطبري (۵۱۷/۳) .

^۶ مسلم (۷۸۱/۲) .

^۷ فتح الباري (۱۸۲/۴) ، مسلم (۷۸۱/۲) .

خوای لی بی): پیاویک ده لیت: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) جاری وا هه یه کاتی نو یژ دیت و من له شم کرانه، نایا به پوژوو بم؟ پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (منیش جاری وا هه یه کاتی نو یژ دیت له شم کرانه و که چی به پوژوویش دهم، پیاوه که ده لیت: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) تق وه ک نیعه نیت، چونکه خودا له گوناهمی سه ره تاو کز تاییت خو شپوره. پیغه مبهر (ﷺ) فرموی: (سویند به خوا من هیوام وایه له هم مو تان زیاتر له خوا ترس بم و شاره زاتریم، که چون قوم بپاریم له سزای خودا).^۱

پوژوو به هاتنی شه و کوتایی دیت و خیرا پوژو شکانسن دست پینده کات

﴿ثُمَّ أَمَّا أَصِيَامَ إِلَىٰ آلِيلٍ﴾ پاشان پوژوو تان ته او بکن تا شه و دیت. شکانسنی پوژوو له کاتی خوژتاوا بووندا بپاریکی شرعیه، وه که له هر دو سه حیحه که دا هاتوو له نه مبری موسولمانانه وه عومری کورپی خه تاب (په زای خوای لی بی) ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (نه گهر شه و له و یوه هات و پوژ له و یوه ناوا بوو، نه وه نیت پوژوه وان پوژوو ده شکینتی)^۲، له سه هلی کورپی سه عدی ساعیدی وه (په زای خوای لی بی) ده لیت: پیغه مبهری خودا فرموی (ﷺ) (خه لکی تا په له بکن له پوژوو شکانسندا له خیری بهره و امدان)^۳ نیمامی نه حمه دیش پیاویه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه له پیغه مبهری خودا وه (ﷺ) فرمویه تی: (خودای مزن نه فرمویت: خو شه ویسترینی عه بده کانم لای من نه وان به په له تر پوژوو ده شکینن)^۴، تیرمیزیش پیاویه تی کردوه ده لیت: فرموده یه کی (حسه ن) غه ریبه.

قه ده شه کردنی به دم یه که و مدانی شه و پوژو بو پوژوو گرتن

فرموده ی سه حیج هاتوو له سر قه ده شه کردنی شه و پوژ دانه ده می یه کتر له پوژوو گرتندا، واته پوژی بدریته دم پوژوکی ترو شتی له نیتوانیادا نه خو ریت. نیمامی نه حمه د پیاویه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه، ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (دوو پوژ مه دهنه دم یه که له پوژوو گرتندا) و تیان: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) خو تق شه و پوژ ده ده یته دم یه که؟ پیغه مبهر (ﷺ) فرموی: (بیگومان من وه که نیتوه نیم، من که شه و گار به سر ده به م په روره دگارم خواردن و خواردنه و هم پی ده به خشنی)، ده لیت: کولیان نه دا له پوژ دانه دم یه که. پیغه مبهری خودا (ﷺ) دوو پوژوو شه و مژله تی پیدان، پاشان مانگی یه که شه و بیان بینی فرموی: (نه گهر مانگ دوا بکه و تیا یه

^۱ مسلم (۷۸۱/۲).

^۲ فتح الباری (۲۳۱/۴).

^۳ فتح الباری (۲۳۴/۴)، مسلم (۷۷۱/۲).

^۴ احمد (۲۳۷/۲)، تیرمیزی ده لی: حسه نی غه ریبه.

^۵ تحفه الاحوذی (۲۸۶/۲)، حسه نی غه ریبه.

بِقْ نُو و نَدانزیه شی، بۆم زیاد ده کرن وهك سزایهك بۆیان). بوخاری و موسلیم له هردوو سه حجه كه یاندا هیناویانه^۱. له پوهی ترهوه هاتوه كه قهدهغه ی پۆژ دانه دهم یهك قهدهغه كراوه، له فرموده ی سه حجه دا هاتوو پۆژو دانه دهمیهك له تایه بهت مه ندیه كانی پیغه مبه ره (ﷺ) كه توانای شهوی هیه و یارمه تی نه دریت، پووئر شهویه شه و خواردن و خواردنه وهیه له ههقی پیغه مبه ره (ﷺ) خۆیه تی، مه عنه وهیه و ههستی نیه، چونكه شهگه ر وا نه بی، شهوه بهره وام نابی له گه ل ههستی دا، به لام كه سی پتی خۆشه. خۆی بگریته وه دوا ی مه غریب هه تا كاتی پارشیو بۆی هیه، وهك له فرموده كه ی نه بوسه عیدی خوده رید (په زای خوا ی لی بی) هاتوو، ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (پۆژ مه دهنه دهم یهك، ههركه سی له ئیوه ده یه ویت پۆژوو بداته دهمیهك باهه تا پارشیو بیدات)، وتیان: تر ئی پیغه مبه ری خودا پۆژ شه دهنه ته دهمیهك. فرمووی: (من وهك ئیوه نیم، من شه وگار به سه رده به م كه سی خواردن پیده دات و كه سیكیش ئاوم پیده دات) له هردوو سه حجه كه دا بوخاری و موسلیم هیناویانه^۲.

هوكمه كانی مانه وه له مزگه وتدا (الاعتكاف)

﴿وَلَا تَبْشُرُوهُ﴾ وَأَنْتُمْ عَنْكُمْ فِي الْمَسْجِدِ ههركاتی له مزگه وتدا مانه وه. نزیکي ژنان مه كه ون. عه لی كۆپی شه بوته لحه له ئیبنوعه بباسه وه، ده لیت: شه مه ده رباره ی پیاویكه كه له مزگه وتدا ده مینیتته وه له په مه ژان و کاتی تریش دا، شه لئی قهدهغه یه ژن ماره بگات به شه و یان به پۆژ هه تا مانه وه كه ی له مزگه وت ته واو ده كات. ^۳ زه حاك ده لیت: كاتی پیاوی له مزگه وت به مایه ته وه و له مزگه وت ده رچوایه ئاره زووی خۆی بوو سه رجیی بگردایه، خودای مه زن فرمووی: ﴿وَلَا تَبْشُرُوهُ﴾ وَأَنْتُمْ عَنْكُمْ فِي الْمَسْجِدِ واته: ههركاتی له مزگه وتدا مانه وه، سه رجیی مه كهن له گه ل ژنه كانتاندا. واته: نزیکي ژنان مه كه ون هه تا له مزگه وتدا به میننه وه، یا له كاتی مانه وه تاندا له مزگه وت ده رچوون^۴ موجهیدو قه تاده و كه سانی تریش هه ر وایان وتوه: شه وان له كاتی (ئیعیتكاف) دا له مزگه وت ده رچوونه ده ره وه و سه ردانی مالیانده كرد، پاشان ده هاتنه وه بۆ مزگه وت، له وكاته دا سه رجیبیان ده كرد. هه تا شه ئایه ته هاته خواره وه^۵، ئیبنونه بی حاته م پیاویه تی كردوه له ئیبنومه سعودو

^۱ احمد (۲/۲۸۱)، فتح الباری (۴/۲۳۸)، مسلم (۲/۷۷۴).

^۲ فتح الباری (۴/۳۳۸).

^۳ الطبری (۳/۵۴۰).

^۴ الطبری (۳/۵۴۱).

^۵ الطبری (۳/۵۴۱).

موحه ممدى كوپرى كه عبو موجهيدو عتاو حه سەن و قەتادەو سوودى و زەحەك و پەببىعى كوپرى
 ئەنەسو موقتيل وتيان: نابى پياو نزيكى ژن بگە و پتەو كه له مزگە و تدا دە مینیتەو^۱ ئەمەى كه لەم
 زانایانەو بەس كراو، ئەمە فەرمانتیکە كۆر دەنگى زانایانى لەسەر، ئەو كەسەى لە مزگە و تدا
 دە مینیتەو و چوونە لای ژنى لى قەدەغەبە هەتا لە مزگە و تدا بە مینیتەو، با بەشگە پتەو بە مالەو بە
 شتیکە كه زۆر پتووستى پتې بېت، دروست نیه بۆى ئەو نەندە نەبى كه پتووستیەكەى تەواو بگات، وەك
 چوونە سەرئاو یان خواردنیک، ئیتیر بۆى نیه ژنەكەى ماچ بگات یان باوەشى پێدا بگات، یان خۆى
 سەرقال بگات بە هیچ شتیکەو جگە لەو مانەو بەسەى لە مزگە و ت، بۆى نیه سەردانى نەخۆشیش بگات،
 بەلام لە پزگەدا دەتوانى هەوالى بپرسى، مانەو لە مزگە و ت فەرمان و بپاری تاپەبەتسى خۆى هەبە، لە
 شویتى خۆیدا بە درێژى بەشتیکى باشمان لە كۆتایى باسى پۆژوودا لە كۆتیبى (الصيام) وەهیناوە،
 (سوپاس و ستایش بۆ خودای مەزن). زانایانى فیهبیش (الفقهاء) ئەوانەى كۆتیبیانو نوسیبو دەوى بەشى
 پۆژوودا باسى مانەو یان لە مزگە و ت (الاعتكاف) كێو، وەك پەبیرەوێك لە قورئانى پیرۆزەك دەوى پۆژو
 و باسى مانەو كه مزگە و تى كێو. خودای مەزن دەوى پۆژوودا هێمای بۆ مانەو لە مزگە و ت كێو یان
 لە كۆتایى مانگى پەمەزاند، وەك لە فەرموودەدا هاتوو لە پتەمبەرى خوداوە (ﷺ) كه لە دە پۆژى
 دەوى مانگى پەمەزاند دەمایەو هەتا كۆچى دەوى كێو، پاشان خیزانەكانى دەوى خۆى هەر دەمانەو
 لە مزگە و ت (وەك بوخارى و موسلیم هیناویانە لە فەرموودەكەى عایشەو) دایكى موسولمانان (پەزای
 خۆى لى بى)^۲ لە هەردوو سەحیحەكەدا هاتوو لە سەفیهى كچى حویبەو (حُئبى) كه سەردانى
 پتەمبەرى دەكرد (ﷺ) لە مزگە و تدا مابوو، ماوەبەك قەسەى لەگەلا دەكرد، پاشان هەلەسا بۆ
 ئەو بەگە پتەو مالهەكەى خۆى. ئەو كاتە شو بوو، پتەمبەرى خودا (ﷺ) هەلسا لەگەلى بپوات
 هەتا بېگەبە نیتە مالهەكەى خۆى، شویتەكەى لە مالى ئوسامەى كوپرى زەید بوو. لە تەنیشتى مەدینە،
 كاتى كه دەپۆشتن دوو پیاوى ئەنساریان پى گەبشت، كاتى كه پتەمبەریان ببنى، پێیان هەلگرت. لە
 پیاوبەتیکى تردا هاتوو: خۆیان پەنادا، واتە: شەرمیان لە پتەمبەر كێو (ﷺ) كه خیزانەكەى لەگەلى
 بوو. پتەمبەر (ﷺ) پتې و تن: لەسەر خۆتان، ئەمە سەفیهى كچى حویبەو واتە: پەلە مەكەن، ئەمە
 سەفیهى كچى حویبەو، واتە: خیزانە. وتیان: (سبحان الله) ئەى پتەمبەرى خودا (ﷺ).
 پتەمبەر (ﷺ) فەرمووى: (بێگومان شەپتان دەگەپى لە ئەوەى ئادەمدا بەو شویتەى كه خۆینى پێدا
 دەگەپى، من ترسام لەوەى شەپتان شتیک بەخاتە دلتانەو) یان فەرمووى: (خراپەبەك بەخاتە

^۱ ابن ابى حاتم غ: (۳۸۵/۱-۳۸۶-۳۸۷).

^۲ فتح الباری (۳۱۸/۴)، مسلم (۸۲۱/۲).

دلٿانه وه))، شافعی (ره حممتی خوی لی بی) ده لیت: پیغمبر (ﷺ) ویستوی تی نوممه ته کی ناگادار بکاته وه که خویان بیاریزن له گومان له شوینی خزیدا، بۆ ئه وهی توشی مه له یه که نه یه، وه که چون ئه دوو که سه وتیان: (سبحان الله) که ئه وان هیج گومانیک به پیغمبر (ﷺ) بهرن له هیج شتیکا. (والله اعلم). پاشان مه به ست به لیکه وتن (المباشرة) ئه و شتانه یه که ده بنه هوی سر جیبی وه که ماچ کردن و باوهش پیا کردن و شتی تر له وانه، به لام وهرگرتنی پیوستی و ئه و جورانه هیج گونا هیک تی دا نیه. وه که له ههردوو سه حیحه که دا هاتوه له عانیشه وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) سه ری لیم نزی که ده کرده وه، بۆم داده هیتنا، من له ده وهی مانگانه دا بووم (حاضر) پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) نه ده هاته ماله وه بۆ پیوستیه کی خوی نه بی. عانیشه ده لیت: نه گه ر نه خو شیک له مالا بویه پرسیارم لی نه ده کرد مه گه ر له و کاته که دا به پتوه بوومایه. ^۲ جاپاشان خودای مه زن نه فرمویت: ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ نه مانه سنووری خودان. واته: نه مه ی بۆمان پوون کردنه وه و فه رمان کرد له سه رتان و دیاریمان کرد بۆتان له پۆژو گرتن و فه رمانه کانی و نه وهی پیمان پیدان و نه وه ییش لیمان قه دهغه کردن و باس مان کردو سنووره کانمان دیاری کردو نه وهی هه موو سنووری خودان. واته: هه موو شه ری خودان، خوی بۆی داناون. نه ییه زینن و توخنی نه که ون. عه بدپوه حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه له م ده لیت: مه به ست به و سنوورانه ئه و چواره یه (نه م نایه ته ی خویند): ﴿أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصَّيَاہِ الرَّفْتُ إِلَىٰ نِسَابِكُمْ﴾ سه رجیبی ژنان کردنتان له شهوی په مه زاندا بۆتان په وایه. مه تا ده کاته: ﴿ثُمَّ آمَنُوا الصَّيَامَ إِلَىٰ الْإِيلِ﴾ پاشان پۆژووتان ته واو که ن مه تا شهوی. ده لیت: باو کم زانایانی تریش هه ر وایان ده وت و به سه ریاندا ده خویندینه وه. ﴿كَذٰلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لِّلنَّاسِ﴾ نا به م جوړه خودا نیشانه کانی خوی بۆ مه ردم ناشکرا ده کات. وه که چون حوکه کانی پۆژو و نه وهی په یوه ندی به پۆژو وه هه یه بۆی پوونکرده وه، هه ر وایش فه رمان و بپاره کانی خوی له سه ر زمانی پیغمبر (ﷺ) موحه مه د (ﷺ) ناشکرا ده کات بۆتان. ﴿لَمَّا هُمْ يَتَّقُونَ﴾ به لکو خو بیاریزن. واته: فیبری نه وه بین چون شاره زا بین و چون خودا بنا سن و گوپرایه لی بکن. وه که نه فرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُزِلُّ عَلَىٰ عَبْدِهِ مَن يَشَاءُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمٰتِ إِلَىٰ النُّوْرِ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ رَّحِيْمٌ﴾ ^۲ هه ر نه ویشه چه ند

^۱ فتح الباری (۳۲۴/۴)، مسلم (۱۷۱۲/۴)

^۲ فتح الباری (۳۲۰/۴)، مسلم (۲۴۴/۱)

^۳ الحدید (۹)

نیشانه‌ی ناشکرای بقره سوره عیدی خوی ناردہ خوار تا له تاریکیه کان بهرہ و پوناکیستان بهری، خودا دہرباره‌ی نئیوہ زقر دلسوزو دلوفانه.

﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطْلِ وَتُدُلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۸﴾

حدرامی بهرتیلدان

﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطْلِ وَتُدُلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ له خواردنن مالی به کتر به نارهوا) دورر که ونه وه، مهشیدن به کاربه دهستان، تا پیتان هه بی به نارهوا مالی خه لکی تر بخون، نئیوہ خوتان نه مه ده زانن. علی کوپی نه بوت له ده لیت له نئیوہه بباسه وه، نه مه بقره پیاویکه مالی خه لکی لایه، به لام هیه به لگه یه کی ناشکرا نیه له سه ری. حاشا ده کات که له لایه تی، خویشی چاک ده زانی که نه و مالی له لایه، به لام کیشه که ده باته لای کاربه دهستان و دادگا. چاکیش ده زانی که گونا هباره و حهرام ده خوات: کیشه مه که که، خوت چاک ده زانی تو ستمکاری.^۲

بیریاری دادوهر نه حهرام حالان ده کاو نه حالیش حهرام ده کات

له هه رودو سه حیجه که دا هاتووه له نوموسه له مه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (دلتیا بن، منیش هه مر موقم، که سانی ناکوک و کیشه دار دینه لام، په نگه هه ندیکیان زمان پاراو تر بن له هه ندیکی تریان و ماف بدهم به و، جا هه رکس بیریاریم بقره داو مافی موسولمانیکم پید، نه وه با دلتیا بیت که من پارچه یه که له ناگری بقره بیریاری نه ده م، ده با هه لی بگریت یا وازی لی بیتت)^۳ نه م نایه ته و نه م فه رموده یه به لگن که بیریاری دادوهر له راستیدا هیه شتی ناگری نه حهرام حالان ده کات و نه حالان حهرام ده کات. کار به به لگه یه ناشکرا ده کات، پابه نده به و شتانه وه که وا دهرده که وی وایه، پیکه له گه ل نه و بیریاری ده که نه پیدات، دیاره دادوهر پاداشتی خوی وه دهرده گری. تاوانه که له سه نه وه یه که فیه فیل ده کات. هه بویه له ونایه ته ی سه ره وه دا له وباریه وه پینمایمان ده کات و ناگاداریمان پیده دات.. ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَطْلِ وَتُدُلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ﴾

^۱ الطبری (۵۰/۳). هه به مجرده ریوایهت کراوه له مواهیدو سه عیدی کوپی جو به یرو عیکرمه و سه سن و سه تاده و سوودی و موقاتیلی کوپی حه یان و عه بدوره حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سلمه که و توپانه.

^۲ ابن ابی حاتم (۳۹۳/۱-۳۹۴)، الطبری (۵۰/۳-۵۰/۳).

^۳ فتح الباری (۱۲/۱۹۰)، مسلم (۳/۱۳۷۲).

بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَسْمُونَ ﴿﴾ قه تاده ده لیت: نهی نه وهی نادم! بزانه که بریاری دادوه حرامت بق حالان ناکات، ههقی شتی نادرستت بق نیه، چونکه دادوه ره سهرقه سی شایه ته کان بریارته دات، دادوه ریش مرغه وه له ده کاو ده شپیکئی. چاک بزانه هرکه سی قازی بریاری نادرستی بق بدات، نهوا کیشه که سی تهوا نه بووه ههتا خودای مه زن له پوژی قیامه تا ده یانه یینی و بریاری خوی به سهر نه ودا نه دات که ناههقی کردوه، هه قه که نه داته وه بهو که سهی ناههقی پیکراوه به چاکتر له وهی که بریار دراوه بوئی له دنیا دا بوسته مکاران^۱.

﴿سَتَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿﴾

پرسیار دبریاره ی نوینی و نه وهی مانگ

هوهی له نیینوعه بباسه وه ده لیت، خه لکی پرسیاریان له پیغه مبهری خودا کرد(ﷺ) ده بریاره ی مانگ نوی بوونه وه، جا نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿سَتَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾ ده بریاره ی مانگ نوی بوونه وه ش لیت ده پرسن، بلی: بق زانین و کات و چوونه هه جی خه لکی به ره ده که یه نی. واته: به هزی نوی بوونه وهی مانگ وه، بق دانه وهی قه زن، سوپی مانگانه ی ژنان و هج کردن سوودی لی و هه رده گرن^۲. عه بدیره زاق پیوایه تی کردوه له نیینوعه مه ره وه ده لیت: پیغه مبهری خودا(ﷺ) فه رمویه تی: (خودای مه زن مانگ نوی بوونه وهی کردو ته هوکاری (دیاری کردنی) کاته کان بق مه رد م، پوژوو بگرن به بینینی و پوژو ویش بشکینن به بینینی، خق نه گه ره ور بهر چاوی گرتن نه وه سی پوژو تهوا و بکن (واته شه عبان)^۳.

جوژی چاکه کردن له بهر خواترسی

﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ واش چاک نیه له پشتی خانوه کانتانه وه بچه ژوره وه، چاکه نه وه یه نهو که سه پاریزگارو له خوا ترس بی. له ده رگا کانه وه بچه مالانه وه. بوخاری له بهرانه وه پیوایه تی کردوه له کاتی نه قامیدا، کاتی له ئیحرامدا بوونایه، له پشتی خانوه کانه وه ده چوونه ژوره وه، جا خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره

^۱ الطبری (۳/۵۰۰).

^۲ الطبری (۳/۵۵۴).

^۳ عبدالرزاق (۴/۱۵۶). حاکم پیوایه تی کردوه له موسته دره که بیداو ده لیت سه نه ده کی سه حیجه به لام بوخاری و

موسلم نه یانه یناوه.

خواره وه: ﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَدْبَارِهَا﴾^۱. هر بهو جوړه نه بوداودى تيالىسى رپوايه تى كرده له به راڼه وه، ده لئيت: نه ساريه كان كاتى له سر بهان تايه ته وه، پياوه كه له دهرگاكي خويه وه نه ده چوه ژوره وه، نيتر هم تايه ته هاته خواره وه،^۲ حه سنى به سرى، ده لئيت: كومه لى له خه لكى نه هلى نه قامى، نه گره په كنيكيان نيازي سه فهرى بوايه، له مال نه چوه دهره وه، ده بويست نهو سه فهرى بكات كه بوى دهرچروه، دواى نه وه له مال نه چوه دهره وه، بوى دهرده كه وى كه ده مي نيت ته وه وواز له وسه فهرى ده هيني، له دهرگاي ماله وه نه ده چوه ژوره وه، له پشت وه ده چوه ژوره وه، نيتر خوداي گوره فهرموى:

﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا﴾^۳ باش وانيه له پشت خانه كان تانه وه بجه ژوره وه

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ ترستان له خودا هه بى، واته: له خودا بترسن، نهو كاره بگن كه فهران تان پيده كات بيكهن، دوريكه ونه وه لهو شتانه ي لى قه دهغه كردون ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ به لكو بتوانن پرگار بن، له رږځى قيامه تا كاتى له بهر دم خوداي گوره دا پاره ستاون كه به تيرو ته واوى پادا شتستان نه داته وه.

﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾^{۱۱۰} وقاتلوهم حيث يفتنوهم وأخرجوهم من حيث أخرجوكم والفتنة أشد من القتل ولا تفتلوهم عند المسجد الحرام حتى يقتلوهم فيه فإن قتلوهم فقاتلوهم كذلك جزاء الكافرين ﴿۱۱۱﴾ فإن أنهبوا فإن الله عفور رحيم ﴿۱۱۲﴾ وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة ويكون الدين لله فإن أنهبوا فلا عدوان إلا على الظالمين ﴿۱۱۳﴾

فهرانندان به شهر كردن دژى نه وانه ي شهر دفروشن وه فهرانندان به كوشتيان له هر كوى دست كه ون

نه بوجه فهرى پازى ده لئيت: له په بيعى كړپى نه ته سه وه له نه بولعاليه وه له م تايه ته دا ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُمْ﴾ نيوه له گه ل نه وانه دا كه شهر به نيوه دفروشن، له پيى خودا بجه نكن. ده لئيت: هم تايه ته به كه م تايه ته دهربارى جه نك كردن. هاتو ته خواره وه له مه ديندواه كاتى كه هاته خواره وه، پيغه مبه رى خودا ﴿وَاللَّهُ﴾ له گه ل نه وانه دا شه پى ده كرد كه شهريان له گه لى ده كرد. وازى

^۱ الفتح الباري (۲۱/۸)، فهرموده يه كى سه حيه.
^۲ مسند الطيالسي (۹۸).
^۳ ابن ابي حاتم غ: (۴۰/۱).

له وانه هیتابوو شهریان له دژی نده کرد، هه تاسو پهنی به رانهت (براءة) هاته خواره وه عهبدو په حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سلم هر وای وتوه، ته نانهت وتویه تی: نه م نایه ته، به م ده قه که خودای مهن نه فرمویت: ﴿وَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾^۱ (نه سخ) بوه ته وه نهو بتپه رستانهت له کوئی وه دهس که وت له کوشتنیان دهس مه پاریزه. نه مه جیی تیپوانینه، بویه خودای مهن لیژدها نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَقْتُلُونَكَ﴾ نه وانهی شه پتان پی ده فروشن. نه مه هه لنان و ناماده کردنی موسولمانان بوو دژی نهو دوژمنانهی که هه موو کاریکیان خو ناماده کردن شه و فروشتنه له خه لکی موسولمان، اته: خودای مهن فرمان دهکات به خاوهن باوه پان که نهوانیش شه پ دژی دوژمن بکن وهک نهوان دهیکن له گه لنانو نه فرمویت نیوهش بیان کوژن. وهک له نایه تیکی ترا نه فرمویت: ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً﴾^۲، بجهنگن دژی بت په رستان به تیکپا هه وهک نهوان دژی نیوه دهجهنگن به تیکپا. هر بویه له م نایه ته شدا نه فرمویت: ﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْبَلُوهُمْ وَأَخْرَجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجْتُمْ﴾ له هر شوینی دهستان که وتن بیان کوژن، لهو شوینه شیان وهدهر بیتن که نیوه یان وهدهرنا. وهک چون نهوان گشت هه ولتیکیان هر نهوهیه شه پتان پی بفروشن ودهرتان بکن له زیدی خوتان، سا نیوهش هه موو هه ولتیکتان بجهنه کار بق توله لیکردنه وه یان ودهر کردنیان له ولاتی خویان.

قهدهغه کردنی لاشه برین و خه یانهت و دست دریزی کردن

خودای مهن نه فرمویت: ﴿وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ نابی ده سد ریژی بکن، خودا ده سد ریژ که رانی خوش ناوی. اته: له پی خودا بجهنگن، به لام ده سد ریژی مه بکن، نه مه هه موو نهو شتانه دهگریته وه که خودا قهدهغه ی کردون. وهک حه سهنی میسری ده لی: له برینی نه نداهه کانی له شو و خه یانهت و کوشتنی ژنان و مندالو پیرو په ک که وته که هیچ دهسته لاتیان نیوه شه په که په یوه ندی به نه وانه وه نیوه هه روهها قه شه و نه وانه ی وان له په رستگا کاندای برینی دارو درهخت و کوشتنی نازله مه گین له بهر به رژه وه ندیه یک، نه مانه هه موو له قهدهغه کراوه کانتن له کاتی جهنگا. وهک نیبوعه بباس و عومری کوپی عه بدوله زیزو موقاتیلی کوپی حه یان و کهسانی تریش وتویا، وهک له سه حیعی موسلیم یشدا هاتوه له بوره دیده وه (بریده) که پیغه مبهری خودا نه یفرموو:

۱ الطبری (۳/۵۶۱).

۲ التوبة (۵).

۳ التوبة (۳۶). الطبری (۳/۵۶۲).

غزا بکن له پئی خوادا، بجهنگن له گه لّ نه واندها که پروایان به خوا نیه، غزا بکن، خه یانته مهکن. ستم مهکن، نه دنامه کانی لاشه مه بپن، مندال و خاوهن په رستگاگان مه کوژن (اصحاب الصوامع)^۱ له هردوو سه حیحه که شدا هاتوه له ئیبنو عومره وه ده لیت: له یه کئی له غه زاکانی پیغه مبهردا (ﷺ) ژنیکم به کوژدای دیته وه، پیغه مبهری خودا (ﷺ) نار په زایی دهر پری دهر یاری کوشتنی ژنان و مندالان^۲ فه رموده و ناسار له م باره یه وه نیجار زوره.

بت په رستن زور له کوشتن خراپتره

هر چه ند غه زاکردن، گیان له دستدان و پیاو کوشتنی تیدایه، به لام خودای مهن ناگاداری داوه که نه وهی نه و بت په رستانه خه ریکینی له خوانه ناسی و هاو لّ دانان بوی و پیگری له پئی خوادا، زور گه وره ترو خراپتره له کوشتن، هر بویه خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ فیتنه نانوه زور له کوشتن خراپتره. نه بو مالیک ده لیت: نه وهی بووه به خولیای ئیوه، له کوشتن گه وره تره^۳ نه بوعلایه و مواهیدو سه عیدی کوپی جو به یرو عیکرمه و حه سن و قه تاده و زه حاک و په بیعی کوپی نه نس له مانای نه م ده قه دا ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾. ده لیتن: بت په رستی له کوشتن خراپتره.

قه دهغه کردنی جهنگ له حه رهدا و دروستی به رگری کردن له په لاما زدر

خودای مهن نه فه رمویت: ﴿وَلَا تَقْبَلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ له دهر و بهری (مسجد الحرام) یشدا نابی شه پریان له گه لّ بکن. وه که له هردوو سه حیحه که دا هاتوه: (بیگومان نه م شاره خودا حه رامی کردوه له و پوزوه که ناسمانه کان و زه مینی دروست کردوه، نه مه حه رام کراوه به حه رام کردنی خودا، هه تا پوژی قیامت، بق منیش حه لال نه کراوه جگه له ساتیک له پوژدا، نه مه یش ساته که سی منه، نه مه حه رام کراوه به حه رام کردنی خودا هه تا پوژی قیامت، دره ختی نابیت، گژو گیای هه لئا کنری، نه گه ر که سی پئی پیندا. به شه پر کردنی پیغه مبهردا (ﷺ) بلین: بیگومان خودا ئیزنی پیغه مبهردا (ﷺ) دا (ﷺ) ئیزنی ئیوهی نه داوه^۴، مه به سستی پیغه مبهردا (ﷺ) نه و شه ره بووه که کردی له گه لّ خه لکه که یدا له پوژی فه تحی مه که که دا که پزگاری کرد، هه ندی که سیان ئی کوژرا له لای خه نده مه دا (الغندمة) پاشان پیغه مبهری خودا (ﷺ) دلنایای کردن و فه رموی: (هر که سی دهر گای خوی داخست بی ترسه،

^۱ مسلم (۳/۱۳۵۷).

^۲ فتح الباری (۶/۱۷۲)، مسلم (۳/۱۳۶۴).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۱/۴۱۲).

^۴ فتح الباری (۶/۳۲۷)، مسلم (۲/۹۸۶/۹۷۷).

هرکس سئ چوو مزگوت بی ترسه، هرکس سئ چوو مائی نه بوسوفیان بی ترسه^۱، پاشان خودای
 مزن نه فرمویت: ﴿حَتَّىٰ يَقْتُلُوکُمْ فِيهِۦٓ اَوْ فَنُلَکُمْ اَوْ قَاتِلُوکُمْ کَذٰلِکَ جَزَاُ الْکٰفِرِیۡنَ﴾ مه گین نه وان له وی شه پتان
 پی بفروشن، نه گهر له ویش شه پتان پی فروشن، له کوشتنیان پاموه ستن، پاداشتی خوانه ناسان هر
 نه وه په. خودای مزن نه فرمویت: له لای (مسجد الحرام) دا شه پتان له گه لدا مه کن، وه ختی نه بی که
 نه وان دس پیتسخه ری بکنو شه پتان پی بفروشن، نیوه ش بۆتان هه په له و کاته دا بچن به گزیاندا، بۆ
 خق پاریزی له دس درزیکار، وه ک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) په یمانی وه رگرت له هاوه له کانی له پۆزی
 حوده بیبه دا له ژیر دره خته که دا له سر جهنگ کردن، کاتی که بنه ماله کانی قوره بشو نه وان هی که
 پشتگیریان لیده کردن له سه قیفو نه حباشه کان لئی کز بوونه وه له و ساله دا. پاشان خودای گوره
 یتگری کردو نه بی هشت شه پ له نیوانیاندا پویدات و فرموی: ﴿وَهُوَ الَّذِیۡ کَفَّ اَیۡدِیۡهِمۡ عَنکُمۡ وَاَیۡدِیۡکُمۡ
 عَنْہُمْ یَبۡطِئُ مَکَّةَ مِنْۢ بَعۡدِ اَنۡ اَظۡفَرۡکُمۡ عَلَیۡہِمۡ﴾^۲ هر نه ویش بوو له دست نه وان ی پارازتن، نه وانیش له
 دس نیوه، وه ختی له لای مه که دا کردی و نیوه به سه ریاندا زال بوون. هه روه ها فرمویته تی: ﴿وَلَوْلَا
 رِجَالٌ مُّؤْمِنُوۡنَ وَاِسۡۡءَۃٌ مُّؤْمِنٰتٌ لَّمۡ تَعۡلَمُوۡہُمۡ اَنۡ تَطۡكُوۡہُمۡ فَتُصِیۡبَکُمۡ مِّنۡہُمۡ مَّعۡرَۃٌ بَیۡعُرِ عَلَیۡمٌ لِّیۡدۡخِلَ اللّٰہُ فِیۡ رَحۡمَۃِہٖ
 مِّنۡۢ اِشَآءٍ لَّوۡ تَزۡلٰوۡا لَعَذۡبَا الۡذِیۡنَ کَفَرُوۡا مِنْہُمۡ عَذَابًا اَلِیۡمًا﴾^۳ نه گهر نیمه نینمان بدایه له مه که بچن
 به گزیاندا (له وانه بوو زوریپاوو ژنی باوه پدان) که نیوه نه تانفاسیبوون (پیتان پیداده نان) ده تانکوشتن،
 جا به و هویه تووشی تاوان ده بوون که نیوه نه تانده ناسین. خودا هرکس سئ خوی ویستی لیبی
 ده یخاته به ریه زهی خوی، نه گهر له و شوینه لاجوونایه، بیگومان خوا نه ناسه کانمان به نازاریکی به ژان
 دوچار ده کرد. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَاِنۡ اٰنۡهَوۡا فَاِنَّ اللّٰہَ عَفُوۡرٌ رَّحِیۡمٌ﴾^۴ نه گهر دس
 به دراریشن تان بوون، خودا له گونا ده بورئ و دلوفانه. واته: نه گهر وازیان له شه پکردن هینا له حهرمی
 مه که داو په شیمان بوونه وه و موسولمان بوون. خودا له گونا هیان ده بوورئ، با له حهرمی خوایشدا
 موسولمانیشیان کوشتی. چونکه خودای مزن به لایه وه گران نیه خوش بیی له که سئ ته ویه بکاتو
 بگه ریتنه وه بۆ لای.

^۱ احمد (۲۹۳/۲).
^۲ الفتح (۲۴).
^۳ الفتح (۲۵).

فهرماندان به جهنگ کردن هتا نازاوه (فیتنه) نامینی

پاشان خودای مزن فرمان نهدات به جهنگ کردن دژی خوانه ناسان و نه فرمویت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ له کوشتنیان مهوستن هتا نازاوه له دنیاا بنه پر دهبی. نینوعه بیاس و نه بو العالیه و مواهیدو حهسن و قه تاده و^۱ په بیع و موقاتیلی کوپی حه یان و سوودی و زهیدی کوپی نه سلم ده لئین: (فتنه) یانی: تا بت پرستی نامینی^۲. ﴿وَيَكُونُ الَّذِينَ لِلَّهِ﴾ دین هر دینی خودا دهبی. واته: هتا ناین هر ناینی خودا دهبی و زال دهبی و سهرده کوپی به سر گشت ناینه کانی تردا. وهك له هر دوو سه حیه که دا هاتوه له نه بو موسای نه شعریه وه ده لئیت: پرسایریان له پیغه مبه ر کرد (وَسَلِّطْنَا) پیاوئیک بؤ نازایه تی شه پ بکات یا بؤ ده مارگیری و خزمایه تی شه پ بکات یا بؤ شوره ت و (ریابازی) شه پ بکات، کام له مانه له پیگه ی خودایه؟ فرموی: (هر که سیك بجه نگیت بؤ هرز کردنه وه ی و ته ی خودان هر نه وه له پیناوی خودایه)^۳ دیسان له هر دوو سه حیه که دا هاتوه: (فرمانم پیدراوه شه پ بکم له گه ل خه لکیادا هتا ده لئین (لا إله إلا الله)، کاتی که وتیان: خوین و مالیان له لاین منه وه پارینزراوه به هه قی خو ی نه بی، حیسابیشیان له لای خودایه)^۴ پاشان خودای مزن نه فرمویت: ﴿فَإِنْ أَنَّهُمْ فَلَاعَدَدْنَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ نه گه ر نه وان ده سه بر دار بوون، ده ست درژی هر له سر سته مکارانه. واته: نه گه ر وازیان هیتا له و بت پرستی و شه پ کردنه یان نیوه ش وازیان لی بینن. دوی نه وه هر که سی شه پان پی بفروشی، تا وانبارو ناهه قیکاره، ده ست ته نیا بؤ سر سته مکار درژ ده کریت. نه مه هر وهك قسه که ی مواهید وایه که ده لئین: شه پ ته نیا له گه ل نه وه اکه شه پ فروشه^۵ واته: نه گه ر وازیان له بت پرستی هیتا، نیت دوی نه وه هیچ ده ست درژی که ناکریتته سه ریان. ده کری مه به ستیش له (العدوان) لیره دا توله لیبسه ندنه وه و هلامدانه وه ی نه و شه پ فروشیه به. وهك خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَمَنْ أَعَدَّكَ عَلَيْهِمْ فَأَعَدُّوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّكَ عَلَيْهِمْ﴾^۶ سا نه گه ر که سی ده س درژی له نیوه کرد، نیوه ش هر به

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۴۱۵/۱).^۲ ابن ابی حاتم غ: (۴۱۶/۱).^۳ فتح الباری (۵۰/۱۳)، مسلم (۱۰۱۳/۳).^۴ فتح الباری (۵۹۲/۱)، مسلم (۵۳/۱).^۵ الطبری (۵۸۴/۳).^۶ البقرة (۱۹۴).

نه ندازه‌ی نه و دهس درختی بکه نه وه هه روه‌ها نه فه رمویت: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلَهَا﴾^۱ سزا بۆ هه ر خراپه‌یه‌ک، خراپه‌یه‌کی وه ک نه وه. ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾^۲ نه‌گه ر تۆله ده‌سیننه‌وه، نه‌وه به نه‌ندازه‌ی نه‌و سته‌مه‌ی دژتان کراوه تۆله بکه نه‌وه. هه ر بۆیه عیکره‌وه قه‌تاده ده‌لّین: نه‌و نامه‌قیکاره‌ی که نایه‌وئ بلی: (لا إله إلا الله)^۳ بوخاری پویایه‌تی کردوه، له‌باره‌ی نه‌م نایه‌توه که نه‌فه رمویت: ﴿وَقَالُوا هُمْ حَقٌّ لَا تَكُونُ فِتْنَةٌ﴾ له کوشتنیان درتقی مه‌که‌ن تا ناژاوه له دنیا ببه‌پر ده‌بی. له نافیعه‌وه له ئیبنوعومه‌روه، ده‌لّیت: دوو پیاو هاتنه لای له ناژاوه‌که‌ی ئیبنوزویه‌یردا وتیان: خه‌لکی له‌ناو چوون، تۆیش ئیبنوعومه‌ر که هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری(ﷺ) چی پئگه‌ری لی کردوی که ده‌رناچی؟ نه‌ویش ده‌لّیت: نه‌وه‌ی پئگه‌ری له من کردوه خودایه که خوئینی براکه‌می لی قه‌ده‌غه کردوم، وتیان: نه‌ی خودا نه‌یفه‌رموه: ﴿وَقَالُوا هُمْ حَقٌّ لَا تَكُونُ فِتْنَةٌ﴾ ده‌لّیت: شه‌پمان کرد هه‌تا ناژاوه نه‌مینئ و دین هه‌ر دینی خودا بوو، به‌لام ئیوه ده‌تانه‌وئ شه‌پ بکه‌ن هه‌تا ناژاوه درکوت بیئ و ناینیش هی خودا نه‌بی. عوسمانی کورپی صالح نه‌مه‌ی بۆ زیاد کردوه: پیاوئ هاته لای ئیبنوعومه‌ر ده‌لّیت: نه‌ی ئه‌بوعه‌بدوپه‌رحمان چی وای لی کردوی سالیّ حج ده‌که‌ی و سالیّ عومه‌ر ده‌که‌ی، واز له جیهاد له پئی خودا دینی، چاکیش ده‌زانی که خودا (مه‌ردمی) بۆکردنی هانداره؟ نه‌ویش ده‌لّیت: برازای خۆم ئیسلام له‌سه‌ر پئنج پایه‌دانه‌زراوه: باوه‌پ به خودا و پیغه‌مبه‌ره‌کانی و پئنج نوێژه‌که و گرتنی پۆژووی په‌مه‌زان و زه‌کات دان و حه‌جی مالی خودا، وتیان: نه‌ی ئه‌بوعه‌بدوپه‌رحمان نایا گویت له‌وه نه‌بوه که خودا فه‌رموویه‌تی له کتێبه‌که‌یدا، ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغْت إِحْدَاهُمَا عَلَى الْآخَرَىٰ فَقْتُلُوا أَلَّتْی تَبَغَىٰ حَتَّىٰ تَبْغَىٰ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾^۴ هه‌ر کاتئ له نیوان خاوه‌ن باوه‌پان دوو کۆمه‌ل به‌گژ یه‌کدا چوون، ئیوه ناشتیان بکه نه‌وه، نه‌گه‌ر یه‌کیکیان ویستی ناهه‌قی له‌وی تر بکا، ئیوه به‌گژ نه‌وه‌دا بچن که هه‌ر ده‌یه‌وئ شه‌پ بکا، هه‌تا بۆ فه‌رمانی خودا مل که‌چ ده‌کا. ده‌لّیت: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا(ﷺ) که موسولمانان کم بوون نه‌وه‌مان کرد، موسولمان له‌سه‌ر ناینه‌که‌ی تووشی فیتنه ده‌بوو، یان ده‌یانکوشت یان جه‌زبه‌به‌ئه‌را، هه‌تا موسولمانان ژۆر بوون و فیتنه نه‌ما. ده‌لّیت: نه‌ی ده‌رباره‌ی ئیمامی عوسمان و عه‌لی چی ده‌لّیت؟ ده‌لّیت: له‌باره‌ی عوسمانه‌وه خودای مه‌زن لئی بورا

^۱ الشوری(۴۰).
^۲ النحل(۱۲۶).
^۳ الطبری(۵۷۳/۳).
^۴ الحجرات(۹).

چاپوشی لئی کرد، به لام نثویه پیتان ناخوش بوو که لئی خوش بوو. دهریاره ی علیش، کورپی مامی پیغه مبهری خودا بووه (ﷺ) زاوایشی بووه، به دهستی هیمای کردو، ده لئیت: نه مهیش مال که به تی له ویدا ده بیبنن.

﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنْ أَعَدَّيْكُمْ عَلَيْهِمْ فَأَعَدُّوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّيْكُمْ عَلَيْهِمْ وَأَنْتُمْ أَلَّه

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿۱۸۱﴾

قه دهغه کردنی شهر کردن له مانگه حهرامه کانداهه گین کاتی دوژمن دوس پیشخهری تیدا بکا

﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ﴾ مانگی شهر بس به رانبر به مانگی شهر بس، شکاندنی هر پیزیکیشی توله ی هه یه. عیکرمه ده لئیت: له نئینوعه بیاس و زه ححاکو سوودی و قه تاده و موقسیمو په بیعی کورپی نه نه سو و عه تاو که سانی تریشه: کاتی که پیغه مبهری خودا (ﷺ) چوو به نیازی عومره له سالی شهشی کزچیدا، بت په رستان نه یان هیشت بچیته ناو مه ککه، بوونه پزگی خوشی و شو موسولمانانه شی له گه لی بوون. له مانگی زلیقاعده دا (ذی القعدة) که به کیک بوو له مانگه حهرامه کان. هه تا ریکه وت له گه ل بت په رسته کان سالی داهاتووه بیته ووه و بچه ناو مه ککه، پیغه مبهری خودا له سالی دوایدا خویی و شو موسولمانانه شی له گه لی بوون چوونه ناوی، خودا هه قی لیکردنه ووه و شم نایه ته هاته خواره ووه ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ﴾ مانگی شهر په بس به رانبر مانگی شهر بس، شکاندنی هر پیزیکیشی توله ی هه یه^۱. نیامی نه حمده ریوایه تی کردوه له جابیری کورپی عه بدوللوه ده لئیت: پیغه مبهری خودا له مانگه کانی شهر به سدا غزای نه ده کرد مه گین کاتی په لامار بدرایه جاغزای ده کرد، کاتی که مانگه حهرامه کان ده هاتن، ده مایه ووه هه تا شو مانگانه به سهر ده چوو، (نه مه سه نه دیک سی حیه)^۲. هر بزیه کاتی که پیغه مبهری خودا که له حوده بییه مانه ووه و هه والی کوژانی عوسمانیان درایه، که پیغه مبهر (ﷺ) به نامه یه که ووه ناردی بز لای بت په رسته کان، په یمانی له هاوه له کانی وه رگرت که هه زارو چوارسه د که س بوون له ژیر دره خسته که دا له سهر شهر کردن له گه ل بت په رسته کانداهه. کاتی هه والیان پیدا نه کوژاوه، وازی له و شهره هیئا، رازی بوو به پزیکه و تنو و تنویژ کردن، نه ووه بوو کرا. هر به و شیوه یه ش کاتی له شهرپی (هه وازن) بووه له پژی حونه یندا، خوی ناماده کرد بز (ثایف) بزبان، نه وه ی گورپی و دهره ی دانو چونه مانگی زولقاعده، به مه نه جنیق

^۱ فتح الباری (۳۲/۸).

^۲ الطبری (۳/۵۷۵-۵۷۶-۵۷۷-۵۷۸).

^۳ احمد (۳/۳۴۵)، سه حیه.

دهوری گرتن، هتا چل پڙځی ته‌واو به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ریان^۱ وهک له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتووه له نه‌سه‌وه ده‌لئیت: کاتی که کوشتاریکی زځر کرا له هاوه‌له‌کانی، وازی لی هیئاو نازادی نه‌کرد. پاشان به‌رهو دوا گه‌پایه‌وه بځ مه‌ککه له جه‌عراغه (الجعراثة) عمره‌ی به‌ستو هه‌ر له‌ویشدا تالانی حونه‌ینی دابه‌ش کرد، عمره‌که‌پیشی هه‌ر له مانگی زولقاعده‌دا بوو له سالی هه‌شته‌می کڅچیدا.^۲ پاشان خودای گوره نه‌فه‌رمویت: ﴿فَمَنْ أَعَدَّكَ عَلَيْهِمْ فَأَعَدَّ وَأَعْيَبَ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّكَ عَلَيْهِمْ﴾ سا هه‌رکه‌سی ده‌سدريځی له نيوه کرد، نيوه‌ش هه‌ر به نه‌دنازی نه‌و ده‌سدريځی بکه‌نه‌وه. خودای مه‌زن فه‌رمانی داوه به دادگری ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل بته‌پرستانیش. وهک نه‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾^۳ نه‌گه‌ر توله ده‌سیننه‌وه، نه‌وه به نه‌دنازی نه‌و سته‌می دڙتان کراوه توله بکه‌نه‌وه. پاشان ليره‌دا نه‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ترستان له خودا هه‌بی، بزنان خوا له‌گه‌ل خځ پاریزانه. فه‌رمانی پیداون که هه‌ر گوپړاپه‌لی فه‌رمانی خودا بڼو له‌و بترسن، ناگاداریشی کردون که خودا یارمه‌تی نه‌و که‌سانه نه‌دا که لئی ده‌ترسن وهاوکاریان ده‌کات له دنیاو له پڙځی دوایشدا.

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تُلْقُوا بِأَيْدِكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۱۱۵)

فه‌رمان به به‌خشینی مال له پښی خوادا

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تُلْقُوا بِأَيْدِكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ مالی خځتان تا ده‌توانن له پښی خوادا ببه‌خشن، خځتان تووشی به‌لای به ده‌ستی خځتان. مه‌کن بوخاری پړوپه‌تی کردوه له حوزه‌یفه‌وه، ده‌لئیت: نه‌م نایه‌ته له‌سه‌ر مال‌به‌خشین هاتوته خواره‌وه.^۴ نینونه‌بی حاته‌میش هه‌ر به‌م جوړه پړوپه‌تی کردوه ده‌لئیت: هه‌ر وایش پړوپه‌ت کراوه له نینونه‌بیاسو مواهیدو عیکره‌مو سه‌عیدی کوپړی جو‌به‌یرو عه‌تاو زه‌ححاک وحه‌سه‌نو قه‌تاده‌و سوودی و موقاتیلی کوپړی حه‌یانه‌وه. له‌یسی کوپړی سه‌عد ده‌لئیت: له یه‌زیدی کوپړی نه‌بوچه‌بیبه‌وه له نه‌سه‌می کوپړی عیمرانه‌وه، ده‌لئیت: پیاوئ له کڅچه‌ریه‌کان په‌لاماری پړی دږمنی دا له قوسته‌نته‌نیه‌و که‌لینکی تیکرد (خَرَقَهُ) نه‌بوئه‌یوبی نه‌نساریمان له‌گه‌لا بوو، خه‌لکی وتیان: به ده‌ستی خځی، خځی تووشی به‌لا کرد. نه‌بوئه‌یوب ده‌لئیت: نئمه باشتر له‌م نایه‌ته تیده‌گه‌ین، نه‌م نایه‌ته له‌سه‌ر نئمه هاتوته خواره‌وه، له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا بووین (صَلَّى) زځر پووداومان به چاری خځمان بینی له‌گه‌لیداو یارمه‌تیماندا، هه‌تا نیسلام بالو بووه‌وه و سه‌رکه‌وتنی

^۱ چل پڙځی ته‌واو کرد له پوداوی پڙځی حونه‌ینه‌وه هتا پڙځی گه‌رانه‌وی له جه‌عراغه‌وه بځ مه‌دینه.
^۲ فتح الباری (۳/۷۰۱)، مسلم (۲/۹۱۶).
^۳ النحل (۱۲۶).
^۴ فتح الباری (۳/۲۳).

به دستهینا. نِیمه‌ی نَساریه‌کان کُوبینه‌وه و تمان: خودای مه‌زن پِزِی له نِیمه ناو له خزمته پیغه‌مبه‌ره‌که‌یدا بووین(ﷺ) خودا سه‌ری خست هه‌تا نِیسلام بلاوه‌ی کردو خه‌لکیکی زۆر موسولمان بوون. نِیمه پِزِو قه‌دری پیغه‌مبه‌رمان(ﷺ) دا به‌سه‌ر که‌سو و مالّو مندالماندا، نه‌وا شه‌پیش خه‌ریکه نامینتی. سا نِیتر با بگه‌رِیننه‌وه ناو مالّو مندالمانو له‌گه‌لیاندا بمینینه‌وه و ژیان به‌سه‌ر به‌رین. خودای

گه‌وره نِیم نایه‌ته‌ی له‌سه‌ر ناریدینه خواره‌وه که نه‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تُلْقُوا بِأَيْدِكُمْ إِلَى

الْهَلَكَةِ﴾ مالی خۆتان تا ده‌توانن له رِیی خوادا ببه‌خشن به ده‌ستی خۆتان خۆتان تووشی به‌لا مه‌کن.

به فه‌ترات چوون مانه‌وه‌یه له‌ناو مالّو مندالداو واز هیتانه له جیهاد کردن. نه‌بوداوودو تیرمیزی و نه‌سائی و عه‌بدی کوپی حومه‌یدیش له ته‌فسیره‌که‌یدا هیتاویه‌تی. نِینوئهبی حاته‌م و نِینو جه‌ریر و

نِینو مه‌رده‌وه‌یه‌ی و حافیز نه‌بو به‌علا له موسنه‌ده‌که‌یدا و نِینوچه‌بان له سه‌حیحه‌که‌یداو حاکیم له

موسته‌دره‌که‌که‌یدا ریوایه‌تیاں کرده.^۱ تیرمیزی ده‌لِیت: فه‌رمووده‌یه‌کی حه‌سه‌نی سه‌حیحی غه‌ریبه،

حاکیم ده‌لِیت له‌سه‌ر مه‌رجی بوخاری و موسلیم به‌لام نه‌وان نه‌یا نه‌پتاوه. وته‌ی نه‌بوداوود له نه‌سه‌له‌می

کوپی عیمرانه‌وه، ده‌لِیت: نِیمه له قوسته‌نته‌ینه(القسطنطینه) بووین: عوقبه‌ی کوپی عامیر

سه‌ره‌رشتی خه‌لکی میسری نه‌کرد، وه به‌سه‌ر خه‌لکی شامیشه‌وه پیاویک بوو(ناوی خوزاله‌ی کوپی

عوبه‌ید بوو)، خه‌لکیکی زۆر له شاره‌که‌که‌ چوونه‌ ده‌روه، نِیمه‌ش پیزمان به‌ست بۆیان، پیاویکی

موسولمان په‌لاماری دان و چوووه ناویان و پاشان گه‌راپه‌وه بۆ لامان. خه‌لکی ده‌ستیاں کرده هاوار کردن

لیی و وتیاں: (سبحان الله) به ده‌ستی خۆی، خۆی تووشی به‌لا کرد. نه‌بوئه‌یوب ده‌لِیت: نه‌ی خه‌لکینه

نِیوه له خۆتانه‌وه مانای نِیم نایه‌ته‌ ده‌کن و نه‌وه ماناکه‌ی نیه. به‌پاستی نِیم نایه‌ته له‌سه‌ر نِیمه‌ی

نَساریه‌کان هاتۆته خواره‌وه. نِیمه کاتێ که خودای گه‌وره نایه‌که‌ی سه‌رخست و یارمه‌تیده‌ری زۆر

بوو، له نِیوان خۆماندا و تمان: نه‌گه‌ر نِیتر بچینه‌وه ناو مالّو مندالمان له‌گه‌لیان ژیان به‌رینه‌ سه‌ر کارێکی

خراب نیه، خودای مه‌زن نِیم نایه‌ته‌ی نارده خواره‌وه.^۲ نه‌بو به‌که‌ری کوپی عه‌یاش له نِینوئهبسحاقی

سه‌بعیه‌وه(السَّبِيعِي) ده‌لِیت: پیاوی ده‌لِیت به به‌رائی کوپی عازیب: نه‌گه‌ر په‌لاماری دوژمن بده‌م خۆم

به ته‌نیا و کوشتمیان، ئا یان من به ده‌ستی خۆم، خۆم تووشی به‌لا کرده؟ ده‌لِیت: نه‌خه‌یر، خودای

مه‌زن فه‌رموویه‌تی به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی(ﷺ): ﴿فَقَنْبِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تَكْلَفُ إِلَّا نَفْسَكَ﴾^۳ تو له‌سه‌رته له

^۱ تحفة الاحوذی(۳۱۱/۸)، النسانی فی الکبری(۲۹۹/۶)، ابن ابی حاتم غ: (۴۲۴/۱)، الطبری(۵۹۰/۳)، صحیح ابن حبان(۱۰۵/۷)، الحاکم(۷۷۵/۲)، سه‌حیحه.

^۲ ابوداود(۲۷/۳).

^۳ النساء(۸۴).

پتی خودا بجیتہ غز او تو ہر ٹرکی خوت لہ سہرہ . بیگومان نہو ٹایہ تہ لہ سہر مال بہ خشین ہاتوتہ
 خوارہ وہ . ٹیبنومہ رده وہ یہی پیوایہ تی کردہ . حاکمیش پیوایہ تی کردہ ، سہری و قہیسی کوپی
 رہببع پیوایہ تیان کردہ لہ نہ بوٹیسحاق وہ لہ بہرائہ وہ کہ باسی کردہ دوی نہوہ وتویہ تی : ﴿لَا
 تُكَلِّفُ الْاِنْفَسَ﴾ بہ لام تووشی بہ لا بوون نہوہ یہ کہسی خوی تووشی گوناہ بکاو تہ وہ نہ کات نہوہ
 بہ دستی خو، تووشی بہ لا کردنہ . عتا دلئت لہ ٹیبنوعہ بباسہ وہ لہ م ٹایہ تہ دا ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ مالی خوتان تا دہ توانن لہ پتی خودا ببخشن، خوتان بہ فہ تارہ ت مہ دن،
 نہنسہ دلئت : نہم ٹایہ تہ دہربارہی جہنگ نہ ہاتوتہ خوارہ وہ . بہ لگو لہ بارہی مال بہ خشینہ وہ
 بوہ . واتہ : نہوہ ندہ دہستت بگریتہ وہ لہ مال بہ خشین لہ پتی خودا خوت تووشی بہ لا بکی، وا
 مہ کہ . مانای ٹایہ تہ کہ نہوہ یہ فرمان دہ کات بہ مال بہ خشین لہ پتی خودا بہ ہر شیوہ یہ کہ مردم
 لہ خودا وہ نزیک بختا وہ و ملکہ چی فرمانی بن، بہ تایہ بہ تی مال بہ خشین بق جیہاد کردنی دژی
 دوزمنانی خودا . خرچ کردنی لہوشوینہ دا کہ موسولمانان بہ ہیژ دہ کات بہ رانبر دوزمنہ کانیان،
 ہوالیشہ دہربارہی نہوانہ کہ مال نابہ خشن لہ پتی خودا بہ تووشی بہ لا بوون و لہ ناوچوونیان . پاشان
 فرمان دہ کات بہ چاکہ کردن کہ بہ رزترین پلہی گوپرایہ لیہ و خواناسیہ : ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
 الْمُحْسِنِينَ﴾ چاکہ بکن، خودا ٹاکار چاکی خوش دہ ویت .

﴿وَاتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِفُوا بِرُءُوسِكُمْ حَتَّىٰ تَبْلُغَ الْهَدْيَ مَحَلَّهُ، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا
 أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ، فَعِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ سُكٌّ فَإِذَا آمَنْتُمْ مِنْ تَمَنَعٍ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ
 يَجِدْ صِيَامًا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعًا إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ، حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا
 اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۱۱۶﴾

فرماندان بہ بہ جیہینانی حج و عمرہ بہ تہ وای

﴿وَاتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ حج و عمرہ ہر بق خودا بہ تہ وای بہ جی بینن . کاتی خودای مہ دن
 باسی حوکمہ کانی پڑو جیہادی کرد، پاشان دیتہ سہر باسو پھونکر دنہ وہی دروشمہ کانی حج و
 فرمان نہدات کہ حج و عمرہ ہر بہ تہ وای بق خودا بکری، لہ دہ قہ کہ وہ وا دیارہ ہہ لسانہ بہ
 جیہ جی کردنی کارہ کانی حج و عمرہ بہ پیک و پیکی و بی کہ مو کوپی نہ فہ رمویت : ﴿فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ﴾
 نہ گہر ہر پنگہ شیان نہ دان . واتہ : نہ گہر پنگریتان لہ کرا کہ بگہ نہ مالی خودا و حج و عمرہ تان لہ
 قہدغہ کرا . ہر بویہ زانایان ہاوپان کہ ہہ لسان بہ جیہ جی کردنی حج و عمرہ پیویستہ . مہ کحول

دهلّیت: ته‌واو کردنیان: دست پیکردنیان له شوینی دیاریکراوی خویدا(من المیقات) ۱. عه‌بدوپه‌زاق
دهلّیت: موعه‌میری هه‌والی پیداوین له زهریه‌وه، دهلّیت: پیمان‌گه‌یشتوه له عومره‌وه که له‌م
نایه‌ته‌دا دهلّیت: ﴿وَأْتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ حه‌ج و عومره هه‌ر بق‌خودا به ته‌واوی به‌جی بیئن. ته‌واو
کردنیشیان نه‌وه‌یه هه‌ر یه‌کێکیان به ته‌نیاو جیا له‌وی تر ده‌ستی پی‌بکریت و عه‌مه‌ره له مانگه‌کانی ترا
بکریت جگه مانگی حه‌ج، چونکه خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿الْحَجَّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ﴾ ۲ کاتی حه‌ج له
چهند له چهند مانگیکی دیاری کراوایه ۳. سوودی دهلّیت: ﴿وَأْتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ﴾ واته هه‌لسن به
جیبه‌جی کردنی حه‌ج و عه‌مه‌ره ۴ قه‌تاده دهلّیت: له زوراره‌وه له ئیبنوعه‌بباسه‌وه که وتویه‌تی: حه‌ج
عه‌ره‌فه‌یه، عه‌مه‌ره ته‌وافه ۵. هه‌ر به‌ر جوړه نه‌عه‌مش پریویه‌تی کردوه له عه‌لقه‌مه‌وه له‌م ده‌قه‌دا که
خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَأْتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ دهلّیت: نه‌مه خویندنه‌وه‌ی عبده‌للایه (و اتما
الحج و العمرة الى البيت) حه‌ج و عومره هه‌ر بق‌خودا به ته‌واوی به‌جی بیئن هه‌تا مالی خودا(الی البیت)
به عه‌مه‌روه له به‌یت ده‌رمه‌چن. ئیبراهیم دهلّیت: نه‌مه‌م باس کرد بق‌سه‌عیدی کوپی جو به‌یر، نه‌ویش
دهلّیت: هه‌روایه ئیبنوعه‌بباسیش هه‌ر وای وتوه ۶. سو فیانی کوپی نه‌عه‌مش دهلّیت: له ئیبراهیمه‌وه له
عه‌لقه‌مه‌وه دهلّیت: هه‌لسن به به‌جیته‌نانی حه‌ج و عه‌مه‌ره هه‌تا به‌یت(البیت) ۷ سه‌وریش هه‌ر وای وتوه له
ئیبراهیمه‌وه له مه‌نسوره‌وه له ئیبراهیمه‌وه که وا خویندویه‌تیوه: (أقیموا الحج و العمرة الى البیت).

کاتی ئیهرام پۆش ری ئی گه‌را له ریگه‌دا با نازه‌له‌که‌ی سه‌ر بری و سه‌ری بتاشی و ئیهرامه‌که‌ی
بشکینی

﴿إِن أُخْضِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ نه‌گه‌ر هه‌ر ریگه‌شیان نه‌دان، نه‌وسا چهندی بۆتان کرا نازه‌ل
بکه‌نه قوریانی. وتویانه نه‌م نایه‌ته له شه‌شی کزچیدا هاتۆته خواره‌وه. واته: له سالی حوده‌بیبیه‌دا،
کاتی که موشریکه‌کان بوونه ریگر که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) بجیته مه‌که‌که، خودای مه‌زن سوهره‌تی
فه‌تھی به یه‌کجاری نارده خواره‌وه، ناگاداری کردن نه‌و قوربانیه‌نه‌ی پییانه سه‌ریان بپرن که حه‌فتا

۱ ابن ابی حاتم غ: (۴۳۷/۱).
۲ البقره (۱۹۷).
۳ ابن ابی حاتم غ: (۴۳۷/۱).
۴ الطبری (۱۲/۴).
۵ ابن ابی حاتم غ: (۴۳۹/۱).
۶ الطبری (۷/۴).
۷ الطبری (۷/۴).

بودنه (بدنة) بوو، سه ريشيان بتاشنو ئي حرامه كه شيان بشكيتنن. ئا له و كاته دا پيغه مبه ر(ﷺ) فه رماني پيدان كه سه ريان بتاشنو ئي حرام بشكيتنن. نه يان كرد چاوه پرواني (سخي) بوون، هه تا پيغه مبه ر(ﷺ) چوو ده ره وه و سه ري خوي تاشو خه لكه كه يش سه ريان تاشي. هه نديكي سه ري تاشو و هه نديكي سه ري كورت كرده وه. هه ر بويه پيغه مبه ر(ﷺ) فه رموي: (ره حمه تي خوا له وانه ي سه ريان تاشي) وتيان: نه ي نه وانه ي كورتيان كرده وه نه ي پيغه مبه ري خودا(ﷺ)؟ له سيهه م جاردا فه رموي: (نه وانه يش كورتيان كرده وه)^۱ له و قوريانيه دا حه وت كه س ده بوون به شدارده بوون له يه ك بوئنه دا، ژماره يان هزارو چوارسه د كه س بوو. شوينه كه يان له خوده يبيه دا بوو له ده ره وه ي حه ره مي مه كه كه. ده شلين له لايه كي حه ره مي مه كه كه وه بوون والله اعلم. نه م ريگرتنه گشتگيرتره له نه خووشي و درم و پي لي تيكيچوون ويته ي نه مانه. نيماي نه حمه د پيوايه تي كرده له حه ججاي كوپي عه مري نه نساريه وه، ده لئيت: بيستم له پيغه مبه ري خودا(ﷺ) نه يفه رموو: (هه ركه سي شوينيكي شكا يان شهل و گيږ بوو، نه وه ئي حرامه كه ي ده شكيتني و حه جيكي تري له سه ره). ده لئيت: نه وه م باس كرد بؤ ئيبنوعه بياس و نه بوهوره يره وتيان: پاستي كرده^۲ خاوه ني چوار كتيبه كه هيناويانه^۳ له پيوايه تيكي نه بو داوود و ئيبنوماجه دا هاتوه: (كه سي شهل بوو يان شوينيكي شكا يان نه خووش كه وت)^۴ ئيبنونه بي حاته ميش پيوايه تي كرده^۵ پاشان ده لئيت: پيوايه ت كراوه له ئيبنومه سعود و ئيبنوزويه يرو عه لقه مه وه و سه عيدي كوپي موسه يب و عوره ي كوپي زويه يرو مواهيدو نه خه عو و عه تاو موقاتيلي كوپي حه يانه وه كه وتويانه: گيردان (الاحصار) له بهر درم و يان نه خووشي يان شكان^۶، سه وري ده لئيت: گير خواردن به هوي هه ر شتيكه وه بيت نازاري دا بيت^۷. له هه ردوو سه حيحه كه دا هاتوه له عايشه وه كه پيغه مبه ري خودا(ﷺ) چوو لاي زه باعه ي كچي زويه يري كوپي عه بدو لموته ليب ده لئيت: نه ي پيغه مبه ري خودا(ﷺ) من ئافره تيكم ناساغم، ده شمه وي حه ج بكم، فه رموي: (حج بكه، به لام مه رجي بگره شويني ئي حرامه كه م نه و شوينه يه كه په كم ده كه وي)^۸، به پتي نه م فه رموده يه مه رج دانان له حه جدا

^۱ مسلم (۹۴۶/۲).

^۲ أحمد (۴۰/۳)، سه حيحه.

^۳ تحفة الاحوذی (۸/۴)، النسائي (۱۹۸/۵)، سه حيحه.

^۴ أبوداود (۴۳۴/۲)، ابن ماجه (۱۰۲۸/۲).

^۵ ابن أبي حاتم غ: (۴۴۴/۱).

^۶ ابن أبي حاتم غ: (۴۴۵/۱).

^۷ ابن أبي حاتم غ: (۴۴۵/۱).

^۸ فتح الباري (۳۴/۹). موسلميش پيوايه تي كرده له ئيبنوعه بياس وه هه ر به و جزه.

دروسته. خدای مه‌زن نه فرمویت: ﴿مَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ نه وسای چندی بۆتان کرا نازهل بکهنه قوریانی. نیمای مالیک ریوایه‌تی کردوه له عه‌لی کورپی نه بوتالیبه‌وه که ده‌یوت: ﴿مَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ واته: مه‌پی. ^۱ ئیبنوعه‌یباس ده‌لئیت: نازهل (الهدی) له هه‌شته نئرو میکه، له وشتر و گاو مانگا و بز و مه‌پی. ^۲ عه‌بدوره‌زاق ریوایه‌تی کردوه له ئیبنوعه‌یباسه‌وه له‌م ده‌قه‌دا ﴿مَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ به پی‌تی توانا و بق لوان. ^۳ عه‌وفی له ئیبنوعه‌یباسه‌وه ده‌لئیت: نه‌گه‌ر توانای هه‌بوو وشتر، نه‌گه‌ر نه‌یتوانی مانگایه، نه‌گه‌ر نه‌یتوانی مه‌پی. ^۴ هیشام له عوره‌وه له باوکیه‌وه ده‌لئیت: ﴿مَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ نه‌مه بق ریگه‌ پئیدانه بق که‌سی که چهنده ده‌توانی و بۆی ده‌لویت. به‌لگه‌یش له‌سه‌ر دروستی سه‌ریزنی مه‌ریک له کاتی ریگریدا (الاحصار) خودا واجبی کردوه که نازهل سه‌ریزیت به پی‌تی توانا و بق لوان، نازهل‌ه‌کانیش بریتین له (وشتر و په‌شه‌ولاغ و مه‌پو بز)، وه‌ک زانا و پافه‌که‌ی قورشان ناموزای پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ). ئیبنوعه‌یباس و تویه‌تی و له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌یشدا له عایشه‌ی دایکی موسولمانانه‌وه هاتوه (په‌زای خوی لی بی) ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) جاریک مه‌ریکی کرده قوریانی، ^۵ خدای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تَحْمِلُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾ هه‌تا نازهل‌ی قوریانی نه‌گاته جیی دیاری کراو، سه‌ر مه‌تاشن. نه‌م ده‌قه‌ معتوفه‌ له‌سه‌ر ﴿وَأْتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ معتوف نیه به‌سه‌ر ﴿فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ قَمَآ اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ وه‌ک ئیبنوجهریر وای زانیوه. چونکه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاوه‌له‌کانی له سالی حوده‌یبیه‌دا کاتی موشریکه‌کانی قوره‌یش پئیان نه‌دان بچنه ناو حه‌ره‌م، سه‌ریان تاشی و قوریانیان سه‌ر بری له دهره‌وه‌ی حه‌ره‌م. به‌لام له کاتی دلتیایداو چوونه ناو حه‌ره‌م. سه‌رتاشین دروس نیه ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾ هه‌تا نازهل‌ی قوریانی نه‌گاته شوینی دیاری کراو، هه‌تا نه‌و که‌سه‌ی خه‌ریکی هه‌ج و عه‌مریه له کاره‌کانی ده‌بیته‌وه، نه‌گه‌ر هه‌ج و عه‌مریه پیکه‌وه گری دابوو، یان یه‌کیکیانی کرد بوو به‌ته‌نیایان به‌خوایش (متممأ) کردبووی. وه‌ک له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له هه‌فسه‌وه که ده‌لئیت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌و خه‌لکه چی بکن که عه‌مره‌یان شکاندو تۆ عه‌مره‌که‌ت

^۱ الوطأ (۳۸۵/۱).

^۲ ابن أبي حاتم غ: (۴۵۰/۱).

^۳ ابن أبي حاتم غ: (۴۵۱/۱).

^۴ الطبري (۳۰/۴).

^۵ فتح الباري (۶۳۹/۳)، مسلم (۹۵۸/۲).

نه شكاندوه؟ فرموی: (من سرم چور كرده و قوربانیه كه م هیناوه، نیحرام ناشكینم هتا سهری ده برم).

هر كه سن سهری تاشی له نیحرامدا فیدهی له سهر واجب ده بی

﴿فَن كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَذِيَّةٌ مِّن صِيَارٍ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ شُكٍّ﴾ كیش له نیوه نه خوش بوو یان نازاریك له سهریدا بوو، له بارته قایدا به پۆژوو بی یان خیریك بیه خشیتته وه یان نازه لیک بکاته خیر هر له ویتدا، بوخاری پیوایه تی كرده له عه بدوره حمانی كوی ئه سبه هانیوه كه بیستویه تی له عه بدواللای كوی معقیله وه ده لیت: دانیشتم له لای كه عبی كوی عه جروه له م مزگه وته دا(یانی مزگه وتی كوفه) پرسیارم لیکرد ده رباره ی فیده ی پۆژوو، وتی ه لیان گرتم و هینامیان بق لای پیغه مبهری خودا(ﷺ)، نه سپی به دهم و چاومدا به لاوه ی كریبوو، ده هات و ده چوو، فرموی: (نه مزانی نه وه نده نارچه ته تی كروی، توانای مه پیکت نیه سهری بری؟) وتم: نه خیر، فرموی: (سن پۆژ به پۆژ به، یان خواردنی شهش هه ژار بده، بق هر هه ژاری نیو(ضاع) خواردن، پاشان سهرت بتاشه)، تم ئایه ته له سهر من هاته خواره وه، وه بق نیوه یشه به گشتی. نیمامی نه حمه د پیوایه تی كرده له كه عبی كوی عوجروه ده لیت: پیغه مبهری خودا(ﷺ) هاته لام له ژیر قازانیکا ناگرم هه لده گپرساند، نه سپی دهم و چاومی داپۆشیبوو یان ده لیت: به سهر برؤمدا ده چوو، فرموی: (نه سپی نازاری سهرت نه دن؟) وتم: به لئ، فرموی: (بیبتاشه و سی پۆژ پۆژوو، بگره یان خواردنی شهش هه ژار بده، یان نازه لئ سهر بره). نه یوب ده لیت: نازانم به کامیان دهستی پیکرد^۲ دیاره قورئانی پیرویش ناسانکاری كروه به پیی توانا ﴿فَذِيَّةٌ مِّن صِيَارٍ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ شُكٍّ﴾ له باتیدا به پۆژوو بی، یان خیریك بیه خشیتته وه، یان نازه لئ بکات به قوربانیی. کاتئ پیغه مبهر(ﷺ) فرمانی دا به عوجره به وه و پی نیشاندا به چاکترو چاکتر، فرموی: نازه لئك بکه به خیر، یان خواردنی شهش هه ژار بده، یان سن پۆژ به پۆژوو به. هر یه که له مانه له شوینی خویدا چاکن سوپاس و ستایش بق خودای مه زن.

پوو نکرده ی ته ممتوع (التمتع) له حه جدا

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿فَإِذَا آمَنْتُمْ مِّنَ الْحَمْرِ إِلَى الْحَجِّ فَأَسْتَيسِرْ مِنَ الْهَدْيِ﴾ هر کاتئ ترستان نما، هر كه سن ویستی به هره بیا له عمره تا کاتی حه ج دئ، هر چه ندیکی له دهس دئ نازه ل بکاته قوربانی. واته: نه گهر دروشمه کانتان به جیهیتنا، هر كه سن نیحرامی به عمره به ستوه هتا حه ج یان

^۱ فتح الباری (۴/۲۹۳)، مسلم (۲/۹۰۲).

^۲ فتح الباری (۸/۳۴).

^۳ احمد (۴/۲۴۱)، سه حیه.

بؤ هر دووکیانی به ستوه، یان هر به ته نیا نیحرامی بؤ عمره به ستوه، یان کاتی که عمره که ی ته وار کرد، نیحرام به حج بهستی، نهه پی ده لئین (ته متوعی تایبه تی) نهه ش له لای زانایانی شریعت به ناویانگه، به لام (ته متوعی گشتی)، هر دوو به شه که ده گریته وه، وه که له فرموده ی سه حیحا هاتوه که ده لئین: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ته متوعی کردوه (واته: له میقاته وه نیحرامی به عمره به ستوه) هندیکی تریش ده لئین: به (قارن) واته: (له میقاته وه نیحرامی به حج و عمره به ستوه): زانایان هاوپان که ناژه لی قوریانی ناماده کرد. خودای مه زن نهه فرمویت: ﴿فَمَنْ تَمَعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ نهه که سه ی به هر مه ند بوو به به جیته یانی عمره تا کاتی حج، نهه چی بؤ کرا له ناژه لی بیکاته قوریانی. که مترینان مه ریکه. دهشتوانی مانگایه ک سه ریپیت. چونکه پیغه مبهری خودا (ﷺ) مانگایه کی له بری خیزانه کانی سه ریپی. خیزانه کانی له (ته متوعا) بوون، نهه بو به کری کوی مه رده و بهیش پیوایه تی کردوه. نهه به لگه یه له سه ر دروستی ته متوع، وه که له هر دوو سه حیحه که له عیمرانی کوی حوسه ی نه وه (الحصین) هاتوه، ده لئیت: نایه تی متعه له کتیبی خودا هاتوته خواره وه، نیمه ییش له گن پیغه مبهری خودا (ﷺ) کردومانه. قورئان نهه هاتوته خواره وه حرامی بکا، پیغه مبه ریش (ﷺ) هتا کچی دواپی کرد، قه ده غه ی نه کرد. پیاوئیک به ناره زوی خوی قسه یه کی کردوه، کردویه تی. بوخاری ده لئیت: ده لئین نهه پیاوه عومر بووه^۱ نهه وی بوخاری وتویه تی، عومر نهه قسه یه ی کردوه ته متوعی خه لکی قه ده غه کردوه ده لی: نیمه کار به وکتیبی خودا ده که یین که فرمویه تی: ﴿وَأَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ حج و عمره هر بؤ خودا به ته واوی بکن. یا دیاره عومر (په زای خوی لی بی) قه ده غه ی ته متوعی نه کردوه و حرامیشی نه کردوه، به لکو له بهر نهه بووه خه لکی به زوری نیه تی حج و عمره یان هیناوه که هاتوون بؤ حج کردن بؤ بهیت، وه که عومر ناماژه ی پی کردوه (په زای خوی لی بی).

دریژه نهه که سه ی ته متوعی کردوه ناژه لی دهس نهه که وت با سی پؤژ به پؤژوو بیت

﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَعْيًا إِذَا رَجَعْتَ إِلَىٰ تِلْكَ عَشْرَةَ كَأَمْلَةٍ﴾ نهه که دهستی نه پؤیشت، سی پؤژ له حج به پؤژوو بی، وهختی که راشنه وه حوت پؤژ که تی کرای ده بیته ده پؤژی ته وار. واته: که سی ناژه لی نه بوو سی پؤژ له کاتی چه جدا به پؤژوو بیت. واته: له کاتی به جیته یانی دروشمه کاندای به پؤژوو بیت. نیبوعه بیاس ده لئیت: نهه که توانای سه ریپینی ناژه لی نه بوو ده بی سی پؤژ به پؤژوو بیت له کاتی چه جدا پیش پؤژی عه رفه. خو نهه که پؤژی عه رفه سیهم پؤژی بوو، پؤژوه که ی ته واوه،

^۱ ابوداود (۳۶۲/۲)، حاکم وزه مبی به سه حیحیان داناوه.

^۲ فتح الباری (۳۴/۸)، مسلم (۹۰۰/۲).

حوت پڙیش کاتی که گه پایوه بۆ ناو که سو کاری^۱ هروا نه بوئیسحاقیش پیوایه تی کردوه له و بیره وه (وَبَرَهُ) له ئیبنوعومره وه ده لئیت: پڙئی ده گریت له پڙئی ته رویه دا پڙئی کیش له پیش پڙئی ته رویه داو پڙئی عه ره فه یش ده گری^۲، هر به و جوره جه عفری کوپی موحه مه ده پیوایه تی کردوه له باوکیه وه له عه لیه وه دیسان^۳: نه گه نه یگرت یا هه ندیکی نه گرت له پیش جه ژندا، دروسته له پڙژه کانی ته شریقدا نه و پڙژوانه بگری. له سه ر قسه ی عایشه و ئیبنوعومره که له سه حیجی بوخاریدا هاتوه: له پڙژه کانی ته شریقدا ریگه نه دراوه پڙژو بگرن، مه گه ر بۆ که سی توانای سه ربپنی ناژه لی نه بی. سوفیان پیوایه تی کردوه له جه عفری کوپی موحه مه ده وه له باوکیه وه له عه لیه وه که وتویه تی: هر که سی نه و سی پڙژه ی له ده سچوو له کاتی هه جدا و نه یگرت، با له پڙژه کانی ته شریقدا (ایام التشریق) بیانگریته وه،^۴ به پیش گشتگری ئایه ته که وتویانه که نه فه رموی: ﴿فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي لُحْجٍ﴾ سی پڙژ له حج به پڙژوو بی. به لام نه وه ی موسلیم پیوایه تی کردوه له نوسه یشه ی موزه لیه وه (په زای خوی لی بی) ده لئیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: (پڙژه کانی ته شریق پڙژی خواردن و خواردنه وه و یادکردنی خودای مه زنه)^۵ نه م فه رمووده یه گشتگریه، به لام پیوایه ته که ی عایشه و ئیبنوعومره تایه به تتره له وه. خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَسَبْعًا إِذَا رَجَعْتُمْ﴾ حوت پڙیش کاتی گه پانه وه نه مه دوو بۆ چوونی له سه ره: یه که م: کاتی گه پانه وه ناو جی و شوین لای تفاهه کانتان دووه م: کاتی گه پانه وه بۆ ولاتی خۆتان. عه بدوره زاق له ساله وه پیوایه تی کردوه ده لئیت: له ئیبنوعومره م بیستم ده لئیت: ﴿فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي لُحْجٍ وَسَبْعًا إِذَا رَجَعْتُمْ﴾ نه گه ر ده ستیشی نه پڙشت، سی پڙژ له حج به پڙژوو بی، حوت پڙیش کاتی که گه پایوه ناو که سو کاری^۶ بوخاری پیوایه تی کردوه له سالمی کوپی عه بدوللوه که ئیبنوعومره ده لئیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له حه جی مآلتاوا بییدا له پیشدا بۆ عه مره ئیحرامی به ست و دوابی بۆ حج، له زولحه لیه وه مه ریکی کرده فیدی هه لو ناژه لی

^۱ الطبري (۹۷/۴).

^۲ الطبري (۹۵/۴).

^۳ الطبري (۹۴/۴).

^۴ عویهدی کوپی عومهیری له یسی (اللیثی) عیکرمه و حه سه نی به سری و عوروه ی کوپی زویه بریش هه ر وا ده لئین.

^۵ الطبري (۹۸-۹۹/۴).

^۶ مسلم (۸۰۰/۲).

^۷ هر وایش پیوایه تی کراوه له سه عیدی کوپی جویه یرو نه بولعالمیه و مواجهیدو عه تا و عیکرمه و حه سه نو قه تاده و زهری و په بیعی کوپی نه نه سه وه^۷

له گه ل خوی هینا بوو، سهره تا پیغمبر (ﷺ) به عمره دهستی پیکرد، پاشان خه لکیش له خزمهت پیغمبری خوادا (ﷺ) نیحرامیان شکاند له عمره وه بۆ حج. جا هه بوو له و خه لکه فیدی ی هینا بوو، هه یشبوو نه هینا بوو، کاتی پیغمبر (ﷺ) گه یشته مه ککه به خه لکه کوی فهرموو: (ئه وه تان که فیدی ی هینا وه ئه وه هیچ شتیک له و شتانه ی لئی حرام کراوه بۆی هه لال نابێ هه تا حه جه که ی نه کات. ئه وه ییش که فیدی ی پی نیه با بچن ته وافی (بیت) و سه فاو مه وه بکات. مووی سه ری کورت بکاته وه و نیحرام بشکینی، پاشان نیحرام بیه سیتته وه بۆ حج وه له و به دوا فیدی ی بدات، ئه وه ییش توانای فیدی ی نیه، با سن پۆژ له حه جدا به پۆژوو بیت، حه وتیش که گه پایه وه ناو که سو کاری فهرمووده که ی به ته وای باس کرد، خدای مه زنیش ئه فهرمویت: ﴿ذَلِكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ که تی کرای به دهبیته ده پۆژی ته وار. وتراوه: ئه م ده قه بۆ جه خت له سه رکردنه وه. وه ک عه رب ده لئین: به چاوی خۆم دیمو به گوئی خۆم بیستمو به دهستی خۆم نووسیم. خدای مه زنیش ئه فهرمویت: ﴿وَلَا طَيْرٌ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ﴾^۲ وه هر مه لئ به باله کانی ده فپی. یان ئه فهرمویت: ﴿وَلَا خَطُطٌ بِيَسِينِكَ﴾^۳ یان به دهستی خۆت بینوسی: ﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِيقَاتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾^۴ له گه ل موسا به لئینی سی شه وه مان دانا. ده ی دیکه شیان بۆ خسته سه ر، ئه وسه کاتی دیداری په روه ردگاری بوو به چل شه وی ته وار.

خه لکی مه ککه نیحرام به عمره نابیهستی

﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾^۱ ئه م به هره بردنه ش هر بۆ که سیکه خوی مالی له مه ککه دا نه بی. واته: نیحرام به عمره به ستن بۆ خه لکی مه ککه نیه، عه بدوره زاق په یوایه تی کردوه له تاوسه وه ده لئیت: موته بۆ خه لکی مه ککه نیه، بۆ ئه و که سه یه که (خوی) و که سو کاری دانیشتی وه دوروبه ری (مسجد الحرام) نه بیت. خدای گه ورده ش هر وا ئه فهرمویت: ﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾^۱ ئه م به هره یه بۆ که سیکه خوی و مالی له مه ککه دا نه بی. عه بدوره زاق ده لئیت: هه وائم پیدراوه که ئینوعه بیاسیش هر ئه م قسه ی تاوسی کردوه، ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^۵

^۱ ئه م فهرمووده یه له هه ردوو سه حیه که دا هاتوه. فتح الباری (۳/۶۳)، مسلم (۹۰۱/۲).

^۲ الانعام (۳۸).

^۳ العنکبوت (۴۸).

^۴ الاعراف (۱۴۲).

^۵ الطبری (۱۱۱/۴).

دہیٰ له خدا بترسن، خودا له تۆله سەندنا توندو تیژە. واتە: لەخوای بترسن لەوشتانەدا کە فەرمانتان پێدەکاو لەوانەیش لێی قەدەغە کردوون. تۆلەیشی زۆر توندە دەرەحق بە ئەوانە ی دژی فەرمانەکانی بی و ئەو کارانە بکات کە حەرامی کردون.

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ

خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَكَزَرَوْا فَإِنْ حَزَبَ الزَّادَ النَّقْوَى وَأَتَقَوْنَ يَتَأُولَى الْأَلْبَابِ ﴿١٣٧﴾

کە ی ئیحرام بۆ حەج دەبەستری؟

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ کاتی حەج چەند مانگیکی دیاریکراون. واتە: دروست نیە ئیحرام بەستن لە مانگی خۆیدانەبێت، بەلگەیش لە سەری دیاریکردنی کاتی حەج لە چەند مانگیکی دیاری کراودا جگە لە مانگەکانی تر لە سالدادا، نیشانە ی ئەوەیە لە مانگەکانی تری پێشدا دروست نیە وە ک کاتی دیاری کراوی نوێژەکان. شافیعی پێوایەتی کردووە لە ئیبنوعەبباسەو کە وتویەتی: هیچ کەسی بۆی نیە ئیحرام بە حەج ببەستی جگە لە مانگەکانی حەج، لەبەر ئەم دەقە کە خودای مەزن ئەفەرمویت:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ کاتی حەج چەند مانگیکی دیاری کراون.^۱ ئیبنوخوزەیمەش پێوایەتی

کردووە لە ئیبنوعەبباسەو دەلیت: ئیحرام بە حەج نابەستری لە مانگەکانی حەجدا نەبی^۲ چونکە سوننەتی حەجە کە ئیحرام لە مانگەکانی حەجدا، ببەستری(ئەمە سەنەدەکانی سەحیحە)، چونکە

قەسە ی ھاو لەکانی حوکمی مەرفوعی ھە یە لە لای زۆرینە ی زانا یان، بەتایەبەتی قەسە ی ئیبنوعەبباسیش دەربارە ی تەفسیری قورئان، کە ئەو خۆی رافە کەری قورئانە. لە فەرموودە ی مەرفوعەیدا ھا توو:

لە جابیرەو ھە پێوایەت کراو لە پێغەمبەری خوداوە (ﷺ) کە فەرموویەتی: (بۆ هیچ کەسی نیە ئیحرام بە حەج ببەستی جگە لە مانگەکانی حەج)^۳ (ئەم فەرموودە سەنەدەکانی خراپ نیە) بەلام شافیعی و

بەبێھەقی پێوایەتیان کردووە لە چەند ڕێگاوە، لە ئیبنوجورەیحەو لە ئەبوزویەیرەو کە بیستویەتی لە جابیری کوپی عەبدوللا کە پرسبیری لێ کرا: ئایا ئیحرام بە حەج ببەستری لە پێش مانگەکانی حەجدا؟

دەلیت: نەخیر،^۴ ئەم فەرموودە(موقوفە) سەحیحتر و باشترە لە مەرفوع، چونکە ڕێچکە ی

^۱ ئەمە لە ئیبنوعەبباس و جابیرەو ھە پێوایەت کراو، عەتا و تاوس و موخامەدیش ھەر وایان وتو.

^۲ الام (۱۳۲/۲).

^۳ ابن خزيمة (۱۶۲/۴).

^۴ ابن ابی شیبە (الجزء المفقود: ۳۶۱).

^۵ الام (۱۳۲/۲)، البیہقی (۳۴۲/۴).

هاوہ لہ کانی (مذہب الصحابی) بہ ہیتر تر دہ بیٰ بہ قسہی ئیبنوعہ بباس لہ فرمودہ دا. کہ نابئ ئیحرام بہ حج ببہ سترئ جگہ لہ مانگہ کانی حج خوی، (والله أعلم.)
مانگہ کانی حج

خودای مہ زن ئہ فرمویت: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ کاتی حج چند مانگیکی دیاری کراون. بوخاری لہ ئیبنوعومہ رہ وہ دلئیت: مانگہ کانی حج بریتین لہ: (شہ والو زولقاعده و دہ پؤزی زولحہ جہیہ) ^۱. (نہمہ ئہ وہ یہ کہ بوخاری بہ شیوہی بپارادان ہیئاویہ تی ئیبنوجہ ریریشبہ موسول پیوایہ تی کردہ لہ ئیبنوعومہ رہ وہ ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ کاتی حج چند پؤزیکی دیاری کراون. دلئیت: ئہ و مانگہ دیاری کراوانہ، (شہ والو زولقاعده و دہ پؤزی زولحہ جہیہ) سہ نہ دہ کہی سہ حیحہ ^۲، حاکمیش پیوایہ تی کردوہ لہ موستہ درہ کہ کہ یداو دلئیت: ئہم فرمودہ لہ سہر مہرجی بوخاری و موسلیمہ ^۳ منیش دلئیم: ئہم فرمودہ پیوایہ تی کراوہ ^۴. چونکہ ئہ وہ لہ ہندی لہ و سالہ و ئہ و پؤژہ دا پیویداوہ. خودای مہ زنیش ئہ فرمویت: ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ^۵ ہر کہ س دوو پؤزی پیش بخا، گوناہی نایہ تہ سہر. دیارہ ئہ و کہ سہ پؤژیک و نیوہی پؤژیک پیشی خستوہ ^۶ پاشان خودای گورہ ئہ فرمویت: ﴿فَمَنْ وَضَّ فِيهِمُ الْحَجَّ﴾ ہر کہ سیک لہ وانہ دا فرزی حج بہ جئ بیئی. واتہ: ئیحرامی بہ حج بہ ست، ئہم نایہ تہ بہ لگہ یہ لہ سہر بہ سنتی حج بہ واجبی و بہ ردہ وام بوون لہ سہری. ئیبنوجہ ریر دلئیت: زانایان کل دہنگن لہ سہر ئہ وہ کہ مہ بہ ست بہ م فرزہ لئیرہ دا واجب بوون و پابہ ند بوونہ ^۷ علی کورپی ئہ بوتہ لہ دہ لئیت لہ ئیبنوعہ بباسوہ ﴿فَمَنْ وَضَّ فِيهِمُ الْحَجَّ﴾: ہر کہ سئ

^۱ فتح الباری (۴۹۰/۳).

^۲ الطبری (۱۱۶/۴).

^۳ الحاکم (۲۷۶/۲).

^۴ لہ عومہ رو علی و ئیبنومہ سعود و عہ بدوللای کورپی زویہ یرو ئیبنوعہ بباس و عہ تاو تاوس و مواہید و ئیرامیمی نخہ عی و شہ عی و حہ سہن و ئیبنوسیرین و مہ کحول و قہ تادہ و زہ ححاک و پہ بیعی کورپی ئہ نہ س و موقاتیلی کورپی حہ یانہ وہ ^۵ ئیبنوجہ ریریش ہر ئہم رایہی ہہ لئیرادوہ و، دہ لئیت: دروستہ وتہی کل (الجمع) بہ کار بیئی بق دوو مانگو سئ یہ کی مانگن بق زال کردن (التغليب) وہ ک عہ رب دہ لئین: ئہم سال چوومہ لای و ئہ مپؤش چاوم پئی کہ وت

^۶ البقرة (۲۰۳).

^۷ الطبری (۱۲۰/۴).

^۸ الطبری (۱۲۱/۴).

نیحرامی بهست به حج یان به عمره. عتا ده لیت: (الفرض) یانی: نیحرام بهستن،^۱ نیبراهیم و زه ححاک و کهسانی تریش هر وایان وتوه.^۲

قهدهغه کردنی سرچیئی له کاتی جه جدا

﴿فَلَا رَفَثَ﴾ توخنی ژنان نه کون. واته: هر که سی نیحرامی به حج یا به عمره بهست، نزدیکی ژنان نه کویته وه. واته: سرچیئی نه کات. وهک خودای مهن نه فهرمویت: ﴿أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَاوَةِ الرَّفَثِ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ﴾^۳ سرچیئی ژنان کردنتان له شوانی پرهمه ژان بوتان پروایه. نهو شتانه شی ده بنه هوکاری سرچیئی هر حرامه، وهک: ماچ کردن و باوهش پیاکردن و شتی تر. یان باسکردنیشی له ناو ژناندا، نیینوجریر پروایه تی کردوه له نافیعه وه له عه بدوللای کوپی عومره وه که دهیوت: (الرفث) واته سرچیئی کردن. یان باس کردنی سرچیئی له لایهن ژنان و پیاوانه وه، نه گهر به دم قسه یان له و بارهیه وه کرد.^۴ عه تای کوپی نه بوپیاچ ده لیت: (الرفث) واته سرچیئی و قسه کردن له بارهیه وه به شیوه ی خراب و نابه جی^۵ عمری کوپی دیناریش هر وای وتوه، عتا ده لیت عه رابه یان (العرابة) پی ناخوش بووه، مه بهست پی نیشارهت پیدانه (التعریض) نه ویش هر حرامه،^۶ تاوس ده لیت: وهک نه وه که بلتیت به ژن نه گهر نیحرامت شکاند سرچیئی له گه لا ده که م.^۷ نه بولعالیه ش هر وای وتوه. عه لی کوپی نه بوتله له نیینوعه بیاسوه ده لیت: (الرفث) تیکه لی ژنان و ماچ کردن و چاو لی هه لته کاندنی و قسه ی نابه جی کردن و هر قسه یه کی خراب^۸ نیینوعه بیاس و نیینوعه م ده لیتن: (الرفث) چوونه لای ژنان.^۹

- ۱. الطبري (۱۲۳/۴).
- ۲. الطبري (۱۲۳/۴).
- ۳. البقرة (۱۸۷).
- ۴. الطبري (۱۲۶/۴).
- ۵. الطبري (۱۲۷/۴).
- ۶. الطبري (۱۲۸/۴).
- ۷. الطبري (۱۲۸/۴).
- ۸. الطبري (۱۲۹/۴).

۹. سعیدی کوپی جو بیرو عیکرمه و مواهیدو نیبراهیم و نه بولعالیه و عتا و مه کحول و عه تای خوراسانی و عه تای کوپی به سارو عه تیه و نیبراهیمی نه خه عی و په بیع و زهری و سوودی و مالیکی کوپی نه نه س و موقتایی کوپی به یان و عه بولکه ریعی کوپی مالیک و حه سن و قه تاده و زه ححاک و کهسانی تریش هر وایان وتوه

خودای مەزن ئەفەرموویت: ﴿وَلَا تُسَوِّفُ﴾ له ڕینگه خودا لادان. میقسەم و کەسانی تریش و له ئیبنوعەبباسە و توویانە مەبەست پیتی سەرپێچیه کانه ئیبنووه هەبی پڕیوایەتی کردووە له یونسە وە له نافیعە وە کە عەبدوللای کۆپی عومەرە وە کە وتوێتی: (الفسوق) سەرپێچی کردن خودای مەزن له حەرەمدا،^۱ هەندیکی تر وتوویانە: (الفسوق) لێرەدا جێتو دانە. ئەوانە واز ناهێنن لەو کە له فەرموودەیی سەحیددا هاتو: (جێتودان بە موسوڵمان، دەرچوونە له هەق و راستی و شەپکردنیش لەگەڵی له دژی کوفرە)^۲ عەبدوپەرەحمانی کۆپی زەیدی کۆپی ئەسەلم دەلێت: (الفسوق) لێرەدا سەرپێنی نازە له بۆ بته کەن. خودای مەزن ئەفەرموویت: ﴿أَوْ فَسَقًا أَهْلَ لِعَنْبَرٍ أَلَّهِ بِهِ﴾^۳ یان نازە لێ کە بەناوی غەیرەز خودا سەرپراو. زەحاک دەلێت: (الفسوق) واتە: ناوانتۆرە بە یەکتەر و تن. ئەوانەیی دەلێن: (الفسوق) لێرەدا هەموو گوناھیی دەرگرتە وە، وە ک خودای مەزن قەدەغەیی ناهەقی کردووە له مانگە حەرەمە کاندادا، هەرچەندە له گشت مانگەکانی سالدادا ستمکاری قەدەغە کراو، بەلام له مانگە حەرەمە کاندادا زیاتر جەختی لەسەر کردۆتە وە. هەر بۆیە ئەفەرموویت: ﴿مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمَةُ فَلَا تَقْلِبُوا فِيهِنَّ أُنْفُسَكُمْ﴾^۴ له چوارباندادا شەپ دەوہستی، ئەمە پەرەشتیکی چاکە، لەمانەدا ناهەقی له خۆتان مەکەن. یان له بارەیی حەرەمە وە فەرموویەتی: ﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَكْمِ يُظْلَمَ نُذُقَهُ مِنْ عَذَابِ الْبَئِثِ﴾^۵ هەر کە سیش لەوی له پێی لاداو دەس درێژی بکات، نازاریکی نۆر بە ژانی ئەدەین. له هەردوو سەحیحە کە شادا هاتو له فەرموودە کە ئی بوخازمە وە له ئەبوهورەیرە وە کە دەلێت: پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەرکەسێ جەجی ئەم ماله بکات واتە: کە عەبە) کردارو گفتاری نابەجێ نکات و له گوناھەکانی پاکبۆتە وە، وە ک ئەو پۆژەیی تازە له دایک بوویت)^۶.

۱. عەتاو موحامیدو تاوسو عیکرەمە و سەعیدی کۆپی جوبەیرو موحەممەدی کۆپی کەعبو حەسەن و قەتادە و ئیبراھیمی نەخەعی و زوھری و مکحول و ئیبنوئەبان و پەبیمی کۆپی ئەنەس و عەنای کۆپی یەسارو عەتای خۆراسانی و موقتیلی کۆپی حەیانیش هەر وایان وتو.

۲. ابن ابی حاتم غ: (۴۹۷/۲).

۳. فتح الباری (۱/۱۳۵).

۴. الانعام (۱۴۵).

۵. التوبة (۳۶).

۶. الحج (۲۵).

۷. فتح الباری (۴/۲۵)، مسلم (۲/۹۸۳).

قدهغه کردنی دهه قائله له کاتی چه جدا

﴿وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ قسه به زۆراندان و شهرو ههرا (بنه پای بی) له چه جدا نین. مه بهست به (الجدال) لیره دا دهه قالییه. ئیبنوجهریر پریوایه تی کردوه له عبداللهی کوی مهسعوده وه له ده قه دا ﴿وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ ده لیت: قه قه موشت و مر له گه ل هاوه له کت مه که هه تا توو په ی بکی^۱.

هاندان بو چاکه کردن و به ده ستهینانی تویشوو له کاتی چه جدا

﴿وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ حَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ﴾ هه کاریکی چاکیش بکن خودا ده یزانئ. کاتی که خودای گوره قه دهغه ی کردارو گفتاری ناشیرینی ئی کرد، دوا ی ئوه هانیان نه دات بو کاری چاک کردن و خودا خوشی ده زانی چی ده کهن، بهو زوانه پاداشتی به ته وایان نه داته وه له پۆژی قیامه تا. پاشان نه فه رمویت: ﴿وَتَسَرَّوْا فَاِنَّ خَيْرَ الْاَزَادِ النَّقْوَى﴾ تویشوی پنگه هه لگرن، چاکترین تویشوش بو ئیوه خو له گونا هه پارازتنه. بوخاری و نه بوداود پریوایه تیان کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه ده لیت: نه وسا خه لکی یه من چه جیان ده کرد تویشویان له گه ل خو یان نه ده بردو ده یان وت: ئیمه پشتمان به خوا به ستوه. خودای مه زن ئه م ئایه ته ی ناره خواره وه: ﴿وَتَسَرَّوْا فَاِنَّ خَيْرَ الْاَزَادِ النَّقْوَى﴾ تویشوی پنگه تان هه لگرن، چاکترین تویشوش بو ئیوه، خو له گونا هه پارازتنه^۲. ئیبنوجهریرو ئیبنومه رده وه بهی پریوایه تیان کردوه له ئیبنوعه مه ره وه، ده لیت: کاتی که ئیحرامیان به ست نه و تویشوه ی که پشیمان بوو فرییمان نه داو تویشوی تریان هه لده گرت. خودای مه زن ئه م ئایه ته ی ناره خواره وه: ﴿وَتَسَرَّوْا فَاِنَّ خَيْرَ الْاَزَادِ النَّقْوَى﴾ تویشوی پنگه هه لگرن. چاکترین تویشوو بو ئیوه خو له گونا هه پارازتنه. نه وه ی ئی قه دهغه کردون، فه رمانی پیدان که ئاردو سو هیق و چۆره ک (الکعک) له گه ل خو یان هه لگرن^۳.

تویشوی سه فه ری پۆژی دوا یی

﴿فَاِنَّ خَيْرَ الْاَزَادِ النَّقْوَى﴾ چاکترین تویشوو بو ئیوه، خو پارازتنه له گونا هه. کاتی که خودا فه رمانی پیدان که تویشوی پنگه هه لگرن بو دنیا، پشیمانیا یان ده کات بو تویشوو هه لگرتنی پۆژی قیامه ت، که بریتیه له خو پارازتن له گونا هو خو ئاماده کردن بو ئه و پۆژه. وه که له ئایه تیکی ترا نه فه رمویت:

^۱ الطبری (۱۴۱/۴).

^۲ فتح الباری (۴۴۹/۳)، ابوداود (۳۴۹/۲).

^۳ الطبری (۱۵۶/۴).

﴿وَرِيثًا وَيَلِاسَ الْفَقْوَى ذَلِكْ خَيْرٌ﴾^۱ پۆشاکى جوانیشمان بۆ ناردوون، چاکتر له ویش پۆشاکى خۆ پارازتنه. کاتى که باسى پۆشاک له بهر کردنى کردوه، پینمايشی کردوه بۆ پۆشاکى خۆپاريزى که بریتيه له گهردن که چى و گوپایه لى و له خوا ترسى، که نه مه نۆد چاکتره و پر سوود تره. پاشان خودای گهره نه فرمویت: ﴿وَأَتَقُونَ بِكَاؤْلِ الْأَلْبَبِ﴾ ده بى له من بترسن نهى کۆمه لى خاوهن ناوه زان. واته: له تۆله و سزام من بترسى، که سى سه رپيچى فرمانى من بکات و لى ده رچیت، نهى خاوهن ناوه زو هۆشمه نده کان.

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَنَكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الصَّكَّالِينَ﴾^(۱۸۸)

بازرگانی له کاتى چه جدا

بوخارى له ئیبنوعه بیاسه وه، پىوایه تى کردوه (عه کازو مه جهننه و نوله جان) چه ند بازارى کى سه رده مى نه فامى بوون. کاتى که نیسلام هات به تاوانیان ده زانى له کاتى چه جدا بازرگانی بکن، خودای مه زن نه مه نایه تى ناره خواره وه: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ نه گهر له کاتى چه جیشدا پۆزى له خوا داوا بکن، هیچ گوناھنکتان له سه ر نیه. واته: له کاتى دروشمه کانى چه جدا^۲. نه بودا و دوو که سانی تریش پىوایه تیان کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه، ده لیت: خویان ده پارازت له کرپن و فرۆشى و بازرگانی له کاتى دروشمه کانى چه جدا و ده بیان وت: پۆزى یادکردنى خودایه، خودا نه مه نایه تى ناره خواره وه: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ نه گهر له ماوهى چه جیشدا پۆزى له خوا داوا بکن، هیچ گوناھتان له سه ر نیه^۳. (ههروا مواهیدو سه عیدى کوپى جوبه یرو عیکر مه و په بیعى کوپى نه نه س و مه نسورى کوپى معتمرو قه تاده و ئیبراهیمى نه خه عى و که سانی تریش ته فسیریان کردوه). ئیبنوچه ریر پىوایه تى کردوه له نه بوئومه یه وه، ده لیت: بیستم له عه بدوللای کوپى عومه که پرسىارى لیکرا ده رباره ی پیاوی چه جى ده کردو بازرگانیشی له گه لا بوو، ئیبنوعومه نه مه نایه تى خوینده وه: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ

^۱ الاعراف (۲۶).

^۲ فتح الباری (۳۴/۸).

^۳ أبوداود (۳۵۰/۲).

تَبَتَّعُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ﴿۱﴾ نہ گھر لے کاتی کہ جدا پڑنی لے خوا داوا بکن ہیج گوناہتان لے سہر نیہ^۱۔ (نہم فرمودہ یہ موقوفہ، بہ لآم بہ ہیزو چاکہ، بہ مرفوعیش پیوایت کراوہ)۔ نیمامی نہ حمہد پیوایتی کردوہ لے نہ بوئومامہی تہ میمیوہ، وتم بہ ٹینوعومہر، نیمہ لے کاتی کہ جدا کریمان دہ کرد، نایا کہ جمان بق ہہیہ؟ دلئیت: نایا نئیوہ تہ واف بہ دہوری بہیتا ناکن وناچنہ عہرفہ و بہردہ کانی فری نادن و سہرتان ناتاشن؟ دلئیت وتمان: بہ لآ، ٹینوعومہر دلئیت: پیاوئیک ہاتہ خزمہتی پیغہ مہر (ﷺ) ہمان پرسیری لآ کرد کہ تو لے منت کرد، نہ ویش ولامی نہ دایوہ ہہتا جویرہ نیل (سہلامی خوی لآ بی) بہم نایہ تہوہ ہاتہ خواروہ: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ﴾ نہ گھر لے کہ جدا پڑنی لے خوا داوا بکن، ہیج گوناہتکتان لے سہر نیہ۔ پیغہ مہری خود (ﷺ) بانگی کردو فرمووی: (نئیوہ حاجین)^۲ ٹینوجہریر پیوایتی کردوہ لے نہ بوسالموہ مہولای عومہر دلئیت: وتم: نہی گہرہی موسولمانان نایا نئیوہ لے کہ جدا بازرگانی دہکن؟ دلئیت: نایا بڑیویان جگہ لے کاتی کہ ہہیہ^۳؟

وہستان لہ عہرفہ

﴿فَاِذَا اَفْضَسْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ نہ گھر لے عہرفات گہرانوہ لے پہنای (مشعر الحرام) یادی ناوی خودا بکن۔ ﴿عَرَفَاتٍ﴾ (ممنوع من الصرف) نیہ، ہرچہ نہ (عہلہم یکی موئہ نسہ)، چونکہ لے بنہرہ تدا کویہ، وک (مسلمات و مؤمنات) بہ شوئنیکی دیاری کراو ناوی براوہ و سہیری بنہرہ تہ کہی نہ کراوہ بہ (ممنوع من الصرف)، نہمہ پراویچوونی ٹینوجہریرہ^۴ عہرفہ: شوئنی وہستانہ لے کاتی کہ جدا، لے گرینگترین پایہ کان کہ جہ۔ ہر بڑیہ نیمامی نہ حمہدو نہ ہلی سونہ نہ کان بہ سہ نہ دی سہحیح پیوایتیان کردوہ لے عہد پورہ حمانی کوپی یہ عموری دلیلیوہ دلئیت: بیستم لے پیغہ مہری خود (ﷺ) نہیفہ رموو: (کہج عہرفاتہ سئ جار فرمووی) ہر کہ سئ گہیشٹہ عہرفہ بہرلہوہی خور دہر کہوئ، فریا کہوتوہ، پڑژہ کانی مینا سئ پڑژہ ہر کہ سئ دوو پڑژی پیش بخت (شہیتان رجم بکات) گوناہی ناگات۔ ہر کہ سیش دوا بکہوئ (سئ

^۱ الطبری (۱۶۵/۴)۔

^۲ احمد (۱۵۵/۱)، حاکم زہہبی بہ سہحیحیان داناوہ۔

^۳ الطبری (۱۶۸/۴)۔

^۴ الطبری (۱۷۱/۴)۔

پوڑ پر جم بکات) گوناہی لہسہرنیہ^۱۔ کاتی وہستانی عہرفہ لہ لادانی خور لہ ناوہندی ناسمان
 دہست پیدہ کا ہتا بہرہ بیانی پوڑی جہڑی قوریان کہ پوڑی قوریانیہ، چونکہ پیغہ مبری خودا (ﷺ)
 لہ حہجی مائتاوایدا وہستا، دواہی ٹوہ نوڑی نیوہ پوڑی کرد، خور ناوا بوو۔ پاشان فہرموی:
 (دروشمہ کانتان لہ منوہ وہرگرن)^۲، لہم فہرموودہ شدا ہاتوہ: (ہہرکسہ پیئشی ٹوہی خور
 ہہ لیت گہیشٹہ عہرفہ، ٹوہ فریا کہ وتوہ)، واتہ: حہجہ کھی دروستہ، لہ عوروی کوی
 موزہ رسی (مُضْر) کوی حارسہی کوی لامی تانیوہ (لام الطائی) دہ لیت: ہاتہ خزمت پیغہ مبری
 خودا (ﷺ) لہ موزدہ لیغہ کاتی کہ چوو بق نوڑی، وتم: ٹہی پیغہ مبری خودا (ﷺ) من لہ کئی
 تہ بیئوہ ہاتووم ولاغہ کم شہکت کردوہ و خوشم ماندوہ کردوہ۔ سویند بہ خوا ہیچ کئی کم
 بہ جینہ ہیشتوہ لہسری پانہ وہستایم، نایا من حہجہ بق ہہیہ؟ پیغہ مبری خودا (ﷺ) فہرموی:
 (ہہرکسہ نامادہی ٹہم نوڑہ مان بووی و لہ گہ لمان وہستای بی ہتا دہردہ چین، پیئش ٹوہ لہ عہرفہ
 وہستا بی بہ شوہ یان بہ پوڑ، حہجہ کھی تہواو کردوہ و چلکی گوناہی لہ خوی لابردوہ)۔ نیمامی
 ٹہحمہ دو خاوہن سونہ نہ کانیش پیوایہ تیان کردوہ و تیرمیزی بہ سہحیحی داناوہ^۳ و تراوہ: بؤیہ بہ
 عہرفہ ناو تراوہ، عہدوہ زاق پیوایہ تی کردوہ دہ لیت: نیینو جوہرہ بیج ہہوالی پیداوہ نیینولموسویب
 دہ لیت: عہلی کوی ٹہ بوتالیب دہ لیت: خودای مہزن جوہرہ نیلی نارد بق لای ٹیراہیم (سہلامی خوی لی
 بی) حہجی پیکرد ہتا کاتی گہیشٹہ عہرفہ، دہ لیت: (عرفت) زانیومہ۔ جاریک پیئش ٹوہ ہاتبوہ ٹوہ
 شوینہ۔ لہ بہر ٹوہ ناو ترا بہ عہرفہ،^۴ نیینو مویارہک دہ لیت: لہ عہدولمہ لیکی کوی
 ٹہبوسولہ یمانوہ لہ عہتاوہ، دہ لیت: بؤیہ ناو ترا بہ عہرفہ، چونکہ جوہرہ نیل دروشمہ کانی حہجی
 پیشانی ٹیراہیم ٹہداو ٹوہیش دہیوت: زانیومہ، زانیومہ (عرفت، عرفت)، ٹیتر ناو ترا بہ عہرفات^۵ ہر
 بہ و جوہرہ پیوایہ کراوہ لہ نیینو عہ بیاسہوہ^۶۔ لہ ٹیینو عومہ رو ٹہبومیجلزیشہوہ پیوایہ ت کراوہ^۷۔

^۱ احمد (۳۱۰/۴)، أبوداؤد (۴۸۵/۲)، تحفة الاحوذی (۶۳۳/۳)، النسائی (۲۵۶/۵)، ابن ماجہ (۱۰۰۳/۲)، فہرموودہ یہ کی
 باشہ (جید)۔

^۲ مسلم (۹۴۳/۲)۔

^۳ احمد (۲۶۹/۴)، أبوداؤد (۴۸۶/۲)، تحفة الاحوذی (۶۳۵/۳)، النسائی (۲۶۴/۵)، ابن ماجہ (۱۰۰۴/۲)، فہرموودہ یہ کی
 سہحیحہ۔

^۴ عبدالرزاق (۹۶/۵)۔

^۵ الطبری (۱۷۴/۴)۔

^۶ الطبری (۱۷۳/۴)۔

^۷ ابن ابی حاتم غ: (۵۱۹/۲)۔

والله أعلم). عهرفان به (المشعر الحرام و المشعر الاقضى) و إلال (له سر وه زنی هیلال) به و کتیه و تراوه که له ناوه پاستیدا بووه: (کتیوی په حمهت).

کاتی گه پانه وه له عهرفات و موزده لیفه

نیبونونه بی حاتم ریوایه تی کردوه له نیب نو عه بیاسه وه، ده لیت: خه لکی له کاتی نه فامیدا له عهرفه ده وهستان هتا نه کاتهی خور ده که و ته سر کتیه کان وه ک میزهره (العمائم) له سره سری پیواو. نینجا ده ستیان به پوشتن ده کرد، پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه پوشتنه ی دوا خست له عهرفه وه هتا خور ناوا بوون^۱ نیب نو مه رده وه بیی نه مه ی بؤ زیاد کردوه: پاشان له موزده لیفه وه ستاو له به ره بیاندا نوژی به یانی کرد، هتا کاتی هه موو شتی پوناکی تیکه و تو له کاتی دوا پیدا که و ته پی، (نه م فرمووده سه نه ده که ی حه سه نه). وه له فرمووده دریزه که ی جابیری کوپی عه بدوللاوه که له سه حیعی موسلیما هاتوه که تییدا و تویه تی: هر له عهرفه پاوه ستا بوو هتا خور ناوا بوو زهرده ی نه ما پوشت. نوسامه ی خسته پاشکزی خزی. پیغه مبهر (ﷺ) جله وی قه سوا ی توند کرد بوو هتا سری نه پیدا له به رده می کزپانه که ی، به رده وام به دهستی راستی ناماژه ی ده کردو نه یغه رموو: (خه لکینه له سه رخوی له سه رخوی) هر که ده گه یشته ته پو لکه یه کی لم، جله وی بؤ شل ده کرد^۲، تا به ناسانی سر بگه ویت، هتا گه یشته (موزده لیفه) نه وسا نوژی شیوان و خه و تنانی به بانگیک و دوو قامه ت، کرد ویردی ته سبیحاتی له نیواندا نه خویند، پاشان پیغه مبهر (ﷺ) پاکشا هتا به ره به یان، نینجا که زانی به یانیه، به بانگو قامه تیک نوژی به یانی کرد، دیسانه وه سواری قه سواو بؤوه، هتا گه یشته (المشعر الحرام)، له وی پوی کرده قیبله و له خودا پاراپیه وه (الله اکبر، لا إله إلا الله وحده) ی فرموو، هر وه ستا، هتا به ته وای دنیا پووناک بؤوه. پیش نه وه ی خور هه لبی و وشتره که ی لیخوری^۳ له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه، له نوسامه ی کوپی زه دیده وه که پرسیری لیکرا پیغه مبهری خودا (ﷺ) چون ده پوی کاتی عهرفه ی به جیه یشت؟ ده لیت: مام ناوه ندی ده پوشت، نه گه ر بواریکی به دی بگردایه خیراتر ده بوو.^۴

^۱ ابن ابي حاتم غ: (۵۱۷/۲).

^۲ الكلمات بالحاء المهملة و هو التل اللطيف من الرمل الضخم، و في النهاية/ قيل: الحبال في الرمل كالجبال في غير الرمل.

^۳ مسلم (۸۸۶/۲).

^۴ (العنق) به مام ناوه ندی پوشتن (النعی) خیراتر له وه. فتح الباری (۶۰۵/۲)، مسلم (۹۳۶/۲).

عہد پر ہذاق پر یوایتی کردہ لہ سالموہ کہ: ئینوعومر دہلّیت: موزدہ لیفہ ہمووی مہ شعری حرامہ^۱ ہشیم لہ حہ جاجوہ دہلّیت، لہ نافیعہ وہ لہ ئینوعومرہ وہ کہ پرساری لیکرالہ بارہی ئەم دہقوہ دا ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْرِعِ الْحَرَامِ﴾ لہ پہنای (مشعر الحرام) یادى ناوی خودا بکن. دہلّیت: وتویہ تی: ئەو کئوہ و ئەوہی بہ دەوریایە تی.^۲ پر یوایت کراوہ لہ ئینوعوہ بباس و سەعیدی کورپی جو بہ یرو عیکرمە و مواھیدو سوودی و پەبیعی کورپی ئەنەسو و حەسەن و قەتادەوہ کہ وتویانە ئەوہ یە کہ لہ نیوان دوو کئوہ کہ دایە^۳، ئیمامی ئەحمەد پر یوایتی کردوہ لہ جو بہ یری کورپی موتیمەوہ لہ پیئفە مەبرەوہ (ﷺ) فەرموویە تی: (ہموو عەرەفات شوئینی وەستانە جگە لہ عورونە وە ھموو موزدە لیفە شوئینی وەستانە جگە لہ (موحەسیر)، ھموو رینگاکانی مەککە شوئینی قوربانیہ، ھموو پۆژەکانی تەشریق ناژەل سەر پیرینە)^۴. پاشان خودای مەزن ئەفەر مویت: ﴿وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَدَانَاكُمْ﴾ یادى خوداش بکن کہ پیرنومنی کردن. ناگادار کردنەوہ یە لہ سەر ئەو بە ھرانەى کہ پئى داون لہ پیرنیشاندان و بۆ دروشمەکانی حەج و ئەوہی ئیبراھیمی خەلیلی لہ سەر بووہ (سەلامی خوی لى بئى)، ھەر بۆیە خودای گەرە ئەفەر مویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾ ئیوہ لہ پیش ئەوہ دا لہ گومراییان بوون. واتە: پیش ھاتنی قورئان و پیش ھاتنی پیئفە مەبر، (ھموو لہ یە کہ وە نزیکتر و بە ستران بە یە کہ وە و پاستن).

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَأَسْتَفِرُّوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

فەرماندان بە پابەند بوون بە وەستان لہ عەرەفەدا و گەرانیوہ ئیئەوہ (بۆ ئەو کەسانەى لہ کاتى نەفامیدا تیئیدا ئەو وەستا بوون)

پاشان لێرەدا چوونی ھەوآل ئەسەر ھەوآل بە دواى یە کدا، وە ک ئەوہى خودای مەزن فەرمانى داوہ بەو کەسانەى لہ عەرەفات وەستان بەرەو موزدە لیفە بە رینگەون بۆ یادى خودا کردن لہ مەشعەرى حەرامدا ئەفەر مویت: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ پاشان بگەرینەوہ لہ و شوئینی خەلکی لیتی دەگەرینەوہ. ھەر وەھا فەرمان دەکات لہ وەستانى لہ گەل ئەو خەلکەدا بئى لہ عەرەفاتدا،

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۵۳۱/۲).

^۲ الطبری (۱۷۶/۴).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۵۲۱/۲).

^۴ أحمد (۸۲/۴)، سەنەدەکانى موفقە تیە.

وهك چؤن ئه و خه لكه وستاون، كه هر قوره يشيه كانى تيدا نيه. چونكه ئه وان بؤ ئه وه دهرنه چوون له حهره موه له لايه كى حهره مدا بوستن له كه مترین شوينا. به لكو ده لئين: ئيمه خه لكى خوداين له شاره كه يداو دانيشتوى ماله كه ي ئه وين. بوخارى له عايشه وه پيوايه تى كردوه قوره يشيه كانو ئه وانه ي هاوپاي ئه وان بوون له موزده ليفه پاده وه ستان، پتيان ده وترا (الحمس)، له هه مان كاتدا عهره به كانى تر له عهره فاتدا ده وه ستان، كاتى كه ئيسلام هات خودا فه رمانى دا به پيغه مبه ره كه ي (ﷺ) كه بچيته عهره فاتو له وي پاره وستن و ئينجا له ويوه بگه ريته وه، بويه خوداى مه زن ئه فه رمويت: ﴿مَنْ حَيْثُ أَكْأَصَ النَّاسُ﴾ له و شوينه ي خه لكى لتي ده گه ريته وه.¹ ئيبنوعه بيباسو مواهيدو عه تايش هر واين وتوه،² ئيبنوجه ريريش ئه و رايه ي هه ليزاردوه ده لتي كزپاي زانا يانى له سه ره. قه تاده و سوودى و كه سانى تريش هر وا ده لئين،³ ئيمامى نه حمه د پيوايه تى كردوه له جو به يري كوپى مو تعيمه وه وشترى كم لي ون بوو له عهره فه دا، پؤ شتم ده گه رام به دايدا، له و كاتدا پيغه مبه ره (ﷺ) وه ستا بوو. وم: ئه مه له (حمس) ه چى ده كات لي ره.⁴ له هه ردوو سه حيه كه دا هاتوه،⁵ پاشان بوخارى پيوايه تى كردوه له ئيبنوعه بيباسه وه، هه لده گري مه به ست له گه رانه وه لي ره دا گه رانه وه بي له موزده ليفه وه بؤ مينا بؤ فه ري داني به رده كان والله اعلم.⁶

فه رماندان به پارانه وه وه ئندى له دو عاي پارانه وه

﴿وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ له خودا بپا ريته وه بتان به خشن، خودا له تاوان ده بو ري و دلوا فانه. زك د جار خوداى مه زن فه رمان ده كات به ياد كردنى، داوى ته واو بوونى عيباده ته كان، وه كه له سه حيه ي موسليما هاتوه كه پيغه مبه ري خودا (ﷺ) كاتى له نويژ ده بو وه سن جار داواى لي بوور دنى له خودا ده كرد،⁷ له هه ردوو سه حيه كه دا هاتوه (كه پيغه مبه ري خودا) سى وسن جار (سبحان الله والحمد لله والله أكبر) ده كرد،⁸ له پزي پؤ ئى عهره فه دا له به شيكا هينا ومانه و كو مان كرد ته وه. ئيبنومه رده وه يه ي ئه و فه رموده يه ي هينا وه كه بوخارى پيوايه تى كردوه

¹ فتح الباري (۳۵/۸).
² الطبري (۱۸۶/۴).
³ الطبري (۱۸۷/۴).
⁴ أحمد (۸۰/۴)، سه حيه.
⁵ فتح الباري (۶۰۲/۳)، مسلم (۸۹۴/۲).
⁶ فتح الباري (۳۵/۸).
⁷ مسلم (۴۱۴/۱).
⁸ فتح الباري (۳۸۷/۲)، مسلم (۴۱۷/۱).

له شه‌دای کورپی نه‌وسه‌وه، ده‌لئیت: پیغه‌مبیری خودا(ﷺ) فهرموویه‌تی: (مه‌زنترین داوای لیخ‌وشبون نه‌وه‌یه که به‌نده‌ی(موسولمان) بلن) نه‌ی خودایه تو په‌روه‌دگاری منی، هیچ په‌رستراویک نه‌یه جگه له تو، منت دروست کرده، من به‌نده‌ی تو م له‌سر په‌یمان و به‌لئینی تو م تا بتوانم، په‌نا به تو ده‌گرم له و خراپانه‌ی کرده‌م، داندنه‌تیم به به‌هرو و چاکه‌کانتدابه‌سهرمه‌وه، دانیس ده‌نیم به تاواندا، ده‌سا لیم بیوره، چونکه بیگومان هیچ کهس له تاوان نابوری جگه له‌خوت، هر که‌سن نه‌م دوغایه له شه‌ودابلی، به‌وای به‌وی پی بی و له شه‌ودا برئی نه‌و که‌سه چووته به‌هشت، هر که‌سن له پوژده‌کیدا بیلی و برئی چووته به‌هشت) ^۱ له هر دوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوه له عه‌بدوللای کورپی عه‌مره‌وه که نه‌بو به‌کر ده‌لئیت: نه‌ی پیغه‌مبیری خودا(ﷺ) فی‌ری دوغایه‌کم بکه له نوژده‌که‌مدا بیگم، فهرمووی: (بلن نه‌ی خودایه ناهه‌قیم له خوم کرده، ناهه‌قیه‌کی تو، هیچ کهس له گونا ناپوری جگه له تو، لیم خوشبه، به لیخ‌وش بوونیک له‌لاین خوته‌وه، به‌زه‌یت پیدما بیتته‌وه، بیگومان هر تو لیبورد و دل‌وفانی) ^۲ فهرمووده ده‌ریاره‌ی لیبوردن تو ده.

﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُ مَنَسِكَكُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ لِكُرْهٍ أَبَاءَكُمْ ﴿۲۰۰﴾ وَأَشْكُرُوا فِيمَنَ الْنَّكَاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقَنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۲۰۱﴾ وَأُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۲۰۲﴾﴾

فهرماندان به‌زور زیکرو یادی خودا کردن و داوای چاکه‌ی دنیا و پوژی داوای ته‌واو کردنی دروشمه‌کان

﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُ مَنَسِكَكُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ لِكُرْهٍ أَبَاءَكُمْ﴾ هر کاتئ نیهو پتوشوینی پیداو‌یستیان به‌جئ هئتا، وه‌ک یادی بابو باپیری خوتان ده‌کن(هر ناواو له‌وه زیاتریش) یادی خودا بکن. خودای گه‌وره فرمان ده‌کات به تو یاد کردنی داوای ته‌واو کردنی دروشمه‌کانی حج و لیبونه‌وه لئی. سه‌عیدی کورپی جوبه‌یر له ئیبنوعه‌ببیا‌سه‌وه‌ده‌لئیت: خه‌لکی له کاتئ نه‌فامیدا پاده‌وه‌ستان له دروشمه‌کاندا، پی‌اوی وایان هه‌بوو ده‌یوت: نه‌وسا باوکم میران په‌روه‌ر بوو، ناماده‌ی شه‌ره‌کان ده‌بوو، خویندانی ده‌گرته نه‌ستوی خوی، هیچ شتیکیان له دوا به‌جئ نه‌ده‌ما جگه له یادی بابو باپیرانیان (واته: ناویانگی هه‌مووان ناویانگی باپیرانه)، خودای مه‌زن نه‌م نایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه بق

^۱ فتح الباری(۱۱/۱۰۰).

^۲ فتح الباری(۱۳/۴۸۴)، مسلم(۴/۲۰۷۸).

موحه مد(ﷺ): ﴿فَإِذَا قُضِيَتْهُ مَنَسِكَكُم مَّا ذَكَّرُوا اللَّهَ كَذَرِكُمْ ءَابَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾^۱ وهك يادی بابو بابیری خوتان دهکن(هر ناواو لهوه زیاتریش) یادی خودا بکن. مه بهست پتی هه لئانه بۆ زیاتر یادی خودا کردن، هر بویه ﴿أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ مه نسوب کراوه له سر ته میز ﴿أَوْ﴾ لیتره دا بۆ به جن هینانی هاوشیوه ییه له چاکه کردنداو به زیادیشه وه، وهک خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾^۲ له چه شنی به رد بگره ره قتریش بوو له به رد. نه فه رمویت: ﴿يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾^۳ له خه لکی ده ترسان وهک ترسان له خودا بگره زیاتریش ده ترسان. وه نه فه رمویت: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ زَبَدُونَ﴾^۴ ناردمانه ناو سه د هه زار یان زیاتر. وه نه فه رمویت: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾^۵ به نه اندازه ی مالی دوو که وان یان نزیکتر. لیتره دا هیچ گومانیک نیه به لکو راستی هاتنه جیتی نهو شته ده گه به نیت و زیاتریش له وه. پاشان خودای مه زن پینمایی عه بده کانی دهکات بۆ لئیا پانه وهی دوا ی زور یاد کردنی بۆ نه وهی دواواکانیان لآ قبول بکا، زهمی نهو که سانهش دهکات که هر داوای شتی دنیایی دهکن و دوا پۆژی خو یان له بیر کردوه و پشتگوئیان خستوه. نه فه رمویت: ﴿فَمِنَ النَّكَاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا ءَايْنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَنَا فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ﴾^۱ هی وا هه یه له ده لئی په روه ردگارمان، له دنیا دا بماندره ئی، نه وانه له پۆژی قیامه تا به شیان نیه. نه م زهم کردنه نهو که سانهش ده گریته وه که چاو له وانه دهکن، خاوه ن باوه پان ده بی له وانه دوور که ونه وه وهک نه وانه نه بن. سه عیدی کوی جو به بیر له ئیبنوعه بیاسه وه ده لئیت: کومه لئی له عه ره به کان ده هاتن بۆ وهستان له دروشمه کاندوا ده یانوت: نهی خودایه نه م سائه سالی باران بارین و داهاتو له دایک بوونی چاک بی، باسی هیچ شتیکی پۆژی قیامه تیان نه ده کرد، خودای گوره ده باره ی نه وانه نه مه ی نارده خواره وه: ﴿فَمِنَ النَّكَاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا ءَايْنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَنَا فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ﴾^۱ هی وا هه یه له خه لکی ده لئی نهی په روه ردگارمان له دنیا دا چاکه مان له گه لا بکه، نه وانه له پۆژی دوا ییدا به شیان نیه. به لام دوا ی نه وان خه لکی تر دین له خاوه ن باوه پان ده لئین:

^۱ ابن ابي حاتم غ: (۵۳۰/۲).
^۲ البقرة (۷۴).
^۳ النساء (۷۷).
^۴ الصافات (۱۴۷).
^۵ النجم (۹).

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ هی وایش ههیه دهلئ: نهی
 پهروهردگارمان هم له م دنیاو هم له و دنیاش تووشی خیرو خویشیمان که و له نازاری ناگریش
 بمانپاریزه، خودای مهن نه مهیشی نارده خواره وه که نه فهرمویت: ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا^۱﴾
 وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿ جا نهوان به پنی کرده وه میان پاداشتیان دهی، خودا به په له به کاروباریان پاده گا.
 هر بویه خودا ستایشی نه و که سانه دهکات که داوی خیرو خوشی دنیاو قیامت ده که ن و
 نه فهرمویت: ﴿ وَمَنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ
 النَّارِ ﴾ هی و ههیه له خه لکی دهلئ: نهی پهروهردگارمان هم له م دنیاو هم له و دنیاش تووشی
 خیرو خویشیمان بکه و له نازاری ناگریش بمانپاریزه. نه و لاله یه گشت خیری دنیای تیا کزبوه ته وه،
 هه مو خراپه کانی دورخستوته وه، چونکه چاکه ی دنیا هه مو شتی ده گریته وه له ته ندروستی و خانوی
 باش و زنی چاک و پوژی فراوان و زانستی به سوود و ناکاری چاک و پیوستی سواری و ستایشی جوان و
 گلی شتی تریش که زانایانی ته فسیر باسیان لیکروده، هه مو له پزی چاکه ی دنیا هه ژمار ده کریت.
 به لام خیرو بیری پوژی دواپی، به رزترینان چونه ناو به هشت و نه وه ی په یوه ندی پیوه ههیه وه ک
 دنیایی له کاره ساته گوره که ی پوژی قیامت له گوړه پانی مه حشه رداو ناسان کردنی لیپرسینه وه و
 گلی شتی تر له و شتانه ی بؤ به بنده کان چاکن. له باره ی بزگار بوون له ناگریش، به وه دهی که
 هؤکاره کانی بؤ پیکخریت له دنیاو له دورکه و تنه وه له گوناو قه ده غه کراوه کان و ازهیتان له شته
 گومانای و حه رانه کان. قاسمی کوپی عه بدوره حمان ده لئیت: هه رکه سی دلکی ستایشکه رو زمانیکی به
 یادی خواو جهسته یه کی خؤراگری پی به خشرا، نه وه نه و که سه له دنیاو له پوژی دوایدا خیرو بیری
 پی به خشراوه وله نازاری ناگریش پاریزاوه.^۱ هر بویه له فهرموده بشدا موسلمان هانداوه بؤ نه م
 دوعایه. بوخاری پیوایه تی کرده له نه نه سی کوپی مالیکه وه: پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه یفه رمو:
 (نهی خودایه، پهروهردگارمان، هم له م دنیاو هم له و دنیاش تووشی خیرو خویشیمان بکه و له نازاری
 ناگریش بمانپاریزه)^۲ نیامی نه حمده پیوایه تی کرده له نه نه سه وه: که پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 سهردانی پیوایکی له موسولمانان کرد وه (زه رنه قوته ی) لیها تبوو، پیغه مبهری خودا (ﷺ) پیی
 فهرمووی: (نایا تو پارایته وه به شتی، یان داوات له خودا کرده؟) ده لئیت: به لئ، من وتومه: نهی
 خودایه نه وه ی که تو له م لی ده سینتی له سه ری، له پوژی دوایدا، له دنیاو لیم بسینه. پیغه مبهری

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۵۴۲/۲).
^۲ فتح الباری (۳۵/۸).

خودا (ﷺ) فرموی: ((سبحان الله) بهرگه ی ناگری، یان له توانای تودا نیه، با بتوتایه: ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (ئهی پهروه دگارم هم له دنیاو هم له بژدی دوایدا تووشی خیرو خوشیمان بکه و له نازاری ناگریش بمانپاریزه. پاشان ده لیت: بهم دوعایه له خودا پاپایه وه، خودا شیفایدا^۱ (موسلمش به تهنیا خوی هیناویه تی)^۲، حاکیم ریوایه تی کردوه له موسته دره که که پدا له سه عیدی کوپی جوبه پیره وه، ده لیت: پیاوی هات بق لای ئیبنوعه بباس و ده لیت: من له کومه لیکا خوم کرده کریکار تا بمرگنه خویان، هندی له کریکاریه که م پیدان هتا ریگریم لی نه که ن له گه لیان بپوم بق حج، نیا نه وه پاداشتی هه یه؟ ئیبنوعه بباس ده لیت: تو له و که سانه ی که خودای مهن نه فرمویت: ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾^۳ نه وان به پیی کرده یان به شیان ده بی، خودا لیپرسینه وه به په له ده کا^۴.

﴿وَأذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾^(۳۳)

یادی خودا له پوزه کانی ته شریقدا که پوزی خواردن و خوارنده وهن

﴿وَأذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ له پوزانی دیاریکراودا یادی خودا و له بیر نه چن. ئیبنوعه بباس ده لیت: (الایام المعدودات) پوزانی ته شریقه. (ایام المعدودات) ده پوزه که ی (نو) الحهجه یه^۵ عیکرمه ده لیت: ﴿وَأذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ له پوزانی دیاریکراو یادی خودات له بیر نه چن. واته (الله اکبر الله اکبر) بکه له پوزه کانی ته شریقدا دوا ی نوپزه فرهزه کان^۶، ئیمامی ئحمد ریوایه تی کردوه له عوقبه ی کوپی عامیره وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (پوزی عه ره فه و پوزی قوربانی و پوزانی ته شریق جه ژمنانه ئهی کومه لی موسولمانان، نه وانه پوزانی خواردن و خوارنده وهن)^۷ دیسان ئیمامی ئحمد ریوایه تی کردوه، له نوشه بیبه ی هوزه لیه وه:

^۱ أحمد (۱۰۷/۲)، سه حیه.
^۲ مسلم (۲۰۶۸/۴).
^۳ الحاكم (۲۷۷/۲).
^۴ پاشان حاکیم ده لیت: فرموده ده ی کی سه حیه له سه ره جی بوخاری و موسلم به لام نه وان نه یان هیناوه.
^۵ القرطبي (۲/۲).
^۶ ابن ابی حاتم غ: (۵۴۵/۲).
^۷ أحمد (۱۵۲/۴)، سه حیه.

اَكْبَرُ) كردن و یادی خودا له کاتی په جمی شهیتاندا له هه موو پوژده کانی ته شریفدا، له و فهرمووده په شدا که نه بوداودو که سانی تریش پړویه تیان کردوه: (ببگومان ته وافی به بیت و پاکردنی نیوان سه فاول مهروه و فریدانی بهره دکان (په جمی شهیتان) بۆ به جیته پنانی یادی خودای مه زنه^۱ کاتی که خودای مه زن باسی نه فری په که مو دووه می کرد^۲ که بلاوه کردنی خه لکه له دروشمه کانی حه جدا بۆ هه ریم و ناوچه کان دوی کزبوونه و هیان له دروشمه کان و شوینی وه ستانه کاندا نه فهرمویت: ﴿لَمِنَ اتَّقَىٰ وَأَتَّقُوا اللَّهَ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ له خودا بترسنو خو پاریز بن، بیشزانن که هه مووتان له لای خودا کزده کرینه وه. له نایه تیکی تریشدا نه فهرمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾^۳ هه ر نویشه که نیوه ی له م زه مینه دروس کردوه و هه ر لای نه و کزده کرینه وه.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهَ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ أَنَّكَ الْخِصَامُ ۖ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَهُنَالِكَ الْغَرَّتْ وَالنَّسْلُ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ۖ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْإِمْهَادُ ۖ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾^۴

باسی ژبانی دووړوه کان

سویدی ده لیت: نه م نایه تانه له سر نه خنه سی کوپی شوره یقی سه قه فی هاته خواره وه هاته خواره وه که هات بۆ لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نیسلامه تی خوی راگه یاند، به لام له دلدا بی باوه ر بوو.^۱ له ئیبونوعه بباسوه ده لیت: نه م نایه تانه له سر ده سته یه که له دووړه کان هاتونه ته خواره وه که قسه یان ده و باره ی خوبه ییب و هاوه له کانی ده کرد که له (په جبع) کوژان، به خراپ و ناته و او باسیان ده کردن. خودای مه زن نه م نایه تانه ی ناره خواره وه زه می دووړه کان ده کاو ستایشی خوبه ییب و

^۱ ابو داود (۲/۴۴۷)، فهرمووده په کی به هیزنی یه، نه مه له ج نامه ی (شیشی بیژوی) وهرگیزانی عه بدوللای ملا محمود وهرگیزاوه.

^۲ له حه جدا دوو نفر هه یه: نه فری په که م: به ده رچوونی حاجی ده گورتیت له مینا دوی نیوه پوی دووه م پوژنی دوی جه ژن.

نه فری دووه م: به ده رچوونی هه موو حاجیان و به پی بوونیان ده گورتیت. دوا نیوه پوی پوژنی سته می دوی جه ژن دوی په می نه و پوژوه په می پوژده کانی تریش نه که ر نه ی کرد بوون.

^۳ المؤمنون (۷۹).

^۴ الطبری (۴/۲۲۹).

هاوله کانی دهکاو نهفه زمویت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ هی واش له ناو مردم ههیه بۆ پزای خودا گیان ده به خشن. وتراوه: نهوه هه موو دوپوه کان به گشتی دهگریته وه و هه موو خاوهن باوه پانیش به گشتی هر دهگریته وه^۱ نه مه قسه ی قه تاده و مواهیدو په بیعی کوپی نه ته سو که سانی تریشه و قسه یه کی راسته. ئیبنو جهریر پیوایه تی کردوه له قوره زیه وه له نه دفه وه که به کالیه له و که سانه بوو که کتیبی ده خوینده وه، ده لئیت: من په وشتی هه ندی خه لکی ناو نه م نوممه ته ده بینم له و کتیبی خودا ناردویه تیه خواره وه: دهسته یه کن به هژی ئاینه وه فیل ده کن بۆ دنیا یان، زمانیان له هه نگوین شیرنتره، دلایان له ده رمانی تال تالتره. بهرگی مه پ له بهرده کن بۆ خه لکی دلایان دلی گورگه. خودای مه زن نه فه رمویت: نه وانه دژی من ده وه ستن و له خو بیای ده بن، سویندم خوارده به خو م، که تووشی به لایه کی وایان ده کم که دانشمه ند تیدا سهرگه رانه، قوره زی ده لئیت: له قورئان ورد بومه ته وه. دیم نه وانه هر دوپوهه کانن: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ لَمْ يَخْلُصْ لَهُمْ خَلْعًا﴾ هی وا هه یه قسه و گفتی سه بارت به ژبانی دنیا بۆ تر سه یرو سه رسوپهینه ره و له سه ر نه وه ی له دلایه خودا به شایه ت دینیته وه. نه مه ی قوره زی ده لئیت هه سه ن و سه حیحه. به لام نه مه ی که خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ لَمْ يَخْلُصْ لَهُمْ خَلْعًا﴾ هی واته: موسولمانه تی خو ی بۆ خه لکی ده رده بپی، که چی له دلدا به رانه بر به خودا ده وه ستن و به خوانه ناسی و دوپوه یی دزایه تی فه رمانه کانی خودا ده کا. وه ک خودای گوره له م ئایه ته دا نه فه رمویت: ﴿يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ﴾ شت له خه لک ده شارنه وه، خو ناتوانن هچ له خودا به شارنه وه. ئیبنو ئیسحاق نه م مانایه له ئیبنوعه بباس وه پیوایه تراوه: واته کاتی که ئیسلامه تی خو ی ناشکرا ده کات بۆ خه لکی سویندیش ده خوات و خودا ده کاته شایه ت که نه وه ی له دلایه له گه ل زمانی وه که یه که، نه م مانایه راست و دروسته و قسه ی عبده و په حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سه له م^۲ ئیبنو جهریریش هر نه م پایه ی هه لجزاردوه و ده لئیت ئیبنوعه بباس و مواهیدیش هر وایان وتوه (والله

^۱ الطبری (۲۲۰/۴).

^۲ الطبری (۲۳۲/۴).

^۳ النساء (۱۰۸).

^۴ الطبری (۲۳۰/۴).

^۵ الطبری (۲۳۲/۴).

اعلم). کہ جی ہر ٹو لہ دوڑمنایہ تی کردندا زور سر سہختہ. (الآلد) لہ زماندا واتہ چہوت. ﴿وَتَذِیْرٌ
 بِہٖ قَوْمًا لَّدَا﴾ گہلی دوڑمنی سہرسخت بترسینی. دووہویش ہر وایہ لہ کاتی دوڑمنایہ تیدا درؤ
 دہکاو لہ ہق لائہداو بہ پیکو راستی لہ گہلی ناپواتو بوختان ہلہس و لہ پئی لادہرہ وک لہ
 فرمودہی سہحیحا ہاترہ لہ پیغہمبہری خوداوه (ﷺ) کہ فرموویہ تی: (نیشانہی دووہوو سئ شتہ:
 کاتی قسمی کرد درؤ دہکا. کاتی بہ لئینی دا ناپاکی دہکا. کاتی دہمہقالہ شی کرد خراپ دہدوی) ۲
 بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ عانیشہوہ کہ پیغہمبہر (ﷺ) فرموویہ تی: (بق لیبوتترین پیوانئی لہ لی
 خودا ٹو کہسانن لہ دوڑمنایہ تی کردنا زور سرسہختن) ۳، پاشان خودای مہزن ٹہ فرموویت: ﴿وَإِذَا
 تَوَلَّى سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَنُهَلَكَ الْحَرَّتَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسَآدَ﴾ ہر کہ لہ تو دوور
 کہوتہوہ، مل لہ بددہپہی دہنیت و لہ زہویدا خراپہ دہکاو کینگو و پہچہ لہ لہ ناو دہبا، خودا ہرگیز
 لہ بددہپان خوشی نایہ. واتہ: ٹو کہسانہی قسمہ چہوت و کردار خراپن. ٹوہ کردارو گفتاریانہ،
 ہرچی بلئی درؤ دہکا، بؤچوونی بددہپہی ہہیو کرداری ناشرینہ. مہبہستا لہ (السعی) لیرہدا
 ہہولدانہ. وک خودای مہزن باسی فیرعون دہکاو ٹہ فرموویت: ﴿مُّمَّ أَذْبَرَ سَعَىٰ ۚ ﴿۲۲﴾ فَحَسْرَ فَنَادَىٰ ﴿۲۳﴾ فَقَالَ
 أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ﴿۲۴﴾ فَأَعَزَّهُ اللَّهُ تَكَاَلُ الْأَخْرُ وَالْأُولَىٰ ﴿۲۵﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ﴾ ۴ لہ پاشا پشتی تیکردو دہستی
 کردہ ہہولدان، نیتر خہلکی کوکر دہوہ جاپی دا، دہلئیت: من پورہردگاری ہہرہ پایہ بہرزتامن. ٹوسا
 خودا گیرودہی نازاری پوڑی دواہی و دنیاہی کرد. بیگومان لہ م باسہدا پہندئ ہہیہ بؤ ہہرکہسی کہ
 ٹہترسن. ٹہ فرموویت: ﴿يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِن يَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ ۵ ٹہی
 کوڑمہلی خاوهن باوہپان، ہہرکاتی لہ پوڑی ہہینی، بؤ نوڑی ہہینی بانگ ٹہدرئ، ٹیوہ بہپہ لہ بہرہ و
 یادی خودا بچن. واتہ: کہ ہہینی بانگ ٹہدرئ ہہول بدہن و بہرہ و نوڑی ہہینی ہہین بچن. بیگومان پہ لہ
 کردنی جہستہی لہ فرمودہی پیغہمبہرا پئی پئی نہ دراوہ وک فرموویہ تی: (کاتی چوون بؤ نوڑی،
 وا بؤی مہ پون پہ لہ ی بؤ بکن، بہ نارامی و لہ سہرخوی بؤی بچن) ۶ دیارہ دووہوو ہہچ مہبہستیکی نیہ

۱ مريم(۹۷).

۲ فتح الباري(۱۱۱/۱).

۳ فتح الباري(۳۶/۸).

۴ الفازعات(۲۲-۲۶).

۵ الجمعة(۹).

۶ مسلم(۱/۲۲۰).

جگہ لہ بہ دفعہ پی و خرابہ کاری لہ زہویدوا لہ ناو بردنی کشتوکال و بہ روبوم و بہ رھمی ٹو ناژہ لانی کہ
خہ لکی بی ٹوانہ ناژی. مواھید دلّیت: کاتی کہ ٹوانہ دستیان دایہ خرابہ کاری و بہ دفعہ پی لہ
زہویدا، خودا باران دہ گریتہ وہو بہ روبوم و کشتوکال و بہ رھمی ناژہ ل لہ ناو دہ چن و نامینّی ﴿وَاللّٰهُ لَا
يُحِبُّ الْفٰسِقِ﴾ خودا ہر گیز بہ دفعہ پانی خوش ناوی، واتہ: ہر کہ سنی ٹو پھوشتانہی ہبی خودا
خوشی ناوی.

لہ رھوشتی دوپو وھکان و مرنہ گرتنی ناموژگاریہ

خودای مہزن ٹہ فرمویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِشْرٰكِ﴾ کہ بیی وترا: دہبی ترست
ہبی لہ خودا، دہ مارزی زیاتر بہرہو گوناہ دہیبا (واتہ: کاتی ٹو بہ دکارہ ناموژگاری بکری لہ سر ٹو
کردارو گفتاریہ و پی بوتری لہ خوا بترسہ و واز لہو کردارو گفتارہ خرابانہ بینہ و بگہ پڑہوہ لہو
تاوان و خرابہ کاریہ، مل نادا و بازی نابی. دہ مارگیرو توپہ دہبی بہ ہوی ٹو گشت بہ دفعہ پیہوہ کہ
کردویہ تی. ٹم نایہ تہ لہو نایہ تہ دہ چن کہ خودای مہزن ٹہ فرمویت: ﴿وَإِذَا تُتْلٰی عَلَيْهِمْ آٰیٰتُنَا بَيِّنٰتٍ
تَعْرِفُ فِي وُجُوہِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا الْمُنْكَرَ يَكٰدُوْنَ يَسْطُوْنَ بِالَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ عَلَيْهِمْ آٰیٰتِنَا قُلْ
أَفَأَنْتُمْ بِشِرِّ مِّنْ ذٰلِكُمْ اَنْتٰرُ وَعَدٰهَا اللّٰهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَيَسَّ الْمَعِیْرِ﴾ کاتی نیشانہ ناشکراکانی
ٹیمہ شیان بہ سردا دہ خوینریتہ وہ، لہ چرو چاوی خوانہ ناسہ کاندانہ نیشانہی حاشا دہ بینی و لوانہ پیہ
ھیرش بہرنہ سر ٹوانہی کہ نیشانہی ٹیمہ یان بہ سردا خویندو نہ تہ وہ. بلئی: نایا پیتان بلیم کہ چی
لہمہ خرابترہ؟ ٹو ٹاگرہی کہ خوا بہ لینی داوہ بہ بی باوہ پان، نای لہو ٹاکامہ خرابہ. ہر بویہ لہم
نایہ تہ دا ٹہ فرمویت: ﴿فَحَسْبُہٗ جَهَنَّمُ وَلِیْسَ اَلْمِهَادُ﴾ با جی جہنم بی کہ خرابترین جیگہ پیہ.
واتہ: سزای جہنمی بہ سہ بق تولہ لی سہ ندنی.

لہ رھوشتہ کانی خاومن باومپی دل سوزہ کہہ رھما مہندی خودا پیش گشت شتی دہ خا

خودای مہزن ٹہ فرمویت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَہٗۤ اَبْتَعَا مَرْضٰتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ رَءُوْفٌ
بِالْعٰكِبِ﴾ می واش لہ ناو مہردم ہمیہ بق پھزای خوا گیان دہ بہ خشن، خودا لہ گہل عہدہ کانی خوی
دلوفانہ. کاتی خودای گہورہ باسی رھوشتہ خرابہ کانی دوپو وھکانی کرد، دیتہ سہر باسی رھوشتہ
چاکہ کانی خاومن باوہ پان و ٹہ فرمویت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَہٗۤ اَبْتَعَا مَرْضٰتِ اللّٰهِ﴾
می واش لہ ناو مہردم ہمیہ بق پھزای خوا گیان دہ بہ خشن. ٹیبنوہ بباس و ٹہنہ سرو سہ عیدی کوی

موسه ییب و نبوعوسمانی نهدی (النهدی) و عیکرمه و کهسانی تریش ده لئین: ئم نایه ته له سر سوه ییی پومی هاتوته خواره وه، ئه وه بوو کاتی که موسولمان بوو ویستی کوچ بکات (بق مه دینه) خه لکی (مه ککه) نه یانه یشت به ماله که یه وه کوچ بکا. وتیان: نه گه ر پئی خۆشه ماله که ی واز ئی بیئنی و کوچ بکا، ئه ویش ماله که ی واز ئی مینا، ماله که ی پیدانو له ده ستیان پزگاری بوو. خودای مه زن له سر ئه و ئم نایه ته ی نارده خواره وه. کۆمه لئ له گه ل عومهری کوبی خه تاب پئی گه یشتن له لای حه ره (الحرة) پییان وت: مامه له کت قازانجی کرد ئه ویش ده لئیت: ئیوه ش خودا بازگانه که تان تووشی زیان نه کا. ئه وه چیه؟ هه والیان دایه که خودا ده ربیره ی ئه و ئم نایه ته ی نارده ته خواره وه. پریویه ت کراوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی پئی: (سوه ییب ئه و مامه له قازانجی کرد).^۱ مانای نایه ته که گشتگیره هه موو مواهیدیکی پئی خودا ده گریتته وه، وه ک خودای گه ورده ئه فه رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقْبَلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْبَلُونَ وَيُقْبَلُونَ وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَشِرُوا بِنَجْمِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۲ خودا گیان و سامانی باوه پدارانی کپروه و له باتیاندا ده میانخاته به هه شته وه، باوه پدارانیش نه وانن که له پئی خودا شه پ ده که ن و ده کوژن و ده شیانکوژن، له ته ورات و له ئینجیل و قورئانیشدا به لئینی وه ها دراوه. سا کئ له خوا بق پیکه ئنانی به لئینی وه فادارتره؟ ده سا ئیوه به و سه و دایه تان مزگینی به یه کتر بدن. که ده سه که وتیکی زور گه ورده تان ده س که وتوه. کاتی که هیشامی کوبی عامیر له نیوان ئه و دوو پیزه دا په لاماریدا، هه ندئ له خه لکی ناره زاییان ده ربیری عومهری کوبی خه تاب و ئه بوهوره یبه و کهسانی تریش وه لامیان دانه وه و ئم نایه ته بیان خوینده وه: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ هی واش له ناو مه رد م هه یه بق په زای خوا گیان ده به خشن، خودا له گه ل عه بدانی خوی دلوفانه.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَدْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾^(۲۸) فَإِن زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ^(۲۹)

الطبري (۲۴۸/۴).

التوبة (۱۱۱).

پیوسته نیسلام به ته‌واوی و مرگیری

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿يَتَّيَبُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اَدْخُلُوا فِي السِّلْرِ كَافَّةً﴾ نه‌ی کومه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان هم‌موتان بچنه‌ ناو نیسلامه‌وه. خودای مه‌زن فرمان ده‌کات به‌و عه‌دانه‌ی که باوه‌پران پی‌ی هه‌یه و به‌واشیان به‌ پیغه‌مبه‌رانی هیناوه که ده‌س بگرن به‌ نیسلامه‌وه و پابه‌ند بن به‌ بپیاره‌کانیه‌وه، کار به‌ گشت فرمانه‌کانی بکن‌و و ازینین له‌ هم‌وو قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی به‌ پی‌ی نه‌وتوانایه‌ی خودا پی‌یداون. عه‌وفی ده‌لّیت له‌ ئیبنوعه‌بباس و مواهید و تاوس و زه‌ححاک و عیگرمه‌و قه‌تاده‌و سوودی و ئیبنوزه‌یده‌وه له‌م ده‌قدا که خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿اَدْخُلُوا فِي السِّلْرِ﴾ واته‌نیسلام^۱ واته: بچنه‌ ناو نیسلام. ﴿كَافَّةً﴾ هه‌موتان، نه‌مه‌ قسه‌ی ئیبنوعه‌بباس و مواهید و نه‌بولعالیه‌و عیگرمه‌و په‌بیعی کوری نه‌ن‌سو سوودی و موقاتیلی کوری حه‌یان و قه‌تاده‌و زه‌ححاک^۲، مواهید ده‌لّیت: واته: هه‌لسن به‌ گشت کاریکی چاکه^۳ به‌تایه‌بتی نه‌وانه‌ی که به‌روایان هیناوه له‌ نه‌لی کتیب. وه‌ک ئیبنونه‌بی حاتم په‌یوایه‌تی کرده له‌ ئیبنوعه‌بباسه‌وه ﴿يَتَّيَبُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اَدْخُلُوا فِي السِّلْرِ كَافَّةً﴾ نه‌ی کومه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان هه‌موتان بچنه‌ ناو نیسلامه‌وه. ﴿كَافَّةً﴾ به‌ نه‌سه‌ب خویندوته‌وه. واته: نه‌ی خاوه‌ن باوه‌پانی نه‌لی کتیب، چونکه نه‌وان له‌گه‌ل نه‌وه‌ی‌شا داکه خاوه‌ن باوه‌پ‌بوون، په‌پیره‌وی هه‌ندئ له‌ فرمانه‌کانی ته‌وراتیان ده‌کرد که بۆیان هاتبوو. خودای گه‌وره فرموی: ﴿اَدْخُلُوا فِي السِّلْرِ كَافَّةً﴾ هه‌موو بچنه‌ ناو نیسلامه‌وه. واته: هه‌موو په‌پیره‌وی ئاینی موحه‌مه‌د(ﷺ) بکن‌و هیچی واز لینه‌هینن، ته‌نیا نه‌وه‌تان به‌سه‌ که به‌رواتان به‌ ته‌ورات و نه‌وه‌ی تیا‌یه‌تی هه‌بن. پاشان خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تَسْبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ پی‌ی مه‌نینه‌ جی پای شه‌یتان. واته: کاری بکن‌ که خودا پی‌ی خو‌شه، دورکه‌ونه‌وه له‌و شتانه‌ی که شه‌یتان فرمانتان پی‌یده‌کات ﴿اِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوِي وَالْفَحْشَا وَاَنْ تَقُولُوا عَلٰى اللّٰهِ مَا لَا نَعْمُوْنَ﴾^۴ نه‌وه‌ر فرمانتان پی‌یده‌دا: کاری پی‌سو و ندر ناله‌بار په‌چا و ک‌نو شتانی و ده‌ریاره‌ی خودا بلّین که هه‌ر

^۱ الطبري(۲۵۲/۴)، ابن‌ابی‌حاتم غ: (۵۸۴/۲-۵۸۵).

^۲ ابن‌ابی‌حاتم غ: (۵۸۶/۲-۵۸۸).

^۳ ابن‌ابی‌حاتم غ: (۵۹۱/۲).

^۴ ابن‌ابی‌حاتم غ: (۵۸۲/۲).

^۵ البقرة(۱۶۹).

ناگاشتان لی نیه. نه فەرمویت: ﴿إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾^۱ ئەو هەر بۆیه دارو دەستی بانگ دەکات تا له یارانی ناگیرن. هەر بۆیه خودای گەوره نه فەرمویت: ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾^۲ ناشکرایه که شهیتان دوژمنتانه. پاشان نه فەرمویت: ﴿فَإِنْ زَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ پاش ئەوهی ئەو بەلگە ناشکرایانه تان بۆ هاتوه ئەگەر بێتو هەلخپسکین، واتە: له ربی پاست ترازان و لاتان، دا دوی ئەو بەلگە ناشکرانه. ﴿ثُمَّ عَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^۳ دەبی ئەوه ندە بزانی که خوا خاوهن تواناو له کارزانه. خاوهن توانایه له تۆله سەندنا، هیچ کەس ناتوانی له دەستی رابکاودەس له کاری وەردا. ﴿حَكِيمٌ﴾ له کارزانه له بېراره کانیدا، هەرچی بوی دەیکات. هەر بۆیه ئەبولعالیه و قەتادە و پەبیعی کورپی ئەنەس دەئین: ﴿عَزِيزٌ﴾ له تۆله سەندنا ﴿حَكِيمٌ﴾ له فەرمانیدا.^۴

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ﴾

الْأُمُورُ (۱۱)

هاندان بۆ دوانه که وتن له باوهر هیفان

خودای مەزن هەر پەشە له خوانە ناسان دەکات بەرەوانه کردنی موحه مەد(ﷺ) و نه فەرمویت: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ﴾^۵ ئایا ئەوان چاوه نواین خوداو فریشتەکانی دا لەناو چەند پارچە هەروێکی سەپیدا بێنە لایان. واتە: له پۆزی قیامەتادا خوداو فریشتەکان بێنە لایان و هەموو شتی له نێوان خەلکیدا له سەرەتاوه هەتا دواین کەس جیا بکریتەوه بپاری تیدا بدری، هەرکەسەو بەپیتی کرداری پاداشتی خۆی وەرده گری، ئەگەر چاک بوو بە چاکەو ئەگەر خراپیش بوو تۆلهی لی بسینری. هەر بۆیه خودای گەوره نه فەرمویت: ﴿وَقُضِيَ الْأَمْرُ إِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾^۶ کاره که کوتایی بی بیت؟ هەموو کاریک هەر بەرەو خودا دیتەوه. وەك خودای مەزن له ئایەتی تردا نه فەرمویت: ﴿كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿۱۱﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿۱۲﴾ وَجِئَتْ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَبْدَأُ الْإِنْسَانَ وَإِنَّ لَهُ الذِّكْرَ ﴿۱۳﴾ نابی و ابی، هەرکاتی زەمین نۆد بە سەختی تیکشکینری، فرمانی پەروەردگارت بی و فریشتەکانیش پۆل پۆل ریز بوەستن، دۆزهخیش بێنە

۱ فاطر (۶).

۲ ابن ابی حاتم غ: (۵۹۱/۲).

۳ الفجر (۲۱-۲۳).

پیشوه، نهو پوزده مروزه خوی وه بیر دیتوه، به لام نهو وه بیر هاتنه وه چ سوو دیکي پی ده گه یه نی؟
 نه فرمویت: ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرٌ رَبِّكَ ﴾ نایا نهو خوانه ناسانه جگه له وه
 که فریشته بیته لایان، یان فرمانی په روه ردگارتیان پی بکات چاوه نوارپکی تریان مه یه؟
 نه بوجه غفیری پازی ده لیت له په بیعی کور نه نه سه وه له ابوالعالیه وه: ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ
 فِي ظُلُمٍ مِّنَ الْعَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ ﴾ نایا نهوان چاوه نواپن خوداو فریشته کانی خودا له ناو چهنده
 هوریکي سپیدا بیته لایان. ده لیت: فریشته کان له ناو چهنده هوریکي سپیدا دین، خودای مه زنیس چون
 بیه وی و مه یلی لی بی دیت. ۲ نه وه له هندی خویندنه وه دا هاتوه ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلْمٍ
 مِّنَ الْعَمَامِ ﴾ نایا نهوان چاوه نواپن خوداو فریشته کانی خودا له ناو چهنده هوریکي سپیدا بیته لایان.
 نه م نایه ته وه که نهو نایه ته وایه که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿ وَيَوْمَ تَشَقُّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَمِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ
 تَنْزِيلًا ﴾ ۳ روریکیش ناسمان به هوریکي سپی له ت بی و ده قلیشی فریشته کان (به کومه ل) به ره و زه مین
 به پی ده که ون.

﴿ سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِّنْ آيَاتِنَا مِن بَيْنِنَا وَمِن مَّيْدَلِ نِعْمَةِ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ (۳۱)
 زُن لِّلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَسَخَّرُونَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ

بَعْرِ حِسَابِ (۳۲)

سزای نه وانه ی پی نه زانن به چاکه ی خوداو گالته به خاوهن باوهران ده کن

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿ سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِّنْ آيَاتِنَا مِن بَيْنِنَا ﴾ له به ره ی نیسرائیل پرسه،
 چهنده نیشانه ی ناشکرامان داوه به وان؟ خودای مه زن باسی نه وه ی نیسرائیل ده کات، که چهنده ی
 نیشانه ی ناشکرایان له گال مووسادا (سه لامی خوی لی بی) دیوه، له سه ر پاستی نهو په پیامی که بزی
 هیان، وه که دره وشانه وه ی ده ستی و عساکه ی و له ت کردنی دریاو لیدانی له به رده که و سییه ر
 کردنی هور له سه ریان له زوری که رمادا و نارذنی شه لاقه و که زوو زوریکی تریش له نیشانه ی ناشکرا
 له سه ر ده سته لاتی خودای به توانا و پاستی نهو موعجزانه ی که له زور ده ستی مووسادا (سه لامی خوی
 لی بی) هاته دی. له که ل نه مه یشدا زور له نه وه ی نیسرائیل شوینی نه که و ترن و پشتیان تیده کرد.

النحل (۳۳)

الطبري (۴/۲۶۴)

الفرقان (۲۵)

به هری خودایان به خوانه ناسی گوپیه وه. واته: له جتی خواناس بوونه خوانه ناس و پشتیان تیگرد.

﴿وَمَنْ يَدُلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ هه رکه س چاکه ی له گه ل بکه ی و پی نه زانی، با بزانی خودا له سزای پی نه زانان توندو تیژه. وه ک خودای گه وره باسی خوانه ناسانی قوره یش ده کات و نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ تَرَى إِلَى الَّذِينَ بَدَلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كَفْرًا وَأَحْلَوْا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ﴾ (۲۸) جهتم یصلونها ویس الفزار

نایا نه تدی نه وه که سانه ی ناشوکیان له به رانه ر چاکه ی خودادا کرده و گه لی خویمان به ره وه لدیری نزد گران په تاندوه، له جه هه نمدا هه لده برزین، پیستری شوینیان هه یه؟ پاشان خودای گه وره نه فرمویت: ﴿زَيْنٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَسَخَّرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ زینی دنیا بق نه وانه ی خوانه ناسن ناماده و پاراوه ته وه و گه مه ی خویمان به خاوه ن باوه پان ده کن، که چی له خواتر سه کان پژی قیامت له سه روئه وانه وه ن. خودای گه وره لیته دا باسی جوانی و شیرین کردن و پاراندنه وه ی دنیا ده کات بق نه و خوانه ناسانه ی که ناره زوی ده کن و دلپان پی خوش ده بی و سامانی تیدا کوده که نه وه و پیگه ش نادرین خه رج بکری له و شوینه دا که فرمان دراوه خه رج بکری و بیته هوی په زامه ندی خودا لییان، گالته به و خاوه ن باوه پانه ده کن که به و کاره ی نه وان رازی نین، نه و سامانه یش خودا پی داون ده بیه خشن به پی فرمائی په روه رگاریان و په زامه ندی نه و. بویه پله ی به رزو شوینی باشیان له پژی قیامتدا بق دیاری کراوه و له سه روئه و خوانه ناسانه وه ن له کاتی زیندوو کردنه وه و کورکرنه وه و به پی کردنیان له شوینی به رزدا جیگیر ده کرین. خوانه ناسانیش له نرمترین شوینی جه هه نمدا هه ر ده میتنه وه. هه ر بویه خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ خودا بق هه رکه سی هه ز بکات، بی ژماره پژی ده نیری. واته: خودا پژی نه دا به هه رکه سی خزی مه یلی لی بی، نه وه ندی پی ده به خشی له ژماره نه یه ت له دنیا و له قیامتدا. وه ک له م فرمووده دا هاتوه: (نه ی نه وه ی نادم، بیه خشه پیته ده به خشم) پیته مبه ری خودا (ﷻ) فرموویته: (بیلال بیه خشه، مه ترسه له که م بوونه وه له لاین خاوه نی عه رشه وه) خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ﴾ نئوه هه ر شتیک بیه خشن، خودا جیگی پر ده کاتوه بوتان. وه له فرمووده ی سه حیخشا هاتوه: (دوو فریشته له ناسمانه وه

۱ ابراهیم (۲۸-۲۹).

۲ الخمیدی (۴۵۹/۲)، سه حیحه.

۳ الطبرانی (۱۹۲/۱)، سه نه ده کانی لاوازه.

۴ سبأ (۳۹).

له به یانی هموو پوژیکدا دینه، خواروهه یه کیکیان ده لئ: خودایه نه وهی خیر ده کات بوی پر بک ره وه. نه وی تریان ده لئ: خودایه نه وهی دست ده گریته وه (داراییه که ی) له ناو بیه) ^۱ هه روه هاله فه رموده ی سه حیددا هاتوه: (نه وهی ئادم ده لئیت: داراییه که م، داراییه که م، نایا جگه له وهت هه بووه که خواردوته و له ناوت داوه و له بورت کردوه و کوزت کردوه و (دپاندوته) و به خشیتوه و به ریت کردوه. نه وهی جگه له مانه یه پوشتوه و بۆ خه لکی ماوه ته وه) ^۲ له موسنه دی نیمامی نه حمدها هاتوه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که فه رموویه تی: (ثم دنیا مالی که سیکه مالی نه بی، سامانی که سیکه سامانی نه بی، بوی کزده کاتوه که سی که ناوه زی نه بی) ^۳.

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۳۷﴾﴾

کیشه دروس تکردن دواى هاتنى زانیاری به لنگه یه له سه ر نیمره یی و گو مراهی

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ له پیشدا مه ردم هه مووی چین و به ریه ک بوون. خودا پیغه مبه رانی نارد مژده ده رو ترسینه ر بن، کتیبی پاست و په واشی له گه ل ناردن تا نه و شته ی بوونه بنه ما ی کیشه یان، بویان یه کالا بکه نه وه و پیکیان بینن، هه ر نه وان ش بۆ یه کتریان نه ده سه لماند که له پیشدا کتیب بۆ نه وان هاتبوو، به لگه ی ئاشکرایان لایوو. به لام نیره یی ناو خو یان کاریکی وای کرد پیک نه یه ن. ئیبنوجه ریر ریوایه تی کردوه له ئیبنوعه بباسه وه ده لئیت: نیوان نوح و ئادم (سه لامی خویان ئی بی) ده سه ده بووه، هه موویان له سه ر شه ریه ته یکی پاست بوون، کیشه یان له نیواندا په یدا بوو، خودا پیغه مبه رانی بۆ ناردن مژده ده رو ترسینه ر بن بویان. له خو یندنه وه ی عه بدوللادا هه ر به و شیوه یه هاتوه: (كان الناس أمة واحدة فاختلَفوا) ^۴ له پیشدا مه ردم هه مووی یه ک چین و به ره بوون، کیشه له نیوانیاندا په یدا بوو. حاکمیش له موسته دره که په یدا ریوایه تی کردوه ^۵ پاشان ده لئیت: سه نه ده کانی سه حیحه. نه بووجه فه ری پازی هه ر به و جوړه ریوایه تی

^۱ فتح الباری (۳/۳۵۷).

^۲ مسلم (۴/۲۲۷۳).

^۳ أحمد (۶/۷۱)، فه رموو دتیکه ی لاوازه.

^۴ الطبری (۳/۳۵۷).

^۵ الحاکم (۲/۵۴۶).

کردوه له نه بولعالیه وه له ثوبه یی کورپی که عبوره که وا ده یخوینده وه: (كان الناس أمة واحدة فآخلفوا فبعث الله النبيين مبشرين ومنذرين) ^۱ عه بدوپره زاق ده لئیت: موعه مهر هه والی پیداین له قه تاده وه له م ده قه دا که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ له پیتشدا مهر دم هه مووی له چینو بهره یه ک بوون. ده لئیت: هه موو له سهر راسته ری بوون ﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ﴾ خودا پیغه مبه رانی نارد. یه که م پیغه مبه ری که ره وانه کرا نوح بوو، ^۲ عه بدوپره زاق ریوایه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه له م ده قه دا که خودای مهن نه فهرمویت: ﴿فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِآيَاتِهِ﴾ ئیتر خودا به ئیزنی خوی ریگی راستی نیشانی باوه پداران داو تئیگه یانندن. پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: (ئیمه له دوا ناینه کان و له یه که مکه کانین له پۆژی قیامه تدا، وه ئیمه یه که م که سین له چوونه به هه شتدا، نه گهر چی نه وان له پیتش ئیمه دا کتیبیان پیدراوه، ئیمه دوی نه وان پیمان دراوه. خودای مهن ریگی نیشانی ئیمه دا له وه قه دا نه وان کیشه یان له سهری هه بوو به ئیزنی خوی. نه مه نه و پۆزه یه که کیشه یان تیدا هه بوو خودا ئیمه ی تیدا شاره زا کرد، مهر دم له مه دا شوین که وتووی ئیمه ن. سبه ی بۆ جووله که یه و دوو سبه ی بۆ مسیحیه کانه) ^۳ ئیبنووه هه بی ده لئیت له عه بدوپره حمانی کورپی زهیدی کورپی نه سلم له باوکیه وه له م ده قه دا که خودای گوره نه فهرمویت: ﴿فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَا اٰخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِآيَاتِهِ﴾ ئیتر خودا به ئیزنی خوی ریگی راستی نیشان باوه پداران داو تئی گه یانندن نه و کیشه یه له بهر چی کرا، ده لئیت: کیشه که یان له نیواندا پهیدا بوو له سهر پۆژی هه یینی، جووله که پۆژی شه ممه یان وه رگرت و مسیحیه کانیش پۆژی یه که شه ممه یان هه لبارد، خودای مهن ئوممه تی موحه ممه دی (ﷺ) ریئما ییکرد بۆ پۆژی هه یینی. هه روه ها کیشه یان بوو له سهر پووگه مسیحیه کان پوو یان له خۆره لات کرد، جووله که ییش پوو ی له قودسی پیوژ کرد، خودای مهن ئوممه تی موحه ممه دی (ﷺ) شاره زا کرد بۆ پوو کردنه که عبه. کیشه یان له سهر نو یژ کردن هه بوو، هه یان بوو پکوعی ده بر دو سوژده ی نه ده برد. هه شیان بوو سوژده ی ده بر دو پکوعی نه ده برد. هی واشیان هه بوو نو یژی ده کردو به ریگه وه پۆشت، خودای مهن له وه ییشدا ئوممه تی موحه ممه دی (ﷺ) شاره زا کرد بۆ سهر هق. له پۆژوو گرتندا نا کوک بوون، هه یانبوو هه ندی له پۆژ به پۆژو ده بوو هی وایان هه بوو له هه ندی خواردن پۆژوی ده گرت. خودای مهن ئوممه تی موحه ممه دی (ﷺ) شاره زا کرد بۆ سهر هق

^۱ الطبری (۷۸/۴).

^۲ عبدالرزاق (۸۲/۱).

^۳ عبدالرزاق (۸۲/۱)، سه حیه.

له‌ویشدا. کیشه‌یان ه‌بوو دهرباره‌ی ئیبراهیم (سه‌لامی خ‌وای لیئی)، جووله‌که‌کان ده‌یان وت: (ئیبراهیم) جووله‌که‌بووه. مه‌سیحیه‌کان ده‌یان وت: مه‌سیحی بووه. خودا کردیه‌ خواناس‌و موسولمان‌خ‌وای مه‌زن ئوممه‌تی موحه‌مه‌دی (ﷺ) شاره‌زا کرد بۆ سه‌ر ه‌ق له‌ویشدا. کیشه‌یان له‌سه‌ر عیسا (سه‌لامی خ‌وای لی بی) ه‌بوو، جووله‌که‌ ب‌ه‌وایان پی نه‌هینا بوختانیکی گه‌وره‌یان بۆ دایکی ه‌ه‌لبه‌ست. مه‌سیحیه‌کانیش کردیان به‌ خودا و کوپی خودا. خودای مه‌زنیش کردیه‌ پوچی خوپی و ته‌ی خ‌وی. خ‌وای مه‌زن ئوممه‌تی موحه‌مه‌دی (ﷺ) شاره‌زا کرد بۆ سه‌ر ه‌ق له‌ویشدا. ﴿بِإِذْنِهِ﴾ به‌ ئیزنی خودا. ئیبنوجهریر ده‌لیت: به‌ ئاگاداری خودا به‌وان، به‌وه‌ی که‌ پ‌نگای نیشاندان بۆ سه‌ر پی پاست. ﴿وَاللّٰهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ خودا بۆ ه‌ر که‌س حه‌ز بکات شاره‌زای پاسته‌ پی ده‌کا. واته‌: ب‌ه‌یارو فه‌رمان ه‌ر مه‌ی خودایه‌. له‌ سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه‌ له‌ عانیشه‌وه‌: که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) کاتی ه‌ه‌لسایه‌ له‌ شه‌ودا نوژی بکا: ئه‌یفه‌رموو: (ئه‌ی خودایه‌ په‌روه‌ردگاری جویره‌ئیل و میکانیل و ئیسرافیل، دیه‌ینه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌مین، ئاگاداری نادیارو دیاره‌کان، تو فه‌رمانه‌وایی ده‌که‌ی له‌ نئوان عه‌به‌ده‌کاندا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کیشه‌یان تیدا بوو. شاره‌زام بکه‌ له‌وه‌ی کیشه‌ی له‌سه‌ره‌ له‌وه‌قه‌ به‌ ئیزنی خ‌وت، بیگومان تو مه‌یلت له‌ ه‌ر که‌س بی شاره‌زای ده‌که‌ی بۆ پاسته‌ پی) و له‌ دوعایه‌کی مه‌نسوریشدا هاتوه‌: (ئه‌ی خودایه‌ ه‌ه‌قمان به‌ ه‌ق نیشانده‌، و امان لیبکه‌ شوینی بکه‌وین، پ‌ه‌وپوچمان به‌ پ‌ه‌وپوچ نیشابده‌، و امان لیبکه‌ لئی به‌ دوور بین، و امان لیعه‌که‌ لیمان تیکبچی و گومرا ببین. بمانکه‌ به‌ پیشه‌وای خ‌وپاریزان).^۱

﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَكْمِلُنَّ الْبَاسَاءَ وَالضَّرَّاءَ وَرَأُوا حَتَّىٰ

يَسْأَلُ الرَّسُولَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٦﴾

سه‌رکه‌وتن و چوونه‌ به‌هه‌شت وه‌ ده‌س نایه‌ د‌وای تاقیکردنه‌وه‌ وه‌ه‌ لاویران نه‌بی

خ‌ودای مه‌زن ئه‌فه‌رمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ﴾ نایا نئوه‌ لاتان وایه‌ (به‌ ئاسانی) ده‌چنه‌ به‌هه‌شت؟ له‌ پیش ئه‌وه‌دا تاقی بکرتنه‌وه‌ و ده‌رکه‌ون وه‌ک گه‌له‌ پیشه‌وه‌کان تاقی کرانه‌وه‌ و ده‌رکه‌وتن، ه‌ه‌روا له‌ خ‌وتانه‌وه‌ چنه‌ به‌هه‌شت؟ ﴿وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَكْمِلُنَّ الْبَاسَاءَ

^۱ الطبري (۲۸۴/۴).

^۲ الطبري (۲۸۶/۴).

^۳ أنفرد یاخرجه مسلم (۵۳۴/۱).

^۴ تخريج الاحیاء (۱۶۱۸/۲).

وَالصَّرَّاءُ ﴿۱﴾ کہ چی ہیشتا نہ وہی بہ سہر پِیشیناتاندا ہاتوہ، بہ سہر نُوہ نہ ہاتوہ، نہ وان تووشی کہئی تہنگانہ و نازارو نہ داری و چہوسانہ وہ و کارہ سات ہاتن. نینومہ سعودو نینوعہ بیاس و نہ بولعالیہ و مواجہیدو سہ عیدی کوپی جو بیرو مورہی ہمہ دانئی و حسہ ن و قہ تادہ و زہ حاک و رہ بیع و سوودی و موقاتیلی کوپی حہ یان دہ لَئِن: ﴿الْبَاسَاءُ﴾ ۱ ہہ زاری. نینوعہ بیاس دہ لَئِن: ﴿وَالصَّرَّاءُ﴾ نہ خوُشی و بیامری. ﴿وَزُلْزِلُوا﴾ زُور بہ توندی تہ کان دران لہ ترسی دوڑمن و تاقیرکندہ نہ وہ یہ کی گورہ ہاتہ پینگہ تان وک لہ فرمودہی سہ حیحا ہاتوہ کہ خہ بابی کوپی نہ رت دہ لَئِن: وتمان نہی پیغہ مہبری خودا (ﷺ) نایا داوای سرکہ و تمان بُو ناکہی؟ نایا بُو مان ناپار پیتہ وہ لہ خودا؟ نہ ویش فرموی: (بہ راستی باوہ پدارانی پیش نُوہ کہسی وایان بووہ مشاریان لہ سہر سہری داناوہ بُو خواروہ تا ہر دوو قاچی کردویانہ بہ دوو لہ تہ وہ، نہ و سزایہ وازی پیتہ ہیناوہ لہ ناینہ کہی یان بہ شانہی ناسن دایان ہیناوہ و گوشت و نُسقانہ کہ یان لہ یہ ک جیا کردوتہ وہ، نہ و سزایہ ش وازی پیتہ ہیناوہ لہ ناینہ کہی) پاشان فرموی: (سویند بہ خوا ہم فرمانہی خوئی تہ واو دہ کات ہہ تا (وای لَی دئی) سوار لہ سہ نعاوہ دہ روا بُو (حز زہ مہ و ت) لہ خوا نہ بی لہ ہیچ ناترسی و گورگو مہ پ پینگہ وہ دہ بن، ۲ بہ لام نُوہ گہ لیکن پہ لہ تانہ) ۲ خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿الَّذِي أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُبْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا أَمْكَا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ ۳ ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِينَ﴾ ۴ الف، لام، میم، نایا مہ ردم لایان وایہ ہر کہ بلَئِن: نِیمہ باوہ پمان ہیناوہ، نِیتر وازیان لَی دہ ہینری و تووشی ہیچ تاقیرکندہ وہ یہ ک نابن؟ نِیمہ نہ وانہی پیش لہ مانہ مان تاقی کردوتہ وہ. بیگومان خودا نہ وانہی کہ راستیان وت، نہ وانہشی کہ دروژن دیاری دہ کا. لہ پوژی نہ جزابدا زُور شت دہر کہ وت و ناشکرا بوو بُو ہاوہ لہ کانئ پیغہ مہبر (ﷺ) (پہ زای خوا یان لَی بی) وک خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَنَظَنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا﴾ ۵ ﴿هٰذَا نَذَارٌ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ ۶ ﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾ ۷ لہ و کاتہ دا لہ زوور لہ زُورہ وہ بُو تان ہاتن، چاوتان پہ شکہ و پیتشکہی دہ کرد، دلتان (وہ

۱ ابن ابی حاتم غ: (۶۱۶/۲).

۲ مہ بہ ست بہ (الذئب علی غنمہ) نہ وہ یہ، کہس لہ کہس ترسی نہی، لہ چہرخی نہ فامیدا کہس لہ کہس نہ مین نہ بووہ.

۳ فتح الباری (۷۱۶/۶).

۴ العنکبوت (۳-۱).

۵ الاحزاب (۱۰-۱۲).

تپه تپه کهوت) گه‌یشته قورقورپاگه‌تان، زور خه‌یالی جورواجورتان له به‌رانبر به خودا به دلدا ده‌هات. لهو شوینه‌دا تاقیکردنه‌وی خاوه‌ن باوه‌پان ده‌ستی پیکردو به له‌رزینتیکی زور به هیژ دلی همموان که‌وته له‌رزه. لهو کاته‌دا نه‌و که‌سانه‌ی دوپوو بوون نه‌وانه‌شی که دلپان نه‌خوش بوو، هر ده‌یانوت: نه‌و به‌لینه‌ی خودا و پیغهمبر ده‌یاند ا هر بق فریوی نیتمه بوو. کاتی هیرقل پرسی له نه‌بوسوفیان نایا شه‌پتان له‌گه‌ل کرد؟ ده‌لئیت: به‌لی. ده‌لئیت: نه‌و شه‌په چون بوو له نیوانتاند؟ به زوره بوو، جاری نه‌وان سرده‌که‌وتن و جاری نیتمه. ده‌لئیت: پیغهمبران هر وا بوون، تاقی ده‌کرانه‌وه، پاشان چاره‌نووس هر بق نه‌وان بوو، واته: (سه‌رکه‌وتن هر بق نه‌وان ده‌بوو) خودای مهن له نه‌فرمویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكَ﴾ نه‌وی به‌سه‌ر پیشینه‌کانتاندا هاتوه. وه‌ک خودای مهن له نایه‌تیکی ترا نه‌فرمویت: ﴿فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَ مَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾^۱ نیتمه زوردرتر له‌وانمان قورکردوه. سه‌رگوزه‌شته‌ی پیشینه‌کان رابردوه. نه‌فرمویت: ﴿وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ﴾ زور به توندی ته‌کاندان، ته‌نانه‌ت پیغهمبرانیش و یارانی باوه‌پداریش ده‌یان وت: که‌کی خودا به هانامانه‌وه دیت؟ واته: دلاوی توله‌یان له دوژمنانیاں ده‌کرد له خودا ده‌پارانه‌وه که درویه‌کیان لی بکاته‌وه له‌و ته‌نگانه زور ناره‌حه‌ته پرگاریان بکا. خودای مهن‌نیش نه‌فرمویت: ﴿إِلَّا إِنْ نَصَرَ اللَّهُ قَرْبًا﴾^۲ تو بزانه که یارمه‌تی خودا نزیکه. وه‌ک له نایه‌تی تریشا نه‌فرمویت: ﴿إِنْ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾^۳ له‌گه‌ل ته‌نگانه خوشی و فره‌ح دیت. بیگومان له پاش ته‌نگانه فره‌مانی هه‌یه. واته: چون ته‌نگانه دیت هه‌روایش سه‌رکه‌وتن دیت. هر بزیه خودای مهن نه‌فرمویت: ﴿إِلَّا إِنْ نَصَرَ اللَّهُ قَرْبًا﴾^۴ تو بزانه که یارمه‌تی خودا نزیکه.

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّهِ الدِّينُ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾^(۱۱۰)

کی مالی پی‌ده‌به‌خسری

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّهِ الدِّينُ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾^۱
 لیت ده‌پرسن: چی به‌خسرن؟ بییان بلن: هرشتی چاک که ده‌بیه‌خسرن بیده‌ن به دایک و باننان و به

^۱ فتح الباری (۲۵/۹).
^۲ الزخرف (۸).
^۳ الشرح (۶-۵).

خزمانی نزدیکتانو هه تیوانو هه ژارانو ئه وانه ی له پَیدا ماون (پَیپواران)، لَیت ده پرسن چۆن بیه خشن؟ ئیبنوعه بیاسو و مواهید و تیان: خودای مه زن له م ئایه ته دا بۆی پوون کردونه ته وه که چۆن بیه خشن. موقاتیلی کورپی حه یان ده لَیت: ئه م ئایه ته له سه ر به خۆ به خشیی ته ته وع (التطوع) هاتوه^۱. واته: سامانی خۆتان خه رج بکه ن له م پَیگانه وه، وه که له م فه رموده دا هاتوه: (دایکت، باوکت، خوشکت، براکه ت، پاشان له وان دواترو دوات^۲، مه یه ونی کورپی مه بران ئه م ئایه ته ی خۆینده وه و پاشان ده لَیت: ئه مه شوینده کانی به خشینه، خۆ باسی ته پل و زوپناو وینه و دارو ته خته و په رده و دیواره کانی نه کرده^۳، پاشان خودای مه زن ئه فه رمویت: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ هه ر چاکه یی ئیوه بیکه ن، دیاره خودا پیتی ده زانی. خودا پادا شتتان ئه داته وه له سه ری زۆر به چاک، چونکه خودا به ئه ندازه ی گه رده یه که ناهه قی له که س ناکات.

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ رُءُوسٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (۱۱۱)

جیهاد ئه رکیکه له سه ر موسولمانان

خودای مه زن ئه فه رمویت: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ غه زاتان له سه ر نوسراوه. خودای گه وره غه زای له سه ر موسولمانان فه رز کرده بۆ ئه وه ی شه پی دوژمنان دوورخه نه وه له ناوچه و هه ریعی ئیسلام. زه هری ده لَیت: جیهاد پَیویسته له سه ر هه موو که سی له غه زادا بی یان دانیشتی له سه ر دانیشتوه که داوای یارمه تی لیکردرا، یارمه تی بدات، کاتی داوای هانای لی کرا بجیت به هاناوه. که فه رمانی پیکرا ده رچیت بۆ غه زا بروات. ئه گه ر پَیویستیشی پیتی نه بوو له مالی خۆی بمینیتته وه (منیش وتومه) هه ر بۆیه له فه رموده ی سه حیحا هاتوه: (هه رکه سی بمریت و جهنگی له پَیگی خودا نه کردبیت و به لیشیدا نه هاتبیت که بیکات، ئه وه به مرندیکی نه قامی مرده وه)^۴، پَیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پۆژی فه تحی مه که که دا فه رموویه تی: (له داوی فه تحه وه کلچ کردن نیه، به لام جیهادو لیبران هه یه، هه رکات داواتان لی کرا بچن بۆ جیهاد بپۆن^۵ خودای مه زن ئه فه رمویت: ﴿وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ﴾ هه رچه نه ده خۆشتان لیتی نایه. واته: زۆر به لاتانه وه گران و سه خته. هه ر وایشه، چونکه یان ده کوژدی یا بریندار

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۶۱۹/۲).

^۲ الحاکم (۶۱۱/۳)، فه رموده یه کی باشه (جید).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۶۲۰/۲).

^۴ مسلم (۱۰۱۷/۳).

^۵ فتح الباری (۵۶/۴).

دهبى، له گەل ناپهحتى سه سفر پوهه پوهونه وهى دوژمنيش هر گران و سهخته. پاشان خوداى مهزن نه فه رمويت: ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ پهنگ له شتيك ههز نه كه ن به لام بو تان به خير گه پى. واته: دياره شه پ كردن سه ركه و تنو زال بوونى به سه ر دوژمندا به دوادا ديت ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ پهنگه ناوات بى شتيكيش بخوازن كه ناكامه كهى باش نه بى بو تان. نه مه هه موو شتى ده گريته وه، جارى وا هه يه مرؤه هه زله شتى ده كات كه هيج چا كه و به رژه وه نديه كى تيا نيه. له وانه، دانيشتن و خو لادان له شه پ دژى دوژمن، كه ناكامه كهى نه وه يه دوژمن ده ست ده گريت به سه ر و لاتداو داگيرى ده كا. پاشان خوداى گه وره نه فه رمويت: ﴿وَاللَّهُ يَمْلِكُ وَأَنْتُمْ لَا تَسْلُمُونَ﴾ خودا ده زانى و نيوه سه رى لى ده رنا كه ن. واته: خودا باشتر ناكامى شته كان ده زانى له نيوه و ناگادارى كردوون له و شتانهى كه چاكن بى نيوه له دنياو له پوژى دوايتاندا، گوپرايه لى فه رمانى نه و بنو سه ر بيجى پپرايه كانى مه كه ن به لكو شاره زا بين.

﴿يَسْتَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قَاتِلٍ فِيهِ قُلٌّ قَاتِلٌ فِيهِ كَيْبٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقْتَلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَظَلُّوْا وَمَنْ يَرْتَدِدْ دِينَكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا

فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٨﴾

پۆل (سرية) نه خله و حوكمى شه پ كردن له مانگى شه پ به سا (الشهر الحرام)

ئيبنو نه بى حاته م پپرايه تى كردوه له جونده بى كوپى عه بدوللاوه كه پتفه مبه رى خودا (ﷺ) ده سته يه كى نارد، نه بو عوبه يده كوپى جه راحى كرده لپتسرراويان، كاتى كه چوو بپوات، سه باب (صبا) هاوارى برده لاي پتفه مبه رى خودا (ﷺ) نه ويش گلى دايه وه (نه يه نشت بپوا) له جيبى نه بو عوبه يده، عه بدوللاى كوپى جه حشى ناردو كرديه لپتسرراويان، نامه يه كى بى نووسى، فه رمانى پيدا كه نه و نامه يه نه خو ينيته وه هه تا ده گاته فلان شو ين فه رمووى: (هيج كه سى له هاوه له كانه ناچار مه كه له پتغه دا له گه لتا بپوات) كاتى كه نامه كهى خو ينده وه (إنا لله و إنا إليه راجعون) ي كردو ده لئيت: گوپرايه لى و به فه رمانى خودا و پتفه مبه ركه يم، هه واله كهى پيدان و نامه كهى بى خو ينده وه، دوو له پياوه كان گه پانه وه و نه وانى تر مانه وه، گه يشتن به ئيبنو حه زره مى و كوشتيان، نه يان زانى نه و پوژه له مانگى په جه به يان له مانگى جيماده. بت په رسته كان و تيان به موسولمانه كان: له مانگى

شہ پہ سستا (الشہر الحرام) کوشتیان، خودای مہ زن نم ٹایہ تہی ناردہ خوارہ وہ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْهَارِ
 الْخَرَامِ قُلْ فِيهِ مَثَلٌ لِّقَاتِلِ فِيهِ كَيْدٌ﴾ لیت دہ پرسن: تووشی شہ پ بوون لہ مانگی شہ پہ سا چو نہ؟ بلن:
 شہ پ لہ مانگی وادا گوناہیگی زور گہ ورہیہ. عہ بدولمہ لیکی کوپی ہی شام کہ نم باسہ ی پرواہت
 کردوہ، دہ لیت: لہ زیادی کوپی عہ بدوللای بہ کانیہ وہ لہ مو حہ مہ دی کوپی نیسحاقی کوپی یہ ساری
 مہ دہ نیہ وہ لہ کتیبی سیرہ تہ کہ یدہا وتویہ تی: پیغہ مہ بری خودا (ﷺ) عہ بدوللای کوپی جہ حشی کوپی
 پیٹابی نہ سہ دی لہ مانگی پہ جہ بدہا نارد کہ لہ سہ فری بہ دری یہ کہ م گہ پراہوہ ہشت دہ سہ تی لہ
 کۆچرہ کانیسی لہ گہ لا نارد، ہیچ کہ سیکی نہ نساریان لہ گہ لا نہ بوو نامہ یکی بۆ نووسی و فرمانی
 پیدہا سہیری نہ کا ہتا دوو پۆژ بہ پنگادا دہ پوات، پاشان سہیری بکاتو لہ سہر نہ وہ ہوا کہ فرمانی
 پیکراوہ. ہیچ کہ سی لہ ہاوہ لہ کانی ناچار نہ کا لہ گہ لی برۆن. ہاوہ لہ کانی عہ بدوللای کوپی جہ حش لہ
 کۆچرہ کانی بوون. پاشان لہ بہ نی عہ بدوشہ مسی کوپی مہ ناف: نہ بو حوزہ یغہ ی کوپی عوتبہ ی کوپی
 پہ بیعی کورشی عہ بدوشہ مسی کوپی عہ بدومہ ناف بوو کہ لہ ہاوپہ یمانہ کانی خۆیان بوو. عہ بدوللای
 کوپی جہ حش کہ بہرپر سیاری نہ و کۆمہ لہ بوو، عہ کاشہ ی کوپی میحسہ نیش یہ کیک بوو لہ بہ نی
 نہ سہ دی کوپی خوزہ یمہ. لہ بہ نی نوفہ لی کوپی عہ بدومہ ناف: عوتبہ ی کوپی غہ زوانی کوپی جابیر بوو
 کہ ہاوپہ یمانی خۆیان بوو. لہ بہ نی زوہری کوپی کیلاب: سہ عدی کوپی نہ بی وہ قاص، لہ بہ نی
 عدی کوپی کہ عب: عامیری کوپی پہ بیعہ کہ ہاوپہ یمانیان بوو، لہ عتری کوپی وائل: واقدی کوپی
 عہ بدوللای کوپی عہ بدومہ نافی کوپی عہ رینی کوپی سہ علہ بہ ی کوپی یہ ربوع، یہ کیک بوو لہ بہ نی
 تہ میمہ کان کہ ہاوپہ یمانیان بوو. خالیدی کوپی بہ کیر یہ کیک بوو لہ بہ نی سہ عدی کوپی لہ یس (لیث)
 کہ ہاوپہ یمانیان بوو، لہ بہ نی حاریسی کوپی فہر: سوہ یلی کوپی بہ یزا بوو. کاتی کہ عہ بدوللای
 کوپی جہ حش دوو پۆژ بہ پنگہ دا پۆشت، نامہ کہ ی کردہ وہ و سہیری کرد نہ مہ ی تیدہا نووسرا بوو: کاتی
 کہ سہیری نہ نامہ ی تہ کرد، بہر دہ وام بہ لہ پۆشتن ہتا دہ چیتہ نہ خلہ لہ نیوان (مہ کک و
 تائف) دایہ. لہ وی چاودیری قورہ یش بہ و لہ ہہ و الیان ناگادارمان بکہ، کاتی کہ عہ بدوللای کوپی
 جہ حش سہیری نامہ کہ ی کرد، دہ لیت: گویا پراہ ل و بہر فرمانم، پاشان بہ ہاوہ لہ کانی وت: پیغہ مہ بری
 خودا (ﷺ) فرمانی پیدام کہ بپۆم ہتا دہ گہ مہ نہ خلہ، لہ وی چاودیری قورہ یش بکہ م. ہتا ہہ والی
 قورہ یشیان پی بگہ یہ نم. پی پی نہ داوم ہیچ کہ سی لہ نیوہ ناچار بکہ م (لہ گہ لم بین) ہہر کہ سی لہ
 نیوہ نازہ زوی شہ میدی ہہ ی و حزی لیدہ کات با بیت، ہہر کہ سیش پی ناخوشہ با بگہ پتہ وہ، بہ لام
 من خۆم لہ سہر فرمانی پیغہ مہ بری خودا (ﷺ) دہ جم. پۆشت و ہاوہ لہ کانیسی لہ گہ لی پۆشتن ہیچ

کہ سیکیان دوا نہ کہوت۔ پنگی حجازی گرتہ بر، ہتا کاتیٰ لہ معدین بوون لہ سر فورعہ وہ کہ پئی دہوترا بوحران (بحران) سہعدی کوپی نہبی وہ قاصو عوتبہی کوپی غہ زوان و شتریکیان لی ون بوویو بہ شوینیا دہگہ پان، جیا بوونہ وہ لہ عہدوللاو بہ دوا و شترہ کہ دا دہگہ پان۔ عہدوللائی کوپی جہ حشو ہاوہ لہ کانی پڑشتن ہتا گہ یشتنہ نہخلہ، کاروانیکی قورہیش بہ لایاندا تٹیہ پی، میوژو خزراکی بازرگانی قورہیشیان پی بوو۔ عمری کوپی حہ زرمہ می و عوسمانی کوپی عہدوللائی کوپی موغہ پیرہ و براکہ ی نہوفہ لی کوپی عہدوللا کہ ہردوکیان لہ مہ خزومیہ کان بوون۔ حہ کہ می کوپی کہ یسانیش لہ مہ ولای ہاشمی کوپی موغہ پیرہ بوو۔ کاتیٰ کہ نہوانہ چاویان پئیان کہوت ترسان لییان۔ بہ لام لہ نزیکی نہ مان دابہ زین۔ عہ کاشہی کوپی میحسہن بینینی، کاتیٰ کہ چاویان پئی کہوت ترسیان نہما و تیان: عہ مارہ ہیچ ترسیکتان لییان نہ بی۔ نہمانیش دستیان کردہ پراویژ کردن دہربارہ یان۔ نہو کاتہیش دواین پڑی مانگی رچہب بوو، وتیان: سویند بہ خوا نہ گہر نہم شو واز لہ مانہ بیئن خویان دہگہ یہننہ (حہرم) ناتوانن ہیچیان لہ گہ لا بکن، خو نہ گہر بشیان کوژن لہ مانگی شہرہ سہا (الشہر الحرام) دہیان کوژن، کہوتنہ دودلیہ وہو دہترسان پہ لاماریان بدہن، پاشان توانایان دا بہ خویان، ہاتنہ سہر کوشتنی نہوانہ می کہ دہتوانن بیان کوژن و نہوہی پئیانہ تالانی بکن، واقیدی کوپی عہدوللائی تہ میمی تیریکی گرتہ عمری کوپی حہ زرمہ می و کوشتی۔ عوسمانی کوپی عہدوللاو حہ کہ می کوپی کہ یسانیش بہ دلیل گیران، نہوفہ لی کوپی عہدوللایش لہ دستیان پاریکرو نہیان توانی بیگرن۔ عہدوللائی کوپی جہ حشو ہاوہ لہ کانی ہاتنہ وہ بہ کاروان و دوو دیلہ کہ وہ ہتا گہ یشتنہ وہ لای پیغہ مہبری خودا (ﷺ) لہ مہ دینہ۔ ئیبونئیسحاق دہ لیت: ہندئی کہ س لہ کہسانی عہدوللائی کوپی جہ حشو باسیان کردہ، کہ عہدوللا بہ ہاوہ لہ کانی دہ لیت: لہو دہسکہوتہی بہ دہستمان ہیناوہ پینچ یہکی بؤ پیغہ مہبری خوداہ (ﷺ)۔ نہمہ لہ پیش نہوہ دا بوو خودا پینچ یہک فرز بکات لہ تالانیدا۔ پینچی جیا کردہ وہ لہو دہسکہوتہ بؤ پیغہ مہبری خودا (ﷺ)، نہوہی مایہ وہ دابہ شی کرد بہ سہر ہاوہ لہ کانیدا۔ ئیبونئیسحاق دہ لیت: کاتیٰ کہ گہ یشتنہ وہ لای پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فرمووی: (من فرمانم پی نہ کردن بہ شہر کردن لہ مانگی شہرہ سہا کاروان و دوو دیلہ کہ ی پراوہستان، رازی نہ بوو ہیچ شتیکی لی و ہرگری۔ کاتیٰ کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) نہوہی فرموو، نہو خہ لگہ دہستہ وسان و ہستان و ایان زانی نیت نہوان تیاچوون، برا موسولمانہ کانیشیان نہو کارہ یان لہ لا گران بوو کہ کردبویان، قورہیشیہ کانیش وتیان: موحہ مہ دو (ﷺ) ہاوہ لہ کانی کوشتاریان لہ مانگہ حہ رامہ کاندہا حہ لال کردہو و خویان تیدا رشتہو و مال و سامانیان تیدا بہ تالانی بردہو و پیاوانیشیان بہ دلیل گرتہو۔ ہر موسولمانی بہ لایاندا بچوایہ لہ وانہ کہ لہ مہ ککہ بوون پئیان دہوت: نہوہی تووشیان ہات، تووشیان ہات لہ شہعباندا نہ بوو۔ جوولہ کہیش دہیان وت: گہ شبین بن بہ وہ لہ سہر

موسولمانیکی چاکیشن، له لای پیغمبهری خودا(ﷺ) مایه وه. به لام عوسمانی کوپی عه بدوللا پوشته وه بؤ مهککه و له وی به خوانه ناسی مرد. نیینوئیسحاق ده لیت: کاتی عه بدوللا کی کوپی جه حشو هاره له کانی بؤیان دره کهوت دوی نهو حاله سه خته ی تیدا بوون، کاتی که قورئان هاته خواره وه به هیوای پاداشت بوون، وتیان: نهی پیغمبهری خودا(ﷺ) نایا به هیوای نهو بین به غزایه بؤمان بنووسری و پاداشتی موجهیدینی تیا وه رگرین؟ خودای مه زن نه م نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿إِنَّ

الذَّيْبَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۱

نه وانه ی له پئی خودا دره به درن و باوه پریان به خودا مه یه، له پئی خودا چوونه غزا، به نومیدن بؤیان حیساب بکا، خودا له وانه ده بووی و دلوفانه. خودا له سهر نهو کاره یان ناومیدی نه کردن.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَعْفُوكَذَلِكَ يَبِيْنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾^(۱۳۱) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لِمَنْ خَرَّبَهُمْ وَإِنْ تَحَاطُّوهُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبَكُمْ إِنْ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^(۱۳۲)

حده را مکوردنی (میی) پله پله

نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له نه بو مهیسه ره وه (میسره) له عومه ره وه که ده لیت: کاتی نایه تی حه رام کردنی مه ی (نارهق) هاته خواره وه، ده لیت: نهی خودایه ده ریاره ی مه یخواردنه وه به ته وای بؤمان پوونو ناشکرا که. نه م نایه ته ی سوره تی (البقره) هاته خواره وه که نه فه رمویت:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ﴾^۱ له سهر مه ی و قوماریش لیت ده پرسن، بلن: تاوانیان که وره یه. عومه ر بانگ کراو به سه ریدا خوینرایه وه وه ده لیت: نهی خودایه ده ریاره ی مه ی به ته وای بؤمان پوونو ناشکرا که. نه م نایه ته ی سوره تی (النساء) هاته خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ﴾^۲ نهی کر مه لی خاوه ن باوه پان، به سه رخوشی له نویژ نزیک مه بنه وه. جارده ری پیغمبهری خودا(ﷺ) که وه ختی نویژ هات جاری دا: سه رخوش نزیکی نویژ نه که ویته وه عومه ر بانگ کراو بؤی خوینرایه وه وه ده لیت: نهی خودایه ده ریاره ی مه ی به ته وای بؤمان پوونو ناشکرا که. نهو دوو نایه ته ی سوره تی (المائده) هاته خواره وه، عومه ر بانگ کرا بؤی

^۱ این هشام (۲/۲۵۲-۲۵۵).
^۲ النساء (۴۳).

خوینرایہ وہ کہ گیشته ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾^۱ نایا نئیوہ دەس لەو کارانە هەلەدەگرن؟ عومەر دەلئیت: دەستمان هەلگرت، دەستمان هەلگرت^۲ هەر وا ئەبوداودو تیرمیزی و نەسانی پڕیوایەتیان کردوہ^۳ علی کۆپی مەدینی دەلئیت: ئەم سەنەدە چاک و سەحیحە، تیرمیزی بەسەحیحی داناو، بەو زوانە ئەم فەرموودەییە دیسان لەگەڵ ئەو فەرموودانەیی نێمامی ئەحمەد پڕیوایەتی کردوون لە پێگەیی ئەبووہریرەوہ دیتەوہ لەم نایەتەیی سورەتی ماڤیدەدا کہ خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۴ ئەم نەوانەیی بڕواتان هیناوە، مەیخۆری و قومار کردن و کێل پەستی و گرو لەسەر تیر کردن، لە کارەکانی شەیتان، خۆتانی ئی پاریزن، هەتا پزگار بن. خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ پرسیارت ئی دەکەن دەربارەیی مەیی و قومار. دەربارەیی مەیی وەک گەورە موسولمانان عومەری کۆپی خەتاب (پەزای خۆی ئی بی) دەلئیت: هەر شتی ناوەز نەهێلئو تیکی بدا، وەک بەو زوانە لە سورەتی ماڤیدەدا باسی دیت، (میس)یش قومارە^۵ پاشان ئەفەرمویت: ﴿قُلْ فِيهَا إِمْتٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ بلی: تاوانیان گەورەییەو بۆ خەلکیش بەهرەیان هەییو، تاوانەکە لە بەهرەکانیان زۆرتەر. خۆ دیارە خراب و تاوانەکانیان بۆ دینەن سوودەکانیشی دنیایی یە، سوودی هەیی بۆ هەرس کردن فریئانی کەلک وەرگرتن لە نرخەکی بۆ فرۆشتن و گێرانی لەگەڵ خۆ بۆ بەکارهێنانی لە پێگەیانداو. بەلام ئەم بەرزەوہندیانە هەر جیی باس نیە بەرانبەر زیانەکانی و بەدقەپەکانی و خرابەکانی کە ئیجگار زۆرتن، هەر بۆیە خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿وَإِنَّهُمَا أَعْكَبُ مِنَ نَفْعِهِمَا﴾ تاوانەکانیان لە بەهرەکانیان زۆرتەر. جا ئەم نایەتە هەر شەییە بۆقەدەغە کردنی. هەرچەندە بە پوونی حەرامی نەکردوہ بەلام ئاماژەیی بۆ کردوہ، عومەری کۆپی خەتابیش (پەزای خۆی ئی بی) کاتی کہ بۆی خوینرایەوہ دەدیگوت ئەم خودایە دەربارەیی مەیی بە تەواوی بۆمان پوون و ئاشکرا کە. هەتا نایەت لە سورەتی (المائدە) دا هاتە خواروہ حەرامی کرد وەک خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۶ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ

^۱ المائدة (۹۱).

^۲ أحمد (۵۳۱/۱)، فەرموودەییەکی مورسەلە.

^۳ أبو داود (۷۹/۴)، تحفة الاحوذی (۴۱۵/۸)، النسانی (۲۸۷/۸)، مورسەلە.

^۴ المائدة (۹۰).

^۵ أحمد (۳۵۱/۲).

ذَكَرَ اللَّهُ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْهَوْنَ ﴿۱﴾، نهی کومه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان مه‌ی خوری و قوما‌ر کردن و کیل په‌رستی و گره و له‌سهر تیر کردن له کاره‌کانی شه‌یتانن، خوتانی لای بیاریزن هه‌تا توشی پزگاری بن. شه‌یتان مه‌به‌ستی نه‌مه‌یه به‌مه‌ی خواردن و قوما‌ر نازاوه‌تان بخاته ناو له نویژو یادی خودا لاتان دا، نایا نیوه دس له و کارانه به‌ر شه‌دن. به ویستی خودا به‌و زوانه قسه له م باسه ده‌کین له سوره‌تی (المائده) دا. نیینوعومرو شه‌عی و مواهیدو قه‌تاده و په‌بیعی کوری نه‌نه‌س و عه‌بدوپه‌حمانی کوری زه‌یدی کوری نه‌سلم و تیان: نه‌م نایه‌ته هاته خواره‌وه له‌سهر عه‌رق ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ﴾ ده‌ریاره‌ی مه‌ی و قوما‌ر لیت ده‌پرسن، بلی: تاوانیان گه‌وره‌یه. پاشان نه‌و نایه‌ته‌ی سوره‌تی (النساء) هاته خواره‌وه. دوا‌ی نه‌ویش نه‌و نایه‌تانه‌ی سوره‌تی (المائده) هاتنه خواره‌وه و عه‌رقیان حه‌رام کرد^۱.

فه‌رماندان به به‌خشینی مال زیاده له پیوست

﴿وَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْغَفْو﴾ وه لیت ده‌پرسن، چی له ری خودا به‌خت کن؟ بلی: زیاده له پیوستان ﴿الغفو﴾ (به مه‌نسویی و به مرفوعیش خوینراوه‌ته‌وه). هه‌ردووکیان چاکه و جیی خویه‌تی. حه‌کم ده‌لیت له میقسه‌مه‌وه له نیینوعه‌بیاسه‌وه ﴿وَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْغَفْو﴾ ده‌لیت: نه‌وه‌ی له پیوستی مال و مندالت زیاده^۲. هه‌ر وایش ریوایه‌ت کراوه له نیینوعومرو مواهیدو عه‌تاو عیکرمه و سه‌عیدی کوری جوبه‌یرو موحه‌مه‌دی کوری که‌عب و حه‌سن و قه‌تاده و قاسم و سالم و عه‌تای خوراسانی و په‌بیعی کوری نه‌نه‌سو و که‌سانی تریشه‌وه^۳. نیینوجه‌ریر ریوایه‌تی کردوه له نه‌بوهوره‌یره‌وه، ده‌لیت: پیاوی ده‌لیت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا دیناریکم هه‌یه. فه‌رموی: (له خوتدا خه‌رجی بکه) ده‌لیت دیناریکی ترم هه‌یه، فه‌رموی: (خه‌رجی بکه بؤ خیزانه‌که‌ت) ده‌لیت: هی ترم هه‌یه، فه‌رموی: (خه‌رجی بکه بؤ کوره‌که‌ت) ده‌لیت: هی ترم هه‌یه، فه‌رموی: (خوت باشتر ده‌زانی)^۴ واته: به کئی بده‌ی باشه (موسلم ریوایه‌تی کردوه له سه‌حیحه‌که‌یدا. دیسان موسلم ریوایه‌تی کردوه له جابیره‌وه که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فه‌رمویه‌تی: (له خوته‌وه دس پی بکه (پئی ببه‌خشه)، بیگومان زیاده‌ی مشت بؤ خیزانته، زیاده‌ی شت له خیزانت بؤ خزمه‌کانته، بیگومان زیاده له که‌سو

^۱ المائده (۹۰-۹۱). ابن ابی حاتم غ: (۲/۳۶۷).

^۲ الطبری (۴/۳۳۱-۳۳۶).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۲/۶۵۷).

^۴ ابن ابی حاتم غ: (۲/۶۵۷-۶۵۸).

^۵ الطبری (۴/۳۴۰).

کارت شتیگه ئاواو ئاوايه) وه له فهرمووده دا دیسان هاتوه: (نهوهی ئادهم تو نهگه زیادهی سامانت بیه خشی چاکه بۆت، وه نهگه ر بییشیگریته وه خراپه بۆت، لۆمه ناگریی له سه ره نه وه پیتی بژی) ۲ پاشان خودای مه زن نه فه رمو یت: ﴿كَذَٰلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۳۱۱﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿۳۱۱﴾ تا به و جوړه خودا نیشانه کانی خو یتان نیشان نه دا، به لکو ئیوه بتوانن بیر بکه نه وه. هم له دنیا و هم له قیامه تیش واته: وه ک چون نه م خزمانه تان بۆ جیا ده کاته وه و پوون و ناشکرای ده کات بۆتان، هر به و جوړه یش نیشانه کانی تریشتان بۆ پوون ده کاته وه له بریارو به لئین و هر په شه کانی شیدا تا بیر بکه نه وه له کاری هر دوو دنیا تان. عه لی کو پی نه بو ته لحه له ئیبنوعه بیاسه وه ده لیت واته: بیر بکه نه وه له نه مانی دنیا و له ناو چوونی و پوه و قیامه ت چوون و به رده و امی پۆئی قیامه ت ۳.

چاکسازی له سامانی هه تیواندا

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَاطَبُوا فِي خَوَاتِمِهِمْ فَأَخُونَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ﴿۳۱۲﴾ وَكُلُّ شَأْنٍ إِلَى اللَّهِ أَغْنَيْنَاكُمْ ﴿۳۱۲﴾ لیت ده پرسن ده بریاره ی هه تیوان چون بین؟ بلن: نه گه ر به دلسۆزی ناگاتان لئیان بی کاری چاکه. نه گه ر له گه ل ئیوه ده ژین، وه ک برا و خوشکی خو تان بن، خودا ده زانی کی به دفه ره و کی کار چاکه، نه گه ر خودا بیویستایه نه رکی لی گران ده کردن، ئیبنوجهریر پویا به تی کرده له ئیبنوعه بیاسه وه، ده لیت: کاتی نه م نایه تانه هاتنه خواره وه: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتَامَىٰ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ ۴ مه چنه نزکی مال و سامانی هه تیوان مه گین به چه شنن که باشتر (بپاریزی). ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ ۵ نه و که سانه ی به ناره و دارایی هه تیوان دوخون، با بزانه که ناگرئ ده خه نه نا و هه ناویانه وه، تووشی ناگریکی به هه لپه و بلتسه ده بن. نه و که سانه ی که هه تیویان له لایه وه له لسان خو اردن و خو اردنه وه ی خو یان جیا کرده وه له خو اردن و خو اردنه وه ی نه وان. بۆیان هه لده گرتن هه تا ده یان خو ارد یان خراپ ده بوو. نه و کاره نۆد گران بوو له سه ریان و نه وه یان له لای پیغه مه به ری خودا (ﷺ) باسکرد خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره ده خواره وه: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَاطَبُوا فِي خَوَاتِمِهِمْ ﴿۳۱۲﴾ لیت ده پرسن ده بریاره ی

۱ مسلم (۶۹۲/۲).
 ۲ مسلم (۱۰۳۶).
 ۳ الطبری (۳۴۸/۴).
 ۴ الانعام (۱۵۲).
 ۵ النساء (۱۰).

هه‌تیوان چۆن بن؟ بلن: نه‌گه‌ر به‌ دلسۆزی ناگاتان لییان بی‌ کاری چاکه، نه‌گه‌ر له‌گه‌ل ئیوه‌ ده‌ژین، وه‌ک براو خوشکی خۆتان بن، پاشان خواردن و خواردنه‌وه‌ی خۆیان تیگه‌ل به‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ی هه‌تیوان کرده‌وه^۱ هه‌روا نه‌بو داوود و نه‌سانی ڤیویه‌تیان کرده‌وه^۲، حاکمیش له‌ موسته‌دره‌که‌که‌یدا هه‌تیواوه‌تی^۳ زۆریکیش ڤیویه‌تیان کرده‌وه له‌ هۆی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی ئایه‌ته‌که‌دا وه‌ک موجاهیدو عه‌تاو شه‌عی کۆڤی ئیبنوئهبی له‌ یلاو قه‌تاده‌وه‌ که‌سانی تریش له‌ زانایانی پێشینه‌ و پاشینه^۴ وه‌کیعی کۆڤی چه‌پاخ ڤیویه‌تی کرده‌وه له‌ عانیشه‌وه‌ (ڤه‌زای خۆای لی بی) ده‌لێت: من ڤیم ناخۆشه‌ مالی هه‌تیوانم له‌ لا بی‌و خراپ بیی، هه‌تا وای لی دئی خواردن و خواردنه‌وه‌ی خۆم تیگه‌لی خواردن و خواردنه‌وه‌ی ئه‌وان بکه‌م^۵ پاشان خۆدای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لِّمَنْ حَرِيْبٌ وَإِنْ عٰلَطُوهُمْ فَاٰخَوْنَهُمْ﴾ بلن: چاکسازی (تیگه‌لاوی کردن) بۆ ئه‌وان چاکتره‌. نه‌گه‌ر تیگه‌ل بن له‌گه‌لیاندا (خراپ نیه) براتانن. واته: نه‌گه‌ر خواردن و خواردنه‌وه‌ی خۆتان تیگه‌ل به‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ی ئه‌وان کرد گوناھتان ناگا. چونکه‌ نه‌وافه‌ برای ئاینی ئیوه‌ن. ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ خۆدا ده‌زانن کئ به‌دفعه‌ڤه‌وه‌ کئ کار چاکه‌. پاشان خۆدای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَاعْتَدْتُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ﴾ نه‌گه‌ر خۆدا بیویستایه‌ ئه‌رکی لی گران ده‌کردن، خۆدا خاوه‌ن ده‌سته‌لاتی له‌ کارزانه‌. به‌لام خۆدا ده‌رووی لی کردنه‌وه‌ و له‌سه‌ری سووک کردن و ڤئی پیدان که‌ تیگه‌لیان بن به‌ شیوه‌یه‌کی چاک. وه‌ک نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ﴾^۶ مه‌چنه‌ نزیک مال و سامانی هه‌تیوان مه‌گین به‌ چه‌شنی که‌ باشتر (بپاریزی)، به‌لام ڤیگه‌ دراوه‌ به‌ هه‌ژار که‌ لئی بخوات به‌ شیوه‌یه‌کی چاک، یان به‌ مه‌رجی نه‌گه‌ر خۆدا ده‌رووی لی کرده‌وه‌ بۆیان قه‌ره‌بوو بکاته‌وه‌ یان قه‌ره‌بووشی نه‌کاته‌وه‌، وه‌ک به‌و زوانه‌ له‌ سوره‌تی (النساء) باسی دیت دا به‌ ویستی خۆدای مه‌زن.

^۱ الطبری (۳۰/۴).

^۲ أبوداود (۲۹۱/۳)، النسائی (۲۵۶/۶)، حاکم و زه‌ه‌بی به‌ سه‌حیحیان داناره‌.

^۳ الحاکم (۱۰۳/۲).

^۴ الطبری (۳۰۰/۴-۳۰۳).

^۵ الطبری (۳۰۰/۴).

^۶ الانعام (۱۰۲).

﴿وَلَا تَنْكُرُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ ۖ وَلَا أُمَّةٌ مُّؤْمِنَةٌ حَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ وَلَا تُنْكِرُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۗ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۗ وَيَسِّرُ الْآيَاتِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٣١﴾﴾

قه دهغه كردني هاوسه رگيري له گه ل ژنانو و پياوانى بت په رستان

﴿وَلَا تَنْكُرُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ﴾ ژنانى بت په رست ماره مه كهن هه تا باوه په دههينن. خوداى مزن هاوسه رگيري قه دهغه كروه له خاوهن باوه پان له گه ل نهو ژنانه ي كه بت په رستن. دياره نه گه ر مه به ست گشت بى دينيك بوايه، باسى گشت ژنه بت په رستى كى ده كره له نه هلى كتيب و بت په رسته كان. بويه ژنانى نه هلى كتيبى تايه به ت كروه و نه فه رمويت: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أَجْرَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ﴾^١ نهو ژنه داوین پاكانه شى كه پيش له نيوه كتيببان پندراوه، به و مرجه كه ماره ييه كانيان بدهنى، خوشتان ده بى داوین پاك بن نه داوین پيس. عدل كوپى نه بوته لحه ده لیت له نيبنوعه بياسوه له م ده قه دا كه خوداى گه وره نه فه رمويت: ﴿وَلَا

تَنْكُرُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ﴾ ژنانى بت په رست ماره مه كهن هه تا باوه په دههينن. خوداى مزن له ودا ژنانى نه هلى كتيبى جيا كروته وه^٢ مواهيدو عيكرمه و سه عيدي كوپى جوبه يرو مه كحول و حه س نو زه حكاو زه يدى كوپى نه سلمه و په ببعى كوپى نه نه س و كه سانى تريش هه روايان وتوه^٣ و تراوه: به لكو مه به ست به وه نهو موشريكانه ن كه بت په رستن، به هيچ شيوه يه ك باسى نه هلى كتيبى تيدا نه هاتوه. نه م مانايه له به كه مه وه نزيكه (والله اعلم.) نيبنوجه رير داواى باس كردنى كز دهنگى زانايانى كروه له سر پئ پيدانى هاوسه رگيري له گه ل ژنانى نه هلى كتيب، ته نيا عومه نه وه ي پئ ناخوشه، له بهر نه وه نه كا خه لكى واز له ژنانى موسولمان بينن يان له بهر هر مانايه كى تر^٤ وه نه بو كوره يب رپوايه تى كروه له شه قيقه وه، ده لیت: حوزه يفه ژنيكى جووله كه ي ماره كره، عومه ر نامه يه كى بؤ نووسى پئ و ت: وازى لى بينئ. نه ميش نامه يه كى بؤ نووسى ده لیت: ناي ا و ده زانى حه رامه هه تا وازى لى بينم؟ ده لیت: وا نازانم نه وه حه رامه، به لام من ده ترسم ژنه خراپه كانيان بكه نه

^١ المائدة (٥).

^٢ الطبري (٤/٣٦٢).

^٣ ابن ابي حاتم غ: (٢/٦٦٩-٦٧١).

^٤ الطبري (٤/٣٦٦).

هاوسر^۱ نَم سه نه ده سه حیحه. نینوجهریر پیوایه تی کردوه له زهیدی کوپی وه مه به وه ده لیت: عومری کوپی خه تاب ده لیت: موسولمان ژنی مه سیحی ماره ده کا. به لام مه سیحی ژنی موسولمان ماره ناکات^۲. نینونه بی حاتم پیوایه تی کردوه له نینو عومره وه، که هاوسه رگیری ژنی نه هلی کتیبی پی ناخوش بووه. ﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ ژنانی بت پرست ماره مه کن هه تا باوه ده هینن. ته ئویل کردوه^۳. بوخاری ده لیت: نینو عومره ده لیت: من نازانم هیچ شیرکی له وه گوره تر بی که ژنی بلن: په روه ردگاری ئو عیسیایه^۴. له هه ردو سه حیحه که دا هاتووه له نه بوهوره بیره وه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فره موویه تی: (له بهر چوار مه به ست نافرته ده خوازی: یان بؤ مالو سامانه که ی، یان له بهر بنه ماله که ی، یان له بهر جوانیه که ی یان له بهر دینداریه که ی جا تو نافرته تی دیندار بهینه تا دست پر بهر که ت بیت^۵ موسلیمش له جابیره وه هه ر وا پیوایه تی کردوه هه ر له وه له نینو عومره وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره موویه تی: (نم دنیا خۆشیه، چاکترین خۆشی دنیا ش نافرته تیکی چاکه)^۶ خودای مه زن نه فره رمویت: ﴿وَلَا مَنَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ که نینه کتیکى بپوادار باشتره له ژنه (نازادیکى) بت پرست با (ژنه بت پرسته که) سه رسامیشی کردبن. هه روه ها نه فره رمویت: ﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ ژنانی موسولمانیش ماره مه کن له بت پرستان هه تا باوه نه هینن. وه ک خودای گوره له نایه تیکی ترا نه فره رمویت: ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾^۸ نه نه مان بؤ ئه وان ده شین و نه ئه وانیش بؤ نه مان ده شین، (اته: بؤ یه ک حه لال نین) ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ کزله یه کی بپوادار باشتره له (نازادیکى) بت پرست با سه رسامیشی کردبن) خاوه ن ده سه لاتیش بی. چونکه پیاوی موسولمان زۆر چاکتره (با عبیدیکى حه به شیش بی) له بت پرست. ﴿أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾ ئه وان ده یانه وی ئیوه به ره و ناگر راکیشن اته: ژیان له که ل ئه وانو تیکه لاوی کردنیان به ره و خۆشه ویستی دنیا ده تانبات و پیزی دنیا ئه دن به سه ر پۆزی دوایداو

^۱ الطبری (۳۶۶/۴).

^۲ الطبری (۳۶۶/۴).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۶۷۱/۲).

^۴ فتح الباری (۳۲۶/۹).

^۵ فتح الباری (۳۵/۹)، مسلم (۱۰۸۷/۲).

^۶ مسلم (۱۰۸۷/۲).

^۷ مسلم (۱۰۹۰/۲).

^۸ الممتحنه (۱۰).

پاشه پڈڈ نہ ویش نزد خرابه. ﴿وَاللّٰهُ يَدْعُوْا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِازْنِهٖ﴾ خودایش دهیه وی به نیزی خوی له گوناھتان ببوری و بتانگه یتیتہ به ہشت. به پہیامہ کی و بہوی فہرمانی پیداونو بہ ویش لئی قہدہ غہ کردون. ﴿وَبَيِّنْ اٰيٰتِهٖ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ﴾ خودا نہم نیشانانہی خوی بق مہدم ہون دکاتہ وہ بہ لکو بیر بکہ نہ وہ.

﴿وَسْأَلُوْكَ عَنِ الْمَحِيْضِ قُلْ هُوَ اَذٰى فَاَعْتَزِلُوْا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيْضِ وَلَا تَقْرُبُوْهُنَّ حَتّٰى يَطْهُرْنَ فَاِذَا ظَهَرْنَ فَاْتُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ اَمَرَكُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِيْنَ وَيُحِبُّ الْمُنْتَطَهِّرِيْنَ﴾ ﴿۳۳۳﴾ نَسَاؤَكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَاْتَاوْا حَرْثَكُمْ اَنّٰى سِغْتُمْ وَقَدِمُوْا لَا نَفْسِكُمْ وَاَتَقُوا اللّٰهَ وَاَعْلَمُوْا اَنَّكُمْ مُلْقَوُوْهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ﴾ ﴿۳۳۴﴾

فہرماندان بہ سہرجیبی نہ کردن له کاتی عوزری ژنانہدا

﴿وَسْأَلُوْكَ عَنِ الْمَحِيْضِ قُلْ هُوَ اَذٰى﴾ له بارہی بی نویژی وہ لیت دہ پرسن، بلئی: نہ وہ نازاریکہ. نیمامی نہ حمدہ ریویاتی کردہ له نہ نہ سہ وہ کہ جوولہ کہ نہ گہر نافرہ تانیان بکہ وتایہ تہ بینویژی، نانیان له گہل نہدہ خواردنو، له مالدا له گہ لیان دانہ نہ نیشتن ہاوه لان له پیغہ مہریان (ﷺ) پرسى له و بارہی وہ، نہم نایہ تہ ہاتہ خوارہ وہ ﴿وَسْأَلُوْكَ عَنِ الْمَحِيْضِ قُلْ هُوَ اَذٰى فَاَعْتَزِلُوْا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيْضِ وَلَا تَقْرُبُوْهُنَّ حَتّٰى يَطْهُرْنَ﴾ له بارہی بی نویژی ژنانہ وہ لیت دہ پرسن، بلئی: نہ ویش نازاریکہ. نہ و چند پڈڈی خوینیان ہہیہ سہرجیبی ژنانتان مہکن. ہتا کوتایی نایہ تہ کہ. پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموی: (ہموو شتیکی له گہ لدا بکن جگہ له سہرجیبی) نہ و ہوالہ بہ جوولہ کہ کان گہ یشت وتیان: نہم پیاوہ دہیوی ہرجی کاری نیمہ ہہیہ پیچہ وانہ کہی بکات. نوسہیدی کوی خوزہیر و عیبادی کوی بیشر ہاتن و وتیان: نہی پیغہ مہری خودا جوولہ کہ کان ناوا و ناوا دہ لئین: نایا سہرجیبیان له گہ لدا نہ کہین؟ پہنگی پیغہ مہری خودا (ﷺ) نہ وندہ گورا ہتا وا گومانمان برد کہ پیغہ مہر (ﷺ) لیان تورہ بوویت، پڈشتنہ دہرہ وہ، له قاپن شیر بہ شیدانو خواردیانہ وہ، بہ وہدا زانیان کہ پیغہ مہر (ﷺ) تورہ نیہ لیان^۱. خودای مہزن نہ فہرمویت: ﴿فَاَعْتَزِلُوْا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيْضِ﴾ نہ و چند پڈڈی خوینیان ہہیہ سہرجیبی ژنانتان مہکن. واتہ دواہن وہ کہ پیغہ مہر (ﷺ) فہرمویت: (ہموو شتیکی له گہ لدا بکن جگہ له سہرجیبی)^۲ ہر له بہر نہ وہیہ نزدینہی زانیان دہ لئین دروستہ یاری کردن له گہ ل ژندا له کاتی بینویژیدا جگہ سہرجیبی کردن له گہ لی.

^۱ احمد (۱۲۲/۳)، فہرمودہیہ کی سہ حیجہ.

^۲ مسلم (۲۴۶/۱).

تہ بوداود ریوایہ تی کردوہ لہ عیکرمو لہ ہندیٰ لہ خیزانہ کانی پیغمبروہ (ﷺ) کہ پیغمبرہی خودا (ﷺ) کاتی شتیکی لہ خیزانیکی حہیزداری بویستایہ پؤشاکیکی تہدا بہ سہر شرمیا، تہ بوجہ عفری کوپی جہریر ریوایہ تی کردوہ لہ مسروق کہوتہ پئی (بہ سواری ولاغ) بق لای عائیشہ و دلئت: سہلامی خوا لہ پیغمبرو خیزانہ کانی. عائیشہ دلئت: باوکی عائیشہ یہ، بہ خیر بی بہ خیر بی (مرحبا مرحبا) نیزنیان پنداو ہاتہ ژورہوہ و دلئت: من دمہویٰ پرسپاریکت لہ شتیکی لی بکم، من شہرمیش دہکم، عائیشہ دلئت: بیگومان من دایکی قوم و توش کوپی منی، چی بق پیاو دروستہ لہ ژنہ کہیدا کہ لہ حہیزدا بی؟ عائیشہ دلئت: ہموو شتیکی بق ہہ یہ جگہ لہ شہرمی (لا فرجہا) ۲ تہمہ قسہی ٹینووعہ بباس و مواہیدو حہ سہن و عیکرمہ شہ. منیش دلئت: لہ گہل خہوتنو خواردن و خواردنہوہ حہ لالہ بہ بی ناکوکی لہ نیوان زانایاندا، عائیشہ دلئت: پیغمبرہی خودا (ﷺ) فہرمانی پیکردم کہ سہری بشورم من لہ حہیزدا بووم. سہری دہ کردہ سہر کوشم و منیش لہ حہیزدا بووم، قورنانی دہ خویند، ۳ ہر لہ فہرموودہی سہ حیحدہ ہاتوہ لہ عائیشہوہ دلئت: من قہیم دہگرت لہ پلہ گزشت و من لہ حہیزدا بووم، ٹینجا تہمدایہ دہستی پیغمبر (ﷺ) تہویش دہمی دہخستہ شوینی دہمہ کہی من (و دلئی خواردہو). لہ خواردنہوہ شدایاش خوم دہخوارد تہمدایہ دہستی تہو، تہویش دہمی دہخستہ شوینی دہمہ کہی من کہ لیئہوہ لیٹ دہخواردہوہ ۴ وہ لہ ہردو سہ حیحدہ کہدا ہاتوہ لہ مہیمونہی کچی حارسہ ہیلالیہوہ، دلئت: پیغمبرہی خودا (ﷺ) بیویستایہ یاری لہ گہل ژنی لہ خیزانہ کانی بکات کہ لہ حہیزدا بویہ فہرمانی پیدہ کرد نیوان ناوک و تہ ژنوی بہ باشی داپوشیت. تہمہ وتہی بوخاریہ ۵ لہ ہردو سہ حیحدہ کہدا ہاتوہ لہ عائیشہوہ بہو جوڑہ. ۶ نیمامی تہحمہ دو تہ بوداودو تیرمیزی و ٹینوماجہ ریوایہ تیان کردوہ لہ عہ بدوللای کوپی سعدی تہنسا ریہوہ کہ پرسپاری لہ پیغمبرہی خودا کرد (ﷺ) چیم بق حہ لالہ لہ ژنہ کہم کہ لہ حہیزدایہ؟ فہرموی: (تہوہی لہ سہر پؤشاکوہ یہ) ۷، واتہ: شہرمی داپوشرابی (تہوی تری حہ لالہ). خودای مہزن تہ فہرمویت: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَظْهَرَ﴾ پاوہستن تا پاک دہبنہوہ، تہفسیری تہم دہقہ یہ کہ

۱ ابوداود (۲۸۶/۱)، فہرموودہ یہ کی مورسہ لہ.

۲ الطبری (۳۷۸/۴).

۳ فتح الباری (۴۷۹/۱).

۴ مسلم (۲۴۵/۱).

۵ فتح الباری (۴۸۳/۱)، مسلم (۲۴۳/۱).

۶ فتح الباری (۴۸۰/۱)، مسلم (۲۴۲/۱).

۷ احمد (۳۴۲/۴)، ابوداود (۱۴۵/۱)، تحفۃ الاحوذی (۴۱۵/۱)، ابن ماجہ (۲۱۳/۱)، سہنہ دہ کانی حہ سہنہ.

نه فہرمویت: ﴿فَاعْتَرِلُوا الْبَسْمَ فِي الْمَحِيضِ﴾ دورکہ ونہ وہ لہ ہاوسرہ کانتان لہ کاتی حہیزدا. نذیک بوونہوہ لییان بہ مہبستی سہرجیبی کردن قہدغہ کراوہ ہتا لہ حہیزدا بن، دہیارہ کہ پاک بوونہوہ و خویئہ کہ نہما دروستہ. نہ فہرمویت: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ ہہرکاتی لہ خویئ پاک بوونہوہ، لہو جیبہوہ کہ خوا فرمانی پیداون بویان بپڈن. نہم دہقہ پینمایو پئی نیشانسانی تیدایہ بؤ پوشتن بؤ لایان دوی خؤ شورڈن. زانایان کؤ دہنگن کاتی کہ نافرہت خویئ حہیزی نہماو برا. دروست نیہ سہرجیبی لہ گہ ل کردنیان ہتا خویان نہ شورڈن بہ ناویان نہ گہر نہیان توانی خویان بشورڈن دہبی تہیہ موم بکن بہو مہرجانہی تہیہ موم ہہیہ تی. ٹیبنوہہ بباس دہ لیت:

﴿حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾ ہتا پاک دہبنہوہ لہ خویئ ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ کاتی بہ ناو خویان شورڈ. مواہیدو عیکرمہ و حہسہنو و موقتیلی کوپی حہیان و لہیسی کوپی سہعدو کہسانی تریش ہر وایان وتوہ^۱.

قہدغہ کردنی سہرجیبی لہ غہیرہز شہرمہوہ (فی الدبر)

﴿مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ لہو جیبہوہ کہ خوا فرمانی پیداون. ٹیبنوہہ بباس و مواہیدو کہسانی تریش وتویانہ: مہبست پئی شہرمہ (الفرج)^۲ نہم دہقہ بہ لگہیہ لہ سہرنہ چونہ لای ہاوسر لہ دواوہ (الدبر) وک بہو زوانہ باسی لی دہکری بہ ویستی خودای مہزن. نہ بوزہ پینو عیکرمہ و زہحاک و کہسانی تریش دہ لین: ﴿فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ لہو جیبہوہ کہ خوا فرمانی پیداون بویان بپڈن. واتہ: کاتی کہ پاک بوونہوہ و حہیزہ کہیان نہما^۳ ہر بویہ نہ فہرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّوِبِينَ﴾ خودا نہو کہسانہی خوش دہوی کہ لہ گوناہ پہ شیمانن. با چہندین جار گوناہیشیان کردبی ﴿وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ نہوانہشی خوش دہویئ کہ بہ پاکو و خاویئ بڑین و خویان دور دہ گن لہ کاری پیسو بہ نازار کہ قہدغہ بیان لی کراوہ وک سہرجیبی کردنی ہاوسر لہ حہیزدا یان لہ غہیرہز شوینی خویہوہ کہ خودا فرمانی پیداون.

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۶۸۲/۲-۶۸۳).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۶۸۴/۲).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۶۸۴/۲-۶۸۵).

هُؤى هاتنه خوارموى نايهتى ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ﴾

﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ﴾ ژاننان كنگى خۆتانن. ئىبنوعه بياس ده لئيت: (الحرث) شوئى مندال^۱. ﴿فَأَتُوا

حَرَّتُكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ بچنه كنگى خۆتانه وه له هر كوئوه ده تانه وئى. واته: چۆنتان حهز لئيه، له پيشه وه، له پاشه وه، له يك ده مه وانه وه (شوئنه وه) وهك چهندين فهرمووده هاتوه له و باره وه. بوخارى ريوايه تى كردوه له ئىبنومنكه دهر ده لئيت: له جابريم بيستم ده لئيت: جووله كه كان ده يان وت: نه گهر چوونه لاي نافرته له پاشه وه بئت نه و منداله خيئل دهر ده چيئت، نه م نايه ته هاته خواره وه:

﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتُكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ ژاننان كنگى خۆتانن، بچنه كنگى خۆتانه وه له هر كوئوه ده تانه وئى. موسليم نه بو داووديش ريوايه تيان كردوه^۲ ئىبنونه بى حاته م ريوايه تى كردوه: له موحه ممدى كوڤى منكه دهر كه جابيرى كوڤى عه بدوللاوه هه والى پئدرا جووله كه وتويانه به موسولمانان: هه ركه سئى چووه لاي نافرته تئى له پاشه وه نه و منداله خيئل دهر ده چيئت، خوداى مه زن نه م نايه ته ي نارد ه خواره وه:

﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتُكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ ژاننان كنگى خۆتانن. له هر كوئوه ده تانه وئى بچنه كنگى خۆتانه وه. ئىبنوجره بچ له م فهرمووده يه دا ده لئيت: پئغه مبه رى خودا (ﷺ) فهرموويه تى: (له پيشه وه له پاشه وه نه گهر نه وه له شه رمه وه بوو (الفرج))^۳، ئىمامى نه حمه د ريوايه تى كردوه له ئىبنوعه بياسه وه، ده لئيت: نه م نايه ته كه خوداى مه زن نه فهرمويت:

﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ﴾ ژاننان كنگى خۆتانن، هاته خواره وه له باره ي چهنده كه سئىكي نه نساره وه كه هاتنه لاي پئغه مبه رى خودا (ﷺ) پرسياريان ليكرد، پئغه مبه ر (ﷺ) فهرمووى: (به هه موو شئوه يه ك بچنه لايان، نه گهر نه و سه رجئيبى يه له شه رمه وه بئى (الفرج))^۴، واته: دروسته. ديسان ئىمامى نه حمه د ريوايه تى كردوه له عه بدوره حماني كوڤى سابه ته وه ده لئيت: چوومه لاي حه فسه ي كچى عه بدوره حماني كوڤى نه بو به كر وتم: من دهر باره ي كارئ لئيت ده بپرسم، به لام شه رم ده كه م له باره ي وه لئيت پرسم،

ده لئيت: حه فسه ده لئيت: نه ي برازاي خۆم شه رم مه كه، ده لئيت: لئيت ده پرسم له باره ي سه رجئيبى كردنى ژنان له پاشه وه؟ حه فسه ده لئيت: ئوموسه له مه بۆى باس كردم كه نه نساره كان له پاشه وه

^۱ الطبري (۳۹۷/۴).

^۲ فتح الباري (۳۷۰/۸).

^۳ مسلم (۱۰۵۸/۲)، ابو داود (۶۱۸/۲).

^۴ ابن أبي حاتم غ: (۶۸۴-۶۸۵).

^۵ أحمد (۲۶۸/۱)، فهرمووده يه كى لاوازه به لگه ي تر پشتگيرى لئى ده كات.

نه ده چوونه لای ژنه کانیان، جووله که کان ده یا وت: هر که سی له پاشه وه بچیته لای ژنه که ی منداله که ی خیل دهرده چی. کاتی کوچهریه کان هاتنه مه دینه نافرته تانی نه ساریان ماره کرد، ویستیان له پاشه وه بچنه لایان. ژنیک پازی نه بوو. گوئی پایی لای هاوسه ره که ی بیو ده لیت: شتی وا ناکا هتا نه چیته لای پیغه مبر (ﷺ) پوخته لای نوموسه له مه و نه وه ی بیو باس کرد، نوموسه له مه پیی وت: دانیشه هتا پیغه مبری خودا (ﷺ) دیت، کاتی که پیغه مبر (ﷺ) هات، نافرته نه ساریه که شهرمی کرد پرسیار له پیغه مبری خودا بکات (ﷺ) چوو دهره وه نوموسه له مه باسه که ی بیو پیغه مبری خودا گیزی وه (ﷺ) فرموی: (نه ژنه نه ساریه بانگ بکه، بانگ کراو نه م نایه ته ی بیو خوینده وه: ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ﴾ ژنانتان کیلگی خوتانن له هر کوپوه ده تانه وی بچنه کیلگی خوتانه وه. (له یه که ده مه وانوه) وات: ته نیا له شهرمه وه (الفرج))^۱، تیرمیزیش پیوایه تی کرده ده لیت فرموده یه کی حسنه.^۲ نه سانی پیوایه تی کرده له که عبی کورپی علقه مه وه له نه بونه زره وه هوالی پیداره که وتویه تی به نافع مه ولای ئیبنوعومر که خه لکی زور باست ده کن، که تو وتوت ئیبنوعومر فه توای داوه که بچنه لای نافرته تان له پاشه وه: ده لیت: درویان به دم منه وه هله بستموه، به لام من نه وت بیو باس ده کم چون بووه، ئیبنوعومر پوژنیک قورناتیکی سه یر ده کرد منیش له لای بووم، کاتی گه بشته: ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ﴾ ژنه کانتان کیلگی خوتانن، له هر کوپوه ده تانه وی بچنه کیلگی خوتان. پاشان ده لیت: نه ی نافع نایا ده زانی نه م نایه ته فرمان به چی ده کا؟ وتم: نه خیر، ده لیت: نیمه ی قوره یشی له پاشه وه ده چوینه لای ژنان. کاتی که چوینه مه دینه و ژنانی نه ساریان ماره کرد، ویستمان هر به و شیوه یه که کردمانه له گال نه وانیشی بکه ین، نه و نافرته تانه نه وه یان بیو ناخوش بوو، به لایانه وه زور گران بوو، چونکه ژنانی نه ساری، جووله که کان چیان ده کرد، نه وانیش هر وایان ده کرد، جووله که کان له پاشه وه نه ده چوونه لای ژنه کانیان، خودای مه زن نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتْكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ﴾ ژنانتان کیلگی خوتانن، له هر کوپوه ده تانه وی بچنه کیلگی خوتان.^۳ سه نه ده که ی سه حیجه. نیمای نه حمده پیوایه تی کرده له خوزه یمه ی کورپی سابه ته وه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (خودا له هق شهرم ناکا (سی جار). مه چنه لای ژنان له دویانه وه (کرمیانه وه))^۴،

^۱ احمد (۳۰۵/۶)، فرموده یه کی حسنه.

^۲ تحفة الاحوذی (۲۲۲/۸)، حسنه.

^۳ النسائی فی الکبری (۲۱۵/۵).

^۴ احمد (۲۱۵/۵).

نه سائی و ئیبنوماجیش پیوایه تیان کردوه^۱ تیرمیزی و نه سائی پیوایه تیان کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه، ده لئیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (خودا سهیری پیوای ئاكا كه چوویتته لای پیوای یان ژئی له کۆمیه وه)^۲ پاشان تیرمیزی ده لئیت: ئهم فه رمووده، فه رمووده یه کی حه سه نی غه ربیه، ئیبنوحه بانیش له سه حیحه کهیدا هیناویه تی، ئیبنوحه زمیش به سه حیحی داناوه. ئیعامی ئه حمه د پیوایه تی کردوه له عه لی کوپی ته لقه وه (طلق) ده لئیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) قه ده غه ی کردوه له کۆمه وه چوونه لای ژنان، بیگومان خودا له سه ره ق شه رم ناكا.^۳ تیرمیزی پیوایه تی کردوه وه ده لئیت: ئهم فه رمووده حه سه نه^۴ ئه بوموحه ممه د کوپی عه بدوللای کوپی عه بدوپه حمانی داره می له موسنه ده کهیدا له سه عیدی کوپی یه ساری نه بو حوبا به وه، ده لئیت: وتم: به ئیبنوعه مر: تو چی ده لئیت ده رباره ی ئه و که نیزانه ی کاتی (أَحْمَضُ لَهْنُ)؟ ده لئیت: وما التحميض؟ باسی کۆمی کرد (الدبر) ئیبنوعه مر ده لئیت: ئایا هیه ک سه ی له موسولمانان شتی وا ده کات؟ ئهم فه رمووده سه نه ده که ی سه حیحه و ده قیگه له ئه وه وه که ئه و کاره ی حه رام کردوه. ئه بو به کری کوپی زیادی نیسابوری ده لئیت: ئیسماعیلی کوپی (حصن) بۆی گێرپامه وه. ئیسماعیلی کوپی (روح) بۆی گێرپامه وه. پرسیارم کرد له کالیکی کوپی ئه نه س: چی ده لئیت له چوونه لای ئافره ت له کۆمیا نه وه (أدبارهن)؟ ده لئیت: ئیوه که لیککی عه ره بن، ئایا کیلان ده بی جگه له شوینی چاندن؟ له شه رم (الفرج) لا مه ده ن. وتم: ئه ی ئه بو عه بدوللا، ئه وان ده لئین تو ئه وه ت وتوه. ده لئیت: درۆ به ده ممه وه هه لده به سن. درۆ به ده ممه وه هه لده به سن، بیگومان ئه مه قسه ی ئه وه. ئه مه قسه ی سه عیدی کوپی موسه بیبو ئه بوسه له مه و عیکرمه و تاوس و عه تاو سه عیدی کوپی جو به یرو عوروه ی کوپی زو به یرو موجهیدی کوپی جه برو حه سه ن و که سانی تریشه له زانایانی پێشیننه (السلف) که زۆر نا په زاییان ده رپیره له سه ره ئه و کاره. لای هه ندی له زانایان هه ر که سه ی ئه و کاره بکات خواره ناسه (کافره)، ئه وه پێبازی کۆی (جمهور) زانایانه. پاشان خودای مه زن ئه فه رموویت: ﴿وَقَدْ مَوَّأ لَانَسِيْرًا﴾ تویشویه کیش پێش خۆتان به خن. واته: له خوا په رستی کردن و په ریز کردن له و شتانه ی که خودا قه ده غه ی کردوون له و شته حه رامانه. هه ر بۆیه خودای گه وره ئه فه رموویت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاَعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَقَوْنَ﴾ ده بی له خوا بترسن. بشزانن

^۱ النسائي في الكبرى (۳۱۶/۵)، ابن ماجه (۶۱۹/۱)، حه سه نه.

^۲ تحفة الاحوذی (۳۵۹/۴)، النسائي في الكبرى (۳۲۰/۵)، ابن حبان (۲۰۲/۶)، حه سه نه.

^۳ ذكره ابن حجر في أطراف المسند (۲۸۴/۴) و لم يوجد في المطبوع، حه سه نه.

^۴ تحفة الاحوذی (۲۷۴/۴)، حه سه نه.

^۵ الدارمی (۲۷۷/۱) ح (۱۱۴۳).

له گهَلِ خُودا پوویه پوو دهبنوه. لیپرسینه وه تان له گه لدا ده کات له سهر هه موو ئا کار یکتان ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ مژده ییش بده به وانهی خاوه ن باوه پن. واته: ئه وانهی به رفه رمانی خودان له و شتانهی فه رمانیان پیده کاو واز له و شتانهش دیتن که هه ره شهی لیگردوون، ئیبنوجهریر ریوایه تی کردوه له عه تاوه ده لیت: ئیبنوعه بیاس ده لیت: ﴿وَقَدْ مَوَّأُ لِأَشْشِکُ﴾ ده لیت: (بسم الله) ناوی خودا ده هینی له کاتی سه رجیئی کردنا (الجماع)^۱ له سه حیخی بوخاریدا هاتوه له ئیبنوعه بیاسوه، ده لیت: پیغه مبه ری خودا ﴿وَاللَّهُ﴾ فه رموویه تی: (هه ر یه که له ئیوه نه گه ر ویستی بجیته لای خیزانی بلیت: ئهی خودایه شه یتانمان لی دوور بخه ره وه، شه یتانیش دوور خه ره وه له وهی پیمان ده به خشی، نه گه ر له وه دا مندالیان بوو شه یتان هه ر گیز زیانی پی ناگه یه نیت)^۲.

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^(۲۲۴)
 لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿۲۲۵﴾
 ریگری له سویند خواردن له واز هینان له کرداره چاکه کان

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
 خودا مه که ن به که ره سه تی سویندی خو تان، که ریگی چاکه تان لی ببری و پاریزگاریتان نه هیلن و به کاری مه رد پانه گن، خودا ده بیسی و زانایه. واته: سویند خواردنتان به خودا واتان لی نه کا وازتان پی بینی له چاکه کردن و به سه ر کردنه وهی خزمایه تی نه گه ر سویندتان خوارد له سه ر نه کردنی. وه ک خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَلَا يَأْتِلِ أَوْلُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةَ أَنْ يُؤْتُوا أَوْلِي الْقَرْبَيْنِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِيَعْفُوا وَيَلِغَوْا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾^۳ با ئه وانهی له ناوتاندا ده وه مه ندن سویندی نه خون که خزمان و هه ژاران و کچه ریانی ریگی خودا بی به ش بکن، با چاویان لی بیوشن و له هه له کانیا ن بیون، مه گه ر ئیوه حه ز نا که ن خودا له گونا هتان ببوری؟ خودا له گونا ه ده بوری و دلوقانه. به رده وام بوون له سه ر سویند ده بیته هوی گونا هباری خاوه نه که ی، ده رچوون له و گونا هه ش به که فه رته دانه بۆ ئه و سوینده. وه ک بوخاری ریوایه تی کردوه له ئه بو هوره یره وه له پیغه مبه ره وه ﴿وَاللَّهُ﴾ فه رموویه تی: (ئیمه له دواینه کانین و له پشینه کانین له پۆژی قیامه تدا) هه ره ها

۱ الطبری (۲۱۷/۴).

۲ فتح الباری (۱۳۸/۹).

۳ النور (۲۲).

۴ فتح الباری (۴۴۱/۱۲).

پيغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمويه تى: (سوئند به خوا ئه گەر يه كى له ئيوه سوور بيت له سهر ئه و سوئنده ي كه ده يخوات له ناو خيزانه كه نيداو سوئنده كه ي نه خات تاوانى زياتره له لاي خودا له وه ي سوئنده كه ي بخاتو ئه و كه فاره ته ي خوا فره زى كردوه بيدات) موسليم رپوايه تى كردوه ^۱ نه حمه ديش هر رپوايه تى كردوه. ^۲ عه لى كوپى ئه بوته لحه ده لئيت له ئيبنوعه بياسوه له م ئايه ته دا ﴿وَلَا تَجْمَلُوا اللَّهَ عَرَضًا لَّيَمْنِكُمْ﴾ خودا مه كن به كه ره سته ي سوئندى خوتان. ده لئيت: خودا مه كن به به ره له سته ي ئه وه ي چا كه نه كن، به لكو كه فاره ته ي سوئنده كه ت بده و چا كه بگه ^۳ مه سروق و شه عبى و ئيبراهيمى نه خه عى و مواهيدو تاوس و سه عيدى كوپى جوبه يرو عه تاو عيكرمه و مه كحول و زهرى و حه سه ن و قه تاده ي كوپى موقتيل و ئيبنوحه يان و په بيى كوپى ئه نه س و زه حكاك و عه تاى خوراسانى و سوودى هر و ايان و توه (په حمه تى خوايان لى بى) ^۴ ئه وه ي ئه م كومه له زانا يانه و تويانه ئه م فرموده جه ختى له سهر ده كاتوه كه له هر دوو سه حيه كه دا هاتوه له ئه بو موسى ئه شعهره يوه (په زاي خواي لى بى) ده لئيت: پيغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمويه تى: ((به خوا ئه گەر خودا حه ز كات) من سوئند له سهر شتى ناخو م پاشان باشتر له و ببينم مه گين كه فاره ته ي سوئنده كه م ئه دهم و ئه وه ده كه م كه باشتره) ^۵ وه موسليم رپوايه تى كردوه له ئه بوهوره يره وه كه پيغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمويه تى: (مه ركه سىك سوئندى له سهر شتىك خواردو پاشان له وه چا كترى بينى با كه فاره ته ي بدات و ئه و كاره بكات كه چا كتره) ^۶.

سوئندى سه رزاروكى (له ده م ده رچوون)

خوداى مه زن نه فرمويت: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ خودا بو سوئندى سه رزاره كى گونا هتان له سهر ناووسى. واته: سزاو تو له تان لى ناسينى له سهر سوئندى سه رزاره كى سوئندى سه رزاره كى ئه وه يه كه سوئند خور له ده وه ئه و سوئنده ناخوات، به لكو له ده مى ده رده چى و له دليدا نيه و جه ختى له سهر ناكاتوه، وه كه له هر دوو سه حيه كه دا هاتوه له ئه بوهوره يره وه كه پيغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمويه تى: (كه سى سوئندى خوارد له سوئنده كه يدا ده لئيت: به لات و عوزا با بلئى: لا إله

^۱ مسلم (۱۲۷۶/۳).

^۲ أحمد (۳۱۷/۲)، سه حيه.

^۳ الطبري (۴۲۲/۴).

^۴ ابن أبي حاتم غ: (۷۰۲-۷۰۰/۲).

^۵ فتح الباري (۵۴۰/۱۱)، مسلم (۱۲۶۸/۳).

^۶ مسلم (۱۲۷۲/۳).

إلا الله^۱ نه مه به کومه لیکي فرموو له چرخي نه فاميدا چيا بوون و تازه موسولمان بوون، زمانيان پراهاتبوو به سویند خواردن به لاتو له دلایانه وه نه ده هات. فرماني پیدان له دواي نه وه وه بلین (لا إله إلا الله) همتا نه و وتیه بجیته جیگی نه و وه ته، هر بویه خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلَكِنْ يَأْخُذْكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ به لام نه گهر له ناوی دلتانه وه بی، خودا لیتان ده پرسیتته وه. وه له نایه تیکی ترا نه فرمویت: ﴿بِمَا عَقَدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾^۲ به لام به سویندی له ناخی دلتانه وه بی و نه ییبه نه سر. نه بوداود ده لیت (باب لفوالیمین) پاشان پریوایه تی کردوه له عه تاوه له باره ی سویندی سر زاره کیه وه، ده لیت: عانیسه ده لیت: که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (سر زاره کی له سویندا قسه ی پیوایکه له مالی خویدا ده لیت: نه به خوا، به لیت به خوا)^۳ ئینونه بی حاتم پریوایه تی کردوه له ئینونه بیاسه وه، ده لیت: سویندی سر زاره کی (لفوالیمین) نه وه یه تو په بی و سویند بخوی^۴ دیسان پریوایه تی کراوه له ئینونه بیاسه وه ده لیت: سویندی سر زاره کی نه وه یه، نه وه ی خودا بوی پواییوی تو بو خوتی په وا نه بیینی، نه وه تو که فاره ت له سر نیه تییدا.^۵ هر وایش پریوایه تی کراوه له سه عیدی کوپی جوبه یه وه^۶ نه بوداود ده لیت (باب الیمین فی الغضب) پاشان پریوایه تی کردوه له سه عیدی کوپی موسه بیسه وه که: دوو برا له نه ساریه کان میراتیه که له نیوانیاندا بوو، یه کیکیان داوای دابه ش کردنی کرد له نه وی تریان، نه ویش پیی وت: نه گهر جاریکی تر داوای دابه ش کردنم لی بکه ی هر چیم هیه ده ییمه به رده م که عبه داده نیم، عومر پیی وت: که عبه ی پیروز بی نیازه له و مالهی تو، که فاره تی سوینده که ت بده و قسه له گهل براکت بکه، بیستومه له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه یفه رموو: (سوینده که ت ناکه وی)، نوز کردن نیه له سر بی گوئی خودای مه زن و له سر برینی په یوه ندی خزمایه تی و له سر شتی که تو خاوه نی نیت)^۷ خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلَكِنْ يَأْخُذْكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ به لام نه گهر له ناخی دلتانه وه بی، خودا لیتان ده پرسیتته وه، ئینونه بیاس و مواهیدو که سانی تریش ده لیت: مه به ست پیی نه وه یه که سیک سویندی بخوا له سر شتی و خوی بزانی که درو

^۱ فتح الباری (۱/۵۴۰)، مسلم (۲/۱۲۶۸).

^۲ المائدة (۸۹).

^۳ ابوداود (۳/۵۷۲)، فرموده یه کی سه حیچی مه وقوفه.

^۴ ابن ابی حاتم غ: (۲/۷۱۶).

^۵ ابن ابی حاتم غ: (۲/۷۱۵).

^۶ ابن ابی حاتم غ: (۲/۷۱۵).

^۷ ابوداود (۳/۵۸۱)، سه نه ده کانی سه حیحه.

دهکا، موجهیدو کهسانی تریش وتویانه، نهوه وهك نهوه وایه که خودای مهزن نه فەرمویت: ﴿وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ بهلام نهگەر له ناخی دلتانهوه بی، خودا لیتان دهپرسیتتهوه ﴿وَاللَّهُ عَفُورٌ عَلِيمٌ﴾ خودا لیبوردهو دلۆفانه دهبرارهی عهدهکانی.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَابِهِمْ تَرَبُّصٌ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (۱۳۱) وَإِن عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ

﴿عَلِيمٌ﴾ (۱۳۲)

سویند خواردن که لهگه لیان نهخهون و حوکهکهی

خودای مهزن نه فەرمویت: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَابِهِمْ تَرَبُّصٌ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ نهوه کهسانهی سویند له ژنهکانیان دهخون که نیتر لهگه لیان نهخهون، دهبی چوار مانگ چاوهنۆر بن نهگەر کهپاشنهوه لایان خودا لیبوردهو دلۆفانه. (الایلاه) واته سویند خواردن. نهگەر پیاوی سویندی خوارد که لهگه ل ژنهکهی نهخهوی و سهرجییی نهکا. لهوه بهدهر نیه یان کهمتره له چوار مانگ یان زیاتره، نهگەر کهمتر بوو له چوار مانگ دهبی چاوهنۆری تهواو بوونی ماوهکه بکات، پاشان بچیتته لای ژنهکهی. ژنهکهی دهبی خۆپاگرێ، نهوه ژنه بۆی نیه داوای گهپانهوه بکات لهو کاتهدا نهوه وهک له هەردوو سهحیحهکهدا هاتوه له عانیشهوه که پیغهمبەری خودا مانگی لهگه ل خیزانهکانی نهخهوت، له بیستو نۆدا هاتهوه و فەرمووی: (مانگ بیستو نۆ پۆژه) وه له هەردوو سهحیحهکهدا هەر له عومەری کورپی خهتابهوه بهو جۆره هاتوه^۲ بهلام نهگەر ماوهکه له چوار مانگ تیپهپی، ژنهکه بۆی هیه داوا له هاوسههکهی بکات دواي چوار مانگهکه، بگهپیتتهوه بۆ لای یان ته لاقی بدات. دادگایش هاوسههکهی ناچار دهکات بۆ نهوه، بۆ نهوهی ژنهکه توشی زیان نهبی. هەر بۆیه خودای مهزن نه فەرمویت:

﴿لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَابِهِمْ﴾ نهوه کهسانهی سویند له ژنهکانیان دهخون لهگه لیان نهخهون. واته: سویند دهخون سهرجییی لهگه ل ژنهکانیان نهکن نهه نایهته بهلگهیه لهسه نهوه که سویند خواردن پهیوهندی به خیزانهوه هیه نهک کهنیزه (الایماء) وهک نهوه ریبازی کۆی زانایانه ﴿تَرَبُّصٌ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾

دهبی چوار مانگ چاوهنۆر بن له کاتی سویند خواردنهکهوه، پاشان بوهستی و داوای گهپانهوه بکات یان ته لاق دان. هەر بۆیه خودای مهزن نه فەرمویت: ﴿وَإِن فَاءُوا﴾ نهگەر گهپانهوه و لهگه لیان خهوتنو سهرجییان لهگه لا کردن خودا لیبوردهو دلۆفانه. نهوه قسهی ئیبنوعهیباس و مهسروق و شهعبی و

^۱ فتح الباری (۳۸/۸)، مسلم (۱۱۱۳/۲).

^۲ فتح الباری (۱۴۲/۴)، مسلم (۱۱۱۰).

سعیدی کوپی جوبه یرو که سانی تریشه (پرحمتهی خویان لی بی) ^۱، ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ﴾ بیگومان خودا لیبوردو دلقفانه لهوی له پیشدا پوی داوه له که موکوپی دهرباره ی نو ژنانه به هوی نو سوینده وه. پاشان خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَإِنْ عَمِلُوا ظَلَمًا فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ نه گهر هر له سر ته لاقیش بریاریان دا، نه وسا خودا ده بیسی و ناگاداریشه. نه م نایه ته به لگه یه له سر نه وه، که ته لاق ته نیا به ته واو بوونی نه و چوار مانگه ناکوئی. وه ک مالیک ریویایه تی کردوه له نافیعه وه له عه بدلولای کوپی عومره وه که ده لیت: کاتی که پیوا سویندی له ژنه کی خوارد له گه لی نه خوت با چوار مانگیش تیپه ری ته لاقه کی ناکوئی هتا ده وهستی یان ته لاقی نه دات یان ده گه ریته وه ^۲ بوخاریش هیناویه تی ^۳ نیبوجهریر ریویایه تی کردوه له سو هیلی کوپی نه بوسالحوه له باوکیه وه، ده لیت: برسایرم کرد له دوانزه پیوا له هاوه له کانی پیغمبر (ﷺ) دهرباره ی پیوا ^۴ که سویند ده خوا له گه ل ژنه کی نه خه وی هه موویان ده لیت: هیچ شتیکی له سر نیه هتا چوار مانگ تیده په پیت، پاشان ده وهستی، نه گهر گه رایه وه له سوینده کی چاکه، نه گهر نه گه رایه وه ته لاقی نه دات. ^۵ دارولقوتنی (الدار القطنی) ریویایه تی کردوه له سو هیله وه ^۶ منیش ده لیم: نه وه ریویایه تراوه له عومرو عوسمان و عولی نه بوده رداو عانیشه دایکی موسولمانان و نیبوعومرو نیبوعه بیاس و سه سعیدی کوپی موسه بیب و عومری کوپی عه بدوله زیزو مواهیدو تاوس و موحه ممدی کوپی که عب و قاسمه وه.

﴿وَالْمُطَلَقَاتُ يَرْصَنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَوْلَاهُنَّ أَحَقُّ بِرِضْوَانِ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

باسی ماوهی ته لاق دراو

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَالْمُطَلَقَاتُ يَرْصَنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ ته لاق دراو له سر یانه هتا سی جار له بی نویژی پاک ده بنه وه چاوه توپر بن. نه مه فرمانیکه له لایه ن خودای مه زن وه نه و ژنانه ی که چوونه ته لایان و تووشی بی نویژی دهن، ده بی سی جار له بی نویژی پاک ببه وه و چاوه توپر

^۱ الطبری (۴/۶۶۶-۶۶۷).
^۲ الوطأ (۲/۵۵۲)، سه حیحه.
^۳ فتح الباری (۹/۳۳۵).
^۴ الطبری (۴/۴۹۳).
^۵ الدار القطنی (۴/۶۱).

بن. واته: هر که سئ له وانه ده بی سئ بینویژی دانیشی دواى شهوى میړده که ی ته لاهى ته دات، پاشان نه گهر ویستی شوو ده کا.

مانای بی نویژی (القرء)

سهورى پړوايه تى كړدوه له علقه موه ده لیت: له لای عومهری كوپړی خه تاب بووین (په زای خواى لى بی) ژنیک هاته لای، ده لیت: میړده که ی لیتی جیا بوه ته وه به یك یان به دوان نیستا هاتوه بؤ لام، من ناوه که م لابرده و پؤشاکه که م لابرده و ده رگای خؤم داخستوه عومهر ده لیت به عه بدوللاى كوپړی مه سعود، تو را چیه؟ ده لیت: من واده زانم هیشتا خیزانی شه و پیاووه به هتا بی نویژیه کی تری له سهر لاده چی. عومهر ده لیت: منیش هر واده زانم، هر به و جؤره پړوايه ت كراوه له شه بوبه كری سدیقو عومهر و عوسمان و عه لو شه بوده رداو و عوباده ی كوپړی سامیت و شه نسه سی كوپړی مالیک و نیبنومه سعود و مه عازو نوبه ی كوپړه كه عبو شه و بو موسای شه شعهری و نیبنوعه بیاس و سه عیدی كوپړی موسه ییبو و علقه موه و شه سوه و نیبراهیم و مواهیدو عه تاو تاوس و سه عیدی كوپړی جوبه یرو عیكرمه و موحه ممدی كوپړی سپرینو حه سنو قه تاده و شه عبی و په بیع و موقتایی كوپړی حه یان و سوودی و مه كحول و زه حكاك و عه تاى خؤارا سانیه و كه وتویانه: قوره واته حه یز (القرء الحیض) شه م فه رموده ش پشتگیری لى ده كات كه شه بوداودو و نه سانی پړوايه تیان كړدوه له فاتیمه ی كچی حوبه یشه وه كه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمووه پتی: (واز له نویژ كړدن بیته له پؤژه كانی بی نویژیتا (أقراك))^۱ نه گهر شه مه سه حیح بی به لگه یه له سهر شه وه كه قوره (القرء) حه یزه. به لام یه كى له پړاویه كانی كه مونزیره، شه بو حاتم ده رباره ی وتویه تی: پیاویكى نه ناسراوه (مجهول) مه شهور نیه به لام نیبنوحبان به جی متمانهی داناوه.

قسه ی ژنان و مرده گیری له حه یزو پاك بوونه وهدا

خودای مه زن شه فرمویت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكْتُمَنَّ مَا خَلَقَ اللهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ﴾ په وا نیه شه وهی هه لیان كرتوه كه خوا خستویه ته ناو زكیانه وه بیشارنه وه. واته: سك پر بوون و یان حه یز، شه مه قسه ی نیبنوعه بیاس و نیبنوعه موهرو مواهیدو شه عبی و حه كه می كوپړی عوتبه و په بیعی كوپړی شه نسه سو زه حكاك و كه سانی تریشه^۲ پاشان خودای گوره شه فرمویت: ﴿إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ نه گهر پړوایان به خودا و پؤژی دواپی هه یه. شه مه هه په شه یه له و كه سانه ی نه گهر راست نه لیتن، به لگه یشه

^۱ الطبری (۵۰۲/۴).

^۲ أبو داود (۱۹۹/۱)، النسائی (۲۱۱/۶).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۷۴۴-۷۴۵/۲).

لهسر نهوه که قسمی ژنان ورده گيری، وه نهو شته له لایین نهوانی نه بی نازانی، چونکه ناسان نیه و له لایین نهوانه نه بی به لگه دست ناکه وی، بویه کاره که دهگه پتته وه لای ژنان. وه هه پشه بیان لی کراره له لایین خوداوه نه گه راستی نه لین، له بهر په له کردن له لایین نهو ژنه وه هتا ماوه که ی زوو راگه یه نی یان بیه وی ماوه که دریز بکاته وه له بهر مه بهستیکی خوی. بویه فرمانی پیکراوه که راستی بلتی له و باره یه وه به بی که م زیاد کردن.

بۇ هینانه وه بیان میرد شایسته تره

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَوْلَاهُنَّ أَحَقُّ بِرِزْوَانِي فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا﴾ له م نیوانه دا نه گه بیان نه وی پیک که ون بق دیسان هینانه وه بیان میرده کانیان شیواو ترن. مادام نهو ژنه له ماوه ی خودیایه (فی عدتها) نه گه ر پیواوه که بیه وی پیک که وی و مه بهستی چاکه ی هه یه. نه مه بق هینانه وه کانه (فی الرجعیات) به لام نهوانی ته لاق دراوه جیابوه کان (البوائن) له کاتی هاتنه خواره وه ی نه م نایه ته دا ته لاق دراوی باشن نه بوه، نه مه کاتی په پیدا بوو کاتی که ته لاقی سی به سن (الثلاث) قه تیس کرد، وه له کاتی هاتنه خواره وه ی نه م نایه ته دا، بق هینانه وه ی ژنه کان میرده کانیان شایسته تر بوون، با سه د جاریش ته لاقی دابی مادام له عیده دا بووی، به لام دوی نه وه که نهو نایه ته ی پاش نه م نایه ته هاته خواره وه، هاتنه سه رس ته لاق، هه ر بویه بق خه لکی وای لی هات، بوو به ته لاق دراوی باشن و عه زیزه باشن.

مافه کانی ژن و میرد

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْنَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ژنان ههروه که نه رکی ژنانه ی خویان له سه ر شانه، ژنه کانیش مافی پوای خویان هه یه، اته: ژنانیش مافی خویان له سه ر پیواون هه یه، وه که چون پیواون مافی خویان هه یه له سه ر ژنان، ده بی هه رکه سه و مافی نهوی تر به جی بی نی به و پی یه ی له سه ری دائراوه و پوایه. وه که له سه حیجی موسلیما هاتوه له جابیره وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له چه جی مال ناوایدا له وتاره که پیدا فرمویه تی: (له خوا بترسن ده رباره ی نافرده تان، چونکه به راستی نیوه به پاسپارده ی خویای وهرتان گرتوون، به وته ی خوا حه لال بوون بۆتان، مافی نیوه یه له سه ر یان هیچ که سیک نه هیننه سه ر جیگاتانه وه که نیوه پیتان ناخوش بیت، نه گه ر وایان نه کرد لییان بدن به لی دانیکی سووک، وه مافی نهوانه له سه رتان دابین کردنی خۆراک و پۆشاکیان به چاک)، وه له فرموده که ی یه هزی کورپی حه کیمه وه له مه عاویه ی کورپی حه یده ی قه شیریه وه (حیدة القشیری) له باوکیه وه له باپیره وه ده لیت: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه قی ژنی هه رکی له نیمه چه؟ فرموی: (کاتی خوار دنت خوارد خوار دنی بده ی تی و پۆشاکت له بهر کرد پۆشاک ی له بهر بکه ی و له دهم و چاوی

۱ مسلم (۲/۸۸۶).

نده‌ی و قسه‌ی ناشیرینی پیّ مه‌لی و لی جیا مه‌بوه مه‌گین له ناو مالدا^۱، وه‌کیع ده‌لیت له به‌شیری کورپی سوله‌یمانوه، له عیکرمه‌وه له ئینوعه‌بباسبوه، ده‌لیت: من پیّم خۆشه به سه‌نگینی مامه‌له له‌گه‌ل ژن بکه‌م وه‌ک چۆن پیّم خۆشه به سه‌نگینی ژن مامه‌له‌م له‌گه‌ل بکات چونکه خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ژنان مه‌روه‌ک ئه‌رکی ژنانه‌ی خۆیان له‌سه‌ر شانه، ژنه‌کانیش مافی پوای خۆیان مه‌یه. ئیبنوجهریرو ئیبنونه‌بی حاته‌میش ریویه‌تیان کردوه.^۲

ریزی پیاوان له‌سه‌ر ژنان

خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿وَالرِّجَالُ عَلَىٰ نِسَائِهِمْ كَذٰلِكَ﴾ پیاوانیش له ژنان پله‌یه‌ک به‌ره‌و ژوورتن. واته: له پیزداو له وه‌دی هینان و په‌وشت و پله‌و گوێپایه‌لی فرمان و به‌خشین و هه‌لسان به چاکسازی و قه‌در له دنیاو له قیامه‌تا پله به‌رزتن، وه‌ک خودای مه‌زن له نایه‌تیکی ترا فه‌رموویه‌تی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَىٰ النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا﴾^۳ پیاوان به‌سه‌ر ژناندا ده‌سته‌لاتیان مه‌یه، که خودا پیزی هه‌ندیکی داوه به‌سه‌ر هه‌ندیکیدا له وه‌دی هینانداو دیاره پیاوان ئه‌رکی به‌پێ چوونی مالیان له‌سه‌ر شانه.

﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ سِتًّا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُضَيِّمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُضَيِّمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا حِلَّ لَهَا أَنْ تَلْقَاهَا لَمَّا طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُضَيِّمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾﴾

ئه‌وه‌په‌ری ته‌لاق سێ جاره‌و پوون کردنه‌وه‌ی گه‌رانه‌وه‌و ده‌س لێک به‌ردان

خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ﴾ ته‌لاقی ژن دوو که‌په‌ته، نه‌وسا یان پاگرتنی باش و خوا په‌سه‌ند یان به‌خۆشی و بێ هه‌را ده‌س لێک به‌ردانه. ئه‌م نایه‌ته‌ پیرۆزه‌ ئه‌و کاره‌ی له سه‌ره‌تای ئیسلامدا هه‌بوو هه‌لی گرت، که پیاو شایسته‌ تر بوو به‌ گه‌رانه‌وه‌ی ژنه‌که‌ی خۆی با سه‌د جاریش ته‌لاقی دا‌بیت، مادام له عیده‌دا ما‌بیته‌وه‌ ژنه‌که‌. کاتێ که‌ ئه‌مه‌ زیانی تیدا بوو بۆ ژنان، خودای گه‌وره‌ ئه‌وه‌په‌ری ته‌لاقی کرده‌ سێ جار. ریگه‌ی گه‌رانه‌وه‌ی دا له

^۱ ابوداود(۶۰۶/۲)، فه‌رمووده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.

^۲ الطبری(۵۲۲/۴)، ابن ابی حاتم غ: (۷۵۰/۲).

^۳ النساء(۲۴).

جاری یہ کہ مو دووہہ مدا، له سیہم جاردا بپاری جیا بوونہ وہی به تہ اوئی دارو نہ فرمویت: ﴿الطَّلُقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَنِ﴾ تہ لاقی ژن دوو کہ پرتہ، نہوسا یان پارگرتنی باشو خوا پەسەندانە یان به خۆشی و بی ہرا دەس لیک بەردانە. ئەبوداود (پەحمەتی خۆای لی بی) له سونەنە کەیدا: (باب نسخ المراجعة بعد الطلقات الثلاث) پریوایەتی کردوہ له ئیبنوعەبباسەوہ ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ بِأَنفُسِهِنَّ لَوْلَا إِجْرَاءُ رَسُولٍ وَلَا إِجْلٌ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمَنَّ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَنْفُسِهِنَّ﴾ تہ لاق دراو له سەریانە هەتا سێ جار له بی نوژی پاک دەبنەوہ چاوہ نوێ بن، پوا نیە له و سکەیی خودا خستویەتە زکیانەوہ بیشارنەوہ دەلیت: لەبەر ئەوہ کاتی که پیاو ژنەکەیی تە لاق بەدایە، ئەو شایستە تر بوو بۆ گەرانەوہی ژنەکەیی، با سێ جاریش تە لاقی بەدایە. ئەم نایەتە که خودای مەزن ئەفرمویت: ﴿الطَّلُقُ مَرَّتَانٍ﴾ تە لاقی ژن دوو کہ پرتە. ئەوہی نەسخ کردوہ و^۱ نەسائیش پریوایەتی کردوہ^۲ ئیبنونەبی حاتم پریوایەتی کردوہ له عوروەوہ که پیاوی دەلیت به ژنەکەیی خۆی: هەرگیز تە لاق تە نادەم و ناتگرمە خۆشم، ژنەکە دەلیت: ئەوہ چۆن دەبی؟ دەلیت: تە لاق تە دەم هەتا ماوہ کەت نزیک دەبیئەوہ دەتگێرپەوہ، ژنەکە هات بۆ خزمەت پێغەمبەری خودا (ﷺ) ئەوی بۆ گێراوہ، خودای گەورە ئەم نایەتەیی ناردە خواریوہ: ﴿الطَّلُقُ مَرَّتَانٍ﴾ تە لاق دراو دوو کہ پرتە.^۳ ئیبنوجەرییش هەر وا پریوایەتی کردوہ له تەفسیرە کەیدا^۴ پاشان خودای مەزن ئەفرمویت: ﴿فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَنِ﴾ ئەوسا یان پارگرتنی باشو خوا پەسەندانە، یان خۆشی بی ہرا، دەس لیک بەردانە. واتە: ئەگەر جارێ یان دوو جار تە لاق تە دا تو نازەزووی خۆتە، مادام له عیدەدایە، دەتوانی بیگێرپتەوہ ئەگەر بتەوی چاکەیی لەگەلا بکەیی و هەولی باشکردنی بەدی یان وازی لی بینی هەتا ماوہ کەیی تەواو دەبی و لی ت جیا دەبیئەوہ و نازادی دەکەیی به چاکیی لەگەلی دەجولیتتەوہ و هیچ ناھەقیەکی پی ناکەیی و تووشی زبانی ناکەیی. عەلی کورپی ئەبوتەلحە دەلیت له ئیبنوعەبباسەوہ دەلیت: کاتی پیاوی ژنەکەیی دوو جار تە لاق دا، با له خودا بترسی لەوہدا، واتە: له سیہم جاردا، با به باشی و خوا

^۱ أبوداود (۲/۶۴۴)، سەنە دەکانی حەسەنە.

^۲ النسائی (۶/۲۱۲)، سەنە دەکانی حەسەنە.

^۳ ابن أبي حاتم غ: (۳/۷۵۴).

^۴ الطبري (۴/۵۳۹).

به سه ندانه رايگري و له گه لى هه لس و كهوت بكات يان به خوشى و بى هه را ده ستى لى به رداو له هيچ مه قيكيدا ستمى لى نه كا^۱.

قه دهغه كردنى وهرگرته وهى ماره يى

خوداى مه زن نه فه رمويت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ سِيئًا﴾ له و مالهى كه بيتان داون پوا نيه هيچيان لى وهرگرته وه. واته: بۆتان پوانيه هه راسانيان بكن و ته نكيان پى هه لچنن بۆ نه وهى واز له و ماره ييه يان هه نديكى بيتن بۆتان كه بيتان داون، وه كه خوداى گه و ره نه فه رمويت: ﴿وَلَا تَمْسُلُوهُنَّ لَتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبِينَةٍ﴾^۲ نابى ندريشيان بۆ بيتن بريت كه له وهى بيتان داون ديسان لتيان بسيننه وه، جا مه گين هه ر به ناشكرا كارى داوين پيسى بكن. به لاه نه گه ر ژنه كه به نارهنوى خوى هه نديكى له و ماره ييه گتريپه وه و پتى به خشيه وه خوداى گه و ره نه فه رمويت: ﴿فَإِنْ طَبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هِيَئًا تَرِيكًا﴾^۳ نه گه ر نه وان هه ر به نارهنوى خويان شتيكيان له ماره ييه كه به نيوه به خشى، بيخون و نۆشى گيانتان بى.

ئيزندان به خو نازاد كردن و(الخلع) گه پانه وهى ماره يى له و خو نازاد كردنه دا

به لاه كاتى پياوو ژنه كه هه ر كيشه يان بوو، ژنه كه به هه ق و مافى پياوه كه هه لته ده ساو قينى لتي بووه نهى ده توانى زيانى هاوسه رى له گه ل به سه ر به ريت، له و كاته دا ژنه كه ده توانى خوى بكرپته وه به و ماره ييه ي پياوه كه ي پتى داوه، هيچ گوناھى ناگا كه نه وهى ماره ييه ي نه داته وه به پياوه كه ي خوى. پياوه كه يش هيچ گوناھى ناگا كه لتي وهرده گرپته وه. هه ر بۆيه خوداى مه زن نه فه رمويت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ سِيئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعْسَمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ حَفَمْتُمَا أَلَّا يُعْسَمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ له و مالهى كه بيتان داوون پوا نيه هيچيان لى وهرگرته وه، مه گين ترسيان له وه هه بى كه نه توانن سنورى خودا بپاريژن، نه گه ر ترستان له وه هه بوو كه هه ر دووكيان سنورى خوا نپاريژن، هيچ گوناھى تيدا نيه ژنه كه خوى بكرپته وه. به لاه نه گه ر ژنه كه هيچ بيانويه كى نه بوو، داواى له پياوه كه ي كرد كه ده يوى خوى بكرپته وه، ئينبو جه رير رپوايه تى كردوه له سوپانه وه(ئوبان) كه پتفه مبه رى خودا(ﷺ) فه رمويه تى: (هه ر ژنيك داواى ته لاق بكات له ميترده كه ي به بى هيچ تاوان و

۱ الطبري(۴/۳۶۷).

۲ النساء(۱۹).

۳ النساء(۴).

خراپه یك، بۆنى به هشتی لى حرام ده بی^۱، تیرمیزیش پیوایه تی کردوه ده لئیت: فرموده یه کی
 حه سه نه^۲ ئیبنوجهریر باسی کردوه که ئەم ئایه ته ده رباره ی سابتی کوپی قه یسی کوپی شه مماس و
 ژنه که ی حه بیبه ی کچی عه بدوللای کوپی ئوبه یی کوپی سه لول هاتۆته خواره وه^۳، وه ئیمامی مالیک له
 مۆته ندا (موطأ) پیوایه تی کردوه له حه بیبه ی کچی سه هلی ئەنساویه وه که ژنی سابتی کوپی قه یسی
 کوپی شه مماس بووه، که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده رچوو بۆ نوژی به یانی حه بیبه ی کچی سه هلی
 له بهر ده رگادا بینى له بوم و لیوا (فی الفلاس) پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (تۆ کئیت؟) ده لئیت: من
 حه بیبه ی کچی سه هلم ئە ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (کارت چیه؟) ده لئیت: نه من وه سابتی
 کوپی قه یس، واته میژده که ی، کاتی که سابتی کوپی قه یسی میژدی هات پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پی
 وت: (ئمه حه بیبه ی کچی سه هله ئە وه نده قسه ی خودا ده زانی چهنده قسه ی کرد، واته: قسه ی زۆدی
 کرد، پاشان حه بیبه ده لئیت: ئە ی پیغه مبه ری خودا هه رچی پنداوم (له ماره یی) له لامه. پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) فرمووی: (لئی وه رگروه) پیاهه که ی هه مووی لى وه رگروه، حه بیبه له مالى که سو
 کاریا دانیشته^۴ ئیمامی ئە حمه دیش هه روا پیوایه تی کردوه^۵ ئە بودا وودیش^۶ نه سائیش^۷ بوخاری پیوایه تی
 کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه، که ژنه که ی سابتی کوپی قه یسی کوپی شه مماس هات بۆ خزمه ت
 پیغه مبه ر (ﷺ) ده لئیت: ئە ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هیچ په خنه یه کم له دین و په وشتیا نیه، به لام
 کو فرم (الکفر) له ئیسلامدا پی ناخۆشه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (ئایا ماره ییه که ی بۆ
 ده گێرپه ته وه؟) ده لئیت: به لئ، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (ماره ییه که ی لى وه رگروه وه به یه
 تلاق، ته لاقى بده)^۸ هه روایش نه سائی پیوایه تی کردوه^۹.

^۱ الطبري (۵۶۹/۴).

^۲ تحفة الاحوذی (۳۶۷/۴)، فرموده یه کی حه سه نه.

^۳ الطبري (۵۵۶/۴).

^۴ الموطأ (۵۶۴/۲)، فرموده یه کی سه حیه.

^۵ أحمد (۴۳۳/۶)، سه حیه.

^۶ أبوداود (۶۶۷/۲)، سه حیه.

^۷ النسائي (۱۶۹/۶)، سه حیه.

^۸ فتح الباري (۳۰۶/۹).

^۹ النسائي (۱۶۹/۶)، سه حیه.

عیددی ئهو ژئهی خوی ده کړیته وه (المختلم)

تیرمزی پړیوایه تی کردوه له پویه یی (الرُبیع) کچی موعه وزی (مُعَوَّد) کوی عه فرائنه وه (عفراء) که خوی کړیوه ته وه له سهرده می پتغه مبه ری خوادا (رَبِّهَا) پتغه مبه ری خوادا (رَبِّهَا) پتیدا، یان فرمانی پیکرا که عیدده که ی یه ک حیز بی^۱.

دەرچوون له سنووری خوادا ناهه قیه

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا﴾^۱ ئه مانه ن سنووری خوادا، له سنووری خوادا دهرمه چن، ئهو که سانه ی له سنووری خوادا دهرده چن، ئه وانان که ستم ده کن. واته: ئه مه شه ریعته تی خوادیه که بوی داناون و سنوره کانی ئه ون لئی دهرمه چن. وه که له فرموده ی سه حیا هاتوه: (بیگومان خوادا چهند سنووریکی بۆ داناون لئی دهرمه چن، وه چهند فره زیکیشی له سر داناون له دست خوتانی مه دن، چهند قه ده غه یه کی دانواه مه یه زینن، بیده نگیش بووله چهند شت به زه ییه ک بۆئیه وه له بیر نه چوه ئیوه ش پرسیار دهریاره ی مه کن)^۲.

به یه ک جار سی ته لاقدان له یه ک دانیشتندا حه راره

ئهم نایه ته کراوه به به لگه له سر ئه وه که کوکردنه وه ی سی ته لاق به یه ک که پرت حه راره. وه ئه م فرموده مه حمودی کوی له بید که نه سانی پړیوایه تی کردوه له سونه نه که یدا که ده لیت: هه وال درا به پتغه مبه ری خوادا (رَبِّهَا) دهریاره ی پړیوای ژنه که ی سی ته لاقه دا به یه ک جار. به توپه یی هه لساو فرموی: (نایا گه مه به کتیبی خوادا ده کړی و من له نئیوانتاندام؟) هه تا پړیوای هه لساو ده لیت: ئه ی پتغه مبه ری خوادا نایا نه یکوژم^۳؟

گه رانه وه نیه دوا ی ته لاقدان سی ههم

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا مَحْلَ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾^۱ ئه گه ر ئه م دوو جاره ش ته لاقی دا ژنه که ی بۆ حلال نیه، هه تا ژنه که ی ده چی میزدیکی تر ده کا. واته: ئه گه ر پړیوای ژنه که ی خوی سی ههم ته لاق دا، دوا ی ئه وه دوو ته لاقه ی تری دابوو، ئه و ژنه لئی حه رام ده بی ﴿حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾^۲ هه تا ئه و ژنه ده چی میزدیکی تر ده کاو پړیوایکی تر سه رجیبی له گه لا ده کات به ماره برینیکی سه حیح. خو ئه گه ر که سیکی تر سه رجیبی له گه لا کردو نیکا که ی ته واو نه بوو با که نیزه ییش بی هه ر بۆ یه که م

^۱ تحفة الاحوذی (۳۶۳/۴)، فرموده یه کی باشه (جید).

^۲ الدار القطنی (۲۹۸/۴)، سه حیه.

^۳ النسائی (۱۴۲/۶)، فرموده یه کی لاوازه.

حەلال نابى. چونكە ئەو بە ھاوسەر دانانرى، ئەگەر شوى كرد بەلام ئەو كەسە سەرچىيى لەگەلا
 نەكرد ھەر بۆ مېردى يەكەم حەلال نابىتەوہ. موسليم لە سەحیحەكەيدا پىوايەتى كردوہ لە عائىشەوہ
 كە پىغەمبەرى خودا(ﷺ) پرسىارى ئى كرا دەريارەى ژنى پىاوى مارهى دەكا، پىاوىكى تر مارهى
 دەكاو تەلاقى ئەدات پىش ئەوہ سەرچىيى لەگەلا بكا. ئايا حەلال دەبىتەوہ بۆ مېردى پىشووئى؟
 فەرموئى: (نەخىر ھەتا سەرچىيى لەگەلا نەكا) ^۱ بوخارىش پىوايەتى كردوہ ^۲ ديسان ئىمامى ئەحمەد
 پىوايەتى كردوہ لە عائىشەوہ، دەلئىت: ژنەكەى پوقاعەى قورەزى(القرظى) ھاتە ژووہرەوہ منو
 ئەبوہبەكر لە خزمەت پىغەمبەرا بووين(ﷺ) دەلئىت: پوقاعە بە تەواوى تەلاقى دام، عەبدوپەرەحمانى
 كوپى جوبەير مارهى كردوم(لە پىاوتەى كەوتوہ) وەك ئەم پەپۆيە وايە، ژنەكە چمكىكى كراسەكەى
 خۆى گرت. خالىدى كوپى سەعیدى كوپى عاس لە دەركاى ژووہرەكەدا بوو، مۆلەتى نەدرا بىتە
 ژووہرەوہ خالىد دەلئىت: ئەرى ئەبوہبەكر بۆ ھەئناشاخىت بەسەر ئەو ژنەدا كە بەو پووہەئماراويە قسە
 لەگەلا پىغەمبەر(ﷺ) دەكا. پىغەمبەر(ﷺ) پىكەن و فەرموئى: (پى دەچى حەزبەكەى بگەپىتەوہ بۆ
 لاى پوقاعە. نەخىر نابى ھەتا تۆ چىژ لە وەرئەگرىت و ئەوئىش چىژ لە تۆ وەرئەگرىت) ^۳ بوخارى
 پىوايەتى كردوہ ^۴ موسليمش پىوايەتى كردوہ ^۵، موسليم دەلئىت: پوقاعە دواين تەلاقى بوو كە سىئەم
 تەلاق بوو. نەسائىش پىوايەتى كردوہ ^۶، مەبەست بە(العسيلة) سەرچىيى كردنە. وەك ئىمامى ئەحمەدو
 نەسائى پىوايەتياىن كردوہ لە عائىشەوہ(پەزەى خواى ئى بى) كە پىغەمبەرى خودا(ﷺ) فەرموئى:
 (ئەوسا بزانن(العسيلة) يەرچىيى كردنە(الجماع)) ^۷.

نەفرىن ئەو كەسەى بۆى حەلال دەكاو ئەو كەسەىش بۆى حەلال كراوہ دواى تەلاقدانى سىئەم

مەبەست بە مېردى دووھەم ئەوہى كە دەپەوئىت ئەو ژنە بخواى و درىژە بە ژيان بدات لەگەلى وەك
 چۆن پى پىداروہ لە ھاوسەرگىريدا. بەلام ئەگەر، ئەو كەسە دواى سى تەلاقە بىھوى ئەو ژنە ماره
 بكات بۆ ئەوہى حەلالى كاتوہ بۆ پىاوى يەكەم، ئەوہ ئەو كەسەى كە چەندىن فەرموودە ھاتوہ
 دەريارەى و زەمى كردوہ و نەفرىنشە ئى كردوہ، ھەركاتى نيازى وا بوو ئەو عەقدە وا بكات

^۱ مسلم(۱۰۵۷/۲).

^۲ فتح البارى(۲۸۴/۹).

^۳ أحمد(۳۴/۶)، سەحیحە.

^۴ فتح البارى(۵۱۸/۱۰).

^۵ مسلم(۱۰۵۷/۲).

^۶ النسائى(۱۴۶/۶)، سەحیحە.

^۷ أحمد(۶۲/۶)، لە مەوقوفەوہ نزىكە.

نیکاحه کی به تال دہ بیتہ وہ لہ لای کوی نیامہ کان (جمهور الأئمنۃ) نیامی نہ حمہد پیوایہ تی کردہ لہ
 عہدوللاوہ، دلایت: پیغمبرہ ری خودا (ﷺ) نہ فرینی کردہ لہ خال کوت و نہ و نافرہ تہی خالی بق
 دہ کوتی، لہ ویش قز دہ لکینی و نہ و نافرہ تہیش قزہ کی بق دہ لکینن، (المحلل و المحلل لہ) نہ وہ بقی
 حہ لال کردہ و نہ وہ بقی حہ لال کردہ، نہ وہ سوو خزر و نہ ویش سوو دہرہ^۱. تیرمیزی و نہ سائیش
 پیوایہ تیان کردہ^۲ تیرمیزی دلایت: نہ م فرمودہ حہ سنی سہ حیحہ، دلایت: کاربہ مہ کراوہ لہ لای
 زانایان لہ ہا و لانی پیغمبر (ﷺ) لہ وانہ عومرو عوسمان و نیبنوعومر، وہ نہ مہ قسہی زانایانی
 پیشینہ شہ، پیوایہ تیش کراوہ لہ عہ ل و نیبنومہ سعود و نیبنوعہ بیاسیشہ وہ. وہ حاکیم پیوایہ تی کردہ
 لہ موستہ درہ کہ کیدا لہ نافیعہ وہ، دلایت: پیوائ ہات بق لای نیبنوعومر پرساری لیکرد دہ ربارہ ی
 پیوائ ژنہ کی سی تہ لاقہ داوہ، برابہ کی مارہ ی کردہ بی نہ وہ ی پرس و پای بہ نہ وہ کردبی، پاشان
 تہ لاقی نہ دات بق براکی نایا نہ و ژنہ بق یہ کہ م حہ لالہ؟ (نیبنوعومر) دلایت: نہ خیر مہ گین نیکاحی
 بہ نازو و بووی. نیعمہ نہ و کہ سہ مان بہ سہ فاح دادہ نا لہ سہ ردمہ پیغمبر (ﷺ) پاشان دلایت:
 نہ م فرمودہ سہ نہ دہ کی سہ حیحہ^۲. ہر بہ و جزرہ نہ بوبہ کری کوری نہ بوشہ بیہ و جوزجانوی
 حری کرمانی و نہ بوبہ کری نہ سرہم (الائرم) پیوایہ تیان کردہ لہ قہ بیسہ ی کوری جابیرہ وہ لہ
 عومرہ وہ، دلایت: ہیج حہ لال کرو حہ لال بق کراویہ نایہ تہ لام مہ گین بہ ردمہ بارانم کردون. (پہ جم
 کردون)^۳.

کہی نہ و ژنہ کہ سی تہ لاقہ دراوہ حہ لال دہ بیتہ وہ بق ہاوسہری یہ کہ می

خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ نہ گہر لہ و میزده ی کردشہ تہ لاق درا. دوی سہ رجیسی
 کردن لہ گہ لی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَرَاجَعَا﴾ نہ وساکہ ہیج گوناہیکیان لہ سر نہیہ دو بارہ بگہ پینہ وہ بق
 لای یہ کتر. واتہ: نہ و پیاو و ژنہ ﴿إِنْ ظَنَّ أَنْ يَمُوتَ حُدُودَ اللَّهِ﴾ بہ و مہ رجہ کہ وا بزائن ہر دو وکیان بہ
 شیوہ یہ کی پہ و (وہ ک خوا فرمانی داوہ) لہ گہ ل یہ ک ہلڈہ کن. واتہ: بہ چاکی لہ گہ ل یہ ک دہ ژین.
 مواہید دلایت: نہ گہر زانایان مارہ برینہ کہ یان ہیج فروقیلکی تیدا نہیہ^۴، ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ

^۱ احمد (۱/۴۸۸)، سہ حیحہ.

^۲ احمد (۱/۴۸۸)، تحفہ الاحوذی (۴/۲۶۴)، النسائی (۶/۱۴۹)، سہ حیحہ.

^۳ الحاکم (۲/۱۹۹).

^۴ ابن ابی شیبہ (۴/۲۹۴).

^۵ الطبری (۴/۵۹۸).

يَعْمُونَ ﴿٢﴾ نه‌مانه سنووری خودان، پوونیان ده‌کاتوه بۆ ئه‌و که‌سانه وا حالی ده‌بن. واته: پیمان و فرمانی خودان، خودا پوون و ناشکرای ده‌کات بۆ ئه‌وانه‌ی ده‌زاننو تیده‌گن.

﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلْيَنْ أَجْلِهِنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْنَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ لِيُبْظَرَ بِيَهُ وَأَتَقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾﴾

فرماندان به چاکه هه‌لس و که‌وت کردن له‌گه‌ن ژنی ته‌لاق دراو

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلْيَنْ أَجْلِهِنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ

بِمَعْرُوفٍ ﴿٢﴾ نه‌گه‌ر ژنه‌کانتان ته‌لاق داو ماوه‌ی چاره‌تدبیره‌که‌یان برپایه‌وه، یان به‌ شیوه‌یه‌ خوا په‌سه‌ند پریانگن، یان به‌رانبه‌ر به‌ یاسای تاین نازادیان بکه‌ن. ئه‌مه‌ فرمانتیکه‌ له‌لایه‌ن خودای مه‌زنه‌وه بۆ ئه‌و پیاوان، نه‌گه‌ر یه‌کیکیان ژنه‌که‌ی ته‌لاق داو ده‌یتوانی ئه‌و ژنه‌ بگه‌ریتته‌وه بۆ لای خۆی، با به‌ چاکه‌ی مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکات، نه‌گه‌ر عیده‌که‌ی به‌ره‌و ته‌واو بوون ده‌چوو هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی مابوو که‌ بتوانی بیگه‌ریتته‌وه، نه‌گه‌ر ژنه‌که‌ی هه‌تایه‌وه بۆ لای خۆی با خواپه‌سه‌ندانه‌ هه‌لس و که‌وتی له‌گه‌لا بکات و شایه‌تی هه‌بیت له‌ کاتی هه‌تانه‌وه‌یداو بریار بدا به‌ چاکه‌ی له‌گه‌لی ژیان به‌سه‌ر به‌ریت. یان ده‌ستی لی هه‌لگرئ واته: وازی لی بینئ هه‌تا عیده‌که‌ی ته‌واو ده‌بی له‌ مالی خۆی وه‌ده‌ری نی به‌ شیوه‌یه‌کی

باش، به‌بی کیشه‌وه‌ قاله‌قال و قسه‌ پێوتن. خودای گه‌وره‌ نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْنَدُوا﴾ نه‌کات به‌ هیوای نازاردانیان پریانگن و له‌ هه‌ق لاده‌ن. ئیبنوعه‌بباس و موجه‌مید و مه‌سروق و حه‌سه‌ن و قه‌تاده‌و زه‌ححاک و په‌بیع و موقتایی کوپی حه‌یان و که‌سانی تریش وایان وتوه. پیاو ژنه‌که‌ی ته‌لاق نه‌دا، کاتی که‌ نزیکه‌ی ته‌واو بوونی عیده‌که‌ی ده‌هات بۆ زیان پیگه‌یانندی ده‌یگه‌رپایه‌وه بۆ لای خۆی، بۆ ئه‌وه‌ ئه‌و ژنه‌ نه‌چئ شوو بکات به‌ یه‌کیکی تر. دیسان ته‌لاقی نه‌دایه‌وه‌وه‌ ده‌که‌وته‌وه‌ عیده‌وه‌، کاتی عیده‌که‌ی به‌ره‌و ته‌واو بوون ده‌چوو، ته‌لاقی نه‌دا بۆ ئه‌وه‌ی عیده‌که‌ی له‌سه‌ر دریز بکاته‌وه‌، خودا ئه‌وه‌ی لی قه‌ده‌غه‌ کردن^۱ هه‌رپه‌شه‌ی لی‌کردن و فرمووی: ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾

هه‌رکه‌سه‌ی وا په‌فتار بکات ناهه‌قی له‌ خۆی کردوه، به‌هۆی سه‌رپێچی فرمانی خودای مه‌زنه‌وه‌. پاشان خودای گه‌وره‌ نه‌فرمویت: ﴿وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾ نیشانه‌کانی خودا به‌ که‌م مه‌زانن. ئیبنوجه‌رییر له‌م نایه‌ته‌دا ریوایه‌تی کردوه له‌ ئه‌بو‌مووسای ئه‌شعهریه‌وه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ)

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۷۷۴-۷۷۲/۲).

تووړه بوو له نه‌شعریه‌کان، نه‌بو موسا هات بڼ خزم‌تی و ده‌لټت: نه‌ی پیغه‌مبیری خودا (ﷺ) له نه‌شعریه‌کان تووړه بویت؟ فه‌رمووی: (که‌سی واتان هیه‌یه ده‌لټت: ته‌لاقم داو گټیرامه‌وه، نه‌مه ته‌لاقئ موسولمانان نیه، ژن ته‌لاقئ بدن له ماوه‌یه‌کی که‌می عیدده‌که‌یدا) ^۱ مه‌سروق ده‌لټت: نه‌و که‌سه‌ی ته‌لاق نه‌دا، ته‌لاق دانه‌که‌ی له جیبی خوئی نیه، زیان به ژنه‌که‌ی ده‌گه‌یه‌نی به ته‌لاق دانئو به گه‌پانه‌ویشی، بڼ نه‌وه‌ی عیدده‌که‌ی له‌سهر دريژ بکاته‌وه ^۲ حه‌سهن و قه‌تاده‌و عه‌تای خوراسانی و په‌بیعو موقتیلی کوپی حه‌یان وتیان: نه‌و پیاوه‌یه که ژنه‌که‌ی ته‌لاق نه‌داو ده‌لټت: گه‌مهم کرد یان نازاد ده‌کات یان ژن ماره ده‌کات ده‌لټت: گه‌مهم کرد، خودای مه‌زن نه‌م نایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه که نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تَنۡحَدُوا۟ ؕ اٰیٰتِ اللّٰهِ هُرُوۡا۟﴾ کالته به نیشانه‌کانی خودا مه‌کن. ^۳ خودا فه‌رمانی دا که پابه‌ند بن به بپیاره‌کانیه‌وه. پاشان خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿وَاذۡكُرُوۡا۟ اِیۡمٰتَ اللّٰهِ عَلَیۡكُمۡ﴾ با له بیرتان بئ که خودا چه‌ندی چاکه‌ی له‌گه‌ل کردن. واته: له په‌وانه‌ کردنی پیغه‌مبهران به چه‌ند نیشانه‌ی پوون و ناشکراوه بو‌تان. ﴿وَمَاۤ اَزَلَّ عَلَیۡكُمۡ مِّنَ الْکِتٰبِ وَّالْحِکْمَةِ یَعۡظُرۡکُمْ بِهٖ﴾ له بیرتان بئ خودا نه‌و کتیبه‌ی بڼ نارديوون که له‌ویدا له کارزانی سهر راست ده‌بن و به‌و ناموژگاریتان ده‌کا. واته: به‌و له کارزانیه‌ی فه‌رمانتان پیده‌کا و قه‌ده‌غیشتان لی ده‌کا و هه‌ره‌شه‌شتان لی ده‌کات نه‌گه‌ر سنوره‌کان بیه‌زینن.

﴿وَاتَّقُوا۟ اللّٰهَ وَاَعۡلَمُوۡا۟ اَنَّ اللّٰهَ بِکُلِّ شَیۡءٍ عَلِیۡمٌ﴾ ده‌بی بترسن له خودا و باش بزائن خودا هه‌موو شت ده‌زانی. واته: له خوا بترسن له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن و له‌ویش وازی لی دینن. چونکه خودا هیچی لی ون نابی له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن و له‌ویش ده‌یشارنه‌وه به‌و زوانه‌ پادا‌شتتان نه‌داته‌وه له‌سهری.

﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمَّا أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَضَوْنَ بَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ

بِهِۦ مَن كَانَ مِنۡكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْکٰرٌ لِّکُمْ وَطَهْرٌ ۗ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۳۱﴾

ریگری له به‌رپرس (الوالي) که ببیته‌ نه‌مپه‌ری نه‌و ژنه‌ که خوئی ماره بکاته‌وه نه‌و پیاوه‌ی که ته‌لاقئ داوه

خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمَّا أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَضَوْنَ بَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ کاتی ژنتان ته‌لاق داو عیدده‌که‌ی ته‌واو بوو، نه‌گه‌ر به شیوه‌یه‌کی پوا له‌گه‌ل و اوجوتانی پیشویانا پرک که‌وتن ئیوه مه‌بنه به‌ره‌لستی شوو کردنیان. عه‌لی کوپی نه‌بوته‌له‌ه ده‌لټت:

^۱ الطبری (۱۴/۵).

^۲ الطبری (۸/۵).

^۳ ابن‌ابی‌حاتم غ: (۷۷۶-۷۷۵/۲).

له نینوعه بیاسه وه ده لیت: ئەم ئایه ته هاته خواره وه له سه ر پیاوی که ژنه که ی ته لاتی یان دوو ته لاق دابوو. خه ریک بوو عیده ده که ی ته واو ده بوو، پاشان وا دیار بوو ده یویست ژنه که ی ماره بکاته وه یان بیگی پیتته وه بق لای خۆی. ژنه که یش هه ر هه زی ده کرد، به لام به رپه سه کانی ژنه که نه یان ده هیشت بچیتته وه لای مێرده که ی، خودای مه زن قه ده غه ی کرد که ببه پنگری^۱ هه ر به و جۆره عه وفیش رپوایه تی کردوه له نینوعه بیاسه وه^۲ مه سروق و نیه راهیمی نه خه عی و زوهری و زه حاکیش و توپانه ئەم ئایه ته له سه ر ئەوه هاتۆته خواره وه.^۳ ئەمه ی ئەمانه ده یلێن ئایه ته که یش هه ر ئەوه ده که یه نی.

ماره برین ناگری بی به رپه رس (الوالي)

وه به لگه یش هه یه که ئافه رت ناتوانی خۆی بدا به شوو، به لگو ده بی به رپه رسیکی بیدات به شوو، وه ک تیرمیزی و ئیبنوچه ریر له ته فسیری ئەم ئایه ته دا و توپانه، وه که له م فه رمووده دا هاتوه: (ئافه رت ئافه رت نادا به شوو، ئافه رت خۆی خۆی ماره نابێ، داوین پیس (الزانیه) ئەو ئافه رته یه که خۆی، خۆی ماره ده بریت)^۴ وه له ئەسه ریکی (الائثر) ترا هاتوه: (ماره برین ناگری به به رپه رسیکی پینمایه که رو دوو شایه تی دادگه ر نه بی).

هۆی هاتنه خواره وهی ئەم ئایه ته

رپوایه ت کراوه که ئەم ئایه ته له سه ر مه عقیل کوپی یه ساره خوشکه که ی هاتۆته خواره وه بوخاری رپوایه تی کردوه له کتییبه سه حیحه که یدا له ته فسیری ئەم ئایه ته دا که خوشکی مه عقیل کوپی یه ساره مێرده که ی ته لاقی دابوو، وازی ئی هینا هه تا عیده ده که ی ته واو بوو، داوای کرده وه مه عقیل نه یه یشت بیباته وه ئەم ئایه ته هاته خواره وه: ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكَحْنَ أَرْوَاجَهُنَّ﴾^۵ ئیوه رنگریان مه که ن که شوو بکه ن به مێرده کانیان^۶ هه ر به و جۆره ئەبو داوودو تیرمیزی و ئیبنوماچه و ئیبنوئهبی حاته م و ئیبنوچه ریرو ئیبنومه رده وه یه ی به چه ندین رنکه رپوایه تیان کرده له سه سه نه وه، له مه عقیلی کوپی یساره وه^۷ تیرمیزیش دیسان به سه حیچی داناوه له مه عقیلی کوپی یه ساره وه رپوایه تی کرده که مێردی خوشکه که ی پیاویکی موسولمان بوو له سه رده می پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) ماوه یه ک هاوسه ری

^۱ الطبری (۲۲/۵).

^۲ الطبری (۲۲/۵).

^۳ الطبری (۲۲/۵).

^۴ ابن ماجه (۶۰۶/۱)، پینشه که یه که ی سه سه نه و دوا یبه که ی مه وقوفه.

^۵ فتح الباری (۴۰/۸).

^۶ أبوداود (۵۶۹/۲)، تحفة الاحوذی (۳۲۵/۸)، ابن أبی حاتم غ: (۲/۷۷۸)، الطبری (۱۷-۱۹)، البیهقی (۱۰۴/۷).

بوو، پاشان ته لاقیگی داو نه یگیږایه وه هتا عیدده که ی ته واو بوو، نو هزی له و ده کردو
 نه ویش (ژنه که) هزی له و ده کرد. پاشان له که ل داواکاردا داوای کرده وه، مه عقیل ده لیت: نه ی
 هیچ وپوچ پږم ل گرتی و کرده هوسه رت، که چی تو ته لاقه ت دا، سویند به خوا هر گیز ناگه پږته وه بږ
 لات نیر نه مه دواين جارته. ده لیت: خودای مه زن ده یزانی که نو پیاوه پږیوستی به و ژنه یه و نو
 ژنه یس پږیوستی به و پیاویه، نه م نایه ته ی نارده خواره وه که نه فهرمویت: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمَّا

أَجَلَهُنَّ﴾ کاتی که ژنانتان ته لاق داو کاتی عیدده که یان به سر چوو. هتا ده گاته ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾
 نږوه نایزان. کاتی که مه عقیل نه وه ی بیست ده لیت: گویایه لی په روه درگارم و ملکه چم، پاشان بانگی
 کردو پږی و ت: لیت ماره ده که مو پږیش ل ده گرم نږیونومه رده وه یه ی نه مه ی بږ زیاد کرده،
 که فاره تی سوینده که یشم دا خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿ذَلِكَ يُعْظَمُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

الْآخِرِ﴾ کی له نږوه بږوی به خواو پږی قیامت ه بی نه م ناموزگاریه پږیک دینی. واته: نه مه ی که
 لیم قه دهغه کردن که به پریرسان پږیگی نه کن که نافرده تانیان شوو بکن کاتی که ژنو میږد به
 یه کتری پازین پږیکه وه چاک دهن، نو که سه به م ناموزگاریه هله ده سی که بږوی به خواو پږی
 قیامت هه یه واته: بږوی به په یامی خودا هه یه و له هه رده شه و سزاو تولی خودا ده ترسی له پږی

دوایدا. ﴿ذَلِكَ أَرْزَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ نه مه به سوودی نږوه یه و سوویش بږ پاکان هه یه. واته: شوین
 که و تنی شهرعی خودا که پاندنه وه ی ژنان بږ لای میږده کانیان و از هینان له ده مارگیری بږ نږوه
 چاکترو پر سوو دتره و پاک تریشه بږ دله کانتان ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ خودا ده یزانی و نږوه سه ری
 له بهر دهرناکهن. واته: خودا به رژه وه ندیه کان باشتر ده زانی کاتی که فهرمانتان پږده کا به شتی یان
 لیتان قه دهغه ده کا، نږوه نازانن و سه ره وه دهرناکهن که ده یکن و نږوه یس دهنه پږیگی.

﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
 لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَاعَدُ وَاوْلَادُهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ يُولَدُ لَهُ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا
 فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرِضُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا
 ءَاتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَالْقَوْلُ اللَّهُ وَأَعْمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

تحفة الاحوذی (۲۳۴/۸)، سه حیحه.

البيهي (۱۰۴/۷).

شیردان دہیٰ لہ ماویٰ شیردانا بیٔ (واتہ : ہتا دوو سال)

خودای مہزن نہ فہرمویٔ: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِيَ الرِّضَاعَةَ﴾
 دایکان دہیٰ بہ مندالہ کانیان دوو سالی تہاوی شیر بدن، بق کہ سیک کہ بیہوی بہ تہاوی شیر بدا.
 نہمہ پینمایہ کہ لہ لایہن خوداویہ بق دایکان کہ شیر نہدن بہ مندالہ کانیان بہ تہاوی کہ دوو سالہ،
 دوی نہو دوو سالہ کار بہ شیردان ناکری، ہر بویہ خودای مہزن نہ فہرمویٔ: ﴿لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِيَ
 الرِّضَاعَةَ﴾ بق کہ سیک بیہوی بہ تہاوی شیر بدا. بہ شیردان نابیتہ مہحرہم مہگین کہ سیٰ شیر
 پیدانہ کہی لہ دوو سال کہ متر بیٔ، نہگہر مندالیٰ شیری خوارد تہمہنی لہ دوو سال زیاتر بیٰ نابیتہ
 مہحرہم. تیرمیزی دلٔیت: لہ بابی نہوی دہربارہی شیردان ہاتوہ نابیتہ مہحرہم مہگین لہ مندالیٰ دوو
 تہمہنی کہ متر بیٰ لہ دوو سال پاشان پیوایہتی کردوہ لہ ٹوموسلہ مہوہ، دلٔیت: پیغہمبہری
 خودا(ﷺ) فہرمویہتی: (نابیتہ مہحرہم بہ شیر پیدان مہگین نہو شیرہ لہ ماویٰ شیر پیدان بہ
 پیخولہ دا تپہرپیٰ لہ پیش برانہوی نہو مندالہ لہ شیر)^۱، دلٔیت نہمہ فہرموودہیہ کی حہسہنی
 سہحیحہ، کار بہ مہ کراوہ لہ لای زوزینہی زانایان لہ ہاوہ لہ کانی پیغہمبہری خودا(ﷺ) زانایانی
 تریش، کہ بہ شیر خواردن (مندال) نابیتہ مہحرہم مہگین لہ دوو سال کہ متر بیٔ، نہوی دوو سالی
 تہاوی کرد (بہ شیر خواردن) نابیتہ مہحرہم. منیش دلٔیم: تہنیا تیرمیزی نہم فہرموودہی پیوایہت
 کردوہ، پیاوہ کانی لہ سہر مہرجی بوخاری و موسلیم. مانہی نہوہ کہ فہرمویہتی: ((إلا ماکان فی
 الثدی) واتہ: لہ شوین شیر پیدا نابیت پیش دوو سال)، وک لہم فہرموودہا ہاتوہ کہ نیامی
 نہحمہد پیوایہتی کردوہ لہ برائی کوی عازیبہوہ، دلٔیت: کاتی نیبراہیمی کوی پیغہمبہر(ﷺ)
 کچی دوی کرد فہرموی: (کوی من مردوہ لہ شوینی شیردانا بووہ، لہ بہ ہشتا دہیہ نیکی (شیر
 پی دہریکی) دہی)^۲ نہوی دارولقوتنی (الدار القطنی) پیوایہتی کردوہ پشتگیری لیدہ کا لہ
 نیبوعہ بیاسہوہ، دلٔیت: پیغہمبہری خودا(ﷺ) فہرمویہتی: (نابیتہ مہحرہم بہ شیر پیدان مہگہر
 نہوہ لہ دوو سالیڈا بوی).^۳ منیش دلٔیم: نیامی مالیک پیوایہتی کردوہ لہ موتادا (الموطأ) لہ
 سوری (ثور) کوی زیدہوہ، لہ نیبوعہ بیاسہوہ بہ مرفوعی^۴ دراوردی (الدراوردی) پیوایہتی کردوہ

^۱ تحفة الاحوذی (۳۱۳)، فہرموودہیہ کی باشہ (جید).

^۲ محمدتہ التفسیر (۱/۱۲۶)، سہحیحہ.

^۳ الدار القطنی (۴/۱۷۴)، فہرموودہیہ کی مہوقوفہ.

^۴ الموطأ (۲/۶۰۲).

له سهوره وه (ثور) له عيكرمه وه له ثيبنوعه بياسه وه، نه مهی بق زياد كرده (نه وهی دواى دوو سال هيج شتى نيه) واته: نايبته مه حرهم به شير پيدان. نه مه راستره.

شيردان به گهوره

له فهرموده ی سه حيا هاتوه له عائيشه وه (په زای خواى لى بى) كه به لای نه وه شيردان به گهوره كار ده كاته سر مه حرهم بوونى.^۱ نه مه قسمی عتای كوپى پياح و له یسی (الليث) كوپى سه عده، كه عائيشه فرمانی دا به وانهی كه هلى بژاردن كه بچنه ژوره وه بق لای له پياوان بؤلای هه ندی له نافر تانی كه شيريان پیده دن، فهرموده كه ی سالمی كوپى نه بو حوزه یفه ی كرده به لگه، له و كاته دا پیغه مبر (ﷺ) فرمانی دابوو به ژنه كه ی نه بو حوزه یفه كه شیری پیدبات، نه مه نی گه وه بوو، به و شير پیدانه ده چوو ژوره وه بؤلای. به لام خیزانه كانی تری پیغه مبر (ﷺ) بووه پازی نه بوون. نه و شير پیدانه یان به شتیكى تايه به تی داده نا.^۲ نه مه پای كلوی زانا یانیشه (الجمهور).

كربنی شیر پیدان

خودای مزن نه فهرمویت: ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا وِجْرًا وَلَا وِسْعَهَا﴾ له و ماوه یه دا جلو به رگو بژیوی دایكه كه (له سر دابی موسولمانانی نه و شوینه) له سر باوكه، كه سیش له توانا به دهری له سر نیه. واته: باوكی منداله كه به پیی نهریتی نه و شوینه جلو به رگو بژیوی دایكه كه ی له سره به بی پژیوی ده ست بلایوی و به پیی توانای نه و پیاوه خوی وه ك خودای مزن نه فهرمویت: ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُفْسِقْ ۖ إِنَّمَا وَكَّلَ اللَّهُ النَّفْسَ الْإِلْمَاءَ بِمَا آتَاهَا سَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾^۳ كى خاوهن داراییه، له دارایی خوی خه رج بكات و كیش بژیوی كه می هه یه، له وه نده ی خودا پیداوه خه رجی بكا، خودا نه رك ناخاته سر كه س، مه گین له وه نده ی پیداوه، خودا زوو له پاش ته نگانه فرمانی دینى. زه حكاك ده لیت: نه گه ر ژنه كه ی ته لاق داو مندالی لئی هه بوو، كه دایكه كه شیری دا به منداله كه ی ده بی باوكه كه به پیی نهریتی نه و ناوچه یه جلو به رگو بژیوی دایكه كه بدات.^۴

^۱ مسلم (۱۰۷۷/۲).

^۲ أبوداود (۵۴۹/۲-۵۵۰).

^۳ الطلاق (۷).

^۴ الطبري (۲۹/۵).

تندایه. وهك خودای مه زن له سورهتی ته لاقدا نه فه رمویت: ﴿فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآوَهُنَّ أَجْرَهُنَّ وَأَتَمِرُوا بِإِنَّكُم مَّعْرُوفٌ وَإِنْ تَعَاَسَرْتُم فَسَرِّضْهُ لَهٗ آخِرَىٰ﴾^۱ نه وسا نه گهر شیریان دا به منداله که تان ئیوه یش کرییان بدهنی، وه له نیوان خوتاندا پاوژ بکن به چاکى (له باره ی منداله که وه) نه گهر پښکه نه که وتن نه وه با نافرده تیکی تر شیرى بداتى. پاشان خودای مه زن لیزه دا نه فه رمویت: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ سَرَضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا بَيْنَ يَدَيْكُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ خو نه گهر ویستتان که سیکى تر شیر بداته مندالانتان (به) مه رجه به پیى دابو نه ریتی پوژ کریى ته واری بدهنی) هیچ گوناختان نایه ته سهر. واته: نه گهر بابو دایکه که هاتنه سهر نه وه، باوکه که منداله که وه رگریته وه له بهر هؤکاری له لاین دایکه که وه یان باوکه که وه، دایکه که هیچ گوناخی ناگا بیگریته وه باوکه که یش دیسان گوناخی ناگا لئی وه رگری. نه گهر کریى نه وه ماوه ی پیشوه ی به ته واری پښکی بداتى و که سیکى تر بگری به کری شیر بدا به منداله که ی به پیى دابو نه ریتی پوژ. نه مه قسه ی زور له ژانایانه. ﴿وَأَلْفُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ده بی له خودایش ترستان هه بی، نه وه نه یش ده بی بزنان، ههر کاری ئیوه ده یکن خودا ده بیینی. هیچی لی ون نابى و ناشاریته وه له قسه وه هلس و که وتتان.

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَرِيضَنْ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ

عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۳۱﴾

عیدده ی نه و ژانای میردیان ده رمیت

خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَرِيضَنْ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ نه وانیه لیقان دهرنو ژانایان لی به جی ده مینی، ژنه کانتان هه تا چوار مانگو ده پوژ چاره ندر بن. نه مه فرمانیکه له لاین خوداوه بۆ نه و ژانای که میردیان ده رمی، ده بی چوار مانگو ده پوژ چاره نواپ بن. نه مه بریاره نه و ژانای ده گریته وه که میردیان چووته لایان و نه وانیه یش ده گریته وه که نه چووته لایان و سه رجیبیان له گه لا نه کراوه به لگه یش له سهر نه وه، نه وانیه یش سه رجیبیان له گه لا نه کراوه ده گریته وه نه م نایه ته پیژزه یه، وه نه م فه رموده ی نیمامی نه حمه دو خاوه نی سونه ته کانی تریشه و تیرمیزی به سه حیعی داناوه: که نیبنومه سعود. پرسپاری لی کرا ده بریاره ی ژنیکى ماره کردو پاشان مردو سه رجیبی له گه لا نه کردوه و ماره یشی بۆ دانه ناوه، چه ند جار هاتنه لای بۆ نه وه، نیبنومه سعود ده لیت: ده بریاره ی نه وه به پای خۆم قسه ده که م، نه گهر پینکام

ٺوه له خداويه، نه گهره له پشم كرد ٺوه له خوم له شهيتانهويه، خداو پيغمبيري خودا(ﷺ)
 پاكو بيگرددن دوون لتيهوه: ماريي تهواوي بق هيهو، وه له وتهيكى تر: ماريي هاوشيوهوى خوى
 هيه. ناي تووشى زيان ببيو غهري لى بكرى. عيدهى لهسره تهواوي بكاتو ميرائيش ودرهگرى.
 مهعقلى كوپى سينانى نهشجعهى هلساو دهليت: گويم له پيغمبيري خودا بوه(ﷺ) كه وا بريارى
 داوه دهربارهى بهروهى(بَرَوَع) كچى واشيق، عهبدوللا زور دلخوش بوو بهوه. وه له پريوايه تيكي ترا
 هاتوه: چند پياوى له نهشجعهيه كان هلسانو وتيان: شايهتى نهدين كه پيغمبيري خودا(ﷺ) وا
 بريارى داوه دهربارهى بهروهى(بَرَوَع) كچى واشيقوه^۱ له مه دهرناچى مهگين زنى ميژدهكهى مردىو
 زكى پر بى، عيدهكهى به دانانى زكهكهيهتى با به ماوهى چند چركهيهكيش بى دواى مردنى، به پيى
 ٺم نايه ته كه خوداى گوره نه فرمويت: ﴿وَأُولَئِكَ الْأَحْمَالُ أَجْلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾^۲ ٺوهانهش كه
 سكيان هيه ماوهى چاوه توپهكهيان دانانى سكهكه يانه. وه كه له فرموده دا هاتوه له
 سوبه يهى(سُبَيْعَة) ٺهسله ميهوه كه له هردوو سهحيهكه دا هاتوه به جوړيكي تر. كه ميژدهكهى
 سهعيدى كوپى خوله مرد ٺه سكى پر بوو، ٺوهندهى پى نه چوو دواى مردنى سكهكهى دانا، له
 پريوايه تيكي ترا هاتوه، دواى چند پوژيكي كاتى كه خويى مندال بوونى تهواو بوو، خوى پاكو خاوينو
 جوان كرد بوو بق داوا كردنى ٺه بوسه نايلى كوپى به عكهك(أبو السنابل بن بَعْكُك) پيى وت: چيته
 ده ويينم خوت رازاندوتوه له وانه يه بتهوى شوو بكهى؟ سويند به خوا شوو ناكهى هه تا چوار مانگو
 ده پوژ به سهرتا تينه په ريت، سوبه يه ده ليت: كاتى كه ٺهوهى پى وتم: جله كانم كو كردهوه و هر
 ٺيوارم ليهاهت چوموه لاي پيغمبيري خوداو له وباريهوه پرسيارم ليكرد، فهواى بق دام، كه من
 نازدم دواى دانانى سكهكه م، فرمانى پيدام ٺه گهر بتهوى شوو بكه م^۳.

حيكهتى ٺهوه عيدهويه

سهعيدى كوپى موسه ييبو ٺه بولعاليه و كه سانى تريش وتويانه: حيكهت له عيدهوى دواى مردن
 بق چوار مانگو ده پوژ ٺهويه، هه لدهگرى زكى ٺافرهت مندالى تيدا بى، ٺه گهر ٺه ماويه چاوه توپرى
 كرا دهردهكهوى مندال له زكا بيبى يان نه بى دواى ٺهوه. وه كه له فرموده دا هاتوه له هردوو
 سهحيهكه دا له ٺيبنومه سعودو كه سانى تريشهوه: (هر يهكى له ٺيوه له ماوهى چل پوژدا له سكى
 دليكيذا وهى ديت، له ماوهى چل پوژدا ده بيته پارچه يهك گوشتو خوين، پاش ماوهى چل پوژيش

^۱ احمد(۳/۴۸۰)، أبوداود(۲/۵۸۸)، تحفة الاحوذى(۴/۲۹۹)، النسائى(۶/۱۹۸)، ابن ماجه(۱/۶۰۹)، سهحيه.
^۲ الطلاق(۴).
^۳ فتح البارى(۳۷۹/۹)، مسلم(۲/۱۱۲۲).

دہبیٹہ پارچہ گوشتیک، پاش ٹوہ خودای گہورہ فریشتہیک دہنیریت پوچ دہکات بہ ہریدا^۱ ٹمہ سئ چل پڑڑہ کہ دہکاتہ چوار مانگو دہ پڑڑیش ٹیحتیات دوائ ٹوہ، لہ بہر ٹوہ ہندی مانگ کہم دہکاو پاشان دوائ پوچ کردن بہ ہریدا دہجولیت واللہ اعلم.

عیددہی کہ نیزہیکہ کہ گہورہکای دہمریت

نا لیرہدا ہندی دلٹین عیددہی کہ نیزہ (أم الولد) ہر عیددہی ٹافرہتیکی ٹازادہ، ٹمہی کہ نیمامی ٹہمہد پریوایہتی کردوہ لہ عمری کوپی عاسوہ پشتگریبان لی دہکات کہ وتویہتی: سونہتی پیٹفہمبہرہکہمان لی تیک مہدن، عیددہی کہ نیزہیکہ (أم الولد) کاتی کہ گہورہکای مرد چوار مانگو دہ پڑڑہ.^۲ ٹہبوداودو ٹیننوماجہیش پریوایہتیاں کردوہ.^۳

ماتہمینی پیویستہ لہ ماوہی عیددہدا

خودای مہزن ٹہفرمویت: ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ لہوہ بہولا خویمان ہر کاریک دہکەن (ہر ٹوہوندہ نارہوا نہبی) بلٹین بیکن، ٹیوہ تووشی گوناہ نابن خودایش لہ ہر کاری دہیکەن ٹاگادارہ. لہم ٹایہتوہ وہردہگیری، ٹوہی کہ میردی دہمری پیویستہ ماتہمینی بگری (الاحداد) ماوہی عیددہکسی. وہک لہ ہردو سہحیحہکہدا ہاتوہ بہ شیوہیکہی تر لہ ٹوموہبیبوہ زہینہبی کچی جہشہوہ دایکانی موسولمانان کہ پیٹفہمبہری خودا (ﷺ) فرموویہتی: (پوا نیہ بق ٹافرہتیک کہ بروای بہ خوداو بہ پڑڑی دوائی بیی کہ ماتہمینی لہسہر مردو بگری زیاتر لہ سئ پڑڑ، مہگین بق میرد کہ چوار مانگو دہ پڑڑہ)^۴ وہ دیسان لہ ہردو سہحیحہکہدا ہاتوہ لہ ٹوموسہلہموہ کہ ٹافرہتیک دہلٹت: ٹہی پیٹفہمبہری خودا (ﷺ) کچہکہم میردہکسی مردوہ و تووشی چاوتیشہ بوہ ٹایا چاوی بق پڑڑین؟ فرمووی: (نہخیز) ٹمہی دوو جار یان سئ جار دووبارہ کردوہ، پاشان فرمووی: (بیگومان ماوہکسی چوار مانگو دہ پڑڑہ، حق جارن یکہی لہ سہردہمی نہفامیدا لہ ٹیوہ سالتیک دہمایہوہ)^۵ زہینہبی کچی ٹوموسہلہمہ دہلٹت: ٹوسا ٹہگہر ژنی میردہکسی ہمدایہ دہچوہہ زنجیکی پیسو پوخلی بچوہکہوہ و خرابترین جل و ہرگی لہ بہر دہکرد نہ بون خووشی و نہ ہیچی تری بہجی نہدہہیتا ہتا سالتیک، پاشان پشقلینکی ٹہدایہ دہسو فرپی ٹہدا، ٹینجا گیانداریکیان دہہیتا: گویدریرژ یان مہر یان بالندہیکہ داوینو گیانی خوئی

^۱ فتح الباری (۱۳/۴۴۹)، مسلم (۴/۲۰۳۶).

^۲ احمد (۴/۲۰۲)، ابوداود (۲/۳۷۰)، فرمودہیکہی لاواہ.

^۳ ابن ماجہ (۱/۶۷۳)، لاواہ.

^۴ فتح الباری (۹/۳۹۴)، مسلم (۲/۱۱۲۳).

^۵ مسلم (۲/۱۱۲۴).

پياھه لده سووی به زوری نهو شتهی که خوی پی دسپی دهمرد. مه بهست له ماته مینی خۆ دورخستنه و بووه له خۆ جوان کردن و بونی خۆش له خۆدان و نهوهی به کارده مینری بۆ میرد، نه مه شتیکی پیویسته له ماوهی عیددهی نهو مردوده، نه مه نه ماته مینی گرتنه بۆ هه موو ژنیکه که میردیان دهمریت. ئیتر نهو ژنه منداله یان له بی نوژی چوه ته وه. نازاده که نیزه یه موسولمانه خوانه ناسه جیاوازی نیه وه که یه کن. به پیی ئایه ته که. ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ کاتی عیدده یان به سه رجوه وه که زه حاک و په بیعی کوپی نه نه سه ده لئین: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ هیچ گونا مینکتان ناگا هه رچی ده کن. ^۱ زوهی ده لئیت: که سو و کاره کی ده توان بیانده ن به شوو ﴿فِيمَا فَعَلْنَ﴾ له وه به ولا هه ر کارئ نهو ژنانه ده یکن (هه ر نه وه نده نا په وا نه بی) بلین بیکن. ^۲ عه وفی ده لئیت له ئیبنوعه بیاسه وه: کاتی ژنی ته لاق درا یان میرده که ی مرد که عیدده که ی نه واو بوو ئیتر هیچ گونا مینکی نیه که خوی پرازی نیه ته وه و خوی ده رخا و ناماده بکات بۆ هاوسه رگری (هه ر نه وه نده شتی نا په وا نه کات) ^۳ په وایه تیش کراوه له موقاتیلی کوپی حه یانه وه هه ر به و جورده ^۴ ئیبنوجوره یج ده لئیت له مواهیدده وه ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ له وه به ولا خویان هه ر کارئ ده کن (هه ر نه وه نده نا په وا نه بی) بلین بیکن. ئیوه گونا هتاتان ناگا. واته: نه گه ر هاوسه رگریه کی حه لال و پاک و خاوین بکن ^۵ هه ر به و شیوه یه ش په وایه ت کراوه له حه سه ن و زوهی و سوودی یه وه ^۶.

﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرِضُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ حَلِيمٌ﴾

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۸۱۲/۲).
^۲ ابن ابی حاتم غ: (۸۱۳/۲).
^۳ ابن ابی حاتم غ: (۸۱۳/۲).
^۴ ابن ابی حاتم غ: (۸۱۲/۲).
^۵ الطبری (۹۳/۵).
^۶ ابن ابی حاتم غ: (۸۱۴/۲).

دهوايى نارمزوى خواستنى ژنى مېرد مردوو له کاتى عیددهداو قهدهغه گردنى ماره برېښيان له کاتى عیددهدا

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ﴾ هیچ گوناختان ناگات
 حز له خواستنى ژنانى شوو مردوتان بکن. ناراسته وخو پېښان بلین. له ماوهى عیدده یاندا بى
 دواندنو دهرپړین. سهورى و شوعبه و جهریرو که سانی تریش وتیان له منسوره وه له مواهیده وه له
 ئیبنوعه بیاسه وه (التعریض) ده لیت: نه و که سه بلن: من دهموی ژن بینم، وه من حز ده کم ژنیکی
 ناواو ناوا بینم. به شیوه یه کی رهواو په سندن نه و قسه یه بکا^۱. وه له ریوايه تیکی ترا هاتوه: زور حز
 ده کم خوا ژنیکم بکات به نسیب. نا له م جوړه قسانه، نه ک بچن دواى بکا^۲ بوخاریش ریوايه تى
 کردوه به تعلیقى له ئیبنوعه بیاسه وه له م نایه تدا ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ﴾
 هیچ گوناختان ناگات حز له خواستنى ژنانى شوو مردوو بکن و ناراسته وخو پېښان بلین. ده لیت: نه و
 که سه بلن: من دهموی ژن بینم. پتویستیم به ژن هینان هه یه، حز ده کم ژنیکی چاکم ببی به
 تووشه وه^۳ مواهیدو تاوسو عیکرمه و سه عیدی کوپى جو به یرو ئیبراهیمی نه خه عی و شه عی و
 حه سه ن و قه تاده و زهری و یه زیدی کوپى قوسهیت و (قسیط) موقتیلی کوپى حه یان و قاسمی کوپى
 موجه مدهش هر وایان وتوه^۴. زوری له زانایان و سه له ف له نیمامه کان له باره ی (التعریض) وه،
 وتویانه: دروسته بو نه و ژنانه ی که میرده کانیان حز له هاوسه رگیری بکن به لام بى دهرپړین بو
 خواستنى، وه نه و ژنانه ییش که به ته وای ته لاق دراون هر دروسته. وه ک پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 فرموی به فاتیمه ی کچی قه یس کاتى که میرده که ی عه مری کوپى حه فس ته لاقى سیه می دا،
 فرمانی پیدا که له مالئ ئیبنونومی مه کتوم عیدده که ی ته و او بکا. پاشان فرموی پتی: کاتى
 عیدده که ته و او بوو ناگادارم بکه (کاتى که عیدده که ی ته و او بوو، ئوسامه ی کوپى زهید داواى کرد
 شوی پیکرد^۵ به لام ته لاق دراو جیاوازی نیه له نئوان زانایاندا که دروست نیه جگه له هاوسه ره که ی
 خو ی داواى بکات نه به ناشکراو نه به هیماش (التعریض) والله أعلم. خودای مه زن نه فرمویت: ﴿أَوْ
 أَكْتَنَتْ فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ یان له دلئ خو تاندا بریار بدهن ده یانخوازن. دهرنه خه ن. وه ک خودای مه زن

^۱ الطبري (۹۵/۵).

^۲ الطبري (۹۶/۵).

^۳ فتح الباري (۸۴/۹).

^۴ ابن أبي حاتم غ: (۷۱۸/۸۱۷/۲).

^۵ مسلم (۱۱۱۴/۲).

نهفه رمویت: ﴿وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾^۱ هر په روه ردگارت ده زانی چیان له دلدا په نا داوه چپش ناشکرا ده کهن. وه ک نه م نایه ته بیش که نهفه رمویت: ﴿وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَمْتُمْ﴾^۲ وه من هر شتی ده شارنه وه وه هر شتی ناشکرا ده کهن له خوتان ناگاردارتم. هر بویه لیره دا نهفه رمویت: ﴿عَلَّمَ اللَّهُ أَنْكُم سَتَدْرِكُونَهُنَّ﴾^۳ خودا ده زانی باسیان هر نه درکینن، له دلی خوتاندا خودا له سهرتان نانوسی. پاشان نهفه رمویت: ﴿وَلَكِنْ لَا تَوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا﴾^۴ به لام به نهینتی به لئینیان پی مه دن. پی مه لئ: من شهیدای تو م و به لئیم پیده که شوو به که س نه که ی جگه له من و له شیوه ی نه م قسانه^۵ ریوایه ت کراوه له سه عیدی کوپی جوبه یرو شه عبی و عیکرمه و نه بوزوحاو زه ححاک و زهریه وه هر به و جوره.^۶ موجهایدو سه وری وتیان به لئینی لئ وه رگری که شوو به که سی تر نه کا جگه له.^۷ (واته نابی شتی وا بکات). ﴿لَا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾^۸ مه گین له ویش خوابه سهندانه بیاندوینن. ئیبنوعه بیاس و سه عیدی کوپی جوبه یرو^۹ سوودی و سه وری و ئیبنوزهد و تیان: مه گین به شیوه ی ئیشاره ت بؤ کرد (التعریض) وه ک بلئیت: زدر شتی تو هیه من پی پازیم نه و جوره قسانه^{۱۰}. موجه مه دی کوپی سه رین ده لئیت: وتم به عه بیده، مانای نه م ده قه چیه که خودای گوره نهفه رمویت: ﴿لَا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾^{۱۱} مه گین له ویش خوابه سهندانه بیاندوینن. ده لئیت: بلئ به به رپر سه که ی (الوالی) مه بیده به شوو هه تا ناگادارم نه که ی^{۱۲} ئیبنونه بی حاته میش ریوایه تی کردوه. خودای مه زن نهفه رمویت: ﴿وَلَا تَعْرَمُوا عُقْدَةَ الْبَيْتِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكَنَبُ أَجْلَهُ﴾^{۱۳} تا ماوه که ته واو ده بی باسی ماره کردن مه کهن. واته: هه تا عیده که ته واو ده بی باسی ماره کردن مه کهن. ئیبنوعه بیاس و موجهایدو شه عبی و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه سو و نه بو مالیک و زهیدی کوپی نه سلهم و موقاتیلی کوپی حه یان و زهری و عه تای خوراسانی و سوودی و سه وری و زه ححاک و تیان: ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ

^۱ القصص (۶۹).
^۲ الممتحنه (۱).
^۳ الطبری (۱۰۷/۵).
^۴ ابن ابی حاتم غ: (۸۲۱/۲).
^۵ الطبری (۱۰۹/۵).
^۶ ابن ابی حاتم غ: (۸۲۴/۲).
^۷ الطبری (۱۱۴/۵).
^۸ ابن ابی حاتم غ: (۸۲۶/۲).

الْكَذِبُ أَجْلُهُ ﴿۱﴾ واته: باسی ماره برین مه‌کن هه‌تا عیدده‌که‌ی به‌سه‌ر ده‌چن^۱ زانایان کۆده‌نگن له‌سه‌ر شه‌وه که ماره برین له ماوه‌ی عیدده‌دا دروست نیه ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَآخَذُواهُ﴾ ده‌بئ شه‌وه‌ش بزنان خودا ده‌زانئ نئوه جیتان له دل‌دایه لئی بترسن. خودای مه‌زن ناگا‌داری نه‌دات به‌وه‌ی له‌ناو دل‌اندایه ده‌ریاره‌ی ژنانو ری‌نعمای کردوون بۆ شار‌دنه‌وه‌ی شتی چاک و دوور که‌وتنه‌وه له شتی خراپ، پاشانیش بی هیوایان نا‌کا له به‌زه‌یی خۆی و لی‌بورده‌یی و شه‌فرمویت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَافُوهُ خَلِيسٌ﴾ بزنان خودا له گونا‌ه ده‌بووی و دل‌وفانه.

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرَهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿۳﴾﴾

ته‌لاق دان له پیش سه‌رجییی کردن

خودای مه‌زن شه‌فرمویت: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرَهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ شه‌گر ژنتان ته‌لاق شه‌ده‌ن، به‌رله‌وه سه‌رجیییان له‌گه‌ل بکن، ماره‌بی‌تان هیش‌تا بۆ دیاری نه‌کردوون، هیچیان نا‌که‌وی و نئوه گونا‌ه‌تان نا‌گا، به‌لام وا چاکه شتیکیان بده‌نی له مالی خۆتان. ده‌وله‌مه‌ند به شه‌ندازه‌ی خۆی و هه‌ژاریش به شه‌ندازه‌ی خۆی، وا چاکه بۆ چاکه‌کاران. خودای مه‌زن پئی داوه به ته‌لاق دانی ژن دوی عه‌قد‌ه‌که و پیش چوونه لای. ئی‌بن‌نوعه‌ی‌باس و تاوس و ئی‌براهیم و حه‌سه‌نی به‌سری و تیان: (المس) واته ماره برین^۲ به‌لکو دروسته ته‌لاقی بدا پیش چوونه لایی و ماره‌هیشی بداتی. شه‌گر ماره برابوو، هه‌رچه‌نده شه‌و ته‌لاق دانه دلی شه‌و نافرده ته ده‌شکینتی.

قه‌ره‌بووی ته‌لاق دان

هه‌ری‌زیه خودای گه‌وره فه‌رمانی داوه به قه‌ره‌بوو‌کردنه‌وه‌ی شه‌و ژنه له‌لایه‌ن هاوسه‌ره‌که‌یه‌وه به شتی‌ک به‌پیتی توانای شه‌و پیاوه. ده‌وله‌مه‌ند به‌پیتی توانای خۆی و هه‌ژاریش به‌پیتی توانای خۆی، بوخاری ری‌وایه‌تی کردوه له سه‌حیحه‌که‌یدا له سه‌هلی کورپی سه‌عدو شه‌بوئوسه‌یده‌وه هه‌ردووکیان و تیان: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ئومه‌یمه‌ی (أمیمة) کچی شه‌رحه‌بیلی ماره کرد، کاتی که چوووه ژوو‌ده‌وه بۆ لای، ده‌ستی به‌رز کرده‌وه بۆ لای وه‌ک شه‌وه‌ی (ئومه‌یمه) شه‌وه‌ی پئی ناخۆش بی، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۲/۸۲۸-۸۲۹).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۲/۸۳۱).

فرمانی دا به نه بوئوسید که بهر پی بکات و دو پو شاکسی سپی تیکه لاو به شینی (ثوبین زارقین) پی بدات. ^۱ واته: بیگیزیتته وه بۆ لای که سو کاری.

﴿وَلِإِنْ طَلَقْتُمْوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُوَا أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ

بصیر (۱۳۷)

ناهرت نیوهی مارهیی ده که وی نه گهر ته لاق درا پیش چوونه لای

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَلِإِنْ طَلَقْتُمْوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ خۆ نه گهر مارهییه که تان بریویوه و هیشتا له که لیان نه خه و تبوون، ته لاق تان دان، نیوهی مارهی بیان ده که وی، نم نایه ته پیروزه باسی قهره بووه بویش ده کات، وه ک نایه تی پیشوو باسی کرد، چونکه نم نایه ته نیوهی نه و مارهییهی داناه که فهرز کراوه، کاتی میرد نه و ژنه ی ته لاق دا پیش نه وی بجیته لای. خۆ نه گهر قهره بوویه کی تریش هه بوایه هه باسی ده کرد، ده بیه ست به و نایه ته ی پیشه وه که باسی قهره بووی کرده، والله أعلم. دابهش کردنی مارهی به م جورده که باسی ده که ین نه مه کاریکه زانایان کو ده نگن له سه ری و هیچ ناکوکیه کیان له سه ری نیه، بۆیه که ی هه ر که مارهی بۆ دانراو پاشان ته لاقی دا پیش نه وی بجیته لای، نیوهی مارهی له سه ر نه وه بۆ داده نری که له سه ری ماره براره. ﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُوَا﴾ مه گین نه و ژنانه خویان پییان بیه خشن له و مارهییه ی که بۆی دانراوه له نیوهیه، نه و ژنه هیچ شتیکی له سه ر واجب نیه، سوودی ده لیت له نه بو سالحه وه له ئینووعه بیاسه وه له م ده قدا که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُوَا﴾ مه گین خیان پییان بیه خشن، ده لیت: مه گین بیوه ژن (الثیب) خۆی بیه خشن و ده س له هه قی خۆی هه لگری^۲ ئینوونه بی حاتم ده لیت: پریوایه تیش کراوه له شوره یح و سه عیدی کوپی موسه بیب و عیکرمه و مواهیدو شه عبی و حسه ن و نافع و قه تاده و جابیری کوپی زهیدو عه تای خۆراسانی و زه حاک و زهری و موقاتیلی کوپی حه یان و ئینوسیرین و په بیعی کوپی نه نس و سوودی و هه ر به و جورده.^۳ پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ﴾ یان نه و که سه پییان بیه خشن که ماره برین به ده ست نه وه. ئینوونه بی حاتم ده لیت: عه مر ی کوپی شو عیب پریوایه تی کرده له باوکیه وه له

^۱ فتح الباری (۲۶۹/۹).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۸۲۹/۲).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۸۴۰/۲-۸۴۲).

باپریه وه له پیغه مبهری خوداوه (ﷺ) فرمویه تی: (ئوهی مارهیی به دهسته میژده) ^۱ مه رده وهیی هه روا ده لئو ئیبنوجهریریش هه ر ئه م راپیهی هه لئیزاردوه، ئه سلی قسه که ئه وهیه، ئه وه که سهی له راستیدا مارهیی به دهسته میژده. بیگومان ئه وه ده توانی ماره بپری و هه لیشی وه شینیتته وه، هه ر چۆنی دروست نیه وه لی هه یج له مالی غهیره ز خۆی ببه خشی، هه ر به وه شیویه ناتوانی مارهیی ببه خشی.

﴿وَأَنْ تَعْمُوا أَقْرَبَ لِلتَّقْوَى﴾ پێ به خشین له ئاکاری پارێزگاری نزیکتره. ئیبنوجهریر ده لئیت: هه ندی وتویانه: ئه م وتاره پوهی له پیاوان و ژنانیش کردوه ^۲ ئیبنوعه بیاس ده لئیت: ﴿وَأَنْ تَعْمُوا أَقْرَبَ لِلتَّقْوَى﴾ ئه وه یان ده به خشی نزیکترینیانه له خۆپارێزیه وه ^۳. هه ر به وچۆره پیاویته کراوه له شه عبیی کهسانی تریشه وه. موجهایدو نه خهعی و زه ححاک و موقاتیلی کوپی حه یان و په بیعی کوپی ئه نه سو سه وری وتیان: (الفضل) لئیه دا ژنه که له به شیکێ خوش ببی، یان پیاوه که به ته وای ماره بییه که بدات به ژنه که ^۴ هه ر بۆیه خودای گه وده ئه فرمویت: ﴿وَلَا تَسْأُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾ له بیر مه که ن چاکه له گه ل په کتر بکه ن. سه عید ده لئیت: واته: چاکه کردن ^۵ ﴿إِنَّ اللَّهَ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ خودا له هه ر کارێ ده یکه ن چاودێره. واته: هه یچی ئی ناشاریتته وه له و شتانه ی که ده یکه ن، هه رکه سه وه به پێی کرداری به و زوانه پاداشتی نه داته وه.

﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ (۱۳۸) فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا

أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۱۳۹﴾

خودای مه زن ئه فرمویت: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ﴾ له نوێژه کان به تابه تی به ئه نو نوێژه ی له ناوه راستدایه ئاگادار بن. خودای گه وده فرمان ده کات به پارێزگاری له نوێژه کان له کاتی خۆیاندا و پارزتنی سنوره کانی و به جێ هینانی له کاتی خۆیدا، وه که له هه ر دوو سه حه یه که دا هاته وه له ئیبنومه سه وده وه ده لئیت: په رسیارم کرد له پیغه مبهری خودا (ﷺ) کام کار زۆر چاکتره؟ فرموی: (نوێژ له کاتی خۆیدا) وتم پاشان چی؟ فرموی: (جیهاد له پێی خودا) وتم: پاشان چی؟

^۱ ابن امی حاتم غ: (۸۴۲/۲).

^۲ الطبری (۱۶۲/۵).

^۳ الطبری (۱۶۲/۵).

^۴ الطبری (۱۶۶-۱۶۵/۵).

^۵ الطبری (۱۶۶/۵).

فرموي: (چاڪه ڪردن له ڪه ل باوك و دايك) ده لئيت: پيغهمبيري خودا (ﷺ) نه وانهي يو باس ڪردم نه ڪر پرسياي زيادتريشم بڪردايه هر وه لامي نه دامه وه^۱.

نوڙي ناوهراست

خوداي مه زن له نيوان نوڙه ڪاندا نوڙي ناوهراستي تايه بهت مه ند ڪردوه ڪه نوڙي عه سره. تيرمیزی و به غه وي (په حمه تي خويان لي بي) وتيان: نه مه قسه ي زوريني زانايانه ڪه (الصلوة الوسطی) نوڙي عه سره، قازي ماوه رديش ده لئيت: نه مه قسه ي زوريني زاناياني پيشينه يشه. حافيز نه بو عومر عه بدولبير (عبدالبر) ده لئيت: نه مه قسه ي نه هلي نه سه ريشه (الاش) موحه مه دي ڪوپي عه تيه له ته فسره ڪه يدا ده لئيت: نه مه قسه ي جمهوري خه لڪه، حافيز نه بو موحه مه د عه بدولمئمني ڪوپي خه له في ديماتي (الدمياطی) له ڪتبي ڪه يدا به ناوي (كشف المغطی في تبیین الصلوة الوسطی) ده لئيت: نوڙي عه سره، ڪپراويه تيه وه له عومر و عه لي و ئينومه سعودو نه بو نه يوبو عه بدوللاي ڪوپي عه مرو سه موردی ڪوپي جهنده بو نه بوهوره يره و نه بو سه عيدو حه فسو و نومو حه بييه و نومو سه له مه و له ئينو عه بياس و عايشه وه وهريان ڪرتوه. وه عوبه يده و ئبراهيمي نه خه عي و په زين و وه زري ڪوپي حه بييش و سه عيدي ڪوپي جو به يرو ئينوسرين و حه سن و قه تاده و زه حاك و ڪه لبی و موقتيل و عوبه يدي ڪوپي نه بو مه ريه م ڪه ساني تریش هر و ايان وتوه.

باسي نه و به لڪانه له سر نوڙي ناوهراست ڪه نوڙي عه سره

ئيمامي نه حمه د رپويه تي ڪردوه له عه لي يه وه، ده لئيت: پيغهمبيري خودا (ﷺ) له پڙي نه حزابدا فرموي: (خه ريڪيان ڪردين له نوڙي ناوهراست، نوڙي عه سر، خوداي ڪه وره ده لڪانينان و ماله ڪانينان پر بڪات له ناڪ) پاشان له نيوان مه غريبو عيشادا نوڙي عه سري ڪرد^۲ موسليم هر و ا رپويه تي ڪردوه^۳ نه سائيش^۴ بوخاري و موسليم و نه بوداودو تيرمیزی و نه سائي و ڪه ساني تریش له خاوهني موسنه دو سونه نه ڪانيش هر رپويه تيان ڪردوه له عه لي وه له جهندين پڙگاوه^۵. وه فرمووده ڪي پڙي نه حزاب ڪه بت په رسته ڪان پيغهمبيري خودا (ﷺ) هاوه له ڪاني له ڪردني نوڙي عه سر له و پڙه دا نه مه رپويه ت ڪراوه له ڪڙمه لئ له هاوه له ڪانه وه، ناويان بيئين باسه ڪه درڙه ده ڪيشن

^۱ فتح الباري (۱۲/۲)، مسلم (۹۰/۱).

^۲ أحمد (۱۱۳/۱)، سهيحه.

^۳ مسلم (۴۳۷/۱).

^۴ النسائي في الكبرى (۳۰۲/۶)، سهيحه.

^۵ فتح الباري (۱۲۴/۶) (۴۶۷/۷) (۴۳۸/۸) (۱۹۷/۱۱)، مسلم (۴۳۶/۱)، أبوداود (۲۸۷/۱)، تحفة الاحوذی (۳۲۸/۸)،

النسائي (۲۳۶/۱)، أحمد (۱۳۷/۱).

مہ بہ ست لہم پیوایہ تہ لہ وانہ وہ نہ وہیہ کہ نوژی ناوہ راست نوژی عہ سرہ . موسلیم دیسان پیوایہ تی کردہ لہ فہرموودہ کہی ٹینومہ سعودو بہ راٹی کوپی عزیزبہ وہ (پہزای خویان لی بی) ^۱ وہ ٹیماسی نہ حمہد پیوایہ تی کردہ لہ سہ مورہ وہ کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (نوژی ناوہ راست نوژی عہ سرہ) ^۲ وہ لہ وتہ یکی ترا ہاتوہ لہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (حافظوا علی الصلوات، الصلوۃ الوسطی) لہ نوژہ کان بہ تایہ بہ تی نہ نوژیہ لہ ناوہ راست. نہ نوژیہ ناو لینا بؤمان بہ نوژی عہ سرہ ^۳ وہ لہ وتہ یکی تریشا پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرمووی: (نہ وہ نوژی عہ سرہ) نہ بوجہ عفر دلایت: پرسپاری لی کرا دہ ربارہ ی نوژی ناوہ راست ^۴ ترمیزیش پیوایہ تی کردہ و دلایت فہرموودہ یہ کی حہ سہنی سہیحہ ^۵. وہ نہ بو حاتہ می کوپی حبان لہ سہیحہ کہ یدیا پیوایہ تی کردہ لہ عہ بدوللاوہ دلایت: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرمووی: (نوژی ناوہ راست نوژی عہ سرہ) ^۶ ترمیزی پیوایہ تی کردہ لہ ٹینومہ سعودوہ دلایت: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرمووی: (نوژی ناوہ راست نوژی عہ سرہ) پاشان دلایت: فہرموودہ یہ کی حہ سہنی سہیحہ ^۷ موسلیمش لہ سہیحہ کہ یدیا ہیناویہ تی بہم وتہ یہ: (سہرقالیان کردین لہ نوژی ناوہ راست، نوژی عہ سر) ^۸ نہم دہ قانہ لہم باسدا ہیچ شتیکی تر ہہ لٹناگری، نہم فہرموودہ سہیحہ جہخت لہ سہر نہ وہ دہ کاتہ وہ کہ پیوایہ ت کراوہ لہ ٹینو عومہ رہ وہ لہ پیغہ مہبری خودا وہ (ﷺ) کہ فہرموویہ تی: (نہ وہی نوژی عہ سر) دہ چیت ہرہوک نہ وہ وایہ مال و خیزانی تالان کرا بیت) ^۹ وہ لہ فہرموودہ ی سہیحہ ہاتوہ لہ بورہ یدہ ی کوپی حوسہ بیبہ وہ (حُصیب) لہ پیغہ مہبرہ وہ (ﷺ) (نوو نوژ بکن لہ پؤئی ہہ وردا، چونکہ ہرکہ سی نوژی عہ سر نہ کات کرداری بہ فہرچوہ) ^{۱۰}.

^۱ مسلم (۴۲۷/۱-۴۲۸).

^۲ احمد (۲۲/۵)، مہ تنہ کہی سہیحہ.

^۳ احمد (۸/۵)، مہ تنہ کہی سہیحہ.

^۴ احمد (۷/۵)، حہ سہنی سہیحہ.

^۵ تحفة الاحوذی (۳۲۸/۸)، حہ سہنی سہیحہ.

^۶ ابن حبان (۱۲۱/۳)، سہیحہ.

^۷ تحفة الاحوذی (۳۲۹/۸)، سہیحہ.

^۸ مسلم (۴۲۷/۱).

^۹ مسلم (۴۳۶/۱).

^{۱۰} ابن ماجہ (۲۲۴/۱)، سہنہ دہ کانی باشہ.

تہذہ گہ کردنی قسہ کردن له نویژدا

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَنِينِينَ﴾ به گہ ردنکہ چی بوہستن بؤ خودا له نویژدا. واتہ: به له سہ رخزیی و گہ ردنکہ چی و زہ لیلی له بہ ردم خودای گہ وردا رابوہستن نہ مہ نہ وہ دہ گہ یہ نی کہ نابئ له کاتی نویژ کرنا قسہ بکریت، چونکہ پیچہ وانہ ی نویژ کردنہ. ہر بؤیہ پیچہ مہری خودا (ﷺ) کاتی و ہلامی نیبنومہ سعودی نہ دایہ وہ کہ سہلامی لیگرد کہ نویژی دہ کرد، پاشان پوزشی (اعتذر) بؤ ہتیاہ وہ و فرموی: (بیگومان له نویژ کرنا سہرقالی ہہیہ) (واتہ: کاتی یادی خودایہ) وہ له سہیحی موسلیما ہاتوہ کہ پیچہ مہری خودا (ﷺ) فرموی بہ مہ عاویہ ی کوی جہ کہ می نہ سلمہ می کاتی کہ له نویژا قسہ ی کرد (نہم نویژہ بؤ نہ وہ ناشئ کہ قسہ ی خہ لکی تیکل بکری بہ لکو بریتہیہ له سبحان اللہ و اکبرو یادی خودا کردن) ^۱ وہ نیمامی نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ له زہیدی کوی نہرقہ مہ وہ (الارقم) دلایت: پیاوی له سہ ردمی پیچہ مہرا (ﷺ) قسہ ی لہ گہ ل ہاوہ لہ کہ یدا کرد بؤ پیویستیہ کہ له کاتی نویژا، ہتا نہم تہایتہ ہاتہ خواروہ: ﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَنِينِينَ﴾ به گہ ردنکہ چی بوہستن بؤ خودا له نویژدا. فرمانمان پیدرا بہ بیدہنگی (له نویژدا) ^۲ زانایانی فرمودہ ریوایہ تیان کردوہ جگہ له نیبنوماجہ ^۳.

نویژی ترس

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فِرَاجًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمْنٌ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ نہ گہ ترسیکتان لہ سہر بوو (بہ پیادہ می یان بہ سواری) ہرکاتیکیش ترستان بہ سہر چوو (چون خودا فیتری کردون) یادی بکن کہ له پیشدا نہ تاندہ زانی. کاتی کہ خودای گہ ورہ فرمانی دا بہ عہدہ کانی کہ پاریزگاری له نویژہ کانیان بکن و بہ چاکی بہ جیی بینن و سنورہ کان پباریزن، جہ ختیشی کردوتہ وہ لہ سہر نہ وانہ ی کہ سہرقالیان ہہیہ و ناتوانن بہ تہاوی و پیک و پیکی له ہندی کاتا پیی ہلسن و ہک کاتی شہو پووہ پووہ و نہ وہ ی دوژمن. نہ فرمویت: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فِرَاجًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ نہ گہ ترسیکتان ہہ بوو (بہ پیادہ می یان بہ سواری) ہرچونی دہ توانن وا نویژ بکن. واتہ: پوو بہ قیبلہ یان پشت بہ قیبلہ بی. و ہک مالیک دلایت له نافیعہ وہ: نیبنومہ نہ گہ پرساری

^۱ مسلم (۳۸۲/۱).

^۲ مسلم (۳۸۱/۱).

^۳ احمد (۳۶۸/۴)، سہیحہ.

^۴ فتح الباری (۸۸/۳)، مسلم (۲۸۳/۱)، ابوداؤد (۵۸۳/۱)، تحفۃ الاحوذی (۳۳/۸)، النسائی (۱۸/۳)، سہیحہ.

لی بکرایه ده‌بارهی نویژی ترس باسی ده‌کردو پاشان ده‌یوت: ئەگەر ترسه‌که زۆر بوو به پیاده‌یی یان به سواری نویژ بکن، پوو به قیبله بی یان پوو له قیبله نه‌بی. نافع ده‌لئیت: من وانا نام ئیبنوعومه و ئەقسه‌یه بکات مه‌گین له‌لاینه‌ پیغه‌مبه‌روه (ﷺ) (بیستویه‌تی) بوخاری و موسلیم پریوایه‌تیان کردوه^۲ موسلیم و نه‌بوداوودو نه‌سانی و ئیبنوماجه و ئیبنوجهریر پریوایه‌تیان کردوه له ئیبنوعه‌بباسه‌وه، ده‌لئیت: خودای مه‌زن نویژی فهرز کردوه له‌سه‌ر زمانی پیغه‌مبه‌ره‌که‌تان (ﷺ) له‌ نیشته‌جیدا (الحضر) چوارو له سه‌فه‌ردا دوان له‌ کاتی ترسدا یه‌که‌ په‌کات^۳. حه‌سه‌نی به‌سری و قه‌تاده و زه‌ححاک و که‌سانی تریش هه‌ر وایان وتوه^۴ بوخاری ده‌لئیت: (باب الصلاة عند مناهضة الحصون و لقاء العدو) نه‌وزاعی ده‌لئیت: ئەگەر له‌ خۆ ئاماده‌کردنا بوون بۆ په‌لاماردان و نه‌یان ده‌توانی نویژن بکن با به‌ ئیشاره‌ت بیکه‌ن هه‌رکه‌سه‌و بۆ خۆی نویژ بکا. ئەگەر به‌ هه‌میش نه‌یان توانی با دواى بخه‌ن هه‌تا شه‌په‌که‌ ته‌واو ده‌بی و نامینى یان ترسیان نامینى با دوو په‌کات بکن، ئەگەر نه‌یان توانی دوو په‌کات بکن با یه‌که‌ په‌کات بکن و دوو سوژده‌ بیه‌ن. ئەگەر نه‌وه‌شیان نه‌توانی (الله أكبر) کردن جیگای ناگریته‌وه، دواى ده‌خه‌ن هه‌تا ترسیان نامینى. مه‌کحولیش هه‌ر وای وتوه. ئەه‌سه‌ی کوپی مالیک ده‌لئیت: کاتی په‌لاماردان قه‌لایه‌که‌ بوو خۆی په‌نا دا له‌ کاتی ده‌رکه‌وتنی به‌ره‌به‌یاندان شه‌په‌که‌ ده‌ستی پیکردبوو نه‌یان ده‌توانی نویژ بکن، نویژمان نه‌کرده‌تا خۆریه‌رز بوه‌وه. ئیمه‌ له‌گه‌ڵ ئەبووموسادا بووین نویژمان کرد سه‌رکه‌وتنمان به‌ده‌ست هه‌ینا بوو، دنیا و نه‌وه‌ی که‌ تیا به‌تی نه‌وه‌نده‌ی ئەو نویژه‌ دلخۆشی نه‌کردوم. ئەمه‌ و ته‌ی (لفظ) بوخاریه^۵.

فه‌رماندان به‌ ته‌واوکردنی نویژ له‌ کاتی بی‌ ترسیدا

خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت: ﴿فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ﴾ که‌ ترستان نه‌ما ئەوسا یادی خودا بکن. واته: چۆن فه‌رمانتان پیکراوه نویژه‌کانتان بکن. په‌که‌وع و سوژده‌ و هه‌لسان و دانیشته‌کانی ته‌واو بکن به‌ که‌ردنه‌که‌چی و زه‌للیه‌وه ﴿كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ به‌و جۆره‌ی که‌ فیری کردون که ئەوسا نه‌تانده‌زانی. واته: خودای مه‌زن ئەو به‌هه‌ری پێ به‌خشین و شاره‌زاو فیری کرد له‌ دنیاو له‌ قیامه‌تا سوودتان پێ بگه‌یه‌نی، سا ئیوه‌ش وه‌ری بگن و شوکرانه‌ بژێر بن و یادی خودای له‌سه‌ر بکن.

^۱ الموطأ (۱/۱۸۴)، سه‌حیحه.

^۲ فتح الباری (۸/۴۶)، مسلم (۱/۵۷۴).

^۳ مسلم (۱/۴۷۸-۴۷۹)، أبوداود (۲/۴۰)، النسائی (۳/۱۶۹)، ابن ماجه (۱/۳۳۹)، الطبری (۵/۲۴۷).

^۴ الطبری (۵/۲۴۰).

^۵ فتح الباری (۲/۵۰۳).

وهك خودای گه وره دوی نویژی ترس نه فرمویت: ﴿وَإِذَا أَطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾^۱ جا هرکاتی ترستان نه ما نویژه کانتان به رڤک و پیکی بکن، به راستی نویژی فرزیکی کات بز دیاری کراوه. به زوانه له سوره تی نیساندا نه فرمودانه ی باسی نویژی ترسو شیوه کانی دهکات دیت له لای نه م نایه تدا که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ﴾^۲ نه گه ترش (نه ی موحه ممد (ﷺ) له جه نگدا) له گه لیاندا بووی و پیش نویژیت بز ده کردن.

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^۳ وَلَا مُطْلَقَاتٍ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾^۴ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾^۵

نه سخ بوونه دوی نه م نایه ته

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^۱ نه وانه ی له نیوه ده من و ژنه کانیان به جی دیلن، راسپیدن: هتا سالتیک به خویوان بکن ده ری نه کن، نه گه هر به خواستی خویان چوونه ده ری (بز کاریکی خوا په سهد) نیوه گونا هتان ناگات. خدا خاوهن ده سه لاتی له کارزانه. زوری نه ی زانایان ده لئین نه م نایه ته نه سخ بوته وه به و نایه ته ی پیش خوی. که خودای مه زن نه فرمویت: ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾^۲ ژنه کانیان هتا چوار مانگو ده پوژ چاوه تدرپن. بوخاری پیوایه تی کردوه له نیبونوزوبه یروه، ده لئیت: وتم به عوسمانی کوپی عه فان ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾^۳ نه وانه ی له نیوه ده من و ژنه کانیان به جی دیلن. نه و نایه ته ی تر نه سخ کردو ته وه بزچی نوسیووته یان وازی لی ناهیتی؟ ده لئیت: نه ی برازی خوم، هیچ شتیکی لی ناگورم له شوینی خویدا مانای نه و ناپونیه که نیبونوزوبه یروه لئیت به عوسمانی کوپی عه فان: نه گه هر حوکمه که ی نه و سخ بوته وه به چوار مانگو ده پوژ، حکیمت چیه له هیشتنه وه ی ره سمی نایه ته که له گه ل نه مانی حوکمه که یدا؟ گه وره ی موسولمانان

۱ النساء (۱۰۳).

۲ النساء (۱۰۲).

۳ البقرة (۲۳۴).

۴ فتح الباری (۴۸/۸).

وہ لاملی دایوہ، کہ ٹو فہرمانہ توفیقیہ (توفیقی) وہ من بینیم لہم مسحہ فہدا (المصحف) نوسراوہ،
 دواکہ یشی ہر دوائی ٹمہ نوسراوہ، منیش لہ ہر شوینیکا بیبینم دہینوسم۔ ٹیبنوٹہ بی حاتم
 پیوایہ تی کردوہ لہ ٹیبنوٹہ بیاسوہ لہم ٹایہ تہ دا کہ خودای مہ زن ٹہ فہرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ
 مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتْلَعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ ٹہوانہ ی لہ ٹیوہ دہمرن و
 ژنہ کانیان بہ جی دین، پاسپین: ہتا سالتیک بہ ختیویان بکن و دہریان نہ کن، ٹوسا ٹہوانہ ی دہمرن
 ہتا سالتیک نہ فہ قہ و شوینی لہو مالہ دا دہبوو، ٹایہ تی میرات نہ سخی کردہ وہ و چوار یہ ک یان ہشت
 یکی دانا بق ٹہوانہ ی میردیان دہمری^۱۔ وہ پیوایہ تہ کر اوہ لہ پنگہ ی عہ لی کوی ٹہ بوٹہ لہ وہ، لہ
 ٹیبنوٹہ بیاسوہ، دلٹیت: ٹہ گہر پیوایہ ہمردایہ و ژنہ کہ ی لہ دوا بہ جی ہمایہ، سالتیک ژنہ کہ ماتہ مینی
 دہگرت لہ مالہ کہ پیدا، لہ مالہ کہ ی ٹو خہرجیان بق دہ کرد۔ پاشان دوائی ٹوہ ٹم ٹایہ تی نارده
 خوارہ وہ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَرِيصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾^۲ ٹہوانہ ی لیتان
 دہمرن و ژنانیان لی بہ جی دہمینی، ژنہ کانیان ہتا چوار مانگو دہ پوژ چا وہ نواپ بن۔ ٹمہ عیددہ ی
 ٹو ژنانہ یہ میردیان دہمریت، مہ گین ٹو ژنہ سکی پر بی، عیددہ ی ٹمیش دانانی سکہ کہ یہ تی۔
 خودای مہ زن ٹہ فہرمویت: ﴿وَلَهُنَّ الرِّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ
 وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ﴾^۳ ٹہ گہر ٹیوہ مردن و مندالتان نہ بوو، ژنہ کانتان چوار یہ کی میراتیتان
 دہگرن۔ ٹہ گہر مندالیشان ہہ بوو، ژنتان ہشت یہ کیان پی دہ پچی۔ خودای مہ زن میراتی ژنانی پوون
 کردہ وہ و پاسپاردہ و نہ فہ قہ ی واز لی ہینا^۴۔ وہ پیوایہ تیش کر اوہ لہ مواہیدو حہ سہ ن و عیکرمہ و
 قہ تادہ و زحاک و پہ بیع و موقاتیلی کوی حیان وتیان: ٹم ٹایہ تہ: ﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾^۵ ٹو
 ٹایہ تی نہ سخی کردوٹہ وہ۔ بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ مواہیدہ وہ، ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ
 أَزْوَاجًا﴾ ٹہوانہ ی لہ ٹیوہ دہمرن و ژنہ کانیان بہ جی دین۔ دلٹیت: ٹم عیددہ یہ لہ سہر کہ سو کاری
 میددہ کہ ی واجب بوو۔ خودای مہ زن ٹم ٹایہ تی نارده خوارہ وہ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۸۷۱/۲)۔

^۲ البقرة (۲۳۴)۔

^۳ النساء (۱۲)۔

^۴ الطبری (۲۵۵/۵)۔

^۵ ابن ابی حاتم غ: (۸۷۵/۲-۸۷۶)۔

أَرْوَابًا وَمَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ ﴿١٠٠﴾
 نه وانهى له نئيوه ده مرنو ژنه كانيان به جئ دئلن، پاسپئرن: هه تا سائلك ژنه كانيان به خئو بگنو ده ريان نه كهن. نه گره هر به خواستى خؤيان چوونه ده رى (بو كارئكى خوا په سه ند) نئيوه گوناھتان ناگات. ده لئيت: خوداى مه زن سائلكى بو دانان. حهوت مانگو بئست پوژ به پاسپارده كه. نه گره نهو ژنه بئويستايه به پئى پاسپارده كه داده نئشت و حه زئشى بگردايه ده پوشت.
 وهك خوداى مه زن نه فهرموئيت: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ده ريان مه كهن، نه گره به خواستى خؤيان چوونه ده رى نئيوه هئچ گوناھتان ناگات. نهو عئده هئ له سه ر ژنه كه واجبه، وهك موجهئد ده لئيت، عه تا ده لئيت: نئبئوعه بباس ده لئيت: نه م نايه ته عئده كهى نه سخ كردو ته وه له لاي كه سو كارى. ئاره زوى خؤيه تى له هه ركوى ته واوى ده كا. وهك خوداى مه زن نه فهرموئيت: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ ده رى مه كهن. عه تا ده لئيت ئاره زوى خؤيه تى عئده كهى لاي كه سو كارى ته واو ده كا و له سه ر پاسپارده مى مئرده كهى داده نئشئ يان ده رده چئت. به پئى نه م نايه تهى كه خوداى مه زن نه فهرموئيت: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ﴾ نئيوه هئچ گوناھتان له سه ر نئيه، له وهى نهو ژنانه ده ئكهن ده رياره مى خؤيان. عه تا ده لئيت: پاشان نايه تى مئرات هات و مانه وهى له و ماله دا نه سخ كرده وه، نهو ژنه ئاره زوى خؤى بووه له هه ركوى دانئشئ. شوئنى تايه به ت نه م^۱ عه تا و نه وانهى كه له سه ر قسه مى نه من ده لئئن: نه م نايه ته نه سخ بوه ته وه با نايه تى مئرات. نه گره وئستيان زئياتر بئئنه وه له چوار مانگو ده پوژ ئاره زوى خؤيانه. به لام نه گره وئستيان چوار مانگو ده پوژ له و ماله دانئشئ، نهو مانه وه هئ له سه ر مئراتى مرده كه نئيه، نه م جئگاي ناكوكئيه له نئوان نئمامه كاندا. (زانايان) نه مئيان كردوه به به لگه له سه ر دانانى شوئن بو مانه وهى نهو ژنه له مالى مئرده كه ئيدا كه مرده كه نئمامى مالك پئوييه تى كردوه له موته نه كه ئيدا (الموطأ) له زه بئنه بئى كچى كه عئبى كوئى عوجه دا (عُجْزَةٌ) كه فوره عئمهى كچى مالكى كوئى سئنان، كه كچى نه بئوسه عئدى خودرى بوو (په زاي خوايان لئى بئى) هه والئى پئدا كه هاتوه بو لاي پئغه مبه رى خودا (ﷺ) پرسى پئكرده كه بچئته وه ناو كه سو كارى خؤى كه خودرىه كانن. چونكه مئرده كهى ده رچوه به شوئن چهنده بئديكئدا كه رايان كردوه، عه بده كان له لاي قدوم (القدوم) كه شوئئئكه پئى كه بئشتوون و كوشتويانه. فهرعه ده لئيت: پرسئارم له پئغه مبه رى خودا كرد (ﷺ) كه بگه رئمه وه بو لاي كه سو كارم له به نئى خوده ربه كان، چونكه مئرده كه م شوئئئكى نه بوه بو م بوجئ به ئئى تئيدا دانئشم و بئوئشى نئيه. ده لئيت: پئغه مبه رى

البخارى (۵۳۱/۵۳۴)

خودا(ﷺ) فرمویه تی: (به لئ)، ده لئیت: پۆشم کاتی که گیشتمه حوجره که، پیغه مبه ری خودا(ﷺ) بانگی کردم یان فرمانی دا بانگیان کردم بۆ لای فرموی: (چیت وت؟) ئەو به سه رها تەم بۆ گنیراپه وه که بۆم باس کرد ده بریاره ی میرده که م. فرموی: (له ماله که ی خۆت دانیشه تا ئەو کاته ی که ماوه ی چاوه نواری ته واو ده بی) ده لئیت: چوار مانگو ده پۆژم ته واو کرد. ده لئیت: له سه رده می عوسمانی کورپی عه فاندا، ناردی به شوینماو پرسیماری لیکردم له و باره یه وه، منیش بۆم باس کرد شوینی ئەو بریاره ی (پیغه مبه ر(ﷺ)) به وه کاری ده کرد^۱ ئەبو داوودو تیرمیزی و نه سانی و ئیبنوماجه هه ر به و جۆره ریوایه تیان کردوه^۲ تیرمیزی ده لئیت: فرمووده یه کی حه سه نی سه حیجه .

قهره بوو کردنه وه ی ژنی ته لاق دراو

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ژنانی که ته لاق نه درین به شی ره وای خۆیان هه یه، که پیکه ینانی ئەم کاره، بریاره بۆ له خوا ترسان. عه بدوره حمانی کورپی زهیدی کورپی ئەسه له ده لئیت: کاتی ئەم ئایه ته هاته خواره وه: ﴿مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾^۳ به شی پواوی خۆیان هه یه، به جۆر هینانی له سه ر چاکه کارانه. پیاویک ده لئیت: ئەگه ر ویستم چاکه بکه م ده یکه م، ئەگه ر ویستیشم نایکه م. خودای گه وره ئەم ئایه ته ی نارده خواره وه که ئەفرمویت: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾^۴ ژنانی که ته لاق نه درین. به شی ره وای خۆیان هه یه. ئەوه پئویسته له سه ر پاریزگارن. هه ندی له زانایان ئەم ئایه ته یان کردۆته به لگه له سه ر دانی قهره بوو به هه مو ته لاق دراویک، ئیتر ئەو ژنه ماره یی بۆ دانراوه یان بۆی دانراوه، یان ته لاق دراوه پیش سه رجییی کردن له گه لی یان سه رجییی له گه لا نه کراوه. سه عیدی کورپی جویه یرو که سانی تریش له زانایانی پئیشینه وایان وتوه^۵. ئیبنوجهریریش هه ر ئەم رایه ی هه لبژاردوه پاشان خودای مه زن نه فرمویت: ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ هه ر به و پئیشه خودا نیشانه کانی خۆی بۆ ئیوه پوون ده کاته وه به لکو ئیوه تی بگن. واته: خودا نیشانه کانی خۆی بۆ ئیوه پوون ده کاته وه بۆ ئەوه ی تی بگن له حه لال و حه رام و فه رزو سنوره کانی و ئەوه ی فرمانی پئیداون بیکه ن و

^۱ الموطأ (۲/۵۹۱)، تیرمیزی وتی: حه سه نی سه حیجه .

^۲ أبوداود (۲/۷۷۲)، تحفة الاحوذی (۴/۳۱۹/۳۹۰)، النسائی (۶/۲۰۰)، ابن ماجه (۱/۶۵۴).

^۳ البقرة (۲۳۶).

^۴ الطبری (۵/۲۶۴).

^۵ الطبری (۵/۲۶۳).

نہوہی قہ دہغہی کردوہ لیتان وازی لی بینن، بہ چاکی بزئی بوون کردوہ تہوہ بق نہوہی لہ کاتی پیئوسی تاندا سوودی لی و ہریگرن۔

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿۲۴۳﴾ وَقَتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۴۴﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ أَمْعَافًا كَثِيرًا وَاللَّهُ يَقْضِي وَبِصْطٍ

وَالِيهِ تُرْجَعُونَ ﴿۲۴۵﴾

خودای مہزن تہ فہ رمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ نایا تو تہ وانہت نہدی بہ ہہ زاران لہو کہ سانہی ترسی مردن وای لیگردن زیدی خویان بہ جئی بیلن؟ ٹیبنو تہ بی حاتمہ پیوایہ تی کردوہ لہ ٹیبنوعہ بیاسہوہ، دہ لیت: تہ وانہ خہ لکی شاریک بوون پیئی دہ و ترا داوہ ردان (داؤردان) عہ لی کوپی عاسم دہ لیت: تہ وانہ خہ لکی داوردان بوون شاریکہ (گوندیکہ) چہ ند کیلومہ تریک لہ واستوہ (الواسط) دورہ۔ وہ کیعی کوپہ جہ پاح پیوایہ تی کردوہ لہ تہ فیبرہ کہ یدہ لہ ٹیبنوعہ بیاسہوہ لہم نایہ تہ دا: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ نایا تہ وانہت نہدی بہ ہہ زاران لہو کہ سانہی ترسی مردن وای لیگردن زیدی خویان بہ جئی بیلن۔ دہ لیت: تہ وانہ چوار ہہ زار کہ س بوون لہ زیدی خویان پایان کرد لہ ترسی تاعون و وتیان: دہ چین بق سہر زہ مینئ مردنی تیدا تہ بی، چون بق فلان و فلانہ شوین، خودای مہزن فہ رموی: ﴿مُوتُوا﴾ بمرن، تہ وانیش مردن، پیغہ مہرئ، لہ پیغہ مہران بہ لایاندا تپہ پی، لہ خودا پارایہوہ زیندویان بکاتہوہ، خودایش زیندوی کردنہوہ۔ تہ مہ تہوہ یہ کہ خودای مہزن تہ فہ رمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ نایا تو تہ وانہت نہدی بہ ہہ زاران لہو کہ سانہی ترسی مردن وای لی گردن زیدی خویان بہ جئی بیلن۔ توڈیک لہ زانایانی پٹشینہ باسیان کردوہ کہ تہو گہ لہ خہ لکی شاریک بوون لہ سہ ردمی نہوہی ٹیسرائیلیا۔ توڈ بیزار بوون لہ زیدی خویان و توشی نہ خوشی و پہ تہ یہ ک ہاتبوون، لہ ترسی مردن لہ ولاتی خویان پایان کردوہ چوونہ دہرہوہ۔ گہ یشتنہ شیویکی فراوان و شیوہ کیان پپر کرد (تہوہ ندہ توڈ بوون) خودای گہورہ دوو فریشتہی بق ناردن، فریشتہ یہ کیان لہ خواری شیوہ کہوہو تہوی تریان لہ سہر شیوہ کہوہ، ہہردو کیان بہ یہک دہنگ ہاوریان دہ کرد ہہ موویان و ہک یہک کہ س ہمرئ مردن، لاشہ کانیان بوو بہ چہ ند بہ شیکہوہ، دیواریان بہ دہوردا دروست کراو ہونہ گوپستانئ و تہ مان پہرشو بلاو ہونہوہ، پوڈگار بہ سہریاندا تپہ پی، پیغہ مہرئ لہ پیغہ مہرہ کانی نہوہی ٹیسرائیل بہ لایاندا تپہ پی پیئی دہ و ترا حیزہ قیل (حزقییل) لہ خودا پارایہوہ

له‌سره ده‌ستی نه‌و دا زیندویان بکاته‌وه، خدا داواک‌ی لی وه‌رگتو فرمائی پئدا که بلئی: نه‌ی نیسکه پزاوینه خدا خدا فرمائی پئداوی که کز ببنه‌وه، هه‌موو نیسکی لاشه‌کان له‌یه‌کتری کز بوونه‌وه. پاشان فرمائی پئدا بانگه‌وازی کرد: نه‌ی نیسکه‌کان خدا فرماتان پئی ده‌کات که گوشتو ده‌مارو پیسته‌کانتان بیته‌وه (لاشه‌تان) به‌چاوی خوی ده‌بیینی یه‌کیان ده‌گرته‌وه. پاشان فرمائی دا بانگه‌وازی کرد: نه‌ی گیانه‌کان، خدا فرمات پئده‌کا هه‌ر گیائی بگه‌پئته‌وه بۆ لاشه‌که‌ی خوی. که تئیدا بووه. نه‌وانیش هه‌لسانه‌وه ده‌یان نواری، خدای گه‌وره زیندوی کردنه‌وه دواي نه‌و ماوه زۆده‌ی که مردبوون. ده‌یان وت: پاکی و بی‌عیبی بۆ تۆیه نه‌ی خودایه هیچ شئی بۆ په‌رستن ناشی جگه له‌تۆ. له‌زیندو کردنه‌وه یاندا په‌ندو نامۆزگاری و به‌لگه‌ی به‌هیزه له‌سه‌ر هاتنی پۆزی قیامت به‌لاشه‌و به‌ده‌ن، هه‌ر بۆیه خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾ خدا سه‌باره‌ت به‌خه‌لکی چاکه ده‌کا. به‌وه‌موو نیشانه‌و به‌لگه مه‌زنانه‌ی که بۆی پوونو ناشکرا کردوون. ﴿وَلَا يَكْفُرُ الْإِنْسَانُ لَبْسًا مَا جَاءَهُ﴾ به‌لام به‌شی زۆری مه‌ردم سوپاسی خودا ناکه‌ن^۱ واته: هه‌لناسن به‌شوکرانه بزۆری نه‌و به‌هرانه‌ی خودا پئی داوون له‌دینو دنیا‌دا. وه له‌م به‌سه‌رهاته‌دا په‌ندو نامۆزگاری هه‌یه بۆ مه‌ردم که خۆ لادان هیچ سوودیکی نیه له‌قه‌ده‌ری خودا، هیچ په‌نایه‌ک نیه ته‌نیا په‌نای خودا نه‌بی، نا نه‌وانه ده‌رچوون و پایان کرد خویان پزگار بکه‌ن له‌په‌تاو نه‌خۆشی بۆ نه‌وه‌ی ژیان به‌سه‌ر به‌رنو نه‌مرن، به‌پئچه‌وانه‌ی مه‌به‌ستی نه‌وانه‌وه مامه‌له‌یان له‌گه‌لا کراو به‌په‌له مردن یه‌خه‌ی پیگرتن له‌یه‌ک کاتدا. وه هه‌ر له‌م شیوه‌یه نه‌م فرمووه سه‌حیحه که نیمامی نه‌حمه‌د په‌یوایه‌تی کردوه له‌عه‌بدوللای کورپی عه‌بیاسه‌وه کاتی عومه‌ری کورپی خه‌تاب ده‌رچوو بۆ شام، کاتی که له‌سه‌رخ (سرخ) که شویتیکه له‌نزیکی شام مه‌غیسه (مغیثه) ته‌بوکدا سه‌رکرده‌ی له‌شکره‌کانی (شام) هاتنه لای: نه‌بوعوبه‌یده‌ی جه‌راحو هاوه‌له‌کانی، هه‌والیان پئدا که نه‌خۆشی و په‌تا له‌شام بلاویته‌وه، وتووێژه‌که‌ی باس کرد. له‌و کاته‌دا عه‌بدوپه‌رحمانی کورپی عه‌وف له‌وی به‌بو (که هات) ده‌لئیت: من زانیاریم لایه له‌و باره‌یه‌وه، بیستومه له‌پئغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) که نه‌یفه‌رموو: (نه‌گه‌ر له‌زه‌مینیکدا) (چاوه‌قوله) په‌یدا بوو ئیوه‌ی تئیدا بوون لئی ده‌رمه‌چن و را بکه‌ن، وه نه‌گه‌ر بیستتان (چاوه‌قوله) په‌یدا بووه له‌زه‌مینیکا مه‌چن بۆ نه‌وی) عومه‌ری کورپی خه‌تاب سوپاسی خودای کردو که رایه‌وه^۲ له‌هه‌ردوو سه‌حیحه‌که یاندا بوخاری و موسلیم هیتاویانه^۳.

^۱ الطبري (۲۶۶/۵).

^۲ أحمد (۱۹۴/۱)، سه‌حیحه.

^۳ فتح الباري (۱۰/۱۸۹-۱۹۰) (۳۶۱/۱۲)، مسلم (۱۷۴۰/۴).

هه لهاتن له جیهاد نه مردن نزیك ده خاته وه و نه دوایشی ده خات

خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ له پتی خودا بچنه غه زاو بزائن که خودا بیسه رو ناگاداره. واته: وه ک چون خودای گه وره فه رموی که خو لادان و پاراستن هیچ له قه ده ری خودا ناگرتی، هر به و شتویه یه ش پراکردن له غه زاو خوشاردنه وه مردن، ته من دریز ناو که میشی ناکاته وه، به لکو ناکام و ماوه ی ته من بپراوته وه و پدیش دیاری کراوه نه زیاد ده کات و نه کم. وه ک خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قَاتَلُوا قُلُوبًا فَادْرَأْ عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾^۱ نه وانه ی که خو یان نه چو بونه غه زاو، ده یانوت: به هاوه له کانیا ن نه گه ر به قسه یان بگردینایه نه ده کوزدان. بلتی: سا نه گه ر پاست ده که ن، خو تان له مردن بپارینن. وه نه فه رمویت: ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَنَعَ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ أَنْفَقَىٰ وَلَا تَنْظُمُونَ فَيَلًا﴾^۲ آینما تگوتوا یدرککم الموت ولو کنتم فی بروج مسیة^۳ ده یان وت: نه ی په روه رینمان، بچی غه زات بۆ نو سیوین، چی ده بوو تا ماوه یه کی تر دوات خستینایه؟ بلتی: ژیا نی دنیا که م و کورته و بۆ نه وانه ی ترسیان له خودا هه یه. ژیا نی نه ولا زقر باشته ره و به نه ندازه ی داوی ناو ده نکه خورما، که س ناهه قی لی ناگری. له هه رکوی بن ته نانه ت نه گه ر له قه لای زقر قایمیش (خو بشارنه وه) مردن هر پیتان ده گا. پپوایه تمان کرده له سه ر کرده و پپشه نگی سوپا کانه وه، پاریزه ری سنووری نیسلام، شمشیری خودای هه میشه ناماده له سه ر سه ری دوژمنانی خودا، نه بو سوله یمان خالیدی کوری وه لید (په زای خوی لی بی) که له کاتی سه ره مه رگا ده یوت: من ناماده ی فلان و فلان جه نگ بووم، هیچ جیگه یه له لاشه مدا نیه شوینی تیریک یان شمشیریکی پیوه دیار نه بی، نه وسا نیستا له سه ر جیگه که ی خو م ده مر م وه ک چون و شتر مردار ده بیته وه، ترسنوگان هه رگیز خه و له چاوانیا ن نه که وی. واته: دلگرانه له سه ر نه وه که له جه نگا نه کوزداوه، داخ و که سه ر هه لده کیشی بۆ نه وه و پتی ناخوشه له سه ر جیگه ده مریت^۲.

قه رزدان و پاداشته که ی

خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضْعفُهُ لَهُ أَضاعافًا کثیرة﴾ کن مالی خو ی به ده سه ت قه رز نه دا به خودا، هه تا نه ویش چه ند نه وهنده ی بداته وه؟ خودای مه زن

^۱ آل عمران (۱۶۸).

^۲ النساء (۷۷-۷۸).

^۳ تہذیب التہذیب (۱۲۴/۳).

عبدہ کانی ہلہ نہئی بؤ مال بہ خشین له پئی خوادا، خودای گوره نم نایہ تہی چہ ندین جار دوبارہ کردوتہ وه له قورنئی پیروزدا، وه له م فرموده پیروزه دا خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿کسی قہرز بدا خوی نہ بوی و سته مکاریش نہ بی﴾^۱ خودای گوره نہ فرمویت: ﴿فَيَضْرِبُهُمُ اللَّهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ خودای بؤی زیاد دهکات به زیاد کردنیکی زور. وهک له نایہ تیکی ترا نہ فرمویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَمْعًا سَائِلًا فِي كُلِّ صَبْلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^۲ به سه رها تی نو که سانی مالیان له پئی خودا ده به خشن، وهک به سه رها تی ده نکیکه حوت گول نه دات، هر گوله و سه دانه تی دا بی، خودا چہند نه وهنده پاداش نه داتوه به هرکس بیوی. به وزانه قسه ی له سه ده که بین. پاشان خودای گوره نہ فرمویت: ﴿وَاللَّهُ يَقِضُ وَيَبْطِئُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ کم بڑیوی و فراوانیش هر به دهس خودای وه موویش هر دینوه لای نو له پڑی قیامه تا، واته: به خشن و هیچ ترستان نہ بی، خودا پڑی دهره و به ویستی خوی ده به خشی به هرکسی خوی مه یلی لی بی و ده یگریته وه له هرکس شیش خوی مه یلی لی بی. نه وهیش له کارزانی خودای مہزن خوی تہی.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلِئِكِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّهِمْ إِنَّهُ لَمَلَائِكَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾^۱
 قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِينِنَا وَبَنَاتِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

بِالظَّلِيلِ ﴿٢٦١﴾

به سه رها تی جووله که، له داوای سه رکده و جهنگیان کرد، که میکیان نہ بی له سه ر قسه ی خویان نہ مان و هاوکاریان نہ کرد

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلِئِكِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّهِمْ إِنَّهُ لَمَلَائِكَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾^۱ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِينِنَا وَبَنَاتِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

چہند کهس له پیاو ماقولانی (له نهوه ی ئیسرائیل) به پیغمبره که ی خویان وت: سه رکده به کمان (پاشایه کمان) بؤ دیاری بکه تا له پئی خودا غزا بکه بین، ده لیت: نه گهر فرمانی خوداتان بؤ درچی پیتان و انیه که جهنگ ناکه؟ وتیان: جا چوں له غزایه (له پئی خوا بی) جهنگ

^۱ مسلم (۷۵۸).

^۲ البقرة (۲۶۱).

ناکه‌ین. مواهید ده لیت: ئو پیغه‌مبیره شمویل بوه (سه‌لامی خوی لی بی) وه‌ه‌بی کوپی مونه‌به‌هو (المنبّه) که‌سانی تریش وتیان: نه‌وی ئیسرائیل دوی مووسا (سه‌لامی خوی لی بی) له‌سه‌ر پاسته پی بوون، بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر، پاشان شتی تازه‌یان داهینا و هه‌ندیکیان ده‌سیان دایه بت په‌رستی، به‌رده‌وام پیغه‌مبهران (سه‌لامی خویان لی بی) له‌ نیوانیاندا بووه‌ فرمانی پیداون به‌ چاکه و خراپه‌ی لی قه‌ده‌غه کردوون و له‌سه‌ر ریازی ته‌ورات پینمایی کردوون، هه‌تا ئو کاته‌ی ده‌ستیان دایه تاوان و له‌ پی لادان. خودایش دوزمنی به‌سه‌ردا زال کردن و زۆر ولاتی له‌ ده‌ستیان سه‌نده‌وه. هه‌رکه‌سی شه‌پی دژیان بگردایه سه‌رده‌که‌وت به‌ سه‌ریاندا، چونکه ئه‌وان ته‌ورات و ئه‌و تابوته‌یان (التابوت) که له‌ دیز زه‌مانه‌وه میراتیه‌ک بوو که پاشینه‌کانیان له‌ پیشینه‌کانیان‌ه‌وه بۆیان مابوه‌وه و هه‌تا گه‌یشتیه مووسا (سه‌لامی خوی لی بی) هه‌ر له‌ لایان بوو، به‌لام ئه‌وان هه‌ر دریزه‌یان دا به‌ گومپایه هه‌تا هه‌ندی له‌ پاشاکان له‌ ده‌ستیان سه‌ندن له‌ هه‌ندی جه‌نگدا و ته‌وراتیشیان هه‌ر له‌ ده‌س وه‌رگرتن، ژماره‌یه‌کی که‌میان نه‌بوو له‌به‌ری نه‌بوو. پیغه‌مبهریه‌تی له‌ ناویاندا نه‌ماو بپا. وه‌ هیچ که‌سی له‌ بنه‌ماله‌ی لای (لای) که کوپی یه‌عقوبه نه‌ما که پیغه‌مبهران له‌ نیوانیاندا بی جگه له‌ ژنیک که سکی پر بوو به‌ میرده‌که‌یه‌وه که کوژا بوو، ئه‌و ژنه‌یان له‌ مالتیکدا به‌ند کردبوو، پاریزگاریان لیده‌کرد، سا به‌لکو خودا مندالتیکی پی بیه‌خشی و بیته پیغه‌مبهریک بۆیان. به‌رده‌وام ژنه‌که له‌ خودای گه‌وره ده‌پاراپیه‌وه که خودا مندالتیکی پی بیه‌خشی خودای مه‌زن قسه‌ی بیست و مندالتیکی پی بیه‌خشی ناوی نا شمویل واته: خودا پارانه‌وه‌که‌ی منی بیست، هه‌ندیکیان ده‌لین: شه‌معون. هه‌ر به‌و مانایه. منداله‌که بووه لایک و له‌ناویاندا پیگه‌یشت، خودا به‌ چاک‌ی پیی گه‌یاند. کاتی ته‌مه‌نی گه‌یشته ته‌مه‌نی پیغه‌مبهریه‌تی خودا نیگای بۆ کرد و فرمانی پیدا که بانگی خه‌لکی بکات بۆ خوا په‌رستی به‌ تنیا، ئه‌ویش بانگی نه‌وه‌ی ئیسرائیلی کرد، داویان لیکرد که پاشایه‌کیان بۆ دابنی و له‌گه‌لیدا دژی دوزمن شه‌ر بکن. چونکه پاشاشیان نه‌ما بوو. ئه‌و پیغه‌مبهره (سه‌لامی خوی لی بی) پیی وتن: ئه‌گه‌ر فرمانی غه‌زاتان بۆ ده‌رچن له‌وانه‌یه له‌و به‌لینه‌ی نه‌یدن په‌شیمان ببه‌وه و له‌گه‌لیدا شه‌ر نه‌کن. ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَاءَنَا﴾ وتیان: جا چۆن له‌ غه‌زا (له‌ پیی خودا) خۆ لانه‌دین، که ده‌شبینین ئیمه‌یان له‌ زیدی خۆمان وه‌ده‌رناوه و له‌ مندالانی خۆمانیان دوور خستوینه‌وه؟ ﴿فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْفِتَالَ تَوَلَّوْا أَلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ کاتی بپاریان بۆ درا بچنه غه‌زا،

پشتیان تیکردو پایان کرد هر که میکیان مابونهوه، خواسته مکاران باش دهناسی. واته: نهو به لینهی دابویان نه یان برده سهرو زقریه یان له غزا شاردهوهو پایان کرد. خودا باشیان دهناسی.

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي أَوْلِيهِ وَالْجِسْرَ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكُهُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾﴾

خودای مهن نه فرمویت: ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا﴾ پیغه مبه ره که یان پیی وتن: خودا بق پاشایه تیتان تالووتی دیاری کردوه. واته: کاتی که داویان کرد له پیغه مبه ره که یان که پادشایه کیان بق دیاری بکات، نهویش تالووتی بق دیاری کردن، پیاویک بوو له نار خویاندا، به لام له بنه ماله ی نهودا له پیتشا پادشا نه بوو. چونکه پاشایه تی له نیتوانیادا له وه چه ی بهوزا بووه. تالووت لهو بنه ماله به نه بوو. خودای مهن نه فرمویت: ﴿قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ﴾ بویه وتیان: کوا نهو شایه نی نه فرمانه به؟ که نیتمه زور لهو شیواترو به دارایی ترین. هندی وتویانه: تالووت ناویکیر بووه، وتراویشه: پیسه ی خوش کردوه. نهو ره خنه گرتن و لاساری بووه دهر باره ی پیغه مبه ره که یان. نهو چاکتر بوو

بق نهوان که گوپرایه لی بونایه و قسه ی چاکیان بگردایه. پاشان پیغه مبه ره که یان وه لامی دانوه ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ﴾ ده لیت: خودا نهوه ی کردوته فرمانده، واته: له نار نیتوه دا نهوی هه لباردوه، خودا له نیتوه باشتر ده زانی له خوتان، ده لیت: من دام نه ناوه به سه رتانه وه بیته فرمانده له خومه وه، به لکو خودا فرمانی پیدوم کاتی که نیتوه داواتان لیکردم لهو باره به وه ﴿وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي أَوْلِيهِ وَالْجِسْرَ﴾ زانستو قه لافه تیشی له نیتوه چاکتره. واته: تالووت زور له نیتوه شاره زا ترو به ژن و بالا چاکتر و نازا و خوپاگریشه له جهنگدا. بویه ده بی فرمانده زور شاره زاو به توانا و نازا بی، خاوه ن قیافه تیکی چاکو به میز بی. ﴿وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكُهُ مَن يَشَاءُ﴾ خودا بیه وی پاشایه تی به هر که سی بدا دهیدا. واته: خودا نهو فرمانه یه وایه هر چی ویستی لی بی دهیکا. لهوه ی دهیکا پرسیری لی ناگری، نهوان لیترسینه وه یان لی دهگری. له بهر زانیاری و له کارزانی به زه یی خودا دهر باره ی عه بده کانی. هه ریویه نه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ زانستی خودا به ربلاوه و له هه مو شت ناگاداره. واته: خودا چاکه ی زور فراوانه و مه یلی له سه ر که سی بی بهر به زه یی خوی ده خات و ده زانی کمی شایه نی فرمانه یه وایه و پاشایه تیه و کیش شایه نی نه.

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُم إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (٦٧٨)

خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ﴾ پێغه مبه ره که یان پێی و تن: دروشمی پاشایه تی ئەو له لایەن پەروردگار تانە و هیه، تابووتیکە د دنیا بوونی تێدایه. واتە: پێغه مبه ره که یان پێی و تن: دروشمی به ره که تی پاشایه تی تالووت به سه رتانه وه ئەو تابووته یه که خودای مەزن له پێشا لێی سه ندبونه وه ئیستا بۆتان ده گێریته وه. که دنیایی و پێزه له لایەن پەروردگار تانە وه. عەبدو پەزاق دەلێت له موعەمەرە وه، له قەتادە وه ﴿فِيهِ سَكِينَةٌ﴾ واتە: شکر مەندی تێدایه بۆتان^۱. ره ببع دەلێت: به زه ییه بۆتان له لایەن خودا وه، عەفیش هەر وا رپوایه تی کرد وه له ئیبنوعە ببا سه وه. ﴿وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ﴾ له گەل هەندیک که له پوری خانە دانی مووسا و هارون. ئیبنوجەریر رپوایه تی کرد وه له ئیبنوعە ببا سه وه له م نایه ته دا ﴿وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ﴾ له گەل هەندی که له پوری خانە واده ی مووسا و هارون. دەلێت: عەسا که ی مووسا و هەندی پارچە ی له و حەکان (الاولاح)^۲ قەتادە و سوودی و ره بیعی کوی ئەنە سو عیکر مەش هەر وایان وت وه. به لام و ته ی ته وراتیان بۆ زیاد کرد وه.^۳ عەبدو پەزاق دەلێت: پرس یارم کرد له سه وری ده ربار ه ی ئەم نایه ته: ﴿وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ﴾ له گەل هەندیک که له پوری خانە دانی مووسا و هارون. دەلێت: هەندی دەلێن: قە فیزیک گەزۆ و هەندی پارچە ی ئەلوا حەکان. هەندی کی تریش دەلێن: عەسا که ی و دوو نه عەل.^۴ ﴿تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ فریشته هەلیان گرت وه. ئیبنوجەر بیج دەلێت: ئیبنوعە ببا سه ده لێت: فریشته هاتن و تابووتە که یان هەلگرت بوو هێنایان له بهر ده سته تالووت دا دایان نا خەلکی سه بریان ده کرد سوودی

^۱ عبدالرزاق (۹۸/۱).

^۲ الطبري (۳۳۱/۵).

^۳ الطبري (۳۳۱-۳۳۲/۵).

^۴ الطبري (۳۳۳/۵).

^۵ الطبري (۳۳۵/۵).

ده‌لئیت: تابوته که له مالی تالووت دانراو به‌ویان به پیغه مبه‌ریه‌تی شه‌معون هیناؤ گوئی‌پایه‌لی تالووتیان کرد^۱ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه‌مه به‌لگه‌یه بؤ نئوه نه‌گه‌ر به‌واتان به‌خواه‌یه. له‌سهر راستی نه‌وه که له‌لایه‌ن خوداوه پئی هاتووم و فرمانتان پیده‌کم که گوئی‌پایه‌لی تالووت بکن، نه‌گه‌ر به‌واتان به‌خواه‌یه.

﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلتَقُوا اللَّهَ كَم مِّن فِتْنَةٍ فَلَئِمَّا غَلَبَتْ فِئَةٌ كَثِيرَةٌ يَأِذُنُ اللَّهُ وَاللَّهُ مَعَ الصَّادِقِينَ﴾

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ﴾ کاتی تالووت له‌شکره‌کی خسته‌سهر پئی، ده‌لئیت: خودا به‌جوباریک ده‌یه‌وی تاقیتان بکاته‌وه. خودای گه‌وره لیره‌داباسی پاشای نه‌وه‌ی نیسرائیل ده‌کات که تالووته، کاتی به‌له‌شکره‌که‌یه‌وه که‌وته پئی له‌گه‌ل نه‌و بی‌واما قولانه‌ی که گوئی‌پایه‌لیان کرد له‌نه‌وه‌ی نیسرائیل. سووپا‌که‌ی له‌وکاته‌دا وه‌ک سوودی باسی کردوه هه‌شتا هه‌زار که‌س بووه^۲ والله اعلم. ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ﴾ خودا تاقیتان ده‌کاته‌وه به‌پوویاریک، ئیبنوعه‌بباس و که‌سانی تریش و توپانه: نه‌و پوویاره له‌نیوان نه‌رده‌ن و فه‌له‌ستین دایه^۳ واته پوویاری شهریه‌ی (الشریعة) به‌ناویانگه ﴿مَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ هه‌رکه‌سی لئی بخواته‌وه له‌من نیه، هه‌رکه‌سی لئی نه‌چه‌شت سهر به‌منه. واته: هه‌رکه‌سی لئی خوارده‌وه نه‌مپق له‌گه‌ل منا نه‌یه‌ت. ﴿إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً﴾ مه‌گین که‌سیک به‌لامشت لئی هه‌نگزی و بیخواته‌وه نه‌وه‌ی قه‌یدی نیه. خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ که‌میکیان نه‌بی هه‌موویان لیان خوارده‌وه. ئیبنوجوره‌یج ده‌لئیت: له‌ئیبنوعه‌بباسه‌وه: هه‌رکه‌سی به‌لامشت لئی خوارده‌وه تینویه‌تی شکا، نه‌وه‌یش به‌ته‌واوی خوارده‌وه تینویه‌تی نه‌شکا.^۴ ئیبنوجهریر پیوایه‌تی کردوه له‌به‌رائی کوی عازبه‌وه، ده‌لئیت: ئیبه‌باسی هاوه‌له‌کانی

^۱ الطبری (۳۳۵/۵).

^۲ الطبری (۳۳۹/۵).

^۳ الطبری (۳۴۰/۵).

^۴ الطبری (۳۴۵/۵).

پيغمبرمان (ﷺ) ده كرد كه له پوڅى به درا له سى سه دو ده كهس به ره و ژووتر بيون، كه نه وه ندهى ژمارهى هاوه له كانى تالووت بوو كه له پويباره كه له گه ليدا په پينه وه. جگه له خاوه ن باوه په كان له گه لى نه په پينه وه^۱ بوخاريش هر به و جوړه پيوايه تى كردوه^۲ هر بويه خوداى گه وړه نه فه رمويت:

﴿فَلَمَّا جَاؤُهُ هُوَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ كاتى خوى و خاوه ن باوه پانى هاوه لى له گه لى په پينه وه. وتيان: نه مړو له وڙهى ئيمه دا نيه به رانبه ر به جالووت و له شكره كهى بوه ستين. ده ترسان له وه كه پويه پويى دوژمن بينه وه، ژونكه دوژمن ژماره يان نذر بوو، زانا كانيان هه ليان ده نان به وه كه به ئينى خودا راسته و سر كه و تنيش به ده س خودايه، به ندى ژماره و چه ك و كه ره سهى جهنگى نيه. هه ربويه خوداى مه زن نه فه رمويت: ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقُوا بِاللَّهِ كَمَ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةُ كَثِيرَةٍ يَوْمَ يُؤَذِّنُ اللَّهُ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ نو كه سانهى به هيو بوون به دیدارى خودا بگن، وتيان: كومه لى كه م (به ئيزنى خودا) به سه ر كومه لى كى نذر دا سه ر كه و تيون. خودا له گه ل خوپا گرا نه.

﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَخْرِجْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (۲۰) فَهَزَمُوهُمْ يَوْمَ يَأْتِي اللَّهُ وَقَتْلَ دَاوُدَ جَالُوتَ وَءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مَعَايِشَهُمْ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمُ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ (۲۱) تِلْكَ ءَايَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (۲۲)

خوداى مه زن نه فه رمويت: ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَخْرِجْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ كاتيك له گه ل جالووت و له شكره كهى تووشى به ك بوون، وتيان: نهى په روه ردگارمان خوپا گرا مان بكه و له مه ياندنا پيكانمان جيگير كه، سه رمانخه به سه ر كه سانهى خوانه ناساندا. واته: كاتى كه كومه لى خواناسان كه ژماره يه كى كه م بوون له هاوه له كانى تالووت پويه پويى دوژمنه كانيان بوونه وه له دارو ده ستهى جالووت، وتيان خودايه خوپا گرا مان كه به رانبه ر دوژمنان و امان لى بكه له جهنگدا رانه كه بين و پاوه ستاو بين و سه رمان بخه به سه ر خوانه ناساندا. خوداى گه وړه نه فه رمويت: ﴿فَهَزَمُوهُمْ يَوْمَ يَأْتِي اللَّهُ﴾ نه وسا به ئيزنى خودا

^۱ الطبري (۲۴۶/۵-۲۴۷)

^۲ فتح الباري (۳۲۹/۷)

شکاندنیان و سرکه و تن به سهریاندا ﴿وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ﴾ داوود جالوتی کوشت. له نیسرائیلیاتدا هاتوه که به قوچه قانیوه به دهستیوه بووه داوود جالوتی کوشتوه. تیی گرتوه پیی کوشتویه تی، تالوت به لئینی پیدا بوو نه گهر جالوتی کوشت کچه که ی خوی بکاته هاوسه ری و له و شتانه ی هیه تی به شی بدو بیکاته هاوکاری خوی به لئینی خۆشی برده سه رو پاشان پاشایه تیه که ی خوی سپارده داوود له گه ل نه و پیغه مبه ریه تیه مه زنه شی خودا پیی به خشی. هر بویه خودای مه زن نه فهرمویت:

﴿وَأَتَاكَ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ﴾ خودا پاشایه تی و له کارزانی پیدا، واته: نه و پاشایه تیه ی پیدا که له دهست تالوتدا بوو له گه ل پیغه مبه ریشا دوی شمویل (سه لامی خویان لی بی). ﴿وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ هرچی بۆ خوی پیویستی پیی بوو فیری کرد. پاشان خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمُ بَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ نه گهر خودا خه لکی له ناو نه برایه هه ندیکی به هه ندیکی هه موو زهوی پر ده بوو له خراپه و تاوان، وه ک چون خودا یارمه تی تالوتی دا به پوویه پوویونه وی جالوت و نازایه تی داوود هه موو له ناوده چون. وه ک خودای گه وره له نایه تیکی ترا نه فهرمویت: ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمُ بَعْضٍ لَمُدَّتْ صَوْمِعُ وَيَبِعُ وَصَلَوْتُ وَمَسْجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا أَسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا﴾ نه گهر خودا هه ندیکیان به هه ندیکیان پاونه نایه نیرو کلیسه و که نشت و مزگه و ته کان (که له ناویاندا زرد ناوی خودا ده بری) ویران ده کران. پاشان خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَلَا كُنَّ اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْكَلِمِينَ﴾ به لام خودا چاکه ی له سه ر هه موو خه لکی دنیا هیه. واته: خوا منته ده کات به سه ر عه بده کانیاو به زهیی دیته وه پیاندا هه ندیکی به هه ندیکی به رکه نار ده خات، خودای گه وره هه موو کارنکی پر له کارزانیه به رانبر به عه بده کانی. پاشان نه فهرمویت: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَنْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ نه مانه نیشانه ی خودان که به پاستی هر بۆ توی ده خوینینه وه که بیگومان به کیک له پیغه مبه رانی. نه مانه به لگه و نیشانه ی خودان که بۆ تزمان باس کرد ده رباره ی نه مانه و به پاستی بزمان گپراوته وه، که هیچ جیاوازه کی تیدا نیه له گه ل نه وه دا که له بهر دهستی نه هلی کتیبدایه و که زانایانی نه هلی کتیب ده یزانو و شاره زاین ﴿وَإِنَّكَ﴾ تو نه ی موحه ممه د ﴿لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ به کیک له پیغه مبه ران. نه مه جه خت کردنه وه یه له سه ر سویند.

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۖ وَآتَيْنَا عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَيَنْهَوْنَ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿۱۳۰﴾

پژوی هندی له پیغه مبه ران له سر هه ندیکی تریان

خوداباسی فه زلی هه ندی له پیغه مبه رانی کردوه به سر هه ندیکی تریانه وه وه که نه فه رموویت:

﴿وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾^۱ له ناو پیغه مبه ره کانیش فه زلی هه ندیکیان دا به سر هه ندیکی تردا، زه بوریشمان دا به داوود. لیتره یشدا نه فه رموویت: ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ له ناو نه و پیغه مبه رانه دا فه زلی هه ندیکیانمان دا به سر هه ندیکی تردا. جا له ناویاندا هی وا هه بووه که خودا نه وی دواندوه وه: (موسا و موحه ممدو (صلی الله علیهما وسلم) ئادهم (سلوی خویان لی بی) یش وه که نه فه رمووده یه که له سه حیخی ئینو حییاندا له نه بوزه پوه (په زای خوی لی بی) پیوایه تراوه: ﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾^۲ پله و پایه ی هه ندیکیشی به رز کردوته وه. وه که له فه رمووده که ی شه وره ویدا (الاسراء) هاتوه، پیغه مبه ر (ﷺ) له ئاسمانه کاندای پیغه مبه رانی بینی (سه لامی خویان لی بی) هه رکه سه و به پیی پله و پایه ی خوی له لای خودای مه زن. خق نه گه ر (بوتری) نه ی چۆن نه م ئایه ته و نه م فه رمووده یه یه که ده که ون که له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوه له نه بوهوره یه وه: پیاویک موسلمانیک و جووله که یه که بوو به ده مه قالییان بوو، جووله که که سویندی خوارد: نه خیر سویند به و که سه ی موسای هه لئار دوه به سر هه موو خه لکی دنیا دا، موسولمانه که دهستی به رز کرده وه و زله یه کی له جووله که که دا، وتی: نه ی پیسی نه گریس له سره موحه ممدیش (ﷺ)? جووله که که هات بق لای پیغه مبه رو (ﷺ) سکالای کرد، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمووی: (پژیم مه دن به سر پیغه مبه راندا (سه لامی خویان لی بی) بیگومان هه موو خه لکی له پژوی قیامه تدا له هوش خویان ده جن و ده من ، من یه که م که س ده بم که زیندوو ده که ریمه وه، ده بینم موسا دهستی گرتوه به عه رشه وه، من نازانم پیش من زیندوو کراوه ته وه یان پادا شتی دراوه ته وه به هوی بیهوش بوونیه وه له کئیوی تورا (الطور)? پژیم مه دن به سر پیغه مبه راندا)^۲ له پیوایه تیکی تریشدا هاتوه: (له نیوان پیغه مبه راندا که سیان له که سیان به چاکتر مه زانن).^۳ وه لام بق نه مه نه وه یه،

۱ الاسراء (۵۵).

۲ فتح الباری (۵۰۸/۶)، مسلم (۴۲/۴).

۳ فتح الباری (۵۱۹/۶)، مسلم (۴۲/۵).

دهمینی و نه کهسیان له کس ده پرسن. نکای نکاکارانیس هیچ بههرهیهکی نیه. ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ کافرانن ستم له خویمان دهکن. هیچ ستمکاری له وه ستمکارتر نیه له و پۆزه دا بیته بهردم خودای گوره به بیباوه پی. (نیبنوئهبی حاتم) له عتای کوری دیناره وه پریوایه تی کردوه: سوپاس و ستایش بۆ نه و خوییهی که فرمووییه تی: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ خوانه ناسان ستم له خویمان دهکن، نهی فرموه: ستمکاران خوانه ناسن^۱.

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾

پێژی نایه ته لکورسی (نایه الکرسی)

ئهم نایه ته لکورسی، پێژیکی ئیجگار مهزنی ههیه، فرموده ی (سه حیح) له پێغه مبهری خوداوه هاتوه که نایه ته لکورسی به پێژترین نایه ته له قورئاندا، ئیمامی نه حمده له ئوبه ی کوری که عبه وه پریوایه تی کردوه: که پێغه مبهری خودا پرسیا ری لی کردوه که (چ نایه تیک له قورئاندا گه وه تره؟) وتی: خودا پێغه مبه ره که ی با شتر ده زانن، چهند جا ری دووباره ی کرده وه، ئوبه ی وتی: نایه ته لکورسی پێغه مبه ر (ﷺ) فرمو ی: (زانست لی پیرۆز بێ نه ی نه بومونزیر، سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته، زمانیک دوو لیوی هه یه و باسی پاک و بێ عه بیی خودا ده کات له لای (ساقی) عه رش).^۲ موسلیمیش پریوایه تی کرده ^۲ ئهم زیاده یه ی له گه ل نیه (سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته، هه تا دوایه که ی) ههروه ها ئیمامی نه حمده له نه بوئه یویه وه پریوایه تی کردوه که شوینیکی هه بو (سه وه) خورمای تیا داده نا، جنۆکه یه ک بۆی ده هات و لیتی نه برد، له لای پێغه مبه ر (ﷺ) سکالای لی کرد. پێغه مبه ر (ﷺ) فرمو ی: (کاتن که چاوت پینی که وت پینی بلن: بسم الله، وه لامی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) بدهروه) وتی: هات و پینی ووت و گرتی، جنۆکه که وتی: ئیتر نایه مه وه، به ره لای کرد، هات و پێغه مبه ر (ﷺ) پینی وت: (دیه که ت چی به سه ر هات؟) وتی: گرتم، پینی وتم: ئیتر ناگه پیمه وه، به ره لام کرد، فرمو ی: بێگومان ده گه پێته وه، دوو جار یان سه ن جار گرتم، هه موو جا ری ده یوت: ئیتر ناگه پیمه وه، ده هاتم بۆ لای پێغه مبه ر (ﷺ) نه یفه رموو: (دیه که ت چی به سه ر هات) منیش نه موت:

۱ ابن ابي حاتم غ: (۹۶۶/۳).
 ۲ احمد (۱۴۱/۵).
 ۳ مسلم (۵۵۶/۱).

گرتم و نه بوت: نیتر ناگه پښمه وه. نه ویش نه یفه رموو: (بیگومان نه و نه گه پښتوه) دیسان گرتمه وه و وتی: بهر لاهمه، فیری شتیکت ده کم که ده یلیت، هیچ شتیکت نریک نایپته وه لیت. (نایه ته لکورسی)، هام بز لای پیغه مبری خودا (ﷺ) ه و ا لم پیدا، فرمووی: (راستی کردوه، به لام خوی دروزنه) تیرمیزی له (فضائل القرآن) دا ریوایه تی کردوه (فرموده یه کی حه سنی غه ریبه) (الفول) له زمانی عه ره پیدا، نه و جنوکه یه یه له شه ودا درده که وی، بوخاریش وینه ی نه م به سه ره اته ی له نه بو هوره یروه باس کردوه له (کتاب فضائل القرآن و کتاب الوکاله و صفة إبلیس) له سه حیه که دا ریوایه تی کردوه. له نه بو هوره یروه (په زای خوی لی بی): پیغه مبری خودا (ﷺ) کردمی به بریکاری پاراستنی خیری مانگی په مه زان. شه و یکن نه هات مست مست خواردنی سه رفیتره که ی نه برد، گرتم و تم: نه تبم بز خزمه ت پیغه مبر (ﷺ) وتی: نه دارم و مال و مندالم هیه، نه بونی کی زور گران پوی تی کردوم. نه بو هوره یره وتی: به رمدا نازدم کرد، که بزوم لیبوه وه پیغه مبر فرمووی (ﷺ): نه ی نه بو هوره یره دیله که ی شهوت چی لیها ت؟ وتی: و تم: نه ی پیغه مبری خودا زور سکالای نه بونی خوی کرد، به رم دا. پیغه مبر فرمووی (ﷺ): بزانه که دروی له گه ل کردوی دپته وه. زانیم که دپته وه، چونکه پیغه مبر (ﷺ) فرمووی دپته وه، پاسه و انیم کرد هات، به لویچ خواردنه که ی نه برد، گرتم و تم: نه تبم بز لای پیغه مبر (ﷺ) نه مه دوی سینه مجاره، هر نه لپی نایه مه وه که چی دپته وه، وتی: به رمده، چند و تیه که ت فیر ده کم لای خودا سوودی بی بی بوت. و تم: نه و تانه چین؟ وتی: شه و که چوویته سر جیگه نایه ته لکورسی بخوینه ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ هه تا کوتای نایه ته که. له لایه ن خودا وه پاریزه ریکت له سر ده بی هیچ شه ی تانیکت لی نریک نایپته وه تا بزوت لی نه بیته وه. نه و کاته به رمدا، که بزوم لی بووه وه پیغه مبر (ﷺ) فرمووی: (دپله که ی شهوت چی لیها ت؟) و تم: نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) یا وتی: چند و تیه که ت فیر ده کم، خودای مه زن به وه به هره ت پیدا، پیغه مبر (ﷺ) فرمووی: (نه و تانه کامانه ن؟) و تم: پپی و تم: که چوویته ناو جیگه (نایه ته لکورسی) له سه ره تا وه تا کوتایه که ی خویند: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾، پپی و تم: نه گه ر بیخوینی، له لایه ن خودا وه پاریزه ریکت له سر ده بی، تا بزوت لی ده بیته وه هیچ شه ی تانیکت لی نریک نایپته وه. ها وه له کانی پیغه مبر (ﷺ) سوورترین که س بوون له سر چاکه. پیغه مبر (ﷺ) فرمووی: (بزانه هر چه ند دروزنه به لام راستی پی و توی. ده زانی نه م سی شه وه له گه ل کن قسه ت کردوه نه ی

۱ احمد (۴۱/۵)، سه نه ده کانی لاوازه.

۲ تحفة الاحوذی (۱۸۳/۸).

نه بومورهیره؟) وتم: نه خیر، فرموی: (نه وه شهیتانیکه له شهیتانهکان) ^۱ نه سائیش پوایه تی کردوه له (الیوم و اللیلة). ^۲

ناوه گه وره کانی خودا (اسم الله الاعظم) له نایه ته لکور سیدا

نیمامی نه محمد له نه سمای کچی یه زیدی کچی سه که نه وه (السکن) پوایه تی کردوه وتی: له پیغه مبری خودام بیست (ﷺ)، له دوو نایه ته دا ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ و ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ ^۳ جگه له خودا هیچ که س بق پرستن ناشی، هر نه وه همیشه زیندوه و به سه هر هموو شتیگدا راده گا. نه یه فرموو: (بیگومان نه م دوو نایه ته ناوه گه وره کانی خودای تیدایه) ^۴ هر به م شتیه به نه بودا و دوو تیرمیزی و نیبنوماجه و پوایه تیان کردوه، تیرمیزی وتویه تی: فرمورده به کی حه سنی سه حیجه ^۵ نیبنومه رده وه بهی له نه بو نومامه وه پوایه تی کردوه (به رزی کردۆتوه): (ناوه گه وره کهی خودا کاتیکه داوای پیکیری، قبولی کردوه، له سی سوره تا: (سوره تی به قهره و نالی عیمران و تاها) ^۶ هیسام ^۷ نیبنوعه ماره که وتارخوینی دیمه شق بووه) وتی: له سوره تی به قهره دا ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ و له نالی عیمراندا ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ و له سوره تی تاها دا ﴿وَعَنْتِ أَلْوَجْهُ لِيَحْيِيَ الْقَيُّومُ﴾ ^۸. هه موو خه لکی ملکه چی نه وه که سه ن که نه مره و پایه داره.

نهم نایه ته ینک هاتوو له ده رسته ی سه ریه خو

- ۱- ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾: هه واله به وه که هر خودا خو ی پرستراوی گشت به دبه یتراوه کانه.
- ۲- ﴿الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾: نه مرو پایه داره و به سه هر هموو شتیگدا راده گات، هه موو بونه وهر به گشت دروست کراوه کانی وه نیازان هر به خودایه، نه و بی نیازه لیان و به بی فرمانی نه بوونیان نیه، وه ک

^۱ فتح الباری (۱/۶۷۲)، (۴/۵۶۸)، (۶/۳۸۶).

^۲ الدارمی (۵۳۲)، فرمورده به کی سه حیجه.

^۳ آل عمران (۱-۲).

^۴ أحمد (۶/۴۶۱).

^۵ ابوداود (۲/۱۶۸)، تحفة الاحوذی (۹/۴۴۷)، ابن ماجه (۲/۱۲۶۷).

^۶ الطبری (۸/۲۸۲)، سه نه ده کانی لاوازه.

^۷ طه (۱۱۱).

ده فہرموویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ﴾ ۱ ہر لہ نیشانہ کانی تہوہ کہ تہم ناسمان و زمینہ بہ فہرمانی پاگیرکراون.

۳- ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾: نہ خہوہ نوچکہ دہیگریت و نہ دہخہویت. ہیچ کانی کہ میو کووپی پووی تی ناکات، لہ دروسکراوہ کانی بیٹاگا نیہ ، بہ لکو چاودیرہ بہ سہر ہہموو کہ سیکہوہ و دہزانی چی کردہ، ہہموو شتی دہبینی و ہیچی لی پہنہانی نایتت و وردو درشتی لی ون نابی، لہ تہواوی پایہ داریہ تی کہ ناخہوئی و خہوہ نوچکہیش نایباتہوہ. خودا لہ خہوو خہوہ نوچکہ بہ ہیترہ. لہ فہرموودہی سہ حیحدہ ہاتوہ لہ تہوہ مووساوہ: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) لہ نیوانماندا ہہ لسا و چوار وتہی پی وتین. فہرمووی: (خودا ہہرگیز ناخہوئی، درست نیہ کہ بخہوئی، تہرازو بہر ز دہ کاتہوہ و نہویشی دہکات. کاری پوژی بق بہر ز دہ کریتہوہ لہ پیش کاری شہودا، کاری شہویشی بق بہر ز دہ کریتہوہ لہ پیش کاری پوژدا. پہر دہ کئی پووناکیہ (النور) یان ناگرہ، تہگر لاییدات پاکو بی عہیی پوخساری ہہ تا تہو شوینہی چا پئیدہگا لہ و دہیہینراوہ کانی، دہیسووتینتی).^۲

۴- ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾: ہہرچی لہ ناسمانہ کان و زمیندایہ ہہر ہی تہوہ. ہہوالہ بہوہ کہ ہہموو بہندہی تہوہ و تہو خاوہ نیہ تی. لہ ژیر دہستہ لات و توانای تہودایہ. و ہک دہ فہرموویت: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا ﴿۹۳﴾ لَقَدْ أَحْصَيْنَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿۹۴﴾ وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا﴾^۳ ہہرچی لہ ناو تہم ناسمانان و زمینن (ہہموو بہ گشتی) بہ بہندایہ تی دینہ لای خودا. سہر حیسابی ہہموویانہ و ہہر بہ ہہ ژمار ژماروونی. سہر لہ بہریان پوژی قیامت تالو تہنیا، دینہ لای تہو.

۵- ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾: کئی ہہیہ ہہ تا (خوی نیزنی نہدا) بتوانی تکای لہ لا بکا؟ و ہک تہم نایہ تہش دہ فہرموویت: ﴿وَكُلٌّ مِّنْ مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُرِضُ﴾^۴ لہو ہہموو ناسمانانہ دا چہندین فریشتہ ہہیہ، کہ سیان تکای لی و ہر ناگیری مہگر خودا نیزنی بدو تکا بق کہ سی بکا کہ خوی حہز کاو پیی پازی بی. و ہک تہم نایہ تہیش

^۱ الروم (۲۵).

^۲ مسلم (۱/۱۶۲).

^۳ مریم (۹۳-۹۵).

^۴ النجم (۲۶).

که ده فرمویت: ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى﴾^۱ هر که سنی (خودا) خوی پازی نه بی، ناتوانن تکای بق بکن. نه پیش گوره می و دسته لات و پایه داری خودا خوی دهرده خات. که هیچ که سنی ناتوانی و بوی نیه تکا بق هیچ که سنی بکا له لای مه گر خودا خوی نیزی بدا تکا بکات. وه ک له فرموده که ی تکا کردندا (الشفاعة) هاتوه: (دیمه ژیر تهخت (العرش)، ده چمه سوژده وه. له سوژده نه مه یلیته وه نه ونده ی که خوی مه یلی لیته ی بمینمه وه، پاشان پیم ده وتری: سهره لپره! قسه بکه گوئی لی بگری، تکا بکه قبول ده کری. سنووریکم بق دیاری نه کری (نه وانه له ناگر دینمه دهر وه) ده یانخمه به هشت).^۲

۶- ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾: له وه ی نیستا هیه و دیاره، له وه ی پیش پیش نه مانیش بووه و نادیاره ناگاداره. نه مه به لگه یه له سر راگه یشتنی زانیاری خودا به ه موو بوونه وه، چ له رابردو اوچ له نیستادا وچ دها تودا. وه ک له باره ی فریشته کانه وه ده فرمویت: ﴿وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ، مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾^۳ به فرمانی په روه ردگاری تو نه بی نیتمه دانابه زینه خواره وه، هرچی نیستا له لامانه وه هرچی له دوامانه وه یه و هرچی له م ناوه دا هیه، هر بق نه وه و په روه ردگاری تو هیچ شتی له بیر نه چوه.

۷- ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ﴾: ناشتوانن به شتیک له زانستی نه و بزائن، جا مه گر خوی بیه ویت. واته: هیچ که سنی ناگادار نابی له زانیاری خودا مه گر نه وه ی که خودا خوی نین بداو خوی که سنی ناگادار بکا. ه لیش ده کری مه یست پیی که س ناگادار نابی له زانیاری زات و سیفاتی بیجگه له وه ی که خودا خوی ناگاداری کردین. وه ک ده فرمویت: ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾^۴ هر نه وانن له باره ی نه وه وه (خودا) هیچ نازانن.

۸- ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾: زانستی نه و ناسمانه کان و زه مینی داگرتوه. (وه کیم) له ته فسیره که یدا له نیبوعه بیاسه وه پیوایه تی کردوه: (الکرس) شوینی دوو پین (القدمین). (العرش) هیچ که سنی نه اندازه که ی نازانی، (حاکیم) له (موسه دره ک) ه که یدا پیوایه تی کردوه له

۱ الانبیاء (۲۸).

۲ مسلم (۱۸۰/۱).

۳ مریم (۶۴).

۴ طه (۱۱۰).

۵ الطبرانی (۲۹/۱۲).

ئىبنوعەبباسەو ھەر بەو شىۋەيە بە (مەوقوفى). دەلتى: فەرمودەيەكە لەسەر مەرچى بوخارى و موسلىم، بەلام ئەمان نەيانھيتناوہ. زەححاك لە ئىبنوعەبباسەو وتويەتى: ئەگەر ھەر ھەوت ئاسمان و ھەر ھەوت زەويەكە پان بکرتنەوہ و پاشا پارچەکانيان بەيەكەوہ ببەستريّن، ناگەنە ئەندازەى كورسى مەگين بە ئەندازەى ئەلقەيەك لەناو زەويەكى چۆلى كاكى بە كاكيدا.^۲

۹- ﴿وَلَا يَتُودُهُ حَفْظُهُمَا﴾: پاراستنيان بۆ ئەو ئەركيكي گران نيە. واتە: پاراستنى ئاسمانەكان و زەمىن و ئەوى لەناوياندايە، ھىچ قورس نيە لەلای خودا. بەلكو زۆر سانايە و خودا خۆى پايەدارو بەتوانايە بەسەر گشت شتەكدا كە دەكرىت و چاودىرە بەسەر ھەموو شتەكەوہ و ھىچى لى شاراوہ نيە، ھەموو شتى بەرانبەر بە خودا كەم دەنوئىنى و زۆر بچوك و لاوازە و پىويستى بەوہ و ھەژارە و خودا جى نيازو سوپاس و ستايش كراوہ، ھەرچى بوى دەيكاو زالە بەسەر ھەموو شتەكاو ھەژماری گشت شتى دەكاو چاودىرو پايە بەرزو زۆر گەورەيە، ھىچ پەرستراوى نيە جگە لەو، پەرورەدگاريش ھەر ئەوہ.

۱۰- ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾: ھەرە پايە بەرزو مەزن ھەر خۆيەتى. وەك دەفەرموويت: ﴿الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾^۲ جى بەرزى ھەرە مەزنە. ئەم ئايەتانە و ئەم فەرموودانەش كە ھەر لەم مانايەدان، ھەموو ئەمانە پىيانى زانايانى پىشىنە و لەسەرى بەردەوام بوون، بى ھاوشىوہ بۆ دانان و چۆنيەتى.

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^(۱۶۱)

زۆر كوردن لە ئايندا نيە

خوداى مەزن دەفەرموويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾ لەم ئاينەدا بە زۆر داسەپاندن نيە، پىگەيشتن لە گومرايى لىك جيا كراوہتەوہ. واتە: زۆر لە ھىچ كەسى مەكەن بۆ ھاتنە ناو ئاينى ئىسلام، چونكە ئاينىكى پوون و ئاشكراو ديارو بەلگە نەويستە، پىويست ناكە بە زۆر خەلكى بىتە ناوى، بەلكو ھەركەسى خودا شارەزاي بكا بۆ ئىسلام و سنگى فراوان بكاو دلى پووناك بكاوہ، لەسەر بەر چاوپوشنى دىتە ناوى، ھەركەسپش خودا دلى كويز بكاو مؤر بنى بەسەر چاوو گوويدا، بەزۆر ھىنانى بۆ ناو ئاين ھىچ سوويدىكى نيە. وا باس كراوہ ئەم ئايەتە لەسەر ھۆزى لە ئەنسارايەكان ھاتۆتە خوار، ھەرچەندە بىريارەكەى گشتگىرە. ئىبنوجەريز لە ئىبنوعەبباسەو پىوايەتى كردوہ وتى:

^۱ الحاكم (۲/۲۸۲).

^۲ ابن أبي حاتم غ: (۳/۹۸۱).

^۳ الرعد (۹).

ثَنِيكَ هَبُو مندالی نه دهماو (مِعْلَاة) نه مردن، بپاريدا نه گهر مندالتيكي بُو بميني و نه مري بيكاته جووله كه، كاتي له بهني نه زير ده ركزان، كه مندالی نه نساويه كانيان له ناودا بوو، وتيان ده ست له منداله كانمان هه لئاگرين، خوداي مهنن هم نايه ته ي ناره خواره وه كه ده فهرموويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي دِينٍ لَّيِّنٌ قَدْ بَيَّنَّ الرُّشْدَ مِنَ الْغَيِّ﴾ نه بوداودو نه سائيش پړوايه تيان كروه^۱، به لام هم فهرمووده ي كه نيماي نه حمده له نه نه سه وه پړوايه تي كروه كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمووي به پياوي (موسولمان بيه) وتي: من وا ده زمان ناچار ده يم. فهرمووي: (نه گهر تو ناچاريش بي) به لام هم به بو جوړه نه بووه، پيغه مبهري (ﷺ) زوري لي نه كروه كه موسولمان بيي. به لكو بانگي كروه وه بُو نيسلام، پياوه كه يش پتي وتوه دلي له سه ري نيه و پتي ناخوشه. پيغه مبهري (ﷺ) پتي فهرمووه: موسولمان بيه، هه رچه نده به لاته وه گرانيش بي، بيگومان خودا نيته چاكي و دلپاكيه پي ده به خشني.

يه كتا په رستي ده سته كه وه انگليكي زور تونده به ده سته وه (كه بړوايه)

خوداي مهنن ده فهرموويت: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمَرْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْمَرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا أَفْصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ هه ركه سي حاشا له تاغوت بكاو بړوا به خوا بهيني، ده ستي به هه نكلو قولفيكي نه ونده تونده وه گرتوه (كه بړوايه) هه رگيز پساني بُو نيه، خودايش بيسه رو زانايه. واته: هه ركه سي واز له بته رستي ديني و نه و شتانه ي كه شه يتان بانگ ده كا بُو په رستن يان بيجه كه له خوا، به لام هم ته نيا خودا ده په رستي و شايه تي نه دات كه هيچ شتي بُو په رستن ناشي بيجه كه له خودا ﴿فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْمَرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ نه وه نه و كه سه ده ستي گرتوه به قولفيكي زور توندو به هيژه وه (كه بړوايه)، له سه ر كاره كه ي دامه زراوه و له سه ر پاسته پي پاره ستاوه. نه بولقاسمي به غه وي له حاسه ني كوي فائيدي عه بسيه وه پړوايه تي كروه: عومر وتوويه تي: (الجبت) جادووه. (الطاغوت) شه يتانه. نازايه تي و ترسه توكي سر وشتو به هره يه كه له پياواندا. پياوي نازاو نه ترس شه ر ده كات له بهر كه سي كه ناشيناسي. ترسه تو كيش له دا يكي خوي راده كاو به رگري لي ناكات. بيگومان پزي پياو به دينه كه يه وه، په وشتيشي نه زادو پله و پايه يه تي. با نه و كه سه فارسي بي يان نه بتي (النبطي) بي^۱ ماناي قسه كه ي كه (الطاغوت) شه يتانه. قسه يه كي زور به هيژه، چونكه هه موو خرايه يه ك

^۱ الطبري (٤٠٧/٥)، فهرمووده يه كي مورسه له.

^۲ ابوداود (١٣٢/٣)، النسائي في الكبرى (٣٠٤/٦)، مورسه له.

^۳ احمد (١٨١/٣)، فهرمووده يه كي سه حيه.

^۴ الطبري (٤١٧/٥).

ده گریته وه که خه لک له چهرخی نه فامیدا له سهری بوون، له بته رستی و په نابردن به بت و داوای یارم تی لیگردنیاں. ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْقِصَامَ لَهَا﴾ واته: دهستی گرتووه به و نایب وه به توندترین و به هیژترین هژکاره وه که هرگیز ناچرچی، چونکه خوی بۆ خوی زډر توندو تۆله. هر بویه خودای گوره ده فهرموویت: ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْقِصَامَ لَهَا﴾ موجهید وتوویه تی: ﴿بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ واته: باوه،^۱ سودی وتی: واته: نیسلام،^۲ نیمامی نه حمه له قه یسی کورپی عوباده وه پیوایه تی کردوه: من له ناو مزگه وتدا بووم، پیوای هاتو له خواترسی و ملکه چی به نیوچاوانیه وه دیار بوو، هاته ژورده وه و دوو پکات نویژی کرد، زډر دریژه ی پی نه دا، نهو خه لکه وتیان: نه مه پیوایک له خه لکی به ههشت، کاتی که چووه دهره وه شوینی که وتم هه تا چووه ماله که ی خوی. پوشتمه ژورده وه و که وتمه قسه کردن له گه لی، پیم وت: نهو خه لکه کاتی که تق هاتیه ناو مزگه وت ناواو ناوایان وت: نهویش وتی: پاکو بی عیبی بۆ خوا، هیچ که سی بوی نیه شتی بلنی که نایزانی. نیستا بۆت باس نه کم له بهر چی؟ من خه ویکم دی له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) بۆم گتاپیه وه، دیم من له باخچه یه کی سه وزدام (نیبنوعه وف وتی: باسی سه وزایی و فراوانی کرد) له ناوه راستیدا راگریکی ناسنی تیدا بوو، خواره وه له ناو زه میندا بوو، سهره وهیشی له ناسماندا بوو، له سهره وه ی عموده که قولفی (بهسته کی هه بوو، پییان وتم: سه رکه وه، وتم: ناتوانم، شاگردی (مُصَنَّف) هاته لام و نیبنوعه وف وتی: نهو خزمه تکاره (الرصیف) له پشته وه جلو به رگه که ی به رز کردمه وه، پاشان وتی: سه رکه وه، سه رکه وتم هه تا دهستم گرت به قولفه که وه، وتی: دهستت بگره به قولفه که وه، له و کاته دا خه به رم بوه وه، وه ک نه وه و ابوو قولفه که له ناو دهستما بیّت. هاتم بۆ خزمه ت پیغه مبهری خودا (ﷺ) خه وه کم بۆ گتاپیه وه، فهرمووی: (باخچه که، باخچه ی نیسلامه، عمووده که یش عموودی نیسلامه، قولفه که یش (العروة الوثقی) یه، تق له سهر نیسلام ده مینی هه تا دهری) وتی: نهو که سه یش عه بدوللای کورپی سه لام بووه^۳ بوخاری و موسلیم له سه حیچه که یاندا هیناویانه^۴، بوخاری به شیوه یه کی تریش هیناویه تی^۵.

^۱ الطبري (۴۲۱/۵).

^۲ الطبري (۴۲۱/۵).

^۳ أحمد (۴۵۲/۵)، سه حیچه.

^۴ فتح الباري (۱۶۱/۷)، مسلم (۱۹۳/۴).

^۵ فتح الباري (۴۱۸/۲).

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ لَهُمُ الظُّلُمَاتُ

يُخْرِجُهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۳۷﴾

خودا دوستی نہوانہ یہ کہ خاوند باوہ پندو له تاریکستانہ وہ بہرہو پووناکی دہیانبات، دوستی
 خوانہ ناسانیش ہر تاغوتہ، له پووناکیہ وہ دہریان دہکن بہرہو تاریکستان بہرپیان دہکن. خودای
 گورہ باسی نہوہ دہکات کہ نہو کہسانہ شارہزای پیگہ دہکات کہ شوین پڑامہندی نہو کہوتوون کہ
 پئی دنیایی و نارامیہ، بہندہ خاوند باوہ پڑکانی له تاریکستانی خوا نہناسی و گومانہ وہ دہردینن
 بہرہو پوناکی نہوہ قہ راست و پوند و ناشکرا و ناسانہ و خوانہ ناسانیش شہیتان دوستیانہ و نہو نہفامی
 و گومراییہی خوی بڑ جوان و پاراؤہ کردوون، لهو پووناکیہ دوریان دہخاتہ وہو لایان نہدات بہرہو
 خوانہ ناسی و درؤ بوختان ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ نہوانہ دہبی بچنہ ناو
 ناگروہ تا سہر له ویدا دہبن. بویہ خودای گورہ بہتاک وتہی ﴿النُّور﴾ ہی ہیناؤہ ﴿الظُّلُمَاتِ﴾ تیشی
 بہ کڑ ہیناؤہ. چونکہ ہق یہکہ، بہلام خوانہ ناسی شیوہی زردہ و ہمووی پووجہ، و ہک خودای
 گورہ دہفہرموویت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ
 ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ نہمہیہ پیگہی راستی من، نیوہ ہر بہو پیگاہدا برؤن و مہچنہ
 سہر پیگاکانی تر. نہکا له پیگای نہو دورتان بختاؤہ. خودا نہوانہی بہ نیوہ پاسپاردہ، بہلکو
 خوتان بیاریزن. ہرہوہا دہفہرموویت: ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ تاریکایی و پووناکیش نہو و ہدی
 ہیناون. دہفہرموویت: ﴿عَنِ اليمینِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ﴾^۱ له لای راست و چہپہوہ دہستہ دہستہ دین.
 چہندین نایہتی تریش بہم شیوہیہ ہاتوون. دہریان خستوہ کہ ہق یہکہ و نامہقیش و پووجیش
 شیوہ و پیگہی زردی ہہیہ.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُعْبُدُ
 قَالَ أَنَا أُعْبُدُ وَأُمِّيْتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي
 كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿۳۸﴾

۱ الانعام (۱۵۳).
 ۲ الانعام (۱).
 ۳ المعارج (۳۷).

روویه روویونه وی ئیبراهیمی خه لیل له گه ل نه مرودا

موجاهیدو کهسانی تریش وتویانه: ئه و که سه ی که ئیبراهیم وتویژو مشت و مپی له گه لدا کرد
 ده رباره ی خودای گه وره پاشای بابل بوو، نه مرودی کوپی که نغانی کوپی کوشی کوپی سامی کوپی
 نوح بووه. هه ندیکیش ده لئین نمرودی کوپی فالخی کوپی عابری کوپی شالخی کوپی ارفخشزی کوپی
 سامی کوپی نوح بووه. موجاهید وتویه تی: فه زمانه وه ای سه ر زه مین له خوره لات و خورئاوادا چوار
 که س بوون: دوو باوه پدارو دوو بیباوه پ، دوو بپواداره که که سوله یمان و داوود بووه، دوو
 خوانه ناسه که یش نه مرووو به خته نه سه ر بووه^۱ والله أعلم. خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى
 الَّذِينَ حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ﴾ تۆ ئه و کابرایه ت نه دیبوو که چۆن خودا هینو
 ده سه لاتی پێدا، مشتومپی له گه ل ئیبراهیمدا ده کرد. واته: به دل نه دیبوو ئه ی موحه ممه د (ﷺ) که
 ده رباره ی بوونی خودا قسه ی ده کرد، باوه پی نه بوو که جگه له خۆی خودایه کی تر هه یه. وه ک چۆن
 فه رعه ون به موسای ده وت: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ آلَاءٍ عَرَبٍ﴾^۲ وانا زانم بێجگه له من خواجه کتان
 هه بی. ئه وه ی که وای ئی کردبوو ئه و سه رکه شی و خوانه ناسی و دلپه قی و بی به زه بی و نۆرداریه بنوینی،
 ئه و ده سه لات و ماوه نۆده ی بوو که فه زمانه وه بوو به سه ر ئه و خه لکه وه، بۆیه ده رباره ی
 په روه ردگاری، ئه و قسانه ی ده کرد. خودای گه وره یش ده فه رموویت: ﴿أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ﴾ که
 خودا ئه و هینو ده سه لاته ی پێدا بوو. ئه وه بوو داوای به لگه و نیشانه ی له ئیبراهیم کرد له سه ر بوونی
 ئه و خودایه که داوای ئی ده کاو لئی ده پارێتته وه. ﴿إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ ئه و کاته
 ئیبراهیم وتی: په روه ردگاری من که سه یکه ژیان نه داو ده شمڕینی. واته: نیشانه له سه ر بوونی خودا،
 دروست بوونی ئه م هه مو شته یه به چاو داوای ئه وه که نه بووه و په یدا ده بی و پاشانیشس نامیتی.
 ئه مه نیشانه یه له سه ر وه ده یته ری خاوه ن ده سه لاتی به توانا. خۆ ئه مانه خۆیان دروست نه کردوه،
 ده بی که سه ی دروستی کردبن که وه ده یته ریانه، ئه ویش ئه و په روه ردگاریه که من بانگه واز ده که م بۆ
 په رستنی و تا کو ته نیایه و هاوه لی نیه. خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ﴾ له و کاته دا
 نمرود وتی: منیش زیندوو ده هیلمه وه و ده مرێتم. قه تاده وتی موحه ممه دی کوپه ئیسحاق و سوودی و
 کهسانی تریش وتویانه: نمرود وتی: منیش دوو پیاو ده هینتم. فه رمان ئه دم به کیکیان بکوژن، له وی

^۱ الطبري (۴۳۳/۵).

^۲ القصص (۳۸).

تريان ده بوورم و نه كوژدی. نه وه مانای زیندوو هیشتنه وه و مراندنه.^۱ وا درده که وی (والله أعلم) مه بهستی نمرود نه وه بووه بپوای به وه لاهمه که ی ئیبراهیم نه بووه، نه وه به لگه نیه بۆ بوونی وه ده بیتهنر. ویستویه تی نه وه ده ستالات و توانایه به لاساری و له خۆبایی بوون بۆ خۆی دابنێ به خه یالی خۆی. نه وه هر خۆیه تی ده ژینتی و ده مرینتی. وه ک فیرعون که هر قسه که ی نه وی کردوه، وه ک خودای گوره ده فهرمویت: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾^۲ وانا زنم بیجگه له من خودایه کتان هه بی. هر بۆیه ئیبراهیم نه مه ی پی و ت کاتی که نه وه خۆبه زل زانیه ی لیوه بینی: ﴿قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ﴾ ئیبراهیم وتی: پهروه ردگارم خۆر له خۆره لات ده ردینتی، سا تو له خۆرنشینه وه بینتی. واته: تو وه ک خۆت ده لئیی ژیان نه ده ی و ده شمردینتی، نه وه که سه ی که ژیان نه داو ده مرینتی، نه وه که سه یه که ده ستالاتی به سه ر بونه وهردا هه یه و له وه ده یه تان و پام کردن و جولان و هاتوچۆ کردنی. نه م خۆره له خۆره لات وه هه لدی، نه گه ر تو خۆت به خودا ده زانی وه ک خۆت ده لئیت، سا تو له خۆرئاوا وه بیهینه؟ کاتی بی ده ستالاتی خۆی بینتی که توانای نه وه ی نیه، چه په ساو توانای قسه کردنی نه ما و دۆراندی. خودای گوره هیش ده فهرمویت: ﴿فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ کابرای بیباوه چه په سا، خوداش کومه لی سه مکاران له پئگه شاره زا ناکا. واته: خودا هیه چه لگه و نیشانه یه ک به سه مکاران نادا، له لای خودا سه رشو پو زه لیلین و نۆر تو په یه لییان و جه زره ی توند نه درین. هینانی نه م باسه به م شیویه نۆر گرنگه وه ک نۆرک له زانایانی مه نتیق (المناطقین) باسیان کردوه. لادان و چوونی ئیبراهیم له به لگه ی یه که مه وه بۆ به لگه ی دوهم، له نیشانه یه که وه بۆ نیشانه یه کی روون و ناشکرا تر. پوپوچی نه و بانگه شه یه ی نمرود ده زده خات که له یه که م جارو دوهم جاریشا ده یوت، سو پاس و ستایش بۆ خودای گوره. سوودی و تویه تی: نه م مشت و مره ی نئوان ئیبراهیم و نمرود، نوای ده رچوونی ئیبراهیم بووه له ناو ناگره که. هه رگیز ئیبراهیم له گه ل نمرود دانه نیشته وه کۆنه بوه ته وه، له و پۆژه دانه بی نه و پوپه پوپونه وه یه له نئوانیاندا پوویداوه. ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ

الطبري (۴۳۲/۵-۴۳۷).

القصاص (۳۸).

وَشْرَايِكَ لَمْ يَتَسَنَّهٗ وَاَنْظُرْ اِلَى جِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِّلنَّاسِ وَاَنْظُرْ اِلَى الْوَعْدِ الْوَعْدِ كَيْفَ
 نُنشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لِحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُمْ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٣٩﴾
 به سهرهاتی عوزه‌یر (سه لایم خوی نی بی)

له پیشه‌وه له‌م نایه‌ت‌دا که خودای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِیْ حَاجَّ اِبْرٰهٖمَ فِیْ تَرْت
 نو کابرایه‌ت نه‌دیبوو که ده‌مه‌قالئی له‌گه‌ل نیبراهیم‌دا ده‌کرد، نه‌م نایه‌ت‌یشی به‌دوادا هیناوه: ﴿اَوْ
 کَالَّذِیْ مَرَّ عَلٰی قَرْیَةٍ وَهِيَ خَاوِیَةٌ عَلٰی عُرُوشِهَا﴾ یان نه‌و که‌سه‌ی به‌لای گوندیک‌دا تیپه‌پی که به‌سهر
 یه‌ک‌دا ته‌پیبوو، نیبنونه‌بی حاتم له‌ناجیه‌ی کوی که‌عبه‌وه پیوایه‌تی کردوه له‌علی کوی
 نه‌بوتالیبه‌وه که‌وتی: نه‌و که‌سه‌ عوزه‌یر بووه. ^۱ نیبنوجه‌یر هر له‌ناجیه‌وه پیوایه‌تی کردوه. ^۲
 نیبنوجه‌یری نیبنونه‌بی حاتم پیوایه‌ت‌یان کردوه له‌نیبنوعه‌بباسو حه‌سن و قه‌تاده‌و سوودی‌و
 سوله‌یمانی کوی بوره‌یده‌وه. ^۳ موجه‌یدی کوی جبر وتی: پیاوئک بووه له‌نه‌وه‌ی نیسرائیل. به‌لام
 گونده‌که وه‌ک ناسراوه قودسی پیروزه که به‌لایدا تیپه‌پیوه پاش نه‌وه‌ی به‌خته‌نسر پوخاندوویه‌تی
 به‌سهر یه‌کا و خه‌لکه‌که‌ی کوشتوه ﴿وَهِيَ خَاوِیَةٌ عَلٰی عُرُوشِهَا﴾ نه‌و گونده به‌سهر یه‌ک‌دا ته‌پیبوو، که‌سی
 تیدا نه‌ما بوو، وه‌ستاو پاما له‌وه‌ی که‌چی به‌سهر هاتوه، دوی نه‌و هموو کوشک و ته‌لارسازیه که
 تییدا بووه ﴿قَالَ اَنۡی یٰحٰی هٰذِهِ اللّٰهُ بَعۡدَ مَوۡتِهَا﴾ وتی: خودا چون نه‌م شاره ناوه‌دان ده‌کاته‌وه پاش
 مردنی؟ خودای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿فَاَمَّا تَه اللّٰهُ بِاِنَّهٗ عَابِرُكُمْ بَعۡثَهُ﴾ نه‌وسا خودا بۆ ماوه‌ی سه‌د سال
 مراندی. وتی: نه‌و شاره دوی هه‌فتا سال پاش مردنی ناوه‌دانی کرده‌وه و نه‌و خه‌لکه‌ی تیا نیشه‌جی
 بوو. نه‌وه‌ی نیسرائیلش گه‌پانه‌وه ناوی. کاتی که‌خودا زیندوو کرده‌وه، یه‌که‌م شتی که‌زیندوو
 کرده‌وه تییدا چاوه‌کانی بوو، بۆ نه‌وه سه‌یری کارسازی خودای پی بکات که‌چون لاشه‌ی زیندوو
 ده‌کاته‌وه، کاتی به‌ته‌واوی هاته‌وه سه‌ر خوی، خودای گوره به‌هوی فریشه‌وه ناگاداری کرد ﴿قَالَ
 كَمۡ لَبۡتُ قَالَ لَبۡتُ یَوْمًا اَوْ بَعۡضَ یَوْمٍ﴾ فه‌رموی: چهندت پی چوو؟ وتی: پؤژئک یاخو که‌م‌تریش له
 پؤژئک. ده‌لئین: له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌سه‌ره‌تای به‌یاندا مرد، پاشان خودا له‌کوتایی پؤژا زیندوو کرده‌وه.
 کاتی که‌بینی خؤر هیشتا ناوا نه‌بووه، وای زانی هر خؤری نه‌و پؤژه‌یه. خودای مه‌زن له‌سه‌ر زمانی

^۱ ابن ابی حاتم (۱۰۹/۳).

^۲ الطبری (۴۳۹/۵).

^۳ الطبری (۴۳۹/۵-۴۴۰)، ابن ابی حاتم غ: (۱۰۹/۳-۱۰۱).

نو پیاوه ده‌فهرموویت: ﴿أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ یا که می‌ک له پوژتیک. ﴿قَالَ بَل لِّئْتِكَ بِأُمَّةٍ عَامٍ فَأَنْظُرْ إِلَيَّ﴾
 طعامک و شرابک لم یتسنه ﴿ نه‌خیز، تو سه‌د ساله مردوی، ده برپوانه خوارده‌منه‌و
 خواردنه‌و هک‌ت نه‌گوراپون. وه‌ک باس کراوه‌تری و هه‌نجیرو شه‌ریه‌تی پی‌بووه، چون به‌جیبی هیشتبوو
 هیچ گوراپنیک‌ی به‌سهردا نه‌هاتبوو، شه‌ریه‌ته‌که نه‌گوراپ بوو، هه‌نجیره‌که نه‌ترشا بوو، ترنگه‌یش خوی
 نه‌خواردیوه‌وه. ﴿وَأَنْظُرْ إِلَيَّ حِمَارِكَ﴾ گویدریزه‌که‌شت بکه. واته: چون خودا زیندوی ده‌کاته‌وه تو
 سه‌یری ده‌که‌ی ﴿وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ﴾ ده‌مانه‌وی بتکه‌ینه به‌لگه‌و نیشانه‌ی خه‌لکی له‌سهر
 زیندوو بوونه‌وه. ﴿وَأَنْظُرْ إِلَيَّ الْإِطَارِ كَيْفَ نُنشِرُهَا﴾ له‌م نیسکانه‌ش برپوانه، چون پیکیان
 ده‌خه‌ینه‌وه ﴿ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا﴾ پاشان گزشتیان هه‌لده‌کیشین. واته: به‌ری ده‌که‌ینه‌وه هه‌ندیکی
 به‌هه‌ندیکیه‌وه ده‌به‌ستینه‌وه. حاکیم له‌موسته‌دره‌که‌که‌یدا له‌خاریجه‌ی کورپی زه‌یدی کورپی سابیته‌وه
 له‌باوکیه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ثم ده‌قه‌ی خوینده‌وه که خودای مه‌زن ده‌فهرموویت:
 ﴿كَيْفَ نُنشِرُهَا﴾ به‌پیتی (الزای) پاشان وتی: سه‌نه‌ده‌کانی سه‌حیجه^۱ و به (تنشرها)
 خوینراوه‌ته‌وه واته: چون زیندوی ده‌که‌ینه‌وه، نه‌مه‌قه‌سی مواهیده^۲ ﴿ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا﴾
 پاشان گزشتیان هه‌لده‌کیشین. سوودی و که‌سانی تریش وتویانه، نیسکی که‌ره‌که‌ی به‌دوریا، به‌لای
 پاست و چه‌پا بلاو بوویقوه. سه‌یری ده‌کرد سپی ده‌کرده‌وه، خودای گوره‌بایه‌کی نارد، له‌و شوینانه‌دا
 هه‌مووی کق کرده‌وه، پاشان هه‌ر نیسکیکی له‌شوینی خوی دانایه‌وه، تا وای لیهاه‌ت وه‌ک په‌یکه‌ری
 که‌ره‌که‌ی لیهاه‌ت‌وه. پاشان خودای گوره‌گزشت و ده‌مارو هه‌ست و پیستی کرده‌وه به‌به‌ریدا، پاشان
 فریشته‌یکه‌ی نارد فوی کرد به‌لووتی (که‌پوی) که‌ره‌که‌داو به‌نیزنی خودای مه‌زن^۳ وه‌ک نیشانه‌ی
 زیندوو بوونی ده‌ستی به‌زه‌پین کرد. نه‌مانه هه‌مووی به‌برچاوی عوزه‌یره‌وه‌پروویاندا. ﴿قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ
 اللَّهَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وتی: وا نیستا ده‌زانم خودا هه‌موو کاریکی پیده‌کری. وا به‌چاوی خوم
 بینیم، منیش خه‌لکی ثم زه‌مانه‌ی خومی لی ناگادار ده‌که‌م.

^۱ الحاکم (۲۳۴/۲)، حاکم نه‌لئیت: فه‌رموده‌به‌کی سه‌حیجه.

^۲ الطبري (۵/۴۷۶).

^۳ الطبري (۵/۴۶۸).

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ قَالَ رَبِّي قَالَتْ قَدْ خَلَدْتُ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصَرَّهُنَّ لِيَلِكَ ثُمَّ أَجْعَلُ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ أَدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ

عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٦﴾

داوای نیبراهیمی خلیل له خودا که نیشانی بدا چون مردوو زیندوو دهکاته وه

چند هؤکاری باس کراوه له سهر نه و داوایه ی نیبراهیم (سهلامی خوی لی بی) له وانه: کاتی که وتی به نمود: ﴿رَبِّی الَّذِی یُحِیْءُ وَیُمِیْتُ﴾ په روهردگاری من که سیکه زیان ده داو ده شمزینی. نیبراهیم پتی خؤش بوو له و باره یه وه راسته قینه بزانی و به چاری خوی سهیری بکات ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِی کَیْفَ تُحِی الْمَوْتَىٰ قَالَ أَرَأَیْتُمْ تَوْمِنٌ قَالَ بَلَىٰ وَلَکِن لَّیَطْمَیْنَنَّ قَلْبِی﴾ کاتی که نیبراهیم وتی: په روهردگارم. پیشانم بده تو چون مردوه کان زیندوو ده که یته وه؟ فرموی: بوجی تو هیتستا باوه پرت نیه؟ وتی: به لی، به لام ده موی به ته وای دنیا بم. به لام نه و فرموده یه ی که بوخاری پریوایه تی کردوه له لای نه م نایه ته دا که نه بوهوریره پریوایه تی کردوه (په زای خوی لی بی) وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (نیمه شایه نترین به گومان له نیبراهیم کاتی وتی: ﴿قَالَ بَلَىٰ وَلَکِن لَّیَطْمَیْنَنَّ قَلْبِی﴾) واته: نیمه شایه نترین (نه هق ترین) به داوکردنی دلنیا یی (الیقین).

وهلامی داوای نیبراهیم (سهلامی خوی لی بی)

خودای مه زن به نیبراهیمی فرموی: ﴿قَالَ فَخَذَّ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصَرَّهُنَّ لِيَلِكَ﴾ فرموی: ده سا چوار مه ل بگره په ل په لیان که و بیانکه به چوار به ش. زانایانی ته فسر له سهر نه م چوار مه له ناکوکن که چ جزوه مه لیکن؟ دیاری کردنیشیان هیچ سوو دیک ناگه یه نی، خؤ نه گهر گرنگ بوايه قورئان باسی ده کرد. خودای گوره ده فرمویت: ﴿فَصَرَّهُنَّ لِيَلِكَ﴾ په ل په لیان که و بیانکه به چوار به ش. نه مه قسه ی نیبنوعه بباس و عیکر مه و سه عیدی کوپی جه به یرو نه بو مالیک و نه بو نه سوه دی دونه لی و وه ه بی کوپی مونه به و هسه نو سوودی و که سانی تریشه.^۲ ده لئین: چوار مه لی هینا و سه ری برین و پارچه پارچه ی کردن و په په کانی لیگردن وه و تیکه لی کردن. پاشان کردنی به چند به شیکه وه، هر به شیکی له سهر کئیوی دانا. و تراوه: چوار کئیو، و تراویشه هوت کئیو، نیبنوعه بباس و توویه تی: سه ری مه له کانی به دهستی خویه وه گرت، پاشان خودای مه زن فرمانی پیگرد بانگیان بکات، نه ویش چون

^۱ فتح الباری (۸/۴۹).

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۳/۱۰۳۹-۱۰۴۰).

خودا فرماني پيدا بوو بانگي كردن، پاشان بيني په په كان چوڼ بق لاي په كتر ده فرين و خوڼن بق لاي خوڼن و گوشت بق لاي گوشت ده پوشت، پارچه كاني هر مه لى ده چوونه و ناو يه ك و پيڼكه وه دهنوسانه وه، هه تا هر مه لى وه ك خوى ليها ته وه، به په له ده هاتنه وه بق لاي نيراهيم. هر مه لى ده هات بق نه وه ي سهره كى خوى له ده ستى نيراهيم (سه لاسى خواى لى بي) وه رگرى، كاتى كه نه و مه له ده هات لاي سهره كى ده گورپى، مه له كه لى وهر نه ده گرت. به لام كاتى كه سهره كى خوى نه دايه، به لاشه كه په يوه ده لكايه وه به توانا و ده سته لاي خوداي گوره، هر بويه ده فهرموويت:

﴿وَأَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بشزانه خودا چهنده خاوهن ده سته لات له كارزانه. واته: خاوهن ده سته لات، هيچ كهس تواناي نيه به سهريداو نابيته ريگرى، چونكه خودا زور مه زن و زاله به سهره موو شتيكداو له كارزانه له كردارو گفتارو له بهرنامه و برياريدا. عه بدوپه زاق و توويه تى: موعه هر له نه يوبه وه: له م ده قه دا كه خوداي گوره ده فهرموويت: ﴿وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ نيينوعه بباس و توويه تى: له ناو قورئاندا له م ده قه به نوميدتر نيه له لاي من^۱ (واته: زور جىي نوميده له لام) نيينو ته بي حاته ميش له موحه ممدى كورپى مونكه دهره وه رپوايه تى كردوه كه: عه بدوللاى كورپى عه بباس و عه بدوللاى كورپى عه مري كورپى عاس گه يشتن به يه ك، عه بدوللاى كورپى عه بباس به عه بدوللاى كورپى عه مري كورپى عاسى وت: كام نايه ته له قورئاندا زور جىي نوميده له لاي تو؟ عه بدوللاى كورپى عه مري، وتى: نه م نايه ته كه خوداي گوره ده فهرموويت: ﴿قُلْ يَاعِبَادِ الَّذِينَ آتَرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾^۲ بلئ: نه ي عه بده كاني من، نه ي نه وانه ي كه به لادان له نه ندازه ناهه قيتان له خو تان كردوه، نابى نيوه له به زه يى خوا بي هيو با بن، چونكه له هه موو گونا هيك چاو ده پوشتى. نيينوعه بباس وتى: به لام من ده ليم: نه م نايه ته كه خوداي گوره ده فهرموويت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِكَ تُؤْمِنُونَ﴾^۳ قال بلئ كه له نيراهيم پازى بوو كه وتى ﴿بَلَىٰ﴾ وتى: نه مه كاتى كه هه نه فسه كان تووشى گومان ده بن و به هويه وه شه يتان ده كان كرمى ده كات. هر به م شيوه يه حاكم له موسته دره كه كه يدا رپوايه تى كردوه. پاشان وتى: سه نه ده كى سه حيه.

^۱ القرطبي (۳/۳۰۰).
^۲ الطبري (۵/۴۸۹).
^۳ الزمر (۵۳).
^۴ ابن ابي حاتم غ: (۳/۱۰۳۲).
^۵ الحاكم (۴/۲۶۰).

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ

يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (۱۱۱)

پاداشتی مالِ به خشین له ریگهی خوا

نہمہ نمونہ کہ یہ خودای مہزن ہیناویہ تہوہ بق چہند بارہی پاداشتی نہو کہ سانہی کہ مالیان بہ خشیوہ له پئی خوداو پہ زامہندی نہودا، بیگومان چاکہ بہ دہ بارہ ہتا ہفتا بارہ پاداشت نہدریتہوہ: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ﴾ نمونہی نہو کہ سانہی مالیان له پئی خودادا دہ بہ خشن، وہک نمونہی دہ نکیکہ حہوت گولِ دہرکاتو ہر گولہیش سہد دانہی تیدا بی، سہ عیدی کوی جو بہیر وتی: ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واتہ: له گوپریاہی خوادا^۱ مہ کحول وتی: واتہ: مالِ بہ خشین له جیہادو نامادہ کردنی ولاغی سواری بق پاراستنی سنوری نیسلام بہرانبہر دوزمنو چہک و پیوستیہکانی تریش،^۲ نہم نمونہیہ زیاتر کاردہکاتہ سہر دلہکان له ہینانی ژمارہی حہوت سہد، چونکہ نہمہ نامازہیہ بق نہوہ کہ خودای گہورہ ناکاری چاک گہشہ پیدہکا بق خاوہنہکی، وہک چؤن کشتوکال گہشہ دہکات بق کہسی کہ له زہویہکی پاکی بہ پیتا بیچینی۔ فہرمودہ ہاتوہ بق چہند بارہ بوونہوی چاکہ ہتا حہوت سہد جار۔ نیمامی نہحمہد له نہبومہسعودہو پیوایہتی کردہو: پیاوئک و شترئکی لغاوکراوی بہ خشی له پئی خوادا، پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرمووی: (له پڑئی قیامت حہوت سہد و شتری دہدریتی ہر ہہمووی لغاوکراون)^۳ موسلیم نہسائی پیوایہتیان کردہو، له پیوایہتی موسلیمدا ہاتوہ: (پیاوئ و شترئکی لغاوکراوی ہیناوتی: نہی پیغہمبہری خودا (ﷺ) نہمہله پئی خوادا، پیغہمبہر (ﷺ) فہرمووی: (له پڑئی قیامتدا حہوت سہد و شترت دہدریتی ہر ہہمووی لغاوکراون)^۴۔

فہرمودہیہکی تر

نیمامی نہحمہد له نہبوہورہیرہوہ پیوایہتی کردہو: پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرموویہتی: (ہہمووی کردہوہیہکی نہوی نادہم چہند بارہ دہبیتہوہ، چاکہیک بہ دہ نہوہندہی خوی۔ ہتا چہندی خوادا بیہوی۔ خودای مہزن دہفہرموویت: جگہ له پڑوو، نہوہ بق منہو خؤم پاداشتی نہدہمہوہ، واز له

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۰۴۷/۳)۔

^۲ ابن ابی حاتم (۱۰۴۷/۳)۔

^۳ أحمد (۱۲۱/۴)، سہیحہ۔

^۴ مسلم (۱۵۰۵/۳)، النسائی (۴۹/۶)۔

خواردن و نارہ زوی خوی دہینتی لہہر من، دوو خۆشی مہیہ بق پۆژوہوان، خۆشیہک لہ کاتی بہریانگ کردنہ ویداو خۆشیہکیش کاتی بہ دیداری پەروردگاری شاد دہی، بۆنی دەمی پۆژوہوان لہ لای خودا لہ بۆنی میسک خۆشترہ، پۆژو قہلقانہ، پۆژو قہلقانہ).^۱ موسلیم ہر بہم شیوہیہ ریوایہتی کردوہ لیڑیشدا دہفرموویت: ﴿وَاللّٰهُ يُصَلِّعُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ وَسِعَ عَلِيمٌ﴾ خودا چہند نەوہندہ پاداشت نەدات بہ ہرکس بیہوی، خودا چاکہی یە کجارجزہ و زۆر زانیہ. بہ پیتی دلپاکی نەو کەسہ لہ کردارہکانیداو بہزہمی زۆر فراوانہ بہرانبہر بہ خەلک زیاتر لہ خۆیان، دہشزانی کئی شایہنی چاکہیہ و کیش شایہنی نیہ، پاکو و بی عیبی و سوپاس و ستایش ہەر بق نەوہ.

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مِّنْ اَدْوٰى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۳۲﴾﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا اَدْوٰى وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿۱۳۳﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَبْطُلُوْا صَدَقٰتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذِيْ يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْنَسُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَاِبِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُوْنَ عَلٰى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوْا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِيْنَ ﴿۱۳۴﴾﴾

پیکری لہ بہ چاودانہ و ہو نازاردانی خەلک لہ مال بہ خشیندا

خودای مەزن ستایشی نەو کەسانہ دہکات کە مالی خۆیان لہ ریئی خودا دہبەخشن، پاشان منەت بہسەر کەسدا ناکەن لہسەر نەو مالہی پیتی دہبەخشی، نە بہ قسەو نە بہ کردار. ﴿يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مِّنْ اَدْوٰى﴾ نەو کەسانہی مال لہ ریئی خودا دہبەخشن و نایدەنەوہ بہ نیوچاوانیانداو بہوہ نازاریان نادەن. واتە: لہ گەل نەو چاکو و مال بہخشینەدا خراپەیان لہ گەلدا ناکەن، تا نەوہی کە کردویانہ دہریارەیان بہتالی کەنەوہ، خودا بەلئینی پاداشتی باشی پیتاوان ﴿لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ﴾ پاداشتی خۆیان لہ لای پەروردگاریان وەر دەگرن و هیچ ترسیکیان لہسەر نیہ. لہ پۆژی قیامەتدا ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ﴾ خەمیش ناخۆن، واتە: بق نەو مندالانەش کە لہ دوی خۆیان بەجیبیان مہیشتون، خەمیش ناخۆن بق نەو خۆشیانہی لہ دنیا لہ دەستیان چووہ. چونگە چووونەتە شوینی کە زۆر چاکتر و باشترە لہوہی کە بەجیبیان مہیشتوہ. پاشان خودای گورہ دہفرموویت: ﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ﴾ قسەی نەرم و نیان و چاولی پۆشین ﴿خَيْرٌ

۱ احمد (۲/۴۴۳)، سەحیحە.

مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَى ﴿۱﴾ لهو خیر کردنه چاکتره که نازاری به شوینا بی، به قسه یا به کردار.

﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ خدا بی نیازه (له دروستکراوه کانی) هیدی و له سرخویه و چاوپوشی ده کاو لیتورده و خاوهن به زهییه. فهرموده زقر هاتوو له سر منته کردن به سر خه لکیدا له سر مال به خشین پبیان، له سهیحی موسلیمدا هاتوو له نه بوزه په وه: پیغه مبری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (سی کهس هه ن، خوا له پژی قیامه تدا نایان دوینی و سه یریان نا کاوله گونا ه پاکیان ناکاته وه و سزای سهختیان هه یه، نه و کهسه ی منته به سر خه لکدا ده کات به وه ی پتی داوه، نه و کهسه ی پؤشاکه که ی دریز ده کات بؤ دامینی پتی (به مه بهستی فیز کردن) نه و کهسه ی به سویندی درق پواج به شت ومه که که ی ده دات).^۱ هه ر بؤیه خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يُبْتَطَلُوا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى﴾ نه ی نه و که سانه ی که خاوه نباوه پن، خیره کانتان به منته له سر کردن و نازاردان به تال مه که نه وه. خودای مه زن ناگاداری داوه که مال به خشین به منته کردن خیری نامینی و خاوه نه که ی به و تاوانه هه رچی کردوه له ده سستی نه دات. پاشان ده فهرموویت: ﴿كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ ٱلنَّاسِ﴾ وه که نه وه ی بؤ رهو بیینی له مالی خوی ده به خشی. وای نیشان نه دان له بهر په زای خوا ده بیبه خشی، به لام له راستیدا بؤیه ده بیبه خشی تاخه لکی ستایشی بکن و باسی پیاو چاکی و به خشنده می بکن. یان پتی بلین پیاویکی به خشنده و چاکه، بی نه وه ی بیر له وه بکاته وه که خودا ناگای لیتی و په زامه ندی خوا و پاداشتی نه و زقر باشتره له ستایشی خه لکی، بؤیه ده فهرموویت: ﴿وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ که سی واپه وای به خودا و پژی دوا بی نیه. پاشان خودای گه وره نمونه ی نه و که سانه که مال ده به خشن بؤ رهو بیینی (زه حاک و توویه تی: نه و کهسه ی به دوا ی مال به خشینه که یدا منته ده کاو نازاری خه لکی پی نه دات)^۲ ده فهرموویت: ﴿فَمَسَلَهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ﴾ نه م که سه وه که تاته به ردیکی زقر لووس وایه^۳. ﴿عَلَيْهِ تَرَابٌ فَاَصَابُهُ، وَاَبِلَ فَفَرَّكَهُ صَدًا﴾ هه ندی خولی له سر بی، باو بارانیکی به تاو توند لیتی بدات و بیشواته وه و هه ر به رهو تی بمینیتته وه. واته: نه و باو بارانه نه و تاته به رده بشواته وه و به سافی و وشکی بمینیتته وه و هیچ خولی به سه ره وه نه مینی. هه ر به و

^۱ مسلم (۱۰۲/۱).^۲ الطبری (۵۲۷/۵).^۳ (صفوان) کوی (صفوانه) هه ندیکیش ده لین: (الصفوان) به (مفرد) به کار دیت، که (الصفایه). یانی به ردی

شیره به کرداری نه وانه ده پروا له لای خوا پوچله ده بیته وه، با واش بزانی چاکه خواز بووه، وه که نه و خوله ی لی دئی که به سر به ردی سافه وه به باو باران لئی بدا بیشواته وه، ﴿لَا يَقْدُرُونَ عَلَى شَيْءٍ مَّحَا كَسَبُوا وَاللَّهِ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ هیچ سودیکیان له و به خشینه ده سگیر نابی و خودا کومه لی خوانه ناسان له ریگه شاره زاناکات.

﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَوَسُّعًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّمٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَتَأْتُ أَكْطَاهَا ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾^(۳۱۵)
نموونه ی نه و خاوه ن باوه پانهش که مال و سامانی خویمان له بهر په زامه ندی خودای مه زن نه به خشن . ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَوَسُّعًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ نه و که سانه به هیوان خودا له خویمان رازی بکن و، دلایان به بهوا بتهو بی. واته: بیگومانن که خودا زود به چاکی به و زوانه پاداشتیان نه داته وه، له نموونه ی نه م نایه ته له فهرمووده ی سه حیوی پیغه مبه ردا (ﷺ) هاتوو ه فهرموویه تی: (هر که سی پوزوی په مه زان بگری به بهوا یه کی پته وو به هیوای پاداشتی خودا بی) واته: بهوای وایی که خودا دایناوه و به ته مای پاداشتی خودا بی به و پوزوو گرتنه. پاشان خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿كَمَثَلِ جَنَّمٍ بِرَبْوَةٍ﴾ خیره که یان وه که باغیکه له سر گردیک. له لای کوی زانایان (الجمهور) واته: شوینی به رزی ته تخت له سر زه میندا. ئیبنوعه بباس و زه حاک نه م یان بق زیاد کردوه، بهوایار به ناویدا بهوات. ۲ ﴿أَصَابَهَا وَابِلٌ فَتَأْتُ أَكْطَاهَا ضِعْفَيْنِ﴾ بارانی په له لئی بدا و به رویومی دوو نه ونده بی. واته: بارانی توندو زود لئی بدات و به رویومی له باغه کانی تر زیاتر بی ﴿فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ﴾ نه گه په له و بارانی زودیش لئی نه دا، نه م باران تیر ناوی بکا. ۳ نا نه م باغه به م کرده وه هر گیز نایته قوپو لیته. چونکه نه گه ر بارانی زود لئی نه دا، نه م باران و شه ونم هر لئی نه دات، هر کامیان بیت هر به سیه تی، کرداری خاوه ن باوه پیش هر گیز له ناو ناچی، به لگو خودا لئی ورده گری و گه شه ی پی ده کا، هر که سه و به پیی خوی. بویه خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ هر کاری ئیوه ده یکن خودا ده ببینی. خودا هیچ کاریکی به نده کانی لی ون نابی.

۱ فتح الباری (۳۰۰/۴).
۲ الطبری (۵۳۷/۵).

۳ الطبری (۵۳۹/۵). زه حاک وتی: ﴿فَطَلَّ﴾ نه م بارانی له سره خولئی بدا.

﴿ اَوْدُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّن نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضَعُفَاءٌ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٣١﴾ ﴾

وینہی لہنا وچوونی چاکہ بہ خراپہ

بوخاری پر وہابیہ کی کردہ، کہ تفسیری ہم نایہ تہا لہ نبینوعہ بیاس و عوبہ یدہی کربہی عومہ یرہ وہ کہ ہڈئی عومہری کوبی خہ تاب بہ ہاوہ لہ کانی پیٹغہ مہبری وت (ﷺ): چون ہم نایہ تہ تیدہ گن کہ ہاتوتہ خوارہ وہ؟ ﴿ اَوْدُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّن نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ ﴾ کیتان ہمز دہ کات بییتہ خاوہنی باغیک لہ گشت جوزہ خورماو پہ زیکو جوہار بہ ناویدا برواو ہہ مووشیان ہاتبنہ ہر۔ وتیان: خودا ہاشتر دہ زانی۔ عومہر توپہ بوو، وتی: بلین دہ زانین یا نازانین۔ نبینوعہ بیاس وتی: نہی گورہی موسولمانان، لہ دلی مندنا شتیک ہہیہ، عومہر وتی نہی ہرزای خزم بیلی: خوت بہ کہم مہزانیہ۔ نبینوعہ بیاس (پہزای خوی لی بی) وتی: ہم نمونہ یہ بؤ کارکردن ہینراوہ تہ وہ۔ عومہر وتی: چ کاری؟ نبینوعہ بیاس وتی: بؤ پیاوئیکی دہ ولہ مہندہ بہ گوئیپاہلی خودا کاری کردہ، پاشان خودا شہیتانئیکی بؤ ناردوہ و تاوانی ہی کردہ ہہ تا کارہ کانی نغز کردہ و لہ ناوی بردوہ^۱۔ ہم فہرموودہیہ بہسہ بؤ تفسیری ہم نایہ تہ، نمونہ یہ کی ہیناوہ تہ وہ بہ کہسی کہ لہ سہرہ تاوہ کاری چاکی کردہ، پاشان دواہی تہ وہ بہ پیچہ وانہ وہ کاری کردہ، چاکہ کانی خوی گوپیوہ بہ خراپہ و تاوان۔ پہنا بہ خوا لہ و کارہ۔ بہ کرداری دووہمی، ہر کاریکی چاکی لہ پیشدا کردہ بہ تالی کردتہ وہ، کہ زور پیویستی بہ و کارہی پیٹسوی ہہیہ لہ کاتی تہ نگانہ دا، بہ لام ہیچ سوئیکی لی وہ رناگری لہ و کاتہ دا کہ تہ و پیویستی پیٹہ تی۔ لہ بہر تہ وہی خودای مہزن دہ فہرموویت: ﴿ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضَعُفَاءٌ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ ﴾ پیری ہرستی ہرپیو مندالی سہرو پیچکہ سی ہہ بی، لہ ناکاو گرہ باہک لئی ہہ لکاو بیسوتیتی؟ واتہ: باہکی توندو بہ ہیز لہ باغہ کی ہہ لکاو بیسوتیتی و ہہ موو درہ ختہ کانی لہ ناوہریت۔ حالی تہ و کہسہ چ حالیکہ لہ و کاتہ دا؟ نبینوہ بی حاتم پر وہابیہ کی کردہ لہ ریگی عہ فیہ وہ لہ نبینوعہ بیاسوہ وتی: خودای مہزن نمونہ یہ کی چاکی ہینراوہ تہ وہ، گشت نمونہ کانی خودا چاکن، کہ دہ فہرموویت: ﴿ اَوْدُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّن نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ ﴾

۱ فتح الباری (۴۹/۸)۔

مال ویرانی له کاتی پیریدا، منداله کانیش وردو لاوازو سه روپیچکه، گره بایه کی توند بوو به باغه که ی ه لکاو بیسوتینی، تواناشی نه مابئ جاریکی تر باغیکی وا بنیژیت. منداله کانیشی نه ونده چاک نه بن نه و باغه وهک خوی لی بکه نه وه، خوانه ناس له پژی قیامه تدا کاتی که ده گه پیته وه بلی خودا وهک نه وه وایه چاکه یه کی نیه تا بیگاته به هانه و بیانوو. تواناشی نه ماوه باغیکی تر بنیژی وهک باغه که ی و میچ چاکه یه کی خوی نابینئ که پیش خوی خستی و به هیوای بی، منداله کانیشی لیزه دا هیچ فریای ناکون، له کاتی هم داماویدا که پتویستی به که مترین شت هه بوو، وهک چون هم به هه شته ی خودای له خوی حرام کرد که تقد پتویستی پتی بوو له کاتی پیری و لاوازی و مندالی سه روپیچکه دا. ^۱ حاکیم پیوایه تی کردوه له موسته دره که که پیدا که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له فزاکانیدا نه یفرموو: (نه ی خودایه! فراوانی پوزیم بخره کاتی ته من دریزی و کوتایی ته منم) ^۲ هر بویه خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿كَذٰلِكَ يَبِيِّنُ اللهُ لَكُمْ الْآٰیٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ﴾ خودا ناوا نیشانه کانی پیشجاری نیوه نه خات، به لکو پیری لی بکه نه وه. واته: هه تا په ندو ناموزگاری لی ورگرنو له نمونه و مانا کانی تیبگن و له شوینی خویدا دابینئن. وهک خودای گه وره له نایه تیکی ترا ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ الْاَمْتَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا اِلَّا الْعٰلِمُوْنَ﴾ ^۳ هم نمونانه بلی خهک دینینه وه و زانایان نه بی، تیی ناگن.

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنْفِقُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوْا الْحَيْثُ مِنْهُ تُنْفِقُوْنَ وَّلَسْتُمْ بِاَخْذِيْهِ اِلَّا اَنْ تَحْمِضُوْا فِيْهِ وَاَعْلَمُوْا اَنَّ اللهَ عَفُوٌّ حَمِيْدٌ ﴿۱۳۷﴾ الشَّيْطٰنُ يَبْغِيْكُمْ الْفَقْرَ وَيَاْمُرُكُمْ بِالْفَحْشٰءِ وَاللّٰهُ يَبْغِيْكُمْ مَّغْفَرَةً مِنْهُ وَقَضٰلًا وَاللّٰهُ وَّاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۳۸﴾ يُّوْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَّشَآءُ وَمَنْ يُّوْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوْتِيَ خَيْرًا كَثِيْرًا وَمَا يَدْرُکُوْا اِلَّا اَوْلُوْا الْاَلْبٰبِ ﴿۱۳۹﴾﴾

هاندان بویه خشینى مالى چاک و پاک له ربي خودا

خودای مهن فه رمان دهکات به عهده خاوهن باوره کانی به مال به خشین، مبهست پتی لیزه دا مالی زه کاته. ئیبوعه بباس وتی: له چاکترین مالی که خودا پییداونو له به روپوم و کشتوکالی که خودا له زه ویدا بوی رواندن، ئیبوعه بباس وتی: خودا فه رمانی پییداون له چاکترین و پاکترین مالتان ببه خشن، لئی قه دهغه کردون که مالی خراپو بی نرخ ببه خشن، چونکه خودا پاک و بیگه رده و مالی

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۰۷۴/۳).

^۲ الحاکم (۵۴۲/۱)، فه رمووده یه کی تقد لاوازه.

^۳ العنکبوت (۴۳).

چاك و پاك نه بى و هری ناگرى، هر بويه ده فهرموويت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ نهى نه و كه سانهى خاوهن باوه پن، له و شتانهى كه له زه مين پيمان داو نو په يدای ده كه ن ببه خشن، مه چن له وه ببه خشن كه خراپه. ﴿وَلَسْتُمْ بِبِخِيلِينَ﴾ كه خوشتان ناتانه وى، واته: نه گهر نه و شته به خوشتان بدرى وه رى ناگرن.

﴿إِلَّا أَنْ تُنْفِقُوا فِيهِ﴾ نه گهر چاوپوشى لى نه كهن. خودا له وه بى نيازه كه ده بيه خشن. شتى مه دن به خودا كه خوشتان هزتان لى نيه. هه ندى ده لى ن: نه م نايه ته: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنُقٌ حَكِيمٌ﴾ واته: له مالى حه لال لامه دن و هولى مالى حه رام بدن و بزويوتان له و ماله حه رامه بى. نيبنو جه رير پيوايه تى

كردوه له به رانى كوپى عازيبه وه (په زای خواى لى بى) له م نايه ته دا: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ وتى: له سر نه نساريه كان هاتوته خواره وه، نه نساريه كان له كاتى برينى خورمادا له ديواره كانيانه وه بوشكه خورمايان دهرده كرد به په تيكي وه له نىوان دوو نيبستيوانه دا هه لى ان ده واسى له مزگه وتى پيغه مبه را

﴿سَلَامٌ﴾ كوچه ريه هه ژاره كان لى بيان ده خوارد، كه سى وايان هه بوو خورماى خراپى ده هيئاو ده بيخته ناو نه و خورما هه لو اسراوانه، وای ده زانى دروسته. خوداى مه زن نه م نايه تهى له سر نه وانه نارده

خواره وه كه وا ده كه نو ده فهرموويت: ﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾^۱ مه پون له وهى ببه خشن كه خراپه. هه لى كوپى نه بوته لحه وتى: له نيبنوعه بيباسه وه، ﴿وَلَسْتُمْ بِبِخِيلِينَ إِلَّا أَنْ تُنْفِقُوا فِيهِ﴾ وتى: واته: نه گهر كه سى له نيوه هه قىكى هه بى، نه و هه قى بى هيئاوه كه متر له خوشتان. هه رگيز به

حيسابى چاك وه رى ناگرن هه تا لى دانه شكستن. نه ميهش نه وه به كه خوداى مه زن ده فهرموويت: ﴿إِلَّا أَنْ تُنْفِقُوا فِيهِ﴾ نه گهر چاوپوشى لى نه كهن. كه واته چون به شتى پازى ده بن بى من كه بى خوشتان پى پازى نابن. كه حه قى من به سر نيوه وه ده بى له چاك ترين و به نرخ و به ها تر بى؟ نيبنو نه بى

حاته م و نيبنو جه رير پيوايه تيان كردوه نه ميه ان بى زياد كردوه. كه خوداى گوره ده فهرموويت: ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْنَا﴾^۲، تا له و شتهى كه نيوه خوشتان ده وى، له پى خودا نه به خشن

^۱ الطبري (۵۵۹/۵).

^۲ آل عمران (۹۲).

^۳ ابن أبي حاتم غ: (۱۰۸۸/۳)، الطبري (۵۶۵/۵).

، هرگیز به خیرو چاکه ناگن. پاشان خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفٌ حَكِيدٌ﴾
 بشزانن خودا نیازی به کس نیه و هر ده بی ستایش بکری. واته: که خودا فرمانتان پیده کا به مال
 به خشینو به مالی چاکیش، بیگومان خودا پیوستی به و ماله ی نئوه نیه. نومه هر بی نوه یه
 جیوازی له نیوان مه ژارو ده وله منده نامیتی. وه ک خودای گوره ده فرموویت: ﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا
 وَلَا دِمَآؤَهَا وَلَكِنَّ يَنَالُهُ النُّقُورَى مِنْكُمْ﴾^۱ گوشت و خوینی نوانه بی خوا ناچی، تنیا هستی ترس له
 خوابه به ده کا. خودا بی نیازه له هموو دروس کراوه کانی، گشت وه دی هینراوه کانی پیوستیان به و
 مه یه، به خشنده یی نه و زدر فراوانه، نه وه ی لای نه وه هرگیز ته واو نابی. هرکه سی خیری بکا له
 مالتیکی پاک و حالان، با چاک بزانی خودا ده وله منده و به خشنی نیجگار فراوانه و زدری پی ناچی
 پاداشتی نهداته وه به چند قات له وه ی که به خشیبوی ته و زدر زیاتریش. هر خودا شایه نی ستایشه،
 واته: سوپاس و ستایش کراوه له هموو کردارو گوفتارو به رنامه و بریارو فرمانیدا، هیچ په رستراو
 په روه ردگاریه نیه بیجکه له نه.

وه سو سه شهیتانیه کان له مال به خشیندا

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً
 مِنهُ وَقَضَاءً وَاللَّهُ وَسِعَ عِلْمُهُ﴾^۱ شهیتان نئوه له مه ژاری ده ترسینی و بی خراپه هانتان نهدات، خودایش
 به لئینی لی خوش بوون و خوشی زیانتان پیده دا، فرمانی وا له لای خودایه و خوی زانایه. نیبونه بی
 حاتم پیوای ته کردوه له عبداللهی کوبی مسعوده وه، وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمووی ته:
 (بیگومان شهیتان نزیکه له نه وه ی ناده مه وه و فریشته ییش هر نزیکه لئیه وه، نزیکه شهیتان به لئین
 پیدانه به خراپه و بپوا نه کردنه به هق، به لام نزیکه فریشته به لئین پیدانه به چاکه و بپوا کردنه به
 هق، هرکه سی نه وه ی دی، باش بزانی که نه وه له خواوه یه و سوپاس و ستایشی خوا بکات.
 هرکه سیش نه وه ی تری دی با په نا بگری به خودا له شهیتان) پاشان نم نایه ته ی خویند: ﴿الشَّيْطَانُ
 يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنهُ وَقَضَاءً وَاللَّهُ وَسِعَ عِلْمُهُ﴾^۱ هر به م
 شیوه یه تبریزی و نه سانی پیوای تیان کردوه له سونه که یاندا مانای نم نایه ته که خودای گوره
 ده فرموویت: ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ﴾^۱ واته: شهیتان ده تان ترسینی به مه ژاری تا نه وه ی له
 ده ستاندا یه توند بیگرن و هیچی لی نه به خشن له پی خوا و په زامه ندی نودا ﴿وَيَأْمُرُكُم

بِالْفَحْشَاءِ ﴿۱﴾ واتہ: لہ گال پیگری کردنی لہ بہ خشین لہ ترسی ہزاری، فرمانیشتان پیدہ کات بہ تاوان و خرابہ کاری و شکاندنی سنورہ کانی خودا و سرپیچی نو، ﴿وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ﴾ بہ لام: لہ بہ رانبہری نوہی کہ شہیتان فرمانتان پیدہ کا بہ خرابہ، خودا بہ لینی لیخوش بوون و ﴿وَفَضْلًا﴾ خوشی ژیانتان پیدہ دات. ﴿وَاللّٰهُ وَسِعَ عَلِيمٌ﴾ توانای خوا فراوانہ و خزی زانایہ.

مانای لہ کارزانی

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ (خودا) لہ کارزانی نادات بہ ہرکسے بیہوی، بہ ہرکسے شیش لہ کارزانی بدری نوہ خیری زدی پیدراوہ. علی کوپی نہ بوتہ لہ لہ نیبنوعہ بیاسوہ و توویہ تی: واتہ: زانیاری بہ قورنانی پیروز بہ ناسخ و منسوخ و محکم و متشابہ و ہول و ناخری و حلال و حرام و نمونہ کانیوہ، نیامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ نیبنومہ سعودوہ، لہ پیغہ مہری خوداوہم بیست ﴿يَذَّكَّرُ﴾ نہ یغہ رموو: (نبرہیی (حسودی) پی پی نادری مہ گین لہ دوو شتا: پیاوٹک خودا مال و سامانیکی پیدایی و سرکہ وتوی کردبی لہ خر جگردنیا لہ پینا و ہفدا. پیاوٹیکش خودا کارزانیہ کی (الحکمہ) پیدایی فرمانی پیبکات لہ کارزانیو خیریشی بی) ہر بہم شیوہیہ بوخاری و موسلیم و نسائی و نیبنوماجہ پیوایہ تیان کردوہ^۱، پاشان خودای گہورہ دہ فرموویت: ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ ناموزگارش بہ ہرہ نادا مہ گہر بڑ نووانی خاوہن ہوش و ناوہ زنو لہ و قسانہ تیدہ گہن و مانای قسہ دہ زانن.

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿۱۷﴾﴾
 ﴿يَذُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخَفِّفْهَا وَتُزِفِّفْهَا الْفَقْرَةَ فَهِيَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَنَكَفُرٌ عَنْكُمْ مِنْ

سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۱۷﴾

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾
 ہر مالیک کہ دہیکہ نہ خیر، یان ہر نہ زریک کہ بڑ خودای دہ کەن، خودا پی پی دہیزانی، نووانی خوانہ ناسن ہیج یارم تیدہ ریکیان نیہ. خودای مہ زن ناگاداری نادات کہ ہر کاری ہرکسے دہیکات نو بہ ناگاہی لہ ہر چاکہ یک جامال بہ خشینبی یان نہ ز کردن، ہریاری خوشیہ تی کہ بہ چاکترین

^۱ احمد (۴۲۲/۱)، سہیحہ.

^۲ فتح الباری (۱۹۹/۱)، مسلم (۵۵۹/۱)، النسائی فی الکبری (۴۲۶/۳)، ابن ماجہ (۱۴۰۷/۲).

شپوه پاداشتی نو که سانه ئداته وه که له بهر په زامه نندی نو چا که یان کردووه به تمام پاداشتی
 نو بوون. هر په شهیش له و که سانه دهکات که به فرمانی ئویان نه کردووه به لکو سر پیچیان
 کردووه بپویان به به لینه کانی نه بووه له که لیدا شتی تریان په رستوه، ده فهرموویت: ﴿وَمَا
 لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ ئه وانه ی خوانه ناسن هیچ یارمه تیده رتیکان نیه، له پوژی قیامه تدا له سزاو
 توله ی خودا بزگاریان بکات.

ریزی به ناشکرا خیر کردن و به نهینیشی

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿إِنْ تَبُدُوا أَلصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ ئه گهر به ناشکرا خیر بکن
 کاریکي چا که. ﴿وَلِنْ تَخْفُوها وَتُؤْتُوها أَلْفُ مَرَّةٍ فَهوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ خو ئه گهر به نهینیش بی و ده سنی
 هزاری پی بگری باشتریشه. ئم نایه ته دهری ده خات که خیر کردن به نهینی چاکتره له به
 ناشکرا کردنی، چونکه له پیا کردن نوورت ده خاتوه، ئه گهر ئو خیر کردنه به ناشکرا له و کاته دا
 به رزه و نه دیه کی گرنکتری تیدا بی، بئ ئه وه ی خه لکی تریش چاوی لی بکن له و کاره خیره دا نا له م
 شپوه یه دا به ناشکرا چاکتره. پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرموویتی: (ئه وه ی به ناشکرا قورئان
 (ده خوینی) وه که ئه و که سه وایه که به ناشکرا خیر دهکات. ئه ویش به نهینی قورئان (ده خوینی) وه که
 ئه و که سه وایه به نهینی خیر دهکات) به پیی نایه ته که به نهینی خیر کردن چاکتره له به ناشکرا
 کردنی. وه که له م فهرمووده سه حیحه یشدا هاتووه له ئه بوهوره یره وه: پیغه مبهری خودا (ﷺ)
 فهرموویتی: (حهوت کزله خودا ده یان خاته ژیر سیبه ری خویره وه، له پوژیکدا که جگه له سیبه ری
 خوئی سیبه ری تر نیه، له وانه: پیشه وایه کی داد په روه، لاویک له سر خوا په رستی گوره بوویت،
 که سیک که دلی په یوه سنی مزگهوت بیت، دوو که س که له بهر خودا یه کتریان خوش بویت و له سر ئو
 بنچینه یه به یه که گیشتن، دوا ی نوور که وتنه وه و جیا بونه وه شیان له یه کتر خوشه ویستیان به رده وام
 بیت، که سیک که ئافره تیکی جوان و اودار بانگی بکات، ئه ویش بلیت: به راستی من له خودا ده ترسم،
 که سیک که خیر دهکات و ده یشارتته وه هه تا ده سنی راستی نازانیت ده سنی چه پی چی به خشپوه.
 که سیک به ته نهایی یادی خودا بکات و چاوه کانی ئه سرینیان لی بباریت) پاشان خودای گوره
 ده فهرموویت: ﴿وَنُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ گونا هتان له سر لاده بات. له جیاتی ئو خیر
 کردنه، به تاپه به تی ئه گهر ئو خیر کردنه به نهینی بیت. ئو خیر کردنه به نهینی پله و پایه تان به رز

۱ ابوداود (۸۲/۲)، فهرمووده یه کی سه حیحه.

۲ فتح الباری (۳۴۴/۳)، مسلم (۷۱۵/۲).

دهکاته وه، ده بیته هژی لیخوش بیونی گوناختان ﴿وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ خودا له هر کاری ده یکن ناگاداره و هیچ شتیکی لی ون نابی و به و زوانه پاداشتتان نه داته وه له سهری.

﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفِقُكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا اَبْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُّوفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَنْظُمُونَ ﴿۳۷﴾ لِلْفُقَرَاءِ الَّذِيْنَ اُخْصِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيعُوْنَ صَرْبًا فِي الْاَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَاءَ مِنَ الْعَتْفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيْمَتِهِمْ لَا يَقُوْلُوْنَ النَّاسُ اِلْحَاقًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِوَدْعِهِمْ عَلِيْمٌ ﴿۳۸﴾ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ بِالْاَيْدِي وَالْاَنْفُسِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۳۹﴾﴾

خیر کردن به بقیه رست

نه بوعه بدوره حمانی نه سانی له نینوعه بیاسه وه ده گیزیته وه: خاوه ن باوه پان پینان گران بوو هاوکاری که سو کاریان بکن له بته رستان، پرساریان کرد، پینان پندرا که هاوکاریان بکن، جا نه نایه ته هاته خواره وه: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفِقُكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا اَبْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُّوفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَنْظُمُونَ﴾^۱ نه رکی سهر شانی تو نیه نه مانه بخه یته سهر پئی، به لام هر که س خودا خزی بیه وی شاره زای راسته پئی ده کا، هر چی به خیر ده بیه خشنه وه بۆ خوتانه و دیاره نیوه بۆ په زامه ندی خودا خیر ده که ن، هر شتی ده یکن به خیر پینان ده دریتته وه، هیچ نامه قیبتان لی نا کری. نه نایه ته که ده فره مویت ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفِقُكُمْ﴾ هر چی خیری ده که ن هر بۆ خوتانه. وه که نه نایه ته وایه ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ﴾^۲ هر که سی کاری چاک ده کات بۆ خزی ده یکت. وه خودای که وره ده فره مویت: ﴿وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا اَبْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ﴾ دیاره نیوه هر بۆ په زامه ندی خودا خیر ده که ن. حه سه نی به سهری و توو یته تی: خیری خاوه نباوه پ بۆ خویه تی، دیاره باوه پداریش خیر ناکات له بهر په زامه ندی خوا نه بی.^۳ عه تای خوراسانی و توو یته تی: واته: کاتی له بهر خودا مالت به خشی، هر

^۱ النسائي في الكبرى (۳۰۵/۶)، سه حیحه.

^۲ فصلت (۴۶).

^۳ ابن ابي حاتم غ: (۱۱۵/۳).

ثبوت له سر که به و کاره خیرهت کردوه^۱. نمه مانایه کی زور چاکه، کورته ی باسه که نه وه به نه و
 کهسه ی که خیر دهکا، نه گهر نه و کاره ی له بهر په زای خودا کرد، پاداشه که ی له لای خودا بۆ
 نووسراوه، نیتر به کیتی داوه، به پیاوچاکی داوه یان به پیاوخراپ، به شایسته ی داوه یان به
 ناشایسته. نه و کهسه له سر نیازه که ی پاداشت نه دریتوه به لگه ییش نم نایه ته به ﴿وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ
 حَبِيرٍ يُوفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلُمُونَ﴾ هر شتی ده یکن به خیر، به ته وای پیتان نه دریتوه وه هیچ
 نامه قیتان ئی نا کرئ. نه و فرموده یی له هر دوو سه حیحه که دا هاتوه له نه بوهوره بیره وه پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) فرموده یی تی: (پیاویک وتی: نه مشه و ده بی خیریک بکه م، چوو ده ره وه و خیره که ی نایه
 دهستی نافرده تیکی داوین پیسه وه، به یانی خه لک ده یانوت: نه مشه و خیر به نافرده تیکی داوین پیس
 کراوه، کابرا وتی: خودایه سو پاس بۆ تو (ناخو بۆچی) من خیره که م به داوین پیس داوه؟ پاشان
 وتی: ده بی خیریکی تر بکه م، چوو ده ره وه و خیره که ی نایه مستی ده وله مهن دیکه وه به یانی خه لک
 وتیان: خیر به ده وله مهن دئ کراوه، کابرا وتی: خواجه سو پاس بۆ تو نه مهش ده وله مهن د بوو؟ که واته
 ده بی خیریکی تر بکه م، چوو ده ره وه و خیره که ی نایه مستی دزیک، خه لکی وتیان: خیر به دز کراوه.
 کابرا وتی: خواجه سو پاس بۆ تو، له سر نه وه که وایلپهات خیر به داوین پیس و ده وله مهن د و دز بکه م،
 ئینجا (له خه ویدا) پئی وترا خیره کانت هه موویان جئی خزی گرتوه وه رگراوه، نافرته داوین
 پیسه که له وانه به به و خیره دست له داوین پیسی هه لبرگرت. ده وله مهن ده که ییش له وانه به سو دی ئی
 وه ربرگرت و هانده ریک بیت بۆی تا نه ویش له وه ی که خوا پئی به خشپوه ببه خشیت، دزه که ییش له وانه
 به و خیره ی تو واز له دزی بهینت^۲.

کی شایسته تره به خیر له گه لا کردن

﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ نه وانه خیریان پی ده شی که بیده ره تان
 ماونه ته وه. واته: نه و کۆچه ریانه ی که به ته وای لیپراون له بهر په زامه ندی خودا و پیغه مبه ره که ی
 (ﷺ) له مه دینه نیشه جئ بوون. هیچ هۆکار تکیان به دهسته وه نیه که پیو یستی خۆیانی پی
 ده ریکه و بی نیازیان بکات. ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ صَرْبًا فِي الْأَرْضِ﴾ توانای چوونه
 ده ره وه شیان نیه که بۆ خۆیان هه ولئ بدن. بژویه که بۆ خۆیان به دهسته بینن واته: سه هه رکردن وه که
 خودای گوره له چند نایه تی ترا ده فرمویت: ﴿وَإِذَا صَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنْ

^۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۱۵/۳).

^۲ فتح الباری (۳/۲۴۰)، مسلم (۲/۷۰۹).

أَلَصَّوَةٌ^۱ نه‌گر چورونه سفر هیج گوناختان ناگا نویژه‌کانتان کورت بکه‌نوه. وه ده‌فهرموویت:
 ﴿عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْحُومٌ ۖ وَأٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ ۖ وَآخَرُونَ يُقْتُلُونَ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ﴾^۲ خدا ده‌زانی هندیکتان نه‌خوش ده‌کون، هندیکتان بق پوزیه‌ک خدا بیدا به ولاتانا
 ده‌گپین، کز مه‌لیکیش له پئی خدا ده‌چنه غزا. پاشان خودای مزن لیره‌دا ده‌فهرموویت:
 ﴿يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنَىٰ عَنْهُ مِنَ الْعَقْفِ﴾^۳ نه‌وانه‌ی ناگایان لی نه‌ی وا ده‌زانی پئیستیان به هیج
 نه‌ی. نه‌ه‌نده پاک و پپشه‌رم. واته: که‌سی نه‌یانناسی و ناگای له ژیانیان نه‌بی به قسه و ه‌لسوکوت و
 جل و به‌رگیاندا و ده‌زانی که ده‌وله‌م‌ندن. هر له‌م باره‌یه‌وه فهرمووده له هر دوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوره
 له نه‌بوهوره‌یره‌وه پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) فهرموویت: (هزار نه‌و که‌سه نه‌ی که ده‌گپئ به
 خورمایه یان به دوو خورما یان پارویه‌ک نان دوو پاروی یان به خواردنی یان به دوو خواردن پازی
 ده‌بی. به‌لکو هزار نه‌و که‌سه‌یه که نه‌ه‌نده‌ی ده‌ست ناکه‌وی بی نیاز بیت، خه‌لکیش نایناسن تا
 خیری پئی بکن، خژیسی داوای هیج له خه‌لکی ناکات)^۴ نیامی نه‌حمه‌دیش پئیوایه‌تی کردوه له
 فهرمووده‌کی نیبنومه‌سعوده‌وه دیسان.^۵ ﴿تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ له بیچمیانوه ده‌یان ناسیته‌وه.
 واته: به ه‌لسو و که‌تیاندا که‌سی ژیرو خاوه‌ن تاوه‌ز ده‌یان ناسیته‌وه. وه خودای مزن
 ده‌فهرموویت: ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ﴾^۶ دروشمی سوژده بردنیان به‌ناو چاوانه‌وه‌یه. هر وه‌ها
 ده‌فهرموویت: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾^۷ وه به شیوه‌ی قسه کردنیان ده‌یان ناسی. پاشان خودای
 گوره لیره‌دا ده‌فهرموویت: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا﴾^۸ به زور داوا له که‌س ناکن. واته: نه‌رک
 ناخه‌نه سه‌ر خه‌لکی و زوری لی ناکن بق شتی که زور پئیستیان پئی نه‌ی، چونکه که‌سی داوای شتی
 بکا و زور پئیستی پئی نه‌بی، نه‌وه وه‌ک زور لی سندن وایه. نیامی نه‌حمه‌د پئیوایه‌تی کردوه له
 نه‌بوسه‌عیده‌وه وتی: دایکم ناردمی بق لای پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) تاداوی شتیکی لی بکم. چورمه
 خزمه‌تی و دانیشتم به‌خیراتنی کردم و فهرمووی: (نه‌وه‌ی بی نیازی له خه‌ک ده‌رخا، خوا ده‌وله‌م‌ندی

۱ النساء (۱۰۱).

۲ المزمّل (۲۰).

۳ فتح الباری (۳/۳۹۹).

۴ أحمد (۱/۳۸۴)، سه‌حیحه.

۵ الفتح (۲۹).

۶ محمد (۳۰).

دهكات. هر كه سيش پاك (نفس به رز) بيت خوداى گوره به پاكي ده بيئيته وه. هر كه سيش خوگر بى خوداى به سه. هر كه سى داوا بكا به نه ندازهى نرخى نوقيه به كيشى (أوقية) مه بيت، نه وه بينگومان پيداگرى كروه) وتى: وتم: وشتره ياقوته كه م (الياقوتة) چا كتره له نوقيه به ك (أوقية) كه پامه وه و داوام لى نه كرد. نه بوداودو نه سائيش هر به م شيوه به پيوايه تيان كروه^۱ پاشان خوداى گوره ده فهرموويت: ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَكُمْ أَلَّهُ بِهِ عَلِيمٌ﴾ هر شتى بكن به خير به تهاوى بيتان ده دريتره وه هيچ نامه قيتان لى ناكري و خوداش هيچى لى ون نابى به زويى پاداشتى تهاواتان زود به زياده وه نه داته وه له پوژى قيامه تدا كه زياتر پيوستتان پيى ده بى.

ستائيش نه وه كه سانهى كه غير خوازن

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالْإِتِّبَاعِ وَالْتَّكْوِينِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه وانى به شه وه به پوژ، به نه ينى و به ناشكرا له پينگى خودا ده به خشن، لاي خودا پاداشتيان مه به، نه هيچ ترسيكيان له سه ره وه نه خه م ده خون. نه م ستائيش كردنه له لايه ن خودا وه بى نه وه كه سانه به كه له خواترسن وه به شوي ن په زامه ندى نه ودا ده كه پين له مه مو كاتي كدا شه بى يان پوژ، به نه ينى و به ناشكرا. تها ناته خير كردن به كه سو كاريش ده گريته وه، وه كه له هر دور سه حيحه كه دا هاتوه كه پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فهرمووى به سه عدى كوپى نه بى وه قاس كاتى كه نه خوش بوو سه ردانى كرد له سالى (نازاد كردنى) مه كه كه دا، يان له پيوايه تيكي تر دا هاتوه له سالى حه جى مالئاواييدا (تر بينگومان هيچ خيرى ناكه ي نه گه مه به ستت په زامه ندى خوا بى له و خيره دا بينگومان پله و پايت پيى زياتر به رز ده بيتته وه، تها ناته نه و پاروه ش كه ده يكه ي به ده مى هاوسه ره كه توه).^۲ نيمامى نه حمه د پيوايه تى كروه له نه بومه سه وده وه (په زاي خواى لى بى) له پيغه مبه رى خودا وه (ﷺ) كه فهرموويه تى: (بينگومان هر موسولمانى خيرى بكا به مال و مندالى خووى به هيواي پاداشتى خودا بى، نه وه ي به سه ده وه بى هه ژمار كراه).^۳ بوخارى و موسليمش پيوايه تيان كروه.^۴ ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ له لاي خودا پاداشتيان مه به اته: له

^۱ احمد (۹/۲)، فهرمووده يكه ي سه سه نه.

^۲ ابوداود (۲۷۹/۲)، النسائي (۹۸/۵).

^۳ فتح الباري (۱۹۶/۳)، مسلم (۱۲۵۰/۴).

^۴ احمد (۱۲۲/۴)، سه حيحه.

^۵ فتح الباري (۵۵/۱)، مسلم (۶۹۵/۲).

پژدی قیامه تدا له سره نو و خیرو خواناسیه که کردویانه ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه هیچ ترسیکیان له سره و نه خه م دهخون.

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۱۳۰﴾﴾

زه می سوو خور

کاتی خودای مهن باسی نو پیاوچاگانهی کرد که مالیان به خشویه و زه کاتیان داوه و به هژارانو که سو کاره کانیان له هه موو کات و ساتیکدا، پاشان دیته سر باسی نو که سانهی که مال و سامانی خه که به ناحق دهخون، کاتی له پژدی قیامه تدا له گوره کانیان هینرانه دهره وه و زیندوو کرانه وه و پاوه ستینران له مه حشه ردا ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ نو که سانهی سوو دهخون، راستبوونه وه بیان له و دنیا، وه که پاپه رینی که سیک که شه یتان دهستی لی وه شانندی، وه هایه. واته: به شیوه یه کی ندر ناشیرین هه لده سنه وه. ئیبنوعه بیاس: سوو خور له پژدی قیامه تدا زیندوو ده کریته وه شیت بووه و خوی ده خنکینی^۱ ئیبنونه بی حاتم ریوایه تی کردوه، وتی: ریوایه ت کراره له عه و فی کورپی مالیک و سه عیدی کورپی جویه یرو سوودی و په بیعی کورپی نه نه سوو قه تاده و موقاتیلی کورپی حه یانه وه هه به م شیوه یه^۲ بوخاری ریوایه تی کردوه له سه موردهی کورپی جوندویه له فهرمووده دریزه که ی خه و بینینا (المنام الطویل) که ده فهرموویت: (هاتینه سر پوواریک (وام ده زانی که ده فهرموویت) پوواریه که وه که خوینی سوور بوو، له و کاته تدا له ناو پوواریه که دا، پیاویکی مه لوان مه له ی ده کرد. له و کاته یشدا له سر که ناری پوواریه که پیاویکی تر به ردیکی ندری کور کردبوه وه له لای خوریدا، کاتی که نو مه لوانه له کاتی مه لدا هاتوچوی ده کرد پاشان ده هاته لای نو که سه ی که به رده کانی له لای خوی کور کردبوه وه، ده می ده کرده وه بوی و به ردیکی ده خسته ناو ده می) له ته فسیره که یدا باسی کردوه که نو که سه سوو خوره^۳. خودای مهن ده فهرموویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ چونکه نه مانه ده لئین: مامه له ش هه وه که سووه، خوداش سه ودای حه لال کردوه و سووی حه رام کردوه. واته: له بهر

^۱ الطبري (۹/۶).

^۲ ابن أبي حاتم غ: (۱۱۳۰-۱۱۳۱).

^۳ فتح الباري (۲/۲۹۵).

نوه سوویان به پهوا داناوه، بۇ نوهی دژی فرمان و بریاری بوهستن، نومه پیوانه یه کی پاست نیه له لاین نهوانه وه که ده لئین سوویش وهک مامه له وایه، به لکو بته پرسته کان هر دان نانین به پاستی بونی مامه له به بنه پاتا که خودا دایناوه له قورئاندا. نهگر نومه به پیوانهش بوايه (القیاس) ده بوولین: سوو وهک مامه له وایه، که چی ده لئین: ﴿إِنَّمَا أَلْبِیْحُ مِثْلَ أَلْبِیْؤَا﴾ مامه له وهک سوو وایه. بۇچی سووی حرام کردوه و مامه له ی حلال کردوه؟ نومه په خنه گرتنه له شرعی خودا. واته: سوو وهک مامه له وایه، نومه ی حرام کردوه و نوه ی حلال کردوه. که خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَأَحَلَّ اللهُ أَلْبِیْحَ وَحَرَّمَ أَلْبِیْؤَا﴾ خودا مامه له ی حلال کردوه و سووی حرام کردوه. هه لده گری خودای مه زن بهم ده قه وهلامی دابنه وه له سه ره نه و په خنه یه ی که له شرعیان گرتوه. له گه ل نوه یشدا چاک ده زانن که خودا له بریاره که یدا سووی له مامه له جیا کردۆته وه، بیگومان خودا زاناو له کارزانه که هیچ که سی ناتوانی ده ست بخته کاری، هرچی بکات ده یکات و پرسیری لی ناکری، به لکو نهوان به پرسیرین. هر خودا به پاستی و به رژه وهندی شته کان ده زانی و نوه ی به سووده بۇ به نده کانی رنگی پیداوه و نوه یش زانی هه یه بویان، قه ده غه ی کردوه. خودا زۆر به سۆزو به زه بیتره له دایک بۇ منداله شیره خۆره که ی. هر بۆیه ده فرموویت: ﴿فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ جا هر که سی نامۆزگاری خودای بۇ هات دهس هه لگری له و شتانه ی له مه و بهر دهستی داوه تی ده به خشری و خودا به کاری پاده گا. واته: هر که سی بریاری قه ده قه کردنی سووی پیده گا و خیرا وازی لی ده هیتی، نوه ی له پیشا کردوویه تی له سوو خۆری، ده به خشری، به پینی نهم ده قه که خودای گوره ده فرموویت: ﴿عَفَا اللهُ عَنَّا سَلَفَ﴾ خودا له کاری رابردوو چاوده پۆشی. وهک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پۆژی فه تی مه که دا فرموی: (هرچی سووی زه مانی نه فامیه له ژیر نهم هر دوو پییه مه دایه، به که م سوویه کیش لای ده به مو هه لی ده گرم سووی عه بیاسه) ^۲ فرمانی پن نه کردن به گه پاندنوه ی نه و زیادانه ی که له زه مانی نه فامیدا وه گریرا بوو. به لکو چاوپۆشی له و سووانه ی پیشوو کرد وهک خودای گوره ده فرموویت: ﴿فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ له و شتانه ی له مه و بهر دهستی داوه تی ده به خشری و خودا به کاری پاده گا. نوه ی که له پیشا خواردوویه تی له پیش حرام کردنیا لئی ده بوویت. سه عیدی کوپی جوبه یرو سوودی وتوویانه: ﴿فَلَهُ مَا سَلَفَ﴾ واته:

۱ المائدة (۹۵).

۲ ابوداود (۶۲۸/۳)، سه حیمه.

نوهی له پیش حرام کردندا خواردووپه تی لئی بوراوه. ۱ پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هرکه سیش دیسان بجیتته وه سهری، ده بیتته هاوه لی ناگروه تا هه تابه هر تیا ده بیتت. واته: دوی نوهی ناگادار کرا که خودا قه ده غهی کردوه، لئی نوه شایستهی توله لی سندنه وهیچ برهویانویه کی نیه. نه بوداودد پویاوه تی کردوه له جابیره وه وتووپه تی: کاتی نم نایته هاته خواره وه ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْبِطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرموویت: (که سی واز له موخابه ره. (المخابرة) نه هیتی. (موخابه ره: بریتیه له پیژهی سی یه کو چوار یه کو شتی تر له و جوره) با جاپی شه پ بدات له گال خودا و پیغه مبه ره که یدا (ﷺ)) ۲ حاکمیش پویاوه تی کردوه له موسته دره که که یدا ۳ وتی: له سهر مهرجی موسلیم سه حیحه، به لام بوخاری و موسلیم نه یان هیناوه. له بهر نوه موخابه ره حرام کراوه، چونکه بریتیه له سهره رشتی کشتوکال به به شیک لئی له وهی له زهوی دیتته دهره سوز ده بی. موزابه نه: بریتیه له فرۆشتنی خورمای تپ به دارخورماکه وه به چهند ویسقیک له خورمای وشک. موخاقه له (المخالفة) بریتیه له کرپنی دانه ویله به گوله که یه وه له کیلگه دا به دانه ویله تی تر له زه ویدایه بیگومان نم شتانه و نه وانیش له مانه ده چن بویه حرام کراون، له بهر دیاری کردن و جیا کردنه وهی مادهی سوو، چونکه هاوتایی و یه کسانی نه دوو شته نازانری له پیش وشک بوونه وه دا، چونکه باسی سوو، باسیکی پرگیرو گرفته له لای زۆرینهی زانایان گورهی موسولمان عومهری کورپی خه تاب (په زای خوی لی بی) وتی: سی شت هه بوون پیم خوش بوو که پیغه مبهری خودا (ﷺ) وه سیه تی پیکردین پیی کوتایمان پی بهینایه: باپیرو که لاله و چهند به شی له به شه کانی سوو ۴ (مه به ست پیی نوه بوو که هندی بابته هه بوو گومانی سووی تیا ده کرا) چونکه شهریه ت پوونی کردوته وه که هه موو شتیکی حرام هر هۆکاریک بیگریته بهر بزی نه و هۆکارهیش هر هر حرامه. چونکه هر شتی سهر بکیشی بق حرام هر هر حرامه. وه که نوهی که (هر شتی واجبی پی ته ووا نایی به و نه بی، خۆیشی واجبیه) واته: نه و شته خۆیشی واجب ده بی) له هه ردوو سه حیحه که دا له نوعمانی کورپی به شیره وه، وتووپه تی: له پیغه مبهری خودا وه بیست (ﷺ) نه یفه رموو: (بیگومان جه لال ناشکرایه و حرامیش ناشکرایه، له نیوانیاندان چهند شتیکی گومانانیش هه ن زۆر له خه لکی نایان زانن، هر که س خوی له گومان بپاریزی،

۱ ابن ابی حاتم غ: (۱۱۳۵/۳).

۲ ابوداود (۶۹۵/۳).

۳ الحاکم (۲۸۵/۲).

۴ فتح الباری (۴۸/۱۰)، مسلم (۲۳۲۲/۴).

ئەو خۇبىرو ئاينەكەى پاراستوھ لە تانە و تاوان، ھەركە سيش بگە ویتە ناو شتى گومانا و پىوھ، ئەوھ
 كە تۆتە ناو شتى ھەرامەوھ، وەك چۆن شوانىك (ناژە لە كانى) لە دەور و پىھى قەدە غە كراوى
 دە لە وھ پىتى، دوور نپە تىتى بگە وى).^١ وھ لە سونە نە كاندا ھاتووھ لە ھەسەنى كۆپى عەلىەوھ (پەزای
 خوايان لى بى) وتى: لە پىتغە مەبەرى خودا وھم بىست (ﷺ) ئە پفەر موو: (واز لە شتى بىننە گومانە بۆ
 دروست دەكات بۆ شتى كە گومانە بۆ دروست ناكات)^٢ ئىمامى ئە ھەمە دىش لە سە عىدى كۆپى
 موسە بىوھ پىوایە تى كرىوھ كە عومەر و تىو پىتى: لە دوامە مین ئاىە تى كە ھات بىتتە خوارەوھ، ئاىە تى سوو
 بووھ، پىتغە مەبەرى خودا (ﷺ) كۆچى دواى كرى پىش ئەوھى ئە فسەرى بگا بۆ مان. واز لە سوو لە شتى
 گومانا وى بىنن^٣ ئىبىنوما جە پىوایە تى كرىوھ لە ئە بوھورە بىرەوھ، وتى: پىتغە مەبەرى خودا (ﷺ)
 فەر موو پىتى: (سوو ھەفتا تاوانە، ئاسانە كە پان ئەوھى كە پىاوى دایكى خۇى مارە بگا)^٤ ھەر لە م
 شىوھى، ھەرام كرىنى ئەو شتانەى دە بىنە ھۇى بەرەو ھەرام پۆشتن، ئەم فەر موودە پى كە ئىمامى
 ئە ھەمە پىوایە تى كرىوھ لە عانىشەوھ (پەزای خواى لى بى) وتى: كاتى ئەم ئاىە تانەى كۆتایى سورە تى
 بە قەرە ھاتە خوارەوھ لە بارەى سووھوھ، پىتغە مەبەرى خودا (ﷺ) چوو بۆ مژگە و تىو خۆ ئىندىەوھ،
 بازرگانى كرىنى ئارە قى ھەرام كرى^٥ زانا پانى فەر موودە بىجگە لە تىرمىزى^٦ پىوایە تىان كرىوھ وەك
 پىتغە مەبەرى خودا (ﷺ) فەر موو پىتى لە فەر موودە پى كە كە بوخارى و موسلىم پىوایە تىان كرىوھ: (خودا
 نە فرىنى كرى لە جوولە كە، بەزى پىو پى لى ھەرام كرىن، ئەوانىش دە پان تىواندە وھ دە پان فرۆشت و بە ھاكە پان
 دە خوار).^٧ فەر موودە لە عەلى و ئىبىنوما سەعود كە سانى تىریشەوھ ھاتووھ لە سەر نە فرىن كرىن لە و
 كە سەى كە سوو ھەلال دەكات. وەك پىتغە مەبەرى خودا (ﷺ) فەر موو پىتى: (خودا نە فرىنى كرىوھ لە
 سوو خۆر و سوودەرو ھەردوو شاىە تەكەى و نووسەرە كە پىشى)^٨ زانا پان دە لىن: ئەو پىش دە بىتتە شاىە و تىو
 ئەو پىش دە پىنوسى مەگىن كاتى وا دەرەكە وى ئەو مامە لە پى بە شىوھى كى شە رەى كرا بى، ئەوھ لە
 زۆرەوھ مامە لە پى كى خراب و فاسىدە، كار بە نىازە نەك بە شىوھە كەى، چۆنكە ھەموو كرى دارىك بە نپە تە.

^١ فتح الباري (١٥٣/١)، مسلم (١٢١٩/١).

^٢ تحفة الاحوذى (٢٢١/٧)، النسائى (٣٢٨/٨)، حاكم ئە لىت: فەر موودە پى كى سە ھىجە.

^٣ أحمد (٣٦/١)، ابن ماجە (٢٢٧٦)، فەر موودە پى كى باشە (جىد).

^٤ ابن ماجە (٧٦٤/٣)، الحاكم فى المستدرک (٣٧/٢)، وقال على شرط الشيخين ولم يخرجاه.

^٥ أحمد (٤٦/٦)، سە ھىجە.

^٦ فتح الباري (٥١/٨)، مسلم (١٢٠٦/٣)، أبوداود (٧٥٩/٣)، النسائى فى الكبرى (٣٠٦/٦)، ابن ماجە (١١٢٢/٢).

^٧ فتح الباري (٥٧٢/٦)، مسلم (١٢٠٧/٣).

^٨ مسلم (١٢١٩/٣).

﴿ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرِي الضَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿۳۰﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتَوْا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

يَعْرَظُونَ ﴿۳۱﴾

خودا بيت ناخاته مامه لى سوو

﴿ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا ﴾ خودا پیتی سوو هر که م ده کاتوه هر چه نده ماموستا (هه ژان) یش وای مانا کردووه، به لام نایا سوو پیتی هه یه؟ واته: خودای گوره باسی سوو ده کات که به ره که تی مال و سامان له ناوده بات یان هه مووی له ناو ده بات و هیچی له دهستی خاوه نه که بیدا ناهیلن، یان له پیتی نو و سامانه ی که هه یه تی خودا بی به شی ده کاو به هره ی لی وه رناگری، به لکو به پیچه وانه وه به و مال و سامانه له دنیا دا سزای نه دات و له پژی قیامه تیشا تو له لی لی ده سینن له سهری. وه ک خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ ﴾^۱ بلن: پیسو پاک وه که یه ک نین، با نوری پیسه که بۆت سه رسو پهنه ریش بی. وه ده فهرموویت: ﴿ وَبِعَمَلِ الْخَبِيثِ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكَبُكُمْ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ ﴾^۲ پیسه کان له سه ره ک دانن و به تیکرایی کویان کاتوه و بیادخاته نۆزه خه وه. ده فهرموویت: ﴿ وَمَا آتَاكُمْ مِنْ رَبِّكَ لِيَرْبُؤَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرِبُوا عِنْدَ اللَّهِ ﴾^۳ نه وه ی به ناوی سوو نه یده ن که له ناو مالی خه لکدا زیاد بی، له لای خودا زیاد نابن. نیبنوجه ریر له م ده قدا که خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا ﴾ خودا پیتی سوو هر که م ده کاتوه. نه مه وینه ی نه و خه به ره یه که له عه بدوللای کوی مه سعوده وه ریوایه ت کراوه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فهرموویه تی: (سوو هر چه نده نوریش بی بیتکومان هر نا کامه که ی به ره و که می ده چی)^۴ نیمامی نه حمه دیش هر به م شیوه یه ریوایه تی کردوه له موسنه ده که یا^۵.

۱ المائدة (۱۰۰).

۲ الانفال (۳۷).

۳ الروم (۳۹).

۴ الطبري (۱۵/۶).

۵ أحمد (۳۹۵/۱)، سه نه ده کانی باشه.

بیگومان خودا سه دهقه نه شو نما پیدهکات وک یهکی له نیوه به چکه وشترهکهی به غیو دهکات

﴿وَيُرِي الْمَصْدَقَاتِ﴾ وه پیتی خیرات زیاد دهکات. واته: نه شو و نما پیدهکات. و تراوه: به روه ردهی دهکات. وه بوخاری پیوایهتی کردوه له نه بوهوره پیره وه، وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (مه رکه سی) دهنکه خورمایهک که له دهسکه وتی پاک پهیدای کردبی بیگات به خیر، خودا جگه له پاک وه رناگری، بیگومان خودا به دهستی راستی لئی وهرده گری، پاشان نه شو و نما پیدهکات بۆ خاوه نه که ی، مه روهک چۆن که سیک له نیوه جوانره که ی یان به چکه وشتره که ی به روه رده دهکات، مه تا وای لی دئی وه گو کتویکی لی دهکات)؛^۱ موسلیمش پیوایهتی کردوه له باسی زه کاتدا.^۲

پی نه زان و گونا هبار بی زراوه له لای خودا

﴿وَاللَّهُ لَا يَجِبُ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ﴾ خودا نه وانه ی خوش ناوین پی نه زان و گونا هبارن. واته: خودا له و که سانه تووره یه که سپله و پی نه زان و به گفتارو کردار هر خه ریکی تاوان کردن، خو ده بی هۆکاری بی له کورتایی هانتی نه م نایه تدا، نه ویش نه وه یه، نه وه ی سوو خۆره بیگومان پازی نابی به وه ی که خودا پییداوه له مال و سامانی حلال، به وه تیر ناخوا که خودا پئی پیداوه له دهسکه وتی پاک و بی خهوش، به لکو ههول نه دات مالی خه لکیش بخوات به هۆکاری پرپوچ و چه ندین جور کارو کاسپی نادرست و خراب، دان به و به هرهانه دانانی که خودا پئی به خشیوه. زۆر سته مکارو تاوانباره به وه ی که هر خه ریکی خواردن مال و سامانی خه لکیه به ناههق و بیهوده.

ستایشی سوپاس گوزاران

پاشان خودای مهن ستایشی نه و خاوه ن باوه پانه دهکات که گوپراهی له فرمانی نه وین و سوپاس و ستایشی ده که ن و خیرخوازن به رانه به بنده و دوسکراوه کانی و نویژ ده که ن و زهکات نه دهن، ناگاداریان نهکات که چی بۆ داناون و چ پزیزکیان لی ده گری، نه وانه له پۆزی قیامه تدا له توله و سزا پاریزدان و پزگاریان بوه و ترسیان نیه و خه م ناخۆن. ﴿إِنَّ الْأَزِيزَ ءَأَمْتُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نه و که سانه ی به وایان به خودا هیتاوه و کاری چاک ده که ن و له نویژ کردن و زهکات دان سستی نا که ن، پاداشتیان و له لای خودایه و نه هیچ ترسیان دپته به رو نه خه م دهخۆن.

۱ فتح الباری (۳/۳۲۶).
۲ فتح الباری (۱۳/۴۲۶).
۳ مسلم (۲/۷۰۲).

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفُقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۲۸۸﴾ فَإِن لَّمْ تَقْعَلُوا فَاذْنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتِغُوا فَلَکُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِکُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿۲۸۹﴾ وَإِن کَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّکُمْ إِن کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۹۰﴾ وَأَقْعُوا یَوْمًا تُرْجَعُونَ فِیهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ کُلُّ نَفْسٍ مَّا کَسَبَتْ وَهَمْ لَا یُظْلَمُونَ ﴿۲۹۱﴾﴾

فهرماندان به له خواترسی و دوورگه و تنه وه له سوو

خودای مه زن فه رمان ده کات به به نده باوه پداره کانی که گوپه یاه لی فه رمانه کانی بکن و پتگریان لی ده کات له و شتانه ی که له توپه یی خوی نزیکیان ده کاته وه له په زامه ندی دووریان ده خاته وه ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفُقُوا اللَّهَ﴾ نه ی نه و که سانه ی که باوه پدارن، نه بی له خوا بترسن. واته: خودا بکنه چاودتیر له و کارانه ی که ده یکن به سهر خوتانه وه. ﴿وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا﴾ ده ست هه لگرن له و سووه ی که لای خه لک ماوتانه. واته: واز بیتن له و ماله زیاده یی له لای خه لکی ماوتانه، دوی نه م ناگادار کردنه وه یه. ﴿إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه گه ر نپوه باوه پدارن به وه که خودا بریاری داوه بۆتان له جه لال کردنی مامه له و قه ده غه کردنی سووخوری و نه و شتانه ی که نزیکن له سووخوری وه. زه ییدی کوپی نه سلمه و نیبینه جوړه بیچ و موقاتیلی کوپی چه یان و سوودی ده لئین: نه م نایه تانه له باره ی به نی چه مر ی کوپی عومیر له سه قیف و به نی موغه یره له به نی مه خروم هاته نه خواره وه، که له چه رخی نه فامیدا سوو له نیوانیادا هه بوو. کاتی که نیسلام هات و موسولمان بوون. سه قیفیه کان داوی نه و سووه یان لی ده کردن. نه مانیش له ناو خویاندا پاوژیان کرد، به نی موغه یره وتیان: نیمه که موسولمانین سوو ناده ین، له و باره ی وه عه تقابی کوپی نه سید که بریکاری مه که که بوو نامه یه کی نووسی بۆ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نیتر نه م نایه ته هاته خواره وه، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه م نایه ته ی به نامه یه کا بۆ نارد ﴿إِن لَّمْ تَقْعَلُوا فَاذْنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نه ی نه و که سانه ی که به وادارن ده ست هه لگرن له و ماله زیاده ی له لای خه لکی ماوتانه نه گه ر خاوه ن باوه پن. نه گه ر ده ستی لی هه لته گرن، سا بزائن نپوه له گه ل خودا و پیغه مبه ره که یدا شه پ ده کن. وتیان: ده گه ر پینه وه بۆ لای خودا و ده ست هه لده گرین له و زیاده سووه که ماوه. وازیان له هه مووی هینا نه مه هه ره شه یه کی زور توندو تیژه له و که سانه ی که به رده وام ده بن له سهر سووخوری دوی نه م ناگادار کردنه وه یه.

سووخور شهر پاددهگه یهنی له گه ل خوداو پیغه مبه ره که یدئا

ئیبینو جور هیچ له ئیبینو عیباس وه ده گئیریتوه: ﴿فَاذْنُؤْاْ یَحْرَبْ﴾ واته: خۆیان ئاماده بکن بقر شهر پ کردن له گه ل خوداو پیغه مبه ره که یدئا (ﷺ) هر له ئیبینو عیباسه وه وتی: له پۆژی قیامه تدا ده لئین به سوو خۆره کان چه که کت مه لگه ره بقر شهر کردن، پاشان ئه م ئایه ته ی خویند ﴿وَإِنْ لَّمْ تَقْمَلُواْ فَاذْنُؤْاْ یَحْرَبْ مِنْ اَللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ﴾ نه گه ره دهستی لی هه لئه گرن. سا بزانه ئیوه له گه ل خوداو پیغه مبه ره که یدئا شهر ده کن. دیسان علی کورپی نه بوته لحه پویایه ته کردوه له ئیبینو عیباسه وه.^۱ هه ره که سنی به رده وام بی له سه ره سوو خۆری وازی لی نه هئینی، نه وه پئویسته گه وره ی موسولمانانه داوای ته ویه کردنی لیبکات، نه گه ره وازی هئینا باشه، نه گه ره وازی شه هئینا له ملی بدریت^۲ پاشان خودای گه وره ده فه ره مویت: ﴿وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ زُؤْمُسٌ اَمْؤَالِكُمْ لَا تَظْلُمُوْنَ وَلَا تُظْلَمُوْنَ﴾ نه گه ره دهستی لی هه لگرن، ده سمایه ی خۆتان بسیننه وه، ئیتر نه وسا نه ئیوه ناهه قی ده کن نه ناهه قیتان لی ده کری، به وه رگرتنه وه ی ده سمایه که تان. نه وه ی هه قی خۆتانه بی که م و کورپی ده بیبه نه وه و زیاده بیه هه لئا گرن. ئیبینو بی حاته م له عه مری کورپی نه حوسه وه پویایه ته کردوه: له حه جی مالئا وایدا پیغه مبه ری خودا و تارێکی دلو فه ره مووی: (نه وسا بزانه هه موو سوویه ک (له سه رتانه بووه) هه مووی هه لگه راوه له سه رتانه، ده ستمایه ی خۆتان هه قیتانه، نه ئیوه ناهه قی ده کن و نه ناهه قیتان لیده کری، به که م سوویه کیش هه لده گه ری سووه که ی عه بیاسی کورپی عه بدولموته لیبه که هه مووی هه لگه راوه).^۳

چا که کردن له گه ل قه رزاری نه دارا

خودای مه زن ده فه ره مویت: ﴿وَإِنْ كَانَتْ ذُؤْعُسْرَقٌ فَنظَرُهُ إِلَىٰ مِیْسَرَقٍ وَأَنْ تَصَدَّقُواْ خَیْرًا لَّکُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ﴾ نه گه ره قه رزاری شه نه دار بوو، ماوه ی بدن هه تا ده بیی، نه گه ره بزانه پی به خشینی بی نه وان چا کتره. خودای گه وره فه رمان ده کات به خۆگرتن ده ربیره ی قه رزارو نه داره کان که توانای دانه وه ی نه وه قه رزه بیان نیه، ده فه ره مویت: ﴿وَإِنْ كَانَتْ ذُؤْعُسْرَقٌ فَنظَرُهُ إِلَىٰ مِیْسَرَقٍ﴾ نه گه ره قه رزار نه دار بوو، ماوه ی بدن هه تا ده بیی. نه ک وه ک نه وان هه ی چه رخی نه فامی کاتنی که قه رزاره که ماوه ی ته واو ده بوو پیی ده وت: ده بی قه رزه که بده یته وه یان سووی بیه یته سه ر، پاشان بریاری لابرندی نه و

^۱ الطبری (۲۶/۶).
^۲ الطبری (۲۵/۶).
^۳ الطبری (۲۵/۶).
^۴ ابن ابی حاتم خ: (۱۱۴۷/۳).

سوره درا، به خيړيكي باش دانرا بڼو كه سانهى واز له و سوره ديتن. خوداى گوره ده فهرموويت:

﴿وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ نه گره بشزانن به خشين بڼو شان چا كتره. واته:

نه گره واز له ده سمايه كې خويان بيننو قهرزاره كه به ته واوى له و قهرزه بيه خشن چا كتره. نيمامى

نه حمه د پيوايه تى كرده له سوله يمانى كوپى بوره يده وه له باوكيه وه، وتى: بيستم له پيغه مبهري

خوداوه (ﷺ) نه يفه رموو: (هر كه سڼ قهرزاري ماوه بدات، نو با بڼو هر پوژى به نه اندازه ي نو قهرزه

خيړى ده گات). وتى: پاشان گويم ليى بوو نه يفه رموو: (هر كه سڼ قهرزاري ماوه بدات نو وه بڼو هر

پوژى به دوو نه ونده ي نو قهرزه خيړى ده گات). وتم: نه ي پيغه مبهري خودا گويم ليت بوو

نه تفه رموو: (هر كه سڼ قهرزاري ماوه بدات، نو وه بڼو هر پوژى به نه اندازه ي نو قهرزه خيړى ده گات).

پاشان هر گويم ليت بوو نه تفه رموو: (هر كه سڼ قهرزاري ماوه بدات، نو وه بڼو هر پوژى دوو

نه ونده ي نو قهرزه خيړى ده گات) فهرمووى: (نو كه سه بڼو هموو پوژى به نه اندازه ي نو قهرزه

خيړى ده گات له پيش نه وه كه قهرزه كه بداته وه، نه گره قهرزه كې داپه وه هر ماوه ي دا، نو وه بڼو هر

پوژى دوو نه ونده ي قهرزه كه خيړى ده گات) نيمامى نه حمه د پيوايه تى كرده له موحه ممدى كوپى

كه عسى قهرزه يده وه كه نه بوقه تاده قهرزى به لاي پياوړي كوه بووه. ده هات بڼو لاي قهرزه كې لي

وه رگريته وه خو ي لي ده شارده وه، پوژي هات و مندالي هاته دهر وه (له مالي) پرسياى نه و پياوه ي

لي كرد، وتى: به لي له ماله وه يه، خه زيره ي ده خوارد (جوره خواردنيك بووه) بانگى كرد وتى: فلانه

كس، وه ره دهر وه، هه والم پيدراوه كه له ماله وه ي، هاته دهر وه بڼو لاي. وتى: چى تو ي له من

شاردو ته وه؟ پياوه كه وتى: من نه دارم، هيچ شتيك نيه، وتى: تو خودا تو نه دارى؟ وتى: به لي،

نه بوقه تاده گرياو پاشان وتى: بيستمه له پيغه مبهري خودا (ﷺ) نه يفه رموو: (هر كه سڼ ماوه بدات

به و كه سه ي قهرزاريه تى يان له سه رى بسپريته وه (ليى خوش بڼو) نه وه له ژير سيبه رى عه رشدايه له

پوژى قيامه ندا) موسليمش له سه حيه كه يدا پيوايه تى كرده^۲ حافيز نه بويه علاى موسلى پيوايه تى

كرده له حوزده يفه وه: پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرموويه تى: (به نده يه كه له بنده كاني خودا ده هينري

بڼو لاي، ده فهرموويت: چيت كرده بڼو من له دنيا دا؟ به نده كه ده لي: نه ي په روه ردگارم به نه اندازه ي

گرديله يه كه (مېروله يه كه بچوك) كرده وه م نه كرده بڼو تو كه بيكه مه تگا له لات (سڼ جار نه مه ي

وته وه) له دواين جارا به نده كه وتى: نه ي په روه ردگارم تو مالي زورت پي ده به خشم، منيش پياوړي

۱ احمد (۳۶۰/۵)، فهرمووده يه كى سه حيه.

۲ احمد (۳۰۸/۵)، سه حيه.

۳ مسلم (۲۰۷۴/۴).

بووم مامہ لہ لہ گال خہ لکا دہ کرد، مؤلت دانیان لہ رپوشتی من بوو. ناسانکاریم لہ گال ئەوانہ دا دہ کرد کہ ناسانکاریان دہ کردو چاوپوشیم لہ نہ داریش ئە کرد، وتی: خودای مەزن دہ فەر موویت: من شایستہ ترم لہ و کەسە کہ ناسانکاری دہ کات، بپۆرہ بە هەشت). بوخاری و موسلیم و ئیبنوماجہ پیوایەتیان کردوہ. موسلیم ئەمە ی بۆ زیاد کردوہ: عوقبە ی کورپی عامیرو ئەبوسە عیدی بە دریش پیوایەتیان کردوہ بەم شیوہ یە لہ پیغە مەبری خوداوہ (ﷺ).^۱ پاشان خودای مەزن نامۆژگاری بەندەکانی دہ کاو باسی نەمانی دنیاو ئەوہ ی کہ تیایەتی لہ مال و سامان و ہەر شتیکی تردە کات کہ ہەمووی لہ ناو دہ چی، ہەر وہا لپرسینە وہ ی خودا لہ بەندەکانی دہ ربارہ ی ئەو شتانہ ی کہ کردوایانہ و پاداشت دانە وہ بیان لہ سەر کردارەکانیان چاکہ بە چاکہ و خرابە ییش بە تۆلہ لپسەندن و سزادان و ترساندنیان لہ جەزہ بە ی خۆی. ﴿وَأَقْرَبُوا يَوْمَ تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ ترسیشتان لہ و پۆرہ ہەبی کہ دہتان ہیننہ وہ لای خودا، ئەو پۆرہ ی ہەر کەس ہەر چی کردوہ (بہ تەواوی) دیتە وہ پئی و ناہەقی لہ کەس نا کرئی. پیوایەت کراوہ ئەم نایەتہ دواین نایەت بووہ لہ قورنانی پیرۆزا ہاتۆتہ خواروہ. نەسانی پیوایەتی کردوہ لہ عەبدوللای کورپی عەبباسوہ، وتی: دواین نایەت ہاتۆتہ خواروہ لہ قورناندا ئەم نایەتہ بووہ.^۲ زەححاک و عەوفیش ہەر بەم شیوہ یە پیوایەتیان کردوہ لہ ئیبنو عەبباسوہ.^۳

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنُكُمْ بِدِينٍ إِلَى اللَّهِ أَجَلٌ مُّسَمًّى فَلْيَكْتُوبُوا وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبًا بِالْمَدَلِّ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْمَدَلِّ وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّن رَضَوْنَ مِنَ الشَّهَادَةِ أَنْ تَضَلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشَّهَادَةُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكْتُبُوا سَفِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجْلِهِمْ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَأَذَقَ الْأَلَمَاتِ يَوْمَ أَنْ تَكُونُ تِجْرَةٌ حَاضِرَةً تُدْرِدُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ

^۱ فتح الباري (۵۷/۶)، مسلم (۱۱۹۵/۳)، ابن ماجه (۸۰۸/۲).

^۲ النسائي في الكبرى (۳۰۷/۶).

^۳ الطبري (۴۰/۶).

وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَعَلَّوْا فَإِنَّهُ فَسُوفُ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ

عَلِيمٌ ﴿۸۱﴾

فرماندان به نووسینی قه رزو مامه له که بو ماوه یه کی دیاری کراوو

نم نایه ته پیروزه دریزترین نایه ته له قورئاندا، نیمامی نه حممد پریوایه تی کردوه له ئیبنوجهریره وه له سه عیدی کورپی موسه بیه وه که پئی گه یشتوه نویتیرینی نم قورئانه به عهرشه وه نایه تی قهرزه . ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينِ اللَّهِ أَجْزَلُ مُسْكًى فَاكْتُوبُوهُ﴾ نئی نو که سانه ی خاوه ن باوه پن، هه رکاتی بۆ ماوه یکی دیاری کراوو، قهرز له یه کتری ده که ن، بینوسن. نمه پینمایه که له لایه ن خوداوه بۆ بهنده خاوه نباوه په کانی ، نه گه مامه له یه کی قهرزیا ن کرد له نیوان یه کتر با بینوسن، چونکه نو نووسینه ده بیته هوی باش پاریزگاری لیکردن و دیاری کردنی کاته که ی و چاکترین شایه تیشه له سه ری. خودای گه وره له کورتایی نایه ته که دا ناگاداری داوه له م باره یه وه و فره موویه تی: ﴿ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْقُ الْأَلَا تَرْتَابُوا﴾ له لای خودا پواتره و بۆ شایه تی له سه ردان له بار تره و له دوو دلی نه میشتن نزیکتره. له هه ربه وه سه حیه که شدا له ئیبنوعه بباسه وه هاتوه: پیغه مبه ر (ﷺ) که هاته مه دینه نه وان سه له میان له به روپوما نه کرد دوو سال و سئ سال، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره مووی: (هه رکه سیک سه له می کرد با سه له م له کیشانه و پتیوانه یه کی دیاری کراودا بکات بۆ کاتیکی دیار کراو).^۱ هه روه ها خودای گه وره ﴿فَاكْتُوبُوهُ﴾ فره مانی داوه به نووسینی قهرز بۆ متمانه بوون و پاراستنی. ئیبنوجوره بیج وتی: که سئ مامه له ی قهرزی کرد بینوسی، هه رکه سئ مامه له ی کرد با شایه تی هه بی.^۲ نه بوسه عیدو شه عبی و په بیعی کورپی نه نه سو و هه سه ن و ئیبنوجوره بیج و ئیبنوزه دیدو که سانی تریش وتویانه.^۳ نه و شایه تیه (واجب) بووه. پاشان به م نایه ته: ﴿فَإِنْ آوَيْنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَرِّذِي أَوْ تَمْنِي أَوْ تَنْتَهِي﴾^۴ نه سخ بووه ته وه جا نه گه هه ندیکتان له هه ندیکتان دلنیا بوون با نه و که سه ی که به نه مین دانراوه سپارده که بداته وه. خودای مه زن ده فره موویت: ﴿وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبًا بِالْمَدْلِ﴾ با نووسه ری خواپه سه ند بۆتان بنوسی. واته: با

^۱ الطبري (٤١/٦).

^۲ فتح الباري (١٠٥/٤)، مسلم (١٢٢٦/٣).

^۳ الطبري (٤٧/٦).

^۴ الطبري (٥٠/٤٩/٤٧/٦).

^۵ البقرة (٢٨٢).

نوسه ری به راستی و داپه روه رانه له نیتوانتانا بۆتان بنووسی، له نویسینه که یدا پشتگیری له هیچ که سنی نه کا، هیچ شتی نه نویسی به پئی پیکه وتنی ههردوو لا نه بی، به بی زیادو که ﴿وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ نابی نووسه له م کاره خۆی لا بدات، با بنووسی وهك خودا فرمانی پیداوه واته: ئه و که سهی ده زانی بنووسی ده بی خۆی لانهدا که بق خه لکی بنووسی، به لام ئه وهی له سهری پتویست نیه نه گه ر نه زانی وهك ئه و که سهی که ده زانی بنووسی. با که سنی ده زانی به خیری خۆی بنووسی بق ئه و که سهی نازانی بنووسی. وهك له م فرموده یه دا هاتوو: (له خیرو چاکه کردنا هاوکاری پیشه وه ری بکه ی یان به پیشه یه ک هاوکاری بکه ی که نایزانی) ^۱ له فرموده یه کی ترا هاتوو: (هه رکه سنی زانیاریه ک بشاریته وه که ده یزانی له پۆزی قیامه ندا له غاو ده کری به له غاویکی ناگرین) ^۲ مواهیدو عه تا وتیان: پتویسته له سه ر نووسه ر که بنووسی. خودای گه وه ده فرموویت: ﴿قَلْبَكَ تُبِّ وَتُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلِئِنَّكَ لَمِنَ الرَّسُولِ﴾ هه رچی قه رزار بۆی ده لئی، ئه و بینووسی و ده بی ترسی خودای هه بی ﴿وَلَا يَبْخَسُ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا﴾ ئه م لاو ئه ولای تیدا نه کا. نه گه ر ئه و که سهی قه رزاره که م ئاوه زه یان بی هیزه و لاوازه. (وهك مندال وهك مئاوه ن). ﴿أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُؤْمِلَ﴾ یان ناتوانی ئه وهی پتویسته بنووسی ده ری بیری به وهی که م ئاوه زوی نه فامیه وه چاکه و خراپه ی لیک جیانه ده کرده وه ﴿قَلْبُكَ لَمَلٌ وَتُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ با سه ره رشتیاری ئه و له باتی ئه و بۆی بلیت به پیک و راستی.

فرماندان به شایهت گرتن له گه ل نووسیندا

﴿وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَآمْرُآكُن﴾ دوو پیاو له خۆتان شایهت بن، نه گه ر دوو پیاو په یدا نه بوون، با پیاویك دوو ژن بیت. خودای مه زن فرمانی داوه به شایهت گرتن له گه ل نووسیندا بق زیاتر متمانه کردن، ئه مه یه مبه بست پئی ئه و شتانه یه که مالو سامان ده گه رتیه وه. بۆیه دوو ژن له جیی پیاوی دانراوه له بهر ناته وای عه قلی ژنه، وهك موسلیم له سه حیه که یدا پیوایه تی کرده له ئه بووه روه ریه وه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که فرموویه تی: (ئهی ده سته ی ئافه رته ان خیر بکه ن و ژۆد داوای لیبوردن بکه ن، به راستی من ئیوهم دیوه ژۆدینه ی خه لکی ناو ناگرین) ژنیکی قسه زانیان وتی: ئیغه جیمانه وا ژۆدینه ی خه لکی ناگرین ئهی پیغه مبه ری خودا (ﷺ)؟ فرمووی: (ژۆد نه فرین که رن و حاشا له (چاکه ی) هاوسه ر ده که ن (له وانه ی عه قلو

^۱ فتح الباری (۱۷۶/۵).

^۲ الطبری (۵/۱۱).

دينيان ناته واوله نهم ديوه له ئيژه زال تربي به سهر عقلا وتي: ئهي پيغمبيري خودا (ﷺ) ناته واي
 عهقل و دين كاميه؟ فرموي: (ناته واي عهقل، شايه تي دوو ژن به رانبري شايه تي پياويكه، نهمه
 ناته واي عهقله، چه ندين شو ده مينيته وه نويز ناكاو له په مه زانيشا پوژو ده شكيتي، نهمه يش ناته واي
 دينه) پاشان خوداي گوره ده فرموي: ﴿سَمَنْ رَضَوْنَ مِنَ الشَّهَادَةِ﴾ كه ئيژه لنيان پازي بن. له م
 ده قه وه دياره كه مرجه شايه ت دادپه روه ر بيت ﴿أَنْ تَصِلَ إِحْدَهُمَا فَتُكْرِمَهُمَا بِمَا كَرَّمَهُمَا الْآخَرَى﴾ له
 كار ناگادار بكرين، تا نه گه ر يه كئي له م دوانه له بيري چوو، ئه وي تر بيري بخاته وه. واته: هه ريه كئي له و
 دوو ژنه شايه تيه كه ي له بېرچوو، ئه وي تر ناگاداري بكاته وه له و شايه تيه كه داويه تي. ﴿وَلَا يَأْبَ
 الشَّهَادَةَ إِذَا مَا دُعُوا﴾ هه ركاتي بئ شايه تيدان بانگ کران، په واه نيه خو تان لاده ن، قه تاده و په بيبي
 كوي ئه نه س وتويانه: هه ركه سي بانگ كرا بئ شايه تيدان ده بي قبولي بكات. نهمه وه كه ئه وه قه وايه
 كه خوداي گوره ده فرموي: ﴿وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ نابي نووسه ر خوي لابه د،
 با بنووسي وه كه خودا فرماني پيدا وه، تا ليره دا ده رده كه وي كه شايه تيدان فره زي كيفايه يه (نهمه
 پايو بچووني كزي زانايانه) له م ده قه دا كه ده فرموي: ﴿وَلَا يَأْبَ الشَّهَادَةَ إِذَا مَا دُعُوا﴾ له شايه تي دان
 له به ر ئه وه كه ده فرموي: ﴿الشَّهَادَةُ﴾ شايه تيش له راستيدا ئه و كه سه يه كه شايه تيه كه له نه ستو
 ده گري، كاتي كه بانگ كرا بئ شايه تيدان پيويسته له سه ري پازي بيت نه گه ر داواي ئي كرا. خو نه گه ر
 داواي ئي نه كرا ئه وه فره زي كيفايه يه والله اعلم. مواهيدو ئه بوميجه زو كه ساني تروش وتويانه: نه گه ر
 بانگ كراي بئ شايه تيدان تو خو ت سه رپشكي، كاتي له وي دا بووي پازي بيه. ^۱ له ئيبنوعه بيباس و
 چه سه ني به سه ريه وه رپوياته كراوه هه ردوو حاله ته كه ده گريته وه: گرتنه نه ستوو قبول كردنيش.
 ﴿سَمِعُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجْلِهِ﴾ له نووسيني ماوه ي فره ز (كه م بي يان نهد) نابي
 سستي بكنه وه رده بي بينووسن و ماوه كه ي شي دياري بكن. واته: ماندوو مه بن له نووسيني چه قدا
 هه ر چو نيك بوو، كه م بي يان نهد ماوه كه ي شي دياري بكن. ﴿ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ
 وَأَدْفَىٰ إِلَّا تَرْتَابًا﴾ له لاي خودا په واته ره و بئ شايه تي له سه ردانيش له بارت ره و له دوو دلي نه هيشتننيش

^۱ مسلم (۸۷/۱).

^۲ البقرة (۲۸۲).

^۳ الطبري (۶۸/۶).

^۴ ابن أبي حاتم غ: (۱۱۸۱/۳)، الطبري (۷۱/۶).

نزیکرتره. واته: نه‌می که فرمانمان پیگردن له نووسینی هق نه‌گر قهرز بوو بقی ماوه‌یک، له لای خودا پاست و په‌واتره بقی شایه‌تیدان. واته: کاتی که نووسی، که چاوی پیئی کهوت شایه‌تیه‌کی دیته‌وه بیر، چونکه له‌وانه‌یه نه‌گر نه‌ینوسی له بی‌ری بیچته‌وه، وهک تقد جار پوهی داوه ﴿وَأَذِقْ آلَا تَرَابُوا﴾ له دودلی نه‌میشته‌وه نزیکرتره، به‌لکو له‌کاتی نه‌و ناکوکیه‌دا ده‌گه‌پنه‌وه بقی نووسینه کهو نه‌و ناکوکیه له نیوانتان ناهیلنی ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُمُوهَا﴾ مه‌گین وه‌ختی بازرگانیتان دست به دست وه‌قد بی. نه‌وسا نه‌گر نه‌شنووسن هیچ پیگریه‌کیه. به‌لام که کپین و فروشتان کرد شایه‌ت بگردن. نه‌م برپاره (نسخ) بووه‌ته‌وه به‌م ده‌قه که خودای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿إِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلَیْئُوۡرَ الَّذِیۡ اٰوْتِیۡنَ اٰمَنۡتُهُۥ﴾ جا مه‌گین ترستان له یه‌کتری نه‌بی، که نه‌وسا بارمته‌ی ناوی، با قهرزار قهرزه‌کی خوی بداته‌وه. یان مه‌به‌ست پیئی پینمایو سونه‌تو شایه‌تی (واجب) نیه. به‌لگه‌پش له‌سر نه‌مه فرمووده‌کی خوزه‌یمه‌ی کوی سابتی نه‌ساریه، که نیمای نه‌همه‌د پیوایه‌تی کردوه له عاماره‌ی کوی خوزه‌یمه‌ی نه‌ساریه‌وه که مامه‌ی بقی گپراوه‌ته‌وه که یه‌کیک بووه له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) که پیغه‌مبهر (ﷺ) نه‌سپیک له عه‌ره‌بیک ده‌شته‌کی کپی، شوینی که‌تنبوو هتا نرخ‌ی نه‌سپه‌کی بداتی، پیغه‌مبهر په‌له‌ی بوو، به‌لام عه‌ره‌به ده‌شته‌کیه‌که دوی ده‌خست، چند پیوای هاتنه‌ پیئی عه‌ره‌به ده‌شته‌کیه‌که و مامه‌له‌ی نه‌سپه‌که‌یان له‌گه‌لا کرد، ناگایان لی نه‌بوو پیغه‌مبهر (ﷺ) کپیویتی، هتا هندیکیان نرخ‌ی زیاتریان خستبووه‌ سر نه‌و نه‌سپه‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) کپیووی. پیواه‌که بانگی پیغه‌مبهری (ﷺ) کردو‌وتی: نه‌گر تو نه‌م نه‌سپه‌ ده‌کپی، بیکره‌ نه‌گینا فروشتومه. پیغه‌مبهر (ﷺ) کاتی که گوئی له ده‌نگی عه‌ره‌به ده‌شته‌کیه‌که بوو هه‌لساو فرمووی: (نایا له تو‌م نه‌کپیوه؟) پیواه ده‌شته‌کیه‌که وتی: نه‌خیز به‌خوا پیم نه‌فروشتوی. پیغه‌مبهر (ﷺ) فرمووی: (به‌لکو من له تو‌م کپیوه) خه‌لکی هاتن بقی لای پیغه‌مبهر (ﷺ) ده‌شته‌کیه‌که که قسه‌یان ده‌کرد، ده‌شته‌کیه‌که ده‌بیوت: وهره شایه‌تیک بیته شایه‌تی بدات که من پیم فروشتوویت، هرکه‌سی ده‌هات له موسولمانان به عه‌ره‌به ده‌شته‌کیه‌کی ده‌وت: هاوار بقی تو، بیگومان پیغه‌مبهر هرگیز هق نه‌بی نایلیت، هتا خوزه‌یمه‌هات گوئی له قسه‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) ده‌شته‌کیه‌که بوو ده‌بیوت: سا شایه‌تیک بیته شایه‌تی بدات که من پیم فروشتوویت، خوزه‌یمه‌ وتی: من شایه‌تی نه‌دم که تو پیته فروشتوه، پیغه‌مبهر (ﷺ) پوهی کرده خوزه‌یمه‌ و فرمووی: (به‌چی شایه‌تی نه‌ده‌ی؟) وتی: به‌بپوا کردن به‌تو نه‌ی پیغه‌مبهری

خودا (ﷺ). پیغمبری خودا (ﷺ) شایهتی خوزه‌ی می به شایهتی دوو پیاو دانا' نه بوداودو

نه سانش هه‌روا پیاویه‌تیان کرده^۱ پاشان خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿وَلَا يُضَاكَ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ﴾ نابی نه شایه‌ته‌کانتان و نه نووسر زیان بگه‌یه‌نن. نه‌م بینوسی به پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی که بوی وتراوه و نه‌میش شایه‌تی بدات به پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی گوئی لی بووه یان به ته‌واوی بیشاریتته‌وه، نه‌مه قسه‌ی حه‌سه‌ن و قه‌تاده و که‌سانی تریشه^۲ ﴿وَإِنْ تَعْلَمُوا أَنَّهُ فُتُورٌ بِكُمْ﴾ نه‌گر وا نه‌کن تاوان له ملی خوتانه. واته: نه‌گر پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی فرمانتان پی کراوه جولانه‌وه و نه‌وه‌ی پیگریقان لی کراوه کردتان، نه‌وه تاوانیکه و له ملی خوتانه و ناتوانن له کولی خوتانی بکه‌نه‌وه لئی ده‌رجن ﴿وَأَتَقُوا اللَّهَ﴾ ده‌بی له خوا بترسن و بیکه‌نه چاودیری خوتان و شوینی فرمانه‌کانی بکه‌ون و دورکه‌ونه‌وه له قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی ﴿وَوَعَلَّمَكُمُ اللَّهُ﴾ خودا فیری کارتان ده‌کات. وه‌ک نه‌م نایه‌ته که خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ﴾^۳ نه‌ی نه‌وه که‌سانه‌ی خاوه‌ن باوه‌پن، ترستان له خوا هه‌بی و بپوا به پیغه‌مبهری نه‌و بینن، خودا دووسره چاکه‌تان ده‌ریاره ده‌کات. پووناکیه‌کتن ده‌داتی که به‌هوی نه‌و به پندا بپدن. پاشان لیره‌دا ده‌فهرموویت: ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ هه‌ر خودایه له هه‌موو کاره‌کان و به‌رزه‌وه‌ندی و نا‌کامیان نا‌گاداره، هه‌ج شتیکی لی ون نابی، به‌لکو نا‌گاداری ته‌واوی هه‌یه به هه‌رچی له بوونه‌وه‌ر دایه.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهْنَ مَقْبُورَةٌ فَإِنَّ أَيْنَ بِعَضُكُمْ بِعَضًا فَلْيُوْرُوا الَّذِي أَوْتِنَ أَمْنَتَهُ

وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ أُمِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿۸۳﴾

پوونکردنه‌وه‌ی بارمه

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ نه‌گر له‌سه‌ر سه‌فه‌ر بوون، قه‌رذتان له یه‌کتری کرد بق ماوه‌یه‌کی دیاری

کراو ﴿وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا﴾ نووسه‌رتان ده‌ست نه‌که‌وت بۆتان بنوسی. نیینوعه‌بیاس وتوویه‌تی: یانی نووسه‌رتان ده‌ست که‌وت به‌لام کاغه‌ز نه‌بوو یان مه‌ره‌که‌ب یان قه‌لم ده‌ست نه‌که‌وت، ده‌بی بارمه

^۱ احمد (۲۱۵/۵)، فهرموده‌یه‌کی باشه (جید).

^۲ أبوداود (۳۶/۴)، النسائی (۳۰۱/۷).

^۳ الطبري (۸۵/۶-۸۶).

^۴ الحديد (۲۸).

وہرگز نہ. واتہ: دہبیٰ لہ باتی نو سینہ کہ بارمته بدریٰ بہ خاوند ہہ قہ کہ، بہ لگہ یش نم دہ قہ یہ کہ
 خودای گہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿وَرَهْنٌ مَّقْبُوضَةٌ﴾ دہبیٰ بارمته وہرگز نہ. دیارہ بارمته یش بہ وہرگز نہ
 نہبیٰ نابیت. لہ ہر دوو سہ حیچہ کہ دا ہاتوہ لہ نہ نہ سہ وہ، کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) کڑچی دواپی
 کرد، زریگہی (دِرْعَةُ) بارمته بوو لہ لای جوولہ کہ یہ کہ لہ سہر سیٰ ویسقی (وسقاً) لہ جو، کہ کرد بوویہ
 بارمته بڑ خوراکی خیزانہ کہ ی، لہ پویاہ تیگی ترا ہاتوہ: لہ جوولہ کہ کانی مہ دینہ^۱ پاشان خودای
 گہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم مِّنَّا فَلْيُؤَرْذَلِ الَّذِي أَوْتُونَهُ﴾ جا مہ گین لہ یہ کتری دلنیا بن کہ
 نہ وسا بارمته ی ناوی، با شو کہ سہی قہ رزہ کہ ی لایہ قہ رزہ کہ ی خزی بداتہ وہ. نیب نو نہ بی حاتم بہ
 سہ نہ دیگی چاک لہ نہ بو سہ عیدی خودہ ریہ وہ پویاہ تی کردہ: نم دہ قہ نہ وہی پیچی خزی (نہ سخ)
 کردو تہ وہ^۲، شہ عبی وتی: نہ گہر لہ یہ کتری دلنیا بوون، قہیدی نیہ، کہ نہ نووسن و شایہ تیش نہرگز نہ.^۳
 ﴿وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ با قہ رزار ترسی خودای لہ دلدا بیو قہ رزہ کہ ی خزی بداتہ وہ. وہ کہ نم
 فہ رمودہ یہی نیامی نہ حمہ دو خاوندی فہ رمودہ کانی تر پویاہ تیان کردہ لہ پویاہ تی قہ تادہ وہ لہ
 حسہ نہ وہ لہ سہ مورہ وہ کہ پیغہ مہبری خودا فہ رمویہ تی: (لہ سہر شو دہ ستہ یہ کہ وہری گرتوہ
 ہتا نہ بداتہ وہ)^۴ (واتہ: لہ سہر شو کہ سہ یہ کہ قہ رزہ کہ ی کردہ، دہبیٰ خزی بیداتہ وہ) ﴿وَلَا
 تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ شو کہ سانہی شایہ تیشن شو شایہ تیہ نہ شارنہ وہ، واتہ: خزیانی فی لانہ دن و پشت
 گوئی نہ خن، نیب نو عہ بیاس و کہ سانہی تریش وتویانہ: شایہ تی درق لہ گہ ورہ ترین گوناہ و
 شارنہ وہ شی ہر وہایہ^۵ سوودی وتی: یانی بہ دل خزی تووشی خرابہ دہ کا^۶ ہر بڑیہ خودای گہ ورہ
 دہ فہ رمویت: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ ہر کہ سنی بیشارتہ وہ بہ دل خزی تووشی گوناہ
 دہ کات. نم نایہ تہ وہ کہ شو نایہ تہ وایہ کہ خودای گہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿فَرَقٌ وَلَا تَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ
 إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَلِيمِينَ﴾^۷ وہ شایہ تیدان بڑ خودا ناشارنہ وہ، بیگومان (نہ گہر شایہ تیہ کہ مان شارنہ وہ)

^۱ فتح الباری (۳۵۴/۴)، مسلم (۱۲۳۶/۳)، عن عائشة.

^۲ ابن ابی حاتم غ: (۱۲۰۲/۳/۳).

^۳ ابن ابی حاتم غ: (۱۲۰۲/۳/۳).

^۴ احمد (۱۳/۵)، ابوداؤد (۸۲۲/۳)، تحفة الاحوذی (۴۸۲/۴)، النسائی فی الکبری (۴۱۱/۳)، ابن ماجہ (۸۰۲/۲).

^۵ الطبری (۱۰۰/۶).

^۶ الطبری (۱۰۰/۶).

^۷ المائدة (۱۰۶).

نیمه پی تاوانبار ده بین. خودای مهن له نایه تیکی تریشدا ده فرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىَٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلَوُوا أَوْ تَعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾^۱ نهی نو که سانهی خاوهن باوه پن، به یه کسانوی بی جیاوانی (به کاری خه لکی پابگن) و بق خوداش شایه تبیدن. هر چه نده شایه تی دانه که تان به زبانی خوتان و دایک و بابتان و خزمانیشتان بی، (نه گهر شایه تی بق دراوانیش) ده وله مهند بن یان هژار بن، خوا بق نه وان دلسوزتره، شوین ناره زوتان مه که ون، نه وا له ریگه لابه دن، نه گهر (شایه تیه که) پیچه وانه بدن یان خوتان له شایه تیدان بدزنه وه، له هر کاری نئوه ده یکن، خودا همیشه ناگاداره. هر به و شیوه یه ش لیره دا ده فرموویت: ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾^۲ شایه تیه کانتان مه شارنه وه، هر که سی بیشاریت وه به دل خوی تووشی گونا ده کاو خودا به گشت کارتان ده زانی.

﴿اللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِن تُبَدُّوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَن

يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۹۱﴾

نایا خودا لپرسینه وه له گه له عه بده کانی دا ده کات له سر نه وهی له دلپاندا شار دویانه ته وه

خودای مهن باسی نه وه ده کات که خوی خاوهنی ناسمانه کان و زه مینه و نه وهی تیاندایه و نه وهیش له نیوانیاندایه، ناشکراو نهینی دلپشی لا شاراوه نیه هر چه نده بچوک و نادیاریش بی، فرموویته که به زوانه ده پرستیته وه له عه بده کانی له سر نه و شتانهی کردویانه و نه وهیش له ناو دلپاندا شار دویانه ته وه. وه ک له م نایه ته دا ده فرموویت: ﴿قُلْ إِن تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۱ بلن: نه وهی وا له دلتاندایه نه گهر بیشارنه وه یان ده ریخن، خودا ده زبانی و له هر چه کیش له ناسمانان و زه میندایه، ناگاداره و خودا توانای به سر مه مو شتیکا مه یه. هر وه ما ده فرموویت: ﴿يَعْلَمُ الْسِرَّ وَ الْخَفَىٰ﴾^۲ نه وه به پارو نزم تریش ده زانی. نایه ت له م باره یه وه نئجگار زوره، که خودا زور ناگاداره له هم مو شتیگ خوی لپرسینه وهی له سر ده کات. بزیه کاتی که تم نایه ته هاته خواره وه زور گران و ناره حه ت بوو له لای هاوه له کانی

^۱ النساء (۱۳۵).

^۲ آل عمران (۲۹).

^۳ طه (۷).

پیغمبری خدا (ﷺ)، زُدر ترسان له لپرسینه‌وهی خودای مه‌زن له گوره و بچوکی کرداره کانیان،
 نه‌میش له‌بر پتوی بپویان بوو به خودای گوره. نیامی نه‌حمد پپویایتی کردوه له
 نه‌بوره‌بیره‌وه، وتی: کاتی تم نایه‌ته هاته خواره‌وه بقی پیغمبری خدا (ﷺ). ﴿لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
 وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تَبَدُّوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تَخَفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهٖ ۙ اللّٰهُ فَيَعْقِبُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَعْدُبُ مَنْ
 يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلٰۤى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ﴾ سر به خویبه هرچی له ناسمانه‌کان و زه‌میندایه، نه‌وی له ناو
 دل‌تاندایه (چ دهری‌خن، چ بیشارنه‌وه) خودا له و باره‌یه‌وه له نیوه ده‌پرسیته‌وه. هرک‌سی بقی خزی
 ویستی لی بی، لپی ده‌بووی، هرک‌سی‌کیش خزی چه‌ز بکا سزای نه‌دا، هر خودایه توانای به‌سره
 هم‌و شتی‌کا هیه. نه‌مه زُدر کاریگر بوو له‌سره دلی هاره‌له‌کانی پیغمبر (ﷺ)، هر بویه هاتنه
 خزمه‌تی و چوکیان دادا و وتیان: نه‌ی پیغمبر‌یه خودا، نه‌ونده نرک و فرمان دراوه به‌سره‌ماندا له
 تواناماندا نه: نویژو پژوو جهاد، خیرکردن. نیستاش تم نایه‌تت بقی هاتوته خواره‌وه له تواناماندا
 نه. پیغمبر‌یه خودا فرموی: (بقی نیوه‌ش ده‌تانه‌وی وه‌ک نه‌سرانی و جووله‌که‌کانی پیش خوتان
 بلین: ده‌بیستین و سه‌پنچیش ده‌کین، نا به‌لکو نیوه بلین: بیستمان و گوپرایه‌لشین، داوی لی‌خوش
 بوونت لی ده‌کین، په‌روه‌دگارمان! گه‌رانه‌وشمان هر بقی لای تویه)، کاتی نه‌و خه‌لکه دانیان پیداناو
 زمانیان له‌سره‌را‌هات، نیتر خودا به‌شوینیدا تم نایه‌ته‌ی نارد. ﴿ءَاَمَنَ الْرُّسُوْلُ بِمَا اَنْزَلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ
 وَالْمُؤْمِنُوْنَ كُلُّ ءَاَمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكٰتِهٖ وَكُتُوْبِهٖ وَرُسُوْلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُوْلِهٖ ۗ وَكَانُوْا سَمِعٰتًا وَّاطْعَمٰتًا
 عُرْفٰنًا لِّرَبِّكَ وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ﴾ تم پیغمبر‌یه و نه‌وانه‌ی له‌گه‌ل نه‌و باوه‌ریان هیناوه، بلین پونه‌که
 نه‌و شته له‌لاین په‌روه‌دگاریان هاتوته خوار بقی لایان، پروا ده‌کین به‌خودا و فریشته‌کان و کتیبانی
 سه‌رله‌به‌ر پیغمبر‌یه‌رانی و ده‌لین: نیمه بقی هیچ لا له پیغمبر‌یه‌ران جیاوازی دانانین، فرموده‌ی خودامان
 بیست و گوپرایه‌لیمان کرد، نه‌ی په‌روه‌دگاری هم‌موومان بمانه‌خسه‌و هر ده‌گه‌رینه‌وه بقی لای تق.
 کاتی نه‌ویان کرد، خودای گوره سه‌ره‌تای نایه‌ته‌که‌ی (نسخ) کرده‌وه و تم نایه‌ته‌ی نارد ﴿لَا
 يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اَكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِيتَا اَوْ اَخْلَاْنَا﴾
 خودا نرکی له‌توانا به‌دور، به‌سره‌که‌سدا ناسه‌پینن، چاکه بکا بقی خویه‌تی و خرابه‌شی دئی خویه‌تی،
 نه‌ی په‌روه‌دگاری هم‌موومان! نه‌گه‌ر شتی‌کمان له‌بیر چوو، یان تیا به‌مه‌له‌چووین، لیمان مه‌گه‌ر (تا
 کتای نایه‌ته‌که). موسلیمش هر واپویایتی کرده‌وه‌لن: کاتی نه‌ویان کرد خودای مه‌زن

۱ احمد (۲/۴۱۷)، سه‌حیحه.

سهره‌تای نایه‌ته‌کئی (نسخ) کرده‌وه و نم نایه‌ته‌ی ناردہ خواره‌وه: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ خودای مہزن
 فہرموی: بہ‌لن، ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا﴾ فہرموی: بہ‌لن،
 ﴿وَلَا تُحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ فہرموی: بہ‌لن، ﴿وَأَعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا
 فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ فہرموی: بہ‌لن، نیامی نہ‌حمہد لہ موجامیدہ‌وه پویاہ‌تی
 کردہ‌وه، وتی: چوومہ لای نیبنوعہ‌بیاس و تم: نہی نیبنوعہ‌بیاس، من لہ لای نیبنوعہ‌مر بووم نم
 نایه‌ته‌ی خویندہ‌وه و گریا، وتی: کام نایه‌ت؟ وتم: ﴿وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخَفُّوهُ﴾
 نیبنوعہ‌بیاس وتی: نم نایه‌تہ کاتئی کہ ہاتہ خوارہ‌وه، ہاوہ‌لہ کانی پیغہ‌مبہر (ﷺ) زدر خہ‌فہ‌تیان
 خواردو زدر دلگران بوونو وتیان: نہی پیغہ‌مبہری خودا (ﷺ) تیا چووین، نہ‌گہر لپیرسینہ‌وہ‌مان
 لہ‌گہ لا بکریٰ لہ‌سہر نہ‌وہی وتوومانہ و کردوومانہ، خوق دلہ‌کانمان بہ دستہی نئمہ نہی، پیغہ‌مبہری
 خودا (ﷺ) پئی وتن: ﴿قُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ وتیان: بیستمان و گوپرایہ‌لین. وتی: خودا نم نایه‌تہ‌ی
 (نسخ) کردہ‌وه: ﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ﴾ ہتا دہ‌گاتہ: ﴿لَا
 يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ چاوپوشی لیکردن لہ وتہی ناو دل
 (حدیث النفس) تہ‌نیا لہ‌سہر کردار لپیرسینہ‌ویان لہ‌گہ‌لدا دہ‌کریت^۲. ہر شہش زانایانی فہرموودہ، لہ
 کتیبہ‌کانیاندا لہ‌ئہ‌بوہورہ‌یرہ‌وه پویاہ‌تیان کردہ وتی: پیغہ‌مبہری خودا (ﷺ) فہرمویہ‌تی: (خودا
 چاوپوشی لہ من کردہ دہ‌ریارہ‌ی نومتہ‌تہ‌کم لہ‌وہی کہ بہ دلیاندا دی، بہ مہرجی کہ نہ‌یلن یا
 نہ‌یکات).^۳ لہ ہر دبوو سہ‌حیحہ‌کہ‌دا ہاتووه لہ‌ئہ‌بوہورہ‌یرہ‌وه وتی: پیغہ‌مبہری خودا (ﷺ)
 فہرمویہ‌تی: (کاتئی بہ‌ندہ‌کہم خراپہ‌یہ ہات بہ دلنیا لہ‌سہری مہ‌نوسن نہ‌گہر کردی یہ‌ک خراپہ‌ی لہ‌سہر
 بنووسن. نہ‌گہر چاکہ‌یہ‌ک ہات بہ دلنیاو نہ‌یکرد، یہ‌ک چاکہ‌ی بق بنووسن. نہ‌گہر چاکہ‌کہ‌ی کرد دہ
 چاکہ‌ی بق بنووسن).^۴

^۱ فتح الباری (۷۱۲/۸)، (۳۶۹/۷)، مسلم (۵۵۴/۱).

^۲ احمد (۱۱۸/۴)، سہ‌حیحہ.

^۳ فتح الباری (۳۰۰/۹)، مسلم (۱۱۷/۱)، ابوداود (۶۵۷/۲)، تحفة الاحوذی (۳۶۱/۴)، النسائی (۱۵۶/۶)، ابن
 ماجہ (۶۵۸/۱).

^۴ فتح الباری (۴۱۳/۱۳)، مسلم (۱۵۷/۱).

﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تَفِرُّ مِنْ بَيْنِ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٥٥﴾ لَا يَكْفُرُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَسُعْمًا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٥٦﴾﴾

باسی ئەو فەرموودانەى لەبارەى ئەم دوو نایەتەوه هاتووه، خودا سوودمان پێ بگەیهنى پێشان
 بوخارى لە ئىبنومەسعودەه پىوایەتى کردووە وتى: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فەرموویەتى:
 (هەركەسى ئەم دوو نایەتى كوتایى سورەتى (البقرة) لە شەویكدا بخوینى، بەسبەتى) زاناىانى ترى
 فەرموودەيش هەر بەم شێوەیە^۱ پىوایەتیان کردووه. لە هەردوو سەحیحەكەيشدا بە چەند پێگای تریش
 هاتووه^۲ ئىمامى ئەحمەدیش هەر پىوایەتى کردووه^۳. موسلىم لە عەبدوللاوه پىوایەتى کردووە وتى: كە
 پێغەمبەر (ﷺ) شەپەرەوى پێگرا، برديان تا لای (سدرۃ المنتهى) كە لە ئاسمانى شەشەمە، لەوێوە
 ئەوێ لە زەمىنەوه بپێتە لای خودا تا ئەوێ دەچى، لەوێوە وەردهگيریت، ئەوێ لە سەرەوه بپتە
 خوار، هەر لەوێوە وەردهگيریت (بەسەر ئاسمانان و زەمىندا دا بەش دەكرى) ﴿إِذْ يَفْشَى السُّدْرَةَ مَا
 يَفْشَى﴾ لەكاتىكدا كەنارەكە داىپۆشيوه ئەوێ كە دەبى داىپۆشى. وتى: ئەوێ (سیدرە) دايدەپۆشى
 فەرشىكى ئالتونە. وتى: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) سى شتى پندرا: پینچ نوێژەكەى پندرا، دوو نایەتى
 كوتایى سورەتى بەقەرەى پندرا. هەركەسى لە ئومەتەكەى هېچ شتىك نەكا بە شەرىكى خودای مەزن
 لە گونامى گەرەو لەناوبەرى خۆش دەبى، لە پێشەوه لە سورەتى فاتحەدا باسكرا لە
 ئىبنوعەبباسەوه، وتى: لە كاتىكدا جوپرەئىل لەلای پێغەمبەرى خودا بوو (ﷺ) لەو كاتەدا گوئى لە
 دەنگىك بوو لە ژوور سەریەوه، جوپرەئىل سەرى بەرز کردووه بەرەو ئاسمان، وتى: ئەو دەركایەكى
 ئاسمان بوو كرایەوه، كە هەرگیز نەكراووتەوه. وتى: فەرىشتەىكى لى هاتە خوارەوه هاتە لای
 پێغەمبەر(ﷺ) وتى: مژدە بپتە دوو پووناكىت پندراوه، بە هېچ پێغەمبەرىك پێش تۆ نەدراوه.

^۱ فتح الباري (۶۷۲/۸).

^۲ مسلم (۵۵۵/۱)، أبوداود (۱۱۸/۲)، تحفة الاحوذى (۱۸۸/۸)، النسائي في الكبرى (۱۴/۵)، ابن ماجه (۴۳۵/۱).

^۳ فتح الباري (۷۱۲/۸)، (۳۶۹/۷)، مسلم (۵۵۴/۱).

^۴ أحمد (۱۱۸/۴).

^۵ مسلم (۱۵۷/۱).

سورده تي فاتيحه و كرتايي سورده تي به قهره هر بيتيڪ له هر كاميان بخويئي (هر داخوازيه كي تيدا بيت) خدا بيت ده به خشي.

ته فسيري نهم دوو نايه ته

پاشان خوداي مهن باسي گشت موسولمانان ده كات و ده فرمويٽ: ﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِيهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نَعْرِفُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ نهم پيغمبره و نه وانهي له گل ٿو باوه پريان هيٺاوه، لپيان پوونه كه ٿو شته له لايهن په روه ردگاريان هاتوته خوراي بي لايان. پروا ده كه ن به خوداو فرشته كاني و كتبياني و هموو پيغمبراني و ده لتين: نيمه بي هيچ كه سي له پيغمبراني جياوازي دانانئين. هموو خاوهن باوه پان پروايان هه به كه خودا تاكو ته نيايه و هر ٿو جي نيازه، هيچ په رستراوي نيه غه پيره ٿو، په روه ردگارش هر ٿوه. پروايشان به هموو پيغمبران هه به ٿو كتبيانه شي كه له ناسمانه وه هاتوته خواره وه بي ٿو پيغمبرانه، جياوازي ناكه ن له نيوان هيچ پيغمبريكا، پروايان به هه نديكيان بي و پروايان به هه نديكي تريان نه بي. به لكو هموو پيغمبران (سهلامي خويان تي بي) راستيان فرمويه پيغمبراني خه لكيان كروه و پيڻيشانده ريان بوون بي سر پاسته پي. هه رجهنده هه نديكيان شه ريعه تي هه نديكياني (نسخ) كرڊوته وه به نيزني خودا. هه تا ناييني گشت پيغمبران به هاتني ناييني موحه مهه (ﷺ) كه ناييني نيسلامه و داوين پيغمبره كه رڙي قيامت له سر نهم نايه نديت. به رده وام كر مه لئ له نومه ته كه له سر هق ده ميننه وه. ﴿وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ وتيان فرموده ي خودامان بيست و گوڙپايه لين. واته: ٿي خودايه فرموده ي تو مان بيست و لي تيگه پشتمن، پي هه لسايين به و شيوه ي كه فرمانت پيدايين. ﴿عُذْرًا لَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ ٿي په روه ردگاري هه موومان بمان به خشه و هر ده گه ريننه وه لاي تو. ﴿لَا يَكْفُرُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ خودا ٿه ركي له توانا به در به سر كه سدا ناسه پيئي. ٿه مغيش له سوز به زهي خودايه درباري عه بده كاني و چا كه به له گه لپان. ٿه وسا ٿه وي له سر شاني هاوه له كاني پيغمبر (ﷺ) نذر گران بووه (نسخ) ي كرڊوته وه له ده قه دا كه ده فرمويٽ: ﴿وَلَنْ تَبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخَفُّوهُ يَخَاسِبَكُمْ﴾ يو الله ٿه ٿه وي له ناو دلٺاندايه (چ ده رپرن چ بيشارنه وه) خودا له و باره وه له نيوه ده پرسيتته وه. واته: خودا ده پرسيتته وه به لام سزاي هيچ كه سي نادا له سر ٿه وي تواناي نيه له خوي لابتا، له نيازو وه سوه سي ناو دل، ٿو ٿه ركه ناخرتته سر هر دم. نارحه تي وه سوه سي خراب له نيشانه ي

باو پرده. ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ چاکه بکات بق خویه تی و خراپه بیسی دئی خویه تی. لهو کرداران هی که مرقف توانای مه یه به سهریدا. پاشان خودای گوره پینمای عبه ده کانی ده کات که دلاوی لی بکن به لئینیشی پیداون که لییان وه رگری. وه ک چون پینمای کردوون و فیری کردوون که بلین:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ هی په روره دگاری هموموان، نه گه ر شتی کمان له بیرچوو یان به مه له چووین، لیمان مه گره. نه گه ر فرزی کمان له بیرچوو یان کاریکی خراپمان کرد، که له سه حیچی موسلیما هاتبو له نه بو هوره یزه وه، وتی: (خودای مه زن فرموی: به لئ).^۱ وه له فرموده که هی

ئیبینو عه بیاسدا خودای مه زن فرموی: (بیگومان کردم) ^۲ ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِمْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا﴾ هی په روره دگاری هموموان نه رکی نه وه نده گرانمان مه خه سهرشان وه ک توانی به رله ئیمه له سهریانبو. زق گرانو نارچه ت بو. له سهریان، که توئم پیغه مبره (ﷺ) به سؤزو به زه بیه ت ناردوه و به م ناینه پیروزه ناسان و لیبوره وه. له سه حیچی موسلیما هاتوو له نه بو هوره یزه وه له پیغه مبری خوداوه (ﷺ) که فرموی تی: (خودا فرموی تی: به لئ)^۳ له ئیبینو عه بیاسه وه له پیغه مبری خوداوه (ﷺ) فرموی تی: (خودا فرموی تی: بیگومان کردم).^۴ نم فرموده ییش له چه ند ریگاوه هاتوو له پیغه مبری خوداوه (ﷺ) که فرموی تی: (پوانه کراوم به م (ناینه) راست و پوون و به خشنده وه).^۵ پاشان ده فرموی تی: ﴿رَبَّنَا وَلَا تُحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ هی په روره دگاری هموموان نه رکی وامان پی مه سپیره که له توانامان به در بی. واته: تووشی به لاو کاره ساتی وامان مه که هیچ توانایه کمان به سهریا نه بی. (مه کحول) له م ده قه دا که خودای مه زن ده فرموی تی: ﴿رَبَّنَا وَلَا تُحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ وتی: (تووشی) دهر به دهری و ناره زوومان مه که.^۶ ئیبینو بی حاتم ریوایه تی کربوه: (خودا فرموی تی: به لئ) له فرموده یه کی تردا هاتوو: (خودا فرموی تی: بیگومان کردومه) ﴿وَأَعْفُفْنَا﴾ توه هر خوت لیمان بیوره. ﴿وَأَعْفِرْنَا﴾ به ر به زه بی خوتمان بخه و بمانبه خسه واته: نه وه ییش له نئوان عبه ده کانتا و ئیمه دایه له تاوان و کرداره خراپه کانمان

^۱ مسلم (۱۱۵/۱).
^۲ مسلم (۱۱۶/۱).
^۳ مسلم (۱۱۵/۱).
^۴ مسلم (۱۱۶/۱).

^۵ احمد (۲۶۶/۵)، (۲۳۳/۱۱۶/۶)، نم فرموده یه سه نه ده کانی لاوازه.

^۶ ابن ابی حاتم غ: (۱۲۳۵/۳).

تاگاداریان مه که لئی ﴿وَأَرْحَمَنَا﴾ به زهیت پیماندا بیته وه و بمانبه خشه، له وهی که پروبه پرومان
 ده بیته وه، یارمه تیمان بده و تووشی تاوانی تر نه بین. هر بزیه ده لئین: تاوانبار پیوستی به سی شت
 هه یه: نه وهی له نیوان و نه وه خودایه خودا جاو پووشی لی بکات. له عه بده کانی بشارتت وه و نابروی
 نه بات پئی له ناویاندا. خوا پاریزگاری لی بکات و لای بدات و تووشی تاوانی تری وه که نه و تاوانانه ی
 نه کات که کردوویه تی. له پیشه وهش له فرموده که دا باس کرا که خودای مه زن فرموویه تی: (به لئین)
 له فرموده یه کی تریشدا هاتووه: (خودا فرموویه تی: بیگومان کردوومه). پاشان خودای مه زن
 ده فرموویت: ﴿أَنْتَ مَوْلَانَا فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ هه موو کاروباریکی نیمه به ده س
 تویه و سه ریشمانخهی به سه ر نه وانهی خوانه ناسن. واته: هر تر نه ی خودایه دوست و یارمه تی
 ده رمانی، پشت و په نامانی، داوای هاوکاری هر له تر ده که ین، سه رمانخه به سه ر نه واندا پروا به
 ناینه که ت باکن و تر به تاکو ته نیا نازانن، سه رپیچی په یامی پیغه مبه ره که ت ده که ن و غهیره ز تر
 ده په رسترو عه بده کانت ده که نه شه ریکت. له دنیاو له قیامه ندا سه رکه و تومان بکه به سه ریاندا:
 (خودای مه زن فرمووی: به لئین) له و فرموده یه شدا که موسلیم پروایه تی کردووه له نیبنوعه بیاسه وه
 هاتووه: (خودای مه زن فرموویه تی: بیگومان کردوومه) نیبنوجه ریر پروایه تی کرده له
 نه بوئیسحاق وه کاتی که (خویندنی) هم سوره ته ی ته واو ده کرد ﴿فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
 الْكَافِرِينَ﴾ ده یوت: نامین!

تفسیری سوره‌تی (آل عمران)

له مه‌دینه‌دا هاتوته خواروه

چونکه نم سوره‌ته له سه‌ره‌تا که یه‌وه هه‌تا نایه‌تی هه‌شتاوسن له‌سه‌ر شاندی (وه‌فدی) نه‌جران هاتوته خوار. هاتنیشیان له سالی تری کوجیدا بووه، وه‌ک به‌و زوانه له تفسیری نایه‌تی نه‌فرین کردن (المباهلة) باسی دیت به‌ویستی خودای مه‌زن. باسی نو و فرمودانه‌شمان کرد له باسی نم سوره‌ته‌دا له‌گه‌ل سه‌ره‌تای تفسیری سوره‌تی به‌قه‌رده‌دا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿آل۱﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿۲﴾ نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿۳﴾ مِنْ قَبْلِ هَذِهِ لِنَّاسٍ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو

أَنْبِقَارٍ ﴿۴﴾

نو و فرموده‌یه‌ی باسی ناوه هه‌ره مه‌زنه‌که‌ی خودای کردوه (اسم الله الاعظم) له‌م دوو نایه‌ته‌دایه ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ وه ﴿آل۱﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿ته‌نها خودا مانا که ده‌زانی به (الیف، لام، میم) ده‌خویندیته‌وه، غه‌یره‌زن خودا هیچ شتیک بۆ په‌رستن ناشی. هه‌ر زیندوه و به‌سه‌ر هه‌موو شت پاده‌گات (له تفسیری) (آیه‌ الکرسی) دا قسه‌ی لی‌کرا. (الم) پیش له‌سه‌ره‌تای سوره‌تی (به‌قه‌رده‌دا) باسی کرا، پی‌ویست ناکات جاریکی تر دووباره بکریته‌وه. خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ﴾ نم کتیبه‌ی (به‌پاست) که بۆ تو‌م ناردوه. واته: نارنی قورئان بۆ تو‌ئی مو‌حه‌مه‌د (ﷺ) به‌پاستی، واته: هیچ گومان و دو‌دلیه‌کی تیدا نیه، به‌لکو له‌لاین خوداوه هاتوه و به‌ئاگاداری خو‌ی په‌وانه کراوه، فریشته‌کانیش شایه‌تی نه‌ده‌ن، خودا خو‌ی به‌سه‌ شایه‌ت بی ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ باوه‌ر به‌و کتیبانه‌ش ده‌کات که پیش له‌وله خوداوه په‌وانه کراون له ناسمانه‌وه بۆ پی‌غه‌مبه‌ره‌کان، باوه‌ریش به‌و هه‌والانه‌ده‌کات که نو کتیبانه‌ باسیان کردوه له دیر زه‌مانه‌وه مژده‌یان پیداوه، چونکه وه‌ک نو هه‌واله‌ وایه که نم باسی کردوه و مژده‌ی پیداوه که به‌لئندانه به‌ نارنی مو‌حه‌مه‌دو (ﷺ) په‌وانه کردنی قورئانی پی‌رژه‌ بوی. ﴿وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ ته‌ورات و ئینجیلیشی نارد بۆ موسای کوری عیمران و عیسی کوری مه‌ریه‌م (سه‌لامی خویان لی بی). ﴿مِنْ قَبْلِ هَذِهِ لِنَّاسٍ﴾ له پیش (قورئاندا) تا پئینشانده‌ر بن بۆ خه‌لک. ﴿وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ﴾ فورقانیش (قورئانیشی له‌وه‌دوا) نارد. که پئی راستی له پئی گومرایی و هه‌قی له به‌تال جیا کرده‌وه و خه‌لکی له سه‌ر لی‌شیاویوه به‌ره و بیداری و وشیری برد. به‌هوی نو هه‌موو به‌لگه و نیشانه‌ پوون و ناشکرانه‌وه

که بوی باس کردن و بوی کردوته و بویان. پاشان دهه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ نهوانی که له نیشانه کانی خودا حاشایان کرد، جезде به بیان نزد به ژانه له پدزی قیامه تدا. ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ﴾ خودا خاوهن دهسته لاتی توله سیننه. واته: دهه رباره ی نهوانی بپروایان به نیشانه کانی نیه و درایه تی و سه ریچی پیغه مبره مزنه کانی ده کن.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ ﴿٥﴾ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَّا

إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦﴾

خودای مزن دهه رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ هر شتیک له زه مین یان له ناسمان بی، له خودا شاروه نیه. خودای مزن دهه رموویت که ناگاداری نهینه کانی ناسمان و زه مینه، هیچ شتیک لای ون نابی تیانداندا ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ هر نهوه هر چونی بیه ویت (هر له مندالانی دایکانتاندا) شیوه تان بق دیاری ده کات. واته: له سکی دایکاندا دروستتان ده کات به هر شیوه یک خوی بیه ویت به ندر یان به می و جوانی و ناشیرینی و به خته ورو به دبخت. ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ جگه له و هیچ کسی بق پرستن ناشی. هر خۆشی دهسته لاداری له کارزانه. واته: هر خۆی وه دیهینه ره و هر خۆشی شایه نی پرستنه و تاک و ته نیایه و شه ریکی نیه، دهسته لاتی بیپایان هر می نه وه له کارزانی هر له وه و ده و شیتته وه. نه م نایه ته نیشانه و ناگاداری تیدایه که عیسی کوی مریم به ننده یه کی درس کراوه، وه ک چون خودا درس کراوه کانی تری مرفی وه دیهینه اوه. بیگومان خودا شیوه ی دیاری کرده له سکی دایکیا. چۆنیشی ویستوه و دروستی کرده، که وایه چون ده بی پرستراو بی وه ک گاوده کان ده لاین بهر نه فرینی خودا که ون. له ناو سکا هه لسواوه و له حالیکه وه چووه بق حالیکه تر؟ وه ک خودای مزن دهه رموویت: ﴿يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ لَّدُنِّي﴾ نیه ناوا درس ده کات، له زکی دایکانتاندا (جار له دوی جار) له سی قونخی تاریکیدا، هه لکپیرو وه رکیپرتان پیده کات.

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَسَلَّمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا

يَوْمَ كُلِّ مَنْ عِنْدَ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ

أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّكَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ الْوَعْدَ ﴿٩﴾

باسی نوو نایه تانه ی له یه ک ده چن و نه وانه یش پو شن و بته ون

خودای مه زن ده فهرموویت: له ناو قورئاندا چه ندین نایه تی پو شن و بته و هیه که ماکن بۆ نم کتیبه، واته: نزد پو شن و نیشانه گانی دیارو ناشکران، هیچ که سی گومانی تییاندا نیه، هه ندی نایه تی تریش هه ن گومان له نیشانه گانیاندا هه یه و پو شن نین له زو دی له خه لکی یان له لای هه ندیکیان، هه رکه سی وازی له و نایه تانه هینا و گه راپه وه بۆ لای نایه ته پو شن و بته وه کان و کاری پی کردن، نو که سه شاره زای پی پاست بووه. هه رکه سیش به پیچه وانه وه کاری کرد نو وه پیکای لی تی کچوووه. هه ر بۆیه خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ تُحْكِمُكُمُ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأَنْزَلَ مُتَشَبِهَاتٍ﴾ هه ر نه ویشه نم کتیبه ی بۆ تو به خه لات ناربووه، که له ویدا چه ندین نایه تی پو شن و بته و هه ن که ماکن بۆ نم کتیبه. واته: بنه رته ی نم قورئانه ن له کاتی گوماندا بۆیه ده که پینه وه. چه ندین نایه تی تریش هه ن پو شن نین، به لأم پیکه ده کون له گه ل نایه ته پو شنه کاندا، جاری واش هه یه مانای شتی تریش هه لده گری له و ته و ده قدا، به لأم نو مه به سه ته ناگه یه نی، نایه ته پو شن و بته وه کان (المحکمات) ناسیخی هه یه و هه لال و هه رام و بریارو سنوو ر فرزو فه رمانه و فه رمانیان پیده کری. به لأم نو نایه تانه ی که پو شن نین و له یه ک ده چن (المتشابهات) که نه سخ بونه ته وه و پیش و پاشی که و تون و به سه رها ت و به ش به شن، بره وایان پیده کری به لأم کاریان پینا کری. موحه مه مدی کوپی به سار (ره حه متی خوی لی بی) وتی: ﴿مِنْهُ آيَاتٌ تُحْكِمُكُمُ﴾ که نیشانه گانی په ره ردگان و ده بیته پاریزه رو پاک پاگرتنی عه بده کان و ناگرتنی نا هیلینت و په پوچ له ناو ده بات و هیچ گورپانکاری به سه ردا نایه ت و وه خویان ده میننه وه. ده لی: (المتشابهات) یش یانی نه وانه ی پو شن نین له حه قیقه تدا، نم نایه تانه ن که مانه که یان گورپانکاریان تیاده کری و ته فسیر ده کری و لی که نه درینه وه، نم نایه تانه خودای مه زن عه بده گانی تیا تا قی ده کاته وه وه ک چو ن له هه لال و هه رامدا تا قی کردونه ته وه، نه که ن به ره و په پوچ برؤن، له هه ق لانه دن. هه ر بۆیه خودای گوره ده فهرموویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ﴾ نو که سانه ی له دلپاندا چه وتی و لاری و ده غه زیان هه یه. حه ز ده که ن له هه ق لاده ن و به ره و په پوچ برؤن ﴿فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ﴾ دوا ی نم نایه تانه ده که ون که له قورئاندا هاوشیوه ن. واته: نو نایه ته هاوشیوانه و ره ده گرن که حه ز ده که ن به ناره زووی خویان بیگورن بۆ نو مه به سه ته خراپه ی خویان ده یانه ویت. له بهر نو وه واتا که ی هه لده گری بیگورن. به لأم نایه تی پو شن و بته و (المحکم) نه وانه هیچ

به‌شیکیان تیدا نیه، چونکه سه‌ریان ده‌کوتیته‌وه و ده‌بیته به‌لگه به‌سه‌ریان‌وه. هر بویه خودا ده‌فرموویت: ﴿أَبْتَعَا الْفِتْنَةَ﴾ هر نه‌وانه ده‌یانه‌وی که خه‌لکی پی هه‌لخه‌له‌تی و شوینکه و توه‌کانی خویانی پی گومرا بکن، وایان تی بگه‌یه‌نن که به‌لگه بق کاره خراپه‌کانیان به قورئان دیننه‌وه. نه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر خویان، نه‌ک بق خویان. وه‌ک نه‌وه وایه که به‌لگه بیئنه‌وه که قورئان دانی پتدا ناوه که عیسا گیانی (روحی) خودا و که‌لیمه‌ی خودایه فریدرایه ناو سکی مه‌ریه‌م. به‌لام وازیان هیناوه له‌م نایه‌تانه که خودای مه‌زن ده‌فرموویت: ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ﴾^۱ نه‌وه هیهج نه‌بوو عه‌بدیک نه‌بی، نیتمه چاکه‌مان له‌گه‌ل کرد. ده‌فرموویت: ﴿إِنَّكَ مِثْلُ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَا مِثْلُ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾^۲ نمونه‌ی عیسا (له‌لای خودا) له‌چه‌شنی نمونه‌ی ناده‌مه، هر له‌گل دروستی کرد، پاشان پتی وت: بیه به‌ناده‌م، نه‌ویش بوو. چه‌ندین نایه‌تی پویشن و بتوی تر هاتوو که عیسا‌یش دروستکراویکه له‌دروستکراوه‌کانی خودا به‌نده‌وه پیغه‌مبه‌ریکه له‌پیغه‌مبه‌ره‌کانی خودا. وه ده‌فرموویت: ﴿وَأَبْتَعَا تَأْوِيلَهُ﴾ هرچونیک ده‌یانه‌وی مانایان لیک نه‌ده‌نه‌وه. واته: ده‌یگورن. نیامی نه‌حمه‌له‌عائیشه‌وه (ره‌زای خوی لی بی) پیوایه‌تی کردوه وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ﴾ هه‌تا ده‌گاته ﴿أُولَٰئِكَ الْأَنْبِيَاءُ﴾ عائیشه وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (نه‌گه‌ر نه‌وانه‌تان بینی که مشتمورپان له‌سه‌ر نه‌و نایه‌تانه ده‌کرد که مانای جورا و جور هه‌لده‌گرن خودا مه‌به‌ستی نه‌وانه‌یه، خوتانی لیپاریزن)^۳ بوخاریش نه‌م فرمووده‌یه‌ی پیوایه‌ت کردوو له‌تفسیری نه‌م نایه‌ته‌دا، موسلیمیش له‌کتیبی قه‌ده‌را پیوایه‌تی کردوه له‌سه‌حه‌یچه‌که‌یدا نه‌بودا و دیش له‌سونه‌نه‌که‌یدا، هرسیکیان هر له‌عائیشه‌وه (ره‌زای خوی لی بی) که وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ﴾ هه‌تا ده‌گاته ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولَٰئِكَ الْأَنْبِيَاءُ﴾ وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمووی: (نه‌گه‌ر نه‌وانه‌تان بینی که دوی نه‌م نایه‌تانه

^۱ الزخرف (۵۹).

^۲ آل عمران (۵۹).

^۳ أحمد (۴۸/۶)، سه‌حیحه.

دهکه وتن که مانای جؤراو جؤر هه لده گرن، ئه وانه ئه و که سانه ن که خودای مه زن ناوی بردوون خۆتانیان لێ بپارێزن^۱ ئه مه وتی بوخاریه.

(المتشابهات) جگه له خودا هیچ که سی مانای ئه م نایه تانه نازانی که مانایان روشن نیه

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَا يَسْأَلُكُمْ تَأْوِيلُهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ که جگه له خودا هیچ ماناکه یان نازانی

قورتان خوینه کان ناکرکن له سه ره وه ستان لێره دا. هه ندی ده لێن: ده بی وه ستان له سه ره وتی (الله) بی.

وه که له پێشه وه پێوایه ت کراوه له ئیبنوعه بباسه وه که وتی: ته فسیر چوار جۆره. ته فسیریک هیچ که س

به و بیانووی نیه له تیگه یشتنیا. ته فسیریک که عه ره به کان ده یزانن له زمانی خۆیاندا، ته فسیریک ئه وانه

ده یزانن که زۆر زانان. ته فسیریکیش جگه له خودا هیچ که س نایانێ. ^۲ ئه م قسه یه پێوایه ت کراوه له

عائیشه وه عوره وه ی کوری ئه بوشه عساو (الشعفاء) ئه بونه هیک و که سانی تریشه وه. هه ندیکیش له سه ره

﴿وَالرَّسُخُونَ فِي الْأَعْرَابِ﴾ ئه وانهی که زۆر زانان. پاره ستاون. زۆر له زانایانی ته فسیرو ئوسولیه کان (اهل

الاصول) شوینی پێیان هه لگرتوون و ده لێن: قسه به شتی که ماناکه ی نازانێ دوره (واته: ماناکه ی

دیاره) پێوایه تی کراوه له ئیبنونه بی نه جیحه وه له موجاهیده وه له ئیبنوعه بباسه وه که وتی: من

یه کیکم له و که سانه ی زۆر زانان و ماناکه ییش ده زانن^۳. له م فهرمووده یه دا هاتوو که پێغه مبه ری خودا

(ﷺ) دوعای کرد بۆ ئیبنوعه بباس و فهرمووی: (ئهی خودایه شاره زای بکه له ئاینا و فیری مانای

(التأویل) ی بکه). ^۴ ته ئویل: دوو مانای هه یه له قورتاندا: یه که م: ته ئویل به مانای حه قیقه تی شتی و

ئه وه ی فهرمانه که ی ده که پێته وه بۆ لای. له وانه که خودای گه ره ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ يَتَابَّتْ هَذَا

تَأْوِيلُ رَمَيْتِي مِنْ قَبْلُ﴾ ئهی باوکی خۆشه ویستم ئه مه لێکدانه وه ی خه وه که ی پێشوومه که (ببینیم).

ده فهرموویت: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ﴾^۵ ئایا ئه مان بۆ ئه و پۆژه ده پوانن که هه رچی

له م کتێبه دایه، به چاوی خۆیان ببینن. پۆژی دیت که ئاکام په وون ده بیته وه و به دی دیت. واته: پاستی

پۆژی قیامه ت دیت که خودای مه زن فهرموویته تی. ئه گه ره مه به ست به ته ئویل ئه مه بی ده بی وه ستان

^۱ فتح الباری (۵۷/۸)، مسلم (۲۰۵۳/۴)، أبوداود (۶/۵).

^۲ الطبري (۵۷/۱).

^۳ الطبري (۲۰۳/۶).

^۴ فتح الباری (۲۰۵/۱).

^۵ يوسف (۱۰۰).

^۶ الاعراف (۵۲).

له سر و تهی (الله) بیت. چونکه حقیقتی شته‌کان و بناغه‌یان هیچ که‌سی نایزانی ته‌نیا خودا نه‌بی و هر نه و ده‌یزانی، لیره‌دا ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾ (مبتداه‌یه) و ﴿يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ﴾ خه‌به‌ره‌که‌یه‌تی. به‌لام نه‌گر به‌ته‌نویل مانابه‌می تر بیت، که بریتیه له‌ته‌فسیر کردن و پروون و ناشکرا کردنی شتیک وه‌ک خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ﴾ خه‌وه‌که‌مان بؤ لیکده‌روه واته: هه‌والمان بده‌ری به‌ته‌فسیره‌که‌ی، نه‌گر مه‌به‌ست پیتی نه‌م مانابه‌بی، وه‌ستانه‌که له‌سر ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾ نه‌وانه‌ی که زور زانان، چونکه نه‌وانه ده‌زانو تیده‌گن که چون پرووی قسه‌یان تیکراوه و بایه‌خیان پیدراوه. پاشان خودای مه‌زن ده‌ریاره‌یان ده‌فهرموویت: ﴿يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ﴾ نه‌لین: به‌وامان پیتی هه‌یه. واته: به‌وامان به‌وه هه‌یه که نه‌و نایه‌تانه مانای جزوا جزر هه‌لده‌گن ﴿كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ نه‌مانه هه‌موو له‌لایین خوداوه‌یه واته: نایه‌تی پویشن و ته‌و نه‌و نایه‌تانه‌شی مانا‌کانی پویشن نیه و هه‌موو له‌لای خودای که‌وره هاتوته خوار هه‌ق و پاستن، هر نایه‌تیکیان پشتگیری نه‌وی تریان ده‌کات و شایه‌تی بؤ نه‌دا، هیچ شتی له‌لای خودا جی‌وا‌زو دزی یه‌کتر نیه. وه‌ک له‌نایه‌تیک‌ی تردا ده‌فهرموویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ﴾ ^۱ ^۲ ^۳ ^۴ ^۵ ^۶ ^۷ ^۸ ^۹ ^{۱۰} ^{۱۱} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳}

پیکه‌ی راست نیشان داوین. واته: دواى نوره که دلّه کائنات له سر راسته پئی پاره‌ستاندوه لای مه‌ده، وه که نوانه مان لی مه که که له دلیاندا ده‌غز مه‌یه و لایان داوه و شوینی نو نایه تانه ده‌کون که پویشن نین له نار قورئانداو مانای جوراو جور هله‌دگرن، به لکر پاره‌ستاومان که له سر راسته پئی خوت و نایه راست و پیکه‌کات ﴿وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً﴾ وه‌بر به‌زه‌یی خوتمان بخه و دلّه کائنات به به‌زه‌یی خوت پاره‌ستاو که و پیکه‌وه کزمان که‌روه و به‌وامان زیاتر به‌میز بکه پئی. ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْوَعَّابُ﴾ به‌خشنده‌ی هره مه‌زن تقوی. ئیبنونئی حاتم پویایه‌تی کرده له ئیبنوجه‌ریره‌وه: له نوموسه‌له‌مه‌وه که پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) ئه‌یفه‌رموو: (ئهی نو که‌سه‌ی دلّه‌کان نازوگوئیز پیده‌که‌ی دلّم پاره‌ستاو که له سر نایه‌کات) پاشان هم نایه‌ته‌ی خویند: ﴿رَبَّنَا لَا تُخِزْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَعَّابُ﴾ پاشان خودای که‌وره ده‌فه‌رمووئیت: ﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّكَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ الْوَعْدَ﴾ په‌روه‌دگارمان هر تقوی مه‌ردم له و پوژده‌دا (که گومانی ئیدا نیه) له به‌کتر کز ده‌که‌یته‌وه و بیگومان خودا په‌یمان ناشکینتی. واته: به‌واداران ده‌لین: له پارانه‌وه‌که‌یاندا، ئهی په‌روه‌دگارمان به‌و زوانه هه‌موو خه‌لکی له به‌کتر کز ده‌که‌یته‌وه له پوژی قیامه‌تدا، کیشه‌کانیان بۆ جیا ده‌که‌یته‌وه له به‌کتری و فه‌رمانی خوت نه‌ده‌یت له نئوانیاندا له سر نو و ناکزکیانه‌ی که بوویانه له دنیا، هر که‌سه‌و به پئی ناکاری خوی پاداشتی نه‌ده‌یته‌وه، چاکه به چاکه و خرابه‌یش به تولّه لیسه‌ندنه‌وه.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ۝۱۰﴾

﴿كَذَابَ آلَ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝۱۱﴾

له پوژی قیامه‌تدا مال و سامان و مندال سوودی نیه

خودای مه‌زن باسی خوانه‌ناسان ده‌کات که سووته‌مه‌نی ناگرن و ده‌فه‌رمووئیت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ

الْقُلُوبِينَ مَعْرُورُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ له و پوژده‌دا که نامه‌قیکاران پاکانه‌یان هیچ

سوودیکیان پیناگه‌یه‌نی و نه‌فرینیان لی کراوه و ناله‌بارترین شوئینیان مه‌یه. واته: نو مال سامان و

مندالانه‌یان له لای خودا هیچ سوودیکیان پئی ناگه‌یه‌نیت و له سزای توندی خودا پزگاریان ناکات. وه‌ک

خودای مه‌زن ده‌فه‌رمووئیت: ﴿فَلَا تُصِحِّبَكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ

^۱ ابن ابی حاتم (۸۴/۲)، الطبري (۲۱۳/۶).

^۲ غافر (۵۲).

الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِيَّاهُمْ لَيْسَ لَكُمْ وَمَا هُمْ بِمُنْكَرٍ وَلِكَلِمَةٍ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾

سهیرت نهیه له دارایی و مندالائی که هیانه، خودا دهیوی له دنیا دا به مانه نازاریان داو

هر به خوانه ناسی بمرن. وه ده فرموویت: ﴿لَا يَرْفَعُ قَلْبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْيَلْدِ ﴿١٣٦﴾ مَتَّعَ قَلِيلًا

ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّ الْأَهَادُ ﴿٥٧﴾ هاتو چوونو گپو فپی خوانه ناسان له ولاتان، نه چن مهلت خه له تینتی. بابواردنیک کی که مهو پاشان شوینیان نوزده خو و جییان نذر خرابه. وه ک خودای که وره

لیزه یشدا ده فرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ

هُم وَقُودُ النَّارِ ﴿٥٨﴾ نهو پوژدهی مال و مندال، به هانای نه وانه وه نایه که خودایان نه ناسیوه، نه وانه ده بنه

سووته مه نی ناگر. واته: نه وانه ی بروایان به خوداو پیغه مبه ره که ی (وَلَا يَنْفَعُ) نیه و درایه تی کتیبه کی

ده که نو سوویدیان له و نیگایه وه رنه گرتوو که هاتوو بؤ پیغه مبه ره کانی، شوینی نه وانه ناو ناگره و

به وان نه و ناگره مه لده گیرسی. وه ک هم نایه ته ش که خودای مه زن ده فرموویت: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا

تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ ﴿٥٩﴾ به راستی نیوه و نه وانه ش ده یانپه رستن جگه له خودا

(ده بنه) سووته مه نی خه هه نم. وه ده فرموویت: ﴿كَذَّابٌ آئِلَ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ﴿٦٠﴾ وه ک دارو ده سته ی فیرعه ونو نه وانه ی پیش له وانیش بوون. که نیشانه ی نیمه یان

به درق زانی، خودا له تاوانی سزای خویان گرتنی. زه حاک و تی: له ئیبنوعه بیاسه وه، و تی:

﴿كَذَّابٌ آئِلَ فِرْعَوْنَ ﴿٦١﴾ وه ک ناکاری دارو ده سته ی فیرعه ون^۱ هر وایش پویاوت کراوه له عیکرمه و

موجاهیدو نه بو مالیک و زه حاک و که سانی تریشه وه. هندی ده لئین: وه ک قات و قریه کی دارو ده سته ی

فیرعه ون (که خودا هینای به سه ریاندان) یان وه ک ناکاری دارو ده سته ی فیرعه ون یان وه ک وینه ی دارو

ده سته ی فیرعه ون.^۲ وه ته کان له یه که وه نزیکن. (الدأب) واته: کردارو ژیان و مال و بپیارو باوی دارو

ده سته ی فیرعه ون. وه ک ده لئین: به رده وام نه مه په وشتی من و په وشتی تویه مانای نایه ته که نه مه یه که

خوانه ناسان مال و مندال بی نیازیان ناکات له پوژی قیامه تدا به لکو له ناو ده چن و سزایش نه درین وه ک

^۱ التوبة (۵۵).

^۲ آل عمران (۱۹۶-۱۹۷).

^۳ الانبیاء (۹۸).

^۴ الطبری (۶/۲۲۴).

^۵ ابن ابی حاتم (۲/۹۲).

چون دارو دستهی فیرعون له ناو چوون و سزا دران و نهوانهیش له پیش دارو دستهی فیرعونهیشا بوون که بپوایان بهو نیشانانه نهینتا که پیغهمبهرهکانیان بزبان هینان. ﴿وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ﴾ خودا له تزله سهندندا زور توندو تیژه. واته: زور زوو خوانه ناسان دهگریو سزای زور به ژانه. هیچ کهس ناتوانی بهری لی بگری، هیچیسی له دست ده رناچی، به لکو خودا هرچی بوی دیکاتو به سر گشت شتیگدا زاله، هه موو شتی ملکه چیه تی، هیچ خودایه ک و هیچ به روه ردگارک جگه له بوونی نیه.

﴿قُلْ لِلّٰهِ كَفْرًا سَتُغْلَبُوْنَ وَتُحْشَرُوْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْاِمۡهَادُ ﴿۱۲﴾ قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰیَةٌ فِیۡ فِئْتَنِیۡنَ الْاَتَقَاتِۢ وَفِیۡ سَبۡبِ اللّٰهِ وَاٰخِرَیۡنَ کَافِرًاۙ یُرَوُّنَهُمْ مِّثَالَهُمْۙ وَرَآیَ الْمَلٰٓئِکَۃَ وَاللّٰهُ یُوۡدِعُۙ بِصُرۡمِهِۦۙ مَنۢ یَّشَآءُۙ اِنَّ فِیۡ ذٰلِکَ لَۤاٰیٰتٍ لِّاُولِیۡ الْاَبۡصۡرِ ﴿۱۳﴾﴾

هه ره شه کردن له جووله که کان که بهو زوانه ژیر ده کهون، هه لنانیان بو په ند و مرگرتن له بوژی بهادر

﴿قُلْ لِلّٰهِ كَفْرًا سَتُغْلَبُوْنَ وَتُحْشَرُوْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْاِمۡهَادُ﴾ (ئهی موحه ممد (ﷺ)) بهو خوانه ناسانه بلتی: بهو زوانه ژیر ده کهون و هه ره شه و نه و فدهت زانی پاپیج کران بی ناو دوزخ که چ شوینیکی خراپه. واته: له دنیا دا ژیر ده کهون و له بوژی قیامه تیشا ده چنه ناو جه هه نم. موحه ممدی کوپی نیسحاقی کوپی یه سار وتی له عاسمی کوپی عومری کوپی قه تاده وه که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: ئه وهی تووشی خه لکی بهر هات که هات، گه پایه وه بی مه دینه، جووله که کانی کز کرده وه له بازایی قه ینوقاع و فرموی: (ئهی کومه لی جووله که موسولمان بین پیش ئه وهی وه ک قوره یشیه کانتان به سر بیته که به سر بیان هات؟ ئه وانیش وتیان: ئهی موحه ممد (ﷺ) له خوت بایی مه به که چه ند که سیک بی ئه زمونی قوره یشته کوشتون که نازانن جه نگ چیه، سویند به خوا ئه گه ر تر شه رمان بی بفرۆشی ده زانی که ئیمه چون که سیکین، تر هه رگیز تووشی که سی وه ک ئیمه ناییت؟ خودای مه زن هم نایه ته ی ناره خواره وه ﴿قُلْ لِلّٰهِ كَفْرًا سَتُغْلَبُوْنَ وَتُحْشَرُوْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْاِمۡهَادُ﴾ هه تا ده گاته: ﴿اِنَّ فِیۡ ذٰلِکَ لَۤاٰیٰتٍ لِّاُولِیۡ الْاَبۡصۡرِ﴾ هه بزیه خودای گه وه ده فرمویته: ﴿قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰیَةٌ﴾ ئه مه بی ئیوه ده رستیک بووه، ئهی ئه جووله کانه ی ئه و قسانه ده که ن. واته: خودا نایه که ی خوی سه رده خات و یارمه تی پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ئه دات و وته ی (لا اله الا الله) بهر ز ده کانه وه و فرمانی خوی به پی ده کات. ﴿فِیۡ فِئْتَنِیۡنَ الْاَتَقَاتِۢ وَفِیۡ سَبۡبِ اللّٰهِ وَاٰخِرَیۡنَ کَافِرًاۙ یُرَوُّنَهُمْ مِّثَالَهُمْۙ وَرَآیَ الْمَلٰٓئِکَۃَ وَاللّٰهُ یُوۡدِعُۙ بِصُرۡمِهِۦۙ مَنۢ یَّشَآءُۙ اِنَّ فِیۡ ذٰلِکَ لَۤاٰیٰتٍ لِّاُولِیۡ الْاَبۡصۡرِ ﴿۱۳﴾﴾ دوو دسته له خوتان به گز یه کدا چوون،

دهسته یه کیان شه‌ریان بق خودا کردو دهسته‌کی تر له دژی خودا شه‌ریان ده‌کرد. زهق ده‌یاندی که خوانه‌ناسه‌کان دوو نه‌وندهی نه‌وانن، خودا نه‌وهی کرده هوی سرکه‌وتنی نیسلام به‌سهر خوانه‌ناساندا. هندی ده‌لین: مانای هم نایه‌ته که خودای مهن ده‌فرموویت: ﴿يُرْوَاهُمْ مَائِيْمًا رَآى اَلْمَيِّنَ﴾ واته: دهسته‌ی خاوه‌ن باوه‌پان وایان دی که دهسته‌ی خوانه‌ناسان دوو نه‌وندهی نه‌وانن له ژماره‌دا، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا خودا سه‌ری خستن. عه‌بدوللای کوبی مه‌سعود وتی: سه‌یری بت په‌رسته‌کانمان کرد دوو نه‌وندهی نیمه بوون. دیسان سه‌یرمان کرد ومان نه‌ده‌زانی یه‌ک که‌سیان له نیمه زیاتر نیه. وه‌ک نه‌وهی که خودای مهن ده‌فرموویت: ﴿وَإِذْ يُرِيكُمُوْهُمْ اِذْ اَلْتَقَيْتُمْ فِيْ اَعْيُنِكُمْ﴾^۱ نه‌وساش که تووشی یه‌ک هاتن، له‌به‌رچاوتان نه‌وانی که‌متر نیشاندان و نیوه‌شی که‌م هیتنایه به‌ر چاوی نه‌وان.^۲ نه‌بو نیسحاق وتی له نه‌بوعوبه‌یده‌وه له عه‌بدوللای کوبی مه‌سعوده‌وه، وتی: له‌به‌ر چاومان نه‌ونده که‌م بونه‌وه هتا وتم به‌پیاوی له‌ته‌نیشتما بوو نایا حه‌فتا که‌س نین؟ وتی: وا ده‌زانم سه‌ده‌که‌سن. وتی: پیاوی‌کام لی به‌دیل گرتن، وتمان نیوه چه‌ند که‌س بوون؟ وتی: هه‌زار که‌س بوین،^۳ کاتی هه‌ردوو لایه‌کتریان بینی، موسولمانه‌کان بت‌په‌رسته‌کانیان بینی دوو نه‌وندهی نه‌مانن، پشتیان به‌ست به‌خودا داوای هاوکاری و یارمه‌تیا ن له خودای مهن کرد. بت په‌رسته‌کانیش نه‌مانیان هه‌ر وا بینو و خه‌م دلای داگرتن و که‌وتنه ترسو له‌رزو نوقره‌یان لی برا. کاتی که له یه‌ک نزیک که‌وتنه‌وه و ده‌ستیان کرد به‌شه‌ر، بت په‌رسته‌کانی له‌لای موسولمانه‌کان به‌که‌م نیشاندان و نه‌مانیشی له‌لای نه‌وان به‌که‌م نیشان دا. بق نه‌وهی هه‌ر یه‌که‌یان په‌لاماری نه‌وی تر بدات ﴿لِقَضَىٰ اَللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُوْلًا﴾^۴ ده‌بوو کاری که خودا به‌پیری دابوو بیته‌جی. واته: هه‌ق له‌ناهق جیا بکاته‌وه و وتی (لا اله الا الله) سه‌ریخات به‌سه‌ر خوانه‌ناس و ملو‌پاندا. خاوه‌ن باوه‌پان سه‌ریخات و بت په‌رستان سه‌ر شو‌پ بکات. وه‌ک خودا خوی ده‌فرموویت: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَوَّلَةٌ﴾^۵ وا دیتان خودا له‌شه‌ری به‌درا سه‌ری خستن. لی‌ره‌یشدا ده‌فرموویت: ﴿وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَن يَّشَاءُ ۗ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيَةً لِّمَن يَّرَىٰ

۱ الانفال (۴۴).

۲ الطبری (۲۳۴/۶).

۳ الطبری (۲۳۶/۶).

۴ الانفال (۴۴).

۵ آل عمران (۱۲۲).

﴿لَا تُؤْتِي الْقُلُوبَ الْحَقَّ إِلَّا بِالْحِكْمِ﴾ دياره خودا به ويستی خوی هرکسی خوی همز بکات ساری دهخات، نه همیشه پهنه بق نهوانی خاوهن ناوهنن. پیکای پی دهردهکن بق لای له کارزانی خوداو کردارو فرمانی که بریاری خویتهتی، عهده خاوهنباوهپهکانی سردهخات له دنیاو له پدزی قیامهتیشدا.

﴿زَيْنَ النَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْأَفْصَحِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثُ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَاقِ ﴿۱۱﴾ قُلْ أَوْفَيْتُكُمْ بِحَيْثُ مِيقَاتِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّعَمُوا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَنْزَجْنَا سُرُورًا وَوَسْوَسَاتٍ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِعَمِيرٍ بِالْوَسْوَسَاتِ ﴿۱۲﴾﴾

باسی ژيانی دنيا

﴿زَيْنَ النَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْأَفْصَحِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ﴾ ناره زوی ژنان کردن و کوی نقدو دهسکهوتنی کومه لنی گوردهی نالتونو زیوو پهوه نهسپی به دروشم. خودای مهزن باسی خوشی و پاراوهی نه م ژيانی دنيا دهکات له ناره زوی جوداو جود له ژنانو کوی نقد له پیشا باسی ژنان دهکات، چونکه به لای ژنان له هموو به لایه که گورده تره. وه که له فرموده ی سه حیددا هاتوه که پیغمبر (ﷺ) فرموده یتهتی: (له دوی خوم هیچ به لایه کم به جی نه میشتوه به زیانتر بی له سر پیاوان له ژنان).^۱ به لام نه گهر مه به ست به پاک داویتی و نقدی مندال بی، خو نهوه پیویسته و شتیکی نقد چاکه و سونه تی پیغمبری خودایه (ﷺ) وه که چندین فرموده هاتوه که هانی خاوهنباوه پان نه دان بق ژن هینان. (بیگومان له چاکي نه م نومته ته به که ژنیان نقد بووه)^۲ ههروه ها پیغمبر (ﷺ) فرموده یتهتی: (دنیا خیرو خوشیه، چاکترین خیرو خوشی دنیا ش نافرته تی چاکه، کاتی که سهیری کردوه دلخوشی کردوه، نه گهر فرمانیشی به سهرا کرای بی گوئی پرایه لی کردوه، نه گهر له لاشی نه بوی (ژنه که) پاریزگاری له خوی و مالی پیاوه که شی کردوه بوی)^۳ له فرموده یه کی تردا فرموده یتهتی: (ژن و بقن خوشیم له لا خوشه ویست کراوه، نویژیشم بق کراوه ته چاوپوشنی)^۴ عانیسه (په زای خوی لی بی) وتی: هیچ شتی که نه بووه له لای

^۱ فتح الباری (۴۱/۹).

^۲ فتح الباری (۱۵/۹).

^۳ مسلم (۱۰۹۰/۲).

^۴ النسائی فی الکبری (۲۸۰/۵)، فرموده یه کی حه سه نه.

پیغمبر صلی الله علیه و آله خود (صَلَّى) خوشه ویستر بیّن له زنو نَسَب. له پیوایه تیکی تردا هاتوو له نَسَب و زن. خوشه ویستی مندالیش جاری بق شانازی پیوه کردن و جوانیه، نَمه نو باسهیه که دهیکن. جاری واش هیه بقرقر کردنی نووه وه چهیه و نقر کردنی نوممتهی موحه مده (صَلَّى) له وه که سانهی که خودا به تنیا دهناسنو شهریکی بق دانانین. نَمه شتیکی نقر چاکه و جیتی ستایشه وه که لهم فرموده یدا هاتوو: (نو ژنانه بخوازن (ماره بکن) که به سوزو خوشنودن و مندالی نقریان ده بی، چونکه من شانازی ده کم به نقری نیوه وه له (ناو) نوممه ته کانا له نقری قیامه تدا).^۲ خوشه ویستی مالیش هر وایه، جاری وایه بق فیزو شانازی پیکرد و خوه لبرین و زال کردنه به سر بیده ستلات و هزاراندا نَمه شتیکی خراپ و بیزاروه. جاری واش هیه نو مالّه بق خیر لیکردن بق که سو کارو په یوهندی خزمایه تی و خق نزیک کردنه وهیه له خودای مه زن و پی چاکه و په زامهندی خودای گوره، نَمه کاریکی نقر چاک و جیتی ستایشه له شرعا. زانایانی ته فسیر پایان جیاوازه دهباره ی نه اندازه ی (قنطار)، له سر چند رایه ک و کورته و پوخته که ی بریتیه له مالیکی نقر وه که زحاک و که سانی تریش وتویانه^۳ (خوشه ویستی نه سپیش کراوه به سی به شه وه) جاری خاوه نه که ی ناماده ی ده کات بق پی خودا هر کاتی پیوستیان پی بو غه زای پی ده کن و پاداشتی له سر و درده گرن، جاری واش هیه نو نَسَب خاوه نه که ی به کاری دینی بق فیزو خوه لبرین به سر خه لکی موسولماندا، نووه تاوان و گوناوه بق خاوه نه که ی، جاری واش هیه نو نَسَب خاوه نه که ی به کاری دینی بق سواری خویی و زیاد کردنی سلکو سزاو هقی خودایشی له بیر ناچی که له سریه تی، نَمه ییش بق خاوه نه که ی چاکه و پیوستی خوی پی درده کا. به و زوانه به تیرو ته وای فرموده دیت له باره ی وه به ویستی خودای گوره له نایه تدا که خودای مه زن دهنه رموویت: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَابِ الْخَيْلِ﴾^۴ تا بوتان ده کری چک و جبه خانه ی شهرو نَسَبی سواری ناماده بکن. به لام له باره ی (المسومة) نیبنوعه بباس ده لی: واته: نَسَبی پام هینراوی چاک و به توانا.^۵ هر به م شتوه یه پیوایه ت کراوه له مواهیدو عیکرمه و سه عیدی کوری جوبه یرو عه بدوره همانی کوری عه بدولالی کوری نه بزوی

^۱ النسائي (۲۱۷/۶)، (۶۱/۷) عن انس، فرموده یه کی لاوازه.

^۲ ابن حبان (۱۳۴/۶)، فرموده یه کی حه سه نه.

^۳ الطبري (۲۵۰/۶).

^۴ الانفال (۶۰).

^۵ الطبري (۲۵۲/۶).

سویدی و په بیعی کوپی نه نسو نه بوسنانو که سانی تریشه وه^۱ مه کحول وتی: (المسومة) واته: نه سپی ناوچاوو چوارپه ل سپی^۲ نیامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه بوزه په وه (په زای خوی لی بی) وتی: پیغه مبه ری خودا (سوره) فرموویه تی: (هیچ نه سپیکی عه ره بی نیه مه گین پتی پندراوه که هموو به ره به یانی دوو دوعا بکات و بلیت: نهی خودا منت داوه به هر که سی له نه وهی نادم، بکه به خو شه ویستترین مال و که س له لای (یان خو شه ویستترین که سو مالی له لای))^۳ هه ره ها خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ﴾ نازه لو زهوی کیلان. واته: وشتر و گاو مانگاو بز و مهر و نو زهویانه ی به کارده هینرین بق کشتو کال. پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿ذَلِكَ مَتَكُ الْحَيَوةِ الْدُّنْيَا﴾ نه مانه بق مردم پاراونه ته وه (له ژبانی دنیا دا مایه ی خو شین)، به لام دینه وه به ده سستی خودا، پیده زانن که زور له وه باشتر هیه. چونکه نه جوانی و پاراوه یه ی دنیا له ناوده چی و نامینن ﴿وَاللَّهِ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَعَابِ﴾ پاشه پوژی چاک له لای خودایه.

پاداشتی له خوا ترسان زور چاکتره له هه موو خو شیه کانی دنیا

﴿قُلْ أُوْنِيَكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَلِكُمْ﴾ پیتان بلیم چی له م شتانه ی جوان و پاراوه کراوه بق مردم له م ژبانی دنیا که م و بی بایه خه دا؟ پاشان خودای گوره ده فرموویت: ﴿لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بق نه وانه ی له هه له خو ده پارینن، له لای په روه ردگار یانه وه باغاتیک ی وایان ده بی، چو پاریان به به ردا ده روا له هه موو لایه که وه، هه ریه کیکیان چوره تام و په نکیکی هیه له هه نکوین و شیرو باده و ناووشتی تر. که چاو نهیدیوه و گوئی نه بییستوه و به دلی هیچ که سیکیشا نه ماتوه ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ هه تا سه هر له وی ده بن و گوپینی به سه ردا نایه ت ﴿وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ چه ندین ژنی پاک و بیگه رد له پیسو و پوخلی و نازارو سوپی مانگانه و خوینی مندال بوون و نه و شتانه ی ژبانی دنیا تووشیان دیت ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ سه ره پای نه م هه موو خو شیه ییش، په زای خودایان پیده گات و هه رگیز خودا لییان تووره نابییت. هه ربویه خودای گوره له نایه تیک ی تردا له سوره تی به رانه تا (البراء) ده فرموویت: ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾^۴ په زای خودایش له گشتی گوره تره.

^۱ ابن ابی حاتم (۱۲۳/۲-۱۲۵).

^۲ ابن ابی حاتم (۱۲۷/۲).

^۳ احمد (۱۷۰/۵)، فرموده یه کی لاوازه.

^۴ التوبة (۷۲).

که پتی داون که شو بهمه شته نه بپراوه یه. پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿وَاللّٰهُ بِصِرِّیْ
بِالْوَسْوَیِ ﴿خودا چاوی له عهده کانی خۆیه تی. واته: هرکه سهو به پیتی شایسته یی خۆی خودا
پاداشتی نه داته وه.

﴿الَّذِیْنَ یَقُولُوْنَ رَبَّنَا اِنَّا ءَاَمَنَّا بِمَا قُرْءَانَ لَنَا ذُوْنَا وَقَرْنَا عَدَابَ النَّارِ ﴿۱۱﴾ الصّٰخِرِیْنَ وَالْمُکْدِرِیْنَ

وَالْقَلْبِیَّتِیْنَ وَالْمُنْفِقِیْنَ وَالْمُسْتَغْفِرِیْنَ بِالْاَسْحَارِ ﴿۱۷﴾

دوعای له خواترسان و رهوشته گانیان

خودای مهزن ستایشی شو عهده له خوا ترسانه ی خۆی ده کات که به لینی پاداشتی نۆزی پیداون
ده فهرموویت: ﴿الَّذِیْنَ یَقُولُوْنَ رَبَّنَا اِنَّا ءَاَمَنَّا بِمَا قُرْءَانَ لَنَا ذُوْنَا ﴿نه وانه ی که ده لین: نه ی
بهروه ردگارمان، نیعه بهوامان بیته همه یه، سا تو له گوناھمان بیوره. واته: بهوامان به کتیبه که ت و به
پیغه مبه رکه ت هیناوه له گوناھو که م و کورپه کانمان بیوره به سۆزو به زه یی خۆت. ﴿وَقَرْنَا عَدَابَ
النَّارِ ﴿له سزا دان (به ناگ) بمانپاریزه. ﴿الصّٰخِرِیْنَ ﴿شو که سانه. خۆراگن له به جیهیتانی
خوابه رستیوا له دورکه وتنه وه له قه ده غه کراوه کان ﴿وَالْمُکْدِرِیْنَ ﴿پاستگۆز و بهوایان به و شتانه
مه یه که خودا فرمانی پیکردوون بیکه ن له هر کاریکی سهخت و گران ﴿وَالْقَلْبِیَّتِیْنَ ﴿گوپه پیل و
ملکه چن ﴿وَالْمُنْفِقِیْنَ ﴿مالی خۆیان له پتی خودا بهخت ده کن بۆ که سو و کارو هه ژاران و شو
که سانه ی که م ده ستن ﴿وَالْمُسْتَغْفِرِیْنَ بِالْاَسْحَارِ ﴿هموو پۆژی (سه ر له به یان) له خوا ده پارینه وه
لینان خۆش بی. نه م ده قه به لگه یه له سه ر پیزی پارانه وه ی به ره به یان، و تراوه: کاتی (یه عقوب) به
منداله کانی وت: به و زوانه له لای خودا داوای لیبوردن تان بۆ ده که م ﴿سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّیْ ﴿داوا
کردنه که ی بۆ دواخستن بۆ کاتی به ره به یان. له هه ردوو سه حیحه که و موسنه دو سونه نه کاند هاتوو به
شیره یه کی تر له کۆمه لتی له هاوه له کانه وه، که پیغه مبه ری خودا ﴿وَاللّٰهُ ﴿فه رموو یه تی: (خودای مه زن
هموو شه ویک دیته ناسمانی دنیا و کاتی نواین سی یه کی شه و ده مینی، ده فهرموویت: نایا که سنی
مه یه داوا بکاو خه لاتی بکه م؟ نایا که سنی مه یه داوا بکات و داواکه ی بۆ جیهی جی بکه م؟ نایا که سنی
مه یه داوا لیبوردن بکات و لیتی بیورم؟) له هه ردوو سه حیحه که شدا هاتوو له عایشه وه (به زای

^۱ فتح الباری (۱۳۳/۱)، مسلم (۵۲۱/۱)، ابوداود (۷۷/۲)، تحفة الاحوذی (۴۷۱/۹)، النسائی فی الکبری

(۱۲۳/۶)، ابن ماجه (۴۳۵/۱)، احمد (۴۸۷/۲).

خوای لی بی: پیغمبری خودا له هموو شه‌ویکا وه‌تری کردوه له سه‌ره‌تای (شهو‌دا)، له ناوه‌پاستیدا، له کورتاییدا، له به‌ره‌به‌یاندا وه‌تره‌که‌ی کورتایی پی‌ده‌هیتنا).^۱ عبداللای کوپی عومر له شه‌ودا نویژی ده‌کرد، پاشان ده‌بیوت: ئهی نافع، نایا به‌ره‌به‌یان هاتووه؟ نه‌گه‌ر بیوتایه: به‌لئی، ده‌ستی ده‌کرد به‌ دوعا و پارانه‌وه هتا پوژ ده‌بووه. (ئیینونه‌بی حاتم پی‌ویایه‌تی کردوه).^۲

﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۱۸﴾
إِنَّ إِلَيْنَا أُنزِلَتْ عِنْدَ اللَّهِ الْوَحْيُ وَإِنَّا لَنَنزِلُهُ بِالْقُرْآنِ عَرَبِيًّا مُبِينًا ﴿۱۹﴾
يُنذِرُهُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۲۰﴾
قَالَ حَاجُّكَ فَقُلْ أَسَلْتُ وَجْهِي لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعْنِي
وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَأَسَلْتُمْ قُلُوبَهُمْ قَدْ أَهْتَدَوْا وَلَئِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ بِاللَّهِ
بَصِيرًا بِالْعِبَادِ ﴿۲۱﴾

شایه‌تیدان له سه‌ره‌ناسینی خودا به‌ته‌نیا

خودای مه‌زن شایه‌تی داوه، خودایش به‌سه‌ بی شایه‌تی، چونکه خودا چاکترین و دادپه‌روه‌رتیرین و راستگر تیرین شایه‌ته‌که شایه‌تی داوه و ده‌فه‌رموویت: ﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ﴾ خودا خو‌ی شایه‌تی داوه که هیچ‌که‌سی جگه له خودا شی‌وای په‌رستن نیه، هموو دروست‌کراوه‌کان هی نه‌وون و به‌نده‌ی نه‌وون نیازیان هر به‌ر هه‌یه. خودا پی‌ویستی به‌ هیچ شتی نیه. وه‌ک له نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموویت: ﴿ لَٰكِنَ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَا اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ، بِعِلْمِهِ وَالْمَلٰئِكَةُ يَشْهَدُوْنَ وَكَفَىٰ بِاللّٰهِ شَهِيدًا ﴾^۲ به‌لام خودا شایه‌تی نه‌دات به‌وه‌ی که بۆی ناروو‌ی، به‌ ناگاداری خو‌ی په‌والته‌ی کردووه، فریشته‌کانیش شایه‌تی نه‌ده‌ن، ته‌نیا خودا خو‌ی به‌سه‌ شایه‌ت بی. پاشان خودای گه‌وره شایه‌تی فریشته‌کان و زانا به‌ نه‌مه‌که‌کانیشی خست‌ته پال شایه‌تی خو‌ی و ده‌فه‌رموویت: ﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ خودا خو‌ی ناگاداره و فریشته‌کانی و زانایانی به‌ ئینسافیشی باش ده‌زانن که هیچ‌که‌سی جگه له خودا شی‌وای په‌رستن نیه و هر خو‌یه‌تی به‌ده‌سته‌لاتی له‌کارزان. نه‌مه‌ پیز لیتانیکی گه‌وره و تاییه‌ته ده‌رباره‌ی زانایان لیره‌دا، نه‌و زانایانی که هه‌میشه به‌ئینسافن له هموو کات و شویتیکدا. هر ده‌لین: ﴿ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ

^۱ فتح الباری (۲/۵۶۴)، مسلم (۱/۵۱۲).
^۲ ابن‌ابی‌حاتم (۲/۱۴۵).
^۳ النساء (۱۶۶).

الْحَكِيمُ ﴿۱﴾ که هیچ پسر تراویک نیه جگه له خودا که خاوهن توانایه کی زقر مه زنه و له کارزانه له گفتارو کردارو بهرنامه و بریاریدا.

ثاین تنیا هر نیسلامه

﴿إِنَّ الذِّبْنَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَسْلَمُ﴾ له لای خودا ثاین هر نیسلامه. نه مه ناگاداریه که له لاین خوداوه که هیچ ثاینی له لای نه و له هیچ که سی قبول ناکریت جگه له ثاینی نیسلام، نه ویش شوین که وتنی بهرنامه ی نه و پیغمبرانه یه له هموو کاتیکدا هتا دواين پیغمبریان که موحه مده ده (ﷺ) که خودا گشت پنگاکانی تری داخستوه، تنیا له لای موحه مده ده (ﷺ) پنگای داوه، هر که سی که یشته لای خودا دواي پهوانه کردنی نه و به هر ثاینیکه وه جگه له شهریه ته که ی موحه مده ده (ﷺ) نه و ثاینه ی لی وهرناگیری وه ک خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ عِزَّ الْأَسْلَمِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾^۱ وه هر که سی جگه له ثاینی نیسلام هر ثاینیکی تری هه بی لای قبول ناکری. له م نایه ته شدا که ده فرموویت: ﴿إِنَّ الذِّبْنَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَسْلَمُ﴾ ثاینی قبول کراو له لای خودا تنیا نیسلامه و بهس. پاشان خودای مه زن باسی نه و که سانه ده کات که یه که م جار کتیبیان بق پهوانه کراو خودا بیانوی برین به پهوانه کردنی پیغمبران و نارذنی کتیب بویان ده ستیان دایه نامه قی کردن له یه کتری هر بویه خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَمَا اخْتَلَفَ الذِّبْنَ أَوْثُوا أَلْكَتَبَ إِلَّا مِنْ بَدِي مَا جَاءَهُمْ الْأَمْرُ بَسِيًّا بَيْنَهُمْ﴾^۲ دو بهر کی نه که وته نیوان نهوانه ی که کتیبیان بق هاتبوو، دواي نه وه نه بی که زانینی پاسته قینه یان بق هات، نه مه ش هر له بهر نه و نیره بی و نامه قیه بوو له نیوان خویاندا هه بوو. واته: نیره یان به یه کتری ده برد له نیوان خویاندا و ناکوکی ده که وته نیوانیان و له هق لایان نه داو بقو کینه یان له یه کتری هه لده گرت و پشتیان له یه کتری ده کردو له هیچ شتیگا قسه و کرداری یه کتریان قبول نه ده کرد، با قسه و کرداره کانشی پاست و هق بوایه. پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ هر که سیکیش (به هر شیوه یه) له نیشانه کانی خودا حاشا بکات ﴿فَأَنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْعَسَابِ﴾ با بزائن خودا له لپرسینه وه زقر به په له ده پرسیتته وه له و حاشا کردنه یان و توله یان لی ده سین و سزایان نه دات له سهر نه و دزایه تی کردنه یان بهرانه بر کتیبه کی. پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿إِنَّ حَاجِبَكَ فَقُلْ أَسَلْتُ وَجْهِي لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾^۳ نه گهر کتیشته له گن ده کن، تر هر بلنی: من له گن په یه وه کانه به دلی پاک پوو مان کردوته خودا. واته: تنیا خودا

۱ آل عمران (۸۵).

ده پهرستين به دلی پاک و خودا هاوهلی نیه و تاكو ته نیايه و هاوبه شو مندال و خیزانی نیه. ئه واته هیزه په پیرهوی من ده کهن هر و ده لئین وهك خودای گه وره له نایه تیتکی تردا ده فره موویت: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلُ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾^۱ بلن: ئه مه پنگای منه، هم خزم، هم ئه و كه سانهش شویتم كه وتوون (به به لگه وه) بی خواناسی بانگ ده کم.

نیسلام نایینی گشت خه لکیه و پیغه مبه ر (ﷺ) بؤ هه موویان ره وانه کراوه

پاشان خودای مه زن فره مانی داوه به بنده و پیغه مبه ری خوی موحه مه د (ﷺ) كه خه لکی بانگ بکات بی پنیازو ناینه که ی و داوا له ئه هلی هه ردو کتیبه که که جووله که و مه سیحه کان و نه خوینده واره کانیش که بت په رسته کانن که موسولمان ببن و گوپرایه لی ئه م په یامه بن که خودا به ئه و ناروویه تی ده فره موویت: ﴿وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ مَا سَلَّمْتُمْ فَإِنِ اسَلَّمُوا فَقَدْ أَهْتَدُوا وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكُمُ الْبَلْغُ﴾^۲ ئه و كه سانهش كه ئه هلی کتیب و به و كه سانهش كه نه زانن، بلن: ئاخو ئیوه ه وهك من خوتان هر به خودا سپاردوه؟ جا نه گه خویان سپاردبو، ئه و كه وتونه ته سه ر پنگا، نه گه ر پویان ئی و ره گپرای تو هر ئه و نه ده ت له سه ره پابگه یه نی. لئیرسینه و ه یان له لای خودایه و هر ده گه پینه وه بی لای ئه و، هر ئه وه كه ویستی له هر كه سی بوو پی نیشان ئه دات و ویستیشی له هر كه سی بی گومرای ده کات. له کارزانه و خوی چاك ده زانی چی ده کات. هر بؤیه ده فره موویت:

﴿وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِالْبَصَادِ﴾^۳ خودا خوی شاره زای به بنده کانیه تی. واته: خودا خوی ده زانی کی شایه نی پاسته پنیه و کیش شایه نی گومرایه. ئه و خودایه که: ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾^۴ چی ئه و بیکات ناشی پرسیری ئی بکری و ئه وانن که به رپرسیارن. ئه مه ییش له بهر به زه یی و له کارزانی خودا خویه تی. ئه م نایه ته و پینه ی ئه م نایه ته ناشکراترین به لگن له سه ر گشتگیری ره وانه کردنی پیغه مبه ر (ﷺ) بؤ هه موو خه لکی، وهك له ناینه که یه وه دیاره و قورئان و فره مووده ییش له زور شوینا نامازه یان پیکردوه، له و نایه تانه، خودای مه زن ده فره موویت: ﴿قُلْ يَكْفِيهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^۵ بلن: ئه ی خه لکینه بزائن من پاسپارده ی خودام بی لای هه مووتان. هه روه ها ده فره موویت:

^۱ یوسف (۱۰۸).

^۲ الانبیاء (۲۳).

^۳ الاعراف (۱۵۸).

﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾^۱ پاکو بی عیبی بق خودایی که نم فورقانهی (فورقانهی) بق عبدی خوی ناردوته خوار، تا بیته هوی ناگاداری بق هموو خه لکی جیهان له هردوو سه حیحه که و سونه نه کانی تریشدا هاتوو که گه یشتوته پلهی ته واتور به چهن دین پروداو که پیغمبری خودا نامه کانی خوی ناروو بق پاشاو سرۆکه کانی دنیا له نهوی نادم له عه ربو عه جم و نه ملی کتیب و نه وانش نه خوینده وارن به پیی نو فرمانهی که خودا پیی داوه له و باره یوه.^۲ عه بدو ره زاق پیویه تی کردوه له موعه مره وه له هممامه وه له نه بوهره بیره وه له پیغمبره وه (ﷺ) که فرموویه تی: (سویند به و که سهی گیانی منی بدهسته هیچ که سی له م نوممه ته گویی له من نایی. جووله که بی یا گاور، پاشان مردیی و بیوای به وه نه هینایی که من پیی ره وانه کراوم مه گین نه وه له خه لکی ناو ناگره)^۳ موسلیم پیویه تی کردوه. وه فرموویه تی: (ره وانه کراوم بق سوورو ره شیشی) فرموویه تی: (پیغمبری و ابووه هه ره وانه کراوه بق هۆزه کهی خوی به تاییه تی. من ره وانه کراوم بق خه لکی به گشتی).^۴

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبِعَذَابِ اللَّهِ أَنتُمْ فِيهَا مُصَدِّقُونَ ﴿۱۱﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنَ النِّعَمِ ﴿۱۲﴾﴾

زهی جووله که له سه ره خوانه ناسی و گوشتی پیغمبران و بیوا چاکان

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ﴾^۱ نه و که سانهی له نیشانه کانی خودا حاشایان کردو پیغمبره کانی خویان (به خوت و خردایی) ده گوشتن. خودای گوره لیره دا سه رکنهی نه ملی کتیب ده کات به وهی که پیی مه لسان له تاوان و خراپه کاری و حاشا کزندیان له پیغمبره کانیان و بیوا نه کردنیان به نیشانه کانی خودا هه ره له دیرزه مانه وه و نیستاش که پیغمبره کانیان ناگاداریان کردون لییان. له بهر فیز زدی و لاساری و خو به زل زانین به رانه بر به هق به شووره بیان داده نا که شوینی بکه ون، له گه ل نه وه یشدا چهن دین پیغمبره شیان گوشت کاتی که به یامی خودایان پی ده گه یاندن، به بی نه وهی هیچ خراپه و تاوانیکیان ده ریاره یان کردبی. ته نیا نه وه

^۱ الفرقان (۱).

^۲ فتح الباری (۴۲/۱)، مسلم (۱۹۹۳/۴).

^۳ مسلم (۱۳۴/۱).

^۴ مسلم (۳۷۰/۱)، البخاری (۳۳۵).

نہی کہ بانگیان دہ کردن بق سر پتی راست ﴿وَقَفُّوا عَلَىٰ أَلْبَانِهِمْ﴾ بِأَلْسِنَتِهِمْ
 ﴿النَّاسِ﴾ نہ وانہ شیان دہ کوشت کہ فرمانی چاکہ یان بہ خہ لکی نہدا۔ نہمہ نوپہ پی خو بہ زل زانیان
 بوو، وک پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (خو بہ زل زانی ورنہ گرتنی مہ قہو بہ کم زانی
 خہ لکہ) ہر بڑیہ کاتی خو یان بہ زل زانی بہ رانبر بہ ہق و فیزیان کرد بہ سر خہ لکہا خودای
 گوردیش ہر بہو شیوہیہ مامہ لہی لہ گہ لا کردن لہ دنیا دا بہ سووکی و پسوایی و لہ بڑی قیامہ تیشدا
 بہ جہزہ بہی توندو نابروہر۔ وک دہ فرموویت: ﴿فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ مژدہ یان بدہ ری بہ
 جہزہ بہی پر بہ ژان۔ پاشان خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَوَّلَ عَمَلُهُمْ فِي
 الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنَ النَّصِيرِ﴾ نہ وانہ لہ دنیا و قیامہ تدا ہر کاری بکن بہ فیزی
 دہ پی و ہیج کس بہ ہانایانہ وہ نایہ۔

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُغْوَوْنَ لِكِتَابِ أَهْلِ يَمَعِكُمْ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ فَرِيقًا مِّنْهُمْ وَهُمْ
 مُّعْرِضُونَ ﴿١٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ نَمَسَّكَ النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَعَرَّهَمُ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٣﴾﴾
 تکیف إذا جمعتهم یوم لا رب فیہ ووفیت کُل نفس ما کسبت و ہم لا یظلمون ﴿١٤﴾﴾
 زمی لہلی کتیبی لہ سر پازی نہ بونیان بہ کتیبی خودا

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُغْوَوْنَ لِكِتَابِ أَهْلِ يَمَعِكُمْ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ فَرِيقًا مِّنْهُمْ وَهُمْ
 مُّعْرِضُونَ﴾ ﴿خو تو بینیت، نہو کہ سانہی کہ لہ کتیبی نیئمہ دا بہ شیکیان پی گہ یشتبوو۔ خو یان و تیان:
 بہ ہر برپاری خودا پیدا نیئمہ پازین، کہ چی ہندیک لوانہ پی پازی نہ بوون۔ خودای مہ زن لیرہ دا
 ناہ زانی خوئی دہ ردہ بہی دہ ریارہی گاودو جوولہ کہ کان، وک خو یان دہ لئین بہو کتیبانہی کہ بویان
 ہاتوہ کہ تہ وراتو نینجیلہ۔ کاتیکیش داوایان لی بکری کہ گوپرایہ لی فرمانی خودا بکن بہ پی پی نہو
 کتیبانہ کہ بویان ہاتوہ کہ شوین۔ کہ و تنی موحمہ مہدہ (ﷺ) کہ چی پشت ہلہدہ کن بہ پی پازی
 نابن۔ نہمہ نوپہ پی ناہ زانی دہ رپینو سہ رکونہ کردنیانہ لہ سر نہو لاساری و ذرایہ تی کردنیان۔
 پاشان خودای گوردہ دہ فرموویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ نَمَسَّكَ النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ﴾ چونکہ
 نہ مانہ دہ یانوت: نیئمہ نہ گہر ہماخضہ نہ جہنم، چہند بڑیک زیارتی پی ناچی، بزرگار نہ بین۔ نہوہی
 کہ پالی پیوہ دہ نیو بویرانہ ذرایہ تی ہق دہ کن و درق ہلہ ستنیانہ بہ دہم خودا وہ کہ دہ لئین: نیئمہ

چند پڑتیک نہی سزا نادرین. واتہ: تہنیا حہوت پڑلہ ناو ناگرا سزا نہدرین، ہر لہ باتی ہزار سال لہ نیدادا یك پڑلہ سزا نہدرین. لہ پیشہوہ لہ سورہتی بہقہردا تہفسری ٹمہ کراوہ. پاشان خودای مہزن دہفہرموویت: ﴿وَعَرَّمْ فِي دِينِهِمَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ بہو درویہ بق ناینی خویان ہالیان بہست، خویان ہی خہلہتاندوہ. کہ بہ ناگر سزا نادرین چند پڑتیک نہی. ٹم قسہیہ ہر خویان ہالیان بہستوہ. خودا ہیج بہلینتیکی ہی نہاون، بہلکو ہرہہشہیان لی دہکاو دہفہرموویت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْتَهُم يَوْمَ لَا رَيْبَ فِيهِ وُوفِيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ جا کہ ٹو پڑلہ دیت چی دہکن، کہ بیگومان ہر ودی دیت و ہموویان کڑدہکہینہو، ہرکس ہرچی کردوہ دیتہوہ ہی و ناہقی لہ کہس ناگری؟ واتہ: لہو پڑلہدا حالیان چوٹہ کہ درویان بہ دہم خوداوہ کردوہ و ہروایان بہ پیٹہمبہرہکی نہکردوہ و پیٹہمبہران و پیواچاکان و زانایانی خویان کوشتوہ کہ فرمانیان دہکرد بہ چاکہ و پزگریان دہکرد لہ خرابہ. خودای مہزن پرساریان لی دہکات لہ بارہی ٹوانہوہ ہموو. لپرسینہویان لہگہلا دہکات و تولہیان لی دہسینتی لہسہری ہر بویہ دہفہرموویت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْتَهُم يَوْمَ لَا رَيْبَ فِيهِ وُوفِيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾.

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ يَبِيدُكَ الْعِزَّةَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۷﴾ تُولِجُ الْآيِلَ فِي النَّهَارِ وَتُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي الْآيِلِ وَتُخْرِجُ الْعَمَى مِنَ الْعَيْتِ وَتُخْرِجُ الْعَيْتَ مِنَ الْعَمَى وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِعَمْرِ حِسَابٍ ﴿۷﴾﴾

پڻنمائي بوشوگرانه بڙيري

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ﴾ بلي: خودايہ، ٹہی خاوہن هيژو دہستہلات ہرکس خوت بتوئی دہستہلاتی ہی ٹہدہی و کيش خوت حہزکہی دہستہلاتی لی دہستينی، ہرکس سيش پيز لی بگري و ہرکس سيش زہبوون بکہی خوت دہيزانی. واتہ: ٹہی موحمہمد (ﷺ) پەرورہدگار ت زور مہزن پاگرہو سوپاس گوزاری بہو کارہکانت گشت بسپيرہ بہ خوداو ہر پشت بہو ببہستہ و بلي: ٹہی خودايہ ہر تو بہرہ بہخشی و ہر توش دہيگريتہوہ. ہرچيت بوئی دہيکہی و، ہرچيش تو نہتہوئی نابی، ٹم نايہتہ پڻنمائي و ناگاداری تيدايہ بق شوگر کردنی بہرہکانی خودا لہسہر پیٹہمبہرہکی و (ﷺ) ٹم ٹومہتہی، چونکہ خودای گہورہ پیٹہمبہرہتی گویزايہوہ لہ نہوہی ٹيسرائيلہوہ بق لای پیٹہمبہرہکی عہرہبی قورہيشی خہلکی مہککہ کہ نہخويندہوار بوو، کہ دواين پیٹہمبہرہو پہوانہ کراوہ بق گشت مرؤفو

جنتکه. که هرچی چاکه کانی پیش خوی تیا ویدی هیناوه و کز کردوته وه تنیدیا، له گه ل نه وه یشا
 چندین تاییه تمه ندی پیداوه که به هیچ پیغمبریکی تری نه داوه له پیغمبره کانی خوی. له زانیاری
 دهریارهی خوداو شهریهه ته کی و ناگادارکردنی له و شته نادیارانه ی پیشوو نه وانه شی که له مه و به دوا
 دین. دهرخستنی پروداوه کانی پوژی قیامت بوی و بلاو کردنه وه ی نوممه ته کی له سر زه میندا له
 پوژمه لاتوه هتا پوژتاواو سرخستنی ناینه کی به سر گشت ناینه کان و شهریهه ته کانی ترا. برده و ام
 سه لامو ستایش له سر پیغمبرهی خودا بی (ﷺ) هتا پوژی قیامت، هر بوی خودای مه زن
 ده فهرموویت: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ﴾ نئی موحه ممد (ﷺ) بلی: خودایه، نئی خاوهن هیزو
 ده ستلات، هر خوت خاوهن توانای دهریارهی دروستکراوه کانت، هرچیت بوی ده یکی. وه ک چون
 خودا برپه رچی نه و که سانه ی داوه ته وه که ده ست ده خنه کاره کانی و ده فهرموویت: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ
 هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقُرَيْتِ عَظِيمٍ﴾^۱ وتیان: بۆ نم قورئانه بۆ پیاویکی به پینو قدری نم دوو
 شاره نه هاته خوار؟ خودای مه زن وه لامیان نه داته وه و ده فهرموویت: ﴿رَحِمَتْ رَبِّكَ﴾^۲ نایا نه وان
 به زه یی په روه ردگاری تو دابش ده کن؟ واته: نئمه کاروباری دروستکراوه کانتان به پیوه ده به یین
 هرچونی بمانه وی، بی رنگری و پالپشتی هیچ که سی و کاره کانتان پره له کارزانی له و باره یه وه. تا به و
 شیوه یه پیغمبریه تی خلات ده که یین به و که سه ی مه یلمان لئی بی. وه ک ده فهرموویت: ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ
 حَيْثُ يَجْمَلُ رِسَالَتَهُ﴾^۳ خودا خوی باشتر ده زانی چ که سی بۆ پیغمبرهی مه لده بژی. وه
 ده فهرموویت: ﴿أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾^۴ برهوانه، چون هه ندیکامان له چاو هه ندیک
 سرخستوه. پاشان لیره دا ده فهرموویت: ﴿تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾^۵ شه و ده خه یته
 ناو پوژوه و پوژیش ده خه یته ناو شه وه وه. واته: له نوژی شه و مه لده گری ده یخه یته سر پوژو وه ک
 به کیان لی ده که ی و پاشان له پوژ ده گری و شه وی پی زیاد ده که ی، به و شیوه یه شه و پوژ که م زیاد
 پی ده که ی چوار فسه که به هارو هاوین و پایزو زستان په یدا ده بیت. ﴿وَنُخْرِجُ اللَّيْلَ مِنَ النَّهَارِ﴾^۶
 و نخرج الیته من الیته زیندوو له مردوو دهرده خه ی و مردوو له زیندوو دهردینی. واته: دانه ویله له

^۱ الزخرف (۳۱)

^۲ الزخرف (۳۲)

^۳ الانعام (۱۲۴)

^۴ الاسراء (۲۱)

کشتوکال دهر دینتی و کشتوکالیش له دانه ویله دهر دینتی و له دنکه خورما خورما دهر دینتی و له خورمایش دنکه خورما دهر دینتی. خواناس له خوانه ناس و خوانه ناس له خواناس دهر دینتی و هیلکه له مریشک و مریشک له هیلکه دهر دینتی. هر بهم شیوه به له شته کانی تریشدا دهیکه. ﴿وَتَرْزُقُ مَنْ شَكَاهُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ هرکه سنی خوت بته وی بی هه ژمار بژیوی پی نه دهی. واته: هرکه سنی مه یلت لی بی نه و نه سامانی پی نه دهی له توانیدا نه بی هه ژماری بکا. هرکه سیش مه یلت لی بی نه و نه هه ژماری ده که میی شک نابات بژیوی خوی پی دهرکات، نه مه ییش له تواناو دهسته لات و داد په روه ری له کارزانی خوته.

﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ

تَكُونُوا مِنْهُمْ قُرْبَىٰ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

پینگری له دوستایه تی کردنی بته پرستان

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ باوه پداران، با جگه له باوه پداران نه گرن به دوست. خودای گه وره پینگری کردنه له عهده خاوهن باوه پره کانی که خوانه ناسان بکه نه دوستی خویان و واز له موسولمانان بیینو له ژیره وه دوستایه تی له که له خوانه ناساندا بکن. هه پر شه له و که سانه ده کات کاری و ده که نو ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ﴾ نهی کومه لی خاوهن باوه پان مه بنه دوستی دوژمنانی من و خوتان. نئیوه دوستایه تی خوتان به وانه پاده گه یه بن. هه تا ده گاته. ﴿وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾^۱ که له نئیوه نه و کاره بکات، پینگری پاستی لی تیکچوو. هه روه ها ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أُرِيدُونَ أَنْ يُجْعَلُوا إِلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا﴾^۲ نهی کومه لی خاوهن باوه پان جگه له خاوهن باوه پان مه بنه دوستی خوانه ناسان، نایا نئیوه ده تانه وی به لکه به کی به ناشکرای دژی خوتان بدن به خوا؟ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَرَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾^۳ نهی کومه لی خاوهن باوه پان مه بنه دوستی نه م گاورو

^۱ الممتحنة (۱).

^۲ النساء (۱۴۲).

^۳ المائدة (۵۱).

جووله‌کانه، با نه‌وان دؤستی یه‌کتر بن. هرکه سنجیکش له ئیوه بیته دؤستیان، نه‌ویش له‌وان ده‌زمیردی. نوای نه‌وه که خودای مه‌زن باسی دؤستایه‌تی خاوه‌ن باوه‌پان ده‌کات بق یه‌کتری له نیوان عه‌ربه کۆچه‌ریه‌کانو خاوه‌ن باوه‌په کۆچه‌ری و نه‌نسا ره‌کان ده‌فه‌رموویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِعَصْمِ

أُولِيَّائِهِمْ بَعْضٌ إِلَّا تَفْعَلُوهُ لَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾^۱ به‌ره‌ی خاوه‌ناسانیش دؤستی نزیک‌ی یه‌کترین، نه‌گه‌ر ئیوه (وه‌ک من بېم وتوون) په‌فتار نه‌که‌ن پشیوی و خرابه‌ی نقد له‌م سه‌ر

زه‌مینه‌ی هوو نه‌دات. پاشان خودای مه‌زن لیره‌دا ده‌فه‌رموویت: ﴿إِلَّا أَنْ تَسْقُوا مِنْهُم مَّقْتَدَةً﴾ جا مه‌گین لییان بترسنو له ناچار‌ی پتیان بلتین: ئیمه دؤستی ئیوه‌ین. واته: مه‌گین له هه‌ندی ولاتا یان هه‌ندی کاتا له‌به‌ر ناچار‌ی لییان بترسن. نه‌ویش به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌رزاره‌کی بی‌و له دلا خۆشتان نه‌وینو پقتان لییان بی. وه‌ک بوخاری گتی‌پویه‌توه له نه‌بوده‌دانه‌وه که ده‌لین: (ئیمه پنده‌که‌نین به‌ پوه‌ی کۆمه‌لیکا که‌چی ده‌کامان نه‌فرینیان لیده‌کات).^۲ هه‌سه‌ن وتی: نه‌و خۆپاراستنه هه‌تا بۆژی قیامه‌ته.

پاشان خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ خودا ده‌یه‌وی به‌راستی هه‌ر له‌و بترسن. واته: خاوه‌نباوه‌پان هه‌ر له ده‌سته‌لات و سزای نه‌و بترسنو دوزمنی خودا نه‌که‌نه دؤستی خۆیان و

دزایه‌تی دؤستانی نه‌که‌ن. پاشان ده‌فه‌رموویت: ﴿وَالِلَّهِ الْمَصِيرُ﴾ پاشه‌په‌رۆتان بۆلای خودایه. بق لای نه‌و ده‌گه‌رینه‌وه‌و هه‌رکه‌سه‌و له‌سه‌ر ناکاری خۆی پاداشتی نه‌دریته‌وه.

﴿قُلْ إِنْ تَخَفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ بُشُواهُ بِمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ وَصَلَّمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^(۳) یوم تجد کُل نفس ما عولت من خبر مخصرا وما عولت من سوء تود لو ان بيننا وبينه

أمدأ بعيداً ويحذركم الله نفسه، والله رءوفٌ بالعباد (۳)

خودا ده‌زان‌ی به‌وه‌ی نه‌ناو ده‌لدايه و کرداری گشت به‌لده‌کانی له بۆژی قیامه‌تدا ئاماده ده‌کاتو ده‌ری ده‌خات

خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿قُلْ إِنْ تَخَفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ بُشُواهُ بِمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ وَصَلَّمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ بلتی: نه‌وه‌ی وا له دل‌تاندايه نه‌گه‌ر بیشارنه‌وه یا ده‌ریخه‌ن، خودا ده‌یزانو هه‌رچه‌کیش له ئاسمانان و زه‌میندايه. خودای گه‌وره عه‌بده‌کانی ناگادار ده‌کاتوه که هه‌رچی بشارنه‌وه له دلپانداو هه‌رچیش ده‌ریخه‌ن ده‌زان‌ی. چونکه خودا هیچ شتیکی لی و ن ناب‌و ناگای لییه‌تی و له هه‌ر کاتو

۱ الانفال (۷۲).

۲ فتح الباری (۱۰/۵۴۴).

شویینیکا له ناسمانهکان و زهمیندا به نهاندازی گهردیله بی یان بچوکتیش له هه موو کیشورهکاندا و له ناو دهریاو کتیرهکانیشدا ﴿وَاللَّهُ عَلَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ خودا ناگاداره و توانای به سهر هه موو شتیکا هه یه. ئه مه ناگاداریه که له لایه ن خوداوه دهریاره ی عه بدهکانی که ده یانترسینی و داوایان لی دهکات که ههر له و بترسن بی ئه وه ی ئه و کارانه نه کن که خودا پئگری لی کردوون و لی یان پره نجی. چونکه خودا ناگاداری هه موو شتیکیانه و ده توانی زوو توله یان لی بسینی. خو ئه گه ر موله تی هه ندیکی نه دات و زوو توله ی لی ناسینی. بی ئه وه یه زیاتر له تاواندا پوچن، پاشان زود به توندی ده یانگری و سزایان نه دات. ههر بویه دوا ی ئه وه ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمَلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْتَضَرًا﴾ له و پوزده دا که هه موو که س کرده وه ی خوی چاک و خراب له بهر چاوی خوی ده بیینی. له نایه تیکی تریشدا ده فهرموویت: ﴿يَبْنَؤُا الْإِنْسَانُ يَوْمَذِمَّا قَدَّمَ وَآخَرًا﴾^۱ له و پوزده دا مروقه هه والی پئنده دری، چی پئشه کی به زوی کرده و چیشی له دوا به جی ماوه. واته: ئه وه ی له ناکاری چاک کردبیتی ده بیینی و دلخوشی دهکات و ئه وه ییش له خرابهکانی ده بیینی غه مگین و دلگرانی دهکات ناواته خوانزه ئه و کردارانه می ئه و نه بوا یه و لی یه وه دوربوایه. وه ک ده لیت به شه ی تانه ی که له دنیا له گه لی بووه و ئه وه هلی ناوه ئه و کاره ناپه سه ندانه بکات، وه ک خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿بَدَلْتِ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَسَّ الْقَرْيَتَيْنِ﴾^۲ خوزگه ماوه ی نئیوان من و تو به نه اندازی نئیوان خورده لات و خورنشین له یه کتر دوور بوایه. پاشان خودای گه وره هه ره شه ی زود توندیان لی دهکات و ده فهرموویت: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ ههر ده بی له بهر خودا خوتان بیاریزنو له توله ی ئه و بترسن. پاشان خودای مه زن فه رمان دهکات به بندهکانی نابی له سوزو به زه یی ئه و بی ئه و مید بن ﴿وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ خودا به رانبه ر به عه بدهکانی خوی دلخوانه. حه سه نی به سری وتی: له سوزو به زه یی خودایه که عه بدهکانی ده ترسینی له خوی، که سانی تریش ههر وایان و تووه^۳ واته: دلخوانه به رانبه ر عه بدهکانی و پی خۆشه له سه ر راسته بی و ناینه تیرو ته واوه که ی ئه و برقن و شوینی پیغه مبه ره به پوزده که ی ئه و بکه ون.

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (۳۱) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ

وَالرَّسُولَ ۖ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (۳۲)

^۱ القيامة (۱۲).

^۲ الزخرف (۲۸).

^۳ الطبري (۲۰۲/۶).

خوشهويستی خودا له شويڼکه وټني پيغه مبهره که يه تي

۱. هم نايه ته پېرژده دانوهری دهکات دهریاره ی ئوانه ی که ده لئین خودایان خوش دهوی، به لام له سر
 ۲. هم پېرده وی موحه ممد (ﷺ) به رتیه نارون، ده فرمویت که ئوانه راست نارون له و قسه یه دا ده یکن
 ۳. هتا شویڼ شریعتی موحه ممد (ﷺ) نه که ون که ئابنی ئو پيغه مبهره یه له گفتارو کردارو گشت
 ۴. ه لسرو که وټکیاندا، وه که له فرموده ی سهیحا هاتووه له پيغه مبهری خوداوه (ﷺ) که
 ۵. ده فرمویت: (هر که سی هر کار ی بکات فرمانی ئیمه ی له سر نه بی ئو کاره وهر نه گیراوه) هر
 ۶. بویه خودای مهن ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ بلی: ئیوه نه که ر خوداتان
 ۷. خوش دهوی، شویڼی من که ون هتا خوداش ئیوه ی خوش بوئ. واته: زیاتر له وه تان ده ست ده که وی،
 ۸. که خوشه ویستی خودایه بۆتان. حه سه نی به سری و که سانی تریش له زانیانی پیشینه ده لئین: هندی
 ۹. که س وټویانه خودامان خوش دهوی، خودای گوره تا قی کردونه توه به م نایه ته پېرژده که
 ۱۰. ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ ئیوه نه که ر خواتان خوش دهوی، شویڼی من
 ۱۱. بکه ون هتا خوداش ئیوه ی خوش بوئ. ۲ پاشان خودای مهن ده فرمویت: ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ
 ۱۲. غُفُورٌ رَحِيمٌ﴾ له گونا هیشتان ببوی و دیاره خودا ختا به خشو دلوفانه. واته: به شویڼ که وټنی ئو
 ۱۳. پيغه مبهره و (ﷺ) نارذنی ئو تووشی ئو هموو خیرو بهره که دین. پاشان خودای مهن فرمان
 ۱۴. دهکات به هموو خه لکی به بی جیاوازی ده فرمویت: ﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا
 ۱۵. يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ بلی: ده بی بهره فرمانی خودا و پيغه مبهره که ی بن، جا نه که ر له فرمانی ده رچوون، نیر
 ۱۶. خوانه ناسانی خوش ناوی. هم نایه ته به لکه یه له سر توه که لادان له پیگه ی ئو خوانه ناسیه، خودایش
 ۱۷. رهوشتی خوانه ناسی خوش ناوی، هرچه نده ئو که سه و ابرانی که خودای خوش دهوی و لئی نزیک
 ۱۸. ده بیته وه. هتا شویڼی ئو پيغه مبهره نه خوینده واره که دواين پيغه مبهره و (ﷺ) په وانه کراوی خودایه
 ۱۹. بز مرفو جنزکه نه که وی. که گشت پيغه مبهران، به پيغه مبهره مورسه له کانیشه وه له زه مانی ئو
 ۲۰. بوونایه ده بوو شویڼی بکه ون و گوټرپایه لی فرمانیان بگردایه و شویڼی شریعت ته که ی بکه وټنایه. وه که به
 ۲۱. زوانه ئو باسه دیت له م نایه ته دا که خودای گوره ده فرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ﴾ (بینه وه
 ۲۲. بیر) ئو کاته خودا په یمانی به ست له که ل پيغه مبهراندا.

۱ فتح الباری (۳۰۰/۵).

۲ ابن ابي حاتم (۲۰۵/۲).

۳ آل عمران (۸۱).

﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَعَالًا عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۳۳﴾ ذُرِّيَّتًا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ

عَلِيمٌ ﴿۳۳﴾

هه لبرژاره گان له خه لکی سه ر زه مین

﴿اللَّهُ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَعَالًا عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۳۳﴾ ذُرِّيَّتًا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ

عَلِيمٌ ﴿ ناده م و نوح و نه ته وهی ئیبراهیم و نه وهی عیمران. له لایه ن خوداوه له ناو خه لکی هه موو جیهان هه لبرژارده ن، خودا زیاتر پدینی له وان نا. هه موو لایان سه ر به یه کون خودا بیسه رو ناگاداره. خودای مه زن باسی نه وه ده کات که نه م پیغه مبه رییه تییه له ناو خه لکی هه موو جیهاندا هه لبرژاردوه. سه ره تا ناده می هه لبرژاردوه (سه لامی خوای ئی بی)، به دهستی خۆی دروستی کردوه. له گیانی خۆشی کردوه به بریداو فریشته گان سوژده یان بۆ بردوه ناوی هه موو شتیکی فیز کردوه. له به هه شتیش نیشته جیی کردوه، پاشان له به هه شت داییه زانده، له به ر له کارزانیه ک که خۆی ده یزانئ. نوو حیشی هه لبرژاردوه (سه لامی خوای ئی بی) کردویه تی به یه که مین پاسپارده ی خۆی له سه ر زه میندا، کاتی که خه لکی ده ستیان دایه بته رستی و شه ریکیان بۆ خودا دانا بی نه وهی هیچ به لگه یه کیان به ده ستوه بی. نوای نه وه که ماوه یه کی نۆد به رده وام بوون له سه ر بته رستی، خودا توله ی له هۆزه که ی بۆ سه نده وه که به شه وو به پدۆ یه نه یئنی و به ناشکرا بانگی ده کردن که واز له بته رستی بیئن، به لام نه وان زیاتر سوور بوون له سه ر بت په رستی و له نوح پیغه مبه ر (سه لامی خوای ئی بی) هر دوورده که وتنه وه، نوو حیش نوعای ئی کردن، خودایش هه موویانی نوعی ئاو کردن و خنکاندنی. هیچ که سیان ئی پرگار نه بوو جگه له وانیه شوینی نه و ناینه که وتبوون که نه و بۆی هینابوون. ئالی ئیبراهیمیشی هه لبرژارده له وانیه که وره ترین که س له ناو مرۆفداو نواین پیغه مبه ر که موحه ممه ده (ﷺ) هه روه ها ئالی عیمران. مه به ست به م عیمرانه باوکی مه رییه می دایکی عیسا (سه لامی خوای ئی بی) چونکه عیسا له نه وهی ئیبراهیمه (سه لامی خویان ئی بی) وه که له سورته ی نه نعامدا خوا مه یلی ئی بی باس ده کوئین.

﴿إِذْ قَالَتْ أُمَّرَأْتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۳۴﴾ فَلَمَّا

وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا

بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿۳۵﴾

به سه رهاتی له دایک بوونی مه رییه م

نه م ژنی عیمرانه دایکی مه رییه م (سه لامی خوای ئی بی) ناوی حه ننهی کچی فاقوزه. موحه ممه دی کوپی ئیسحاق وتی: دایکی مه رییه م ژنیک بوو مندالی نه ده بوو. پدۆئی بالنده یه کی بیینی به ده نوکی

خواردني نه دا به بيچوههكي، هنزي له مندان كرد، پاراپوه له خودا كه مندالتيكي خهلات بكات، خوداي مهزن دواواكي لي وه رگرت. هواسرههكي سرچي لي گه لا كرد سكي بوو، كه زاني سكي بووه نه زني كرد كه نازادي بكا. واته: هه ميشه خهريكي خواناسي بيتو خزمه تي قودسي پيروز بكات. وهك خوداي مهزن ده فهرموويت: ﴿إِذْ قَالَتْ أُمْرَاتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَدَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ كاتي كه زنه كي عيمران وتي: ئي په روه ردگاري من نه و مندالي كه وتوتنه سكي منه وه، من نه زني توي ده كه م، به هيوام ليم قبول بكي، بي سه رو ناگادار هر توي. واته: تو لاله كم ده بي سي و ناگات له نيه تمه، له و كاته دا نه ي ده زاني چي له ناو سكي دايه: نيره يان مي به؟ پاشان خوداي مهزن ده فهرموويت: ﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ﴾ نه وسا كه باره كي دانا، وتي: ئي په روه ردگاري من، نه و من ميينم بووه (خودايش چا كتر ناگاداره له وه ي بوومه) ديار كچيش وهك كور نيه. واته: له هيزو توانادا بق خواپه رستي و خزمه تكدني قودسي پيروز ﴿وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ﴾ من ناوم لي ناوه ماريه م. نه م نايه ته به لگه يه له سه ر دوستي ناوان له پڙي له دايك بووندا. وهك له ده كه وه دياره و شرعي پيش خوشمانه و فهرمووديش له باره يوه هاتوه كه پيغه مبه ري خودا (ﷺ) فهرموويه تي: (نه مشه و من مندالتيكم له دايك بووه، ناوم نا به ناوي باوكه وه نيراهيم) له هه روه سه حيه كه دا هاتوه. ديسان له هه روه سه حيه كه دا هاتوه. ۱ كه نه نسي كور ي ماليك براكه ي برده بق لاي پيغه مبه ر (ﷺ) كاتي كه دايكي بووي (به خورمايه ك دهمي شيرين كرده و ناوي ناوه عه بدوللا) ۲ هر به و شتيره يه ناوي مندالي تر يش نراوه له پڙي له دايك بووندا. به لام فهرمووده كي له هه سني به سريه وه له سه موره ي كور ي چونده به وه، كه پيغه مبه ري خودا (ﷺ) فهرموويه تي: (هه موو مندالي (كه له دايك ده بي) بارمه تي (هه قيقه كه يه تي) له پڙي هه وته مدا بوي سه رده بوي و ناوده نزي تو سه ريشي ده تاشري) نيمامي نه حمه دو زاناياني تري فهرمووديش هيتاويانه ۳ تيرمزي به سه حيه داناوه. خوداي مهزن باسي ماريه م دهكات كه وتويه تي: ﴿وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذَرَيْتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ ماريه م و نه وه كه ي شي كه عيسايه سپارد به خوداي مهزن له شه ري شه يتان، خودايش دواواكي لي وه رگرت. وهك عه بدوه رزاق پويويه تي كرده له

۱ فتح الباري (۳/۳۰۶)، مسلم (۴/۱۸۰۷).

۲ فتح الباري (۵/۱۰۹).

۳ احمد (۷/۵)، ابوداود (۳/۲۵۹)، تحفة الاحوذى (۵/۱۱۵)، النسائي (۷/۱۶۶)، ابن ماجه (۲/۱۰۵۷).

فهرمووده يكي هه سه نه.

نه بوهوره بیره وه وتی: پیغه مبری خودا (ﷺ) فرموویتی: (هیچ مندالتیک له دایک نابیی مه گین شه یئتان دهستی لی دوهو شینیی (مَسْمُ) کاتی له دایک ده بیئت. له سه ره تاوه هاوار ده کات جگه له مریه مو کورپه کی) پاشان نه بوهوره بیره ده لی: ^۱ نه گهر حز ده کن نه م نایه ته بخوینن که خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَاِيَّ اَعِيْذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ﴾ ^۱ نهوا نه ویش ونه وه که بيشم به تو سپارد که له شه یئانی نه فرین لیگراو بیان پاریزی.

﴿فَقَبَلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولِ حَسَنٍ وَّانْتَبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَّكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَنْرَيْمُ اَنْ لِّكَ هٰذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ رِزْقُ مَنْ يَّشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (۳۷)

وه باره یئانی مریه م وریزو وه دری له لای خودا

خودای مه زن باسی نه وه ده کات که نه زره کی له دایکی مریه م قبول کر بووه ده فرموویت: ﴿فَقَبَلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولِ حَسَنٍ وَّانْتَبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا﴾ په روه ردگاری نه وه پیشکه شه ی (نه زره ی) نقد به چاکی لی وه رگرت. نقد باش باره یئنا (به خوی کرد) و هوکاری په روه رده کرینه کی بی ئاسان کرد. له نزیک پیاوچاگان داینا هه تا فیزی چا که و زانستو ناین بیئت. ﴿وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾ زه که ریای بی سه ره رشتی نه و دانا. هر بویه خودا زه که ریای کرده سه ره رشتی کی مریه م، تا به خته وه ری بکات و له زه که ریاهه فیزی زانیاریه کی به سوودو ئاکاری چاک بیی. چونکه زه که ریای هاوسه ری پوری بوو. وه که ئیبنوئیسحاق و ئیبنووجه ریه که سانی تریش باسیان کر بووه، وتراوه: هاوسه ری خوشکی بووه. وه که له فرمووده ی سه حیحا هاتوه: (له و کاته دا به حیوا عیسا (سه لاسی خویان لی بی) کوری پوری به کتری بوون) ^۲ نه وه ی که ئیبنوئیسحاق وتویه تی قسه ی زوری له سه ره. به پیی نه م فرمووده یه له ژیر سه ره رشتی پوریا بووه. له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فرمانی دا ده ریاره ی عماره ی کچی حمزه ی (حاص) که له ژیر سه ره رشتی خیزانی جه عفری کوری نه بوتالیدا بیئت و فرمووی: (پور له جیی دایکایه) ^۲ پاشان خودای گوره باسی به ریزی لی تراوی مریه م ده کات له شوینی خواپه رسته یه که یدا ده فرموویت: ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾ هه موو جارئ که زه که ریای به رشتایه بی لای مریه م له شوینی خواپه رسته یه که یدا. بزوی له لای نه بیینی. مواهیدو عیکرمه و سه عیدی کوری جو به یرو نه بو شه عساوه

^۱ عبدالرزاق (۱۱۹/۱).
^۲ فتح الباری (۵۳۹/۶).
^۳ فتح الباری (۵۷۱/۷).

(الشفعاء) نیراهیمی نخعی و زحماکو قه تاده و په بیعی کوپی نه نسو عه تی هی عه وفی و سوودی ده لئین: واته: میوهی هاوینیان له لا ده بیینی له زستانداو میوهی زستانیان له هاویندا ده بیینی. ۱ کاتی زه که ریا نه وهی دی له لای ﴿قَالَ یَمْرَمُ اَنْ لِّسَ هَذَا﴾ وتی: مه ریم تو نم بزئیویت له کوئی بوو؟ ﴿قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ رَزَقُ مِنْ شَآءٍ یَّخْتَرُ حِسَابٍ﴾ وتی: له لاین خوداوه بوم هاتوه، خودا مهیلی لی بی بق مه رکسی پوزی بی هژمار ده نیرئی.

﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ. قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً اِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاۗءِ ﴿۳۸﴾ فَادَّٰتَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ اَنَّ اللّٰهَ يَبْشُرُكَ بِبِحَبِيٍّ مُّصَدِّقًا بِكَلِمٰتِكَ مِنَ اللّٰهِ وَسَيِّدًا وَحٰصُوْرًا وَنَبِيًّا مِّنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۳۹﴾ قَالَ رَبِّ اَنْ يَّكُوْنَ لِيْ عِلْمٌ وَّوَقَدْ بَلَغُنِي الْكِبَرُ وَاْمْرًا نِّي عَاقِبًا قَالَ كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿۴۰﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيْ اٰيَةً قَالَ اِنَّكَ اِلَّا تُكَلِّمُ النَّاسَ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ اِلَّا رَمْرًا وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَثِيْرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَرِ ﴿۴۱﴾﴾

دوعای زه که ریا و مژده پیدانی به یه حیا

کاتی که زه که ریا (سهلامی خوی لی بی) بیینی خودا پوزی مه ریم نه دا، میوهی زستانی پیته دا له هاویندا میوهی هاوینیشی له زستاندا بق ده نیرئی. له و کاته دا ناره زوی مندالی کرد، پیاویکی گه وره ی به ته من بوو نیسکی به ره و لاوازی ده چوو، سه ریشی سپی بوو بوو، هاوسه ره که یشی ته مه نی نؤد بوو مندالی نه ده بوو. له گه ل نه ویشا مه موو دلاوی له په روه ردگاری کردو به نزمی و له سه رخو هاواری لی کرد وه که خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ. قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً اِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاۗءِ﴾ هر له ویدا زه که ریا بانگی په روه ردگاری کرد وتی: نه ی په روه ردگارم مندالیکی پاک و چاک پی بیه خشه. ده زانم تو پاپانه وهی من ده بیسی. خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَادَّٰتَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾ له کاتینکا که له ناو میحرابه که دا نوئیژی ده کرد فریشته ی نیمه بانگی کرد: واته: فریشته قسه ی له گه لا کرد به شیوه یه که که کوئی لی بوو. کاتی له میحرابه که پیدا نوئیژی ده کرد که شوینی خه لوه و نوئیژو پاپانه وهی بوو. پاشان خودای مه زن باسی مژده ی فریشته ده کات پی به یه حیا ﴿اَنَّ اللّٰهَ يَبْشُرُكَ بِبِحَبِيٍّ﴾ خودا مزگنیت پنده دا کوپنک به ناوی یه حیا ده بی. واته: مندالیکت پی ده به خشی له پشتی خوت ناوی یه حیا یه. قه تاده و که سانی تریش وتویانه: بزیه

ناونراوه به یه حیا چونکه خودا به بپواوه بوژاندویه ته وه^۱. ﴿مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ که هه موو فرموده ی خودا دهسه لمینتی. عه و فی و که سانی تریش پپوایه تیان کردوه له ئیینوعه بیاسه وه و هه سن و قه تاده و عیکرمه و مواهیدو نه بوشه عساء و سوودی و زه حاک و که سانی تریش و تویانه نه م نایه ته: ﴿مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ که هه موو فرموده ی خودا به راست ده زانی. واته: بپوای به عیسی کورپی مهربم هه بی^۲. ﴿وَسَيِّدًا﴾ به پریزو پیشه وایه. نه بولعالیه و په بیعی کورپی نه نس و زه حاک و که سانی تریش و تویانه: له کارزانه^۳ ئیینوعه بیاس و سه وری و زه حاک و تیان: پیشه و او له کارزان و له خواتر سه^۴ سه عیدی کورپی موسه بیب و تی: نه و زانایه کی تیگه یشتوو بووه. عه تیه و تی: پیشه و او بووه له په وشت و ناینیا. عیکرمه و تی: نه و که سنی بووه توپه یی به سه ریدا زال نه بووه. ئیینوزه یید و تی: نه و زدر به پریز بووه. مواهیدو که سانی تریش ده لئین: نه و زدر به پریز بووه له لای خودا. ﴿وَحَصْرًا﴾ خوراکره (له ژن) واته: نه مه لیره دا مانای نه وه نیه توانای ژن هینانی نیه. به لکو مانای نه وه یه پاریززواوه له شوره یی و شتی بیس، نه وه نابیته هوی نه وه ژن نه هینتی و توانای ژن هینانی نه بی. به لام له دو عاکه ی زه که ریواوه ده رده که وری داوای مندالتیکی کردوه بق نه وه ی له دوی خوی به جی بمینتی. وه ک خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً﴾ مندالتیکی چاک و پاکم پی بیه خشه. پاک و بی عیبی هه ر بق خودایه و نه و باشتر ده زانی. ﴿وَنَبِيًّا مِّنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ به کیک له پیغه مبه ره چاکه کان ده بی. نه مه مژده ی دووه مه به پیغه مبه ریته یه حیا دوی مژده دان بق به له دایک بوونی. که له یه کم زدر مه زنتره. وه ک خودای مه زن فرموویته ی به دایکی موسا: ﴿إِنَّا رَأَوُوهُ إِتْرَابًا وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ نیمه نه ومان که پانده وه بو ت و کردمان به یه کی له پیغه مبه ره راسپارده کان. کاتی که زه که ریبا نه و مژده ی بق هاته جی، زدر به لایه وه سه یر بوو که له و ته مه نه مه زنه زدره دا مندالی بیی. ﴿قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَآمَرَاتِي عَاقِرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾ و تی: نه ی په روه ردگاری من، جا چون من کوپم ده بی، منی واپرو که م توانا و نه که شم نه زرکه؟

^۱ ابن ابی حاتم (۲۳۵/۲).

^۲ ابن ابی حاتم (۲۳۵/۲-۲۳۷).

^۳ ابن ابی حاتم (۲۳۸/۲).

^۴ الطبری (۳۷۵/۶-۳۷۶).

^۵ القصص (۷).

(فریشته‌کان) وتیان: خودا چی ناره‌زوو بی واده‌کات. نه‌وه فرمانی خودای مه‌زنه وهیج شتی نابیتته
 پیگرو به‌ریه‌ست له بپراییدا. هه‌موو شتی به لایه‌وه ناسانه. ﴿قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً﴾ وتی: نه‌ی
 په‌روه‌ردگاری من خۆت نیشانه‌یه‌که‌م بۆ دیاری بکه. که بپیته به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه که من مندالم ده‌بی.
 ﴿قَالَ آيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ اِلَّا رَمَزًا﴾ فه‌رمووی: نیشانه نه‌ویه که تو هتا سۆ پۆژ
 ناتوانی مه‌ردم بدوینی. مه‌گین به نیشاره‌ت. واته: ناتوانی قسه له‌گه‌ل خه‌لکا بکه‌ی، وه هیج که‌م
 کوپه‌کیشی له ته‌نروستیدا نیه. وه‌ک له نایه‌تیکی تردا خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿ثَلَاثَ لَيَالٍ
 سَوِيًّا﴾ تا سۆ شه‌و قسه له‌گه‌ل مه‌ردم نا‌که‌ی. پاشان خودا فرمانی پیده‌کات که زۆر یادی بکات و
 به‌رده‌وام سوپاس گوزارو له په‌سه‌نی خودا نه‌وه‌ستی ﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ
 وَالْاِبْكَرِ﴾ له ئیواره‌و به‌یانا‌ندا زۆر یادی په‌روه‌ردگارت بکه‌و له په‌سه‌ندانی مه‌وه‌سته. له
 سه‌ره‌تای سوره‌تی مه‌ریه‌مدا نه‌م باسه به ته‌واوی دیت به یارمه‌تی خودای گوره.

﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿۴۱﴾ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي
 لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿۴۲﴾ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُ
 أَقْلَمْنَاهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿۴۴﴾﴾

پیزی مه‌ریه‌م به‌سه‌ر ژنانی چه‌رخ‌ی خۆیدا

﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾ له وکاته‌دا
 فریشته به مه‌ریه‌می وت: خودا تۆی هه‌لیژاردوه و پاک و خاوینی پاگرتوی، تۆی له چا و ژنانی دنیا
 به‌پیزتر گرت. لی‌ره‌دا خودای مه‌زن باسی فریشته ده‌کات که قسه‌یان له‌گه‌ل مه‌ریه‌م کرد (سه‌لامی
 خۆای ئی بی) ده‌ریاره‌ی نه‌و پیزی که لیتی ناوه و هه‌لیژاردوه، له‌به‌ر عیباده‌تی زۆرو دنیا نه‌ویستی و
 پاکیی و خاوینی له هه‌موو په‌ژاره‌و که‌سه‌ری و پیز لیتانی جار له دۆی جار به‌سه‌ر هه‌موو ژنانی دنیا‌دا.
 هیشامی کوپی عوه‌ه پپوایه‌تی کردوه له‌عه‌لی کوپی نه‌بو‌تالیبه‌وه (په‌زای خۆای ئی بی) وتی: بیستم له
 پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) نه‌یغه‌رموو: (چاکترین ژنانی (چه‌رخ‌ی خۆی) مه‌ریه‌می کچی
 عیمرانه، چاکترین ژنانی (چه‌رخ‌ی خۆی) خه‌دیجه‌ی کچی خوه‌یلده))^۲ له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌ی‌شدا نه‌م

۱ مریم (۱۰).

۲ تحفة الاحوذی (۳۸۸/۱۰)، سه‌حیحه.

فرموده هیه هاتوره^۱ نینبوجه ریر پیوایه تی کردوه له نه بوموسای شه شعریه وه، وتی: پیغه مبه ری خودا
 (ﷺ) فرموویه تی: (پیاوان ندریان ته و او بوون، به لام نافرته تان کاملیان تیا نه بووه جگه له مریه می
 کچی عیمران و ناسیه ی خیزانی فیرعه ون).^۲ زانایانی فرموده هه موو هیناویانه جگه له نه بوداود^۳
 باسی پیکاکانی نه م فرموده هیه و وته کانیم کردوه له به سه رهای عیسی کچی مریه مدا (سه لامی
 خویان لی بی) له م کتیبه ماندا (البدایة و النهایة) سوپاسو ستایش بق خودای مهن. پاشان خودای
 مهن باسی نه و فریشتانه دهکات که فرمانیان کردوه به مریه م که زقر یادی خودا بکات، به
 ملکه چی و خق به که م زانینه وه پکوع و سوژده ببا بق خودا و به رده وام بیت له سه ری. له بهر نه و پپاریه
 خودا که داویه تی به سه ریدا که تاقیرکرنه وه یه که بوی و تووشی دیت، پیزی لی ناوه له دنیا و له
 قیامه تدا، که خودای گوره تواناو ده ست لاتی خوی تیا دهرخستوه که مندالیککی وه دی هیناوه له و
 به بی باوک و ده فرموویت: ﴿يَمْرُرُ مُنْتَهَىٰ لِرَبِّكَ وَأَسْجُدِي وَأَرْكَبِي مَعَ الرُّكَّابِ﴾ نه ی مریه م، تق له
 فرمانی په روه ردگاری خوت دهرمه چق، بوی بچوره سه ر سوژده وه و توش له گنل کپنوش به راندا
 کپنوش به ره. (القنوت) واته: خواپه رستی به ملکه چی وه. وه ک خودای مهن ده فرموویت: ﴿بَلِّغْ لَهُ
 مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَدِينٌ﴾^۴ بیگومان نه وه ی له ناسمانه کان و زه میندایه می نه وه و هه موو
 به فرمانی نه و ده پین. دوی نه وه خودای گوره پیغه مبه ری (ﷺ) ناگادار کرد له مهنی نه و کاره
 ده فرموویت: ﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُ أَقْلَمْتَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْمُلُ
 مَرِيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾^۵ نه مه له و ده نگو باسه یه که تق ناگات لنینان نه بووه نئمه
 ده یخینه دلته وه، هه روه ها تق له وی نه بووی که قه له میان تور هه لده دا کی سه رپه رشتی مریه م بی،
 نه و کاته ش له ناو خویاندا کیشه یان کرد. تق له ناویاندا نه بووی. واته: تق نه ی موحه مه مد (ﷺ)
 له ناویاندا نه بووی به چاوی خوت بیبینی و بویان باس بکی. به لکو خودا تقی له وه ناگادار کردوه،
 وه ک نه وه ی خوت له وی بویی و ناگات له و کاره یان بی کاتی که قه له میان فریندا له باره ی مریه مه وه که
 له لای کامیان بیت و سه رپه رشتی بکات. له بهر نه وه ی تووشی خیر و پاداشت بین. نینبوجه ریر پیوایه تی

^۱ فتح الباری (۵۴۲/۶)، مسلم (۱۸۸۶/۴).

^۲ الطبری (۳۹۷/۶).

^۳ فتح الباری (۵۴۳/۶)، مسلم (۱۸۸۶/۴)، تحفة الاحوذی (۵۶۳/۵)، النسائی فی الکبری (۹۳/۵)، ابن ماجه

(۱۰۹۱/۲).

^۴ البقرة (۱۱۶).

کردوه له عیكرمه وه، وتی: دایکی مەریەم. مەریەمی هەلگرتو بردی بۆ لای بەنیلکاهنی (بني الكاهن) كۆپی هاروون برای مووسا (سەلامی خوایان ئی بی) وتی: ئهوان لهو كاته دا سەرپەرشتی قودسی پیرۆزیان دەکرد، وهك چۆن ئهوسا بنه‌ماله‌یهك سەرپەرشتی كه‌عبه‌ی پیرۆزی ده‌کرد. دایکی مەریەم پیتی وتن: من ئەم مندالەم نەزەر کردوه و ئازادم کردوه كچی خۆمه. ژنی كه له سوژی مانگانە دا بی (حاض) نایه‌ته ناو کلیسا وه من نایه‌مه‌وه بۆ مالی خۆم. ئه‌وانیش وتیان: ئەمه كچی پێشه‌واکه‌مانه. ئه‌وسا عیمران پێش نوێژی بۆ ده‌کردن و خاوه‌نی قوربانیه‌كان بوو. زه‌كه‌رییا وتی: بیده‌ن به من چونكه من هاوسه‌ری پوری ئه‌وم. وتیان: نه‌خێر، دل‌مان پیتی خۆشو ئارام ده‌بی، ئه‌و كچی پێشه‌وامانه، كاتی كه قه‌له‌میان بۆ فریدا، ئه‌و قه‌له‌مه‌ی كه ته‌وراتیان پێ ده‌نوسیه‌وه، زه‌كه‌رییا لیتی بردنه‌وه و سەرپەرشتی کردنی مەریەم كه‌وته ده‌ستی ئه‌و. ۱ جارێکی تریش عیكرمه هەر باسی کردوه ۲ سوودی و قه‌تاده‌و په‌یبیعی كۆپی ئه‌نه‌سو كه‌سانی تریش هەر وتویه‌نه ۳ قسه‌كانیان تێكه‌لی یه‌كتری بووه، ده‌لێن: چون بۆ لای په‌ویاری ئه‌رده‌ن، به‌پاریان دا كه له‌و قه‌له‌مه‌كانیان به‌هاریژن، هه‌ركامیان له‌سه‌ر ئاوه‌كه بۆی وه‌ستا، ئه‌و كه‌سه سەرپەرشتی بکات، قه‌له‌مه‌كانیان فریدا، ئه‌وه‌كه هه‌لی گرت جگه له قه‌له‌مه‌كه‌ی زه‌كه‌رییا وه‌ستا و جێگیر بوو. ده‌لێن: قه‌له‌مه‌كه‌ی زه‌كه‌ریا پۆشت و به‌رز ده‌بوه‌وه و ئاوه پۆشتوه‌كه‌ی له‌ت ده‌کرد. له‌گه‌ل ئه‌وه‌یشدا زه‌كه‌رییا نۆد به‌پۆزو قه‌درو زانا بوو له ناویاندا و پێشه‌وا و پێغه‌مبه‌ریشیان بوو (سەلامی خودا له زه‌كه‌رییا و گشت پێغه‌مبه‌ره‌كانی تریش بێت).

﴿ إِذْ قَالَتِ الْمَلِكَةُ يَمْرُؤٌ إِنَّ اللَّهَ يَبْشِرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِهَاً فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ٥١ وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهَلًا وَمِنَ الْمَكْلُوبِينَ ٥٢ ﴾ قَالَتِ رَبِّ أَنْ يَكُونَ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرًا قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٣﴾

مژده‌دان به مەریەمی راستگۆ به عیسا (سەلامی خوایان ئی بی)

ئەمه مژده‌یه‌كه له فریشته‌وه بۆ مەریەم (سەلامی خۆی ئی بی) كه به‌و زوانه مندالێکی نۆد به‌پۆزو خاوه‌ن پایه ده‌بی، ﴿ إِذْ قَالَتِ الْمَلِكَةُ يَمْرُؤٌ إِنَّ اللَّهَ يَبْشِرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ ﴾ لهو كاته دا فریشته‌كان وتیان: ئەی مەریەم خودا مژده‌ی به‌لێنێکی خۆیت پێده‌دات. واته: مژده‌ت پێده‌دا به مندالی به‌وته‌یه‌ك له خوداوه. واته: پیتی ده‌لی: بیه ئه‌ویش ده‌بی، ئەمه مانای ئەم ده‌قه‌یه كه خودای مەزن

۱ ابن جریر (۲۵۱/۶).

۲ ابن ابی حاتم (۲۶۶/۲).

۳ ابن ابی حاتم (۲۶۷/۲-۲۶۸).

ده فەرموویت: ﴿مَصَدَقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾^۱ هه مو فەرمووده ی خودا ده سه لمیئتی. وهك (جمهور) باسیان کردوه ﴿اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ که ناوی مه سیح (عیسا) ی کوپی مه ریه مه. واته: به مه ناو دهرده کات له دنیا داو خاوه ن باوه پان وا ده یناسن، بۆیه ناو براوه به مه سیح، نه گه ر ده سستی به یئنایه به سه ره ره که سیکی نه خۆشدا به ئیزنی خودای مه زن چاک ده بوه وه. ﴿عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ بۆیه خراوته پال دایکی چونکه باوکی نیه. ﴿وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ له دنیاو له قیامه تیش قه دری هیه و یه کیک ده بی له نزیکه کانی خودا. واته: پیزو قه دری هیه له دنیا داو له لای خودا به هۆی ئه و په یامه وه که بۆی ده نیزی و ئه و شه ریه ته ی که تیی ده گه یه نی و له و شتانه ش که پیی ده به خشی. له پیزی قیامه تیشدا نکا ده کات له لای خودا بی ئه و که سانه ی خودا ئیزنی ئه داو داواکه ی له وهرده گری وهك پیغه مبه ره لی براوه نه به زه کان (اولی العزم) سه لامی خوا له هه موویان بی.

قسه کردنی عیسا (سه لامی خوا ی ئی بی) له بیشکه دا

﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾ له بیشکه داو به گه وره یش قسه له گه ل مه ردوم ده کات. واته: بانگی خه لکی ده کات بی ناسینی خودای ته نیاو بی هاوه ل هه ره له مندالیدا وهك مو عجیزه و نیشانه یه ک، به گه وره یش که نیگای بی دئ (هه ره به رده وام ده بی) موحه ممه دی کوپی ئیسحاق له ئه بوهوره بیره وه ریوایه تی کردوه: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فەرموویه تی: (هیچ له دایک بوویه ک له مندالیدا قسه ی نه کردوه جگه له عیساو هاوه له که ی جو ره یج) ئیبنوئهبی حاته میش له ئه بوهوره بیره وه ریوایه تی کردوه له پیغه مبه ری خودا وه که فەرموویه تی: (جگه له سیان، که سی تر له بیشکه دا قسه ی نه کردوه: عیساو مندالیک له زه مانی جو ره یجداو مندالیکی تریش).^۲ ﴿وَمِنَ الْمُكَلِّمِينَ﴾ یه کیک له پیاو چاکان ده بی. له گوفتارو کرداری داو زانستیکی چاکو ئاکاریکی باشی هیه.

وه دیه یئانی عیسا (سه لامی خوا ی ئی بی) به بی باوک

کاتی که مه ریه م مژده ی فریشته کانی بیست له و باره یه وه له لایه ن خودا وه. له لالانه وه که یدا: ﴿قَالَتْ رَبِّ اِنَّ يَكُوْنُ لِي وَلَدٌ وَّلَمْ يَمْسَسْنِي بَشْرٌ﴾ ئه ی په روه ردگاری من. جا چون من کوپم ده بی، هیچ مؤؤفیک ئیستا توخوونم نه که وتوه. ناشه وی هاوسه رگری بکه مو په نا ده گرم به خودا ئافره تیکی

^۱ آل عمران (۳۹).

^۲ ابن ابی حاتم (۲۷۲/۲-۲۷۳).

^۳ ابن ابی حاتم (۲۷۲/۲)، البخاری (۳۴۳۶)، مسلم (۲۵۰۰).

به دکاریش نه بو؟ فریشته کان له لایه ن خوداوه وه لاسی شو پرسیارهی نه ده نه وه ﴿قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ وتی: خودا هرچی هز بکات به دی دینی. واته: نه مه فرمانی خودای مه زنه و هیچ شتی نابیته له مپهر له بریدا. خودای مه زن لیره دا ده فرموویت: ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ مه یلی له هر شتی بی دروستی ده کات. نه یفرموه: ده یکات. وه که له به سه راهه ته که ی زه که بریادا. به لکو فرموویته تی: دروستی ده کات بی شو هی گومان بی هیچ کسی نه مینتی له و که سانه ی که گومان ده که ن و جه ختیشی له سه ده کات وه ﴿إِذَا قُضِيَتْ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ هز که ویستی کاریک بیی هر پتی ده لن: بیه، نه و جا ده بی. واته: هیچ دوانا که وی، به لکو به نوای فرمانه که دا یه کسه ر په یدا ده بی. وه که نه م نایه ته یبش که خودای که وره ده فرموویت: ﴿وَمَا أَمْرًا إِلَّا وَحِدَةً كَلِمَةً بَالْبَصَرِ﴾ کاری نیمه یه کجاره یه و هر له چاوتروکانیکدا کرتایی دی. واته: فرمانی نیمه یه کجاره یه و دووباره بوونه وه ی نیه، زو به په له ده بی له چاوتروکانیکدا بووده دات .

﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِسْمَةَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِن آيَاتِنَا لَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ أَيْدِيَنَا إِلَىٰ نَارِ الْجَهَنَّمَ وَاللَّيْلِ الْبَاطِلِ﴾ ﴿١٨﴾ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَاتٍ مِّن رَّبِّكُمْ إِنِّي أَنشَأْتُ لَكُم مِّنَ الطَّلِحِ كَهَيْئَةِ الطَّلِحِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَنْبَرَمَ وَأُنحِي السَّوْءَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنشِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْرُسُونَ فِي يَوْمِكُمْ إِلَّا فِي ذَٰلِكَ لَأَيُّكُمْ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْ مِنَ التَّوْرَةِ وَإِلَّا جِئِلَ لَكُمْ بِعَضِّ أَلْيَدِي حُرْمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَاتٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿٢٠﴾ إِنَّ اللَّهَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ

مُسْتَقِيمٌ ﴿٢١﴾

سیفه ته کانی عیساو موعجزه مکانی و بانگه وازه که ی (سه لاسی خوای لی بی)

خودای مه زن باسی مژده ی ته وای فریشته کان ده کات به پیدانی مه ریهم به و کورهی که عیسا یه (سه لاسی خوای لی بی). ﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِسْمَةَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِن آيَاتِنَا لَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ أَيْدِيَنَا إِلَىٰ نَارِ الْجَهَنَّمَ وَاللَّيْلِ الْبَاطِلِ﴾ هر خودا خوی فی ری کتیب و خویندن و له کارزانی و ته ورات و نیجیلی ده کات. مه به ست لیره دا به ﴿الْكِتَابَ﴾ نووسینه و ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ له کارزانیه له ته فسیری سورته ی (به قهره) دا باسی (الحکمه) کراوه، ﴿وَالتَّوْرَةَ﴾ و﴿الْإِنْجِيلَ﴾ ته ورات: نه و کتیبه یه که خودا ناردی بی مووسای کور ی عیمران. نیجیلیش نه و کتیبه یه که

خودا ناردی بق عیسا (سهلامی خوی لی بی) که تورواتو نینجیلدیشی له بر بوو ﴿وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ده شیکات به پیغه مبریک بق سر نه وهی نیسرائیل. که پنیان بلن: ﴿أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَاتٍ مِّن رَّبِّكُمْ إِنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطَّلِينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ نه و من له په روه دگارمه وه نیشانه م بق هینان، هر له قورپی شل مه لیک دزوست ده که م، به نیزی خودا فوی پیدا ده که م. ده بیته بالداریکی ته وار. هر واشی ده کرد، له قور وینهی بالداریکی دزوست ده کرد، پاشان فوی پیدا ده کرد، به بر چاوی نه و خه لکه وه ده فوی (به نیزی خودای گه وه) که کردبوی به موعجیزه یه که له سر نه وه که خودا په وانای کردوه ﴿وَأُورِيهِمُ الْآيَاتِ﴾ کویری زکماکیش چاک ده که مه وه، که نه مه زقر کاریکی گه وه و گرنگ بوو، به لکه یه کی به هیزیش بوو بق به رهنکار بوونه وه. ﴿وَالْأَبْرَصَ﴾ پیست به له کیش چاک ده که مه وه به نیزی خودا ﴿وَأَنِّي أَلْمِزُ الَّذِينَ يَأْذَنُونَ لِلَّهِ﴾ به نیزی خودا مردوش زیندو ده که مه وه. زقریک له زانایان وتویانه: خودای مزن هر پیغه مبریکی ناردوه به موعجیزه یه که وه ناردوویتهی که گونجاو بووه بق خه لگی نه و زه مانه. له زه مانی موسادا (سهلامی خوی لی بی) جادووه ری و پزنگرتنی جادووه گر زقر باویوه، خودای گه وه موعجیزه یه کی وای نارد که چاوه کانی داگیر ده کردن و هموو جادووه گره کانی سه رسام کردبوو. کاتی که بویان ده رکوت نه و موعجیزانه له لاین خودایه کی خاوه ن توانو ده ستلاته وه یه، برویان ده هینا و ملیان که چ ده کردو ده بوونه پیاره زقر چاکه کان. به لام عیسا (سهلامی خوی لی بی) له چرخ پیزشکی و زانسته سروشتیه کانداده رکوت. چند نیشانه یه کی بق هینا بوون که هیچ که سی ناتوانی بیاننئی. مه گین که سی له لاین خودا وه یارمه تی بدریت، پیزشک چون ده توانی بی گیان زیندو بکاته وه یان کویری زکماک و به له ک چاک بکاته وه، که سی زیندو بکاته وه که له گره که پیدا مردوه هتا پوژی قیامت تییدا بمینتیه وه. هر به و جوره ییش خودا موحه ممدی ﴿سُبْحَانَ﴾ ناردوه له چرخ په وانبیزی و کی به رکیتی شاعیره کاند، به کتیبیکه وه هاتوه بق لایان له لاین خودا وه که هموو موقو جنزه که گشت کر ببه وه که به شیوهی نه م قورثانه بینن یان ده سوره ت یان ته نیا سوره تی ناتوانن بیینن، با هه ندیکیشیان هاوکاری یه کتری بکن. چونکه وتهی خودای مزن هر گیز له وتهی که س ناچی. پاشان خودای مزن له سر زمانی عیسا (سهلامی خوی لی بی) ده فرموویت: ﴿وَأَنبِئْتُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْرُسُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُم إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ هر چی له مالتاندا ده یخون، هر چی تیشیدا ده بیپلته وه پیتانی ده لیم. نه مانه به لکه و نیشانه ن بوتان، نه گره بیواتان بیی به راستگویی من به وهی که بوم هینان. ﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ به وام هیه به و ته ورتهی که له لامه. واته:

کاری به توراتیش کردوه ﴿وَلَا حِجْلَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ﴾ به نرکی خویشمی ده زانم که هندی شنتان بۆ حلال بکم که لیتان حرام کراوه. ثم نایه به لگه به لسهر نه وه که عیسا (سلامی خوی لی بی) هندی له شه ریعته توراتی نسخ کردوته وه. نو شتانی که له لای نوان پوون نه بوون ناکوکیان له سهری هه بوو بۆی ناشکرا کردن. وهک خودای مه زن له نایه تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿وَلَا يَنْ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَحْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ تا هندی که له وه تان بۆ پوون بگه موه که له سهری کیشه تانه (والله اعلم). ﴿وَجِئْتُمْ بِآيَاتٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ من نیشانه له په روه ردگاری نیوه وه بۆ هیناون، ده سا نیوه له فرمانی من ده رمه چن و له خودا ترستان هه بی. ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ په روه ریتی من و نیوه هه ر خودایه، ده سا هه ر نه و په رستن، نه مه ریگه به کی راسته. نیمه و نیوه هه چ جیاوازیه کمان نیه له خوا په رستی و ملکه چی و زه لیلیدا به رانه به خودا.

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِثُونَ مَنْ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَأَمْنَا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ أَنَّكَ مُسْلِمٌ﴾ ﴿٦٢﴾ رَبَّنَا ءَأَمْنَا بِمَا أَنْزَلْتَ وَأَتَّبِعْنَا الرَّسُولَ فَاكْفُتْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٦٣﴾ وَمَكْرُوهًا وَمَكْرًا لِلَّهِ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٦٤﴾

حه واره کمان یارمه تی عیسا (سلامی خوی لی بی) نه دون

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ عیسا پاش نه وه ی تیگه یش که باوه پی پی ناهیننو به رده وامن له سهر گومرایی ﴿قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ وتی: کی به ره و ریگه ی خودا ده بیته پشتیانم؟ مواهید وتی: کی شوینم ده که وی بۆ لای خودا، وا دیاره مه به سستی مه سیحیه کان بۆ (کی یارمه تیم نه دا) له و بانگه وازه دا بۆ پی خودا؟ وهک پیغه مبه ر (ﷺ) له کانی دروشمه کانی هه جدا له پیش کوج کردنیا بۆ مه دینه ده که پراو داوای یارمه تی ده کرد: (نه و پیواه کی به ده مگر تته خوی هه تا وتی په روه ردگارم پاگه یه نم، چونگه قوره یش ریگه یان لینگرتووم وتی په روه ردگارم پاگه یه نم) ^۲ هه تا پی کیوت له نه نساریه کان، گرتیانه خو یان و یارمه تیان داو کوجی کرد بۆ لایان بوونه هاوکاری و پاریزگاریان له په شو و سوور لی ده کرد (په زای خویان لی بی) واته: به هه موو

^۱ الزخرف (۶۲).

^۲ ابن ابی حاتم (۲/۲۹۰).

^۳ أحمد (۲/۳۲۲)، سه حیه.

شیتویه که پارتیزگاریان بی ده کرد. هر بهو شیتویه‌ش عیسیای کورپی مهربم دسته‌به‌ک له نه‌وی نیسرائیل وه‌لامی بانگه‌وازه‌که‌یان دایه‌وه و به‌ویان پی‌هینا و بوونه هاوکارو پشتیوانی و شوینی نه‌و پوناکیه که‌وتن که بزی په‌وانه کرابوو. هر بزیه خودای مه‌زن باسیان ده‌کات و ده‌فرمویوت: ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ مَنُ أَصْحَابُ اللَّهِ أَمْ نَا وَاللَّهِ وَآشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۳۴﴾ رَبَّنَا أَمْ كُنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَأَتَّعِنَا الْرَسُولَ فَأَكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿﴾

ه‌واریه‌کان و تیان: نیمه‌ین له بی‌ی خودا یاریده‌رین، به‌وامان به خودا هینا و ترش شایه‌ت به، نیمه خۆمان به‌و ده‌سپترین. نه‌ی په‌روه‌دگاری ه‌موومان، به‌وشته‌ی تو بۆ نیمه‌ت نارد، به‌وامان کردو که‌وتینه شوین پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت، تو له‌گه‌ل شایه‌ته‌کاندا بماننووسه. و تراوه ﴿الْحَوَارِيُّونَ﴾ له‌به‌ر نه‌وه ناوانون به‌ه‌واری له‌به‌ر نه‌وی جلو به‌رگه‌کانیان سپی بووه. به‌لام راستر نه‌ویه که‌ه‌واری واته: یارمه‌تیده‌ر. وه‌ک له ه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) خه‌لکی بانگ کرد بۆ بۆزی نه‌حزاب. زویه‌یر به‌په‌له‌ ناماده ده‌بوو، پاشان جاریکی تر بانگی ده‌کردن هر زویه‌یر زوو ناماده ده‌بوو. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (ه‌موو پیغه‌مبه‌ری ه‌واریه‌کی ه‌ه‌بووه، ه‌واری من زویه‌یره) نیب‌نوئیبی حاتم ریویه‌تی کردوه له نیب‌نوعه‌بب‌اس‌وه (په‌زای خویان بی) له‌م نایه‌ته‌دا ﴿فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ تو له‌گه‌ل شایه‌ته‌کاندا بماننووسه. وتی: له‌گه‌ل نومه‌تی موچه‌مه‌د دا (ﷺ) ۲.

چووله‌که ویستیان عیسا (سه‌لامی خوی لی بی) بکوژن

پاشان خودا باسی نه‌وی نیسرائیل ده‌کات که ویستیان عیسا (سه‌لامی خوی لی بی) بکوژن، ده‌ستیان دایه‌ فی‌ل و ته‌له‌که نانه‌وه بۆ نه‌وی په‌لاماری بده‌ن و بیده‌ن له‌خاچ، ده‌ستیان دایه‌ پیلان نانه‌وه و ه‌والیان دا به‌پاشای نه‌و زه‌مانه که‌خوانه‌ناس بوو تئیان گه‌یاند که‌پیاویک لی‌زه‌ په‌یدا بووه خه‌لکی گوپرا ده‌کات و ه‌ه‌لیانده‌نی نه‌زایه‌تی پاشا بکه‌ن و خه‌ک ه‌ه‌لده‌خه‌له‌تینی و کوپو باوک له‌یه‌کتری جیا ده‌کاته‌وه و تووشی زۆر شتی تریشیان ده‌کات. زۆر درۆی تریشیان بۆ ه‌ه‌لده‌به‌ستو ده‌یان وت مندالی زینایه، بۆ نه‌وی زیاتر پقو کینی پاشا ه‌ه‌لسیت. پاشایش ده‌سته‌یه‌کی بۆ ناردو فرمانی دا که‌ه‌رگه‌سی گرتی ه‌ه‌لیواسی و سزای بدات، کاتی که‌دوره‌ی ماله‌که‌یان دا، وایان زانی زال بوون به‌سه‌ریدا، خودا له‌نیوان نه‌واندا په‌زگاری کرد له‌کلاو پۆش‌نه‌ی نه‌و ماله‌وه به‌ریزی کرده‌وه بۆ ناسمان. خودا شیتویه‌ی عیسیای خسته‌سه‌ر پیاویک که‌له‌لای بوو له‌و ماله‌دا، کاتی نه‌وانه‌چوونه زوره‌وه له

۱ فتح الباری (۶۳/۶)، مسلم (۱۸۷۹/۴).

ابن ابی حاتم (۲۹۴/۲). نه‌م فرمویده‌سه‌نه‌ده‌که‌ی چاکه.

تاریکیایی شه‌ودا وایان زانی نه‌وه عیسیایه. گرتیان و خرابه‌یان ده‌رباره‌ی کردو هه‌لیانواسی و دپکیان کوتا به‌سه‌ریدا، نه‌مه نه‌خشه‌یه‌ک بوو بۆیان له‌لایه‌ن خوداوه، که پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی خۆی پزگار کردو له نیتوانیادا به‌رزنی کرده‌وه و له گومرایی خۆیاندا به‌رده‌وام بوون سه‌ریان لێ شیوا بوو، وایانده‌زانی نه‌وه‌ی نه‌وان ویستویانه به‌ده‌ستیان هیتاوه. به‌لام خودای مه‌زن دلینی ره‌ق کردو که‌وتنه‌ دژایه‌تی و لاساری به‌رانبه‌ر به‌هه‌ق، نیتیر نه‌وه پیشه‌یان بوو هه‌تا خودا زه‌لیلی و پسوایی کرده‌ کالای بالایان هه‌تا پۆژی

قیامه‌ت، هه‌ر بۆیه خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينِ﴾ (ج‌ب‌وله‌که‌کان) فه‌روفیتلیان کرد (بۆ کوشتنی عیسا) خودایش تۆله‌ی فه‌روفیتله‌کانی لێ کردنه‌وه. خودا چاکترین تۆله‌ سه‌ینه‌ره له فیتلبازان.

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ سَلِّمْ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمَاتٍ مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ رَسُولٌ مُبْتَلًى عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحَقْلِينَ وَالْحَقْلِينَ﴾ (٧٧)

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ سَلِّمْ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمَاتٍ مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ رَسُولٌ مُبْتَلًى عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحَقْلِينَ وَالْحَقْلِينَ﴾ (٧٧)

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ سَلِّمْ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمَاتٍ مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ رَسُولٌ مُبْتَلًى عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحَقْلِينَ وَالْحَقْلِينَ﴾ (٧٧)

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ سَلِّمْ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمَاتٍ مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ رَسُولٌ مُبْتَلًى عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحَقْلِينَ وَالْحَقْلِينَ﴾ (٧٧)

مانای (متوفیک)

خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ سَلِّمْ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمَاتٍ مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنْتَ رَسُولٌ مُبْتَلًى عَلَيْهِمْ فَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحَقْلِينَ وَالْحَقْلِينَ﴾ پاشان خودا فه‌رمووی: نه‌ی عیسا من بۆ خۆمت ده‌به‌مه‌وه و له‌لای خۆم جی به‌رز ده‌بی. مه‌به‌ست به (الوفاة) لێره‌دا خه‌وه. وه‌ک خودای گه‌وره له‌ ئایه‌تی تردا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ (خودا) خۆیه‌تی به‌ شه‌وه‌ستتان لێ ده‌سینێ. یان ده‌فه‌رموویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّاكُم حِينَ مَوْتِكُمْ وَاللَّيْلِ لَمَّا تَمَّتْ فِي مَمَاتِكُمْ﴾^۱ نه‌وانه‌ی کاتی مردنیان دیت، نه‌وانه‌شی که ده‌خه‌وز و نه‌مردوون، خودا گیانیان پاده‌گرتی. پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) کاتی که له‌ خه‌وه‌له‌ده‌سا نه‌یفه‌رموو: (سوپاس بۆ نه‌و خودایه زیندووی کردینه‌وه دوا‌ی نه‌وه که مراندینی، گه‌رانه‌وه‌ش هه‌ر بۆ لای نه‌وه)^۲ خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيَكْفُرُهُمْ وَعَقْلَهُمْ عَلَىٰ مَرِيَمَ بَهْتَانًا عَظِيمًا﴾ (٧٨) وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ

^۱ الانعام (٦٠).

^۲ الزمر (٤٢).

^۳ فتح الباري (١٣٤/١١).

رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قُلُّوهُ وَمَا صَلَّوهُ وَلَٰكِن شِئْبَهُ لَمْ يَمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أَخَلَفُوا فِيهِ لَعَلِّي سَأَلِي مِنْهُ مَا لَمْ يَمْ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا
 إِنْبَاءَ الظَّنِّ وَمَا قُلُّوهُ يَقِينًا ﴿٧٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٤٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ
 بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١﴾ له‌بر له پتی خوا لادان و نه و بوختانه گوره بؤ
 مریه‌میان هه‌لبه‌ست، له‌بر نه‌و‌ه‌یش که ده‌یانوت: ئیمه عیسیای کورپی مریه‌ممان له‌ناو برد (که
 پیغه‌مبیری خودا بوو) که چی نه کوشتیان، نه توانیان له ناچی بدن سه‌ریان لی تیگچوو بوو،
 نه‌یانناسی. هه‌تا ده‌گاته ﴿وَمَا قُلُّوهُ يَقِينًا﴾ بیگومان نه‌یان کوشتوو. ﴿بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا
 حَكِيمًا﴾ به‌لکو خودا به‌رو خۆی به‌رزی کرده‌وه. خودا هه‌میشه خاوه‌ن ده‌سته‌لات بووه و له‌کارزانه.
 له‌وانه‌ی نه‌هلی کتیبین، هه‌رکه‌سیکیان (به‌ر له‌مەرگی) بپوا به‌ عیسا ده‌هینتی، دیاره (عیسا) پۆژی
 قیامت ده‌پیتته شایه‌ت له‌سه‌ریان. نه‌و (جیناوه) (ه) که ده‌فه‌رموویت: ﴿قَبْلَ مَوْتِهِ﴾ پیش له‌ مردنی،
 ده‌که‌پیتته‌وه بؤ عیسا پیش له‌ مردنی. کاتی که عیسا داده‌به‌زیتته سه‌ر زه‌مین له پیش پۆژی قیامت‌دا،
 وه‌ک به‌و زوانه باسی دیت، نا له‌و کاته‌دا هه‌موونه‌هلی کتیب بپوای پیده‌هینن، چونکه سه‌رانه لاده‌باو
 جگه له موسولمان بوونیان لی قبول نا‌کات. واته ده‌بی موسولمان بین. ئیبنونه‌بی حاتم پپوایه‌تی
 کرده‌وه له حه‌سه‌نه‌وه که له‌م ده‌قه‌دا که خودای گوره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنِّي مُتَوَفِّيكَ﴾ من بؤ خۆمت
 ده‌به‌مه‌وه. وتی: یانی مردنی خه‌و. خودا له کاتی خه‌وتنیدا به‌رزی کرده‌وه.^۱

گۆرین و ده‌ستکاری کردن له نایینی مه‌سیهدا

﴿وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ له‌وانه‌ت پاک ده‌که‌مه‌وه که باوه‌ریان نه‌هیناوه. واته: به‌رزت
 ده‌کاته‌وه بؤ ناسمان ﴿وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ نه‌وانه‌شی که په‌پیره‌وی
 تۆن هه‌تا قیامت زالیان ده‌که‌م به‌سه‌ری بی باوه‌ره‌کاندا. هه‌ر وایش بوو. کاتی عیسا (سه‌لامی خۆای لی
 بی) خودا به‌رزی کرده‌وه بؤ ناسمان، هاوه‌له‌کانی دوی خۆی بوون به‌چه‌ند به‌شه‌وه، هه‌ندیکیان
 بپوایان هینا به‌و په‌یامه‌ی که بۆی هاتبوو که عه‌بدو پیغه‌مبیری خودایه‌وس کورپی مریه‌مه، هه‌ندیکیان
 زۆد زیاده‌په‌ویان کردو به‌ کورپی خۆایان داده‌نا، هه‌ندیکی تر ده‌یان وت: عیسا خۆی خودایه، هه‌ندیکی
 تریشیان ده‌یان وت: نه‌و سئ هه‌مه له سیانه‌که. خودای مه‌زن له قورئاندا قسه‌کانی باس کردون و
 وه‌لامی هه‌موویانی داوه‌ته‌وه. نه‌وانه‌ی ماوه‌ی نزیکه‌ی سئ سه‌د سال له‌سه‌ری به‌رده‌وام بوون. پاشان

^۱ النساء (۱۵۶-۱۵۹).

^۲ ابن ابی حاتم (۲/۲۹۶).

پاشایه که پاشاکانی یونان له ناویاندا سه ری هه لدا. پئیان دهوت قوسته نئین، چوه ناو ئاینی نه سرانی، هه ندی ده لئین: به فیلبازی بوته گاور هه تا خرابی بکات و تیکی بدات. فه یله سوفیش بووه، هه ندیکیش ده لئین: له نه فامی خۆیه وه بوته گاور. ئه و پیاوه هه لسا به گزپین و ده ستکاری کردنی ئاینی مه سیحی بۆیان و زیادوکه می تیا کردو ده ستورو نه مانه تی گه وری بۆ دانان. که بریتی بوو له خه یانه تی سووکو بی نرخ. له زه مانی خۆیدا گزشتی به رازیشی بۆ حالال کردن. ئاینه که ی به ره و خوره لات هات. وینه ی کلیسایان بۆ کیشا. ده پزیش پزۆوی بۆ زیاد کردن به هۆی ئه و گونا هانه وه ده یکه ن وه ک خۆیان واده زانن. وای لیها ت ئاینی مه سیحی بووه ئاینی قوسته نئین، چه ندین کلیسا و په رستگاو دپرو لوتکه و نه شکه وتی بۆ دروست کردن که ژماره یان ده که یشته دوا نزه هه زار په رستگه . ئه و شاره ییشی به ناوی خۆیه وه دروست کرد. ده سته ی مه له که یه (الملیکه) شوینی که وتن، له گه ل ئه مانه دا هه مووی زال بوون به سه ر جووله که کانداو خودا یارمه تی دان. چونکه ئه مانه له جووله که کان له هه قه وه نزیکتر بوون. هه رچه نده هه موویان خوانه ناس بوو، کاتی که خودا موحه ممه دی (ﷺ) په وانه کرد ئه وانه ی که به وایان پی هیئا باوه پیان به خوداو فریشته کان و کتیبه کان و پیغه مبه ره کان هه یه و، ئه وانه شوین که وتی هه موو پیغه مبه ره کانن له سه ر زه ویدا. چونکه ئه وانه به وایان به م پیغه مبه ره نه خوینده واره که کۆتا پیغه مبه ره و به پزترین نه وه ی ئاده مه هه یه . که داوی کردوه لپیان که به وایان هه بی به گشت راستیه کو وه ده بی ئه وان باشتر به وایان هه بی به و پیغه مبه ره ی له سه ر ئاینه که بین وه ک خۆیان ده لئین. له گه ل ئه وه یشدا ده ستکاریان کردو به ئاره زووی خۆیان گزپیان. حق نه گه ره یج له مانه ش نه بی. ئاینه کانی ئه و پیغه مبه رانه (نه سخ) بونه ته وه به و ئاینه ی موحه ممه دی (ﷺ) که خودا ناروویه تی که ئاینیکی راسته و گزپانی به سه ردا نایه هه تا پزۆی قیامت، به رده وام سه رکه وتووش ده بی به سه ر گشت ئاینه کانی تردا. هه ر بۆیه خودا دنیای له پزۆه لات و پزۆنا وادا پزگار کرد بۆ هاوه له کانی، هه موو که له کان ملیان بۆ دانه واندو کیسرایان تیگشکاندو قه یسه ریان دواپراو کردو که نجینه کانی داگیر کران و له پئی خودا به ختیان کردن و به خشییان، وه ک پیغه مبه ره که یان هه والی پیدان له لایه ن خودای مه زنه وه، ﴿ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ﴾^۱ خودا به وانه ی له نئیه به وایان هه یه و ئاکار چاکن، به لئین ئه دا: له م زه مینه ده یانکاته جینشین هه روه ک چون ئه وانه ی به ر له ئه وانی کرده جینشین. ئاینه که شیان (که خۆی په سه ندی کردوه) هه ر بۆیان داده زینتی و ترسه که شیان بۆ ده کاته دلنیایی و ته نیا من

ده په رستن. هېچ شهريکيکيش به شهريکي من دانانين. هر له بهر نه وه که به راستي باوه پريان به مسيح بووه. ولاتي شاميان له دست گاوره کان سه نډوته وه و بهرو پږم دهريان کړيو وون که پاونته وه بږ شاره که يان که قوسته نته نيه يه. به رده وام ئيسلام و موسولمانان بالاده ستن به سه رياندا. پتغه مبهري خودا (ﷺ) هه والي داوه به نوممه ته که ي که موسولمانان له کډتاييدا قوسته نته نيه (القسطنطنيه) نازاد ده کن. هه رچي مالو سامانيان به دسته کوت دینن بږ خويان. کوشتاريکي ئيجگار زږد له پږمه کان ده کن، کوشتاريکي وا که هېچ که سي به چاوي نه يديوه و له موه به دوايش ناييښي. (با سي کم بږ نه مه به تنيا داناهه).

هه رښه له خوانه ناسان به سزادان له دنيا و له قيامه تدا

هر بږيه خوداي مهن ده هه رموويت: ﴿وَجَاعِلِ الَّذِينَ آتَمُّوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْلَفُونَ﴾ ﴿٥٥﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذِبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٥٦﴾ نه وانه شي که له په يره واني تون، هه تا قيامت زاليان ده که م به سه ر بيباوه په کاندا، له پاش نه وه هه مووتان دینه وه لای خوم و به و کيشه تان پاده گم که له نيوتانندا بويدا. به لام نه وانه ي باوه پريان پي نه هيتاي، له دنياشو له قيامه تيش به توندي سزيان نه دم. که سيش به هانايانه وه ناچي. هر به و شيوه يه ش خوداي مهن سزاي نه و جووله کانه ي دا که به ويان به عيساي کړپي ماريه نه هيتاو (سه لامي خويان لي بي) زږد پږچوون له باره ي عيساوه. خودا تو له ي لي سهندن به کوشتن و دليل بوون و مالو سامان داگير کردن و که وتنه زږد ده ستي خاوه ن ده سته لاته کاني ترو له پږږي قيامه تيشا توندترين سزيان نه دات. ﴿وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ﴾ که س ناتواني له خودايان بپاريزئي. پاشان خوداي مهن ده هه رموويت: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ نه و که سانه شي که به ويان ته و او يان هيتاو ناکار چاک بوون، خودا هه موو پاداشتي خويان پيښه دات و خودا سته مکاراني خوش ناوي. ﴿ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾ نه و شتانه ي که بږ تزمان خويڼدو ته وه، له نيشانه کاني خودان و پښيشانده رن بږله کارزاني. واته: نانه مه ي که بږ تزمان باس کرد نه ي موحه ممه د (ﷺ) ده رياره ي عيسا (سه لامي خويان لي بي) له دايکبوون و چږنيه تي به سه رها تي، هه مووي نيگايه له لايه ن خودا وه ي بږت و له (اللوح المحفوظ) بږي په وانه کړدوي و هېچ گومان نيکي تيدا نيه. وه ک خوداي مهن له سوره تي ماريه مدا

فرموده‌ی: ﴿ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿۲۱﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحٰنَهُۥٓ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿۲۲﴾﴾^۱ قسه‌ی دروست له‌سهر عيسای كوپى ماريه‌م، هر نهميه، كه نهمان تييدا دودلن. له خودا ناوه‌شيتته‌وه كه مندالي هه‌بن، پاكى و بى‌عهيبى بى‌نوه، هر كا ويستى كارتك ببي، هر پيى بلن: بيه! ده‌بن.

﴿إِنَّمَا مَثَلُ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿۲۳﴾﴾^۲ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿۲۴﴾ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْوَالِدِ فَقُلْ تَقَالُوتًا نَدَعُ أبنَاءَنَا وَأبنَاءَكُمْ وَسَاءَ مَا وَسَاءَ كُمْ وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ تَبَتَّلْ فَنَجْعَلُ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكٰذِبِينَ ﴿۲۵﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَصُّ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِلَهُكَ اللَّهُ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۲۶﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿۲۷﴾﴾^۳

له يه‌كه‌هون له دروست كردنى ئاده‌م و عيسادا

﴿إِنَّمَا مَثَلُ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿۲۳﴾﴾^۱ ويته‌ى عيسا (له لای خودا) له چه‌شنى ويته‌ى ئاده‌مه. هر له گل دروستى كردو پاشان پيى وت: (به ئاده‌م) بيه، ئويش بوو. واته: خودا عيسای دروست كرد به‌بى باوك و ئاده‌ميشى دروست كرد بى بابو دايك پاشان فرموى: بيه، بوو. ئه و كه‌سه‌ى ئاده‌مى دروست كرد بى بابو دايك، باشت ده‌توانى عيسا دروست بكات به‌بى باوك. حق نه‌گه‌ر دروست بى عيسا كوپى خوا بى له‌به‌ر نوه بى باوك دروست كراوه، دياره نوه بى ئاده‌م په‌واتره، به‌لام ئاشكرايه كه نوه قسه‌يه‌كى په‌پوچ و بى بنه‌مايه. ئه و قسه‌يه‌ى ئه‌وانه‌ش نقد په‌پوچ و نقد درو‌يه له‌باره‌ى عيساوه (سه‌لامى خواى لى بى) بيگومان خوداى مه‌زن ويستويه‌تى ده‌سته‌لاتى خوى ده‌رخات بى بنده‌كاني كاتى كه ئاده‌مى وه‌ديه‌نا به‌بى نىرو مى و حه‌واى وه‌دى هينا له نىر به‌بى ميينه و عيساى وه‌دى هينا له مى به‌بى نىر، ئه و دروستكراوانه‌ى تريشى له نىرو مى وه‌دى هيناوه. هر بزيه له سوره‌تى ماريه‌مدا فرموده‌تى: ﴿وَلَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ ﴿۲۴﴾﴾^۲ بيكه‌ينه نيشانه‌يه‌ك بى خه‌لكى. پاشان ليره‌دا ده‌فرموده‌تى: ﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿۲۳﴾﴾^۳ هه‌ق هر له لای په‌روه‌ردگارته له ريزى دل به گومانان مه‌به. واته: هر ئه‌م قسه‌ پاسته ده‌رباره‌ى عيسا (سه‌لامى خواى لى بى) كه هيج گومانى تييدا نيه. جگه له‌مه هيجى تر پاست نيه. دواى هه‌ق جگه له په‌پوچ هيجى تر نيه. پاشان خوداى مه‌زن فرمان ده‌كات به پيغه‌مبه‌ره‌كه‌ى (ﷺ) موباهه له بكات

۱ مريم (۲۴-۲۵).

۲ مريم (۲۱).

له گه ل نه وانه دا که دزایه تی هق ده کن دهریاره ی عیسا (سه لاسی خوی لی بی) دوی ناشکرا کردن پوون کردنه وهی.

بانگ کردن بو مویابه له کردن دهریاره ی عیسا (سه لاسی خوی لی بی)

﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْوَيْلِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ آبَاءَنَا وَأَبْأَاءَكُمْ وَأَبْأَاءَنَا وَرِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾

تر هات، ویستی کی شهت له گه ل دروست بگات، بلئی: وهرن با کوپانمان و ژانمان یه کتری بانگ کهین، نهوسا دس کهینه لاله و نزاو نه فرینی خوا بنیترین بو نه وانه ی وا دروزنن. واته: با هموو نه وانه له کاتی نه و مویابه له دا ناماده بکهین و نه فرین بکهین له وه مان که درق ده کات. هزی هاتنه خواره وهی نه مویابه له یه و نایه ته کانی تری پیشیش له سه رتهای سووره ته که وه هتا نیره له سه ر شاندی (وه فدی) نهجران هاتوته خواره وه. نه سرانیه کان کاتی هاتن بو لای پیغه مبه ر (ﷺ) که قسه له باره ی عیسا وه بکن، به خوداو کوپی خودایان ده زانی، خودای مهن سه رتهای نه م سووره ته ی ناره خواره وه و وه لاسی دانه وه، وه ک نیام موحه مده ی کوپی نیسحاقی کوپی یه سارو که سانی تریش ده لئین: نیبنو نیسحاق له سیره ته به ناویانگه کهیدا ده لئین: شاندی گاوره کانی نهجران که شهست سوار ده بوون هاتن بو لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چواره پیاویان له پیاوماقولاتی بوون و کاره کانیان به وان سپارد بوو. نه وانه ش بریتی بوون له: عاقب که ناوی عه بدولمه سیح بوو. (سه یید) که نه لئه لیه م بوو (حارسه ی کوپی) عه لقه مه برای به کری کوپای وائل و نووه یسی کوپی حارس و زهیدو قیس و یه زیدو نوبیه (نُبیه) و خوه یلدو عه مرو خالدو عه بدوللاو یوحه تنهس (يُحْسَس) کاری نه مانه هموو درابوو دهست سی که سیان: عاقیب که سه رۆکی نه و کومه له بوو، خاوه ن قسه و پاویژیان بوو، هیچ کارکیان بی پاویژی نه و نه ده کرد. سه یید که زانایان بوو، لیپر سراویشیان بوو له ماله وه و له سه فه ریشدا. نه بو حارسه ی کوپی عه لقه مه، که پیاوی نایینو زانو پیشه واو خاوه نی قوتباخانه کانیشیان بوو. پیاویکی عه ره ب بوو له به نی به کری کوپی وائل، به لام چوو بووه سه ر نایین مه سیحی، پومه کان زقر ریژیان لیده ناو ده سه ته لاتیکی باشیان پیدابوو، قه دریان ده گرت، چه ندین کلیسیایان بو دروست کردو یارمه تی چاکیان نه داو خزمه تیان ده کرد، چونگه ده یانینینی که زقر ناینه که یانی به توند گرتوو، نه و پیاوه عه ره به شاره زای کاری پیغه مبه ری خودا بوو (ﷺ)، ناگاداری په وشتیشی بوو له کتیبه پیشوه کاندا، به لام نه قامی خوی پالی پیوه دهنه بو برده وام بوونی له سه ر گاوری، له بهر نه و ریزه زقره ی که ده بیینی له ویداو نه و پله و پایه ی له ناویاندا هه بیوو. نیبنو نیسحاق وتی: موحه مده ی کوپی

جہ غفری کوپی زویہیر بوی گتپراموہ، وتی: (ئو شانده) هاتن بۆ لای پیغهمبیری خودا (ﷺ) له مه دینه، کاتی که نوژیی عسری کرد چوونه لای له مزگهوت، جلو بهرگی زانایان له بهر کردبوو لهو جو بهو بالا پۆشه جوانو قه شهنگانهی پیاوانی (بهنی حارسی کوپی که عب) له بهریان ده کرد. وتی: هر که سنی له هاوه له کانی پیغهمبهر چاوی پیاوان کهوت، ده بیوت: هیچ شانديکمان له وینهی ئەمانه نه دیوه له نوایدا. که کاتی نوژیان هات، هه لسان له مزگهوتی پیغهمبهردا نوژیان کرد. پیغهمبیری خودا (ﷺ) فرمووی: (وازیان لای بیئن) به رهو پۆشه لات نوژیان کرد. وتی: له وانهی وتوژیان له گه ل پیغهمبهردا (ﷺ) کرد. ئەبو حارسه ی کوپی علقه مه و عاقیبو و عبدولمه سیح و سید لئه یه م (السید الایم) ئەمانه مه سیحی بوون له سه ر ئاینی ئو پاشایه به و جیاوازیه ش که له ناوخویاندا بوویان. که ده یان وت: عیسا خودایه، یان ده یان وت: کوپی خودایه، ده شیان وت: یه کیکه له سیانه که، خودای گه وره پاکو بی عه یبه و دوره له و قسانه ی ئەوان ده یان کرد. ئو قسانه ی که مه سیحیه کان ده یان کرده به لگه ده یان وت: عیسا خودایه، چونکه مردوی زیندوو ده کرده وه کوپیری زکامو به له ک و نه خو شی چاک ده کرده وه، هه والی به شته نادیاره کان ئەداو له قور له شیوه ی بالنده ی دروست ده کردو فوی پیدئا ده کرد ده بوو به بالنده (ئەمانه هه موو به فرمانی خودا بوو. تا بیکاته به لگه بۆ خه لگی) به لگه شیان بۆئه وه که ده یان وت: کوپی خودایه ئەوه بوو ده یان وت: باوکی نه بووه فیری بکات، هه ر له بيشکه دا باسی شتیکی کرده که هیچ که سنی له نه وه ی ئاده م نه یکرده له پیش ئەوا. به لگه شیان ئەوه بوو، ده یان وت: که یه کیکه له سیانه که که خودای مەزن فرموویه تی: کرمان، فرمانان دا، دروستمان کرد، بریارمان دا، ده لئین: ئەگه ره یه ک که س بوایه ده بیوت: کردم، فرمانم دا، دروستم کرد، بریارم دا. له بهر ئەوه عیسا و مه ریهم خودان (خودای گه وره پاکو بی عه یبه و دوره له وه ی ئەو سته مکارو خوانه ناسانه ده یلئین. له سه ر ئەو هه موو قسانه ی ئەوانه کردوویانه خودا قورئانی ناردۆته خواره وه) پاشان ئیبنوئیسحاق له ته فسیره که یدا، وتی: کاتی که پیغهمبیری خودا (ﷺ) هه والی پیدئا له لاین خودا وه بۆ جیا کردنه وه ی ئەو بریاره له نئوان پیغهمبهر و (ﷺ) ئەواندا و فرمانیدا به نه فرین لیکردنیان ئەگه ره ئەو بریاره یان قبوو له نه کرد لئین، پیغهمبیری خودا (ﷺ) بانگی کردن بۆ نزا و نه فرین کردن، وتیان: ئەی ئەبولقاسم، مۆله تمان بده با سهیری بریاره که مان بکهین، پاشان دئینه وه لاتو ئەوه ی ده مانه ویی ده بریاره ی ئەوه ی که تۆ بانگت کردوین بۆی ده یکه یین. له لای هه لسان و پۆشتن، پاشان چوونه وه بۆ لای عاقیب که پاوژی پیکراویان بوو وتیان: ئەی عبدولمه سیح تۆ پات چیه؟ وتی: سویند به خوا ئەی ده سته ی مه سیحیه کان، خۆتان چاک ده زانن موحه ممه د (ﷺ) پیغهمبهریکی پاسپارده یه، هه والی ته واوی پیداون ده بریاره ی هاوه له که تان (عیسا)، ده شزانن که هیچ پیغهمبهری هرگیزه نه فرینی له هۆزی نه کردوه مه گین گه وره و بچوکیان له ناوچوو، ئەگه ر کاری وا بکن بنه بپ

دهبن. نهگر ئیوه دهتانهوی لهسر ئاینی خۆتان بمیننو لهسر ئهو قسهیه بمیننهوه که لهبارهی هاوه له کهتانهوه (عیسا) وتویانه: خوا حافیزی لهو پیاوه بکنو بگه پینهوه بۆ ولاتی خۆتان. هاتن بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) وتیان: ئهی نه بولقاسم پریارمان دا نزاو نه فرینت له گه لا نه کهین، لهسر ئاینی خۆت به جیت دههیلین، لهسر ئاینی خۆمان دهگه پینهوه. به لام له هاوه له کانت له گه لمان بنیره که خۆت لییان پازیبت، فرمانه‌وه‌ی بکات لهو شتانهی که ئیغه کیشه‌مان ده‌بیت لهسری له مال و سامانماندا، ئیوه جیتی په‌زانه‌ندین له لای ئیغه^۱ بوخاری پیوایه‌تی کردوه له حوزه‌یه‌وه (په‌زای خوی لای بی) وتی: عاقیبو سه‌ید که به‌رپرسی نه‌جرانیه‌کان بوون چون بۆ لای پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) ویستیان نزاو نه‌فرین له گه ل پیغه مبه‌را بکن. وتی: یه‌کیکیان وتی به‌ هاوه له‌که‌ی شتی وا نه‌که‌ی، سویند به‌ خوا نه‌گر پیغه مبه‌ر بی و نزاو نه‌فرینی له گه لا بکه‌ین ئیغه پزگارمان نابو و له‌ دوی خۆمان که‌سیشمان نامینی. هه‌ردوکیان وتیان: (ئهی موحه‌مه‌د ﷺ) هه‌رچیمان لای داوا بکه‌ی پیت نه‌ده‌ین. پیاویکی دلسۆزمان (ده‌سپاک) له گه لا بنیره، جگه له‌ پیاویکی ئه‌مین که‌سی ترمان له گه لا مه‌نیره. پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: (که‌سیکتان له گه لا په‌وانه ده‌که‌م که ئه‌مینه‌و به‌پاستی ئه‌مینه) هاوه له‌کانی پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) سه‌یریان ده‌کردو چاوه‌پوان بوون. فه‌رموی: (ئهی ئه‌بوعوبه‌یده‌ی کورپی جه‌پاح هه‌له‌سه) کاتی که هه‌لسا پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (ئه‌مه ئه‌مینی ئه‌م ئومه‌ته‌یه)^۲ بوخاری پیوایه‌تی کردوه له ئه‌نه‌سه‌وه له پیغه مبه‌ری خوداوه (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: (هه‌موو ئومه‌تیک ئه‌مینیکی هه‌یه، ئه‌مینی ئه‌م ئومه‌ته ئه‌بوعوبه‌یده‌ی کورپی جه‌پاحه)^۳ ئیمامی ئه‌حمه‌د پیوایه‌تی کردوه له ئیبنوعه‌بباسه‌وه، وتی: ئه‌بوجه‌هل خوا په‌وی په‌شکا، وتی: نه‌گر موحه‌مه‌دم بینی له لای که‌عه‌دا نوێژ بکات دیم بۆی و پی ده‌خه‌مه سه‌ر ملی. وتی: پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (نه‌گر نه‌وه‌ی بکرایه به‌ ئاشکرا فریشته‌کان هه‌لیان ده‌گرت (ده‌یانگرت) نه‌گر جووله‌که‌یش خۆزگه‌ی مردنیان به‌خواستایه ده‌مردن و شوینی خۆیشیان له ئاگرا ده‌بینی، نه‌گر نه‌وانه ده‌رچوونایه که ده‌یان ویست موهاه‌له له گه ل پیغه مبه‌را (ﷺ) بکن ده‌گه‌پانه‌وه، نه‌ مال و سامان و نه‌ کس و کاریان نه‌ده‌بینیه‌وه).^۴ بوخاری و تیرمیزی و نه‌سائی پیوایه‌تیان کردوه تیرمیزی وتی:

^۱ ابن هشام (۲۳۲/۲).

^۲ فتح الباری (۶۹۵/۷).

^۳ فتح الباری (۶۹۶/۷).

^۴ احمد (۲۴۸/۱)، صحیحه.

^۵ فتح الباری (۵۹۵/۸)، تحفة الاحوذی (۷۷/۹)، النسائی فی الکبری (۵۱۸/۶).

فرموده یه کی حه سنی سه حیحه. پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ﴾ هیج گومانت تیدا نه بی، نه وانه ی بۆت باس کراون، هم مو پاستن. واته: نه و به سه رها ته ی که بۆمان باس کردی نه ی موحه ممد (ﷺ) ده رباره ی عیسا (سه لاما ی خوی لی بی) هر نه وه پاسته و هیج گومانی تیدا نه ی ﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَبِاتِ اللَّهُ لَهُو الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ هیج په رستراویک جگه له خوا نه ی و ده بی هر نه و بپه رستری. هر خودایه که خاوه نی ده سه لاته و له کارزانه. ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلَيْهِمُ بِالْمُفْسِدِينَ﴾ نه گهر هر خویان لی بواردی، خودا خوی خراپه کاران ده ناسی. واته: نه گهر له هه ق لایاند او به ره و پنگی پرپوچ پۆشتن، نه وانه خراپه کارنو خوا باش ده یانناسی و به و زوانه له سه ر نه و کاره یان خودا خراپترین سزایان نه دا، نه مه خودایه که به توانایه و هیچی لی ون نابی، پاک و بی عه بیی و ستایش هر بۆ نه وه، په نا به خودا ده گرین له دابه زینی تۆله ی.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَامٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا

يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

مه سه له ی خوا په رستی به ته نیا له لای هه مووان ناشکرایه

نه م وتاره گشت نه ملی کتیب ده گریتته وه، له جووله که و مه سیحیه کان و نه وانیش پږه وی تاوانیان گرتوته بهر، وه که خودای مه زن ده فرموویت: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَامٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ﴾ بلای: نیوه ی نه ملی کتیب، ده سا ورن نیمه و نیوه له سه ر نه و قسه یه سوور بین و که بۆ هه موومان وه که یکه. (الكلمة) به کاده هیترئ بۆ پسته ی ته او. وه که لیترده ده فرموویت: ﴿أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا﴾ جگه له خودا نه په رستین و هاوکاری بۆ په یدا نه که یان له هیج شتیکا. واته: بتو په یکه رو خاچ و تاغوت و ناگرو هیج شتیکی تر نه په رستین و ته نیا خودا بپه رستین که شه ریکی نه ی، نه مه یش بانگه وازی گشت پیغه مبه رانه (سه لاما ی خویان لی بی) خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ بهر له توش نیته هر پیغه مبه ریکمان نارد، پامان سپارد، که هیج په رستویه که جگه له من نه ی، هر ته نیا من بپه رستن. هه روه ها فرموویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا

أَطْلَعُونَ ﴿۱﴾ بَقِ نَاو هَمُوو كُزْمَه لَيْك پَيَغْمَه مَبْرِي كَمَان بَه پَرِي كُرد، كِه خُودَا بِيَه رَسْتَنُو لَه شَه يَتَان (تَاغُوت) دُورِدَه پَه رِيَز بِن. پَاشَان لِيَرِدَا دَه فَه رَمُوو يَت: ﴿وَلَا يَسْخَدُ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ نَه چِيَن هَه نَدِي كَمَان هَه نَدِي كِي (جِگَه لَه خُودَا) بَقِ پَه رَسْتَن هَه لَبْزِي رِيَن. نِي بِن جُورِدَه بِيچ وَتِي: وَا تَه: هَه نَدِي كَمَان بَه كُوتِي هَه نَدِي كِي بَكَات لَه سَه رِي چِي خُودَا ﴿إِن تَوَلَّوْا فَعَلَّوْا أَشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ جَا نَه گَه ر هَر خُويَان لِي بُوارد، پَنِيَان بَلَن: نِي وَه بَه شَا يَه ت دَه گَر م، كِه وَا نِي مَه خُومَان بَه خُودَا دَه سَبِي رِيَن. وَا تَه: نَه گَه ر پَشْتِيَان هَه لَكُرد لَه وَا سَتِيَه وَ نَه م بَان گَه وَا زَه، بِيَان گَه نَه شَا يَه ت كِه نِي وَه هَر لَه سَه ر نَه م نِي سَلَامَه دَه پَرْدُون بَه رِدَه وَا مَن كِه خُودَا بَرِي آري دَاوَه بُو تَان. لَه وَا نَامَه يَه دَا كِه پَيَغْمَه مَبْر نَارِدِي بَقِ هِي رَه قَل (مِرَقَل) كِه وِرِدِي پُوم فَه رَمُووِي: (بَه نَاوِي خُودَا ي دَه هَه نَدِي دَلُوفَان، لَه مَوْحَه مَمَد پَيَغْمَه مَبْرِي خُودَا وَه بَقِ هِي رَه قَل كِه وِرِدِي پُوم! سَلَاو لَه وَا كِه سَه ي شُوي نِي پَاسْتِي دَه كِه وِي،) (أَمَّا بَعْدُ)، مَوْسُول مَان بِيَه دَانِيَا دَه بِي، كِه مَوْسُول مَان بِيِي خُودَا دُو جَار پَادَا شَت نَه دَا تَه وَه، نَه گَه ر خُوشْت بِي بُو رِي. نَه وَا سَا كُونَا مِي رِي دَه سَتَه كَانِي شَت دَه كِه وِي تَه سَه ر ﴿مَنْ يَتَّخِذْ يَتَاهِلَ الْكِتَابِ تَمَلَّوْا إِلَىٰ كَلِمَتِهِمْ سَوَامٌ مِّبَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا تَقْسُدُ إِلَّا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَخَافُ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ تَوَلَّوْا فَعَلَّوْا أَشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ نَه ي نَه هَلِي كَتِي ب وَرَن نِي مَه وَ نِي وَه نِي وَه لَه سَه ر نَه وَا قَسَه يَه سُو ر دَه بِيَن كِه بَقِ هَه مَوْمَان وَه ك يَه كِه. بِي جِگَه لَه خُوانَه پَه رَسْتِيَن، هَا وَه لِي بَقِ پَه يَدَا نَه كِيَن، نَه چِيَن هَه نَدِي كَمَان هَه نَدِي كِي (جِگَه لَه خُودَا) بَقِ پَه رَسْتَن هَه لَبْزِي رِيَن. جَا نَه گَه ر هَر خُويَان لِي بُوارد، پَنِيَان بَلَن: نِي وَه بَه شَا يَه ت دَه گَر م، كِه وَا نِي مَه خُومَان بَه خُودَا دَه سَبِي رِيَن. مَوْحَه مَمَد ي كُورِي نِي سَحَاق وَ كِه سَانِي تَرِي ش بَاسِيَان كُردَه كِه: لَه سَه ر هَتَا ي سُو ر هَتِي نَالِي عِي مَرَان هَه تَا زِيَا تَر لَه هَه شَتَا نَا يَه تِي لَه سَه ر شَانْدِي نَه جَرَان هَا تُو تَه خُورَاه وَه. زَه رِي وَتِي: نَه وَا نَه يَه كِه م كِه س بُوون كِه سَه رَانَه يَان (الْجَزِيَه) دَا. جِيَا وَا زِي نِيَه (لَه نِي وَنَا زَانَا يَان دَا) كِه نَا يَه تِي سَه رَانَه دُو آي فَه تَحِي مَه كِه هَا تُو تَه خُورَاه وَه. كِه وَا تَه چُون نُووسِي نِي نَه م نَا يَه تَه لَه پِي ش فَه تَحَا بَقِ هِي رَه قَل لَه نَا وَا نَه وَا نَامَه يَه دَا (كِه رَه وَا نَه كِرَا) پَرِي كُخْرِي لَه گَه ل نَه وَا سَه دَا كِه مَوْحَه مَمَد ي كُورِي نِي سَحَاق وَ زَه رِي كُردِيَا نَه؟ وَه لَامَه كِه ي، هَا تَنِي شَانْدِي نَه جَرَان لَه پِي ش حُودَه بِي بِيَه دَا بُو. بَه لَام نَه وَه ي كِه شَانْدَه كِه بَه خَشِيَان بَقِ نَاشْتَه وَا يِي بُو لَه وَا مَوْبَاهَه لَه يَه، نَه ك سَه رَانَه دَان، بَه لَكُور لَه بَرِي رِي كِه وَ تَن وَ نَاشْت بُوونَه وَه بُو، هَا تَنَه خُورَاه وَه ي نَا يَه تِي سَه رَانَه سَه نَدَن رِي كِه وَ تِي كُردَه دُو آي نَه وَه بَه وَا شِي وَه يَه، وَه ك چُون فَه رَزِي پِي نِج يَه كِه وَ چَوَار بَه ش لَه پِي نِج بَه ش كِرَا وَه، بَه وَا شِي وَه ي عَه بَدُو لَائِي كُورِي جَه حَش كُردِي لَه وَ پَزَلَه ي سُو پَا دَا (السَّرِيَه) پِي ش بَه دَر، پَاشَان فَه رَزِي دَا بَه ش كُردَن هَا تَه خُورَاه وَه بَه وَا شِي وَه يَه.

هالیشده گری که پیغمبره خودا کاتی فرمانی دا به نویسی نه وه له نامه کدا بق هیره قل، که میتشا دانه زبیه، پاشان قورنان هاتبیته خواره وه ریکه وتبی له گه ل نه وهی پیغمبردا (ﷺ) وه ک چون قورنان هاته خواره وه دهریاره ی بالاپوشی (الحجاب) دیله کان و نویژ نه کردن له سر دوپوهه کان هاوکات له گه ل قسه ی عومری کوی خه تاب داو نم نایه ته که خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَأَخِذُوا مِن مَّقَابِرِ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ جینی نیبراهیم بکن به نویژگی (سوینی نویژی) خوتان. نم نایه تیش که ده فرموویت: ﴿عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَقْتُكَ إِنْ يُّدِلُّهُ أَرْوَجًا حَيْرًا مِّنْكَ﴾^۱ نه گه ر نیه ته لاق بداء، له وانیه په روه ردگاری نه، ژنانی له نیه باشتری (له باتی نیه) بداتی. هر هاوکات بووه له گه ل قسه ی عومردا (په زای خوی لی بی).

﴿يَتَأَهَّلَ الْحَكِيمُ لِمَ تَحَاجُّوكَ فِي إِزْهِيمٍ وَمَا أَنْزَلْنَا التَّورَةَ وَالْإِنْجِيلَ إِلَّا مِنْ بَدْوَةٍ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾^{۱۷} هَتَانْتُمْ هُنَّ أُولَئِكَ حَبَّجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ قُلْ تَحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَسْمَعُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْقِلُونَ^{۱۸} مَا كَانَ إِزْهِيمٌ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَتْ حَزِيمًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ^{۱۹} ﴿۱۷﴾
 أُولَى النَّاسِ بِإِزْهِيمٍ لِّلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ^{۲۰} ﴿۱۸﴾

کیشه نانه وهی جووله که وه له سر نایینی نیبراهیمی خه لیل (سه لامی خوی لی بی)

خودای مه زن بیزاری خوی دهرده بهی له جووله که و گاوه کان که کیشه ده کن له باره ی نیبراهیم وه (سه لامی خوی لی بی) که هه ردوکیان ده لئین نیبراهیم له نیه به. وه ک موحه مه دی کوی نیسحاق ریوایه تی کردوه له ئینووعه بیاسه وه (په زای خویان لی بی) وتی: مه سیحی نه جران و زاناکانی جووله که له لای پیغمبره خودا کل بوونه وه له ناو خویاندا کیشه یان هه بوو. زانا جووله که کان ده یان وت: نیبراهیم هر جووله که بوو. مه سیحیه کانیش ده یان وت: نیبراهیم هر مه سیحی بووه. خودای گه وره نم نایه ته ی ناره خواره وه فرمووی: ﴿يَتَأَهَّلَ الْحَكِيمُ لِمَ تَحَاجُّوكَ فِي إِزْهِيمٍ وَمَا أَنْزَلْنَا التَّورَةَ وَالْإِنْجِيلَ إِلَّا مِنْ بَدْوَةٍ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ نه ی نه ملی کتیب! نیه بق چی له باره ی نیبراهیم وه کیشه ده کن؟ ده شرانن ته ورات و ئینجیلیش (هه ردوویان) له پاش زه مانی نیبراهیم هاتونه خوار، ده ناخر بچی تی ناگه ن؟ واته: نه ی جووله که چون ده لئین نیبراهیم جووله که بووه، کاتی نه وه پیش دابه زینی ته ورات بووه له سر مووسا (سه لامی خوی لی بی)؟ نه ی مه سیحیه کان چون

۱ البقرة (۱۲۵).
 ۲ التحريم (۵).

خليلي په روهدگاري مه زن). پاشان هم نايه ته ي خویند: ﴿إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَأَزِيدَنَّ مِنْهُمُ﴾
 نو که سانه ي که له هموو که سې له نبراهيم نزیکن، نه وانن که نه وسا شوینی نه و که وتن. ﴿وَاللَّهُ وَفِي
 الْوَعْدِ﴾ خدا دوستي هموو خاوهن باوه پانه که بهرپایان به گشت پیغه مبران هم به (سه لاسی
 خویان لی بی).

﴿وَدَّتْ طَّاهِقَةً مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُوا نُكْرًا وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۶۶﴾ يَتَّاهِلُ
 الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿۶۷﴾ يَتَّاهِلُ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُوْنَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْفُرُوْنَ
 الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۸﴾ وَقَالَتْ طَّاهِقَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ ؕ اَمِنُوا بِالَّذِيْ اَنْزَلَ عَلٰى الْاَرَبِ ؕ اَمِنُوا وَجِهَ النَّهَارِ
 وَاكْفُرُوا ؕ اٰخِرُهُمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَلَا تَوَمِنُوْا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِيْنََكُمْ قُلْ اِنَّ الْهٰدِيَ هٰدَى اللّٰهُ اَنْ يُؤْتِيَ اَحَدًا مِّثْلَ
 مَا اُوْتِيْتُمْ اَوْ يَمُكِّرُوْا عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَن يَشَاءُ وَاللّٰهُ وَّاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۷۰﴾﴾

نيرهي بردي جووله که به موسولمانان و فروقيليان

﴿وَدَّتْ طَّاهِقَةً مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُوا نُكْرًا وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ﴾ هه نديک له
 خاوهن کتیبان ده میانویست نيوه له پيگه لادهن، که چی نه مانه نازانن که هر پي له خو ده گرن.
 خودای گوره باسی نيرهي (حه سوودی) جووله که ده کات به رانبر به خاوهن باوه پان. که چی هست
 ناکه که ناکامی خرابی نه و کاره یان بق خویان ده که پي ته وه، پاشان خودای گوره باسی خرابی نه و
 کاره ناپه سنده یان ده کات و ده فرموویت: ﴿يَتَّاهِلُ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ
 تَشْهَدُوْنَ﴾ نه هلی کتیب، بچی نيوه حاشا له نيشانه کانی خودا ده کن، که هر چه نده ده شرانن
 به بيگومان راستن، ﴿يَتَّاهِلُ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُوْنَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْفُرُوْنَ الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ﴾ نه هلی کتیب
 چون پهوا به ناپهوا داده پوژشن. راست و پهوا ده شارنه وه، ده شرانن چی ده کن. واته: نه و شتانه ي
 ده رياره ي موحه مه د (ﷺ) له کتیبه کانتاندايه له سيفه ته کانی ده بشارنه وه. که چی خوتان زدر چاک
 نه وه ده زانن و گومانان تنيدا نيه. ﴿وَقَالَتْ طَّاهِقَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ ؕ اَمِنُوا بِالَّذِيْ اَنْزَلَ عَلٰى الْاَرَبِ ؕ اَمِنُوا
 وَجِهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا ؕ اٰخِرُهُمْ﴾ نه وانه ي نه هلی کتیب هه نديکیان به هه نديکی تریان ده لئین: نيوه له کاتی
 به یانی بلئین: بهرمان هیناوه به وه ی که خودا بق نيوه ي نارده، سر له نيواره لیان په شیمان
 بینه وه. نه وه یش فیل و ته له که په ک بوو، بق نه وه ی نه و خله که که ساده و لاوان ناپنه که یان لی

بشئوئیننو لئیان تیک بدن. بچنه ناو موسولمانان له سهره‌تای به یانیدا بپوا بیئینو له‌گه لیاندا نوئیزی به یانی بکن، که ئیواره داهاات په شیمان ببنه‌وه و بچنه‌وه سهر ناینه‌که‌ی خویان. بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و خه‌لکه‌ی که نه‌فامن، بلئین: بۆیه گه‌رانه‌وه بۆ ناینه‌که‌ی خویان، ده‌زاننو ناگادارن که نایینی ئه‌م موسولمانانه که‌می و کرپیی تئیدایه و عه‌یبداره، بۆیه وتویانه وه‌ک خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووئیت: ﴿لَعَلَّهُمْ

يَرْجِعُونَ﴾ به‌لکو ئه‌وانیش په‌شیمان ببنه‌وه و وه‌رگه‌رئین له ناینه‌که‌یان. ئیبنوئهبی نه‌جیع وتی: له موحامه‌یده‌وه، خودا به‌م نایه‌ته باسی ئه‌م جووله‌کانه‌ی کردوه. واته: جووله‌که نوئیزی به‌یانی کردوه له‌گه‌ن پیغه‌مبه‌را (ﷺ) سهر له ئیواره حاشای کردوه و په‌شیمان بووه‌ته‌وه و فیتی کردوه، تا پیشانی خه‌لکی بدن که ئه‌مانه بۆیان ده‌رکه‌وتوه ئه‌م ناینه ناینیکی راست نه‌بووه ئه‌مانه شوئینی

که‌وتبوون. ^۱ ﴿وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ﴾ پیشیان وتوون: باوه‌ر هر به‌وانه بکن که له‌سهر نایینی خۆتانن. واته: دلتیا مه‌بنو نه‌ئینی خۆتان و ئه‌و شتانه‌ی ده‌یزانن ناشکرای مه‌کن بۆ هیچ که‌سی له‌سهر نایینی خۆتان نه‌یه. واته: ئه‌وه‌ی ده‌یزانن ناشکرای مه‌کن بۆ موسولمانان، تا بپوای پی بکن و بیکه‌نه به‌لگه به‌سهرتانه‌وه، خودای گه‌وره‌هیش ده‌فه‌رمووئیت: ﴿قُلْ إِنْ أَلْهَيْتُمْ هُدَىٰ اللَّهِ﴾ ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)

بلن: پئی نیشانندان هر پئینشاندانی خودایه. واته: هر خودایه دلی خاوه‌نباوه‌پان شاره‌زا ده‌کات به‌ره و باوه‌پری بته و به‌وه‌ی که خودا په‌وانه‌ی کردوه بۆ به‌نده و پیغه‌مبه‌ری خۆی موحه‌مه‌د (ﷺ) له‌و نیشانه و به‌لگه به‌هیزو پوون و ناشکرانه، ئیوه‌ش (ئه‌ی جووله‌که) ئه‌وه‌ی که له‌به‌ر ده‌سختاندایه له‌سیفه‌تی ئه‌م پیغه‌مبه‌ره نه‌خوئینده‌واره موحه‌مه‌د (ﷺ) شارودتانه‌وه له‌کتیبه‌کانتاندایه له پیغه‌مبه‌ره پئشووه‌کانتان وه‌رگرتوه. خودای مه‌زن ده‌فه‌رمووئیت: ﴿أَنْ يُؤْتِيَ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ

بُعَاثُواكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾ (وه‌ک پئشووه‌شاره‌زای کردن) که‌سیکی تریش وه‌ک ئیوه‌شاره‌زاکا. ئه‌گه‌ر وتیان: کئیشه‌که‌مان ده‌به‌ینه لای په‌روه‌ردگارتان. واته: ده‌لئین: ئه‌و زانیاریه‌ی که لاتانه‌ده‌ری مه‌خن بۆ موسولمانه‌کان، تا له ئیوه‌وه‌فیزی ببن، وتووئیزتان له‌گه‌لا بکن له‌سهری خویان به‌سهرتاندایه‌ه‌لکئیشن له‌به‌ر به‌هیزی بپوایان پئی. یان بیکه‌نه به‌لگه له لای خودا له‌سهرتان. واته: ئه‌وه‌ی که له‌لای خۆتانه بیکه به‌لگه به‌سهرتانه‌وه و قسه‌تان نه‌مئینی. له دنیاو له قیامه‌تدا به‌لگه‌تان له‌سهر کل بیته‌وه. خودای

مه‌زن ده‌فه‌رمووئیت: ﴿قُلْ إِنْ أَلْفَضَلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ بلن: چاکه به‌ده‌س خودایه، ده‌یدات به‌هرکه‌سی که بیه‌وئیت. واته: هه‌موو کارئ له ژئر ده‌سه‌لاتی ئه‌ودایه هر خودا خۆی ده‌به‌خشی و ده‌شیرگرتنه‌وه، بپوای زانیاری و تیگه‌یشتنی ته‌واو ئه‌دا به‌هرکه‌سی خۆی بیه‌وی، مه‌لیشی له

هرکسی بوی، گمراه و کویری دهکات و دلی دهریتی و مؤد دهنی به دل و گوینداو پهردهیش دینی به سر چاویدا. خودا خوی باش ده زانی و له کارزانه له هموو شتیگدا ﴿وَاللّٰهُ وَّسِعٌ عَلِيمٌ﴾ خودا چاکه فراوان و نذر زانایه. هرکسی نه و بیوهی بهر به زهی خوی ده خات، خودا چاکه ی نذر و گه وره ی له لایه. واته: نهی خاوه نیاوه پان خودا تایبه تمندی کردون به چاکه یه که سنوری نیه، وه سفی پیغمبره که تانی وا کرده که پیزی داوه به سر هموو پیغمبره کاند (سهلامی خویان لی بی) به مؤی نه ووه پئی نیشان داون بق په یامو شریعت.

﴿وَمِنْ اٰهْلِ الْكِتٰبِ مَنْ اِنْ تَأْمَنُوْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّوْهُ اِلَيْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاٰمِنِيْنَ سَبِيْلٌ وَيَقُوْلُوْنَ عَلٰى اللّٰهِ الْكٰذِبُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۷۵﴾﴾
 مَن اَوْفٰ بِمَهْدِيْهِ وَاَتَقٰ فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۷۶﴾

روون کردنه وی بارودوخی نه مانه تی جووله که

خودای مهن باسی جووله که دهکات که ناپاکیان نذر، خاوه ن باوه پان ناگادار دهکاتوه که پنیان مه لئه خه له تین و ده فرمویت: ﴿وَمِنْ اٰهْلِ الْكِتٰبِ مَنْ اِنْ تَأْمَنُوْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّوْهُ اِلَيْكَ﴾ هر له ناو نه ملی کتیبدا می وا مه یه که نجینه یه کی (قنطار) له ل دانئی، به دس پاکی ده تاداته وه. واته: هرچه نده مال و سامانی له ل دانئیت که م بی یان نذر خه یانه تی لی ناکات. ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ اِنْ تَأْمَنُوْهُ بِدِيْنَارٍ لَا يُؤَدُّوْهُ اِلَيْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا﴾ می واشیان مه یه دیناریکی پی بسپیره ناتاداته وه جا مه گین به جیتی نه میلی و مه لی پیچی و وازی لی نه هینی تالی وهرده گریته وه. نه گه ر نه مه کاری نه مانه بی له دنیا دا بق پاره یه کی که م، نه گه ر نه و مال نذر بی ده بی چی بکن، هرگیز پیت ناده نه وه. خودای گه وره ده فرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْاٰمِنِيْنَ سَبِيْلٌ﴾ به هانه که شیان نه مه یه: زیان که یاندن به و نه خوینده وارانه بق نیمه هچ تاوانی نیه. واته: نه وه ی پالیان پیوه دهنی مل نه دانیا نه به هق بویه ده لئین: له ناینی نیمه دا هچ ریگریه که نیه له خواردن مال و سامانی نه خوینده واره کان. مه به ستیان پئی عه ره به و ده لئین خودا بوی. هه لال کردوین. خودای گه وره ییش ده فرمویت: ﴿وَيَقُوْلُوْنَ عَلٰى اللّٰهِ الْكٰذِبُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ﴾ درق بق خواش هه لده به ستن، ده شزانن درق ده کن. چونکه خودا خواردن مال و سامانی خه لکی قه دهغه کردوه به هقی تایبه تی خوی نه بی. به لام نه مانه که لیکی بوختانچین. عه بدو په زاق پیوایه تی کردوه له سه عسه عه ی کوپی به زیده وه که پیوای پرسپاری له ئیبنوعه بیاس کردوه و تویه تی: نیمه له غه زادا تووشی مال و سامانی نه ملی زیمه دین له مریشک و بز و می. ئیبنوعه بیاس وتی: نیوه ده لئین چی؟ وتی: ده لئین: هچ به وه گونا همان ناگا، ئیبنوعه بیاس

وتى: ئەم قسەيەى ئىئوہ وەك قسەى ئەھلى كتیب وایە كە وتیان: ﴿قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأَرْبَابِ حَاقِلٌ﴾
 زیان گە یاندەنمان بە وەنەخویندەوارانە بۆ ئیمە هیچ تاوانى نیه. ئەوانە ئەگەر سەرانەیان دا مالیان بۆ
 ئىئوہ حەلال نیه مەگین بە ئارەزووی خویمان بیدەن. ۱ پاشان خودای مەزن دەفەر موویت: ﴿بَلْ مَنْ أَرْفَقَ
 بِعَهْدِهِ وَأَتَقَى﴾ ديارە ھەرکەس ترسی لە خودا ھەبى و بەلئىنى بەریتە سەر. واتە: ئەى ئەھلى كتیب
 ھەرکەسى لە ئىئوہ لە خوا بترستی و ئەو بەلئىنى كە خودا لىی وەرگرتوون كە دەبى بپوا بینن بەو
 موخەمەدە (ﷺ) كاتى كە پەوانە كرا، وەك چۆن بەلئىن و پەیمانى لە گشت پێغەمبەران و (سەلامى
 خوایان لى بى) گە لەكانیان وەرگرتووە لەو بارە یەوہ، خوشتان لە قەدەغەكراوہ كان پاراستو لە شوین
 پەيامى ئەو پێغەمبەرە پۆشتن (ﷺ) كە دواین پێغەمبەرە و بە پزىترین موزى نەوہى ئادەمە ﴿فَإِنَّ اللَّهَ
 يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ خودايش پارێزگارەن و لە خواترسانى خوڤ دەوى.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا

يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧﴾

ئەوانەى پەیمانیان شکاندوہ لە بۆزى قیامەتدا هیچ بەشیان نیه

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ ئەوانەى پەیمانەکیان لەگەڵ خودا و سویندى
 خویمان بە نرخىكى كەم دەفروشن. واتە: پەشیمان دەبنەوہ لەو بلئىن و پەیمانە كە بە خودایان دا بوو كە
 شوینى موخەمەد (ﷺ) و باسى سیفەتەكانى ئەو فەرمانەى كە پىی كراوہ پوون بگەنەوہ بۆ
 خەلكى و سویندى خویمان شکاندو درۆیان كردو بە نرخىكى زۆر كەمى ئەم دنیا دا كوتایە فروشتیان
 ﴿أُولَٰئِكَ لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ ئەوانە لە بۆزى دوایدا هیچ بەشیان نیه. ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا
 يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ خودايش لە بۆزى قیامەتدا نایان دوینى و سەیریان ناکات. واتە: بە وتەى
 بەسۆز نایان دوینى و بە چاوى بەزەبیش سەیریان ناکات و بۆیان ناوانى. ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾ واتە: لە
 گوناھو تاوان پاك و خاوينیان ناکاتەوہ و فەرمان دەكات بەرەو ئاگر بیان بەن. ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾
 بەشیان جەزەبەى بە ژانە. فەرموودەى زۆر ھاتووە پەيوەندى بەم ئایەتە پێرژووە ھەبە، ھەندى لەو
 فەرموودانە باس دەكەین.

عبدالرزاق (۱/۱۲۳).

فہر موودہی یہ کہم

نیامی نے حمد لہ نہ بوزہ رپوہ پیوایتی کردوہ پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (سیٰ کہ س خدا نایان سوینئی و بویان ناپوانئی لہ پڑئی قیامہ تدا، لہ گوناہیش پاکیان ناکاتہ و ہ بہشیان جہزہ بہی بہ ژانہ). و تم: ئی پیغہمبہری خودا (ﷺ) نہ وانہ کین؟ رپہ نجہ رپو زیانبار بوون. وتی: سیٰ جار نہ مہی خویندہ و ہ، فہرمووی: (ئو کہ سہی پڑشا کہ کی دریز دہ کات بؤ دامینئی بہ مہ بہستی فیز کردن. ئو کہ سہی بہ سویندی درؤ رپو واج بہ شمعہ کہ کی دہ دات، ئو کہ سہی منہ ت بہ سہر خہ لکا دہ کات) ۱.

فہر موودہی دووہم

نیامی نے حمد لہ عہدی کوپی عومہیری کندیہ و ہ پیوایتی کردوہ وتی: ناکوکی کہ وتہ نیوان ئو و پیاوئک لہ کندہ ناوی نومرئولقہ یسی کوپی عاییس بوو، پیاوئکی خہ لکی حہزہ رہ مہ وت بوو، کیشہ کہ یان ہینایہ لای پیغہمبہری خودا (ﷺ)، کیشہ کہ لہ سہر زہویہ ک بوو، فہرمانئی دا بہ پیاوہ حہزہ رہ مہ وتیہ کہ بہ شایہ ت و بہ لگہ ہینان، بہ لگہ و شایہ تی نہ بوو، فہرمانئیدا بہ نومرئولقہ یس بہ سویند خواردن. حہزہ میہ کہ، وتی: ئی پیغہمبہری خودا (ﷺ) نہ گہر سویند بخوا بہ پہرہ رددگاری کہ عہ زہویہ کہ م دہ روات. پیغہمبہر (ﷺ) فہرمووی: (ہر کہ سیٰ سویندیکئی درؤ بخوات بؤ ئوہی مال و سامانی کہ سیٰ بیری (بؤ خوی) کہ دہ کات بہ خودای مہ زن، خودا لئی توپہ و زویرہ). پہ جاء (کہ یہ کیکہ لہ و کہ سانہی ئم فہرموودہی پیوایت کردوہ) وتی: پیغہمبہری خودا (ﷺ) ئم ئایہ تی خویند: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْرُونَ مَهْدِ اللَّهِ وَأَيَّمَنِهِمْ﴾ ئمانئیلآ ﴿ ئوانہی پہیمانہ کہ یان لہ گہ ل خودا و سویندی خویان بہ نرخیکی کہ م دہ فروشن. نومرئولقہ یس وتی: ئی پیغہمبہری خودا (ﷺ) ئوہی وازی لی دہ ہینئی چی بؤ ہہ یہ؟ فہرمووی: (بہ ہشت) نومرئولقہ یس وتی: تو شایہ تہ، من ہم موویم واز لی ہینا بؤ ئو ۲.

فہر موودہی سیہم

نیامی نے حمد لہ عہدوللورہ پیوایتی کردوہ وتی: پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (ہر کہ سیٰ سویندی بخوات لہ و سویندہ دا درؤ بکات بؤ ئوہی مالی کہ سیکئی موسولمانئی پی داگیر بکات، دیتہ لای خودای مہ زن، خودا لئی توپہ و زویرہ) ئہ شعہ س وتی: بہ خودا ئوہ لہ بارہی منوہ بوو. لہ نیوان منو پیاوئکی جوولہ کہ دا زہویہ ک ہ بوو (کیشہ مان بوو) ئو حاشای لہ مافی من دہ کرد

۱ احمد (۱۴۸/۵)، سہ چیہ.

۲ احمد (۱۹۱/۴)، سہ چیہ.

تیبدا، منیش بردم بۆ لای پیغہمبیری خودا (ﷺ)، فرموی: شایهتت هیه؟ وتم: نه خیر، وتی به جووله که که تو سویند دهخوی (که می تویه) منیش وتم: ئی پیغہمبیری خودا (ﷺ) نه و سویند دهخاو ماله کم له دست دهچی، خودای گوره شیم نه نایه تهی نارده خواره وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾^۱ نهوانی په یمانه که یان له که ل خوداو سویندی خوین به نرخکی کم ده فرۆشن. بوخاری و موسلیم له هه ردو سه حیچه که یاندا هیناویانه^۲.

له رمووده ی چواره م

نیمامی نه حمده له نه بوهوره یه وه په یوایه تی کردوه: پیغہمبیری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (سی) که س خودا نایان سوینی له پۆژی قیامه تداو بۆیان نا پوانی و پاکیشیان ناکاته وه له گونا. سزای به ژانیش به شیان. پیاوی ئاوی زیاده ی خۆی گرتبته وه له پیبوار، پیاوی سویندی خواردی له سه ر شمه که که ی دوا ی عه سه ر (یانی سوینی درۆ) پیاوی کیش په یمانی دابی به پيشه وایه ک، نه گه ر خه لاتی کرد په یمانی به چی بیتی، نه گه ر خه لاتی نه کرد په یمانه که ی به چی نه هینی^۳ تیرمیزی و نه بو داودیش په یوایه تیان کردوه. تیرمیزی وتی: فرمووده یه کی هه سه نی سه حیچه^۴.

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُنَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ

وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكِبْرُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿۷۸﴾

جووله که به زمان گه رانسن وتی خوا ده گۆرن

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُنَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ﴾

هه ر له واندا (له و جووله کانه) می واش هیه، به چۆرێک زمانیان ده گۆرن گوایه له کتیبی خودا ده خویننه وه که له کتیبه که شدا نیه. خودای گوره باسی جووله که ده کات به ر نه فرینی خودا که ون، که می وایان هیه کتیبی خودا له جیی خۆیدا ده گۆرن، نه و مه به سه تی که خودا باسی کردوه له جیگای خۆی لایه به ون و ده یگۆرن، هه تا نهوانی نه زانن واتن بگه ن نه وه سه ی خودایه. له کتیبی خودایه. ده لێن وتی خودایه، که چی نه وه درۆیه به ده م خودا وه ده یکن. خۆشیان چاک ده زانن که درۆ ده که ون و هه موو بوختانه به ده م خودا وه ده یکن. هه ر بۆیه خودای گوره ده فرموویت:

^۱ أحمد (۳۷۹/۱)، سه حیچه.

^۲ فتح الباری (۳۳۶/۵)، مسلم (۱۲۲).

^۳ أحمد (۳۷۹/۱)، سه حیچه.

^۴ أبوداود (۷۴۹/۳)، تحفة الاحوذی (۲۱۸/۵).

﴿وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ده لئين: نه مه خدا فرمويهي تي، که چي خوداش نه يفرمويه، خوشيان نه وه ده زانن که درويو به دم خوداوه هه لي ده به ستن. مواهيديو شه عبي و حه سته و قه تاده و په بيبي کوي نه نه س ده لئين: ﴿يَلْوَنَ آلَسِنَّهٗم بِالْكِتَابِ﴾ واته: ده يگورن^۱ بوخاريش هه ر وا پويوه تي کردوه له نيينوعه بياسه وه که کتبي خودا ده گورن و لي زياد ده کن، هيچ که سي له دروستکراوه کاني خودا ناتواني و ته ي کتبي خودا له کتبي کانيدا نه هيلي و لايه ريت، به لکو ده يگورن، مانايه کي تري بؤ ده کن جگه له ماناکه ي خوي. وه هه بي کوي مونه به (مُنْبَئِه) وتي: ته ورات و نينجيل چون خودا ناروني ته خوار ته نيا بيتي کيان لي نه گوراوه، به لام نه وان به ته ويلو ده سته کاري کردن گوران کاريان تيدا کردوه و چه ندين کتبييان به ناره نوي خويان نو سيوه ﴿وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ده لئين: نه مه له لايه خوداويه که چي خودايش نه يفرمويه. چونکه کتبي خودا پاريزراوه و ناگوي. نيينونه بي حاهم پويوه تي کردوه. خو نه گه ر وه هه بييش مه به ستي نه و کتبيانه يه که له به ر ده ستياندايه گوماني تيدا نه ده سته کاري و گوران کاي تيدا کراوه و زيادو که ميشي هه ر لي کراوه، به لام به عه ربه ي کردني نه و پووداونه دياره هه لي ندرؤ زيادو که مي پتري تيدا کراوه، پره له شتي درؤو گوماناوي خويان به لکو هه جوويان خراين. به لام نه گه ر مه به ستي له و کتبيانه، نه وانه ي که له لاي خودان، نه وانه هه مو پاريزراون و هيچيان تيه که نه بووه.

﴿مَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّيْنَغِنِ بِمَا كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٦﴾ وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا لِلتَّكْفِيرِ وَالنَّبِيِّنَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٣٧﴾﴾

پيغه مبه ر بانگي که س ناکات بؤ په رستني خوي و په رستني (جگه له) خودا

﴿مَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ

اللَّهِ﴾ هيچ مرفه تیک نه مه ي له خوي رانه بينيوه، که خودا کتبي داييتي و فيري کارزاني کردبي و کردبيتي به پيغه مبه رو پاشان چويي و به خه لکي راگه ياند بي که: نيوه له با تي خودا هه ر عه بدايه تي من بکن. نه مه بؤ پيغه مبه ريکي پاسپارده نه گونجي، دياره بؤ خه لکي تر هه ر نايي، نه مه زه م هه ر شه يه له و زانا و خوا په رست و پياوه گه وده و نه فامانه ي نه هلي کتبي. به پيچه وانه ي پيغه مبه ران و

شوینکه و توانیانه وه له زانا ناكار چاكانه، كه هه لدهستن به جیبه جی كردنی ئه و ئه ركانه ی كه خودا
 فه رمانیان پیده كات و پیغه مبه ران ناگاداریان كردوون لئی. پێگه ر ده كنه له و شتانه ی خودا قه ده غه ی
 كردوه، گشت پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی بی) پاسپارده ی خودان له لایهن خودا وه بۆ لای
 به نده كانی بۆ پاگه یاندنی ئه و په یام و ئه مانه ته كه له سه ر شانیه، ئه وانیش هه لسان به گه یاندنی و
 نامۆزگاریان كردو ئه و هه قه یان پاگه یاند. خودای مه زنه ده فه رموویت: ﴿وَلَكِنْ كَوْنُوا رَبِّنَّيْنِ يَمَا كُنْتُمْ
 تُكْرِمُونَ الْكُتَّابَ وَيَمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ ئه وانه هه ر وتووینه: ئیوه كه فه ریه كته یب و خویندنه وه بوون،
 له سه رتانه په روه ردگارتان بناسن. واته: پیغه مبه ران ده لئین به خه لگی هه ر خودا بناسن.
 ئیبنوعه بباسرو ئه بوپه زین كه سانی ته ریش وتوینه: زاناو له كارزان و له سه رخۆ بن.^۱ زه ححاك وتی: له م
 ئایه ته دا: ﴿يَمَا كُنْتُمْ تُكْرِمُونَ الْكُتَّابَ وَيَمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ ئیوه كه فه ریه كته یب و خویندنه وه بوون
 واته: كه فه ریه ی قورئان خویندن بوون له سه رتانه شه ره زاش بین ته ییداو وته كانیشی له به ر بكن. پاشان
 خودای مه زنه ده فه رموویت: ﴿وَلَا يَأْمُرْكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الَّلَّهُكَ وَالنَّبِيَّيْنَ اَرْبَابًا﴾ فه رمانی به وه نه داوه كه
 فه ریشه و پیغه مبه ران په رستن. واته: فه رمانی په ئی نه كردوون كه عیباده ت هه یج شتی بكن جگه له
 خودا، نه پیغه مبه ریه ی پاسپارده، نه فه ریشه نزیكه كان. ﴿اَيَاكُمْ بِالْكَفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ چۆن
 ده بی فه رمانتان په بدات كه بی به روا بن دوا ی ئه وه ی كه ئیوه. به وادار بوون؟ واته: هه یج كه سی ئه وه
 ناكات. هه ركه سی بانگه واز بكات بۆ په رستنی غه یه ز خودا، ئه وه بانگه واز ده كات بۆ خوانه ناسی.
 پیغه مبه رانیش فه رمانیان كردوه به به واینان، كه په رستنی خودایه به ته نیاو شه ریه یی نیه. وه ك
 خودای مه زنه ده فه رموویت: ﴿وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُوْلٍ اِلَّا نُوْحِيْ اِلَيْهِ اَنْهٗ لَا اِلَهَ اِلَّا اَنَا
 فَاعْبُدُوْنِ﴾^۲ به ر له ته ریش هه ر پیغه مبه ریه كمان نارد، پامان سپارد كه: هه یج په رستویه ك جگه له م
 نیه و هه ر ته نیا م به رستن. هه روه ها ده فه رموویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ اُمَّةٍ رَّسُوْلًا اَنْ
 اَللّٰهُ وَاَحْسَبُوْا اَلطَّغُوْتِ﴾^۳ بۆ ناو هه موو كه مه لئیک پیغه مبه ریه كمان به په ئی كرد، كه خودا په رستن و له
 شه یتان دوه ره په ریز بن. ﴿وَسَلِّ مِّنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُّسُلِنَا اَجْمَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ اِلَهَةً

^۱ ابن ابی حاتم (۳۶۵/۲).
^۲ الانبیاء (۲۵).
^۳ النحل (۳۶).

يُصَدِّقُونَ ﴿١﴾ لهو پیغمبرانهش بپرسه که بهر له تو په وانه مان کردون، نایا نایمه بریارمان داوه (جگه له خودا) هیچ شتی تر په رستوو بی؟ یان باسی فریشته کان ده کات و ده فہرموویت: ﴿وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنِّتَ اِلٰهٌ مِّنْ دُونِیْ فَلَنُكْفِّرَنَّ عَنْ ذٰلِكَ جَهَنَّمَ كَذٰلِكَ نَجْزِی الْقٰذِبِیْنَ﴾ ۱ هر که سی له وان بلن: منیش خودایه کم جگه لهو، سزای نهو که سه جهه نمه هر بهم شیوه یهش خوانه ناسان سزا نه دین.

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ سَخَابِ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِءُ وَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذٰلِكُمْ اِصْرِي قَالُوْا اَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَاَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِيْنَ ﴿٨١﴾ فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٨٢﴾﴾

وهرگرتنی په یمان له گشت پیغمبرانه (سهلامی خویان لی بی) که بروا بینن به پیغمبره بهرمان

موحه ممد (ص)

خودای مزن باسی نهوه ده کات که په یمانی وهرگرتوه له هه مو پیغمبرانه که په وانه ی کردون له ناده موه (سهلامی خوی لی بی) هتا عیسا (سهلامی خوی لی بی) با هر چنده کتیب و کارزانی پیداون و فرمانی پیداون که بیگه یمن، نوای نهوه که پیغمبریک هات ده بی بروای پی بینن و هاوکاری بکن، نهو پیغمبریه تی و زانسته که خودا پی داون نابیته پنگر له شوین که وتنی نهو

پیغمبره و یارمه تیدانی. هر بویه خودای گوره ده فہرموویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ سَخَابِ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِءُ وَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذٰلِكُمْ اِصْرِي﴾ (بینه وهر بیر) خودا په یمانی بهست له گه ل پیغمبره کانا: نهوه من کتیب و زانست و له کارزانیم به نیوه داو پاشان که پیغمبریک هات ناوتان که نه وانه ی له لای نیوه ی بهراست زانی. ده بی بروای پی بینن و یارمه تی بدن. نهوسا فہرموی قبولتان کرد؟ نایا نیوه نهو هر که له نهستق ده گرن؟ نیبوعه بیاس و مواهیدو په بیع و قه تاده و سوودی وتیان: ﴿اِصْرِي﴾ واته:

په یمانم. ۲ موحه ممدی کوپی نیسحاق وتی: ﴿اِصْرِي﴾ گرانی نهو په یمانه ی من هالده گرن واته: نهو

۱ الزخرف (۴۵).

۲ الانبیاء (۲۹).

۳ این آبی حاتم (۳۷۳/۲-۳۷۴).

۴ این آبی حاتم (۲۷۳/۲).

پہیمانہ توندو بہ میزہی من دہ گرنہ نہ ستور. ﴿قَالُوا أَفَرَأَيْنَا قَالَ فَأَشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾
 وتیان: بہ لئی: نہوا کرتمانہ نہ ستوری خزمان. فرموی: دہسا بہ شایہت بن نہوا منیش لہ گہ لتانم.
 کہ سانی لہ مہویہ دوا لہ پیمانہ پاشگہز بینہوہ، دیارہ لہ پئی لادہرن. واتہ: ہر کہ سی لہ م بہ لئینو
 پیمانہ پہ شیمان بییتہوہ دیارہ نہوہ لہ پئی لادہرہ. علی کوپی نہ بوتالیب و ناموزاکہی عہد وللائی
 کوپی عہد بیاس (پہ زای خویان لی بی) وتیان: خودا ہیچ پیٹھ مہ ریکی پھوانہ نہ کردوہ مہ گین پہ یمانی
 لی وہ رگرتوہ، نہ گہر موحہ مہد (ﷺ) پھوانہ کرا نہو پیٹھ مہ برہ زیندو بوو دہ بی بروای پئی بیئو و
 یارمہ تی بدات. ^۱ فرمانیشی پیداوہ کہ بہ لئینیش لہ گہ لہ کی خوی وہ ریگریٹ، نہ گہر موحہ مہد (ﷺ)
 پھوانہ کراو نہوان زیندو بوون دہ بی بروای پئی بیئو و یارمہ تیشی بدہن. تاوس و حہ سہنی بہ سری
 قہ تادہ وتیان: خودا پہ یمانی لہ پیٹھ مہ بران وہ رگرتوہ کہ دہ بی بروایان بہ یہ کتری بییت، نہم قہ سیہ
 ہیچ دزایہ تہ کی نیہ لہ گہ ل قہ سہ کی نیینو عہد بیاسدا، چونکہ موحہ مہد (ﷺ) دواین پیٹھ مہ برہ
 بہ ردہ وام ہتا پڑی قیامت. نہو پیشہوا مہرنہیہ لہ ہر چہ رخو زہمانیکا پہیدا بوو، دہ بی گوئی پہالی
 بگریٹو لہ پیش ہموو پیٹھ مہ برہ کانہوہیہ، ہر لہ بہر نہوہیش بووہ لہ شہوہویہ کہ دا پیش نویزیان
 بووہ، کاتی کہ لہ قودسی پیروز کربوونہوہ. ہر نہمیش تکا کارہ لہ پڑی قیامتہ کاتی کہ خودای
 مہزن دیت بق دادوہری کردنی عہدہ کانی و جیا کردنہوہ یان، نہو شوینہش (کہ تکای تیدا دہکات)
 شوینہ سوپاس کراوہ کہ یہ (المقام المحمود) کہ ہر شایستہی نہوہوہ ہیچ پیٹھ مہ بری نہوہ شوینہی پئی
 نہدراوہ نہوہ شوینہ تابیہ تہ بہ موحہ مہدہوہ (ﷺ) کہ دواین پیٹھ مہ برہ.

﴿أَفَعَبِّرْ دِينَ اللَّهِ يَبْقُوتَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾

(۸۶) قُلْ ءَأَمَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

(۸۷) وَمَنْ يَبْتَغِ عِوَجَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (۸۷)

ناین ہر ناینی نیسلامہ جگہ لہم قبول ناکری لہ ہیچ کہ سی

خودای مہزن بیزاری خوی دہردہ ہری لہو کہ سہی ناینیکی تری دہوی جگہ لہ ناینی خوی، کہ بہ
 کتیبہ کانیا ناردویہ تیو پیٹھ مہ برانی پھوانہ کردوہ پئی کہ پہرستنی خودایہ بہ تہنیاو شہریکی نیہ
 ﴿أَفَعَبِّرْ دِينَ اللَّهِ يَبْقُوتَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ نایا ناینی جگہ لہ ناینی خودایان
 دہوی؟ کہ ہرچی لہ ناسمانہ کانو زہویدایہ ملکہ چی نہون. ﴿طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ بیانہوی یا

نه یانه وی (چارو ناچار) وهك خودای گه وره له نایه تئگی تریشدا ده فهرموویت: ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾^۱ هه رچیك هه به له نیتوان ئەم ئاسمانان و زه مینه بیانه وی یان نه یانه وی (چارو ناچار) گشتیان سوژده بۆ خوا ده بن. هه ووه ها ده فهرموویت: ﴿أُولَئِكَ يَرَوْنَ إِنْ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَنْفَتِيوُا ظِلْمَهُ، عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ﴾^۲ یخافون ربه من قوتهم وبقولون ما يؤمرون^۳ نایا به چاو نه یاندیوه. هه رچی خودا وه دی هیناوه، سیوه ریان (به پاست و چه پا) به ملکه چی سوژده به رهو خوا ده بن؟ هه رچی له ناو ئاسمانان و هه رچی له ناو زه میندایه ده جولوی و فریشته کانیش سوژده بۆ خوا ده بن و له خوبایی نین. ترسیان هه به له پهروه رگاری بان سه ریان، هه ر فهرانئکیان به سه ریدا به جیتی دینن. خاوه ن باوه پ به دل و به گیان خوی ته سلیمی خودا ده کات به لام خوانه ناس به ناچار، چونکه له ژیر ده ستلات و توانای به میزو مه زنی خوادایه که هیچ کهس ناتوانی ملی بۆ که چ نه کات و سه ری بۆ نه وی نه کات. وه کعب له ته فسیره که پیدا په یوایه تی کردوه له مواهیده وه ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ هه رچی له ئاسمانان و زه میندایه (چارو نه چار) ملکه چی فهرمانی نه ون. وتی: ئەم نایه ته وهك ئەو نایه ته وایه که خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾^۴،^۵ نه گه ره له وانه بیرسی، کنی ئاسمانه کان و زه مینی وه دی هینا؟ ده لئین: خودا. ئیبنوعه بیاسیش په یوایه تی کردوه ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ هه رچی له ئاسمانه کان و زه میندایه (بیانه وی و نه یانه وی) ملکه چی فهرمانی خودان. وتی: له کاتی وه رگرتنی په یماندا. ﴿وَالَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾^۶ ده شگه ریته وه بۆ لای نهو، له پژی قیامه تدا هه رکه سه و به پیی کرداری خوی پاداشتی وه رده گری. پاشان خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿قُلْ أَمَّا عَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ بلن:

^۱ الرعد (۱۵).

^۲ النحل (۴۸-۵۰).

^۳ لقمان (۲۵).

^۴ الطبری (۵۶۵/۶).

^۵ الطبری (۵۶۵/۶).

باوه پیمان میناوه به خواو له وهیش له ئه وه وه بۆمان هاتوووه به و شتانهش که له لایه ن پهروه ردگاروه
 بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه عقوب هاتبوو. واته: بپوامان میناوه به قورئان و ئه و کتیب و
 نامانهیش که بۆ پیتغه مبه ران هاتوووه. ﴿وَالْأَسْبَاطُ﴾ ئه وانه ن که له په چه له کی یه عقوبن له دوانزه
 کوچه کی. ﴿وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ إِلَّا نَفَقًا بَيْنَ أَحْلَامٍ مِّنْهُمُ وَنَحْنُ لَهُ
 مُسْلِمُونَ﴾ به و شتانهش (ته ورات و ئینجیل) که بۆ موسا و عیسا و ئه وه شی که بۆ پیتغه مبه رانی تر
 هاتوووه ئیمه به رانه بر به که سیان هیچ جیاوازی ناکه یه و خۆمان به خودا ده سپیرین. خاوه ن باوه پانی
 ئه م ئوممه ته بپوایان به گشت پیتغه مبه ری هه یه که په وانه کراوه. به هه موو کتیبیکیش که بۆ ئه وان
 هاتوووه، حاشا له هیچی ناکه ن، به لکو ئه وه ی له لایه ن خوداوه هاتوووه بپوایان پیتی هه یه و به هه ر
 پیتغه مبه ری ئه و ناردویه تی. پاشان خودای گه وده ده فه رموویت: ﴿وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ
 يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ هه رکه سی جگه له ئیسلام، هه ر ئاینیکی تری هه بی، لیتی
 وه رناگه ری، له دوا پۆژیشدا له پیزی زیانبارانه. واته: هه رکه سی هه ر پنگایه ک بگه رته به ر جگه له پنگاو
 به رنامه ی خودا، لیتی قبول ناکه ری و له پۆژی قیامه تدا له کۆمه لێ زیانبارانه. وه ک پیتغه مبه ری خودا
 ﴿ﷺ﴾ فه رموویه تی: (هه رکه سی کارنکی کردبی، فه رمانی ئیمه ی له سه ر نه بوینی، ئه و کاره
 وه رنه گه راوه) ئیمامی ئه حمه د له حه سه نه وه پوایه تی کردوه: ئه بو هوره یه بۆی گه رپایه نه وه لو کاته دا
 ئیمه له مه دینه بووین و تی: پیتغه مبه ری خودا ﴿ﷺ﴾ فه رموویه تی: (کردار له پۆژی قیامه تدا ده هینرین،
 نوێژ ده هینرئ و ده لئ: ئه ی په ره وه رنده، من نوێژم. پیتی ده فه رموویت: بپگومان تۆ له سه ر فه رو پیتی.
 سه ده قه ده هینرئ ده لئ: ئه ی پهروه ردگار، من سه ده قه م. ده فه رموویت: بپگومان تۆ له سه ر فه رو
 پیتی. پاشان پۆژوو ده هینرئ و ده لئ: من پۆژووم، ده فه رموویت: بپگومان تۆ له سه ر فه رو پیتی.
 پاشان کرداره کان ده هینرین، بۆ هه موو ئه وانهیش خودای مه زن ده فه رموویت: بپگومان تۆ له سه ر فه رو
 پیتی. پاشا ئیسلام ده هینرئ و ده لئ: ئه ی پهروه ردگار تۆ سه لامی و منیش ئیسلام، خودای مه زن
 ده فه رموویت: بپگومان تۆ له سه ر فه رو پیتی ئه مرۆ به هۆی تۆوه ده گه ری و به هۆی تۆشه وه
 ده به خشرئ. خودای مه زن له کتیبه که یدا که (قورئانه) ده فه رموویت: ﴿وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ
 يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ هه رکه سی جگه له ئیسلام، هه ر ئاینیکی تری هه بی، لیتی
 وه رناگه ری له پۆژی قیامه تدا له پیزی زیانبارانه. ته نیا ئه حمه د خۆی ئه م فه رمووده ی میناوه.

۱ فتح الباری (۳۰۰/۵).

۲ احمد (۳۶۲/۲)، فه رمووده یه کی لاوازه.

﴿ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴾ (۸۷) ﴿ أُولَئِكَ جَزَاءُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴾ (۸۷)

﴿ خَلِيدِينَ فِيهَا لَا يَخْفَى عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴾ (۸۸) ﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَسْلَمُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (۸۹)

خودا کو مہلکی شارمزا ناکات دواي بر واهينان بووييته وه خوانه ناس مه گين ته ويه ي کردبي

نيبنوجرير پيوايه تي کردوه له نيبنوعه بياسه وه، وتي: پياوي هات له نه نساويه کان موسولمان بوو پاشان په شيمان بوه وه و پښته وه بې ناو بت په رسته کان، پاشان په شيماني خوی دهرېبي ناردي بې لای که سو کاری که پرسيارم بې بکن نایا من ته ويه کردنم بې هه يه؟ وتي: نه م نايه ته هاته خواره وه که خودای مه زن ده فهرموويت: ﴿ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ﴾ هه تا ده گاته ﴿ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ که سو کاره که ی نارديان به دوايداو موسولمان بوه وه.^۱ هر به م شتويه نه نسائي و حاكيم و ابن حبان پيوايه تيان کردوه^۲ حاكيم وتي: سه نه ده کانی سه حيحه. خودای گوره ده فهرموويت: ﴿ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ﴾ جا چون خودا نه وانه ده خاته سر پسته ريگه که پاش باوه رهينان و شايه تي دان که (نه م پتفه مبره پاسته) و چه ندين نيشانه شيان بې هاتووه. واته: به لگو و نيشانه ي ته وويان بې هاتووه له سر پاستي نه و په يامه ي که بزي هينان و هه مو شتيکی بې پرون کردونه ته وه، پاشان په شيمان ده بنه وه و ده چنه وه سر بت په رستي و خوانه ناسي، نه وانه چون شايسته ي پښيشاندانن که چوونه ته وه سر گومرايي و بي ديني. هر بزيه خودای مه زن ده فهرموويت: ﴿ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴾ خودا هر گيز نامه قيقاران پزگار ناکات و شاره زيان ناکات. پاشان خودای مه زن ده فهرموويت: ﴿ أُولَئِكَ جَزَاءُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴾ جه زای نه وانه نه فرينه له خوداره و له فريشته کانی و له هه مو خه لکی دنيا وه. ﴿ خَلِيدِينَ فِيهَا لَا يَخْفَى عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴾ هه تا هه تايه له م نه فرينه دا ده ميننه وه و نازاريان له سر سوک نايي و ماوه پيدانيشيان نيه. واته: هيچ مؤله ت نادرين و سزايان له سر سوک نا کري ته نيا. ساتيکيش. پاشان خودای گوره ده فهرموويت: ﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ

۱ الطبري (۵۷۲/۶).

۲ النسائي في الكبرى (۳۱۱/۶)، الحاکم (۳۶۶/۴)، ابن حبان (۲۲۲/۶)، حاکم و زهه بي به سه حيان داناره.

بَعْدَ ذَلِكَ وَأَسْلَمُوا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٠﴾ مه گین نه وانهی له دواچار (بق خویان) په شیمان دهنه وه و
 ناکاری چاک په چاو ده کن، نه وسه خودا لیبورده و دلوفانه. نه مهیش له سوزو به زهیی و دلوفانی خودا
 خویه وه په که هر که سنی په شیمان بووه وه و تهویه ی کرد، لئی خوش ده بی.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْمَانِهِمْ ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا لَنْ نُقَبِّلَ تَوْبَتَهُمْ وَأَوْلِيَّتِكَ هُمْ الضَّالُّونَ ﴿٩١﴾ إِنَّ الَّذِينَ
 كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفْرًا فَلَنْ يُقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ أَفْتَدَى بِوَدِّهِ أَوْلِيَّتِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
 أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٩٢﴾﴾

له کاتی مردندا په شیمانی خوانه ناسی قبول ناکړی و له بړوی قیامه تدا فیديه شی لی و مرنا گیری
 خودای مهن زقر به توندی مهره شه ده کات له و که سانه له دوا ی بپوهایتان په شیمان دهنه وه و
 برده وام له سر بی دینی ده میتنه وه هتا دهنر. له کاتی مردنیاندا تهویه یان لی و مرنا گیری وه ک
 ده فهرموویت: ﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ
 إِنِّي بُتْتُ الْأَنْتَنَ﴾ نیر په شیمان بوونه وه ی نه وانه هیچ به هره ی نیه بق نه وانهی تاوانی زقر ده کن له
 کاتی گیانه لاودا ده لئین نیمه په شیمانین وه لیره یشا ده فهرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْمَانِهِمْ ثُمَّ
 أَزْدَادُوا كُفْرًا لَنْ نُقَبِّلَ تَوْبَتَهُمْ وَأَوْلِيَّتِكَ هُمْ الضَّالُّونَ﴾ نه و که سانه ی دوا ی بپوهایتان وه رگه پان، هر
 له سر بی نه و باوهریه چون، په شیمانی تازه سویدیان پی ناگه ی نی و چونه ته ناو گومرپایه وه. واته:
 ده چون له په پیره وی هقو به ره و گومرپایی پلاشتون. حافیز نه بویه کری به زار وتی له
 نینبوعه بیاسه وه که کومه لی موسولمان بوون و پاشان پاشگز بوونه وه. دوا ی نه وه موسولمان
 بوونه وه. نسان په شیمان بوونه وه. ناردیان بق لای هوزه که یان پرسپاریان بق بکن، نه وه یان بق
 پیغه مبر باس کرد، نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْمَانِهِمْ ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا لَنْ
 نُقَبِّلَ تَوْبَتَهُمْ﴾ نه و که سانه ی دوا ی بپوهایتان وه رگه پان و هر له سر نه و بی باوهریه چون،
 په شیمانی تازه به هره یان پی ناگه ی نی. پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا
 وَهُمْ كُفْرًا فَلَنْ يُقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ أَفْتَدَى بِوَدِّهِ﴾ نه وانهی خوانه ناس بوون و هر
 به خوانه ناسی مردوون. نه گهر پپی نه م زه مینه زپیش به بارمه بدات، هر گیز به هره یان پی

النساء (۱۸).

الدر المنثور (۲/۲۵۸). سنده ده کی چاکه.

ناگه يهنئ. واته: هر كه سئ به خوانه ناسي مرد هر گيز چاكه ي لي وه رنا گيرئ، با به نه نذازه ي پري زه ويش خيري كرديت هيچ سو ديكي پئ ناگه يه نيت. وهك پرسيار له پيغه مبر (ﷺ) ده رباره ي عه بوللاي كوي جدعان كه زقر ميوان په روه رو دي لو و بي نه واي نازاد ده كرو يارمه تي نه دان و خوار دني زقر نه دا به خه لك ي ناخو نه وه سووي هيه به بوي؟ فهرمووي: (نه خيرا، نه و پوذي له پوذان نه بيوتوه: نه ي په روه ردگارم له تاوانه كانم خوش ببه له پوذي قيامه تدا). هر به و جوړه نه و كه سه ي پري زمين نالتون له بارمه تدا بدا لي قبول ناكري. وهك خوداي مه زن ده فهرمووي: ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنَّا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَعَةُ﴾^۱ بارمه تي له و پوژه دا لي وه رنا گيرئ و تكارايش به هره نادا. ﴿لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ﴾^۲ نه كرپنو نه فروشتن هيه و نه دستايه تي و هاوه لي. ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَآتَتْ لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِوَدَّ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابُ الْآلِيمِ﴾^۳ نه و كه سانه ي خوانه ناس بوون، نه گه ر هر چي له زميندا هيه و نه وه نده ي تريشي له گه ل بي، به هيو ا بن له سزاي پوذي قيامه ت پرگاريان بكا و خو ياني پئ بكر نه وه، جيگه نا گري و به هيچ نا چي و نازاري زقر به زانيان هر تووش ده بي. نه م نايه ته پووني ده كاته وه كه هيچ شتي خوانه ناس پرگار ناكات له سزاي خودا، با به پري زمينيش نالتون له بارمه تدا بدات به كه رو كيرو خو ل و ته پو لكه و ده شت و لم و وشكايي و ده ريا كانيشه وه. نيمامي نه حمه د له نه سه وه پيوايه تي كروه: پيغه مبري خودا (ﷺ) فهرموويه تي: (پياوي ده هينري له خه لك ي به هه شت پئي ده فهرمووي: نه ي نه وه ي نادم شوينه كه ي خوت چون بينيوه؟ ده لي: نه ي په روه ردگارم چا كتري شوينه، ده فهرمووي: ده داوا كه و ناوات بخوازه. ده لي: نه داوا ده كه م و نه ناواتيش ده خوازم نه وه نه بي كه بمگيرپته وه بئ دنيا كه له پئي تو دا ده جار بكوژيم، كاتي كه ريزي شه هيد ي ده بيني. پياوي ده هينري له خه لك ي ناگر پئي ده فهرمووي: نه ي نه وه ي نادم شوينه كه ي خوت چون بيني؟ ده لي: نه ي په روه ردگارم خراپ ترين شوينه. پئي ده فهرمووي: به پري زمين بارمه ت پئ نه ده ي؟ ده لي: به لي نه ي په روه ردگارم (خوداي مه زن) ده فهرمووي: دروت كرد، من كه مترو ناسانترم له وه لي داوا كردي، تو نه ت كرد، ده بريته وه بئ نا و

۱ مسلم (۱۹۶/۱).
 ۲ البقرة (۱۲۲).
 ۳ ابراهيم (۳۱).
 ۴ المائدة (۳۶).

ناگن. ^۱ هر بویه خودای مەزن دەفەرموویت: ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَّاصِرِينَ﴾ ئەوانە نازاری بە ژانیان دەبیت و کەسیش بە هانا یا ئەو نایەت. واتە: هیچ کەسی ناتوانی پزگاریان بکات لە وسزاییە خودایە و لایان نادات لە و سزایە ژانە.

﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا خَالِيًا﴾

بە خشینێ خۆشە و ڤستتەزین مانی و سامان لە چاکە کردن

﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا خَالِيًا﴾ تا ئەو شتە کە نێو خۆشتان دەوی، ئەبە خۆشە لە پتی خودادا، هەرگیز خێرتان پتی ناگات. هەر شتێگیش بکەن بە خێر لە پتی خودا، خودا دەبیزانی. وە کێج لە تەفسیرە کەیدا ڤیوایەتی کردووە لە عەمری کۆری مەبوعنەوہ ﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا خَالِيًا﴾ وتی: مەبەست پتی بەهەشتە. ^۲ نێمامی ئەحمەد ڤیوایەتی کردووە لە ئەنەسی کۆری مالیکەوہ، دەلیت: ئەبو تەلحە لە زۆرتەزین ساماندارەکانی ئەنساریەکانی مەدینە بوو. خۆشە و ڤستتەزین مانی لە لای بەیروحاء (بیرحاء) بوو، کە ڤووبە ڤووی مزگەوت بوو. پێتەمبەر (ﷺ) دەچوووە ناوی و لە ئاوە کە ی دەخواردووە، ئاوە کە ی خۆش و سازگار بوو. ئەنەس وتی: کاتێ کە ئەم نایەتە هاتە خوار ﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا خَالِيًا﴾ نێو هەرگیز بە خێر و چاکە ناگەن، خودای مەزن هەندێ لە و دارایی بە ی خۆشتان دەوی ئەبە خۆشە، ئەبو تەلحە وتی: خودای مەزن دەفەرموویت: ﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا خَالِيًا﴾ بێگومان خۆشە و ڤستتەزین مانی لە لای من بەیروحاء، ئەوا ئەبە خۆشە بە خودای گەرە: بە هیوای ئەو ی چاکە و پاداشتم لای خودای مەزن بێ تۆمار بکریت. جا تۆ ئە ی پێتەمبەری خودا (ﷺ) چی لێ دەکە ی ئارەزوی خۆتە. پێتەمبەر فەرمووی: (بەخ بەخ بە پاستی سامانیکی بە قازانجە، سامانیکی بەسوودە. گویم لێبوو دەریارە ی باخە کە چیت وت: من پێم باشە دابەشی بکە ی بەسەر خزمە کانتا) ئەویش دابەشی کرد بەسەر خزم و نامۆزاکانیا. ^۳ لە هەردوو سەحیحە کە یشا هاتووە ^۴ لە هەردوو سەحیحە کە شدا هاتووە لە عومەرەوہ (پەزای خۆی لێ بی) وتی: ئە ی پێتەمبەری خودا (ﷺ) هیچ مالیکم هەرگیز بەرنە کە و توو بە نرختەر بی لە و بە شە ی خەبەر (کە بەرم کە و توه)، تۆ چی

^۱ أحمد (۲۰۷/۲)، سەحیحە.

^۲ الطبری (۵۸۷/۶).

^۳ أحمد (۱۴۱/۲)، سەحیحە.

^۴ فتح الباری (۷۱/۸)، مسلم (۶۶۲/۲).

فرمانتیک ہی دہکے لہو بارہیہ وہ؟ فرموی: (نسلہ کے بیٹلہ وہ (وقف بگو) برہمہ کے بی بہ خیر).

﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنزَلَ التَّوْرَةُ ۗ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۳﴾ مَن أَفْرَى عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

﴿۱۳﴾ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۴﴾

پرسیارمکانی جوولہ کہ لہ پیغہ مبرمان موہ مہد (سورہ)

خودای گوردہ نہ فرمویت: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى

نَفْسِهِ﴾ ہموو جوڑہ خواردہ مہنیہ بق نہوی نیسرائیل پوہا کرابوو، مہگین نہوی نیسرائیل خوی پاریزی لیگردووہ. نیمامی نہحمد ریوایہ تی گردووہ لہ نیبنوعہ بیاسوہ وتی: کومہ لی لہ جوولہ کہ کان ہاتنہ خزمہ پیغہ مبری خودا (سورہ) وتیان: دہریارہی نہو پرسیارانہی کہ لیت دہکین قسہ مان بوبکہ کہ ہیج کہ سی نایانزانی جگہ لہ پیغہ مبر، فرموی: (ہر پرسیاریکتان دہوی بیکن، بہ لام خودا بکہ نہ شایہ کہ نہوی یعقوب وری گرتووہ لہ نہوہ کانی، نہ گہر من شتیکم بق باس کردن نیوہیش دہ تانزانی لہ سر نیسلام پہرہ ویم بکن) وتیان: نہو بہ لیت نہ پئی نہ دہین. فرموی: (ہر پرسیاریکتان دہوی بیکن) وتیان: باسی چوار شتمان بق بکہ: چ جوڑو خواردن ی یعقوب حرامی کرد لہ خوی؟ ناوی پیوو ناوی ژن چونہ؟ چون نیرو میسی لی پیدا دہبی؟ وہ ہوالمان بدہری نہم پیغہ مبرہ نہ خویندہ وارہ لہ خہوتنا چونہ کس لہ فریشتہ کان پشتگیرو دوستیہ تی؟ بہ لیتی لی وەرگرتن نہ گہر ہوالی دائی شوینی بکوی. فرموی: (سویندتان نہ دہم بہو کہ سہی کہ تہ وراتی ناردوہ بق موسا، نایا دہزان کہ یعقوب نہ خوشیہ کی زقد گرائی تووش ہاتو نہ خوشیہ کی دریزہی کیشا، بریاری داو خوی کردہ شایہ بہ سہر خویہوہ، نہ گہر خودا لہو نہ خوشیہی چاکی کردہوہ خوشہ ویستترین خواردہوہ و خوشہ ویستترین خواردن لہ خوی حرام بکات. خوشہ ویستترین خواردن لہ لای گوشتی و شتر بوو خوشہ ویستترین خواردہوہ ش شیرہ کہیان بوو) وتیان: نہی خودایہ بہ لی، فرموی: (نہی خودایہ تق شایہ بہ بہ سہریانوہ) فرموی: (سویندتان نہ دہم بہو کہ سہی کہ ہیج پەرستراوی نیہ بیجگہ لہو کہ تہ وراتی ناردوتہ خواروہ بق موسا نایا دہزان ناوی پیوو سببو نہ ستورہ و ناوی ژن زہردو تہنکہ ہر کامیان بہرز بوہ بہ سہر نہوی تردا نہو مندالی نہوہ و لہ ویش دہچی بہ نیزنی خودا، نہ گہر ناوی پیاوہ کہ بہرز بوہ بہ سہر ناوی ژنہ کہدا نہو مندالہ نیزینہ دہبی بہ نیزنی خودا، نہ گہر ناوی ژنہ کہ سہر کہوت بہ سہر ناوی پیاوہ کہدا نہو مندالہ میینہ دہبی بہ نیزنی خودا). وتیان: بہ لی، فرموی: (نہی خودایہ تق شایہ بہ بہ سہریانوہ) فرموی: (سویندتان

نه دم بهو که سهی که توراتی ناروده بق سهر موسا، نایا ده زانن ثم پیغه مبره نه خوینده واره
 هردو چاری ده خوی به لأم دلی ناخوئی؟ وتیان: به لی. فرموی: (ئهی خودایه تق شایهت به)
 وتیان: تق نیستا باسی دؤسته کهت کرد له ناو فریشته کاند؟ نا لیتره دا یان له گه لت ده بین یان لیت
 جیاده بینوه. فرموی: (بیگومان دؤستی من جویره نیله خودا هرگیز هیچ پیغه مبرینکی نه ناروده
 مه گین نهو یارمه تی دهری بووه) وتیان: سا لیتره دا لیت جیا ده بینوه، نه گهر یارمه تی دهره که تی تق
 هر که سینی تر بوایه شوینت ده که وتین. نا له و کاته دا خودای گوره فرموی: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا
 لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَی قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَرَکَ یَدَیْهِ وَهُدًى وَبُشْرًا لِلْمُؤْمِنِیْنَ﴾، بلی:
 هر که س که دوزمنی جویره نیله (با بزانی) هر نهوه که ثم قورئانه (به نیزی خودا) په وانهی دلی تق
 ده کاتو به کتیبه کانی تری ناسمانیش باوه ر ده کاتو رینیشاندرو مزده دهره بق نه وانهی باوه پدارن.
 وه نه فرمویت: ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ نُنَزِّلَ الْتَوْرَةَ﴾ له پیش نارندن خواره وهی تورات، واته نه وانهی له خوی
 حرام کرد. منیش ده لیم: پاش نه مهی که باس کرا دوو شت هه یه ده بی له بیرى نه که بین، یه که میان:
 یه عقوب (سه لامی خوی لی بیت) خۆشه ویستترین شتی له خۆی حرام کردو وازی لیتهینا، نه وه له
 شه ریمه تی نه واندا شتیکی ناسایی و دروست بووه. دووه م شت: له پیش ثم باسه دا، باسی
 مه سیحیه کان کرا که چون وه لأم درانه وه و باسی نهو بیرو باوه په پرپوچه یان کرا له بارهی عیساو
 (سه لامی خوی لی بیت) فیل و ته له که یان سه ری نه گرتو هق و راستی دهره کتوت دهری عیساو
 دایکی که چون خودا به مه یلو توانای خوی دروستی کردو ناردی بق نه وهی نیسرائیل، که بانگه واز
 بکات بق په رستنی خودای تاکو ته نیا، نیتر دیته سه وه لأم دانه وهی جووله که کان وه باسی نهو
 نه سفه ده کات که نه وان بپویان پی نه بوو که پرپوچایی و دروست بی، خودای گوره له ده قیکا له
 توراتدا که کتیبی خۆیه تی هیناویه تی، نوح (سه لامی خوی لی بیت) کاتی له که شتیبه که هاتوته دهر،
 خودای گوره هه موو گیانه وهرینکی له زه ویدا بق حال کرد که لئی بخوات. پاشان یه عقوبیش (سه لامی
 خوی له سه ر بیت) گزشتی وشتر و شیره که تی له خۆی حرام کرد. نه وه کانیشی په پرپوچایی نه وویان کرد
 له وه دا، پاشان تورات هات نه وهی قه دهغه کردو زور شتی تریشی قه دهغه کرد. وه خودای گوره
 نیزی ناده می دابوو که کیژه کانی ماره بکات له کوره کانی، پاشان نه وهی قه دهغه کرد، وه له
 شه ریمه تی نیبراهیمدا (سه لامی خوی لی بیت) نهینتی ندرکندن په و با بووه بق هاوسه ر، نیبراهیم
 به کاریهینا بق هاجر که شاریدیه وه له ساره ی خیزانی. که چی له توراتدا نه وه حرام کرا. وه هر بهو
 شیوه یه کۆکردنه وهی دوو خوشک ناسایی و دروست بووه که یه عقوب (سه لامی خوی لی بیت) دوو

خوشک هاوسه ری بوون. پاشان هر له تهوراتدا لیتیان قه دهغه کرا. نه مانه هه مو له تهوراتدا هاتوه بۆیان. ئه ی نه مانه نه سخ نیه، نه سخ کامه یه. وه هر به و شیوه یه ش خودای گه وره هه ندی شتی بۆ عیسا (سه لامی خوی لی بیت) جه لال کرد که له تهوراتا جه رام کرا بوو، ئه ی که شوینی نه که وتن چی ده لئین؟ به لکو بهوشیان پی نه کردو دژایه تیشیان کرد. وه نه و ناینه ی که خودا به موحه مه مد (ﷺ) ناردی که ناینیکی تیرو ته و اوو راست و دروست بوو، ناینی باوکی ئیبراهیم، ئه ی بۆچی به وای پی ناهیتن؟ له بهر نه مه یه خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿كُلُّ الطَّامِرِ كَانَ جِلًّا لِنَبِيِّ إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ﴾ واته: هه رچی خواردن هه یه جه لال بووه پیش هاتنه خواره وه ی تهورات مه گین نه وه ی که یه عقوب (سه لامی خوی لی بیت) جه رامی کرد. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بلی: نه گه ر راست ده که ن تهورات بیتن بیخویننه وه، بیگومان راستی قسه که ی ئیمه ده سه لمینن. ﴿فَمَنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئینجا که سانی له مه به ولا درۆ به دم خواره بکن. نه وانه سه ته مکارن. واته: نه وانه ی درۆ به دم خودا وه له ده به ستن و ده لئین خودا شه ممه ی بۆ داناون و فه رمانی پی کردوون که هه میسه ده ست به تهورات وه بگرن و پیغه مه ریکی تر ره وانه ناکات بانگه واز بکات بۆ پی خودا به به لگه و نیشانه وه نوای نه وه ی که ره ومان کردۆته وه، له پوودانی نه سخ و ده رکه وتنی نه و شتانه ی که باسمان کرد. ﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ بیگومان نه وانه نه م قسانه ده که ن و درۆ به دم خودا وه له ده به ستن سه ته مکارن. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿قُلْ صَدَقَ اللَّهُ﴾ هه رچی خودا فه رمویته ی نه وه راسته. واته: ئه ی موحه مه مد (ﷺ) نه وه ی خودا هه والی پیداره وه له قورناندن فه رمویته ی راسته: ﴿فَأْتِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ نیت ئیوه شوینی ناینی ئیبراهیم که ون. که خودای تاک و ته نیای په رست و هیج هاویه شی بۆ دانه نا. واته: شوینی ناینی ئیبراهیم که ون که خودا به پیری له سه ر داوه له سه ر زمانی موحه مه مد (ﷺ) که ناینیکی هه قه و هیج گومانیکی تیدا نیه. نه و ریگایه که هیج پیغه مه ری له مه ته و او ترو ریگ و پیک ترو ره وون و ناشکرا تری نه مه تیاوه وه که خودای گه وره له نایه تیکی تردا فه رمویته ی: ﴿قُلْ إِنِّي هَدَيْتِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ تو بلی: په روه ردگاری من خستومیه سه ر راسته پی، له سه ر دینی که پایه داره، دینی نه و ئیبراهیمه و له ناهه ق لایداره وه هرگیز هیج شه ریکیکی بۆ خوا به پیر

نه داوه. وه نه فرمویت: ﴿ ثُمَّ أُوْحِيَآَ إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ١ ﴾
باشان پیمان راگه یانندی (نهی موحه محمد ﷺ) که: په یزهوی ناینی نیراهیمی به ره وه ق
پوشتوبه، نه وه که نه وانه نه بوو که شریک بو خوا داده نین.

﴿ إِنْ أَوْلَىٰ بَيْتٍ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِيكَةِ مَبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ١٦ ﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ
دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ عَنِّ

﴿ الْعَالَمِينَ ١٧ ﴾

که عبه ی پیروزیه که مال بوو دانرا بو خوا په رستی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿ إِنْ أَوْلَىٰ بَيْتٍ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِيكَةِ ﴾ په که مین مال که بو خه لکی
دانراوه، هر نه وه یه وا له مه که. بو خوا په رستی و قوریانی و سورانه وه به ده ویداو پروتیکردنی له
نویژداو مانه وه تیدا درس کراوه، نه وه که عبه ی که نیراهیمی خلیل دروستیکرد (سه لامی خوی لی
بیت) نه نیراهیمی که گاوو جووله که کان وا خویان حیساب ده کهن له سر ناین و په پیره وی نه ون.
که چی حه جی نه و مال نه ناکه ن که نیراهیم (سه لامی خوی لی بیت) له سر نه و فرمانان هی که خودا
پیندا دروستی کردو بانگی خه لکی کرد که بین بو حه ج کردن. له بهر نه وه خودای گوره نه فرمویت:

﴿ مَبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴾ که زور به پیته و پیروزه و نیشانگی خواناسیه بو هه مو خه لکی دنیا.
نیمامی نه حمد ریوایه تی کردوه له نه بوزه په وه (په زای خوی لی بیت) وتی: وتم: نه ی پیغه مبه ری
خودا (ﷺ) کام مزگوت په که م مزگوت له سر زه ویدا دامه زراوه؟ فرموی: (مزگوتی حه رام) وتم:
باشان کام؟ فرموی: (مزگوتی نه قسا) وتم: ماوه ی نیوانیان چه نده؟ فرموی: (چل سال) وتم:
باشان کام؟ فرموی: (له هر شوینیکیش کاتی نویژ هات نویژ بکه، هه مووی مزگوته).^۱ (واته):
زه وی هه مووی مزگوته) بوخاری و موسلیمش ریوایه تیان کردوه.^۲

هوئی ناوانانی مه که که به به که که و ناوه کانی مه که که

خودای گوره نه فرمویت: ﴿ لَلَّذِي بِيكَةِ ﴾ هر نه وه یه وا له مه که. (بکه) په کی که له ناوه کانی
مه که که وه که به ناوانانگه. و تراوه: ناوانراوه به که که له بهر نه وه ملی سته مکاران و زوردارانی نه وی کردو
سه ری پی شوپ کردوون. و تراویشه: (یتباکون فیها) واته: قه ره بالغیان تیا به دی کردوه و نا پوره بیان

١ التحل (١٢٣).

٢ احمد (١٥٠/٥)، فرموده یه کی سه حیه.

٣ فتح الباری (٤٦٩/٦)، مسلم (٣٧٠/١).

تیا بہ ستوہ. مکہ کاؤی زڈری مہ بودہ و باس کراوہ کہ نمائان: (بکۃ، و البیت العتیق، و البیت الحرام، و البلد الامین، و أم رحم، و أم القرى، و صلاح، و العرش علی وزن بدر، و القادس تطهر من الذنوب، و المقدسة، و الناسا بالنون و الباء - الباسة - ایضاً، و الحاطمة، و النسسة، و الرأس، و کوشی، و البلدة، و البنية، و الکعبة).

شوینہ واری (مقام) ئیبراهیم

خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ﴾ چند بہ لگو و نیشانہ یہ کی پوونی تیداہیہ دہیسہ لمیتی کہ ئیبراهیم دروستی کردوہ، خودای گورہ بیش قہ درو پیژی لیتاؤہ. پاشان نہ فرمویت:

﴿مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ﴾ لہ ویدا شوینہ واری ئیبراهیمی مہ یہ. واتہ: کاتی کہ خانوہ کہ بہرز بوہ تہوہ پشتی بہو شوینہ وارہ بہ ستوہ بق بہرز کردنہ وہی دیوارہ کان لہ ویوہ و لہ سہری پاوہ ستاوہ ئیسماعیلی کوپی ماوکاری کرد. نہو شوینہ وارہ (مقام) پالی دابو بہ دیواری کہ عہی پیروزوہ، ہتا نہو کاتہ عومہری کوپی خہ تاب (پہزای خوای لی بیت) لہ خیلافہ تی خویدا خستہ داوہ بق پووی خورہ لات، بق نہوہی بتوانزی لہ ویوہ تہ واف بکری و شپزہ می و جہ نجالی بق نویژ کہ ران دروست نہ کات دوی تہ واف کردن لہ ویدا. چونکہ خودای گورہ فرمانی پیداوین کہ نویژ لہ ویدا بکہین و نہ فرمویت: ﴿وَأَنْذَرْنَا مِنْ مَقَامِ

إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ جینی ئیبراهیم بکن بہ جی نویژی خوتان. چند فرمودہ مان لہ و بارہ یہوہ لہ پیشوہ مینا پیویست ناکات لیرہ دا دو بارہ ی بکہینہوہ، عہوی وتی: لہ ئیبنوعہ بیاسوہ لہم نایہ تہ دا: ﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ﴾ لہو نیشانہ ئاشکرانہ شوینہ واری ئیبراهیم مہ شعہرہ (المشعر)^۱، مواہید وتی: جی پیی لہو (المقام) دا نیشانہ یہ کی ئاشکرایہ^۲، ہر بہم شیوہ یہ پیویات کراوہ لہ عومہری کوپی عہدولمہ زینو حہسہن و قہ تادہ و سوودی و موقاتیلی کوپی حہیان و کہسانی تریشوہ^۳ نہ بوتالیب لہ مؤنراوہ لامیہ بہ ناوبانگہ کہیدا وتی:

و موطئ إبراہیم فی الضجر رطبۃ علی قدمیہ حافیاً غیر ناعل.

واتہ: جی پیی ئیبراهیم لہ سہرئو بہردہ دیارہ کہ ہر دوو پیی پیخاوس بوہ نہ علی لہ پیدا نہ بوہ.

^۱ البقرة (۱۲۵).

^۲ الطبری (۲۶/۷).

^۳ الطبری (۲۷/۷).

^۴ ابن ابي حاتم (۴۱۲/۲-۴۱۳).

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾ هر که سنی چو بیته ناویه ره هیچ ترسینکی نه بووه. واته: هر که سنی ترسا بی که چو بیته حارمی مه کهک هیچ ترسینکی له خوی نه ماوه، له چرخنی نه فامیشدا هر وا بووه. وه که حسنی به سنی و که سانی تریش وتویانه: پیایوی که سنیکی ده کوشت شتیکی ده کرده ملی سوفه یان (صوفه) پی دوت: ده چوره ناو حارمی مه کهک، کوپی پیایوه کوژراوه که پییده گیی، په لاماری نه نه داو هیچی له که لا نه ده کرد هتا له حارمی مه کهک ده چوره ده روه خودای گوره ییش فرمویته: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُخَفَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ﴾ نایا نابینن مه کهک مان بق کردونه ته شوینی هیمن، که خه لکی ده ورویه ریشیان ده پفتیرین؟ وه نه فرمویت: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ﴿٢﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ که نه وانی له برسیت پیژگار کردو دلنیای کردن له ترس. وه له پیزی نه و شتانهی که له حارمی مه کهک دا قدهغه کرابوو، پاوکردنی نیچیره کانی و ده رکردنیان له هیلانه کانیان و برینی داره کانی و هه لکه ندنی گیای گزهی وه که له فرمودهی سهیحا هاتوه له و باره یوه له کومانی له هاره له کانی پیغه مبره وه (ﷺ) به مرفوعی و به موقوفی. وه له هارنو سهیحه که دا هاتوه له نیبنوعه بیاسوه (په زای خویان لی بیت) وتی: پیغه مبری خودا (ﷺ) له پژی فته تا، واته: فته تی مه کهک. فرمویته: (له دوی فته وه که چکردن نیه، به لکو جیهادو لیبران هه یه هر کاتی داواتان لی کرا بچن بق جیهاد برین) وه له پژی فته تا، واته پژی فته تی مه کهک فرموی: (بیگومان نم شاره خودا له و پژی که ناسمانه کان و زمینی دروست کردوه قدهغه ی کردوه، هر قدهغه یه به و شیوه ی که خودا قدهغه ی کردوه هتا پژی قیامه ت. وه بیگومان له پیش مان شه پ کردن بق هیچ که سنی حه لال نه بووه، وه حه لالیش نیه بق من ته نیا ساتی نه بی له پژی، بیگومان قدهغه یشه، به و قدهغه کردنه ی که خودا کردویته هتا پژی قیامه ت. درکی نابری و نیچیری پاونانری. دوزراوه ی هه لئاگیری مه گین که سنی بانگه وازی بق بکات گزو گیاشی نابری) عه بیاس وتی: نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) جگه له (الْإِنْخِر) که به کاری ده هیتن بق قهینه و ماله کانیان، فرموی: (جگه له (الْإِنْخِر))^۱ دیسان بوخاری و موسلم ریوایه تیان کردوه له نه بوشوره یی عه ده ویوه که وتویته به عه مر

^۱ المنکبوت (۶۷).

^۲ قریش (۴-۳).

^۳ الْإِنْخِر: پوهه کیکی گیایی یه له جوری نه جلیاته (النجلیات) بوینیکی خوشی لیمویی هه یه.

^۴ فتح الباری (۵۶/۴)، مسلم (۹۸۶/۲).

کوهی سه عید، که نیتراوه کانی په وانه کرد بۆ مه ککه، پیم پتیده قسه یه کت بۆ باس بکه م که له به یانی
 پښتی فه تا پتی مه لساوه. به م گوئیانه ی خوم گویم لیبوو، دلم لئی به ناگا بوو، به چاوی خوم بینیم،
 کاتی که نه قسه ی نه فرموو. پیغه مبه ر (ﷺ) سوپاس و ستایشی خودای کردو پاشان فه رمووی:
 (بیگومان خودا مه ککه ی قه دهغه کردووه، به لام خه لکی قه دهغه یان نه کرد. په وانه یه بۆ هیچ که سی که
 به وای به خوداو به پښتی دوا یی مه یه که خوینی تیا برپژئی، دره ختی بپری، نه گهر که سی وتی: پښکه
 درا به شه پی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) تئیدا، پتی بلین: خودای گه وره نیزی پیغه مبه ر که ی داوه،
 به لام نیزی نیتوه ی نه داوه. بیگومان ته نیا ساتی له پښتک نیزی منی تئیدا. قه دهغه کردنه که ی نه مپښ
 گه راوه ته وه وه ک نوینی. نه وس نه وه ی ناماده یه با نه وه ی ناماده نیه ناگاداری بکات) وترا به
 نه بوشوره یح عمر چی به تو وت؟ وتی: من له و باره یه وه له تو ناگادار ترم نه ی نه بوشوره یح.
 بیگومان حه رمه ی مه ککه په نای یاخی ناداو نه وه ی له خوین پایکردبی و نه ویش دزی کردبی.
 به تاییه تی نه وه ی وشتری فراندبی هر په نا نادری. له جابیره وه (په زای خوی لی بیت) وتی: له
 پیغه مبه ری خودام بیست (ﷺ) نه یفه رموو: (بۆ که ستان دروست نیه که چه ک هه لگرن له مه ککه دا)^۱
 موسلم ریوایه تی کردووه. وه له عبدالله لای کوهی عه دی کوهی حه مرانی زه ره یه وه که گوئی له
 پیغه مبه ری خودا بووه (ﷺ) که له سه ر حه زوره راوه ستا بوو له بازای مه ککه دا نه یفه رموو: (سویند
 به خوا تو چاکترین زه وی خودای، وه تو خۆشه ویستترین زه وی خای له لای خودا، وه نه گهر ده ریان
 نه کردمایه له تو درنه نه چوم)^۲ نیمامی نه حمه دو تیرمیزی و نه سانی و نینوماجه ریوایه تیان کردووه^۳
 تیرمیزی وتی: فه رمووده یه کی حه سانه ی سه حیه.

باسی واجب بوونی حج

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا﴾ خودا حه جی بریار
 داوه بۆ هر که سی که بۆی بلوی. نه م نایه ته حه جی واجب کردووه. چه نندین فه رمووده هاتووه له
 باره ی حه جوه که یه کیکه له پایه کانی نیسلام و بنچینه و بنه ماکانی، هه موو زانایان یه ک ده نگن له سه ر
 واجب بوونی. واجبه له سه ر نه و که سانه ی توانایان مه یه له ته مه نیاندا جارئ حه ج بکه نه به ده قی
 قورئان و فه رمووده و کۆده نگی زانایان. نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردووه له نه بوهوره یه وه وتی:
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتاریکی بۆ داین و فه رمووی: (خه لکینه خودای گه وره حه جی له سه ر فه رز

^۱ مسلم (۹۸۷/۲).

^۲ مسلم (۹۸۹/۲).

^۳ احمد (۳۰۵/۴)، فه رمووده یه کی سه حیه.

^۴ تحفة الاحوذی (۴۲۶/۱۰)، النسانی فی الکبری (۴۷۹/۲)، ابن ماجه (۱۰۳۷/۲)، سه حیه.

ڪردوون حج بڪن) پياوڻڪ وتي: هه مو سائڻڪ ئي پڙهه مبهري خودا (ﷺ)؟ پڙهه مبهري (ﷺ) بڙهه ننگ بو هتا پياوهه كه سي جار دوپارهي ڪرده وه، پڙهه مبهري هه رموي: (نه گه رموتايه به لن، هه رز ده بو له سه رتان وه نه شتان ده تواني نه نجامي بدهن) پاشان هه رموي: (وازم لڙهه پڙهه نه وه نده له شت مه ڪڙهه وه چونكه نه وانهي پڙهه نڙهه تيا چون به هڙي پرسيار رڙهه ڪردن وه له فرمان دهه رچووني پڙهه مبهريه كه يانه وه، نه گهه فرماني شتيڪم پڙهه ڪردن هه نده تان تواني نه نجامي بدهن، نه گهه رڙهه پڙهه شتيڪم لن ڪردن دهه سته رداري بڙهه وازي لن به پڙهه) موسليمش هه را پياوهه تي ڪردوه.^۱

ماناي توانا بو توان (الاستطاعة)

ده رپارهي توانا هه نده به شيڪه: جاري وا هه به نه وه ڪه سه خڙي تواناي هه به حج بڪات، جاري وايش هه به پياوهه ندي به هه ريزه خڙه وه هه به، وه له ڪڙهه ڪاني شهه را هاتوهه. تيرمزي پياوهه تي ڪردوه له نڙهه وهه وهه (هه زاي خويان لن بيت) وتي: پياوڻ هه لسا وه چوهه خزمهه تي پڙهه مبهري خودا (ﷺ) وتي: حاجي ڪڙهه ئي پڙهه مبهري خودا (ﷺ)؟ هه رموي: نه وهه به ڪه ڪڙهه چلڪنه، به ڪڙهه تر هه لسا وتي: ڪام حج ڪا ڪرهه ئي پڙهه مبهري خودا (ﷺ)؟ هه رموي: (نه وهه دهنگي به رز دهه ڪا ته وهه خوياني قوربانيه ڪهه دهه پڙهه) به ڪڙهه تيرش هه لسا وتي: نه وهه پڙهه ڪهه به نه وهه پڙهه مبهري خودا (ﷺ)؟ هه رموي: توڙهه وهه لگرتن وهه شتري سواري^۲، نڙهه نوماجهه پياوهه تي ڪردوه^۳. حاڪم پياوهه تي ڪردوه له نه نه سه وهه ڪه پڙهه مبهري خودا (ﷺ) پرسياري لن ڪرا له بارهه به نه نه نايه ته وهه: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ وترا: نه وهه پڙهه ڪهه به هه رموي: (توڙهه وهه لگرتن وهه لاغسي سواري) (واته: نه وهه ڪه سه ڪه دهه چيٽ بق حج تواناي رڙهه شتن وهه رانهه وهه هه به) نيمامي نه حمدهه پياوهه تي ڪردوه له نڙهه وهه به سه وهه وتي: پڙهه مبهري خودا (ﷺ) هه رمويهه تي: (هه رڪه سهه ويستي حج بڪات با پهه له بڪات) نه بو اوڊيش پياوهه تي ڪردوه^۴.

^۱ أحمد (۵۰۸/۲)، هه رمودهه به ڪي سهه بهه.

^۲ مسلم (۹۷۵/۲).

^۳ تحفة الاحوذی (۳۴۸/۸)، نه وهه رمودهه به له هه سهن دهه چي.

^۴ ابن ماجه (۹۶/۲)، نه وهه رمودهه به له هه سهن دهه چيٽ.

^۵ الحاڪم (۴۴۲/۱)، نه وهه رمودهه به له هه سهن دهه چيٽ.

^۶ أحمد (۲۲۵/۱)، سهه ندهه ڪاني لاوازه.

^۷ ابو داود (۳۵۰/۲)، سهه ندهه ڪاني لاوازه.

نهومی بروای به حج نه بی خوانه ناسه

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ هه رکه سیکیش حاشا بکات، خودا له هه مور خه لکی دنیا بی نیازه. نینوعه بیاس و موجهیدز که سانی تریش وتویانه: هه رکه سی نینکاری فهرزی حج بکات نه وه بوته خوانه ناس، خودا بی نیازه لیتی، نه بویه کر که نیسماعیلی حافیزه پیویایه تی کردوه له عومهری کوپی خه تابه وه (په زای خوی لی بیت) وتی: هه رکه سی تواناو دهسته لاتی حه جی هه بی و حج نه کا، په کسانه بزای به گاوری بمری یان به جووله که بی، نه مه سه نه دیکي راسته بزای عومهری کوپی خه تاب (په زای خوی لی بیت) .

﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِآيٰتِ اللّٰهِ وَاللّٰهِ شَهِيدٌ عَلٰی مَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۷﴾ قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَصُدُّوْنَ

عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ ءَامَنَ تَبِعُوْهَا عِوَجًا وَّأَنْتُمْ شٰهَدَآءُ وَّمَا اللّٰهُ بِغَفِيْلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۸﴾

سه رزه نشکرده تی نه هلی کتیب له سه ر خوانه ناس و درایه تی کردنیان و پاره ستانیان له بزای خودا

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِآيٰتِ اللّٰهِ وَاللّٰهِ شَهِيدٌ عَلٰی مَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۷﴾

﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَنْ ءَامَنَ تَبِعُوْهَا عِوَجًا وَّأَنْتُمْ شٰهَدَآءُ وَّمَا اللّٰهُ بِغَفِيْلٍ عَمَّا

تَعْمَلُوْنَ﴾ واته: بلتی: نهی نه هلی کتیب، بزچی له نیشانه کانی خودا حاشا ده که ن؟ خودا له کرده وهی نئوه ناگاداره. بلتی: نئوهی نه هلی کتیب، له بهرچی باوه پرداره کان له پئگی خودا لانه دهن و ده تانه وهی نه م پئگایه لارو نارپک نیشان بدن؟ خورستان باش ده زانن خودایش له وهی نئوه ده یکن ناگاداره. نه مه هه په شهیه له لایه ن خودا وه له و خوانه ناسانهی نه هلی کتیب له سه ر سه ریچی کردنیان له هق و بهوانه هینانیان به نیشانه کانی خودا و پاره ستانیان له پئگی خودا و پئگریان له و که سانهی پئگی پاستیان گرتوته بهر به گشت تواناو دهسته لاتیکیانه وه که چاکیش ده زانن نه وهی نه و پیغه مبه ره هیناویه تی راسته و له لایه ن خودا وهی به پئی نه و شاره زاییه ی که بویان هاتوه و وه ریان گرتبو له پیغه مبه ره پیشوه کانه وه (سه لامی خویان لی بیت) مژده یان پیدابوون به هاتنی و پئیان پاگه یان دبوون که پیغه مبه ریکی نه خوینده واری عه رب له نه وهی هاشم له مه ککه په پیدا ده بی و گه وره ی نه وهی تاده مه و دواين پیغه مبه ره، پیغه مبه ری خودای زهوی و ناسمانه. خودای گه وره هه په شهیه لی کردوون له سه ر نه و کردارانه یان و گوپرایه لی نه کردنی نه و کتیبانه ی له بهر ده ستیاندایه که له پیغه مبه ره کانیانه وه بویان هاتبوو، درایه تی کردنی نه و پیغه مبه ره ی که نه وان مژده یان پیداون به هاتنی و به راستی نازانن و حاشای لی ده که ن و دژی ده وه ستن. خودای گه وره پئیان پاده گه یه نی که بی

ناگانه بود کردارانه یان، به زوانه توله یان لی ده سینی له سوری ﴿بِئْسَ مَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾^۱ نه و پدزه که مال و مندال به کار نایه.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كُفْرِينَ ﴿۱۰۰﴾ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُنَالُ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ ۗ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۰۱﴾﴾

هوشیار گردنه وی موسلمانان له گوئیاریه لی کردنی نه هلی کتیب

خودای گوره عهده خاوهن باوه په کانی ده ترسینی له وی که به گوئی گزویه که له نه هلی کتیب بکن که حه سوودی به خاوهن باوه پان ده به ن له سه ره نه و پدزو چاکه ی خودا له گه لی کردوون نه و پیغه مبه ره ی خوی به خلات بؤ ناردوون وه که نه فرمویت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفْرًا حَسْرًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ﴾^۱ زدر که س له خاوهن کتیبه کان، چونکه نیره ی تان پیده به ن، حه ز ده که ن له پاش باوه پ هینان تان په شیمان تان بکه نه وه. نیره ی شدا هه روا نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كُفْرِينَ﴾^۲ نه ی کومه لی خاوهن باوه پان نه گه ره به قسه ی هه نندیک له وانه ی نه هلی کتیب ده سه ره پد بن، له پاش باوه پ هینان تان ده تان که نه وه خوانه ناس. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُنَالُ

عَلَيْكُمْ ءَايَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ ۗ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۳ جا چون نیه حاشا ده که ن، که چی نایه ته کانی خواتان به سه ردا ده خوینیتته وه و پیغه مبه رتان له ناودایه؟ واته: خوانه ناسی زدر دووره له نیه وه، نیه وهش زدر دووره په ریژن له خوانه ناسی، چونکه نایه ته کانی خودا به پدزو به شه و بؤ تان دیته خواره وه و پیغه مبه ریش (ﷺ) ده خوینیتته وه و پیتان پاده گه یه نی، نه م نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرِيبِكُمْ ۖ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾^۴ نایا چیتانه باوه پ ناکه ن به خودا؟ که چی پیغه مبه ریش داواتان لیده کات. تا به په روه ردگاری خوتان برپا بینن. نیه په ایمان تان پیداره، نه گه خاوهن باوه پان. وه که له م فرموده یه دا هاتوره که پیغه مبه ر (ﷺ) پدزی فرموی به هاوه له کانی: کام له خاوهن باوه پان، برپا که ی سرنجتان پاده کیشی؟ وتیان: فریشته کان. فرموی: نه وانه چون برپا ناهینن که

^۱ الشعراء (۸۸).

^۲ البقرة (۱۰۹).

^۳ الحديد (۸).

له لای په روه ردگار یانن؟ باسی پیغه مبه رانی شیان کرد، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: چون بپوا ناهینن و نیگا بڼ سریان داده به زئی؟ وتیان: نهی نیغه فه رموی: چون نیوش بپوا ناهینن من له نیوان نیوه دام؟ وتیان: کام خه لکه بپوا که ی جیسی سه رسوپمانه؟ فه رموی: کومه لیکن دوی نیوه دین، نامه یه کیان دهس ده که وی، بپوا دینن به وهی له ناویدایه^۱، پاشان خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ هر که س پشت به خوا بیهستی، که وتوته سه ر پاسه ریگه. واته: پشت بهستن به خوا په نا گرتن پیی بنچینه و کوله که ی پاسه پیوه و چه ک و که ره سه ی خو لادانه له گومایی و هؤکاره بڼ شاره زایی و گرتنه به ری پیی پاسه و گه یشتن به ناوات.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (۱۲۷) وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ (۱۲۸)

کامه یه هه قی له خوا ترسان

خودای گوره نه فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ نهی کومه لی خواوه ن باوه بان چون پیویسته، ناوا له خوا بترسن. نیینونه بی حاتم پویایه تی کردوه له عه بدوللای کوی مه سهوده وه ﴿اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ وتی: گوپراهی کردن و یاخی نه بوون لئی و یادی بکری و له بیر نه کری و شوکر بکری و پی نه زانی به رانبر نه کری^۲ سه نه ده که ی پاسه و مه وقوفه. حاکم له موسته دره که که پدا پویایه تی کردوه له نیینومه سهوده وه به مه رفوعی پاشان وتی: له سه ر مه رجی بوخاری و موسلیم سه حیجه به لام نه وان نه یانه پناوه^۳ به لام راستر نه وه یه که فه رموده یه کی مه وقوفه. والله أعلم. پویایه ت کراوه له نه سه وه که وتویه تی، هیج عه بدی چون پیویسته له خوا ناترسی هه تا زمانی به ند نه کات و نه بیهستی^۴ پاشان خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ هه ر به موسولمانی بمن. واته: پاریزگاری له نیسلام بکه ن له کاتی تندرستی و دلنیا تاندا بؤنه وه ی له سه ر نه وه بمن، چونکه پیوی به پیزو ده ست گوشاد هه میشه له سه ر ده ست گوشادی خوی برده وامه، هه رکه سیش له سه ر هه ر حالی ژیا له سه ر نه وه یش ده مری. په نا به خوا به پیچه وانهی نه وه.

^۱ الطبرانی (۲۲/۴-۲۳).

^۲ ابن ابی حاتم (۴۴۶/۲).

^۳ الحاکم (۲۹۶/۲).

^۴ ابن ابی حاتم (۴۴۸/۲).

نیامی نه حمد ریوایه تی کردوه له مواجهیده وه وتویه تی: خه لگی به دهوری که عبدا توافیان ده کرد،
 ئیبنوعه بیاس دانیشتبوو میجهنی له گه لا بوو وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ نه گه ر دلژی له زه قنه موت دلژی بی بگردایه ژیانی
 خه لگی سه زه وی تال ده کرد نه بی نه وانهی هیج خواردینکیان نیه جگه له زه قنه موت ده بی چون
 بی؟ تیرمیزی و نه سانی و ئیبنوماجه و ئیبنوحیبان و حاکیم له موسته دره که کیدا هر وا ریوایه تیان
 کردوه، تیرمیزی وتی: فرموده یه کی سه سنی سه حیجه، حاکیم وتی: له سه ره رجی بوخاری و موسلیم
 سه حیجه به لام نه وان یانه ئناوه^۱ دیسان نیامی نه حمد ریوایه تی کردوه له جابیره وه وتی: بیستم له
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سی پۆژ پیش مردنی نه یه فرموو: (با هر که سیکتان دهر میت گومانی باش به
 خودای گوره بیات)^۲ موسلیمش ریوایه تی کردوه^۳. وه له هر دوو سه حیجه که دا هاتوه له
 نه بوهره بره وه وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (خودای گوره نه فرمویت: من له گه ل گومانی
 عه بدی خۆم که یتیم ده بات).^۴

فرماندان به دس گرتن به په یمانی خوداوه و پابه ند بوون به کومه نه وه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ سه مووتان دس بگرن به
 په یمانی خوداوه و بلاوه مه کن. وتراوه ﴿بِحَبْلِ اللَّهِ﴾ واته: به په یمان و به ئینی خوداوه. وه که له
 نایه تی دوی نم نایه ته وه خودای گوره نه فرمویت: ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ أَيْنَ مَا تُفَقُّوْا إِلَّا بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ
 وَحَبْلِ مِنَ النَّاسِ﴾^۱ له هر کوی بن، هر ژێر چه پۆکی و پسوایی بۆته به شیان جا مه گین هر په یمان
 له گه ل خوداوه خه لکا بگاته فریایانه وه. ﴿وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ بلاوه مه کن. خودای گوره فرمانیان پنده کات
 که پابه ند به کومه لی موسولمانانه وه له یه ک جیا نه بنه وه. فرموده ی ژێر هاتوه که قه ده غه ی
 له یه ک جیا بوونه وه ی کردوه و فرمانی داوه به پابه ند بوون به کومه لی موسولمانانه وه و یه ک ریزییه وه،

^۱ احمد (۳۰۰/۱)، فرموده یه کی لاوازه.

^۲ تصفة الاحوذی (۳۰۷/۷)، النسائی فی الکبری (۳۱۳/۶)، ابن ماجه (۱۴۴۶/۲)، ابن حبان (۲۷۸/۹)، العاکم (۲۹۴/۲).

لاوازه.

^۳ احمد (۳۱۵/۳)، فرموده یه کی سه حیجه.

^۴ مسلم (۲۲۰۵/۴).

^۵ فتح الباری (۳۹۵/۱۳)، مسلم (۲۰۶۱/۴).

^۶ آل عمران (۱۱۲).

وہك له سه حیجی موسلیما هاتوره له نه بوهوره بیره وه که پیغهمبیره خودا (ﷺ) فرموویه تی: (خودا به سئ شت لیتان پازی ده بیئت به سئ شتیش پقی لیتان ده بیئت، خودا لیتان پازی ده بیئت به وهی که بیهرستن و هیچ هاو به شیکی بریار نه دن. وه هم مو ده ست بگرن به به لیتن و په یمانی خودا وه جیا نه بنه وه. وه ناموزگاری نه و که سانه بکن که خودا کردوویه تی به لپرسراوتان، وه پقی له سئ شتی نیویه: وتی وتی، نذر پرسیار کردن، به فیردانی مال و سامان) ۱ پاشان خودای گه وره نه فرمویت:

﴿وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرٍ

مِنَ النَّارِ فَأَقْدَمَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾
 ده بریاره ی کردن: که نیوه دژ به یه کتر بوون. به دل کردوونی به یهک، له سایه ی چاکه ی نه مه وه، نیستا بوونه ته برای یهک، له سه ر لیواری ناگر بوون، هر نه و بوو پزگاری کردن. خودا ناوا نیشانه کانی خوئی بق نیوه بوون ده کاتوه، به لکو پیگا بدوزنه وه. نم ده قه ده بریاره ی نه وس و خه زده ج بووه. چونکه شه پیکی نذرو به رده وام له نیوانیاندا پویدابوو له چه رخی نه فامیدا. دوزمنایه تی و پقو کینه یه کی نیجگار نذر که وتی بووه نیوانیان. که بوپوه هوی شه پو کوشتاری به رده وام، کاتی که خودا نیسلا می بق هیتان، نه وه ی ویستی موسولمان بیی موسولمان بوو له گه ل یه کا بوونه برای یه ک و له به ر خودا یه کتریان خوش ده ویست و پشتی یه کتریان ده گرت و هاوکاری یه کتریان ده کرد له سه ر چاکه و له خوا

ترسی. وهك خودای گه وره له نایه تیکی تردا فرموویه تی: ﴿هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِبَصَرِكَ وَإِلِ الْمَوْتِينَ﴾^(۱۲)

﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَّا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾^۱ هر نه ویش (واته خودا) هاته هاواری خوئ و خاوه ن باوه پان و یارمه تی دان. به دل نه وانی کرده هاوکاری به کتری، نه گه ر هرچی له سه ر زه میندا هه یه، هه مووت بیه خشیا یه، نه تده توانی له یه کتریان کز بکه یته وه، به لام خودا و له یه کتری کز کردنه وه. واته: به هوی خوانه ناسیا نه وه له سه ر که ناری چالی ناگر بوون، خودا له و ناگره پزگاری کردن و ری نیشانندان به ره و باوه په هیتان، پیغهمبیره شی (ﷺ) به وه منه ت ده کات به سه ریاندا له پوژی دابه ش کردنی ده سته که وته کاند. چونکه هه ندیکیان نا په زاییان ده رپری که پزی هه ندیکی (له کزچه ریه کان) داوه به سه ر نه واندا له دابه ش کردنی نه و ده سته که وته دا. پیغهمبیره ی خودایش (ﷺ) به فرمانی خودا نه و ده سته که وتی دابه ش کردبوو، بویه و تاریکی بق دان و فرمووی: (نه ی کومه لی نه نساریه کان، نایا من نیوه م نه دی که گوپرا بوون خودا ری نیشانندان به هوی منه وه، وه نیوه جیا جیا نه بوون خودا به هوی منه وه کردنی به یهک، هه ژار نه بوون خودا به هوی منه وه

۱ مسلم (۱۳۴/۳).

۲ الانفال (۶۲-۶۳).

دهوله مندی کردن؟) هر که پیغمبر شتیکی نه فرمود، دهیان وت: خوداو پیغمبره که ی جتی متعانه^۱.

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۱۶﴾
 وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۱۱۷﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ
 وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ
 ﴿۱۱۸﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَمِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۱۱۹﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا
 اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ ﴿۱۲۰﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿۱۲۱﴾﴾

فرماندان به بانگه واز کردن بولای خودا

خودای بگوره نه فرمویت: ﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
 وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ دهبی له ناو نیوه دا کومه لیک هبی، فرمان به چاکه بدهن و پی له خرابه
 بکن، هر نهوانهش بزگار دهبین. زحاک وتی: نهوانه هاوه له تاییهت و گپروه تاییهت کانن واته:
 مواهیدان و زانیان^۲. مه بست بهم تاییهت نهویه، دهبی کومه لی له ناو نم نوممه ته دا هبی هلسی
 به فرماندان به چاکه و بهرگری بکات له خرابه، هرچنده دهبی هه مو که سی لهم نوممه ته دا به پی
 خوی هلسی به فرمان کردن به چاکه و بهرگری کردن له خرابه. وه که له سهیحی موسلیما هاتوه
 له نه بوهره بیره وه وتی: پیغمبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: هر که سیک له نیوه خرابه یه کی بینی
 با به دهست بیگوریت، وه نهگر نهیتوانی با به زمان، وه نهگر نهیتوانی با به دل پی ناخوش بیت،
 نه وه لازترین پلهی بپوایه، وه له ریوایه تیکی تر دا هاتوه: (له دوی نه وه وه به نه ندازه ی دنکه
 خهرته له یه بپوایه)^۳ نیامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له حوزه یفه ی کوپی یه مانه وه که پیغمبر
 (ﷺ) فرمویه تی: سویتند به و که سه ی گیانی منی به دهسته دهبی فرمان بدهی به چاکه و بهرگری
 بکن له خرابه، یا نزیکه خودا له لاین خویوه و سزاو توله یه کتان بق بنیتری، نه وسا لپی ده پارینه وه
 به لام پارانه وه که تان لی وه رناگری^۴، تیرمیزیش ریوایه تی کردوه وه وتی: فرموده یه کی حسه نه
 تاییهت و فرموده لهم باره یه وه زقین، به زوانه له شوینی خویدا دیت و ماناکی ده کریت.

^۱ النسائي في الكبرى (۹۱/۵).

^۲ الطبري (۹۲/۷).

^۳ مسلم (۷۰-۶۹/۱).

^۴ احمد (۳۸/۵)، فرموده یه کی حسه نی سهیحه.

قه دهغه کردنی جیا جیایی و بلا و بونه وه

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ نه کا وهک نه وانه بکن، که لیکنتر جیا بونه وه و له دوی نه وهی نیشانهی ناشکرایان بق هات، نه وسا کیتشه یان تی که وت. نه وانه نازاریکی گه وره یان بق هه یه. خودای گه وره پئگری کردوه له م نوممه ته که وهک نوممه ته پیشوه کان بکن که ناکوکی و جیاوازی که وتبووه نیوانیان و فرمانیان به چاکه نه نه داو به رگریان له خرابه یش نه نه کرد له گه ل نه و به لگانه یشا که پیشانیان درابوو. نیمامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له نه بو عامیره وه عه بدوللای کوی لوحه یی وتی: له گه ل مه عاویه ی کوی نه بوسو فیاندا حه جمان کرد. کاتی که گه یشینه مه ککه، کاتی که نویژی نیوه پوی کرد هلساو وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (نه ملی هه ردوو کتیبه که له ناینه که یاندا له یه کتر جیا بونه وه و بوون به حه فتاو دوو کومه ل نه م نوممه ته یش به و زوانه ده بن به حه فتاو سی دهسته واته: هه موویان له ناو ناگران یه کیکیان نه بی، که نه ویش کومه له، وه به و زوانه چند دهسته یه که نوممه تی من په یدا ده بی نه و هه او ناره زوه ده یانبات وهک چون سهگ له گه ل خاوه نه که ی ده پوات، هیچ ره گو ده مارو جو مگه یه که نامینی مگین چوه ته ناوی) به خوا نه ی کومه لی عه رب نه گه ر نیوه هه لته سن به وهی پیغه مبه ره که تان (ﷺ) بوی هینان، خه لگی تری جگه له نیوه شیوا تره که پئی هه لته سی. نه بوداود هه رب م شتویه پیوایه تی کردوه نیمامی نه حمه دو موحه ممدی کوی یه حیاوه.^۱

بهره می یه کیتی و جیا جیایی له پوزی قیامه تدا

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ له و پوزده دا هه ندی پوویان سپیه و هه ندیکی تر پوویان ره شه. واته له پوزی قیامه تدا پوی نه ملی سونه و جه ماعه پوویان سپیه و، نه ملی بیدعه و جیاوازه گران پوویان ره شه، نه مه قسه ی نیبنوعه بیاسه. ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ أَسْوَدَتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ نه و که سانه ی پوپره شی پوزی قیامه تن، پییان ده لین: نیوه دوی بهوا هینان چون بیونه وه به خوانه ناس؟ هه سه نی به سری وتی: مه به ست پئی دوپوه کانه ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ سا به پوی نه و بی باوه پیتانه وه جه زره به بیچین. نه م وه سفه گشت خوانه ناسی ده گرتیه وه. ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ أبيضت وُجُوهُهُمْ فَمِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ نه وانه ش که پوویان سپیه، بق هه میشه

^۱ تحفة الاحوذی (۲۹۰/۶).

^۲ أحمد (۱۰۲۰/۴)، فرموده یه کی سه حیه.

^۳ ابوداود (۵/۵)، سه حیه.

به زهی خودایان هیه و تا هتایه هر له به هشتان. واته: هر گیز له به هشت درناچن تینیدا ده میتنه وه. تیرمیزی ریوایه تی کردوه له تفسیری نم نایه تدا له نه بوغالبه وه، وتی: نه بوئومه چه ند سهریکی دی له سهر پنگای دیمه شق هه لو اسرابوون. نه بوئومه وتی: نه مانه سه گی ناو شاگردن و خرابترینی کوزداون له ژیر سایه ی ناسماندا، چاکترین کوزداویش نه و که سانه ن که نه مانه کوشتویانه، پاشان نم نایه ته ی خویند: ﴿يَوْمَ بَيِّضُ وُجُوهُ وُجُوهُ وُجُوهُ﴾ تا کوتایی نایه ته که. منیش وتم به نه بوئومه: تز نه مه ت له پیغه مبه ری خودا بیستوه؟ وتی: نه گهر جاری یان نوو جاریان سی یان چوار هه تا حوت جار گویم لی نه بوایه بزم باس نه ده کردن، پاشان وتی: نم فرموده فرموده یه کی حسه نه ئینوماجه و نیمای نه حمه دیش هر وا ریوایه تیان کردوه پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾ نه مانه نیشانه ی خودان که راستن و نیمه بوئی ده خوینینه وه (نه ی موحه ممد (ﷺ)) نه وانه هه موؤ ناشکرا ده که ن له دنیاو له پوژی دوایشدا. ﴿وَمَا اللَّهُ بِرَبِّدٍ ظَلَمًا لِلْعَالَمِينَ﴾ هیچ کاتن خودا ناهه قی له هیچ که س ناکات. به لکو خودا فرمانپه وایه کی دادپه روره وه و زور ستم له که س ناکات، چونکه خودا ده ستلاتی به سهر هه موو شتیگا هیه و ناگاداری گشت شتیکه و پیوستی به وه نیه ناهه قی به هیچ که سی نیه له دروستکراویکی بکات. هر بویه نه فرمویت: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ﴾ هرچی له ناسمانه کان زه میندایه، هه موو کاره کان هر بق لای خودا ده که پیتنه وه. واته: هه موو بنده و مولکی نه وه و هر خودا خوئی کاریه ده ست و فرمانپه وایه له دنیاو له پوژی دوایدا.

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿۱۱۰﴾ لَنْ يَضُرَّكُمْ اِلَّا اَذًى وَاَنْ يَقْتُلُوْكُمْ يُوَلِّوْكُمْ اِلٰهًا بَارِئًا لَّمْ لَا يَضُرُّوْكُمْ ﴿۱۱۱﴾ ضَرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلٰةُ اَيْنَ مَا تُوقِفُوْا اِلَّا بِحَبْلِ مِّنْ اَللّٰهِ وَحَبْلِ مِّنَ النَّاسِ وَاَبَءُو بِضَعْفٍ مِّنْ اَللّٰهِ وَضَرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِآيٰتِنَا اَللّٰهُ وَيَقْتُلُوْنَ الْاَنْبِيَاةَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَاَكْفَرُوْا يَتَدَوَّنٰ ﴿۱۱۲﴾﴾

ریزی نومه ته پیغه مبه رو (ﷺ) هه لیزاردنی به چاکترین نومه ته له ناو خه لکی دنیا دا

خودای گوره باسی نم نومه ته ی پیغه مبه ره دکات (ﷺ) که چاکترین نومه ته و نه فرمویت:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ نیه چاکترین کومه لن له ناو خه لکی دنیا دا سهرتان هه لداوه. بوخاری ریوایه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لی بیت) له م ده قه دا که خودای گوره

نه فرمویت: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ وتی: چاکترین که سن بق خه لکی. ده یانهینن کؤت و زنجیر له ملیاندایه هتا بچه ناو نیسلامه وه ئیبنوعه بیاس و مواهیدو عه تییه عه وفی و عیکرمه و عه تاو په بیعی کوپی نه نه سیش هر وایان وتوه. واته: چاکترین که سن بق خه لکی واته: نوممه تی نیسلام چاکترین و به سودترین که سن بق خه لکی، هر بویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ فرمان به چاکه نه دهن و پیگری له خرابه ده که ن، باوه پیشتان به خودا هیه. و له موسندهی نیماسی نه حمده و سونهی ئیبنوماجه و موسته دره کی حاکیم له پیوایه تی حه کیمی کوپی مه عاوییه کوپی حیده وه له باوکیه وه وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموی: ئیوه دهنه ته واو کری حه فتا نوممه ت، وه ئیوه چاکترینیانن، وه ئیوه به پیژرتن له لای خودای گوره^۱. نه فرموده به ناویانگه تیرمیزی به حه سنی داناوه. وه پیوایه ت کراوه له فرموده که می مه عازی کوپی جه به له وه بوسه عیده وه به م شیوه یه. بیگومان نوممه ته به شی زوریان هیه له خیرو پیرا به هوی پیغه مبه ره وه موحه ممه د (ﷺ) که به پیژو به قه درترین دروستکراوی خودایه و به پیژرتن پیغه مبه ریشه، خودای گوره به په یامیکی تیرو ته واو گوره دا په وانیه کردوه. که به هیچ پیغه مبه ریکی تری نه داوه. هه لسان به کارکردن له سهر پیبازو په پیره وی نه م ناینه با که میش بی، کاره پیبازه کانی تر با زوری بی جیگای ناگریته وه. وه ک نیماسی نه حمده پیوایه تی کردوه له علی کوپی نه بوتالییه وه (په زای خوی لی بیت) وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (خه لات کراوم به شتی هیچ کام له پیغه مبه ران نه و خه لاتیه سی نه دراوه) وتمان نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه و شته چیه؟ فرموی: (به ترس خسته دلی نوزمانشه وه یارمه تی دراوم، کلپله کانی زه ویم پیدراوه، ناوی نه حمده لیئراوه، خو لم بق کراوه ته پاککه ره وه، نوممه ته که یشم به چاکترینی نوممه ته کان دانراوه)^۲. سه نه ده کانی حه سه نه. فرموده زور هاتوه له م باره یه وه. هه ندیکی ده شیت لیژهدا باس بکری. له هر دوو سه حیحه که دا هاتوه له سه عیدی کوپی موسه ییه وه که نه بوهوره یره بوی باس کرده وه و وتویه تی: بیستم له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه یفرموی: (کومه لی له نوممه تی من ده چنه به هه شت که نه وانه حه فتا هه زارن پرویان نه دره و شیتته وه وه ک دره و شان وه ی مانگ له شه وی چوارده دا) نه بوهوره یره وتی: عوکاشه ی کوپی میحسه نی نه سه دی هه لساو پؤشاکا یکی به سه ره وه بوو به رزی کردوه، وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) داوام بق بکه له خودا که یه کیک بم له وانه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموی: (نه ی خودایه بیکه به یه کی له وانه)، پاشان پیاو یکی

^۱ احمد (۳/۵)، تحفة الاحوذی (۳۵۲/۸)، ابن ماجه (۱۴۳۲/۲)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ احمد (۹۸/۱)، فرموده یه کی حه سه نه.

تہ نساری ہہ لساو وتی: تہی پیغہ مبری خودا (ﷺ) داوا بکہ لہ خودا کہ منیش یہ کتک ہم لہ وانہ۔
 فہ رموی: (عوکاشہ لہوا پیش کہوت)۔^۱

جوڑیکی تر لہو فہرمودانہی کہ نیشانہن لہ سر چاکی نہم ٹومہ تہو پڑو حورمہ تی لہ لای خودای
 گہورہ، وہ چاکترینی ٹومہ تہ لہ دنیاو قیامہ تدا

نیمامی تہ حمد پریوایہ تی کردوہ لہ جابیرہ وہ لہ پیغہ مبر (ﷺ) تہی فہرمو: (من هیوام وایہ
 لہ وانہی کہ شویتیم دہ کہون لہ ٹومہ تہ کہم لہ پڑی قیامہ تدا چوارہ کی بہ ہشت بن)، وتی: (اللہ
 اکبر) مانکرد، پاشان فہرموی: (ہیوام وایہ کہ ستیہ کی خہ لک بن)، وتی: (اللہ اکبر) مانکرد، پاشان
 فہرموی: (ہیوام وایہ نیوہی بن)^۲ وہ ہر بہو شیوہیہ لہ پڑگیہ کی تریشہ وہ پریوایہ کراوہ^۳۔ نہم
 فہرمودہ لہ سر مہرجی موسلیمہ۔ وہ لہ ہر دووہ سہیحہ کہ دا ہاتوہ لہ عہ بدوللائی کوپی
 مہ سعودہ وہ، وتی: پیغہ مبری خودا (ﷺ) پیٹی وتین: (ٹایا پازی نابن کہ چوارہ کی تہلی بہ ہشت
 بن؟) (اللہ اکبر) مانکرد، پاشان فہرموی: (ٹایا پازی نابن ستیہ کی تہلی بہ ہشت بن؟) (اللہ اکبر)
 مانکرد پاشان فہرموی: (من ہیوام وایہ کہ نیوہی تہلی بہ ہشت بن)^۴۔

فہرمودہیہ کی تر

نیمامی تہ حمد پریوایہ تی کردوہ لہ بورہیدہ وہ کہ پیغہ مبری خودا (ﷺ) فہرمویہ تی: (تہلی
 بہ ہشت سہ دو بیست پڑن، نہم ٹومہ تہ ہشتا پڑن لہو پڑانہ دا)^۵، ہر بہو شیوہیہ لہ پڑگیہ کی
 تریشہ وہ پریوایہ کراوہ^۶ تیرمیزی پریوایہ تی کردوہ، وتی: نہم فہرمودہ، فہرمودہیہ کی حسہ نہ^۷
 ٹینوما جیش پریوایہ تی کردوہ^۸ عہ بدپرہ زاق پریوایہ تی کردوہ لہ نہ بوہورہ یرہ وہ (پہزای خوائ لی
 بیت) کہ پیغہ مبر (ﷺ) فہرمویہ تی: (ٹیئمہ دواینہ کانین (لہ دنیاو) یہ کہ مہ کانین لہ پڑی قیامہ تدا،
 ٹیمہ یہ کہم کہ سین دہ چینہ بہ ہشت، تہ گہرچی تہوان لہ پیش ٹیمہ دا کتیبیان بق ہاتوہ، ٹیمہ دوی
 تہوان بزمان ہاتوہ، خودا ٹیمہی شارہ زا کرد لہ وہی تہوان تیددا ناکوک بوون لہ وہ قہ، تہم تہو
 پڑوہیہ تہوان تیددا ناکوک بوو، خہ لکی لہ مہ دا شویتنی ٹیمہ کہ وتن۔ سبہ ینئی بق جوولہ کہ و دووسبہی بق

^۱ فتح الباری (۴۱۳/۱۱)، مسلم (۱۹۷/۱)۔

^۲ احمد (۳۴۶/۲)، فہرمودہیہ کی سہیحہ۔

^۳ احمد (۲۸۲/۲)، سہیحہ۔

^۴ فتح الباری (۲۸۵/۱۱)، مسلم (۲۰۰/۱)۔

^۵ احمد (۳۵۵/۵)، فہرمودہیہ کی حسہ نہ۔

^۶ احمد (۳۴۷/۵)، حسہ نہ۔

^۷ تحفة الاحوذی (۲۵۶/۷)، حسہ نہ۔

^۸ ابن ماجہ (۱۳۴/۲)، حسہ نہ۔

مه‌سیحیه‌کان (مه‌به‌ست به‌و پۆژه، پۆژی هه‌ینییه))، بوخاری و موسلیم به‌مه‌رفوعی پریوایه‌تیان کردووه
 هه‌ر به‌م شیوه‌یه^۱، دیسان موسلیم پریوایه‌تی کردووه له‌ئه‌بوهوره‌بیره‌وه، وتی: پیغه‌مبهری خودا (ﷺ)
 فهرموویه‌تی: (ئیمه‌ نواین‌و یه‌که‌مین له‌ پۆژی قیامه‌تدا، وه‌ ئیمه‌ یه‌که‌مین که‌سین ده‌جیتته‌ به‌هه‌شت) ^۲ نه‌م
 فهرموودانه‌و چه‌ندین فهرمووده‌ی تریش هه‌ر ئه‌م مانایه‌ ده‌به‌خشی که‌ خودای گه‌وره‌ ئه‌فه‌رمویت:
 ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ هه‌رکه‌سی
 نه‌م په‌وشتانه‌ی تیدابوو ئه‌م پیرزایینه‌ ده‌یگریتته‌وه. وه‌ک ته‌تاده‌ ده‌لی: بۆیان گێپاوینه‌ته‌وه که‌ عومهری
 کوپری خه‌تاب هه‌جی ده‌کرد، بینی هه‌ندئ له‌ خه‌لکی په‌له‌یان بوو، نه‌م نایه‌ته‌ی خویند: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ
 أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ پاشان وتی: هه‌رکه‌سی پێی خوشه‌ له‌م ئوممه‌ته‌ بی، با مه‌رجی خودای تیا به‌جی
 بیئی. ^۳ نیینوجهریر پریوایه‌تی کردووه، هه‌رکه‌سیش نه‌م په‌وشتانه‌ی تیا نه‌بوو، نه‌وه‌ له‌و نه‌هلی کتیبانه
 ده‌جی که‌ خودای گه‌وره‌ باسی خرابی کردوون وه‌فه‌رمویت: ﴿كَأَنَّهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ
 فَعَلُوهُ﴾^۴ له‌وه‌فقا‌ره‌ ناله‌باره‌ی وا ده‌یانکرد، به‌رگریان له‌ یه‌که‌ نه‌کرد. هه‌ر بۆیه‌ خودای گه‌وره‌ کاتئ
 وه‌سفی نه‌م ئوممه‌ته‌ ده‌کات له‌سه‌ر نه‌وه‌ که‌ فرمان نه‌ده‌ن به‌ چاکه‌و به‌رگری ده‌که‌ن له‌ خرابه‌، دپته
 سه‌ر باسی خرابی نه‌هلی کتیبو سه‌رزه‌نشتیان ده‌کات وه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَوْ أَمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ
 لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ خۆ نه‌گه‌ر نه‌هلی کتیبیش به‌ویان به‌نیایه‌،
 بۆیان چاکتر بوو، نه‌وانیش هی وایان تیدایه‌ که‌ به‌وادارن، به‌شی زۆریشیان له‌ پێی خودا لاینداوه. واته‌:
 ژماره‌یه‌کی که‌میان به‌ویان هه‌یه‌ به‌ خودا نه‌وه‌ی بۆ ئیوه‌ هاتوه‌و نه‌ویش بۆ خۆیان هاتوه‌. زۆربه‌یان
 له‌سه‌ر پێی گوهرپایی و خوانه‌ناسین و یاخو له‌ پێگه‌ ده‌رچوون.

مزگینی دان به‌ موسولمانان به‌ یاره‌ته‌ی دان و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر نه‌هلی کتیبدا

پاشان خودای گه‌وره‌ باسی عه‌بده‌ خاوه‌ن باوه‌په‌که‌انی ده‌کات مژده‌ی سه‌رکه‌وتن و زال بونیان
 پێده‌دات به‌سه‌ر نه‌وه‌هلی کتیبه‌ خوانه‌ناس و بی دینانه‌ وه‌فه‌رمویت: ﴿لَنْ يَصُرُوكُمْ إِلَّا أَذَىٰ
 وَلَنْ يُغْنِيَكُمْ يَوْمَئِذٍ الْوَلَدُ بَارِئٌ لَّمْ لَا يَصُرُونَ﴾^۵ نه‌وانیش هه‌رگیز ناتوانن زیانتان پێی بگه‌ینن، نه‌گه‌ر

^۱ البخاری (۳۴۸۷/۳۴۸۶/۸۹۶)، مسلم (۸۵۵).

^۲ مسلم (۸۸۵).

^۳ الطبری (۱۰۲/۷).

^۴ العائده (۷۹).

شہ پریشان لہ گہ لا بکن، زور زو پشتتان تیدہ کن و پادہ کن و کہ سیش بہ ہانایانہ وہ نایہ ت. ہر
 ویش بوو، لہ پڑی خہ بیہ را خودا زہ لیل و پسوای کردن و لوتی شکاندن، ہر وہا لہ پیشیانہ وہ
 جوولہ کہ کانی مہینہ وہ بہنی قہینوقاع و بہنی نہ زیرو بہنی قورہ یزہ ہموویان خودا زہ لیلی کردن.
 وہ مہسیحہ کانی شامیش ہر بہو شیوہ یہ ہاوہ لہ کانی پیٹہ مہر (ﷺ) تیک و پتکیان شکاندن لہ زور
 شویندا، مولکو دستہ لاتی شامیان بہ ہتا ہتایی لی سہندن بہردہ وام ہر تیا دہ میننہ وہ ہتا نہو
 پڑی عیسیٰ کوری مہریہم (سہلامی خوی لی بیت) دادہ بہ زئی ہر لہ وی دہ بن. بہو پہ یامہ ی
 موحمہ مد (ﷺ) میناویہ تی فرمان پڑہ وایہ دہ کات. خاچ دہ شکیتی و بہراز دہ کوژی و سہرانہ دادہ نی و
 جگہ لہ نیسلام ہیچ شتیکی تر قبول ناکات. پاشان خودای گہ ورہ نہ فرمویت: ﴿صُرِّيتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ
 اِنَّ مَا تُوَفُّوْا اِلَّا بِحَبْلِ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلِ مِنَ النَّاسِ﴾ لہ ہر جیش بن، ہر ژیر چہ پڑکی و زہ بوونی بہشیانہ.
 جا مہگن ہر پیمان لہ گہ ل خودا و خہ لکا بگاتہ فریایان. واتہ: خودا سہ رشپوی و زہ لیلی کردتہ
 بہشیان، لہ ہر کوئی بن، چونکہ باوہر ناہینن. ہیچ دہرفہ تیکیان نیہ مہگہر پہیمان بدہن بہ خواو بہو
 خہ لگہ و سہرانہ بدہن و ہپاری نہ ہلی زیمہ بدری بہ سہریاندا. وہ ک چون لہ کاتی شہر و ہستان و
 پہیمان بہسترو بہدیل گیراندا، کاتی کہ موسولمانی پہنای نہا، با نہو کہ سہ ٹافرہ تیش بی. پابہندہ
 لہ سہر پایہ لہ پایہ کانی زانایان. نیبنوعہ بیباس وتی: ﴿اَلَا بِحَبْلِ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلِ مِنَ النَّاسِ﴾ واتہ: بہ
 پہیمان لہ لایہن خودا و ہ یان بہ پہیمان لہ لایہن خہ لگہ وہ^۱. مواہیدو عیکرمہ و عہتا و زہ حاک و
 حہسہن و قہ تادہ و سوودی و پہ بیعی کوری نہ نہ سیش ہر روایان وتوہ^۲ پاشان خودای گہ ورہ
 نہ فرمویت: ﴿وَيَاۤءُوۤا بِغَضَبٍۭ مِّنَ اللّٰهِ وَصُرِّيتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ﴾ توشی توہ بی خودا بوون و موری
 زہ بوونی نراوہ بہ سہریانا، چونکہ شایہنی بوون. بڑیہ خودای گہ ورہ نہ فرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوۡا
 يَكْفُرُوۡنَ بِآيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوۡنَ الْاَنْبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ لہ ہر نہوہ کہ ہر وایان بہ نیشانہ کانی خودا نہ بوو
 پیٹہ مہرانیشیان بہ ناهق دہ کوشت، ہر حہ سوودی و خو بہزل زانی و سہرکہ شیان بوو پالی
 پیٹہ دہنان ہہلسن بہو کارانہ، خودایش توشی نہو زہ بوونی و پسوای کردن و موری زہ بوونی ہتا
 ہتایی نا بہ سہریانا لہ دنیا و لہ قیامہ تدا ﴿ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوۡا يَعْتَدُوۡنَ﴾ بہ ہوی نہو نافہرمانی و
 دہست درژیہ ی کہ دہیانکرد. واتہ: نہو لاساری و یاخی بوونہ یان پالی پیٹہ دہنان کہ ہر و نہ مینن بہ

^۱ الطبری (۱۱۲/۷).

^۲ ابن ابی حاتم (۴۸۰/۲-۴۸۱).

نیشانه کانی خوداو کوشتنی پیغه مبره کان و پوچون له تاوان و خرابه کاری و سه بیچی له فرمانه کانی خودا. خودای گه وره لاماندا له وانه. هر خودا جیبی هانا و په نایه.

﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ ءَاتِلَةً أَلَيْلٍ وَهُمْ لَا يَسْجُدُونَ ﴿١٣١﴾ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْتُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَتَّهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٢﴾ وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٣٤﴾ مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ مَرْجَاقًا طَبَخُوا أَنفُسَهُمْ فَاهْلَكَتُهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِن أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٣٥﴾﴾

ریزی نه وانده موسولمان بوون له نه هلی کتیب

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ ءَاتِلَةً أَلَيْلٍ وَهُمْ لَا يَسْجُدُونَ﴾ نه هلی کتیب گشت وهک یهک نین، کومه لی وایان تیدی به که پوو به خودا دوه وستن و به شه و نایه ته کانی خودا ده خویننه وه و سر ده خنه سر سوژده وه. موچه ممدی کوپی نیسحاق و که سانی تریش وتویانه و عوفیش پیوایه تی کردوه له نیینوعه بیاسه وه: که نم نایه تانه له سر نه و زانایانه ی نه هلی کتیب هاترته خواره وه، وهک عه بدولالی کوپی سه لام و نوسه بیدی کوپی عوبه بیدو سه عله به ی کوپی سه عیدو نوسه بیدی کوپی سه عیه و که سانی تریش له نه هلی کتیب. واته: نه وانه له پیتشه وه باسی خرابیان کرا له نه هلی کتیب وهک یهک نین له گه ل نه مانده که موسولمان بوون وهک خوی خوی گه وره نه فرمویت: ﴿لَيْسُوا سَوَاءً﴾. واته: نه هلی کتیب هه موو وهک یهک نین به لکو هه یانه موسولمانه و هه شیان تاوانبارو خوانه ناسه. هر بویه خودای گه وره نه فرمویت: ﴿مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ﴾ واته: کومه لی له ناو نه هلی کتیبدا هه یه فرمانی خودا به جی دینو و ملکه چی په یامی خودان و شوینی پیغه مبره خودا ده که ون (ﷺ) له سر پاسته پین. ﴿يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ ءَاتِلَةً أَلَيْلٍ وَهُمْ لَا يَسْجُدُونَ﴾ نایه ته کانی خودا له شه و ده خویننه وه و سر ده خنه سر سوژده. واته: شه و نو یژ ده که نر له نو یژه کاناندا قورنان ده خوینن. ﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْتُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

وَسَهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُدْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿﴾ بھویان ہر بہ بہ خودا و پڑھی قیامت و فرمان بہ چاکہ نہ دہن و ینگہ لہ خرابہ دہ گرن و بق خیر کردن بہ لہ دہ کن، نہ وانہ لہ پیاوچاکانن۔ نامانہ لہ کوتایی سوره تہ کہ دا باسیان کراوہ وک خودای گہ ورہ نہ فہ رمویت: ﴿وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَشِعِينَ لِلَّهِ﴾ لہ ناو نہ ملی کتیبیش کہ سانی وا ہن کہ بھوی بہ خودا ہر بہ و بہ و قورناتہی کہ بق ٹیوہ ہاتہ خوارو بہ و کتیبہی کہ بق خویان ہاتوہ۔ ملکہ چن بہ رانبہر بہ خودا۔ ہر بہ م شیوہ بہ خودای گہ ورہ لیرہ یشدا نہ فہ رمویت: ﴿وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ﴾ ہر کاریکی چاک دہ کن، بی بہ ہرہ نامینتہ و ہ، خودا نہ وانہی لئی دہ ترسن، باش دہ ناسی۔ واتہ: ہر کاریکی چاک دہ کن لہ لای خودا نافہ وتی و پاداشتی زرد چاکیان نہ داتہ و ہ کاری ہیچ کہ سی لی ون نابی و بوی ہ لڈہ گری۔ پاشان دیتہ سہر باسی بت بہ رست و خوانہ ناسہ کان و نہ فہ رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ نہ وانہی خوانہ ناسن، دارایی و مال و منالیان ہیچ دہر دیکیان دہرمان ناکات و لہ لای خودا بہ ہرہ نادات۔ جینگہ یان ہر جہ ہنمہ و تاہہ تاہہ ہر لہ وی دہ بن۔ سزا و تزلہی خودایان لی دوور ناخاتہ و ہ نگہر بیہ وی سزایان بدات۔

باسی وینہی نہ و شتہی خوانہ ناسان دہ بیہ خشن

موجاہید و حسہ س و سوودی دہ لین: پاشان خودای گہ ورہ نمونہ یہ کی ہینا و تہ و ہ بق نہ و خوانہ ناسانہی کہ مال دہ بہ خشن لہ ژانی دنیا دا^۱ خودای گہ ورہ نہ فہ رمویت: ﴿مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ﴾ ہرچی نہ وان لہ ژانی دنیا دا لہ مالی خویان دہ بیہ خشن وینہی باہہ کہ پر لہ سہرما و سؤل^۲ بی۔ ٹیبنوہ بیاس و عیکرمہ و سہ عیدی کوپی جو بہ یرو حسہ س و قہ تادہ و زہ حاک و رہ بیعی کوپی نہ نس و کہ سانی تریش دہ لین: سہرما و سؤلہی توند^۳۔ عہ تا وتی: سہرما و سہ سؤل^۴ موجاہید و ٹیبنوہ بیاس دیسان و تویانہ: ﴿فِيهَا صِرٌّ﴾ واتہ: ناگری تیاہ^۵ چونکہ سہرما ی بہ ہیزو توند بہ تابیہ تہ رزہ و بہ ستہ لک بہ رویوم و کشتوکال دہ سوتینی، وک چون ناگر شت

^۱ آل عمران (۱۹۹)۔

^۲ ابن ابی حاتم (۴۹۳/۲)۔

^۳ ابن ابی حاتم (۴۹۴/۲) - (۴۹۵)۔

^۴ ابن ابی حاتم (۴۹۶/۲)۔

^۵ ابن ابی حاتم (۴۹۵/۲)۔

دهسوتیتنی. ﴿أَصَابَتْ حَرْبٌ قَوْمَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكْتَهُ﴾ بدات له کشتوکالی کومه لی ناهه قی له
 خویان ده که ن له ناوی به ریت. واته: بیسوتیتنی. مه به ست پتی نه و سه رمایه که نه دات له کشتوکالی که
 خه ریکه پیده گات و دان پر ده کاته وه و کاتی دروینه ی دیت، هه لی ده پوزینی و نه و به رویم کشتوکاله
 خراب ده کات و بی که لک ده بی. هر به و شیوه یه خودای گوره پاداشتی کرداره کانی خوانه ناس
 دهسوتیتنی و له ناوی ده بات له م دنیا دا، وه ک چون به رویمی کیلگه ی نه و که سه ی له ناو برد به هوی
 گونامی خاوه نه که یه وه. چونکه نه و کارانه له سه ربی دینی و خوانه ناسی بووه. ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ

وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ خودا ناهه قی لی نه کردون، به لام نه وان ناهه قی له خویان ده که ن.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةَ مِّنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُوًّا مَا عَرِّمْتُمْ قَدْ بَدَّتْ الْبَغْضَاءُ مِنْ
 أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٣١﴾ هَاتَمْتُمْ أَوْلَاءَ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا
 يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُوا عَلَىٰ عَنُقِكُمُ الْأَنْبِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُؤْتَا
 بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣٢﴾ إِن تَمَسَّكُمُ حَسَنَةٌ سَأَلْتُمُوهَا وَإِن تَوَسَّكُمُ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِن
 تَصَبَرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٣٣﴾﴾

پیکری له دوستایه تی کردنی که سانی که برودارنن

خودای گوره نه فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةَ مِّنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا
 وَدُوًّا مَا عَرِّمْتُمْ﴾ نه ی کومه لی خاوه ن باوه پان، جگه خوتان له که ل که سدا مه بنه دوست، نه وانه له
 بشیوی نانه وه له نیوانتادا دریقی ناکن، هه حه ز ده که ن تووشی ناره حه تیتان که ن. خودای گوره
 پیکری ده کات له عه بده خاوه ن باوه په کانی که دوپوهه کان بکه نه هامپازی خویان و له نه پینه کانی
 خویان ناگاداریان بکن و نه وه ی له دلیاندا یه ده رباره ی دوژمنه کانیان له لای دوپوهه کان بیلن، چونکه
 نه و دوپوهوانه هه میشه هه ول نه ده ن و تیده کوشن که کیشه و ناژاره بنینه وه و موسولمان تووشی نازارو
 ناره حه تی بکن، به هر فه و فیللی بویان بکری و حه ز له نازاری موسولمانان ده که ن. خودای گوره

نه فه رمویت: ﴿قَدْ بَدَّتْ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ﴾ واته: بیجگه له خوتان که سه
 تر له ناینه کانی تر مه که نه دوستی خوتان دوستی پیاو نه و که سه دل سو زیه له که سو و کاری خوی که
 له پازو نیازی خوی ناگاداری ده کات. بوخاری و نه سانی و که سانی تریش پیاو یه تیان کردوه له
 نه بوسه عیده وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: (خودای گوره هیچ پیغه مبه ریکی نه نار دوه،
 وه هیچ جینشینیکی دانه ناوه مه گین دوو هامپازی مه بوه، هامپازیکیان فه رمانی پیداره به چاکه و هانی

بی^۱. نینوجهریر پیوایه تی کردوه. ﴿وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَصَوْا عَلَيْكُمْ إِلَّا نَمِيلٌ﴾
 هرکاتی پیتان ده‌گن ده‌لین: بیوامان هیناوه، به‌لام هر که لیتان جیا ده‌بنه‌وه (له‌و‌رقه‌ی که
 هه‌یانه) سر په‌نجی خویان ده‌گن‌زن. قه‌تاده ده‌لینت: ﴿الْأَنَامِلُ﴾ سه‌ریه‌نجه‌کان^۲ نه‌مه‌خوپه‌وشتی
 دوپوه‌کانه بیوامیتان و خوشه‌ویستی خویان ده‌رده‌بین بۆ موسولمانان، که‌چی دل‌یان به‌پنجه‌وانه‌یه
 له‌گشت پوهیه‌که‌وه. وه‌ک‌خودای‌گوره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذَا خَلَوْا عَصَوْا عَلَيْكُمْ إِلَّا نَمِيلٌ﴾ نه‌و
 په‌نجه‌گه‌رتنه نه‌وپه‌پی‌رقو‌کینه‌و نه‌فامیانه. خودای‌گوره‌یش ده‌ریاره‌یان نه‌فرمویت: ﴿قُلْ مُوتُوا
 بِغَيْظِكُمْ﴾ بلئی: ده‌ک‌له‌رقان‌بمرن، خودا به‌وه‌ی‌له‌دل‌دایه‌باش‌ناگاداره. واته: هرچه‌نده‌نیوه
 هه‌سوودی‌به‌رن به‌موسولمانان‌و داخ‌له‌دل‌بن‌به‌رانبه‌ریان، چاک‌بزائن‌که‌خودا نه‌و‌چاکانه‌ی‌خوی
 ته‌واو‌ده‌کات بۆ‌عه‌بده بیواداره‌کانی‌خوی‌و نایه‌که‌ی‌تیرو ته‌واوو‌به‌رز ده‌کاته‌وه‌و سه‌ری‌ده‌خات، سا
 ده‌ی‌نیوه‌بمرن به‌و‌داخه‌وه ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ به‌پاستی‌خودا‌ناگاداره به‌وه‌ی‌له‌ناو
 دل‌ه‌کاندایه، واته: له‌وه‌سوودی‌و‌رقو‌کینه‌یه‌له‌ناو دل‌ه‌کانتانایه‌و‌شاردوتانه‌ته‌وه، هر‌له‌دنیا‌دا به‌و
 زوانه‌خودا‌توله‌تان لی‌ده‌سینتی، پنجه‌وانه‌ی‌نه‌وه‌تان پیشان‌نه‌دا که‌نیوه‌چاوه‌پوانی‌ده‌گن، له
 بۆ‌ژی‌قیامه‌تیشا‌سزای‌توندتان‌هدات‌له‌ناو‌جه‌مه‌نماو به‌ه‌تا‌ه‌تایی‌ده‌میتنه‌وه‌و هر‌گیز لی‌نایه‌نه
 ده‌روه. پاشان‌خودای‌گوره نه‌فرمویت: ﴿إِنْ تَسْسَكُم حَسَنَةٌ سَوَّهْتُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا
 بِهَا﴾ نه‌گر‌چاکه‌یه‌کتان‌بیته‌پی‌خه‌م‌ده‌خون، نه‌گر‌تووشی‌ناخوشی‌بین‌پنجان‌خوشه. نه‌وه‌یش
 نیشانه‌ی‌دورزمانه‌ی‌له‌نه‌دازه‌به‌ده‌ریانه‌به‌رانبه‌ر‌خاوه‌ن‌باوه‌پان‌کاتی‌که‌سه‌رکه‌وتنی‌به‌ده‌ست
 دینن‌و‌یارمه‌تی‌ده‌ریان‌نۆر‌ده‌بی‌و‌خه‌لکی‌پوو‌له‌نیسلاام‌ده‌گن‌دوپوه‌کان‌نۆر‌خه‌ف‌ته‌ده‌خون‌و
 نارامیان‌لی‌نه‌پری. خو‌نه‌گر‌موسولمانان‌تووشی‌نسکویه‌بین‌یان‌قات‌و‌قره‌ک‌پوویان‌تیبکات‌و‌خودا
 مه‌یلی‌لی‌بیت‌موسولمانان‌تاقی‌بکاته‌وه (وه‌ک‌له‌بۆ‌ژی‌نوح‌دا‌پوویا) دوپوه‌کان‌نۆر‌دلخۆش‌ده‌بن
 به‌وه. خودای‌گوره‌یش‌پووی‌وتاری‌ده‌کاته‌خاوه‌ن‌باوه‌پان‌و نه‌فرمویت: ﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا
 يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ نه‌گر‌نیوه‌خۆپا‌گرو‌پاریزگار‌بن،‌گزی‌و‌فیل‌یان‌هیچ‌زیان‌له‌نیوه‌نادات.
 خودای‌گوره‌پنمایان‌ده‌کات‌بۆ‌خۆپاراستن‌له‌شه‌پی‌شه‌پخوازان‌و‌فیلی‌به‌دکاران‌بۆ‌پشت‌به‌ستن
 به‌خودا‌و‌خۆپا‌گری‌و‌له‌خواترسان، چونکه‌خودا‌ناگای‌له‌دورمه‌کنانیا‌نه‌و‌هیچ‌توانا‌و‌ده‌سته‌لانتیکیان

^۱ الطبری (۱۴۹/۷).

^۲ الطبری (۱۵۳/۷).

نیہ بہ رانبہر تواناو دہستہ لاتی خودا. ہر خودا مہیلی ہر شتیکی بیی دہیکات و مہیلی لہ ہر شتیکیش نہ بی ہر گیز نابی. ہیچ شتی لہ م بونہ و ہر دا ہر نادا بہ مہیلی و نیزنی نو نہ بی. ہر کہ سی پشٹی بہ خودا بہستی نہ وہی بہس بوہ. ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ خودا بہ کردہ وہ بیان دہ زانی. پاشان خودای گہورہ دیتہ سہر باسی بہ سہر ہاتی نوحودو نو و تاقیردنانہ وہی تووشی خاوهن باوہ پان دیت تیداو جیا کردنہ وہی خاوهن باوہ پان لہ دوہوہوہ کان و باسی خرداگری خاوهن باوہ پان لہ نوحودا.

﴿وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقْعِدَ الْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٦١﴾ إِذْ هَمَّتْ طَلِيفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ نَفْسِلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٢﴾ وَقَدْ نَصَّرَكُمُ اللَّهُ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٦٣﴾﴾

باسی غہ زای نوحود

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقْعِدَ الْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ کاتی کہ تو (ئی موحہ مہمد ﷺ) سہر لہ بہ یانی کہ س و کاری خوت جیہ پیشت و جتگت بق خاوهن باوہ پان لہ شہرگہ دا دیاری کرد، خودا دہ بیبیست و دہ یزانی. مہ بہست بہ م پوہ داوہ پوژی نوحودہ بہ کڈہ نگی زانایان. نیبنوعہ بیاس و حہسن و قہ تادہ و سوودی و کہسانی تریش ہر وایان و توہ پوہ داوی نوحود لہ پوژی شہ مہ داو لہ مانگی شہ ووالدا لہ سالی سٹیہ می کزچیدا پوہیدا. عیگر مہ وتی: پوہ داوی نوحود لہ پوژی شہ مہ، نیوہی شہ ووالدا بوو واللہ اعلم. ہوی پوہ داوہ کہ نہ وہ بوو، بت پہرستہ کان نہ وہ موہو پیاوہ ناودارو گہ ورنہ یان لی کوژدا لہ پوژی بہ درا، کاروانہ کہ یان بی زیان بہ و ہموو کہ لوپہ لی بازگانہ وہ پزگاری بوو کہ نہ بوسوفیان سہر کاروانی بوو. کاتی کاروانہ کہ گہ پایہ وہ مہ کہہ کوپہی نہ وانہ کہ کوژدا بوون و ہندی لہ و پیاوانہش کہ قسہ پہ و ا بوون لہ گہ ل نہ بوسوفیان ماہونہ وہ، ہر یاریان دا کہ نہ و سامانہ دانین بق شہ پ کردن دئی موحہ مہمد ﷺ) لہ و شہ پہ دا خہرجی بکن، خہ لکیکی زوریان لہ گہ ل حہ بہ شہیہ کاندا کز کردہ وہ بہ نزیکہی سی ہزار کہ سہوہ کہ وتنہ ہی ہتا نزیکہی نوحود بونہ وہ پوہ و مہ دینہ. پیقہ مہبری خودا ﷺ) نوژی ہینی کرد، کہ نوژی تہ او کرد. پاشان لہ مالی پیاویکی بہنی نہ جار نوژی کرد و کہ مالیکی کوپہی عہ مریان پی دہوت، پاوژی بہ و خہ لکہ کرد نایا دہرچی بویان یان لہ مہ دینہ دا ہمینیتہ وہ، عہ بدولای کوپہی ثوبہی نامازہی بہوہ کرد کہ لہ مہ دینہ ہمینتہ وہ، نہ گہر لہ دہوری مہ دینہ مانہ وہ پاش ماوہیہ ک

هیچیان پی ناکری و دهگ پینهوه، خو نهگر هاتن بؤ ناو مه دینه پیاوه کان پویه پویان دوه سستو
 ژنان و مندالانیش له سر یانه وه برده بارانیا ن ده کن. هندی له هاوه له کانی تر که ناماده ی غه زای
 بدر نه بوبون، رایان و ابوو بچه دهر وه بؤیان له مه دینه، پیغه مبری خودا (ﷺ) چوه ماله وه و
 چهک و پیویستی شهر ی پژی و هاته دهر وه بؤلایان، هندیکیان په شیمان بونه وه و وتیان: له وانه یه
 نیمه پیغه مبرمان (ﷺ) و الیکردی که بچیته دهر وه، وتیان: نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) نهگر
 حز ده کی ده میتینه وه پیغه مبری خودا (ﷺ) فرموی: (بؤ هیچ پیغه مبری نه کاتی که چهک و
 پیویستی شهر ی پژی بگ پیته وه هتا خوا بریاری بؤ نه دا) پیغه مبری خودا به هزار که سه وه له
 هاوه له کانی که و ته پی، له نیوان مه دینه و نو خودا به ن، عه بدولای کوی نوبه یی به تور په یه وه به
 سیه کی سوپاکه وه گه پایه وه بؤ مه دینه. له بر نه وه که به قسه ی نویان نه کرد، خوی و هاوه له کانی که
 له گه لی گه پانه وه ده یان وت: نهگر بمانزانیا به نه مرق شهر ده کن له گه لتان ده هاتین، به لام و اتان لی
 نابین نه مرق شهر بگن. پیغه مبری خودا (ﷺ) دریزی دا به پڑشتن هتا گه یشته که ناری شیوی
 نو خود و پشتیان کرده کئی نو خود فرموی: (هیچ که سی شهر ناکات، هتا فرمانی شهر ی پی
 نه دین) له و کاته دا پیغه مبری خودا (ﷺ) ناماده کاری ده کرد بؤ شهر که به حوت سه که سه وه له
 هاوه له کانی. عه بدولای کوی جو به بری کرده سه رکی تیر نه اندازه کان، که ژماره یان له و پڑزه دا په نجا
 که س بوو. فرموی پتیا ن: (نیوه پاریزگاریمان له و سورانه لی بکن، با له لای نیوه وه نه یه ن
 په لامارمان بدن، له شوینی خوتان بمیننه وه و نه جولین، نهگر نیمه په لاماری نه وانمان دا، یان نه وان
 هاتنه سه ر نیمه، نهگر نیمه تان بینی بالنده ده یفران دین شوینی خوتان به جی نه هیلن) پیغه مبری
 خودا (ﷺ) خوی سه ره رشتی شهر که ی ده کرد، نالاکه ی دایه ده ست مه سه بی کوی عومه یرو،
 کومه لی لوی تازه پیگه یشتو هاتوبون له گه ل سوپاکه دا نینسی هندیکیانی دا وه ندیکیانی
 گه پانده وه، دوی دوو سال له غه زای خنده قا به شداری پیکردن. قوره ی شیه کان خویان ناماده کرد بوو
 ژماره یان سی هزار که سه ده بوو له گه ل دوو سه ده سپی سواریدا، له م لای خویانه وه، له لای
 راسته وه خالیدی کوی و لیدو له لای چه په وه عیکرمه ی کوی نه بوجه هل سه ر کرده یی ده کردن،
 نالاکه شیان دابوه ده ست نه وه ی عه بدودار پاشان نه وه ی له نیوان نه و دوو کومه له دا پوی دا به دریزی
 له شوینی خوی باسی ده که ین له ته فسیری نایه ته کاندبا به یارمه تی خودای گه وره. بؤیه خودای گه وره
 نه فرمویت: ﴿وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقْعَدًا لِلْقِتَالِ﴾ نه وسا که تو سه ره به یانی
 که س و کاری خوت جی پیتشت و جیگه ت له شهر گه دا بؤ خاوه ن باوه پان دیاری کرد. واته: مه رکه سه وه له
 شوینی خوی دانا و به لای راست و به لای چه پدا دابه شت کردن و ناماده ت کردن بؤ په لاماردانی دوژمن

﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خودا ده بیسیت و ده زانی. چی ده لَین ده بیسی و ناگاداری ناو دلتانه. پاشان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا﴾ له وکاته شدا که دوو ده سته هر له خوتان خریکی وره بهردان بوون. بوخاری پیوایه تی کردووه له جابیری کوپی عه بدولالوه، وتی: ثم

ثایه ته له سر نیمه هاته خوا که خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا﴾

نیمه دوو کومه ل بووین، نه وهی حاریسه و نه وهی سه له مه. پیمان خوش نه بوو، سوفیان جاری وتی: پیم

خوش نه بوو نه گهر ثم ثایه ته نه هاتا یه ته خواروه، له بهر ثمه خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ

وَلِيَّهُمَا﴾ هر خوا به هانا یانه وه هات. موسلیمش هر وا پیوایه تی کردووه له فرموده که ی سوفیانی

کوپی عویه ینه وه^۱. ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ باوه برداران هر ده بی کارواریان به خوا بسپین.

وه برهینانه وهی یارمه تی خودا له پوژی به درا له گه ل که ی ژماره و که ره سی جهنگا

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ وادیتان خودا له شه پی به درا

سهری خستن، هر چه نده که م و بی هیزیش بوون. شه پی به در له پوژی ههینیا بوو که پیکه وتی

حه فده ی مانگه په مازان بوو له سالی دووه می کزچیدا. نه و پوژه پوژی جیا کردنه وه بوو که خودا

نیسلام و موسولمانی سهریلند کردو بت په رستانی لووت شکاندو له خوینی خویاندان گه وزاندنی، له گه ل

که می ژماره ی موسولماناندا له و پوژدها، چونکه ژماره یان له سی سه دو سیانزه که س زیاتر نه بوو.

هه ندی سواره و حه فتا و شتریان پی بوو، نه وانی تر پیاده بوون. به پی پی پیویتی خوشیان که ره سته ی

جهنگیان له گه لا نه بوو. دوژمنیش له و پوژه داژماره یان له نیوان حه وت سه د که س هه تا هه زار که س

ده بوو. به هه مو که ره سه ی جهنگو سوارچاکی به تواناو زیرو پاره یه کی زوره وه هاتبوون. خودای

گوره پیغه مبه ره که ی زال کردو نیگا و په یامه که ی خوی سه رخست و پوی پیغه مبه ره که ی و شوین

که وتوانی سه پی کردو شه ی تان و شوین که وتوانیشی زه لیل و پسوا کرد، هر بویه خودای گوره منه ت

ده کات به سه ره عه بده خاوه ن باوه په کانی و کومه له له خوا تر سه کانیدا و نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ

بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ بیگومان خودا له شه پی به درا سهری خستن، هر چه نده که م و لاوایش بوون. تا باش

بزانن که سه ره که وتن هر له لای خودایه، به زوری ژماره و چه ک و پیویتی جهنگ نیه. وه ک خودای

گوره له ثایه تیکی ترده نه فرمویت: ﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ

^۱ فتح الباری (۶۳/۸).

^۲ مسلم (۱۹۴۸/۴).

شَيْئًا ﴿ تَاكُرُ ۙ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۙ ۱ ۙ وَهُ لَهٗ بَقْدَىٰ حَوْنِيْنِيْشَا، كه هرچه نده به بَدْرَى خُوْتَان دِه نَازَى، كه چى هيچ سوودى پى نِه گه ياندهن، هه تا. خودا ده بورى و دلخافانه. (به دن) شوينيكه له نيوان مهككه و مهدينه دا، به بيره كانيه وه ناسراوه. به ناوى پياويكوه ناونراوه كه هلى كه ندوه، پيى ده لئين: (به درى كوپى نارين) پاشان خوداى گه وره نه فهرمويت: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُشْكُرُونَ﴾ سا هر له خوا بترسن، به لكو شوكرى به جى بينن. واته: گوپايله لى بكنو و بيپه رستن.

﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُبَدِّلَكُمْ رَجُلًا بِثَلَاثَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُزَلِّينَ ﴿١٣٦﴾ بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُبَدِّلْكُمْ رَجُلًا بِمِثْسَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ، وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١٣٨﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْتُمِبَهُمْ فَيَقْبَلُوا خَائِبِينَ ﴿١٣٩﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤٠﴾ وَاللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤١﴾﴾

يارمه تيدان به فرشته كان

خوداى گه وره نه فهرمويت: ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُبَدِّلَكُمْ رَجُلًا بِثَلَاثَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُزَلِّينَ﴾ كاتى كه تو به خاوون باوه پانته پاگه ياند: نه گه ر خوا سى هه زار له فرشته كانى بى ئيوه بنيتته خوارو بيته يارمه تيدان بهستان نيه؟ زانايانى ته فسير جياوازيان هه به له م به لئينه دا، نايا نه م به لئينه له بَدْرَى به درا بووه يان له بَدْرَى ئوحوذا؟ بى دوو پا:

پاى يه كه م: كه خوداى گه وره نه فهرمويت: ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ په يوه ندى هه به بهو نايه ته وه كه خوداى گه وره نه فهرمويت: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ﴾ نه م پايه پياويته كراوه له حه سنى به سرى و عاميرى شه عى و په بيى كوپى نه نس و كه سانى تريشه وه^۲ ئيبنوجه ريوش هه ر نه م نايه ي هه لبرابروه. عبادى كوپى مه نسور وتى له حه سه نه وه له م نايه ته دا: ﴿تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُبَدِّلَكُمْ رَجُلًا بِثَلَاثَةِ أَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ﴾ وتى: نه م له بَدْرَى به درا بووه.^۲ ئيبنونه بي حاته ميش پياويته كر دووه. پاشان پياويته كراوه له عامير شه عيه وه وتى: موسولمانه كان هه واليان پى گه يشته

۱ التوبة (٢٥-٢٧).

۲ ابن أبي حاتم (٥١٩-٥٢١).

۳ الطبري (١٧٤/٧).

که کوردی کوپی جابیر هاوکاری بت پرسته‌کان ده‌کات. تقدیان به‌لاوه گران بوو، خودای گوره نهم

نایه‌ته‌ی ناردۀ خواره‌وه که نه‌فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَن مَّيِّدُكُمْ رَبُّكُمْ بِإِلْهَاءِ الْفِتْنَةِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

مُزَلِّينَ ﴿۱۷﴾ بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن قَوَّامِهِمْ هَذَا يُمَدِّدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخِصْمَةِ الْفِتْنَةِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

مُسَوِّمِينَ ﴿۱۸﴾ وتی: کورز تووشی شکست هاتو هاوکاری بت پرستانی نه‌کرد، خودایش پینج هزار

فریشته‌کی نه‌نارد بقی یارمه‌تیاں^۱ په‌بیعی کوپی نه‌نس وتی: خودای گوره به هزار فریشته هاوکاری

موسولمانانی کرد پاشان بوو به سی هزار، دوی نه‌وه‌یش بوو به پینج هزار^۲ نه‌گر وترا: چون نهم

نایه‌ته پیک ده‌خعی له‌سهر نهم قسه‌یه له‌گه‌ل^۳ نه‌و نایه‌ته‌دا که خودای گوره له به‌سهراتی به‌درا

نه‌فرمویت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبُّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِتْنَةِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ ﴿۱۹﴾

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرًا وَاطْمَئِنَّ بِيَدِ قُلُوبِكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِن عِنْدِ اللَّهِ إِنَّا اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۰﴾

له‌و کاته‌شدا که هانانان بقی په‌روه‌ردگارتان ده‌برد، فرموی: نه‌وا به شوین په‌کدا هزار فریشته

ده‌نیرم بقی یارمه‌تیتان خودا نه‌و به‌لینه‌ی هر بویه پیدان، هه‌تا مژده‌یه‌ک بی‌و دله‌کانتان پیی نارام

بگری، یارمه‌تیش هر له خواوه‌یه، خودا خاوه‌ن ده‌سته‌لاتی له‌کارزانه. وه‌لامه‌کی: ناهیتانی هزار

فریشته لیژده‌دا، دژایه‌تی نیه له‌گه‌ل هیتانی سی هزار یان زیاتر له فریشته‌کان که نه‌فرمویت:

﴿مُرَدِّفِينَ ﴿۲۱﴾﴾ به شوین په‌کدا. واته: به شوینی نه‌واندا فریشته‌ی تر ده‌نیری‌و به دوی نه‌وانه‌یشا هی

تر ده‌نیری، نهم ده‌قانه له‌و ده‌قانه ده‌چی له سوره‌تی نالی عیمراندان، به‌لام وادیاره نهم له پژدی

به‌درا بووه، وه‌ک زانراوه که شه‌پی فریشته‌کان له پژدی به‌درا بووه. والله اعلم. پاشان خودای گوره

نه‌فرمویت: ﴿بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن قَوَّامِهِمْ هَذَا﴾ به‌لی، نه‌گر خق راگرن و ترستان له خوا

ه‌بی، په‌لامارتان بدن له‌و کاته‌دا.

رای دووه‌هم: نهم به‌لینه په‌یوه‌ندی هه‌یه به‌م نایه‌ته‌وه که خودای گوره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذْ

عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقْعِدًا لِلْقِتَالِ﴾ نهم له پژدی نو‌خودا بسوه، به‌لام له‌و پژده‌دا

یارمه‌تی فریشته‌کان پویی نه‌داوه، به‌پی نهم نایه‌ته که خودای گوره نه‌فرمویت: ﴿بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا

وَتَتَّقُوا﴾ به‌لی نه‌گر خور راگرن و له خوا بترسن. خویمان نه‌گرت به‌لکو رایان کرد، بویه به‌ته‌نیا

^۱ ابن ابی حاتم (۵۲/۲).

^۲ الطبري (۱۷۸/۷).

^۳ الانفال (۱-۹).

فریشته په کیش یارمه تی نه دران. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا﴾ واته: به لئی نه گه خذرا گرن به رانه ر دوژمن و بترسن لیمو فرمانه کانم به جی بینن ﴿وَيَأْتُوكُمْ مِّن قَوْرِهِمْ هَذَا﴾ له کاتی په لاماردانی نوژمندا. خودا یارمه تیان نه دات. حه سن و قه تاده و په بیعو سوودی وتیان: واته له م پوو په پوو بونه و یاندا. عه و فی وتی له ئیبنوعه بیاسه وه: له م سه ره یانا وه و تراوه: له کاتی نه م بق هه لسانه یاندا ﴿يُتَذَكَّرُ لَكُمْ بِمِثْلِهِ مِثْلَهُ مِمَّا سَاءَ الْغَوْءِ مِنَ الْمَلَكِ مَكْرُومِينَ﴾ په روه ردگارتان پینچ هه زار له فریشته کانی به دروشم و به یارمه تیه وه ده نئیری. واته: به دروشمه وه ده ناسرین. نه بوئی سحاقی سه بیعی وتی: له حاریسه ی کوپی موزه ریبیه وه له علی کوپی نه بوتالیبه وه (په زای خوی لئی بیت) وتی: نیشانه ی فریشته کان له پژی به درا خوری سپی بووه^۲. وه نیشانه کانیشان به نیوچاوان ولاغه کانیه وه بووه. مه کحول وتی: به میزه ره کانیه وه ده ناسران، چونکه نیشانه ی فریشته کان له پژی به درا میزه ری په ش بوو. وه له پژی حونه ینا میزه ری سوور بوو. پویاوت کراوه له ئیبنوعه بیاسه وه وتی: فریشته کان له پژی به درا نه بی شه بیان نه کردوه^۱، ئیبنوعه بی حاتم پویاوتی کردوه له یه حیای کوپی عباده وه که زویه ره (په زای خوی لئی بیت) له پژی به درا میزه ره یه کی زهردی پیچا بوو، فریشته کانیش به میزه ری زهرده وه دابه زین بویان^۳. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِنُظْمِنَ قُلُوبِكُمْ ۖ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ خودا هر بق نه وه مژده یه ک به ئیوه بدات و هر بق نه وه دلنیا بن نه و کاره ی کرد، سه رکه و تنیش هر به دهستی خودای خاوه ن دهسته لاتی له کارزانه. واته: خودا نه و فریشته نانی نه نارده ناگاداری نه کردون به دابه زانندان ته نیا بق نه وه بوو مژده تان بدات و دلنیا و دلخوشتان بکات، نه گینا سه رکه و تن هر له لای خودایه، نه گه ر بیه وی سه رده کوی به سه ر نوژمنه کانیا به بی ئیوه و بی نه وه ی پئویستی به شه پ کردنی ئیوه بیی. وه ک خودای گه وره دوی نه وه ی که فرمان ده کات به خاوه ن باوه پان نه فرمویت: ﴿ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآنصَرْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ يُبَلِّغُوا بِمَعْصِيَتِكُمْ بَعْضٌ ۗ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ۗ﴾^۴ سبیریوم و یضیح بالکم^۵ و یذللهم لکنه عرفها کم^۶ نه گه ر خودا بیویستایه، بوخوی تولی لئی

^۱ ابن ابی حاتم (۵۲۳/۲-۵۲۴).
^۲ الطبري (۱۸۲/۷).
^۳ ابن ابی حاتم (۵۲۵/۲).
^۴ ابن ابی شیبیه (۳۵۴/۱۴).
^۵ ابن ابی حاتم (۵۲۷/۲).
^۶ محمد (۶-۴).

دهسه نندن، به لام ویستی بهیه کتری تا قیتان بکاتوه، نهو که سانهش که له پئی خودا کوژان، کرده و بیان به فیر نادات. بهو زوانه رینگه یان پی نیشان دهدات و کاروباری ژیانیان بق سامان شه. ده شیانباته نهو به هه شته ی که له پیشا بوی باس کردون. هر بویه لیره یشدا نه فهرمویت: ﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِنَطْمِئِنَ قُلُوبُكُمْ بِهِ. وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ واته: هر خودا خاوهن دهسه لاتی ته اوو مهنه و له کارزانه له برپارو فرمانه کانیا. پاشان خودای گوره نه فهرمویت: ﴿لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ خودا دهویست له و پوژدها هندی له خوانه ناسه کان له خوینی خویاندا بگورینی. ﴿أَوْ يَكْتُمُهُمْ فَيَقْبَلُوا عَاقِبَتَهُمْ﴾ نهویش ماونه ته وه ده مکوت بکات و به ناو میدی بگورینه وه. واته: به سهر شوپی و پسوایی و داخ و خهفته تیکی زوره وه بیان گورینه وه، دوی نه وه ی که هیچ دهسته که وتیکیان به رانبر به نیه به دهس نه هینا، پاشان خودای گوره نه فهرمویت: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ تو هیچ کاریکت به کاری نه وانه وه نیه. واته: هه موو برپاریتک له دنیا و له پوژی قیامه تدا تیا به دهستی خودایه که هاوه لی نیه و هه مووی دینه وه بق لای نه وه. وه که له نایه تی تریشدا نه فهرمویت: ﴿إِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ بیگومان تو هر راگه یاندنت له سهره، لپرسینه وه له سهر نیه مهیه. وه نه فهرمویت: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾^۱ شاره زای کردنی نه وانه له سهر تو نیه، به لکو خودا مهیلی له هر که س بوی شاره زای ده کات. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَن أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾^۲ تو ناتوانی نه وه ی خوشت دهوی شاره زای بکی، به لکو خودا مهیلی له هر که سی بیی شاره زای ده کات. موحه ممدی کوپی نیسحاق له م نایه ته دا: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ تو کارت به کاری نه وانه وه نیه. وتی: واته: تو نه ی موحه ممد (ﷺ) بۆت نیه هیچ برپاری بده ی دهریاری عهده کانی من جگه له وه ی که خۆم فرمانم پیدای بیکی به رانبر ریان.^۳ پاشان خودای گوره دینه سهر باسی نه وه ی که چی دهریاری خوانه ناسان ده کات و نه فهرمویت: ﴿أَوْ يُتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾^۴ چ له و کاره ی کردویانه په شیمان بنه وه و برینمایان بکات و له گومرایی بزگاریان کاو لییان خوش بیی ﴿أَوْ يُعَذِّبُهُمْ﴾ یان له سهر ناهه قی و

^۱ الرعد (۴۰).

^۲ البقرة (۲۷۲).

^۳ القصص (۵۶).

^۴ الطبري (۱۹۵/۷).

خوانه ناسیه که یان سزایان بدات له دنیاو له قیامه تدا. واته: تو به پریرس نیت له وه خودا خوی ده زانی
 شایسته ی چین. بوخاری پیوایه تی ربوه له نسالمه وه له باوکیه وه که بیستویه تی له پیغه مبه ری خودا
 (ﷺ) کاتی که سه ری به رز ده کرده وه له پکاتی دووه ما له پکوعا له نویژی به یانیا نه یفه رمو:
 (خودایه نه فرته بکه له فلان و فلان) دوی ئه وه ئه یفه رموو: (سمع الله لمن حمده ربنا و لك الحمد)
 خودای گه وره ئه م نایه ته ی ناره ده خواره وه: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾^۱ نه سائیش هه روا پیوایه تی
 کردوه^۲ نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه له سالمه وه له باوکیه وه وتی: بیستم له پیغه مبه ری خودا
 (ﷺ) ئه یفه رموو: (خودایه نه فرته بکه له فلان. خودایه نه فرته بکه له حاریسی کوپی هیشام،
 خودایه نه فرته بکه له سوه یلی کوپی عمر، خودایه نه فرته بکه له سه فوانی کوپی ئومه ییه) له و
 کاته دا ئه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾^۳
 پاشان ئه وان هه موو پروایان هتئاو خودا له هه موویان خوش بوو.^۴ دیسان بوخاری پیوایه تی کردوه له
 ئه بوهوره بیره وه (په زای خوی لی بیت) وتی: کاتی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دوعای له که سی بگردایه
 یان دوعای بۆ که سی بگردایه دوی پکوک قونوتی ده خویند، جاری وایش هه بوو کاتی که نه یفه رموو:
 (سمع الله لمن حمده ربنا لك الحمد) پاشان ئه یفه رموو: (خودایه وه لیدی کوپی وه لیدو سه له مه ی
 هیشام و غه یاسی کوپی ئه بوپه بیعه و باوه پرداره چه سپاوه کان پزگار بکه. ئه ی خودایه تۆله ت قورس
 بکه له سه ر هۆزی موزه پ و ساله کانیا ن بکه به ساله گرانیه کانی یوسف) به دهنگی به رز ئه م دوعای
 ده کرد. وه له هه ندی له نویژه کانی به یانیدا ئه یفه رموو: (خودایه نه فرین بکه له فلان و فلان) وه
 نه فرینی له هه ندی ناوچه له ناوچه کانی عه رب ده کرد. هه تا خودا ئه م نایه ته ی ناره: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ
 الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾^۱ بوخاری ده لیت: له هه میدو سابه توه، له ئه نه سی کوپی مالیکه وه وتی: پیغه مبه ر
 (ﷺ) سه ری شکا له پۆژی ئو خودا فه رموی: (چۆن گه لی پزگار ده بی که سه ری پیغه مبه ره که یان
 شکانده بی؟) ئه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾^۲ نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه
 له ئه نه سه وه (په زای خوی لی بیت) که پیغه مبه ر (ﷺ) یه کی له (چوارینه ی) پیشه وه ی شکیترا له
 پۆژی ئو خودا. ده م و چای بریندار بوو هه تا خوین به نیوچاوانیا هاته خواره وه و فه رموی: (چۆن

^۱ فتح الباری (۷۲/۸).

^۲ النسائی فی الکبری (۳۱۴/۶)، فه رموده یه کی سه حیه.

^۳ أحمد (۹۳/۲)، فه رموده یه کی سه سنی غه ربیه.

^۴ البخاری (۴۵۶۰).

^۵ فتح الباری (۴۶۵/۷).

که لی بزکاریان ده بی تا نه میان به سهر پیغه مبره که یان هینا، که نه و بانگی ده کردن بق لای
 په روه ردکاری گه روه یان؟) خودای گه وره نه م نایه ته ی ناردنه خواره وه: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ
 يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾، موسلیمیش پیوایه تی کردوه. ۱ پاشان خودای گه وره
 نه فرمویت: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾
 هرچی له ناو ناسمانه کان و زه میندایه، می خودایه، مه یلی له کی بی لینی ده بوری و مه یلیشی له کی بی
 نازاری نه دا، خزی ده زانی. خودا له گونا ه ده بوری و دلوفانه. واته: هه موو مولک و بنده ی نه ون و
 کاربه ده ستیانه و که س ناتوانی ده ست بخته کاری و پرسپاری لی ناکری، نه و له خه لکی ده پرسپیتوه.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۱۳۰﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ
 الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿۱۳۲﴾ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن
 رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿۱۳۳﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ
 وَالْكُظُمِينِ الْفَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۳۴﴾ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً
 أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرَ اللَّهُ ذُنُوبَهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا
 وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿۱۳۵﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاءُهم مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَبِهِمْ أَجْرٌ الْعَمِلِينَ ﴿۱۳۶﴾﴾

قه دهغه کردنی هه موو سوو خوریه که

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ
 لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ نه ی کومه لی خاوه ن باوه پان واز له سوو خواردن بیئن و چین له سهر چین وه ری
 مه گرن له خوا بترسن به لکو بزکارتان بیی. خودای گه وره پیگری له عهده خاوه ن باوه په کانی ده کات
 که مامه له ی سوو له ناو په کتريا واز لی بیئن و چین له سهر چین له سهر په کتری تازه ی مه که نه وه وه که له
 چه رخی نه فامیدا کاتی دانه وه ی قهرز بهاتایه ده یان وت: یان ده بی قهرزه که بده یته وه یان له سهر ی
 زیاد ده کری و سوودی ده چپته سهر. خق نه گهر قهرزه که ی نه دایه ته وه ماوه که ی بق زیاد ده کراو
 سوودی زیاد ده خرایه سهری. به م شیوه یه هه موو سالی تازه ده کرایه وه. جار وا ده بوو نه و قهرزه
 که مه چند جاری خزی زیاد ی ده کرد. خودای گه وره فرمائی دا به عهده خاوه ن باوه په کانی که له

۱ مسلم (۱۷۹۱).

خوابترسن هتا له دنیاو له قیامتدا بزگاریان ببی، پاشان هه پره شه یان لی دهکات به ناگر ئه گه واز له سووخری نه هینن و نه فرمویت: ﴿وَأَقْرَأُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۝۱۳۱﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿ خۆشتان دووره په ریزی بگرن له و ناگره ی که ساز دراوه بۆ ئه وانهی خوانه ناسن به رفهرمانی خوداو ئه م پیغه مبه ره ش بن، به لگر بهر به زمی که ون.

هاندان بۆ کاری چاکه و به ده سته پینانی به ههشت

پاشان خودای گه وره هانی خاوه ن باوه پان ئه دات که هه ولی چاکه کردن بدهن و په له بکه ن بۆ خۆ له خوا نزیك بونه وه و نه فرمویت: ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ په له بکه ن گه یشتن به به خشینی په روه ردگار تان و به هه شتی که پانایه که ی به ئه ندازه ی ناسمانه کان و زه مینه و ساز کراوه بۆ ئه وانهی له خوا ترسن. واته: چۆن ناگر ساز کرا بۆ خوانه ناسان ناوایش به هه شت ساز کراوه بۆ خاوه ن باوه پان. هه ندی ده لئین مانای ئه م ئایه ته که خودای گه وره نه فرمویت: ﴿عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ پانیه که ی به ئه ندازه ی ناسمانه کان و زه مینه. نامازه یه بۆ فراوانی درژییه که ی، وه ک خودای گه وره باسی فرشه کانی به هه شت دهکات و نه فرمویت: ﴿بَطَّأْتُهَا مِّنْ إِسْبَاقٍ﴾ ناوه خنه که یان له ناوری شمی نه ستوره واته: ده بی ده رو په ده که شه که ی چۆن بی؟ هه ندیکی تر ده لئین: درژی و پانیه که ی وه که یه که، چونکه گومه زیکه له ژیر عه رشایه. هه رشتی گومه زی هه بی و خپ بی پانی وه ک درژی وایه. به لگه ییش له سه ر ئه وه ئه م فرموده سه حیه یه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه فرمویت: (ئه گه ر داواتان له خوا کرد، داوای فیرده وس بکه ن، چونکه بهر زترین شوینی به هه شته و ناوه پاستی به هه شته، وه له ویوه پوو یاره کانی به هه شت هه لده قولئین و سه قفه که ی عه رشی خودای به خشنده یه).^۱ ئه م ئایه ته وه ک ئه ئه ئایه ته وایه له سه رده تی هه دیدایه که خودای گه وره نه فرمویت: ﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ پیشریکی بکه ن بۆ به خشینی په روه ردگار تان و ئه وه به هه شته ی که پانایی به ئه ندازه ی ئه م ناسمان و زه مینه یه. به زار پیوایه تی کردوه له ئه بوهوره بیره وه، وتی: پیوای هات بۆ لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتی: ئایا ئه م ئایه ته ت دی که نه فرمویت: ﴿وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ ئه ی

۱ الرحمن (۵۴).

۲ فتح الباری (۱۴/۶).

۳ الحديد (۲۱).

ناگر له کوئی یه؟ فرموی: (نایا شه و ده بیینی کاتی که داهات، هه موو شتی داده پووشی نایا پوژ له کوئی یه؟) وتی: له هه شوینی خوا مهیلی لی بیت. فرموی: (هه به و شیوه یه ناگریش له هه شوینی خوی گوره مهیلی لی بیت) ^۱ نه مه دوو مانا هه لده گری: مانای یه که م: که پوژ دیت و شه و نایینن مه رج نیه که شه و له شوینیکی ترا نه بی. هه چنده نئمه ش پتی نه زانین. ناگریش هه به و شیوه یه ناگریش خوا مهیلی لی بی له کوئی بوو له ویدا ده بی. مانای دووه م: کاتی که پوژ پووی دنیا داده پووشی له و پوهه بیگومان شه و ده که ویته پوهه که ی تر، به هه شتیش هه به و شیوه یه که ده که ویته شوینی هه ره بهرز (اعلی علیین) له سه ری ناسمانه کانه وه له ژیری عه رش و پانایه که بیدایه. وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿كَعْرَضِ السَّمَلِ وَالْأَرْحِ﴾ ناگریش له شوینی هه ره نزمدایه، نه مه نابیته درایه تی له نیوان بوونی به هه شت که پانتایه که ی به نه دنازه ی ناسمانه کان و زهمینه و له نیوان بوونی ناگرا والله أعلم. پاشان خودای گوره وه سفی خه لکی به هه شت ده کات و نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالْفُرَّاءِ﴾ ^۲ نه وه که سانه ی له خووشی و ناخوشیدا مالی خویمان له پی خودا ده به خشن، واته: له تهنگانه و فره خانه داو له خووشی و ناخوشیداو له کاتی ته ندروستی و نه خووشی و هه موو کاتیکی ژیاناندا مالی خویمان ده به خشن. وه ک خودای گوره له نایه تیکی تر دا نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالْإِثْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ ^۳ نه وه که سانه ی مالی خویمان ده به خشن به شه و به پوژ به نهینی و به ناشکرا. واته: هه شتی سه رقالیان ناکات له گوپراپی لی خودا مال به خشین و چاکه له گه ل خودا له خزمان و که سانی تر له هه موو جوړه ده سگریزه که له بهر په زای خوا. پاشان نه فرمویت: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْفَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ ^۴ پی خویمان ده خوئنه وه و له مه رد م چاوپووشی ده که ن. واته: کاتی که پقیان هه لسا، رقه که یان ده خوئنه وه و ده ری ناخن و پپی هه لئاسن، له گه ل نه ویشا چاوپووشی ده که ن له وه ی که خراپه یان ده ریاره ده کات. نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له نه بوهوره پیره وه (په زای خویمان لی بیت) له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فرمویه تی: (نازایی و به هیزی به پاله وان بازی نیه به لکو نازاو به هیزی نه وه که سه یه که له کاتی توپه بوندا دان به خویدا بگریت) ^۲ بوخاری و موسلیمیش ریوایه تیان کردوه ^۴ نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له نیینوعه بیاسه وه

^۱ کشف الاستار (۴۲/۳).

^۲ البقرة (۲۷۴).

^۳ احمد (۲۳۶/۲)، فرموده یه کی سه حیجه.

^۴ فتح الباری (۵۳۵/۱۰)، مسلم (۲۰۱۴).

(په زای خویان لى بیت) وتى: پیغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمویه تی: (هرکه سى چاره پوانى له لیتقه و مای بکات یان بیبه خشى. خودای گوره له گهرمای توندی چه ه من ده بیاریزی. نوسا بزنان بیگومان کارى به هشت کزکراوه ته وه به ته پزلکه په که وه (سى جار فرموی)، وه بزنان کارى ناگریش سووک و کم تا پویه. به ختوهر شو که سه یه خوئى له تا قى کردنه وه پاراستوه. هیچ خو خواردنه وه یه ک نیه له لای خوا خوشه ویستتر بی، له خو خواردنه وه رقه که عه بده که ی ده یخواته وه. هیچ عه بدی له بهر خودا رقه که ی ناخواته وه مه گین خودا ناوی پر کردوه له باوه^۱ ته نیا نه حمده خوئى میناویه تی، سه نه دو مه تنی که ی حه سنى. دیسان نیمامى نه حمده پړوايه تی کردوه له سه هلى کوپى مه عازى کوپى نه نه سه وه، له باوکیه وه که پیغه مبهرى خودا (ﷺ) فرمویه تی: (هرکه سى رقیکی بخواته وه. وه شو که سه بتوانی رقه که ی جیبه جی بکات له ناو شو وه موو خه لکه دا خودا بانگى ده کاتو سه ریشکى ده کات کام کیزى سپى چاوپه شى خه رلمیبه ه لده بزئری) نه بوداودو تیرمیزی و نینوما جیش پړوايه تیان کردوه^۲ تیرمیزی وتى: فرموده ده یه کی حه سنى غریبه. نینومه رده وه یه پړوايه تی کردوه له نینومعه مره وه (په زای خویان لى بیت) وتى: (هیچ قوتدانه وه یه ک (خو خواردنه وه) نیه که عه بد قوتى بداته وه پاداشتی چاکتر بی له خواردنه وه ی رقیک که قوتى دابیته وه له بهر په زای خوا)^۳ نینوما جیره یو نینوما جیش پړوايه تیان کردوه^۴ ﴿وَأَلْكَظِيمِينَ الْأَيْظُ﴾ رقی خوئان ده خوئنه وه. واته: رقه که یان به سه ر خه لکا به کارنا هینن، به لکو خوئان له شه پان لانه دن به هیواى وه رگرتنى پاداشتی خودان له سه رى. ﴿وَأَلْكَافِينَ عَنِ الْكَاسِ﴾ چاوپوشى له خه لکى ده که ن. له که ل خو لادان له شه پ به دل له وه خه لکانه ش خوش دهن که نامه قیان له که لا کردون و هیچ له دلایان نیه به رانبره به که س، نه مه چاکترین حالته بق مرؤ. بویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ خودا چاکه کارانى خوش ده وی. نه مه له پله باشه کانى چاکه یه. له م فرموده دا هاتوه: (سى شت ه من سویتندیان له سه ر ده خو م: هیچ مالى به خیر لى کردن که مى نه کردوه، خودا زیاندی نه کردوه بق هیچ عه بدیک به لیبوردن جگه له سه ریه رزی، هرکه سیش له بهر په زای خوا خى به که م زانیبى خودا به رزی کردوته وه)^۵، پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَجَسَةً أَوْ

^۱ احمد (۳۲۷/۱)، سه نه ده که ی لاوازه.

^۲ احمد (۴۳۸/۳-۴۴۰)، ابوداود (۱۳۷/۵)، تحفة الاحوذى (۱۲۹/۶)، ابن ماجه (۱۶۰۰/۲)، سه نه ده که ی لاوازه.

^۳ احمد (۱۲۸/۲)، فرموده ده یه کی موده له سه.

^۴ ابن ماجه (۱۶۰۱/۲)، فرموده ده یه کی موده له سه.

^۵ احمد (۲۳۱/۴)، تیرمیزی ده لن: فرموده ده یه کی حه سنى سه حیه.

ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ﴿١﴾ نو که سانهی کاتی کاری خراب ده کن، یان ناههقی له خویشان ده کن، که یادی خودایان کردوه له بیری ده پارتینه وه که له خرابه کانیان خوش بی. واته: کاتی که تاوانیکیان کرد یه کسره به دوایدا تهویه ده کن و داوای لیبوردن له خودا ده کن. نیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لی بیت) له پیغه مبهری خوداوه که فرمویه تی: (پیوای گوناھیکی کرد پاشان وتی: په روه ردگارم گوناھیکم کردوه له گوناھه کم خوش بیه. خودای گه ورهش فرموی: بنده کم گوناھیکی کرد زانی که په روه ردگاریه کی هیه له گوناھ خوش ده بی و له سر گوناھ سزا نه دات. نو ا منیش له بنده کم خوش بووم. پاشان گوناھیکی تری کرد، وتی: په روه ردگارم من گوناھیکم کردوه له گوناھه کم خوش بیه، خودای گه وره فرموی: بنده کم گوناھیکی کرد زانی که یه له سر گوناھ سزا نه دات. نو ا له عبه ده کم خوش بووم. پاشان گوناھیکی تری کرد، وتی: په روه ردگارم من گوناھیکم کردوه، له گوناھه کم خوش بیه، خودای گه وره فرموی: بنده کم گوناھیکی کرد زانی په روه ردگاریه کی هیه له گوناھ خوش ده بی و له سر گوناھ سزا نه دات، نو ا له بنده کم خوش بووم. پاشان گوناھیکی تری کرد، وتی: په روه ردگارم من گوناھیکم کردوه، له گوناھه کم خوش بیه، خودای گه وره فرموی: بنده کم گوناھیکی کرد زانی په روه ردگاریه کی هیه له گوناھ خوش ده بی و له سر گوناھ سزا نه دات. نو ا له بنده کم خوش بووم. نئوه ده کم به شایه ت که من له م بنده م خوش بووم، هرچی مهیلی لئیه با بیکات) ^۱ بوخاری و موسلیمیش پیوایه تیان کردوه ^۲ عبه دپوره زاق ریوایه تی کردوه له نه نسی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لی بیت) وتی: پیم گه یشتوه کاتی که شه یقان نه م نایه ته هاتوته خواره وه: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ﴿٢﴾ گریاوه ^۳ پاشان خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ جگه له خودا کی له گوناھه کان ده بوری؟ واته: ته نیا خودا له گوناھه ده بوری. ﴿وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وه نو که سانه له سر کاری که زانیویانه هه له یه پی داناگرن واته: په شیمان بونه ته وه له گوناھه کانیان و به زوویی گه رانه ته وه بق لای خودا و برده وام نه بوون له سر گوناھه بلام به ته واویش وازیان لی نه هیناوه و نه گهر جار جاری تووشی گوناھه بینه وه خیرا په شیمان ده بنه وه.

^۱ احمد (۲/۲۹۶)، فرموده یه کی سه حیجه.

^۲ فتح الباری (۱۳/۴۷۴).

^۳ عبدالرزاق (۱/۱۳۳).

موجامیدو عہدوللای کوبی عہبیدی کوبی عومیر دلین: ﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ﴾ واتہ: دہ زانن
 ہرکسی تہوبی کرد خودا تہوبی لی قبول دہ کات. نم نایہ تہ وک شو نایہ تہ ایہ کہ خودای
 گورہ نہ فرمویت: ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾^۱ چون دہ بی نہ یانزانیبی خودا توبہ
 لہ عہدی خوی قبول دہ کات. نم نایہ تہ یش کہ خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ
 يَظْلِمْ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^۲ ہرکسی کاریکی خراب بکات، یان ناہقیہ کہ
 لہ خوی بکات پاشان لہ خودا داوابکات کہ بیبہ خشی، دہ بیبی خودا لیبوردہ و دلوفانہ. لہ شیوہی نم
 نایہ تانہ لہ قورناندا زہر ہاتوہ. نیمامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ عہدوللای کوبی عومیریرہ و، لہ
 پیغہ مبروہ (ﷺ) کہ لہ سر نوانگہ فرموویہ تی: (بہ بزہمی بن، بزہ بیتان پیدا دیتہ و، لیبوردہ
 بن، لیقان دہ بوری، ہاوار بق نوانہ کہ دہ بیسن و کاری پی ناکن. ہاوار بق نوانہ ش پی دادہ گرن و
 بہ ردہ وامن لہ سر نہ و کارانہی کہ کردویانہ و زانیویانہ ہلہ یہ)^۳ تہ نیا نیمامی نہ حمد خوی
 ہیناویہ تی. پاشان خودای گورہ و سفی شو کہ سانہ دہ کات کہ شو پدہ وشتانہ یان تیاہ و نہ فرمویت:

﴿أُولَئِكَ جَزَاءُهم مَنفِرَةٌ مِّن رَّبِّہم وَجَنَّتْ جَبْرِی مِّن تَحْتِہَا الْأَنْہَرُ خَالِدِینَ فِیہَا وَیَعْمَ أَجْرُ

الْعَمَلِینَ﴾^۴ نوانہ پاداشتیان لہ لای پورہ ردگاربان لیبوردنہ و باغاتیکہ کہ جواریان بہ بردا دہ پدن و
 ہ لہ باغاتہ دہ میننہ و، بہ! چہ ندہ جوانہ پاداشتی ناکارہ کانیان.

﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِکُمْ سُنَنٌ فَسِیرُوا فِی الْأَرْضِ فَأَنْظُرُوا کَیْفَ کَانَ عَاقِبَةُ الْمُکَذِّبِینَ﴾^(۱۳۷) هَذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ
 وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِینَ ﴿۱۳۸﴾ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِینَ ﴿۱۳۹﴾ إِنْ
 یَمْسَسْکُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَذَٰلِكَ الْآیَاتُ نَدْوًا لِّهَآ بَیْنَ النَّاسِ وَلِیَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِینَ
 ءَامَنُوا وَیَتَّخِذَ مِنْکُمْ شُهَدَآءَ وَاللَّهُ لَا یُحِبُّ الظَّالِمِینَ ﴿۱۴۰﴾ وَلِیَمِخَصَّ اللَّهُ الَّذِینَ ءَامَنُوا وَیَمْسَحَ الْکُفْرِیْنَ ﴿۱۴۱﴾
 أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا یَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِینَ جَاهَدُوا مِنْکُمْ وَیَعْلَمَ الصَّابِرِینَ ﴿۱۴۲﴾ وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ
 الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْفَوْهُ فَقَدْ رَأَیْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿۱۴۳﴾

۱ التوبة (۱۰۴).

۲ النساء (۱۱۰).

۳ أحمد (۱۶۵/۲)، بیابوہ کانی جینی متعنانہ.

باسي جيڪم هتي ٺهوي تووشيان هات له رڙي ٺوحوڊا

خوداي گوره پوي واري ده کاته عهده خاوهن باوه په کاني، ٺهوانهي له پڙي ٺوحوڊا تووشي
 ٺه و تاقيردنه ويه هاتن و حافتا كه سيان لي شهيد بوو ٺه فرمويٽ: ﴿قَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ﴾ بهر
 له ٺيوه رڙد پڙگاو شوين تڙپه پ بون. واته: چه ندين پوڊاو له م چه شنه له پيش ٺيوه ڊا به سر گه له
 پيشوه کاندا هات له شوين كه وتوي پيغه مبه ره کان، به لام له ڊاويدا سره كه وتن هر بق ٺه وان بوو،
 نوشوستي و سر شو پيش هر بق خوانه ناسان. بڙيه خوداي گوره ٺه فرمويٽ: ﴿فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ
 فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِبِينَ﴾ جا ٺيوه له م سر زمينه گه شتي بكن و سر نچ بدن كه ناخري
 كاري هق به درق زانان به كوي گه شت؟ پاشان خوداي گوره ٺه فرمويٽ: ﴿هَذَا بَيِّنَاتٌ لِّلنَّاسِ
 ٺه مه په ندي بق هم موو خه لك تڙدايه. واته: ٺه م قورئانه هه والي پيش ٺيوه تيا به و رڙد شتي تيا پون
 كراوه ته وه ده رباره ي گه له پيشوه کان كه چن بون به رانه ر ڊوژمنه کانيان ﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ
 لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وه رڙنوموني و ناموژگاريه بق له خواترسان. پاشان خوداي گوره دلنه وايي خاوهن باوه پان
 ده کات و ٺه فرمويٽ: ﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ با سستي پوتان تي
 نه کات و خه ميس مه خون. هر ٺيوه كه سر ده کون، ٺه گه ر پوتان به خودا هه به. واته: پاشه رڙد
 هر بق ٺيوه ويه به هڙي ٺه و پوڊا وه به كزي و لاوازي پوتان تي نه کات. ﴿إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ
 مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَذَلِكَ الْآيَاتُ نَدَاؤُهُمْ بَيْنَ النَّاسِ﴾ ٺه گه ر ٺيوه بريندار بون، ڊوژمنيشتان
 وه كه ٺيوه بريندار بووه. ٺيمه ٺاوا له ناو خه لكا زه مانه ده ستاو دهس ده كه ين. واته: ٺه گه ر ٺيوه ليتان
 بريندار بووه و كومه ليتكان لي شهيد بووه، ڊوژمنه کانيشتان هر وه كه ٺيوه ليتان كورڙاوه و بريندار
 بووه. به لام جار ڪيش ٺه وانمان داوه به سر ٺيوه ڊا، بيگومان ٺه وي كردمان له كارزانيما نه ويه. بڙيه
 خوداي گوره ٺه فرمويٽ: ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ هه تا خاوهن باوه پان بناسي. ٺيبنوعه بباس
 وتي: خوداي گوره ده به وي ٺا له م شوينانه ڊا خاوهن باوه پان تاقى بکاته وه و ده ركه وي كمي خڙاگره و
 پويه پوي ڊوژمن ده بيته وه. ﴿وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ چه ند كه سي ڪيش له
 نيوانتاندان به شهيد هه لڙيري. خودا خوشي له نامه فيكاران نايه. واته: هه تا چه ند كه سي له
 رڙه كه پيدا شهيد بين و گياني خويان له پيناو په زاي خوادا به خشن. ﴿وَلِيَحْصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾
 هه تا خودا خاوهن باوه پان هه لاويري و له تاوانه کانيان خوش بي بيان په ليهان به رز بکاته وه به پيشي ٺه و

تاقیرکرنه وهی که تووشیان بووه. ﴿وَيَمَحَقُ الْكُفْرَ﴾ بی باوه پانیش له ناویه ری. واته: کاتی که خوانه ناسان سرکه وتنیان به دست هینا یاخی ده بن دست نه ده نه خرابه کاری و له خویابی ده بن، نه کاره بیان ده بیته هری قریوون و له ناوچوون و بنه بر بوونیان. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمُ الصَّالِحِينَ﴾ نایا نیوه لاتان وایه، هر وایه سره به خق ده چنه به هشت؟ که چی هیشتا خودا خه باتکاران و خورپاگران نیوه دیاری نه کردووه. واته: هیشتا خودا نیوهی تاقی نه کردووه له شه پر کاتی زدر ته نگانه دا. وه ک خودای گوره له سورته به قهرده نه فرمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلُّوا﴾ نایا نیوه لاتان وایه، هر وایه چنه به هشت؟ که چی هیشتا نه وهی به سر پیشان تانا هاتووه، به سر نیوه دا نه هاتووه، نه وان تووشی گه لی ته نگانه و نازارو نه داری و چه وسانه بوون. وه نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ و لَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ^۱ الیف، لام، میم، نایا مردم لایان وایه هر که بلین: نیمه باوه پمان هیناوه، نیتر وازیان لی ده هینری و تووشی هیچ تاقیرکرنه وهی که نایب؟ نیمه نه وانه ی پیش نه وانیشمان تاقی کردووه، بیگومانه خوا نه وانه ی که راستیان وت، نه وانه ییش که دروزنن دیاری ده کات. هر بویه لیره ییشا خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمُ الصَّالِحِينَ﴾ واته: به هشت به دست ناهینن هتا تاقی نه کرینه وه و خودا خه باتکاران و خورپاگران له ریگی خویدا دیاری نه کات و پویه پوی دوژمنیان نه کاتوه. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَتُّونَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ نَظُرُونَ﴾ بهر له وهی تووشی مردن بن ناره زوی مردنتان ده کرد، سا و مرگه و هاتوه و نیوه به چای خوتان ته ماشای ده کن. واته: نهی خاوه ن باوه پان نیوه له پیش نه موقدا ناره زوی پویه پویونه وهی دوژمنتان ده کرد و خوتان بق ده خواردنه وه و هرتان ده کرد زوو ده ستان پیمان بگات و خوتان بیان له گه لا تاقی بکنه وه، نه وانیستا نه وهی باواتان بق ده خوازی هاتوه و له بهر ده ستان دایه، ده سا شه پ بکن و خورپاگر بن. له هر دوو سه حیچه که دا هاتوه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (خوزگه مه خوازن بق پویه پویونه وهی دوژمن، داوا له خوا بکن سه لامه ت و

البقرة (۲۱۴).

المنكوبت (۳-۱).

پاریزداو بن، نه گهر پوهو په پوهشیان بوونه و خوراگر بن. نه ویش بزنان که به هشت له ژیر سبیره شه مشیره کاندایه^۱ بویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَقَدْ رَأَيْتُمْوُ﴾ به چاری خوتان مردستان بینی له کاتی بریسکه ی شمشیرو به یه کداچوونی تیره کان و پیزی جهنگاوه ران له شه پدا. زانایانی (عیلمی کلام) به خه یال لیکتی دده نوه، بینینیکه به هست نیه، به لام وهک نه وه وایه که بیبینی، وهک مه چون ههست به هاوپیه تی به ران دهکاتو به دوزمنایه تی گورگ.

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوجِلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَتَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿۱۳۲﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيِّ قُتِلَ مَعَهُ رَيْثُونٌ كَثِيرٌ فَأَوْهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّادِقِينَ ﴿۱۳۳﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۱۳۴﴾ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَّ ثَوَابَ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۳۵﴾﴾

دهنگوی کوزدانی پیغه مبهه (ﷺ) له شه زای نوحودا پوونگر دهنه وهی هه لونیستی رینک و ته او له حاله تی مردنیدا

کاتی که موسولمانه کان تووشی نه و شکستیه هاتن له پوژی نوحودا و نه ویش شه هید بوو لیبیان که شه هید بوو، شه یتان بانگه وازی کرد وتی: نه وسا بزنان که موحه ممد کوزراوه نیبنوقه مینه که پاره بق لای بت په رسته کان و پیی وتن: که موحه ممدی کوشتوه. نه و قسه کاریگری کرده دلی زور که س، بروایان کرد که پیغه مبهه ری خودا (ﷺ) کوزراوه. به لایانه وه دروست بوو، وهک خودای گوره به باسی به سه رهاتی زوری له پیغه مبهه رانی کرد بوو که به دست که له که یان کوزرا بوو. نه و دهنگو باسه بووه هزی کزی و لاوازی و سارد بوونه وهی موسولمانان له شه پ کردن، نا له و کاته دا خودای گوره قورنانی ناره خواره وه بق پیغه مبهه ره که ی و (ﷺ) فرموی: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ موحه ممد (ﷺ) ته نیا پیغه مبهه ریکه، له پیش نه ویش زور پیغه مبهه هاتوون و چوون. واته: موحه ممدیش هر وهک یه کیک له و پیغه مبهه رانه وایه، چون نه وان کوزران نه میش بوی هه یه بکوژی، نیبنونیه بی نه جیح وتی: له باوکیه وه که وقویه تی: پیاویکی کوزره ری ده روات به لای پیاویکی نه نساریدا، له ناو خوینی خویدا که وتبوو، پیی وت: نهی فلان نایا ده زانی موحه ممد (ﷺ) کوزراوه

نه ساریه که پیی وت: نه گهر موحه ممد (ﷺ) کوزداوه، خو نه و په یامی خوی گه یاند نئوه شه پ بکن
 بق پاریزگاری له ناینه که تدا. نه م نایه ته هاته خوار که نه فه رمویت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ
 قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ به بیه قی ریوایه تی کردوه له (الدلائل النبویه)^۱ پاشان خودای گه وره زه می نه و کزی و
 لازیمه یان ده کاتو نه فه رمویت: ﴿أَفَأَيْنَ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ
 يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ نه گهر بمری یان بکوژی، له نیسلام پاشگه زه بنه وه؟
 هرکه سیش پاشگه ز بیته وه، زیان به خوا ناگه یه نی، خودا پاداشتی سوپاسگوزاران نه داته وه. واته:
 نه وانه ی گوپایه لی خودا ده کن و له پیناوی ناینه که یا شه پ ده کن و شوینکه وتوی پیغه مبه ره که یان به
 زیندوی بی یان به مردویی، خودا پاداشتیان نه داته وه. وه له کتیبه سه حیج و سونه ن و موسنه ده کانا و
 له نذر کتیبی تریشا هاتوه له نذر پنگاوه و وه له هر دوو موسنه ده که ی نه بوبه کرو عومرا (په زای
 خویان لی بیت) هاتوه، که نه بوبه کر (په زای خوی لی بیت) کاتی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) کزچی
 دواپی کرد نه م نایه ته ی خویند: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَأَيْنَ مَاتَ أَوْ قُتِلَ
 انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ بوخاری
 ریوایه تی کردوه له عانیسه وه (په زای خوی لی بیت) که نه بوبه کر به سواری نه سپیکه وه له مالی
 خوویه وه له سونح (السُّنْح) هاتو دابه زی و چوه ناو مزگوت و قسه ی له گل که سا نه کرد هتا چوه
 لای عانیسه، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) کزچی دواپی کرد بوو به پؤشاکیکی حه بیره وه داپؤشرابوو،
 سه ری لابر دو ده می بردو ماچی کردو گریا. پاشان وتی: دایک و باوکم به قوریانت بی، سویند به خوا
 دوو جار خودا تو نامرینی، وه نه و مردنه پیش که له سهرت نوسرا بوو تووشی هاتی، زهری ریوایه تی
 کردوه له نیبوعه بیاسه وه وتی: نه بوبه کر هاته ده ره وه له مال، عومر قسه ی بق خه لکی ده کرد،
 وتی: نه ی عومر دانیشه عومر دانه نیش، خه لکه که پوویمان له م کردو وازیان له عومر هیئا، نه بوبه کر
 وتی: اما بعد، هرکه سی موحه ممدی په رستوه، بیگومان خودا زیندوه و نامری. خودای گه وره
 نه فه رمویت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَأَيْنَ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ
 وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ ده لیت: سویند به خوا وه ک
 نه وه که نه و خه لکه نه یان زانیبی نه م نایه ته هاترته خواره وه، هتا نه بوبه کر خویندیه وه. هه موو
 خه لکه که لیان وه رگرت و هرکه سی که گوئی لیده بوو ده یخویند وه. له سه عیدی کوپی موسه بیه وه

وتی: عومر وتی: سویند به خوا هر نه و نده بوو که گویم له نه بویه کر بوو نایه ته که ی خوینده وه
 هوشم له لای خوم نه ماو پیکانم رای نه گرتم و به سر زه ویدا که وتم. ^۱ خودای گه وره نه فہرمویت: ﴿وَمَا
 كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوجَّلاً﴾ هیچ که سئی به بی نیزی خوا نامری، وه مردنی
 هر که سیکش کاته که ی بؤ دانراوه و له لای خوداوه نوسراوه. واته: هیچ که سئی نامری هتا شه و کاته ی
 خودا بؤی دیاری کردوه و ته وای ده کات. که ته وای کرد به فہرمانی خودا ده مریت. بؤیه خودای
 گه وره فہرمویه تی: ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوجَّلاً﴾ وه ک نم نایه تیش که
 خودای گه وره نه فہرمویت: ﴿وَمَا يَمْسُرُ مِنْ مَعْمَرٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ ^۲ کئی ته مہنی دریزی
 ده بی و کئی ته مہنی کورتی ده بی، مه گین له کتیبیکا نوسراوه. وه ک نم نایه تیش که خودای گه وره
 نه فہرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ﴾ ^۳ شه خودایه ی که نیوه ی له
 قور دروست کردوه و ماوه ی ژنی بؤ داناون، شه کاته تیش بریار داوه و ناوی ناوه (که له ژیان بی به ش
 ده بن)، شه نایه ته ترسه تکه کان هان شه داو ه لیان ده نی بؤ شه پ کردن، چونکه نه هولدان بؤ چوونه
 پیشه وه و نه خؤ دزینه وه له شه پ ته من زیادو کم ناکات. وه ک نیبنونه بی حاتم پیوایه تی کردوه له
 حہیبی کورپی سوهبانه وه وتی: پیوای له موسولمانان که موجری کورپی عہدی بوو، وتی: چی بوته
 له مپر له پنگه تاندا که بپه رنوه بؤ شه و دوژمنانه له م پیواری دیجله ی دا، خودای گه وره نه فہرمویت:
 ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِنَبَأٌ مُّوجَّلاً﴾ ^۴ شه سبه که ی ده خزنده ناو دیجله، که شه وای
 کرد، هه موو خه لکه که ی تریش نیشتنه ناو پیواری دیجله وه، کاتی که دوژمن چاوی پتیان که وت
 وتیان: شه مانه دیوو ده جن هه موو ه لاتن. ^۴ پاشان خودای گه وره نه فہرمویت: ﴿وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ
 الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الآٰخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَجَّزِيَ الشَّاكِرِينَ﴾ کیش هه پاداشتی دنیای
 بوئی هه ندیکی ده ده بینی، وه کیش پاداشتی شه و دنیای بویت هه نه دیده بینی، شه وانہ تیش وا
 سوپاسگوزارن زوو پاداشتیان شه دینه وه. واته: هر که سئی کاری بؤ دنیا کرد له وه ی خوا بریاری داوه
 بؤی پتیی شه دات، به لام له پڑی قیامه تدا به شی نیه. هر که سیش مه به سستی خوا بی له کاره که بیدا خودا
 به شی شه دات له پڑی نوایدا له گل شه ویش که له دنیا بؤی داناوه. وه ک خودای گه وره له نایه تی تردا

^۱ فتح الباری (۷/۷۵۱).

^۲ فاطر (۱۱).

^۳ الانعام (۲).

^۴ ابن ابي حاتم (۲/۵۸۴).

ثُمَّ رَمَوْتِ: ﴿مَنْ كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْوِهِ وَمَنْ كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا

وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾^۱ هر که سستی داهاتی دواپژئی بوئی، داهاتی پیی نه دهن، کیش داهاتی له دنیا داوا بوئی، له م دنیا به شی نه دهن و له دنیا به شی نیه. وه نه فرمویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ

عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا﴾^(۱۸) وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ

وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا﴾^۲ هر که سستی خوشی هر له دنیا

دهوئی، نه گهر نیتمه بمانه ویی ناواته که ی نوو پیک دینین، پاشان به نابوو نه ماوی و ده رکاروی جه نه معان بق داناهو و ده بیرزینی. کیش خوشی نه و دنیا ده ویی (به پیی توانا) هه ولی بق نه داو خاوهن باوه په هه وله که یان به فیرق ناچی و له به رچاوه و ده رگیراه. هر بقیه خودای گه وره لیتره دا نه فرمویت:

﴿وَسَجَّزِيَ الشَّاكِرِينَ﴾^۳ به و زووانه پاداشتی سوپاسگوزاران نه دهنه وه. واته: له دنیا و له قیامه تدا له

چاکه و به زهیی خویمان بی به شی ناکه یان به پیی نه و سوپاسگوزاری و چاکه یان. پاشان خودای گه وره دلنه وایی برواداران ده کات و له وهی به سه ریانداهات له و ناربه حه تی و کوشتاره له پژئی نو خوداو

نه فرمویت: ﴿وَكَايْنٍ مِّنْ نَّبِيٍّ قَتَلَ مَعَهُ رِيثُونَ كَثِيرٌ﴾^۴ به شی نقر له پیغه مبه ران له گه ل نه و خواناسانهی که له گه لیان بوون چونته غه زاهه ندی ده لئین: واته: زقری له پیغه مبه ران و نه و

خواناسانهی له گه لیان بوون کوژران، نیب نوچه ریر نه م پایهی هه لبراردوه. هه ندی تر ده لئین: واته: زقری له پیغه مبه ران چه ندین له هاوه ل و نه و خواناسانهی له گه ل بوون له لایدا کوژران. به لام نیب نو نیسحاق له

سیره ته که یا قسه یه کی تر ده کات و ده لئیت: واته: زقری له پیغه مبه ران کوژران و خواناسانی هیان له گه لا بووه. دواپی پیغه مبه ره کانیا سستی و زه بوونی پوی تی نه کردوون به رانبره درژمنه کانیا و هه ستاوان و

غه زایان کردووه و به رگریان له ناینه که یان کردووه. نا نه وه خذراگریه ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّادِقِينَ﴾^۵ خودا

خذراگری خوش ده ویی. سوفیانی سه وری پیوایه تی کردووه له نیب نو مه سعوده وه وتی: ﴿رِيثُونَ كَثِيرٌ﴾^۶ واته: خواناسان به هزاران.^۲ نیب نو مه بیاس و مواهیدو سعیدی کوپی جو بیورو عیکرمه و

حه سه ن و قه تاده و سوودی و په بیع و عه تایی خذراسانی ده لئین: (الرئیون) واته: کومه لئیکی نقر له

^۱ الشوری (۲۰).

^۲ الاسراء (۱۸-۱۹).

^۳ الطبری (۲۶۶/۷).

^۴ ابن ابی حاتم (۵۸۷/۲-۵۸۸).

خواناسان. عه بدو پره زاق وتی: له موعه مه رو له حه یه نه وه وتیان: ﴿وَمَا صَمَفُوا﴾ واته: زانایانی زئد که خذراگرو چاکو له خواترس بیون. ﴿وَمَا آسْتَكَاثُوا﴾ سستی پووی تی نه کردن به هوی شو به لانه ی که تووشیان هات له پئی خوداو لاوازو زه بیون نه بیون. قه تاده و پره بیعی کوهی نه نس وتیان: ﴿وَمَا صَمَفُوا﴾ واته: لاوازی پووی تی نه کردن به کوشتنی پیغه مبه ره کانیان' ﴿وَمَا آسْتَكَاثُوا﴾ واته: له پئی خودا لایان نه داو له ناینه که شیان په شیمان نه بونه وه. شه پریان کرد له سر نه وه ی که پیغه مبه ره که یان شه پی له سر کرد هتا که پانه وه بهر باره گای خودای گه وره. ئیبنوعه بیاس وتی: ﴿وَمَا آسْتَكَاثُوا﴾ سه رشق پریان قبوول نه کرد. سوودی و ئیبنوزهد وتیان: ﴿وَمَا آسْتَكَاثُوا﴾ زه لیلی پووی تی نه کردن به رانه بر دوژمنه کانیان. ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّادِقِينَ﴾ نه وانهی خذراگرن خودا خوشی ده وین. خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَكَيْتَ أقدامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۱۵۶﴾ فَالْتَهُمُ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابِ الْآخِرَةِ﴾ هر نه مه قسه ی نه وان بوو، که ده یان وت: نه ی پره وره دگارمان تز له گوناهان و له نه اندازه لادانمان ببوره و جی هه نگاهه کانمان بتو که و به سه ر خوانه ناساندا زالمان بکه. نه وسه خودا پاداشتی نه م دنیاو چاکه و پاداشتی نه وه دنیا شی پیدان. واته: هر له دنیا دا خودا زالو سه رکه وتوی کردن و له قیامه تیشا پاداشتی چاکه دانه وه ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ خودا خذراگرانی خوش ده ویت.

﴿يَتَّيِبُهَا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿۱۵۷﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿۱۵۸﴾ سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَمَأْوَهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ ﴿۱۵۹﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ ۗ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِمَّا بَعَدَ مَا أَرْسَلْنَا مَا تَحِبُّونَ ۗ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ۗ ثُمَّ صَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِتُبْلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۶۰﴾ إِذْ

۱ ابن ابی حاتم (۵۹۱/۲).

نُصْعِدُونَ وَلَا تَلْمُزُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أَخْرَجِكُمْ فَأَتَّبِكُمْ عَمَّا
 بَعَثَ لِكَيْلًا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۳۸﴾
 پیگری له گوئیراهی له خوانه ناسان و پوون کردنه وی هؤکاری نه وی تووشیان هات له سه رکه و تن و
 شکست هینان

خودای گه وره بنده خاوهن باوه په کانی ده ترسیتنی له گوئیراهی له خوانه ناسان و دوپووه کان.
 چونکه گوئیراهی له خوانه ده بیته هژی به دبختی دنیا و قیامت، بویه خودای گه وره نه فرمویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تُلَاحِظُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرَوْكُمْ عَلَىٰ عَاقِبَتِكُمْ فَنَسْفَلُوهَا

خَسِرِينَ﴾ نهی کومه لی خاوهن باوه پان، نه گه ر نئوه گوئیراهی له خوانه ناسان بکن، به ره و دواوه
 ده تانگیزپنه وه و توشی زیانباری ده بن. پاشان خودای گه وره فرمان نه دا به خاوهن باوه پان که هر
 گوئیراهی نه و بکن و هر نه و به گه وره و پشت و په نای خویشان بزانتن و نه فرمویت: ﴿بَلِ اللَّهُ

مَوْلَانِمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ﴾ بزانتن گه وره ی نئوه هر خودایه و نه چاکترین یاریده دهره. پاشان
 مرژدیان ده داتسی که ترسی نه وان ده خاته دلی دوژمنه کانیان و زه لیلیان ده کات به هژی نه و
 خوانه ناسیانه وه له گه له نه و سزاو جه زده به شا که له پوژنی قیامت تا بوی هه لگرتوون و نه فرمویت:

﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ

النَّارُ وَيَأْسَ مَوَى الظَّالِمِينَ﴾ نه وانیه خوانه ناسن، چونکه بی نه وه به لگه یان له سه ره وه بق
 هاتنی هاوکار بق خودا داده نئین، ترس ده خهینه دلیان. شوینیان ناو ناگره و جیتی سته مکاران خراپترین
 جیگه ده بی. وه له هر دوو سه حیچه که دا هاتوه له جابری کوپی عه بدولالوه که پیغه مبه ری خودا
 ﴿سُجَّاتٍ﴾ فرمویه تی: (پینچ شتم پیدراوه به هیچ پیغه مبه ریکی پیش خوم نه دراوه، یارمه تی دراوم به

ترس ماوه مانگی، زه ویم بق کراوه به مزگه وت و پاک و خاوین که ره وه و ده سکه وتم بق حه لا کراوه و
 تکا کاریشم پیدراوه، پیغه مبه ران (سه لاسی خویانی لی بیت) په وانه کراون بق هؤزه کانی خویشان به
 تاییه تی، من په وانه کراوم بق هه موو خه لکی).^۱ خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ

اللَّهُ وَعَدَّوْهُ إِذْ تَحْسَبُونَهُم بِأَذْنِهِمْ حَاقِقِينَ إِذَا فُتِنْتُمْ﴾ خودا به لئینی به نئوه داو به جیتی هینا نه و
 کاته ی به دستوری خودا ده تان کوشتن واته: خودا زالی کردن به سه ریاندا. ئیبنوجوره بی و تی:

^۱ فتح الباری (۵۱۹/۱)، مسلم (۳۷۰/۱).

نبينوعه بباس وتى: ﴿حَقَّ إِذَا فَشِلْتُمْ﴾ مه بهست به (الفشل) ترسه، ﴿وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ﴾ نيتر كيشه تان له ناو خوتان لى پهيدا بوو، له فرمان سه رپيچيتان كرد. وهك له نتيوان تيره نندازه كاندا پوويدا. ﴿مِنْ بَعْدِ مَا أَرْسَلْنَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ﴾ له پاش نه وهى كه خودا نيشانى دان نه وهى كه بيتان خوش بوو (كه سه ركه وتن له سه ره تاي جه ننگه كه دا). ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا﴾ هي واتان هه بوو چه زى له مالى دنيا بوو. كاتى كه دوژمن تيشكا ده بويست تالانى كوكيكاته وه ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ﴾ هي واش هه بوو خوشى نه و دنيايان ده ويست پاشان خودا نيوهى گيپايه وه له شه رپى نه وانو (تيك شكان) هه تا تاقيتان بكاته وه، ﴿وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ﴾ خودا ليتان خوش بوو. واته: چوپوشى له و كاره تان كرد كه پنى هه لسان نه وه يش خودا خوى باش ده زانى له بهر زوى ژماره ي دوژمنو چه كى جه ننگيانه وه و كه مى ژماره ي موسولمانانو و كه مى چهك و كه ره سه ي شه رپى موسولمانانه وه بوو. بوخارى پويويه تى كردوه وه له به رائه وه (البراء) وتى: له و پوژدها كه پويوه پويوى بت په رسته كان بويينه وه، پيغه مبه رى خودا له شكرتيكى له تيره نندازان داناو عه بدوللاى كوپى جوبه رى كرده لئپر سراويانو و فرموى: (ليتره لانه چن، نه گهر بينيتان سه ركه وتن به سه رياندا شوينه كه تان به جى مه هيلن، وه نه گهر ديتان سه ركه وتن به سه رياندا هه ر هاو كاريمان مه كن) كاتى پويوه پويوان بويينه وه لاتن، هه تا ژنه كانمان بينى به ره و كيوه كه ده چون به په له و لاقيان بهر ز ده كرده وه و خه لخاله كانيان درده كه وت، تيره نندازه كان ده يان وت: تالانى تالانى و ده سكه وت، عه بدوللاى كوپى جوبه ير وتى: پيغه مبه ر به لئنى لى وه رگرتوم كه ليتره نه جولين، به كوييان نه كرد، كاتى كه به كوييان نه كردو پويوان وه رگيپرا، هه فتا كه سيان لى كوژدا، نه بوسوفيان هات و وتى: تايا موحه مه د له ناو نه و خه لكه دايه؟ فرموى: وه لامى مه د نه وه، وتى: تايا كوپى نه بوقوحافه له ناو نه و خه لكه دايه؟ فرموى: وه لامى مه د نه وه، پاشان وتى: كوپى خه تاب له ناو نه و خه لكه دايه؟ پاشان وتى: نه وانه بينگومان كوژاون، نه گهر زيندوو بونايه وه لاميان نه دايه وه، عومر خوى پى نه گيپرا و تى: درؤت كرد نه ي دوژمنى خودا، خودا نه وانه ي هيشتوتنه وه بؤت هه تا داخو كه سهرت پى بختوات، نه بوسوفيان وتى: هوبه ل بلند به، پيغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (وه لامى بده نه وه)، وتيان چى بلين؟ فرموى: (بلين: خودا زؤر خاوه ن شكرو بلندتره) نه بوسوفيان وتى: نيمه عوزامان هه يه، نيوه عوزاتان نيه، پيغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (وه لامى بده نه وه) وتيان: چى بلين؟ فرموى: (بلين: خودا دوستمانه، نيوه دوستان نيه) نه بوسوفيان وتى: نه مرق به پوژى به در

جه‌نگیش به توبه‌یه. لاشه‌ی شیواتان دی من فرمانم پینه‌داوه و خرابه‌که‌ی مه‌خه‌نه سر من^۱ بوخاری خژی ته‌نیا ئم فرموده‌ی به‌م شیویه هی‌ناوه. موحه‌ممه‌دی کوپی نیسحاق پیوایه‌تی کردوه له عه‌بدوللای کوپی زوبه‌یره‌وه که زوبه‌یری کوپی عوام وتی: سویند به خوا من سه‌یری برده‌سته‌کانی هیندو هاوه له‌کانیم نه‌کرد به په‌له هله‌ده‌هاتن هیچ شتیکیان له‌گه‌ل خویان هه‌لنه‌گرتبوو نه زور نه کم، تیره‌ندازه‌کان به‌ره له‌شکره‌که که‌وتنه پی کاتی ئه‌و خه‌لکه‌یان بینی هه‌لدین بق تالانی کل‌کردنه‌وه، پشتی نیمه‌یان چۆل کرد بق سواره‌کانی دوژمنو له پشته‌وه پلاماریان داین. یه‌کی هاواری کردو وتی: ئه‌وسا بزائن موحه‌ممه‌د کوژراوه. هوره‌مان نه‌ماو ئه‌وانیش هر بری هوره بوون دوی ئه‌وه‌ی خاوه‌ن ئالاکانمان کوشتن، هه‌تا هیچ که‌سی له دوژمن نه‌یده‌توانی لی‌مان نزیک بیته‌وه. موحه‌ممه‌دی کوپی نیسحاق وتی: ئالای بت په‌رسته‌کان هر له‌ویدا که‌وتبوو، هه‌تا ژنیک هه‌لی گرت که ناوی عومری کچی هه‌لقه‌می حارسیه بوو دایه‌وه به قوره‌بیشیه‌کان و وره‌یان و به‌ره‌اته‌وه پیی. پاشان خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿ثُمَّ صَرَفْكُمْ عَنْهُمْ لِنَبْتَلِيَكُمْ﴾ پاشان هه‌تا تا‌قی‌تان بکاته‌وه گپزانیه‌وه له شه‌پیان. نینو نیسحاق وتی: قاسمی کوپی عه‌بدوپه‌حمانی کوپی پافیع که پی‌اوئ بوو له به‌نی عه‌دی کوپی نه‌جار بوی گپزانه‌وه وتی: ئه‌نه‌سی کوپی نه‌ز مامی ئه‌نه‌سی کوپی مالیک گه‌یشته لای عومری کوپی خه‌تاب و تلحه‌ی کوپی عوبه‌یدالله له‌گه‌ل چه‌ند که‌سیک له کوچه‌ری و نه‌نسا‌ره‌کان ئه‌وه‌ی به‌ده‌ستیانه‌وه بوو دایان نابوو. وتی: نیازتان چیه؟ وتیان: پیغه‌مبه‌ری خودا کوژراوه (ﷺ) وتی: جا ئیوه دوی ئه‌و زیانتان بق چیه؟ هه‌لسن با ئیوه‌یش له‌سر ئه‌وه بمرن که ئه‌وی له‌سر مردوه، پاشان به‌ره دوژمن رۆشت و شه‌پی کرد هه‌تا شه‌هید کرا (په‌زای خوی لی بیت)^۲ بوخاری پیوایه‌تی کردوه له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه که مامی ئه‌نه‌سی کوپی نه‌ز له پۆژی به‌درا ئاماده نه‌بوو. وتی: له یه‌که‌م جه‌نگی پیغه‌مبه‌را (ﷺ) ئاماده نه‌بووم، ئه‌گه‌ر خودا بوی په‌خساندم له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) خودا خوی ده‌زانی چۆن ده‌بم، گه‌یشته پۆژی ئو‌حود خه‌لگی هه‌لاتن وتی: خودایه‌ په‌نا ده‌گرم به‌تو له‌وه‌ی ئه‌و موسولمانانه کردیان، وه خۆم به‌دور نه‌گرم له‌وه‌ی که بت په‌رستان هی‌ناویانه و دژیانم، به‌شمشیره‌که‌یه‌وه په‌لاماری داو گه‌یشته سه‌عه‌دی کوپی مه‌عازو وتی: بق کوئ ئه‌ی سه‌عد من بۆنی به‌هه‌شت دی به‌پووما له‌لای ئو‌حوده‌وه، رۆشت و شه‌هید کرا. نه‌ده‌ناسرایه‌وه هه‌تا خوشکه‌که‌ی به‌نیشانه‌وه سه‌په‌نجه‌کانیا ناسیه‌وه زیاتر له‌هه‌شتا زامی شمشیرو تیر به‌لاشه‌یه‌وه بوو. ئه‌مه‌ قسه‌ی بوخاریه^۳ موسلیمیش له فرموده‌ده‌که‌ی سابیتی کوپی ئه‌نه‌سه‌وه هر به‌م شیویه هی‌ناویه‌تی^۱ پاشان

^۱ فتح الباری (۴۰۵/۷).

^۲ ابن هشام (۸۸/۳).

^۳ فتح الباری (۴۱۱/۷).

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ وه له وه له ایش لیتان خوش بو، خودا خاوه نی چاکه به له سر خاوه نی باوه پان.

باسی هه ندی له وه موسولمانانهی که له رژی نوحودا تووشی شکاندن هاتن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِذْ تَصْعَدُونَ وَلَا تَكُونُوا عَلَىٰ أَحَدٍ﴾ نه و کاتهی که پاتان کردو ناوپتان له سر هیچ که س نه نه داوه. واته: له دوژمن وه ری که پاندن و به ره و کتیه که پاتان کردو له دوژمن هه لاتن. حه سه نو قه تاده به (تَصْعَدُونَ) خویندویانه ته وه واته: به ره و کتیه که پاتان ده کردو،

﴿وَلَا تَكُونُوا عَلَىٰ أَحَدٍ﴾ ناوپتان له هیچ که س نه نه داوه، له ترس و بیمیکی وادا بیون.

﴿وَأَرْسُولٌ يَدْعُوكُمْ فِي آخِرَتِكُمْ﴾ پیغه مبه ریش (ﷺ) له دواوه بانگی ده کردن که له پشتی

نیوه وه بو، که له دوژمن پانه که ن و بگه پینه وه و په لاماریان بدن. سوودی وتی: کاتی که بت په رسته کان زوریان به موسولمانه کان هینا له نوحودا و شکاندیان هه ندی له موسولمانه کان پایان

کردوه بۆ ناو شاری مه دینه، هه ندیکی تریشیان پوویمان کرده سر که زه که و چوونه لای به رده که و

له ساری وه ستان، پیغه مبه ریش خودایش (ﷺ) خه لکه که ی بانگ ده کرد: (وه رنه وه بۆ لای من نه ی عه بده کانی خودا، وه رنه وه بۆ لای من نه ی عه بده کانی خودا)

خودای گوره باسی سرکه وتنی موسولمانه کانی کردوه که پایان کردوه و به ره و کتیه که سرکه وتووون. وه باسی بانگ کردنی

پیغه مبه ریشی هر کردوه وه که فرمویت: ﴿إِذْ تَصْعَدُونَ وَلَا تَكُونُوا عَلَىٰ أَحَدٍ وَلَا

تَكُونُوا عَلَىٰ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي آخِرَتِكُمْ﴾^۲ نیبنوعه بیاس و قه تاده و په بیع و نیبنوزه دیدیش هر وایان وتوه.^۴

به رگری کردن نه نساو و کچه رهیه کان له پیغه مبه ریش خودا (ﷺ)

بوخاری ریوایت کردوه له قه یسی کروی نه بو حازه وه وتی: دهستی ته لحم بینی تووشی گۆجی

هاتبوو پاریزگاری پیغه مبه ریش (ﷺ) پیده کرد له رژی نوحودا^۵ وه له هر دوو سه حیحه که دا هاتوه له

نه بو عوسمانی نه هدیه وه وتی: که س له گه ل پیغه مبه ریش خودا (ﷺ) نه مایه وه له و چهند پزده دا که

^۱ مسلم (۱۰۱۲/۳).

^۲ ابن ابی حاتم (۶۰۹/۲).

^۳ الطبري (۳۰۱/۷).

^۴ الطبري (۳۰۳/۷).

^۵ فتح الباري (۴۱۶/۷).

پیغمبر شهری تیا ده کردن. بیجگه له تله‌هی کوپی عه‌بدوللاو سه‌عد. نه‌مه قسه‌ی تله‌و سه‌عه سه‌عیدی کوپی موسیب وتی: بیستم له سه‌عدی کوپی نه‌بووه‌قاص ده‌یوت: پیغمبهری خودا (ﷺ) تیردانه‌کی له پۆژی نوحودا بۆ هه‌لبژێرام و فه‌رموی: (لئیان ده‌ دایکو باوکم به‌ قوریانت بی) بوخاری هیتاویه‌تی^۱ وه‌ له‌ هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا له‌ سه‌عدی کوپی نه‌بووه‌قاسه‌وه‌ هاتوه‌ دیسان وتی: دوو پیام له‌ پۆژی نوحودا له‌ لای راست و له‌ لای چه‌پی پیغمبهره‌وه‌ (ﷺ) بینی که‌ دوو به‌رگی سپیان له‌ به‌ردا بوو له‌ باتی پیغمبهر (ﷺ) شه‌پێکی زۆر توندیان ده‌کرد، نه‌ له‌ پیش نه‌و پۆژه‌دا چارم پئیان که‌ وتوه‌ نه‌ له‌ دوا‌ی نه‌و پۆژه‌. واته‌: جویره‌نیلو میکائیل بوون نه‌و دوانه‌.^۲ نه‌بوئه‌سه‌ود وتی: له‌ عوروه‌ی کوپی زویه‌یره‌وه‌ وتی: ئوبه‌یی کگوپی خه‌له‌ف برای جومه‌ح هه‌ر له‌ مه‌که‌که‌ سویندی خواردبوو که‌ ده‌بی پیغمبهری خودا (ﷺ) بکوژی. کاتی هه‌والی سوینده‌کی گیشته‌ پیغمبهر (ﷺ) فه‌رموی: (نه‌خیر، انشاءالله من نه‌و ده‌کوژم) کاتی که‌ پۆژی نوحود هات به‌ ناسن ده‌مامکی پۆشیبوو ده‌یوت: پزگارم نه‌بی نه‌گه‌ر موحه‌مه‌د له‌ ده‌ستم پزگاری بی، په‌لاماری پیغمبهری خوی دا (ﷺ) ویستی پیغمبهر (ﷺ) بکوژی. مه‌سه‌ه‌بی کوپی عومه‌یر پوویه‌پووی بووه‌وه‌، برای به‌نی عه‌بدودار پیغمبهر (ﷺ) خۆی به‌ تنیا مایه‌وه‌. مه‌سه‌ه‌ب شه‌پی له‌گه‌لا ده‌کرد. بۆشایه‌کی له‌ نیوان قه‌لغان و شمشیره‌که‌یا له‌ سه‌ر شانی به‌رچاو که‌وت به‌و حه‌ریه‌ی که‌ پیتی بوو لێیدا له‌ نه‌سه‌که‌ی که‌وته‌ خواره‌وه‌ بۆ سه‌ر زه‌وی، خۆین له‌ جیی نه‌و لێدانه‌ ده‌رنه‌هات هاوه‌له‌کانی هاتن هه‌لیان گرت وه‌ک گا ده‌بیژپاند، پئیان وتی: چی وا نا‌په‌حه‌تی کردوی خۆ نه‌وه‌ پووگاوه‌؟ قسه‌که‌ی پیغمبهری (ﷺ) بۆ گێرانه‌وه‌ که‌ فه‌رموی: (به‌لکو من ئوبه‌یی ده‌کوژم) پاشان وتی: سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته‌، نا نه‌وه‌ی که‌ به‌سه‌ر من هاتوه‌وه‌، به‌سه‌ر خه‌لکی مه‌جاز بی شوینیکی بازار پووه‌ له‌ چه‌زخی نه‌فامیدا (هه‌موویان نه‌مردن). مردو چوو بۆ ناو ناگر ﴿فَسَحَقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ هه‌ی له‌ نازاردا نه‌مینن نه‌م هاوه‌لانی جه‌مه‌نه‌مه‌. مووسای کوپی عوقبه‌ له‌ کتیبی (مه‌غازی) به‌که‌یدا پڕوایه‌تی کردوه‌ له‌ زه‌ه‌ری و له‌ سه‌عیدی کوپی موسیه‌یه‌وه‌ به‌م شتیه‌یه‌. وه‌ له‌ هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوه‌وه‌ له‌ سه‌ه‌لی کوپی سه‌عه‌وه‌ پرسیا‌ری له‌ برینه‌کانی پیغمبهر (ﷺ) لی‌ کرا. وتی: پووی پیغمبهر (ﷺ) بریندار کرا (پوباعی) شکینرا ززی و قه‌لغانه‌کی شکا به‌سه‌ریدا، فاتیمه‌ی کچی پیغمبهری خودا (ﷺ) خۆینه‌که‌ی ده‌شۆری عه‌لی به‌ قه‌لغانه‌کی ئاوی به‌سه‌را ده‌کرد، کاتی فاتمه‌ (په‌زای خوی لی‌ بیت) بینی ئاوه‌که‌

۱ البخاری (۴۰۶۰)، مسلم (۲۴۱۴).
 ۲ البخاری (۴۰۵۵).
 ۳ البخاری (۴۰۵۴)، مسلم (۲۳۰۶).
 ۴ الملك (۱۱).

خوینکه زیاتر دهکات، پارچه هاسیریکی هه لگرت و سوتاندی هه تا بوه خۆله که وه دای له برینه که و خوینکه وه ستاوه. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿فَأْتِبَكُمْ غَمًّا بِغَمِّ﴾ جا خوا پادا شتی خه می هه ر به خه م دانه وه. نیینو جه ریر وتی: وه که نه م نایه ته بیش که خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَأَصْلَبَكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ﴾^۱ به کۆته ره ی دار خورمادا هه لتان ده واسم. واته: له سه ر کۆته ری دار خورما^۲ نیینو عه بباس وتی: خه می یه که م به هۆی تیکشکانه که یانه وه بوو. وه له و کاته دا که وترا پیغه مبه ر (ﷺ) کوزراوه خه می دووه مهش ئه و کاته بوو که بت په رسته کان له سه ر کپوه که وه لای سه ریان لی گرتن و پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (ئهی خودایه ئه وانه بۆیان نیه سه رکه ون به سه رماندا) له عه بدوپه رحمانی کۆپی عه وفه وه وتی: خه می یه که م به هۆی تیکشکانه وه بوو، خه می دووه مهش کاتی وترا: پیغه مبه ر (ﷺ) کوزراوه. نه مه به لایانه وه له تیکشکانه که گه وره تر بوو، نیینو مه رده وه یه یه ریوایه تی کردپوه. موجه اید و قه تاده وتیان: خه می یه که م بیستنی کوزرانی پیغه مبه ر بوو (ﷺ) خه می دووه مهش ئه و کوشتن و برینداریه بوو که تووشیان هات. سوودی وتی: خه می یه که م له ده ست چوونی ئه و سه رکه وتن و تالانیه بوو. خه می دووه مهش سه رکه وتنی دوزمن بوو به سه ریاندا. خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ﴾ نه کا له به ر نه وه ی وا له ده ستان چوه و ﴿وَلَا مَا أَصَابَكُمْ﴾ وه له وه ی که تووشتان بووه (له کوزران و بریندار بوون) خه فته بخۆن. نه مه قسه ی نیینو عه بباس و عه بدوپه رحمانی کۆپی عه وف و قه تاده و سوودی^۲ ﴿وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ خودا له و کاره ی ده یکن ناگاداره پاک و بی گه ردی و سوپاس و ستایش بۆ ئه و خودایه که هیچ په رستراوی نیه بیجگه له و نه بی.

﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَدِّ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَفِيضُنَّ طَائِفَةٌ مِّنكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِن شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَان لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قَاتَلْنَا هَهُنَا قُل لَّو كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ

^۱ طه (۷۱).

^۲ الطبری (۳۰۴/۷).

^۳ ابن ابی حاتم (۶۱۳/۲).

الْصُّدُورِ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْبِطْحَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا

وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٢﴾

دابه زینی نارامی، که خهوی که و تن بوو له کاتی غه زاکه دا به سه ر خاومن باوهراندا و باسی

ترسو دله پاوکه ی دوپرووه کان

خودای گه وره باسی منتهی خوی ده کات به سه ر بنده کانی وه که نه و نارامی و دنیایه ی بی ناردن، که بریتی بوو له خهویک که به سه ریدا هیئان و خه ریک بوو چه که کانیان له ده ست ده که و ته خوار له خه م و خه فته تا، خه ولیک و تنیش له کاتیکی وادا نیشانه ی نارامی و هیمنیه وه که خودای گه وره له سوره تی نه نفالدا فه رمویه تی له به سه رهاتی به درا ﴿إِذْ يُغَشِّكُمُ النُّعَاسُ أَمَنَةً مِنْهُ﴾^۱ نه و کاته شتان هر له بیر بی و نه سوکه خه وی له لای خوی وه بی ناردن. بوخاری پیوایه تی کردوه له نه سه وه له نه بوته لحه وه وتی: من یه کیک بووم له و که سانه ی که نه و سووکه خه وی گرت له پژی نوحودا هه تا شمبیره که م له ده ستم که و ته خواره وه چند جاری، له ده ستم ده که و ته هه لم ده گرت وه له ده ستم ده که و ته هه لم ده گرت وه^۲ له کتیبی مه غازه که یدا و به موعه له قی و له کتیبی ته فسیره که یدا سه نه ده کانی پیوایه تی کردوه^۳ تیرمیزی و نه سائی و حاکیم پیوایه تیان کردوه له نه سه وه له نه بوته لحه وه وتی: له پژی نوحودا سه رم به رز کرده وه و سه یرم نه کرد هیچ که سی نه بوو له و پژه دا له ژیر قه لغانه که یدا. سووکه خه وی نه گرتی، نه مه قسه ی تیرمیزی و وتی: فه رموده یه کی حه سه نی سه حیه^۴ نه سائیش پیوایه تی کردوه دیسان وتی: نه بوته لحه وتی: من یه کیک بووم له و که سانه ی که نه و خه وه سووکه گرتی^۵. وتی: ده سته یه کی تر له دوپروه کان بوون هر خه فته تی خویان بوو، نذ ترسه نؤک دوور له هق بوون وه که خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمْرِ أَمَنَةً نُبَأًا يَفْسُحًا طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ﴾^۶ پاش نه و خه مه نارامیه کی ناره سه رتان، که بریتی بوو له نؤقره ی خه وی که و تن به سه ر هه ندیکتاند او هه ندیکیشتان هر ته نیا خوتان له بیر بوو، ئیوه ش هر وه که خوانه ناسه کانی پیشین بیرتان له خوا ده کرده وه. نه وانه ی که درؤزن بوون، هر له گومان و دله پاوکه دا بوون ده ریاره ی خودا، به لام خاوه ن

^۱ الانفال (۱۱).

^۲ فتح الباری (۲۲/۷).

^۳ فتح الباری (۷۶/۸)، تحفه الاحوذی (۳۵۸/۸).

^۴ تحفه الاحوذی (۳۵۸/۸)، النسائی فی الکبری (۳۴۹/۶)، الحاکم (۲۹۷/۲)، سه حیه.

^۵ النسائی فی الکبری (۳۴۹/۶)، سه حیه.

باوه پان نه وانهی که باوه پرتکی زرد بته وو دامه زراویان هه بوو، بپوایان واپسو که خودا به و زوانه پیغه مبه ره که ی (ﷺ) سرده خاتو به لینه کانی خوی دینیتته دی بوی. به لام نه وانهی که دوپوو بوون و خویان لی نه که وت له ترسو دله پاوکه دا ده زیان. ﴿يَطْمَتُونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ وه ک خودای که وره له نایه تیکی تردا فه رمویه تی: ﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ نَبْعَلِبَ الرَّسُولَ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ آهْلِهِمْ أَبَدًا﴾ نه خیر نیوه بیتان واپوو پیغه مبه رو باوه پرداران هرگیز تازه نایه نه وه ناو مالو خیزانی خویان. هه تا کز تایی نایه ته که، هه ربه و شیویه دوپووه کان بپوایان واپسو که بت په رسته کان که نه و سرکه وتنه یان له و کاته دا به ده ست هیناوه، نیتر ته واو جار تکی تر ئیسلام سر هه لئان اته وه و هه مو له ناو ده جن. نه مه بیرو بچوونی نه و که سانه یه که له گومان و دو دلیدا زیان به سر ده یه ن، کاتی که تووشی کار تکی گران و پر ته نگو چه له مه بوون، نه م بیرو بچوونانه یان ده رنه که وی و نا شکر ا ده بن. پاشان خودای که وره باسیان ده کات و نه فه رمویت: ﴿يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ﴾ ده لئین: ناخو له م کاره دا چیمان بو ده کری؟ خودای که وره بیش نه فه رمویت: ﴿قُلْ إِنْ الْأَمْرُ كُلُّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يَبْدُونَ لَكَ﴾ بلی: گشت کار به ده سی خودان، نه وانه نه یینی دلایان له لای تو نا شکر ا ناکن، پاشان خودای که وره نیازی دلایان ده رده خا و نه فه رمویت: ﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هُنَّهَا﴾ ده لئین: نه گه ربه ده س خو مان بوایه نیعه لیره نه ده کوژراین. واته: نه و قسانه یان له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده شارده وه. نیبنوئیسحاق پویایه تی کردووه له عبداللهی کوبی زویه یره وه وتی: زویه یر وتی: بیگومان چاوتان به من بکه وتایه له گه ل پیغه مبه ری خودا (ﷺ) کاتی که ترسه که زوری هینا پیمان، خودا سوکه خه و تکی هینا به سه رماندا. هیچ که سی له هیته نه ما که چه ناکه ی نه که ویتته سر سنگی، وتی: سویند به خوا من گویم له قسه ی موعه بی قوشه یر بوو وه ک خه و بیبنم گویم لی بوو ده یوت: نه گه ربه ده ستی خو مان بوایه نیعه لیره دا نه ده کوژراین. نه و قسه یه م له نه وه وه له به ر کردو وه رم گرت له سر نه وه خودا نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هُنَّهَا﴾ له سر قسه که ی موعه ب هاته خواره وه. نیبنوئیه بی حاتم پویایه تی کردووه. خودای که وره نه فه رمویت: ﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ﴾ بلی: نیوه نه گه ربه مالی خوشتان یان نه و که سانه ی که کوشتنیان له سر نوسراوه، ده هاتنه وه جیی

الفتح (۱۲).

ابن ابی حاتم (۲/۶۲۰).

کورذراتیان. واته: نه شه شتیکه و له لای خودا بپاروه ته وه و دیاری کراوه، هیچ که سه ناتوانی خوی لی لایداو بزگار بکات. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ خودا ده یوی دلیان تا قی بکاته وه و هرچی له دلیندا هه یه ده ری بخت. واته: هه تا تا قیتان بکاته وه به هوی نه وه ی به سه رتان هاتوه، هه تا چاک و خراب له یه کتری جیا بیته وه و خاوه ن باوه پ ده رکه وی و دو پوهه کان بۆ خه لکی ده رکه ون له قسه و کرداره کانیندا. ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ خودا له پازی دله کانتان ناگاداره، له و شتانه ی که نه ینی و ناشکرا نیه.

باسی باگردنی هه ندی له خاوه ن باوه ران له پۆزی نو خودا و لیبوردنی خودا لیبان

پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا﴾ نه وانه تان که پشتیان هه لگرد (له و پۆزه دا که دوو کومه له گه یشتنه یه ک) شه یتان هه لی خلیسکاندن، له بهر کاری که کردوبیان. واته: به هوی هه ندی گونا هه وه که له پیشه وه کردوبیان وه که هه ندی له زانیانی پیشینه وتویانه: بیگومان پاداشتی چاکه هه ر چاکه یه و پاداشتی خرابه یش دوا یه که ی هه ر خرابه یه. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ خودایش به خشین (له و هه لاتنه ی که تووشیان هه ت). هه ر خودایه که له گونا هه ن ده بوری و له سه رخویه، به رانه به به عه بده کانی و چاوپوشیان لیده کات. نیما می نه حمه د پویایه تی کردوه له شه قیقه وه، وتی: عه بدوره حمانی کوی عه وف گه یشت به وه لیدی کوی عه قبه وه ولید پیی وت: چیه وا ده بینم لالوتی له عوسمان گه وره ی موسولمانان؟ عه بدوره حمان پیی وت: پیی بلی من له پۆزی نو خودا هه لته هاتوو له پۆزی به دریشا دوانه که وتوو و له پیبازی عه ره یش لام نه داوه، عاسیم وتی: پاشان پۆشت نه وه ی بۆ عوسمان گتپایه وه وتی: عوسمان وتی: نه وه ی که ده لی من له پۆزی نو خودا هه لته هاتوو، چۆن سه رزه نشتم ده کات به تاوانی که خوا لیتی بوداوه، خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ

عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ وه نه وه ی که ده لی: من له پۆزی به در نواکه وتوم، من بیگومان به دیاری پوییه ی کچی پیغه مبه ری خودا وه بوم ﴿وَلَقَدْ﴾ هه تا کچی دوا یی کرد، پیغه مبه ری خودا ﴿وَلَقَدْ﴾ به شتی که له پۆزی به درا بۆ دانام. هه رکه سیش پیغه مبه ر ﴿وَلَقَدْ﴾ به شی بۆ دابن، نه وه نه و که سه ناماده

بووه. نه ویش که ده لیت: من وازم له سونه‌تی عومر هیناره، بیگومان من توانای نه و سونه‌تی نه و
 نیه، نه ویش هر ناتوانی جیبه جیبی بکات بهی بی لای و نه و بی باس بکه^۱.

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا لِاِخْوٰنِهِمْ اِذَا صَرَبُوْا فِي الْاَرْضِ اَوْ كَانُوْا عُرٰى اَوْ كَانُوْا
 عِنْدَنَا مَا مٰثُوْا وَمَاقْتُلُوْا لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوْبِهِمْ ۗ وَاللّٰهُ يَخْبِي ۗ وَكَيْتٌ ۙ وَاللّٰهُ يَمَّا تَمَلُّوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۷۸﴾
 وَلٰكِنْ قُتِلْتُمْ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ ۙ مِنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ ۗ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿۱۷۹﴾ وَلٰكِنْ مِّمَّنْ اَوْ قُتِلْتُمْ
 اِلٰى اللّٰهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۱۸۰﴾﴾

رنگری له چاولیکه‌ری خوانه‌ناسان له په یوه‌ست کردنی مردن و فه‌رمانی فه‌دربه شه‌یرمز ویستی
 خودای که ورهوه

خودای که وره په‌نگی عه‌ده خاوه‌ن باوه‌په‌کافی نادات که چاوله خوانه‌ناسان بکه له بیرو
 بچوونی خراب و ناپه‌سه‌ندیانا که له قسه‌کانیانوه واده‌ده‌که‌وی که ده‌ریاره‌ی برا موسولمانه‌کانیان
 نه‌وانه‌ی که مردوون له سه‌فه‌رو جه‌نگه‌کانا، نه‌که نه‌چوونایه وایان نه‌کردایه نه‌وه‌یان تووش نه‌ده‌هات
 که تووشیان بووه. خودای که وره‌یش نه‌فه‌رمویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا
 لِاِخْوٰنِهِمْ اِذَا صَرَبُوْا فِي الْاَرْضِ اَوْ كَانُوْا عُرٰى اَوْ كَانُوْا عِنْدَنَا مَا مٰثُوْا وَمَاقْتُلُوْا﴾ نه‌ی کومه‌لی خاوه‌ن
 باوه‌پان، نیوه وه‌ک نه‌وانه مه‌بن که خودایان نه‌ده‌ناسی و سه‌بارت به براکانیان (که له سه‌فه‌ر بیان له
 شه‌پی دوژمنان بوون) ده‌یانتوت: نه‌وانه لامان بمانایه نه‌ده‌مردن و نه‌ده‌کوژدان. خودای که وره‌یش
 نه‌فه‌رمویت: ﴿لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوْبِهِمْ﴾ هر بی نه‌وه بوو خودا بیکا به شاخ و داخی سه‌ر
 دلیان. واته: بویه نه‌و بیرو په‌ویایه خسته ناو دلیان هه‌تا زیاتر داخ و خه‌فت بخاته دلیان بی مردن و
 کوشتنیان، پاشان خودای که وره وه‌لامیان نه‌داته‌وه و نه‌فه‌رمویت: ﴿وَاللّٰهُ يَخْبِي ۗ وَكَيْتٌ﴾ خودایه که
 ژیان نه‌داو ده‌شمرینی. واته: هر خودا له سه‌ره‌تاوه دروستی کردیوه و هه‌موو شتی ده‌که‌ریتته‌وه بی
 لای نه‌و. هیچ که‌سی نازی و نامری به ویستی نه‌و نه‌بی و په‌ریاری له سه‌ره‌ن‌دات. ته‌مه‌نی که‌س زیاد
 ناکات و که‌میش نابیتته‌وه به فه‌رمان و په‌ریاری نه‌و نه‌بی. ﴿وَاللّٰهُ يَمَّا تَمَلُّوْنَ بَصِيْرٌ﴾ وه هر کارئ نیوه
 ده‌یکه‌ن خودا ده‌بیینی. واته: خودا ده‌زانی و ده‌بیینی و ناگاداری گشت دروسکراوه‌کانیه هیچ شتیکی
 نه‌وانی لی‌ناشاریتته‌وه. پاشان خودای که وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلٰكِنْ قُتِلْتُمْ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ
 مِنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ ۗ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ﴾ نه‌که‌ر له پی‌سی خودا بمرن بیان له پی‌سی خودا بکوژدین، دیاره

^۱ احمد (۶۸/۱)، فه‌رموده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.

لیخوشبونی خود او به زہمی ہو زکدر چاکتره له و شتی کزی ده که نه وه. ثم نایه ته نه وه ده که یه نی که کوژدان له پیی خود او مردن له پیی خود او هؤکارنیکه بق وه ده ست هینانی به زهیی و لیبور دنی و په زامه ندی خود او، نه مه پیش له مانه وه له دنیا و کز کردنه وه ی مال و سامان چاکتره که بق هیچ که س نامینیتت وه پاشان خود ای گوره هه و العمان نه داتی که هه که سی بمری یان بکوژدی له دوایدا هه ده که ریته وه بق لای خود ای گوره، پاداشتی نه داته وه له سه ر کرداره کانی نه که ر چاک بویی به چاکه و نه که خرابیش بویی به خرابه و جه زده به دان و نه فه رمویت: ﴿وَلَئِنْ مُتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تَحْشُرُونَ﴾ ج بمرن و چ بکوژدین بی گومانه هه له لای خود او کرده که ریته وه.

﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِظَ الْقَلْبُ لَأَفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٣١﴾ إِنْ يَصْرِكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُ لَكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَصْرِكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣٢﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْفُرَ وَمَنْ يَفْكُرْ يَأْتِ بِمَا عَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تَوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٣٣﴾ أَفَمَنْ أَتَّبَعَ رِضْوَانُ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ يَسْخَطُ مِنَ اللَّهِ وَمَا لَهُ جَهَنَّمَ وِثْقًا أَلْصِقًا ﴿١٣٤﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِصِيرَاتِهِ بَصِيرٌ وَمَنْ يَعْمَلْ سُلُوكًا لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَزَكَّرَهُمْ وَيَلْمِهُمْ أَلْتَكْتِبَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لِنِي ضَالِّينَ ﴿١٣٥﴾﴾

له رهوشته کانی پیغه به به ره مان موحه مه ده (ﷺ) دلوفانی و نه رم و نیانیه

خود ای گوره په وی و ته ده کاته پیغه به به ره که ی و منه ده کات به سه ری داو به سه ز بهوادارانیشا که چه نه ده نه رم و نیانه به رانبه ر ئومه ته که ی، نه وانی که شوین فه ره مانه کانی ده که ون و توندو تیژ نیه له که لیان و ندر به چاک له که لیان نه سویت و نه فه رمویت: ﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ﴾ له به زهیی خود او به که تر هینده نه رم و نیانی له که لیان. واته: چ شتی وای له تر کردوه نه ی موحه مه ده (ﷺ) که به رانبه ر خاوه ن باوه پان نه رم و نیان بی، نه که ر به زهیی خود او نه بی به تر و نه وانیش. قه تاده و ته ی: ﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ﴾ واته: به هزی به وهیی خود او به که تر نه رم و نیانی به رانبه ر خاوه ن باوه پان. عه ره به کان (ما بیان په یوه ست کردوه به مه عریفه وه وه ک خود ای گوره هیش نه فه رمویت: ﴿فَمَا أَنْقَضِهِمْ وَيَتْلُقُهُمْ﴾ وه په یوه ستیشیان کردوه به نه که ره وه وه ک خوی مه زن ده فه رمویت: ﴿عَمَّا قَلِيلٍ﴾ هه ر بویه لیتره شدا ده فه رمویت: ﴿فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّتَ لَهُمْ﴾ واته: به زهیی له لایه ن خود او. حه سه نی به سری و ته ی: نه مه ره و شتی موحه مه ده (ﷺ) که خود او نارویه تی پیی. ثم

ثایه ته پیروزه له و ثایه ته ده چی که خودای گوره نه فرمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ پیغمبره ربک هاته لاتان، له خوتانه، هر به لایه به سرتان بی، لای گرانه، دلی نذر له لای نیوه به. دلسوزی خاوه ن باوه پانه و دلوفانه بزیان. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْكٍ﴾ نه گهر که سیکی دل پهق و توندو تیز بویتایه، بلاوه یان لی ده کردی. (الفظ) مه به ست پیتی لیره دا قسه ی په قه. به پیتی نه وده دا پاشان نه فرمویت: ﴿غَلِيظَ الْقَلْبِ﴾ واته: نه گهر تو قسه خراب و دل پهق بویتایه له که لیان له ده ورت ده ته کینه وه و ازبان لیت ده هینا. به لام خودای گوره کوی کردنه وه له ده ورت. دلتی نرم کردوه به رانه ریان هتا دلیان رابیت، وه که عه بودلای کوی عمر وتی: دم خراب و دل پهق نه بووه و نه زان دو نه بووه له بازاره کاندا. پاداشتی خرابی به خرابه نه داوه ته وه همیشه لی بورده و چاوپوشی کردوه.^۱

فهرماندان به راویژ کردن و کار پیکردنی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَاعْفُ عَنَّهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ تو بیان بوره و له لای خودا داوای لی بوردنیا بک و له کار راویژیان بی بک. هر له بهر نه وه بوو پیغمبره خودا (ﷺ) هر بوداوی پوی بدایه راویژی به هاوه له کانی ده کرد، بق دلنیا کردنیا هتا به گوپو هیزه وه به و کاره هلسن که پیمان نه سپیری، وه راویژی پیکردن له پژی به درا به پوشتن بق کاروانه که، نه وانیش وتیان: نه گهر بمانبه یته ناو دریاش له که لتا ده یپرین، به ره و (بِرْكَ الْعَمَاد) یش بمانبه یته له که لتا دین. نیمه و انالین، وه هوزی مووسا به مووسایان وت (سلامی خوی لی بیت) تو په روه ردگارت بچن شه پ بکن نیمه لیره دا داده نیشین، به لگو ده لیتین: فرموو برق نیمه ش له که لتین و له خزمه تتداین له لای راست و له لای چه پته وه ده جه نگیان. وه راویژی پیکردن که له مه دینه بماننه وه یان ده رچن بق دوزمن، زقرینه ی هاوه له کان رایان و ابو که برقنه دهر وه، پیغمبره ریش (ﷺ) چوه دهر وه بزیان. له پژی خنده قیسا راویژی پیکردن له ریکه وتنی نه خرابدا له سر سی یه کی به رویومی مه دینه، هه ردو سه عده که، سه عدی کوی مه عازو سه عدی کوی عوباده پازی نه بوون، پیغمبره (ﷺ) وازی له وه مینا. وه له پژی حوده بیبه دا راویژی پیکردن که بدن به سه مال و مندالی بت په رسته کانا. نه بو به کر پیتی وت: نیمه بق نه وه نه هاتووین بق شه پ کردن له که ل که سا، به لگو نیمه هاتووین بق عومره کردن.

^۱ التوبة (۱۲۸).

^۲ فتح الباری (۴۴۹/۸).

پیغمبر ریش (ﷺ) قسه که ی قه بول^۱ کرد. وه پیغمبر (ﷺ) له به سه رهاتی بوختانه که دا فرموی:
 (نه ی کره لمی موسولمانان وتویژم له گه لا بکن ده رباره ی کره لمی که بوختانیان بی خیزانم کردوه و
 تو مه تباریان کردون. سویند به خوا هیچ خراپه به کم له خیزانه کانم نه دیوه بوختانیان به کتوه
 کردوه؟ سویند به خوا جگه له چاکه له وه ریش هیچ نه دیوه^۲ پیغمبره ری خودا (ﷺ) پاوژی به
 عه لو نوسامه کرد بی جیا بونه وه له عانیسه (په زای خوی لی بیت) که له جهنگه کانیشا هر پاوژی
 پیده کردن، نیبنوماجه ریوایه تی کردوه له نه بوهره ریه وه له پیغمبره وه (ﷺ) که فرمویه تی:
 (پاوژکار جینی بریوایه)^۳ نه بوداودو تیرمیزیش ریوایه تیان کردوه. نه سائیش به فرموده به یکه
 حه سه نی داناوه^۴.

پشت به خودا به ستن دوی پاوژ کردن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ وه ختی لیبرای کاری بکه ی هر پشت به
 خوا ببه سته. واته: کاتی پاوژت کرد له کاریکاو بریارت دا بیکه ی پشت به خوا ببه سته تئیدا. ﴿إِنَّ اللَّهَ
 يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ خودا نه وانیه خوش دهوی که خویان هر به خوا ده سپین. خودای گوره پاشان
 نه فرمویت: ﴿إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ
 فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ نه گهر خودا یارمه تیتان بدات، که س به سه رتانا زال نابی، نه گهر وازیشان لی
 بینی، کی ده توانی پاشان یارمه تیتان بدات؟ با خاوه ن باوه پان هر خویان به خودا بسپین. وه که له
 پیشه وه خودای گوره فرموی: ﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْمَهِيذِ الْحَكِيمِ﴾ سه رکه وتیش هر به
 دهستی خودای خاوه ن دهسته لاتی له کارزانه. پاشان داوا له خاوه ن باوه پان دهکات که هر خویان به
 خوا بسپین و نه فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ با خاوه ن باوه پان هر خویان به خوا بسپین.

خه یانته کردن له کارو پیشه ی پیغمبران (سه لای خویان لی بیت) نیه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَصُلِّ﴾ بی هیچ پیغمبران ناشی له گه ل خه لکی
 خه یانته بکات. نیبنوعه بباسو مواهیدو حه سه نو که سانی تریش وتیان: بی پیغمبره ری نیه که

^۱ البخاری (۴۷۵۷).

^۲ ابن ماجه (۱۲۳۳/۲)، فرموده به یکی سه حجه.

^۳ ابوداود (۳۴۵/۵)، تحفة الاحوذی (۱۰۹/۸)، سه حجه.

^۴ آل عمران (۱۲۶).

خه یانته بکات^۱ ئیبنوجه ریر پیوایه تی کردوه له ئیبنوجه بیاسه وه له م نایه تدا ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ﴾ وتی: ئەم نایه ته ده رباره ی قوماشیکه مه خه ملی سوور هاته خواره وه له پۆژی غه زای به درا وون بوو، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سوپایه کی نارد هه ندی که س ده یان وت له وه ده چی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه لی گرتی. قسه ی زۆریان کرد له و باره ی وه خودای گه وه ئەم نایه ته ی نارد ه خواره وه: ﴿وَمَنْ يَغُلُّ يَأْتِ بِمَا عَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۲ بۆ هه ی پیغه مبه ری ناشی له گه ل خه لکی خه یانته بکات. هه رکه س خه یانته بکات، به و خه یانته ته ی کردویه تی دیت له پۆژی قیامه تدا. هه ر به م شیوه یه ئە بو دا وود و تیرمیزی پیوایه تیان کردوه، تیرمیزی وتی: فه رمووده یه کی هه سه نی غه ربیه^۳. ئە مه پاکانه یه که که بۆ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) که به هه ی شیوه یه ک خه یانته ناکات له جیبه چی کردنی ئە مانته و دابه شکردنی ده سته که وت و هه ر شتیکی ترا. پاشان ئە فه رموویت: ﴿ثُمَّ تَوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ بۆ هه ی پیغه مبه ری ناشی له گه ل خه لکی خه یانته بکات، هه رکه س خه یانته بکات، به و خه یانته ته ی کردویه تی دیت له پۆژی قیامه تدا. ئە وسا هه رکه س به رانه ر کرده وه ی خۆی سزا ئە درئ و هه ی ناهه قیان لی ناکرئ. ئە مه به لئین و هه ره شه یه کی زۆر تونده، فه رمووده ی زۆریش له م باره ی وه هاتوه، ئیمامی ئە حمه د پیوایه تی کردوه له ئە بو مالیکی ئە شه جعه یه وه له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) که فه رموویه تی: (گه وه تیرین خه یانته له لای خودا بالئ زهویه له نئوان دوو دراوسیدا ببئ (له خانویه یکا) دراوسینه کان بالئ له به شی ئه وی تر بپری، خۆ ئە گه ر بپری زنجیر ده کرئ له هه وت ته به قسه ی زهوی پئی هه تا پۆژی قیامته)^۴ ئیمامی ئە حمه د پیوایه تی کردوه له ئە بو حومه یدی ساعدی وه وتی: پیغه مبه ری خودا پیاویکی له ئە زدییه کان به کاره ینا بۆ زهکات کۆکردنه وه، پئیان ده وت ئیبنولوتبیه هاته وه وتی: ئە مه بۆ ئیوه و ئه وه ییش به دیاری به خۆم دراوه. پیغه مبه ری خودا له سه ر مینه ره که ی هه لساو فه رمووی: (حالی ئە و کرکاره چۆنه که ده پینرین و ده گه پتسه وه و ده لیت: ئە مه بۆ ئیوه و ئه وه ییش به دیاری به خۆم دراوه، ئایا له مال و باوکی و دایکیا دانیشایه و چاوه پوانی بکرایه ئایا ئە و دیاریه ی بۆ ده هات یان بۆی نه ده هات؟ سویند به و که سه ی گیانی موحه مده ی (ﷺ) به ده سته هه ی که سی له ئیوه نایه ت که شتیکی له وانه بریبئ مه گین ئە وشته له پۆژی قیامه تدا به سه ر ملیه وه یه، ئە گه ر وشتر بیده نگه لیوه دی، یان ولاخ بی ده نگه لیوه دی یان مه پو بزئ بی ده قاپرینئ).

^۱ ابن ابی حاتم (۳۷/۲).

^۲ الطبري (۳۴۸/۷).

^۳ أبوداود (۲۸۰/۴)، تحفة الاحوذی (۳۵۹/۸)، سه نه ده کانی لاوازه.

^۴ أحمد (۱۴۰/۴)، حه سه نه.

پاشان دسته کانی به رز کرده وه هتا سپیایی بن بالمان بینی. پاشان فرموی: (ئهی خودایه ئایا پام که یاند) سئ جار فرموی، هیشامی کوپی عوروه ئه مهی بئ زیاد کرد، ئه بو حومه یید وتی: به چاوی خوم بینیمو به گوئی خوم بیستم، پرسپاریش له زهیدی کوپی سابیتیش بکهن، بوخاری و موسلیمش هیتاویانه^۱ ترمیزی پویایه تی کردوو له کتیبی (الاحکام) دا له معازی کوپی جه به له وه وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ناردمی بئ یه من. کاتی که پوشتم ناردی به دوامداو گه پامه وه فرموی: (ئایا ده زانی بوچی ناردم به شوینتا؟ دست له هیج شتئ نادهی به ئیزنی من نه بی، چونکه ئه وه خه یانه ته ﴿وَمَنْ يَقُلْ يَأْتِ بِمَا عَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ له بهر ئه وه بانگم کردی بپو بئ کاره که ت^۲ دیسان نیامی ئه حمده پویایه تی کردوو له ئه بوهوره پیره وه وتی: پوژئی پیغه مبهری خودا (ﷺ) له ناواماندا هه لساو باسی خه یانه تی (الخلول) کرد زود به گه وده و کاریکی گه ودهی دانا پاشان فرموی: (با هیج که سئ له ئیوه له پوژئی قیامه تدا نه یه ت و شترئ له سهر ملی بیته که ده نگیکی لیوه بی و بلی ئهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) فریام که وه، منیش نه لئیم: هیج توانایه کم نیه له لای خودا بوته. وه هیج که سئ له ئیوه له پوژئی قیامه تدا نه یه ت ئه سپیک به سهر شانیه وه بی و پر مه بکات و بلی: ئهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) فریام که وه. منیش نه لئیم: هیج توانایه کم نیه له لای خودا بوته، بیگومان پیتم راگه یاندوی. وه هیج که سئ له ئیوه له پوژئی قیامه تدا نه یه ت په پوژیه ک به سهر ملیه وه یه و ده جولئ و ده لئ: ئهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) فریام که وه، منیش نه لئیم: هیج توانایه کم نیه له لای خودا بوته. پیتم راگه یاندی وه هیج که سئ له ئیوه له پوژئی قیامه تدا نه یه ت، شتتیک بی گیان (وه ک زپرو زیو) به سهر ملیه وه یه و ده لئ: ئهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) فریام که وه، منیش ده لئیم: هیج توانایه کم نیه له لای خودا بوته، پیتم راگه یاندی).^۲ بوخاری و موسلیمش پویایه تیان کردوو^۱ دیسان نیامی ئه حمده پویایه تی کردوو له عومه ری کوپی خه تابه وه وتی: کاتی چه ند که سئ له هاوه له کانی پیغه مبهری خودا (ﷺ) هاتنه خزمه تی و وتیان: فلان شه هیده و فلان شه هیده، هه تا هاتنه سهر پیاوی و وتیان فلانیش شه هیده. پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (نه خیز من له ناو ئاگرا چاوم پیسی که وت. به پو شاکیکه وه به خه یانه ت بر رویه تی). پاشان پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموی: (ئهی کوپی خه تاب بپو بانگه واز بکه له ناو خه لکیا: خاوه ن باوه پ نه بی ناچیته به هه شت) وتی: چوو مه ده ره وه بانگه وازم کردو وتم: ئه وس

۱ احمد (۴۲۳/۵)، البخاری (۷۱۷۴/۲۵۹۷)، مسلم (۱۸۳۳).
 ۲ تحفة الاحوذی (۵۶۴/۴)، حه سه نی غریبه.
 ۳ احمد (۴۲۶/۲)، فرمووده یه کی سه حیحه.
 ۴ فتح الباری (۲۱۴/۶)، مسلم (۱۴۱۶/۳).

بزانن جگه له خاوهن باوه‌ی ناچیتته بهه‌شت. هه‌ر به‌و شیوه‌یه موسلیم و تیرمیزی بی‌بویه‌تیان کردووه تیرمیزی وتی: فه‌رمووده‌یه‌کی هه‌سه‌نی سه‌حیجه^۱.

باوه‌ی پینکراو خه‌یه‌نه‌تکار و هک یه‌ک نین

خودای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿أَفَمَنْ أَتَّبِعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَا لَهُ جَهَنَّمَ وَيَسَّسَ

الْكَبِيرِ﴾ ئاخۆ كه‌سێ هه‌ر بۆ ره‌زای خوا هه‌ولی داوه، وه‌ك ئه‌وه‌یه كه‌ خودجای له‌ خۆی توپه‌ كرد؟ كه‌

شوینی ئه‌م جه‌مه‌نه‌م و چاره‌نووسی خرابی هه‌یه. واته: ئه‌وه‌ی شوین ره‌زانه‌ندی خودا كه‌ وتوه له

به‌رنامه‌ی ئه‌و لای نه‌داوه، ئه‌وه شایسته‌ی لیخۆشبوون و پاداشتی مه‌زنه‌ و پارێزارواه له‌ سزاو توڵه‌ی

خودا و ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ شایه‌نی توپه‌یی خودایه‌ و ده‌ریاز بوونی نیه‌ و له‌ پۆژی قیامه‌تدا شوینی جه‌مه‌نه‌

كه‌ خرابترین شوینه وه‌ك یه‌ك نیه. ئه‌م ئایه‌ته‌ نمونه‌ی ژۆره له‌ قورئاندا وه‌ك خودای گه‌وره

ئه‌فه‌رمویت: ﴿أَفَنْ يَعْلَمَ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَى﴾^۲ ئاخۆ كه‌سێ به‌ه‌وی و ابسی ئه‌وه‌ی له‌

به‌روه‌رینه‌وه بۆ تۆ هاتۆته‌ خواره‌وه هه‌موو راسته‌ وه‌ك ئه‌وه‌یه كه‌ له‌م باره‌یه‌وه كوێرو نابینایه‌؟ وه‌ك

ئه‌م ئایه‌ته‌یش كه‌ ئه‌فه‌رمویت: ﴿أَفَنْ وَعَدْنَاهُ وَعَدًّا حَسَنًا فَهُوَ لَنَقِيو كَمَنْ مَعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾^۳

ئاخۆ كه‌سێ به‌ئینی باشمان پێداوه‌ و بۆشی پێك دێ، له‌گه‌ڵ كه‌سێ هه‌ر له‌ دنیا‌دا زیاندومه‌نه‌ وه‌ك

یه‌كن؟ پاشان خودای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿هُم دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ﴾ بۆ هه‌موو ئه‌و كۆمه‌لانه‌ خودا پله‌ی

داناوه‌ هه‌سه‌نی به‌سری و موچه‌مه‌دی كوپی نیسحاق وتیان: واته: كۆمه‌لی خێرو چاكه‌ و كۆمه‌لی

شه‌رو خرابه‌ پله‌ پله‌ن.^۴ ئه‌بوعوبه‌یده‌ی كه‌سه‌انی وتی: واته‌ شوینه‌كانیان و پله‌كانیان جیاوازه‌ له‌

به‌هه‌شتاو له‌ پله‌كانی ناو ئاگرا وه‌ك خودای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا﴾^۵ بۆ

هه‌ر كه‌سێ (به‌رانبه‌ر به‌ ئاگاری خۆی) چه‌ندین پله‌ و پایه‌ هه‌یه. بۆیه‌ خودای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت:

﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾^۶ خودا خۆی چاودێره‌ به‌وه‌ی كه‌ ده‌یه‌كن. به‌و زوانه‌ پاداشتیان ئه‌داته‌وه‌ و

له‌ چاكه‌دا ناهه‌قیان لێ ناكاتو. خرابه‌ی زیادیشیان له‌سه‌ر نانووسی، هه‌ر كه‌سه‌ و به‌پێی كرداری خۆی

مامه‌له‌ی له‌گه‌ڵا ده‌كات.

^۱ أحمد (۳۰/۱)، مسلم (۱۱۴)، تیرمیزی (۱۰۷۴)، سه‌حیجه.

^۲ الرعد (۱۹).

^۳ القصص (۶۱).

^۴ این ابی حاتم (۶۴۲/۲)، الطبری (۳۶۷/۱).

^۵ الانعام (۱۲۲).

رہوانہ کردنی موحہ مہد (ﷺ) بہ ہر بیہ کی زور مہزنہ

خودای گہ ورہ نہ فرمویت: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ باوہ پداران بہر مننتی چاکہ ی خودان، کہ یہ کیتک ہر لہ خوئیانی ناردوہ پیغہ مہریان بی۔ بق نہ وہی وتویژی لہ گہ لا بکن و ہر سیاری لی بکن و لہ گہ لی دابنیشن و بہرہی لی و ہر گزن۔ و ہ لہ نایہ تی تریشا فرمویہ تی: ﴿وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا﴾ ہر لہ نیشانہ کانی نہ وہ کہ لہ خوتان، ہاوجوتی بق بہرہم ہینان، وہ نہ فرمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَا إِلَهُكُمْ إِلَهًا وَاحِدًا﴾ بلی: منیش ہر مرفیقکم و ہ ک نئیوہ لہ خوداوہ فرمانم بق دی کہ خودای نئیوہ ہر یہ ک خودایہ۔ وہ نہ فرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَكْسِبُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾^۱ لہ پیش توشا ہر کہ سیتکمان بق پیغہ مہری ناردوہ، ہ موو خواردنیان خواردوہ و لہ ناو بازاران گہ پاون۔ وہ نہ فرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ مِّنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ﴾^۲ پیشتر لہ توش ہر پیوانی لہ خہ لکی شارہ کاشمان لہ لایہن خومان نیگا بق کرد۔ وہ نہ فرمویت: ﴿يَمْعَشَرُ الْيَتِيمَ وَالْإِنْسَانَ الَّذِي يَأْتِكُمْ رُشُلٌ مِّنْكُمْ﴾^۳ نہی کولہ لی جنوک و مرفوہ مہ گہر پیغہ مہرانیکتان ہر لہ خوتان بق نہ ہات۔ نہ مہ گہ ورہ ترین مننتہ کہ خودای گہ ورہ پیغہ مہری بق ناردون ہر لہ خوئیان، ہر بویہ لی ردا نہ فرمویت: ﴿يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ﴾^۴ نیشانہ کانی خودایان بہ سہ ردا دہ خوینتیوہ و اتہ: قورنن۔ ﴿وَيُرَوِّجُهُمْ﴾^۵ بہ پاکیش پایان دہ گری۔ واتہ: فرمانیان پیئدہ کات بہ چاکہ و پیگریان لیئدہ کات لہ خرابہ۔ بق نہ وہی گیانی خوئیان پاک پاگزن و لہ پیسو چہ پہ لی ناپاکی سوریان بخاتہ وہ کہ لہ چہرخی نہ فامیدا پیئوہ گپژدہ بیون۔ کہ بت بہرست و نہ فام بیون۔ ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسَابَ﴾^۶ وہ لہ کتیب و کارزانیدا پایان بیئی۔ واتہ: فیبری قورنن و فرمودہ کانیان بکات۔ ﴿وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلِ لَيْلٍ ضَلُّوا سُبُلًا﴾ کہ لہ پیشدا لہ گومپاہ کی ناشکرادا بیون، واتہ لہ پیش ہانتی پیغہ مہرا (ﷺ) ہ موو لہ گومپاہی و نہ فامیدا ژیانیان بہ سہر دہ برد۔

^۱ الروم (۲۱)۔

^۲ الکہف (۱۱۰)۔

^۳ الفرقان (۲۰)۔

^۴ یوسف (۱۰۹)۔

^۵ الانعام (۱۲۰)۔

﴿أَوْلَمَّا أَصَبْتَكُمْ مُصِيبَةً قَدَّ أَنْ هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۳۵﴾ وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَيُذِنُ اللَّهُ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۳۶﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَمَتَّأُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ أَدْعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قَتَلْنَا لَأَتَّبَعْنَاهُمْ لَمَّا كَفَرُوا يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَنِ يَقُولُونَ يَا قَوْمِ هَيْهَمَا يَأْتِيهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿۳۷﴾ الَّذِينَ قَالُوا لَا خِزْيَةَ مِنَّا وَلَا لَنَا غَيْبٌ لَوْ أَنَّا كُنَّا صَادِقِينَ ﴿۳۸﴾﴾

هوی تووش بوون به زیان له پڑی نوحودا و حیکمه ته که ی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَوْلَمَّا أَصَبْتَكُمْ مُصِيبَةً قَدَّ أَنْ هَذَا قُلْ هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ نایا بوچی کاتیک دووچارتان بوو ناخوشیهک (له نوحودا) بیگومان نیوه دووقاتی نه وه تان دووچاری نه وان کرد (له به دردا). نه وه له و کاته دا بوو له پڑی نوحودا هفتا که س له موسولمانان شهید بوو. موسولمانه کانیش له پڑی به درا هفتا که سیان له بت په رسته کان کوشت و هفتاشیان لی به دیل کرتن ﴿قُلْتُمْ أَنْ هَذَا﴾ هیچ پرستیان زیانه که مان له بهرچی بوو؟ بوچی نه مه مان به سراهات؟ ﴿قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ بلی: له خوتانه وه بوو. ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ خودا بز هه موو شت خاوه ن توانیه. نبینونه بی حاتم ریوایه تی کردووه له عومری کوپی خه تابه وه وتی: له سالی دوایدا که جهنگی نوحودا بوویدا، توله یان لی سه نرایه وه به وه ی له پڑی به درا پتی هه لسان که فیدیه یان له موشریکه کان وه رگرت، هفتا که سیان لی شهید کرا. هاوه له کانی پیغه مبر (ﷺ) له دهوری پیغه مبر (ﷺ) هه لاتن. یه کی له چوار دانه که ی شکینراو خوده که ی سه ری پارچه پارچه بوو، خوین به نیوچاوانیدا هاته خواره وه خودای گوره نه م نایه ته ی نارد خواره وه: ﴿أَوْلَمَّا أَصَبْتَكُمْ مُصِيبَةً قَدَّ أَنْ هَذَا قُلْ هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ به هوی نه فیدیه وه وه رتان گرت، موحه ممدی کوپی نیسحاق و نبینوچوره بیج و په بیعی کوپی نه نه س و سووددی وتیان: ﴿قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ بلی: هه ره خوتانه وه بوو. واته: به هوی سه ریچی کردنتانه وه بوو له فرمانی پیغه مبر (ﷺ) کاتی که فرمانی پیدان که له شوینی خوتان نه جولین و نه یه نه خواره وه، مه به ست پتی تیره ندازه کانه ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ خودا توانای به سه ره موو شتیکا هه یه و هرچی بویت ده یکات و بریار هه بریاری خویه تی و هیج که س بوی نیه ده س بخاته کاری. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَيُذِنُ اللَّهُ﴾ هرچی نه و پڑه تووشتان هات که دوو کومه له که به یه که یشتن

به نیزی خدای بو. واته: هه لاتنتان له بهر دست دوژمن و کوژدانی کومه لئ له ئیوه به دهستی دوژمنو بریندار بوونی هه ندیکی تریش، هه مووی به نیزی خدایو بپیری ئه و بو. کاری خدای پره له کارزانی له وباره یه وه. ﴿وَلْيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ هه تا خاوه ن باوه پان نیشان بدای ده رکه ون. که خورپاگر بوون و له جیی خویان مانه وه و نه ترسان. ﴿وَلْيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا فِقْتُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ اَدْعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قَتَالَا لَاتَّبَعْنَاكُمْ﴾ تا نوپوهوه کانیش بناسی، پئیان وترا: ئیوه یش وه ن له پیی خدای غه زای بکه ن یا بینه هیزی به رگری، وتیان: ئه گه ر بمانزانایه تووشی شه پ ده بن، ئه و شوینتان ده که وتین له که لتان ده بوین. واته: ئه مه قسه ی عبه دللای کورپی ئه بی و هاوه له کانی بوو که له پئگا گه پانه وه هندی له موسولمانانیش شوینیان که وتنو له که لیان گه پانه وه. که ئه وان بگه پینه وه و شه پ نه که ن و یارمه تیان نه دن. بۆیه خدای گه وره ئه فه رمویت: ﴿أَوْ اَدْعُوا﴾ یان بینه هیزی به رگری ئیبنوعه بباس و عیکرمه و سه عیدی کورپی جو به یرو زه حاکو ئه بوسالحو حه سن و سوودی وتیان: واته: بینه هوی زیاد کردنی ژماره ی موسولمانان. حه سه لی کورپی سالحو تی: یارمه تیان بدنه به دوعا بقو کردن، هه ندی تر وتیان: بینه پشتیوانیان. بیانویان ئه وه بوو که ده یان وت: وه ک خدای گه وره ئه فه رمویت: ﴿لَوْ نَعْلَمُ قَتَالَا لَاتَّبَعْنَاكُمْ﴾ ئه گه ر بمان زانایه تووشی شه پ ده بن شوینتان ده که وتین، به لام وادیاره تووشی شه پ نابن. خدای گه وره یش ئه فه رمویت: ﴿هُمْ لِلْكَافِرِ يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاٰیْمٰنِ﴾ ئه و پۆژه له بیذینی نزیکتر بوون تا له باوه پ به خدای. زانایان ئه م ئایه ته یان کردۆته به لکه له سه ر ئه وه که مرۆف پۆژگار ده یگورپی، کات و پۆژی وا هه یه له دوور له خراپه وه نزیکه و کاتی وایش هه یه له خدایو له به رواه نزیکتره وه که ئه فه رمویت: ﴿هُمْ لِلْكَافِرِ يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاٰیْمٰنِ﴾ پاشان خدای گه وره ئه فه رمویت: ﴿يَقُولُونَ يَا فَوْاٰهُم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوْبِهِمْ﴾ نه و شتانه ی که به ده م ده یلین، ئه وه نیه که پازه وه له دلپاندایه واته: ئه وانه قسه یه ده لئین که له دلپاندا به روایان پیی نیه و به راستی نازانن، له و قسه نه ی که ده یلین: ﴿لَوْ نَعْلَمُ قَتَالَا لَاتَّبَعْنَاكُمْ﴾ ئه گه ر بمانزانایه تووشی شه پ ده بن له که لتان ده هاتین. ئه مانه زۆر چاک ده یانزانن که له شکرکی دوژمن له ولاتیکی دووره وه هاتوون و زۆر داخ له دلن به هوی ئه و کۆسه ی که به سه ریاندا هاتوه له جهنگی به دراو چه ندین ئه وه ندی موسولمانه کان ده بن. که بیگومانه تووشی شه پ ده بن. هر بۆیه خدای گه وره ئه فه رمویت: ﴿وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ خدای له وه ی ده یشارنه وه ناگادارتره. وه ده فه رمویت: ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِاٰخِرَتِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ اَطَاعُوْنَا مَا قُتِلُوا﴾ ئه وانه ی که خویان نه چوو بوونه غه زای به هاوه لانیان ده وت: ئه گه ر به

قسه یان بگردینایه نده کوژدان. واته: نه گهر به راویژی نئیمه یان بگردایه و دهرنه چونایه له گه ل نه وانه دا نده کوژدان که کوژدان. خودای گه وره یش نه فرمویت: ﴿قُلْ فَأَدْرَأُ عَنْ أَنْفُسِكُمْ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بلن: سا نه گهر راست ده که ن، خق له مردن بپاریزن. واته: نه گهر دهرنه چون که سئیکی بپاراستایه له کوشتن و مردن. ده بو نئیه نه مردنایه، خق مردنیش ده بی هر بیتان بگات با له کوشکی قایمیشا بن، سا ده ی مردن له خوتان دوور بخه نه وه نه گهر راست ده که ن. مواهید وتی له جابیری کوپری عه بدوللاره نه م نایه ته له سر عه بدوللای کوپری نوبه یی کوپری سه لول هاته خواره وه.

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿۳۱﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۳۲﴾ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۳۳﴾ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿۳۴﴾ الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿۳۵﴾ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمَسَّهُمْ سُوَةٌ وَأَتَجَوَّعُوا بِرِضْوَانِ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿۳۶﴾ إِنَّمَا ذِكْرُ الشَّيْطَانِ يُحْوِفُ أَوْلِيَآءَهُ. فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۳۷﴾﴾

پژدی شه هید

خودای گه وره باسی شه هید ده کات، نه گهر له ژیا نی دنیا دا کوژدان گیانه کانیان زیندوهه پژدی نه درین له پژدی قیامه تدا موسلیم ریوایه تی کردوهه له سه حیجه که یدا له مه سروه وه وتی: (پرسیارمان له عه بدوللای کوپری مه سعود کرد دهریاره ی نه م نایه ته: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ نه و که سانه ی له پی خوادا کوژدان هه رگیز نابی به مردویان هه ژمار بکه ن، هه زیندوون و خودا بژویان ده داتی. نه ویش وتی: نئیمه پرسیارمان له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد، نه ویش فه رموی: (گیانیان وا له ناو سکی بالنده یه کی سه وزدا، خاوه نی چه ند چرایه کی هه لواسراوه به عه رشوه له به هشتا چه ند بیان هوی و بۆ هه کوی بیان هوی ده گه رین، پاشان دینه وه بۆ لای نه و چرایانه، په روه ردگاریان ته ماشه یه کیان ده کات و نه فرمویت: نایا چه ز له چی ده که ن؟ ده لئین: چه ز به چی بکه ین له کاتیکا نئیمه به ناره زوی خومان بۆ کوی بمانه وی له به هشتا ده گه رین؟ تا سی جار

نہ میان پی نہ فرمویت، کاتی دہ بینن وازیان لی ناهینری تا داوای شتی نہ کن، دہ لئین: پەرور دگار،
 دوات لئیدہ کہین کہ جاریکی تر گیانمان بگہ پرتہ وہ بق لاشمان تا جاریکی تر لہ پیناوی تودا بکوژدین
 کاتی دہ بینن ہیج داوایہ کیان نیہ وازیان لی دہ مینریت^۱ نم فرمودہ یہ بہم شیوہ یہ پیوایت کراوہ
 لہ نہ نسو و نہ بوسہ عیدہ وہ۔ نیمامی نہ حمہد پیوایتی کردوہ لہ نہ نہ سہوہ کہ پیغہ مہری خودا
 (ﷺ) فرمودہ تی: (هیج گیانی نیہ کہ دہ مری، چاکہ یہ کی لہ لای خودا ہبی پی خوشی بگہ پرتہ وہ
 بق دنیا جگہ لہ شہید۔ چونکہ شہید پی خوشہ بگہ پرتہ وہ تا جاریکی تر بکوژدی، کاتی کہ پیزی
 شہیدی دہ بینن) موسلیمش نم فرمودہ ی میناوہ^۲ نیمامی نہ حمہد پیوایتی کردوہ لہ
 نینوعہ بیاسہ وہ وتی: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرمودہ تی: (کاتی کہ براکانتان نہ وہ بیان بہ سہرہات
 لہ شہری نوحودا خودای گہورہ گیانیانی خستہ ناو سنگی بالئدہ ی سوزوہ کہ بہ سہرہ پیواریہ کانی
 بہ ہشتہ وہ دینو دہ چن وہ لہ بہ ربومی باخی بہ ہشت دہ خونو لہ چہند چرایہ کی بہ نالتون
 دروستکراوی بہر سیبہری عہر شدا دہ حسیتہ وہ، کاتی کہ دہ بینن خوشی و تامی نہ و خواردنہ ی کہ
 دیخون دہ یخونہ لہ گہ ل نہ و سہر نہ نجامو پاشہ پڑوہ چاکہ یاندا، دہ لئین: خوزگہ براکانتان دہ یانزانی
 کہ خودای گہورہ چی بق نامادہ کردوین و چ پیزیکی لی گرتوین، بق نہ وہ ی وازیان لہ جیہادو
 تیکرشانہ کانیان نہ مینایہ لہ پگی خودا و ہر گیز پشتیان لہ چہنگ نہ کردایہ، خودای گہورہ ش
 فرمودی: من نہ می نیوہ یان پی رادہ گہ یتم، بویہ خودای گہورہ نم نایہ تہ ی نارده خواروہ:
 ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ﴾^۳ قہ تادہ و پربیسع و زحاکیش
 وتیان: نم نایہ تہ لہ سہر شہیدہ کانی نوحودا ہاتہ خواروہ^۴ نہ بوبہ کری کوپی مہردہ وہ یہی (مردویہ)
 پیوایتی کردوہ لہ جابیری کوپی عہدوللآوہ وتی: پیغہ مہری خودا (ﷺ) پڑی سہیری کردم و
 فرمودی: (نہ ی جابیر چہ دہت بینم خہ مگینی؟) وتی: وتی: نہ ی پیغہ مہری خودا (ﷺ) باوکم
 شہید بوہ و قہرزو مال و مندالتیکی بہ جیہتشتوہ وتی: پیغہ مہر (ﷺ) فرمودی: (نایا ہہ وائل بدہ می
 کہ خودا ہر گیز قسہ ی لہ گہ ل کہ سا نہ کردوہ لہ پشتی پەردوہ نہ بی (وراء الحجاب) کہ چی پوہ پوہ
 قسہ ی لہ گہ ل باوکت کردوہ)، (خوای گہورہ فرمودہ تی: داوا بگہ تا پیٹ ببہ خشم وتی: داوات لی
 دہ کہم کہ بگہ پیمہ وہ بق دنیا لہ پی تودا جاریکی تر بکوژدیم۔ پەرور دگاری مہ زنیش نہ فرمویت:
 بیگومان من لہ پیشا برپارم داوہ: کہ جاریکی تر ناگہ پرتہ وہ بوی۔ وتی: نہ ی پەرورندہ سا ناگاداری

۱ مسلم (۱۵۰/۳)

۲ احمد (۱۲۶/۳)، مسلم (۱۸۷۷)

۳ احمد (۲۶۵/۱)، فرمودہ یہ کی حسہ نہ۔

۴ الطبری (۲۸۹/۷)۔ (۲۹۰)

نه وانهی له دواموه دین بکه خودای گوره نم نایه تهی نارده خواره وه: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا﴾^۱ نه وانهی وا له پئی خودا کوژداون هرگیز نابیی به مردویان بزائن. نیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له ئیبنوعه بیاسه وه (په زای خویان لی بیت) وتی: پیغه مبه ری خودا فرموویه تی: (شهیدان له سر که ناری پوواریکن له درگای به هشتا له گومه زیه کی سه وزدا، بزئیویان له به هشته وه بق دی ئیواران و به یانینان) ته نیا نه حمده خوی هیناویه تی.^۲ ئیبنوجهریریش هیناویه تی^۳ نم فرمووده سه نه ده کانی باشن. وه که نه وهی شهید چند به شیکن: هه یانه گیانه کانینان به ناو به هشتا دیت و ده چی. هه شیانه له سر که ناری نه ریوارن له درگای به هشتا. هه لیش ده گری هاتوچوکه یان هتا سر نه ریواره بی و له وی کۆ بینه وه. له وی پژییه که یان پی بدریت و له وی هاتوچو بکن. والله أعلم. له موسندهی نیمامی نه حمده فرمووده یه کمان ریوایه تی کردوه که مزده یه بق هه موو موسولمانی که گیانه که ی وا له به هشتا و گیانه که ی له ناو به هشتا دیت و ده پوات و له به ریوومه که ی ده خوات، هرچی به خته وه ری خوشیه ده بیینی، نه وهی خودا بقی ناماده کردوه به چاری خوی ده بیینی له پزی لی نان، که فرمووده که سه نه دیکي چاک و گوره ی هه یه. سیان له چوار پیتشه واکه هه پان له ساری، نیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له موحه مدهی کوپی ئیدریسی شافیعی وه له مالیکی کوپی نه ته سی نه سبه حیه وه (په زای خوی لی بیت) له زهریه وه له عه بدپوه حممانی کوپی که عبی کوپی مالیکه وه له باوکیه وه (په زای خوی لی بیت) وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (گیانی خاوهن باوه پ بالنده یه که به درختی به هشته وه هه لواسراوه هتا ده گه ریته وه بق لاشه که ی نه و پژییه که زیندوی ده کاته وه)^۴ وه له م فرمووده یه دا: (بیگومان گیانی خاوهن باوه پ له شیوه ی بالنده یه کایه له ناو به هشتا) به لام گیانی شهیدان وه که له پیتشه وه باس کرا له سکی بالنده یه کی سه وزدایه خوی به ناره زوی خوی ده فریت، داوا له خودای خاوهن منه ت ده که ین که راوه ستاومان بکات له سر باوه پ. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسْتَشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾^۵ دلایان خزشه به و چاکه یه که خودا ده ریاره ی کردوون، شادن به وه ش که نه وانه ی وا نه گه یشتونه نه مان و به چی ماون هیچ ترسیکیان له سر نابیی و هیچ خه میکیان له بهر نابیی. واته: نه و شهیدانه ی که له پئی خودا کوژداون له لای خودا

^۱ دلائل النبوة للبيهقي (۲/۲۹۹).

^۲ أحمد (۱/۲۶۶)، فرمووده یه کی باشه (جید).

^۳ الطبري (۷/۳۸۷).

^۴ أحمد (۲/۲۵۵)، سه حیه.

زیندوں و دلخوشن بہو بہہری کہ خودا پئی داون و مزڈہیش نہدن بہو برانہیان کہ دوی ٹوان شہید دہبن لہ پئی خواداو ٹمان پٹشیان کہوتون. کہ ہیچ ترسیکیان نابی و خم ناخون بہوی کہ تووشیان دی و خمیش ناخون بق ٹہوی کہ بہجٹیان ہیشتوہ لہ دوی خویان (داوی بہہشت لہ خودا دہکہین) لہ ہردو سہحیحہکہدا ہاتوہ لہ ٹنہسہوہ (پہزای خوی لی بیت) لہ بہسہرہاتی بیری مہعوندا ٹو ہفتا کہسہی لہ ٹنہساریہکان کہ کوژدان لہ بہرہہیانیکا، پیغہمبہری خودا (ﷺ) قونوتی خویند لہسہر ٹوانہی کہ کوشتتیان دعای لی دہکردن بہر نہفرینی (لہعنتی) دہخستن. ٹنہس وتی: قورنائیش لہسہریان ہاتہ خوارہوہو پاشان ٹو نایہتہ نسخ بوہوہ. (کہ کہسو کارہکانمان لہ ٹیوہ ناگادار بکہنہوہ، کہ ٹیمہ گہیشٹینہ خزمہت پہرورہدگارمان لیمان پازی بوہو پازیشی کردوین) ، پاشان خودای گہورہ ٹنہفرمویت: ﴿يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُصِيبُ أَهْلَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ دلیان خوشہ بہ نیعمہتی خوداو بہو زیادہ بہشانہی پٹیان دراوہ، بہوہش کہ خودا پاداشتی باوہپاران ون ناکات. موہمہدی کوپی ٹیسحاق وتی: دلخوشیان دہردہبہری کہیف خوش بوون بہو شتانہی بہ چاوی خویان دہیاندی کہ بہلٹنیاں پیدرا بوو لہو پاداشتہ زڈہی کہ پٹیان درا. عہبدوہہمانی کوپی زہیدی کوپی ٹسہلم وتی: ٹم نایہتہ گشت خاوہن باوہپانی کز کردتوہ، چ شہمیدان و چ غہیرہز شہمیدان. زڈ کہم خودای گہورہ باسی رشٹیزی پیغہمبہرانی کردی و پاداشتی کردین، مہگین پاشان باسی پاداشتی خاوہن باوہپانیشی بہدوایدا ہیٹاوہ.

باسی شہزای (حمراء الاسد) و پڑی ٹوانہی نامادہی بوون

خودای گہورہ ٹنہفرمویت: ﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أُولَئِكَ أَكْبَرُ﴾ ٹو کہسانہی کہ لہ پاش بریندار بوونیش فرمانی خواو پیغہمبہریان بہجی مینا بق ٹوانیانہ وا کاری چاکیان کردو لہ خوا ترسان، پاداشٹیکی گہورہ مہیہ. ٹمہ لہ پڈی (حمراء الاسد) دا بوو، کاتی کہ بت پہرستہکان ٹو دہستہیان لہ موسولمانہکان وہشاند، کہ دہگہرانہوہ بق ولاتی خویان، لہ پنگا کہ دہرشوشتن پہشیمان بوون کہ نہیاندا بہسہر مہدینہداو بہ تہواوی موسولمانہکان لہناویہرن. کاتی کہ ٹو مہوالہ گہیشٹہ پیغہمبہری خودا (ﷺ) موسولمانانی نامادہ کرد بق پڈشتن بہ دواپاندا بق ترساندنیاں و ٹٹیان بگہینے کہ موسولمانان ہر بہہیٹو توانان، پنگای بہ ہیچ کہسی نہدا لہگہلی بہوا جگہ لہوانہی کہ نامادہی شہپی ٹوحد بوون بیجگہ لہ جابیری کوپی عہبدوللا (پہزای خوی لی بیت) وہک لہ مہویہدوا باسی دہکہین. خاوہن باوہپانی بہو مہموو برینداری و

^۱ فتح الباری (۷/۴۴۵)، مسلم (۱/۴۶۸).

لی شهید بونه و بانگ کرد بؤ گویایه لی خوداو پیغه مبره که ی (ﷺ) نینونه بی حاتم پیویه تی کردوه له عیکرمه وه، وتی: کاتی که بت پرسته کان له نوحود گه پانه وه وتیان: نه موحه ممدتان کوشت و نه کیژه کانیشان له گه لّ خۆتان مینا، چ کاریکی خرابتان کرد. بگه پینه وه، پیغه مبری خودا که نه مه ی بیست موسولمانه کانی ناماده کردو پۆشت به شوینیاندا هتا گیشته (حمراء الاسد) یان (بئر ابي عینة) بت پرسته کان وتیان: وا چاکه بؤیان بگه پینه وه. له و کاته دا پیغه مبره گه پایه وه بؤیان، نه م گه پانه وه به به غه زایه ک داده نریت. خودای گه وره نه م نایه ته ی ناره خواره وه: ﴿الَّذِينَ

اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اَجْرٌ عَظِيمٌ﴾^۱ بوخاری پیویه تی کردوه له عانیشه وه (په زای خوی لی بیت) وتم به عوروه: نه ی برزای خۆم باوکت به کیکی بوه له وانه: زوبه یرو نه بوبه کر (په زای خویان لی بیت) کاتی تووشی نه وه بوو که تووشی هات له پۆژی نوحوداو بت پرسته کان لسی دورکه و تنه وه، ترسان جاریکی تر بگه پینه وه فه رمویی: (کی ده گه پینه وه و بچی به دویاندا؟) هه فتا که س خۆی ناماده کرد، نه بوبه کور زوبه یریان تیا بوو (په زای خویان لی بیت) بوخاری به م شیوه خۆی پیویه تی کردوه^۲ خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿الَّذِينَ قَالَ

لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِيْمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾^۳ نه و که سانه ی پتیا و تن: گه له کۆمه تان لیکراوه، ده بی ترستان لیا هه بی، باوه پیا به میتر بوه و وتیان: نیمه هر خودامان بی به سمانه، چاکترین پشت و په نامان ته نیا نه وه. واته: نه وانه ی که خه لکی ده یان ترساندن به کۆبونه وه ی دوزمن بؤیان و ده یان وت: دوزمن میزکی زوی کۆکردۆته وه بۆتان، هیچ ترسیان لی نه نیشته و وتیان: نیمه ته نها خودمان به سه و چاکترین پشت و په نایه بۆمان. ته نیا پشتیان به خوا به ست ﴿وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾^۴ بوخاری پیویه تی کردوه له نینبوعه بیاسه وه ﴿حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾^۵ نیراهیم (سه لامی خوی لی بیت) کاتی خستیا نه ناو ناگرو موحه ممد (ﷺ) وتی: کاتی وتیان خه لکی کۆبونه ته وه بۆتان بؤ نه وه ی بتان ترسینن به لام بپویان زیاتر به میتر بوو، وتیان: ته نیا خودمان به سه و چاکترین پشت و په نایه بۆمان.^۶ نه بوبه کری مه رده وه ی پیویه تی کردوه له نه نه سی کوی مالیکه وه له پیغه مبری خوداو (ﷺ) که له پۆژی نوحودا پی و ترا، که خه لکی کۆبونه ته وه بۆتان تا بیان ترسینن خودای گه وره نه م نایه ته ی ناره خواره وه. هر بؤیه

^۱ النسائي في الكبرى (۱۱۰۸۲)، فرموده به کی مورسه له، فرموده ی تر پشتگیری ده کات.

^۲ البخاري (۴۰۷۷).

^۳ فتح الباري (۷۷/۸).

لَا ظَلَمَکَ اَنَا وَرُسُلِیْ اِنَّ اللّٰهَ قَوِیُّ عَزِیْزٌ ﴿۱﴾ خودا خوی بریاری داوه: بِنِ گومانه منو پیغنه مبه ره کانم سرده که وین، خودا توانای به دهسته لاته. وه نه فرمویت: ﴿وَلَنْ نُصْرَکَ اللّٰهُ مِنْ یَنْصُرُوکَ﴾^۲ خودا به هانای نه وانه دی که یارمستی خودا نه دهن. وه نه فرمویت: ﴿اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا فِی الْحَیْوةِ الدُّنْیَا وَیَوْمَ یَقُوْمُ الْاَشْهَادُ ﴿۵۱﴾ یَوْمَ لَا یَنْفَعُ الظّٰلِمِیْنَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدّٰرِ ﴿۲﴾ بیگومان نیغه پیغنه مبه رانمانو نهو که سانهی کهوا برویان هینلوه له زیانی نه م دنیا به لهو پژه شددا که شایه ته کان راست ده بنه وه یارمستی نه دهن. نهو پژه که سته مکاران پاکانه یان سودیکیان پی ناگه یه نی و گشتیان به نه علت کر اون و خرابترین مالیان هه یه.

﴿وَلَا یَحْزَنُکَ الَّذِیْنَ یُسْرِعُوْنَ فِی الْکُفْرِ اِنَّهُمْ لَنْ یَصُرُوْا اللّٰهَ شَیْئًا یُرِیْدُ اللّٰهُ اَلَّا یَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِی الْاٰخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِیْمٌ ﴿۳﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ اَشْرَوْا الْکُفْرَ بِالْاِیْمٰنِ لَنْ یَصُرُوْا اللّٰهَ شَیْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِیْمٌ ﴿۴﴾ وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا اَنَّهٗمْ لَمْ یَخِرْ لَآنْفُسِهِمْ اِنَّمَا تَمَلٰی لَهُمْ لَیْرًا دَاوٰۤا اِنْسًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ ﴿۵﴾ مَا كَانَ اللّٰهُ لَیْدَرَ الْمُؤْمِنِیْنَ عَلٰی مَا اَنْتُمْ عَلَیْهِ حَتّٰی یَمِیْرَ الْخَبِیْثِ مِنَ الطّٰیْبِ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لَیُظْلِمَکُمْ عَلَی الْفِیْثِ وَلٰکِنَّ اللّٰهَ یَجْتَبِیْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ یَشَآءُ فَاصْبِرْ لِحُکْمِ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَتَقٰوْا فَلَکُمْ اَجْرٌ عَظِیْمٌ ﴿۶﴾ وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ یَبْخُلُوْنَ بِمَا اٰتٰهُمْ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خِیْرًا لِّمَنْ بَلَّ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَیُطْرُوْنَ مَا یَبْخُلُوْا بِهٖ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَاللّٰهُ

مِیْرَثَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِیْرٌ ﴿۷﴾

دلدا نه وه یه بو پیغنه مبه ره (سوره)

خودای که وه نه فرمویت به پیغنه مبه ره که ی: ﴿وَلَا یَحْزَنُکَ الَّذِیْنَ یُسْرِعُوْنَ فِی الْکُفْرِ﴾ له وانه نیکه ران مه به که به په له له دئی دین تیده کهوشن. واته: نه وه له بهر تقد به ته نگه وه بیونی پیغنه مبه ره (سوره) بی خه نلکی، که نیکه ران بووه له هه ولدانی خوانه ناسان بقو درایه تی کردن و سه ریچی کردن و نا کوزکی خستنه وه. خودای که وه نه فرمویت هیچ دلگرن مه به له وه ﴿اِنَّهُمْ لَنْ یَصُرُوْا اللّٰهَ شَیْئًا یُرِیْدُ اللّٰهُ اَلَّا یَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِی الْاٰخِرَةِ﴾ نه وانه ناتوانن هیچ زیانیک له خوا بدن خوا ده یه وی که نه وانه له و دنیا هیچ به شیکیان نه بی. واته: خودا له کارزانه به رانبه ریان ده یه وی به ویست و دهسته لاتی خوی هیچ

۱ المجادلة (۲۱).
 ۲ الحج (۴۰).
 ۳ غافر (۵۱-۵۲).

به شکیان نبی له پڑی قیامه تدا ﴿وَلَمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ تووشی سزای دژوار دهن. پاشان خودای گه وره لو باره یه وه نه فر مویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ أَشْرَوْا الْكَفَرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نو که سانهی له باتی بپوا به خوا بی بپوایی مه لده بزین، هیچ زیان له خوا نادهن و جه زره بی به ژانیان دهن. پاشان خودای گه وره نه فر مویت: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ لِيُزَادُوا إِسْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ با نه وانهی خوانه ناسن و ابیر نه که نه وه، نه و مؤله تی ده یانده یینی چاکه بویان، هر بویه مؤله تیان نه ده یینی تا تاوانیان نقرتر بی، نازاریکی نابو به ریش به شیان دهن. نه م نایه ته وه که نه نایه ته وایه که خودای گه وره نه فر مویت: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُؤْتُهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ مَّوَبَّيْنٍ ﴿٥٥﴾ نُسَاجٌ لَهُمْ فِي الْفِرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ نایا نه وان پتیا وایه نئمه که به مال و کوپان یارمه تیان نه دهن، هر بق نه وه یه که: په مانه له چاکه کردن له گه لیان؟ نه خیر نه مانه نازانن. وه که نایه ته ییش که نه فر مویت: ﴿مَذْرَبُنِي وَمَنْ يَكْدِبُ إِنَّهَا عَلَى الْعَذِيبِ سَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ تق من بیله بق نه وانهی به م قورئانه بپوا ناکه ن که م که م بویان شل ده که یین که هر خوشیان هستی پی ناکه ن. وه که نایه ته ییش که نه فر مویت: ﴿وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ ^۲ داهات و مندالی نقریان به لاتوه گرنگ نه بی، خودا ده یه وی هر به مانه له دنیا جه زره بیان داو به بی دینی گیانیان ده رچی. پاشان خودای گه وره لیترده نه فر مویت: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ لِيُزَادُوا إِسْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ خودا هیچ کاتی له بارووخنیکا نه هیشتقته وه مه گه ر له بهر نه وهی ناپاکان له پاکان مه لاویری وه ده بی هکاری دروس بکات و ناقیتان بکاته وه هتا دؤسته کانی ده رکه وی و دؤزمنه کانی نابو به ری و خاوهن باوه پی خورپاگرو دوپوهوی له پی لاده ری تیا ده ریضات. مه به س پی پی پڑی نو حوده که خودا موسولمانانی پی تاقی کرده وه. بپواو خورپاگری و لیبراوی گوپرایه لیان ده رکه وی بق خودا و پیغه مبه رکه سی ﴿وَاللَّهُ﴾ نه وهی دوپوهوه کان شار دبو یانه وه پی پی نابو به ری، خه یانه ت و خوزینه وه و سه ری چیان له و پڑده دا ده رکه وی بق خودا و پیغه مبه رکه سی ﴿وَاللَّهُ﴾ هر بویه خودای گه وره نه فر مویت: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُطِّلُّ لَهُمْ لِيُزَادُوا إِسْمًا

^۱ المؤمنون (۵۵-۵۶).
^۲ القلم (۴۴).
^۳ التوبة (۸۵).

وَكَمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿۱﴾ خدا هیچ کاتی له بارودوخنیکا (وا نثیوه همن) نه میشتوته مه گره له بهر نه وهی ناپاکان له پاکان جیا بکاته وه. مواجهید وتی: له پوژی ئو خودا خودا ناپاکانی له پاکان هه لاوژیا.^۱

قه تاده وتی: به جیهادو کوچ کردن له به کتری جیا کردنه وه^۲ پاشان خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ﴾ خدا نثیوه له نادیار ناگادار ناکات. واته: نثیوه له شته نه نپینه کانی خودا ناگادر نین له ناو دروس کراوه کانی هه تا خاوهن باوه پو دوپووتان بق جیا بکاته وه، به پووداویکی ئاوا نه بی که دهرده که وی و ناشکرا ده بی. پاشان نه فرمویت: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يُجَيِّبُ مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ به لام خودا له ناو پیغه مبه ره کانی کیتی بوئی هه لیده بوژی. وه که له نایه تیکی تردا نه فرمویت: ﴿عَلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿۱﴾ إِلَّا مَنْ أَرَضَىٰ مِنْ رُسُلِهِ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾^۳ له ته یاران ناگاداره و نه نپنی خوی بق که سی ناشکرا ناکات. مه گین بق پاسپارده به کی لپی بازی بی، نه وسه له پیش و پاشیه وه پاسه وان به پئی ده کات. پاشان نه فرمویت: ﴿فَاعْلَمُوا بِاللَّهِ رُسُلَهُ﴾ ده بی نثیوه بروتان به خواو پیغه مبه ره کانی بی. واته: گوژپایه لی خودا و پیغه مبه ره که ی بن و شوینی به یامه که ی بکه ون ﴿وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَتَسَفَّوْا فَلَکُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نه گره باوه پتان هینا و خوشتان پاراست، پاداشتیکی به کجار گه وره تان ده دریتی.

زه می چروکی و هه ره شه له سه ری

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَا يَخْصِنُ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا ءَاتَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لِمُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ﴾ نه وانیه چنژی ده که ن له و به شه ی خودا پییداون، خه یال نه که ن نه م کاره بق نه وان قازانجه، به لکو بق خویمان خراپه. واته: با مروفی چروک وانه زانی کو کردنه وهی سامان سوودی پی ده گه ی نی، به لکو نه و سامانه زیانی هه یه بق دینی، وه له وانه شه هه ره له دنیا تووشی زیانی بکات. پاشان خودای گه وره ناگاداری ده کات که تووشی چی ده بی به هوی نه و سامانه وه له پوژی قیامه تداو نه فرمویت: ﴿سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ پوژی قیامه ت ده بیته ته وق له ملیاندایه. بوخاری پویایه تی کردوه له نه بوهوره بیره وه وتی: پیغه مبه ری خودا ﴿سَيُطَوَّقُونَ﴾ (که سی خوا مالی پی بیه خشکی و زه کاتی لی دهرنه کات، خودای گه وره له پوژی نه و ماله ده کاته هه ژدیهایه کی سه ره پوتاره

^۱ الطبري (۷/۴۲۴).
^۲ الطبري (۷/۲۲۴).
^۳ الجن (۲۶-۲۷).

(لہبر زری ژارہ کی) دو کہلبی ہہ ہہ بق پیوہدان، یان دوو شاخی ہہ ہہ دەیشالینئی لہ گەردنی و پیوہی دەدات، پاشان کہ لارہکانی دەگرت دەلین من شو مالمی توّم من گەنجینەکی توّم پاشان ئەم نایەتە ی خویندەوہ: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ﴾ تا کورتای نایەتە کہ^۱ تەنیا بوخاری ئەم فەرموودە ی هیناوه، موسلیمی لہ گەلا نیە، بەم شیوہ یە. ئیبنوحبانیش هیناویەتی^۲ نیمامی ئەحمەد پویاویەتی کردووه لہ عەبدوللاوہ لہ پیغەمبەرەوہ (ﷺ) فەرموویەتی: (ههچ عەبدی نیە کہ زەکاتی مالی نەدات، مەگین هەژدیهاہەکی سەر پووتاوہ شوینی دەکەوی، ئەو لہ دەستی را دەکات و شویش هەر شوینی دەکەوی و پیتی دەلی من گەنجینەکی توّم) پاشان عەبدوللا بق پاستی و پشتگیری ئەم فەرموودە یە ئەم نایەتە ی خویندەوہ: ﴿سَيَطُوفُونَ مَا بِجُلُوبِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۳ هەر بەم شیوہ یە تەرمیزی و نەسائی و ئیبنوماجە پویاویەتیان کردووه^۴ پاشان تەرمیزی وتی: فەرموودە یەکی حەسەنی سەحیحە. پاشان خودای گەرە ئە فەرمویتی: ﴿وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ با بزانی لہ (ناسمانان و زەمین هەر بق خودا دەمینتەوہ. وە هەموو شتی لہ کورتایا دەگەریتەوہ بق لای خودا. کہوایە لہ و سامانەتان پیش خۆتان بخن کہ سوودتان پیدەگەینئ لہ پۆژی قیامەتدا ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ خودا لہ هەر کارئ دەیکەن ناگادارە و ئەو ی لہ ناو دلتاندا یە دەیزانی.

﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَوَّيرٌ وَمَنْ أَخْبَاكُ سَنَكْتُمِبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ دُفُوعًا عَذَابِ الْحَرِيقِ﴾ (۷۸) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ (۷۹) الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهْدٌ إِتْنَا إِلَّا نُؤْمِنُ لِرَسُولِهِ حَتَّىٰ يَأْتِينَا بَعْرَانِ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۸۰) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ (۸۱)﴾

^۱ فتح الباري (۷۸/۸).

^۲ ابن حبان (۱۰۷/۵)، سەحیحە.

^۳ أحمد (۳۷۷/۱)، فەرموودە یەکی سەحیحە.

^۴ تحفة الاحوذی (۳۹۲/۸)، النسائی فی الکبری (۳۱۷/۶)، ابن ماجه (۵۶۸/۲)، سەحیحە.

ہدہ رشی خودا له بت پهرستان

سه عیدی کوپی جو بیور وتی له نینوعه بیاسه وه وتی: کاتی ئه م نایه ته هاته خواره وه که خودای گوره نه فهرموت: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ أَمْعَافًا كَثِيرًا﴾ کی مالی خزی به دسته قهرز نه دا به خوا، هتا ئه ویش چند نه وه ندهی بداته وه؟ جو له که کان وتیان: نهی موحه محمد (ﷺ) پهروه دگارت هه ژاری پوهی تیکردوه داوای قهرز له عهده کانی دهکات؟ خودای گوره نه م نایه تهی نارد هه خواره وه: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ خودای وتی ئه وانهی بیست که ده یانوت: خودا هه ژاره و نایه ده وه له مه ندین. نینوعه رده وه یهی ریویایه تی کردوه له نینوعه بی حاته مه وه. پاشان نه فهرموت: ﴿سَتَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأُنْبِيَاءَ وَغَيْرَ حَقٍّ﴾ وای نایه نه و گفته یان به ناهق کوشتنی پیغه مبه رانیان بی تو مار ده که یین. نه مه هه ره شه یه کی زور تونده لینیان که ده لنین خودا هه ژاره و نه وه ش کردارو مامه له یانه له که ل پیغه مبه رانداو ده یان کوژن خودای گوره به و زوانه سزای سهخت و گرانیان نه دات هه ر بویه نه فهرموت: ﴿وَتَقُولُ دُفُوعًا عَدَابِ الْحَرَبِ﴾ (۸۸) ذلک بما قدمت آيديکم وان الله ليس بظلام للعبيد ده لنین: سا بچینن ده ردی به ناگر سووتان. چونکه نپوه نه و جزره کارانه تان ده کرد، خودا هه رگیز غه در له عهدهی خزی ناکات. نه مه یان بی سه رزه نشت و سوکایه تی پیگردن و که م سهیر کردن پیده وتری. وه خودای گوره نه فهرموت: ﴿الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَاهِدُ لَنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِينَا بَقُرْآنٍ تَأْكُلُهُ الْأَنْبَاءُ﴾ نه وانه وتیان: له خودا وه پیمان سپیزراوه که باوه پ به هیچ پیغه مبه رتک نه که یین. مه گین نه وهی به حه یوانیکی قوریانیه وه بیته لامان، ناگر بیخوا. خودای گوره دیسان لیره دا نه وانه به درق ده خاته وه که وتویانه خودا به لینی پیداون له کتیبه که یاندا بهوا به هیچ پیغه مبه ری نه که ن هتا به کیک له موعجیزه کان نه وه نه بی که که سی له نوممه ته که سی قوریانیه که نه کات و لیتی وه رگریی و ناگریک له ناسمانه وه بیته خواره وه بیخوات. نینوعه بیاس و حه سه ن و که سانی تریش وتویانه. خودای گوره نه فهرموت: ﴿قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بلی: نایا بچی پیغه مبه ره کانی پیش من چند نیشانهی ناشکرایان بی هیناون و نه وهی نپوه نیتستاش داوای ده کن کردیان که چی نپوه کوشتتان نه که ر نپوه راست ده که ن؟ واته: بچی بهواتان پی نه کردن و درایه تیتان ده کردن و ده تان کوشتن نه که ر نپوه راست ده که ن شوینی پیغه مبه ران

ده که ونو له هق لاتادهن؟ پاشان خودای گوره دلخوشی پیغه مبر (ﷺ) نه داته وه و نه فه رمویت:

﴿إِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ هه روهك بهوا به

تو ناكن، له پیغه مبرانی پیش توش حاشایان كرد. هه چه نده به به لگه ئی ناشكراو نووسراوی نددو

كتیبی ههونكه ره وه هاتنه لاتان. واته: بهوا نه هینانی نه وانه ههچ دلگراوت نه كات توش چا و له و

پیغه مبرانی پیش خوت بکه كه نه وه موو نیشانان هیان بۆ هات هه ر بهویان پیته كردن ﴿وَالزُّبُرِ﴾ نه م

هه موو نامانه هیان له ناسمانه وه ﴿وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ له گه ل نه و كتیبی ههونكه ره وانه دا بۆ هات هه ر

بهویان پی نه كردن.

﴿كُل نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَن زُحِرَ عَنِ الْكَارِ وَأُدْخِلَ

الْحِكْمَةَ فَقَدْ نَارًا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْفُرُورِ ﴿١٨٥﴾ ﴿لَسْبُلُوكَ فِي أَمْوَالِكُمْ

وَأَنفُسِكُمْ وَلَسْتُمْ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذَى

كَثِيرًا وَإِن تَصَبَرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِن عَزْوِ الْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

هه موو كه سئ تامی مردن ده چیتئی

خودای گوره هه وایلكی سه رانسه ری بلاو ده كاته وه هه موو گیانی له بونه وه ردا ده گرتیه وه كه

ده بی هه موو گیانی تامی مردن به چیتئی و نه فه رمویت: ﴿كُل نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ هه موو كه سئ تامی

مردن ده چیتئی. ﴿كُل مَن عَلَيْهَا فَإِنَّ ﴿١٦﴾ وَيَقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ هه كه سئ زینسی له سه ر

زه مینه نامیتئی. هه ر خودای خاوه ن شكئی به رزو به پیتز ده میتئی. هه ر خودای خوی زیندوه و نامری.

جنۆكه و مرۆڤ هه موو ده مرن. فریشته كان و هه لگرائی عه رشیش هه ر ده مرن. هه ر خودای تاك و ته نیا

ده میتیته وه و نامری هه ر بووه و هه ر ده میتئی، نه م نایه ته پرسه و سه رخوشی كردنه له هه موو خه لك،

چونكه ههچ كه سئ له سه ر هوی زه مین نامیتئی هه ر ده بی بعريت. به پیتی نه و ماوه یه كه بۆی دواپی

دیت و ته واو ده بی و نه و تنۆكه ناوه ی كه به یاری داوه كه ته واو بی له پشتی ناده ما. كه سئ نامیتئی و

پژدی قیامت دیت. هه موو دروس كراوه كان پاداشتی چا كه و خراپه ی خویان و رده گرن چ ندد چ كه م

بچوك یا گوره، ههچ كه س به نه ندازه ی مسقاله زه ره یه ك ناوه قی لی ناكرئی. هه ر بۆیه خودای گوره

نه فه رمویت: ﴿وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ پژدی قیامت هه قی خوتان ده نینه مشت.

به خسته‌موری و سرکه‌وتن بُو کئیه؟

خودای گوره نه‌فرمویت: ﴿فَمَنْ رُحِّجَ عَنِ النَّكَارِ وَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ﴾ کئ له ناگر کلاکری و بیرته ناو به‌هسته‌وه، ده‌بیاته‌وه و به‌خته‌وره. واته: هرکه‌سی له ناگر نوورکه‌وته‌وه و بزگاری بوو لئی و خرابه ناو به‌هسته‌وه زور سرکه‌وتوو به‌خته‌وره. ئیبنوئیی حاتم پیوایه‌تی کردوو له نه‌بووره‌یره‌وه وتی: پیغه‌مبری خودا (ﷺ) فرمویه‌تی: (شوینی قه‌مچیک له‌ناو به‌هسته‌وا چاکتره له دنیا و شه‌وی که تیاپه‌تی، نه‌گره‌زتان کرد ئه‌م نایه‌ته بخویننه‌وه: ﴿فَمَنْ رُحِّجَ عَنِ النَّكَارِ وَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ﴾) ئه‌م فرموده‌یه له هر دوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو. به‌شیوه‌یه‌کی تر به‌بئ ئه‌م زیاده‌یه^۱ نه‌بو حاتم‌ی کورپی حبان پیوایه‌تی کردوو به‌م زیاده‌یه‌وه له سه‌حیحه‌که‌یا حاکمیش له موسته‌دره‌که‌یدا^۲ پاشان خودای گوره نه‌فرمویت: ﴿وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَّعُ الْغُرُورِ﴾ ئه‌م ژیانه‌ی دنیا ته‌نیا شوینی فریوه. ئه‌مه به‌کم سه‌یرکردنی دنیا، که زور بئ نرخه‌وه هر کوتایی ژیان دیت تئیدا و خویشی نامینئ و له‌ناوده‌چی. وه‌ک خودای گوره له نایه‌تیکی تردا نه‌فرمویت: ﴿بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَوةَ الدُّنْيَا ﴿۱۶﴾ وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾^۳ به‌لام ئیوه ژیانی دنیا هله‌ده‌بئین. که‌چی پوژی قیامت باشترو پایه‌دارتره وه نه‌فرمویت: ﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيَوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾^۴ شه‌وی به‌ئیه دراه هر مایه‌ی گزه‌رانتانه له دنیا و خشلیه‌تی. شه‌ویش که له‌لای خودایه چاکتر و زورتر ده‌مینئ. وه له‌م فرموده‌یه‌دا هاتوو: (سویند به‌خوا دنیا له‌چاو نوپوژدا هیچ نیه، مه‌گر شه‌منده نه‌بئ که یه‌کئک له‌ئیه ئه‌م په‌نجه‌ی بکات به‌ناو ده‌ریادا، پاشان سه‌یر بکات بزانی چنده ناو ده‌گرته‌خوی)^۵ قه‌تاده له‌م نایه‌ته‌دا ﴿وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَّعُ الْغُرُورِ﴾ وتی: دنیا ناره‌زوویه‌کی فریوده‌وه به‌جئ ماوه. سویند به‌و خودای که هیچ په‌رستراوی نیه جگه له‌و (به‌خویشی و شه‌ویش له‌ناویایه‌تی له‌ناوده‌چن، که‌وایه له‌و گزه‌رانه بئ خواپه‌رستی مه‌لگرن نه‌گره‌ده‌توانن، هیچ تواناو ده‌سته‌لاتئ نیه جگه له‌تواناو ده‌سته‌لاتئ خودا.

۱ فتح الباری (۱۰۰/۶).

۲ ابن حبان (۲۵۲/۹)، سه‌حیحه.

۳ الحاکم (۲۹۹/۲)، سه‌حیحه.

۴ الاعلیٰ (۱۶-۱۷).

۵ القصص (۶۰).

۶ مسلم (۲۸۵۸)، الترمیزی (۲۳۲۴).

خاوون باوهر تاقی دهکریته وه و قسه‌ی ناخوشیش له دوزمنه وه ده بیسن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿لَتَبْلُوَنَّكُمْ فِيْ اَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ﴾ نئوه له گیان و دارایتانا تووشی تاقیکردنه وه دین. وه که له نایه تیکی تردا خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ بِشئٍ وَّ مِنْ اَنْفُسِكُمْ وَاَلْجُبُوعِ وَّنَقْصِ مِنَ الْاَمْوَالِ وَاَلْاَنْفُسِ وَاَلْشَّرَاتِ﴾ دياره نئمه جارویاری به هندی که له ترسو برسی بوون و له ناوچوون و که م بونه وه ی مالی دنیا و به رویومتان تاقیتان ده که ینه وه. واته: هر ده بی خاوون باوهر به هندی له مال و گیان و مندال و که سو کاری تاقی بکریته وه، وه خاوون باوهر به پنی بهواکه ی تاقی دهکریته وه، نه گهر ناینی به هیزتر بوو تاقیکردنه وه که ی توندو به هیزتره ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ اَوْقُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنْ الَّذِينَ اَشْرَكُوْا اِذْ كُنْتُمْ اَهْلًا لِّدِيْنِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ سَمِعْتُمْ اٰیٰتِيْ وَاَنْتُمْ كُنْتُمْ تَكْفُرْنَ﴾ کتیب و نه که سانه ی شهریک بی خودا داده نین زرد قسه ی ناخوش ده بیسن و نازاری زوریشان نه دن. کاتی که خاوون باوهر په کان که یشتنه مه دینه له پیش جهنگی به درا خودای گوره دلخوشیان نه داته وه له سر نه و نیش و نازاری تووشیان هات له دهستی نه هلی کتیب و بت پرستانان، فرمانی پیدان که دل فراوان و خوراکرو لیبوره بن هتا خودا ده رویه گیان لی ده کاته وه نه فرمویت: ﴿وَ اِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْر﴾ جا نه گهر خوراکر بنو له ناپه و حق بیاریزن، کاری جوامیرانه ده که ن. بوخاری پیوایه تی کردوه له نوسامه ی کوپی زه دیده وه که پیغه مبهری خودا (ﷺ) سواری گویدریژی بوو پارچه به قیفه ی فده کی له سر پشتی گویدریزه که بوو. نوسامه ییش له دوایه وه بوو، سردانی سه عدی کوپی عوباده ی ده کرد له بهنی حاسی کوپی خنزرج، له پیش پووداوی به درا. وتی: له وکاته دا تیبه پی به لای مه جلسینکدا عه بدوللای کوپی نوبه یی کوپی سه لولیان له ناودا بوو، له پیش نه ودا که عه بدوللای کوپی نوبه یی موسولمان بی، نه و مه جلسه به تیکه لای موسولمان و بت پرست و جووله که ی تیدا بوو. عه بدوللای کوپی نوبه ییش له وی بوو، کاتی که تزی و لاغه کان هات به سه ریاند، عه بدوللای کوپی نوبه یی به پزشاکه که ی لوت خزی داپوشی وتی: بچی نه دن به سه رماندا، پیغه مبهری خودا (ﷺ) سلوی لی کردن و پاشان وه ستاو دابه زی و بانگی کردن بی لای خودای گوره و قورنانی بی خویندن. عه بدوللای کوپی نوبه یی وتی: نه ی پیاوه که: بیگومان قسه به کی چاک ده که ی نه گهر قسه کانت مه قه. لیتره دا نازارمان مه ده پی. بگه پیره وه بی شوینی خوت و هرکه سی هات بی لات قسه ی بی بکه، عه بدوللای کوپی په واحة (په زای خوی لی بیت) وتی: به لی: نه ی پیغه مبهری خودا مه جلسه کانی پی پر خیر بکه. نئمه نه وه مان پی خوشه، موسولمانه کان و

جولو که و بت پرستان کان هلسانه وه خه ریک بوو په لاماری یه کتری بدن، به رده وام پیغه ممبر (ﷺ) دای دهمرکاندنه وه هتا بیده نگ بوون. پاشان پیغه ممبر (ﷺ) سواری ولاغه که ی بوو که پته پئی هه تا چوو ه لای سعدي کوپی عوباده، پیغه مبری خودا (ﷺ) پیی وت: (نه ی سعده نایا گویت له نه بو حیوان نه بوو چی وت؟) مه بهستی عه بدولای کوپی توبه یی بوو. ناواو ناوا ی وت. سعده وتی: نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) لئی بیوره و چاوپوشی لی بکه، سویند به و خودایه که نه و کتیبه ی بز ناردویت و به هه قیش بز ی ره وانه کردوی. به راستی خه لکی نه م شاره (واته مه دینه) خه ریک بوون بیکه نه سه ریکی خویان، کاتی که خودا نه به پیشت به وه ی به وه ی که خودا به توی به خشی. هه سودی به وه ده بات. نه وه وای لیکرد که چاوت پیی که وت، پیغه مبری خودا لئی بووا، پیغه مبری خودا (ﷺ) هاوه له کانی، چاوپوشیان ده کردو ده بوران له بت پرستان و نه هلی کتیب، وه که خودای گه وره فه رمانی پیدابوون، خذراگر بوون به رانبر نازاریان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَأَسْمِعْ مِنْ أَلْدِینِ أَوْ تَوَا الْکِتَابِ مِنْ قَبْلِکُمْ وَمِنْ أَلْدِینِ أَشْرَکُوا أَذَى کَبِیرًا﴾ و له نایه تیکی تردا نه فه رمویت: ﴿وَدَّ کَثِیرٌ مِّنْ أَهْلِ الْکِذِبِ لَوْ یُرَدُّونَکُمْ مِنْ بَعْدِ إِیْمَانِکُمْ کُنُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا بَتَّیْنَتْ لَهُمْ الْحَقُّ فَأَعْفُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّى یَأْتِیَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾ ندر که س له خاوه ن کتیبان (چونکه تیره یی پئی ده بن) هه ز ده کن له پاش باوه ره ی تان تان په شیمان تان بکه نه وه، نئوه چاویان لی بیوشن و له هه له کانیان بیورن، تا فه رمانی خودا ده گات. پیغه مبری خودا (ﷺ) کاری به و لیبورده کرد که خوا فه رمانی پیدابوو، هه تا خودا ئیزنی دا بویان. کاتی که غه زای به در ده سنی پیکرد، که خودای گه وره به و غه زایه سه رانی خاوه ناسی قوره ییش پئی له ناو برد، عه بدولای کوپی توبه یی کوپی سه لول و خاوه ناس و بت پرستان و تیان: نه مه کاریکه و هاتوه و چار نیه. په یمانان دا به پیغه مبرو (ﷺ) له سه ر ئیسلامه تی و موسولمان بوون^۱ هه ره سی هه لسا به که یاندنی هه ق و فه رمانی دا به چاکه و به رگری کرد له خراپه ده بی تووشی نازار بیی. هیچ ده رمانیکشی نیه جکه له خذراگری له به ر په زای خودا و هانا بردن به خودا و گه پانه وه بق لای خودای گه وره.

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْفُرُوهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ مِمَّا قَلِيلًا فِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿۱۳۸﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْنَا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا

^۱ البقرة (۱۰۹).

^۲ البخاري (۴۵۶۶)، مسلم (۱۷۹۸).

فَلَا تَحْسَبْتُمْ يَمَعَادِرَ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾

زہمی نہ ہلی کتیب نہ سہر پہ یمان شکینی و شاردنہ وی ہہق

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَرِإِذَ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْفُرُونَهُ فَبَدَّلُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ مِمَّا قَلِيلًا فِيمَسَ مَا يَشْرُونَ﴾ ﴿﴾ نہوسا خودا بہ لینی لہ و کہ سانہ و ہرگرت کہ کتیبیان بڑ ہاتوہ، بہ ہرمدی راگہ یہ ننو نہ یشارنہوہ، کہ چی نہوان لہ پہ یمان پاشگن بونہوہ و بہ نرخیکی کہ میان فرؤشت، نای کہ سہودایہ خرابیان کرد. نہمہ سہرزہ نشست و ہہرہ شہیہ کہ لہایہن خوداوہ لہ نہ ہلی کتیب، نہوانہی کہ خودا پہ یمانی لی و ہرگرتن لہ سہر زمانی پتقہ مہبران (سہلامی خویان لی بیت) کہ ہرہا بہ موحہ مہمد (ﷺ) بینن و خہ لکی لہ باس و خواسی ناگادار بکن. ہہتا خویان نامادہ بکن بڑ نہو پہ یمامہی کہ دہ بیینی و کاتی کہ ہات شوینی کہون، کہ چی نہوان نہوہ یمان شاردنہوہ و نہو بہ لینیہی دہویان کہ خیزی دنیا و قیامہتی تیدا بوو بہ نرخیکی زڈر کہمی دنیا فرؤشتیان. بہراستی مامہ لہ یکی زڈر خراپ و پہ یمانیکی نالہ بار بوو دایان، نہمہ ناگاداری و ترساندنیکہ بڑ نہو زانیانہی پتگہ و پچہی نہمانہ دہگرنہ بہر، نہکا نہوہی نہوانہ تووشیان بووہ نہمانیش تووشیان بیت. کہواتہ پتویستہ لہ سہر زانیان ہرچی توانایان ہہیہ بیخنہ کار بڑ زانیاری بہسود کہ نیشانہی ناکار چاکبہ و ہچی لی نہشارنہوہ لہم فرمودہ یہدا کہ لہ زڈر پتگاوہ پویاہت کراوہ لہ پتقہ مہبرہوہ (ﷺ) کہ فرموویہتی: (ہہر کہسی پرسیری لی بکری لہ زانستی و بیشارتہوہ، لہغو دہکری لہ پڑئی قیامہتدا بہ لہ غاوی لہ ناگی) نہم فرمودہ فرمودہ یہکی حہسہنہ.

زہم کردنی نہ ہلی کتیب نہ سہر فیلبازی و دلخوشیان بہ کاری کہ نہیان کردوہوہ سوپاس بکرین

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا﴾ ہرگیز وا مزانہ نہوانہی دلخوش دہکن بہ کاری کہ کردیانہ و پتبیان خوشہ بڑ کاری کہ نہیان کردوہ سوپاس بکرین. واتہ: بہوہ پیبایی دہکن و شتی کہ پتبیان نہدراوہ وای دہردہ خن کہ زڈریان پتدراوہ، و ہک لہ ہرمدو سہحیحہ کہدا ہاتوہ لہ پتقہ مہبرہوہ (ﷺ) کہ فرموویہتی: (کہسی بانگہ شہ بکات بڑ شتی ناویانگی خوی پی زیاد بکات، خودا جگہ لہ کہم کردنہوہ ہچی تری بڑ ناکات)^۲ و ہ لہ فرمودہ یہکی تری سہحیحا دیسان ہاتوہ: (کہسی خوی ہر پڑینتتہوہ بہ شتی کہ پی

۱ الطبرانی (۴۰۱/۸).

۲ البخاری (۶۶۵۲/۶۱۰۰)، مسلم (۱۰۴/۱).

نه درایی و هک که سئی دوو پۆشاککی ساختهی پۆشایی وایه^۱ ئیماسی نه حمه د پویایهتی کردوه که
 مه روان به ده رگاوانه که ی وت: ئه ی پافیع بچۆ بق لای ئیبنوعه بیاس بلی: نه گه ره که سئی له ئیمه
 دلخۆش بی به وه ی که هاتوه. وه پئی خۆش بی به کارئ که نه یکردوه سوپاسی بکری نازار بدرئ
 بیگومان هه موومان نازار ده چیژین. ئیبنوعه بیاس وتی: ئیوه له کوی و نه وه له کوی، به لکو ئه م ئایه ته
 له سه ر نه ملی کتیب هاتۆته خواره وه. پاشان ئیبنوعه بیاس ئه م ئایه ته ی خویند که خودای گه وه
 نه فـ رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ
 ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ مِمَّا قَلِيلًا فِئْسَ مَا يَشْتُرُونَ﴾ و ه ئه م ئایه ته ی شئی خویند: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ
 يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا﴾ ئیبنوعه بیاس وتی: پیغه مبه ر (ﷺ) پرسپاری لی
 کردن له شتیک لیان شارده وه و به شتیک تر وه لامیان دایه وه. ده رچوون و ایان پیشان دا که به وه
 وه لامیان داوه ته وه که پرسپاری لی کردوون له و باره یه وه. به هیوای سوپاس و ستایش کردن بوون
 به وه له و باره یه وه دلخۆش بوون به و کاره ی که شارديوانه ته وه که پرسپاری لی کردن له باره یه وه^۲
 هه ر به م شیوه یه بوخاری له تفسیره که پویایه تی کردوه، وه موسلیم و ترمیزی و نه سانیس هه ر له
 ته فسیره که یانا پویایه تیان کردوه^۳ بوخاری پویایه تی کردوه له نه بوسه عیدی خوده ریه وه (په زای
 خوی لی بیت): که چند پیاوی له دوو پوه کان له زه مانی پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) کاتی پیغه مبه ر
 (ﷺ) ده رچوایه بق غه زایه ک، نه ده چوون بق نه و غه زا له گه لی. که یغیان ده کرد به مانه وه یان که
 ده رنه چوون له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی پیغه مبه ر (ﷺ) ده هاته وه له و غه زا پۆزشیان بق
 ده هینتایه وه و سویندیان ده خواردو هه زیان ده کرد سوپاس بکری له سه ر نه و کاره ی که نه یان کردوه
 ئه م ئایه ته هاته خواره وه: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا﴾ هه ر
 به م شیوه موسلیمش ئه م فه رمووده ی هیناوه. پاشان خودای گه وه نه فـ رمویت: ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّكُمْ
 بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾ هه رگیز گومانیان پی مه به له جه زه به پزگار دهبین ﴿تَحْسَبَنَّكُمْ﴾ به (التاء)
 ده خوینرتیه وه بق موخاته بی موفرده وه به (یاء) هه واله له باره ی نه وانه وه. واته: وانه زانن له سزا
 پزگاریان بوه. به لکو دهبی هه ر جه زه به بخۆن. هه ر بۆیه خودای گه وه نه فـ رمویت: ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ

^۱ مسلم (۲۱۲۹).

^۲ أحمد (۲۹۸/۱)، سه حیه.

^۳ فتح الباری (۸۱/۸)، مسلم (۲۱۴۳/۴)، تحفه الاحوذی (۶۶/۱)، النسائی فی الکبری (۳۱۸/۶).

^۴ البخاری (۴۵۶۷)، مسلم (۲۷۷۷).

أَلِيمٌ ﴿ سزای به ژان بق نه وانه. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿ له ناسمانه کان و زمیندا قهرمان، فرمانی خودایه و خودا به سر هم مو شتیکا توانای هیه. واته: خودا خاوهی هم مو شتیکه و توانای به سر هم مو شتیکا هیه و هیچ شتی نایبته یتگری، که واته هرله خوا بترسن و سه ریچی مه کن و له توره یی و توله ی خودا بترسن. چونکه نه ونده گوره یه هیچ له و گوره تر نیه، نه ونده ییش خاوهن توانایه هیچ که س وه که نه و خاوهن توانایه.

﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿۱۱﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا تُسَبِّحُكَ قَوْمًا عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۲﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ، وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن أَنْصَارٍ ﴿۱۳﴾ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿۱۴﴾ رَبَّنَا وَآئِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْوَعْدَ ﴿۱۵﴾

نیشانه کانی یه کتا په رستی بو دل و شیاران و رهوشتیان و قسه و پارانه وه یان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ له وه دیه نیانی ناسمانه کان و زمیندا، واته: له به رزی و فراوانی ناسمانه کان و نرمایی و چری و دانانی زه ویدا نه وهی که تییاندایه له نیشانه ی زور گوره و ناشکرا له نه ستیزی که پوک و وه ستاو و ده یاو کتوو چوله وانی درهخت و گیاو گزه و کشتوکال و پوهه و به روپوم گیانه و ره و کانزاکان چه ندین سوودی تری هم په رنگ و بون و چیژو تاییهت، ﴿ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ﴾ نالوگویی شه و پوره کان، که به دوی یه کا دین و که م و زیاد ده کن، جاری شه و دریز دهبی و جاری پورژو به پیچه وانه شه. جاری ویش هیه یه کسان دهبن. پاشان له یه کتری دهبن و نه وی دریز بوه کورت دهبیته وه و نه ویش کورت بوه دریز دهبیته وه. نه مانه هم مو به دست خاوهن تونای خاوهن دهسته لاتی له کارزانه. هر بویه نه فرمویت: ﴿ لَآيَاتٍ لِّأُولِي

الْأَلْبَابِ ﴾ زور نیشانه ی بته و هیه بق نه وانهی که خاوهنی دل و شیارن. واته: نه و دل په پاکانه ی که شته کان به راستی و به پوهنی ههست پیده کن نه که وه نه وانهی که که پو کویتو بی ناوه زن، نه وانه ی که خودای گوره له پاره یانه وه نه فرمویت: ﴿ وَكَآيَاتٍ مِّنْ ءَايَاتِ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿۱۵﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿۱﴾ چنده نیشانه زوره له ناسمانان

و زهمیندا، به لایندا تیده په پښو گوئی پی نادن. به شی زوریان برها به خوا ناهیننو هر ده یانه وی
 شه ریکی بق دابننن. پاشان خودای گوره وه سفی دل وشیاران ده کات و نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ
 اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾ نه وانسه (چ به پیوه وچ به دانیشتن وچ له سر ته نیش
 ده خون) هر یادی خودا ده کن. وه که له سه حیجی بوخاریدا هاتوه له عیمرانی کورپی حوسهینه وه که
 پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویسه تی: (به پیوه نویژ بکه نه گره نتوانی به دانیشتن، گر هر
 نه نتوانی له سر لاته نیشته). واته: نهو خاوهن دل وشیازانه هه میشه یادی خودا ده کن و ناوستن به
 به نهانی و به دل و به زمانیان ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ له دروست کردنی هم ناسمان و زهمینه راده میئن. وه باش بیر ده که نه وه له وه مو
 نیشانانه که تییاندا به که گشت به لگن له سر توانا و ده سته لاتی نهو وه دیهینه ره مه زنه وه زانیاری و
 کارزانی و به زهیی و برپاره ی. خودای گوره زهمی نهو که سانه ده کات که له دروستکاروه کانی رانامیئن
 که هه مو نیشانه ن له سر زاتی خودا خوئی و سیفات کانی و به رنامه و توانا و ده سته لاتی و نه فرمویت:
 ﴿وَكَأَيِّن مِّنْ آيَاتٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ
 بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾^۱ چه نده نیشانه زوره له ناسمانان و زهمیندا، به لایندا تیده په پښو گوئی پی
 نادن. به شی زوریان برها به خوا ناهیننو هر ده یانه وی شه ریکی بق دابننن. وه ستایشی عه بده
 خاوهن باوه په کانی ده کات و نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
 وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ نه وانسه (چ به پیوه وچ به دانیشتن وچ له سر ته نیش
 ده خون) هر یادی خودا ده کن و له دروست کردنی هم ناسمان و زهمینانه راده میئن و ده لئین: ﴿رَبَّنَا
 مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطُلًا﴾ نهی په روه ردگارمان تو هم ده زگایهت به فیرو ساز نه داوه. به لکو به هق
 دروستت کردوه، نا نه وانسه ی کاری خرابیان کردوه سزایان بدهی نه وانسه ییش ناکار چاکیان کردوه
 پاداشتیان بدهیته وه به چاکه. پاشان باسی پاکو و بی عیبی خودا ده کن و ده لئین: ﴿سُبْحٰنَكَ﴾
 پاکو و بی عیبی هر بق تویه. تو هیچ شتیکت به بی سوود دروست نه کردوه ﴿فَوَقْنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ له
 نازاری ناگر بمانپاریزه واته: نهی نهو که سه ی خه لکت دروست کردوه به پاستی و داد په روه ری، نهی

۱ فتح الباری (۲/۶۸۴).

۲ یوسف (۱۰۵-۱۰۶).

۱۰ و که کسی دوری له همووعیبو که مو کوپیهک له ناگری جه همنم بمانپاریزه به ویست و که رمی
 خوت یارمه تیمان بده بق کاری خوت لیمان بازی ده بی پیسی. سرکه وتومان بکه بق کاری چاکو
 پینمایمان بکه بق به هشتی پر له نازو نیعمهتو له نشارازی پر ژانی خوت لامان بده. پاشان خاوهن
 باوه پان ده لئین: ﴿رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ﴾ په روه رینمان، هر که سنی تو بیخه یته ناگر
 تووشی شوره بییت کردوه. پسوایی و شوره بییه که ت بق نهو خه لکه ناشکرا کردوه ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن
 أَنْصَارٍ﴾ نهوانی ستمکارن، هیچ کهس به هانایانه وه نایه. کهس ناتوانی له پژی قیامه تدا په نایان
 بدا له تو له وهی تو ده توی له گه لیان بکه ی پیکری بکات ﴿رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ﴾
 په روه رینمان نیمه بیستمان بانکه ریک بانگه وازی ده کرد که باوه پ به په روه ریدگارتان بیین، که
 پیغه مبری خودا بووه ﴿وَإِنَّ أُمَّامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا﴾ فه رموی: باوه پ به په روه رنده تان بیین،
 نیمه ش باوه پمان هینا و شوینی که وتین ﴿رَبَّنَا فَاعْرِضْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ په روه رینمان له گونا همان خزش بیو
 دایپوشه. ﴿وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا﴾ هر گونا همنی کردومان بیکوژینه وه که له نیوان خوت و نیمه دایه
 ﴿وَتُوفِّئْنَا مَعَ الْأَبْرَارِ﴾ له گه ل نهوانی پیاوچاکن بمان مرینه. بمانگه یه نه به نهوان ﴿رَبَّنَا وَآئِنَّا مَا
 وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رَسُولِكَ﴾ په روه رینمان نهو شتانه ش به نیمه ت داوه که له زمانی پیغه مبرانته وه به لئینت
 پیمان داوه. و تراوه: له سر باوه پ هینان به پیغه مبرانت یان له سر زمانی پیغه مبرانت، نه مه دیارو
 ناشکرا تره. ﴿وَلَا تُخِزْنَا بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ شهرمزاری پژی قیامه تمان مه کن. له ناو نهو خه لکه دا ﴿إِنَّكَ لَا
 تُخْلِِفُ الْعَهْدَ﴾ تو له هر په یمانی بیده ی لاریت نیه، ده بی نه وهی که فه رموته به پیغه مبرانت هر
 بیته دی که پاره ستانه له پژی قیامه تدا له بهر ده ستندا. له فه رمووده ی سهیحا هاتوه که
 پیغه مبری خودا ﴿وَإِنَّهُمْ﴾ هم ده نایه ته ی کوتایی سوره تی نالی عیمرانی خوینده وه، کاتی که هه لده سا
 بق شه نوژی له شه ودا. بوخاری ربوایه تی کردوه له نیبوعه بیاسه وه (په زای خویان لی بیته) وتی:
 شهو له لای مه یعونه ی پورم ماموه ماوه یه که پیغه مبر له گه ل خیزانه کانی قسه ی کردو پاشان خهوت،
 کاتی سی یه کی دواپی شهو هات دانیشتو سهیری ناسمانی کرد فه رموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ پاشان هه لساو ده ستنوژی گرتو هه لسا به
 سونه کردن و یانزه پکات نوژی کرد، پاشان بیلال بانگی داو پیغه مبر ﴿وَإِنَّهُمْ﴾ دوو پکات نوژی کرد،

پاشان دەرچوو نوژیی به یانی به خه لکی کرد^۱ موسلیمیش هر به م شیوه یه پیوایه تی کردوه ئیبنومه رده وه یه پیوایه تی کردوه له عتاوه وتی: منو ئیبنوعومرو عوبهیدی کوپی عومهیر پوشتین بق لای عایشه: (په زای خوی لی بیت) چوینه ژرده وه له نیوان نیمه و نه ودا په رده بوو. وتی: نه ی عوبهیدی چی پنگرت بوو به سه زمان بکه یته وه؟ وتی: قسه ی نه م شاعیره: (رُزْغَابًا تَزْدَدُ حُبًّا) واته: دوی چه ند پوژیی سهردانی بکه خو شه ویستیت زیاد ده کات. ئیبنوعومه ر وتی: وازمان لی بیتنه، باسی سه رسوپهینه رترین شتمان بق بکه که له پیغه مبهری خودات (سوره قیامت) بینیه. (عایشه) گریاو وتی: هه موو کاره کانی سه رسوپهینه ر بووه. له شه وه که مدا هات لام هه تا پیستی بهر پیستم که وت پاشان فه رموی: (وازم لی بیتنه په رستنی په روه ردگاری مه زنم بکه) هه لسا بق لای چه وه نه که ده سننوژیی گرت و ناوی زدی به کارنه مینا، پاشان هه لسا نوژی بکات، گریا هه تا پیشی ته پر بوو، پاشان سوژده ی بردو گریا هه تا زهوی ته پر کرد، پاشان له سه ر لاته نیشتی پاکشاو گریا، هه تا بیلال هات و بانگی به یانی بق دا، عایشه وتی: (بیلال) وتی: نه ی پیغه مبهری خودا (سوره قیامت) چه ده تگرتنی، خو خودا له گونا می پیش و پاشیشت خو ش بووه؟ فه رموی: هاوار بق تو نه ی بیلال، چی ده بیتنه پنگرم که نه گریم، نه م نایه ته له م شه وه دا بقم په وانه کراوه: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾، پاشان فه رموی: هاوار بق که سی خویندویه ته وه تپیرامانی تیا نه کردوه^۲.

﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَابِدٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُم مِّنَ بَعْضٍ فَأَلِدِينَ مَا جُرُوا وَأَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَوْدُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتِلُوا وَقَاتِلُوا لَا كُفْرَانَ عَنْهُمْ سَعَاتِهِمْ وَلَا دُخْلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ

بَحْرِيٍّ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَوَآبَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٦٥﴾

خودا وه لای دل و شیاریان نه داته وه

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ﴾ په روه رینیان ناوا به ده نگیانه وه هات. سه عیدی کوپی مه منصور پیوایه تی کردوه له سه له مه وه که پیوایک بوو له نالی نومموسه له مه نه لی: نومموسه له مه وتی: نه ی پیغه مبهری خودا (سوره قیامت) ناییسین خودا باسی ژنانی کردبی له م کوچ کردنه دا به هیچ شتیک. خودای گه وره نه م نایه ته ی نارد خواره وه: ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَابِدٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ﴾ په روه رینیان ناوا به ده نگیانه وه هات. که من کرده وه ی هیچ مرفی له

^۱ فتح الباری (۸/۸۲).

^۲ مسلم (۱/۵۳۰).

^۳ موارد الظمان (۱۳۹)، نه م فه رموده سه نه ده کانی زدی لاوازه موده له سه.

نیرو می به بی پاداشت ناهیلمه وه. نه ساره کان وتیان: نه مه یه کم شتیگه به سه رماندا رۆشتووه ،
 حاکیم پیوایه تی کردوو له موسته دره که که پادا، پاشان وتی: فه رمووده یه کی سه حیجه له سه ر مرچی
 بوخاری. به لام بوخاری و موسلیم نه یانه پناوه^۱ که خودای گوره نه فه رمویت: ﴿أَنْتَ لَا أُضِغُ عَمَلٍ عَلَيَّ
 وَنَنْتُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَ﴾ نه مه ته فسیری نه وه لام دانه وه یه، واته: پئیان ده لئیت و وه لامیان نه داته وه که
 کرداری هیچ کسی له لای بی پاداشت نامیته وه، به لکو به ته وای هه موو کسی پاداشتی کرده وه ی
 خوی وده گری چ نیر بی یان می. ﴿بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ هه مووتان له لای خودا وه که یه کن له
 پاداشتا. ﴿فَأَلَيْنَ مَا جُرُوا﴾ نه وه که سانه له زیدی خویان ده رکران و شوینی بت په رستیان به چی
 میشته وه هاتون بق شوینی باوه پهنان و که سو کارو خوشه ویست و هاوه لو دراوسینگانیان واز لی
 میناوه ﴿وَأَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ له مالی خویان ده رکران. واته: بت په سته کان زوریان پیه پنهان هه تا
 ناچاران بکن له زیدی خویان ده ریان بکن هر بویه خودای گوره نه فه رمویت: ﴿وَأَوْذُوا فِي
 سَبِيلِ﴾ له ریگی مندانا زاریان چه شتووه. تاوانیان هر نه وه بووه له لای نه وه که ته نیا
 پیوایان به خودای گوره بووه. وه که خودای گوره له نایه تیگی ترده فه رمویه تی: ﴿يَخْرُجُونَ الرُّسُلَ
 وَإِنَّا كُمْ أَنْ تَزْمُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ﴾ نئوه و پیغه مبه ره له زیدی خوتان ده ده کن له به ره نه وه به خودای
 په روه ردگارتان باوه پنهان هه یه. وه نه فه رمویت: ﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾^۲
 ته نیا بزیه له وانه به رقدا چوو بوون، چونکه هر خودای هه ره خاوهن ده سته لاتی شایه تی سو پاس
 کردنیان په رستبوو. پاشان خودای گوره لی رده نه فه رمویت: ﴿وَقَاتِلُوا وَقَاتِلُوا﴾ جه نگیان کردو
 کوژدان نه مه به رزترین پله یه له پله کان که بجه نکن له پی خوادا و به ریزترین شتی بیه خشکی که
 گیانیه تی و پوی خوی تیکه لاری خوین و خول بکات له پی نه ودا، له فه رمووده ی سه حیجا هاتوه که
 پیوای وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نایا پیم نالئی نه گه ر کوژدام له پی خوادا و به خورپاگری و به
 هیوای پاداشتی خودا و پوی پوی نوژمن و بی هه لاتن، نایا خودا تاوانه کانم ده سرپته وه و لیم خوش
 ده بی؟ فه رموی: (به لئ)، پاشان وتی: چونت فه رموو؟ دویاره ی کرده وه بوی و فه رموی: (به لئ)

^۱ سعید بن منصور (۱۵۰/۳)، حاکم به سه حیجی داناوه له سه ر مرچی بوخاری.

^۲ الحاکم (۳۰۰/۲).

^۳ الممتحنة (۱).

^۴ البروج (۸).

جگه له قهرزای ماویه که له مه و پیتش جویره نیل پیتی وتم^۱، هر بویه خودای گوره نه فرمویت:

﴿لَا كُفْرَانَ عَنْهُمْ سِقَاتِيهِمْ وَلَا ذَخْنَهُمْ جَنَّاتِ بَحْرِيٍّ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بسی گومانه گونا هیان ده کوژینینه وه له پاداشتی کرده هیان ده یانخمه ناو باغاتیک جواریان به به ردا ده پوات له جو ره ها خوار دنه وه له شبرو هه نگوین و باده و ناوی پاک و زه لال و زرد شتی تریش که چاونه ی دیوه و گوئی نه ی بیستوه و به دلی هیچ که سیکیشا نه هاتوه له مرؤف ﴿ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ نه مه چاکه ی خودایه بویان خودا چاکه که ی داوه ته لای خوی که ده ریاره یان ده یکات. چونکه پاداشته که گوره یه، له لایه ن خاوه ن دهسته لاتیکی مه زنو به خشنده وه یه، پاداشتی زرد گوره یه ﴿وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ﴾ که پاداشتی هره باشیش هه له لای خودایه بی که سی ناکاری چاکه کردی.

﴿لَا يَغْرُرَكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْيَلْدِ﴾ (۱۳۱) مَتَّعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّ الْأَمْرُ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَمَّا جَنَّتُ بَحْرِيٍّ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَلِيلِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ إِلَّا زَارٍ﴾ (۱۳۲)

ترساندن له خه له تان به خه لگی دنیا و باسی پاداشتی بیوا چاکان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿لَا يَغْرُرَكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْيَلْدِ﴾ هاتو چوو کوروی بی خوانه ناسان له ولاتان، نه کا هه لت خه له تینی. واته: سهیری نه و خوانه ناسانه مه که که له نازو نیعه تان و زرد دلخوش و کامه رانن، زرد ناخاینی نه و هه موو خوشی و پابواردنیان ده پوا و نامینتی و دوو چاری کرداری خرابی خویان دین، که م که مه دهستیان بی شل ده که بین و ماویه که مؤله تیان نه ده یین. به و هه موو شتانه وه که هه یانه ﴿مَتَّعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّ الْأَمْرُ﴾ پابواردنیکی که مه و پاشان شوینیان جهه مه نه و جییان گه لیک ناله بارو خراپه. نه مه نایه ته وه که نه و نایه ته وایه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿مَا يَجْدِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرَكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْيَلْدِ﴾ جگه له خوانه ناسه کان، هیچ که سی له سه ر نیشانه کانی خودا کیشه ناکات. هاتو چویان به شاراندان، نه کا تو هه له خه له تینی. وه نه فرمویت: ﴿قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَغْرُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾ (۱۳۱) مَتَّعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُنذِرُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بسی: نه وانسی

^۱ مسلم (۱۵۰۱/۳).

^۲ غافر (۴).

^۳ یونس (۶۹-۷۰).

در بقی خوا هه لده به ستن بزگار نابن، رابوار دنیکی که مه له دنیا دا، له دوایدا ده که رینه وه بق لامان له پاش نه وه، له سزای حاشا کردنیان به توندی نازاریان نه دهن. وه نه فرمویت: ﴿نُعَمِّمُهُمْ قَلِيلاً ثُمَّ نَضَّضْنَاهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^۱ واده که این که می رابویتن، پاشان ناچار به ره و نازاری دژوریان راده کیشین. وه نه فرمویت: ﴿فَهَلْ الْكَافِرِينَ أَهْلُهُمْ رِزْقًا﴾^۲ سا تو ماوهی نه م خوانه ناسانه بده. که میکیان لی پاره سته، وه خودای گه وره له نایه تیکی تریشدا نه فرمویت: ﴿أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعَدَا حَسَنًا فَهُوَ لَئِيهٍ كُنَّ مَنَعْنَاهُ مَنَعَ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِّينَ﴾^۳ ناخو که سی به لینی باشمان پیداره و بوشی پیک دی، له گه ل که سی هر له دنیا زیاندومانه، وه ک یه کن؟ که نه مشیان له پوژی قیامت ده هیتین بق وه لام دانه وه؟ هر به و شیوه یه کاتی باسی ژیانی خوانه ناسان ده کات له دنیا دا، باسی پاشه پوژی مشیان ده کات له ناو ناگرا. پاشان خودای گه وره لیره دا نه فرمویت: ﴿لٰكِنَّ الَّذِيْنَ اٰتَقَوْا رَبَّهُمْ هُمْ جَنَّتْ حَبْرٰی مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نَزَّلَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ﴾^۴ به لام نه وانه ی وا ترسیان له په روه ردگاری خو یانه، باغات میکیان هه یه جواریان به به ردا ده پواو تا سه ر تیا ده بن و میوانداری لای خودایه، نه وه ی که له خواوه نه دوی هر بق پیاو چاکان په وایه. ئیبنو جهریر ریوایه تی کردوه له نه بوده راده وه که وتویه تی: هیچ خاوه ن باوه پوی نیه مه گین مردن چاکتره بوی، وه هیچ خوانه ناسی کیش نیه مه گین مردن چاکتره بوی. هر که سی به وام پی ناکات، بیگومان خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ﴾^۵ وه نه فرمویت: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَنَّهُمْ اٰتَمَلٰی لَهُمْ خَيْرٌ لِّاَنْفُسِهِمْ اِنَّهُمْ اٰتَمَلٰی لَهُمْ لِيَزِدُوْا اِسْمًا وَّلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾^۶ با نه وانه ی خوانه ناسن وانه زانن نه و موله ته ی نه یانده بینن، چاکه بزیان. هر بویه موله تیان نه دهن تا تاوانیان زور بی، نازاریکی نابره و ریش به مشیان ده بی.

۱ لقمان (۲۴).

۲ الطارق (۱۷).

۳ القصص (۶۱).

۴ ال عمران (۱۷۸).

۵ الطبری (۴۹۶/۷).

﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ خَشِيعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِعَيْدَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۗ أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۳۱﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْرًا وَصَارُوا وَرَاطِبُوا ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۳۲﴾﴾

زبانی هندی له نهلی کیتاب و پاداشتیان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ خَشِيعِينَ لِلَّهِ﴾ له ناو نهلی کتیبیش که سانی واهن که بهوای به خوا مه یه و به و قورنانه ی که بق ئیوه هاتوته خوارو به و کتیبی که بق خویمان په وانه کراوه، خاکه سارن به رانبره خودا. خودای گوره باسی دهسته یه که له نهلی کتیب ده کات که به راستی بهوایان به خودا مه یه و به و قورنانه ش که بق موحه ممد په وانه کراوه و به و کتیبانه ش که له پیشه وه هاتون. و گوئیپایه لی خوداو ملکه چی فرمانی ئون و خاکه سارن له خزمه تیا ﴿لَا يَشْتُرُونَ بِعَيْدَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ به لگه و نیشانه کانی خودا به نرخه که م نافروشن. واته: ئم مژدانه ی له باره ی موحه ممد دوه هاتون و ناگادار کراون لئی نایشارنه وه. باسی سیفه ته کانی و سیفه تی نومعه ته که ی و شوینی په وانه کردنی. ئا ئه وانه چاکترینی نهلی کتیب و هه لیزارده و پاکترینیان. ئیتر ئه وانه مه سیحی بن یان جووله که. خودای گوره له سوره تی قه سه سدا فرمویه تی: ﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿۳۱﴾ وَلَئِذَا نُنزِلُ عَلَيْهِمْ قُلُوبًا ءَامَنُوا بِهَا ۗ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا ۗ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿۳۲﴾ أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا ۗ ۙ نَسُوا كَسَانَهُ يَ بَر لَه هاتنی قورنانه ئیمه کتیبمان پیداون، باوه پیمان به قورنانه مه یه، کاتی بویمان ده خویننه وه، ده لئین: بهوایان پی هینا و بیگومان راسته و له لای په روه رینمانه وه یه، به ر له وه ش بیته خواره وه ئیمه قبولمان کردوه، ئه وانه چون خوراگر بوون، دوچار پاداشتیان پی نه دریت: وه خودای گوره نه فرمویت: ﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ ۗ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۗ ۙ نَسُوا كَسَانَهُ يَ بَر لَه کتیبمان پییان دوه، وه پیویسته ده یخویننه وه، دیاره بهوایان پی مه یه. وه نه فرمویت: ﴿وَمَنْ قَوْمَ مُوسَىٰ ۙ اٰمَنُوْا بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْتَدُوْنَ ۙ﴾ دهسته یه کیش له هژی موسادا مه یه، به راستی پی ده گرنه به رو به راستیش دادوه ری ده کهن، وه نه فرمویت: ﴿لَيْسُوا سَوَآءًا ۗ مِنْ اٰهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَائِمَةٌ

^۱ القصص (۵۲-۵۴).

^۲ البقرة (۱۲۱).

^۳ الاعراف (۱۵۹).

يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١﴾ ئەملى كتیب هه موو وهك يهك نین، كۆمه لى وایان تیدیبه كه پوو به خوا دهه سترو به شهوا ئایه ته كانی خودا ده خویننه وه و سه ر ده خه نه سه ر سوژده وه. وه

ئەفەرمویت: ﴿قُلْ ءَايَاتُ رَبِّهِ أَوْ لَا تَأْتِيَنَّكُمْ إِنِ الْآيَاتِ أَوْثَرُ الْعِلْمِ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُشَاءُ عَلَيْهِمْ يَجِزُونَ لِلآذْقَانِ سَجْدًا

﴿١٧٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَان وَعَدُّ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٧٨﴾ وَيَجِزُونَ لِلآذْقَانِ يَكُورُ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٧٩﴾ بلى:

ئێوه بهواتان پى بى يا نه بى، ئەو كه سانهى له پيششودا (له مه) ناگادار كرابوون، هه ركاتى بۆيان ده خویننه وه چه ناكه ده خه نه سه ر زهوى و سوژده ده بن. ئەشلىن: پاكى بۆ په روه ردىگارى ئيمه يه،

به لىتى په روه ردىنمان وا وه دى هات. دهمه وپوو خويان به سه ر زهويدا ده خه نه ده گرين و ئەمه ش خۆ به كه م زانينيان زياتر ده كات. ئەم سيفه ته له ناو جووله كه كاندا هه يه، به لام كه مه، وهك ده بينى له

عه بدوللاى كوڤى سه لام و هاو وينى له و زانايانهى جووله كه، كه نه گه يشتوته ده كه س. به لام مه سىحه كان زۆريان پى پاستيان گرته به رو ملكه چى هه ق بوون وهك خوداى گه وره ئەفەرمویت:

﴿الَّذِينَ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ ءَامَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِلَّذِينَ

ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرَكَ ﴿٢﴾ بىگومانه جووله كه كان و شهريك دانهران بۆ خودا، له دوژمنى

له گه ل خاوه ن باوه ركه كاندا سه ر سه خت ترن. ئەو كه سانه ش كه وتيان: ئيمه مه سىحه ن زياتر بهواداره كانيان خۆش ده وى. هه تا ده كاته ﴿فَأَنبَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ

فِيهَا ﴿٤﴾ له به رانبه ر ئەو قسانه دا ئەوان وتيان: خودا ده يانباته باغاتيك جوڤاريان به به ردا ده وپواو تا سه ر

هه ر تيا ده بن. هه ر بۆيه ليره دا خوداى گه وره ئەفەرمویت: ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ﴿٥﴾ ئەوانه په روه ردىگاريان پاداشتى كاريان ده داته وه. وه له فه رموودهى سه حىحا هاتووه كه جه عفه رى

كوڤى تاليب (په زاي خواى لى بيت) كاتى كه سوڤه تى (مريم) خوینده وه له لاي نه جاشى پاشاى حه به شه، كه زاناو قه شه كانى له لا بوو، گرياو ئەوانيش له گه لى گريان هه تا پيشيان ته ر بوو وه له

هه ربوو سه حىحه كه دا هاتوه كاتى نه جاشى مرد، پيغه مبه ر (ﷺ) باسى مردنى نه جاشى بۆ هاوه له كانى كردو فه رمووى: (برايه كتان له حه به شه مرد نويزى له سه ر بكن)، چوو ده ره وه بۆ

١ آل عمران (١١٣).

٢ الاسراء (١٠٧-١٠٩).

٣ المائدة (٨٢).

٤ المائدة (٨٥).

٥ ابن هشام (٣٥٧/١).

شوئینیکی سارا ریزی کردن و نویژی له سر کرد^۱. ئیبنوئیبی نه چیج وتی: له موجهیده وه: ﴿وَلَانَ مِنْ أَهْلِ
 آلِ كَتَبٍ﴾ له ناوئه هلی کتیبدا که سانی وا هن. واته: موسولمانی ئه هلی کتیب^۲ عه بیادی کوپی
 مه نسور وتی: پرسپارم کرد له حه سنی به سری له م ئایه ته دا که خودای گه وره ئه فره رمویت: ﴿وَلَانَ مِنْ
 أَهْلِ آلِ كَتَبٍ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ﴾ وتی: ئه وانه ئه وه هلی کتیبانه ن که موجه معه دیان (ﷺ) قه بولا
 کردبوو، شوئینشی که وتبوون و ئیسلامیشیان ناسیبوو. خودای گه وره دوچار پاداشتی داونه ته وه: به وه
 ئه وانه ی که پیش هانتی موجه معهد (ﷺ) بهوایان پی هینابوو، به وه پیش که شوئینی موجه معهد (ﷺ)
 که وتن. ئیبنوئیبی حاته م بهوایه تی کردبوو. وه له هه رسوو سه حیحه که دا هاتوه له ئه بوموساوه، وتی:
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فره رمویه تی: (سی کومه ل پاداشتی خزیان دوچار پی ئه دریت^۳، له وانه ی که
 باسیکردن: (وه بیاوژیکه له ئه هلی کتیب بهوای به پیغه مبه ره که ی خوی هیناوه و برواشی به من هیناوه).

وه خودای گه وره ئه فره رمویت: ﴿لَا يَشْرُونَ بِعَاثَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وه نیشانه کانی خودا به نرخیکی
 که م سه ودا ناکن. واته: ئه و زانیاریانه ی له به رده ستیاندا به نایشارنه وه، وه ک دهسته یه کی خراپیان پی
 هه لساو به به لاش به خشیان. هه ر بویه خودای گه وره ئه فره رمویت: ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
 إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ئه وانه په روه ردگاریان پاداشتی کاریان ئه داتی. خودا نقد زوو به کاری
 هه رکه س پاده گات و هه ژماری ده کات بۆیان. موجه اید وتی: ﴿سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ واته: نقد زوو
 هه ژماری ده کات، ئیبنوئیبی حاته م و که سانی تریش بهوایه تیان کردبوو.

فه ره مانندان به خۆپاگری و بۆ پیشه وه چوون له خۆپاگریدا

خودای گه وره ئه فره رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَاطِبُوا﴾ ئه ی کومه لی
 خاوه ن باوه پان، خۆپاگر بن، له خۆپاگریشا هه ر له پیشه وه بن، بق پاراستنی سنوره کان هه میشه
 ناماده و ته یار بن. حه سنی به سری (ره حه ته ی خوی لی بیت) وتی: فه ره مان کراوه به خاوه ن باوه پان
 که خۆپاگر بن له سه ر ئاینه که یان، ئه و ئاینه ی که خودا بۆی نارووون که ئیسلامه هه رگیز ده ست
 به رداری نه بن له خۆشی و ناخۆشی و ته نگانه و فه رحانه دا، هه تا به موسولمانی ده مرن. به رده وام

^۱ فتح الباری (۲۳۰/۷)، مسلم (۶۵۷/۲).

^۲ الطبری (۴۹۹/۷).

^۳ فتح الباری (۱۶۹/۶)، مسلم (۱۳۴/۱).

خوداگر بن برانبر نهو دوزمنانهى كه ناپنه كه يان ده شارنه وه. ^۱ هر بهم شيويه چه ندين له زانايانى پيشينه وتويانه. به لام له بارهى (المراپطة) وه، بريته له بردهوام يوون له شويى خواپه رستياو كؤل^۲ ندان به دلسؤزى. ئيبنوعه بباسو سه هلى كوپى حونه يفو موچه ممه دى كوپى قهره زى و كه سانى تريش ده لئين: چاوه پوانى نوؤژى دواى نوؤژى. ئيبنونه بى حاتم ليزه دا ئه م فرموده دى پويوت كروهه كه موسليم و نه سانى پويويتيان كروهه له نه بوهوره بروهه (په زاي خواى لى بيت) له پيغه مبهروهه (ﷺ) كه فرموده يه تي: (نايا پيتان راگه يه نم به وهى كه خودا تاوانى پى ده سرپيته وه و پله كانى پى به بز ده كاته وه؟ گرتنى ده ستنوؤژ سه ره پاي ناره حه تي و زؤر هه نگانوان بى مزگه و ته كان و چاوه پوانى نوؤژى پاش نوؤژيكي تر، نه وه ئيشك گرتنى ئيوهيه، نه وه ئيشك گرتنى ئيوهيه، نه وه ئيشك گرتنى ئيوهيه).^۳ وه و تراوه مه به ست به (المراپطة) ليزه دا حق ناماده كردن بى غه زاو شه پى كردن له گال^۴ دوزمن و پاراستنى سنوره كانى ئيسلام و پيگرى له نزيك چوونهى دوزمن له ولاتى موسولمانانه زؤر فرموده هاته وه له باره يه وه و باسى پاداشتى نه و كه سانه كراوه كه سنورى ئيسلام ده پاريزن و هه ميشه ناماده و خويه بخت كه رن. بوخارى پويويتى كروهه له سه حيحه كه يدا له سه هلى كوپى سه عدى ساعيديه وه كه پيغه مبهرى خودا (ﷺ) فرموده يه تي: (حق سازدان بى پاراستنى سنورى ئيسلام شه وو پؤژى چاكتره له دنياو له وه يش كه تيايه تي)^۵ موسليم پويويتى كروهه له سه لمانى فارسيه وه له پيغه مبهرى خوداوه (ﷺ) كه فرموده يه تي: (سه نگرگيرى شه وو پؤژيكي له ريگه ي خودا چاكتره له پؤژوى سونه تي مانگيكي و شه و نوؤژى شه وه كانى نه گه ر له و ماويه شدا بمرئت كروهه چا كه كانى دنياى هر به برده وامى بى ده مينيتته وه و پزق و پؤزه كه ي برده وام ده بى و له سزاي گوريش دنيا ده بيت)^۶ ئيمامى نه حمه د پويويتى كروهه له فوزاله ي كوپى عوبه يده وه، وتى: بيتم له پيغه مبهرى خوداوه (ﷺ) نه يفه رموو: (هه موو مردويه ك له سه ر كروهه وى كؤتايى ژيانى زيندوو ده كرپته وه چگه له و كه سه ي سه نگرگيرى كروهه له پتى خودا، بيگومان نه و كه سه كروهه كانى بى زياد ده كرى هه تا پؤژى قيامت، دنياش ده بى له سزاي گؤپ)^۷ هر بهم شيويه نه بو داوود و تيرمизى پويويتيان كروهه. تيرمизى وتى: فرموده يه كه ي سه سنى سه حيحه.^۸ ئيبنوحبانيش له سه حيحه كه يدا هيناويه تي^۹

^۱ الطبري (۵۰۲/۷).

^۲ مسلم (۲۱۹/۱)، النسائي (۸۹/۱).

^۳ البخاري (۲۸۹۶).

^۴ مسلم (۱۹۱۳).

^۵ احمد (۲۰/۶)، فرموده يه كه ي سه سنى.

^۶ ابو داود (۲۰/۳)، تحفة الاحوذى (۲۴۵/۹)، سه سنى.

تیرمیزی پیوایه‌تی کردوو له ئیبنوعه‌بیاسوه وتی: بیستوم له پیغه‌مبهری خوداوه (ﷺ) فرموویه‌تی: (دوو چاو هه‌ن ناگریان به‌ر ناگه‌وی، چاوی له ترسی خودا گریا بیته، وه چاوی به‌ شه‌و مابیته‌وه له پئی خودا پاسه‌وانی بکات) ^۱ بوخاری له سه‌حیحه‌که‌یدا پیوایه‌تی کردوو له شه‌بوهره‌بیره‌وه (په‌زای خوا‌ی لی بیته) وتی: پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (کویره‌وه‌رو که‌سسه‌ه‌ب‌دی دینارو ه‌ب‌دی دره‌مو ه‌ب‌دی سک برسی، نه‌گه‌ر پئی درا پازی بووه نه‌گه‌ر پئی نه‌درا توپه‌و وه‌په‌سه، کویره‌وه‌رو شکاوه‌یه به‌سه‌ر خ‌زیدا، نه‌گه‌ر درکیکی پیداپوو که‌س ب‌وی ده‌رنه‌ه‌ینی، خ‌وشبه‌ختی ب‌و ه‌ب‌دی جله‌وی و لاغه‌که‌ی به‌ ده‌سته‌وه‌یه له پئی خودا، ق‌زی سه‌ری گ‌ر‌ژ بووه ه‌ه‌ردوو پئی ت‌زواویه‌و، نه‌گه‌ر له پاسه‌وانیدا ب‌ی له پاسه‌وانیدایه‌و، نه‌گه‌ر له پ‌شتنا ب‌ی وا له پ‌شتنا، نه‌گه‌ر داوا‌ی ئینن بکات، ئینن نادری، نه‌گه‌ر تکایش بکات تکاکه‌ی وه‌رناگری) ^۲ چونکه‌که‌سیکی دیار نی‌یه‌وه ئیبنوجهریر پیوایه‌تی کردوو له زه‌یدی کوپی نه‌سه‌مه‌وه وتی: نه‌بوعه‌بیده نووسی ب‌و عومهری کوپی خه‌تاب باسی که‌مه‌لی پ‌ومه‌کانی ب‌و کرد، نه‌و ترسه‌ی هه‌یانه له باره‌یانه‌وه. عومه‌ر ب‌وی نویسه‌وه وتی: اما بعد، ب‌یگومان هه‌رچهنده‌ه‌ب‌دی خاوه‌ن باوه‌ر بکه‌ویته شوینی ترسو و ز‌ق‌د ناره‌حه‌تیه‌وه خودای گه‌وره‌ دوا‌ی نه‌وه‌ ده‌روی لی ده‌کاته‌وه، دوو ناخ‌وشی سه‌رناکه‌وی به‌سه‌ر خ‌وشیه‌کا. خودای گه‌وره له کتبه‌که‌یدا نه‌فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَاطِبُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ^۱ حافیز (الحافظ) ئیبنوعه‌ساکیر پیوایه‌تی کردوو له ژباننامه‌ی ه‌ب‌دوللای کوپی موباره‌کا له ریگه‌ی موحه‌مه‌دی کوپی ئیبراهیمی کوپی سه‌کینه‌وه وتی: ه‌ب‌دوللای کوپی موباره‌ک نه‌و چهند دیره‌ شیعه‌ی ب‌و خویندمه‌وه له ته‌رسوس که‌ خواحافیزیم لی کرد ب‌و ده‌رچوون له‌گه‌لما خویندیه‌وه ب‌و فوزه‌یلی کوپی ه‌یاز له سالی سه‌دو ه‌فتادا، له پیوایه‌تیکی تردا هاتوه له سالی سه‌دو ه‌فتاوو ه‌وتا.

يا عابدَ الحرمين لو ابصرتنا	لعلمت أنك في العبادة تلعب
من كان يخضب خدَّه بدموعه	فخمورنا بدماننا تتخضب
أو كان يُععب خيله في الباطل	فخيولنا يوم الصبيحة تتعُعب
ريح الصبير لكم و نحن عبرنا	وهيح السنايك والغبار الاطيب

^۱ ابن حبان (۶۹/۷)، حه‌سه‌نه.
^۲ الترميزي (۱۶۳۹)، فرمووده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.
^۳ البخاري (۲۸۸۶).
^۴ الطبري (۵۰۳/۷).

و لقد آتانا من مقال نبینا

قول صحیح صادق لا یکذب

لایستوی و غبار خیل الله فی

أنف امری و دخان نار تلهب

هذا کتاب الله ینطق بیننا

لیس الشهید بمیت لا یکذب

عبداللای کوپی مویارک له م چند دیرہ شیعردا دہلی بہ فوزہیلی کوپی عہ یاز، نہی نہی کہسی کہ خریکی خواہہ رستیت له مہککہ و مہدینہ دا، نہ گہر نیمت بدیایہ دہ تزانی کہ تو یاری بہ عیبادت دہکے، نہوی کہ کولمی خوی بہ فرمیسیکی تہر دہکات. نیمت گہردنمان بہ خوین تہر دہبی، یان ولاغہکے له پوپوچا ماندوو دہکات، ولاغہکانی نیمت له بہرہ بیاندا ماندوو دہبی. بونی عہیر بونیوہ، عہیری نیمت پرشہی ژیر قاچی ولاغہکانمان و تیزی پاک و خاوینہ. وہ له فہرموودہی پیغہ مہرمانہ وہ پیمان گہیشتوہ کہ فہرموودہی کی راست و دروستہ و دروی تیا نیہ تیزی سمی نہی ولاغہنوہ نووکہ لی ناگری کہ بلیسی دی له لای کہس وہک نیہ نیمت کتیبی خودایہ له نیوانماندا نہ فہرمویت، شہیدو مردو وہک یہک نیہ و راست نہ فہرموی. وتی: گہیشتم بہ فوزہیلی کوپی عہ یاز له کہ عہی پیروزا بہ نامہکہ وہ، کاتی کہ نامہکے خویندہ وہ چاوهکانی پر بوہ له فرمیسیکو، وتی: تو نیم نامت نویسیوہ؟ وتم: بہلی، وتی: نہو نامہیہ له باتی کرپی نہو نامہیہ دا کہ له نہو عہ بدوہرہ حمانہ وہ بڑت ہیناوین بنووسہ. وتی: فوزہیلی کوپی عہ یاز پیی دہ وتم و منیش نہ منوسی. مہنسوری کوپی موعتہ مہر بڑی گزپاینہ وہ له نہو سالمہ وہ له نہو ہورہ ہرہ وہ کہ پیاوٹک وتی: نہی پیغہ مہری خودا (ﷺ)، فیزی کاریم بکہ کہ پاداشتی مواہیدی پیی خودای له سہر وہ ریگرم، فہرموی: نایا دہ توانی نویژ بکہی و وچان نہ دہی پوژو بگری و نہیشکینی؟ وتی: نہی پیغہ مہری خودا من زدر لاوازترم له وہ کہ بتوانم نہو بکہم، پاشان پیغہ مہر (ﷺ) فہرموی: (سویند بہو کہسی گیانی منی بہ دستہ، نہ گہر نہو ہیش بتوانی ناگہیتہ مواہیدینی پیی خودا. نایا زانیوتہ ولاغی مواہیدین کہ دہروات بہ پڑدا، بہوہ چاکہ بق خاوهنہکے دی نہوسری). پاشان خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿وَأَتَقُوا اللَّهَ﴾ له خودا بترسن له ہموو نیش و کارکتاندا وہک پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموی بہ معاز کاتی کہ ناردی بق یہ من: (له ہر شوینیکا بوی له خودا بترسہ بہ دوی خراپہ دا چاکہ بنیرہ دہیسریتہ وہ، بہ پوشتی چاک له گہل خہ لکیا بجولیرہ وہ)، ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ بہ لکوہ بزگار بہن له دنیاو له پوژی نوایدا. ٹینبوجہ ریر پیوایہ تی کردوہ له موہ مہدی کوپی کہ عہی

قوره زیه وه که له م نایه ته دا: ﴿وَأَتَقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَتْلِحُونَ﴾ ده یوت: له خودا بترسن له نیوان خوتان و مندا به لکر که به یانی که پی م ده گن پرگار بین.^۱

ته فسیری سوره تی نالی عیمران ته واو یوو سو پاس و ستایش بق خودای گه وره هیوامان وایه که له سه ر پبازی قورنات و سونه ت بعیرین نامین.

فسیری سوره تی (النساء)

له مه دینه هاتووته خواره وه

هه ندی له ریزمکانی نه م سوره ته

عه وفی وتی له نیبو عه باسه وه: سوره تی نیساء له مه دینه هاتووته خواره وه، هه ر به م شیوه یه نیبو مه رویه یه ریوایه تی کردوه له عه بدوللای کوری زویه یرو زهیدی کوری ساییته وه، حا کیم له موسته دره که کیدا ریوایه تی کردوه له عه بدوللای کوری مه سه وعده وه (ره زای خوی لی بیت) وتی: له سوره تی نیساندا پینج نایه ت هه ن نه وه ی له دنیا و نه ویش تیایتی بی بی نه وه نده دلخوشم ناکات ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظِلُّمُ مَثَآلَ ذَرَّةٍ﴾^۲ خودا به سه نگی میرو له ی زه ردی وردیلش ناهه قی له هیچ که سه ناکات. وه ﴿إِنْ تَحِبَّبُوا كَبَّأِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ﴾^۳ نه گه ر نیوه نه و تاوانه گه ورانه ی پیمان راگه یاندون نه یکه ن خوتان دووره په ریز بگن. وه ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَفْضُرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ، وَنَعِمُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^۴ خودا له وانه خوش نابی که بلین خودا هاوکاری هه یه، له مه به در هه ر که سه ی خوا ویستی لی بیت، لیی ده بوری. وه ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ﴾^۵ نه وانه یش له پا نه وه ی که نه و غه دره یان له خو کرد، نه گه ر به اتنایه لای تق. وه له ریوایه تیکی ترده هاتووه: ﴿وَمَنْ يَمَلْ سَوْءًا أَوْ يظَلِمَ نَفْسَهُ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾^۶ هه ر که سه ی کاریکی ناله بار بکات یان غه دریک له خوی بکات، پاشان له خوا بخوازی که بیبه خشی، ده بیینی که خودا لیبوره و دلوفانه. ^۷ پاشان وتی: نه م فه رموده

^۱ الطبري (۵۱۰/۷).

^۲ النساء (۴۰).

^۳ النساء (۳۱).

^۴ النساء (۴۸).

^۵ النساء (۶۴).

^۶ النساء (۱۱۰).

^۷ الحاكم (۳۰۰/۲).

سه‌ن‌ده‌کانی سه‌حیحه. هرچه‌نده عه‌بدوپه‌حمان له باوکیه‌وه بیستویه‌تی جیاوازیان هه‌یه له‌وه‌دا. وه حاکیم ریوایه‌تی کردووه له ئیبنوعه‌بیاسه‌وه وتی: پرسیارم لی بکن له‌باره‌ی سوره‌تی نیسانه‌وه، من به‌مندالی قورئانم خویندوه. پاشان وتی: ئم فرموده سه‌حیحه به‌مرجی بوخاری و موسلیم به‌لام خویان نه‌یانه‌یتاوه.^۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجَعَلَ لَكُمُ سُبُوٰتَۃً وَّجَعَلَ لَكُمُ الْاَزْوَاجَ وَاَنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ۗ وَتَاْتٰكُمُ الْوَسْوَءُ الْخٰفِيَةُ ۗ تَقُوْبُهَا وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۗ﴾

الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ مِنْهُ رِجْسًا وَاَنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ۗ اِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿١﴾

له‌رماندان به‌له‌خوا ترسی ووه‌بیر خستنه‌وه‌ی دروس بوون و په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجَعَلَ لَكُمُ الْاَزْوَاجَ﴾ نه‌ی خه‌لکینه، له‌په‌روه‌ردگاری خوتان بترسن، که‌هر‌ئوه‌ئیه‌ی هر‌له‌یه‌ک‌که‌س خستوته‌وه. خودای گه‌وره‌فرمان ده‌کات به‌عه‌بده‌کانی که‌هر‌له‌و بترسن و هر‌ئو‌ویش به‌رستن به‌ته‌نیا و شه‌ریکی نه‌یه. وه‌ئاگاداریشی داوه که‌به‌توانای خوی له‌و گیانه‌دروستی کردون که‌ئاده‌مه (سه‌لامی خوی لی‌بیت).

﴿وَجَعَلَ لَكُمُ الْاَزْوَاجَ﴾ هاوسه‌ره‌که‌یشی هر‌له‌و‌که‌سه‌خستوته‌وه که‌ه‌وایه (سه‌لامی خوی لی‌بیت) له‌په‌راسوی لای‌پاستی له‌دوایه‌وه‌دروستی کردوه، ئاده‌م‌خه‌وتیوو، که‌خه‌بری بوه‌چاوی پی‌کیه‌وت: سه‌ردجی‌راکی‌شا و سۆزی بۆ‌په‌یدا کردو‌ه‌وا‌یش سۆزی بۆ‌ئو‌په‌یدا کردو‌ه‌له‌م‌فرموده سه‌حیحه‌دا هاتوه: (ئافره‌ت له‌په‌راسو‌دروست‌کراوه، بی‌نگومان به‌شی‌هه‌ره‌لاری‌په‌راسوو به‌شی‌سه‌ره‌وه‌یه‌تی، جا‌ئه‌گه‌ر‌بته‌وی‌پاستی‌بکه‌یته‌وه، ئه‌وا‌ده‌یشکینتی‌و‌ئه‌گه‌ر‌پات‌بوارد له‌گه‌لی‌ئه‌وا‌پات‌بواردوه‌و

له‌زه‌تت لی‌وه‌رگرتوه‌وه‌ره‌لاریشی‌تیدایه).^۲ پاشان خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَبَشِّرِ الصّٰلِحِيْنَ الَّذِيْنَ اٰتَوْا مَالَ رَبِّهِمْ اِنْ يَّوْمَ الْحِسَابِ كُنُوْا مِنْهُمْ ۗ﴾ وه‌له‌و‌دوانه‌وه‌پیاوی‌نقدو‌ئنی‌نقدی‌وه‌دی‌هینا. واته: له‌ئاده‌م‌وه‌ه‌وا‌پیاوانتیکی‌نقدو‌ئنانیکی‌نقدی‌دروست‌کردو‌له‌هه‌موو‌ولاته‌کانی‌دنیا‌دا‌بلای‌کردوه‌به‌جیاوازی‌شپۆه‌وه‌په‌وشت‌و‌په‌نگو‌زمانیا‌نه‌وه، له‌ئا‌کامی‌شا‌هه‌موو‌ده‌گه‌رینه‌وه‌بۆ‌لای‌خوداو‌کۆ‌ده‌کرینه‌وه‌له‌لای‌وه‌نه‌فرمویت:

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ مِنْهُ رِجْسًا وَاَنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ۗ﴾ له‌خودایه‌بترسن که‌به‌ناوی‌ئو‌ئیه‌یه‌کتری‌سویند‌ئه‌دن، ئا‌کاتان له‌خزمایش‌بیت. واته: له‌خودا‌بترسن به‌گو‌رپایه‌لی‌بۆی. ئیبراهیم‌و‌موجاهیدو‌هه‌سه‌ن

^۱ الماکم (۳۰۱/۲).

^۲ فتح‌الباری (۴۱۸/۶).

ده لَیْن: ﴿الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَنْحَامَ﴾ وهك ده وترى: داوات لیده که م به ناوی خوداو به خزمایه تی^۱ زه حاک وتی: له و خودایه بترسن که به و په ایمان و به لَیْن ده به ستن^۲ وه بترسن له برینی په یوه ندی خزمایه تی، به لکو به چاکی په یوه ندی خزمایه تی به یوه بین و همیشه به سه ریان بکه نه وه. نه مه تسه ی نینوعه بیاس و عیکره و مواهیدو حه سن و زه حاک و په بیعو که سانی تریشه.^۳ وه هه ندیک خویندویانه ته وه به (والارحام) به مه جوروی به عه تف له سهر نه و زه میره که (به) واته: له و خودایه بترسن که به ناوی نه وه وه داوا ده کن له به کترو له پچرانی خزمایه تی، وهک مواهیدو که سانی تریش وتویانه.^۴ خودای گوره نه فه رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ خودا هه همیشه چاودیره به سه تانه وه. ناگای له هه موو ناکارو هه لسوکه و تیکتانه، وهک له نایه تیکی تردا نه فه رمویت: ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ خودا شایه ته به سهر هه موو شتیکه وه. وه له فه رمووده ی سه حیحا هاتوه که پیغه مبه ری خودا فه رموویه تی: (خودا بپه رسته وهک نه وه ی که بیبینی خو نه گهر تو نه و نه بینی، نه وه بیگومان خوا تو ده بینی)^۵ نه مه خو ی رینمایمی و ناگاداریه له سهر چاودیری خودا، هه ریویه خودا باسی سه ره تای مروئی کردوه که له بابو دایکیک دروس کراون و که ده بی^۶ هاوکاری یه کتری بن و به زه بیان به یه کا بیته وه. وه له سه حیعی موسلیما هاتوه. له فه رمووده یه کی جه ریری کوپی عه بدوللای به جه لیه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) کاتی نه و چه ند که سه ی موزه پ(مض) هاتن. عه باکانیان کون کردبوو سه ریان لی^۷ ده رهینا بوو (له پووتی و هه ژاریدا) دوی نویژی نیوه پو هه لساو و تاریکی دا بق نه و خه لکه، له وتاره که یدا فه رمووی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِلْدٍ﴾ تا نایه ته که ی ته واو خوینده وه. وه فه رمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾^۱ نه ی کومه لی خاوه ن باوه پان، ده بی^۲ له خوا بترسن، با هه رکه سی بیئیته بهر چاوی خو ی بق سه بینی چی وه پیش خو ی خستوه. پاشان هه لی نان بق خیر کردن و فه رمووی: (ده با هه رکه س خیر بکات له دیناره که ی له دره مه که ی که صاعه گه نه که ی له ساعه خورماکه ی)^۳ فه رمووده که ی به ته واوی باس کرد، هه ر به م

^۱ الطبري (۵۱۹/۷).

^۲ الطبري (۵۱۸/۷).

^۳ الطبري (۵۲۲-۵۲۱/۷).

^۴ الطبري (۵۱۹/۷).

^۵ فتح الباري (۱۴۰/۱).

^۶ الحشر (۱۸).

^۷ مسلم (۷۰۵/۲).

شيوه نيمامي نه حمه دو خاوهن فہرمووده کانی تریش پويويه تيان کردوه له نيينومه سموده وه له و تاري حاجه دا (الحاجة) ۱ نه مېشي تيدا بوو: پاشان سي نايه تي تریشي خویند له وانه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾.

﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَبْدَلُوا الْوَصِيَّةَ بِالطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٦﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِمَّنْ وَرَبِحَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَذَىٰ ۖ أَلَّا تَعْلَمُوا ﴿٧﴾ وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَمَا كَلُمُوهُنَّ﴾

هَيْتَا مَرِيئًا ﴿٨﴾

فهرماندان به پاراستنی مان و سامانی هه تیوان

خودای گوره نه فہرمویت: ﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَبْدَلُوا الْوَصِيَّةَ بِالطَّيِّبِ﴾ مالی هه تیو بدنه وه به هه یوان، ناپاک به پاک مہ گورپن وه. خودای گوره فہرمان ده کات به گہ پاندن وه ی مالی هه تیو بزیان پښگری کردوه له خواردنې مالی هه تیو و تیکه ل کردنی له گہ ل مالی خۇدا. هر بزیه فہرموويه تی: ﴿وَلَا

تَبْدَلُوا الْوَصِيَّةَ بِالطَّيِّبِ﴾ سه عیدی کوپی موسه یبو زوهری و تیان: نه کن له پو لاواز بدنه و قه له و وه رگرن بې خۇتان نیراهیمی نه خه عی و زه حاک و تیان: نه کن ساخته بدنه و باش وه رگرن سوودی وتی: که سی وایان هه بویه مه پی قه له وی له مالی هه تیو هه لده گرت بې خوی و له جیکه ی مه پی لاوازی داده ناو ده یوت: مه پی به مه پی، دره می باشی هه لده گرت و دره می ساخته ی له جیی داده نا ده یوت:

دره می به دره می خودای گوره نه فہرمویت: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ﴾ مالی نه وان تیکه ل مالی خۇتان مه کن. مواهیدو سه عیدی کوپی جوبه یرو موقاتیلی کوپی حه یان و سویدی و سو فیانی کوپی حوسه ین و تیان: مالی هه تیوان تیکه لی مالی خۇتان مه کن و هه مووی پیکه وه بخون پاشان خودای گوره نه فہرمویت: ﴿إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا﴾ که تاوانیکی زور گه وره یه. نيينوعه بباس وتی: واته گونا هیکي

نیجگار مه زنه. هر به م شیوه یه پويوه ت کراوه له مواهیدو عیکرمه و سه عیدی کوپی جوبه یرو حه سه ن و نيينوسیرین و قه تاده و موقاتیلی کوپی حه یان و زه حاک و نه بو مالیک و زه ییدی کوپی نه سه له و نه بوسینانیش و تیوانه واته: خواردنې مالی هه تیوان له گہ ل مالی خۇتان تاوانیکی گه وره و هه له یه کی زور مه زنه و لپی دورک و نه وه.

۱ احمد (۳۵۸/۴)، النسائي (۷۵/۵)، ابن ماجه (۷۴/۱)، سه حیه.

پنگری له ماره گردنی کیژی هه تیو به ماره یه کی که متر

خودای گه و ره نه فرمویت: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَمِينِ فَأَنكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنًا﴾
 نه گه ره له سه ره نه و کیژه هه تیوانه، له وه ترسان که نه توانن به شیوه یه کی هه ق و په وا له گه لیان
 بجولینه وه ده توانن و ازبان لی بینن و ژنانی تر (چهندی خوتان پیتان باشه و پیتان دهشین) ماره بکه ن
 دوان بن. واته: نه گه ره له ژیر دهستی یه کی له نیوه دا کیژی کی هه تیو هه بوو، ترسا له وه ی که ماره یی
 هاوشیوه ی پی نه دات، با وازی لی بینن و بچی ژنی تر ماره بکات، ژن زږه، خودا ده روی لی نه گرتوه.
 بوخاری پیوایه تی کردوه له عایشه وه وتی: پیاوێک کیژی کی هه تیوی له لا بوو ماره ی کرد، که چه که
 چهنده دارخورمایه کی هه بوو، پیاو که له بهر نه و دارخورمانه ماره ی کردبوو. به لام که چه که هیچ مافیکی
 (هاوسه رگیری) نه بوو له گه لیدا، به و هزی وه نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي
 الْيَمِينِ﴾^۱ وا ده زانم وتی: نه و که چه شه ریکی بوو له دارخورما و ماله که بشدا پاشان بوخاری پیوایه تی
 کردوه له عروه ی کوپی زویه بیره وه که پرسپاری کردوه له عایشه (په زای خوی لی بیت) له م
 نایه ته دا: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَمِينِ﴾ عایشه وتی: نه ی کوپی خوشکم، نه م که چه هه تیوه ده بی
 له ژیر چاودیری به رپرسه که بیدا بی، ده یکاته شه ریکی خوی له مالیداو، مال و سامان و جوانیه کی
 سه رنجی راده کیشی، نه و به رپرسه ی ده یه ویت ماره ی بکات، به بی نه وه ی به داپه روه ی ماره یه کی
 بدات، نه و ماره ییه ی خه لکی ده ی داتی ده بی نه میش پیی بدات، پنگری کراوه که ماره بکری مه گین به
 داپه روه ی له گه لی بجولینه وه و ماره ییه که میش وه ک چانی تر بی و که متر نه بی. وه فه رمان دراوه که
 ژنانی تر بخوازن به ناره زوی خویان جگه له وانه. عوره وه وتی: عایشه وتی: پرسپاریان له پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) کرد دوی نه م نایه ته خودای گه و ره نه م نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي
 النِّسَاءِ﴾^۲ پرسپارت لیده که ن له باره ی ژنانه وه. عایشه وتی: وه نه میش هه ره له م نایه ته دا که خودای
 گه و ره نه فرمویت: ﴿وَرَعِبُونَ أَنْ تَكْفُوهُمْ﴾^۳ ده تانه وی له خوتانیان ماره بکه ن. له بهر نه وه ی
 هه تیوه نه گه ره مالی که می هه بوو زږه جوان نه بوو ماره یان نه که ن له بهر نه وه پنگری کراوه له ماره

^۱ فتح الباری (۸/۸۷).

^۲ النساء (۱۲۷).

^۳ النساء (۱۲۷).

کردنی کچی ہتھو لہبر مالو سامان و جوانیہ کی مہکین بہ دادیہ روہری لہبر نہ وہی نہ گہر مالیان کہم بوو یان جوان نہ بون مارہ یان نہ کہن و ہتی خویان نہ دہنی^۱.

بریاردان لہسر ہاوسہرگیری ہتا چوار ژن

خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿مَثْنٍ وَتِلْكَ وَرَبِّعٌ﴾ دوان بن یا سیان پتیکوہ یا چواریش بن ہر پہوایہ. واتہ: جگہ لہو کیڑہ ہتیوانہ نارہ زوی خوتانہ ژنانی تر مارہ بکن، ہرہیکئی لہ نئیوہ دہتوانی نوو ژن یا سئی ژن یا چوار ژن بہینئی. وہک خودای گہورہ لہ نایہ تیکی تردا نہ فہرمویت:

﴿جَاعِلِ الْمَلَكِ رُسُلًا أُولَىٰ أَبْجَمِ مَثْنٍ وَتِلْكَ وَرَبِّعٌ﴾^۲ فریشتہ کان دوو بالو سئی بالو چوار بالی ردوتہ پاسباردہ. واتہ: فریشتہی واہیہ دوو بالی ہیہ و ہی واش ہیہ سئی بالو ہی واش ہیہ چوار بالی

ہیہ. نہ مہ نہوہ ناگہینئی کہ فریشتہی تر بالی زیاتریان نیہ، لہبر بوونی بہ لگہ لہسہری بہ پیچہوانہی پیواونہوہ کہ بریاری چوار ژنی بق دراوہ. وہک نیینوعہ بیاس لہم نایہ تہدا وتی بہ کئی زانایانیش ہر ہمان پایان ہیہ کہ نہ مہ پڑزو منہ تیکہ خودا دہیکات بہسہر عہدہ کانیا، حق نہ گہر دروست بوایہ پیواو زیاتر لہ چوار ژن بکاتہ ہاوسہری خوی خودای گہورہ باسی دہکرد. نیمامی

نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ لہ سالعہوہ لہ باوکیہوہ کہ غہیلانی کوپی سہلہ مہی سہ قہفی موسولمان بوو دہ ژنی ہہ بوو، پیغہ مہبر (ﷺ) پئی فہرموو: (چواریان لیٰ ہہ لبزیرہ) لہ زہمانی عومردا ژنہ کانی

تہ لاق داو مالہ کی دابہش کرد بہسہر مندالہ کانیا، نہو ہہ والہ گہیشتہ عومرو وتی: من وادہ زانم شہیتان قسہی دزیوہ و بیستویہ تی تو دہمریت و نہوہی خسرتوہ دلتہوہ، لہوانیہ تو ماوہیہ کی کہم

بژیت و ہمری. سویند بہ خودا دہبی ژنہ کانت بگپریتہوہ لای خوت و مالہ کہشیان پی بدہیتہوہ یان دہبی میرات لہ مالو سامانت بہرن و فہرمانیش نہدہم گورہ کت بہردہ باران بکری وہک چوون گورپی

نہ بوپرقال بہردہ باران کرا. ہر بہم شپوہیہ شافیعی و تیرمیزی و نیینوماجہ و دارہ قوتنی و بہیہ قی و کہسانی تریش ریوایہ تیان کردوہ. ہتا دہگاتہ: (چواریان لیٰ ہہ لبزیرہ) پاشماوہی نہم فہرمودہیہ

لہ بہسہرہاتہ کی عومردا نیمامی نہ حمہد ہیناویہ تی.^۳ نہ مہ نہوہ دہگہینئی کہ نہ گہر دروست بوایہ زیاتر لہ چوار ژن مارہ بکریت. پیغہ مہبر (ﷺ) پڑگی دہدا دہ ژنہ کہ لہ لای (غہیلان) بہینیتہوہ و

موسولمان بین لہ گہلیا. کاتی کہ فہرمانی پئدا کہ ہر چوار ژن بہینیتہوہ و نہوانہی تر واز لیٰ بیئی.

^۱ فتح الباری (۸/۸۷).

^۲ فاطر (۱).

^۳ أحمد (۲/۱۴)، الام (۵/۴۹)، الترمیزی (۱۱۲۸)، ابن ماجہ (۱۹۵۳)، سنن الدار القطنی (۲/۲۲۱)، البیہقی (۷/۱۸۲)،

فہرمودہیہ کی حسہ نہ.

نہمہ بلکہ یہ لہسہر نہوہ کہ بہ ہیج شیوہ یک زیاتر لہ جوار ژن دروست نیہ، کہ واتہ کہس بقوی نیہ لہ جوار ژن زیاتر بیٹیو ماری بکات خودای گورہ خوی باشتہ دہ زانی.

پازی بوون بہ مارہ کردنی یہک نافرہتا، کاتی ترس لہ داد پەرورہی لہ نیوانیاندا

خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُحْلُوا فَوَجَدَ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ نہ گہر ترسان کہ نہ توانن ژنہ کانتان وہک یہک تہ ماشا بکن، با یہ کیک بی، یان لہ گہل نہوانہدا پابوین کہ بونہ تہ مولکی خوتان.

واتہ: نہ گہر ترسان لہ وہی لہ چہند ژنیدا داد پەرورہ نہ بن وہک خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَلَنْ نَسْتَطِيعُوا أَنْ نَعْمَلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ﴾ نیوہ ہرچہند ہہ ولیش بدہن، ہہرگیز ناتوانن

لہ گہل ژنانی خوتاندا بی جیاوازی پہ فثار بکن. کہ واتہ، ہہرکسی لہوہ ترسا کہ وہک یہک ہہ لسوکہ وتیان لہ گہلا بکات، با یہک ژن بیٹی، یان لہ گہل کہ نیزہ کانیدا پابوین، چونکہ کات دابہش

کردن بق نہوان واجب نیہ، بہ لکو شتیکی چاکہ و کاریکی باشی کردوہ. ہہرکسیش پیی ہہ لئہ سہی ہیج گونہای ناگات. ﴿ذَلِكَ أَذَىٰ آلَا تَعُولُوا﴾ بق خویاراستن لہ وہی داد پەرورہ نہ بن، نہمہ کاریکی

پہ سہندہ. واتہ: کہ غہدر نہکن. نیبنوئہ بی حاتمہ پیوایہ تی کردوہ لہ نیبنوہ ردہ وہی و نہ بو حاتمہی کوپی حہ بانوہ لہ سہ حیحہ کہ یدا لہ عائیشہ وہ لہ پیغہ مہرہ وہ (ﷺ). ﴿ذَلِكَ أَذَىٰ آلَا

تَعُولُوا﴾ فرموی: (غہدر مہکن).^۱ نیبنوئہ بی حاتمہ وتی: باوکم وتی: نہمہ فرمودہ یہکی ہہ لہ یہ. پاستیہ کی نہم فرمودہ لہ عائیشہ وہ مہ وقوفہ. نیبنوئہ بی حاتمہ وتی: پیوایہ ت کراوہ لہ

نیبنوہ بیاسو و عائیشہ و مواہیدو عیکرمہ و ہسہنو نہ بو مالیک و نہ بو زہرین و نہ خہعی و شہعی و زہ حاکو عہتای خورسانو و قتادہ و سویدی و موقتیلی کوپی حہ یان کہ وتیان: لامدہنو ستمہ

مہکن.^۲

مارہی دان واجبہ

خودای گورہ نہ فرمویت: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صِدْقَتَيْنِ حَسَنَةً﴾ وہ پیشکہ شہیک مارہی ژنہ کان بدہن. عہلی کوپی نہ بو تہ لہ وتی لہ نیبنوہ بیاسوہ: (النحلة) مارہی.^۱ موحہ ممدی کوپی نیسحاق وتی لہ

زہرہی وہ لہ عورہ وہ لہ عائیشہ وہ مارہی فرزہ. موقتیل و قتادو نیبنوہ جورہیج وتیان: مارہی

^۱ النساء (۱۲۹).

^۲ ابن حبان (۱۳۴/۶).

^۳ الطبري (۵۴۹/۷-۵۵۱).

^۴ الطبري (۵۵۳/۷).

فهریزه که، نینوجوره بیج وتی: ماره ییه کی دیاری کراوه^۱ نینوزه دید وتی: مارهی له وتی عره بدا واته: واجب، ده لئ: مارهی مه که به شتیکی واجب نه بی بوی. هیچ کسی بوی نیه بیجگه له پیغه مبر (صَلَّی) که ژنی ماره بکات به ماره ییه کی واجب نه بی، وه نابی ناوی نه و ماره ییه به دروه بی و پاست نه بی.^۲ کورتی باسه که نهویه پیویسته له سر نه و پیاوه که مارهی بدات به و ژنه. وه ده بی ناوه زوی دلشیشانی له سر بی. وه پینگ ناری به و ژنه ماره ییه کی بدات به ناوه زوی خوی. هر به و شیوه پیویسته که ماره ییه که بدری به ژنه که و پیتی بیه خشری، نه گهر ژنه که دوی دیاری کردنی ماره ییه که به ناوه زوی خوی ماره ییه کی یان شتیکی له ماره ییه کی دا به پیاوه کی، نه وه پانور حاله هر بوی خودای گوره نه فرموت: ﴿فَإِنْ طَبِئَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَكُلُوهُ هِنًا وَلَا مَرِيًا﴾ نه گهر به دل پنیان خوش بوو به به خشینی شتیک له و (ماره ییه) به نیوه. بیخون به خوشی و به حاله لالی (نوسی گیانتان بیت).

﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا رِزْقًا وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾^۵ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبُرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْعِفْ ۗ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ ۗ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾^۶

چاودیری خستنه سر که م ناوه زان

خودای گوره پنگی کردوه له مال و سامان خستنه ژیر دهستی که م ناوه زان که هلسوکه وتی پیوه بکن، چونکه خودا کردویه تی به هؤکاری ژیانی خه لکی تا بازگانی پیوه بکن و ژیانی خویانی پی دابین بکن. نا لیره دا چاودیری ده خریته سر که م ناوه زان که چه ند جورینکن، جاری واهیه چاودیری له سر منداله، جاری واهیه نه و چاودیری ده خریته کسی که باش هلسوکه وت ناکات نه و ماله له بر که م ناوه زوی یان ناینی، جاری واش هیه نه و که سه چاودیری ده خریته سهری له بر مایه پوچی و موفلیسی، مایه پوچ نه و که سهیه که قهرزیه کی زور تووشی دیت، مال و سامانه کی به شی قهرزه کانی ناکات. کاتی که خاوه قهرزه کان له دادا داوی چاودیری له سر تو مار ده که و چاودیری ده خریته سر. زه حاک وتی له نینوعه بیاسه وه له م نایه ته دا: ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾ مالی خوتان (که خودا کردویه ته مایه ی ژیانتان) مه دهنه دست که م ناوه زان. منداله کانت و

^۱ الطبري (۵۰۳/۷).
^۲ الطبري (۵۰۳/۷).

ژنان. ^۱ نینومه سعودو چه که می کوپی عویننه و چه سَن و زه حاکیش هر وتویانه: مه بست پتی ژنان و مندالانه ^۲ سه عیدی کوپی جو بهیر وتی: مه بست پتی هه تیوانه. ^۳ مواهیدو عیکرمه و قه تاده وتیان: مه بست پتی ژنانه. ^۴

فهرماندان به خرج کردنی مال به سهر نه وانهی چاودیریان نه سهره به رووخوشیه وه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَأَرْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْتُوبُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ به لام جلو به رگو بژیویان له مالی خۆتان دابین کهنو به پوی خوشه وه بیان نویسن. علی کوپی نه بوته لحه زتی له نینوعه بیاسه وه: که ده لیت: پشت مه بسته به مالو سامانه که تو نه وهی خودا داویه تیه ده سنتو کردویه ته هژی بژیویت، نه یدیه ت به منداله کانتو هاوسهره که ت. نوا نه وهی که پنیان نه دهی سه یرکه بزانه چیان پی ماوه، پاریزکاری له مالو سامانه که ت بکه وه چاکی خرچی بکه. وه توخۆت خه رجیان بده و جلو به رگو هاوکاری و بژیویان بده مواهید وتی: ﴿وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ واته: چا که یان له که لا بکه و به سه ریان بکه ره وه. نم نایه ته پیروزه چا که کردنی دهسته بهر کردیوه بق مالو مندالو نه و که سانهی که چاودیریان ده خریتته سهر. به هه لسان به خرچی بژیان له جلو به رگو پژی و به قسهی خۆش له که لا کردن و په وشتی جوان جولانه وه له که لیان.

فهرماندان به تاقیه کردنه وهی هه تیوان و که راندنه وهی مالو سامانه کانیان بژیان کاتی که

بینگه یشتن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَابْتَلُوا الْيَتَامَى﴾ هه تیوان تاقی بکه نه وه، نینوعه بیاس و مواهیدو چه سَن و سوودی و موقتیلی کوپی حیان وتیان: واته هه تیوان تاقی بکه نه وه ^۱ ﴿وَسَمَهَا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا الْكَفَّاحَ﴾ هر کاتی که یشتنه ته منی ژن هینان و شوو کردن. مواهید وتی: واته: بالغ ده بن ^۲ کومه لئی له زانایان ده لیتن: بالغ بوون له که نجدا، جاری واهه یه به شه یتانی بوونه، نه و که سه له خویدا ده بینتی و ناوی دیتته وه به هه لقولان که مندال له وه په یدا ده بی. له سونهی نه بودا وودا هاتوو له علیه وه، وتی

^۱ الطبري (۵۶۲/۷).

^۲ الطبري (۵۶۲/۷).

^۳ الطبري (۵۶۳/۷).

^۴ الطبري (۵۶۴/۷).

^۵ الطبري (۵۷۰/۷).

^۶ الطبري (۵۷۴/۷).

^۷ الطبري (۵۷۵/۷).

له پیغهمبری خوداوه وهرم گرتوه (ﷺ) فرموویه‌تی: (دوای شهیتانی بوون هه‌تیوی نیه بی‌ده‌نگی پۆژیکیشی بۆ شه‌و نیه).^۱ وه له فرمووده‌یه‌کی ترا له عائیشه و هاوه‌له‌کانی تری پیغهمبره‌وه (ﷺ) هاتوه، که پیغهمبر (ﷺ) فرموویه‌تی: (قه‌له‌م هه‌لگیراوه له‌سه‌ر سی‌که‌س له‌سه‌ر مندالی تا بالغ ده‌بی، له‌سه‌ر خه‌وتویه‌ک هه‌تا خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه، وه له‌سه‌ر شیئێ هه‌تا بیدار ده‌بیته‌وه).^۲ بیان هه‌رکه‌سی پانزه سالن ته‌من ته‌واو بکات نه‌میش له‌وه فرمووده‌یه‌وه هاتوه که له‌هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوه له‌ئینبوعومه‌ره‌وه وتی: پیشانی پیغهمبر (ﷺ) درام له‌پۆژی ئوحوذا من ته‌منم چوارده سالن بوو پێگی پی‌نه‌دام، وه له‌پۆژی خه‌نده‌قا پیشان درام که من ته‌منم پانزه سالن بوو پێی پیدام، عومری کوپی عه‌بدوله‌زه‌زیز کاتی ئه‌م فرمووده‌ی پی‌گه‌یشت وتی: ئه‌مه جیاوازی نێوان مندالی و گوره‌یه.^۳ جیاوازی له‌نێوان زانایاندا هه‌بوه له‌سه‌ر ده‌رهاتنی مووی زیر له‌ده‌وری شه‌رمگه. به‌لام پاستر بالغ بوونه و فرمووده له‌و باره‌یه‌وه هاتوه، وه‌ک ئه‌م فرمووده‌یه که ئیمامی ئه‌حمه‌د پێوایه‌تی کردوه له‌عه‌تیه‌ی قوره‌زه‌یه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی‌ت) وتی: پیشانی پیغهمبری خودا (ﷺ) دراین له‌پۆژی قوره‌زه‌دا، (القُرَيْظَةُ) هه‌رکه‌سی مووی لی‌ده‌رهاتبوو کوژرا، وه هه‌رکه‌سی مووی لی‌ده‌رنه‌هاتبوو به‌ردرا. من یه‌کێک بووم له‌وه‌سه‌نه که مووم لی‌ده‌رنه‌هاتبوو به‌ردرام.^۴ هه‌ر چوار زانایانی فرمووده به‌م شیوه‌یه هیناویانه^۵ تیرمیزی وتی: فرمووده‌یه‌کی هه‌سه‌نی سه‌حیحه. پاشان خودای گوره ئه‌فرمویت: ﴿إِن مَّا نَسَمُ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئه‌گه‌ر هه‌ستی ژیریتان تیا کردن و پی‌گه‌یشتن ئه‌وا مال‌و سامانه‌که‌یان بده‌نوه. سه‌عه‌یدی کوپی جوبه‌یر وتی: ئه‌گه‌ر زانیتان دینیان باشه و ماله‌کانی خوایان ده‌پارێزن. هه‌ر به‌م شیوه‌یه‌ش پێوایه‌ت کراوه له‌ئینبوعه‌بباس و هه‌سه‌نی به‌سه‌ری چه‌ندین له‌زانایانی تریشه‌وه^۶ ئاین زانه‌کانیش وتویانه: هه‌رکاتی مندالی گه‌یشته ئه‌وه‌ی مه‌سه‌له‌هه‌تی دین و مال‌و سامانی خۆی بزانی، چاودێریه‌که‌ی له‌سه‌ر لاده‌بریت و ئه‌و مال‌و سامانه‌ی که له‌ژێر ده‌ستی چاودێره‌که‌یدا بووه پێی نه‌دریقه‌وه، به‌و پێگی که دانراوه.

^۱ أبوداود (۲۹۲/۳)، هه‌سه‌نه.

^۲ أبوداود (۵۶۰-۵۵۸/۴)، فرمووده‌یه‌کی باشه (جید).

^۳ البخاری (۲۶۶۴)، مسلم (۱۸۶۸).

^۴ أحمد (۴:۳۱۰)، هه‌سه‌نه.

^۵ أبوداود (۵۶۱/۴)، تحفة الاحوذی (۲۰۷/۵)، النسائی فی الکبری (۱۸۵/۵)، ابن ماجه (۸۴۹/۲)، هه‌سه‌نه.

^۶ الطبري (۵۷۶/۷).

دروسته هزار له مالی هه تیو بخواست به پینی له و چاودیزیه دهیکه

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَأْكُلْهُمَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبُرُوا﴾ ماله کانیان به زیاده روی و به په له مه خون نه وه که گوره بین (و لیتان وه رگرته وه) خودای گوره پئگری کردوه له خواردنی مالی هه تیوان له بهر پیوستیه کی نذر نبی ﴿إِسْرَافًا وَبِدَارًا﴾ له بهر نه وهی نه کات بالخ بین له پیش بالخ بونیاندا، ﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ﴾ کی دهوله منده خوی بیاریزی، هسی لی ناخوات. ﴿وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ کیش هزاره هر نه وه منده کی پیوستی ژیا نیه تی لیسی بخواست. ئیبنو نه بی حاتم ریوایه تی کردوه له عائیشه وه وتی: ئم نایه ته له سر به ختو که ری هه تیوان هاتوته خواره وه ﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ به پینی نه و سه ره شتییه کی دهیکات بوخاریش ریوایه تی کردوه.^۱ نیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له عمری کوپی شوعه بیه وه له باوکیه وه له باپیره وه: که پیوای پرسیاری له پیغه مبری خودا کردوه وتویه تی: مال و سامانم نیه و هه تیویشم هه یه؟ فرموی: (له مال و سامانی هه تیوه کت بقو دست بلو به فیرو دهر و مه به سست مال خواردن و پاراستنی مالی خوت نه بی، یان فرموی بیکه یته قوریانی ماله کی خوت) خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ هه رکتیکیش ماله که یان نه ده نه وه. واتهی دوی نه وهی که بالخ ده بن و ده زان ناوه زیان ته واوه. نه و کاته ماله کانیان بده نه وه ﴿فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ﴾ با شایه ت ناگیان لی بیت، نه مه فرمانی خودایه دهر یاره ی نه و که سانه ی چاودیزی هه تیوان ده کهن که شایه تیان له سر بگرن و ماله کانیان بده نه وه که هه تیوه کان بالخ بوون. بق نه وهی هیچ که سنی له و هه تیوانه نه لئین وه رمان نه گرتوه. پاشان خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَكَفَى بِاللَّوْ حِیْبِ﴾ بق لپرسیینه وه ش هر خوا به سه. واته: خودا به سه که چاودیزی شایه تی بی دهر یاره ی نه و هه تیوانه له کاتی وه رگرته وهی نه و ماله دا، نایا به ته وای و بی که م کوپی و بی لادان و خیانته و قروفیل هه مووی دراوه ته وه یا نه دراوه ته وه؟ خودا خوی ناگای له هه موو شتیکه. بویه له سه حیچی موسلیما هاتوه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (نه ی نه بوزه ی من و اتق ده بینم لاوازی، من نه وهی بق

^۱ الطبری (۵۹۳/۷).

^۲ فتح الباری (۸۹/۸).

^۳ مسند احمد (۲۱۵/۲-۲۱۶)، فرموده یه کی باشه (جید).

خَوَّمِ بِئِمَّ خَوْشَه بَقْ تَوْشِ بِئِمَّ خَوْشَه، سَه رِبَه رَشْتِی دُوو کَه سَ مَه گِرَه نَه سَتَوِی خَوَّت. مَالِی هَه تَبِیوِش مَه گِرَه لای خَوَّت) ۱.

﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرًا نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿۷﴾ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿۸﴾ وَلَا تَحْسَبِ الدِّينَ لَو تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَةً ضَعِيفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿۹﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿۱۰﴾﴾

فهرماندان به دابهش کردنی میراتی و هاوکاری نه وانهی که نامادهی دابهش کردنی نه و میراتیه دهبن با شتیکی که میش بی

سه عیدی کوپی جوبه یرو قه تاده و تیان: بت په رسته کان مالیان هر بق پیایوی گه وره داده نا له

میراتی به شی ژنو مندالیان نه نه دا خودای گه وره نه م نایه تی ناره خواره وه: ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا

تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرًا نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾

دایک و باوک و خزمی نزیک (که م بی یا زقد) نژیینه به شی خوی هیه و میینهش تیا به شداره و به شیان بق

بپیار دراوه. واته: هه موو له و میراته دا وه که یه کن له فرمانی خوادا. هه رچه نده هه رکه سه به پیی دووو

نزیکی له به شه که یدا جیاوازی هیه له مردوه که وه، یا ژنیه تی، وه که کسی وایه که له پشتی خویه تی

یان خۆشی ده ویت. ئیبنومه رده وه یه پیوایه تی کردوه له جاپیره وه، وتی: ئومو کوجه هات بق لای

پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دوو کچم هیه و باوکیان مردوه وه هیچ

شتیکیان نیه. خودای گه وره نه م نایه تی ناره خواره وه: ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ

وَالْأَقْرَبُونَ﴾ له نایه تی میراتدا به و زوانه به شیوه یه کی تر باسی ده که بن به ویستی خوا. باشان خودای

گه وره نه فرمویت: ﴿وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ

قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ نه گهر له وه ختی دابهش کردنی میراتدا، که سو کارو هه تیوان و بی نه وایان له وی

هه بوون، له و مال شتیکیان بده نی و به پوهی خۆشه وه بیان دویتن. ۲ بوخاری پیوایه تی کردوه له

۱ مسلم (۱۴۵۸/۳).

۲ ابودلود (۳۱۴/۳).

ثیبونوعه بیاسه وه ﴿ وَإِذَا حَضَرَ الْقَوْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ ﴾ ده لیت: نایه تیکی پته وه (محکمه) نه سخ نه بوته وه. ^۱ ثیبونوجهریر ریوایه تی کردوه له ثیبونوعه بیاسه وه وتی: ^۲ نم نایه ته هر ماوه ته وه و کاری پی کراوه. ^۳ وه سه وری وتی له ثیبونوعه بی نه جیه وه له مواجهیده وه له م نایه ته دا وتی: ^۴ نمه واجبه له سه نه هلی میراتگران به پیتی توانا و بزوی خویمان. ^۵ هر به م شیوه یه ریوایه ت کراوه له ثیبونوعه سه و دو نه بو موسا و عه بدوره حمانی کوپی نه بو به کرو نه بولعالیه و شه عبی و حه سه نه وه. ^۶ ثیبونوسیرین و سه عدی کوپی جو به یرو مه کحول و شیراهیمی نه خه عی و عه تای کوپی نه بی ریباح و زوهری و یه حیای کوپی یه عمور و تیان: ^۷ نه وه واجیبه. و تراوه: ^۸ نم وه سیته مردو ده یکات. و تراویشه: ^۹ نم نایه ته نه سخ بوته وه. عه و فی وتی له ثیبونوعه بیاسه وه، وتی: ﴿ وَإِذَا حَضَرَ الْقَوْمَةَ ﴾ نه گهر له دابه ش کردنی میراتدا. چه ندین له زانایانی تریش و تو یانه، نه گهر له کاتی دابه ش کردنی میراتیدا، نه و که سو کاره هه ژارو هه تیوو ده س کورتانه ناماده ی دابه ش کردنی میرات بوون، به دل تاره زوی نه و ماله زوره ده کن میراتیش نایانگریته وه و به شیان نه و چاویان لئیبه ^{۱۰} نم ده بیات و نه م ده بیات، نه مان بی به شن و هیچ وه رناگرن. خودای گه وری به سو زو به زهی فرمان ده کات که له و ماله میراتیه شتیکیان بدنه و نه وک چاکه یه له گه لیان و خیریک پیتیان و پیاو هه تیه که ده رباره یان و دلنه وایی کردنیان.

داد په روه ری نه وه سیته کردندا

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ وَلِيَحْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَةً يُضَلِّفُونَ خُلُوفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴾ نه و که سانه ی مندالانی سه رو پیچکه ی بی ده ستلات له دوی خویمان به جیدیلن، با له وه سیته کردنیدا، ترسی خویمان له دلدا بی و شتیکی و له پاش خویمان پاسپیرن هیچ ناهه قی تیدا نه بی. عه لی کوپی نه بوته له وه وتی له ثیبونوعه بیاسه وه وتی: ^{۱۱} نه م ده رباره ی پیاو یکه خه ریکه ده مریت، پیاو ی گویی لئیبه تی وه سیته تیک ده کات که زینی هه یه بی نه وانه ی میراتی لی ده به ن. خودای گه وره فه رمانی داوه، که نه و که سانه ی گوئیان له وه سیته تی نه و پیاو هه، پیتی بلین له خوا بترسی و هه ولّ بدا که یارمه تی بدا و وه سیته که ی بی راست بکاته وه و تیی بگه نه تی که چون پیتی خورشه نه و وه سیته ده کات بق که سو کاری بی به شن نه بن به و شیوه یه چاوه پوانی که سه کانی تریش

^۱ فتح الباری (۹۰/۸).

^۲ الطبری (۸/۸).

^۳ الطبری (۸/۸).

^۴ الطبری (۸/۸).

بكات و نه و انيش بي بهش نه كات. ^۱ مواهيدو كه ساني تريش هر و ايان وتوه^۲ وه له هر دوو سه حيه كه دا هاتوه، كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) كاتي چووه لاي سه عدي كوږي نه بووه قاصو و سهرداني كرد، وتي: نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ) من كه سيكي خاوون مالو سامانم، كه سيش نيه ميرام لي بگريت جگه له كچيك، نايا دروسته دوو سي يه كي ماله كم بكم به خيتر، فرموي: (نه خيتر)، وتم: نه ي نيوه ي بكم به خيتر؟ فرموي: (نه خيتر)، وتي: نه ي سي يه ك، فرموي: (سي يه كي بكو سي يه كيش زږده)، پاشان پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرموي: (تو نه گهر پاشي خوت منداله كانت به ده وله مندي به جي بيلى باشته له وه ي به هزار ي به جتيان بيلى و دست له خلكي پان بكه نه وه).^۳

هر شه له و كه سانه ي مالي هه تيوان ده خون

وه و تراوه: مه بهست به ﴿فَلْيَسْأَلُوا اللَّهَ﴾ با له خوا بترسن له دست خستنه مالي هه تيوان ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ﴾^۴ زياد له نه ندازه و به په له ماليان نه خون. نه م قسه يه نيينو جه رير له ريگه ي عه و فريه گيږايوه ته وه له نيينو عه بياسه وه.^۵ نه م قسه يه كي چا كه نه و نايه ته ي كه له دوايه وه ديت پشتگيري لي ده كات و هر شه ده كات له و كه سانه ي كه مالي هه تيوان ده خون به ناهه قى، واته: به و شيويه مه لو كه وت بكه له گه ل منداله كانيان كه ده بيته به ريرسيان، وه ك چون پتيويسته هه لسو كه وت بگري له گه ل منداله كانت دواي خوت. وه ناگاداريان بكه، كه هر كه سي مالي هه تيوان بخوات به ناهه قى، بيگومان ناگر ده خاته ناو سكي خوي. هر بزيه خوداي گوره نه فرموي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَهُمْ آتَمَنًا إِذْ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾^۶ نه و كه سانه ي به ناره و دارايي هه تيوان ده خون، با بزنان كه ناگر ده خه نه ناو سكيان و تووشي ناگريكي به هه لپه و گري ده بن. واته: نه و كه سانه ي مالي هه تيوان ده خون به بي هوكاري، بيگومان ناگري ده خون كه كلپه و بلئسيه دي له ناو سكياندا له پزي قيامه تدا. وه له هر دوو سه حيه كه دا هاتوه له نه بوهوره بيره وه كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرموي: (خو پياريزن له حهوت تاوانه له ناويه ره كه) و ترا: نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ) نه وانه كامانه؟ فرموي: (شه ريك دانان بچ خودا، جادوو، كوشتني كه سي

۱ الطبري (۱۹/۸).

۲ الطبري (۲۱/۸).

۳ فتح الباري (۴۲۷/۵)، مسلم (۱۲۵۳/۴).

۴ النساء (۶).

۵ الطبري (۲۳/۸).

که خدا قده غمی کردوه مه گین به هقی خوی، خواردنی سوو، خواردنی مالی هه تیوان، پشت
مه لکردن (را کردن) له بزژی په لامارदानا، ترمه تبارکردنی ژنانی نازادی خاوهن باوه پی بی ناگا.

﴿يُوسِيكَ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكَ لِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَقِّ الْأُنثِيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ أَلْفَيْنِ فَهَلْنَّ لَكُنَّ مَاتَرَكَ
وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلَا يُؤْتَوْنَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُّ وَمَا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ
لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثُهُ آبَاؤُهُ فَلِأُمَّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمَّهِ الشُّدُّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِ يَوْسَىٰ بِهَا أَوْ دِينِ
أَبَائِكُمْ وَأَبْنَاؤِكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَلَّفَ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾﴾
فه رماندان به میرانگیری و هاندان بو فیربونی زانستی فه رانیز

نم نایه ته پیروزه هه تا کوتایه کی که خودای گوره نه فه رمویت: ﴿يُوسِيكَ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكَ
لِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَقِّ الْأُنثِيَيْنِ﴾ خودا پیتان راده گه یه نی که له میرانیتان با بۆ نیرینه دوو به شو بۆ میننه
نیوه ی به شی نیرینه بی. نایه تی دوی نم نایه تیش و نه نایه تیش له کوتایی نم سوره ته دا دیت،
هر باسی زانستی فه رانیز ده کات. له م سۆ نایه ته و نه نوم فه رمودانه ش له م باره یه وه هاتوه وه که شی
کردنه وه وایه بۆ نم زانسته، نیستا باسی له وانه ده که یه که په یوه ندی به م زانسته وه هیه، زۆر
گرنگی پیدراوه و هانی خاوهن باوه پان دراوه که فیری بین له بهر گرنگیه کی. بینوعویه نی وتی:
فه رانیز به نیوه ی زانیاری دانراوه، چونکه هه موو خه لکی پی تا قی ده کریتته وه.

هوی هاتنه خوارموی نم نایه ته

بوخاری پیوایه تی کردوه له تفسیری نم نایه ته دا له جابیری کوری عه بدوللاوه وتی: پیغه مبهری
خودا (ﷺ) نه بویه کر له به نی سه له مه به پی هاتن بۆ لام سه رم لی بدن (نه خویش بووم) پیغه مبهری
خودا که بینیمی هیچ هۆشم له سه ر خۆم نیه، داوای ناوی کردو ده ست نویژی پی گرت، پاشان پرژاندی
به سه رمد، هۆشم هاتوه سه ر خۆم وتم: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) چ فه رمانیکم پیده کی که
بیکه م به مال و سامانه که م؟ نم نایه ته هاته خواره وه: ﴿يُوسِيكَ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكَ لِلَّذِكْرِ مِثْلُ حَقِّ
الْأُنثِيَيْنِ﴾ هه ر به م شیوه یه موسلیم و نه سانی پیوایه تیان کردوه^۲ زانایانی تری فه رموده یش هه موو

۱ فتح الباری (۴/۶۷۲)، مسلم (۱/۹۲).

۲ فتح الباری (۸/۹۱).

۳ مسلم (۳/۱۲۳۵)، النسائی فی الکبری (۶/۳۲۰).

پیوایہ تیان کردوہ^۱ فرمودہ یہ کی تر ہر لہ جابیرہ وہ لہ سہر ہزی ہاتنہ خوارہ وہی ئەم ئایہ تہ، نیمامی ئەحمەد پیوایہ تی کردوہ لہ جابیرہ وہ وتی: ژنہ کہی سہعدی کوپی پہ بیع ہات بق لای پیغہ مہبری خودا (ﷺ) وتی: ئەم پیغہ مہبری خودا (ﷺ) ئەم دوو کچہ، کچی سہعدی کوپی پہ بیعہ، باوکیان لہ گەل تۆدا لہ ئو خودا کوژدا، مامہ کہ بیان مالہ کہی مہ لگرتووہ بق خۆی. هیچی بق بە جۆ نہ ہیشتون، ناشدرین بہ شوو ئەگەر مالیان نہ بێ. وتی: پیغہ مہبر (ﷺ) فرمووی: (خودا لہو بارہ یوہ پریار ئەدا)، وتی: ئایہ تی میرات ہاتنہ خوارہ وہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) ناردی بہ شوین مامہ کہ یانداو فرمووی: (دوو سۆ یەک بدہ بہ دوو کچہ کہی سہعدو ہشت یە کیش بدہ بہ دایکیان، ئەو ہیش ماوہ تہوہ بق تۆیہ)^۲، ئە بو داوودو تیرمیزی و ئیبینوماجہ پیوایہ تیان کردوہ^۳ وا دیارہ لہ فرموودہ یە کہ می جابیر بہوئی ئایہ تی دواپوہ ہاتو تہ خوار لہ م سورہ تہ دا وە ک بہ و زوانہ دیت، چونکہ ئەو کاتہ مەر خوشکی مہ بوو، کچی نہ بوو، مەر بہ کالہ میراتی لی دەبرا (واتہ: کہ سی نہ بوو جگہ لہ خوشک) بۆیہ ئەم فرموودہ مان لیردا مینا لہ بەر فرموودہ کہی بوخاری کہ باسی ہاتنہ خوارہ وہی ئەم ئایہ تی کردبوو، فرموودہ ی دوو مہ می جابیرش لہ شیوہ ی ہاتنہ خوارہ وہی ئەم ئایہ تہ دەچوو. واللہ اعلم.

مندا ان میراتی دەبن، نۆزینہ دوو بەش و میننہ نیوہی بەشی نۆزینہ دەبات

خودای گورہ ئە فرمویت: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِي كَرَّمَ مِثْلَ حَظِّ الْأُنثِيَّيْنَ﴾ خودا پیتان پادہ گہ یەنی: کہ لہ میراتیان با بق نۆزینہ دوو بەش و بق میننہ نیوہی بەشی نۆزینہ بێ. واتہ: خودا فرمانتان پێ دەکات کہ دادپەرور بن لہ نۆوانیاندا، چونکہ لہ چەرخێ نہ فامیدا مہوو میراتیان داناوہ بق نۆزینہ و میننہ یان لی بێ بەش کردوہ. خودای گورہ فرمانی دا کہ مامہ لہ گەل نۆزو مێ بکری بہ یە کسانێ لہ ئەسلی میرانگرایدا، بە لام جیاوازی کردوہ لہ نۆوانیانداو دوو بەشی داناوہ بق نۆزینہ و نیوہی بەشی نۆزینہ شی داناوہ بق میننہ، ئە مەیش لہ بەر پتووستی پیاو بق خەرچی و ئەو ئەرکانہی کہ زیاتر بەسەر وہ یوہ و ہاتو جۆی بازگانێ و ماندوو بوونی زیاتر بق بەدەست مینانی بۆیو ژیان. بۆیہ دوو ئەو ئەندە ی میننہ ی پیداوہ، مەندئ لہ زانا ہوشیارو زیرہ کہ کان لہم ئایہ تہ پیرۆزدا کہ ئە فرمویت: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِي كَرَّمَ مِثْلَ حَظِّ الْأُنثِيَّيْنَ﴾ ئە مە یان لی وەرگرتوہ، کہ

^۱ فتح الباری (۱۱۸/۱)، مسلم (۱۲۳۴/۳)، ابوداود (۳۰۸/۳)، تحفۃ الاحوذی (۳۶۸/۸)، النسائی (۷۷/۱)، ابن ماجہ (۹۱۱/۲).

^۲ احمد (۳۵۲/۳)، فرموودہ یەکی حەسەنہ.

^۳ ابوداود (۳۱۴/۳)، تحفۃ الاحوذی (۲۶۷/۶)، ابن ماجہ (۹۰۸/۲)، حەسەنہ.

خودای گوردہ زور بہ سوزہ بق دروستکراوہ کانی له باوکو دایک بق مندالہ کانی، ئەوسا پیئی پاگہ یاندوون کہ چۆن پەفتار بکەن لەگە لیان و ناگاداریشی کردوون کہ لەوان بەبەزەیی ترە بۆیان. وەک لەم فرمودووە سەحیحەدا هاتووە کہ پیغەمبەر (ﷺ) ژنیکی دیلی بینی دەگە پا بە شوین مندالە کەیدا، کاتی نۆزیەوہ لەناو دیلەکانداو باوہشی بپاکردو گرتی بەسنگیەوہ شیریی پێدا. پیغەمبەری خودا (ﷺ) فرموی بە هاروہ لەکانی: (ئایا وا دەزانن کہ ئەمە مندالە کە ی فری بداتە ناو ناگر کہ توانای ئەوہی هەبی بیکات؟) وتیان: نەخیر، ئە ی پیغەمبەری خودا (ﷺ) فرموی: (سا سویند بە خوا، خودا بە بەزەیی ترە بق عەبدە کانی لەم بق مندالە کە ی، بوخاری لێرەدا ریوایەتی کردووە لە ئینووعە بیاسەوہ، وتی: ئەو مالە هەر بق کوپ بووہ. ئەو وەسیتە بق باوکو دایکە، ئەوہی ئەوان پێیان خوێش بووہ خوا نەسخی کردۆتەوہ. بەشی نۆزینە ی کردە دوو بەشو بەشی مینە نیوہی بەشی نۆزینە داناوہ. بەشی باوکو دایکیش بە شەش یەکو سێ یەک داناوہ. بق ژن هەشت یەکو چوار یەکو بق میزد نیوہو چوار یەکی داناوہ: کہ هەریەکیکیان بمرن.^۱

میراتی کچ ئەگەر هەر تەنیا خۆی بوو

خودای گوردە ئە فرمویت: ﴿فَإِنْ كُنْ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا﴾ ئەگەر ژمارە ی مینە لە دوای زیاتر بوو، دوو بەش لە سێ بەشی میراتە کە ئەبەن. هەندێ کەس وتیانە لەم و شەدا کە خودا ئە فرمویت: ﴿فَوْقَ﴾ وشە یەکی زیادە یەو وا دادە نری ﴿فَأَصْرَبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ﴾ وەک خودای گوردە لە ئایەتیکی تردا فرمویوەتی: ئەمە جینی بپوا نیوہ نە لێرە داو نە لەولایش، چونکە لە قورئاندا هیچ شتیکی زیادەو بی سوود نیوہ ئەمە قەدەغە کراوہ و پیی پی نە دراوہ. پاشان خودای گوردە ئە فرمویت: ﴿فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ﴾ دوو بەش لە سێ بەشی میراتە کە ئەبەن. خۆ ئەگەر مەبەستە کە وا بوا یە کە ئەوانە دەیلین، ئە ی فرموو: (فلهما ثلثا ما ترک) بە لکو لە حوکمی دوو خوشکەوہ، ئەو کە لکە وەرگیراوہ کە دوو سێ یەکو بق دوو کچ بیئت. وەک لە ئایەتی کۆتایدا هاتوہ، چونکە خودای گوردە بپاری دوو سێ یەکی داوہ تیدا بق دوو خوشک. کاتی کە دوو خوشک دوو سێ یەکو بەرن، دوو کچ لە پیشتەرن بق میرات گری بە دوو سێ یەکو. وە لە پیشەوہ لە فرمودووە کە ی جابیرا پیغەمبەری خودا (ﷺ) بپاری دا بق دوو کچە کە ی سەعدی کوپی رەبیع بە دوو سێ یەکو لە میرات. قورئان و سەنەتیش بە لگەن لەسەر ئەمە. دیسان خودای گوردە ئە فرمویت: ﴿وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ﴾ ئەگەر مینە یەکی بوو، نیوہی میراتی بق ئەمە. خۆ ئەگەر بق دوو کچ نیوہ بوا یە، دیسان دەقیکی لەسەر

۱ مسلم (۲۱۰۹/۴).

۲ فتح الباری (۹۳/۸).

دهات. کاتی که بریار دراوه به وه بق یه کچ به تنیا خقی. نمه به لگه یه له سر نه وه که دو کچ له حوکی سی کچ دایه، والله أعلم.

میراتی باوک و دایک

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا يُوَدُّ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُّ إِذَا كَانَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مَالٌ مَّرْكُومٌ﴾ نه گهر مردوو مندالی له پاش به جی ما، دایک و باوک هر یه کیان شهش به کیان له و ماله هه یه. باوک و دایک چه ند حاله تیکیان هه یه:

حاله تی یه کهم: له گه ل منداله کاند کز دهنه وه باوک و دایکه که هر یه کیان شهش به ک له و میراته دهنه به فرز. وه نه گهر مردوه که تنیا کچی هه بو، نیوه ی نه و میراته بق نه و کچه یه به فرز. باوک و دایکه که یش هه ریه که و شهش به کیان له و میراتی به رده که وی. باوک که شهش به کیکی تر له و میراته ده بات به تعسیب (بالتعصیب) نا له ویدا باوک که له هه ردوو لاره میراتی وه رده گری به فرزو به ته عسیبیش.

حاله تی دووهه م: خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لِّلرَّوْدَةِ وَرَثَةٌ فَبِأُولَئِكَ ثَلَاثٌ﴾ نه گهر هیچ مندالی نیه و دایک و باوکی میراته که بگرن له سی یه که به شی بق دایکه. باوک و دایک هه خویانن، که سیان له گه ل نیه، له م کاته دایک سی یه که نه بات و نه وه ی ماوه ته وه باوک که هه مووی به تعسیب (التعصیب) ده بات. نه و کاته باوک که دو نه وه نده ی دایکه که ده بات که به فرز بزوی دانراوه. نه گهر له م حاله ته دا ژنه که ی یا میزده که ی له گه لیاندا بوایه. پیاره که نیوه ی میراته که ی دهرد، ژنه که یش چوار یه کی دهرد. پاشان دایکه که دوی، وه رگرتنی میراتی پیاره که یان ژنه که به فرز. سی یه کی نه وه ی ماوه ته وه ده بات له و میراته. وه ک نه وه هه موو میراته که نه وه ی ماوه ته وه بق باوک و دایکه که یه. خودا نیوه ی داناره بق دایکه که و له هی باوک که. نه و سی یه که ی که ماوه ته وه بق دایکه که یه و باوک که یش دوو سی یه که له و میراته وه رده گریت.

حاله تی سیهه می باوک و دایک: کز بونه وه یان له گه ل برادا، نیتر نه و برانه برای دایکی و باوکی بن یا باوکی یا دایکی. نه وانه هیچ میراتی نابه نه گه ل باوکدا، به لام له گه ل نه وه یشا دایک بی بهش نه کن له سی یه که ده بیبهن بق شهش به ک. له گه ل بوونی نه واند ته نیا شهش به ک نه بات. نه گهر هیچ که سی تریان نه بوو جگ له باوک و نه م. هه رچی مایه وه باوک که نه بیات. حوکی که سانی تریش هه حوکی براکانی هه یه وه ک باسمان کرد له لای کزی زانایان نیبونه بی حاتم ریوایه تی کردوه له قه تاده وه له م ده قه دا که خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَإِنْ كَانَ لِمَوْلَى الْمَوْتُومِ مَالٌ مَّرْكُومٌ فَبِأُولَئِكَ ثَلَاثٌ﴾ نه گهر مردوو براو خوشکی

به جیّ هیشتبوو، دایک شهش یه کی پیّ ده بریّ. لیره دا زیان به دایکه که ده گه یمن و میراتیش نابن. وه تنیا برایه که له سیّ یه کی بیّ بهش ناکات، به لام زیاتر له برایه کی بیّ بهشی ده کات له سیّ یه که.

پیش خستنی قهرز پاشان وه سیهت به سهر میراتدا

خودای گوره نه فرمویت: ﴿مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينَ﴾ پاش دانه وهی قهرزو قوله پیکه یئانی وه سیته که. زانایانی پیشینه و پاشینه کۆ دهنگن له سهر نه وه که قهرز پیش ده خریّ له سهر وه سیهت دوی ورد بونه یه کی باش له مه بهستی ئم نایه ته پیروزه. پاشان خودای گوره نه فرمویت:

﴿أَبَاؤَكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا﴾ ئیوه نازانن باوان و منداله کانتان کامیان بۆ به هره پیدانتان نزیکترن. واته: کاتی که میراتمان دانا بۆ باوک و دایک و مندالان، له نه سلی میراته که به شمان به هموویان داو به جیاوازی له وهی که له چه رخی نه فامیدا کاری پیده کرا، وه به جیاش له وهی که له سه ره تای هاتنی نیسلامیسا کرای پیّ ده کرا، که نه و ماله هر بۆ باوک بوو، وه سیهتیش هر بۆ باوک و دایک بوو. وه که له پیشه وه له نیینوعه بیاسه وه هاتبوو. خودای گوره نه وهی نه سخ کرده وه به نه مه و هر که سه به فرز به شی خۆی بۆ دانا وه هر که سه به پیتی خۆی، چونکه مرقّه جاری وا هیه سوودی پیّ ده کات له باوکیه وه، چ سوودی دنیایی یان قیامتی، یان له هر دوو لاره. به لام له لای کپه وه پیتی ناکات. وه به پیچه وانه شه وه. هر بۆیه خودای گوره نه فرمویت: ﴿أَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ

أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا﴾ چونکه چاره پوانی به هره له هر دوو لاره کپی، بۆیه میراتمان بۆ هر دوو لانا و هر دوو لامان وه که یه کی لیکردو که سیانمان بیّ بهش نه کرد له نه سلی میراته که دا والله اعلم. پاشان

خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ﴾ برپاریتکه له لایه ن خودا وه بۆتان دانراوه. واته: نه مهی که به درئی باسمان کرد له باره ی میراته وه، که میرات دانه به هندیّ زیاتر له هندیکی تر له میراتگره کان برپاریکی خودایه و فرمانی نه وه. خودای زانای له کارزانه شته کان له شوینی خۆی داده نیت، هر که سه و به پیتی شایسته یی خۆی پیتی نه دات، هر بۆیه نه فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا

حَكِيمًا﴾ خودا زانای له کارزانه.

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ بِهَا أَوْ دِينٍ﴾ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دِينٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَلَةً أَوْ امْرَأَةً وَوَلَدٌ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدْشُ فَإِنْ

كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِ يُوْصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَاعَرٍ

وَصِيَّةٍ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلَيْهِ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾

ميراثي ٺڏو ميرد

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِ يُوْصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِ يُوْصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾ لهو میراتی له ٺنه کانتان به جی ده مین، نه گهر هیچ مندالیان نه بوو، له دوو بهش به شیکتان هه یه، نه گهر مندالیان هه بوو، ٺیوه چوار یه کتان پی ده دریت. پاش دانه وهی قهرز قوله وهه سیه تی که کردویانه. نه گهر ٺیوه مردن و مندالتان نه بوو، ٺنه کانتان چوار یه کی میراتتان ده بن. نه گهر مندالیستان هه بوو، ٺنانتان هه ش یه کیان پی ده بری. پاش پیکه ٺنانی وهه سیتتان و دانه وهی قهرزو قوله. له پیشه وهه باس کرا که قهرز دانه وهه له پیش وهه سیه ته وهه یه، پاشان جی به جی کردنی وهه سیه ته که، پاشان دابهش کردنی میراته که دیت. ٺمه پیش کؤده نگی له سه ره له ٺیوان زانایاندا، حوکمی منداله کانی کو پیش با به ره و خوار تریش بیت هر حوکمه مندالانی پشته (الصُّلْب) پاشان که نه فرمویت: ﴿وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكَتُمُ﴾ هه تا کوتایه که ی. له چوار یه که هه شت یه که ٺنه کان دوان بن یا سیان یا چوار هه ریبه که هر شه ریکن لهو میراتگریه دا. دوی دانه وهی قهرزو به جی ٺنانی وهه سیه ته لهو میراته دا.

پیناسه ی که لاله

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً﴾ نه گهر پیوای یا ٺنی مردو نه باوان و نه مندالی لی به جی ما له میراتگریدا مه به ست به که لاله لیره دا، ٺهو که سانن که له خزمی دورتن و میرات ده بن، نه په چه له کنو نه له به شی خواره وهی مردوه که ن. وهه که شه عبی پیوایه تی کردوه له ٺه بویه کری سدیقه وهه که پرسپاری لی کرا له باره ی که لاله وهه، وتی: به بؤچوونی خؤم ده لیم، نه گهر پیکام ٺه وهه له خوا وهه یه، نه گهر هه له پیش بوو، ٺه وهه له شه ی تانه وهه یه خوداو پیغه مبه ره که ی (سُكَّان) پاکو بی عه یینو له وانه وهه نیه. که لاله: ٺهو که سه یه نه مندالی هه یه و نه باوک. کاتی عومر بوو به خه لیفه وتی: من شهرم ده مگری جیاواز بم له بؤچونیکا ٺه بویه کرای له سه ری بووه ٺیینوچه ریرو

که سانی تریش ریوایه تیان کردوه. ئینونو بی حاتم له تفسیره که بیدا ریوایه تی کردوه له ئینونو بیاسوه، وتی: من دواين که سه کان بووم له کاتی عومهری کوپی خه تابدا، گویم لئی بوو دهیوت: قسم هر ئه مه یه که وتومه، منیش وتم: چیت وتوه؟ وتی: مه بست به که لاله ئه و که سه یه نه مندالی هه بی ژنه باوک. ^۱عه لی کوپی نه بو تالیبو ئینومه سعودو، به شیوه یه کی تریش له ئینونو بیاسو زهیدی کوپی سابتو شه عبی و نه خعی و حه سانی به سیری و قه تاده و جابیری کوپی زهیدو حه که م هر وایان وتوه. ^۲خه لکی مه دینه و کوفه و به سره پیش هر وایان وتوه. ئه مه قسمی حوت زاناکه و (الفقهاء السبعة) چوار پیشه واکه و زانایانی پیشینه و پاشینه هه موویانه، زۆر که س وتویانه کۆی زانایانی له سهره.

حوکمی مندالی دایک که نه و باوک که نیه

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَلَهُ أَرْحُ أَوْ أَحْتُ﴾ براهه یا خوشکینکی بوو. واته: له دایکه وه له خویندنه وه ی هندی له پیشیناندا هاتوه، وه که سه عدی کوپی نه بوه قاصو نه بوه کری سدیقیش هر وا تفسیری کردوه که قه تاده ریوایه تی کردوه لئی وه: ﴿فَلِكُلِّ وَجِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ﴾ هر یه که له وان شهش یه کی میراته که ی هه یه، نه گه ره یه کی که زیاتر بوون، به هه موویان سی یه کی میرات ده گات. برای دایکی جیا وازیان هه یه له میراتگره کانی تر له چند پوو یه که وه: یه که م: له گه ل دایکا میرات نه بن. دووه م: نئرو مییان له میراتا وه که یه که. سیه م: میرات نابهن مه گین مروده که یان به که لاله میراتی لی وهرگیری. میراتی نابهن له گه ل باوک و باپیرو مندال و مندالی مندالیش. چواره م: له سی یه کیش زیاتر نابهن، با نئرو میشیان زیاتریش بی. پاشان خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿مَنْ بَعَدِ وَصِيَّوْ يَوْصِي بِهَا أَوْ دِينٍ غَيْرِ مُضَارٍ﴾ پاش پیکه پینانی وه سیهت و دانوه ی قه رز، ده بی وه سیهت به شیوه یه کی بی که به نه نقه ست به زیانی میراتگران ته واو نه بی. واته: بق ئه وه ی وه سیته که ی داپه روه رانه بی، نه که له سه ر زه ره رو ناهه قی خراپه بیته وه هندی له میراتگران بی به ش بکات یان که می بداتی. یان زیاتری له وه پییدات که خودا بۆی داناو. هه رکاتی ئه وه ی کرد، وه که سی وایه دژایه تی بریارو به شی خودای کرد بی. وه له فه رمووده ی سه حیجا هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (بیگومان خودا به شی هه موو خاوهن هه قینکی داوه هه رکه سه و به پیی هه قی خو ی، وه سیهت کردن نیه بق میرات گن). ^۳

۱ الطبري (۵۹/۸).

۲ الطبري (۵۷-۵۵/۸).

۳ أبوداود (۲۸۷۰)، الترميزي (۲۱۲۲/۲۲۱)، النسائي (۳۶۷)، ابن ماجه (۲۷۱۲-۲۷۱۳)، فه رمووده یه کی سه حیجه.

﴿يَلِكْ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهُ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِمٌ ﴿١٤﴾﴾

هه ره شهی له سنوور دهرچوون له میرا تگریدا

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿يَلِكْ حُدُودُ اللَّهِ﴾ نهو ده ستورانه سنوون خودا دایناوه. نهو فهرزو به شاننه که خودا دایناوه بق میرات گران خودا دایناوه به پیئی نزیکسی میرات به ره کان له مرده که وه، هه رکه سهو به پیئی پیوئیستیان بهو میراته، خودا خوی دایناوه و لئی لامه دن و سنوری خودا مه به زینن هه ر بویه نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُطِغِ اللَّهُ وَرَسُولَهُ﴾ هه رکه سیک به فهرمانی خودا و پیغه مبه ره کی بکات. له دابهش کردنی میراتدا، زیادو که می نه کات له ناو میرات گره کاتدا به گزی و فیل و فهد وازیان لی بیئی و بریاری خودا چونه و ابکات و بیسپیئی به خوا پازی بی بهو به شهی خوا دایناوه ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ

عَذَابٌ مُهِمٌ ﴿ ده بیئریته ناو باغاتیک جوباریان به بهردا ده پروا هه تا سه هر تیا ده بن و له وپه پی به خته وهریدان. هه رکه سیکیش له فهرمانی خودا و پیغه مبه ره که می ده چو و سنووری خودا به هیج بگری، ده یخاته ناو ناگره وه و هه تا سه هر له ویی ده بیی و به وپه پی سوکایه تیه وه نازار نه دریت. له بهر نه وهی که به فهرمانی خودا پازی نه بوه و دزایه تی فهرمانی کردوه. نه مه بیش نه وه ده گه یه نی که نهو که سه بهو به شو و بریاری خودا پازی نه بوه. بویه خودایش سزای نه داو سوکایه تی پیده کات له ناو ناگرا. نیمامی نه حمه د پروایه تی کردوه له نه بوهره بیره وه وتی: پیغه مبه ری خودا ﴿وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِمٌ﴾ (بیگومان پیاری و هه به کار ده کات به کاری خه لگی چاک حه فقا سال، به لام کاتی که وه سیه ت نه کات. ناهه قی ده کات له وه سیه ته که یا، به خرابترین کرداری بوی مؤر ده کریت و ده چیتته ناو ناگر، پیاری وایش هه به، کار ده کات به کاری خه لگی خراب حه فقا سال، نادپه روه ری ده کات له وه سیه ته که یا، به چاکترین کرداری بق مؤر ده کریت و ده چیتته به هه شت) وتی: پاشان نه بوهره بیره ده لیت: نه گه ر بیستان نه م نایه تانه بخوینن که خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿يَلِكْ حُدُودُ اللَّهِ﴾

هه تا ده گاته ﴿عَذَابٌ مُهِمٌ﴾ نه بو داوود پروایه تی کردوه له سونه نه که یدا (له به شی زیان که یاندن له وه سیه تدا) له نه بوهره بیره وه که پیغه مبه ری خودا ﴿وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِمٌ﴾ (پیاری و زنی و

هیه کار به گوئی پایلی خوا ده کات شهست سال، پاشان مردن یه‌خهی ده‌گرتت، زیان ده‌گه‌بن ل
 وه‌سیه‌ته‌ک‌یا، ناگر بق خویان دابین ده‌کن) پاشان وتی: شه‌ری کوپی حه‌وشب وتی: نه‌بوهوره
 بوی خویندم لیره‌وه که خودای گوره نه‌فه‌رمویت: ﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّوْ يَوْصِي بِهَا أَوْ دِينٍ غَيْرِ مُضَارٍّ ﴾
 هتا گه‌یشته: ﴿ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ تیرمیزی و نیبنوماجه‌یش هر پوایه‌تیاں کردوه.
 تیرمیزی وتی: فه‌رمووده‌یه‌کی حه‌سه‌نی غه‌ریبه. به‌لام ده‌قه‌کی نیمامی نه‌حمد ته‌واو چاکتره.

﴿ وَالَّذِي يَأْتِيكَ الْفَدْحَسَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا
 فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيهِنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيهَا مِنْكُمْ
 فَتَاذُوهُمَا فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿١٦﴾

فه‌رماندان به به‌ندکردنی ژنی داوین پیس نه‌سخ بونه‌وی نه‌م فه‌رمانه له‌ داویدا

له‌ سه‌ره‌تای هاتنی نیسلامدا بریار وا بوو نه‌گر ژنی داوین پیسی بگردایه، به‌ به‌لکه‌یه‌کی راستو
 دروست نه‌و داوین پیسیه بجه‌سپایه‌وه ده‌رکه‌وتایه له‌ مالدا به‌ند ده‌کرا، به‌ هیچ شیوه‌یه‌ک بوی نه‌بوو له‌و
 ماله‌ بیته‌ ده‌ر هتا نه‌مرد. هر بویه خودای گوره نه‌فه‌رمویت: ﴿ وَالَّذِي يَأْتِيكَ الْفَدْحَسَةَ مِنْ
 نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيهِنَّ
 الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴾

نه‌وانه‌ی که کاری داوین پیسی ده‌کن له‌ ژنه‌کانتان، چوار کسی
 خاوه‌ن باوه‌ریان به‌رنه‌ سهر (له‌و کاته‌دا که لیک جیوت بوون) وه‌ختی نه‌وان هاتن شایه‌تیاں له‌سه‌ر
 دان، هر له‌ مالدا به‌ندیاں بکن هتا به‌ مردن له‌ناوده‌چن یان خودا ده‌روتانیاں لی‌ ده‌کاته‌وه، نه‌و
 پیگه‌یه‌ش که خودا داینا، نه‌سخ کردنه‌وی نه‌وه بوو. نیبنوعه‌ببایس (په‌ژای خوی لی‌ بی) وتی:
 بریاره‌که هر وا مایه‌وه هتا خودای گوره سوره‌تی نوری نارده‌ خواره‌وه، که به‌ قامچی لی‌دان یان به‌
 برده‌باران نه‌سخی کرده‌وه. هر به‌م شیوه‌یه‌ ریوایه‌ت کراوه له‌ عیکرمه‌وه سه‌عیدی کوپی جویه‌پرو
 حه‌سه‌نو عه‌تای خوراسانی نه‌بو‌سالح و قه‌تاده‌وه زه‌یدی نه‌سله‌م و زه‌حاکمه‌وه که نه‌سخ بوه‌ته‌وه
 بریاریکه‌وه زانایان هاوده‌نگن له‌سه‌ری. نیمامی نه‌حمده‌ پویایه‌تی کردوه له‌ عوباده‌ی کوپی سامیته‌وه،
 وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) کاتی که نیگای بق بهاتایه، پیوه‌ دیار بوو، به‌و نیگایه‌ نارچه‌ت ده‌بوو،
 په‌نگی ده‌گورپا، پوزی خودای گوره نیگای بق په‌وانه‌ کرد، که نیگاکه‌ی له‌سه‌ر نه‌ما فه‌رمویی: (لیمه‌وه
 فی‌ر بن وهری گرن خودا ده‌روی له‌ نافره‌تان کرده‌وه. ژن به‌ پیاو کوپ به‌ کچ واته: که داوین پیسیان

کرد (ژن و پياو سه د قامچي و برده باران کردن و کوپو کچيش سه د قامچي و دورخستنه وهی سالتیک).
 موسليم و زانايانی تری فرموده پيوایه تيان کردوه له عويادهی کوپي ساميته وه له پيغه مبه ره وه
 (ﷺ) که فرموده تی: (لیم وه رگرن لیم وه رگرن به راستی خودای گه وره ده روی له ژنان کرده وه.
 کوپو کچ که داوین پیسیان کرد سه د قامچیان لی نه درئ و سالتیک دور ده خرینه وه. ژن و پياو که داوین
 پیسیان کرد سه د قامچیان لی نه درئ و برده بارانیش ده کرین) ^١ تیرمیزی وتی: نه م فرموده سه سه نی
 سه حیحه. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَالَّذَانِ يَأْتِيَنَّهَا مِنْكُمْ فَتَادُوهُمَا﴾ نه جووتهی له نیوه که
 نه و کاره ده کهن نازاریان دن. واته: نه و دوانه ی که داوین پیسی ده کهن نازاریان دن.
 نیبوعه بیاسو سه عیدی کوپي جو به یرو که سانی تریش و تیان: واته: به قسه پیوتن و تانه لیدان و
 سه رزه نش کردن و به لیدانی نه عل، لییان نه درئ. ^٢ نه م برپاره به و شیوه یه مایه وه هتا نه و کاته ی که
 خودای گه وره به قامچي و برده باران نه سخی کرده وه. مواجهید وتی، نه م نایه ته هاته خواره وه
 له سه ر نه و دوو که سه ی که نیریزیان کردوه والله أعلم. زانایانی فرموده، پيوایه تيان کردوه له
 نیبوعه بیاسه وه، وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموده تی: (که سیکتان بینی هله ده سی به کاری
 هوزی لووت نه وه ی کردویه تی و نه وه یش پیی کراوه بکوژن) ^٤ ﴿فَإِنَّ تَابَا وَأَصْلَحَا﴾ نه گه ر په شیمان
 بونه وه و ده ستیان هه لگرت پیی چاکه یان گرت به ر. ﴿فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا﴾ نیوه ده ستیان لی هه لگرن.
 واته: به قسه ی ناشیرین مامه له یان له گه لا مه کن دوی نه وه. چونکه نه وه ی ته ویه ی کرد وه ک نه و
 که سه وایه تاوانی نه کردی. ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ خودا له په شیمانان ده بوری و دلوفانه. وه
 له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه: (نه گه ر که نیزه کی په کیتان داوین پیسی کرد با قامچي لی بدات لومه
 ناکری) ^٥ واته: دوی نه وه قسه ی خراپی پی نالی له سه ر نه وه ی که کردویه تی. دوی نه و قامچیه ی لیتی
 دراوه که که فاره تی نه و کاره یه که کردویه تی.

^١ احمد (٣١٧/٥)، فرموده یه کی سه حیحه.

^٢ مسلم (١٣١٦/٣)، ابوداود (٥٧٠/٤)، تحفه الاحوذی (٧٠٥/٤)، النسائی فی الکبری (٢٧٠/٤)، ابن ماجه (٨٥٢/٢).

^٣ الطبری (٨٥/٨).

^٤ ابوداود (٦٠٧/٤)، تحفه الاحوذی (٢١/٥)، النسائی فی الکبری (٣٢٢/٤)، ابن ماجه (٨٥٦/٢)، له سه سه ن ده چی.

^٥ فتح الباری (٤٩١/٤)، مسلم (١٣٣٨/٣).

﴿ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهْلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْكُفْرَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كَمَا أُوتِيتُمْ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ الْعَذَابِ أَلِيمًا ﴿١٨﴾ ﴾
 و مرگرتنی ته و بهی عهبد هه تا نه گاته گیانه لا

خودای گوره نه فرمویت: ﴿ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهْلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ ﴾
 خودا توبه هر له وانه قبول دهکات که له پووی نه زانینه وه خراپه یان لی پوو نه داو گورج به شیمان ده بنه وه. با له پیش بینینی نه و فریشته وه بی که گیانی ده کیشی. وات: له پیش گیانه لا وه مواجایدو که سانی تریش وتویانه: هر که سی سه ریچی خودای کردی به هه له یا به نه نقست نه وه نه زانه، هه تا واز له و گونا هه دینی^۱ قه تاده وتی له نه بولعالیه وه گتپاویه ته وه که هاوه له کانی پیغه مبه ر (عَلَيْهِمُ) ده یان وت: هر گونا هه تووشی عهبد ده بیت له نه زانینه وه^۲ ئیبنو جهریر ریوایه تی کردوه. عه بد پوره زاق وتی: موعه هر هه والی داینی له قه تاده وه، وتی: هاوه له کانی پیغه مبه ری خودا (عَلَيْهِمُ) کویونه وه هاتنه سر نه وه که هر سه ریچی هک بکری له نه زانیه وه به نه نقست بی یان به نه نقست نه بی^۳ ئیبنو جوره بیج، وتی: عه بد ولای کوی که سیر هه والی دمی له مواجاید وه، وتی: هر که سی هه لسی به سه ریچی خودای گوره، له و کاته دا که ده یکات نه زانه، ئیبنو جوره بیج وتی: عه تای کوی ریحابیش هر وای وتوه^۴ نه بوسال و تی له ئیبنو عه بیاسه وه، له نه زانیه تی کاری خراپ کردن^۵ عه لی کوی نه بو تلحه وتی له ئیبنو عه بیاسه وه: ﴿ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ ﴾ پاشان زوو ته ویه ده کن. وتی: نه و نیوانه یه که چاوه پوانی هاتنی فریشته ی گیان کیشان ده کات^۶ زه حاک وتی: هر چی بیت جگه له مردن نه وه نزیکه^۷. هه سنی به سری وتی: ﴿ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ ﴾ هه تا نه که ویتته گیانه لا^۸. عیکرمه وتی: دنیا هه مووی نزیکه^۱ ئیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له ئیبنو عه ره وه له

^۱ الطبري (۸۹/۸).

^۲ الطبري (۸۹/۸).

^۳ عبدالرزاق (۱۵۱/۱).

^۴ الطبري (۹۰/۸).

^۵ الطبري (۹۰/۸).

^۶ الطبري (۹۴/۸).

^۷ الطبري (۹۴/۸).

^۸ الطبري (۹۶/۸).

پتھے مبرہوہ (ﷺ) فرمویہ تی: (بیگومان خودا تو بہی بہندہی قبول دہکات ہتا نہ گاتہ گیانہ لا) تیرمیزی و نیبنوما جہیش ریوایہ تیان کردوہ۔ تیرمیزی وتی: فرمودہ یہ کی حسہنی غریبہ۔ وہ لہ سونہنی نیبنوما جہدا ہاتوہ لہ عہدوللای کوری عومہرہوہ، نمہ گومانہ، بہ لکو عہدوللای کوری عومہری کوری خہتابہ^۲ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾^۱ نہوانہ خودا توبہ بیان وہردہ گریو خودا زانای لہ کارزانہ۔ بہ لام کاتی کہ بی ہیوایی بہیدا دہبی لہ زیانو فریشتہی گیان کیشان دیتو دہگاتہ قورقورہاگو ہناسہ لہ سنگ تہنگ دہبی و گیان دہکہ و پتھے گیانہ لا و بہرہ و دہرچوون دہپوات، نیت لہ ویندا تو بہہ قبول ناکری و ہیچ مؤلتی نامینی۔ لہ بہر نہو بہ کہ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْفَنِّ﴾^۳ نیتر بہ شیمان بونہوہی نہوانہ ہیچ سوڈیکی نیہ کہ لہ وختی گیانہ لا دا دہلین: نیٹہ بہ شیمانین۔ وک چون بریاری داوہ کاتی کہ خور لہ خور ناواوہ ہہ لہات و بینرا نیتر تو بہی خہ لکی سہر زہمین قبول ناکری۔ وک خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ مَا يَكْتُمُ رَبُّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِسْتِئْثَنًا لَّئِ تَكُنَّ ءَامَنَةً مِّنْ قَبْلِ أَوْكَسَبَتْ فِي إِمْنَتِنَا خَيْرًا﴾^۴ نہو پوزہ کہ نم جورہ نیشانانہ بیتہ لایان۔ ہہرکہ سی لہ پیشا بہوای نہ ہینابین و تاکاری چاکی نہ بوئی، بہوا ہینان تازہ بہ ہرہ بیان بق نادات، وہ لیزہ دا نہ فرمویت: ﴿وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا﴾^۵ بہ شیماننی نہوانہ ش قبول نیہ کہ بہ خوانہ ناسی دہمرن۔ واتہ: کاتی کہ خوانہ ناس لہ سہر نہو خوانہ ناسی و بت بہرستیہ مرد، بہ شیمان بونہوہ و تو بہہ کردن سوڈی پی ناگہی نہی بہ نہندانہی پر بہ زہمین فیدیہ بدات ہہر لئی و ہرناگیری۔ نیبنوعہ بباس و نہ بولعالیہ و بہیمی کوری نہنہس لہ مہدا کہ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا﴾^۶ وتویانہ: لہ سہر خہ لکی بت بہرست ہاتوہ خوارہوہ۔ نیمامی نہحمہ د ریوایہ تی کردوہ لہ نوسامہی کوری سولہ یمانوہ کہ نہ بوژہ پ بوی باس کردوون پتھے مبرہری خودا (ﷺ) فرمویہ تی: (بیگومان خودا توبہی عہدی خوری قبول دہکات، بیان لئی خورش دہبی ہتا پہردہ دانہ نری) وتیان: دانانی حیجاب چیہ؟ فرموی: (نہو گیانہ بہ موشریکی

^۱ الطبری (۱۴/۸)۔

^۲ أحمد (۱۳۲/۲)، حسہنہ۔

^۳ تحفة الاحوذی (۵۲۱/۹)، ابن ماجہ (۱۴۲/۲)، حسہنہ۔

^۴ الانعام (۱۵۸)۔

دهر بیت) ۱. هر بویه خودای گوره نه فہرمویت: ﴿أَوْلَتِكَ أَحْتَدْنَا لَمْ عَدَابَا أَلِمْ﴾ نیمیہ بز نہوانہ نازاریکی زرد بہ ژانمان نامادہ کردہ.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَمْلُوهُنَّ لَتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَآءِ تَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَسَّ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَبَرًا كَثِيرًا ﴿١١﴾ وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْهُنَّ إِحْدَثَهُنَّ وَقَطْرًا فَلَآ تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا ءَأَتَّخِذُوهُنَّ بُهْتِنًا وَإِنَّمَا مُبِينًا ﴿١٢﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْتُ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٣﴾ وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ ءَابَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿١٤﴾﴾

مانای بہ زورداری ژمان کردہ مالی میراتی

بوخاری پیوایتی کردہ له نینوعہ بیاسہوہ له م نایہ تہ دا: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا﴾ نہی کومہ لی خاوهن باوہران، بۆتان پەوا نیہ ژنان بہ زورداری بکہ نہ مالی میراتی. وتی: نہ گەر پیوای بەردایہ، کہ سو کاری پیاوہ کہ خویان دە کردہ خاوهنی ژنہ کہی، نہ گەر ہندیکیان بیانویستایہ مارہیان دە کرد یان نہ یاندا بہ شوو نہ گەر بشیان ویستایہ دە یانہیشتہ و ہ نہ یان نہ دا بہ شوو، خویان بہ شایستہ تر دادہ نا له کہ سو کاری ژنہ کہ خوی. خودای گورہ نہ م نایہ تہ ی ناردہ خوارہ و ہ لو بارہ یہ و ہ: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا﴾.

ریگری له زیان گہ یانندن بہ ژنان

خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿وَلَا تَمْلُوهُنَّ لَتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَآءِ تَيْتُمُوهُنَّ﴾ نابی زوریشیان بز بیئن ہندی لہ و ہ ی پیتان داون دیسان لییان بسیئنہ و ہ. واتہ: بہ خراپہ ہہ لسوکہ وتیان لہ گہ لا مہ کەن، بز نہ و ہ ی، نہ و ہ ی پیتان داوہ لہ مارہ یی یا ہندیکی یان ہ قہ ی لہ ہ قہ کانیان ہ یانہ بہ سہ رتانہ و ہ دەست لی ہ لگرن وازی لی بیئن بۆتان. یا ہہ رشتی لہ وانہ و ہ ک تولہ لی سہ ندنیک و چہ وساندنہ و ہ ی ک. پاشان خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ﴾ جا مہ گین ہہر بہ ناشکرا کاری داوین پیسی بکہن. نیبنو موسعودو نیبنوعہ بیاسو سہ عیدی کوپی موسیبو

۱ احمد (۱۷۴/۵)، فہرمودہ یہ کی بہ ہیز نی یہ.

۲ فتح الباری (۹۳/۸).

حسه‌نی به‌سری و موچه‌مه‌دی کورپی سرین و سه‌عیدی کورپی جو به‌یرو شه‌عبی و مواهیدو عیکرمه و عه‌تای خورسانی و زه‌حاک و نه‌بو‌قه‌لا به و نه‌بو‌سالج و سو‌دی و زه‌یدی کورپی نه‌سله‌م و سه‌عیدی کورپی نه‌بو‌هیلال و تو‌یانه: مه‌به‌ست پئی داوین پیسیه. واته: کاتی داوین پیسی کرد، بۆت هه‌یه نه‌و ماره‌بییه کی پیت داوه لئی وه‌رگریته‌وه و هه‌راسانی به‌کی هه‌تا واز له‌و ماره‌بییه دینئ بۆت و ده‌ستی لئ مه‌لده‌گریئ وه‌ک خودای گه‌وره له‌ سوره‌تی به‌قه‌رده‌دا فرمو‌ییه‌تی: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾^۱ له‌و مال‌ه‌ی که پیتان داوون ره‌وا نیه هیچیان لئ وه‌رگرته‌وه، مه‌گین ترسیان له‌وه هه‌بی که نه‌توانن سنوری فه‌رمانی خودا بیارین. ئیبنوعه‌بیاس و عیکرمه و زه‌حاک و تیان: داوین پیسی ناشکرا و بی گویی سه‌رپیچی کردن.^۲ ئیبنوجه‌ریر وتی: نه‌مانه هه‌موو ده‌گریته‌وه: داوین پیسی و سه‌رپیچی و قسه‌ی ناشیرین و بی گویی هه‌ر شتیک له‌مانه. واته: نه‌م کارانه‌ی پئی نه‌دات که نه‌و ژنه هه‌راسان بکات و زۆدی پی بینن هه‌تا واز له‌ هه‌قی خوی بینئ یان له‌ هه‌ندیکی و لئی جیا بیته‌وه نه‌مه شتیک‌ی چاکه والله أعلم.

فه‌رماندان به‌ چاک جو‌لان‌ه‌وه له‌گه‌ل ژنان

خودای گه‌وره نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَعَايِشُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ به‌ شیوه‌یه‌کی جوان و ره‌وا، له‌گه‌لیان بجو‌لین‌ه‌وه واته: قسه‌تان خۆش بی له‌گه‌لیان و کردار و شیوه‌ و پوخسارتان چاک که‌ن وه‌ک چۆن له‌وانتان ده‌وی و تۆش وه‌ک نه‌وان بکه. وه‌ک خودای گه‌وره نه‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾^۳ هه‌ر وه‌ک ئه‌رکی ژنایان له‌سه‌ر شانه، ژنه‌کانیش مافی ره‌وای خویان هه‌یه. پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمو‌ییه‌تی: (چاکترینتان، چاکترینتانه بۆ خیزانی، وه‌ من چاکترینتانم بۆ خیزانم).^۴ له‌ ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌لسوکه‌وتی زۆر جوان بووه، هه‌میشه خۆش پوو بووه، قسه‌ی خۆشی له‌گه‌ل خیزانه‌کانی کردوه و به‌سۆز بووه بۆیان، ده‌ست کراوه بووه له‌ بژئیوی دنیا‌دا، له‌گه‌ل خیزانه‌کانیا ده‌م به‌خنده بووه، هه‌تا نه‌وه بوو پیش پشینی له‌گه‌ل دایکی خاوه‌ن باوه‌راند‌ا عانیشه‌دا ده‌کرد (ره‌زای خوی لئ بی) له‌گه‌لیا ده‌رۆشت بۆ نه‌وه. عانیشه‌وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پیشی نه‌دامه‌وه منیش پشم نه‌دایه‌وه، نه‌وه له‌ پیش نه‌وه‌دا بوو که گزشت هه‌لگرم. پاشانیش پیش‌برکیم له‌گه‌لا کرد دوی

^۱ الطبري (۱۱۷/۸-۱۱۷).
^۲ البقرة (۲۲۹).
^۳ الطبري (۱۱۷/۸).
^۴ البقرة (۲۲۸).

^۵ تحفة الاحوذی (۳۹۴/۱۰)، فرمووده‌یه‌کی سه‌حیحه.

نه وه که گوشتم هه لگرت، پیشم که وت و فره مووی: (نه مه به نه وه) ۱، واته: نه م پیشم که وتنه م به وهی تو که پیشم که وتی، هه موو شه ویک خیزانه کانی له و ماله ی که تیدا ده مایه وه کق ده کرده وه هندی کات خواردن نیواره شی له که لا ده خواردن، پاشان هه ریه که یان ده پرۆشته وه بق شوینی خوی. له که ل نه وه شی زانی له یه ک شوینا ده خوت و بالا پرۆشه که ی له سر شانی لاده بر دو به پانکه وه (الا زان) ده خوت. که نویژی عیشای ده کرد ده چوو شوینی خوی، که می قسه ی خۆشی له که ل خیزانی ده کرد پیشم نه وه ی بخوی و به وه دلخۆشی ده کرد. وه ک خودای گوره نه فره رمویت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ ۲ بیگومان پیغه مبری خودا (ﷺ) سه ره شقی چاکه بق نیوه. پاشان خودای گوره لیره دا نه فره رمویت: ﴿وَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُنَّ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ ۳ نه که ر خۆشتان نه هات لییان، شتی وا هه ن نیوه هه زی لی نه که ن و چاکه ی زۆری له خودا وه بق نیوه تیدایه. واته: هیشتنه وه یان و خۆپاگریتان له که ل نه وه ح ز لی نه کردنه یان، له وانه یه خیری دنیا و قیامه تی تیدا بی بۆتان. وه ک ئیبنوعه بیاس له م نایه ته دا وتی: له وانه یه خودا مندالتکی چاکیان پی بیه خشی، به بوونی نه و منداله خیریکی زۆر برژی به سه ریاندا. وه له فره مووده ی سه حیحا هاتوو: (با هیچ پیواویکی خاوه ن باوه پ بقو کینه هه لئه گری له هاوسه ره خاوه ن باوه پ ره که ی، چونکه نه که ر په وشتیکی نه وی به دل نه بی، شتیکی تری هه ره به دل ده بییت) ۴.

پیگری له سه ندنه وه ی ماره یی

خودای گوره نه فره رمویت: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَحْسَبُوا زَوْجًا وَاتَّبِعْتُمْ إِحْدَانَهُنَّ وَقَطَّارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَنَا خَدُّونَهُ بُهْتَنًا وَإِنَّمَا صُبْحَاتٌ﴾ ۵ نه که ر ویستتان ژنی خۆتان به ژنیکی تر بگوین، نه که ر به ژنه که ی پیشتان کلوریک (قنطار) پاره تان دابی، نابی لییان بسیننه وه ده تانه وی به بوختان و خۆ تووش کردنی گونا می ناشکرا بیسیننه وه؟ واته: هه ره که سی له نیوه ویستی له ژنه که ی جیابیته وه و ژنیکی تر بیینی، بۆی نیه هیچ له و ماره یی که پیی داوه لیی وه رگریته وه، با کلوری مالیشی بی. له سوره تی نالی عیمراندا به دریزی باسی (قنطار) مان کرده، پیویست ناکات لیره دا دووباره ی بکه ینه وه. نه م نایه ته به لکه یه له سه ر دوستی ماره یی زۆر. عومهری کوپی خه تاب پیگری کرد له ماره یی زۆر، به لام پاشان په شیمان بو له وه. وه ک نیمامی نه حمه د ریوایه تی کرده له

۱ ابوداود (۶۶/۲)، سه حیحه.

۲ الاحزاب (۲۱).

۳ مسلم (۱۰۹۱/۱).

نہ بوجہ عفاى سہلہ میہ وہ، وتى: بیستم له عومہرى كوپى خہ تاب ئه یفہ رموو: ئه وسا زؤر زیادہ پڑہوى
 مہ کن له مارہیدا، ئه گہر پڑزو بہ خشینئ بوبئ له دنیا دا یان له خواترسى بوايہ له لای خودا له پیش
 ترین کہستان پیغہ مہبر (ﷺ) دہبوو. پیغہ مہبرى خودا (ﷺ) مارہی بہ ہیچ ژنیك له ژنہ کانی و وہ
 ہیچ له کچہ کانی زیاتر له دوانزہ ئه وقیہ نہ بووہ. پیاوی وا ہہیہ تووشى ناپہرہحتى دہبئ بہ ہڑى
 مارہی ژنہ کہ یہ وہ، ہہ تا دہ لئیت: ئه و ہندہ ئه رکی تر وا له سہرم و ناپہرہحتى کردوم و ہک (علق القریہ)^۱
 وایہ، واتہ: ئه و ہندہ زؤرو قورسہ بؤم ہہ لئناگیرئ، ئیمامى ئہ حمہ دو زانایانى تری فہرموودہ پیش
 پویاہے تیان کردوہ له چہند پڑگاوہ^۲ تیر میزی وتى: ئہ مہ فہرموودہ یہ کی حہسنى سہ حیجہ. حافیز
 ئہ بویہ علا پویاہے تى کردوہ له مہ سروقہ وہ، وتى: عومہرى كوپى خہ تاب چووہ سہر مینبہرہ کہى
 پیغہ مہبرى خودا (ﷺ) پاشان وتى: ئہى خہ لکینہ چیہ ئه و ہندہ مارہی ژنانتان زؤر کردوہ،
 پیغہ مہبرى خودا (ﷺ) ماوہ لہ کانی مارہی له نئوانیاندا چوار سہد درہم بوہ و لہ وہ زیاتر نہ بوہ.
 ئه گہر زؤرى مارہی له خوا ترسى بوايہ له لای خودا یان پڑلئینان بوايہ، پیش ئه وان نہ دہ کہ و تن تئیدا.
 نہ زانراوہ ہیچ کہ سئ له چوار سہد درہم زیاتر مارہی ژنى دابئ. وتى: پاشان ہاتہ خواروہ. ژنیکی
 قورہیشى ناپہرہ زایى دہرپى بہ رانبہرى وتى: ئہى گہ ورہى موسولمانان پڑگريت کردوہ له خہ لکی کہ
 مارہی بدن بہ ژنہ کانیان زیاتر له چوار سہد درہم، وتى: بہ لئ، ژنہ کہ وتى: ئایا گوئیت لہ وہ نہ بوہ
 کہ خودای گہ ورہ فہرموویہ تى: ﴿وَمَا آتَيْتُمَا أَحَدَهُنَّ قِنطَارًا﴾ عومہر وتى: ئہى خودایہ داوای لیخوش
 بوونت لی دہ کہم. ہہ موو خہ لکی له عومہر زانترہ. پاشان گہ پایہ وہ و چووہ سہر مینبہرہ کہ و، وتى:
 من ئه وسا پڑگريم لی کردن له زیاد کردنى مارہی ژنان له چوار سہد درہم، ہہر کہ سئ حہز دہ کات
 چہندئ مارہی بدا له مالى خوی با بیدات، ئہ بویہ علا وتى: وا دہ زانم وتى: ہہر کہ سئ بہ ئارہ زوی خوی
 زیادى دہ کات، با زیادى بکات. سہ نہ دہ کانی ئہم فہرموودہ چاک و بہ ہیژہ. وہ خودای گہ ورہ
 ئہ فہرموئیت: ﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ﴾ جا چؤنیان لی دہ سیننہ وہ، کہ
 ئیوہ بہ یہ کہ وہ بوون و ہر له جئ و نانیکدا خہ و تون. ئیبنوعہ بیاس و مواہیدو سوودى و کہ سانى
 تریش دہ لئین: مہ بہست پئى سہر جئیی کردنہ^۳، وہ لہ ہہر دوو سہ حیجہ کہ دا ہاتوہ کہ پیغہ مہبرى
 خودا (ﷺ) فہرموویہ تى بہ و پیاو و ژنہى کہ نہ فرینى خودایان له یہ کترى کرد، دواى لیبونہ وہ یان لہ و
 نہ فرین کردنہ (خودا دہ زانئ کہ یہ کیکتان درؤژنہ. ئایا کئ لہ ئیوہ تہ و یہ دہ کات؟) سئ جار فہرمووی،

۱ احمد (۴۰/۱)، فہرموودہ یہ کی حہسہ نہ.

۲ أبو داؤد (۵۸۲/۲)، حہسہ نہ.

۳ الطبري (۱۲۶/۸).

پیامده که وتی: نهی پیغمبر صلی الله علیه و آله خودا (ﷺ) نهی مالہ کم؟ یانی: مارہ بیہ کہی، فرموی: (تو مالیت ناکوی، نه گهر راست ده که ی مالہ که ت به موقابیلی نه وی که چویته لای، نه گهر درویش بکه ی نه وی مالہ له تو دورتره هتا نه وی، واته: هم چویته لای و هم بوختانت بق کرده).^۱ هر بویه خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ جا چوئیان لی ده سیننه وه، که نیوه به یه کوه بوون و هر له جی و بانیکا خه وتوون، خویشیتان له یه کتر دیوه، پاشان نه فرمویت: ﴿وَأَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ نه وان په یمانی بته ویان له گه ل نیوه دا به ستوه. پیویته کراوه له نیبنوعه بیاسو و موجهایدو سه عیدی کوری جویه یروه. مه به ست پیی په یمانه (العقد).^۲ وه له سه حیجی موسلیما هاتوه له جابیره وه، له حه جی مالئاوایدا که پیغمبر (ﷺ) تئیدا فرمویته تی: (ناموزگاری وه رگران چاک بن له گه ل ژنان، چونکه نیوه به نه مانی خوا وهرتان گرتوون و به وتی خودا سه رجیبی نه وانتان بق حه لال کراوه).^۳

قه دهغه کردنی ژنی باوک بو کوره کانی و حوکمی نه وانده ی سر پیچی ده که ن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ ژنانیک مه خوانن که باوانی نیوه ماره یان کردین. مه گین نه وی له سرده می نه فامیدا بوه و پوشتووه. چونکه سه رجیبی نه مانه به داوین پیسی داده نری و ندر شووره بیبه و پربازیکی ندر خراپه. خودای گوره ژنی باوانی حه رام کرده و پرنی لی ناوون و پنگه ی نه داوه که دوی خویمان کوره کانیان ژنه کانیان ماره بکن، هتا عه قده که شیان لی حه رام کراوه، نه مه پرباریکه و کزده نگه زانایانی له سه ره. نیبنوجهریر پیویته تی کرده له نیبنوعه بیاسه وه، خه لکی له کاتی نه فامیدا نه وی خوا حه رامی کرد بوو نه وانیش حه رامیان کردبوو، جگه له ژنی باوک (باوه ژن) و کز کردنه وه ی دوو خوشک به یه کوه. خودای گوره نه م نایه ته ی ناردی خواره وه: ﴿لَنْ نَكْرَهُ مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ (۲۳) حُرْمَت عَلَیْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَخَنَاتُكُمْ وَوَحَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ مِنَ الْأُمَّهَاتِ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرُّضَعَاءِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبَاتُكُمْ

^۱ فتح الباری (۲۶۶/۹)، مسلم (۱۱۴۱/۲).
^۲ الطبری (۱۲۹/۸).
^۳ مسلم (۸۸۹/۲).

الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ

الْأُخْتَيْنِ^١، دو خوشکيش پيگه وه هيتان ره وانيه. عه تاو قه تاده يش هر وايان وتوه.^٢ نه مه قه ده غيه له ناو هم نوممه ته داو شتيكي زدر ناشيرين و ناره وايه هر بويه خوداي گوره نه فه رمويت: ﴿إِنَّهُ كَانَ فَنِحْشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾^٣ نه مانه به داوين پيسي داده نري و شوره بيه و پييازنيكي زدر خرابه. وه نه فه رمويت: ﴿وَلَا تَقْرُبُوا الزَّيْفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾^٤ نزكي داوين پيسي مکه ون، داوين پيسي ناکاري زدر ناله باره و پييازنيكي زدر خرابه. وه نه فه رمويت: ﴿وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ﴾^٥ به ناشکراو به نهيني خوتان تووشي خرابه مکه ن. لي ره دا (مقتا) ي بق زياد کراوه، ياني زدر خراب و قيزه ون. نه ونده ناشيرينه ده بيته هوي سووکايه تي کردني کور به باوکی کاتي که زنه کي ماره ده کات، زدر جار واري ده که وي که سي زني ماره ده کات، رقي له و که سه يه له پيش نه و ماره کروه. هر بويه خوداي گوره دايکاني خاوه ن باوه پاني حه رام کردوه له سه ر نوممه ته که ي، چونکه خيزاني پيغه مبه رن (ﷺ) وه ک باوکیان وايه، به لکو هقي پيغه مبه ر (ﷺ) زدر زدر تره له هقي باوک، به کوره نگی زانايان. به لکو خوشه ويستي نه و زياتره له خوشه ويستي گياني خوشمان. عه تا ي کور ي نه بو پيياح وتي له م وته دا (مقتا) وتي: واته: خودا رقي لتي هه لده سي ﴿وَسَاءَ سَبِيلًا﴾^٦ واته پييازنيكي زدر خرابه هر که سي بيگريته به ر. هر که سي دواي نه مه بيکات، نه وه له ثانيه که ي ده رچه وه ده بي بکو زني و ماله که يشي ده بيته ده سه که وتي خه زينه ي ده وله تي وه ک نيما مي نه حمه دو زاناياني تري فه رمووده رپويابه تيان کردوه له چه ندين ريگاوه له به را ئي کور ي عازيبه وه له خاليه وه نه بو بورده و (له رپويابه تيکي تر له نيبنوعومره وه، وه له رپويابه تيکي تر دا له ماميه وه) که پيغه مبه ري خودا (ﷺ) ناردي بق لاي پياوي که زنه که ي باوکی خوي ماره کردبو له دواي باوکی. که بيکو زني و ماله که يشي بکاته ده سه که وت و بينيتي^٧.

^١ النساء (٢٣). الطبري (١٣٢/٨).

^٢ الطبري (١٣٢-١٣٤/٨).

^٣ الاسراء (٣٢).

^٤ الانعام (١٥١).

^٥ أحمد (٢٩٠/٤)، أبو داود (٦٠٩/٤)، تحفة الاحوذی (٥٩٨/٤)، النسائي في الكبرى (٢٩٦/٤)، ابن ماجه (٨٩٦/٣)،

فه رمووده ي که ي به ميژه.

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَوَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّاتِي أَرْضَعْتَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضْعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبَاتِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِمَّنْ ذَلَّخْتُنَّكُمْ إِلَيْنَّ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فِئَانٍ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٣﴾

باسی قدمه کرده نسی هه تا هه تایی و نه ویش که هه تا هه تایی نیه

نه نایه ته پیروزه نایه تی حرام کردنی نه و که سانه یه که به خزمایه تی پشت قد ده غه کراون و نه و که سانه ی به شیر پیدان و نه وانه شسی به هوی بوون به زاووه ده بنه خزم، وه که نبیونوه بی حاتم پیویایه تی کردوه له نبیونوه بیاسه وه، وتی: حوتتان لی حرام کراوه به نه سه ب و حوتیش به بوون به زاویسی و نه نایه ته ی خویند: ﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَوَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ ﴾^۱ نه و ژانه ی پیتان ناشین و حرام کراون بریتین له دایکو کچ و خوشک و پوری خوشکی باکو و پوری خوشکی دایکو کچی براو کچی خوشک. ته به ریش پیویایه تی کردوه له نبیونوه بیاسه وه، وتی: حوت حرام کراوه به نه سه ب و حوتیش به شیر پیدان و خزمایه تی کردن، پاشان نه نایه ته ی خویند: ﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَوَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ ﴾^۲ نه مانه هی پشتن (النسب)، وه خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿ وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّاتِي أَرْضَعْتَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضْعَةِ ﴾^۳ نه و ژانه ی به ساویسی شیر یانتان خواردوه، وه نه و کچی هاوشیرتان بووه. واته: وه که چون دایکت لیت حرامه، هر به و شیوه یه ش نه و دایکه که شیر ی پیدای لیت حرامه هر بویه بوخاری و موسلیم له سه حیجه که یاندا پیویایه تیان کردوه له دایکی موسولمانانه وه عایشه که پیغه مبری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: (نه وه ی له ریگه ی له دایک بوونه وه ببیته مه حرم به شیر خواردنیش ده ببیته مه حرم). وه له وته یه کی موسلیما هاتووه: (نه و ژانه ی به هوی خزمایه تی ره چه له که وه ماره کردنیان حرامه به هوی شیر خواردنیش وه هر حرام

ده بن)^۲.

^۱ الطبري (١٤٢/٨).

^۲ الطبري (١٤١/٨).

^۳ فتح الباري (٤٣/٩)، مسلم (١٠٦٨/٢).

نه نذازي نهومي به شير پيدان حرام دهكري و ماوه كه ي

به كه متر له پينج جار شير خواردن حرام ناكزي وهك له سه حيي موسليما هاتوه له عايشه وه (په زاي خوي لي بي) وتي: پيشتر نه مه نايه تيك بوو له قورئاندا (عشر مرضعات معلومات يُحَرِّمُنَّ) ده شير خواردنې ناشكرا حرام ده كرين (پاشان به پينج شير خواردنې ناشكرا سرپايه وه. كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) وه فاتي كرد هيشتا هه ندي كه س نهو نايه تانه يان ده خوينده وه^۱ (به قورئانيان ده زاني چونكه نه سخه كه يان پي نه گه يشتبوو) وه له فرموده كه ي سه هله ي كچي سوه يله وه، كه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرماني پيدا كه پينج جار شير بدات به سالمې مه ولاي نه بو حوزه يفه^۲. پاشان ده بي بزاني كه شير خواردن له نه مه ني منداليدا بيتو له دوو سال كه متر بيت، وهك له پيشه وه له سورتي به قهره دا باسما ن كرد له م نايه ته دا: ﴿وَأُولَٰئِكَ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُرْمِيَ الرِّضَاعَةَ﴾^۳ دايكان ده بي دوو سالي په بق شير بدن، بق كه سي كه بيه وي به ته ووي شير بدات.

حرام كردني دايكي هاوسهرو كچه كانيان

خوداي گوره نه فرموي: ﴿وَأَمَهُتٌ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبَاتُكُمْ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾^۱ خه سووتان و نه و كچانه ي خوتان كردون به خاوه نيان و له و ژنانه كه نيوه له گه ليان سه رجبييتان كردون، نه گه سه رجبييتان له گه لا نه كردون نه وه هيچ گونا هيكتان له سه ر نيه (له ماره كردني كچه كانيدا) به لام ژنه كه ته نيا به ماره بريني كچه كه له و پياوه حرام ده بي. چوويته لاي يا نه چوويته لاي. به لام ده رياره ي كچي ژنه كه ته نيا به ماره بريني دايكي حرام نابي هه تا پياوه كه نه چيته لاي، نه گه دايكه كه ته لاق درا له پيش چوونه لايدا، دروسته بق نه و پياوه كچه كه ي بخوازي. هه بويه خوداي گوره نه فرموي: ﴿وَرَبِّبَاتُكُمْ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾.

كچي ژن له پياويكي تر (الريبيبة) له لاي پياوه كه بي يان له لاي نه بي هه ر ليني حرامه

خوداي گوره نه فرموي: ﴿وَرَبِّبَاتُكُمْ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ﴾^۱ نه و كچانه ي كه له لاي خوتان ده ژين. زانايان كز ده نكن له سه ر نه وه كه كچي ژن له پياويكي تر حرامه له مي ردي نه و ژنه له لاي بزي

۱ مسلم (۱۰۷۵/۲).

۲ ابوداود (۵۵۰/۲)، سه حيه.

۳ البقرة (۲۲۲).

یان له لای نه ژبی. نه م وتاره زور پوون و ناشکرایه، هیچ مانایه کی تر هه لئاگری، وه که نه م نایه ته که خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَلَا تُكْرَهُوا فِتْنَتَكُمْ عَلَى الْإِغْوَاءِ إِنْ أَرَدْنَ حَصْنًا﴾^۱ نه چن که نیزه کانتان (که ده یانه وی پاک بژین) ناچار بکن خو بفروشن. وه له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه، نوموچه بیبه کچی نه بوسوفیان وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خوشکه که م کچی نه بوسوفیان ماره بکه. وه له وتی موسلیما هاتوه، عیزه ی (عزّه) کچی نه بوسوفیان. فه رموی: (تو پیت خو شه؟) وتی: به لئی، خو من به ته نیا هاوسه رت نیم، خو شه ویسه ترین که س که حه ز بکه م له م خیره دا به شدار بیت خوشکه که م. فه رموی: (نه و ب من حه لال نیه)، وتی: من هه و الم پی گیشتوه که تو ده ته وی کچی نه بوسه له مه بخوازیت. فه رموی: (کچی نه بوسه له م؟) وتی: به لئی، فه رموی: (جا نه و زپ کچیشم نه بویه که دایکی حه لالی خو مه هه بزم حه لال نه بوو. چونکه نه و برازی شیریمه سویبه شیر ی دلو به من و باوکی. هیچ کامیکتان باسی کچی خوتان و خوشکی خوتانم له و باره یه وه بزم مه کن)^۲، وه له پویایه تی بوخاریدا هاتوه: (نه گه رمن و نوموسه له میشم نه خواستایه هه بزم حه لال نه بوو)^۳، حه رام کردنه که ی به ستوه به ماره کردنی نوموسه له م وه و بریاری حه رام کردنی نه ویشی داوه.

ته فیسری چوونه لا (سه رجینی کردن)

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿الَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾^۴ نه و ژنانه ی چونه ته لایان. نیبنوعه بیاسو که سانی تریش وتویانه: یانی: نه و ژنانه ی ماره تان کردوون.^۵ نیبنو جوره بیج و عه تا ده لاین: نه وه یه که پی بدری نه میش ده ری بخت و بگه پیت بوی له نیوان هه ردو قاچیدا دانیشی. وتم: نایا نه گه ر بیینی نه وه بکات له مالی که سو کاری ژنه که خویدا؟ وتی: وه که یه که و به سیه تی، نه و کاته که که ی لی حه رام ده بی.^۶

حه رام کردنی ژنانی کوپ، به لام ژنی نه وانه نه که کراون به کوپی خو (المتین)

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿وَحَلِّيلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾^۷ هه روه ها ژنی کوپیشان، که به راستی نه و کوپه هه له خوتان بی. واته: ژنی نه و کوپانه تان له خوتان په ییدا بوون و له پشتی خوتانن لیتان حه رامه. به م نه وانه ی که له چهرخی نه فامیدا کراون به کوپی خو

^۱ النور (۲۳).

^۲ فتح الباری (۶۴/۹)، مسلم (۱۰۷۲/۳).

^۳ فتح الباری (۶۲/۹).

^۴ الطبری (۱۴۸/۸).

^۵ الطبری (۱۴۸/۸).

جیا کراوه ته وه. وهك خودای گه وړه نه فه رمویت: ﴿قَلَمًا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَنْزَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ﴾^۱ جا کاتې زهید له هاوسره که ی خوی به نارو زوو گه یشت. نومان کرده هاوسری تو، هه تا خاوهن باوه په کان له خواستنی ژنی زپ کوپانی خویان (له دوی نه وه ته لاقیان دان) لومه نه کړین. نیینو جوړه یچ وتی: پرسیارم له غه تا کرد له م نایه ته دا که نه فه رمویت: ﴿وَحَلَّلْنَا لَهُمُ مَنَاجِلَ مِّنَ الْأَشْيَاءِ الَّتِي كَانَتْ لَهُمْ حُرْمًا فَلَمَّا نَسُوا مَا كَانُوا يَنْهَوْنَ عَنْهَا وَقَالَ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الَّذِي كَانَتْ تُرْسِدُكُمْ يَوْمَ الزَّكَاةِ وَيُدْخِلَكُمُ الَّتِي كُنْتُمْ تَخْرُجُونَ﴾^۲ ده لیت: نیمه قسه مان ده کرد (والله اعلم) کاتې که پیغه مبر (ﷺ) ژنه که ی زهیدی ماره کرد، بت په رسته کانیش له مه ککه له و باره یه وه قسه یان ده کرد، خودای گه وړه نه م نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿وَمَا جَعَلْنَا أَدْعِيَائَكُمْ أَوْلِيَاءَ لَكُمْ لِكَيْ تُدْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَتَأْتُوا بِطَيِّبَاتٍ مِّنْهُنَّ وَمَا يَنْبَغِي لَكُمُ الْمَالَ إِذَا دُعِيتُمْ إِلَى طَعَامٍ مِّنْهُنَّ فَاتَّخِذُوا مِنْهُ زِكْرًا وَبُحْرَانًا﴾^۳ موچه مه د بابی هیچ پیاویک له پیاوانی نیوه نیه. نیینو نیی حاتم ریوایه تی کردوه له حه سنی کوپی موچه مه دوه وتی: نه م نایه تانه له م نایه ته موبه مه کانه. ﴿وَحَلَّلْنَا لَهُمُ مَنَاجِلَ مِّنَ الْأَشْيَاءِ الَّتِي كَانَتْ لَهُمْ حُرْمًا فَلَمَّا نَسُوا مَا كَانُوا يَنْهَوْنَ عَنْهَا وَقَالَ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الَّذِي كَانَتْ تُرْسِدُكُمْ يَوْمَ الزَّكَاةِ وَيُدْخِلَكُمُ الَّتِي كُنْتُمْ تَخْرُجُونَ﴾^۴ پاشان وتی: ریوایه ت کراوه له تاوسو نیبراهیم زهری و مه کحوله وه هر به م شیوه یه. منیش ده لیم: مانای موبه مات نه وه یه که گشت گیره. نه وه ی سر جیبی له گه لا کرابی و نه وه یس سر جیبی له گه لا نه کرابی. نه نیا به ماره برینه که ی حرام ده بی، نه مه یس کزده نگی له سهره.

دوو خوشکیش پیکه وه هینان هر حرامه

خودای گه وړه نه فه رمویت: ﴿وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾^۵ دوو خوشکیش پیکه وه هینان جا مه گین هر له پيشوودا نه م کاره تان به سهره اتی. واته: هینان و ماره کردنی دوو خوشک حرام کراوه لیتان. هه روه ها له که نیزه کیشا. مه گین له چه رخی نه فامیدا پوی دابی. له وه خوش بوینو چاوپوشیمان لی کردوه، نه مه نه وه ده گه یه نی که شتی وا هر گیز له مه ودا پونادات و پراوه ته وه. وهك خودای گه وړه نه فه رمویت: ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا

۱ الاحزاب (۲۷).

۲ الاحزاب (۴).

۳ الاحزاب (۴۰).

۴ الطبري (۱۴۹/۸).

الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ ﴿۱﴾ جگہ کہ مرگی یہ کہم جار لو شوینہ دا (واتہ: لہ بہ ہشتا) تامی مردن ناچیتن۔
 نم نایہ تہ بہ لگہ یہ لہ سہر نہ وہ کہ ہر گیز جارتگی تر مردن ناچیتن۔ زانایان لہ ہا وہ لہ کانی
 پیغہ مہر (ﷺ) شوین کہ وتوانو (التابعین) پیغہ وایانی نیسلام لہ کون و تازہ دا کق دہنگن لہ سہر
 نہ وہ کہ ہینانی دوو خوشک پیگہ وہ ہر رامہ۔ وہ ہر کہ سنی کہ موسولمان بوہ و دوو خوشک ژنی
 بوہ، سہریشک کراوہ یہ کیکیان بہیلیتہ وہ و دہبی نہوی کہ یان تہ لاق بدات۔ نیمامی نہ حمہ د
 پیوایہ تی کردہ لہ زہ حاکی کوی فیروزہ وہ، لہ باوکیہ وہ، وتی: موسولمان بووم دوو خوشک
 خیزانم بوون۔ پیغہ مہر (ﷺ) فرمانی پیں کردم کہ یہ کیکیان تہ لاق بدہم^۲۔

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كَذَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَإِجْلَ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَن تَسْتَغُوا
 بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْلِفِينَ ۚ فَمَا أَسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ
 عَلَيْكُمْ فِيهَا فَرَضْنَا فِيهَا لِلزَّوْجِ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿۱۱﴾﴾
 قہدہ غہ کرنی ژنی میرد دار مہ گین کاتیک بین بہ مولگی خوتان (کہ نیزہ)

خودای مہ زن دہ فرمویت: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ ژنی بہ شوتان بق
 ناشیت مہ گین نہ وانہی بوونہ مالی خوتان (کہ نیزہ)۔ واتہ: ژنی خاوہن میردی بیگانہ تان لی قہدہ غہ یہ
 مہ گین نہ وانہی کہ بہ دلیل گیراون وہ (کہ نیزہ)، نہ وانہ تان بق حلالہ پاش دانانی سکہ کہ یان و
 تہ او بوونی عیدہ یان و موسلمان بوونیان (بچہ لایان)۔ نم نایہ تہ لہ مبارہ یہ وہ ہاتہ خوارہ وہ۔ نیمامی
 نہ حمہ د پیوایہ تی کردوہ لہ سہ عیدی کوی خودہ ریہ وہ وتی: چہند ژنی کمان کہ وتہ دہست لہ
 دیلہ کانی جہنگی نہ وتاس (اوطاس) نہ و ژنانہ میردیان ہہ بوو، پیمان ناخوش بوو برؤینہ لایان
 لہ بہرئہ وہی کہ میردیان ہہ بوو، بڑیہ پرسیارمان لہ پیغہ مہر (ﷺ) کرد، نم نایہ تہ ہاتہ خوارہ وہ
 ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ بہم نایہ تہ داوینی (فروج) نہ و ژنانہ مان بق حلال
 کرا^۳۔ ترمذیش ہر وا پیوایہ تی کردوہ^۴۔ نہ سانی پیوایہ تی کردوہ^۵ نیبونجہریر پیوایہ تی کردوہ^۶

^۱ الدخان (۵۶)۔

^۲ مسلم (۱۰۷۲/۲)۔

^۳ احمد (۷۲/۳) فرمودہ یہ کی سہیحہ۔

^۴ تحفة الاوذی (۲۸۲/۴) فرمودہ یہ کی سہیحہ۔

^۵ النسائی فی الکبریٰ (۳۰۸/۳)۔

^۶ الطبری (۱۵۳/۸)۔

موسلميش له سهحيحه كيدا پړوپايه تى كړيووه.^۱ پاشان خوداى گوره ده فرموويت: ﴿كَذَّبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ له خوداوه هم برياړه تان بړ نوسراوه. واته: هم قه ده غه كړنده خودا بړى نوسيون، پابه ندين به نوسراوه كه يوه، له سنورى دهر نه چن و پابه ندين به شريعته كه يوه و نه وهى له سهرى داناون.

جگه له مانه ي كه باسگران ماره كړدنيان دروسته

پاشان خوداى مه زن ده فرموويت: ﴿وَأَجَلٌ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ﴾ جيا له مانه پښتان پيداوه و ه لاله بډتان (هر ژنيك بينن) جگه له مانه ي كه باسگران ماره كړدنيان قه ده غه يه، ژنانى تر بډتان ه لاله. همه قسمى عتاو كه سانى تريشه^۲ ﴿أَنْ تَسْتَفُوا بِأَمْوَالِكُمْ مَحْضِينَ غَيْرِ مُسْفِحِينَ﴾ به پاره ي خوتان ژن بينن، به لام به پاكي بيت نه ك به داوین پيښى، هتا چوار ژن يان نه وانه ي به ديل ده يانگړبه مه يلى خوتان به پڼگه ي شهرى ه رېويه خوداى مه زن فرموويت: ﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ له به رامبه ر نه و له زه ته ي له ژنه كانى ده بينن، نه و ماله ي خودا برياړى داوه بډيان بكن (ماره ي) خويانه له سهرتان فرزكراوه بيده ن. واته: وه ك چوڼ له زه تيان لى ودره كړن ناوايش ماره يبه كه يان بده نى له به رامبه رى نه وده ا. وه ك خوداى گوره له نايه تيكي تردا فرموويت: ﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ﴾ جا چوڼيان لى ده سه ننه وه كه نيوه خوښيتان له يه كترى ديروه (به يه كه وه بوون و هر له جړ و بانكيكا خه وتوون) وه له نايه تيكي تردا فرموويت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا﴾^۳ له و ماله ي كه پښتانداون دروست نيه هيچيات لى وه رېگړنه وه. وه ك هم نايه ته ش كه خوداى گوره فرموويت: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ مِثْلًا﴾^۴ وه ك پيښك شيك ماره ي ژنه كان بده ن.

باسى چيژوډوگړتن له ژنان و (المتعه) و قه ده غه كړدنى

نيينو عه باسو نوبه يى كورې كه عبو سه عيډى كورې جوبه يو سودى هم نايه ته يان به م شيوه خويڼدو ته وه: ﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ له به رامبه ر نه و

^۱ مسلم (۲/۱۰۸).

^۲ الطبري (۸/۱۷۲).

^۳ النساء (۲۱).

^۴ البقرة (۲۲۹).

^۵ النساء (۴).

چیزه‌ی له ژنه کانی ده‌بینن (تا ماوه‌یه کی دیاریکراو) ماره‌یی خو‌یانه له‌سرتان فهرزکراوه نئیه بیده‌ن
 موجاهد وتی: ئەم نایه‌ته له‌سەر ماره‌برینی له‌زەت وەرگرتن (المتمعة) هاتو‌ته‌خوارو‌ه. ۲ پاستیه‌که‌ی
 نه‌وه‌یه که له‌هه‌ردوو سه‌حیه‌که‌دا هاتوو له‌گه‌ره‌ی موسلمانانه‌وه‌ه‌لی کو‌پی ئەبو‌تالیبه‌وه‌ وتی:
 پیتغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پێگه‌ری له‌هاوسه‌رگه‌ری له‌زەت (المتمعة) و خواردنی گوشتی گو‌ی درژی مالی
 کردوو له‌پۆژی خه‌یبه‌ردا. ۳ وه‌له‌سه‌حیه‌ی موساییدا هاتوو له‌په‌یعی کو‌پی سه‌به‌ری مه‌عبه‌دی
 جو‌هه‌نی‌وه‌ (سبرة بن معبد الجهنی) له‌باوکی‌وه، له‌گه‌ل پیتغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) غه‌زای کردوو له
 پۆژی فه‌تعی مه‌که‌که‌دا فه‌رمو‌یه‌تی: (ئهی خه‌لکینه، من ئیزم پیدان که له‌زەت وهریگن له‌ژنان،
 بیکومان خودا نه‌وه‌ی حه‌رام کردوو هه‌تا پۆژی قیامه‌ت، هه‌رکه‌سه‌یک شتیکی له‌وانه‌ (له‌و ژنانه‌) له‌لایه
 با ده‌ستی لی هه‌لبگریت (پروات) هه‌ر شتیکیشتان پیداون هه‌چیان لی وهره‌مه‌گر نه‌وه‌) ۴ خودای گه‌وره
 فه‌رمو‌یه‌تی: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرْضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ﴾ ئەگه‌ر له‌پاش دیاریکردنی
 ماره‌یی، له‌نێوان خۆتان پێکهاتن هه‌چ گوناھتان ناگات. مانای ئەم نایه‌ته وه‌ک ئەم نایه‌ته وایه که
 خودای مه‌زن ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ﴾ وه‌ک به‌خشینه‌یک ماره‌یی ژنه‌کانتان بده‌ن. واته:
 ئەگه‌ر ماره‌یی به‌یاردرا بۆ ئەو ژنه، پاشان وازی لی هه‌ینا، یان وازی له‌شتیکی هه‌ینا بۆت، نه‌تو گوناھت
 ده‌گات له‌سه‌ری نه‌ئو ژنه. ئه‌ینو جهریر پێوایه‌تی کردوو وتی: هه‌زه‌می وتی: پیاوانیک بوون
 ماره‌ییان پاشان له‌وانه‌بووه‌یه‌کیکیان توشی ناره‌حه‌تی و نه‌بوونی هاتبیت، فه‌رمو‌یه‌تی: ئهی خه‌لکینه
 ئەگه‌ر له‌نێوان خۆتان پێکهاتن له‌پاش دیاریکردنی ماره‌یی هه‌چ گوناھتان ناگات. ۱ واته: ئەگه‌ر ژنه‌که
 ده‌ستی له‌شتیکی له‌و ماره‌یه‌یه‌هه‌لگرت، ئەوه بۆ تو درسته‌و په‌وایه. خودای گه‌وره فه‌رمو‌یه‌تی: ﴿إِنَّ
 اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ خودا زانای کارزانه. ئەمه‌دوو وه‌سه‌فه که خودای مه‌زن وه‌سفی خۆی پیده‌گات
 دوا‌ی باسکردنی ئەو قه‌ده‌غه‌کراوانه.

﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ
 فَنِيَّتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَيْمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَأَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ ۗ وَأَتُوهُنَّ

۱ الطبري (۱۷۸/۱۷۶/۸).

۲ الطبري (۱۷۶/۸).

۳ فتح الباری (۵۹۰/۹)، مسلم (۱۰۲۷/۲).

۴ مسلم (۱۰۲۵/۲).

۵ النساء (۴).

۶ الطبري (۱۸۰/۸).

أَجْرَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسْتَوْحِلَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِمَنَاجِرَ فَمَنْ يَنْصِفْ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ حَشِيَ الْعَمَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ

وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥﴾

پنگه دان به هاوسه رگیری که نیزه کان که توانای هاوسه رگیری نازادی نه بوو

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكَحِ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمَنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَنِيَتِكُمْ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ هرکه سینکیش نه بوو ده سته نگه و نه و ماله ی بز مه لته سوپی که ژنی خاوهن باوه پی نازاد بینیت، با له و کیزه خاوهن باوه پانه که بوونه ته هی خوتان ماره بکات. ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُم مِّنَ بَعْضٍ﴾ خوداش له هه موو که س زیاتر له بیواتان ناگاداره. هه مووتان له تیره و نه وهی به کترن. واته: خودا خوی ناگاداری گشت کاره دیارو نادیاره کانه و ئیوه ئه ی نه وهی نادهم تنه اشته دیاره کان ده بینو ده زانن. پاشان ده فهرموویت: ﴿فَأَنْذَرُكُمْ هُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِيهِنَّ﴾ به ئیزنی خاوهن نانیان ماره یان بکن. ئم نایه ته به لگه یه له سه رنه وهی که گه وره ی که نیزه که که خاوه نیه تی. هاوسه رگیری نابیت بکات به ئیزنی گه وره که ی نه بیت. چونکه نه وه خاوه نی به نده که یه تی، به نده که ی بوی نیه به بی ئیزنی نه و هاوسه رگیری بکات. وه که له م فه مووده یه هاتووه: (هر به نده یه که بی ئیزنی خاوه نه که ی هاوسه رگیری بکات نه وه داوین پیسه) ^۱ خو نه گه ر خاوه نی که نیزه که ئن بوو نه وه پیاو ه که ی ماره ی ده بریت به ئیزنی نه و. وه که له م فه مووده یه هاتووه: (با ئن ئن ماره نه بریت، ئنیش خوی ماره نه بریت، ژنی داوین پیس نه و ژنه یه که خوی ماره ی خوی ده ب) ^۲ خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَأَنْتُمْ هُنَّ أَجْرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ چون باوه له نیوان خوتاندا ماره بیان بز بیپنه وه به دلی خوتان و ماره یی باشیان بز بیپنه وه و هیچ غه دریان لی مه که ن و به سوک سه بریان مه که له به رنه وه ی که نیزه که ی به رده ست خوتانن. ﴿مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسْتَوْحِلَاتٍ﴾ با نه وانیش که نیزانی داوین پاک بن. له و داوین پیسانه نه بن که پنگری ناکن له هرکه سیک بیه ویت داوین پیسیان له گه لدا بکات. ﴿وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ﴾ نه داوین پیس، له ئیره وه دؤستی ئیرینه یان نه بیت. ئیبینو عه باس وتی: (المسافحات) نه وانه ن که به ناشکر داوین پیسی ده که ن. ^۳ واته: نه و داوین پیسانه

^۱ أبو داود (۵۶۳/۲) فه رمووده یه کی سه حیحه .

^۲ ابن ماجه (۶۰۶/۱) سه ره تا ئم فه رمووده یه سه حیحه کوتاییه که ی لاواز.

^۳ الطبری (۱۹۳/۸).

که پزیری ناکن له هرکسیک داوین پیسیان له گه لدا بکات. (والمخذان أخذان) واته: نهوانی له ژیره دۆستی نیرینه یان هیه. هر بهم شیوه یه ش پویات کراوه له نه بو هوره یه وه و موجدو شهعی و زه حاک و عتای خوراسانی و یه حیای کوی نه بی که سیر (کثیر) موقتیلر سوددیوه که وتویانه: مه بست پیی دۆستی نیرینه له ژیره وه.

که نیزه کاتیک داوین پیسی کرد نیوهی سزای نازارده دیریت

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿فَإِذَا أَحْسَنَ فَإِنَّ آتِيكَ بِمَحْشَرَةٍ فَمَلَأْنَنَ نِصْفَ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ

مِنَ الْعَذَابِ﴾ به لام نه گه ره له پاش نه وهی بوونه هاوسه ری نیوه ده ستیان له گه ل پیوی نامه حره م

تیکه لکرد، نازاردانیان نیوهی نه و ژئانه ده بیت که هاوسه ریان هیه و نازادن. مه بست له (الاحسان)

لیره دا شوکرنه. چونکه ده قی نه م نایه ته به لگه یه له سه ری که ده فرموویت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ

طَوْلًا أَنْ يَنْصَحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَيَنْصَحَنَّ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ والله

أعلم. نه م نایه ته پیروزه ده قه که ی هه موو باسی کیژیکی که نیزه ی خاوه ن باوه ره ده کات، که واته

مه بست به ﴿فَإِذَا أَحْسَنَ﴾ واته: کاتیک که شوویان کرد، وه ک نیبنو عه بیاس و که سانی تریش که

هاوپی نه ون هر و مانایان کردوه.^۱ خودای گه وره ده فرموویت: ﴿نِصْفَ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِّنَ

الْعَذَابِ﴾ نازاردانیان نیوهی نه و ژئانه ده بیت که شوویان هیه و نازادن. نه م نایه ته به لگه یه له سه ر

نه وه که مه بست به و نازاردانه که هه لده گریته بگریته نیوهی بریتیه له قه مچی لیدان نه ک

به رده باران (الرجم) والله أعلم. وه ده فرموویت: ﴿ذَلِكَ لِمَنْ حَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ﴾ نه مه بؤ که سیکه له

نیوه له تاوانکردن (داوین پیسی بترسیت) له بی ژنه کان. واته: له به ره وه ماره کردنی که نیزه پیی

پیدراوه به و مارجانه یه له پیشه وه باسکرا، بؤ نه و که سانه که له خوی ده ترسیت تووشی داوین پیسی

ببیت، نقد به لایه وه گران بیت و خوی بؤ پانه گریته. نا له و ماله دا هاوسه رگری ده کات له گه ل

که نیزه یه کدا. به لام نه گه ر واز له و هاوسه رگریه بینیت و هه ولبدات خوی بیاریزیت له داوین پیسی نه وه

چاکتره بؤی، چونکه نه گه ر ماره ی کردو مندالی بوو، منداله کانی ده بنه کویله ی گه وره ی که نیزه که،

له به ره وه یه خودای گه وره فرموویته: ﴿وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ نه گه ر نیوه

خوپاگر بن، بیگومان بؤتان باشتره، خودا له هه له ده بوریت و دلوفانه.

^۱ الطبری (۱۹۴/۸)

^۲ الطبری (۲۰۲/۸)

﴿رُبِّدُ اللَّهُ لِجِبْنٍ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٦﴾﴾
 وَاللَّهُ رُبِّدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَرُبِّدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ يَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا ﴿١٧﴾ رُبِّدُ اللَّهُ أَنْ
 يُخَوِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَوْفِيًا ﴿١٨﴾﴾

نهی خاوهن باوه پان خودای گوره دهیه ویت نه وهی حلاله و نه وهی حرامه بؤتان بپون بکاته وه،
 وهک له پیتشه وه له م سوره ته داو له شوینی تریشدا باسی کردوه بویه لیره شدا ده فهرموویت: ﴿رُبِّدُ
 اللَّهُ لِجِبْنٍ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ خدا دهیه ویت پیتان بؤ پون بکاته وه له
 پی و شوینی پیتشینانیش شاره زاتان بکات تا شیوهش په پیره وی نهو بهرنامانه ی بن که خوشی لئی دیو
 لئی بازیه. ﴿وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ ته و به تان لی قبول ده کات، خودا زانای له کارزانه له
 شه رعیداو وه له پیرایداو وه له کردارو گوفتاریدا. پاشان ده فهرموویت: ﴿وَاللَّهُ رُبِّدُ أَنْ يَتُوبَ
 عَلَيْكُمْ وَرُبِّدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ يَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا﴾ خدا دهیه ویت ته و به تان لی قبول
 بکات، نه وانهش وا ده کونه شوین مه و او مه و هسی ده یانه ویت (به ته وای) له پتگه لای بدن. واته:
 شویتکه وتوانی شه پیتان له گاورد جووله که و داوین پیسه کان ده یانه ویت به ته وای له پتگه ی پاست لاتان
 بدن و بتادخه نسه ر پتگای خراپو به تال. وه ده فهرموویت: ﴿رُبِّدُ اللَّهُ أَنْ يُخَوِّفَ عَنْكُمْ﴾ خودا
 دهیه ویت نه رکتان له سه ر سوک بکات. له شه ریعت و له وهی فهرمانی داوه بیکنه و له وهی قه ده غه ی
 کردوه و له ویش بؤتان داده نیت، هه ر له بهر نه وه شه که ماره کردنی که نیزه ی بؤ په واداون به و
 مه رجانه ی که بؤی دیار ی کردوه وهک مواهدو که سانی تریش وتویان. ^۱ ﴿وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَوْفِيًا﴾
 مرقیش به بی هیزی و پینی دروست بووه. واته: مرقه خوی بؤ خوی لاوازه بی میزه وده ی لاوازه،
 لیپراوی لاوازه. نیبنو نه بی حاتم پویا ته ی کردوه. له تاوسه وه له م ده قدا که خودای گوره
 ده فهرموویت: ﴿وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَوْفِيًا﴾ وتی: واته مرقه له باره ی ناخیره ته وه لاوازه. واته: خوی
 بی ناگیریت. ^۲ وه کعب وتی: مرقه له لای ناخیره تدا ناوه ز له ده ست ده دات.

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بِمَعْرَةً عَنْ رِضَا
 سِنكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿١٩﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ ذَلِكًا عُدُوْنَا وَظَلْمًا قَسُوفَ

۱ الطبری (۲۱۵/۸)

۲ الطبری (۲۱۶/۸)

تُصَلِّهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿۳۰﴾ إِنْ جَحْتَنِوْا كَبَّأِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفِرْ عَنْكُمْ

سَيَايِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ﴿۳۱﴾

قدهغه کردنی به دست هینانی مالی حه رام

خودای گوره پیگری له عهده خاوهن باوه په کانی دهکات که مالو سامانی په کتری به ناحق بخون. واته: به چه ندین شیوازی نادرست هه ولی به دست هینانی سه رمایه بدن وه ک جوره کانی سووخوری و قومارو هاوشیوه یان به فروفیل کردن له خه لگی. هه چه نده واش ده رکه ویت له ناو خه لگدا نه و مامه له یه به پیتی شهرعه. نه و که سه ی به وکاره هه لده ستیت خودا ده زانیت که ده یه ویت سوخوری بکات به و فیل کردنه. ئیبنو جه ریر ریوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه له باره ی پیاویکه وه که کراسیکی ده کری له پیاویک ده یوت: نه گه ر پیتی بازی بووم بردومه، نه گه ر گپرامه وه دره میکیشی له که لدا ده گپرامه وه، وتی: نه وه یه که خودای گوره ده فهرموویت: ﴿يَكْفُرُ بِهَا الَّذِينَ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ﴾^۱ نه ی کومه لی خاوهن باوه پان مالو سامانی په کتری (له خوت و خوبایی) مه خون. علی کوری نه بو ته لحه له ئیبنو عه باسه وه وتی: کاتیک خودای مه زن نه م نایه ته ی نارده خواره وه: ﴿يَكْفُرُ بِهَا الَّذِينَ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ﴾^۲ موسلمانه کان وتیان: خودای گوره لئی قدهغه کردوین مالی په کتری به خوت و خوبایی بخون له ناو خوماندا. خواردنیش چکترین مالمانه، دروست نیه بز هیج که سیک له نیمه له لای که سی تر خواردن بخوات. نه ی خه لگی چی بکات؟ پاشان خودای مه زن نه مه ی نارده خواره وه: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ﴾^۳ کویر گله یی (گوناهی) له سر نیه. تا کوتایی نایه ته که. قه تادهش هه ر واهی وتوه پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ بِحَكْرَةٍ عَنْ تَرَضٍ مِّنْكُمْ﴾^۴ مه گین به بازرگانی و به بازی بوون له ناو خوتاندا نه وسا پیتان په وایه. ﴿بِحَكْرَةٍ﴾^۵ به مه رفوعی خوینداوه ته وه و به مه نسویش که نیستسنا ی مونه تیه (بالرفع والنصب وهو استثناء منقطع) وه که نه وه ی به فهرموویت: مامه له مه کن به هژکاری حه رام بز وه دست هینانی سامان. به لگو مامه له و بازرگانی بکن له نیوان خوتاندا به شیوه ی شهرعی و دروست و به بازی بوونی هه ردوولا نه وه ی ده کپیت و نه وه ی ده فروشیت. به وه یه وه دارایی

^۱ الطبری (۲۱۷/۸).

^۲ النور (۶۱).

و ده دست بینن. موجد وتی: ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تَحْرَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ﴾^۱ نه پازی بوونه له یه کتری بۆ بازرگانیه و بۆ خه لاتیشه که سیک شتیک ببه خشیت به که سیکي تر.^۱ ئیبنو جهریر ریوایه تی کردوه. خیاری مه جلیس له کرین و فروشتندا (پیش جیابوونه وه له و دانیشته دا) له بازرگانیدا له ته وای پازی بوونه له یه کتری

له ته وای پازی بوون له یه کتری له کرین و فروشتندا سه لماندن ئاره زومه ندیه له و دانیشته دا وه که هردوو سه حیه که دا هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (کریار و فروشیار خواستیان نازده پیش نه وهی له یه کتر جیابینه وه)^۲ وه له وتهی بوخاریدا هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (نه گه دوو کهس کرین و فروشتنیان کرد هردوویان بۆیان هیه په شیمان بینه وه پیش نه وهی له یه کتر جیابینه وه)^۲ واته: به و مرجهی له یه کتر جیابینه وه له و دانیشته دا.

قه ده کردنی گوشتنی گیان و هه ره شه له سه ری

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ خوتان مه کوژن (به ناهق). واته: خوتان له ناومه بن به شکاندنی سنوره کانی خودا و سه ریچی فرمانه کانی و خواردنی مالی یه کتری به ناهق. ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ خودا ده ریاره ی هه مووتان دلوفانه، واته: له وشتانه ی که فرمانی پیکردون و لیشی قه ده غه کردون، ئیمامی نه محمد ریوایه تی کردوه له عمری کوی عاسه وه (ره زای خودای لی بیت) که وتویه تی: کاتیک پیغه مبه ری (ﷺ) ناردویه تی له و ساله دا که پی و ترا (ذات السلاسل) وتی: له شه ویکی زۆر ساردا توشی له شکرانی بووم (شه پتانی بووم) ترسام له وهی نه گه خۆم بشۆم له ناویچم، ته یه موم کرد پاشان نوژی به یانیم بۆ هاوه له کانم کرد. وتی: کاتیک که هاتمه وه بۆ لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه وه بۆ باسکرد فرمووی: (نه ی عامر نوژی بۆ هاوه له کانت کردو تۆ له شت پیس بوو) وتی: وتم نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) من له شه ویکی زۆر ساردا توشی له شکرانی بووم، ترسام نه گه خۆم بشۆم له ناویچم نه م نایه ته ی خودای مه زن وه بیرهاته وه که ده فرموویت: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ته یه موم کرد پاشان نوژی کرد. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیگه نی و هیچی نه وت^۴ نه بو داودیش هه روا ریوایه تی کردوه^۵ ئیبنو مرده ویسی (مرده یه) له سه ر نه م نایه ته پیروژه نه م

^۱ الطبری (۲۰۲/۸).

^۲ فتح الباری (۳۸۵/۴)، مسلم (۱۱۶۲/۳).

^۳ فتح الباری (۳۹۰/۴).

^۴ احمد (۲۰۴/۲۰۳/۴) فرمووده یه کی سه سه نه.

^۵ ابو داود (۲۳۴) فرمووده یه کی سه سه نه.

فهرموده‌یهی ریوایهت کردوه له ئبو هورهیره وه وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فهرموویه‌تی: (هرکه‌سیک به پارچه ناسنیک خۆی بکوژیت، پارچه ناسنه‌که له ده‌ستیا ده‌بیت و ورگی خۆی پی پاده‌دات له‌ناو ناگری جه‌هننه‌مدا ده‌مینیته‌وه به هه‌تاهه‌تایی، وه هرکه‌سیک ژه‌ه‌راو بخواته‌وه و خۆی پی بکوژیت ئه‌وه له‌ناو ناگری جه‌هننه‌مدا قوم له‌دوای قوم ده‌یخواته‌وه به‌هه‌تا هه‌تایی له‌ناو ناگری جه‌هننه‌مدا ده‌مینیته‌وه، وه هرکه‌سیک له شاخیک خۆی به‌رداته‌خواره‌وه و خۆی بکوژیت به‌رده‌وام له‌ناو ناگر خۆی به‌رده‌داته‌وه و بۆ هه‌تاهه‌تایی تیی‌دا ده‌مینیته‌وه). وه ئه‌م فهرمووده‌یه له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوه^۱ له ئبو قه‌لابه‌وه له سابتی کوپی زه‌حاکه‌وه (په‌زای خودای لی بیت) وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فهرموویه‌تی: (هرکه‌سیک خۆی گوشت به هه‌رشتیک له پۆژی قیامه‌تدا به‌وه سزا ده‌دریت) زانایانی تری فرموده‌ش ئه‌م فهرمووده‌یان له کتیبه‌که‌ی‌اندا هیتاوه. هه‌ریویه خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصَلِّيهِ نَارًا﴾ هه‌رکه‌سیکیش به‌ناه‌ق و هه‌ر به‌نیازی ده‌ستدریژی ئه‌م جوړه کارانه بکات، گرفتاری ناگری ده‌که‌ین. واته: بزانیته حه‌رامه و بویریت و زات بکات ئه‌کاره بکات، به‌مزوانه ده‌یخه‌ینه ناو ناگر. ئه‌مه‌ش هه‌ره‌شه‌یه‌کی زۆر توندو تیژه ﴿وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ ئه‌م کاره له‌لای خودا زۆر ناسانه، با هرکه‌سیک خاوه‌نی ئاوه‌زه.

چاوپۆشی له گونا‌هه‌ بچوکه‌کان نه‌گه‌ر دووره‌په‌ریزی بوو له گونا‌هه‌ گه‌وره‌کان

خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿إِنْ جَحْتَبُوا كَبَابًا مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفِرُ عَنْكُمْ سَبْعًا لَكُمْ﴾ نه‌گه‌ر ئیوه له‌و تاوانه‌ گه‌ورانه پیمان پاگه‌یاندوون نه‌یکه‌ن و خۆتان دووره‌په‌ریز بگرن، هه‌له‌و په‌له‌ی دیکه‌تان له‌سه‌ر لاده‌به‌ین. واته: نه‌گه‌ر واژتان له گونا‌هه‌ گه‌وره‌کان هیتا که لیتان قه‌ده‌غه‌کرا‌بوو، ئه‌وا ئیمه‌ش له گونا‌هه‌ بچوکه‌کانتان چاوپۆشی ده‌که‌ین و ده‌تانخه‌ینه به‌هه‌شت، بۆیه خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَنَدَخَلَكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا﴾ ده‌تانبه‌ینه شوینیکی به‌قه‌درو شکردار. هه‌ندیک فهرمووده په‌یوه‌ندی به‌م ئایه‌ته په‌ریزه‌ویه لێرده‌ا باسیان ده‌که‌ین. له‌وانه: ئیمامی ئه‌حمه‌د ریوایه‌تی کردوه له سه‌لمانی فارسیه‌وه وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پیی فهرمووم: (ده‌زانی پۆژی هه‌ینی چیه؟) وتم: ئه‌وپۆزه‌یه که خودای گه‌وره باوکتانی تیی‌دا کۆکردوه‌ته‌وه، فهرمووی: (به‌لام من ده‌زانم پۆژی هه‌ینی چیه، هه‌ر پیاویک خۆی خاویز بکاته‌وه و ده‌ست نوژیکی چاک بگرت، پاشان بیت بۆ نوژی هه‌ینی بیده‌نگ بیت تا ئیمام له نوژه‌که‌ی ده‌بیته‌وه مه‌گین ده‌بیته‌هۆی سه‌پینه‌وه‌ی گونا‌هه‌کانی نیتان ئه‌و

^۱ البخاری (۵۷۷۸)، مسلم (۱۰۹).

^۲ احمد (۳۳/۴) فهرمووده‌یه‌کی سه‌حیحه.

ههینییه و ههینی داهاتوو ئه گه ره گوناوه گه وره کان (کوشنده کان) پاریزراو بیت) بوخاریش ریوایه تی کردوو له سه لمانوه هه ره به وشیه وه .

حهوت گوناوه له ناویه ره خرا په کان

له هه ردوو سه حیه که دا هاتوو که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فه رموویه تی: (دوو رکه نه وه له وه حهوت گوناوه له ناویه ره) وترا: ئه وانه چین ئه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ)? فه رمووی: (هاوه ل بریاردان بۆ خودا، کوشتنی که سیک به نارهوا، جادوو کردن، خواردنی مالی هه تیو، پشت هه لکردن له پوژیکدا که موسلمان و نا موسلمان پوو به ریوونه ته وه، تاوانبارکردنی ئافه ته تی پاک و بروادارو بیتاگا له داوین پیسی).^۲

فه رمووده یه کی تر له باسی شایه تی دانی درۆ

ئیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوو له ئه نه سی کوپی مالیکه وه وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) باسی گوناوه گه وره کانی کرد. یان پرسیا ری لی کرا له باره ی گوناوه گه وره کانه وه، فه رمووی: (هاوه شی دانان بۆ خودا، کوشتنی گیان (نفس)، سه رپنجی (نازاردانی) دایکو و باوک) پاشان فه رمووی ئایا ئاگا دارتان بکه م له گه وره تریت گوناوه؟ فه رمووی: (قه سی درۆ یان شایه تی درۆ) شو عبه وتی: زیاتر واده زانم فه رمووی: (شایه تی درۆ)^۳ بوخاری و موسلیم فه رمووده که ی شو عبه یان هه روا هیناوه.^۴

فه رمووده یه کی تر

بوخاری و موسلیم ریوایه تیان کردوو له م فه رمووده ی عبه دپه رحمانی کوپی ئه بی بکرا له باوکیه وه وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فه رمووی: (ئایا ئاگا دارتان بکه م له گه وره ترین گوناوه؟) وتمان به لئ ئه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ)، فه رمووی: (ئه وسا بزانه شایه تی درۆ، ئه وسا بزانه قسه ی درۆ) به رده وام ئه قسه ی ده فه رموو هه تا وتمان خوژکه بیده نگ بوایه.^۵

فه رمووده یه کی تر باسی کوشتنی مندا ل ده کات

له هه ردوو سه حیه که دا هاتوو له عبدا لله ی کوپی مه سه عوده وه وتی: وتم ئه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) چ گوناوه ی ک زۆر گه وره یه؟ له ریوایه تیکی تر دا: (اکبر) زلت ره. فه رمووی: (هاوه شی بۆ خودا دانیتت که ئه دروستی کردوویت)، وتم: پاشان چی تر؟ فه رمووی: (داوین پیسی بکه یت له گه ل ژنی

۱ احمد (۴۳۹/۵) فه رمووده یه کی مه سه نه .

۲ فتح الباری (۴۶۲/۵)، مسلم (۹۲/۱).

۳ احمد (۱۲۱/۳) فه رمووده یه کی سه حیه .

۴ فتح الباری (۴۱۹/۱۰)، مسلم (۹۱/۱).

۵ فتح الباری (۳۰۹/۵)، مسلم (۹۱/۱).

دراوسىتيه كه ت^۱ پاشان نم نايه تى خويئند ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ نه كه سانهى جگه له خودا هيچ شتئك ناپه رستن، كه سنيكيش ناكورئن كه خودا پرشتنى خويئى به نارهوا زانيوه، مه گين به ههق، داوئين پيىسي ناكه، هه كه سنيك نم كارانه بكات تاوانى خوى ديته وه پيى. هه تا ده گاته ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ﴾^۲ مه گين نه وهى توبه بكات.

فه رمووده يه كى تر

له عه بدوللاى كوپى عه مره وه له پيغه مبه ره وه (ﷺ) كه فه رموويه تى: (كه وره ترين گوناوه هاويه شى دانانه بقر خودا، وه نازاردانى دايكو باوك يان كوشتنى گيان. شوعبه كه فه رمووده كه ي پياويه تكرر دووه گومانى بوو له يه كيك له م دووانه (وه شوئينيك خاوه نه كه ي نو قم بكات له گوناها)) بوخارى و تيرمىزى و نه سائى پياويه تيان كر دووه^۳.

فه رمووده يه كى تر

له عه بدوللاى كوپى عه مره وه (كه سنيك بييت به هوى نه وهى جنبو به دايكو باوكى بدرئت) وتى: پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فه رمووى: (بينگومان له گه وره ترين گوناوه كان نه وهيه، پياو جنبو دات به دايكو باوكى خوى) وتيان: چؤن پياو جنبو دات به دايكو باوكى خوى؟ فه رمووى: (نهو پياويه جنبو دات به دايكو باوكى پياويك نهو يش جنبو دات به باوكى، وه جنبو دات به دايكى نهو يش جنبو دات به دايكى) هه ر به م شتويه موسليمش پياويه تى كر دووه^۴ تيرمىزى وتى: فه رمووده يه كى سه حيحه. وه له هه روو سه حيحه كه دا هاتووه كه پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فه رموويه تى: (جنبودان به موسلمانان له پيى لادانه، كوشتنيشى خودانه ناسيه)^۵.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبْنَ وَسَأَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾^(۳۳)

^۱ فتح البارى (۳۰/۸)، مسلم (۹۰/۱).

^۲ الفرقان (۶۸ - ۷۰).

^۳ أحمد (۲۰۱/۲)، البخارى (۶۶۷۵)، تحفة الاحوذى (۳۰۲۱)، النسائى (۶۳/۸) فه رمووده يه كى سه حيحه.

^۴ مسلم (۹۰).

^۵ البخارى (۵۹۷۳)، مسلم (۶۴).

کہ دفعہ کردی تاوات خواستن به و شتانه ی که خودا داویتی به که سانی تر

نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه له نوموسه له موه وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (سَلَّمَ) پیوان غزا ده که ن، نیمه غزا ناکه ی ن، (وه نیمه ی) نافرده تان نیوه ی میراتیش بق نیمه یه، خودای گوره نه م نایه تی نارد خواروه: ﴿وَلَا تَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ نابیّت تاوات به و شتانه بخوان به وانه هندیک له نیوه ی به رامبه ر به هندیکی تر سه رختووه. تیرمیزیش پیوایه تی کردوه پاشان خودای گوره ده فرموویت: ﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبْنَ﴾ پیوان به پیتی کرده وه و کوششی خویان و ژانیش به پیتی کرده وه ی خویان (هر کامیان) به شی خویان هیه. واته: هر یه که یان به پیتی کرده وه ی پاداشتی هیه چاکه به چاکه و خرابه ش به سزادان. نه مه قسه ی نیبو جه ریره. نیبو عه باس وتی: نه م نایه ته له باره ی میراته وه یه واته: هر که سه به پیتی خوی میرات و درده گزیت. پاشان خودای گوره پینماییان ده کات بق نه وه ی بویان چاکه و ده فرموویت: ﴿وَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ﴾ نیوه ده بیّت هر داوا له خودا بکن چاکه تان ده رباره بکات. واته: تاوات مه خوان به و شتانه ی که خودا داویتی به که سانی تر له نیوه وه نیداوه به که سانیکی تر، چونکه نه و شتانه له لای خودا برلوه ته وه، تاوات خواستن هیچ سوئیکی نیه، به لکو ده بیّت داوا له من بکن که چاکه تان ده رباره بکم منیش پیتان دده م، بیگومان من به خشنده و میهره بانم. پاشان ده فرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ بیگومان خودا خوی له هه مووشت ناگاداره. واته: ناگاداره به وه ی کی شایه نی دونیایه هه تا به شی بدات وه کیش شایه نی هه ژاریه هه ژاری بکات، ناگاداره به وه ش که شایه نی پوزی قیامه ته و ده رفه تی ده دات بق کارکردن بق نه و پوزّه، وه کیش شایه نی پسوایه تا پسوای بکات و دور که ویته وه له چاکه و هؤکاره کانی. بویه ده فرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾.

﴿وَلِكُلِّ جَمَلًا مَوَالِيٍّ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَنُكُمْ فَآتُوهُمْ

نَصِيبَهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَلِكُلِّ جَمَلًا مَوَالِيٍّ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَنُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ﴾ دایک و باوک و خزمه نقد نزیکه کان و نه و که سانه ی به ایمانتان

۱ احمد (۲۲۲/۶) فرموده یه کی مونقه تیعه

۲ تحفة الاحوذی (۲۷۷/۲۷۵/۸) فرموده یه کی مونقه تیعه.

له گه ل به ستون، هر كاتيك مردن و مالتيكيان له دوا به جيما (با ميراث له به كتر بهن) به شى خويان پى بگات. نيينوعه باسو و مواجهدو سه عيدي كوپى جوبه يرو نه بو سالحو قه تاده و زه يدى كوزى نه سله مو سوددى و زه حاك و موقاتيلى كوپى حه يان و كه سانى تريش ده لئين: مه به ست به (العوالى) ميراتگره^۱ نيينو عه بياس وتى: كه سو كارى باوكه (عصبه). نيينو جه رير وتى: عه ره به كان به كوپى ماميان وتووه (مولى) وه مه به ست به نم ده قه كه ده فهرموويت: ﴿وَمَا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ له و مالهى باوك و دايك و خزمه نزيكه كانى به جيتيان هيشتووه بؤيان، ماناى ده قه كه نه وه به: نهى خه لكينه بؤ هر كه سيك له نئوه كه سو كار يكمان داناهه كه به شيان هه به له و مالهى باوك و دايك و خزمه نزيكه كانى له ميراثه كه يدا. وه خوداى گه و ره ده فهرموويت: ﴿وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَنُكُمْ فَتَأْتُوهُمْ نَصِيحَهُمْ﴾ واته: نه وانه ش هاويه يمانيتان له گه ل به ستون و به لئنتان پيداون، نئوه شو و نه وانيش به شى خويان بده نيت له ميراث، وه ك چون به لئنتان پيداون و سو پندتان له سر خواردوه. خودا شايه ته له نئوتانتاندا له سر نه و به لئزو په يمانانه كه داواتانه. نه مه له سه ره تاي هاتنى ئاينى ئيسلامدا بوو، پاشان نه سخ كرايه وه و فهراندا كه سر راستن له هر شتنيكدا كه په يمانيان له سارى به ستوه و نو اى هاتنه خواره وهى نه م نايه ته نيتر په يمانى تازه نه به ستن. بوخارى رپوياه تى كردوه له نيينو عه بياسوه ﴿وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوْلَىٰ﴾ وتى: كه سو كاره. ﴿وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَنُكُمْ﴾ كاتيك كه كزچهره كان هاتنه مه دينه كزچهره كان ميراثيان له نه نساربه كان ده برد، جگه له خزمه كان. به پيى نه و برايه تبهى كه پيغه مبه ر(ﷺ) خستيه نئوانيان كاتيك نه م نايه ته هاته خواره وه ﴿وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوْلَىٰ﴾ نه سخ بووه وه پاشان خوداى گه و ره فهرمووى: ﴿وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَنُكُمْ فَتَأْتُوهُمْ نَصِيحَهُمْ﴾ واته: له يارمه تيدان و ناموزگارى كردن و پئويستى ده ركرديان. ميراتگرى نه ما، به لكو وه سبه تى بؤ ده كرا ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾ خودا له سر هه موو شتنيك ناكاداره.

﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ
فَأَلْفَسِلِحَتْ قَنِينَتْ حَفِظْتُ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّيْلِ نَسْوَةٌ فِعْطُوهُنَّ

^۱ الطبري (۸/۲۷۰/۲۷۱).

^۲ فتح الباري (۱/۹۶).

وَأَهْجُرُوهُمْ فِي الْمَصَاجِعِ وَاصْرَبُوهُمْ فَإِنِ اطَّعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِمْ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا

كَبِيرًا ﴿٣٦﴾

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ پیاوان به سر ژناندا دهسته لایان
 مه یه. واته: پیاو کاریه دهستی نافرته، نهو گورهو کاریه دهستو سرپه رستی کهری تی و مچپاری
 دهکات کاتیک خواروخیچی کرد. ﴿بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ که خودا هندیکی له هندیکی
 به تواناترو گوره تر به دی هیناوه. واته: پیاوان چاکتن له ژنان، به ریژتریشن. هر له به رنه ویه
 پیغه مبه ری تی تاییه تکراره به پیاوه گانه وه و فرمانره واش هر تاییه تکراره به پیاوانه وه به پی تی نه
 فرمووده یه که پیغه مبه ر(ﷺ) فرمووی تی: (نهو گه له سرکه وتو نابیت که نافرته تانیا ن کرده ته
 سرؤک کاریه دهستی خوین) بوخاری پیوای تی کردوه. وه هر بهو شیوه یه پله و پای ی
 دادوه ری شی (القضاء) پی نادریت ﴿بَعْضٌ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ دیاره پیاوان نه رکی به ری کړدن ی
 مالیان له سر شانه. واته: له مارهی و بڑوی و نهو مہ رجانہ ی که خودا دایناوه له سر پیاوان بق ژنان
 وه که له قورٹان و فرمووده کانی پیغه مبه ریشدا(ﷺ) هاتوه. که واته پیاو له ژن به ریژتره و خاوه نی
 ریژه به سر ژنه وه. نه م ریژه شه لده گری ت که خاوه ن دهستلات بیت به سریدا. وه ک خودای گوره
 ده فرموویت: ﴿وَالرِّجَالُ عَلَيْهِمْ دَرَجَةٌ﴾ پیاوان پله یه کیان مه یه به سر ژنانه وه.

نِشَانَهُی ژنی چاک

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ ژنان ی
 باش نه وانن که گوپرایه لن و(وه ک خودا فرمانیداوه) دوور له میژدیان شهرمی خوین ده پارینن
 ناگاداری سامانی هاوسره کانیا ن. نیبنو عه باسو که سانی تریش ده لئین: نهو ژنانه ی گوپرایه لی
 هاوسره کانیا ن. ﴿حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ﴾ سویدی و که سانی تریش وتیان: نهو ژنه یه دوور له
 هاوسره که ی شهرمی خو ی و مالی هاوسره که ی ده پارینن ﴿بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ له به رنه وه ی خودا
 فرمانی پاراستنی داوه. پاریزراویش نه وه یه که خودا پاراستووی تی^۴ نیبنو چه ریر پیوای تی کردوه له
 نه بوهوره یروه وتی: پیغه مبه ری خودا(ﷺ) فرمووی تی: (باشترین ژن ژنیکه کاتیک که بؤت پوانی

۱ فتح الباری (۷/۲۲۲).

۲ الطبری (۸/۲۹۶).

۴ الطبری (۸/۲۹۵).

دلخوشت بڪات، وه ڪاٽيڪ فرمات پيگرد گويڙپايه لپت بڪات، وه ڪاٽيڪ كه دوروي لئي پاريزگاري له داويني خويي و مال و سامان ت بڪات) وتي: پيغه مبهري خودا (ﷺ) ٺم ٺايه تي خوينده وه ﴿الزَّجَالُ قَوْمٌ عَلَىٰ الْأَسَاءِ﴾ هه تا ڪوتايي ٺايه ته كه^۱ ٺيمامي ٺه حمه د پيوايه تي ڪردوه له عه بدوره حماني ڪوي عه وه وه وتي: پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرمويه تي: (ٺه گه ٺافره ت پيٺج نويڙه ڪي ڪردو مانگه كه پڙوي گرت) مانگي په مه زان) داويني خوي پاراست و گويڙپايه لي هاوسه ره ڪي خوي ڪرد، پيٺي ده وترتيت: بڙو به هشت له هر ده رگايه ڪيه وه كه ٺاره زوت لپيه تي)^۲.

سهريپيڙي ٺن و چاره سهري

خوداي گوره ده فرمويه تي: ﴿وَالَّذِي تَخَافُونَ سُوءَ بَرِّهِ﴾ ٺه و ٺانهي له ياخي بوونيان ده ترسن. واته: ٺه و ٺانهي له ياخي بوونيان ده ترسن به رامه بر هاوسه ره ڪانيان. (النشون) برتپه له به ريونوه (المرءة الناشزة) واته: ٺه و ٺنه ي سهريپيڙي له فرماني هاوسه ره ڪي ده ڪات و له فرماني ده رده چيٺ، رقي له هاوسه ره ڪه يه تي و گويي پي نادات. هر ڪاٽيڪ ٺم نيشانانه ي تيا ده رڪوت با ٺاموڙگاري بڪات و بيترسيٺيٺ له سزاي خودا له سر ٺه و سهريپيڙي ڪردنه ي، بڙي پوون بڪات وه كه خودا هه تي ميڙدو گويڙپايه لي ڪردني فرز ڪردوه و سهريپيڙي ڪردني حرام ڪردوه، له سر ٺه و چاڪه و پياوه تپانه ي كه هه يه تي به سر ٺنه ڪيدا، وه ڪ پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرمويه تي: (ٺه گه من فرمانم بديه ڪه سيڪ سوجه به ريت بڙو ڪه سيڪ، فرمانم ده دا ڪه ٺن سوجه بيات بڙو هاوسه ره ڪي، ڪه گوره ترين هه قيه تي به سهريه وه)^۳ بوخاري پيوايه تي ڪردوه له ٺه بوهوره بيره وه (په زاي خوداي لي بيت) وتي: پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرمويه تي: (ٺه گه ميڙد داواي له ٺنه ڪي ڪردو ٺه وپش ملي نه دا، ميڙده ڪه به توپه بيه وه سهري ٺايه وه، فريشته ڪان تا به ره به بيان نه فرين له و ٺافره ته ده ڪن) موسليمش پيوايه تي ڪردوه به م شيوه: (ٺه گه ٺه و ٺنه خوي دورگرت له سر جيگه ي ميڙده ڪي فريشته ڪان تا به ره به بيان نه فريني ليده ڪن)^۴ هر بڙيه خوداي گوره فرمويه تي: ﴿وَالَّذِي تَخَافُونَ سُوءَ بَرِّهِ فَوْضُوهُ﴾ ٺه و ٺانهي له سهريپيڙيان ده ترسن ٺاموڙگاريان بڪن. پاشان خوداي گوره ده فرمويه تي: ﴿وَأَهْجُرُوهُمْ فِي الْمَصَاحِمِ﴾ جيگه يان لي جيا بڪه نه وه. علي ڪوي

۱ الطبري (۲۹۵/۸).

۲ احمد (۱۹۱/۱).

۳ تحفة الاحوذى (۲۲۳/۴) فرموده يه ڪي سهيجه.

۴ فتح الباري (۲۰۵/۹).

۵ مسلم (۱۰۹۶/۲).

نہو تلحہ له ٹیبنو عہباسوہ وتی: مہبست بہ جینگہ جیاکردنہوہ، واتہ: کاری سرجینگہی لہ گہ لدا نکات لہ گہ لی بخوویت و پستی لیٰ ہلکات. ^۱ زوریک لہ زانایان وایان وتوہ. سوددی و زہ حاکو عیکرہ مو ٹیبنو عہباس نہ میان لیٰ زیاد کردوہ لہ ریوایہ تیکی تردا: قسوہ وتوویتی لہ گہ لدا نکات. ^۲ لہ سونہ و موسنہ دہ کاندہ اتووہ لہ مہ عاوہی کورپی حیدہی قوشہ بیرہوہ (حیدۃ القشیری) کہ وتی: نہی پیغہ مہری خودا (ﷺ) ہقی ژنی ہریہ کیک لہ نیمہ چہ؟ فرمووی: (کاتیک خواردنت خوارد خواردنی بدہیتی، نگہر سامانت دہستکوت پڑشاکمی بڑ بکیت، لہ دہم وچاوی نہ دہیت و قسہی ناشیرینی پیٰ نہ لیت، لہ مالدا نہ بیت لیتی جیانہ بیتہوہ) ^۳ وہ خودای گہ ورہ دہ فرموویت: ﴿وَأَصْرُئُوهُنَّ﴾ لیشیان بدن. واتہ: نگہر ہرچاک نہ بو بہ ناموزگاری و جینگہ لیٰ جیاکردنہوہ، نہ وکاتہ بڑتان ہہ لیشان بدن. لیدانیک کہ شوینیکی نہ شکیت و پیوہی دیارنہ بیت. وہ لہ سہیحی موسلیمدا ہاتووہ لہ جہریرہوہ لہ پیغہ مہرہوہ (ﷺ) کہ لہ حہجی مالٹا واییدا (حج الوداع) فرموویہ تی: (لہ خودا بترسن دہریارہی ٹافرہ تان چونکہ بہ راستی ٹوان پاسپاردن بہ لاتانہوہ، وہ لہ سہریانہ کہ سیک ٹیوہ پیتان ناخوشبیت ریگہی نہ دہن بیتہ مالٹان، نگہر وایان کرد لیشان بدن بہ لیدانیکی سوک شوینیان نہ شکینن و رژی و پڑشاکیان لہ سہرتانہ بہ چاک) ^۴ ٹیبنو عہباسو کہ سانی تریش وتویانہ: لیدانی سوک و شوینی نہ شکیت و دیاری نہ کات. ^۵ حہسنہی بہ سری وتی: لیدانیک پیوہی دیارنہ بیت. ^۶

ہیج ریگہ یہ ک دژی ٹافرہت مہ گرنہ بہر نگہر گوپراپہ لیٰ کرد

خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَكِيلًا﴾ نگہر گوپراپہ لیان کردن، ٹیوہ بیانوی ٹازاردانایان بڑ مہ دژنہوہ. واتہ: نگہر ژن سہریچی ہاوسرہ کہی نہ کرد لہ ہرشتیکدا داوای لیکرد لہ وشتانہی کہ خودا ریگہی پیداوہ، ٹیتر ہاوسرہ کہی بہ ہیج شتیوہ یہ بڑی نیہ جینگہ لیٰ جیاکاتہوہ. ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾ بہ راستی ہہ میشہ بہ رزو بلندو گہ ورہ یہ. ٹہ مہ ہرہ شہ یہ لہ پیوان نگہر ٹازاری ژنان بدن بہ بیٰ ہیج ہڑیہک. بیگومان خودای گہ ورہ خاوطن

۱ الطبری (۲۰۲/۸).

۲ الطبری (۳۰۴/۲۰۲/۸).

۳ ابوداؤد (۶۰۶/۲)، النساء فی الکبریٰ (۲۷۵/۵)، ابن ماجہ (۵۹۲/۱)، احمد (۲/۵) فرموودہ یہ کی حہسنہ..

۴ مسلم (۸۸۶/۸).

۵ الطبری (۳۱۴/۸).

۶ الطبری (۳۱۶/۸).

دهسلاتو یارمہ تی دہری ئوانو تو لہ دستینیتو لو پیاوانی ناهقیان پی دہکاتو نازاریان دہداتو دہستدریزی دہکاتہ سہریان.

﴿ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُّوفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ (۳۵)

ئہ گہر ترسان لہ وہی کہ پیاوو ژنہ کہ نایانکریت پیکہوہ دوو ناویژوان دانین لہ نیوانیاندا

خودای مہزن باسی حالتی پیکہ می کرد، ئوہو بوو کاتیک کہ ژنہ کہ سہریبچی کردو ملی نہدا (دہبیت چۆن هلسو کہوتی لہ گہلدا بکریت) پاشان دیتہ سہر حالتی دووہم، ئوہو پیکہ کہ ژنو پیاوہ کہ ہہردوکیان پیکہوہ نہیاندہ کرا دریزہ بہ ژیانی ہاوساری بدن. خودای گہورہ دہفہرموویت:

﴿ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا ﴾ ئہ گہر ترسان کہ ژنو پیاوہ کہ پیکہوہ نایانکریت ناویژوانیک لہ کہ سو کاری پیاوہ کہ و ناویژوانیک لہ کہ سو کاری ژنہ کہ. بابینہ ناویژیکر. زانایانی شہریعہ دہلین: ئہ گہر ناگزکی کہوتہ نیوان ژنو پیاو، دادوہر لہ تہنیشٹ پیاویکی جی متمانہ نیشٹہ جینیان دہکات ہہتا ناگای لہ هلسو کہوتیان بیت، تا ہہر کامیان ناهقی بہوی تریان کرد پیکری لہ و ناهقیہی بکات. ئہ گہر کارہ کیان بہرہ و خرابی دہچوو دژایہ تیکہ کیان

دریزہی کیشا، دادوہر پیاویکی جی متمانہ لہ کہ سو کاری ژنہ کہ دہنیریت، کہ سیکی جی متمانہش لہ کہ سو کاری پیاوہ کہ دہنیریت، تا کڑبینہوہ و سہیری کیشہ کیان بکن و ئوہی بہ چاکی دہزانی لہ بارہیانہوہ پیئی ہلڈہسن بہ جیاکردنہوہ یان بہ پیک ہینانہوہ یان خودا خوی ناگاداری ئو پیک

ہینانہوہ بہ بڑیہ دہفہرموویت: ﴿إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُّوفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾ ہہکاتیک ہہردوولا پازی بوون پیکہوہ ہمیننہوہ، خودا پیکیان دینیتہوہ. عہلی کرپی ئبو تلحہ لہ نیبنو عہبباسوہ وتی: خودای مہزن فہرمانی داوہ کہ پیاو چاکیک لہ کہ سوکاری پیاوہ کہ بنیرن و پیاویکیش لہ کہ سوکاری ژنہ کہش بنیرن، تا بزانی کامیان تاوانبارن، ئہ گہر پیاوہ کہ تاوانبار بوو ژنہ کہ لہ پیاوہ کہ دہستیننہوہ، ناچاریشی دہکن کہ بڑوی ژنہ کہ بدات، وہ ئہ گہر ژنہ کہ تاوانبار بوو، ہہر ژنی پیاوہ کہ پتی بڑوی لی قہدغہ دہکن. بہلام ئہ گہر ہاتنہسہر ئوہی کہ جیایان بکنہوہ لہ پیکری یان پیکیان بخنہوہ.

کارہ کیان دروستہ، وہ ئہ گہر ہپاریان دا پیکیان بیننہوہ پیکیان پازی بوو ئوہی تریان پازی نہبوو، ئہ گہر پیکیان مرد ئوہ پازی بووہ میراتہ لہوہ دہبات کہ پازی نہبووہ. بہلام ئوہی پازی نہبووہ میرات نابات لہوہی پازی بووہ^۱ نیبنو حاتمہ نیبنو جہریر پیاویہ تیان کردوہ. ئبو عومہر

عبدولعه زین(عبدالعزیز) ده لیت: زانایان کۆدهنگن له سه ره وه، نه گهر دوونا و بیوانه که له قسه کانیا ندا جیاوازیبون، قسه یه کیکیان کاری پیناکریت. وه کۆدهنگن له سه ره وه که قسه کانیا جیبه جی ده کریت له پیکه پینانه وه دا، با پیانو ژنه که یش نه یانکرد بیت به وه کیل. به لام زانایان ناکۆکن له سه ره وه نایا قسه ی نوو بیوانه کان جیبه جی ده کریت له جیا بوونه وه دا؟ پاشان گپروا یانه ته وه له زانایانه وه که قسه ی نوو بیوانه کان جیبه جی ده کریت دیسان بی وه کیلی کردن.

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣١﴾﴾

فرماندان به خودا پرستی و چاکه کردن له گه ل دایک و باوکو که س و کاردا

خودای مهنه فرمان ده کات به عبده کانی که ته نیا نه و بپه رستن و هاوبه شی بی دانه نین، چونکه خودا وه دهبینه رو رۆزی دهر و چاکه ی زۆر هه یه به سه ره عبده کانی وه له هه موو شوین و له هه موو کاتی کدا. هه خودا شایسته ی نه وه یه که نه وان به ته نیا عیباده تی بکن له هه یه شتی کدا هاوبه شی له دروستکار وه کانیدا بی دانه نین. وه ک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمووی به مه عازی کو پشی جه به ل: (نایا ده زانی هه قی خودا چیه به سه ره به نده کانی وه؟) وتی: خودا و پیغه مبه ره که ی باش ده زانن، فه رمووی: (بپه رستن و له هه یه شتی کدا هاوبه شی بو دانه نین). پاشان فه رمووی: (نایا ده زانی هه قی به نده کان چیه به سه ره خودا وه نه گه ره نه وه یان کرد؟ نه وه یه که سزایان نه دات) پاشان پاسپیری کردوه به چاکه کردن له گه ل دایک و باوک، چونکه خودای گه وره به هۆی نه وان وه له نه بوونه وه تۆی هینا وه ته دۆنیا. زۆر جار خودای گه وره که باسی په رستن خۆی ده کات له گه لی باسی چاکه کردنی کردوه له گه ل دایک و باوک. وه ک ده فه رموویت: ﴿إِن شَكَرْتُمْ لِي وَأُولَٰئِكَ ۖ تَزِدْ سُوَاسِي مَن بَكَو سُوَاسِي دَايَكُ وَيَاوِكِي شَت بَكَو وَه ده فه رموویت: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا يَاَهُ ۚ وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ ۚ په روه ردگارت به یاری دا که جگه له و مه په رستن و سه به رت به دایک و باوکیش چاکه بکن. وه لی ره شدا ده فه رموویت: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ﴾ عه بدایه تی خودا بکن و هه یه شت مه کن به شه ریکی، ده ربه ره ی دایک و باوک خزمه کان هه تا ده توانن چاکه بکن،

۱ فتح الباری (۱۳/۳۵۹).
 ۲ لقمان (۱۴).
 ۳ الاسراء (۲۲).

لیتردها که باسی دایکو باوک دهکات، خزمه کانیش به دوادادینیتت. وه له فرمووده شدا هاتووه (به خشین به هزاران سه ده قیه، به خزمانیش سه ده قیه و په یوه ندی خزمایه تی به جی هیتانیشه) پاشان خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَأَلَيْكُم﴾ هه تیوان، چونکه هه تیوان دایکو باوکیان له دست چوو ه تا برژوه و نده کانیشان بۆ جیبه جی بکنو و خرجیان بدن، بۆیه خودای مهن فرمانی داوه به چاکه کردن له گه لیان و سۆزده رپین بۆیان. پاشان ده فرموویت: ﴿وَالْمَسْكِينِ﴾ هه ژاران، نه و که م دهستانه که نه و نده بیان نیه به شیان بکات، خودای گوره فرمانی داوه که هاوکاری بکرن به پیتی پیویست بۆ نه وهی له و تنگانه یه دره بچن.

هاتی هاوسی

خودای مهن ده فرموویت: ﴿وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ﴾ هاوسی دیوار به دیوار هاوسی دوؤر. عهلی کوپی نه بو ته لحه له ئیبنو عه باسه وه وتی: ﴿وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ﴾ نه و هاوسییه ی له نیوان توو نه ودا خزمایه تی نیه^۲ هر به م شیوه ریوایه تی کردوه له عیکرهمو و مواهدو مهیمونی کوپی مه ران و زه حاکو زهیدی کوپی نه سلمو و موقتیلی کوپی حه یان و قه تاده وه.^۴ دیسان مواهد له م ده قه دا که خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَالْجَارِ الْجُنُبِ﴾ وتی: واته هاوه له سه فردا^۱ فرمووده له باره ی هاوسیوه نۆره که نامۆزگاری داوه ده ریاره ی هاوسی به یارمه تی خودا هه ندیکی باس ده که یین.

فرمووده ی یه که م

نیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خودای لی بیت) پیقه مبه ری خودا فرموویه تی: (به رده وام جویره نیل نامۆزگای ده کردم ده ریاره ی چاکه کردن له گه ل هاوسیدا هه تا وامزانی هاوسی میرات له هاوسی ده بات)^۱ له هه ردوو سه حیه که شدا هاتووه.^۷

^۱ تحفة الاحوذی (۳/۳۲۴) فرمووده یه کی حه سه نه.

^۲ الطبری (۸/۳۳۵).

^۳ الطبری (۸/۳۳۸).

^۴ الطبری (۸/۳۳۶).

^۵ الطبری (۸/۳۴۱).

^۶ احمد (۲/۸۵) فرمووده یه کی سه حیه.

^۷ فتح الباری (۱۰/۴۵۵)، مسلم (۴/۲۰۲).

فہرموودی دووم

دیسان نیمامی ئہ حمہد پیوایہ تی کردووه له عبدوللای کوی عہمری کوی عاسوہ له پیغہمبیری خوداوہ (ﷺ) فہرموویہ تی: (بہردہ وام جوہرہ نیل ناگاداری دہ کردم دہ ربارہ ی چاکہ کردن له گہل ہاوسیدہ، ہتا وامزانی ہاوسئ میرات له ہاوسئ دہ بات) ^۱ ئہ بوداودو تیرمیزی ہر بہم شیوہ یہ پیوایہ تیان کردووه، تیرمیزی وتی فہرموودہ یہ کی حہسنی غریبہ بہم شیوہ یہ ^۲.

فہرموودی سیہم

دیسان له نیمامی ئہ حمہد پیوایہ تی کردووه له عبدوللای کوی عہمری کوی عاسوہ له پیغہمبیری خوداوہ (ﷺ) پیوایہ تکرارہ: (چاکترین ہاوهل له لای خودا ئوہ یہ چاکترینیانہ بق ہاوهلہ کی، وہ چاکترین ہاوسئ له لای خودا چاکترینیانہ بق ہاوسئ یہ کی) ^۲ تیرمیزیش پیوایہ تی کردووه وتی: فہرموودہ یہ کی حہسنو غریبہ ^۱.

فہرموودی چوارم

نیمامی ئہ حمہد پیوایہ تی کردووه له میقدادی کوی ئہ سوہدوہ وتی: پیغہمبیری خودا (ﷺ) فہرموی بہ ہاوهلہ کان: (چی دہ لئین دہ ربارہ ی داوین پیسی؟) وتیان: حہرامہ، خودا پیغہمبیرہ کی حہرامیان کردووه. ئوہ حہرامہ ہتا پڑی قیامت. پیغہمبیری خودا (ﷺ) فہرموی: (ئہ گہر پیاوئک داوین پیسی بکات له گہل دہ ژندا سوک ئاساترہ لہ وہی کہ داوین پیسی بکات له گہل ہاوسئکہ یدا)، فہرموی: (چی دہ لئین له بارہ ی دزیوہ؟) وتیان خودا پیغہمبیرہ کی حہرامی کردووه، ئوہ حہرامہ. فہرموی: (ئہ گہر پیاوئک دزی بکات له مال سوک ئاساترہ لہ وہی کہ دزی له ہاوسئکہ ی بکات) ^۱ تہنیا نیمامی ئہ حمہد میناوتی بہ لام نمونہ ی ہہ یہ له ہر دووہ سہیحہ کہ دا له فہرموودہ کی ئینو مہسعودہ، وتم: ئہ ی پیغہمبیری خودا (ﷺ) چ گوناہئک گورہ ترہ؟ فہرموی: (ہاوبہش بق خودا دابنئیت کہ ئو دروستی کردی) وتم: پاشان چی ترہ؟ فہرموی: (مندالہ کی خوت بکوئی له ترسی ئوہ ی خواردنت له گہل بخوات) وتم: پاشان چی ترہ؟ فہرموی: (داوین پیسی له گہل ژنی ہاوسئکہ تدا بکہ ی ت) ^۱.

^۱ احمد (۱۶۰/۲) فہرموودہ یہ کی سہیحہ.

^۲ ابوداؤد (۳۷۵/۵)، تحفة الاحوذی (۷۳/۷۲/۶) فہرموودہ یہ کی حہسنہ.

^۳ احمد (۱۶۷/۲) فہرموودہ یہ کی باشہ (جید)

^۴ تحفة الاحوذی (۷۵/۶).

^۵ احمد (۸/۶) فہرموودہ یہ کی لاوازہ.

^۶ فتح الباری (۳۰/۸)، مسلم (۹۰/۱).

نیمامی نه محمد پریوایه تی کردووه له عائیشه وه (په زای خودای لی بیت) که پرسپاری کردووه له پیئغه مبه ری خودا (ﷺ) وتویه تی: دوو هاو پیئم هیه بی کامیان دیاری بنیزم؟ فهرمووی: (ئه وه بیان ده رگایه که ی زیاتر لیته وه نزیکه) بوخاریش پریوایه تی کردووه.^۱

فهرماندان به چاکه کردن دهریاری ئه وانه ی که بوونه ته مولکتان

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَا مَلَکَتْ اَیْمَانُکُمْ﴾ ئه وانه ی بوونه ته مالتان. ئه مه پاسپارده یه ده ریاره ی کزیه کان، چونکه کزیه لاوازو بی ده سه لاتو یه خسیری ده سستی خه لکه، هر بویه له پیئغه مبه ره وه (ﷺ) پریوایه ت کراوه که له وه خورشیه ی کزچی دواپی تیا کردو ئاموزگاری ئوموتو که ی ده کردو ده یفه رموو: (نویژه کان نویژه کان وه ئه وانه ی بوونه ته مالتان) هر ده بیوته وه له سه ر زمانه لاینه ده برد^۲ هه همیشه له سه ر زمانه بووه. نیمامی نه محمد پریوایه تی کردووه له میقدادی کوری مه عدی یه کربیه وه (معدیکریب) وتی: پیئغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (ئه و خوارده نی خۆت خواردوته، ئه و خوارده نی داوته به منداله که ت ئه وه سه ده قه یه بۆت، ئه و خوارده نی داوته به هاوسه ره که ت، ئه وه سه ده قه یه بۆت، ئه و خوارده نی داوته به خزمه تکاره که ت، سه ده قه یه بۆت)^۳ نه سانش پریوایه تی کردووه به سه نه دیکی راست.^۴ له عه بدوللای کوری عه مره وه که وتویه تی به قاره مانئیکی خۆی (قهرمان): که سیکه هه لده ستیت به کاروباری بازرگانی گه وره که ی و به رده ستیشی ده کات ئایا خۆراکت داوه به به نده کان؟ وتی: نه خیز، وتی: هه لسه بچۆ پییان بده، چونکه پیئغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (به سه بی تاوانباری که سیک ئه وانه ی له ژیر ده سه لاتیدایه بگریته وه)^۵ موسلیم پریوایه تی کردووه. ئه بوهوره یه وتی: پیئغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (ئه وه ی له ژیر ده ستاندا یه خۆراک و پۆشاک ی له سه رتانه و کاریکی وایش به سه ردا نادریت که له توانیدا نه بیت)^۶ دیسان موسلیم پریوایه تی له ئه بوهوره یه وه له پیئغه مبه ره وه (ﷺ) فهرموویه تی: (ئه گه ر یه کتیک له ئیوه خزمه تکاره که ی خوارده نی بی هیئا، ئه گه ر له گه ل خۆیشی داینه نا، با تیکه یه ک یان دوو تیکه ی بداتیت، گه رمی ناگره که ی و

۱ احمد (۱۵۷/۶)، البخاری (۶۰۲۰) فهرمووده یه کی سه حیه.

۲ النسانی فی الکبری (۲۵۸/۴) فهرمووده یه کی سه حیه.

۳ احمد (۱۳۱/۴) فهرمووده یه کی سه حیه.

۴ النسانی فی الکبری (۳۷۶/۵) فهرمووده یه کی سه حیه.

۵ مسلم (۶۹۲/۲).

۶ مسلم (۱۲۴۸/۳).

دوکه له کوی به سرداچوه زه حمه تی له گه لدا کیتشاهه) بوخاری و موسلیم پیوایه تیان کردوه. ۱ و ته که می بوخاریه.

خودا خوشی له لوتبه رزان نایه ت

خودای مهن ده فهرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ۱ نه وکه سانه ی لوت به رز و خوپه سندن خودا هیچ کامی خوشناوین. واته: خودا نه وکه سانه ی خوشناوینت خوپه سندن و خویان به زل ده رزانن له ناو خه لکیدا خویان به چاکتر داده نین له وان. نه وکه سه له لای خوی گوره یه، له لای خودا سونو پیسواپه و خه لکی زور رقیان لینه تی. مواجد له م ده قه دا که خودای گوره ده فهرموویت:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ۲ واته: خو به زل زانو خوی مه لده بریت به وه ی خودا پی پی داوه و سوپاسی خودای له سه رناکات، زور که م ده زانیت به وه ی که پی پی داوه. نیینو جه ریر پیوایه تی کردوه له عه بدولای کوری واقیده وه نه بوپه جانی هره وه ی وتی: هیچ ناکار خرابیتک دست ناکه ویت مه گین که ده بیینی خوپه سندنو خوپه زل زانه. پاشان نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾

نه وانه ی بوونه ته مولکتان. که سیکیش نایینن نازاری دایکو باوکی بدات مه گین مله پو یاخیه نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَبِرًّا بِالَّذِي لَمْ يَجْعَلْ لِي جَارًا شَقِيًّا﴾ ۳ گوی له مستی دایکم بم. نه شی کردوم به مله پوکی یاخی. وه له هوجه میمه وه (الهجیمی) (او بله جیم) وتی: وتم نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ناموزگاریم بکه، فهرمووی: (نه که ی پزشاکه کانتان درژو شوپ بکه نه وه، چونکه درژو کردنه وه ی پزشاک له خوپه سنده وه بیگومان خودا خوپه سندی خوشناوینت) ۴ (المخيله) واته: له خوبایی و خوپه زل زان.

﴿الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا﴾ ۳۷ ﴿وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِيقًا النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا﴾ ۳۸ ﴿وَمَا آتَاهُمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ ۳۹

۱ فتح الباری (۲۱۴/۵)، مسلم (۱۲۸۴/۳).
۲ الطبری (۳۵۰/۸).
۳ مریم (۳۲).
۴ احمد (۶۴/۵) سه نه ده کانی سه حیجه.

زهمي پڙڏو پيسڪه

خوداي مهن زهمي ٺهڪه سانه دهڪات كه پڙڏي و پيسڪه يي له مالو سامانيان دهڪه نو له و
 شتانه دا خه رجى ناكه كه خودا فه رمانى پيڪردون. وهك چاڪه كردن و خه رجكردنى بڙ دايڪو و باوكو
 كه س وگارو هه ژاران و هاوسيتى نزيڪو دورو هاوولى هميشه يي و پيوارو ٺهوانه ي دهڪه ونه ڙڙر
 دهستيان. هه قى خودايشى لى ده رناكه نو هانى خه لكيش ده دن بڙ پڙڏي و پيسڪه يي. پيغه مبهري
 خودا (ﷺ) فه رمويه تي: ﴿ج ده رديك له ده ردى نه خؤشى پيسڪه يي خراپه تره﴾^١ وه فه رمويه تي: ﴿نه كه ن
 چروك بن، چونكه ٺه و ده رده ڙڙيكي له پيش ٺيوه له ناويد، وه هانى دان بڙ خراپه كارى ٺهوانيش
 كرديان﴾^٢ وه ليڙه دا خوداي گه وره ده فه رمويت: ﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ
 وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ ٺهوكه سانه ي چروكي ده كه نه پيشه و خه لكيش بڙ پڙڏي
 هانده دن، ٺه و به شه ي خودا پتي داون ده يشارنه وه. چروكي و پڙڏي هاشاكرده له و به رانه ي خودا
 داويتى، چونكه هيچ نيشانه و شوينه واريكي ده رناكه وديت به وكه سه وه، نه له خواردن و خوارده وه و نه له
 پڙشاك و جل و به رگداو نه له به خشين و يارمه تيدانى خه لكيدا. وهك خوداي گه وره له م ٺايه ته دا
 ده فه رمويت: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾
 به راستى مروڙ له ناستى په روه رديگارى خؤى پينه زانه (سپله يه)، خؤشى باش ٺه مه ده زانيت، ڙڙر هه زى
 له مالو سامانه. وه ليڙه شدا ده فه رمويت: ﴿وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ ٺه و
 به شه ي خودا پتي داون ده يشارنه وه. بڙيه هه ربه هه يان لى دهڪات و ده فه رمويت: ﴿وَأَعْتَدْنَا
 لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾^٣ با بزانه كه ٺيمه بڙ خودانه ناسان ٺا بويه رمان ٺاماده كرده وه. (الكفر)
 بريتيه له شارده وه و دا پڙشين، كه سى چروك و پيسڪه به ره ركانى خودا ده شارپته وه و هاشاى لى
 دهڪات و دايده پڙشيت. پي نه زانو سپله يه به رامبه ر ٺه و چاكانه ي كه خودا له گه لى كرده وه. وه له م
 فه رموده يه دا هاتوه: ﴿كأنك خردى گه وره به ره ركه له به ره ركانى ده رباره ي هه ر به نده يه كه دهڪات
 پتي خؤشه نيشانه كانى تيڏا ده ركه وديت﴾^٤ هه نديك له زانايانى پيشينه ٺه م ٺايه تانه يان كرده وه ته به لگه
 له سه ر چروكي و پڙڏي جوله كه كان له ده رنه خستنى ٺه و زانياريه ي له لايانه له باره ي سيفته ي

١ الادب المفرد (٨٣) فه رموده يه كى هه سه نه.

٢ ابوداود (٣٢٤/٢) فه رموده يه كى سه هيجه.

٣ العاديات (٦-٨).

٤ الصبرانى الكبير (١٣٥/١٨) فه رموده يه كى باشه (جيد)

پیغمبره (ﷺ) و شاردنه روی نهو سیفته تانه. بیگومان نم نایه ته نهوش هه لده گریته. دهقی نایه ته که دیاره که مه بهست پتی چروکی و پژییه له مال و ساماندا. هه رچه نده چروکی و پژییه له زانیاریدا باشر ده گریته خوی. دهقی نایه ته که ده رباره ی به خشینه بۆ که سوکارو لاوزو که م ده سته کان نم نایه ته ش که له دوایه وه دیت هه ر باسی به خشینا مال و سامان ده کات که ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاةَ النَّاسِ﴾ نهو که سانهش بۆ بوینی له خه لکی مالی خویان ده به خشن. خودای گوره نهوانه ی نابه خشنو ده ست قوچاون به پژیو چوک ناو هیناون نهوانه ش ده به خشن و ریابازی و مه به ستیان لهو به خشینه دا ناوشوره ته و بۆنه وه ی خه لکی بلین به خشنده یه. مه به ستیان ره زای خودا نیه لهو به خشینه دا. لهو فهرمووده ی که باسی نهو سی که سه ده کات که یه که مین ناگری جه مه ننه میان پی هه لده گریسنی ریت نهو زاناو غه زا که رو مال به خشاندن که ریابازی بون له ناکاریاندا (خاوه ن ماله که ده لیت: هیچ شتی کم نه هیشته وه تر پیت خوش بیت مالی تیا ببه خشریت مه گین له پژیگی تر به خشیومه، خوداش ده فهرموویت: دروت کرد، به لکو مه به ست نهو بوو پیت بلین به خشنده یه. و ترا) بۆیه خودای گوره فهرموویته: ﴿وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ باوه ریان به خوداو پژی قیامت نیه، واته: نهوه ی وای لیکردن که هه لسن به و کاره خرابو به دانه و لایدان و ترازاندنی له گوپاپه لی فرمانی خودا شه یتان بوون که فریوی داون و پتی بۆ خوش کردون و نهو کاره خرابانه ی له لا جوان کردن. ﴿وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا﴾ هه ر که سیکش شه یتان هاو پتی بیت، خرابترین هاو پتی مه یه. پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾ چیان لیده هات نه مانه، با باوه ریان به خوداو پژی قیامت ببوایه نهوسا له و ماله ی که خودا به شی داون بیان به خشیایه؟ واته: چ زیان تکیان لی ده که وت نه که ره بپوایان به خودا بووایه و پژیگی چاکه یان وه به ریگرتایه و وزیان له ریابازی به یتنایه و پژیگی خوداناس و برپا به خودایان بگرتایه و هیوای پاداشتی پژی قیامت بوونایه که خودا دایناوه و ناماده ی کرسوه بۆ نهو که سانه ی ناکار چاکنو لهو ماله ی که خودا پتی داون، به و جیره که خودا پتی خوشه و پتی رازیه بیان به خشیایه. ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ خودا به کاروباری نهوان باش ده زانیت . واته: ناگاداری نیه تی چاکو خرابیانه. وه ده شزانتیت کی شایسته ی یارمه تیدانه یارمه تی ده دات و شاره زایی ده خاته دلپه وه و ناسانکاری بۆ ده کات بۆ ناکاری چاکو به و هۆیه وه لپی رازی ده بیت، کیش

النسائی (۲۴/۶) فهرمووده ی که مه پله وه.

شایه نی پسوایی و دهرکردنه له لایهن خوداوه، ئه وکسهش خودا پسوای دهکات و په نجه پۆو مال ویرانه له دنیاو له قیامه تدا، په نا به خودا له و په نجه پۆو پسواییه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكَ حَسَنَةً يَّضْعُفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٦﴾ يَوْمَئِذٍ يُوذُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصُوا الرَّسُولَ لَوْ سَأَلْتَهُمُ الْأَرْضَ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٧﴾﴾

خودا به نه ندازهی گهردیله یهك ناههقی له كهس ناكات

خودای مه زن باسی ئه وه دهکات که له پۆزی قیامه تدا ناههقی به هیچ عه بدیک له. عه بده کانی ناکات به نه ندازهی تۆوی خهرته له یهك یان گهردیله یهك به لکو پاداشتی ده داته وه، خو ئه گهر چاکه ی مه بوو به چه ندجار پاداشتی ده داته وه. ده فه رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكَ حَسَنَةً يَّضْعُفْهَا﴾ خودا به سهنگی میروله ی زهردی وردیله یهش ناههقی له هیچ كهس ناكات. به لام به رام بهر به مهر چاکه یهك بیکن دوو ئه وه نده پاداشتان ده داته وه. وهك له ئایه تیکی تردا ده فه رموویت: ﴿وَضَعُفُ الْمَوَازِينِ الْاَوْسَطِ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا^١ وَكُنْ بِمَا حَسِبْتَ﴾ پۆزی قیامهت چه ندین ته رازوی به ران بهر ده خه یه نه کار، ئه وسا به قه د سهنگی تۆمی وردیله ی دانه خه رده لیکیش ده خه یه نه پو، ناههقی له كهس ناکریت، ئه وسا به سه مهر خویمان هه ژماریان بۆ بکه ین. وه خودای مه زن له سه ر زمانی لوقمان فه رموویه تی: ﴿يَبْقَىٰ لِإِنَّمَا إِنَّ تَكَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ^٢ كَوَافٍ كَمَا كُوفِي خَوْم، کرده ی به نه ندازهی تۆمی خه رده لیک له ناو ئاسمانه کان یان له سه ر زه مین له ناو به ردیک بیته، خودا ده بیینیته پوو. وه ده فه رموویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾﴾ سا هه رکه سیک به سهنگایی میروله ی هه ره وردیله چاکه ی هه بوویت ده بیینیته. هه رکه سیش به قورسایی میروله ی هه ره وردیله خرابه ی بوویت ده بیینیته. وه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له ئه بوسه عیدی کوپی خوده ریه وه له پیغه مبه ری خودا وه (سوره) له فه رموده ریزه که ی شه فاعه تدا که ئه مه شی تیدایه فه رموویه تی: (خودای گه وره ده فه رموویت: بگه رینه وه، هه ر

١ الانبياء (٤٧).
٢ لوقمان (١٦).
٣ الزلزلة (٧-٨).

کهستان دیت به قورسای دهنکه خه رده لیک باوه له دلیدایه له ناو ناگر دهر بیتن) وه له وته یه کی تردا هاتوه: (که متر له ویش که متر له ویش له دهنکه خه رده لیک باوه له دلیدایه ده ری بیتن) پاشان نه بو سه عید ده لیت: نه گر حز ده کن نه م نایه ته بخوینن که خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْلِبُ مَقَالَ دَرَّو﴾ خدا به قورسی میروله ی هره وریدله ناهه قی ناکات^۱.

نایا سزا له سه رب ت په رستان سوک ده کړیت؟

سه عیدی کورې جو به یر له م نایه ته دا که خودای مزین ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ تَكْ حَسَنَةً يُّضَوِّعْهَا﴾ به رامبر هر چاکه یه ک بیکن، دوو نه وه نده پاداشت ده داته وه. وتی: بت په رست سزای بق سوک ده کړیت به لام هر گیز له ناو ناگر نایه ته دهر وه له پړژی قیامه تدا. به لگش به م فهرمووده سه حیحه دینیته وه که ئینو عه بیاس وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) مامه کت نه بوتالب پاریزکاری لی نه کړدی و یارمه تی ده دایت، نایا هیج سو دیکې پی ده گه یه نیت؟ فهرمووی: (به لی، نه وه له ناو ناگریکی پوندایه (بی سوک له)، نه گر من نه بو مایه له نرمترین پله ی ناو ناگر ده بو) له وانه یه نه مه تاییه بیت به نه بوتالیبه وه خودانه ناسانی تر نه گړیته وه. به لگش نه وه فهرمووده یه که نه بو داودی تیالیسی پړویه تی کردوه له موسنه ده که یدا له نه سه وه که پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) فهرموویه تی: (بیگومان خودا ناهه قی له به واردار ناکات له هر چاکه یه ک ده ی کاتن هر له دنیادا به بژوی پاداشتی ده داته وه له پړژی قیامه تیشدا له سه ری پاداشتی ده داته وه. به لام خودانه ناس به هژی نه وه چاکه وه کردوویه تی له دنیادا خوراکی له سه ری پیده دریت، کاتیک که پړژی قیامه ت هات هیج چاکه یه کی بو نیه) واته: سود له هیج چاکه یه کی له پړژی قیامه تدا وه رنا گړیت.

مانای پاداشتی گه وره

نه بو هوره و عیکره مو سه عیدی کورې جو به یرو سه سنو ق تاده و زه حاک له م نایه ته دا: ﴿وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ واته: سه ره پای نه وه پاداشدانه وه یه ش خه لاتی گه وره یان هه یه. وتیان: واته به هه شتیان پی ده دریت، ده خو زین له خودای مزین لی مان پازی بیتو به هه شتان بدایت. ئینو نه بی حاتم پړویه تی کردوه له نه بو عوسمانی نه هدی وه (النهدی) وتی: هیج که سیك زورتر له من له گه ل نه بو هوره یرده ه لس وکه وتی نه کردوه، نه وه له پیش من چوو بق حه ج، منیش دوا ی نه و چوم، کاتیک خه لگی به سه ره لی ده گیز نه وه وتی: بیستم له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) ده ی فهرموو: (خودا چاکه یه ک به هزار هزار چاکه پاداشت ده داته وه) وتم: هاوار بق ئیوه. هیج که سیك له من زورتر له گه ل نه بو هوره یرده ه لس وکه وتی نه کردوه، نه م نه فهرمووده یه لی نه بیستوه، هه ولما پی پی بگم، له

۱ فتح الباری (۱۳/۴۱۲)، مسلم (۱/۱۶۷).

هوالم زانی چوو بۆ حج، منیش چووم بۆ حج تا پیتی بگم له باره ی ئم فرموده وه (تا قسه ی له گه لدا بگم). دیسان ئیبنو ئه بی حاتم پویایه تی کردوه له ڕیگه یه کی تره وه له ئه بو عوسمانه وه وتی: وتم ئه ی ئه بوهوره یره، بیستم له و برایانه م له به سره ده لئین که تو ده لئیت: بیستومه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که فرموده یه تی: (ببگومان خودا پاداشتی چاکه یه ک به هزار هزار چاکه ده داته وه) پاشان ئم نایه ته ی خوینده وه: **﴿فَمَا مَتَّعَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾**^۱ کوزه رانی سه ر دنیا به رامبه ر کوزه رانی ئه و دنیا تان زۆر شتیکی کم بایه خه .

شایه تی دانی پیغه مبه ر (ﷺ) له سه ر ئومه ته که ی له بۆژی قیامه تدا و خۆزگه ی خودا نه ناسانیش به مردن

خودای مه زن ده فرمویت: **﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾** ده بیته چۆن بیته ئه گه ر ئیمه له هه موو ئومه تیکدا به کیکمان لی هه لباردن که بینه شایه ت له سه ریان، ترشمان ئه ی موحه ممه د (ﷺ) کرده شایه تیک له سه ر ئه مانه . خودای گه وره باسی نا په حه تی و ترسناکی بۆژی قیامه ت ده کات، که چ بۆژیکی تو قینه رو داچه کینه ره، ده بیته حالی ئه و خه لکه له و بۆزه دا چۆن بیته کاتیک له هه موو ئومه تیکدا شایه تیک ده مینریت، واته:

پیغه مبه ریک (سه لامی خودا له پیغه مبه ران). وه ک خودای گه وره ده فرمویت: **﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجَاءَ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ﴾**^۲ ئم زه مینه به تیشکی په ره رینی خوی پوناکی تی ده که ویته کتیبی خودا داده نریت، پیغه مبه ران و شایه ته کان ده مینرین. وه له نایه تیکی تردا خودای

گه وره ده فرمویت: **﴿وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ﴾**^۳ بۆژیکی له ناو هه موو گه لیکدا به کیک له خۆیان ده که بینه شایه ت، تو شایه تی ئیمه ی به سه ر ئه مانه وه . بوخاری پویایه تی کردوه له عه بدوللای کوه ی مه سه وده وه وتی: پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) پیتی فرمووم: (قورئان بخوینه وه بۆم) وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) قورئان بۆ تو بخوینم که بۆ تو دابه زیوه؟ فرمووی: (به لی من پیم خۆشه له غه بیری خۆمه وه گویم لی بیته) ده ستم کرد به خویندنی سوره تی (النساء) هه تا گیشتمه **﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ﴾**

^۱ زه هه بی وتی: زانایان کۆده ننگن له سه ر لاوازی ئم فرموده یه .
^۲ التوبة (۳۸).
^۳ الزمر (۶۹).
^۴ النحل (۸۹).

هَكَذَا شَهِدًا ﴿ فَرَمَوِي: (به سه نئستا)، له وکاته دا چاره کانی فرمیسکی لی دهاته خواره وه.^۱

پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ یَوْمَ یُذِی یَوْمَ الذِّیْنَ کَفَرُوا وَعَصَوْا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا یَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِیثًا ﴿ له و پڑدها نه وکسانه ی له پئی خودا لایانداوه به قسه ی پیغه مبه ریان نه کرد، هن ده کن زهوی به سه ریاندا تهخت بگریت، ناشتوان هیچ قسه یه ک له خودا بشارنه وه. واته: هن زده کن که زهوی شق ببات و قوتیان بدات کاتیک که نه و ترسو نارپه حه تیه ی نه و پڑده ده بینو و توشی نه و هره شه و سوک و پیسوا ی و نابو چونه ده بن. وه ک خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ یَوْمَ یَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ویَقُولُ الْكَافِرُ یَلْتَنِّیْ کُنتُ رَبًّا ﴿^۲ له و پڑدها موقد چا و بق نه و شته ده گپرت له پیش خوی نار دیویه تی خودانه ناس ده لیت: نای خوزگه خاک و خول بووما یه! خودای گوره لیره دا ده فهرموویت: ﴿ وَلَا یَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِیثًا ﴿ ناتوان هیچ قسه یه ک له خودا بشارنه وه. نه مه نه وه ده گه یه نیت که دان ده نین به هم مو نه و شتانه ی که کردویانه و هیچی لی ناشارنه وه. عه بدوره زاق پیوایه تی کردوه له سه عیدی کوی جوبه یه وه و تی: پیاو یک هات بولای ئیبنو عه باس و تی: هه ندیک شت هه یه له قورئاندا له لام پرون نیه (لی تی تیناگم)، و تی: نه وه کامه یه؟ نایا گومانه له قورئاندا؟ و تی: نه وه گومان نیه به لکو جیوازیه که، و تی: نه وه ی لات پرون نیه به جیوازی ده زانی بیلی، و تی: گوی بگره خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ ثُمَّ لَرَّ تَكُنْ فِتْنَتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِیْنَ ﴿^۳ پاشان هیچ به هانه یه کیان نه بوو جگه له وه ی که وتیان: سویند به خودای په روه ردگارمان، نیمه هیچ شتیگمان نه کردووه شه ریگی نه و. وه ده فهرموویت: ﴿ وَلَا یَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِیثًا ﴿ ناتوان هیچ قسه یه ک له خودا بشارنه وه. که چی شار دبوویانه وه. ئیبنو عه باس و تی: له باره ی نه م نایه ته وه که خودای گوره ده فهرموویت: ﴿ لَرَّ تَكُنْ فِتْنَتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِیْنَ ﴿ نه وانه کاتیک له پڑدی قیامه تدا بینیان خودا ته نیا له خاوه باوه پان خوش ده بیت، له گونا هیان ده بو ریت و هه رچه نده گونا هه کانیشیان گوره بیت هه ر لیبیان خوش ده بیت، به لام له و شه ریک دان هانه خوش نابیت که موشریکه کان بویان دانابو، ده لین: ﴿ وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِیْنَ ﴿ سویند به خودای په روه ردگارمان نیمه هیچ شتیگمان نه کردووه شه ریگی نه و. به هیوای نه وه ی لیبیان خوش ببیت. خودای گوره شه موری ناوه به سه ر ده میاندا و ده ست و

۱ فتح الباری (۷۱۲/۸).

۲ نیا (۴۰).

۳ الانعام (۲۲).

قاچہ کانیان قسه ده کن له باره ی نو و شتانه وه که کردویانه. تا له وکاته دا ﴿يُودُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصُوا
الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾^۱.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ
حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾^(۱۲)

قه دهغه کردنی نویژکردن له کاتی سه رخوشی و له ش پیسیدا

خودای مه زن نویژکردنی به سه رخوشی له عه بده خاوهن باوه په کانی قه دهغه ده کات که نویژ
خوینته که نازانیت له کاتی نو سه رخوشیه دا چی ده لیت، وه قه دهغه شی کردوه له که سینک له شی پیس
بیت نزکی مزگهوت بکه ویته وه مه گین که سینک له ده رگایه که وه تپه ریت بئ ده رگایه کی تره له ناو
مزگه وتدا نه میتیته وه. ئەم قه دهغه کردنه له پیش حه رام کردنی مهیدا (ناره قدا) بووه، وه ک نو
فه رموده ی که له سورته ی به قه په دا باسمان کرد گه یاندی له م نایه ته دا که خودای گه وه
ده فه رموویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ﴾^۲ لیت ده پرسن ده رباره ی مه ی. پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
خویندیه وه به سه ر عومهر دا. عومهر وتی: نه ی خودایه له باره ی مه ی وه په نو نکردنه وه یه کی تیرو
ته واومان بئ بکه. کاتیک ئەم نایه ته هاته خواره وه خویندیه وه به سه ر عومهر دا. عومهر وتی: نه ی
خودایه له باره ی مه ی وه په نو نکردنه وه یه کی ته واومان بئ بکه، له و کاته دا ئەم نایه ته هاته خوار له کاتی
نویژه کاندای مه یان نه ده خواره وه. که ئەم نایه ته هاته خواره وه ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْفِتْرُ وَالْمَيْسِرُ
وَالْأَصَابُ وَالْأَلْزَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۳ هه تا ده گاته ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْهَوْنَ﴾^۴ نه ی
گه لی خاوهن باوه پان مه یی خوړی و قوماریازی و کتیل و به رد په رستی و گره و له سه ر تیرگرتن، له
کاره کانی شه ی تانن، خوتانی لی بیاریژن به لکو بزگار بین. هه تا ده گاته، نایا نیوه ده ست له و کارانه
به رده دن؟ عومهر وتی: وازمان هینا وازمان هینا.^۴ وه له په یوايه تیکی تر دا هاتوه: ئەم نایه ته ی که له
سورته ی نیساندایه که خودای گه وه ده فه رموویت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ

^۱ عبدالرزاق (۱/۱۶۰).

^۲ البقرة (۲۱۹).

^۳ المائدة (۹۰-۹۱).

^۴ احمد (۵۳/۱) فه رموده یه کی مورسه له نیسرا ئله وه.

سُكْرَىٰ حَقًّا تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ ﴿۱﴾ نہی گہلی خاوهن باوہ پان بہ سہ رخوشی نژیکی نویژ مہ بنہ وہ ہتا تیگن دلین چی۔ بانگ بیژہ کہی پیغہ مہر (ﷺ) کہ کاتی نویژ ہات بانگہ وازی کرد: نہوسا سہ رخوش نژیکی نویژ نہ بیتہ وہ^۱ و تہ کہ ہی نہ بو داوہ و زانیان لہ ہوی ہاتنہ خوارہ وہی نہ م نایہ تہ دا نہ م فرمودہ بیان ہیٹا وہ کہ نیبنو نہی حاتمہ ریوایہ تی کردوہ لہ سہ عدہ وہ وتی: لہ سر من چوار نایہ ت ہاتوتہ خوارہ وہ۔ پیاوئیکی نہ نساری خوار دینیکی دروست کرد ہندیک کہ س لہ کچہ ریہ کان و ہندیک کہ سیشی لہ نہ نساریہ کان بانگ کرد۔ خوار دمان و خوار دمانہ وہ ہتا سہ رخوش بوین۔ پاشان دہ ستمان دایہ شانازی کردن۔ پیاوئیک شہ ویلگہی و شتریکی ہر ز کردوہ لوتی سہ عدی پی لہ ت (شہق) کرد۔ سہ عد لوتی شہق بوو، نہ م رودا وہ لہ پیش حرام کردنی مہ دیا بوو۔ نہ م نایہ تہ ہاتہ خوارہ وہ کہ خودای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْرُبُوْا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكْرٰى﴾^۲ نہ م فرمودہ یہ لہ سہ حیجہ موسلیما بہ دریزی ہاتوہ۔^۳ زانیانی فرمودہ ریوایہ تیان کردوہ جگہ لہ ٹیبنوماجہ^۴۔

ہویہ کی تر

ٹیبنو نہی حاتمہ ریوایہ تی کردوہ لہ علی کوپی نہ بو تالیبہ وہ (پہ زای خودای لی بیت) وتی: عہد پورہ حمانی کوپی عہد خوار دینیکی بڑ دروست کردین بانگی کردین، مہی (نارہقی) داینی، مہیہ کہ ہندیکمانی گرت (سہ رخوش کرد) کاتی نویژ ہات فلانہ کہ سیان پیشخت بڑ نویژ کردن وتی: نہ مہی خویند: (قل یا ایہا الکافرون، ما أعبد ما تعبدون، و نحن نعبد ما تعبدون) بہ لی نہی خودانہ ناسان، نہ وہی ٹیوہ ٹیوہ دہ پیہ رستن نایہ رستم، نہ وہی ٹیوہ دہ پیہ رستن ٹیہ ش دہ پیہ رستن۔ خودای گہ ورہ نہ م نایہ تہی ناردہ خوارہ وہ: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْرُبُوْا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكْرٰى حَقًّا تَعْلَمُوْا مَا تَقُولُوْنَ﴾^۵ ترمیزیش ہر بہ م شٹیوہ ریوایہ تی کردوہ^۶ وتی: نہ م فرمودہ یہ حہ سن و سہ حیجہ۔ خودای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿حَقًّا تَعْلَمُوْا مَا تَقُولُوْنَ﴾^۷ نہ مہ چاکترین شتہ کہ لہ بارہی سہ رخوشہ و تہ راوہ، چونکہ سہ رخوش نازانیت چی لہ دہمی دہ ردہ چیت۔ خویند نہ وہ کہی لی ٹیکدہ چیت و ہوشی لہ لای خوی نامینیت و خوشو و گہ رندنگہ چی بڑنا کریت۔ ٹیما می نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ لہ نہ نہ سہ وہ وتی:

^۱ ابوداؤد (۸۰/۴) فرمودہ یہ کی مورسہ لہ ٹیسرائیلہ وہ۔

^۲ مسند الطیالی (۲۸) فرمودہ یہ کی سہ حیجہ۔

^۳ مسلم (۱۸۷۸/۴)۔

^۴ أبو داؤد (۱۷۷۲)، تحفة الاحوذی (۴۶۶/۸)، النسائی فی الکبریٰ (۲۴۸/۶) سہ حیجہ۔

^۵ الطبری (۲۷۸/۸)۔

^۶ تحفة الاحوذی (۲۸۰/۸) فرمودہ یہ کی حہ سن و سہ حیجہ۔

پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم باری خودا (ﷺ) فرموده‌ی تی: (نه‌گه‌ر به‌کیتک له‌نیوه وه‌نه‌وزی ده‌دا له‌کاتیک‌دا که‌ نوژی ده‌کرد با‌سه‌لام بداته‌وه‌و لی‌بخه‌ویت هه‌تا بزانی‌ت چی ده‌لیت) ^۱ واته: که‌ خه‌وه‌که‌ی نه‌ما نه‌وکاته هه‌لسیت نوژی بکات، بوخاری خوی نه‌م فرموده‌ی هیناره موسلمی له‌گه‌لدا نه‌ی. ^۲ نه‌سانیش پیوایه‌تی کردوه وه له‌هه‌ندی وته‌ی نه‌م فرموده‌دا هاتوره: (له‌وانه‌یه‌ به‌وات داوای لی‌بوردن بکات له‌باتی نه‌وه‌دا قسه به‌خوی بلیت) ^۳ پاشان خودای گه‌وره ده‌فرموده‌ی تی: ﴿وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾ به‌له‌ش پیسیش نوژی مه‌که‌ن (مه‌گین کاتیک تی‌په‌رن) به‌ مزگه‌تدا هه‌تا کاتیک که‌ خق ده‌شورن. ئیبنو نه‌بی حاتم پیوایه‌تی کردوه له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه له‌م نایه‌تده‌دا ﴿وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾ وتی: مه‌چنه‌ مزگه‌وت کاتیک که‌ له‌شتان پیس بوو. ته‌نیا به‌ تی‌په‌رین به‌ ناویدا به‌ژن و تییدا دامه‌نیشن. ^۴ پاشان وتی: پیوایه‌ت کراوه له‌عه‌بدوللای کورپی مه‌سعودو نه‌نسو نه‌بو عوبه‌یده‌و سه‌عیدی کورپی موسیبو نه‌بو زوماو عه‌تاو مواهدو مه‌سروقو ئیبراهیمی نه‌فه‌عی و زه‌یدی کورپی نه‌سلم نه‌بو مالیکو عه‌مری کورپی دینارو هه‌که‌می کورپی عونه‌یبه‌و عیکره‌مه‌و هه‌سه‌نی به‌سری و یه‌حیای کورپی سه‌عیدی نه‌نساری و ئیبنو شه‌هاب و قه‌تاده‌وه هه‌ر به‌وشیوه‌یه ^۵. ئیبنو جه‌ریر پیوایه‌تی کردوه له‌یه‌زی کورپی نه‌بو هه‌بیبه‌وه له‌م نایه‌تده‌دا که‌ خودای گه‌وره ده‌فرموده‌ی تی: ﴿وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾ چهن پیاویک له‌ نه‌نساریه‌کان ده‌رگاگانیان له‌سه‌ر مزگه‌وت بوو، توشی له‌ش پیسی ده‌هاتن ناویان له‌لانه‌بوو، ناویشیان ده‌ویست، هیچ رگه‌یکیان نه‌بوو ته‌نیا له‌ناو مزگه‌وته‌وه‌و نه‌بی‌تن خودای گه‌وره نه‌م نایه‌ته‌ی ناردده‌خواره‌وه: ﴿وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾ ^۶ به‌لگه‌ش له‌سه‌ر راستی نه‌م قسه‌یه‌ی یزیدی کورپی هه‌بیبه‌ (ره‌حه‌تی خودای لی‌بی‌ت) نه‌مه‌ فرموده‌یه‌که‌ که‌ له‌ سه‌حیحی بوخاریدا هاتوره که‌ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم باری خودا (ﷺ) فرموده‌ی تی: (هه‌موو ده‌رگاگان بگرن جگه له‌ده‌رگاکی نه‌بو به‌کر) ^۷ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم له‌ کوتایی ژیانیدا نه‌مه‌ی فرموو، چونکه ده‌یزانی نه‌بو به‌کر دوی خوی نه‌و فرمانه

۱ احمد (۱۴۲/۳) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

۲ فتح الباری (۳۷۷).

۳ النسائی (۲۱۵/۱) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

۴ فتح الباری (۳۷۵/۱)

۵ الطبری (۳۸۲/۸).

۶ الطبری (۳۸۴/۳۸۱/۸).

۷ الطبری (۳۸۲/۸).

۸ فتح الباری (۶۶۵/۱).

ده گريته ناستق، پيويستي زڏي به چوونه ناو مزگوت ده بيت بڙ ٺه و کاره گرن گانه ي ناو موسلمانان پيويستيان پييه تي. هر بڙيه فه رمانی دا به گرتنی ٺه و ده رگایانه ي به ناو مزگوتدا تید په پیت جگه له ده رگاکه ي ٺه بويه کر. وه پيوايت کراوه (جگه له ده رگاکه ي عه لي) وه که له هه نديک کتیی زانایان فه رموده دا هاتوره ٺه وه هه ليه، راستيه که ي ٺه وه يه که له کتیه سه حيه کاندا هاتوره. له سه حيه موسليمددا هاتوره له عائشه وه (په زای خودای لی بيت) وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیی وتم: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له مزگوتدا مابوو، فه رموو: ٺه و پڙشاکانه م بده ری) وتم: من له حه يزدام، فه رموی: (خځ حه يزکته له ده ستدانيه) هر به م شيوه له ٺه بوهوره يره شه وه پيوايت کراوه ٺه م فرموده يه به لگه يه له سر ٺه وه ي که دروسته نافرته له حه يزدا بيت به ناو مزگوتدا تیه پیت. ٺه وه ش خوینی پاش مندال بوونيشی بيت، هر دروسته به ناو مزگوتدا تیه پیت والله اعلم.

باسی ته يه موم

خودای مه زن ده فه رمو يیت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْحُومًا عَلَيَّ سَفَرًا أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ وه ٺه گه ر ٺيوه نه خوش بوون يان له سه فه ردا بوون، يان يه کيکتان له شوینی دست به ناو هاتوره يان توخنی ژنان که وتن و ناوتان دست نه که وت، به خو ٺيکی پاک ته يه موم بکه ن و دم و چاوه ده سته کانتانی پی به سه وون. اته: نه خوشی هوکاريکه بڙ په وادانی ته يه موم، ٺه و نه خوشيه ي به کاره ينانی ناو ترس هه يه بڙی يان بيته هڙی له ناو چونی ٺه نداميکی لاشه و خراب بوونی يان به کاره ينانی ناو بيت هڙی دريژه کيشانی نه خوشيه که. هه نديک له زانایان ريگه يانداه به ته يه موم کردن هر به بوونی نه خوشی، گشتگري ٺابه ته که يان کردوه ته به لگه. سه فه ريش دياره، جياوازيش نيه له نيوان سه فه ري کورت و دريژدا. ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ﴾ يان يه کيکتان له سر پيش ناو هاتوه، ﴿الْفَائِطِ﴾ شوینی چال و چولی، له باتی دست به ناو گه ياندن به کاره ينراوه. له بی دست نو يی بچوک. ﴿أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ به (لمستم) يش خو يندراوه ته وه، اته: ده ستدان له نافرته. به لام ﴿لَمَسْتُمْ﴾ مه به ست پیی سه رجی کردنه له گه لي (الجماع) وه که خودای که وره ده فه رمو يیت: ﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَصَفُّ مَا فَرَضْتُمْ﴾ خځ ٺه گه ر ماره ييه که تان بريږوه و هيستان سه رجيتان له گه ل نه کردبوو، ته لاقندان نيوه ي ماره ييان

۱ مسلم (۲۴۵/۱).

۲ مسلم (۲۴۵).

۳ البقرة (۲۲۷).

ده كه ویت. وه ده فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ

تَسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدْوَةٍ تَعْتَدُوْنَهَا﴾^۱ نهی گه لی خاوهن باوه پان، نه که رژی باوه پارتان
ماره کردو بهرله وهی سه رجییات له گه لدا بکن ته لاقندان، بۆتان نیه تا ماوه یه کی دیاریکراو پایان
بگردن. نیینو نه بی حاتم پیوایه تی کردوه له نیینو عه باسه وه له م ده قه دا که خودای گه وره

ده فرمویت: ﴿أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ وتی: مه بهست پیتی سه رجیتی کردنه (الجماع)^۲ هر به م شیوه یه
پیوایه تکراوه عه لی و ئوبه یی کوپی که عبو مواهدو تاووسو حه سنو. عوبه ییدی کوپی عومه یرو
سه عیدی کوپی جو به یرو شه عبی و موقاتیلی کوپی حه یان وه قه تاده وه^۳ پاشان خودای گه وره

ده فرمویت: ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ نه گه ر ئاوتان ده ست نه که وت به خوئیکی پاک
تیه موم بکن. له هر دو سه حیچه که دا هاتوه له عیمرانی کوپی حوسه یینه وه (حصین) که
پیغه مبهری خودا (ﷺ) پیاوئیکی دیت خوئی جیا کردبو وه وه له و خه لکه و نوئیژی له گه لدا نه دگردن

فرمووی: (نهی فلان چی پنگری لی کردی له گه ل نوئیژدا نه کرد بۆ پیاوئیکی موسلمان نیت؟) وتی: به لی،
نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) من تووشی له ش پیسی بووم و ئاویش نیه، فرمووی: (پیویسته له سهرت
به خوئی تیه موم بکه ییت، نه وه بۆ تو به سه)^۴ تیه موم له زماندا واته: ویستن (القصد) وه ک عه رب
وتویانه: (یتمسک الله بحفظة) واته: (قصدک)، (الصعید) واته: خوئی، وه ک خودای گه وره ده فرمویت:

﴿فَنَضِیحًا صَوِیْدًا رَلًّا﴾^۵ بییته زهویه کی (خوئی) بیرونی قاپ. واته: خوئیکی پاک و ساف. وه له
سه حیچی موسلیمدا هاتوه له حوزه یغه ی کوپی یه مانه وه وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمووی: (به
سی شت پریمان دراوه به سه ر خه لکدا: خوئی زه ویمان بۆ کراوه به پاک و پاکه ره وه نه گه ر ئاومان

ده ست نه که وت)^۱ پاکیه تیه که ی تاییه ت کردوه به خوئی وه، به شیوه ی منته به سه ر خاوهن
باوه پانه وه، خو نه گه ر هر شنیکی تر جیگی خوئی بگرتایه ته وه له گه لی باسی ده کرد. مه بهست به
پاک لیژهدا و تراوه واته: حه لال. و تراویشه مه بهست پیتی خوئیکی پیس نه بییت. وه ک نیامی نه حمه دو

زاناکانی تری فرمووده پیوایه تیان کردوه جگه له نیینو ماجه له شه بوزه پرده وه وتی: پیغه مبهری

^۱ الاحزاب (۴۹).

^۲ الطبری (۳۹۲/۸).

^۳ الطبری (۳۹۳/۳۹۲/۸).

^۴ فتح الباری (۵۴۵/۱)، مسلم (۴۷۴/۱).

^۵ کهل (۴۰).

^۶ مسلم (۳۷۱/۱).

خودا(ﷺ) فرموویه تی: (خوړلی پاک پاکو پاکه ره وهی موسلمانانه، نه گهر ناوی ده ست نه که وت
 ده سال، نه گهر ده ستی که وت با بیهه مویت(بیدات) له پیستی بیگومان نه وه چاکه) ترمیزی وتی:
 فرموده یه کی حسن و سحیه. خودای مه زن ده فرموویت: ﴿فَأَمْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾
 پوخسارو ده سته کانتان پی به نوون(پی توژوی بکن) ز ته یه مووم له جیی ده ست نویژه. بق خاوین
 کرده نه و پی، نه که له جیی هه موو نه نداه کانیه تی، به لکو ته نیا هه نووینی پوخسارو هه ردو ده ست
 به سه به کژده نگی زانایان. راستیش نه ویه که هه نووینی پوخسارو هه ردو ناوله پ به یه که ده ست
 کیشان به خوړدا به سه. نیامی نه حمه د پړویه تی کردوه له عه بدوپه حمانی کوپی نه بزه یه وه(ابزی) له
 باوکیه وه وتی: پیاویک هاته لای عومر وتی: من له شم پیس بووه و ناوم ده ست نه که وتوه، عومر
 وتی: نویژ مه که، عمار وتی: نهی گوره ی موسلمانان نایا له بیرت دیت کاتیک من و تو له
 سوپایه کدا(سریه) بووین له شمان پیس بوو ناومان ده ست نه که وت، تو نویژت نه کرد. به لام من خوّم به
 خوړل هه نووی، کاتیک که هاتینه لای پیغه مبر(ﷺ) نه ورم بق باسکرد، فرمووی: (بیگومان نه وت
 به س بووه) پیغه مبر(ﷺ) به ده ستی کیشای به زویدا، پاشان فووی پیدا کردو پوخسارو هه ردو
 له پی پی هه نووی. ۲ هم نومته به تاییه تی ته یه مومیان بق په وایه. بق نومته ته کانی تر په وایه نه بووه.
 وه که له هه ردو سحیه که دا هاتوه له جابری کوپی عه بدوللاوه(په زای خودایان لی بیت) وتی:
 پیغه مبر(ﷺ) فرموویه تی: (پینچ شتم پیدراوه، له پیش مندا به هیچ که س نه دراوه: به
 مانگه رینه که(به وهی که خه ک لیم بتسیت) یارمه تی دراوم. هه موو زه ویم بق کراوه به مزگه وتو به پاکو
 پکه ره وه. له هر جینگه یه کدا که سیک کاتیک نویژی به سر دا هات له وی نویژ بکات) وه له وته یه کی تر
 هاتوه: (پاکو پاکه ره وه و مزگه وتی خوړی له لایه، تالانیم بق هه لال کراوه، له پیش مندا بق که س هه لال
 نه بووه، شه فاعه تم پیدراوه. پیغه مبرانی پیش من بق خوړی خوړی نیتر دراوه من بق هه موو خه لکی
 په وانه کراوم) ۳ وه له پیشه وه له فرموده که هی حوزه یفدا که موسلیم پړویه تی کردبوو باسمان کرد
 که پیغه مبر(ﷺ) فرموویه تی: (به سی شت پړزمان دراوه به سر خه لکدا: سه فه کانمان وه که سه فی
 فریشته کان لیکراوه. هه موو زه مینمان بق کراوه به مزگه وت. خوړلی زه مینمان بق کراوه به پاکو
 پاکه ره وه نه گهر ناومان ده ست نه که وت) خودای گوره له م نایه ته پړوزه دا ده فرموویت: ﴿فَأَمْسَحُوا

۱ احمد(۱۸۰/۵)، ابودلود(۲۲۵/۱)، تحفه الاحوذی(۲۸۸/۱)، النسائی(۱۷۱/۱) فرموده یه کی حسن و سحیه.
 ۲ احمد(۲۶۵/۴) فرموده یه کی سحیه.
 ۳ فتح الباری(۵۱۹/۱)، مسلم(۳۷۰/۱).
 ۴ مسلم(۳۷۱/۱).

يُوجِبُكُمْ وَأَيِّدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿﴾ خودا چا پوښيتان لي دهكات و لیتان ده بوریت. وات: له لیبوردهیی و بهخشندهیی نهویه که تیه مومی بق په واداون و نویژی پی حلال کردوه بۆتان که ناوتان دهست نهکوت. بق ناساتکاری و سوک کردنی نرکهکانه لهسرتان. چونکه نم نایه ته باسی نهوه دهکات که ده بیته بپوادار به پاک و خاوینی و بیرو هوشه وه نویژ بکات و به شیوه یه کی نات و او نه یکات له کاتی سرخوشیدا نه یکات هتا دیته وه سرخوی بونه وه ی بزانیته چی ده لیت، یان له شی بیس بو هتا خوی نه شوریت یان دهست نویژی نه بو هتا دهست نویژ نه گریته نابیت نویژ بکات، مه گین کاتیک که نه خۆش بیت یان ناوی دهست نهکوت، نا له ویدا خودای مه زن ږنگه ی پیداوه تیه موم بکات. نه مهش له سۆزو به زهیی خوداوه یه به رامبر عه بده کانی ناسانکاری دهکات بۆیان. سوپاس و ستایش بق خودای گوره .

باسی هوی دابه زینی پوادانی تیه موم

بوخاری ږیوایه تی کردوه له عانیشه وه وتی: له گه ل پیغه مبر (ﷺ) ده رچوون له سه فهریکدا پوښتین تا گه یشتینه به یداء (البیداء) یان (ذات الجیش) ملوانکه که م پچاپه وه، پیغه مبر (ﷺ) مایه وه بق دوزینه وه ی خه لکیش له خزم تیامانه وه، له سر ناو نه بوون ناویشیان پی نه بو، هاتن بۆلای نه بوبه کرو پیانوت: ده زانسی عانیشه چی کرد؟ پیغه مبر (ﷺ) نهو خه لکه ی هیشتوه توه (به ند کردوه) نه له سر ناو و نه ناویان پیته؟ نه بوبه کرات پیغه مبر (ﷺ) سه ری له سر پانم بو و ستبوو وتی: پیغه مبر (ﷺ) گیرداوه و خه لکیشته به ند کردوه نه ناویان پیته و نه له سر ناو، دهستی به سه رزه نشتم کرد، تا خودا هه زیکات سه رزه نشتی کردم سیخورمه ی لی ده دام، نهوه نه بوایه که سه ری پیغه مبر (ﷺ) له سر پانم بوو نه مده توانی ببزوم نهکات خه به ری پیته وه. نه بزوم و تم: که پوژ بووه وه پیغه مبر (ﷺ) له خه و هلسا له سر ناو نه بوون که دهست نویژ بشون، خودا نایه تی تیه مومی نارده خواره وه (تیه مومیان کرد) نوسه یدی کوپی حوزیر (حضر) وتی: نه م بهرکه ته که خودا بوی په واداین بق تیه موم، نه وه نیه یه که م بهرکه ته تی نیوه بیت نه ی نالی نه بوبه کر. عانیشه وتی: که وشتره که یان هلساند ملوانکه که م له ژیریدا دوزیه وه^۱. موسلیم و بخاری ږیوایه تیان کردوه^۲.

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكُتُبِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَهَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿١١﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَابِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿١٢﴾ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ

^۱ فتح الباری (۵۱۴/۱).

^۲ فتح الباری (۱۸۰/۱۲/۲۳/۷)، مسلم (۲۷۹/۱).

سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَدَعْنَا لِيَأْ بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ
وَأَنْظَرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَمَنَّهُمُ اللَّهُ بِكَفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦١﴾

زهرکردني جوله که له سهرهه لبردارني گومرایی و گورانی و تاري خوداو سهر پینچی و زمان له لالچ
گرتن و تانه له دین دانیان

خودای مهن ده فهرموویت: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكُتُبِ يَشْتُرُونَ أَصْلَةَ ﴾ نایا
نه وانته نه دیوه که به شیک له کتیبی خودایان پیدراوه، که گورانی هه لده بیژین (ده کزن) خودای گوره
باسی جوله که کان ده کات (به نه فرینی به رده و امی خودا بکه ون تا پوژی قیامت) که چون پینگه ی
پاست ده گورپنه وه به گومرایی و دزایه تی نه وه ده کن که خودا نار سویته خواره وه بق پیغه مبه ره که ی،
وه نه و زانیاریه ی له لایانه که له لایه ن پیغه مبه ره پیشینه کانه وه پیمان گه شبتووه وازی لی دینن که
ده رباری سیفته تی پیغه مبه ره ﴿ وَرَبِّان هَاتُوهُ ﴾ بزبان هاتووه ، به نرخیکی که م له دهستی خویمان ده دن و پی له
خق هه له ده کن بق که سیک له ده ستوینانی دنیا. ﴿ وَرِيدُونَ أَن تَضَلُّوا السَّبِيلَ ﴾ ده شیان ویت ئیوه ش
له پینگه لابه دن. واته: حه زده که ن ئیوه ش وه ک نه وان به و اتان نه بیته به وه ی که بو تان
هاتووه ته خواره وه نه ی خاوه ن باوه پان. وازیتن له و پینگه راسته و نه و شاره زاییه به سو ده ی ده ستان
که و تووه. ﴿ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ ﴾ خودا بوژمنانی ئیوه له خو تان باشتر ده ناسیت. ناگادارتان
ده کاته وه لیان. ﴿ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴾ ئیوه خودا دوستان بیته یاریده رتان بیته به سه.
واته: هر که سیک په نای پی بیات خودا به سه دوستی بیته. وه هر که سیکش داوای یارمه تی لی بکات
هر نه وه ی به سه. پاشان خودای مهن ده فهرموویت: ﴿ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا ﴾ هندی که س له جوله که کان
(من) لیردا بق به یانی جنسه، وه ک خودای گوره له نایه تی تر دا ده فهرموویت: ﴿ فَأَجْتَنَبُوا
الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ ﴾ له چلکی بته کان سو ره په ریز بن. وه ده فهرموویت: ﴿ يُحَرِّمُونَ الْكَلِمَ عَن
مَوَاضِعِهِ ﴾ فه رمووده کانی خودا ده گورپن و قسه ی تر ده خنه جیی. واته: و ته کانی خودا
به شیوه یه کی تر مانا ده که ن و به و شیوه یه ی خودا نار دوویته ته فسیری ناکن. هر به نار ه زوی
خویمان درو بوختان ده که ن. ﴿ وَنِقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ﴾ ده لین بیستمان و گویمان پی نه دا. واته:
ده لین نه ی موحه مبه د ﴿ وَرَبِّان هَاتُوهُ ﴾ نه وه ی وت بیستمان، به لام گویرایه لیت ناکه ین ده رباری نه وه ی که

تیتدا هاتوه، مواجهو ئیپنو زهید وا تهفسیریان کردوه^۱ مه بهستیش هر نه مه یه، نه مه نه وپه پی خودانه ناسی و لاساریه، نه وانه پشت ده که نه کتیبی خودا دوی نه وهی لئی تینه که یشتن، خویان باش ده زان له وکاره یاندا تووشی چ گوناو تاونیک ده بن. ﴿وَأَمَعَ عَيْرٌ مُسَمَّحٌ﴾ توش بیسته، وه که ت گویت له نیمه نه بیت. واته: توش گوی له نیمه بگره، وه که نه وهی هرگیز گویت له نیمه نیه. زحاک له ئیپنو عه باسه وه پویایه تی کردوه.^۲ نه مه گالته پیکردن و بی پیزی بوو به رامبه ر پیغه مبه ر ﴿وَلَا﴾ ده یانکرد (به نه فرینی خودا بکه ون). ﴿وَرَعْنَا لِيَا يَا أَلْسِنَهُمْ وَطَعْنَا فِي الذِّبْنِ﴾ زمانیان له لا پیچ ده گرن و

به ته شهروه ده لئین: ﴿وَرَعْنَا﴾ چاک گویمان بۆ بگره. (به لام به زمانی جوله که واته تو خرابترینمانی وه تانه له ناین ده دن. واته: وای دهرده خن که ده لئین: باش گویمان بۆ بگره، به لام به زمانی خویان مه بهستیان قسه وتنه به پیغه مبه ر ﴿وَلَا﴾ له پیغوه له م نایه ته باسکرا که خودای مهن ده فهرموویت:

﴿يَتَأْتِيهَا الذِّبْنُ ۚ آمَنُوا لَا تَعُولُوا رِعْسًا وَفُولُوا أَنْظُرْنَا ۚ ۱ ۲ نَهَى كَوْمَهُ لِي خَاوَهُنْ بَاوَهُنْ نِيَّوَهُ مَهْلَيْنِ ۚ رِعْسًا ۚ بَلَيْنِ: ته ماشا بکه. هر بویه خودای گوره له باره ی نه و جوله کانه ی که مه بهستیان به قسه کانیان پیچه وانه ی نه وه بوو که دهر یانده خست ده فهرموویت: ﴿لِيَا يَا أَلْسِنَهُمْ وَطَعْنَا فِي الذِّبْنِ﴾ واته: مه بهستیان گالته و بی پیزی بوو به رامبه ر پیغه مبه ر ﴿وَلَا﴾ پاشان خودای گوره ده فهرموویت:

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۚ وَه نه گره نه مانه بیانوتایه: بیستمان و به قسه ت ده که بن و گویمان لیت بوو، ده بیت چاویکت لیمان بیت، چاکترو پاستر بوو بویان. به لام خودا له سه ره نه و بی دینییه یان نه فرینی خوی لیکردون. له وانه (که میکیان نه بیت) نایانه ویت بروا بینن. واته: دلایان چاکه ی تیناچیت و دوون له چاکه وه، نه و پویایه وه رناگریت که سوو قازاجی لی بینن.

﴿يَتَأْتِيهَا الذِّبْنُ ۚ أَوْثُوا الْكِتَابَ ۚ آمَنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرَّهَا عُلَاقَ آدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ النَّبِيِّ ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ۚ ﴿٤٧﴾ ۱ ۲ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الشَّاكِرِينَ ۚ وَتَعَفَّرْنَا مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ۚ ﴿٤٨﴾

۱ الطبری (۴۳۳/۸).
 ۲ الطبری (۴۳۴/۸).
 ۳ البقرة (۱۰۴).

بانگ کردنیان بُو باو مِهینان له گه ل هه ره شه لیکردندا

خودای مه زن ده فره موویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بَمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾ نهي نه وانهی کتیبی خوداتان بُو هاتوو بهوا بینن به مهی نیمه نارومانه ته خواره وه، که بهوای به وانه شه هه په وان له کتیبکی نیوه دا. خودای گه وره لیره دا فرمان ده کات به نه ملی کتیب که بهوا بینن بهو کتیبه (واته قورشان که نارویه تی بُو بهنده و پیغمبه ری خو بی ﷺ) که هه والی نه و کتیبانه ی له به رده ستیاندایه له مزگنیه کان تییدایه و به راستی ده زانیت. وه هه ره شه یان لی ده کات نه گه ر بهوای پی نه هینن ده فره موویت: ﴿أَنْ نَطُوسَ وَجُوهًا فَرَدَّهَا عَلَّ آذَانَهَا﴾ به ره وهی ده مو چاوایان ساف بکهین وه ک پشتی سه ریان لی بکهین. عه وفی له نیینو عه باسه وه وتی: ﴿نَطُوسَ﴾ واته: کویری بکهین. ده مو چاوایان بخهینه پشتی سه ریان به پشتدا بهوون به پیره^۱ قه تاده و عوتبه ی عوفیش هه رایان وتوو^۲ نه م هه ره شه یه توندو به هیزتره له توله لی سه ندنو سزادان. نه مه نمونه یه که که خودای مه زن بویان دینیتته وه له سه ر لادانیان له ریچگی هه قو گه پانه وه یان به ره و ناهه قی په شیمان بوونه وه یان له یه کتاپه رستی و په له گه پانه وه یان به ره و دوا بُو ریگا بهووپوچه کان. وه ک هه ندیک له زانایان له م نایه ته دا که خودای گه وره ده فره موویت: ﴿جَعَلْنَا فِيْ أَعْتَقِهِمْ أَغْلًا فَمَي إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ﴾ (۸) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا^۳ نیمه ملیان ده خهینه ناو زنجیره وه و ه توند ده بییه ستین که ناتوانن به هیچ لایه کدا سه ر بجولینن و به ریبه ستیکمان له پیشیان داناوه به ریبه ستیکیش له پشتیان وه. نه مه نمونه یه که که خودای مه زن هیناویه تیه وه بویان له سه ر گومراییان و ریگرییان له پی راست. پاشان خودای گه وره ده فره موویت: ﴿أَوْ لَعْنَهُمْ كَمَا لَعْنَا أَعْصَابَ السَّبْتِ﴾ یان نه فرینیان لی بکهین وه ک چون نه فریمان کرد له وانهی که شه مه یان شکاند. واته: نه وانهی که ده ستر ریژیان کرد له شه مه که یاندا به فیل و گزی پاوه ماسییان ده کرد. بهوویان گه راپوو به بهووی مه یمن و به راز. به سه ره اته که یان به ته وای له سوره تی (الاعراف) دا باسده کریت. پاشان خودای گه وره ده فره موویت: ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾ خودا فرمان به هه رچی بدات هه ره وهی دیت. که س ناتوانیت دزایه تی بکات و بیته ریگری.

۱ الطبری (۸/۴۴).

۲ الطبری (۸/۴۴).

۳ یس (۸-۹).

خودا هرگیز له هاویهشی دانان بوی خوش نابیت مهگین به تهویه کردن

پاشان خودای مهزن هه والی داوه فرموویه تی که: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ خودا له وانه خوش نابیت که هاویهشی بق داده نیتن. جگه له وهی هه رکه سیک خودا مه یلی لی بیت، لیی ده بوریت. واته: نه وکه سهی مردو هاویهشی بق خودا دانابوو لیی خوش نابیت جگه له وهی هه رکه سیک له عه بده کانی گونا می هه بیت، مه یلی لی بیت عه فوی ده کات. نیامی نه حمه د ریوایه تی کردوه له نه بو زه پروه له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که فرموویه تی: (خودای گه رده ده فه رموویت: نهی به نده که م هه تا من ببه رستی و لیم پاراپیته وه، منیش لیت ده بورم له و شتانهی که تو کردو ته. نهی به نده که م گه ر پیتم گه یشتی به نه ندازه ی (قورسی) زهوی تاوانه وه، که شه ریکت بق دانه نام. به نه ندازه ی قورسی (زهوی) به لیبورده نه لیت پیت ده گم) ۱ به شیوهیه ته نیا نیامی نه حمه د نه م فرمووده ی هیناره. دیسان نیامی نه حمه د ریوایه تی کردوه ه نه بو زه پروه وهی: چوومه خزمه تی پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (هیچ عه بدیک نیه که بلیت: لا اله الا الله، له دوا ییدا له سه رنه وه بع ریت مه گین ده چیته به هه شته وه) نه بو زه پروه وهی: وتم با داوین پیسی بکات و دزیش بکات؟ فرمووی: (با داوین پیسی بکات و دزیش بکات) وتم: با داوین پیسی بکات و دزیش بکات؟ فرمووی: (با داوین پیسی بکات و دزیش بکات) پیغه مبه ر (ﷺ) سی جار نه مه ی دو یاره کرده وه، پاشان له جاری چواره مدا فرمووی: (با نه بو زه پره ییش پیی ناخوش بیت لووتی بنیشیته سه رخول) نه بوزه پ چوه ده ره وه و پشاکه که ی پاده کیشاو ده یوت: با لووتی نه بوزه پ بکه ویته سه ر خاک. ۲ بوخاری و موسلمیش ریوایه تیان کردوه ۳ به زار ریوایه تی کردوه له نیبو عومه ره وه وهی: نیغه خومان ده گرت له داوی لیبورده بق نه وکه سانه ی که گونا هه گه وره کانیا ن ده کرد هه تا بیستمان له پیغه مبه ره که مان (ﷺ) ده یغه رموو: خودا له وانه خوش نابیت که بلین خودا هاویهشی هه یه، جگه له وه خودا هه رکه سیک مه یلی لی بیت لیی ده بوریت. پاشان فرمووی: (شه فاعه تی خرم دوا خستوه بق نه وانه ی گونا هه گه وره کانیا ن کردوه له نوممه ته که م له پوزی قیامه تدا) ۴ ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ آفَرَّكَ إِتْمًا عَظِيمًا﴾ نه وکه سانه ی ده لین: خودا هاوتای هه یه، بوختانیکی گه وره یان له دم ده رده چیت و تاوانیکی مه زن ده کن. نه م نایه ته وه ک

۱ أحمد (۱۰۴/۵) فرمووده یه کی سه حیه.

۲ أحمد (۱۰۲/۵) فرمووده یه کی سه حیه.

۳ فتح الباری (۲۹۴/۱۰)، مسلم (۹۵/۱).

۴ کشف الامتار (۸۴/۴) سه نده کانی باشه.

نه و نایه ته وایه که خودای گوره ده فرمویت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾^۱ شه ریک بؤ خودا بپاریدان نامه قیه کی زدر گوره یه. له هر دو سه حیحه که دا هاتوره له ئیبنو مه سعوده وه که وتی: وتم: نه ی بقیه مبری خودا (ﷺ) چ تاوانیک زدر گوره یه؟ فرموی: (هاویه ش دانیت بؤ خودا که نه و تزی دروست کردوه)^۲ فرموده که ی به ته وای باس کرد.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزُكُّونَ أَنفُسَهُمْ بِلِ اللَّهِ يُرَكِّي مِنْ يَشَاءُ وَلَا يَظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾^(۴۱) أَنْظُرْ كَيْفَ يَقْرَوْنَ عَلَى اللَّهِ الْكَلْبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُبِينًا ﴿۴۰﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نُصَيْبًا مِنَ الْكُتُبِ يَوْمِنُوعٍ بِالْجَنِبِ وَالظُّلْمِوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا سَبِيلًا ﴿۴۱﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ مَجْدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿۴۲﴾ أَمْ لَمْ نَصِيبْ مِنَ الْمَالِ إِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿۴۳﴾

زهی جو له که وه نفرین لیکردنیان له سر نه وهی خویمان به باش دزمانو بپروایان به بتو تاغوت هینا ووه به بیچه وانه ی راسته بیی و پروا به خودا دپرون به رپوه

خودای مهن ده فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزُكُّونَ أَنفُسَهُمْ﴾ تو نه وانه ته دیوه که هر خویمان پاکانه بؤ خویمان ده که ن؟ حه سه ن و قه تاده وتیان: نه م نایه ته هاتوره ته خواره وه له سر جووله که و کاره کان کاتیک وتیان: نیمه فره ندانی خودا و خوشه ویستانی نه وین.^۳ ئیبنو زهد وتی: نه م دوو نایه ته له سر جووله که و مسیحیه کان هاتوره ته خواره وه خودای مهن له سر زمانی نه وان فرمویت: ﴿مَنْ أَبْغَىٰ آلَهُ وَأَحَبَّهُمْ﴾ نیمه فره ندانی خودا و خوشه ویستانی نه وین. وه فرمویت: ﴿لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرًا﴾ ه تیان: ته نیا موسایی یان عیسانی ده چنه به هشت^۴ هر بؤیه خودای گوره ده فرمویت: ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ يُرَكِّي مِنْ يَشَاءُ﴾ به لکو خودا مه یلی له هر که سیک بویت مه لی ده بتریت (ته زکیه ده کات) واته: مه مو شتیک ده گه ریته وه بؤلای خودا له و باره یوه، هر نه ویش چاک ناگاداری شته راستو دروستو شاره وکانه. پاشان خودای گوره

۱ لقمان (۱۳).

۲ فتح الباری (۸/۳۵۰)، مسلم (۱/۹۰).

۳ الطبری (۸/۴۵۲).

۴ المائدة (۱۸).

۵ البقرة (۱۱۱).

۶ الطبری (۸/۴۵۳).

ده فہر مویت: ﴿وَلَا يُظَلَّمُونَ فِتْيَانًا﴾ به ئەندازە ی باریکی پیستی ناوکه خورماش نامەقی لە هیچ کەسێک ناکرێت. واتە: پاداشت و چاکە ی هیچ کەس پشتگوێ ناخرێت. با بە ئەندازە ی قورسو باریکی پیستی ناوکه خورما یە کیش بیئت. ئیبنو عەبباس و موحامدو عیکرەم و عەتاو حەسەن و قەتادە و کەسانی تریش لە زانایانی پیشینە و توویانە: ﴿فَتِيْلًا﴾ ئەو پیستە باریکە یە کە لە ناو درزی ناوکه خورمادیە.^۱

﴿أَنْظُرْ كَيْفَ يَقْرَءُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَيْبَ﴾ بپوانە درزی چۆن بە دەم خوداوە هەلە دەبەستن. کە چۆن پاکانە بۆ خۆیان دەکەن و دەلێن: ئیمە فەرزەندان و خۆشەویستانی خوداین. وە دەلێن: ﴿لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرًا﴾^۲ ئەنیا موسایی و عیسانی دەچنە بەهەشت. وە دەلێن: ﴿لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً﴾^۳ ئیمە ئەگەر بەشماندەنە ناو ناگر چەند رۆژێک زیاتری پێ ناچێت. ئەوانە پشتیان بە ئاکی باب و باپیرە چاکەکانیان بەستوو. خوداش وا بپیری داوہ کە ئاکی باب و باپیران دا بەش ناکرێت بەسەر فەرزەندەکانیاندا و هیچ سویدیکی بۆیان نیە ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ﴾^۴ ئەوانە کۆمەلانیکی بوون کە راپووردوون کردە وە یان بۆ خۆیانە، ئیوہش کردە وە ی خۆتان بۆ خۆتانە. پاشان خودای گەورە لێرەدا دەفەر مویت: ﴿وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا﴾ تاوان لەمە ئاشکرتر (نەبوو) ناییت. بەسە ئیتر واز لەم کردارە ناشرین و درۆ بوختانە ئاشکرایانە بینن. پاشان خودای گەورە دەفەر مویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكُتُبِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ﴾ نایا ئەوانەت نەدیووە کە وا بەشیک لە کتیبیان پێداووە و بە بت و تاغوت بپویان هێناو؟ موحمەدی کورپی ئیسحاق لە حەسەنی کورپی فائیدەوہ لە عومەری کورپی خەتابوہ کە وتویەتی: (الجبت) واتە: جادوو. (الطاغوت) واتە: شەیتان. ئەبوئەسرئیسماعیلی کورپی حەمادی جەوہەری لە کتیبە کەیدا (الصباح) تی: (الجبت) و تە یە کە بۆبت و فالجی و جادووگە رو شێوہی ئەمان بەکار دەهێنرێت. ئیبنو ئەبی حاتمە رپوایەتی کردووە لە جابری کورپی عەبدوللاوہ کە پرسیری

^۱ الطبری (۴۵۸/۸).
^۲ البقرة (۱۱۱).
^۳ ال عمران (۲۴).
^۴ البقرة (۱۳۴).
^۵ الطبری (۴۶۲/۸).

ده رباره ی تاغوت لیکرا وتی: ئو فالچیانه ن شه یاتینه کان داده به زنه لایان^۱ موجهاد وتی: تاغوت ئو شه یاتانه به له وینه ی مرقدایه خه لکی کاوباریان ده به نه لای و ئو خاوه نی برپاره کانیا نه^۲. ئیمامی مالیکیش ده لیت: تاغوت، هر شتیکه جگه له خودای گوره به برستری ت.

خودانه ناسان هیچ بریزگیان به سه ر موسلمانانه وه نیه

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَيَقُولُونَ لَوْلَا أَهَدَىٰ مِنَّا إِلَهُينَ ؕ أَمْ نَكُونُ لِلذَّٰلِمِينَ عَادِلِينَ﴾ ده لئین: پتی خودانه ناسه کان له پتیگه ی بره داره کان پیک و پاستره. واته: به هوی نه قامی و لاوازی نایبانه وه بریزی خودانه ناسان ده دن به سه ر موسلماناندا. باوه بریان نیه به و کتیبه ی که له برده ستیاندا به. ئیبنو نه بی حاتم بریوا به تی کردوه له عیکره مه وه وتی: حویه ی کوپی ئه ختبه (حُیَی بن اخطب) که عبی کوپی ئه شرف هاتن بۆلای خه لکی مه ککه پتیان وتن: ئیوه ئه هلی کتیب و زانان، باسی ئیمه و موحه ممه دمان بۆ بکه ن، وتیان: ئیوه کتین موحه ممه د کتیه؟ وتیان ئیمه په یوه ندی خزمایه تی به جی دین و وشتری پشت به رزو گوره سه رده برین و ئاو ده دین به خه لکی له گه ل شیرو تاوانبار به رده دین و ئاوده دین به حاجیان. موحه ممه دیش که سیکه هرزه و تازه پیگه یشتوو په یوه ندی خزمایه تی بپجریوین. دزه کانی حاجیان له به نی غه فار شوینی که وتوون. ئیمه چاکین یان ئه و؟ وتیان: ئیوه چاکن و پتیگه ی ئیوه له پتیگه ی ئه و پاست و دروستره. خودای گوره ئه م ئایه ته ی ناره خواره وه: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِشِرْكٍَ لَّهِمْ﴾ خودای گوره ئه م ئایه ته ی ناره خواره وه: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِشِرْكٍَ لَّهِمْ﴾

نه فرینی خودا له و جوله کانه له به ر داواگردنی یارمه تیان له بت په رستان

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ مَّجْدُ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ ئه وانه وه به ر نه فرینی خودا که وتن، هر که سیک خودا نه فرینی لی بکات هیچ که س به هانایانه وه نایه ت. ئه مه نه فرین کردنه له و جوله کانه و هوالدانه به وه ی که هیچ که س به هانایانه وه نایه ت نه له دونیا و نه له پوژی دوا بیدا. چونکه ئه وانه چون داوا ی یارمه تیان له بت په رسته کان کرد، هر بۆیه ئه وه شیان پی وتن: (وتیان به بت په رسته کان ئیوه له موحه ممه د چاکترن) هه تا دلایان بۆلای خو یان پابکیشن و یارمه تیان بده ن. ئه وانش داواکه یان قبول کردن و له گه لیا هاتن بۆ پوژی ئه حزب. ئه وه بوو پیغه مبه ری خودا (ﷻ) هاوه له کانی چالیان (خنده قیان) لیدا به ده وری مه دینه داو خودا شه ره که ی لی

۱ ابن ابی حاتم (۹۹۱/۳/۱۴)

۲ الطبری (۴۶۲/۸)

دورخستنه وه وهك خودای گوره ده فہرموویت: ﴿وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَأْتُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا﴾^۱ خودا خودانه ناسانی (له گه ل نه و رقی که بوویان) کشانده وه وهیج به مره شیان دست نه کوت. خودا خاوه ن باره پانی پاراست له و جهنگه، خودا خاوه ن توانای به دسته لاتہ.

﴿أَمْ لَمْ نَصِيبْ مِنَ الْمَالِ فإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا﴾^۲ ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكَتَبَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا﴾^۳ ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^۴ ﴿وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾^۵

پژدی و چروکی جووله که و نیریبیان (حه سودیان)

خودای مه زن ده فہرموویت: ﴿أَمْ لَمْ نَصِيبْ مِنَ الْمَالِ فإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا﴾^۱ نایا نه وانه به شیان به و مولکه وه هیه؟ نه گهر ببشیان بیت نه و نه دهی تو یکی دنکه خورمایه ک سودیان بق مه ردوم نیه. نه مه نیستفهامی نینکاریه، واتہ: هیچ به شیکیان له و مولکه دا نیه، پاشان وه سفی کردن به پژدو چروک و ده فہرموویت: ﴿فإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا﴾^۲ واتہ: نه گهر به شیان به و مولکه وه بوویه و به ده سستی نه وان بوویه به شی هیچ که سیان لی نه ده دا (به تاییه تی موحه ممد (ﷺ))، واتہ: به نه ندازه ی نه وه ی شوینی تو یکی دنکه خورمایه ک پرپکاته وه به که سیان نه ده دا. نیینو عه بیاس و زقد کسی تریش ده لین: (نقیر) نه و شوینه یه که له ناو دنکی خورمادیه. نه م نایه ته وه که نه م نایه ته وایه که خودای گوره فہرموویه تی: ﴿قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ﴾^۳ بلی: نه گهر نیوه خاوه نی که نجینه کانی به زه یی په روه ردگاری من بوونایه هیشتا دست پژدیتان ده کرد. مرؤف چا و چنوک و چروکه. واتہ: له ترسی نه وه ی نه وه کو ته واو ببیت و نه مینیت و له ده ستیان بجیت. هر گیز عه قل نایسه لمینیت ته واو ببیت. نه مش هر له به ر پژدی و چروکی تانه. هر بزویه خودای گوره ده فہرموویت: ﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا﴾^۴ مرؤف هه میشه چا و چنوک و چروکه. پاشان ده فہرموویت: ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾^۵ یان نه وانه ی نیریه یی به مانه ده بن که خودا چاکه ی له گه ل کردون؟ واتہ: نیریه یی (حه سودی) به پیغه مبه ر (ﷺ) ده بن له سه ر چاکه گه وره یه له گه لی کردوه که کردویه تی به پیغه مبه ر (ﷺ)، هر له به ر نه و حه سودیه یه که برپای پی ناهینن،

۱ الاحزاب (۲۵).

۲ الاسراء (۱۰۰).

له برئه وهی له عه ره به و له نه وهی نیسرائیل نیه . ته به رانی بره وای تهی کردوه له نیینو عه بیاسه وه له م
 نایه ته دا که خودای گوره ده فه رموویت: ﴿ اَمْ یَحْسُدُونَ النَّاسَ ﴾ وتی: ده لئین نیمه خه لکتیکین جیاین له
 خه لکی تر خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا
 عَظِيمًا ﴾ خو دیاره نیمه به نه وهی بیراهیم کتیب و له کارزانیمان داو ده سه لاتیکی گوره شمان پی
 سپاردن . واته: نیمه پیغه مبه رایه تیمان دا به نه وهی نیسرائیل که له به ره ی نیبراهیم و کتیبمان بو
 ناردن به بریاری شو داوه ریمان له نیوانیاندا ده کردن و هندیکی شمان کرده خاوهن ده سه لاتی گوره
 له گه ل نه ویشدا ﴿ فَمِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ بِهِ وَوَحِّهُمَنْ مِّنْ صَدَّ عَنْهُ ﴾ هه ندیک بره وایان پی هیناو هه ندیکی تر
 بره وایان لی وه رگیزا . واته: پشتیان تیکردو بره وایان پی نه هیناو پیگریشیان له خه لکی ده کرد بره و
 بیئت . هه ره له خوشیان بوو له نه وهی نیسرائیل، دزایه تیان ده کرد . ده بیئت چی بکن نه ی موحه ممه د
 ده براره ی تو که له نه وهی نیسرائیل نیت؟ موجاهد وتی: ﴿ فَمِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ بِهِ ﴾ هه ندیک له وانه بره وایان
 به موحه ممه د هیناو ﴿ وَوَحِّهُمَنْ مِّنْ صَدَّ عَنْهُ ﴾ هه ندیکیان بوونه پیگری نه وانه یان که خودانه ناس بوون
 بی دینه که یان زور زیاتر بوو، زور دور ده که وتنه وه له و په یامه هه ق و ناشکرای که توی پی
 په وانه کر بوو . هه ریو به خودای گوره هه ره شیان لی ده کات و ده فه رموویت: ﴿ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴾ که
 نه وانه کلپی جهه ننه م (به شیان) به سیشیان . واته: ناگری جهه ننه م چاکترین توله په بویان له سه ر
 نه و بی دینی و لاساری و دژی تهی کردنی کتیبه کانی خوداو پیغه مبه ره کانی .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصَلِّبُهُمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيمًا حَكِيمًا ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَّمْ يَبْغُوا فِيهَا أَزْوَاجًا مُّطَهَّرَةً وَتُزَكَّىٰ لَهُمْ ظِلٌّ ظَلِيلًا ﴿٦﴾

سزای نه وکه سانه ی بره وایان به کتیبی خوداو پیغه مبه ره که ی نه

خودای مه زن باسی سزای نه وکه سانه ده کات له ناو ناگری جهه ننه مدا که بره وایان نه بووه به
 نیشانه کانی خوداو ببوونه پیگرو له پیگه ی بانگه وازه که یداو ده فه رموویت: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا
 سَوْفَ نُصَلِّبُهُمْ نَارًا ﴾ نه وکه سانه ی بره وایان به نیشانه کانی نیمه نه بوو، به مزوانه ده یانخه ی نه ناو ناگر،

١ الطبري (١١/١٤٦).

٢ الطبري (٨/٤٨٢).

١ تاگريڪ ڪه هموو نه ندامه ڪاني لاشه يان داده پڙشتي تو به رده وام جه زره به ده درين سو ڪايه تيان پيده ڪريت له ناويدا. ﴿كَلِمًا نَفِصَتَ جُلُودُهُمْ بَدَلَتْهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ ڪاتيڪ ڪه پيستيان سوتاو برڙا پيستي تريان بڙ ده گورين تاكو زياتر نازار بچيڙن. نئينو نه بي حاتم پويابه تي ڪردوو له نه عمه شه وه له نئينو عومره وه وتي: ڪاتيڪ پيسته ڪانيان برڙا، ده گوريت به پيستيڪي تري سبي وه ڪپه ره ڪاني ڪاغز. ۱ ديسان نئينو نه بي حاتم پويابه تي ڪردوو له هسه نه وه له م نايه ته دا ﴿كَلِمًا

نَفِصَتَ جُلُودُهُمْ﴾ هر ڪاتيڪ پيسته ڪانيان سوتا. وتي: له پڙيڪدا هه فتا هه زار جار ده يان سوتينن. فه زلي ڪوري هيشام نه مه ي بڙياد ڪردوو له هسه نه وه: هر ڪاتيڪ پيسته ڪانيان ته واو ده سوتيت پييان ده وترت: وه ڪ خوتان لي بينه وه. وه ڪو خويان لي ديتنه وه. ۲ پاشان خوداي گه وره ده فه رمويت: ﴿إِنَّكَ اللَّهُ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ خودا خاوهن ده سته لاتي له ڪارزانه.

باسي پاشه پڙي پيا وچا ڪان هر به هه شته و خوشگوزهرانيه له ناويدا

خوداي مه زن ده فه رمويت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ نه و ڪه سانهش خاوهن باوه پن و ناڪاري چاڪ ره چاوده ڪن، ده يان به ينه باغاتي وا چه ندين پوياريان به به رده مدا ده پوات وه تاسر هر تياي ده بين. نه مه باسي پاشه پڙي نه وه به خته ورهانيه ڪه له به هه شتي مه تا هه تاييدا ڪه پويار به به رده ميذا ده پوات له گشت لايه ڪيه وه هر ڪاتيڪ ناره زوي بڪه نو بينه ویت هر ده میننه وه هر گيز له ناواناچن و ناشيانه ویت لي تي ده رچن. پاشان خوداي گه وره ده فه رمويت: ﴿لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ﴾ ژناني پاڪ له گشت عه بيبيڪي تيدايه بڙيان. واته: نه و ژنانه پاڪن و توشي خويني هه يزو خويني پاش مندال بوون نابن و دوون له گشت ره وشتيڪي خراپ و ناشرينه وه. وه ڪ نئينو عه بياس وتي: پاڪ و خاوينو دوون له هه موو شتيڪي زيان به خش و پيسه وه. ۲ عه تاو هسه نو زه ڪاڪ و نه خه عي و نه بو سالحو عه تيه و سودديش هه روايان وتوو. ۴ موجهاد وتي: پاڪ و خاوينو له ميزو هه يزو چلمو به لقمه و مه ني و منداليان ده بيت. خوداي

گه وره ده فه رمويت: ﴿وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا﴾ ده يان خه ينه ناو ستيهري چه پويو خوش و دلرفين و ڪه شخه وه. نئينو جه رير پويابه تي ڪردوو له نه بوهوره يره وه له پيغه مبه ره وه ﴿صَلَّى﴾

۱ الطبري (۸/۴۸۴).

۲ الطبري (۸/۴۸۵).

۳ الطبري (۱/۳۹۵).

۴ ابن ابي حاتم (۱/۹۲).

فرموده‌ی: (له‌ناو به‌هه‌شدنا دره‌خټك هه‌یه‌ سوار به‌ژیر سټیبه‌ره‌كه‌یدا سه‌د سالان ده‌روات نایبریت: كه دره‌ختی هه‌رماوه‌یه‌ (شجره‌ الخلد)).^۱

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ﴾
﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾

فرماندان به‌ جټیبه‌ جیكردنئ نه‌مانه‌ت

خودای مه‌زن ده‌فرمودیت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ خودا فرمانتان پئئ ده‌كات هه‌رچی مالی نه‌مانه‌ت بیانده‌نوه‌ به‌ خاوه‌نیان. وه‌ له‌ فرموده‌یه‌کی هه‌سه‌ندا هاتوه‌ له‌ سه‌موره‌ كه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرموده‌یه‌تی: (نه‌مانه‌ت بده‌نوه‌ ده‌ستی خاوه‌نه‌كه‌ی هه‌رگیز خیانه‌ت مه‌كن له‌وه‌ی خیانه‌تی لیكردی) نیمامی نه‌حمه‌دو خاوه‌نی كټیبه‌كانی تری فرموده‌ش پړواپه‌تیاں كړبوه‌^۲ نه‌م فرمانه‌ هه‌موو نه‌و نه‌مانه‌ت ده‌گړیته‌وه‌ له‌سه‌ر خه‌لكی به‌ پټویست گپراوه‌ له‌ وه‌قانه‌ی خودا به‌سه‌ر عه‌بده‌كانیوه‌ له‌ نوټیو زه‌كاتو پړیو كه‌فاره‌ته‌كانو نه‌زرو نه‌و شتانه‌ی كه‌ به‌ نه‌مانه‌ت له‌سه‌ر مرؤذ دانراوه‌ به‌نده‌كان لټی ناگادار نین، وه‌ له‌ وه‌قانه‌ی خه‌لكی به‌سه‌ر په‌كټیبه‌وه‌ هه‌یانه‌، وه‌ك پاسپارده‌و نه‌و شتانه‌ی به‌ نه‌مانه‌ت له‌لای په‌كټی دایده‌نټین، به‌بئ نه‌وه‌ی شایه‌تټك بیټ له‌ نیوانیاندا له‌وپاره‌یه‌وه‌، خودای گوره‌ فرمان ده‌كات به‌ دانه‌وه‌ی، هه‌ر كه‌سیك له‌ دنیا نه‌وه‌ی له‌لایه‌تی نه‌یداته‌وه‌ به‌ خاوه‌نه‌كه‌ی له‌ پړی قیامه‌دا لټی ده‌سه‌ندریته‌وه‌. وه‌ك له‌ فرموده‌یه‌کی سه‌حییدا هاتوه‌ كه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرموده‌یه‌تی: (سوټند به‌خودا هه‌موو هه‌قه‌كان ده‌دریته‌وه‌ به‌ خاوه‌نه‌كانیان له‌ پړی قیامه‌دا، هه‌تا هه‌قی مه‌پی بئ شاخ له‌ مه‌پی شاخدار ده‌سه‌ندریته‌وه‌)^۳ نیبنو جه‌ریر پړواپه‌تی كړبوه‌ له‌ نیبنو جوړه‌یمه‌وه‌ له‌م نایه‌ته‌دا وتی: نه‌م نایه‌ته‌ له‌سه‌ر عوسمانی كوپړی ته‌لحه‌ هاته‌خواره‌وه‌، پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) كلیلی كه‌عبه‌ی لئ وه‌رگرت له‌ پړی فه‌تعی مه‌كه‌دا چوه‌ ناو مالی خوداو هاته‌ده‌روه‌ نه‌م نایه‌ته‌ی خوټند: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ عوسمانی بانگ كړد بولای خوی و كلیله‌كه‌ی دایه‌ده‌ستی، وتی: كاتټك كه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) له‌ كه‌عبه‌ی پړیو هاته‌ده‌روه‌ نه‌م نایه‌ته‌ی ده‌خوټند: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ عومری كوپړی خه‌تاب وتی: دایكو باوكم به‌ قوریانی بیټ، نه‌م بیستوه‌ه‌ پټش

۱ الطبری (۸۴۸۹).

۲ احمد (۲/۲۴۴)، ابوداود (۳/۸۰۵)، تحفة الاحوذی (۴/۴۷۹) ترمذی به‌حه‌سه‌نی داناوه‌.

۳ مسلم (۴/۱۹۹).

نوه نم نایه به بخوینیت^۱ نم زور مه شهوره که نم نایه به له مه دا هاتووه ته خواره وه. حق نه که ر له سر نم هاتبیته خواره وه یان نه هاتبیت فرمانه که گشتگیره، هر بویه نینو عبیاس و موحه ممدی کوپی حنیفه (الحنیفة) وتیان: نم بریاره بق پیاری چاک و خرابیشه، واته: بریاره که بق هه مو که سه.

فرماندان به دادپه و موری له دادگادا

خودای مهن ده فرموویت: ﴿وَإِذَا حُكِمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾ هه رکاتیک دادوهریتان کرد له نینوان خه لکیدا، با لگبری و یه کسانی دادوهری بکن. له بهر نه مه یه موحه ممدی کوپی که عبو زه دیدی کوپی نه سلمه و شهری کوپی حه وشب و تو یانه: نم نایه به له سر فرمانپه واکان هاتووه ته خواره وه^۲ واته: نه وکه سانه ی کاروباری خه لکی به پیوه ده بهن. وه له م فرمووده یه دا هاتووه: (خودا پشتگیری له فرمانپه و) (دادوهر) ده کات هه تا ناهه قی نه کات، هه رکاتیک ناهه قی کرد خودا نه و دادوهریه ده گبریته وه لای خوی^۳ له نه سر دا (الائس) هاتووه: (دادگه ری پدژیک (عدل) وه ک عیباده تی چل سال^۴ وایه) خودای گوره ده فرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُكُمْ بِرَبِّكُمْ﴾ خودا زور باش ناموزگاریتان ده کات. واته: فرمانتان پیده کات که نه مانه ته کان ده ست خاوه نی خوی و دادوهری به یه کسانی له نینوان خه لکیدا به جی بینو نه رکه شه ریبه کان به ته و اهه تی و بی که م کوپی جیبه جی بکن. پاشان ده فرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ خودا هه موو شتیک ده بیستی و هه موو شتیکش ده بینیت. واته: قسه کانتان ده بیستی و کرداره کانیشان ده بینیت.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٨﴾

فرماندان به گوپرایه لی کاربه ده ست له چاکه دا

خودای مهن ده فرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ نه ی کز مه لی خاوه ن باوه پان به فرمانی خودا و فرمانی خودا کاربه ده ستانی خوتان بن. بوخاری ریوایه تی کردووه له نینو عبیاسه وه له م نایه ته دا: ﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ وتی: نم نایه به

۱ الطبری (۴۹۲/۸).
۲ الطبری (۴۹۰/۸).
۳ ابن ماجه (۲/۷۷۵).
۴ الکنز (۶/۱۲).

له سر عبداللهی کوی حوزافه کوی قهسی عدی هاته خواروه، کاتیک پیغمبری خودا (ﷺ) به سوپایه که وه (سریه) ناردنی^۱ زانایانی فرمودهش پیویه تیان کردوه جگه له ئیبنو ماجه^۲ تیرمیزی وتی: فرموده یه کی حه س نو غریبه. ئیمامی ئحمد پیویه تی کردوه له علیه وه (په زای خودای لی بیت) وتی: پیغمبری خودا (ﷺ) سریه کی نارد پیویکی ئه نساری کرده به پرسیان، کاتیک که ده رجوونو ویستی تاقیان بکاتوه پیی وتن: ئایا پیغمبری خودا (ﷺ) فرمائی پی نه داون گوئیایه لی من بکن؟ وتیان: به لی، وتی: دارم بق کویکه نه وه پاشان داوای ناگری کردو ناگری له داره کان بهردا، پاشان وتی: بریارمداوه ده بیت بچینه ناو نهو ناگره. وتی: خه لکه که ویستیان بچنه ناوی، لایکیان له ناودابوو پیی وتن: بیگومان ئیوه پاتان کرد بولای پیغمبر (ﷺ) له ترسی ناگر. په له مه کن هتا ده گنه لای پیغمبری خودا (ﷺ) نه گهر فرمائی پیکردن بچنه ناوی نهوا بپژنه ناوی. وتی: گه پانه وه بولای پیغمبری خودا (ﷺ) بویان باسکرد پیغمبر (ﷺ) پیی وتن: (نه گهر بپویشتنایه ته ناوی هرگیز لی نه ده هاتنه دره وه، به لکو گوئیایه لی ته نیا بق چاکه یه)^۳ له هر دوو سه حیه که شدا هاتوه^۴ نه بو داود پیویه تی کردوه له عبداللهی کوی عومره وه له پیغمبری خودا (ﷺ) فرموی: پیویسته که سی موسلمان گوئیایه لو ملکه چ بیت له و شته دا پیی خو شه یان پیی ناخو شه به مرجیک فرمائی پی نه دریت به تاوان، نه گهر فرمائی پیدرا به تاوان نهوا نه گوئیایه لی بیت نه ملکه چ^۵ له هر دوو سه حیه که دا هاتوه. له عوبادهی کوی سامیته وه وتی: په یمانندا به پیغمبری خودا (ﷺ) له سر گوئیایه لی و ملکه چی له خو شیمان و له ناخو شیماندا، له ته نگانه مان و له ناسوده ییماندا، با کاریه ده ستانیش هه ندیک مافمان ببهن بق خو یان. په یمانندا که مللانی نه که یین له گه ل که سیک که شایسته ی فرمانره وایی بیت. پیغمبری خودا (ﷺ) فرموی: (مه گین کوفرکی ناشرکا ببینن، به لگه تان له لای خوداوه هه بیت له سهری)^۶ وه له فرموده یه کی تردا له نه سه وه که پیغمبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (گوئیایه لی و ملکه چ بن، نه گهر به بنده یه کی حه به شی کرا به کاریه ده ست به سهرتانه وه که سه ریشی وه ک میوز و ابیت) بوخاری پیویه تی کردوه^۷ له

^۲ احمد (۸۲/۱) فرموده یه کی سه حیه.

^۴ فتح الباری (۶۵۵/۷)، مسلم (۱۴۶۹/۳).

^۵ ابو داود (۲۶۲۶)، البخاری (۷۱۴۴)، مسلم (۱۸۳۹).

^۶ فتح الباری (۲۰۴/۱۳)، مسلم (۴۷۰/۳).

^۷ فتح الباری (۱۳۰/۱۳).

تو موحوسه سینوه ده لیت: له دایه گوره مه وه بیستم ده یوت: بیستوویه تی له پیغه مبه ری خداوه (ﷺ) له حه جی ما لئاو اییدا (حج الوداع) وتاری دهاو ده یفه رموو: (نه گره به بنده یه کرا به فرمانده به سهرتانه وه به کتیبی خدا سه رکردایه تی ده کردن، گوپرایه لو ملکه چی بن) موسلیم پیوایه تی کردوه^۱ وه له پیوایه تیکی ترهاتوه: (با به بنده یه کی حه به شی کلک و گوی بر اویش بیت) وه له م فرموده سه حیه دا که بوخاری و موسلیم پیوایه تیان کردوه له نه بوهوره یره وه له پیغه مبه ری خداوه (ﷺ) که فرموویه تی: (هرکه سیک گوپرایه لی من بکات نهوا گوپرایه لی خودای کردوه، هرکه سیک سه پیچی من بکات نهوا سه پیچی خودای کردوه، هرکه سیک گوپرایه لی فرمانره واکه ی بکات، نهوا گوپرایه لی منی کردوه، هرکه سیک سه پیچی فرمانره واکه ی بکات نهوا سه پیچی منی کردوه)^۲ هر بویه خودای گوره ده فرموویت: ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ واته: شوینی کتیبه کی من بکون و سوننه ته کانی پیغه مبه ر (ﷺ) به جی بیئن و گوپرایه لی فرمانره واکانتان بکن و ملکه چیان بن له گوپرایه لی فرمانی خدا، نهک له سه پیچی کردنی خودادا، چونکه گوپرایه لی بز هیج دروستکراویک ناکریت له سه پیچی کردنی خودادا. وهک له پیشوه له و فرموده سه حیه دا باسکرا. به لکو گوپرایه لی ته نیا بزچاکه یه^۳.

فرماندان به گه رانه وه بز قورئان و سوننه ت له کاتی ناکوکیدا

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿إِن نَنزَعْنَهُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ هرکاتیک له سه ر شتیک پیکنه هاتن کیشه ی خوتان بگپرنه وه بز لای خودا پیغه مبه ره که ی، مواهدو که سانی تریش له زانایانی پیشینه (السلف) وتویانه: واته بز قورئان و سوننه تی پیغه مبه ره که ی^۴ نه مه ش فرمانتیکه له لای خودای مه زنه وه که هر شتیک خه لکی ناکوکیان تیدا هه بوو له نه سل و فرعی دونیادا ده بیت بیگپرنه وه بز لای قورئان و سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) وهک خودای گوره له نایه تیکی تردا ده فرموویت: ﴿وَمَا أَخْلَقْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ له سه ره چی پیکنه هاتن، نه وه بریاره که ی بز لای خودا ده گه رپته وه. هر شتیک قورئان و فرموده ی پیغه مبه ر (ﷺ) بریاریان له سه رداو شایه تی راستیان بزدا نه وه هه قه. دوا ی هه ق جگه له گومرایی چپتر هه یه. بزیه خودای گوره ده فرموویت: ﴿إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

^۱ مسلم (۱۸۲۸).

^۲ فتح الباری (۱۱۹/۱۳)، مسلم (۱۶۶۶/۳).

^۳ فتح الباری (۱۳۰/۱۳).

^۴ الطبری (۵۰۴/۸).

^۵ الشوری (۱۰).

الْآخِرِ ﴿ نەگەر بھواتان بە خوداو بە بۆئی قیامت ھەبە. ئەم نایەتە بەلگەبە لەسەر ئەو ە کە ھەرکەسێک کێشەبە ھەبیت و چارەسەری کێشەکەبە نەباتەو ە بۆلای قورئان و فەرموودەکانی پیغمبەر(ﷺ) پازنی نەبیت بە فەرمانی خوداو پیغمبەری خودا(ﷺ) لەسەر ئەو کێشەبە ئەو ە نەوکەسە بھوای بە خوداو بە بۆئی قیامت نیە. پاشان خودای گەرە دەفەرموویت: ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ ئەم کارە بۆتان باشترە و ئاکامی چاکتری ھەبە. واتە: گەپانەو ە بۆ قورئان و فەرموودەکانی پیغمبەر(ﷺ) زۆر چاکترە و ئاکامیشی زۆر باشترە و ە ک سودی و کەسانی تریش وتویانە ۱ موحامەد وتی: پاداشتەکەبە زۆر چاکترە. ۲ ئەم پایە نزیکترە.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِۦ وَيُرِيدُ الشَّيْطٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلٰلًا بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَمٰلَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنٰفِقِينَ يُصُدُّونَ عَنكَ صُدُوكًا ﴿١١﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصٰبَتْهُمُ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ آيٰتِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ بِحِلْفُونَ بِإِلٰهِ إِن أَرَدْنَا إِلَّا بِإِحْسٰنًا وَتَوَفِيقًا ﴿١٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنفُسِهِمْ قَوْلًا

بَلِيغًا ﴿١٣﴾

ھەرکەسێک ئە قورئان و سوننەت لابادات و کێشەکەبە بۆلای ھەر شتێکی تریبات جگە ئە قورئان و سوننەت ئەو بە موسولمانان دانانریت

خودای مەزن دەفەرموویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِۦ وَيُرِيدُ الشَّيْطٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلٰلًا بَعِيدًا﴾ نایا ئەوانەت نەدیو ە، خۆیان وانیشانداو ە، بەو قورئانەبە بۆ تر ھاتو ە خوارو ەو بەو کتیبەش کە پیش لە تر پەوانە کراو ە، بپوا دەکەن. دەشیانەو یت کێشەیان بەرنە لای تاغوت، فەرمانیشیان پیدراو ە: بھوای پێ نەکەن، دیارە شەیتان وای دەو یت بەبە کجاری پێگەیان ئی ھەلە بکات. ئەم نارەزایی دەربپنە لە لایەن خودای گەرەو ە بەرانبەر ئەو کەسانە کە خۆیان و انیشان دەدەن بھوایان ھەبە بەو کتیبەبە خودا ناروویەتیە خوارو ەو بۆ تۆو ئەو کتیبانەش کە پەوانە کراو ە بۆ

۱ الطبری(۵۰۶/۸).
۲ الطبری(۵۰۶/۸).

پيغهامبره پيشوه کان. له گال نه ودا ده يانه ویت چاره ساری کيشه کانيان به رنه لای که سانی تر چکه له کتیبی خوداو سوننه تی پیغهامبره که ی. وه که له هوی هاتنه خواره ووی نه م نایه تدا باسکراوه. که نه م نایه ته له سر پیاویکی نه ساری و پیاویکی جووله که هاتوته خوار که کيشه په کیان هه بوو، پیاوه جووله که که دهیوت: با بچینه لای موخومده، پیاوه نه ساریه که ش دهیوت: با بچینه لای که عیبی کوپی نه شرف. و تراویشه: نه م نایه ته له سر کومه لیک له دوپوهوه کان هاتوته خوار، نه وانه ی وایان نیشان ودا که موسلمانن. ویستیان بی چاره ساری کيشه په کیان بچنه لای کاریه دهستانی چهرخی نه فامی. چکه له مه شتی تریش و تراوه. به لام نه م نایه ته گشتگیرتره له مانه هه موو. خودای که وره زه می نه و که سانه ده کات که له قورنان و سوننه لا ده وده ن و کيشه کانيان ده به نه لای نه و که سانه که دادوهری به مان ناکن. بزیه خودای که وره ده فهرموویت: ﴿رُبِّدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ﴾ ده شیهانه ویت کيشه که یان به رنه لای تاغوت. پاشان خودای که وره ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَسَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُتَنَفِّقِينَ يُصَدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ نه گه ر بیتو پتیاان بلتین: وه رنه لای نه م قورنانه که خودا نار دویوه تیه خواره وه. وه رنه لای نه م پیغهامبره، دوپوهوه کان ده بیینن که ندر به توندی پویان له تر و رده گپین. خو به زل زانیان پتیاان پتیاان بیتن. وه که خودای که وره ده باره ی بت په رسته کان ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ نه گه ر به وانه بوتريت: نه ووی خودا نار دیه خواره وه نئوه په پیره ووی لیتیکن ده لیتین: نئمه هر په پیره ووی نه و شتانه یین که بابو با پیرانمان له ساری بوون. نه مانه به پیچه وانه ی خاوهن باوه پان که خودای که وره له باره یانه وه ده فهرموویت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾^٢ به لام نه وانه ی خاوهن باوه پان، هر کاتیک بانگ ده کرین، که بین به ره و خوداو پیغهامبره که ی بی نه ووی برپاریان بی بدات، خیرا ده لیتین: بیستمان و به رنه رمانین.

زه می دوو پوهوه کان

پاشان خودای مه زن له زه می دوپوهوه کانداه فهرموویت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا أَصْلَبْتَهُمْ مُصِيبَةً بِمَا قَدَّمْتَ إِلَيْهِمْ﴾ نایا چونه که نه وانه له سر کاریک خو یان ده یکن، هر کاتیک تووشی به لایه که بوون. واته نایا حالیان چونه کاتیک به هوی نه و تاوانانه وه که ده یکن به لایه که یه خیان ده گريت و چاریان

١ لقمان (٢١).

٢ النور (٥١).

نَامِنِّيْتُ وَ دِيْنَهُ لَآئِي تُو كَ چاره يه كيان بُو داننيْت ﴿ ثُمَّ جَاءَهُمْ وَ كَ يَحْمِلُوْنَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسٰنًا وَ تَوْفِيْقًا ﴾ پاشان دينه لات سويند به خودا ده خون كه: نيمه به نيازى چاكه كردن و نيوان خُوش كردن نو كاره مان كرده. واته: دين پاكانه ت بُو ده كه ن و سويند ت بُو ده خون كه نيمه جووين بُو لاي نه وانه و كيشه كانمان بر دوه بُو لايان ته نيا له به ر له يه ك نزيك بونه وه و چاك كردنى نيوان بووه، برومان وانه بووه كه نه وان كيشه كانمان بُو چاره سر بكن. وهك خوداى گوره باسى نه و دوو پووانى بُو كرده ووين له سوهرتى ماينده داو ده فهرموويت: ﴿ فَتَرَى الْاٰذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يُسْرِعُوْنَ فِيْهِمْ يَقُوْلُوْنَ نَحْشَوْا اَنْ نُصِيبَنَّآ دَابْرَةً فَمَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّاتِيْ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهِ فَيُصِيبْحُوْا عَلٰى مَا اَسْرَوْا فِيْ اَنْفُسِهِمْ نَدْمِيْنَ ﴾ نه و كه سانه ي كه نه خُوشى له دلياندايه، ده بينى به په له ن بُو جوونه لايان، ده لين: نيمه ده ترسبن تووشى به لا بين (بويه دوستايه تيان ده كه ين) هيچ دوور نيه خودا پُوْزِيْكَ سهريان بخات، يا خودا كارِيْكى تر بكات له لايه ن خُوِيه وه. نه وسا نه وان له وهى شارديوانه ته وه له دلياندايه، تووشى په شيمانى ده بن، ته به رانى پيوايه تى كرده وه له نيينو عه بياسه وه وتى: نه بو به رزه ي نه سلمى فالجى (كاهن) بوو دادوه رى له نيوان جووله كه كاندا ده كرد له و شتانه كه كيشه يان تيْدا ده بوو. هه نديك له موسولمانانيش چوونه لاي بُو چاره سر كردنى كيشه كانيان خوداى گوره نه م نايه تانه ي ناره خواره وه كه ده فهرموويت: ﴿ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يَرْعُمُوْنَ اَنْهُمْ ءَامَنُوْا بِمَا اُنزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ﴾ هه تا ده گاته: ﴿ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسٰنًا وَ تَوْفِيْقًا ﴾ پاشان خوداى گوره ده فهرموويت: ﴿ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ﴾ نه وانه خودا ده زانِيْت چيان له دلدايه. نه م دوو پووانه كومه ليك له خه لكن. خودا خُوِي ده زانِيْت چى له دلياندايه، به و زووانه تو لايان لى ده سِيْنِيْت له سر نه و په فته رايان، چونكه خودا خُوِي هيچ شتيكى لاشاروه نيه. نه ي مو حومه د (ﷺ) تو وازيان لى بيته و پشت گوِيان بخه، خودا ناگادارى ناشكراو په نه انيانه. هه ر بويه خوداى گوره ده فهرموويت: ﴿ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ ﴾ تو هه ر وازيان لى بيته و نامُوْزگار يان بكه. توندو تيْزى به كارمه هينه ده رياره يان. پئي گريان لى بكه له سر نه و دوو پويى و شته خرابانه ي له دلياندايه ﴿ وَقُلْ لَهُمْ فِيْ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيْغًا ﴾ به شيوه يه ك له كه لايان بدوى و دليان بُو لاي خُوْت پا كيشى.

١ المائدة (۵۲).

٢ الطبرانى (۳۷۳/۱۱).

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦١﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِي مَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٢﴾ ﴾

دعوت گویایان بی پیغمبر (ﷺ) بگریخت

خودای مہزن دہ فرمویت: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ هیچ پیغمبر یریکمان پوانہ نہ کردووہ مہ گین بق نہ وہ بووہ گویایان بگریخت بہ نیزی خودا. واتہ: گویایان فہرز بووہ لہ سہر نہ وانہی بویان پوانہ کراوہ بہ نیزی خودا. مواحد وتی: واتہ: هیچ کہ سیک گویایان ناگریخت مہ گین بہ نیزی خودا واتہ: هیچ کہ سیک گویایان ناگات مہ گین خودا یارمہ تی بدات بق نہ وہ. وہ خودای گورہ لہ نایہ تیکی تردا دہ فرمویت: ﴿ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ ۗ إِذْ تَحْسُونَهُمْ بِإِذْنِهِ ۚ ﴾^۱ خودا بہ نیزی بہ نیزی داو بہ جیتی ہینا، نہ وسا بہ نیزی خودا دہ تان کوشتن. واتہ: بہ فرمان و نیزی و مہیلی خودا زال دہ بون بہ سہ ریاند. ﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ﴾ جا نہ وانہ لہ پاش نہ وہی نہ و ناہہ قیہ یان لہ خویان کرد. خودای گورہ پینمای نہ و یاخی و گوناہ بارانہ دہ کات، کاتیک کہ تووشی نہ و مہ لو سہ پینجہ بوون ﴿ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ ﴾ نہ گہر بہ اتناہی بولای تقو داوای لیبوردنیان بگردایہ لہ خودا و پیغمبر ریش داوای لی خوشبونی بق بگردنایہ، خودای مہزن تہ وہ کہی لی قبول دہ کردن و بہ زہی پیناندا دہ ہاتہ وہ و لیان خوش دہ بوو. بویہ خودای گورہ دہ فرمویت: ﴿ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴾ بینگومان نہ وسا دہ یان بینی کہ خودا تہ وہ یان قبول دہ کات و دلوزانہ.

کس نابیتہ خاوم باوہ ہتا ہر ہرمانیک پیغمبر بیدات لہ کیشہ کانیان لہ دلہ وہ پنی بازی نہ بیت و ملی بؤ کہ چ نہ کات

خودای مہزن دہ فرمویت: ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِي مَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ﴾ نہ خیر سویند بہ پورہ ردگاری تق نہ مانہ نابنہ خاوم ہوا مہ گین و ہختیک کہ لہ کیشہ و ہرای نیوان خویاندا بتکہ نہ دادور. خودای مہزن بہ گیانی پیروزی خوی سویند دہ خوات کہ هیچ کہ سیک خاومہی باوہ نہ

^۱ الطبری (۵۱۶/۸).

^۲ ال عمران (۱۵۲).

هتا پیغمبر (ﷺ) له هر کاروباریکیدا نه کاته دادوهری خوی. ئه ویش پیغمبر (ﷺ) فرمانی پیده کات هر ئه وه راسته و ده بیئت مل که چی بۆ بکریت به ناشکراو به نهینی. بۆیه خودای گوره ده فرموویت: ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ پاشان له دله وه به هر بپاریک تق داوته پازی نه بنو به ته وای ملی بۆ که چ نه کن. به بی هیچ خۆگری و سه رپیچی و دوو دلپه که. بوخاری پویایه تی کردوو له عورده وه وتی: پیاویک کیشه یه کی مه بوو له گه ل زویه یردا له سر ناوی شیویک (دولتیک) له حه ره (الحره) پیغمبر (ﷺ) فرمووی: (زویه یر ناوه کت بدیره و پاشان به ره لای بکه بۆ هاوسیکه ت) پیاوه ئه نساریه که وتی: ئه ی پیغمبر (ﷺ) هر له بهر ئه وه یه پورزای خۆته؟ پیغمبر (ﷺ) خودا په نگی گزراو پاشان فرمووی: (زویه یر ناوه کت بدیره و پاشان ناوه که بگره تا جۆگه کان پڕ له ناو ده بیئت پاشان ناوه که به ره لا بکه بۆ هاوسیکه ت) پیغمبر (ﷺ) مافی ته وای ناودیری دا به زویه یر، به لام پیشترا پاییکی نیشان زویه یر دا که بۆ زویه یو ئه نساریه که ش چاک بوو. جا کاتیک ئه نساریه که دهستی له مافی خۆی هه لئه گرت، پیغمبر (ﷺ) مافی ته وای ناودیرانی دا به زویه یر. به بپاریکی پوون و ناشکرا. زویه یر وتی واده زانم ئه م ئایه ته له سر ئه وه هاته خواره وه که خودای گوره ده فرموویت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ ئه بو ئیسحاق ئیبراهیمی کوپی عه بدوره حمانی کوپی ئیبراهیم کوپی دوحه یم (نحم) له ته فسیره که یدا له ئیبنو زه مره وه (ضمرة) وتی: دوو پیاو کیشه یه کیان هینایه لای پیغمبر (ﷺ) بپاری دا بۆ خاوه ن هه قه که به سه ر ئه وه دا هه قی نه بوو. ئه وه ی که هه قی نه بوو بپاره که ی به سه ردا درا وتی: پازی نابم. هاوه له که ی پیتی وت: بۆ چیت ده ویت؟ وتی: با بچین بۆ لای ئه بو به کر، چوونه لای، ئه وه ی بپاری هه قه که ی بۆ درا وتی: ئه مه کیشه یه مان برده لای پیغمبر (ﷺ) بپاری دا بۆ من، ئه بو به کر وتی: هر ئه وه یه که پیغمبر (ﷺ) خودا بپاری بۆ داوین. هاوه له که ی هر پازی نه بوو، وتی: ده چین بۆ لای عومهری کوپی خه تاب، چونه لای، ئه وه ی که بپاره که ی بۆ درا بوو به عومهری وت: ئه م کیشه یه مان برده لای پیغمبر (ﷺ) بپاری دا بۆ من به سه ر ئه مه دا، ئه میش پازی نه بوو. عومهریش پرساری لیکرد. وتی: (به لئی) واته: عومهر چوو ژوره وه و هاته دهره وه شمشیترکی به ده سه ته بوو دای به سه ری ئه وه دا که پازی نه بوو کوشتی خودای گوره ئه م ئایه ته ی نارده خواره وه ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۱

۱ فتح الباری (۱۰۲/۸)

۲ الدر المنثور (۲۲۲/۲) فرموده یه کی فرموده مورسه له

﴿وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَنبِيهًا ﴿٦٦﴾ وَإِذَا لَا تَأْتِيَنَّهُمْ مِنَ لَّدُنَّا آجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْتَهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءَ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عِلْمًا ﴿٧٠﴾﴾

زوریهی خه لکی نهو فهرمانانهی به سه ریانداده ددریت دزایه تی ده که ن (به جیبی ناهینن)

خودای مه زن بامسی زورینهی خه لکی ده کات نه گهر فهرمانیان پیتی بگردایه به و شتانهی که قه دهغه کارون و خویان دهیکن نه یان ده کرد، چونکه سروشتیان بدو خرابه و له سر سه ریچی و لاساری پها توره نه مش له ناگداری خودای گهریه به و شتانهی که هر نه بووه یان بووه، وه چون بووه چون ده بیت، هر بویه خودای گهریه ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ﴾ نه گهر نیمه بق نه وانه مان بنوسیایه که به کتری بکوئن یان له ولاتی خوتان ده ریچن که میان نه بیت نه یان ده کرد. پاشان ده فهرموویت: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ نه گهر نه وان به راستی کاریان به و ناموزگاریانه بگردایه که ده کران، نه وه چاکتر بوو بویان له دزایه تی کردنی فهرمانه کانی خوداو تاوان و خرابه کاری. ﴿وَأَشَدَّ تَنبِيهًا﴾ باوه پیشیان به خودا بته وتر ده بوو. سوددی وتی: باوه پریان به خودا بته وتر ده سه لماند. ﴿وَإِذَا لَا تَأْتِيَنَّهُمْ مِنَ لَّدُنَّا آجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْتَهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ نه وسا نیمه ش له لاین خومان وه پاداشتیکی گهره مان به وان ده به خشی، واشمان ده کرد که له ریگی راستی نیمه ش شاره زا بن. واته: له دنیاو له قیامه تدا. که سیک گویزایه لی خوداو پیغه مبه ره کهی بکات نه وه له گه ل ریژی لیگیراواندایه له لای خودا

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءَ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ هر که سیک به فهرمانی خوداو نه م پیغه مبه ره بیت، ده بیته هاوی پی نه وانهی خودا چاکه ی له گه ل کردون له پیزی پیغه مبه ران و خودا به رستانی راستی و شهیدان و پباو چاکه کانن، چ هاوویانیکی چاکیش نه مانه. واته: هر که سیک کار به و شتانه بکات که خوداو پیغه مبه ره کهی فهرمانیان پیکردوه و واز له کاره خرابانه بینن که قه دهغه یان کردوه بیگومان خودا له شوینیکی پر له پیزدا دایده نیت و ده یکاته هاوه لی پیغه مبه ران و نه وانهش که په یان دوی پیغه مبه ران دیت له راستگریان و شهیدان دوی نه مانیش زورینهی خاوه ن

باوه پان که بریتین له پیاو چاکانو ئهوانه‌ی که ناشکراو په‌نهانیان وه که یه‌ک بووه. پاشان خودای گه‌وره وه سفیان ده‌کاتو ده‌فرموویت: ﴿وَحَسَنَ أَوْلَادِكَ رَفِيقًا﴾ چ هاورپیانیکی چاکن ئه‌مانه. بوخاری پویایه‌تی کردووه له عائیشه‌وه وتی: بیستم له پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: (هیچ پیغه‌مبه‌ریک نه‌بووه که نه‌خۆش که‌وتبیت مه‌گین خودا سه‌ریشکی کردووه له نیوان دونیاو قیامه‌تدا) پیغه‌مبه‌ری خودا له‌وه نه‌خۆشیه‌ی که کزچی دوا‌یی پیدا کرد ده‌نگی نذر گورابوو، گویم لئی بوو ده‌یفه‌رموو: (مع الذين أنعم الله عليهم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين) زانیم که سه‌ریشک کراوه^۱ موسلیمش هه‌روا پویایه‌تی کردووه^۲ وه له‌م فرمووده‌یه‌دا فرموویه‌تی: (ئهی خودایه له‌گه‌ل ئه‌و هاوه‌له پله بلندانه‌دا ده‌بم)^۳ سی جار ئه‌مه‌ی فرموو پاشان کزچی دوا‌یی کرد پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ).

باسی هاتنه خوارموی ئه‌م نایه‌ته پیروژه

ئیبنو جهریر پویایه‌تی کردووه له سه‌عیدی کوپی جو‌به‌یره‌وه، وتی: پیاویکی ئه‌نساری هات بۆلای پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) پیتی وت: (ئهی فلان چیه‌ته ده‌تبینم خه‌فه‌تباری؟) وتی: ئهی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) شتیکه بیرم لیک‌کردوه‌ته‌وه، وتی: کامه‌یه؟ وتی: ئیغه به‌یانی و ئیواره دیننه خزمه‌تت، سه‌یری نیو چاوانت ده‌که‌ین و له خزمه‌تدا داده‌نیشین، به‌یانی واته: ماوه‌یه‌کی تر تو پلعت به‌رز ده‌بیته‌وه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌رانی، ئیغه ناگه‌ین به‌تو، پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) هیچ وه‌لامیکی نه‌دایه‌وه. جو‌برائیل ئه‌م نایه‌ته‌ی بۆ هینایه خواره‌وه ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ﴾ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناردی به‌شوینیداو مژده‌ی پیدایه. ئه‌م فرمووده‌یه به‌مورسه‌لی (مرسل) پویایه‌ت کراوه له مه‌سروقو عیگره‌مو غامیری شه‌عی و قه‌تاده‌وه. وه له په‌بیعی کوپی ئه‌نه‌سه‌وه که باشترین سه‌نه‌دیانه. وه به‌مه‌رفوعی به‌شێوه‌یه‌کی تر. ئه‌بو به‌کری کوپی مه‌رده‌وه‌یی (مرده‌یه) له عائیشه‌وه (په‌زای خودای لی بیت) وتی: پیاویک هات بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وتی: ئهی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) تو خۆشه‌ویستتری له‌لای من له گیانی خۆم، خۆشه‌ویستتری له‌مال و مندا‌لم، خۆشه‌ویستتری له‌کوچه‌که‌م، هه‌ندیک جار له‌مالی خۆمدا بیرت ده‌که‌م و ئارام ناگرم دیم سه‌یرت ده‌که‌م و کاتی‌کیش بیر له‌مردنی خۆم تو ده‌که‌مه‌وه ده‌زانم که‌تو چوینه به‌هه‌شت پله‌و جیگه‌ت به‌رزه‌کرێته‌وه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌راندای، منیش نه‌گه‌ر بچمه به‌هه‌شت ده‌ترسم نه‌تبینم، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هیچ وه‌لامی

۱ فتح الباری (۱۰۳/۸).
 ۲ مسلم (۱۸۹۳/۴).
 ۳ مسلم (۱۸۹۴/۴).
 ۴ الطبری (۵۳۴/۸).

ندایوه ههتا تم نایه ههتا خواره وه بوی: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ اللَّهُ وَالصَّالِحِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ نسه بو عه بدلائی مه قدیسش (المقدس) هه روا پویایه تی کردوه له کتیبه که بیدا (صفة الجنة) پاشان وتی: هیچ خرابییه که له سه نه ده که بیدا نابینم^۱ والله أعلم. وه له سه حی موسلیما هاتوه له په بیعی کوی که عبی نه سه میوه که وتی: من له لای پیغه مبه ر^۲ (ﷺ) ده مامه وه ناوی ده ست نویژو پیویستییه کانم بز ده هیتنا. پتی وتم: (داوا بکه)، وتم: ئی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) داوام وایه که له به هه شتدا له گه لت بم، فه رموی: (جگه له وه شتیکی ترت نیه؟)، وتم: هه رنه وه، فه رموی: (هاوکاریم بکه به (راهیتان و ماندو کردنی) خۆت به نویژو کردنی زۆر (بکثرة السجود)).^۳ نیما می نه حمه د پویایه تی کردوه له عه مری کوی موروی جو هه نی وه (مرة الجهنی) وتی: پیایک هات بز لای پیغه مبه ر^۴ (ﷺ) وتی: ئی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) شایه تیم داوه که هیچ په رستراویک نیه جگه له خودا و تۆش پیغه مبه ری خودای و پینچ نویژه که م کردوه و زه کانی مالی خۆم داوه و پۆزوی مانگی په مه زانم گرتوه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (هه رکه سیک له سه رنه وه مردبیت، نه وه له گه ل پیغه مبه ران و پاستگزیان و شه هیدانه له پۆزی قیامه تدا نا به وشپوه یه (هه ردو په نه جی پاست کرده وه) به ومه رجه ی نازاری دایکو باوکی نه دابیت)^۴ نیما می نه حمه د خۆی تم فه رموده ی هیتناوه. له مانه له هه موو گرنگترو گوره تر نه و موزده یه یه که له فه رموده سه حیج و موسنه ده کاند هاتوه به ریگی ته واتر له کۆمه لیک له هاوه له کانی پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پرسپاری لیکرا له باره ی نه و پیاوه وه که کۆمه لیک خۆشده ویت به لام پیتان نه گه یشتوه، (به کرداری چاک و عیباده تی زۆر) فه رموی: (هه رکه سه له گه ل نه و که سه دایه که خۆشیویستوه) نه نه سه وتی: موسلمانان زۆر دلفۆشبوون به م فه رموده یه ی پیغه مبه ر^۵ (ﷺ)، وه له پویایه تیکی تر دا هه ر له نه سه وه وتی: من پیغه مبه ری خودام (ﷺ) خۆشده ویت، وه نه بو به کرم عومرم خۆشده ویت (په زای خودایان لی بیت) هیوام وایه که خودا له گه ل نه وان زیندووم بکاته وه، هه رچه نده وه کرداری نه وان کردارم نه کردوه^۶ پاشان خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ﴾ نه م چاکه یه ش خودا ده ریاره یان ده کات. واته: نه م به زه بییه ش له لایه ن خوداوه یه، هه ر خودا خۆیه تی هه لیبژاردوون و شایسته ی کردوون، نه ک

^۱ الطبرانی (۳۳۰۸)، ومن طریق أبي نعیم فی الطیة (۱۲۵/۸) سه نه ده که ی خراب نیه.

^۲ مسلم (۴۸۹).

^۳ جامع المسانید والسنة (۷۷/۱۰) سه نه ده که ی سه سه نه.

^۴ فتح الباری (۵۱/۷).

به کرده و هکانیان. ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عِلْمًا﴾ خودایان به سه که به کرده و هکانیان ده زانیت. واته: خودا خوی ده زانیت کی شایسته یارمه تی و پرنیشاندانه.

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَدِّلَنَ فَإِنَّ أَصْبَحَكُمْ مُّصِيبَةً قَالِ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَبَكُمْ فَضَلَّ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَلْبِسْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ فَلْيَقْتَرِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقْتَرِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾﴾

فرماندان به خوباریزی و هوشیاری به رامبه روزمن

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا﴾ نهی کومه لی خاوهن باوه ران همیشه هوشستان به خوتانه وه بیت و ناماده بن. دهسته دهسته، یان پیکه وه به تیکرایی بچنه غهزا. خودای گوره فرمان به بنده خاوهن باوه په کانی دهکات همیشه ناگایان له روزمنه کانیان بیت. نه مش پئویست به وه دهکات که به رده وام خه ریکی خوتاناماده کردن بن له باره ی هیزی دهرونی و که ره سه ی جهنگی و ژماره ی زوری سه ریازیه وه بق غهزا کردن له ریگی خودادا (ثُبَاتٍ) واته: کومه ل دوی کومه ل و دهسته دوی دهسته و دوی سربه دوی سربه علی کوی نه بوته لحه له ثینو عه باسه وه له دهده که خودای گوره ده فرموویت وتی: ﴿فَانفِرُوا ثُبَاتٍ﴾ واته: دهسته ی جیاجیا ﴿أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا﴾ یان هم مووتان پیکه وه^۱ هر به م شیوه یه ریوایه ت کراوه له مواجهسو عیکرهمه و سودی و قه تاده و زه حاکو عه تای خوراسانی و خوسه یفی جهزه ری (خصیف الجزی) موقاتیلی کوی حه بیان وه^۲.

یه کیگ له نیشانه کانی دوورومکان دواکه وقتنه له غهزا

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَدِّلَنَ﴾ هندیکی واتان له ناودایه به نارزه زو خویان دواده خه ن و پیتان ناگه ن. مواجهسو که سانی تریش وتویانه: نه م نایه ته له سر دوورومکان هاتووه ته خواره وه^۳ موقاتیلی کوی حه بیان وتی: ﴿لَيُبَدِّلَنَ﴾ واته: هندیکی خویان له غهزا دواده خه ن.

^۱ الطبری (۵۳۷/۸).

^۲ الطبری (۵۳۸/۵۳۷/۸).

^۳ الطبری (۵۳۸/۸).

هلده گريته مه بهست پيئي كه سيك بيت كه خوي ده گريته دواو ناچيت بؤ غه زاو خه لكيش واليده كات كه نه چن بؤ غه زا، وهك عه بدولاي كوربي نوبهي كوربي سه لول واي ده كرد (خودا پوي پرهش بكات) خوي نه ده چوو بؤ غه زاو خه لكيشي هانده دا كه ده رنه چن بؤ غه زا، نه مه قسه ي ئيبنو جو ره هيجو ئيبنو جهريره. مه بويه خوداي مهن باسي دو پوره كان ده كات كاتيك كه دوا ده كه ويت له غه زاو نارواو

ده فهرموويت: ﴿فَإِنْ أَصَبْتُمْ مُمْسِيَةً قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَوْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا﴾ نه گه ر تووشي به لاو نوشتيه ك هاتن ده لئين: خودا چا كه ي له گه ل من كروهه كه له گه لياندا نه بووم. واته نه گه ر هه نديكتان شهيد بوون يان دوزمن سه ركه وتنيكي به ده ستهينا به سه رياندا (خودا خوي ناگاداره وه هيج كاريكي بي حيكمت نيه) ده لئيت: باشبوو ناماده ي نه وه شه ره نه بووم، خودا چا كه ي له گه لم كروهه. نازانيت كه بي بهش بووه له وه پاداشتي خور اگريبه دا به رامبه ر دوزمن يان نه گه ر بكوژدريه شه ميد ده بووه. ﴿وَلَيْنْ

أَصَبْتُمْ فَضَلَّ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَلَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

نه گه ر ئيوه له سايه ي چا كه ي خودا وه، ده سته و تيك پاداشتان ده سته كوت، وهك كه سيك كه له پيشدا به كترتان نه نانسوييت و دوستايه تيتان نه بووييت، ده لئيت: خوزگه منيش له گه ليان بوومايه. نه وسا منيش له وه خير ويتره گه وريه به ژدارده بووم. واته: هه موو هيو او مه به ستيكي هه ر نه وه بووه پشكيكي له وه ده سته كوته له گه ل نه وان ببويه.

هاندان بؤ غه زا كرون

پاشان خوداي مهن ده فهرموويت: ﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ با نه وان هه ده ست له دنيا هلده گرن بؤ بؤذي دوايي، بچه غه زا له پيگي خودا پاشان ده فهرموويت: ﴿وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ نه وه ي كه ده چيته غه زا له پي خودا، چ بكوژدريت و چ سه ربكويت له دنيا وه له دواييدا پاداشتي گه وريه ده ده يني. وهك له هه ر دوو سه حيحه كه دا هاتووه: (خودا ده سته به ري كروهه بؤ نه وه كه سه ي غه زا ده كات له پيگي نه ودا، نه گه ر مراندي بيخاته به هه شت، يان بيگي پيته وه بؤ نه وه مالي لئي ده رچووه له گه ل نه وه ي به ده ستي هيناوه له پاداشتو ده سته وتي جهنگ).

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَمِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا﴾ ﴿٧٨﴾ الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي

فتح الباري (٢٥٢/٦)، مسلم (١٤٩٦/٣).

سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّغُوتِ فَقَتَلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ

ضَمِيمًا ﴿٧٦﴾

ہاندان لہ سہر غہ زا کردن بو بزگار کردنی لاواو بی دہستہ لاثہ کان

خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ﴾ بچی نئیوہ ناچن بق غزا لہ پیگای خودلو لہ بر چہ وساوہ کان؟ لہ بر نہ و پیاوان و ژنان و مندالانہ. خودای گورہ لیترہ دا ہانی بہندہ خاوەن باوہ پکانی دہدات لہ سہر غہ زا کردن لہ پیسی خوداداو ہ و لدان بق بزگار کردنی نہ و چہ وساونہی کہ لہ ناو مہ ککہ دان لہ پیاوان و ژنان و مندالان کہ گبریان کردوہ و ہیچ دہستہ لاتیکیان نیہ مہ رویوہ دہ فرموویت: ﴿الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ﴾ کہ دہ لئین: نہی پورہ دہرگاران، لہ م شارہ مان بزگار مان بکہ. نہ م نایہ تہ وک نہ و نایہ تہ وایہ کہ خودای گورہ دہ فرموویت: ﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيِكَ الَّتِي أَخْرَجْنَاكَ﴾ نذر شاری و اہہ بووہ ہ خہ لکی شارہ کی ترق (نہوی تویان لی دہر کرد) نذر بہ ہیترو گوپتر بوو. پاشان و ہ سفی ستہ مکاری خہ لکہ کی دہ کات و دہ فرموویت: ﴿الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَأَبْنَا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا﴾ وا خہ لکہ کی ستہ مکارن، بزگار مان بکہ و لای خوتہ و ہ یارو یاوہ ریگمان بق دیاری بکہ. واتہ: کہ سانیکمان بق بنیرہ یارہ تیمان بدہن و بزگار مان بکہن لہ دہستی نہ م ستہ مکارانہ. بوخاری ریویاہ تی کردوہ لہ نیبنو عہ باسہ و ہ تی: من و دایکم یہ کیگ بووین لہ و چہ وساونہ پاشان خودای گورہ دہ فرموویت: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّغُوتِ﴾ نہ وانہی خاوەن باوہ پن غزا دہ کن لہ پی خودا، نہ وانہ ش خودانہ ناسن لہ پیگہی تاغوت شہر دہ کن. واتہ: خاوەن باوہ پان غزا دہ کن لہ بر پہ زامہندی و گوپیپاہ لی فرمانی خودا، خودانہ ناسانیش شہر دہ کن لہ پیگہی شہیتاندا. پاشان خودای مہ زن خاوەن باوہ پان ہاندہ دات و ہ لیاندہ نیت کہ شہر لہ گن دوزمنانی خودا بکہن و دہ فرموویت: ﴿فَقَتَلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَمِيمًا﴾ دہسا نئیوہ بچنہ شہری نہ وانہی دوستی شہیتان، فیلی شہیتان بی ہیترو پیترو زہ بوونہ.

﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّغُوتِ﴾
 ﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّغُوتِ﴾
 ﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّغُوتِ﴾

١ محمد (١٣).

٢ فتح الباری (١٠٣/٨).

قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكَكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِن تُصِيبَهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِن تُصِيبَهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ قَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَرِحْتَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

سه روزه نشکر دنی نه وانهی که نه پیشدا داوای شه پرگردنیان ده کرد که فه رزبوهه جه ز له دو اخستنی

ده کن

خودای مه زن ده فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُونُوا بِرِحْمَةِ اللَّهِ وَأَشِدَّ حَسْبِي﴾ نایا نه وانهت نه دیوه، پتیمان و ترا: هه تا له مه ککن شه پر مه کن نو یژیکه ن و زه کات بدن، کاتیک بیستیان غه زایان له سه ر نوسراوه، زانیان ده بیت بچن بؤ شه پ، نه ونده ترسیان لی نیشت له و خه لکه که ده چون به گزنیاناندا، که له خوداش هه رنه ونده ده ترسان و بگره زیاتریش ده ترسان. موسلمانه کان له سه ره تای هاتنی نیسلامدا که له مه ککه بوون فرمانیان پیکرابوو نو یژ بکه ن و زه کات بدن، هه رجه نده مال و سامنیکی زدریشیان نه بوو، به لام فرمانیان پیکرابوو که هاوکاری هه ژاره کانی خویان بکه ن و لیبورده بن و چاوپوشی له بت په رسته کان بکه ن و خورپاگرین تا ماوه یه کی تر. بؤیه هه ر خویان ده خوارده وه و جه زیان ده کرد فرمانی غه زا ده ربکریت و هه قی خویان له دوژمنه کانیان بسینن. به لام له وده مه دا شه پرکدن گونجاو نه بوو له به ر چند هؤکاریک له وانه: که می ژماره ی موسلمانان و زدری ژما ره ی دوژمنه کانیان. وه نه وان له زیدی خویاندابوون که ولاتی حرام بوو پزیزترین پارچه زهوی بوو له سه ر زه میندا، نه ده بوو پیش دهستی بکریت له شه پرکدن تئیدا نه شیاو بوو. له به رنه و فرمانی غه زا ده رنه کرا هه تا چونه مه دینه. کاتیک که چونه مه دینه و ده سه لاتیان په نیداکردو یارمه تیده ریان بؤ په یدابوو، فرمانیان پیکرا به وهی که له پیشدا ناوا ته خوازی بوون، هه ندیکیان ترس دایگرتن و له پویه پویه ونه وهی دوژمن ده ترسان چ ترسیک! ترسیکی زدر ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ ده یانوت: نه ی په روه ریدگارمان بؤچی غه زات بؤنوسیوین، چی ده بوو تا ماوه یه کی تر دوات خستایه؟ چونکه خویتنی تئیدا ده پزیت و مندالان تئیدا بی باوک ده بن و ژنان بیوه ژن ده کون، نه م نایه ته وه ک نه و نایه ته وایه که خودای گوره ده فرمویت: ﴿وَقُلْ أُولَٰئِكَ مَا آمَنُوا لَوْلَا نَزَّلَتْ سُورَةٌ فَإِنَّا أَنْزَلْنَا سُورَةَ مُحْكَمَةً وَذُكِّرَ فِيهَا

اَلْقَاتِلُ^۱ نه وانهی خاوهن باوه پن ده لئین: بؤچی سورده تیک نایه ته خواره وه؟ کاتیک که سورده تیکی پته و هات و باسی غزای کرد تا کوتای نایه ته که. ئیبنو نه بی حاتم ریوایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه وتی: عه بدوپه حمانی کوپی عه وفو هه ندیک له هاوه له کانی خاتن بؤلای پیغه مبه ر(ﷺ) له مه ککه و وتیان: نهی پیغه مبه ری خودا(ﷺ) ئیمه که بت په رستبوین خاوه نی ده سته لات بووین، کاتیک که بووینه خاوهن باوه پ زلیل بووین. پیغه مبه ر(ﷺ) فه رموی: (من فرمانم پیدراوه که لیبورده بم نه چم به گز هؤزه که تاندا) کاتیک که خودا برده مه دینه فه رمانی پیکرد که غزا بکات. که چی نه وان غزایان نه کرد. خودای گه وره نه م نایه ته ی ناره ده خواره وه که ﴿اَلرَّزَّزَ إِلَى الدِّیْنِ قَبْلَ لَمَّ كُفُوا اَبْدِیْكُمْ﴾^۲ نه سانی و حکمیش ریوایه تیان کردوه. خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿قُلْ مَنَعَ الدُّنْیَا قَلِیْلٌ وَّالْآخِرَةُ خَیْرٌ لِّمَنِ اُنْقَى﴾ بلس: ژیانی دنیا که مو کورته و بؤ نه وانه ی که ترسیان له خودا هه یه، ژیانی نه ولا (قیامت) زور باشتره. ﴿وَلَا تُظَلَمُوْنَ فِیْهَا﴾ به نه ندازه ی تالی ناو ده نکه خورمایه ک که س ناهه چی لی ناکریت، به لکو پاداشتی نه و کرداره یان وه رده گرن به باشترین پاداشت. نه مه دلخوشدانه وه یه کی خاوهن باوه پانه له دنیاو هاندانیانه بؤ خوبه خت کردن له ریگی خودا و بؤ نه وه ی نه و پاداشته مه زنه ی بؤژی قیامت وه ریگرن.

یا کرفن له مرفن نیه

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿اٰیْمًا تَكُوْنُوْا یُدْرِکُکُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ کُنْتُمْ فِیْ بُرُجٍ مُّسْتَوِیَةٍ﴾ له هه ر کوئیه ک بین ته نانه ت نه گه ر له قه لای زور قایمیش (خوتان بشرنه وه) مردن پیتان ده گات. واته: ئیوه هه ر ده بییت بعدن و ده ریا بوونتان نیه و هیچ که سیش له ئیوه له مردن بزگاری نابیت. وه که خودای گه وره له نایه تیکی ترده ده فه رموویت: ﴿کُلٌّ مِّنْ عَلَیَّآ فَاَنْ﴾^۳ هه ر که سیک ژیانی له سه ر زه مینه نامینیت و ده مریت. وه ده فه رموویت: ﴿کُلٌّ نَفْسٍ دَاۤیْقَةُ الْمَوْتِ﴾^۴ هه مو که سیک تامی مردن ده چیژیت. وه ده فه رموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا لِشَیْرِۤیْنِ قَبْلَکَ الْخَلْدَ اَفَاۤیْنِ مَتَّ فَهُمْ الْخٰلِدُوْنَ﴾^۵ کُلٌّ نَفْسٍ دَاۤیْقَةُ الْمَوْتِ^۶ و امان

^۱ محمد (۲۰).

^۲ الطبری (۵۴۹/۸).

^۳ النسائی فی الکبری (۳۲۵/۶)، الحکم (۳۰۲/۲) فه رموده یه کی غریبه.

^۴ الزحمان (۲۶).

^۵ ال عمران (۱۸۵).

^۶ الانبیاء (۳۴-۳۵).

نه کرد هيچ مؤثنيك پيش له تو ه بيئت و نه مریت، ناخو چون نه گهر تو بمریت، نه وانه تا سر ده بين.
 هه موو گيانتيك تامی مردن ده چيزيت. واته: هه موو كه سيك ده بيئت بمریت و گومانی تيدانيه، هيچ شتيك
 له مردن پزگاری ناكات، غهزا بكات يان نه يكات كاتيكي بق دياريكراوه دبیت هه پيی بگات. وهك
 خالیدی كوپي وه ليد كاتيک كه مردن له سر جيگا يه خه ي پنده گريت ده لیت: ناماده ي فلان و فلان شه پ
 هاتم، شوينتيك نيه له لاشه مدا برينيك يان جيی رميكي پتوه ديار نه بيئت، نه وسا نيتستا له سر جيگا كه ي
 خرم ده رم. يا خودا هه رگيز ترسنو كه كان چاونه نين به يه كداز خودای گه وره ده فهرموويت: ﴿ اَيْنَمَا

تَكُونُوا يُدْرِكَكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّرَةٍ ﴾ له هه كوييهك بن، ته نانهت له قه لای زور قايميش
 (خوتان بشارنه وه) مردن ده تان دوزيت وه. واته: خو پاراستن و شاردنه وه هيچ سو ديكي نيه.

دوو روه كان شوومي يان ده دايه پال پينفه مبهرا (ﷺ)

خودای به زن ده فهرموويت: ﴿ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ حَسَنَةٌ ﴾ هه ركاتيک چا كه يان دپته پي. واته: هه ركاتيک
 بقذي و به رويوومي باخ و كشتوكال و گوزه رانيان باش بيئت و منداليان زور بيئت وهك نيينو عه باس و
 نه بو عاليه و سو دي وتويانه: ﴿ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ نُسِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ ﴾ ده لين: نه مه له خودا وه يه.
 نه گهر تووشي ناخوشيش بوون، واته: نه گهر تووشي وشكه سالي و قاتوقپي هاتن و باخ و كشتوكال يان

وشك بوو يان منداليان مرد يان تووشي هه شتيكي تر هاتن ﴿ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ ﴾ ده لين: نه مه له
 توره بوو. به هوي نه وه وه بوو به كويي تزمان كردو شوين نابنه كه ي تو كه وتين. وهك خودای گه وره
 له باره ي هوزه كه ي فيره وه نه وه ده فهرموويت: ﴿ فَإِذَا جَاءَ تَهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ نُسِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ

يَطْرُقُوا بِمُؤْسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ ﴾ نه گهر تووشي خو شسي ده بوون ده يانوت: كاري خو مانه، نه گهر تووشي
 به لاو ناخوشيش ده هاتن ده يانوت كه: نه مه شوومي موساو ياراني موسايه. وهك خودای گه وره له
 نايه تيكي تردا ده فهرمويت: ﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ﴾ هه ر له م خه لكه دا كه سي وا هه يه به
 دوو دلي خوا به رسته. نه م دوو پوهوانه ش كه هاتنه ناو نايي نيسلامه وه خو يان وا نيشانده دا كه
 مو سلمانن به لام له دلدا مو سلمان نه بوون، بزيه كاتيک كه تووشي شه پو به لا بيونايه ده ياندايه پال

پينفه مبهرا (ﷺ) نه وانه ي شويني كه وتييون. خودای گه وره نه مه ي نارده خواره وه: ﴿ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ

اللَّهِ ﴾ بلي: (خوشي و ناخوشي) هه موو به ده ست خودايه. واته: هه مووي به پريارو فرماني خودايه له

١ الاعراف (١٢١).

٢ الحج (١١).

پیاوچاکو پیاوخراپو و خاوهن باوه پو خودانه ناساندا وه کویه که وه هرچی بیه ویت ده بکات ﴿قَالَ هُوَ لَا
 الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾ نه ری نه مانه چیهانه؟ وه که له هیچ قسه یه ک تینه گن وایه. پاشان خودای
 مه زن پووی و تاری ده کاته پیغه مبه ره که ی ﴿وَلَا يَكْفُرُ﴾ مه به سستیسی پیی مه موو په گزی (جنسی) مروغه. بز
 نه جامی وه لاهه که وه ده فهرموویت: ﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسْرَةٍ مِنْ اللَّهِ﴾ تشی مه چاکه یه ک ببن، له خوداوه یه.
 واته: هر له ریزو سوزو به زه یی خوداوه یه ﴿وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سِتْوَةٍ مِنْ نَفْسِكَ﴾ ناله باریشت بیته پی، بزانه
 له خۆته وه یه. واته: له لایه ن خۆته وه یه و کرداری خۆته. وه ک خودای گه وره له نایه تیکی تردا
 ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾ هه کاتیک
 تووشی هر به لایه ک بوون، به هوی کرده وه ی خۆتانه و خودا له زور گوناهیشتان چاویوشی ده کات.
 سوددی و حه سنی به سری و ئیبنو جوره یچ و ئیبنو زید و تیان و تیان: ﴿فِي نَفْسِكَ﴾ واته: به هوی تاوانی
 خۆته وه یه. قه تاد له م نایه ته دا ﴿فِي نَفْسِكَ﴾ وتی: سزایه که بۆت، نه ی نه وه ی ناده م به هوی
 گوناهته وه. پاشان خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا﴾ تو مان نارووه که به سر نه م
 خه لکه وه پیغه مبه ر بیت. واته: به رنامه ی خودایان پیی رابگه یه نیت و که نه وه ی خودا پیی پازیه و پیی
 خۆشه بیکن و نه وه یش پیی ناخۆشه و پیی پازی نیه لئی دووریکه نه وه ﴿وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ نه وه نده ت
 به سه که خودا ناگای لیته. واته: شایه ته له سر نه وه ی په وانیه کردوی و شایه تیشه له نیتوان نه وان و
 تو دا. ناگاداری نه وه شه که تو بیت رابگه یاندون و نه وانیش چون پشتیان له وه قه مه لکردوه هر له به ر
 لاساری و بی دینیان.

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُوا طَاعَةٌ فَإِذَا
 بَرَرُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
 وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ ﴿٨١﴾

گوپرایه لی پیغه مبه ر ﴿وَلَا يَكْفُرُ﴾ گوپرایه لی خودایه

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ هر که سیک به فرمان پیغه مبه ر
 دیاره به فرمانی خودایه. خودا گوره باسی به ده و پیغه مبه ری خوی محمد ﴿وَلَا يَكْفُرُ﴾ ده کات و
 ده فهرموویت هر که سیک گوپرایه لی نه و بکات نه و گوپرایه لی خودای کردو هر که سیکیش سه ریچی

الشوری (۳۰)

بكات ٺووا سرپيڇي خوداي ڪردووه، چونڪه پيڻه مبر (ﷺ) له خويوه قسه ناکات. به لڪو به نيگاي خودا قسه دهڪاتو به ناگاداري ٺوه. ٺيبنو ٺبي حاتم رپوياتي ڪردووه له ٺبوهوره پيره وه تي: پيڻه مبري خودا (ﷺ) فهرموويه تي: (هرڪه سيڪ به رفره رمانى من بيت ٺوه به رفره رمانى خوداي ڪردووه، هرڪه سيڪيش سرپيڇي منى ڪرد ٺوه سرپيڇي خوداي ڪردووه، وه هرڪه سيڪ گوڙپايه لي فهرانپه واکه ي بكات ٺوه گوڙپايه لي منى ڪردووه، وه هرڪه سيڪ سرپيڇي فهرانپه واکه ي بكات ٺوه سرپيڇي منى ڪردووه) ^۱ ٺم فهرمووده به له هر دور سه حجهه ڪشدا هاتووه ^۲ ﴿وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ هرڪه سيڪيش خوي لي بيوڙيت (پشت هه لبات) ٺيمه تومان بق ٺوه نه نارندووه ڪه له سريان چاودتريبت. واته: تو هر ٺوهت له سره ڪه پٺيان پابگه ي نيت، هرڪه سيڪ شوڻتنتڪه وت به خته ورو پزگار. به ٺه نذازه ي ٺوه ڪه سش ڪه شوڻت ده وٽ پادا شتت بق ده نوسريت، هرڪه سيڪيش پشتت تيبكات په نجه پو مال وڙانه، تو هيچ ڪاريتڪ به سره وه نه بيت. وه ڪ له م فهرمووده به دا هاتووه: (هرڪه سيڪ گوڙپايه لي خوداو پيڻه مبره ڪه ي بكات (ﷺ) ٺوه پاسته پئي ڪرتووه ته به ر، هرڪه سيڪيش سرپيڇي خوداو پيڻه مبره ڪه ي بكات (ﷺ) بيگومان ٺوه ڪه سه ته نيا زيان له خوي ده دات) ^۲.

باسي گه وچن و گه مڙه يي دووڙووه ڪان

خوداي مه زن ده فهرموويت: ﴿وَقُولُوا طَاعَةٌ﴾ له ناو ٺه وانده ڪه سانتيڪ هن ده لئين: ٺيمه هرگيز له فهرمانى تو ده رناچن. خوداي گوره ليزه دا باسي دووڙووه ڪان دهڪات ڪه واي نيشانده دن له فهران پيڻه مبر ده رناچن ﴿فَإِذَا بَرَأُوا مِنْ عِنْدِكَ﴾ به لام ڪاتيڪ له لات ده پڙنو دوورده ڪه ونه وه ﴿بَيْتَ طَابِعَةٍ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ﴾ به پيڇه وانه ي فهرمانى تو (شهوانه پاوڙده ڪن). واته: ٺه وه ي به شهودا ده لئين ده يشارنه وه ليت (باسي ناکه ن بؤت) خوداي گوره ش ده فهرموويت: ﴿وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ﴾ هر خاتيڪ له شهودا به دلپاندا ديت، خودا ده ينوسيت. واته: هرچي بلين خودا ليتي ناگاداره ٺه چاودتريانه ڪه به رپرسيان له نوسيني ڪرداري به نده ڪان هه مووي ده نوسنو ده زانن چي ده ڪن. ٺه هه پشه به لوه دووڙووه ڪه خودا هيچي لي ناشارتيته وه ده زانيت چي له نيوان خوياندا ده لئينو چيش له دلپاندايه و ٺه ويش له سري هاوڙان له سر دڙايه تيڪردي پيڻه مبر (ﷺ) له شهوداو

^۱ احمد (۲۵۲/۱) فهرمووده به ڪي سه حجهه.

^۲ فتح الباري (۱۳۵/۶)، مسلم (۱۴۶۶/۳).

^۳ مسلم (۵۹۴/۳).

سہرپچی کردنی. ہرچندہ بہ ہوالہت وای نیشاندہ دہن کہ گوڑپاہہ انو لہ قسمی دہرناچن. بہ مزوانہ خودا سزای توندیان دہدات لہ سہرئو پہ فقتارہ یان. وہک خودای گہورہ لہ نایہ تیگی تردا دہفہ رموویت: ﴿ وَتَقُولُونَ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَيَا رَسُولَ اللَّهِ اطعنا ﴾^۱ دہ لئین: نئیمہ بہوامان بہ خوداو پیغہ مہبر ہینا وہو بہرفہ رمانین. خودای گہورہ لئیردا دہفہ رموویت: ﴿ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ ﴾ توش وازیان لئینتہ. واتہ: توش نہی محمد (ﷺ) چاوپوشیان لئیکہ و لہ سہرخوبہ لہ گہ لیان و زقد سہرزہ نشتیان مہکو و نہینتہ کانیان بؤ خہ لکی ناشکرا مہکو لئیشیان مہ ترسہ ﴿ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴾ خوت مہر بہ خودا بسپیڑوہ کارسازت خودایبت بہستہ. واتہ: خودابہ سہ دوست و پشتیوان و یارمہ تیدہ ربیت بؤکہ سیک بیہ ویت پشت بہ خودا بیہ ستیت و ہانا بؤ نہویات.

﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴾^(۴۲) وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿۴۳﴾

نہم قورئانہ ہہ قہ و کتیبی خودایہ

خودای مہزن فہرمان دہکات بہ خا و ہن باوہ پان کہ وردبینوہ لہ قورئان و باش سہرہنجی بدہن. لئیی قہ دہغہ کردوون پشتی تئیکہن باش سہیری مانابتہ و کان و تہ پہوانہ کانی نہ کەن پیشی پاگہ یاندون کہ ہیچ شتیکی دڑیہ کتری تئیدانیہ و بی کہ م و کوپریہ، چونکہ لہ لایہن لہ کارزانی ہمہ میسہ ستایش کراوہ و ہاتووہ تہ خواروہ. قورئان خوی مہ قہو لہ لایہن مہ قیشوہ ہاتووہ. ہہ ربؤیہ خودای مہزن دہفہ رموویت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾^۲ نایا نہ وان لہ قورئان وردنابنہ و ہ سہرہنجی نادہن، یان دلیان داخراوہ؟ پاشان دہفہ رموویت: ﴿ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴾^۱ نہ گہر قورئان ہی کہ سئیکی تر بوایہ جگہ لہ خودا دیارہ مہ بہستی نارئیکو دڑیہ کتریان زقد تئیدا پیدادہ بوو. واتہ: نہ گہر کاری کہ سئیک بوایہ و دوست بکرایہ و ہک بت پہرستہ نہ فامہ کان و دوپوہوہ کان دہ یانوت شتی دڑیہ یکی زقدی تئیدادہ بوو، بہ لام پوون و ناشکرایہ کہ نہم قورئانہ شتی دڑیہ یکی تئیدانیہ و بی گہردہ لہ لایہن خوداوہ ہاتووہ. و ہک خودای گہورہ باسی

^۱ النور (۴۷)

^۲ محمد (۲۴)

تہ وانہ دہکات کہ زقر زانان و دہ فہ رموویت: ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَاْمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾^۱ تہ وکسانہش کہ زقر زانان دہ لئین: پرومان پئی ہیہ و تہ مانہ گشتی لہ پہ روہ ردگارمانہ وہیہ. واتہ: دہ لئین: چہ ندین نایہ تی پتہ و ہن (محکمہ) کہ مانی بؤ تہ م قورئانہ و تیشیدایہ لہ یہ کدہ چن (متشابہات) کہ ہموو پاستن. بؤیہ تہ م زانایانہ نایہ تہ لیکچوہ کان دہ گتپنہ وہ بؤلای نایہ تہ پتہ وہ وکاوا (المحکات) شاہہ زا دہ بن. بہ لام تہ وانہ ی دہ غہ زو نہ خوؤشی لہ دلیانداہیہ نایہ تہ پتہ وہ کان (المحکم) گتپاوہ تہ وہ بؤلای نایہ تہ لیکچوہ کان (المتشہبہ) گومراہوون و سہریان لی شتواوہ. ہر بؤیہ خودای گورہ و سہنی زقر زاناکانی کردوہ و زہمی گومراکانیشی کردوہ. نیمامی تہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ عہ مری کوپی شوہ بیہ وہ لہ باوکیہ وہ لہ باپیریہ وہ وتی: من و براکہ م لہ کومہ لیکدا دانیشتبووین بہ تہ ندازی و شتری سور (حمرانعم) کہ ہہ بیت لہ لام خوؤشہ ویستربوو. من و براکم چووین گہ یشتین بہ چہ ند پیاوکی بہ پیز لہ ہاوہ لہ کانی پیغہ مہری خودا (ﷺ) لہ دہ رگاہہ کدا لہ دہ رگاکانی، پیمان ناخوؤشبوو لہ یہ کتری جیابکہ ینہ وہ لہ سوچیکدا دانیشتین لہ وکاتہ دا باسی نایہ تیکی قورئانسیان دہ کرد، مشتمومریان بوو لہ سہری و دہ نگیان بہ رزیوہ وہ. بہ تورہ بیہ وہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) ہاتہ دہ رہ وہ بؤیان و پہ نگی پروی سوربووہ وہ خوؤلی دہ کرد بہ سہریانداو دہ یفہ رموو: (نارام بن تہی خہ لکینہ ہر بہ م شتوہ یہ گہ لہ کانی پیش تئوہ لہ ناوچوون لہ سہر ناکوکیان دہ یارہ ی پیغہ مہرہ کانیان و کتیبہ کانیان و بہ راوردی یہ کتریان پی دہ کردن. بیگومان تہ م قورئانہ نہ ہاتوہ تہ خواریہ وہ ہندیکی تہوی تری بہ درؤ بختاہ وہ، بہ لکو ہندیکی پاستی تہوی تری دہ سہ لمینیت، تہوی لئی تیگہ یشتن و فیری بوون لئی کاری پی بکہن. تہوشی لئی تینہ گہ یشتن بیگتپنہ وہ لای زانیاہرہ کی)^۲ دیسان نیمامی تہ حمود پیوایہ تی کردوہ لہ عہ بدولای کوپی عہ مرہ وہ وتی: پؤژیک لہ کاتی گہ مادا چوم بؤلای پیغہ مہری خودا (ﷺ) تیمہ دانیشتبووین لہ وکاتہ دا دوو کہ س ناکوکیان ہہ بوو لہ نایہ تیکداو دہ نگیان بہ رزیوہ وہ پیغہ مہر (ﷺ) فہ رموی: (بیگومان گہ لہ کانی پیش تئوہ لوناوچوون بہ موی جیاوازی و ناکوکیان لہ کتیبی خودا)^۳ تہ م فہ رموودہ یہ موسلیم و نہ سائیش پیوایہ تیان کردوہ^۴.

^۱ ال عمران (۷).

^۲ احمد (۱۸۱/۲) فہ رموودہ یہ کی حہ سہ نہ.

^۳ احمد (۱۹۲/۲) فہ رموودہ یہ کی سہ حیجہ.

^۴ مسلم (۲۰۵۲/۴)، النسائی فی الکبری (۳۳/۵).

قه دهغه گردنی بلاوگردنه و می هه وان بی لیکولینه وه

خودای مهن ده فرموویت: ﴿ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ أَلْحَافٍ أَذَاعُوا بِهِ ﴾ هه رکاتیک سه بارهت به هیمنایه تی یان مه ترسی، هه والیکمان پیده گات بلای دی ده که نه وه. نه مه نیگرانی ده برینه ده رباره ی نه وکه سانه ی که په له ده کن له بلاوگردنه وه ی هه وان پیش لیکولینه وه لئی و ده یگه یه نن به هه موو لایه کدا، له وانیه یه نه و قسه یه دوورییت له راستیه وه. موسلیم پیوایه تی کردوه له پیشه کی سه حیحه که یدا له نه بوهوره بره وه له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (به سه بق مرؤه به درؤزن دابنریت که هه رچی بیست بیگپرته وه) نه بوداودیش پیوایه تی کردوه له (کتاب الادب) دا له سونه که یدا وه له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه له موغه بره ی کوپی شه عبه وه: که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) قه ده غه ی کردوه له وتراوه و تیان^۱ اته: نه وه ی زؤر قسه ی خه لکی ده گپرته وه بی نه وه ی لئی بکلرته وه و بیری لی بکاته وه بزانییت نه م قسه یه راسته یان نا. وه له فرمووده سه حیحه که دا هاتوه: (که سیک قسه بگپرته وه، خوی بزانییت (ببینیت) نه و قسه یه درویه، نه وه خوی یه کیکه له و دوو درؤزنه)^۲ وه لیره دا نیمه نه و قسه ی عومه ری کوپی خه تابه باس ده که ین که له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه کاتیک هه والی درایه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خیزانه کانی ته لاقداوه، له مالی خویانه وه هاتو چوره ناو مزگه وت ببنی خه لکی نه و قسه یه ده کن، خوی پینه گیرا هه تا داوای نیزی کرد که بچپته لای پیغه مبه ر (ﷺ) لئی پرسی وتی: ئایا خیزانه کانت ته لاقداوه؟ فرمووی: (نه خین)، وتی: وتم الله اکبر، فرمووده که ی به دریزی باسکرد. له سه حیچی موسلیمدا هاتوه وتم: ئایا ته لاقداوان؟ فرمووی: (نه خین) عومه ر وتی: له سه ر ده رگاکانی مزگه وت راوه ستامو به به رزترین دهنگی خوم هاوارم کرد که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خیزانه کانی ته لاق نه داوه. پاشان نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ أَلْحَافٍ أَذَاعُوا بِهِ وَوَرَدُوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِذْ أُنزِلَ إِلَيْهِمُ مِنَ الْقُرْآنِ لَمْلَمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ﴾ هه رکاتیک سه بارهت به هیمنایی یان مه ترسی، دهنگو باسیکیان پیده گات، سه ریه خؤ له لای هه موو که س بلای دی ده که نه وه. نه گه ره ره له لای پیغه مبه رو کاربه ده سه کانی خویان باسیان بگردایه، ده یانزانی راسته قینه که ی کامه یه نه و جوره هه والانه له

۱ مسلم (۱۰/۱).

۲ ابوداود (۲۲۶/۵) فرمووده یه کی سه حیحه.

۳ مسلم (۵)، ابوداود (۴۹۹۹۲).

۴ مسلم (۹/۱).

کویوہ سہریان ہہ لداوہ . عومہرتی : ئوہ من بیوم ناپاستی ئوہ ووالہم زانی پاشان خودای گہورہ
 دہ فرموویت : ﴿وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْنَا وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ وہ نہ گہر چاکوہ
 بہ زہمی خودا نہ بوای بہ رامبہر بہ ئیوہ (کہ ماتن نہ بیت) دہ بوونہ شوینگہ و تہی شہ پتان . علی کوی
 ئوہ تہ لہ لہ ئیبنو عہ باسہ وہ وتی : مہ بہست پیی خاوہن باوہ پانہ^۱ .

﴿فَقَدِيلٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تَكْفُلُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرَضَ الْمُؤْمِنِينَ عَنِ اللَّهِ أَنْ يَكْفَ بِأَسِ الدِّينِ كَفْرًا وَاللَّهُ
 أَشَدُّ بِأَسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا﴾ ﴿۸۶﴾ مَنْ يَشْفَعْ شَفَعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَعَةً سَيِّئَةً
 يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿۸۷﴾ وَإِذَا حُيِّمُ بِحَجَّتِهِ فَعِوًا بِأَحْسَنِ مِّنْهَا أَوْ رُدُّهَا إِنَّ
 اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿۸۸﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ
 اللَّهِ حَدِيثًا ﴿۸۹﴾

خودا فرماندہ کات بہ پیغہ مبرہ کہی (ﷺ) کہ خوی بجیت بق غہزا

خودای مہ زن دہ فرموویت : ﴿فَقَدِيلٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ تو لہ سہرتہ لہ پیی خودادا بجیت بق غہزا .
 خودای گہورہ فرمان دہ کات بہ بندہ و پیغہ مبرہ کہی خوی محمد (ﷺ) کہ خوی بجیت بق غہزا ،
 ہرکہ سیک خوی گرتہ دواو لہ گہلی نہ چوو بق غہزا وازی لیبینت . ہریوہ خودای گہورہ ش
 دہ فرموویت : ﴿لَا تَكْفُلُ إِلَّا نَفْسَكَ﴾ تو ہر ئہرکی (تکلیف) ی خوت لہ سہرہ . ئیبنو ئہبی حاتمہ
 پیوای تہ کردوہ لہ لہ ئوہ ئیسحاقوہ وتی : پرسیارم لہ بہ پائی کوی عازہب کرد دہ ربارہی ئوہ
 پیاوہی کہ پویہ پوی سہد پیوای دوژمن دہ بیتہ وہ ، نایا شہری کرد لہ وکسانہ دہ ژمیردیت کہ
 خودای گہورہ دہ فرموویت : ﴿تُلَقَّوْا بِأَنبِيَائِكُمْ إِلَىٰ الْهَلَاكَةِ﴾^۲ خوتان توشی مہ ترسی و تیاچوون مہ کن بہ
 دستہی خوتان . وتی خودای مہ زن فرمووی تہ بہ پیغہ مبرہ کہی (ﷺ) ﴿فَقَدِيلٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا
 تَكْفُلُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرَضَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ تو لہ سہرتہ لہ پیی خودادا بجیت بق غہزا تو ہر ئہرکی خوت
 لہ سہرہ و ہانی خاوہن باوہ پانیش بدہ . ئیمامی ئہ حمہد پیوای تہ کردوہ لہ سولہ ایمانی کوی داوہ وہ
 لہ ئہ بوہ کری کوی عیاشوہ لہ ئوہ ئیسحاقوہ وتی : وتم بہ بہ پراہ : ئوہ پیاوہ پہ لاماری بت
 بہرستان دہ دات ، نایا لہ وکسانہ دہ ژمیردیت کہ خوی دہ خاتہ مہ ترسی و تیاچوونہ وہ ؟ نہ خیر ،

۱ فتح الباری (۱۸۷/۹)، مسلم (۱۱۰۵/۲) .

۲ الطبری (۵۷۵/۸) .

۳ البقرہ (۱۹۵) .

چونکه خودای مزن پیغمبره که ی (ﷺ) په وانه کردووه ده فہرموویت: ﴿فَقَنْبِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ﴾ بیگومان نه و نایه ته ی که خودای گوره ده فہرموویت: ﴿تُلْقُوا لَا يُؤْتِيكُمْ إِلَى التَّلَافُتِ﴾ له باره ی مال به خشینه وه هاتووه ته خواره وه .^۱

هاندانی خاوهن باوهران بو غه زاکردن

خودای مزن ده فہرموویت: ﴿وَحَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وه هانی خاوهن باوهرانیش بدہن، واتہ: بقره زاکردن و وره یان بخه ربه ر، وه که له پوی به دردا پیغمبره ی خودا (ﷺ) کاتیک که پیزه کانی پیک ده کړدن پی وتن: (هه ستن بقره دستخستنی نه و به هه شته ی که پانتاییه که ی ناسمان زه ویه)^۲ فہرمووده ی زور هاتووه له سہر هاندانی خاوهن باوهران بقره زاکردن. له و فہرموودانه بوخاری پړوایه تی کردووه له نه بوهریرده وه و تی: پیغمبره ی خودا (ﷺ) فہرموویه تی: (هه رکه سیک پړوا به خودا و پیغمبره که ی بیتیت و نویژ بکات و زه کات بدات و پوژوی په مہ زان بگړیت، خودای مزن کردوویه تی به هق به سہر خویه وه که بیخاته به هه شت کړچ بکات له پری خودادا یان دابنیشیت له و خاک و ولاته ی که تپیدا له دایک بووه)، وتیان: نه ی پیغمبره ی خودا (ﷺ) مژده بدہین به خه لکی؟ نه ویش فہرمووی: (له ناو به هه شتدا سد پله هیه ناماده ی کردووه بقره نوکه سانه ی که غه زاکردن له پیناوی خودادا، نیوان هر دوو پله یه که به نه اندازه ی نیوان زه وی و ناسمانه نه گه راوا تانکرد له خودا داوای فیرده وس بکن چونکه ناوه راستی به هه شته و به رزترین شوینی به هه شته، له سه روی نه وه و ته ختی (عہرشی) خودایه و له ویزه پړوایه کانی به هه شت هه لده قولین)^۳ له فہرمووده که ی عوباده و معازو نه بو ده دانیسه وه^۴ هر به م شتیوہ پړوایه ت کراوه. وه له نه بو سعیدی خوده ریه وه که پیغمبره ی خودا (ﷺ) فہرموویه تی: (نه ی نه بو سعید که سیک پازی بو بیت که خودا په رور دگاریه تی و نیسلام ثابینه تی و مجمد (ﷺ) پاسپارده و پیغمبره ی تی به هه شتی بؤده بیت) واتہ: شوینی نه وکه سه به هه شته. نه بو سعید سه ری له وه سورماوه، و تی: نه ی پیغمبره ی خودا (ﷺ) له سہر منیش داییت (حساب بگه) نه ویش کردی. پاشان پیغمبره ی خودا (ﷺ) فہرموویه تی: (شتی تریش خودا به نده کانی پی به رزده کاته وه له به هه شتدا سد پله هیه، له نیوان هر دوو پله دا وه که

۱ احمد (۲۸۱/۴) فہرمووده یه کی سه حیحه.

۲ مسلم (۱۵۱۰/۳).

۳ فتح الباری (۱۴/۶).

۴ تحفة الاحوذی (۲۳۷/۷) فہرمووده یه کی سه حیحه.

۵ ابن ماجه (۱۴۴۸/۲) فہرمووده یه کی سه حیحه.

نیوان ناسمان و زهویه^۱ موسلیم پیوایه تی کردووه. پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿عَسَىٰ اللَّهُ أَن يَكْفَ بِأَسِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ به لکو خودا له به دفری و زه بروه نگی خودانه ناسان بتانپاریزیت. واته نهی پیغه مبر(ﷺ) به لکو به هوی هاندانی تروه که ده باند هیت بق غه زاکردن، تینیان تی بکه ویت و بجن به گز دوژمندوا به رهنگاریان بینه وه و خوراکرین له ناوچهی نیسلام و خه لکه که ی دوریان بخه نه وه.

﴿وَاللَّهُ أَشَدُّ بِأَسًا وَأَشَدُّ تَنَكِيلًا﴾ خودا له وان به هیترتو تواناتره وه له به لابه سه ره تینانیش له وان به دست و بردتره. واته: خودا ده ستلانی هیه به سه ریاندا له دونیاو له پژی قیامه تیشدا. وه که خودای گوره له نایه تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآنْتَهَمَ مِنْهُمْ وَلَٰكِنَّ لِبَعْضِكُمْ بَعْضٌ﴾^۲ نه گهر خودا بیویستایه خزی توله ی لی ده سه ندنن به لام ویستی تاقیان بکاته وه به یه کتری.

تکاگردنی چاک و تکاگردنی خراب

خودای موزن ده فهرموویت: ﴿مَنْ يَشْفَعْ شَفْعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا﴾ هرکه سیک بیته تکا کارو تاکی بق کاری چاکه بیت، خوشی به شی تیدا هیه. واته: هرکه سیک هه ولی کاری چاک بدات و هه وه که ی سه ریگریت، نه وه خوشی به شی له و چاکه یه دا هیه ﴿وَمَنْ يَشْفَعْ شَفْعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا﴾ هرکه سیکیش تکا بق خرابه بکات، نه ویش به شی له خرابه که دا پیده گات. واته: نه ویش تاوانبار ده بیت له سه ره و خرابه ی به هوی نه وه و پوده دات. وه که له فهرمووده سه حجه که دا هاتووه که پیغه مبر ی خودا(ﷺ) فهرموویه تی: (تکابکن پاداشتی و رده گرن، خودا له سه ره زمانی پیغه مبره که ی(ﷺ) مهیلی له هرشتیک بیت بریاری له سه ره دات)^۳ مواهیدی کوپی جه بر وتی: نه م نایه ته له سه ره تکاگردنی خه لکی بق یه کتری هاتووه ته خواره وه.^۴ ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيمًا﴾ خودا به سه ره هه موو شتیکدا توانای هیه. نیببو عه باسو عه تاو عه تیه و قه تاده و مه ترل وه پاق(مطر

^۱ مسلم (۱۰۱/۳).

^۲ محمد (۴).

^۳ فتح الباری (۳۵۱/۳).

^۴ الطبری (۵۸۱/۸).

الوراق) وتیان: ﴿مَقِيمًا﴾ واته چاودیزه^۱ موجد وتی: شایه ته. له ریویایه تیگی تردا موجد وتویه تی: (حَبِيبًا) واته: ده پرسیتته وه^۲.

فرماندان به وه لامدان وهی سه لام به چاکتر له خوی

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَإِذَا حُيِّبْتُمْ بِبَحْرٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا سَمِيعًا﴾

حَبِيبًا ﴿هه رکه سیک چاک وچونیتان لی ده کات، ئیوه چاکتر چاک وچونی له گه لدا بکن. واته: وه کو ئو وه لامی بده نه وه. بیگومان خودا ده پرسیتته وه و چاودیزه به سه ره هه موو شتیکدا. واته: کاتیک موسلمانان سلواتان لیده کات به جوانترین شیوه وه لامی سلوا هه کی بده نه وه، یان ههچ نه بیته وه کو خوی وه لامی بده نه وه. به چاکتر وه لامدان وه سوننته وه ک خۆشی فرهزه. نیمامی نه حمده ریویایه تی کردوه له نه بو ره جانی عه تاریدی وه (العطاردی) له عیمرانی کوپی حوسینه وه (حصین) که پیاوئیک هات بۆلای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وتی: (السلام علیکم)، پیغه مبه ر (ﷺ) وه لامی دایه وه، پاشان دانیشته، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (ده (عشر)) پاشان یه کیک ترمان وتی: (علیکم السلام ورحمة الله) نهی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وه لامی دایه وه و پاشان دانیشته. پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (بیست (عشرین))، پاشان یه کیک تر هاتو وتی: (علیکم السلام ورحمة الله وبرکاته)، پیغه مبه ر (ﷺ) وه لامی دایه وه و دانیشته، فرمووی: (سی (ثلاثون))^۳ هه ره به م شیوه یه نه بو داودو تیرمیزی و نه سائی و به زار (البرز) ریویایه تیان کردوه له نه بو سه عیدو عه لی و سه هلی کوپی حونه یه وه (حُنَيف) تیرمیزی وتی: فرمووده یه کی حه سه نی غه ربیه. کاتیک که موسلمان نه وه ی که نیسلام دایاوه له سلوکردندا به جی هینا، توش له سه رته وه کو ئو وه لامی بده یته وه. دیاره فرمانه که ته به جی هیناوه. به لام له یاره ی نه هلی زیمه وه له پیشدا سلویان لی ناکریت و زیادهش وه لام نادریته وه. به لکو به و شیوه یه وه لام ده درینه وه که له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه له ئیبنو عومه ره وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (کاتیک که جووله که سلوی لیکردن بیگومان هی وایان هه یه ده لیت: (السام علیک) توش بلی: (وعلیک) (السام) واته: مردن. وه له سه حیچی موسلیمدا هاتوه له نه بو هوره یه وه وتی: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (له پیشدا ئیوه سه لام له گاوو

۱ الطبری (۵۸۳/۸).

۲ الطبری (۵۸۳/۸).

۳ احمد (۴۲۹/۴) فرمووده یه کی سه حیحه.

۴ ابوداود (۳۷۹/۵)، تحفة الاحوذی (۴۶۳/۷)، کشف الاستار (۴۱۸/۲) فرمووده یه کی سه حیحه.

۵ فتح الباری (۲۹۳/۱۲)، مسلم (۱۷۰۶/۴).

جوله که مه کن، نگه ر له پنگه دا پټیان که یشتن ناچاریان بکن بؤ ته نگرتینی پڼکه که و له و
 فرموده دا که نه بوداود ریوایه تی کردوه به سه ندهی خوی بؤ نه بوده ریده وتی: پیغه مبه ری
 خودا (ﷻ) فرموده تی: (سویند به وکه سه ی گیانی منی به ده سته، ناچه به هشت هتا باوه نه هینن،
 باوه ریش ناهینن، هتا به کرتان خوشنه ویت، نایا شتیکتان پی بټم نگه ر بیکن به کرتان
 خوشده ویت؟ سلام له به کرتی زدر بکن) ^۱ پاشان خودای گوره ده فرموویت: ﴿اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾
 جگه له خودا هیچ شتیک بؤ به رستن نابیت. خودای مه زن لیره دا ناگادارمان ده کاته وه که تاکو ته نیایه
 هیچ شتیک بؤ به رستن ناشیت هه موو ده بیت نه و به رستن و سویندش ده خوات که هه موو له پڼی
 قیامه تدا کژده کاته وه وه که ده فرموویت: ﴿لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ له پڼی
 قیامه تدا (که هاتنی بیگومان) کژده کاته وه. نه م لاهه له ﴿لِيَجْمَعَنَّكُمْ﴾ دایه، سه لامی سوینده (سه لامی
 قه سه مه). خودای گوره که ده فرموویت: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ هه والیشه و سویندیشی له گه لدایه. که له
 پڼی قیامه تدا له سه ره تاوه هتا پڼی دواپین که س له یه که شویندا کژده کاته وه، هه رکه سه و پاداشتی
 کرده وهی خوی و ره ده گریت. پاشان ده فرموویت: ﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ جا قسه ی کړی له
 قسه ی خودا راستره؟ وات: هیچ که سیک نیه قسه ی له قسه ی خودا راستر بیت له هه وال و به لئین و
 هه ر شه یدا، هیچ به رستراویک نیه جگه له خودا و هه ر شه ویش به روه رد گاریه.

﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللّٰهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ
 فَلَنْ يَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٧﴾ وَذُؤَاوُ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَنَحَّضُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهْجُرُوا فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَحُذَرُهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَنَحَّضُوا مِنْهُمْ وَآلِيَاءَ وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٨﴾ إِلَّا الَّذِينَ
 يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رِسْقٌ أَوْ جَاءَهُمْ حَصْرٌ صُدُّوهُمْ أَوْ يُقْتَلُوا أَوْ يُقْبَلُوا قَوْمُهُمْ وَلَوْ سَاءَ
 اللَّهُ لَسَلَطَهُمْ عَلَيْهِمْ فَلَقَتْلُوكُمْ فَإِن أَعْتَرَلُوكُمْ فَلَمْ يُقْبَلُوكُمْ وَالْقَوَالِيكُمْ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ
 سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ ءآخِرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلٌّ مَّارَدُوا إِلَىٰ الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِن
 لَّمْ يَعْتَرَلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ وَيَكْفُمُوا أَدْبَارَهُمْ فَحُذَرُهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكَ جَعَلْنَا
 لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾﴾

۱ مسلم (۱۷۰۷/۴)

۲ ابوداود (۳۷۸/۵) فرموده یه کی سه حیحه.

نیگہ رانی دہرپرین دہریاری ناکوکی هاوه له کان له سر گه رانه وی نه وانه ی که له نوحودا گه رانه وه

خودای مه زن ده فہرموویت: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَفِقِينَ فِتْنَةٍ﴾ نئیوه چیتانه دہریاری نه و دوپووانه
خوتان کرپووته دوو دسته؟ خودای مهز لیتره دا نارہزایی دہر دہر پیت له سر نه و مشت و مہری خاوه
باوه پان له نئیوان خویاندا دہریاری دوپووه کان دہ یان کردو بوویون به دوو تاقم و ہر تاقمیک پای
خوی مہ بوو جیوازیہ که شیان له سر نه و بوو که نیمامی نه حمہد پیوایه تی کردووه له زہیدی کوپی
سابتہ وه: کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) دہر چوو بہرہ و نوحود (أحد) کہ سانیک کہ له وانه ی کہ له
گہ لیدابوون گه رانه وه هاوه له کانی پیغہ مہر (ﷺ) دہریاریان بوون به دوو بہ شہ وه، مہندیکیان
دہیانوت: دہ بیت بیان کوژن، مہندیکی تریش دہیانوت: نابیت، نیتر نہم نایه ته هاتہ خوارہ وه: ﴿فَمَا

لَكُمْ فِي الْمُنَفِقِينَ فِتْنَةٍ﴾. پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرمووی: (مہ دینہ طیبہ) یہ پاکہ وه کو
موشہ دہمہ (کورہ ی ناگر) چون خلتہ و ژہنگی ناسن لادہ بات، مہ دینہ ش پیسی نه وها لادہ بات^۱ له
مہر دوو سہ حیجہ کہ دہم فہرموودہ یه هاتووه^۲ عوول له نئیون عہ باسہ وه وتی: نہم نایه ته له سر
کولی له مہککہ هاتووه خوارہ وه کہ بپویان مینابوو، کہ چی هاوکاری بت پەرستہ کانیان دہ کرد،
دہر چوون له مہککہ بہ شوین پیویہ کانی خویاندا و تیان: نه گہر گہ یشتن به هاوه له کانی محمد (ﷺ)

تروشی هیچ به لایہک نابین بہ دہستیانه وه. کاتیک موسلمانہ کان هہ والیان پیگہ یشت کہ نه وانه له مہککہ
دہر چوون، کومہ لیک له موسلمانہ کان و تیان: بپون بز نه و ترسنوکانہ بیان کوژن، چونکہ نه وانه هاوکاری
دوژمنہ کہ تان دہ کن بہ رامہر بہ نئیوه. کومہ لیک تر له موسلمانان و تیان: (سبحان الله) نایا نئیوه
کومہ لیک دہ کوژن نه وه ی نئیوه دہرتان بپووه (دانتان پیداناوه) نه وانیش دہریان بپووه و تویانه؟ واتہ:
نه وانیش وه ک نئیوه بپویان میناوه، نایا ہر له برئہ وه دہ یان توکوژن و مالیان تالان دہ کن کہ کوچیان
نہ کردووه و مالی خویان بہ جینہ هیشتووه؟ بویہ بوون به دوو تاقم، پیغہ مہر (ﷺ) له ویدا پنگری له
هیچ لایہکیان نہ کرد بہ هیچ شیویہک، خودای مه زن نہم نایه ته ی ناردہ خوارہ وه: ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَفِقِينَ

فِتْنَةٍ﴾^۳ نئیون نہ بی حاتم پیوایه تی کردووه. پاشان خودای گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ
بِمَا كَسَبُوا﴾ له بہر کاریک کرپوویانه خودا ژیروژووی کردونہ ته وه و (بہ خودانہ ناسی داناون). واتہ:
گہ پاندنیہ وه و تروشی مہ لہ ی کردوون بہ هوی کردہ وه کانیانہ وه. نئیون عہ باس وتی: ﴿أَرْكَسَهُمْ﴾ واتہ:

۱ احمد (۱۸۴/۴) فہرموودہ یه کی سہ حیجہ.

۲ فتح الباری (۱۱۵/۴)، مسلم (۱۰۰۷/۲).

۳ الطبری (۱۰/۹).

تووشی کردون. ^۱ ﴿وَمَا كَسَبُوا﴾ به هوی سه ریچی و گوئیایی نه کردنی پیغمبر (ﷺ) شوین که وتنی پوپوچه وه. ﴿أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا﴾ نایا نیوه ده تانه ویت که سیک خدا پیکه ی لی ون بکات، بیخه نه وه سر راسته پی؟ هر که سیک خدا پیکه ی لی ون بکات تو ناتوانیت پیکه ی کی بق پیدا بکیت. واته: هیچ پیکه ی کی بونیه خوی نیوه ده ریا بکات تا کو خوی بگه یه نیته سر راسته پی. پاشان خودای مزن ده فرموویت: ﴿وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكْفُرُونَ سَوَاءٌ﴾ نه م دوپوهانه (هروه که خویان خودانه ناسن) ده یانه ویت نیوه ش له ناینتان وه رگین، نه وسا وه کویه کتان لی بیت. واته: نه وانه ی ده یانه ویت نیوه ش گو مرابن هتا وه کو نه وانتان لی بیت. نه وه ش له بر نه وه یه که زور دوژمنتان و زور رقیان لیتانه. هر یویه خودای گوره ده فرموویت: ﴿فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يُهَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَأَقْسُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وِلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ جا تا کو نه وان کلچ نه کنه و له گه لتان نه یه ن بق غزا، نیوه دوستایه تیان مه کن. نه گه نه م کاره شیان نه کردن، نیوه له هر کوی تووشیان بوون ریان مه دن هه لبینو بیانکون، له گه ل هیچ که سیک له وانه دوستایه تیان هه رنه بیت و یارویا وه له نیوانیادا هه لمه بزین. عه وی له نیبنو عه باسه وه وتی: ﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ واته: نه گه ر کچیان نه کرد. ^۲ سودی وتی: نه گه ر بی دینی خویان ناشکر کرد.

نه وه ی شه رده کات و نه وه ی شه رناکات

پاشان خودای گوره کز مه لیکه له وانه جیا کردوه ته وه ده فرموویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمِ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مَبِئْتٌ﴾ مه گین نه وانه ی په یمانیان له گه ل که سانیکا هه یه، که نه وانیش بوونه ته هاوپه یمانی نیوه. واته: مه گین نه وانه ی که خویان داوه ته پال کز مه لیکه یان لایه نگریمان که له نیوان نیوه و نه واند پیکه وتن هه یه. یان په یمانیک هه یه، چیتان له گه ل نه وانه دا کرد هه رواش له گه ل نه ماندا بکن نه مه قسه ی سودی و نیبنو زه یو نیبنو جه ریره. ^۳ وه له سه حیعی بوخاریدا هاتوه له به سه رهاتی پیکه وتن که ی حوده یه دا: به وشیره یه بوو هر که سیک پی خوشه بجیته ناو پیکه وتن که ی قورده ی شو په یمانی نه وان با به وای هر که سیکیش پی خوشه بجیته ناو پیکه وتن که ی محمد (ﷺ)

^۱ الطبری (۱۵/۹).

^۲ الطبری (۱۷/۹).

^۳ الطبری (۱۹/۹).

هاوه له کانی و په یمانی ئه وان با بېوات. ږیوایه کراوه له ئیبنو عه باسه وه که وتویه تی: ئم نایه ته که خودای گه وړه ده فهرموویت: ﴿فَإِذَا أَسْلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾^۱ هرکاتیک مانگه حرامه کان ږپانه وه ئو بت په رستانه ته له هرکوییه که به ده ست که وت له کوشتیان ده ست مه پاریزه. ئم ږنکه وتو په یمانی مه لوه شان دووه ته وه (نه سخ کردووه ته وه) خودای گه وړه ده فهرموویت: ﴿أَوْ جَاءَكُمْ حَصْرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقْتُلُوكُمْ أَوْ يَقْتُلُوا قَوْمَهُمْ﴾ یان ئه وان ی له ناچاری هاتوونه ته به ر دالده ی ئیوه و له و ناوه دا دوودل ماون که به گز ئیوه دا بچن یان تووشی خزم کوشتن بچن ئه مانه کومه لیکي تڼ که ناییت شهریان له گه لدا بکړیت. چونکه دلیان زږد ته نگه پټیان خوش نیه بچن به گزتاندا، به لاشیانه وه ناسان نیه له گه ل ئیوه دا که س وکاری خویان بکوژن. نه له گه ل ئیوه و نه له گه ل ئه وان ﴿سَاءَ اللَّهُ لَسَاطِمُهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقِنَاكُمْ﴾^۲ نه گه ر خودا مه یلی لیبوویه، نه وه نده ده ست لاتی ږی ددان که به گزتاندا بچنو سهریش بکه ون. واته: له سؤزو به زه می خوداوه یه که لایداون لیتان ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا عَنْكُمْ فَلَمْ يَقْتُلُواكُمْ وَالْقَوْلَ إِلَيْكُمْ أَلَسَلَمَ مَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا﴾^۳ نه گه ر خویان له ئیوه دوورخسته وه به گزتاندا نه هاتوون، ده یانه ویت شهریان له ناودا نه مینیت. خودا ږنکه ی پټنه داون که ئیوه ده ستیان ږی به رن. واته: له به رنه وه ئه وانه وایرده که نه وه و نایانه ویت که شهر له دڼی ئیوه و خزمه کانیشیان بکه نو ئیوه ش بقتان نیه بیانکوژن، وه که ئه و کومه له ی له نه وه ی به نی هاشم له ږڅی به دردا له گه ل بت په رسته کان ده رچوون، ناماده ی شهرکه بوون به ناچاری هاتبوون وه که عه بیاسو چند که سیکی تر، هر ږویه پیغه مبه ر(ﷺ) ږنکه ی نه دا له وکاته دا عه بیاس بکوژنو فهرمانی ده ست به سه رکردنیدا، پاشان خودای گه وړه ده فهرموویت: ﴿سَتَجِدُونَ الْآخِرِينَ رِيْدُونَ أَنْ يَأْمُرُوكُمْ وَيَأْمُرُوا قَوْمَهُمْ﴾^۴ له گه ل گرویه کی تریشدا ئیوه ږویه ږووده بڼه وه، ده یانه ویت هم له ئیوه و خزمو که س وکاریان بی ترسبن. ئه مانه له ږواله ندا وه که ئه و کومه له ی پټشه وه وان. به لام نیه تی ئه مانه وه که ئه وان نیه و جیاوازه. چونکه ئه مانه کومه لیکي دووږوون، به ږواله ت نسلا مه تی خویان نیشانداوه ږی پیغه مبه ر(ﷺ) هاوه له کانی، ږڼه وه ی ترسیان له خویان و مال و مندال و سامانیان نه بیت و بیپارین. له ژږیرشه وه هاوکاری خودانه ناسه کان ده که نو ئه وشتانه ی بت په رسته کان ده یه رستن ئه وانیش ده یه رستن له گه لیان. ږڼه وه ی ترسیان له ونیش نه مینیت، به لام له دلداو له ژږیره وه هر له گه لیان. وه که خودای گه وړه ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا حَلَّوْا إِلَى سَيِّئَاتِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾^۵ هرکاتیک چوونه لای

۱ التوبة (۵).

۲ البقرة (۱۴).

شهبانہ کاخی خویان دہ لئین: نیمہ لہ گال نئیوہین. خودای گورہ لئیردا دہ فرموویت: ﴿كُلَّ مَا رَدُّوْا اِلَى الْاٰلِهٰتِ اَرْكُسُوْا فِيْهَا﴾ ہر کاتیک بانگکران بی سئو دوو کردن دہ چنہوہ ناو خزمہ کانیان بؤ بت پەرستی. سوددی وتی: مہ بہست لہ ﴿الْفُنُوْءُ﴾ لئیردا شیرکہ^۱ واتہ: دہ چنہوہ ناو بت پەرستہ کانو دہست دہ کہ نوہ بہ بت پەرستی. نیینو جہریر پیوایہ تی کردوہ لہ مواجدہوہ کہ نم نایہ تہ لہ سہر کرمہ لئیک لہ خہلکی مہ کک ہاتوہ تہ خواریوہ کہ ہاتن بؤلای پیغہ مہبر (ﷺ) بہ پیوپامای موسلمان دہ بنو پاشان دہ گہ پئینوہ بؤناو قورہ بیشیہ کان دہست دہ کہ نوہ بہ بت پەرستی. بؤنہوی لہ لای موسلمانہ کانو لہ لای قورہ بیشیہ کانیش بی ترسبن. خودای گورہ فرمانیدا کہ بیانکونن نہ گہر وازیان لہ وکارہ یان نہ ہینا و خویان چاک نہ کردو پہ شیمان نہ بوونہوہ.^۲ بؤیہ خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿فَاِنْ لَّمْ يَغۡزِلُوۡكُمۡ وَيَلۡقَوۡا اِلَیۡكُمُ السَّلَامُ﴾ جا نہ گہر نہ وانہ لئتان نہ تہ کتہوہو کہ ناگیرنہ بن دہست لہ بہ دہ پری مہ لہ نہ گرنو بہ رامہ برتان ناشتی رانہ گہ یہ نن ﴿وَيَاۡكُفُوۡا اٰیۡدِیۡہِمۡ فَخٰذُوۡہُمۡ وَاَقۡلُوۡہُمۡ حَیۡثُ یُقۡفَتُمُوۡہُمۡ وَاُولٰٓئِکُمۡ جَمَلٰنَا لَکُمۡ عَلَیۡہِمۡ سُلۡطٰنًا مُّبِیۡنًا﴾ لہ ہر کوئیہ ک بہ گیرتان ہینان بیانکونن و مہیلن لہ دہستان رابکن، نہوا نیمہ لہ سہر نہوان دہستہ لاتی تہ واومان داوہ بہ نئیوہ.

﴿وَمَا کَانَ لِلۡمُؤۡمِنِ اَنْ یَّقۡتَلَ مُؤۡمِنًا اِلَّا خَطَاۃً وَّمَنْ قَتَلَ مُؤۡمِنًا خَطَاۃً فَتَحۡرِیۡرُ رَقَبَۃٍ مُّؤۡمِنَۃٍ وَدِیۡۃٌ مُّسَلَّمَۃٌ اِلَیۡ اٰہِلِہٖ اِلَّا اَنْ یَّصَدَّقُوۡا فَاِنْ کَانَ مِنْ قَوۡمِ عَدُوِّ لَکُمۡ وَہُوَ مُؤۡمِنٌ فَتَحۡرِیۡرُ رَقَبَۃٍ مُّؤۡمِنَۃٍ وَاِنْ کَانَ مِنْ قَوۡمِ بَیۡنَکُمۡ وَبَیۡنَہُمۡ مِیۡثَاقٌ فَدِیۡۃٌ مُّسَلَّمَۃٌ اِلَیۡ اٰہِلِہٖ وَتَحۡرِیۡرُ رَقَبَۃٍ مُّؤۡمِنَۃٍ فَمَنْ لَّمْ یَجِدْ فَصِیَامٌ شَہَرِیۡنِ مُتَتَابِعِیۡنِ تَوْبَۃً مِّنَ اللّٰہِ وَکَانَ اللّٰہُ عَلِیۡمًا حَکِیۡمًا ﴿۱۲﴾ وَّمَنْ یَّقۡتَلَ مُؤۡمِنًا مُّتَعَدِّۡا فَجَزَاۗؤُہُ جَہَنَّمُ خَالِداً فِیۡہَا وَغَضِبَ اللّٰہُ عَلَیۡہِ وَلَعَنَہُ وَاَعَدَّ لَہٗ عَذَابًا عَظِیۡمًا ﴿۱۳﴾﴾

برپاری کوشتنی خاومن باومر بہ ہلہ

خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿وَمَا کَانَ لِلۡمُؤۡمِنِ اَنْ یَّقۡتَلَ مُؤۡمِنًا اِلَّا خَطَاۃً﴾ ہیچ باوہ پداریک بؤی نیہ باوہ پداریکی تر بکوزیت، مہ گین بہ ہلہ. بہ ہمر شئیوہیکہ بیت. وہک لہ ہر دوو سہ حیصہ کہ دا ہاتوہ لہ نیینو مہ مسودہوہو کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (حلال نیہ خوینی ہیچ

۱ الطبری (۲۸/۹).

۲ الطبری (۲۷/۹).

کسیکی موسلمان که شایه تی بدات به وهی که هیچ که سیک شایه نی په رستن نیه جگه له خوداو منیش پیغه مبهری خودام مهگر به په کیک له م سیانه: پیاوی ژنهور ژنی میترکردو که زینا بکن، وه گیان به گیان (که سیک که سیک به ناهه قی بکوژیت و له توله یدا ده کوژیت وه)، وه که سیک پاشگه زبیتته وه له ناینی خویری و له کومه لی موسلمانان جیاببیتته وه^۱ نهگر په کیک له م سیانه پرویدا هیچ که سیک له موسلمانان بوی نیه بیانکوژیت، ته نیا پیشه و او جیگره که ی بویان هیه بیانکوژن. ﴿أَلَا حَطَّكَ﴾ مهگین به هله. زانایان وتویانه نه مه نیستسنای موقته تیغه (استثناء منقطع)، پای جیاواز هیه له سر هاتنه خواره وهی نه م نایه ته. موجهادو که سانی تریش وتویانه: له سر عه بیاشی کوپی په بیعه که برای نه بوجه هله له دایکی وه، که نه سمائی کچی موخه په (اسماء بنت مخرب) نه وه بوو پیاویکی گوشت که خویری و براهی سزایان دابوو له سر نه وهی که موسلمان بووه، که ناوی حاریسی کوپی په زیدی کوپی عامبری بوو. عه بیاش نه وهی له دلدا بزه لگرتبوو. نه و پیاوه موسلمان بوو کزچیشی کرد، به لام عه بیاش ناگاداری نه وه نه بوو، له پوژی فه ته می مه که دا چاوی پیکوت، وایزانی که هر موشریکه و په لامارید او گوشتی، خودای گوره نه م نایه ته می نارد خواره وه^۲ عه بدره حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سلم وتی: نه م نایه ته له سر نه بو دره داء هاتوو ته خواره وه که پیاویکی گوشت شایه تومانی هینابوو، کاتیک که شمشیره که ی لی به زکرده وه، په لاماری دابوو شایه تومانی هینابوو، نه وه بیان باسکرد بقی پیغه مبهر (ﷺ) نه بوده داء وتی: بقی خو پاریزی وتی: پیغه مبهر (ﷺ) فرمووی: (دهی تو ناو دلی نه وت لت کردبوو)^۳ نه م به سه راهه له فرمووده یه کی (الصحيح لغيري) ی نه بوده داء هاتوو. خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ هر که سیک باوه پدارو باوه پداریک له دهستی به هله کوژداه، ده بیت له بری نه و گوشتنه کزپله یه کی خاوهن باوه پ نازاد بکات و نرضی خو پنه که شی بدات به که س وکره که ی. نه م دووانه پیویسته له گوشتنی هله دا. یه کم: که فاره داندانی نه و تاوانه گوره یه با به هله ش بیت. م هرجه که شی نازاد کردنی کزپله یه کی خاوهن باوه په، کزپله ی بقی باوه پ جینی ناگریتته وه. نیمامی نه حممد پویایه تی کردوو له پیاویکی نه نساریه وه که که نیزه یه کی په ش پیستی هیناوه بولای پیغه مبهر (ﷺ) وتی: نه ی پیغه مبهری خودا من له سر مه کزپله یه کی خاوهن باوه پ نازاد بکم، نهگر تو نه مه به باوه پدار ده زانیت نه و نازادم کرد، پیغه مبهر (ﷺ) به که نیزه که ی فرموو: (نایا شایه تی ددهی که هیچ په رستراویک نیه

۱ فتح الباری (۲۰۹/۱۲)، مسلم (۱۲۰۲/۲).

۲ الطبری (۳۲/۹).

۳ الطبری (۳۴/۹).

جگه له خودا؟) وتی: بهائی، فرمووی: (تایا شایه تی ددهی که من پیغمه مبری خودام (ﷺ)؟) وتی: بهائی، فرمووی: (تایا پروات به زیندوو بوونه وهیه دواي مردن؟) وتی: بهائی، فرمووی: (تازادی بگه) ^۱ **ثُمَّ فَرَمُوهُ سَهْنَدَه كَانِي رَاسْتَن.** ﴿وَدِيَّةٌ مُّسَلَّمَةٌ اِلَىٰ اَهْلِيْهِ﴾ نرخی خوینه کهش بدات. ^۲ **ثُمَّ نَرَكِي دَوُوهُ مَه،** که له نئیوان پیاکوژه که و کهس و کاری کوژوه که دایه له باتی نه و کهسهی که له دهستیان چوه. ^۳ **ثُمَّ نَرَخِي خَوِيْنَبَايِيْش مَه رَجَه** له پینچ جوړی و شتردا بیت. وهک نیماهی نه جمه و خواهن فرموده کانی تر پیاویه تیان کردوه له نیبنو مسعوده وه وتی: پیغمه مبری خودا (ﷺ)

بریاویدا له نرخی خوینی کوشتنی هه له دا به بیست (بنت مضاض) وه بیت (بنی مضاض) ی نیره. وه بیست (جذعه) وه بیست (حقه) ^۴ **ثُمَّ وَتَهِي هِي نَه سَانِي** ^۵ **ثُمَّ نَرَخِي خَوِيْنَه ش** له سر کهس و کاری پیاکوژه که، نهک له مالی پیاکوژه که خوی. وهک له هردوو سه حیه که دا هاتوه نه بوهره بیره وتی: **دوو ژن شه پان کرد له هژی هوزیل،** یه کیکیان بهردیکی دا بهوی تریان ژنه که و نه و کوژبه له یه ی که له سکیداو کوشتی، کیشه که یان هینایه لای پیغمه مبری خودا (ﷺ) بریاویدا بۆ خوینی کوژبه له که بهنده یه ک یان که نیزه یه ک بدات، وه بریاویشیدا که نرخی خوینی ژنه که له سر کهس و کاری نه و ژنه یه که ژنه که ی تری کوشتوه. ^۶ **ثُمَّ نَه وَه دَه گَه يَه نِيْت** که کوشتنیک له شیوهی نه نقه ست بیت (شبه العمد) بریاری (حوکمی) هر بریاری کوشتنی هه له ی هه یه له نرخی خوینه کهیدا، به لام نرخی ^۷ **ثُمَّ شِيْوَه** نه نقه سته (شبه العمد) له سی جوړی و شتردا ده بیت. وهک چۆن له کوشتنی نه نقه ستدا (العمد) سی جوړ و شتره. وه له سه حیهی موسلیمدا هاتوه له عه بدولای کوی عومره وه وتی: پیغمه مبری خودا (ﷺ) خالییدی کوی وه لیدی نارد بۆلای بهنی جهزیمه (بنی جذیمه) بانگی کردن بۆ نیسلام، به لام نه وان نه یانده زانی بلین: **موسلمان بووین، هر ده یانوت: (صبأنا صبأنا)،** خالیدیش دهستی کرد به کوشتنیانته و هه واله گه یشته پیغمه مبری خودا (ﷺ) هردوو دهستی به زرگروه وه و فرمووی: (نه ی خودایه بیتاوانی خزم دهرده بپم بۆ تو له وهی که خالید کردوو یه تی) **عه لی ناردو نرخی خوینه که یانی داو هر مالیکیشیان فه وتابوو بۆی بزاردن هه تا نه و دهره ی که سه گیش ناوی تیدا خوارد بووه وه** ^۸ **ثُمَّ فَرَمُوهُ سَهْنَدَه يَه وَه وَه لِي وَه رَدَه كِيْرِيْت** که نیمام و جیگره که ی که له گه نجینه ی ده ولت (بیت المال) ده دریت. **خودای مه زن ده فرموویت: ﴿لَا اَنْ يَصَدَّقُوا﴾** مه گین پیاوهنی بکنو پینی به خشن،

^۱ احمد (۴۵۱/۳) فرموده یه کی سه حیه.

^۲ النسائی (۴۷۹۹)، احمد (۳۸۴/۱)، ابوداود (۴۵۴۵)، الترمذی (۱۳۸۶)، ابن ماجه (۲۶۳۱) فرموده یه کی مه وقفه.

^۳ فتح الباری (۲۶۳/۱۲)، مسلم (۱۳۰۹/۳).

^۴ فتح الباری (۶۵۳/۷).

نه گینا ده بیت نرخی خوینتیک بدات به که س و کاره کی ﴿فَإِنْ كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ عَدُوِّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَخْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ﴾ نه گەر کوژدراوه که باوه پداره و سر به هژی دوزمانه، نه وهی به دهستی کوژدراوه له سهریه تی کویله یه کی باوه پدار نازاد بکات (نرخی خوینی نیه). ﴿وَإِنْ كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ. وَتَخْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ﴾ نه گەر کوژدراوه که له هژره خودانه ناسنو له گه ل نئوه په یمانیان هه یه، ده بیت نرخی خوینه که ی بدریت و بنده یه کی باوه پداریش نازاد بکات. ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَوَسِيًّا مِّنْ شَهْرَتَيْنِ مُتَكَتِبَيْنِ﴾ نه وهی نه وکاره ی له دست قه و ماوه و ناتوانیت بنده نازاد بکات له سهریه تی دوو مانگی ره به ق له سهریه که به پڙوو بیت. نه گر به بی به هانه ی نه خویشی و خوینی سوپی مانگانه و خوینی پاش مندالبوون پڙوه که ی شکانه ده بیت دیسان ده دست پیبکاته وه دوو مانگی تر برده و ام به پڙوو بیت. ﴿تَوْبَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ هه تا خودا په شیمانی لی قبول بکات، خودا زانی له کارزانه. نه مه ته وهی نه و که سه یه که به هه له که سیک ده کوژیت و کویله ی نه بوو بیدات ده بیت دوو مانگ له سهریه که به پڙوو بیت بی بچان.

هه ره شه له سهر کوشتنی نه نقه ست

دوای نه وهی خودای مه زن بریاری کوشتنی هه له ی پوونکرده وه دپته سهر پوونکرده وهی بریاری کوشتنی نه نقه ست و ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ حَرًّا لِّمَا وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ هه ره که سیک به نه نقه ست خاوه ن باوه پیک بکوژیت، له بپی نه وه هه تاهه تاهه له ناو جهه مننه مدایه و خودا غه زه بی لیگرتووه و به رنه فرینی خستووه و نازاریکی دژواری بژدانوه. نه مه به لئین و هه په شه یه کی زږد تونده له لایین خوداوه بوئه و که سانه ی که نه م تاوانه که وره یه ده که نو خه لکی به نه نقه ست ده کوژن له نایه تی تردا خودا نه م تاوانه ی له گه ل هاوه لدانان بۆ خودا باسکردووه، وه که له سوره تی (الفرقان) دا ده فهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ نه و که سانه ی له گه ل خودا، هیه شتیکی تر ناپه رستن و که سیکیش نا کوژن که خودا پشتمنی خوینی قه دغه کردووه، مه گین به هه ق. وه له نایه تیکی تردا ده فهرموویت: ﴿قُلْ تَمَكَّلُوا أَمْ لَ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ ۖ بَلَىٰ: ورنه نهوشتانه‌ی پاره‌ردگار تان لئی قه‌غه‌کردوون من بۆتان بخوینمه‌وه که هیچ شتیگ به شریکی خودا مه‌زانت، له‌گه‌ل دایک‌ویاویکی خۆتان چاکه بکن‌وه له ترسی له‌برسامردن فرزه‌ندی خۆتان مه‌کوژن. نایه‌ت و فرموده له‌باره‌ی قه‌غه‌کردنی کوشتنه‌وه زۆره، له‌و فرمودانه‌ی که له هر دوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له نیینو مه‌سه‌وده‌وه وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (یه‌که‌م شتیگ له پۆزی قیامه‌تا دانوهری له‌سه‌ر ده‌کریت له نیوان خه‌لکا خویننه‌کانه) ۲ وه له فرموده‌یه‌کی تردا که نه‌بوو‌ارد ریوایه‌تی کردوو له عوباده‌ی کوبی سامیته‌وه که وتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (به‌رده‌وام خاوه‌ن باوه‌پ گه‌ردنی به‌رزو چاکه هه‌تا تووشی خوینی حه‌رام نه‌بیته، کاتیگ تووشی خوینی حه‌رام بوو هیچ خیرو بیترکی بۆنیه) ۳ وه له فرموده‌یه‌کی تردا پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (له‌ناچوونی دنیا له‌لای خودا ناسنتره له کوشتنی پیاویکی موسلمان) ۴.

نایا پیاویک به نه‌نقه‌ست که‌سیگ بکوژیت ته‌وه‌ی لی قبول ده‌کریت؟

نیینو عه‌بباس پییوایه که کوشتنی به نه‌نقه‌ست ته‌وه‌کردنی بۆنیه. بوخاریش ریوایه‌تی کردوو له نیینو جه‌ریروه وتی: نه‌هلی کوفه ناکوکیان هه‌بوو له‌سه‌ر کوشتنی به نه‌نقه‌ست چون بۆلای نیینو عه‌بباس پرسیاریان لیکرد له‌ویاره‌یه‌وه وتی نه‌م نایه‌ته: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ﴾ ۵ دواین نایه‌ته هاتوو ته‌خواره‌وه، هیچ شتیگ نه‌سخی ناکاته‌وه. ۶ موسلیم و نسائیش هه‌روا ریوایه‌تیان کردوو ۱ به‌لام نه‌وه‌ی که کزی زانیانی پیشینه‌و پاشینه‌ی له‌سه‌ر نه‌وه‌یه که نه‌و پیاکوژه بۆی هه‌یه له نیوان خۆیی و خودای خۆی ته‌ویه بکات و نه‌گه‌ر ته‌ویه کردوو به‌چاکی گه‌پایه‌وه بۆلای خوداو، بووه پیاویکی له‌خوداترس و ملکه‌چ و خه‌ریکی کاری چاکه‌کردن بوو، خودا خراپه‌کانی بۆده‌گۆریت به‌چاکه‌و خودا له‌باتی نه‌وه پاداشتی کوژراوه‌که ده‌داته‌وه و پازی ده‌کات و داواکه‌ی بۆجیبه‌جی ده‌کات. خودای گه‌رده ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ﴾ هه‌تا ده‌گاته ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ ۷ نه‌مه خه‌به‌ره‌و نه‌سخ کردنه‌وه‌ی دروست نیه‌و ناشکریت

۱ الانعام (۱۵۱).

۲ فتح الباری (۴۰۲/۱)، مسلم (۱۳۰۴/۳).

۳ جامع المسانید والسنن (۱۴۳/۷) فرموده‌یه‌کی مه‌رفوعه.

۴ تحفة الاحوذی (۶۵۲/۴) فرموده‌یه‌کی مه‌وقوفه.

۵ فتح الباری (۱۰۶/۸).

۶ مسلم (۲۳۱۸/۴)، النسائی فی الکبری (۲۲۶/۶).

بِقِت پەرسەت بە کاربەئێترێت. بە کاربەئێتێشی بۆ خاوەن باوەڕان ناکۆکە لەگەڵ زاهێرداو بە کاربەئێتێتی
 پێویستی بە بەلگە هەیە. پاشان خودای گەورە دەفرموویت: ﴿قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ
 لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ﴾ ^۱ بۆ: ئەى بەبندەکانى من، ئەى ئەوانەى کە بەلادان لە ئەندازە، ناهەقیقان لە
 خۆتان کردووه، نابێت ئێوه لە بەزەى خودا بێ هیوا بن. ئەم نایەت گشتگیرە بۆ هەموو گوناھێک لە
 خودانەناسى و بت پەرسى و گومان و دووبووى و کوشتن لادانان و هەرشتیکی تر. هەرکە سێک تەو بەى
 کرد لە هەریەکێک لە مانە خودا تەو بەکەى لى قبول دەکاتو ک خودای گەورە لە نایەتیکی تردا
 دەفرموویت: ﴿اِنَّ اللّٰهَ لَا يَفْعُرْ اَنْ يُشْرَكَ بِوَهٗ وَيَغْفِرْ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَاءُ﴾ ^۲ خودا هوانە خوێشنا بێت
 کە شەریکی بۆ دادەنێن، جگە لەو لە هەرکە سێک خۆى مەیلی لى بێت خوێشە بێت. ئەم نایەتە هەموو
 گوناھێک دەگرێتەو جگە لە هاو بەشى دانان بۆ خودا. کە لەسەرەتای ئەم نایەتەو لە دوای شەو لە
 سوورەتەدا باسکراوه، بۆ ئەو بەى ئومێدی پوونە کاتە بەبندەکان و هەمیشە بەهێواى بەزەى خودا بێت
 والله أعلم. هەردوو سەحیحە کەدا هەوالی ئەو جوولە کە بە هاتوو کە سەد کەسى کوشت پاشان
 پرسىارى لە زانایەک کردو پێى وت: نایا بۆ هەى تەو بەکەم؟ ئەویش پێى وت: کى دەبیتە پێگر لە
 نێوات تۆو تەو بەکردندا؟ پاشان پێنمایى کرد بۆ ولاتێک کە بچیت خوداناسى تێدابکات، کلچى کرد بۆ
 ئەو ولاتەو لە پێگەدا مەردو فریشتەى بەزەى (الرحمة) گیانى کێشا ^۳ وە کە چەند جار باسەمان کردووه.
 ئەگەر ئەمە لە ئەو بەى ئیسرائیل بووه، خۆ لەم ئوممەتەدا دەبیت باشتر و چاکتر تەو بە قبول بێت،
 چونکە خودای مەزن ئەو کۆت و گریانەى لەسەر ئەوان بووه لەسەر ئیمەى لابر دووه و پێغەمبەرێکی بەم
 ناینە فراوان و لى بووردهوه بۆ ناردوین. بەلام ئەوانیەتە پێرۆزەى کە خودای مەزن دەفرموویت:
 ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ مُّؤْمِنًا مَّتَّعِدًا﴾ ^۴ هەرکە سێک خاوەن باوەڕێک بە ئەنقەست بکۆزێت. ئەبوهورەیره و
 کۆمەلێک زانایانى پێشینیە (السلف) وتویانە: ئەو تۆلە کە بەتێ ئەگەر تۆلە کەى لى بسینت، هەموو
 هەپەشە بەکێش لەسەر گوناھ هەر بەوشێوەیە. بەلام لەسەر قەسى ئیبنو عەبباس و ئەوانەى
 هاوڕایەتى ئەو کەسە تەو بەى بۆنیه، یان لەسەر قەسى کلزى زانایان لە کاتێکدا کە کردەو بەى چاکى
 نەبووه پێى پزگارى بێت، ئەو هەتا هەتایی لەناو ناگر نامی نێتەو، بەلکو مەبەست بە هەتا هەتایی
 مانەو بەى نۆزە، فرموودهى نۆز پێوایەت کراوه لە پێغەمبەرى خودا (ﷺ) لەوانە ئەم فرموودهیە

۱ الزمر (۵۳).

۲ النساء (۱۱۶).

۳ فتح الباری (۶/۵۹۱)، مسلم (۴/۲۱۱۸).

که: (فرموده‌ی‌تی له‌ناو ناگر دیته‌ده‌روه هه‌رکه‌سیک به نه‌دازه‌ی که‌ترینی گه‌ردیله‌یه‌ک باوه‌ر له دلیدابیت).

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ فَبَيِّنُوْا وَّلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْفَقَ اِلَيْكُمْ اَسَلَمْتُمْ لَسْتُمْ مُّؤْمِنًا تَبْتَغُوْنَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَوْنَدَ اللّٰهُ مَغٰزِنُهٗ كَثِيْرَةً كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلُ فَمَنْ اَلَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَبَيِّنُوْا اِلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿١١﴾

ناشتی یه‌کیکه له نیشانه‌کان نیسلام

نیمامی نه‌حمه‌د پریوایه‌تی کردوه له عیگره‌مه‌وه له نیبنو‌عه‌بباسه‌وه وتی: پیاویک له به‌نی سوله‌یم تپه‌پری به‌لای کومه‌لیک له هاره‌له‌کانی پیغه‌مه‌بردا (ﷺ) مه‌پرمالاتی خوی ده‌له‌وه‌پاند، سلای لیگردنو و تیان: بویه سلای لیگردوین هه‌تا خویمان لی بیاریزیت، په‌لاماریاندانو کوشتیان پاشان مه‌پرکانیان فی‌نا بولای پیغه‌مه‌بر (ﷺ) نه‌م نایه‌ته هاته‌خواره‌وه: ﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا ﴾ هه‌تا کۆتایی نایه‌ته‌که. تیرمیزیش له ته‌فسیره‌که‌یدا باسی کردوه و پاشان وتی: نه‌م فرموده‌یه‌ه‌سه‌نه. وه هه‌ر له‌م به‌شه‌دا (الباب) له نوسامه‌ی کورپی زه‌دیدشه‌وه پریوایه‌ت کراه^۲ حاکمیش پریوایه‌تی کردوه پاشان وتی: سه‌نه‌ده‌که‌ی چاکه. به‌لام بوخری و موسلیم نه‌یان هیناوه^۱ بوخاری پریوایه‌تی کردوه له نیبنو‌عه‌بباسه‌وه له‌م نایه‌ته‌دا ﴿وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْفَقَ اِلَيْكُمْ اَسَلَمْتُمْ لَسْتُمْ مُّؤْمِنًا﴾ وتی: نیبنو‌عه‌بباس وتی: پیاویک به‌لای مه‌پرکانیه‌وه بووه، موسلمانه‌کان پتی گه‌یشتوون نه‌ویش وتویه‌تی: (السلام علیکم)، کوشتوویانو و مه‌پرکانیشیان بردوه. خودای مهن نه‌م نایه‌ته‌ی له‌سه‌ر نه‌وه ناردوه‌ته‌خواره‌وه ﴿وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْفَقَ اِلَيْكُمْ اَسَلَمْتُمْ لَسْتُمْ مُّؤْمِنًا﴾. نیبنو‌عه‌باس وتی: (عرض الدنيا) واته: نه‌و تالانیه. نیبنو‌عه‌بباس به‌(السلام) ی خویندوه‌ته‌وه. نیمامی نه‌حمه‌د پریوایه‌تی کردوه له قه‌عاقی (القعقاع) کورپی عبده‌ولای کورپی نه‌بی حه‌دره‌ده‌وه (حدره) له باوکیه‌وه و (عبده‌ولای کورپی نه‌بی حه‌دره‌ده‌وه) وتی: پیغه‌مه‌بری خودا (ﷺ) ناردمی بۆ (اضم) منیش له‌گه‌ن کۆمه‌لیک موسلماندا ده‌رچووم که نه‌بو قه‌تاده‌و حاریسی کورپی په‌ببعی و موحه‌لیمی کورپی

۱ البخاری (۷/۴۴)، الترمذی (۲۵۹۸).

۲ احمد (۲۷۲/۱) فرموده‌یه‌کی هه‌سه‌نه.

۳ تحفة الاحوذی (۳۸۶/۸) فرموده‌یه‌کی هه‌سه‌نه.

۴ الحاكم (۲۳۵/۲) فرموده‌یه‌کی هه‌سه‌نه.

۵ فتح الباری (۱۰۷/۸).

جہسامہی (محل بن جثامہ) کوہی قہیسی تیدابوو، پڑیشتین ہتا چوینہ (بطن اضم) عامیری کوہی (الاضبت الاشجعی) بہ لاماندا تپہری بہ سہر و شتریکی نیرینہ وہ ہندیک پیداوہستی خوی پی بوو لہ گن دہ فریک شیردا، کہ بہ لاماندا پڑیشت سلوی کرد، نیمہش وازمان لی ہینا، بہ لام موہلیمی کوہی جہسامہی پہ لاماریداو کوہستی کہ لہ برشتیک لہ نیوانیان پیدابوو. و شترو نوشتانہی پتی بوو بردی بوخوی، کاتیک کہ گہ یشتینہ وہ لای پیغہمبہری خودا (ﷺ) دہنگ و یاسہ کہ مان بؤگنرپاہ و ہو نم

نایہ تہی قورٹان لہ سرمان ہاتہ خوارہ وہ کہ خودای گہ و رہ دہ فہ رموویت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا

صَرَمتُمْ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ فَمَيِّتُوْا وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْفَنَ اِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتُمْ مُؤْمِنًا تَبْتَغُوْنَ عَرْضَ

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَوَيْدَ اللّٰهِ مَعٰرِضٌ كَثِيْرَةٌ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلُ فَمَنْ اَللّٰهُ عَلَيْكُمْ

فَمَيِّتُوْا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿ تنیا نیمامی نہ حمہد خوی ہینا ویتی^۱ بوخاری

پیواہتی کردووہ لہ نیبنو عہ بیاسہ وہ، وتی: پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہ رمووی بہ میقداد: (کاتیک

پیواہتی خاوهن باوہر، بہوای خوی شاردہ وہ لہ گن ہوزہ خودانہ ناسہ کہ یدا ک بہوای خوی ناشکرا کرد،

تق کوہشت، خق تقوش ہر بہوشیوہ یہ بہوای خوت شاردہ وہ لہ مہ ککہ لہ پیشدا) بوخاری بہم شتیوہ یہ

باسی کردووہ بہ کورتی و موہلہ قی،^۲ بہ لام بہ درژی و مہوسولیش (موصول) پیواہت کراوہ. حافیز

نہ بوہ کری بہ زار پیواہتی کردووہ لہ نیبنو عہ بیاسہ وہ، وتی: پیغہمبہری خودا (ﷺ) سریہ یہ کی نارد

میقدادی کوہی نہ سوہ دیشی تیدابوو، کاتیک کہ گہ یشتنہ نہ کرمہ لہ دیتیان بلآوہ یان کردووہ، تنیا

پیواہتیک کہ مالو سامانیکی زوری ہہ بوو نہ پڑیشتبوو، وتی: شایہ تی دہ دم کہ ہیچ بہ رستراویک نیہ

جگہ لہ خودا، میقداد پہ لاماریداو کوہستی، پیواہتیک لہ ہاوہ لہ کانی پتی وت: نایا تق پیواہتک کوہشت کہ

شایہ تی دا کہ پہ رستراویک نیہ جگہ لہ خودا؟ سویند بہ خودا نہ مہ دہ گنرپہ وہ بؤ پیغہمبہر (ﷺ).

کاتیک کہ ہاتنہ وہ بؤ لای پیغہمبہری خودا (ﷺ) پییان وت: نہی پیغہمبہری خودا (ﷺ) پیواہتیک

شایہ تی دا کہ ہیچ بہ رستراویک نیہ جگہ لہ خودا، میقداد کوہستی، فہ رمووی: (میقداد بؤ بانگ بکن،

نہی میقداد نایا پیواہتک کوہشت کہ دہیوت: (لا الہ الا اللہ) نہی بہ یانی چی دہ کہی بہ رامبہر (لا الہ الا

اللہ)؟) وتی: خودای گہ و رہ نہم نایہ تہی ناردہ خوارہ وہ ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا صَرَمتُمْ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ

فَمَيِّتُوْا وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ اَلْفَنَ اِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتُمْ مُؤْمِنًا تَبْتَغُوْنَ عَرْضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَوَيْدَ

اللّٰهِ مَعٰرِضٌ كَثِيْرَةٌ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلُ فَمَنْ اَللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَمَيِّتُوْا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

۱ احمد (۱۱/۶) پیواہ کانی جینی متمانہن.

۲ البخاری (۶۸۶۶).

يَمَا تَعْمَلُونَ خَيْرًا ﴿ پیغمبهری خودا به میقدادی فرمود: (کاتیک که پیوئیکی خاوهن باوه،
بهوای خوئی شاردهوه له گه ل هؤزه خودانه ناسه کهیدا، که بهوای خوئی ناشکرکرد تو کوشتت، خو تووش
هر بهوشیویه بهوای خووش شاردهوه له مه کهدا له پیشدا) پاشان خودای گوره ده فرموویت:

﴿وَعِنْدَ اللَّهِ مَكَانٌ كَثِيرٌ﴾ دهسکه وتی نذره وا له لای خودا. واته: نهوی له لای خودایه نذره

چاکتره له وشتانهی له دنیا بهدستی دینو واتان لیده کات که نهوکهسه بکوژن سلواتان لیده کات و
بهوای خویتان بو ناشکرا دهکات و نیوه گوئی پینادهنو تاوانباری دهکن بهوهی که له ترسا
شایه تومانی میناوه بو دهسکه وتیکی که می ژیا نی دنیا. نهوی له لای خودایه له پدزی حه لال نذره

باشتره بو تان له ماله ﴿كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ عَالِمًا﴾ نیوهش له پیشدا ههروا

بوون و باوه پتان به خودا نه بوو، خودا نیوهی خسته بهر به زهیی خوئی. نیوهش بهواکه تان ده شاردهوه،
وهک نهوکهسهی که له هؤزه کهی شارده بووه وه، وهک له فرمووده مرفوعه کهدا له پیشه وه باسکرا.

وهک خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ بیر له وکاته
بکه نهوه که نیوه له م ولاته دا که میکی بی دهسکلات بوون. عه بدوره زاق پیوایه تی کردوه له سه عیدی

کوهی جو بهیره وه له م نایه تدا: ﴿كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ﴾ وتی: نیوهش ههروا بهواکه تان

شارده بووه^۲ ﴿فَتَبَيَّنُوا﴾ به چاکی له کاری خو تان وردبینه وه، نه مه جهخت کردنه وه به له سر پیشی

خوئی ﴿فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ خودا له هه رکاریک ده یکن ناگاداره.
سه عیدی کوهی جو بهیره وتی: نه مه هه ره شه به کی تونده.

﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ

الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَائِدِينَ دَرَجَةً ۗ وَكُلًّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحَسَنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَائِدِينَ أَجْرًا

عَظِيمًا ﴿١٧﴾ دَرَجَتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٨﴾

له وانهی له مالی خویمان دانیشتون له گه ل له وانهی ده چنه غهزا وه کو به ک نین

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَائِدِينَ دَرَجَةً ۗ وَكُلًّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحَسَنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ

۱ مجمع الزوائد (۹/۷) سه نه ده کانی باشه (جید).

۲ الانفال (۲۶).

۳ عبدالرزاق (۱/۱۷۰).

الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَوْمِ الْأَكْفَرِ عَظِيمًا ﴿۱﴾ نهو بپوادلرانهی هر له مالی خوځیان ده مینن (جیا له وانهی
 نوستانن) له گه له وانهی ده چنه غه زاو له پئی خوداو مالو گیانیان له پئی خودا بهخت ده که ن،
 وه کوپه که نین. خودا غه زاکردنی بهرام بهر نه وانهی له مال دانیشتون به پله یه که سرخستوه. خودا
 به لئینی به همو لایه کیانداوه که چاکه یان له گه له ده کاتن به لام نه وانهی له مهیدانی غه زادا بن، له چاو
 نه وانهی له مال دانیشتون پاداشتیکی زور گه وره یان ده داتی. بوخاری پیوایه تی کردوه له به پائه وه
 وتی: کاتیک نه م نایه ته هاته خواره وه ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ پیغه مبه ری خودا (ﷺ) زهیدی
 بانگ کرد نووسی. نیبنو نومومه کتوم هاتو باسی نوستانن خوی کرد خودای گه وره نه مهی
 نارده خواره وه ﴿غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ جگه له وانهی که نوستانن. دیسان بوخاری پیوایه تی کردوه له
 سه هلی کوپی سعدی ساعیدیه وه که مهروانی کوپی حه که می بیبی له مزگه وندا، وتی: پویشتم هه تا له
 ته نیشتی دانیشتم، هه والی دابینی که زهیدی کوپی سابت پئی وتوه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه م
 نایه ته ی بوخویندمه وه: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾
 له وکاته دا نیبنو مه کتوم هات پیغه مبه ر (ﷺ) بوی ده خویندمه وه. وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 سویند به خودا نه گه ر توانام ببوایه بؤ غه زاء، غه زام ده کرد، چونکه نابینابوو، نه وه نده پانی قورس بوو
 له سرم ترسام که پانم بشکیت. پاشان نیگاکه ی له سرم نه ما خودای گه وره نه مهی نارده خواره وه:
 ﴿غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾^۱ ته نها بوخاری خوی هیناوتی. تیرمیزیش پیوایه تی کردوه له نیبنو عه بیاسه وه
 له م نایه ته دا ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ وتی: له سر به درو له وانهی ده رچوون بؤ
 بهر هاتوه ته خواره وه. کاتیک که غه زای به در هاته پیشه وه عه بدولای کوپی جه حشو نیبنو
 نومومه کتوم (که مه ربووکیان نابینابوون) وتیان نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نیمه نابیناین نایا نیمه
 ده رفته مان هه یه؟ نه م نایه ته هاته خواره وه ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ خودا
 پیزی نه وانهی داوه که غه زاده که ن به سر نه وانه دا که دانیشتون جگه له وانهی که نوستانن که م
 نه ندانن ﴿وَقَضَىٰ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَوْمِ الْأَكْفَرِ عَظِيمًا﴾ وه ده فهرموویت: ﴿دَرَجَاتٍ مِّنْهُ﴾ پله ویا به یه کی
 زور گه وره ی له لاین خویره وه داوه به وانهی که جهادیان کردوه به سر نه وانه دا که له ماله وه
 ماونه ته وه له بپواداران جگه له وانهی که نوستانن. نه م وته یه، وته ی تیرمیزیه، پاشان وتی: نه م

^۱ فتح الباری (۲۸۸/۸).

^۲ فتح الباری (۱۰۸/۸).

فهرموده به حسن و غریبه^۱ خودای مزن فرموده تی: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ به گشتیری بووه. کاتیک به نیگای په له ﴿عَبْرُ أُولَى الْقَصْرِ﴾ هاته خواره وه، ثمه بوو به دهروزه به ک بیانوی په وایان مه بیت بق نه چوون بق غزا وه ک نابینایی و نوقستانی و نه خوشی، که وه ک نه وانه ی مال و گیان به بخت ده کن پاداشت وهریگرن. وه ک له سحیحی بوخاریدا هاتوو له نه سه وه، وتی: که پیغمبری خودا(ﷺ) فرموده تی: (له پاستیدا له مه دینه دا که سانیك هه که هر غوغا نیک پزیشتنبو و هر شیوودلئیکتان بریبیت نه وانه له که لتان ده بوون تیدا). وتیان: ئی پیغمبری خودا(ﷺ) نه وانه که له مه دینه؟ فرمودی: (به لئی، به هانه (العز) گلی داونه ته وه)^۲ خودای مزن ده فرمودی: ﴿وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ الْمُسْفَى﴾ خودا به لئینی به هموویان دازه که چاکه یان له که ده کات. واته: به به هشت و پاداشتی زورباش. ثم به لکه یه ش له سر نه وه که غزا کردن فرزی عین نیه، به لکو فرزی کیفایه ته، واته: له سر هموو که سیک فرزنیه نه گر کره لئیک مه ستان به غزا کردن، له سر شانی ئی تری ده که ویت. پاشان خودای مزن ده فرمودی: ﴿وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ به لام نه وانه ی له مهیدانی غزادان له چاو نه وانه ی له مال وه دانیشتون پاداشتیکی هره که وره یان ده داتی. له کوشکه که وره کانی ناو به هشت و له که ل لیخوشبوونی گوناو نه و ه لانه ی کردوویانو به زهیی و سوزو چاکه ی خوش ده بارینیت به سر یاندا به پزیزو که ره می خوی، هر پویه ده فرمودی: ﴿دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ په وپایه یه کی نیجگار زود(له لایه ن خودا وه) له که ل لیخوشبوون و میهره بانی، خودا به خشنده و دلوفانه. له هر دوو سحیحه که دا هاتوو له نه بوسه عیدی خوده ریه وه که پیغمبری خودا(ﷺ) فرموده تی: (له ناو به هشتدا سه د په هیه خودا دایناوه بق نه وانه ی له پی نه ودا غزا ده کن، نیوان هر دوو په (له و پلانه) وه ک نیوانی ناسمان و زه مینه)^۳.

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْنَاهُمُ الْغَالِبِينَ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا لِمَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَبِّهِمْ قَالُوا فَمَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ شَيْءٍ فَتَوَفَّيْتَنَا فَمَنْ جَاءَهُمْ مِنْهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ جِلْدًا وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٨﴾ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا أَلُومَةٌ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَنْ

۱ تحفة الاحوذی (۳۸۸/۸) حسنی غریبه.

۲ فتح الباری (۷/۷۳۲).

۳ مسلم (۱۰۱/۳).

يُهَاجِرَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَبِيدُ فِي الْأَرْضِ مُرْتَضًا كَثِيرًا وَسَمِعًا وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْوَيْتُ

فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١٠﴾

فہ دفعہ کردنی مانوہو لہ نیوان بت پهرستہ کاندنا بوئو کہ سانهی توانای کوچکردنیان ھہیہ

خودای مہزن دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمْ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ﴾^۱ ٲہو کہ سانهی ھہر لہ جینی خویان ماونہتہ و ھو غہ دریان لہ خویان کرد، کہ فریشتہ گیانیان دہ کیشن، بوخاری پویاہتی کردوہ لہ موحمہ مدی کوپی عہ بدبوہ حممانی ثہبی ئہ سوہ دہوہ، وتی: فہرزکر لہ سہر خہلکی مہ دینہ کہ لہ شکرئک پھوانہ بکات، منیش یہ کئک بووم لہوانہ کہ دہ بوو برؤیشتماہیہ، گہ یشتہ بہ عیکرہ مہی مہولای ئیینو عہ بباسو ھہوالی ئہوہم پئدا، زڈر بہ توندی پئی وتہ کہ نہ چہ، پاشان وتی: ئیینو عہ بباس بوئی باسکردووم کہ کڑمہ لئک لہ موسلمانہ کان کہ لہ گہ ل موشریکہ کاندنا بوون و ژمارہی موشریکہ کانیان زڈردہ کرد لہ زہمانی پئتفہ مہبری خودا (ﷺ) تیرئک دہ ھاویژئیت و دئت بہری یہ کئکیان دہ کہ وئت و دہ یکوژئیت، یان لئیی دہ دئرت و دکوژئیت، ئہم ئایہتہ دئتہ خواروہ کہ خودای گہورہ دہ فہرموویت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمْ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ﴾^۱ زہ حاک وتی: ئہم ئایہتہ لہ سہر کڑمہ لئک لہ دو بووہ کان ھاتوہتہ خواروہ، کہ لہ پئتفہ مہبری خودا (ﷺ) دواکہ وتن لہ مہککہ، لہ پڑئی بہ دردا لہ گہ ل بت

پہرستہ کان دہرچوون، ھہندئک لہوانہ تووشی بوون (واتہ: کوژدان یان دیل کران) ئہم ئایہتہ پیرؤزہ ھاتہ خواروہ.^۲ ئہم ئایہتہ گشتگرہ، ھہمو کہ سئک دہ گرئتہ وہ کہ لہ ناو بت پهرستہ کاندنا بمئئتہ و ھو توانای کڑچکردنی ھہ بیئت. نہ توانئت بہ پئی پھیرہوی ئایینی نیسلام ھہلس و کہوت بکات، ئہوہ ناھہقی لہ خوی دہکات و خوی تووشی گوناہ دہکات بہ پای ھہمو زانایان و بہ دہقی ئہم ئایہتہ کہ خودای

گہورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمْ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ﴾ کہ کوچ ناکن ﴿قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ﴾ پئیان دہ لئین: ئیوہ لہ کوئی بوون؟ واتہ: بوچی نا لہوی مانوہو کڑچتان نہ کرد. ﴿قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْمَعِينَ فِي

الْأَرْضِ﴾ دہ لئین: ئئیمہ زہمئندا چہ وساوہو بی دہستہ لات بووین. واتہ: نہمان دہ توانی لہ و ولاتہ دہ ریچین و برؤین بو شوئئئکی تر ﴿قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَهَاجِرُوا فِيهَا فَأَوْلَيْتَكَ مَاؤْتَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ پئیان دہ لئین: مہ گہر سہ زہمئینی خودا والانہ بوو تا لہ زئیدی خوتان کوچ بکن و برؤنہ جئگاہ کی تر؟ ئہمانہ جہ مہننہم جئگہ یانہ و دواؤژئکی خراپیان ھہیہ. ئہ بوداود پویاہتی کردوہ لہ

^۱ فتح الباری (۱۱/۸).

^۲ الطبری (۱۰۸/۹).

سه موردی کبری چونده به وه وتی: پیغه مبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (هرکه سیک له گه ل بت پرستدا کز بیته وه له گه لی دابنیشیت، نه ویش وه کو نه وایه).^۱ ﴿إِلَّا الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانَ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ جا مه گین نه و پیاوو ژنو منداله قیزلیکراوانه (چه ساوانه) هیچ دهره تانیکیان نه بووییت و شاره زای پنگه یه کیش نه بن. نه م نایه ته به لگو به هانه یه بئ نه وانه ی که کز چیان نه کردوه، له به ره نه وه نه یان توانیوه خویان له دست بت په رستان پزگاریکن، نه گه ر بیان توانیا یه و شاره زای پنگا بوونایه کز چیان ده کرد. هر یویه خودای گوره ده فرمویت: ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ مواجهو عیگره مه و سودی وتیان: نه وانه ی شاره زای پنگه نین.^۲ پاشان خودای مزین ده فرمویت: ﴿فَأُولَٰئِكَ عَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ﴾ هیچ دورینه خودا نه مانه بیه خشیت. واته: خودا چاوپوشی له وانه ده کات که کز چیان نه کردوه. ﴿عَسَىٰ﴾ له لایه ن خوداوه بئ چاوپوشی کردن ز واته: لییان ده بوویت. ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ خودا هم همیشه چاوپوشی لیکرو لیبورده یه. بوخاری ریوایه تی کردوه له نه بوهوره یه وه وتی: پیغه مبری خودا نویژی عیشای بؤکردین کاتیک فرموی: (سمع الله لمن حمده) پاشان پیش نه وه ی سوجه بیات فرموی: (خودایه وه لیدی کبری وه لیدو سه له مه ی کبری هیشامو عه ییاشی کبری ره بیعه و نه وانه ی بی ده ستلاتن له باوه پردازان پزگاریان بگیت، خودایه زحمه تی زور ده ی به سر موزه پردا (مضر) توشی گرانیان بکه وه ک گرانو قات وقریه که ی زه مانی یوسف)^۳ بوخاری وتی: نه بو نوعمان بؤی باسکردین، حه ممدای کبری زهید بؤیگن پاینه وه له نه بیبه وه، له نه بننو نه بی موله یکه وه، له نه بننو عه بیاسه وه وتی: منو دایکم له وکه سانه بووین که خودای گوره به هانه ی لی قبول کردین^۴ پاشان خودای گوره ده فرمویت: ﴿وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرْعًا كَثِيرًا وَسَعَةً﴾ هرکه سیک له پتی خودا له مالی خودا ده ریچیت و کزچ بکات، له م سه رزه مینه زور شوینی حه وانه وه و ناسوده یی ده دست ده که ویت. نه مه خوی هاندانه بؤکزچ کردن و هه لئانه بئ جیا بوونه وه له بت په رستان. بیگومان به وادار هرکه کاتیک له زیدی خوی ده رچو بییت خودا ده روی لی کردوه ته وه، شوینیکی ده سنکه و توه خوی تیدا بیاریزیت،

۱ ابوداود (۲۲۴/۳) سه نه ده کانی حه سه نه.

۲ الطبری (۱۱۱/۹).

۳ فتح الباری (۱۱۳/۸).

۴ فتح الباری (۱۱۳/۸).

ثینو عه بیاس وتی: (المراغم) واته: دهرچون له زه مینیکه وه بۆ زه مینیکه تر^۱ هر به وشپوهیه ش
 پویات کراوه له زه حاک و په بیعی کوپی نه نس و سه ورپه وه^۲ مواهید ﴿مُرْعَمًا کَبِيرًا﴾ له وشپونه ی که
 پتی ناخوشه ده ترازیت (پزگاری ده بیئت). ﴿وَسَمَةٌ﴾ واته: پۆزی، قه تاده و که سانی تریش وتویانه له م
 ده قه دا ﴿بِحَبَدِّ فِي الْأَرْضِ مُرْعَمًا کَبِيرًا وَسَمَةٌ﴾ واته: سویند به خودا له گومرایی و هژاری پزگاری ده بیئت
 پتی راست و ده وله مهندی^۳ پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ
 وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ هرکه سیك له زیدی خوی دهرچیت و
 له پتی خودا و پیغه مبهری خودا دا دهریه دهر بوویت و له ناواره بییدا بمریت، خودا بۆخوی دهسته بهری
 پاداشتی تی و خودا له گونا می ده بوویت و دلوفانه. واته: هرکه سیك کوچ بکات و له مالی خوی
 دهرچیت له وکات دا له پیگه دا بمریت، نه وه له لای خودا پاداشتی نه و کوچ کردنه ی بۆده نوسریت، وه ک
 له هر دو سه حیحه که دا هاتوو وه له سه حیحه کانی ترداو له موسنه دو سونه نه کانی تریشدا هر هاتوو
 له عومری کوپی خه تابه وه وتی: پیغه مبهری خودا ﴿رَحِيمًا﴾ فهرموویه تی: (کار و کرد وه کان هر به پتی
 نه تن و هرکه سیك به پتی نیه تی خوی، هرکه سیك کوچ که ی بۆلای خودا و پیغه مبهری خودا بیئت،
 نه وه کوچ که ی بۆلای خودا و پیغه مبهری خودایه، هرکه سیكیش کوچ که ی بۆ (مالیکی) دونه بیئت
 به دهستی بهیئیت، یان ژنیک بیئت که ماره ی بکات نه وه کوچ که ی بۆ نه وه به که کوچی بۆ کردوه)^۴
 نه م فهرمووده یه گشتگیره بۆ کوچ کردن و هه مو کرداریک، وه نه م فهرمووده یه ش که له هر دو
 سه حیحه که دا هاتوو له باره ی پیاوییکه وه که نه وه دو نو که سی کوشتوو وه پاشان به خوداناسه که وه
 کردوو یه تی به سه د که س، پاشان پرسیار له زانایه ک ده کات، نایا بۆی هیه تهویه بکات؟ نه ویش پتی
 ده لیت: کی پیگه له نیوان ترو له نیوان تهویه کردندا؟ پاشان پینمایی ده کات که له ولاته که ی خویه وه
 بچیت بۆ ولاتیکی ترو له ویدا خودا په رستی خوی بکات، کاتیک له ولاته که ی خوی دهرچوو کوچی دواپی
 کرد بۆ نه و ولاته ی تر له پیگه دا مردن یه خه ی پیگرت، فریشته کانی به زه یی و فریشته کانی سزادان بووه
 مشت و مپ له سهریان، نه وان ده یانوتک تهویه ی کردوو وه هاتوو، نه مانیش ده یانوت: هیشتا
 نه گه یشتوو، فه رماندرا که نیوانی نه و دوو زهویه بیئون، بۆلای هر کامیان نزیک تر بوو، نه و بۆ

۱ الطبری (۱۱۹/۸).

۲ الطبری (۱۲۰/۱۱۹/۸).

۳ الطبری (۱۲۱/۹).

۴ فتح الباری (۱/۱۶۶)، مسلم (۳/۱۵۱۵)، ابوداود (۲/۶۵۱)، تحفة الاحوذی (۵/۲۸۲)، النسائی (۷/۷۱۲)، ابن ماجه (۲/۱۴۱۳)، احمد (۱/۲۵).

نہ ویانہ یہ، خودای مہ زن فرمانیدا کہ له کامیان نزیک ببیتہ وه وه لہ ویان نوور بکہ ویتہ وه، ببنیان بوہستیت لہ وه زہویہی کہ کڑچی بؤکردوہہ نزیکترہ، فریشتہ کانی بہ زہویہی وه ریانگرت. وه له پیوایہ تیکی تردا ہاتوہہ: کاتیک کہ مردن یہ خہی گرت بہ سنگی خوی نزیک خستہ وه بہرہ وه نو زہویہی کہ کڑچی بؤکرد^۱.

﴿وَإِذَا صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمْ الْإِنِّ كَفَرُوا إِنَّ الْكٰفِرِينَ كٰنُوْا

لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيْنًا ﴿١١﴾

نویژی کورتکراوه

خودای مہ زن دہ فرموویت: ﴿وَإِذَا صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ﴾^۱ نہ گہر چوونہ سہ فرہ (لہ ولادت) وه ک خودای مہ زن له نایہ تیکی تردا دہ فرموویت: ﴿عَلِمَ أَنْ سَيَكُوْنُ مِنْكُمْ مُّرْضٍ وَآخَرُوْنَ يَصْرِيُوْنَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوْنَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَخَرُوْنَ يَقْتُلُوْنَ فِي سَبِيْلِ اللَّهِ﴾^۲ خودا دہ زانیت ہندیکتان نہ خووش دہ کہ ویتد وه ہندیکیشتان بؤ بزویہی کہ خودا بیدات، بہ ولادتا بلاودہ بنہ وه. وه دہ فرموویت: ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ﴾^۳ ہیچ گوناہیکتان ناگات نویژہ کانتان کورت بکہ نہ وه. واتہ: نویژہ چوار پکاتیہ کان بکہ نہ دووہ کات، بہ لام نہم دہ قہ کہ خودای گہرہ دہ فرموویت: ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمْ الْإِنِّ كَفَرُوا﴾^۴ نہ گہر ترسان لہ وهی کہ خودانہ ناسان تووشی بہ لایہ کتان بکہن. لہ کاتی ہاتنہ خواریہ وهی نہم نایہ تہ دا زڈریہی سہ فرہ کان جیی ترس بوو لہ سہرہ تہی ہاتنی ناینی نیسلامہ وه وه لہ دوی کڑچ کردنی شہ وه، بہ لکڑ ہیچ سہ فریکمان نہ دہ کرد مہ گین نہ وه سہ فرہ بؤ غہزایہ کی گہرہ بووہ یان بؤ ناردنی سریہ کی تاییہ تی بووہ زڈریہی کاتہ کان ہر شہ پی موسلمانان بووہ لہ گہن دوژمندا. زانایانی نوسولی فقیہیش (اصول الفقہ) وتویان: (المنطوق اذا خرج مخرج الغالب أو على حادثه فلا مفهوم له) وه ک نہم نایہ تہ خودای گہرہ دہ فرموویت: ﴿وَلَا تُكْرَهُوا فِتْنَتَكُمْ عَلَى الْإِنِّ إِنْ أَرَدْتُمْ تَحَصُّنًا﴾^۵ کہ نیزہ کانتان ناچاری داوین پیسی مہ کن نہ گہر ویستیان داوین پاک بن. وه ک نہم نایہ تہ ش کہ دہ فرموویت: ﴿وَرَبِّبْتُكُمْ اَلَّتِي فِي حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَابِكُمْ﴾^۶ نہ وکیژانہی خوتان بہ خوتان

^۱ فتح الباری (۵۹۱/۶)، مسلم (۲۱۱۸/۴).

^۲ المزمل (۲۰).

^۳ النور (۳۳).

^۴ النساء (۲۲).

کرديون له ژنه کاتانن. نيماي نه حمه د پويایتي کردوه له به علای کورې نومويه وتی: پرسيارم کرد
 له عومري کورې خه تاب وتم: خودای گوره ده فهرموويت: ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْرُوا مِنْ أَلْفَاوِ إِنْ
 خِفْتُمْ أَنْ يُفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نایا خودا خه لکی دنلیا (بی ترس) کردوه؟ عومر (په زای خودای لی بیت)
 پتی وتم: سرم له وه سوپماوه که تو سرت لی سوپماوه. پرسيارم له پیغه مبهري خودا کرد (ﷺ)
 له باره په وه فهرمووی: (به خششیکه خودا پتی به خشيون دهی نيوهش لتي وه ریکرن) موسليمو
 خاوه نی فهرمووده کانی تریش پويایتيان کردوه، تیرمیزی وتی: نه م فهرمووده یه، فهرمووده یه کی
 حه سنی غریبه^۲ نه بوبه کری کورې نه بوشه یه پويایتي کردوه له نه بو حه نزه له ی
 حه زانه وه (الحذاء)، وتی: پرسيارم کرد له نيبتو عومر له باره ی نوږی سه فهره وه وتی: دوو پکاته،
 وتم: هی نه م نایه ته که خودای گوره ده فهرموويت: ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يُفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ چی لیده کی که
 نیمه بی ترسو دنلیاین؟ وتی: سوننه تی پیغه مبهري خودایه (ﷺ)^۳ بوخاری پويایتي کردوه له
 نه نه سه وه وتی: له گه ل پیغه مبهري خودادا ده رچوون له مه دینه وه بق مه که دوو پکات دوو پکات
 نوږی ده کرد هتا گه راپینه وه بق مه دینه. وتم: هیچ مانه وه له مه که؟ وتی: ده پوژ تیبیدا ماینه وه^۴ هر
 به م شیوه یه زانایانی تری فهرمووده ش هیناویانه.^۵ نيماي نه حمه د پويایتي کردوه له حارسه ی
 کورې وه ه بی حوزاعیه وه، وتی: له گه ل پیغه مبهري خودادا نوږی نیوه پوړو عه سرم کرد له مینا به دوو
 پکات، خه لکيکی نذری لی بوو ترسیش نه بوو^۶ زانایانی فهرمووده پويایتيان کردوه جگه له نیین
 ماجه^۷ نه مه قسه ی بوخاریه که وتی: پیغه مبهري خودا (ﷺ) نوږی بو کردین به دوو پکات، نه وه ی له
 مینادابوو ترسی نه بوو.^۸

﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلَنْتَمَّ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا آسْلِحَتِهِمْ إِذَا سَجَدُوا
 فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلَتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَرَّ يُصَلُّوا فليصلوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ

^۱ احمد (۲۵/۱) فهرمووده یه کی سه حجه.

^۲ مسلم (۴۷۸/۱)، ابوداود (۷/۲)، تحفة الاحوذی (۳۹۲/۸)، النسائي فی الكبرى (۲۲۷/۶)، ابن ماجه (۳۳۹/۱).

^۳ ابن أبي شيبه (۴۴۷/۲).

^۴ فتح الباری (۶۵۲/۲).

^۵ مسلم (۴۸۱/۱)، ابوداود (۲۵/۲)، تحفة الاحوذی (۱۱۰/۳)، النسائي (۱۲۱/۳)، ابن ماجه (۳۴۲/۱).

^۶ احمد (۳۰۶/۴) فهرموودیتکی سه حجه.

^۷ فتح الباری (۶۵۵/۲)، مسلم (۴۸۴/۱)، ابوداود (۴۹۲/۲)، تحفة الاحوذی (۶۲۱/۳)، النسائي (۱۱۹/۳).

^۸ فتح الباری (۶۵۵/۲).

وَأَسْلِحَتْهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَقْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أذىٌ مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرَضًا أَنْ تَقْعُوا أَسْلِحَتِكُمْ وَخَذُوا حِذْرَكُمْ إِنْ أَلَّ اللَّهُ أَعْدَ الْكُفْرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١١٠﴾

باسی نویژی ترس و شیوه کانی

خودای مه زن دهه فرمودیت: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلِيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَىٰ لَرُبُّهُمْ فَلْيَصَلُّوا مَعَكَ وَلِيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَقْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً﴾ نه گهر تو ش (ئهی محمد ﷺ) له گه لیان (له سهه ردا بوی) تو نویژت بۆ دابهستن، یا هه ندیکیان به چه که وه نویژ له دوی تقوه دابهستن، نه گهر له سوجه بوونه وه بچنه دوا وه له پشت وه بتانپارێزن، ئینجا ئه وانهی له نویژدا به ژدارنه بوون، بینه پیشی و نویژ له گه ل تو دابهستن و ناگیان له خۆیان و چه که کانیان بیت. خودانه ناسان حه زده که ن ئیوه ناگاتان له چه که وشتمه که کانتان نه مینیت و له پڕ په لامارتان بدهن. نویژی ترس شیوانی زۆره. جاری واهیه دوژمن پووی به قبیله یه و جاری واش هه یه دوژمن پووی له قبیله وه نیه. وه نویژ جاری واهیه چوار پکاتیه و جاری واش هه یه سی پکاتیه وه که مغریب یان دوو پکاتیه وه که نویژی به یانی، نویژی سهه ریش ده کړیت. وه جاری واش هه یه به جه ماعت نویژ ده که ن. ریکیش ده که ویت له کاتی شه پدایه ناتوانن به جه ماعت نویژیکه و به ته نیا نویژ ده که ن پوهو و قبیله یان پشت له قبیله به پیداه یان به سواری و لایخ. که حاله که وابه بزیان هه یه به رینگه دا برون هه ر نویژه که یان نه بون و بده وام بن له سهری. هه ندیک له زانایان ده لێن: نه گهر حاله که یان هه روابو له ترسابوون یه که پکات نویژ ده که ن، به پیتی فرموده که ی ئیبینو عه بباس که و تویه تی: خودا له سهه زمانی پیغه مبه ره که تان (ﷺ) له مالدا (له شاردا) چوار پکاته، له سهه فردا دوو پکاته، له کاتی ترسدا یه که پکاته، موسلیم و ئه بوداود و نه سائی و ئیبینوماجه پریوایه تیان کردوه^۱ ئیمامی ئه حمه دیش هه ر وای و توهه. مونزیری له (الحواش) و عه تا جابیرو حه سهن و موجهایدو حه که م و قه تاده و حه مادو تاوسو زه حاکیش هه روابان و توهه. ئه بو عاسمی عه بادی (ابوعاصم العابدی) گێڕاوتتی وه له موجه ممدی کوپی نه سری مه روزیه وه (المروزی) که ده لیت: نویژی به یانی له کاتی ترسدا یه که پکاته. ئیبینو حه زمیش هه ر وای و توهه. ئیسحاقی کوپی راهویه ی (راهویه) وتی: له کاتی پوهیه پوهیوونه وه ته نیا پکاتیک بکه یه ت و نامازه یه که نویژه که ت

۱ مسلم (۶۸۷)، ابوداود (۱۲۴۷)، النسائی (۱۶۹/۳)، ابن ماجه (۱۰۶۸).

تواوه و دروسته. نگار هر بؤت نه کرا تهنیا سوجه یه کیش بهسه، چونکه نو سوجه بردنه یادی خودایه. با له پیشدا باسی هوی هاتنه خواره وی نم نایه ته بکهین، پاشان بیینه سه باسی سیفه ته که ی. نیامی نحمد ریوایه تی کردوه له نه بوعه یاشی زورقیه وه (الزرقی) وتی: له گال پیغمبری خودا بووین (ﷺ) له (عوسفان) پومان کردبووه بت پرسته کان به سه روکایه تی خالی دی کوپی و لید له به رده مماندا له پوی قبیلوه پیغمبری خودا (ﷺ) نویژی نیوه پردی بؤکردین، بت پرسته کان وتیان: نا نیستا به یک دهست بماندایه به سه ریاند (که ناگایان له خویان نیه) پاشان وتیان: وه نیستا کاتی نویژیکی تریان دیت که لایان خوشتره له مال و گیانی خوشیان، عیاش وتی: له ناو نویژی نیوه پردی عسردا جویره نیل هاته خواره وه بهم نایه تانه وه: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ﴾ وتی: منیش له وی بووم، پیغمبری خودا (ﷺ) فرمانی دا که چه که کانیان هه لبرگن له دوی خویوه به دوو ریز پزی کردین، وتی: پکوعی بردو نیمهش هه موو پکوعمان برد، پاشان سری به رز کرده وه نیمهش سه رمان به رز کرده وه، پاشان پیغمبر (ﷺ) سوجه ی بهو ریزه برد که له دوی خویوه بوون، ریزه که ی تر به پیوه مانه وه و پاسه وانیان ده کرد. کاتی که سوجه یان بردو هه ستانه وه، نه وانی تر دانیشتنو سوجه یان له شوینه که ی نه واندان برد، پاشان ریزه که ی تر هاتنه پیشه وه بؤ شوینه که ی نه وان، نه وانیش چونه ریزه که ی نه وان پاشان پیغمبر پکوعی برد، نه وانیش هه موو پکوعیان برد، پاشان سری به رز کرده وه نه وانیش هه موو سه ریان به رز کرده وه. پاشان پیغمبر (ﷺ) نه و ریزه ی که له پشته وه بوو سوجه یان برد، ریزه که ی تر به پیوه بوون پاسه وانی نه وانی ده کرد، کاتی که دانیشتن، ریزه که ی تریش دانیشتنو سوجه یان برد، پاشان سه لانی بؤدانه وه. پاشان هه ستا. عیاش وتی: پیغمبری خودا (ﷺ) دوچار نویژی کرد، چارک له (عوسفان) و جاریکش له زه وی به نی سوله یم^۱ نه بودا و بو نه سانیش هه روا ریوایه تیان کردوه^۲ نم فرموده یه پشتگیری زوره و سه نه ده کانیشی سه حیجه، له وانه بوخاری ریوایه تی کردوه له نیبنو عه بیاسه وه (په زای خودایان لی بیت) وتی: پیغمبر (ﷺ) هه ستاو خه لکیش له گه لی هه ستان و الله اکبری کردو نه وانیش له گه لی الله اکبریان کرد، پکوعی برد نه وانش له گه لی پکوعیان برد، پاشان سوجه ی بردو نه وانیش له گه لی سوجه یان برد، پاشان چاریکی تر هه ستایه وه، نه وانی سوجه یان برد هه ستانه وه و پاسه وانی براکانیان ده کرد، دهسته که ی تر هاتن پکوع و سوجه یان له گه لدا برد،

^۱ احمد (۶۰/۵۹/۴) فرموده یه کی سه حیجه.

^۲ ابوداود (۲۸/۲)، النسائی (۱۷۷/۱۷۶/۲) فرموده یه کی سه حیجه.

جڙڪه ڪه هه موو نوڙيان ده ڪرد به لام پاسه وائي يه ڪترين ده ڪرد^۱ نيمامي نه حمه د پويو اي تي ڪردوه له جابري ڪوي عه بدلاوه ڪه پيغه مبهري خودا(ﷺ) نوڙي ترسي بؤ ڪردن، پريڙڪ له به رده ميديا پاوه ستان و پريڙڪيش له پشتيه وه، نوڙي به وانه ي پشتيه وه ڪرد به يه ڪ پڪوع و دوو سوچه، پاشان نه وانه هاتن تاكو بچنه جيي هاره له ڪانين، نه مانيش چونه جيگا ڪاني نه وان، پيغه مبهري خودا(ﷺ) نوڙي به مانيش ڪرد به يه ڪ پڪوع و دوو سوچه، پاشان سه لامي دايه وه، پيغه مبهري(ﷺ) دوو پڪاتي ڪرد، به لام نه وان يه ڪ پڪاتيان ڪرد^۲ نه سائيش پويو اي تي ڪردوه، به لام له سه حيمي موسليما به واتا يه ڪي تر هاتوه. زڙيڪ له خاوهني فرموده ڪان پويو اي تيان ڪردوه له سه حيو سهنه وه موسنه ده ڪانين اندا. نيينو نه بي حاتم پويو اي تي ڪردوه له ساله وه له باو ڪيه وه وتي: نه م نايه ته ڪه خوداي ڪه وره ده فرموويت: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ﴾ له سر نوڙي رس هاتوه ته خواره وه، پيغه مبهري(ﷺ) به يه ڪ پڪات نوڙي بؤ يه ڪيڪ له ده سه ڪاني ڪرد، ده سه ڪه ي تر پوو به دوڙمن وه ستان، نه م ده سه تي ڪه پوو به دوڙمن وه ستابوون هاتن و پيغه مبهري خودا(ﷺ) پڪاته ڪه ي تري بؤ ڪردن پاشان سه لامي دايه وه. پاشان هه رده سه ته يه ڪ له وانه هه ستاو پڪاته ڪه ي تري خزي ته واور ڪرد^۳. نه م فرموده يه زاناياني فرموده له ڪتبي ڪه ياندا هينا ويانه له پيگه ي موعه مروه به م شيوه يه. نه م فرموده يه پيگي تري زڙي هه يه له لايه ن ڪڙمه ليڪ له هاره له ڪاني پيغه مبهري وه(ﷺ) نه بوبه ڪري ڪوي مروه ويهي(مردويه) و نيينو جه ريريش هينا ويانه. به لام هه لگرتن چه ڪ له نوڙي تر سدا ڪڙمه ليڪ له زانايان به واجبيان داناهه به پتي زاهري نه م نايه ته ڪه خوداي ڪه وره ده فرموويت ده بيته به لگه له سه ري. ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أذىٌ مِّن مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرَضًا أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَاحَكُمْ وَخُذُوا حِزْبَكُمْ﴾ نه ڪه ر باران توشي نار هه تيتان ده ڪات، يان نه خوشي، نه ڪر چه ڪه ڪاتان دانين هيچ گونا هه ڪتتان ناگات، به لام هه رده بيت و شيارين. واته: ده بيت به رده وام له ناماده باشي دابن وه ختيڪ ڪه پئويستان به چه ڪه ڪاتان بوو خيرا هه ليگرن ﴿إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ دياره خودا بؤ نه وانه ي خودانه ناسن، نازارداني نابو به ري ساز ڪردوه.

۱ فتح الباري (۵۰۲/۲).

۲ احمد (۲۹۸/۳) ن النساء (۱۷۴)، مسلم (۸۴۰) فرموده يه ڪي سه حيه.

۳ الدر المنثور (۳۷۵/۲) فرموده يه ڪي سه حيه.

﴿إِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١١٣﴾ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْمُونًا فَلَهُمْ يَأْتُمُونَ كَمَا تَأْتُمُونَ وَرَجُونَ مِنْ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١٤﴾﴾

فہرماندان بہ زوریادکردنی خودا دواى نویژی ترس

خودای مہزن فرمانی داوہ کہ زقر یادی بکریت لہ دواى نویژی ترس، ہرچہندہ ہنی خاوہ باورنیشی داوہ کہ لہ ہموو کاتیکدا ہر یادی بکن، بہ لام لیڑدا جہختی لہ سہرکردوہ تہوہ لہ یہرنہوہی زقریک لہ پایہکانی نویژی لہ سہر کہم کردوہ تہوہ و پیگہی پیداون کہ مات وچق بکن لہ نویژی ترسداو چہندین شتی تریش کہ لہ کاتی ناسایی دا پیگہی پینہداون. وک خودای گہورہ لہ بارہی مانگہ حرامہ کانہوہ دہ فرموویت: ﴿فَلَا تَطْلُمُوا فِيهِمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ لہ مانہ دا(لہ مانگانہ دا) ناہقی لہ خوتان مہکن. ہرچہندہ لہ مانگہکانی تریشدا ناہقی ہر حرامہ. بہ لام لیڑدا زیاتر جہختی لہ سہر کردوہ تہوہ لہ ہر زقر حرامی و گہورہی تاوان تپیدا. ہر پیویہ خودای مہزن دہ فرموویت: ﴿إِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ﴾ ہر کاتیک لہ نویژیوہوہ، بہ پیوہو بہ دانیشتن یان لہ سہر لایہک رادہ کشین یادی خوداتان لہ بیربیت. واتہ: لہ ہموو کاتیکدا یادی خوداتان لہ بیربیت. پاشان دہ فرموویت: ﴿إِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ لہ وختی دلنایشدا(کہ ہیچ ترستان نہ ماوہ) یادی خوداتان لہ بیرنہ چیت. نویژہ کانتان بہ تہواوی بہ جی بینن بہوشیویہی کہ خودا فرمانی پیداون بہ گہردنکہچی و ہوشی و گوشو و پکوع و سجودی تہواوہوہ. پاشان خودای مہزن دہ فرموویت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ نویژ لہ سہر خاوہن باوہ پان نوسراویکہ(فرزیکہ) کاتی بؤدیاریکراوہ. ٹینو عہ بیاس وتی: فرزیکہ و کاتی بؤ دیاریکراوہ^۲ دیسان ٹینو عہ بیاس وتی: نویژ کاتیکہ دیاریکراوی ہہیہ وک کاتی حہج^۳ ہر بہم شتوہیہ ریوایت کراوہ لہ موجاہیدو سالمی کوپی عہ بدولای علی کوپی حوسہین و موحہ مہمدی کوپی علی و حوسہن و مقاتیل و سودی و عتیبہی عہ وفیہوہ^۴.

^۱ التوبة (۲۶).

^۲ الطبری (۱۶۹/۹).

^۳ الطبری (۱۶۹/۹).

^۴ الطبری (۱۶۸/۱۶۷).

هانانان بؤا و نانی دوزمن با برینداریش بیت

خودای مه زن ده فہ رموویت: ﴿ وَلَا تَهْتُوا فِي آيَتَاءِ الْقَوْمِ ﴾ له دووکه رفتی دوزمندا هیچ سستی مه کن. واتہ: لاوازمه بنو بگه پین به دوی دوزمنداو کزلیان لیمه دن و هه مو سهره رینگه کانیان لی بکن و بجن به گزیاندا ﴿ اِنْ تَكُونُوا تَأْمِنُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْمِنُونَ كَمَا تَأْمِنُونَ ﴾ نه گه ر نئوه به هزی نه وانه وه تووشی نازارده بن، نه وانیش (هه روه ک نئوه) به ده ست نئوه وه تووشی نازارده بن. وه ک خودای گه وره ده فہ رموویت: ﴿ اِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلَهُ ﴾ نه گه ر نئوه برینداریون نه وه لگه ش (دوزمنیستان) وه ک نئوه برینداریوه. پاشان خودای گه وره ده فہ رموویت: ﴿ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ﴾ نئوه نومیدتان خودایه، نه وان نه و نومیده شبیان نیه. واتہ: نئوه نه وان وه کویه ک تووشی کوشتر و برینداریون و نیش و نازاریون، به لام نئوه به هیوای پاداشت و یارمته و پشتیوانی خودان، وه ک به لئینی پیدان له کتیبه که دیوا له سر زمانی پیقه مبه ره که (ﷺ) که به لئینی هه ق و هه والیکی پاسته، به لام نه وان هیچ نومیدیکان نیه له و یاره یه وه. که واته ده بیت نئوه زیاتر هه ولآ بدنه و زیاتر خوتان ماندوبکه ن بق جیگر کردنی وهی (لا اله الا الله) و به رزپا رفتی ﴿ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ خودا زانای له کارزانه. خوی باشتر ده زانیت و له کارزانه له و پیرانای که ده دیدات و جیبه جیتی ده کات ده ریاره ی بوونه وه رو نه و په یامه ی بق خه لگی ناردوه. هه ریزیه خودا هه همیشه جیتی سه پاس و ستایشه.

﴿ اِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَبَكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَالِئِينَ حَصِيمًا ۝۱۱۵ ﴾
 ﴿ وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا ۝۱۱۶ ﴾ وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
 مَن كَانَ خَوَانًا أَيْمًا ۝۱۱۷ ﴾ يَسْتَحْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَى
 مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَمْلُونَ مُحِطًا ۝۱۱۸ ﴾ هَاتَتْهُ هَتُولَاءُ جَدَلْتُهُ عَنَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ
 يُجَادِلِ اللَّهَ عَنَّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَن يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ۝۱۱۹ ﴾

فهرماندان به دادوهری کردن به ووهی که خودا ناردووهی تی

خودای مه زن ده فہ رموویت: ﴿ اِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَبَكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَالِئِينَ حَصِيمًا ۝۱۱۵ ﴾ وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا ﴿ ئەم قوردانە مان بۆلای تو ناردووه ته خواره وه نهی محمد (ﷺ) که هه رچی تئیدیا به پاسته، سا تر به هزی ئەم قوردانە (وه ک خودا

ال عمران (۱۴۰).

پيئي نيشاندلوي) دادوهرى له نيوان خه لكيدا، خوت مه كه به لايه نگرى ناپاكان. له بهر خودا بپاريوه كه لبت خو شببت، خودا له گوناوه ده بوريت و دلوفانه. له هر دوو سه حيجا كه دا هاتوو له زهينه بي كچي نوموسه له مه وه له نوموسه له مه وه وتي: پيغه مبهري خودا (ﷺ) گوئي له دهنگي ناكوكيه ك بوو له بهردهم ده رگاي ژوره كه يدا، پيغه مبهري (ﷺ) پويشته دهروه بؤ لايان و فهرمووي: (نه وسا بزائن منيش ته نيا مروفنيكم وه من برياده دم به پيئي نه وهى ده بيبستم جا له وان هه هه نديكتان قسه زانتر بيت و به لگه زياتر به پيئيته وه له هه نديكي تر تان، به وه ويوه منيش به سودي نه و بريارده دم، هه ركه سيك بريارم بؤ داو ماى موسلماننكم دايي، نه و به دلنييه وه كه من پارچه يه كه ناگرى بؤ بريارده دم، ده با هه ليگريت يان وازى لى بينيت) ¹ نيمامى نه هه ديش رپوايه تى كردوو له نوموسه له مه وه وتي: دوو پياوي نه نسارى هاتن بؤ لاي پيغه مبهري خودا (ﷺ) كيشه يه كي ميرات له نيوانياندا بوو ماوهى به سهر داچوو بوو هيچ كاميان به لگه يان به ده سته وه نه بوو، پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمووي: (نيوه كيشه كاتنان دينن بؤ لاي من، بزائن منيش هه مروفم، له وان هه هه نديكتان زمان پاراو ترين و به لگه ي زياتر به پيئيته وه له هه نديكي تر تان، منيش بريارده دم له نيوان تاندا به پيئي نه وهى كه ده بيبستم، هه ركه سيك بريازم بؤ داو ماى برا موسلمانه كه يم دا بيت، با وه رى نه گريت بيگومان من پارچه يه كه له ناگرى بؤ ده برم (ببريارده دم) له پوذي قيامه ندا به و پارچه ناگره كه له گهر نديدايه ده پيئنن) دوو پياوه كه گريان، هه رديكيان وتيان هه قى من بؤ برا كم، پيغه مبهري خودا (ﷺ) فهرمووي: (نه وكاته نه وه تان بوتايه، بپون دابه شى بكن پاشان نه وهى به هه قى ده زانن بيكهن، پاشان تير و پوشكى بخهن و دوايش هه ركه سه و گهر دنى هاوه له كه ي نازاد بكات) ² خوداى مزه نه ده فهرموويت: ﴿وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَلُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ﴾ گيره و كيشه له كه له نه و كه سانه مه كه كه له كه له خويان خائينن. خودا نه و كه سانه ي خو شناويت كه زرد خائين و گونا هبارن. شت له خه لك ده شارنه وه، خو ناتوانن له خودا هيچ بشارنه وه، نه مه نار په زايى ده ربرينه له دوو پوهه كان كه سر و شتيان وايه له خه لكى ده شارنه وه. تا پوهويه پوهويان نه وه ستن و زه ميان نه كن، كه چي له خودا ناترسن كه ناگاي له هه موو شاراوه كانيانه و نه وه ش كه له ناو دل ياندايه، هه ربيويه خوداى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَمْكُلُونَ مُحِيطًا﴾ خودا له كه ليانه كاتيك كه شه وانه زرد قسه ده كه ن كه پيئي پازى نيه، هه ركاريك نه وان ده يكهن، دياره خودا ناگاي لييه. نه مه هه رپه شه يه كي توندوتيز و پاشان خوداى گه وره ده فهرموويت: ﴿هَكَأَنَّهُ هُوَ أَذَىٰ

¹ فتح الباري (١٢٨/٥)، مسلم (١٣٣٧/٣).

² احمد (٣٢٠/٦) فهرمووده يه كي باشه (جيد).

جَدَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجِدِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴿۵﴾ وایتوه گریمان تا له سره
 دنیا زیاون، توانیتان لایه نگیریان لی بکنو له سره وانه بیته جواب، نایا له پوژی قیامه تدا توانای
 هه به کاره که یان بگریته نه ستقو؟ واته: وای دابنیزن وانه سهرکه ورتن له دنیا دا به پیتی نهو بریاره ی
 بزبان ده دریت له لایه ن دادوره وه به زاهیر، نه وانه ش که بریاره که یان به سرده ده دریت بهو بریاره
 پازه ده بن. نهی له پوژی قیامه تدا چون وه لام ده ده نه وه چی ده کن له به رده م خودای گوره دا که
 ناگاداری هه موو نه پیتی و شارواه کانیانه؟ وه نه وکسه کتیه لهو پوژده پشنگیریان لی ده کات و
 داواکه یان بژده باته پیشه وه؟ واته: هیه که سیک له پوژده دا هاوکاریان ناکات، هه ریویه خودای گوره
 ده هه رموویت: ﴿أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكَيْلًا ﴿۶﴾ یان کی هه به کاره که یان بزگریته نه ستقو؟

﴿وَمَنْ يَمْعَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۷﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿۸﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ
 بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿۹﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَمَمَتَ ظُلْمُفَكَ مِنْهُمْ أَنْ يَضُلُوكَ وَمَا
 يَضُلُوكَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ
 تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿۱۰﴾﴾

هاندان بو ته و به کردن و داوای لیبوردن له خوداو هه ره شه ش نه وکسه سانه ی که کاری خراب ده کن
 یان تاوانی خو یان ده ده نه سر بی تاوانیک

خودای مه زن باسی پیژو به خشنده یی خوی ده کات ده بریاره ی هه موو نه وانه ی که ته و به ده کن و
 ده گه ریته وه بولای له هه رتاوانیک که کرد بیتیان و ده هه رموویت: ﴿وَمَنْ يَمْعَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ
 يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۶﴾ هه رکه سیک کاریکی خراب بکات یان غه دریک له خوی بکات،
 پاشان له خودا بخوازیته که بیبه خشیت، ده بیبیت خودا به خشنده و دلوفانه. علی کورپی نه بوته لحه له
 ئیبنو عه بیاسه وه وتی: خودای گوره له م نایه تدا به نده کانی ناگادار کردوه له لیبورده یی و دلسوزی و
 به خشنده یی و به زهی فراوانی خوی ده بریاره ی نه وکسه سانه ی که تاوانیان کردوه، تاوانه کانیان بچوک
 بیت یان گوره، پاشان دین و داوای لیبوردن ده کن له خودای گوره، ده بینن خودای گوره لییان
 خو شه بیت. با گوناوه کانیان زقر گوره تر بو بیت له ناسمانه کان و زه مین و کتوه کانیان ئیبنو
 جه ریر پیوایه تی کردوه. نیامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له علیه وه (په زای خودای لی بیت) وتی:

من کانتیک شتیکم بیستیت له پیغمبه‌ری خوداوه (ﷺ) به‌وهی خودا خزی مه‌یلی لیبویبیت سودی پی
 گه‌یاندوم پی. وه وتی: نه‌بو بکر بؤیگرآموره وتی: پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) فهرموویه‌تی: (هیج
 موسلمانیک نیه تاوان بکات، پاشان ده‌سستنویژیک بگریتو دوو پکات نویژ بکات، پاشان داوای
 لیبوردن له خودا بکات بق نه‌و گونا‌ه‌هی که کردویه‌تی مه‌گین خودا لئی خوشبووه) پاشان نم دوو
 نایه‌ته‌ی خویند: ^۱ ﴿وَمَنْ يَمَلْ سُوًّا أَوْ يظْلِمَ نَفْسَهُ﴾، ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحْشَةً أَوْ ظَلَمُوا
 أَنْفُسَهُمْ﴾^۲ نه‌وکه‌سانه‌ی هرکاتیک کاری خراب ده‌کن، یان ناهه‌قی له‌خویان ده‌کن. پاشان خودای
 گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ، عَن نَفْسِهِ﴾ هرکه‌سیک گونا‌ه‌یک ده‌کات،
 گونا‌ه‌که‌ی زیان به‌خزی ده‌گه‌بنیت، نم نایه‌ته وه‌ک نه‌و نایه‌ته وایه که خودای گه‌وره ده‌فهرموویت:
 ﴿وَلَا تُزِرُّ وَازِرَةً وَزَرَ أُخْرَى﴾^۳ هیج که‌سیک باری گونا‌هی که‌سیکه تر ناگریته نه‌ستزی خزی. واته: هیج
 که‌سیک سود به‌هیج که‌س ناگه‌بنیت و هموو که‌سیک له‌سهر کرده‌وهی خزی لی پرسینه‌وهی له‌گه‌ل
 ده‌کریت، که‌س باری بق هه‌لناگریت، هر بؤیه خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾
 خودا زانای له‌کارزانه. واته: له سوزو به‌زه‌ی و دادپه‌روه‌ری خودایه که تاوانی هیج که‌سیک ناخاته‌سهر
 که‌سیکی تر. پاشان خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ رَدَّ بِهَا بَرِيئًا فَقَدْ
 أَحْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا بُهْتَانًا ﴿۱۳۳﴾ وَلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ هَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا
 يُضِلُّوكَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ
 تَكُنْ تَعْلَمُ﴾ هرکه‌سیک به‌هه‌ل یان به‌نه‌ه‌ست، تاوانیکی لی پودات و بیخاته‌سهر بی گونا‌ه‌یک.
 ناشکرایه باری تاوانی بوختانی له‌سهرشانه. نه‌گه‌ر چاکه و به‌زه‌یی خودا فریای تو نه‌که‌وتایه، هه‌ندیک
 له‌وان به‌ته‌ما‌بوون پیت لی ون بکن، هه‌ر خویان که پیکه له‌خو گوم ده‌کن. نه‌وان ناتوانن هیج زیانیک
 له‌تو بده‌ن، خودا کتیبی بؤناردوی و فیژی له‌کارزانی کردوی، زودشتی وای فیژی تو کردله پیشدا
 نه‌تده‌زانی. نم نایه‌ته وه‌ک نه‌و نایه‌ته وایه که خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ
 أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ﴾^۴ به‌و شیوه‌یه‌ش، نیمه له‌فه‌رمانی خو‌مان نم قورنانه‌مان (کیانیک‌مان)

۱ احمد (۸/۱). سه‌نه‌ده‌کانی. سه‌سه‌نه.

۲ ال عمران (۱۳۵).

۳ الانعام (۱۶۴).

۴ الشوری (۵۲).

نارده لای تق، توش له پیندای نه تده زانی کتیب کامه یه! تا کوتایی سوره ته که. وه ده فہ رموویت:

﴿وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾^۱ خو نه گہر بہ زہی پیوہ رندہ تہ بوایہ، تق ہر بہ میوا نہ بویت کہ تم کتیبہت بق پوہ وانہ بکریت. ہر پیوہ خودای گہرہ دہ فہ رموویت:

﴿وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا﴾ چاکہ ی زور گہ ورت له گہ لدا کراوہ له لایہن خوداوہ.

﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^(۱۳) وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِمْ وَسَاءَ مَا مَصِيرًا﴾^(۱۴)

چہی چاک

خودای مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ زورہی سرتو چہ کہ یان سودی نیہ، جا مہ گین فہرمانکردن بیت بہ مال بہ خشین یان کاری پوہا یان چاکردنی نیوان خہ لکی. نیمامی نہ حہد پیوایہ تی کردوہ لہو نومو کہ لسومی (کلثوم) کچی عوقبہ وہ (عقبہ)، وتی: بیستم لہ پیغہ مہبری خوداوہ (ﷺ) دہ فہ رمو: (دروژن نیہ نہ وہی ناشتہ وایی دہ خاتہ نیوان خہ لکیہ وہ و قسہی چاک دینیت و دہ بات یان قسہی چاک دہ کات)، نومو کہ لسوم وتی: گویم لی نہ بوہ لہ ہیچ شتیکدا پڑگہی دابیت بہ وقسانہ کہ خہ لکی دہ کات لہ سی شویندا نہ بیت: لہ کاتی جہنگداو ناشتہ وایی لہ نیوان خہ لکیداو کاتیک پیاو قسہ لہ گہ لہاوسری بکات یان نافرہت قسہ لہ گہ لہ میدرہ کہ یدا بکات. نومو کہ لسومی کچی عوقبہ یہ کیک بو لہ و نافرہتہ کچہ ریانی کہ پہیمانیاں بہ پیغہ مہبری خودا دا (ﷺ)^۲ زانایانی فہرموودہ پیوایہ تیان کردوہ جگہ لہ نیبنو ماجہ.^۳ نیمامی نہ حہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بوہ ردانہ وہ (أبودرداہ) وتی: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (تایا ہہ و لتان بدہ میت لہ پلہی چاکتر لہ نوپڑو پڑوی مال بہ خشین؟) وتیان: بہ لی نہی پیغہ مہبری خودا (ﷺ)، فہرمووی: (ناشتہ وایی نیوان خہ لک) وہ فہرمووی: (تیکدانی خراپکردنی) نیوان (خہ لک) کہ تا شہرہ (ہی الحالقہ)) تیرمیزی نہ بوہ اودیش پیوایہ تیان کردوہ^۴ تیرمیزی وتی: فہرموودہ یہ کی حہ سہنی سہ حیجہ. بویہ خودای مہ زن

۱ القصص (۸۶).

۲ أحمد (۴۰۳/۶) فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ.

۳ فتح الباری (۳۵۲/۵)، مسلم (۲۰۱۱/۴)، أبوداؤد (۲۱۸/۵)، النسائی فی الکبریٰ (۱۹۲/۵).

۴ أحمد (۴۴۴/۶) فہرموودہ یہ کی باشہ (جید).

ده فەرموويت: ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ هەرکە سێک لە بەر
 پەزای خودا هەرچی بکات، لە پۆژی نوایی دا پاداشتی گەورە دەدەینێ. واتە: هەرکە سێک بە پاکێ و
 بە تەمای پاداشتی ئەو بێت لە لای خودا، خودا بە مزوانە پاداشتی زۆر فراوانی دەداتێ.

سزای ئەوانەى پێچهوانەى پێغه مبه ر ده جولىته وهو شوینی رپی باوهرداران ناکه ویت جهه ننه مه

خودای مەزن دە فەرموویت: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ الْهُدَىٰ﴾ هەرکە سێک لە
 پاش پاستی بۆدەرکە و تەن و شارە زابوونی لە م دینە، پێچهوانەى پێغه مبه ر(ﷺ) بجولیتە وه. واتە:
 هەرکە سێک پێيازێک بگرتتە بەر کە پێچهوانەى پێيازى ئەو پەيامە بێت کە پێغه مبه ر(ﷺ) هیناویە تی،
 ئەو لە لایە ک و ئەو پەيامە ش لە لایە کى تره وه، بە وەرچە ی بە ئەنقەست بە وکارە هەلسیت نوای ئەو ی
 پاستی بۆهون بووه تە وه و بۆی دەرکە و تە وه. ﴿وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وه پێيازێک بگرتتە بەر کە
 پێسی باوهرداران نیه. ئەم دەقە پە یوه نده بە دەقە کە ی پێش خۆی وه، بە لام هەلدە گرتت
 ئە و پێگرتنە بەر بە پێچهوانەى دە قس قورئان و فەرموودە ی پێغه مبه ر بێت یلن پێچهوانەى کۆدەنگى
 زانایانى ئیسلام بێت کە بپاریان لە سەردا وه، خۆ دیاره کۆدەنگ زانایان بە هە لە دنانریتتو ه پێزلینانێک
 بۆیان وه بە گەورە زانینى پێغه مبه ر کە یان(ﷺ) کە فەرموودە ی سەحە یحی زۆر لە و باره وه هاتو وه.
 خودای گەوره هە پە شە ی زۆر توندی هە یه وه ک لە و باره وه دە فەرموویت: ﴿تَوَلَّوْا مَا تَوَلَّيْتُمْ وَنُصَلِّوْا

جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ ئێخە بە و پێیه دادە بە یلن کە خۆی هە لیبزار دو وه، تا دە ییە یینه جهه ننه م
 نواپۆژی خراب دە بێت. واتە: ئە گەر ئە و پێگە یه ی گرتتە بەر ئێخە ش بە وشێ وه یه ی خۆی پێسی هە ستا وه
 دلێ پێسی خۆ شە لە لای جوان و شیرین دە کە یو مۆلە تی دە دە یلن وه ک خودای گەوره لە ئایە تیکی تردا
 دە فەرموویت: ﴿هَذَرِي وَمَنْ يَكْذِبْ يَهْدِي اللَّهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ مِمَّنْ حَبِثَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^١ تۆ من بهیله بۆ ئەوانە ی
 کە بە م قورئانە باوهرناکەن، کە م کە م بۆیان شل دە کە م(ماوهریان دە دە م) هەر خۆ شیان هە ستی پێسی
 نە کە ن وه ک دە فەرموویت: ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾^٢ وه ختیک ئە وان خۆ یان لادا، خوداش دلێ
 ئە وان لادات. وه دە فەرموویت: ﴿وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾^٣ هەر وه ک هە ن وازیان لێ بنیئین کە
 هەر بە نافەرمانی وه سەرگەردان بن. خودای مەزن ناگری جهه ننه م ی کردو وه بە دوامە نزە لیان لە
 پۆژی قیامە تدا، هەرکە سێک لە پێسی پاست لادات، هیچ پێگە یه کى تری نیه جگە لە ناگر لە پۆژی

١ القلم (٤٤).

٢ الصفر (٥).

٣ الانعام (١٠).

قیامتدا. وهك خودای گهوره دهفه رموویت: ﴿لَا تُشْرِكُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ﴾^۱ نهوانه لیتك كوكه نه وه كه ناهه قی پیشه یان بیو له گه ل هاوشتیوه كانیان. وه دهفه رموویت: ﴿وَرَبَّاءَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَافِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا﴾^۲ تاوانباران ناگریان به چاوی خویان دیت، زانیان هه رتیی ده كه ونو هیه دهه تانیکیان نیه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ. وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾^۳ **۱۳۱** **۱۳۲** **۱۳۳** **۱۳۴** **۱۳۵** **۱۳۶** **۱۳۷** **۱۳۸** **۱۳۹** **۱۴۰** **۱۴۱** **۱۴۲** **۱۴۳** **۱۴۴** **۱۴۵** **۱۴۶** **۱۴۷** **۱۴۸** **۱۴۹** **۱۵۰** **۱۵۱** **۱۵۲** **۱۵۳** **۱۵۴** **۱۵۵** **۱۵۶** **۱۵۷** **۱۵۸** **۱۵۹** **۱۶۰** **۱۶۱** **۱۶۲** **۱۶۳** **۱۶۴** **۱۶۵** **۱۶۶** **۱۶۷** **۱۶۸** **۱۶۹** **۱۷۰** **۱۷۱** **۱۷۲** **۱۷۳** **۱۷۴** **۱۷۵** **۱۷۶** **۱۷۷** **۱۷۸** **۱۷۹** **۱۸۰** **۱۸۱** **۱۸۲** **۱۸۳** **۱۸۴** **۱۸۵** **۱۸۶** **۱۸۷** **۱۸۸** **۱۸۹** **۱۹۰** **۱۹۱** **۱۹۲** **۱۹۳** **۱۹۴** **۱۹۵** **۱۹۶** **۱۹۷** **۱۹۸** **۱۹۹** **۲۰۰** **۲۰۱** **۲۰۲** **۲۰۳** **۲۰۴** **۲۰۵** **۲۰۶** **۲۰۷** **۲۰۸** **۲۰۹** **۲۱۰** **۲۱۱** **۲۱۲** **۲۱۳** **۲۱۴** **۲۱۵** **۲۱۶** **۲۱۷** **۲۱۸** **۲۱۹** **۲۲۰** **۲۲۱** **۲۲۲** **۲۲۳** **۲۲۴** **۲۲۵** **۲۲۶** **۲۲۷** **۲۲۸** **۲۲۹** **۲۳۰** **۲۳۱** **۲۳۲** **۲۳۳** **۲۳۴** **۲۳۵** **۲۳۶** **۲۳۷** **۲۳۸** **۲۳۹** **۲۴۰** **۲۴۱** **۲۴۲** **۲۴۳** **۲۴۴** **۲۴۵** **۲۴۶** **۲۴۷** **۲۴۸** **۲۴۹** **۲۵۰** **۲۵۱** **۲۵۲** **۲۵۳** **۲۵۴** **۲۵۵** **۲۵۶** **۲۵۷** **۲۵۸** **۲۵۹** **۲۶۰** **۲۶۱** **۲۶۲** **۲۶۳** **۲۶۴** **۲۶۵** **۲۶۶** **۲۶۷** **۲۶۸** **۲۶۹** **۲۷۰** **۲۷۱** **۲۷۲** **۲۷۳** **۲۷۴** **۲۷۵** **۲۷۶** **۲۷۷** **۲۷۸** **۲۷۹** **۲۸۰** **۲۸۱** **۲۸۲** **۲۸۳** **۲۸۴** **۲۸۵** **۲۸۶** **۲۸۷** **۲۸۸** **۲۸۹** **۲۹۰** **۲۹۱** **۲۹۲** **۲۹۳** **۲۹۴** **۲۹۵** **۲۹۶** **۲۹۷** **۲۹۸** **۲۹۹** **۳۰۰** **۳۰۱** **۳۰۲** **۳۰۳** **۳۰۴** **۳۰۵** **۳۰۶** **۳۰۷** **۳۰۸** **۳۰۹** **۳۱۰** **۳۱۱** **۳۱۲** **۳۱۳** **۳۱۴** **۳۱۵** **۳۱۶** **۳۱۷** **۳۱۸** **۳۱۹** **۳۲۰** **۳۲۱** **۳۲۲** **۳۲۳** **۳۲۴** **۳۲۵** **۳۲۶** **۳۲۷** **۳۲۸** **۳۲۹** **۳۳۰** **۳۳۱** **۳۳۲** **۳۳۳** **۳۳۴** **۳۳۵** **۳۳۶** **۳۳۷** **۳۳۸** **۳۳۹** **۳۴۰** **۳۴۱** **۳۴۲** **۳۴۳** **۳۴۴** **۳۴۵** **۳۴۶** **۳۴۷** **۳۴۸** **۳۴۹** **۳۵۰** **۳۵۱** **۳۵۲** **۳۵۳** **۳۵۴** **۳۵۵** **۳۵۶** **۳۵۷** **۳۵۸** **۳۵۹** **۳۶۰** **۳۶۱** **۳۶۲** **۳۶۳** **۳۶۴** **۳۶۵** **۳۶۶** **۳۶۷** **۳۶۸** **۳۶۹** **۳۷۰** **۳۷۱** **۳۷۲** **۳۷۳** **۳۷۴** **۳۷۵** **۳۷۶** **۳۷۷** **۳۷۸** **۳۷۹** **۳۸۰** **۳۸۱** **۳۸۲** **۳۸۳** **۳۸۴** **۳۸۵** **۳۸۶** **۳۸۷** **۳۸۸** **۳۸۹** **۳۹۰** **۳۹۱** **۳۹۲** **۳۹۳** **۳۹۴** **۳۹۵** **۳۹۶** **۳۹۷** **۳۹۸** **۳۹۹** **۴۰۰** **۴۰۱** **۴۰۲** **۴۰۳** **۴۰۴** **۴۰۵** **۴۰۶** **۴۰۷** **۴۰۸** **۴۰۹** **۴۱۰** **۴۱۱** **۴۱۲** **۴۱۳** **۴۱۴** **۴۱۵** **۴۱۶** **۴۱۷** **۴۱۸** **۴۱۹** **۴۲۰** **۴۲۱** **۴۲۲** **۴۲۳** **۴۲۴** **۴۲۵** **۴۲۶** **۴۲۷** **۴۲۸** **۴۲۹** **۴۳۰** **۴۳۱** **۴۳۲** **۴۳۳** **۴۳۴** **۴۳۵** **۴۳۶** **۴۳۷** **۴۳۸** **۴۳۹** **۴۴۰** **۴۴۱** **۴۴۲** **۴۴۳** **۴۴۴** **۴۴۵** **۴۴۶** **۴۴۷** **۴۴۸** **۴۴۹** **۴۵۰** **۴۵۱** **۴۵۲** **۴۵۳** **۴۵۴** **۴۵۵** **۴۵۶** **۴۵۷** **۴۵۸** **۴۵۹** **۴۶۰** **۴۶۱** **۴۶۲** **۴۶۳** **۴۶۴** **۴۶۵** **۴۶۶** **۴۶۷** **۴۶۸** **۴۶۹** **۴۷۰** **۴۷۱** **۴۷۲** **۴۷۳** **۴۷۴** **۴۷۵** **۴۷۶** **۴۷۷** **۴۷۸** **۴۷۹** **۴۸۰** **۴۸۱** **۴۸۲** **۴۸۳** **۴۸۴** **۴۸۵** **۴۸۶** **۴۸۷** **۴۸۸** **۴۸۹** **۴۹۰** **۴۹۱** **۴۹۲** **۴۹۳** **۴۹۴** **۴۹۵** **۴۹۶** **۴۹۷** **۴۹۸** **۴۹۹** **۵۰۰** **۵۰۱** **۵۰۲** **۵۰۳** **۵۰۴** **۵۰۵** **۵۰۶** **۵۰۷** **۵۰۸** **۵۰۹** **۵۱۰** **۵۱۱** **۵۱۲** **۵۱۳** **۵۱۴** **۵۱۵** **۵۱۶** **۵۱۷** **۵۱۸** **۵۱۹** **۵۲۰** **۵۲۱** **۵۲۲** **۵۲۳** **۵۲۴** **۵۲۵** **۵۲۶** **۵۲۷** **۵۲۸** **۵۲۹** **۵۳۰** **۵۳۱** **۵۳۲** **۵۳۳** **۵۳۴** **۵۳۵** **۵۳۶** **۵۳۷** **۵۳۸** **۵۳۹** **۵۴۰** **۵۴۱** **۵۴۲** **۵۴۳** **۵۴۴** **۵۴۵** **۵۴۶** **۵۴۷** **۵۴۸** **۵۴۹** **۵۵۰** **۵۵۱** **۵۵۲** **۵۵۳** **۵۵۴** **۵۵۵** **۵۵۶** **۵۵۷** **۵۵۸** **۵۵۹** **۵۶۰** **۵۶۱** **۵۶۲** **۵۶۳** **۵۶۴** **۵۶۵** **۵۶۶** **۵۶۷** **۵۶۸** **۵۶۹** **۵۷۰** **۵۷۱** **۵۷۲** **۵۷۳** **۵۷۴** **۵۷۵** **۵۷۶** **۵۷۷** **۵۷۸** **۵۷۹** **۵۸۰** **۵۸۱** **۵۸۲** **۵۸۳** **۵۸۴** **۵۸۵** **۵۸۶** **۵۸۷** **۵۸۸** **۵۸۹** **۵۹۰** **۵۹۱** **۵۹۲** **۵۹۳** **۵۹۴** **۵۹۵** **۵۹۶** **۵۹۷** **۵۹۸** **۵۹۹** **۶۰۰** **۶۰۱** **۶۰۲** **۶۰۳** **۶۰۴** **۶۰۵** **۶۰۶** **۶۰۷** **۶۰۸** **۶۰۹** **۶۱۰** **۶۱۱** **۶۱۲** **۶۱۳** **۶۱۴** **۶۱۵** **۶۱۶** **۶۱۷** **۶۱۸** **۶۱۹** **۶۲۰** **۶۲۱** **۶۲۲** **۶۲۳** **۶۲۴** **۶۲۵** **۶۲۶** **۶۲۷** **۶۲۸** **۶۲۹** **۶۳۰** **۶۳۱** **۶۳۲** **۶۳۳** **۶۳۴** **۶۳۵** **۶۳۶** **۶۳۷** **۶۳۸** **۶۳۹** **۶۴۰** **۶۴۱** **۶۴۲** **۶۴۳** **۶۴۴** **۶۴۵** **۶۴۶** **۶۴۷** **۶۴۸** **۶۴۹** **۶۵۰** **۶۵۱** **۶۵۲** **۶۵۳** **۶۵۴** **۶۵۵** **۶۵۶** **۶۵۷** **۶۵۸** **۶۵۹** **۶۶۰** **۶۶۱** **۶۶۲** **۶۶۳** **۶۶۴** **۶۶۵** **۶۶۶** **۶۶۷** **۶۶۸** **۶۶۹** **۶۷۰** **۶۷۱** **۶۷۲** **۶۷۳** **۶۷۴** **۶۷۵** **۶۷۶** **۶۷۷** **۶۷۸** **۶۷۹** **۶۸۰** **۶۸۱** **۶۸۲** **۶۸۳** **۶۸۴** **۶۸۵** **۶۸۶** **۶۸۷** **۶۸۸** **۶۸۹** **۶۹۰** **۶۹۱** **۶۹۲** **۶۹۳** **۶۹۴** **۶۹۵** **۶۹۶** **۶۹۷** **۶۹۸** **۶۹۹** **۷۰۰** **۷۰۱** **۷۰۲** **۷۰۳** **۷۰۴** **۷۰۵** **۷۰۶** **۷۰۷** **۷۰۸** **۷۰۹** **۷۱۰** **۷۱۱** **۷۱۲** **۷۱۳** **۷۱۴** **۷۱۵** **۷۱۶** **۷۱۷** **۷۱۸** **۷۱۹** **۷۲۰** **۷۲۱** **۷۲۲** **۷۲۳** **۷۲۴** **۷۲۵** **۷۲۶** **۷۲۷** **۷۲۸** **۷۲۹** **۷۳۰** **۷۳۱** **۷۳۲** **۷۳۳** **۷۳۴** **۷۳۵** **۷۳۶** **۷۳۷** **۷۳۸** **۷۳۹** **۷۴۰** **۷۴۱** **۷۴۲** **۷۴۳** **۷۴۴** **۷۴۵** **۷۴۶** **۷۴۷** **۷۴۸** **۷۴۹** **۷۵۰** **۷۵۱** **۷۵۲** **۷۵۳** **۷۵۴** **۷۵۵** **۷۵۶** **۷۵۷** **۷۵۸** **۷۵۹** **۷۶۰** **۷۶۱** **۷۶۲** **۷۶۳** **۷۶۴** **۷۶۵** **۷۶۶** **۷۶۷** **۷۶۸** **۷۶۹** **۷۷۰** **۷۷۱** **۷۷۲** **۷۷۳** **۷۷۴** **۷۷۵** **۷۷۶** **۷۷۷** **۷۷۸** **۷۷۹** **۷۸۰** **۷۸۱** **۷۸۲** **۷۸۳** **۷۸۴** **۷۸۵** **۷۸۶** **۷۸۷** **۷۸۸** **۷۸۹** **۷۹۰** **۷۹۱** **۷۹۲** **۷۹۳** **۷۹۴** **۷۹۵** **۷۹۶** **۷۹۷** **۷۹۸** **۷۹۹** **۸۰۰** **۸۰۱** **۸۰۲** **۸۰۳** **۸۰۴** **۸۰۵** **۸۰۶** **۸۰۷** **۸۰۸** **۸۰۹** **۸۱۰** **۸۱۱** **۸۱۲** **۸۱۳** **۸۱۴** **۸۱۵** **۸۱۶** **۸۱۷** **۸۱۸** **۸۱۹** **۸۲۰** **۸۲۱** **۸۲۲** **۸۲۳** **۸۲۴** **۸۲۵** **۸۲۶** **۸۲۷** **۸۲۸** **۸۲۹** **۸۳۰** **۸۳۱** **۸۳۲** **۸۳۳** **۸۳۴** **۸۳۵** **۸۳۶** **۸۳۷** **۸۳۸** **۸۳۹** **۸۴۰** **۸۴۱** **۸۴۲** **۸۴۳** **۸۴۴** **۸۴۵** **۸۴۶** **۸۴۷** **۸۴۸** **۸۴۹** **۸۵۰** **۸۵۱** **۸۵۲** **۸۵۳** **۸۵۴** **۸۵۵** **۸۵۶** **۸۵۷** **۸۵۸** **۸۵۹** **۸۶۰** **۸۶۱** **۸۶۲** **۸۶۳** **۸۶۴** **۸۶۵** **۸۶۶** **۸۶۷** **۸۶۸** **۸۶۹** **۸۷۰** **۸۷۱** **۸۷۲** **۸۷۳** **۸۷۴** **۸۷۵** **۸۷۶** **۸۷۷** **۸۷۸** **۸۷۹** **۸۸۰** **۸۸۱** **۸۸۲** **۸۸۳** **۸۸۴** **۸۸۵** **۸۸۶** **۸۸۷** **۸۸۸** **۸۸۹** **۸۹۰** **۸۹۱** **۸۹۲** **۸۹۳** **۸۹۴** **۸۹۵** **۸۹۶** **۸۹۷** **۸۹۸** **۸۹۹** **۹۰۰** **۹۰۱** **۹۰۲** **۹۰۳** **۹۰۴** **۹۰۵** **۹۰۶** **۹۰۷** **۹۰۸** **۹۰۹** **۹۱۰** **۹۱۱** **۹۱۲** **۹۱۳** **۹۱۴** **۹۱۵** **۹۱۶** **۹۱۷** **۹۱۸** **۹۱۹** **۹۲۰** **۹۲۱** **۹۲۲** **۹۲۳** **۹۲۴** **۹۲۵** **۹۲۶** **۹۲۷** **۹۲۸** **۹۲۹** **۹۳۰** **۹۳۱** **۹۳۲** **۹۳۳** **۹۳۴** **۹۳۵** **۹۳۶** **۹۳۷** **۹۳۸** **۹۳۹** **۹۴۰** **۹۴۱** **۹۴۲** **۹۴۳** **۹۴۴** **۹۴۵** **۹۴۶** **۹۴۷** **۹۴۸** **۹۴۹** **۹۵۰** **۹۵۱** **۹۵۲** **۹۵۳** **۹۵۴** **۹۵۵** **۹۵۶** **۹۵۷** **۹۵۸** **۹۵۹** **۹۶۰** **۹۶۱** **۹۶۲** **۹۶۳** **۹۶۴** **۹۶۵** **۹۶۶** **۹۶۷** **۹۶۸** **۹۶۹** **۹۷۰** **۹۷۱** **۹۷۲** **۹۷۳** **۹۷۴** **۹۷۵** **۹۷۶** **۹۷۷** **۹۷۸** **۹۷۹** **۹۸۰** **۹۸۱** **۹۸۲** **۹۸۳** **۹۸۴** **۹۸۵** **۹۸۶** **۹۸۷** **۹۸۸** **۹۸۹** **۹۹۰** **۹۹۱** **۹۹۲** **۹۹۳** **۹۹۴** **۹۹۵** **۹۹۶** **۹۹۷** **۹۹۸** **۹۹۹** **۱۰۰۰**

بتپه رستی لیبورنی نیه، بت په رستان له راستیدا شه یتان ده په رستان

له پیشه وه قسه له سه رنم نایه ته کراوه که خودای مهن دهفه رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ. وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾^۱ **۱۳۱** **۱۳۲** **۱۳۳** **۱۳۴** **۱۳۵** **۱۳۶** **۱۳۷** **۱۳۸** **۱۳۹** **۱۴۰** **۱۴۱** **۱۴۲** **۱۴۳** **۱۴۴** **۱۴۵** **۱۴۶** **۱۴۷** **۱۴۸** **۱۴۹** **۱۵۰** **۱۵۱** **۱۵۲** **۱۵۳** **۱۵۴** **۱۵۵** **۱۵۶** **۱۵۷** **۱۵۸** **۱۵۹** **۱۶۰** **۱۶۱** **۱۶۲** **۱۶۳** **۱۶۴** **۱۶۵** **۱۶۶** **۱۶۷** **۱۶۸** **۱۶۹** **۱۷۰** **۱۷۱** **۱۷۲** **۱۷۳** **۱۷۴** **۱۷۵** **۱۷۶** **۱۷۷** **۱۷۸** **۱۷۹** **۱۸۰** **۱۸۱** **۱۸۲** **۱۸۳** **۱۸۴** **۱۸۵** **۱۸۶** **۱۸۷** **۱۸۸** **۱۸۹** **۱۹۰** **۱۹۱** **۱۹۲** **۱۹۳** **۱۹۴** **۱۹۵** **۱۹۶** **۱۹۷** **۱۹۸** **۱۹۹** **۲۰۰** **۲۰۱** **۲۰۲** **۲۰۳** **۲۰۴** **۲۰۵** **۲۰۶** **۲۰۷** **۲۰۸** **۲۰۹** **۲۱۰** **۲۱۱** **۲۱۲** **۲۱۳** **۲۱۴** **۲۱۵** **۲۱۶** **۲۱۷** **۲۱۸** **۲۱۹** **۲۲۰** **۲۲۱** **۲۲۲** **۲۲۳** **۲۲۴** **۲۲۵** **۲۲۶** **۲۲۷** **۲۲۸** **۲۲۹** **۲۳۰** **۲۳۱** **۲۳۲** **۲۳۳** **۲۳۴** **۲۳۵** **۲۳۶** **۲۳۷** **۲۳۸** **۲۳۹** **۲۴۰** **۲۴۱** **۲۴۲** **۲۴۳** **۲۴۴**

فریشته‌گان کجانی خودان^۱ هر یویه ده یانپه رشتین و هه تا نزیکمان بخه نه وه له خودا، وتی: ئایا نه مانه ده که ونه گه وری خویان به وینه ی ئافرهت وینه یان ده کیشن و لئیان ده پارینه وه و مالاتیان بۆ گوی شق ده کن و ده لئین: نه مانه له کیزه کانی خودا ده چن که ده یانپه رستین (مه به ستیان فریشته گانه).
 ئم ته فسیره له م ئایه ته ده چیت که خودای گه وری ده فهرموویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿۱۹﴾ وَمَنْزَوَةَ الْاَلَاثَةِ الْاٰخِرَىٰ﴾^۲ ئایا ئیوه هر لات و عوزاتان بووه؟ سیئه میشتان (که ره نات) ه و یه کیکی تر له به گانه؟ وه ده فهرموویت: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِيْنَ هُمْ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ اِنْسًا﴾^۳ ئه و فریشتانه ی که هه موویان به نده ی خودان، به مینه یان داناون. وه ده فهرموویت: ﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسْبًا﴾^۴ جنۆکه یان له گه ل خودا کرده خزم. پاشان خودای گه وری لیره دا ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ يَدْعُوْكَ اِلَّا سَيِّطٰنًا مَّرِيْدًا﴾^۵ دیاره هاوار ده به نه بهر ئه و شه ی تانه ی که یاخی بووه و ده رکراوه. واته: شه ی تان فهران پی کردون و جوان و شیرینی کردوه له لایان، له راستیدا ئه وانه شه ی تان ده په رستن وه ک خودای گه وری ده فهرموویت: ﴿اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يٰۤاٰدَمُ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطٰنَ﴾^۶ ناخر ئه ی نه وه ی ناده م، من له پیدشا په یمانم له گه ل نه بهستن. خودای مه زن باسی فریشته گان ده کات که له رۆژی قیامه تدا ده لئین به و بت په رستانه که له دنیا ده یانوت ئیمه فریشته گان ده په رستین ﴿بَلْ كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ الْجِنَّ﴾^۷ اَكْرَهُمْ بِهْم مُؤْمِنُوْنَ^۸ به لکو ئه وانه جنۆکه یان ده په رست و به شی ئوریان باوه ریان به وان هینا بووه. خودای گه وری ده فهرموویت: ﴿لَعْنَةُ اللّٰهِ وَقَالَ لَا اتَّخَذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا﴾^۹ خودا به رنه فرینی خوی خست، ئه ویش له وه لامدا و تویه تی شه رته له عه بده کانی تو به شیک بۆ خۆم گلبده مه وه. خودای مه زن کاتیک که له به زه یی خوی بی به شی کردو له لای خوی ده ری کرد، شه ی تانیس ئه و سوینده ی خوارد که ژماره یه کی تابه تی بۆ خوی جیابکاته وه. موقاتیلی کوپی حه یان وتی: له هه زار کهس ئه سه و نه وه تو کهس ده بات بۆ ناو ناگرو ته نیا یه کهس ده چیت بۆ به هه شت.

^۱ الطبری (۲۰۹/۹).

^۲ النجم (۱۹-۲۰).

^۳ الزخرف (۱۹).

^۴ الصافات (۱۵۸).

^۵ یس (۶۰).

^۶ سبأ (۴۱).

﴿وَلَا ضَلَمَ لَهُمْ وَلَا أُمِيتَهُمْ﴾ شہیتان دہلئت: دیارِ شہہ لہ پاستری لایان دہدم و دلایان پردہ کہم لہ ناوات بؤخوم. واتہ: وایان لیدہ کہم کہ تہوبہ نہ کہ و ناواتہ کانیان بؤ سازدہ دہدم و فرمانیان پی دہ کہم بہ لہ نہ کہ و تہوبہ کردنیان پی دوادہ خہم، بہ خویان دہ یانخہ لہ تینم و بایی ہہ وایان دہ کہم. ﴿وَلَا مَرَّتَهُمْ فَلَيُبَيِّنَنَّ ءَاذَانَ الْعَاقِلِ﴾ فرمانیان پی دہ کہم کہ گوچکہ می مالاتہ کانیان دادین. قہ تادہ و سوددی و کہسانی تریش وتویانہ: واتہ لہ تکرندی گوچکہ یان تا بیکنہ نیشانہ بؤ (بحیرہ و سائبہ و وصیلہ) ^۱ ﴿وَلَا مَرَّتَهُمْ فَلَيُعَذِّبُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ﴾ فرمانیشیان بؤ دہردہ کہم کہ شیوہ و بیچی نہ وشتانہ می کہ خودا دروستی کردوہ تیکی بدہن و بیگوبن. ٹیننو عہبباس وتی: مہ بہست پیچی خہ ساندنی نازہ لہ. حہسنی کورپی حہسنی بہ سری وتی: مہ بہست پیچی خال کوتانہ. لہ سہحیحی موسلیمدا ہاتوہ کہ خال کوتان قہدہ غہ کراوہ لہ دہم وچاودا. وہ لہ وتہ یہ کدا ہاتوہ: خودا نہ فرینی لہ وکہ سہ کرکووہ کہ نہ وشتہ می کردوہ. ^۲ وہ لہ ہردو سہحیحہ کدا ہاتوہ لہ ٹیننو مہ سعودہ وہ کہ وتویہ تی: خودا نہ فرینی کردوہ لہ و ژنانہ کہ خال دہ کوتن بؤ ژنانی تر، لہ و ژنانہ ش خالیان بؤ دہ کوتن، لہ و ژنانہ ش کہ پوخسار (دہم وچا) ہلہ گرن، وہ لہ وانہ ش کہ دہم وچاویان بؤ ہلہ گرن، لہ و ژنانہ ش کہ ددانہ کانیان بؤ باریک و شاش دہ کہن و بہوہ دروستکراوی خودا دہ گوبن. پاشان وتی: نایا من نہ فرین نہ کہم لہ وہی کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) نہ فرینی لی کردوہ کہ خودا لہ قورٹاندا فرمانی پی کردوم کہ بہ پیرہوی بکہم مہ بہستی نہم نایہ تہ بوہ ^۳ کہ خودای مہ زن دہ فرہموویت: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ ^۴ ہرچی پیغہ مہبر دہ تان داتی، لئی وہ ریگن. لہ ہرچیش بی بہشتان بکات دہستی بؤ مہ بن. وہ لیردا خودای مہ زن دہ فرہموویت: ﴿وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرًا مُّبِينًا﴾ جا ہرکہ سیك (بیجگہ لہ خودا) لہ گہ لہ شہیتان بییتہ دؤست، نہوہ بیگومان دیارہ کہ چہند زیانہ مند دہ بیئت. واتہ: نہو کہ سہ زہرہ رمندی دونیا و قیامہ تہ، نہو زہرہ رہی کہ ہیچ شتیک قہرہ بووی ناکاتہ وہ بؤی نایگہ رینیتہ وہ. ﴿يُعَذِّبُهُمْ وَيُمِيتُهُمْ وَمَا يُعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ لِآعْرُؤِهِمْ﴾ بہ ٹینیان پی دہدات کہ دہ یانخاتہ سہر نازہ زو، نہو بہ ٹینہ می شہیتان بہوانی دہدات، فرودان نہ بیئت چیتہ نیہ. وہ کہ خودای مہ زن باسی شہیتان

^۱ الطبری (۲۱۴/۹).

^۲ مسلم (۱/۶۱۸/۳)، فتح الباری (۱۰/۳۹۲).

^۳ فتح الباری (۸/۴۹۸).

دهکات له پښی قیامه تداو ده فہرموویت: ﴿ وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَتُلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتَ بِمُصْرِخِي ۗ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ له پاش کارله کارتزازان، شہیتان دلئیت: خودا به لئینی راستی پیدان، منبش به لئینی خرم پیدان، به لام دروم له گل کردن، هسچ زدریکیشم به سہرتانہ وه نہ بوو، هہ تا دهکاتہ بیگومان نہوانی سته مکارن نازاری به ژانبان ده بیت. پاشان خودای گوره ده فہرموویت: ﴿ أُولَئِكَ مَاؤُنْهْمُ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴾ جینی نہوانہ جہہننہ مووہ دہرتانی تریان نیہ. واتہ: نہوانی شہیتان به لئینی پیداونو به هیواو نارہ زوی دروینہ فریزی دان نواپڈان ناگری جہہننہ مووہ بزگاریوونیان نیہ تیدیاو لئی دہرناچن.

پاداشتی پروادارہ ناکارچاکہ کان

پاشان خودای مہزن باسی ژبانی خوداناسہ به ختہ و ہرہ کان دهکات کہ چ پاشہ پښی کی پښداری ہہمیشہ یی چاوه پښیا دهکات و ده فہرموویت: ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ نہوانی کہ خاوهن باوہو ناکارچاکن. واتہ: نہوانی به دلسوزی و بہ کردار سہ لماندویانہ و ہہستانو بہ وکارہ چاکانہ ی کہ فرمانیان پیکراوہ و ازیان ہبتاوہ لوکارہ خرابانہ ی کہ قہدہ غہ کراوہ. ﴿ سَكَدَ جِلْهَمُهُ جَنَّتْ بَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ دہیانہ ی نہ ناو باخاتیک کہ جوہہا پوویار بہ بہردہ میان دہروت و ہہ تاسہر ہہ تیای دہبن. واتہ: دہچنہ باخاتیک بہ نارہ زوی خویمان ہہ رکاتیک و بق ہہ رکوتیک بیانہ ویت دہ پښو و ہہرگیز ناگورپښتو له ناوناچیت. ﴿ وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا ﴾ دیارہ به لئینی خوداش راستہ. واتہ: نہمہ به لئینیکہ له لایہن خوداویہ، به لئینی خوداش زدر راستو گومانی تیدانیہ کہ ہہر دیتہ دی، ہہر یویہ خودای گورہ بہ ہہ سدہر (المصدق) کہ به لگہ یہ له سہر ہاتنہ دی نہوشتہ و پروانی کہ وتی ﴿ حَقًّا ﴾، پاشان خودای گورہ ده فہرموویت: ﴿ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴾ کی له خودا راستگوترہ؟ واتہ: ہسچ کہس له خودا راستگوتر نیہ و ہہ والی راستر نیہ، ہسچ بہرستراوتیک نیہ بیچگہ له خودا بہرہر دگارش ہہر نہوہ. پیغہ مہری خودا له وتارنکا دہ فہرموویہ تی: (بیگومان راسترین قسہ وتی خودایہ، وہ چاکترین پیبازش پیبازی موحہ مہد (ﷺ)، خرابترینہ کانیش دامنراوہ کانہ تی وہ

همه موو تازگه ریه کیش (له نایندا دوی ته او بوونی) داهینز اووه، همه موو داهینز اوویک گومراییه، همه موو گومراییه کیش له ناو ناگردایه).

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٣٣﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظَلَّمُونَ فِيهَا ﴿١٣٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٣٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ

مُحِيطًا ﴿١٣٦﴾

سه رکه وتن به ناوات خواستن نیه، به لکوبه کاری چاکه

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ نه به ناواتی ئیوه نه ناره زووی ئه وکه سانه یه که به نه هلی کتیب داده نرین، هه رموؤفیک کاریکی خراپ بکات، به وکارهی خوی سزاده دریت. بو مان باسکراوه که موسلمانه کان و نه هلی کتیب، کتیبه که شمان له پیش کتیبه که ی ئیوه هاتووه. ئیمه له ئیوه له لای خودا له پیشتترین. موسلمانه کانیش ده یانوت: ئیمه له ئیوه له پیشتترین له لای خودا، پیغه مبه ره که شمان دوا یین پیغه مبه ره و کتیبه که شمان کتیبه کانی تری پیش خوی نه سخ کردووه ته وه خودای مه زن نه م نایه ته ی نارده خواره وه که ده فه رموویت: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ هه تا ده گاته: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ چ دینداریک دینه که ی له وکه سه چاکتره که خوی به خودا سپاردووه و چاکه کاره. پاشان خودای که وره به لگه ی موسلمانه کانی سه رخست به سه ر ئه وانه ی نه هلی کتیبدا که دژایه تیان ده کردن^۱ هه رواش ریوایه ت کراوه له سوودی و مه مسروق و زه حاکو نه بو سالج و که سانی تریشه وه^۲ هه ر به م شیوه یه ش عه وفی ریوایه تی کردووه له ئیبنو عه بیاسه وه (په زای خودای لی بیت) که له م نایه ته دا وتویه تی: نه هلی دینه کان مشت و مریان بوو له نئوان خویاندا، نه هلی ته ورات ده یانوت: کتیبی ئیمه له کتیبی ئیوه چاکتره و پیغه مبه ره که شمان له پیغه مبه ری ئیوه چاکتره. نه هلی ئینجیل هه ر وایان ده وت. نه هلی ئیسلامش وتیان: هیچ ناینیک جگه له ئیسلام نیه، کتیبی ئیمه گشت کتیبه کانی نه سخ کردووه ته وه و پیغه مبه ره که شمان دوا یین

^۱ الطبری (۲۲۹/۹).

^۲ الطبری (۲۳۱/۲۲۹/۹).

پیغمبره. فرمان به نیت و نیتش کراوه که بر او مان بیعت به کتبه کانی نیت و کار به کتبه کانی نیت بکن. خودای گوره کتبه کانی له نیتواناندا بریه وه و فرموی: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ مانای نیت نیت ته نیت وه که دینداری به نوات خواسترو ه و ناره زو نیت، به لکو دینداری به دل سوژی و جیکر بیوونی بریوه له دلداو کردار راستیه کانی ده سه لمینیت به ونیه هر که سیک بانگه شه ی بقی شتیک کرد بیت، به بانگه شه ی نه و شتی به ده سه هتین بیت، نه نیت و کسه ی وتی: که نه و شایسته یه و خاوه ن ه ه ه، هر به و قسه یه گویی بقی بگریت. ه ه تا له لای خوداره نیشانه یه کی به ده سه وه نه بیت. هر یو یه خودای گوره ده سه فرمویت: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ واته: نه بقی نه مانه و نه بقی نه وانیشه، هر به نوات خواستنیک پرگاریان بیت، به لکو به پیتی گو پرایه لیانه بقی خودای مه زو شوین که وتنی نه و پیامه یه که خودا له سه زمانی پیغمبره به ریزه کان بقی داناون. بقی خودای گوره ده سه فرمویت: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ نیت نیت وه که نیت ته وایه که خودای گوره ده سه فرمویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ (۷) و من یعمل مثقال ذره شرًا یرهُ^۲ هر که سیک به سنگایی میروله ی هر ره وردیله چاکه ی هه بو بیت، ده ببینیت. وه هر که سیکش به سنگایی میروله ی هر ره وردیله خراپه ی هه بو بیت، ده ببینیت. بریوایت کراوه کاتیک که نیت نیت ته هاته خواره وه، زوریک له هاره لکان نه و ه یان زور به لاره گران بو. نیتو نیت هابی حاتم بریوایتی کردو وه له عایشه وه (پره زای خودای لبیت) وتی: و تم نه ی پیغمبره ی خودا (ﷺ) من ده زانم توندترین نیت له قورئاندا کامه یه، فرموی: (کامه یه نه ی عایشه؟) و تم: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ فرموی: (نه و یه که تووشی به نده ی خاوه ن باوه پ ده بیت (پاداشته بقی) ه ه تا هر ناخوشیه که تووشی دیت له ناخوشیه کان)^۳ نیتو جه ریو نه بوداودیش بریوایتیان کردو وه^۴ سه عیدی کوپی مه نسور بریوایتی کردو وه له نه بو هره یره وه (پره زای خودای لی بیت) وتی: کاتیک نیت نیت ته هاته خواره وه ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ زور کاری له موسلمانان کان کردو (ترساندن) پیغمبره ی خودا (ﷺ) فرموی

^۱ الطبری (۲۳۰/۹).

^۲ الزلزله (۷-۸).

^۳ الطبری (۲۴۴/۹).

^۴ الطبری (۲۴۶/۹)، أبولود (۴/۴۷۱).

بیان: (کاردروست و میانروین، هرچی نه‌وشتانه‌ی تووشی موسلمان ده‌بیت که‌فارهت بوی، هتا هر
 دپکک که ده‌چیت به گیانیدا یان هر ناخوشیه که تووشی ده‌بیت) ^۱ نه‌حمه‌دیش هر‌وا ریوایه‌تی
 کردوه له سوفیانی کورپی عوبه‌ینه‌وه ^۲ موسلیمو تیرمیزی‌و نه‌سائیش ریوایه‌تیان کردوه ^۳ پاشان
 خودای گوره ده‌فهرموویت: ﴿وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ جگه له خودا هیچ که‌س
 ده‌ست ناکه‌ویت دؤستی بیت‌و به‌هاواریه‌وه بیت. عه‌لی کورپی نه‌بو ته‌لحه له ئیبنو عه‌بباس‌وه وتی:
 مه‌گین ته‌ویه بکات، خوداش ته‌ویه لی‌ و‌ه‌رده‌گرتت ^۴ ئیبنو نه‌بی حاتم ریوایه‌تی کردوه. پاشان
 خودای گوره ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ يَمَلَّ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾
 هرکه‌سیک (نیر یان می) که‌خاوه‌ن باوه‌پو ناکارچاک بیت کاتیک که‌خودای مه‌زن باسی پاداشتی کرد
 له‌سر خراپ‌و نه‌وه‌ی هه‌قیه‌تی ده‌بیت سزای خزی و‌ه‌ریگرتت. خودای گوره له‌سزای دونیوا قیامت
 لامان بدات، به‌چاپوشی و‌سؤ‌بزه‌یی خزی. پاشان خودای مه‌زن دیته‌سه‌ر باسی چاکه‌و ریزو
 بزه‌یی خزی له‌ و‌ه‌رگرتنی ناکاره‌چاکه‌کان له‌ عه‌بده‌کانی (چ‌نیرینه یان مئینه) به‌مرجی بپوابون.
 ﴿قَاوَلْتِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يَطْمَئِنُّونَ بِقَرَارٍ﴾ که‌به‌مزوانه ده‌چیت به‌هه‌شت، هیچ‌سته‌میکیان لی
 ناکات و‌له‌و چاکانه‌ی که‌کردویانه به‌نه‌ندازه‌ی توپکلی ده‌نکه‌خورمایه‌ک (النقرة) نه‌و تلیشه‌وردیله‌یه
 به‌پشتی ده‌نکه‌خورماوه‌یه. له‌پیشه‌وه باسی (الفتیل) مان کرد نه‌و ده‌زوله‌یه له‌درزی ده‌نکه
 خورمادایه. (القطمیر) یش نه‌و توپژاله‌یه به‌ناوکی خورمادایه. هرسیکیان له‌قورئاندا هاتوه. خودای
 گوره ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ چ‌دیندریه‌ک دینی له‌وه
 چاکتره که‌خزی به‌خودا سپاردوه‌و چاکه‌کاره؟ وه‌به‌هیوای پاداشتی خودایه. واته: له‌کرداره‌کانیدا
 شوینی نه‌و په‌یامه‌که‌وتوه که‌خودا بوی داناه‌و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی پیی هاتوه که‌بریتیه له‌و
 راسته‌ری‌و نایینه‌هه‌هه، بی‌نه‌م دوو‌مرجه‌کاری هیچ‌که‌سیک ته‌واونابیت. واته: ده‌بیت نه‌وکاره له‌بر
 په‌زای خودا شوین که‌وتنی په‌یامه‌که‌ی بیت، هرکاتیک کار به‌یه‌کک له‌م دوو‌مرجه‌نه‌کرا، نه‌وکاره
 خراپ‌و به‌تاله. هرکه‌سیک له‌بر پوزامه‌ندی خودا کاری نه‌کرد نه‌وه دووپوه‌و له‌بر خاتری خه‌لکی
 ده‌یکات. هرکه‌سیکیش شوینی په‌یامی خودا نه‌کوت، نه‌وه گومپاوه‌فامه، که‌سیک نه‌و دوو‌مرجه‌ی
 به‌جی هینا نه‌وا کاره‌که‌ی وه‌ک کاری نه‌و خاوه‌ن باوه‌پانیه که‌خودا کاره‌کانیان لی قبول‌ده‌کات‌و

^۱ سعید بن منصور (۱۲۷۸/۴) فهرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۲ احمد (۲۴۸/۲) فهرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۳ مسلم (۱۹۹۳/۴)، تحفة الاحوذی (۴۰۰/۸)، النسائی فی الکبری (۳۲۸/۶).

^۴ الطبری (۲۳۹/۹).

جاپوشیش له خرابه کانیان ده کات. هر بویه خودای گوره ده فرموویت: ﴿وَاتَّبَعِ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ که وتووته شوین نیبراهیمی له ناره ودا لادرو به ره وه قی هاتوو. نه وانه یش محمدا (ﷺ) شوین که وتوانی ده که وت هتا پڑی قیامت. وه ک خودای گوره له نایه تیکی تردا ده فرموویته: ﴿إِنَّكَ أَوْلَىٰ النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ﴾^۱ نه وکه سانه له ه موو که س له نیبراهیم نزدیکترن، نه وانن که نه وسا شوینی ده که وتن و نه م پیغه مبره. وه له نایه تیکی تریشدا فرموویته: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعِ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۲ پاشان به تومان راکه یاند، که په پره وی ناینی نیبراهیمی به ره وه قی چونه، نه وه وانن نه بوو که شهریک بی خودا داده نین. (الحنیف) لادان له ناره و او بت په رستی و از هینان لینی له سر جاپوشنی و به ره وه قی چونن به ته وای و بی چه ندو چون و گوی دانه هیچ کس و هیچ شتیک.

نیبراهیم دوستی خودایه

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ خودا نیبراهیمی ه لبرارد به دوستی خوی. نه مه له بابی هاندانه بی شوین که وتنی، چونکه نیبراهیم پیشه وایه که په پره وی ده کریت گیشتووته شوینیک عه بده کانی تر پپی ناگن، گیشتووته پله ی دوستی خودا (درجعة الخلة) که به رزترین پله یه له پله کانی خوشه ویستی، نه مهش له بهر زدر گوئی پاره لی بووه بی خودا. وه ک خودای مه زن ستایشی ده کات و ده فرموویت: ﴿وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ﴾^۳ وه نیبراهیم نه رکی ته وای خوی به جی هینا. وه ده فرموویت: ﴿وَإِذْ أَسْلَمَ إِبْرَاهِيمُ رُبُّهُ بِيكَلِمَةٍ فَاتَمَّهَنَّ﴾^۴ نه وسا خودا به چه ند وشه نیبراهیمی تاقی کرده وه، نه ویش به جی هینان. وه ده فرموویت: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۵ نیبراهیم پیشه وایه کی به ره وه قی جو بوو، به فرمانی خودا بوو، له پڑی نه وانن بوو که شهریک بی خودا دانانین. ﴿شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ أَجْتَبَنَاهُ وَهَدَيْنَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۶ چاکه ی خودای

۱ ال عمران (۶۸).

۲ النحل (۱۲۳).

۳ النجم (۳۷).

۴ البقرة (۱۲۴).

۵ النحل (۱۲۰).

۶ النحل (۱۲۱).

له بهر چاودابوو، خوداش بق خوی هه لیبژاردو شاره زای پیگه ی راستی کردبوخاری پیوایه تی کردوو له
 عه مری کوپی مه یمنونه وتی: مه عاز کاتیک چوو به من نویژی به یانی بۆکردن ئه م نایه ته ی خویند:
 ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِنْ رَبِّكَ لَهٗ وَكَرِهَ لَهَا وَتَى: به پاستی چاوی دایکی نیبراهیم پۆشن
 بووه ته وه^۱ بۆیه ناوژاوه به (خلیل الله) له بهر زۆری خۆشه ویستی خودای مه زن بۆی. له بهر هه ستانی به
 گوپایه لی خودا، خوداش خۆشی ده وی و لیبی پازیه. هه ریۆیه له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له نه بو
 سه عیدی خوده ریوه که پیتغه مبه ری خودا(ﷺ) کاتیک وتاری بۆده دان له دواین وتاریدا،
 فه رمووی: (أما بعد، ئه ی خه لکینه نه گه ر من خۆشه ویستم هه لیبژاردایه ئه بو به کری قوفاحه م هه لده بژارد
 له خه لکی سه رزه میندا. به لام هاوه له که تان خۆشه ویستی(دوستی) خودایه)^۲ وه له پیگه ی جونده بی
 کوپی عه بدولای عه مری کوپی عاسه وه عه بدولای کوپی مه سعوده وه پیوایه ت کراوه له
 پیتغه مبه ره وه(ﷺ) فه رمووی: (خودا منی هه لیبژاردوو به خۆشه ویستی خۆی هه ره که چۆن نیبراهیمی
 هه لیبژاردوو به خۆشه ویستی خۆی)^۳ خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي
 الْاَرْضِ﴾ هه رشتیک له ناو ئاسمانه کان و زه میندایه سی خودایه. واته: هه موو مولک و به نده و
 دروستکراوی خودایه و خۆی کاربه ده ستی هه موو شتیکه، که س بریاری ناگه ریئیت وه و ناتوانیت ده ست
 بخاته کاری، هه رچی سه ده کات پرسیاری لی ناکریت له بهر مه زنی و توانا و دادگه ری و سۆزو به زه بی
 فراوانی. ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا﴾ هه ر خودایه له هه مووشت ناگاداره. واته: زانیاری خودا
 هه مووشت ده گریته وه، هیچ شتیکی عه بده کانی له لا شاره وه په نهانی نیه. به نه ندازه ی گرانی
 گه ردیله یه که له زانیاری خودا له ئاسمانه کان و زه میندا گوم نابیت. بچوکت له گه ردیله و گه وره ترین
 ناگاداری نه وشتانه شه که هه ردوم ده یان بیئیت و نه وه یش که له بهر چاونی وه نادیاره.

﴿وَسَتَقُوْنٰكَ فِي الْاِنْسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيْكُمْ فِيْهِنَّ وَمَا يُتْلٰٓ عَلَیْكُمْ فِي الْكِتٰبِ فِي يَتْمٰی الْاِنْسَاءِ
 الَّتِي لَا تُوْتُوْنَهُنَّ مَا كَيْبَ لِهِنَّ وَرَغَبُوْنَ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الْوٰلِدٰنِ وَاَنْ تَقُوْمُوْا
 لِیَّتَمٰی بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهٖ عَلِيْمًا ﴿۱۷۷﴾

۱ فتح الباری (۶۶۲/۷).

۲ فتح الباری (۱۵۷/۷)، مسلم (۱۸۵۴/۴).

۳ مسلم (۳۷۷/۱)، ابن ماجه (۵۰/۱)، مسلم (۱۸۵۵/۴).

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَسْتَغْفِرُونَكَ فِي الْإِنْسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُغْفِرُكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ﴾ له ده رباره ی ژنانه وه لیت ده پرسن، بلی: به هوی ئەم کتیبه (که بۆتان ده خویندریته وه) خودا وه لایمی پرسباره کانتان ده داته وه. بوخاری ریوایه تی کردوو له عایشه وه (په زای خودای لئی بیت) له م نایه ته دا ﴿وَسْتَغْفِرُونَكَ فِي الْإِنْسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُغْفِرُكُمْ فِيهِنَّ﴾ هه تا ده گاته ﴿وَرَرَّعِبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ﴾ عایشه وتی: ئەو پیاوه ی که هه تیوی له لایه، ئەو سه ره رشتیکه رو میراتگریه تی، پیاوه که هه تیوه که ده کاته هاویه شی خوی له سامانه که یاد، هه تا له قسه بۆکردنیشدا، هه زی لئی هه ماره ی بکات و پئی ناخۆشه پیاویکی تر ماره ی بکات و بیته هاویه شی له سامانه که یاد و خوی هاویه شهیه تی، رینگه نادات شوویکات. ئەم نایه ته هاته خواره وه^۱ هه ره به م شیوه یه موسلیمش ریوایه تی کردوو^۲ ئیبنو ئەبی حاتمه ریوایه تی کردوو له عایشه وه (په زای خودای لئی بیت) وتی: پاشان هه لکی پرسیاریان له پیغه مبه ری خودا کرد^۳ (ﷺ) دوی ئەو نایه ته ی له سه ریان هاته خواره وه خوداش ئەم نایه ته ی نارد هه خواره وه ﴿وَسْتَغْفِرُونَكَ فِي الْإِنْسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُغْفِرُكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ﴾ وتی: ئەوه ی خودا باسی کرد که بۆیان خویندرایه وه به هوی ئەم کتیبه وه. نایه تی به که م بوو که خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَمِينِ فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ الْإِنْسَاءِ﴾^۴ خۆ نه گه ره نه توانن بچولینه وه له گه ل کیزه هه تیوه کانداهه توتانن وازیان لئی بینن و ژنانی تر ماره بکه ن. وه لیره دا خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿فِي يَسْمَى الْإِنْسَاءِ الَّتِي لَا تُوْتُوْنَهُنَّ مَا كُنِبَ لَهُنَّ﴾ ئەو کیزانه ی که به هه تیوی ماونه ته وه و ئەو ماله ی که ده یانکه ویت، نایانده نیت ﴿وَرَرَّعِبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ﴾ ده تانه ویت له خۆتانیان ماره بکه ن. به م سه نه دانه له عایشه وه ریوایه ت کراره، نه گه ره که سه یکتان هه زی کرد کصیکی هه تیو ماره بکات کیزه که له ژیرچاودیری خۆیدا بوو به لام زۆرجوان نه بوو مالیشی که م بوو با ماره ی بکات. به لام لیتان قه دهغه کرا که کچیکی هه تیوو له بهر جوانی و ماله که ی ماره بکه ن مه گین به دانپه روه رانه له گه لیان بچولینه وه به را که مبه ره وه ی که هه زیان لئی ده که ن. ئەمه له هه ردوو سه هیه که دا هاتوو. مه به ست لیره دا ئەوه یه، ئەو پیاوه ی که کچیکی هه تیوو له ژیرچاودیریدایه،

^۱ فتح الباری (۱۱۴/۸).

^۲ مسلم (۳۰/۸).

^۳ الطبری (۲۵۸/۹).

^۴ النساء (۳).

دروسته ماره‌ی بکات، جاری واهیه حه زده کات ماره‌ی بکات، خودای مهن فه رمانی داوه که خواستی ده بیت به وشپویه ماره‌ی بدایت که به ژنانی وه ک خوی دراوه، نه گهر وای نه کرد، با وه ک ژنه کان خوی ماره‌ی بدایت، خودای مهن به وشپویه ریگی داوه^۱ نم ته فسیره بق نایه تی په که مه له سه رته‌ای سوره ته که دا، جاری واش هیه پیواوه که حزی لی نیه ماره‌ی بکات له برنه وه‌ی جوان نیه یان هر له بهر ماله‌ی ریگی نادات شو بکات، خودای گوره قه ده غه‌ی کردوه که ریگری لی بکات که شو بکات، له ترسی نه وه‌ی نه وه کو بیته هاویه ش له ماله که پیدا که نه و هاویه شیه تی. وه که علی کوری نه بو ته لحه له نینو عه بیاسوه وتی: له م نایه ته دا که خودای گوره ده فه رموویت: ﴿فِي يَتَمَّى

النِّسَاءِ﴾^۲ نه کچانه‌ی که به ه تیوی ماونه ته وه، وتی: پیوا له کاتی نه فامیدا که ه تیویکی له لایه وایه، پشاکه‌ی خوی ده‌دا به سه ریدا، نه گهر وتی بگردایه هرگیز هیچ که سیک نه دیده توانی ماره‌ی بکات، جا نه گهر جوان و پیکه وتوو بو وایه حزی لی بگردایه ماره‌ی ده کردو ماله‌ی ده خوارد، نه گهر جوانیش نه بو وایه نه دیده هیشته هرگیز شو بکات به که س ه تا ده مرد، نه گهر بگردایه ده بووه میراتگری، خودای گوره نه وه‌ی حرام کردو نه هیشته^۳ خودای گوره ده فه رموویت:

﴿وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوَالِدَانِ﴾ هه روه‌ها نه مندالانه‌ی که چه وساووه بی ده رته‌تان. له چه رخی نه فمیدا، نه مندالی بچوک و نه کچ میراتیان پی ده‌درا. وه که خودای مهن ده فه رموویت: ﴿لَا تُؤْتُوهُنَّ مَا كَتَبَ لَهُنَّ﴾^۴ نه کچانه‌ی که به ه تیوی ماونه ته وه نه و ماله‌ی که ده یانکه ویت، نایانده‌نی. خودای گوره نه وه‌ی قه ده غه کردو بق هر که سه و به شی خوی بژدانانو فه رمووی: ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلَ حَظِّ الْأُنثِيَّانِ﴾^۵ له میراتیان بق نیرینه دو به ش و بق مینه نیوه‌ی به شی مینه بیت. بچوک بیت یان گوره. سه عیدی کوری جو به یرو که سانی تریش هه روایان وتوه^۶ سه عیدی کوری جو به یرو له م نایه ته دا وتی: ﴿وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ﴾ له سه رتانه له که ل ه مو ه تیووندا به په کسانی په فتاریکه‌ن. وه که کاتیک که جوان و خاوه‌ن ماله ماره‌ی ده که بیت، هه ربه وشپویه ش کاتیک که جوان نه بو خاوه‌نی مالیش نه بو هه ماره‌ی بکو ریژی بگروه به رزه وه‌ندی خوت واز لیبینه و پشتگویی بجه بوی. خودای

^۱ فتح الباری (۶/۹)، مسلم (۲۴۱۳/۴).

^۲ الطبری (۲۶۴/۹).

^۳ النساء (۱۱).

^۴ الطبری (۲۵۵/۹).

^۵ الطبری (۲۵۵/۹).

که وره ده فهرموویت: ﴿وَمَا تَقْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا﴾ هرکاریکی چاک بکن، لیتان پوون بیت که خودا لیتی ناگاداره. نم هاندانه بؤ کاری خیرکردن و په پیره وی کردنی فهرمانی خودایه، بیگومان خودای مه زن ناگاداری هموو نه وشتانه یه که ده یکه نو پاداشتی له سره ده داته وه، به پاداشتیکی ندد تیرو ته و او تر له سره نه و کارانه یی که کردو تانه.

﴿وَإِنْ أَمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعلِهَا شُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهَا أَنْ یُصْلِحاَ بَیْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَیرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿۱۲۸﴾ وَلَنْ نَسْتَطِیعُوا أَنْ نَعْدِلُوا بَیْنَ الْإِنْسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِیلُوا کُلَّ الْمِیْلِ فَتَذَرُوهَا کَالْمَمْلُوقَةِ وَإِنْ تَصْلِحوُا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِیمًا ﴿۱۲۹﴾ وَإِنْ یُنْفِرُوا یُعِینَ اللَّهُ کُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَکِیمًا ﴿۱۳۰﴾﴾

برپار دهربراری نه و پیاووی که گوئی به ژنه که ی نادات

خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ أَمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعلِهَا شُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهَا أَنْ یُصْلِحاَ﴾ نه گهر ژنیک ههستی پیکرد میزده که ی گوئی پینادات یان پووی لی و ه رده گپیت، هیچ تاوان نیه (ناساییه) هه ولی ناشتبوونه وه بدن. خودای گه وره باسی گوزه رانی پیاوون ده کات و به رنامه ی بردانوان که چون هه لس و که وت له گه ل په کتری بکن، جاریک له وکاته ی که پیاوه که شوئی به ژنه که ی نادات و پشتگوئی ده خات، جاریکی تر له کاتی ریکه و تن و ناشتبوونه و داو جاریکی تریش له کاتی جیا بوونه وه و ته لاندانیداز له حالته یه که مدا، نه گهر ژنه که ده ترسا له میزده که ی که به جیبی به یلیت و پشتی تیکات، نه و ژنه ده توانیت دست له هقی خوئی هه لگرت یان له هه ندیکی، له نه فقه یان له پوشاک یان مانه وه له لای و گه لیک شتی تر له وشتانه یی که هه یه تی به سر میزده که یه وه، پیاوه که ش ده بیت نه وه ی لی قبول بکات، ژنه که هیچ گونا میکی پی ناگات بؤ دست هه لگرتنی له وه قانه ی خوئی به خشینی به پیاوه که ی، پیاوه که ش به هه مان شیوه که لیتی قبول کرد تاوانبار نابیت، بزیه خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهَا أَنْ یُصْلِحاَ بَیْنَهُمَا صُلْحًا﴾ هیچ گونا میان ناگات هه ولی

ناشتبوونه وه بدن. پاشان خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَالصُّلْحُ خَیرٌ﴾ ناشتبوونه وه (له و دوودلیه) باشتره. واته: ناشتبوونه وه له کاتی ناگرتکه که دا له جیا بوونه وه چاکتره، نه بووادی تیالیسی پیاویتی کردووه له نیینو عه بیاسوه وتی: سوودا ترسا له وه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) ته لاقی بدات، وتی: نه ی پیغه مبری خودا (ﷺ) ته لاقم مه ده، پوژده که ی خوم ده دم به عانیشه، پیغه مبریش (ﷺ) وایکرد،

نم نایه هاته خواروه: ﴿وَإِنْ أَمْرًا خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاصًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ نیینو عیباس وتی: له سر هر شتیک پیکه وتن، نه و پیکه وتنه دروسته. ^۱ تیرمیزیش پیوایه تی کردوه و وتی: فرموده به کی حسه نی غریبه. ^۲ وه له هر دوو سه حیحه که دا هاتوه له عانیشه وه وتی: کاتیک که سه وده ی کچی زه معه چوو به سلوه پۆزه که ی خوی به خشی به عانیشه، پیغه مبه ر (ﷺ) خودا (ﷺ) پۆزه که ی سه وده شی ده دابه. ^۳ هر و اش له سه حیچی بوخاریدا هاتوه. ^۴ دیسان بوخاری پیوایه تی کردوه له عانیشه وه له نایه تا دا: ﴿وَإِنْ أَمْرًا خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاصًا﴾ وتی: پیوای و اهه بوو که ژنی به ته منی ده بوو نذر گوئی پینه ده دا ده یویست لئی جیابیتته وه، ژنه که پیی ده وت: ده رباره ی من گه ردنت نازاد بیتت (بوئوه ی لئی جیانه بیتته وه) نم نایه ته هاته خواروه. ^۵

ناشتبوونه و چاکتره (وَالصَّالِحُ خَيْرٌ)

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿وَالصَّالِحُ خَيْرٌ﴾ ناشتبوونه و چاکتره. علی کوری نه بو تلحه له نیینو عیباس وه وتی: واته: سه ریشکی کرد. (ووووو) واته: پیاو که نازادی بداته ده ست ژنه که ی بمینیتته وه یان جیابیتته وه. به لام جیابوونه که چاکتره نه گه ر پیاو که هر به ده وام بوو له سه ری و لاساری و پیزی که سی تریدا به سه ریدا و هه قی خوی نه دایه و به باشی له گه لی نه جولایه وه. ^۱ به لام له نایه ته که وه وادیاره، ناشتبوونه و یان چاکتره به و مرجه ی له هه قی خوی هه ندیک چاپوشی بکات و پیاو که ش لئی قبول بکات، له جیابوونه وه ی به کجاری. وه ک چون پیغه مبه ر (ﷺ) سه وده ی کچی زه معه ی هیشته وه له سه ر پۆزه که ی خوی وازلته ی ناو به خشی به عانشه (په زای خودای لی بیتت)، پیغه مبه ر (ﷺ) لئی جیانه بویه وه له گه ل خیزانه کانی تریدا هیشتیه وه. نم کرداره ی پیغه مبه ر (ﷺ) بق نه وه بوو که نومه ته که ی چاوی لی بکن و یزان دروسته و پی پیدراوه، نه مش بق پیغه مبه ر (ﷺ) نذر چاکتر بووه زچونکه خودای گه وره ناشتبوونه وه ی پی خوشتره له جیابوونه وه فرموویت: ﴿وَالصَّالِحُ خَيْرٌ﴾ به لکو خودای گه وره نذر قی له جیابوونه وه یه (ته لاق) پاشان ده فرموویت: ﴿وَأَحْزَبَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ خوشه ویستی

^۱ مسند الطیالسی (۳۴۹) فرموده به کی حسه نه.

^۲ تحفة الاحوذی (۴۰۳/۸) فرموده به کی حسه نه.

^۳ فتح الباری (۲۲۳/۹)، مسلم (۱۰۸۵/۲).

^۴ فتح الباری (۲۵۷/۵).

^۵ البخاری (۴۶۰۱).

^۶ الطبری (۲۷۲/۹).

مالی دنیایش له لای هموو کسێک ههیه، جا نه‌گەر چاکه بکه‌ن و خۆتان له هه‌له‌ به‌پارێژن، خودا له هه‌رکارێک ده‌یکه‌ن ناگاداره. خۆ نه‌گەر خۆپارگێرن له‌سه‌ر ئه‌و نا‌په‌هه‌تییه‌و ئه‌و به‌ناچارێ ژیا‌نه‌ له‌گه‌ڵ ژنه‌کانتان و هه‌می خۆیان بده‌نی وه‌ک هاوشیوه‌کانیان، خودا ناگای له‌وه‌یه‌و پاداشتیکی نۆر چاکتان ده‌داته‌وه‌ له‌ پۆژی قیامه‌تدا. وه‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَنْ نَسْتَطِيعُوا أَنْ تَمْدُلُوا بَيْنَ الْاِنْسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ﴾

ئێوه هه‌رچه‌نده‌ هه‌ولیشی بده‌ن، هه‌رگیز ناتوانن له‌گه‌ڵ ژنانی خۆتاندا بێ جیاوازی په‌فتار بکه‌ن. واته‌: ئه‌ی خه‌لکی‌نه‌ هه‌رچه‌دێتک هه‌ولبده‌ن که‌ به‌ یه‌کسانی له‌گه‌ڵ هاوسه‌ره‌کانتاندا بجولێنه‌وه‌ له‌ گشت لاکه‌وه‌ ناتوانن با هه‌رچه‌نده‌ به‌ پوه‌الت هه‌ر ژنه‌و به‌شی خۆی بده‌نی له‌ شه‌وه‌کاندا. بێگومان هه‌ر جیاوازی ده‌بی‌ت له‌ خۆشه‌ویستی و ئاره‌زوو سه‌رجیی کردن له‌گه‌ڵی‌اندا. وه‌ک ئه‌یبنو عه‌بباس و عه‌به‌یده‌ی سه‌لمانی و هه‌سه‌نی به‌سری و زه‌حاک و تو‌یانه. ئه‌یمامی ئه‌حمه‌دو زانایانی تری فه‌رموده‌ش پڕیوه‌یه‌تیان کردیوه‌ له‌ عانی‌شه‌وه‌ و تی: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) کاته‌کانی دابه‌ش کردبوو بۆ مانه‌وه‌ له‌ لای خه‌زانه‌کانی به‌ دادپه‌روه‌رانه‌و پاشان ده‌یفه‌رموو: (ئه‌ی خودایه‌ ئه‌مه‌ دابه‌شکردنی منه‌ که‌ توانام به‌سه‌ریدا هه‌یه، لۆمه‌م مه‌که‌ که‌ له‌وانه‌ی که‌ تو‌ ده‌سته‌لاتت به‌سه‌ریدا هه‌یه‌ و من ده‌سته‌لاتم به‌سه‌ریدا نه‌یه) مه‌به‌ست پێی ده‌. ئه‌م فه‌رموو‌ده‌یه‌ و ته‌ی ئه‌بو‌داوده. ^۱ سه‌نه‌ده‌کانی سه‌حیحه. وه‌ خودای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿فَلَا تَبِيلُوا كَلَّ الْمَلِیْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمَعْلَقَةِ﴾ سا ئه‌وه‌نده‌ له‌ خۆتانیان دوورمه‌خه‌نه‌وه‌ که‌ بیانکه‌نه‌ هه‌له‌په‌سارده‌و سه‌رجییان له‌گه‌ڵ نه‌که‌ن. واته‌: به‌ته‌واوی یه‌کێکیان پشتگۆی بخه‌یت و لێی نه‌پرسیته‌وه‌، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌ هاوسه‌ری نه‌بی‌ت ته‌لاقی‌ش درابیت. ئه‌یبنو عه‌بباس و مواهیدو سه‌عیدی کو‌پی جو‌به‌یرو هه‌سه‌نو زه‌حاکو په‌یعی کو‌پی ئه‌نه‌سو سو‌ددی و موقاتیلی کو‌پی حه‌یان و تیان: واته‌ نه‌ خاوه‌نی هاوسه‌ری‌یت و نه‌ ته‌لاقی‌ش درابیت. ^۲ ئه‌بو‌داودی تیا‌لیسی پڕیوه‌تی کردیوه‌ له‌ ئه‌بو‌هه‌روه‌یره‌وه‌، و تی: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: (هه‌رکه‌سێک دوو ژنی هه‌بوو، گرینگی زیاتر به‌ یه‌کێکیان ده‌دات، واته‌: ئه‌وه‌ی تریانی پشتگۆی ده‌خست (که‌ پۆژی قیامه‌ت هات شانێکی خواره) واته‌: لاره‌سه‌نگه‌) ^۳ پاشان خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِنْ تُصِلْهُمُ وَتَمَقُّوا﴾

فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ نه‌گەر له‌گه‌ڵیان پێک بێن و خۆتان له‌ گونا‌ه‌ به‌پارێژن، خودا خاوه‌نی لێبوردنه‌و دلۆزانه‌. واته‌: نه‌گەر ناشته‌واییان کردو له‌وه‌ی که‌ ده‌سته‌لاتان تێدا هه‌یه‌ به‌ دادپه‌روه‌ری دابه‌شتان کردو ترسی خوداتان له‌ دلۆبوو له‌ هه‌موو هه‌لس‌وه‌که‌وتێکتاندا، خودای گه‌وره‌ لێتان خۆش

^۱ ابو‌داود (۳۴/۲۱)، تحفه‌ الاحوذی (۱۱۴۰)، ابن‌ماجه (۷۱/۱۹)، النسائی (۶۳/۷) سه‌نه‌ده‌کانی سه‌حیحه.

^۲ الطبری (۲۹۲/۲۹۰/۹).

^۳ مسند الطیا‌لیسی (۲۲۲) فه‌رموو‌ده‌یه‌کی سه‌حیحه.

ده بیت له وهی که زیاتر به لای هندیکیاندا ناره زوو ده کن. پاشان خودای گه وره ده فه رموویت:

﴿ وَإِنْ يَفْرَقَا يُمْرِنَ اللَّهُ كَلِمًا مِنْ سَعَتِهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴾

خو نه گه ره ره یه کجاریش ده ست له یه کتر به رده ن خودا ده روی زوری له لایه و هه ردووکیان بی نیازده کات. به زه می خودا فراوانه و هه یه بخوشی له کارزانه. نه وه قوناعی سیته مه، که جیابونه وه یه، خودای مهن ناگاداری داوه، کاتیک که ویستان له یه کتری جیابینه وه، خودا له یه کتری بی نیازیان ده کات، خودا پیاوه که تووشی ژنیک ده کات چاکتربیت له م ژنه ی و ژنه که شی تووشی پیاویک ده کات که چاکتربیت له م پیاوه ی. ﴿وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾

به زه می و دلوفانی خودا زور فراوانه. واته: خودا خاوه نی چاکه ی زور فراوانه له هه مور بریارو کردارو به رنامه یه کیدا دلوفان و کار به جیبه.

﴿ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ ۗ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾

﴿ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ قَدِيرًا ﴿١٣٢﴾

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَمِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٣﴾

ناموزگاری به له خواترسان

خودای مهن باسی نه وه ده کات که هه رخوی خاوه نی ناسمانه کان و زه مین و خوشی فه رمانه وایه تی. وه ک ده فه رموویت: ﴿ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ ﴾

هه رچی له ناسمانه کان و زه میندایه می خودایه، نه وه که سانه ش له پیش نیوه دا کتیبی نیه یان بوها، نیوه شمان پاسپاردوه که ده بیت له خودا بترسن و عیباده تی خودا بکن به ته نیا که شه ریکی نیه، پاشان ده فه رموویت: ﴿ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ﴾

خو نه گه هاشاشی لی بکن، دیسان هه رچی که له ناو ناسمانه کان و زه ویدایه هه می خودایه. وه ک خودای گه وره له باره ی موساوه که وتویه تی به هوزه که ی فه رموویتی: ﴿ إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴾

نه گه ر نیوه و نه وه ش که له سه زه میندایه هه مور حاشا بکن، بیگومان خودا بی نیازوه هه ره په سه ندی ده ری. وه ده فه رموویت: ﴿ فَكْفُرُوا وَتَوَلَّوْا ۗ

وَأَسْتَقَىٰ اللَّهُ وَاللَّهُ عَنِّي حَمِيدٌ^۱ نه وسا حاشایان کردو پوویمان وه رگیزپاو خوداش بی نیازبوو لییان و خودا دهوله منده و شایسته ی ستایشه. بی نیازه له عه بده کانی و ستایش کراوه له هه موو بریارو بهرنامه به کیدا. ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ هه رچی له ناسمانه کان و زه میندایه می خودایه، هه خودا کارسازبیت به سه. واته: نه و خودایه چاودبیره به سه ره موو که سیکه وه و ده زانیت چی ده کات، ناگادارو شایه ته به سه ره موو شتیکیه وه. ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ^۲ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا﴾ نه ی خه لکینه نه گه ر خودا مه یلی لی بیت، هه مووتان ته فهورتوانده کات و له جیگی نه نیوه خه لکی تر داده مه زینبیت خودا نه و کاره ی له ده ست دیت. واته: خودا ده توانیت نیوه لابه ریت و بتانگوریت به که سانی تر، نه گه ر لاساری و سه ربیچیتان کرد. وه ک نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ^۳﴾ نه گه ر پستی تیبکن، چینیکی تر به نیوه ده گزپدته وه، که هه رگیز له نیوه نه چن، وه ده فهرموویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَوَسَدَ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا﴾ کی له نیوه ده یه ویت له دنیا خوش پابویریت با تیبگات که خوشی دونیاو قیامه تیش و له لای خودایه. واته: نه ی نه وکه سه ی هه موو ناره زوو مه به سستیکی هه ر دونیایه، چاک بزانه که پاداشتی دونیاو قیامه ت هه له لای خودایه، نه گه ر داوای هه ر دووکیانی لی بکه یته له هه ر دووکیان ده تداتی و رازیت ده کات. وه ک خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آئِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ^۴﴾ وَوَنُهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آئِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ^۵ أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا^۶ له و خه لکه دا می و اه یه هه رده لیت: په روه ردگارمان، له دونیادا کامه رانمان بکه. نه وانه له رپوئی قیامه تدا به شیان نیه، می واش هه یه ده لیت: نه ی په روه ردگارمان، هه م له دونیاو هه م له قیامه تدا تووشی خیرو خوشیمان بکه و له نازاری ناگریش بمانپاریزه. نانه وانه به پسی کرده و بیان به شیان ده بیت. وه ده فهرموویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ^۷﴾ هه رکه سیک داهاتی نواپوئی بویت، داهاتی زیاتر ده ده ینی. وه ده فهرموویت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْمَالَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا

۱ التفاین (۶).
 ۲ محمد (۲۸).
 ۳ البقره (۲۰۰-۲۰۷).
 ۴ الشوری (۲۰).

مَا نَشَأُ لِمَنْ تَرِيدُ ﴿ هَمَّتَا دَهْكَاتَهٗ ﴾ اَنْظُرْ كَيْفَ فَضَلْنَا بِمَعْصَمٍ عَلٰى بَعْضٍ ﴿ هَمْرَكِهٖ سَيِّكْ خَوْشِي هَمْرَلَهٗ
 دُونِيَا دَهْوَيْتْ، نَاوَاتَهٗ كَيْ زُوو پَيَكْدِيْنِيْن تَيِّيْدَا بُو هَمْرَكِهٖ سَيِّكْ مَهْ يِلْمَان لِيْ بِيْت (تَا دَهْ گَاتَهٗ) دَه بَرَوَانَهٗ
 چُوْن مَهْ نَدِيْكَمَان لَهٗ چَاو مَهْ نَدِيْك سَهْر خَسْتُووَه. مَهْرَبُوِيَه خُوْدَايْ گَهْرَه لِيْزَهْدَا دَهْفَهْرَمُوِيْت: ﴿وَكَانَ اللهُ
 سَمِيْعًا بَصِيْرًا ﴿ خُوْدَا بِيْسَهْرُو بِيْنَهْرَه.

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُوْنُوْا قَوْمِيْنَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَوْ الْوَالِدِيْنَ وَالْاَقْرَبِيْنَ اِنْ يَكُنْ
 غَنِيًّا اَوْ فَقِيْرًا فَاللهُ اَوْلٰى بِمَا فَعَلْتُمْ فَلَا تَتَّبِعُوْا الْهَوٰى اَنْ تَعْدِلُوْا وَاِنْ تَلَوْنَهَا اَوْ تَعْرِضُوْا فَلَانَ اللهُ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

حَيْرًا ﴿۱۷۳﴾

فهرماندان به ههستان به دادپهرومى و شايهتى دان له بهر پهزماه ندى خودا

خوداى مه زن ده فهرموويت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُوْنُوْا قَوْمِيْنَ بِالْقِسْطِ﴾ نهى كومه لى خاوهن
 باوه پان به يه كسانى و بى جياوازى (به كارى خه لكى رابگن). خوداى گه وره فرمان دهكات به عه بده
 بروداره كان كه به دادپهرومى و يه كسانى كاره كانيان جيبه جى بكن و له هق لانه دن و به لاي
 پاستو چه پ نه چن، با له بهر پهزماه ندى خودا تووشى تانه و ته شه رى خه لكيش بين. هر له سر هق
 به رده وام بن و هاوكارى و يارمه تى و پشتگيرى يه كترى بكن له سر هق و به هاناي يه كترى وه بچن.

خوداى گه وره ده فهرموويت: ﴿شُهَدَآءَ لِلّٰهِ﴾ بُو خودا شايه تى بدهن. وه كه له نايه تى كى تريشدا
 فهرموويه تى: ﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ﴾ كه شايه تى بُو خودا بدهن. واته: نه و شايه تيه كه ده بدهن
 له بهر پهزماه ندى خودا بِيْت، نه وكاته شايه تيه كه پاست و دروست و پيك و پيكه و دووره له گوپين و

شارنده وه و ده ستكارى وه، بُوِيَه خوداى گه وره ده فهرموويت: ﴿وَلَوْ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ﴾ هر چه نده شايه تى
 دانه كه تان به زيانى خوتان بِيْت. وه نه گهر پرسيارى شتيكت ليكرا هق بلى با زيانه كه شى بگه پيته وه
 بُو خوت. بيگومان خوداى گه وره دهر و ده كاته وه له وكه سانه ي كه گوپرايه لى فرمانه كانى نه ون له

هر كارى كدا تووشى ته ننگانه هاتن ﴿اَوْ الْوَالِدِيْنَ وَالْاَقْرَبِيْنَ﴾ وه (با نه و شايه تيه) به زيانى دايك و باوك و
 خزمه كانيشتان بِيْت. چاوپوشيان لى مه كه، به لكو شايه تى پيكو پاست بده، چونكه هق سه روره
 به سر هه موو كه سيكدا (بيش ده خريت به سر هه موو كه سيكيشدا) پاشان خوداى گه وره ده فهرموويت:

﴿اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيْرًا فَاللهُ اَوْلٰى بِمَا فَعَلْتُمْ﴾ نه گهر شايه تى بُو دراوان ده وه له ندين يان هه ژارين، نه وه

الاسراء (۱۸-۲۱).

خودا بقٰ ئه وان دلسؤزتره. واته: له بهر دوه له مهندي چاوپوشی لی مه که، له بهر هه ژاریش به زهیت پیندا نهیته وهن خودا خوی ناگای لئیانه و به لکو زیاتر له تو خاوهن به زهییه ده رباره یان و باشتیش ده زانیت چی چاکتره بزیان و له بهر ژه وهندی ئه وانه ﴿فَلَا تَسْمِعُوا لَهُمْ أَنْ تَعْدِلُوا﴾ مه که ونه شوینی ئاره زووتان، ئه وان له ږنگه لابه دن. واته: با هه واو ئاره زوو ږه که زه رستی و کینه تان له خه لکی واتان لی نه کات واز له دادپه روه ری بینن و له ږنگه لابه دن له هه لس و که وت و کاروبار تاندا، به لکو هه میسه پابه ندین به دادپه روه ری وه له هه موو کاتیکدا. وه ک خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰی﴾ ۱ دوژمنایه تی و قینی کومه لیک هه لتان نه نین که به هه قانته ږه فتار نه که ن، به یه کسانوی بی جیاوازی ږه فتار کردنده بیته هوی زیاتر نزیک بوونه وه تان له خوداترسی. ئه مه قسه ی عبداللهای کوهی ږه واحة که هه ر له باره ی دادپه روه ری وه وتویه تی: کاتیک پیغه مبه ر(ﷺ) ناردی بؤناو خه لکی خه بیهر تا به روه بووم و کشتوکالیان بخه ملینیت، ئه وانیش ویستیان به رتیلی بده نی هه تا چاوی لئیانه وه بیته و هاوکاریان بکات له خه ملاندنه که دان ئه ویش وتی: سویند به خودا من له لای که سیکه وه هاتووم بؤلای ئیوه که خۆشه ویسترین که سه له لام، وه ئیوه ش به ئه ندازه ی مه یوم و به راز ږقم لیتانه، به لام خۆشه ویستی ئه وو ږقم له ئیوه وام لی ناکات که دادپه روه ر نه به له نیوانتاند، ئه وانیش وتیان: ئا به م(دادپه روه ری) ناسمان زه مین ږاوه ستان پاشان خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَإِنْ تَلَوْتُمْ اَوْ تَعْرَضُوْا﴾ ۲ ئه گه ر زمان بگۆږن یان خۆتان له شایه تی دان بدزنه وه. موجاهیدو که سانی تریش له زانایانی پشینه ده لین: ﴿تَلَوْتُمْ﴾ ۳ واته ک گۆږانی شایه تی و تیکدان و ده ستکاری کردنی. ۴ (اللّٰی) واته: گۆږین و درۆ کردنی به ئه نقه ست. خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَإِنَّ مِثْمَثَ لَفَرِيْقًا يَلُوْنُ اَلْسِنَتَهُم بِالْكِتٰبِ﴾ ۵ هه ر له ناو ئه واندای واش هه یه، جۆریک زمانیان ده گه پئی گوايه له کتیبی خودا ده خویننه وه. (الاعراض) واته: شارده وه ی شایه تی و واز لیه یسانی. خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهٗٓ اِثْمٌ قَلْبُهُ﴾ ۶ هه ر که سیخ له شایه تی خۆی لابه دات، به دل خۆی تووشی گونا هه کات. پیغه مبه ر(ﷺ) فه رموویه تی: (چاکترین شایه ت که سیکه پشیش ئه وه داوی

۱ المائدة(۸).

۲ الطبری(۹/۲۰۸).

۳ ال عمران(۷۸).

۴ البقره(۲۸۳).

شایه تی لئ بکریت شایه تی بدات^۱ بویه خودای گوره هه پره شه له وکسانه ده کات که شایه تی ده گورن و ده فەرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ له هه کارکێ ئیوه ده یکن، خودا هه میشه ئاگاداره. واته: هه ره بو شیوه له پۆزی قیامه تدا پاداشتان ده داته وه.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿۱۳﴾﴾

فەرماندان به برهوانینان پاش برهوانینانیش

خودای مه زن ده فەرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ ئەئى كۆمه لى خاوهن باوه پان به رده وام بن له سه ر بهوا به خوداو پیغه مبه ره كه ی. خودای گوره فەرمان ده کات به عه بده خاوهن باوه په كانی که برهوان به هه موو به شو لایه ن و پایه كانی نیسلام بته ویت، ئەمه له به شی به ده ست هینانی نه وشته نیه (تحصیل الحاصل) به لكو له به شی باشت کردنی نه وشته یه. که زۆتر هه ولی جیگیر کردن و زیاتر به رده وام بوونه له سه ری. وهك موسلمان له خه موو نوپۆژێکدا ده لیت: ﴿أَمَدِنَا أَلِصْرَطَ الْمُسْتَقِيمِ﴾^۲ له پاسته پێ شاره زامان بکه. واته: وشیارمان بکه تیداو زیاتر پینمایى و بته ومان بکه له سه ری. وه فەرمانی پێ کردون که برهوان به خوداو پیغه مبه ره كه ی بیت و وهك له ئایه تیکی تریشدا فەرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ﴾^۳ ئەئى كۆمه لى خاوهن باوه پان ترستان به خودا هه بیت و بهوا به پیغه مبه ره كه ی نه و بینن. پاشان ده فەرموویت: ﴿وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ﴾ ده بیت برهواتان به و قورئانه هه بیت بئ پیغه مبه ره كه ی نارده وه و برهواتان به و کتیبه ش هه بیت که به ر له قورئان نیردراوه. ئەمه بئ جنسه (جنس) هه موو کتیبه كانی تریش ده گرته وه که له پیشه وه هاتون. وه له باره ی قورئانه وه فەرموویه تی: ﴿نَزَّلَ﴾ چونکه به جیا جیاو به ش به ش هاتووه ته خواره وه له سه ر پوداو به پێی پتویستی به نده کان به دابه زینی له باره ی ژیا نی دونیا و پۆزی قیامه تیا نه وه. به لام کتیبه پیشه وه کان هه ر کتیبه وه مووی به یه کجاری هاتووه ته خواره وه.^۴ بویه خودای گوره ده فەرموویت: ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ

^۱ مسلم (۱۳۴۴/۳).

^۲ الفاتحه (۳).

^۳ الحديد (۲۸).

^۴ التعبير بالانزال في حق القرءان أكثر من التعبير بالتنزيل

وَمَلِكِكُمْ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿۱۷۸﴾ هر که سنیکیش له خوداو فریشته کانی و پیغمبر مبرانی خوداو پدژی قیامت حاشا بکات، له پاده به در گومپایه. واته: له پاسته پی لایداوه و سه ری لی شتیواوه.

﴿۱۷۸﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أزدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِلَّذِينَ سَبَلَا

﴿۱۷۹﴾ بَشِيرِ الْمُتَّقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿۱۷۹﴾ الَّذِينَ يَخْذُونَ الْكُفْرِينَ أُولِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيْبَغُوتَ

عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿۱۸۰﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا

وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَفْعَلُوا مَعَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا فِي حَدِيثِ عَيْرِهِ ﴿۱۸۱﴾ إِذًا مَثَلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُتَّقِينَ

وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿۱۸۰﴾

گوزهرانی دوپوهوکان و ناکامیان

خودای مه زن ده فره مویت: ﴿۱۷۸﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أزدَادُوا

نه وک سانه ی به که مجا بهوایان هیناوپاشان په شیمان بوونه وه و دوپواره بهوایان هیناوه به شوینیدا

په شیمان بوونه وه ن پاشان خودانه ناسیان زیاتریوو. خودای مه زن باسی نه وک سانه ده کات که

هاتونته ناو نیسلام و بهوایان هیناوه و پاشان په شیمان بوونه ته وه و دیسان هاتونته وه، دواجاریش

په شیمان بوونه ته وه و له سر گومپایی خویمان هر به رده وام ماونه ته وه، به لکو خرابتیش بیون هه تا

مردن، بیگومان دوی مردن په شیمان بوونه وه نیه، خودا لییان خوش ناییت. خودا پرتنمایو و درو

له وک سانه ناکاته وه و شاره زای پرسته ریشتیان ناکات. بویه ده فره مویت: ﴿۱۷۹﴾ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا

لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿۱۸۰﴾ هر گیز خودا نایان به خشیت و پیکایه کیان نیشان نادات. نینو نه بی حاتم پیوایه تی

کردوه له نینو عه بیاسه وه له مه دا خودای گوره ده فره مویت: ﴿۱۸۱﴾ ثُمَّ أزدَادُوا كُفْرًا ﴿۱۸۱﴾ وتی: به رده وام

بیون له سر خودانه ناسی هه تا مردن. موجهیدش هه روا و توهه. ^۱ پاشان فره مویه تی: ﴿۱۷۹﴾ بَشِيرِ

الْمُتَّقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿۱۸۰﴾ مزگینی بده به دوپوهوکان که نازاریکی نذر به ژان وا له پتیانه. واته:

نه و دوپوهوانه ی نه مه پیشه یانه، باوه ردینن و په شیمان ده بنه وه، مؤر دراوه به سر دلیاندا. ﴿۱۷۸﴾ الَّذِينَ

يَخْذُونَ الْكُفْرِينَ أُولِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۸۰﴾ نه وانه ی دوستی خودانه ناسان و له کومه لی باوه پداران

ده ته کنه وه. پاشان خودای گوره وه سفی به وه کردون که خودانه ناسان ده که نه دوستی خویمان و

پشت له خاوهن باوه پان ده‌کن. بیگومان نه‌وانه له‌راستیدا له‌گه‌ل خودانه‌ناسانن له‌دله‌وه نه‌وانیان
 خوخشده‌ویتو دلیان له‌گه‌ل نه‌وانه، کاتیک که ده‌چنه ناو خودانه‌ناسان پتیمان ده‌لین: نیمه له‌گه‌ل
 نئوه‌ین، نیمه گالته به‌وان ده‌که‌ین و پتیمان پاده‌بویرین، که ده‌لین له‌گه‌ل نئوه‌ینز خودای که وره‌ش
 بی‌زاری خوی ده‌ریاره‌وی نه‌و دوپووه‌انه ده‌رده‌بیرت له‌سر نه‌و دوستایه‌تی کردنه‌یان له‌گه‌ل
 خودانه‌ناساندا ده‌فرموویت: ﴿أَيُّنْفُوتُ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ نایا به‌هیوای نه‌وه‌ن که
 له‌لای نه‌وان پیزو حورمه‌تیاں ده‌ست بکه‌ویت؟ بابزانن پیزو قدر هر له‌لای خودا هه‌یه. که شه‌ریکی
 نیه، هرکه سیکیش خودا خوی مه‌یلی لی بیت قدر پیزی بق په‌یداده‌کات. وه‌ک له‌نایه‌تیکي تردا
 فرموویه‌تی: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ هرکه سیک پیزو حورمه‌تی ده‌ویت، پیزو قدر
 گشتی له‌ده‌ست خودایه، وه فرموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تُرْسِلُونَ﴾ هرچی قدر پیز هه‌یه بق خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و خاوه‌ن باوه‌پانه. به‌لام دوپووه‌کان
 نازانن. مه‌به‌ست له‌م هاندانه‌دا بق داواکردنی پیزو حورمه‌ت له‌خودا پیش‌بپکی کردنه له‌سر
 خودانه‌ناس و خوخسته‌نه ناو پیزی به‌نده خاوه‌ن باوه‌په‌کانیه‌وه که سه‌رکه‌وتن هر بق نه‌وانه له‌دونیواو
 له‌قیامه‌تدا. وه ده‌فرموویت: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ
 بِهَا فَلَا تَفْعَلُوا مَعَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۗ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ﴾ له‌م قورئانه‌دا به‌نئوه‌ی پاگه‌یاندوه،
 هرکاتیک پیتانزانی که‌سانیک هه‌ن، له‌وه‌ختی قورئان خویندن‌دا ده‌ست ده‌کن به‌گالته‌وگه‌پو به
 دروی هه‌لبه‌سته‌ی ده‌زانن، نئوه‌نابیت (هه‌تا نه‌و باسه نه‌گورن) له‌گه‌لیاندا دابنیشن ده‌نا نئوه‌ش
 نه‌وسا وه‌ک نه‌وان ده‌بن. واته: نه‌گه‌ر نئوه‌ نه‌وکاره خراپانه‌ی نه‌وانتان کردو پازی بوون له‌گه‌ل نه‌وانه
 دابنیشن که باوه‌پ به‌نیشانه‌کانی خودا ناکه‌ن و گالته‌ی پی ده‌که‌ن و به‌که‌م سه‌یری ده‌که‌ن و
 تیکه‌لاویتان کردن و پازی بوون به‌وه‌ی که شه‌ریکن ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ﴾ نئوه‌ش نه‌وسا وه‌ک نه‌وان
 گونا‌هبارن. پاشان خودای مه‌زن ده‌فرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾
 دیاره خوداش له‌گه‌ل هه‌مو نه‌و که‌سانه‌ی دوپوون له‌گه‌ل که‌مه‌لی خودانه‌ناسان له‌جه‌ه‌بنه‌م
 کورده‌کاته‌وه. واته: وه‌ک چۆن دوپووه‌کان هاوبه‌شیاں کردن له‌خودانه‌ناسیدا به‌وشئوه‌یه‌ش خودا
 ده‌یانکاته‌هاوبه‌ش له‌ناو ناگری چه‌هنه‌مدا کویان ده‌کاته‌وه، که شوینی سزادان و پسواکردنه، به

۱ فاطر (۱۰).

۲ المنافقون (۸).

کوت و زنجیرکراوی و ناوه کوو کیمو زوسی جهه ننه میه کان دهرخواد ده درین له باتی ناوی ساردو سازگارا.

﴿الَّذِينَ يَرَبُّونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى

الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

دوو پووو کان چاو پروانی موسلمانان کان ده که تا بزانی سر ده که یون یان له ناو ده چن

خودای مه زن ده فه رموویت: ﴿الَّذِينَ يَرَبُّونَ بِكُمْ﴾ نه وانه چاو پروانی دهر فه تیک بوون بوون بوون خودای گه وره باسی دوو پووو کان ده کات که چاو پروانی دهر فه تیک بوون که تووشی شکست بین. واته: به هیوای نه و بوون که ده وله ته که یان نه مینیت و له ناو بییت و خودانه ناسان سره که یون به سه ریاندان ناینه که یان له ناو بهرن. ﴿فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْحٌ مِنَ اللَّهِ﴾ هه رکاتیک خودا نیوهی سه رخست و یارمه تی دانو ده سته که وتی ده سته ستن. ﴿قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ﴾ ده لین: نیمه ش هه ره له گه ل نیوه دا نه بووین؟

ده یانه ویت به م قسه یه دلی موسلمانان بولای خو یان پابکیشن. ﴿وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ﴾ خو نه گه ره خودانه ناسانیش له به شیکدا سره که و تنیک یان به ده ست به پنیایه و هه له پژی نو خودا دا بویدا بیگومان پیغه مبه ران تووشی تاقیکردنه وه دین به لام پاشه پژی هه ره بۆ نه وانه ﴿قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعَكُمْ

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ پنیان ده لین: نایا نیمه زالمان نه کردن به سه ره نه واندان نیوه مان نه پاراست له برواداران؟ واته: هونرو نازایه تی نیمه بوو، نیمه به دل له گه ل نیوه بووین بۆیه سره که وتن به سه ریاندان. سوودی وتی: ﴿نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ﴾ نیمه سره که وتنمان به ده ست هیناوه بۆ نیوه. هه که نه م نایه ته که خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿أَسْتَحْوِذْ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ﴾^۱ شه یتان به سه ریاندان زان بووه. نه مه ش دهر پرینی خو شه ویستیه بۆ خودانه ناسان له لایه ن دوو پووو کانه وه، نه وکاره یان بۆیه ده کرد هه تا له لای نه مان و نه وانیش شتیک وه ریگرن و دنیابن و ترسیا له هیچ لایه کیان نه بییت، نه مه ش به هزی لاوازی پروا به دگومانیه وه بووه، خودای مه زنیش ده فه رموویت: ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ خودا له پژی قیامه تدا بریاری یه کجاری ده دات له نیوانیاندان. واته: خودا ناگای لی تانه نهی دوو پووو کان، ده زانیت

۱ المجادلۃ (۱۹)

۲ الطبری (۳۲۵/۹)

جیتان لی شاردووه ته وه، له خوځایی مه بن به جیبه جیکردنی حوکمی شهرعی به سه رتاند ا به زاهیری له
 زیانی دونیادا، بیگومان نه وهی دهر باره تان ده کړیت به جیبه و پره له کارزانی. له پڙی قیامه تدا نه و
 پووکه شیه تان هیچ سویتکتان پسی ناگه په نیت، به لکو پڙیکه هه موو نه پینی و شار او ه کان ده خریته پوو
 ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ خودا هرگیز هیچ
 پڼگایه که نادات به خوداناسان که دژی خاوه ن باوه پان بیت. نه بو په زاق پویایه تی کردووه له یوسه یعی
 کیندی وه (یسعی الکیندی) وتی: پیاویک هات بژلای عه لی کوپی نه بوتالب وتی: نه م نایه ته چونه؟
 ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ عه لی (په زای خودای لی بیت) وتی: نزیکسی که ونه وه،
 نزیکسی که ونه وه. پاشان وتی: ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
 سَبِيلًا﴾^۱ نیبنو جوړه بیجیش هه را پویایه تی کردووه له عه تای خوراسانی وه له نیبنو عه بیاسه وه:
 ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ وتی: نه وه له پڙی قیامه تدا یه ز^۲ هه ر به م شیه وه
 سوودی پویایه تی کردووه له نه بومالیکی نه شجه عیه وه، که پڙی قیامه ته^۳ سوودی وتی: ﴿سَبِيلًا﴾
 واته: به لگه یه که^۴ هه لیشده گړیت نه م نایه ته: ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ مانا که ی
 نه وه بیت، له دونیادا خودا پرواداران سه رده خات به سه ر خودانه ناساند او به ته واوی له بنیان ده نیت، با
 هه ندیک سه رکه وتنیش به ده ست بیئن به سه ر خه ل کدا له هه ندیک کاتدا، بیگومان پاشه پڙ هه ر بژ له
 خودا ترسانه له دنیاو له قیامه تدا. وه ک خودای گوره ده فه رموویت: ﴿إِنَّا لَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ
 ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾^۵ بیگومان نیمه پیغه مبه رانمان و نه وکه سانه ی که باوه پریان هیناوه له زیانی نه م
 دنیا یه دا سه رده خه بن. نه م نایه ته وه لاهه بژ نه و د وپووه انه ی که به و هیوایه چاوه پوانی نه وه بیان
 ده کرد که موسلمانان کان شکست بیئنو ده سه ته لاتیان نه مینیت و ده وله ته که یان پپوخیت. هه ولی
 نه وه شیان ددها که دلی خودانه ناسان پاگرن تا ترس له خوځیان دووربخه نه وه نه گه ر سه رکه وتن به سه ر
 خاوه ن باوه پاند او له ناویان به ردن. وه ک خودای گوره ده فه رموویت: ﴿فَقَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

۱ عبد الرزاق (۱/۱۷۵).
 ۲ الطبری (۹/۳۲۸).
 ۳ الطبری (۹/۳۲۸).
 ۴ الطبری (۹/۳۲۸).
 ۵ غافر (۵۱).

يَسْتَعِينُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ خَشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَخَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهِ فِئْتَابٌ حَرُوفًا عَلَيَّ مَا أَتَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ تَدْبِيرًا ۱

نه و که سانه‌ی نه خوشی له دلپاندايه، ده بیینی به په له ن بق چوونه لایان، ده لئین: نیمه ده ترسین تووشی به لایین (بزیه دوستابه تیتان ده که ین) هیچ دور نیه خودا پوژتیک سه ریان بخت، یاخو کاریکی تر بکات. نه و سا نه وان له و پازه‌ی له دلپاندايه، تووشی په شیمانی ده ین.

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِيعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٢﴾ مُدْبِرِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ

سبیلک ﴿١٥٣﴾

دووړو وومکان ده یانه ویت خودا بغه له تینن، که چی خودا ده یانه له تینیت، هه رکاتیک هه لده ستن بق نو یژ به ته مبه لئ و سستی هه لده ستن، رووپامایی ده که ن له نیوان برواداران و خودانه ناساندا

له پیتشه وه له سه ره تای سوره تى (البقرة) دا خودای گوره له م نایه ته دا هه رموویه تى: ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ نه وان خوداو خاوه ن باوه پان فریوده ده ن. وه لیره شدا ده هه رموویت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِيعُهُمْ﴾ به پاستی دووړو وومکان ده یانه ویت خودا بغه له تینن، که چی خودا ده یانه له تینیت. بیگومان خودا فریونادیت، چونکه خودا ناگای له گشت نه ینیه کانه و ناگای له پازی دله کانیسه. به لام دووړو وومکان له بهر نه زانی و که می زانیاری و ناوه زیانه وه، و تى ده که ن که نه و هه لس و که و ته له لای خه لکی له بهر ده پوات و به پیتی برپاری شه رعیش مامه له یان له که ل ده که ریت (وه که ده لئین شه رع زامیرینه) هه ره به و شیوه یه ش بزیان ده چپته سه ره له پوژی قیامه تدا له لای خودا. وه که خودای گوره باسی کردوون، که نه وانه سویند ده خون بقی ده لئین له سه ره پاسته پى بوون و لایان نه داوه و واده زانن نه سویند خواردنه سویدی هه یه بزیان له لای خودا وه که خودای گوره ده هه رموویت:

﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَلْقَاوْنَ لَهُ كَمَا يَلْقَاوْنَ الْكَرَّةَ﴾^۲ پوژتیک خودا هه موویان زیندووده کاته وه، دیسان سویند بق نه و (خودا) ده خون وه که بق نیوه سویند ده خون. خودای مه زن ده هه رموویت: ﴿وَهُوَ خَدِيعُهُمْ﴾ که چی خودا ده یانه له تینیت. واته: که م که م بزیان شل ده کات و مؤله تیان ده دات له سه ره که شی و گومرایی خو یاندا به رده وام بنو له هه ق دووریان ده خاته وه هه تا له دنیا پیتی نه که ن و له

۱ المائدة (۵۲).

۲ المجادلة (۱۸).

بِقُدْرَتِهِ قِيَامَهُ تَشْهَدَا هَر پیتی نه گهن. وهك خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُسْتَفِقُونَ وَالْمُنْفِقُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَسِبْ مِنْ قُدْرَتِكُمْ قِيلَ اَرْجِعُوا وَاذْكُرْ مَا كُنْتُمْ فَاَلَيْسَ اُولَئِكَ فَصْرًا لِيُنْفِقُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظُهُورُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يَادُّوهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَرَمَقْتُمْ وَاذْكُرْتُمْ وَاذْكُرْتُمْ الْاَمَانِ حَتَّىٰ جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَعَزَّكَم بِاللّٰهِ الْعَزُّورُ ﴿١٤﴾ فَاَلْيَوْمَ لَا يُؤَخِّدُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

مَأْوَانِكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَانِكُمْ وَيَسُّ اَلْمَصِيْبُ ﴿١٥﴾ بِقُدْرَتِكَ دَيْت دوپوهه كانی پیاوو ژن به خاوهن باوه پان ده لاین: به ره ودوای خوتان وه رگه پین، له وی پوونای په یدابکه ن نیتر نه وسا دیوارکیان (شوره به کیان) له نتوان ده بیته له مپه، ده رگای هه به له ژوره وه به زه بیه وه له ده ره وه ی جه زره به به. بانگیان ده که ن، نایا نیمه ش هه له که ل نیه نه بووین؟ ده لاین: به لی، به لام نیه خوتان تووشی به لاکرو چاوه پوان بوون وه هر دوودل بوون وه به ناره زو فریوتان خوارد، هه تا فه رمانی خودا هات، شه یقان نیه وه به خودا بایی هه وا کرد. نیتر نه مړ نه له نیه وه نه له وانه ی خودانه ناس بوون، سه رانه تنان لای وه رناگریت، جیتان ناگروه هه نه ویشتان پی پوهایه و چاره نوستان زور خراپه. له م فه رموده دا هاتوه: (که سیك بؤ ناویانگ بیسته وه کاریکات خودا ناوی ده زپنیت، که سیکیش بؤ به رچاوینی

کاریکات، خودا له پیش چاوی خه لکی نابوو ی ده بات) ^۲ خودای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالٍ﴾ نه گه ر بجن نوژی که ن به ته مبه لی و ته وه زه لی ده یکه ن. نه مه ره وشتی دوپوهه کانه له چاکترین و به پیزترین کرداره کانداه که نوژی کردنه که هه لده ستن بؤ نوژی کردن زور به ته مبه لی هه لده ستن ده یکه ن، چونکه نه وانه به نیازی پاکه وه نایکه ن وه هر بپوایان پیتی نیه، به ترسو بیرو هوشه وه هه لده ستن بؤ نوژی کردن. نه مه هه لسه وکوتی ناشکرایانه. پاشان خودا دیته سه ر باسی ناو دلایان که چهنه پیسو خراپه وه فهرموویت: ﴿رَأَوْنَ النَّاسَ﴾ پوهوینی له خه که ده که ن. واته: به دلسوژی و له بهر خودا کاره کانیان ناکه ن، به لکو له بهر چاوی خه لکی و بؤ پوهوایمی کارده که ن، هه ریویه زور له و نوژانه ناماده نابن که خه لکی چاوی لییان نیه، وه ک نوژی عیشاو به یانی که تاریکه و خه که به باشی نابینریت. وه که له هه ر دوو سه حیحه که دا هاتوه که پیغه مبه ری خودا ﴿صَلَّى﴾

فهرموویه تی: (گرانترین نوژ له سه ر دوپوهه کان نوژی به یانیان و خه وتنانه، نه گه ر بیانزانیایه چ پاداشتیکیان تیدایه، نه گه ر به کاکولکیش بوویه ده هاتن، نیازم واپوو که فرمان بکه م قامت بکه ن بؤ

۱ الحدید (۱۳- ۱۵).

۲ فتح الباری (۳۴۲/۱۱).

نويژو فرمان بکم به پياويک نويژه که يان بويکات، نينج خوم له گهل چهنډ پياويک دهرچم (چهنډ باوه شيک داريان پي بيت) بوسه ر ئه وانه ي نايه ن بؤ نويژو، خانووه کانيان به سهردا بسوتينم^۱ له پياويه تيکي تردا هاتووه: (سويند به وکه سه ي گياني مني به دهسته نه گهر په کيکيان بيانزانيايه نيسقان يان سمى (قاچ) گزشتيني دست ده که ویت ده هات بؤ نويژه که، خو نه گهر له و مالاندا ژن و مندا ل نه بوايه ماله کانيانم به ناگر ده سوتاند به سهرياندا)^۲ ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ که ميک نه بيت يادي خودا ناکهن. به دل و گو ر دنکه چيه وه نويژو ناکهن و ناگيان لي نيه چي ده لئين. به لکو نه وانه له نويژه که ياندا ساردسپن و ته مبه لي ده گهن، شه وه ي خيري تيدا بيت بويان پشتي تي ده گهن، ماليک پياويه تي کردووه له عه لاني کوپي عه بدوپه رحمانه وه له نه نه سي کوپي ماليکه وه وتي: پيغه مبه ري خودا (ﷺ) فرموده ي تي: (شه وه نويژي دوپوهه کانه، شه وه نويژي دوپوهه کانه، شه وه نويژي دوپوهه کانه، داده نيشيت و چاوديري خور ده کات و هه تا کاتيک که ده گاته دووشاخي شه يتان (مه به ست پي کاتي خور تا او خوره لاتني به يانیه) چوارچار ده نووک له زه وي ده دن، که ميک نه بيت يادي خودا ناکهن)^۳ هه روا موسليم و تيرميزي و نه ساني پياويه تيان کردووه، تيرميزي وتي: فرموده يه کي حه سه ني غه ريبه. ^۴ خوداي گه وره ده فرموده ي تي: ﴿مُذَبِّحِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ﴾ دوو دل و دله راو کي يانه له و نيوانه دا بچه لاي شه مان، يان خويان بده نه لاي شه وان. واته: دوپوهه کان سه رگه ردان له نيوان خودانه ناسي و بپوه ميتاندا. نه له گهل خاوه ن باوه پانن به ناشکراو به نه يني نه له گهل خودانه ناسانيشن به ناشکراو به نه يني. به لکو به ناشکرا له گهل موسلماناندا و به نه ينيش له گهل خودانه ناسان. هه نديکيشيان دوو دلن، چاريک به لاي موسلماناندا ده چن و چاريک به لاي خودانه ناساندا ده چن. ﴿كَلِمًا أَضَاءَ لَهُمْ مَشْرًا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ هه رکاتيک پوه ناکي بؤ بدانا يه ته وه ده که و تنه ري، هه رکاتيکيش تاريخي بگردايه لئيان راده وه ستان، موجهيد وتي: ﴿مُذَبِّحِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ﴾ واته: هاوه له کاني محمد (ﷺ). ﴿وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ﴾ واته: جووله که کان. نيبنو جه رير پياويه تي کردووه له نيبنو عومه ره وه له پيغه مبه ري خودا (ﷺ) که فرموده ي تي: (وينه ي دوپوهه وه ک وينه ي مه ري ويلي نيوان دوو پانه مه ر وه هايه، چاريک هاو که له ي شه م لاده بيت و چاريک هاو که له ي

^۱ فتح الباري (۲/۵۲)، مسلم (۱/۴۵۱).

^۲ فتح الباري (۲/۲۴۸)، مسلم (۱/۳۲۵).

^۳ الموطأ (۱/۲۲۰) فرموده يه کي سه حيه.

^۴ مسلم (۱/۴۳۴)، تحفة الاحوذی (۱/۴۹۷)، النسائي (۱/۲۵۴).

^۵ البقرة (۲۰).

نه‌ولا، نازانیت به‌شوین چ لایه‌کیاندا بیوات) موسلیمیش خوی به‌ته‌ننا هیناویه‌تی^۱ هر بویه خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلاَ يَجِدْ لَهُ سَبِيلاً﴾ که‌سیک خودا رتیی لی بگریت، تن ناتوانیت هیچ ریگه‌یه‌کی نیشان ده‌یت. واته: هر که‌سیک خودا له‌پئی پاست لای بدات تن ناتوانیت دوست و پی نیشانده‌ری بق په‌یدا بکیت. چونکه هر که‌سیک خودا گومرای کرد که‌س ناتوانیت ریگه‌ی نیشان بدات. نه‌و دوپوهوانه‌ی که خودا لایداون له‌سهر ریگه‌ی پاست که‌س ناتوانیت بزگاریان بکات و بینخاته‌سهر ریگا. بیگومان که‌س ناتوانیت به‌ر به‌فرمانی خودا بگریت، پرسیماری لی ناکریت بق هر کاریک ده‌یکات، به‌لکو نه‌وان هه‌موو پرسیماریان لی ده‌کریت.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أُرِيدُونَ أَنْ يَجْمَعُوا إِلَيْهِمْ أَسْلِحًا مِثْلًا مِثْلًا إِنَّ الْكُفْرَ فِي الذَّرِكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ يَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ (۱۱۵) ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ (۱۱۶) ﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ (۱۱۷)

قه‌ده‌غه‌کردنی دوستایه‌تی له‌گه‌ل خودانه‌ناساندا

خودای مه‌زن ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ نه‌ی کومه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان خودانه‌ناسان مه‌که‌نه دوستی خوتان له‌به‌ر به‌بوداران. خودای گه‌وره قه‌ده‌غی کردوه که موسولمانان خودانه‌ناسان بکه‌نه دوستی خویان له‌جیی خاوه‌ن باوه‌پان. واته: نابیت له‌گه‌لیان هه‌لسن و دانیشن و هاوکاری و دوستایه‌تیان بکه‌ن و به‌نه‌پینی ریژو خۆشه‌ویستی خۆتانیا ن بق ده‌ریزن و له‌و شته نه‌پینیا نه‌ی ناو موسولمان ناگاداریان بکه‌ن. وه‌ک خودای مه‌زن له‌ثایه‌تیکی تردا ده‌فهرموویت: ﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاتًا وَيَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾^۲ باوه‌پداران، بیجگه له‌باوه‌پداران نه‌گرن به‌دوست، هر که‌سیک له‌م فرمانه ده‌ریچیت هیچ به‌شی به‌خوداوه‌نیه، جا مه‌گین لییان بترسن و له‌ناچاری پییان بلین: دوستی نیوه‌ین. خودا ده‌یه‌ویت هر به‌پاستی له‌و بترسن. واته: ده‌تان ترسینیت له‌تۆله‌و سزای خوی، نه‌گه‌ر سنوره‌کانی نه‌وتان به‌زاند. هر بویه لیژده‌دا ده‌فهرموویت:

۱ الطبری (۹/۳۳۲).

۲ مسلم (۴/۲۱۴۶).

۳ ال عمران (۴/۲۱۴۶).

﴿أَتُرِيدُونَ أَنْ جَمَعُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ نایا نُیوه ده تانه ویت به لگه یه کی به ناشکرای خوتان بدن به خودا؟ واته: به لگه یه کی دژ به خوتان به خودا بدن تا سزاتان بدات. نینبو نه بی حاتم ریوایه تی کردوه له نینبو عه بیاسه وه له م ده قدا ﴿سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ گشت سه لماندیتک له ناو قورئاندا به لگه یه. مواجهو عیکرمه و سه عیدی کوپی جوبه یرو موحه ممدی کوپی که عیبی قهره زوی زه حاکو سوددی و نه زوی کوپی عه ره بیش (النظر بن عربی) مهر وایان وتوو.

(دووپووگان) نه وانهای دوستایه تی خودانه ناسان ده کن له پله ی هره خواری ناو ناگردان مه گهر ته و به بگن

پاشان خودای مه زن ده فرموویت: ﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ بیگومان نه و که سانه ی دوپوون وان له قاتی (پله ی) هره به ره خواری ناگردا. واته: له پاداشتی نه و خودانه ناسیه تونده یاندا وان له نرمترین شوینی ناو ناگردا له پژی قیامه تدا. والیبی، وتی: له نینب عه بیاسه وه له م نایه تدا ﴿فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ له نرمترین شوینی ناو ناگردا هندیگ وتویانه: ناگریش قات قاته وه که به هشت پله پله یه. نینبو جه ریر ریوایه تی کردوه له عه بدلای کوپی مه سعوده وه ﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ وتی: له چند ژوریکسی له ناگردا که له سهریان داخراوه و قفل دراوه^۱ نینبو نه بی حاتم ریوایه تی کردوه له نینبو مه سعوده وه وتی: ده یانخه نه ناو چند ژوریکه وه له ناگرو له سهریان داخراوه له به ره و ژیر ترین شوینی ناگردا ﴿وَلَنْ نَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ تو ناتوانیت یارمه تی دهریان بق پیدا بکیت. که پزگاریان بکاتو له و سزا سهخت و به ژانه دهریان بییتیت. پاشان خودای گوره باسی نه و دوپووانه ده کات، ده فرموویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ مه گین نه و که سانه ی دوپوون، ده ست له دوپوویی هه لده گرنو ته و او په شیمان ببنه وه و ریگه ی چاکه بگرنه بهر خویان به خودا بسپینو به دلی پاک ببنه دینداری به راستی. نا نه وان له گه ل خاوهن باوه پاندا دهبین. واته: نه و که سانه ی له وانه ته و به ی ته و او ده کن له دونلداو به دل ده ست ده گرن به نایینی خوداوه و کرداره کانیان چاک ده کن، خودا ته و به که یان ل قبول ده کات له پژی قیامه تدا له پزنی خاوهن باوه پاندا هه ژماریان ده کات. ﴿وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أُجْرًا كَثِيرًا﴾ له مه و به دوا خودا پاداشتی زژر گوره به خاوهن باوه پان ده کات.

۱ الطبری (۳۳۹/۹)

۲ الطبری (۳۳۹/۹)

پاشان خودای مهن باسی بی نیازی خزی دهکات له بنده کانی به پی تاوانه کانیشیان سزایان ده دات و ده فرمویت: ﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ﴾ نه گهر نیوه برواتان به خودا مه بیت و چاکه ی نه وتان له بهرچاوبیتن خودا چکاری به نازادی نیوه داوه؟ واته ک نازارتان نادات نه گهر چاک و بروادارین به خودا و پیغه مبه ره که ی (ﷺ). ﴿وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ خودا سوپاسی پی زانان قبول ده کات و له هه مووشت ناگاداره. واته: هه رکه سیک سوپاس و ستایشی خودا بکات، خوداش ریژی لی ده گریت، هه رکه سیکیش به دل بروای پیی بیت ناگای لیبه تی و له سه ره وه پاداشتی زورباشی ده داته وه.

- ۱ پیشه‌کی
- ۵ پیشه‌کی چاپی دووم
- ۶ راهی نو هینمایندی که به‌کار هاتون نم ته‌خریعه‌دا
- ۹ ژماننامه‌ی دانمر (نیینو که‌سیر)
- ۱۲ پیشه‌کی نیینو که‌سیر
- ۱۴ هان دان بو تیگه‌یشتن نم هورنانه
- ۱۶ سه‌رچاومکانی ته‌فسیر
- ۱۸ حوکمی ریوایه‌ته نیسرائیلیه‌گان
- ۱۹ پلهو پایدی ته‌فسیری شوینکه‌وتوان-التابعین-
- ۱۹ ته‌فسیر به بیرو بوچون
- ۲۰ ته‌فسیر کردنی زانراو دیار بیدنگ بون له نه‌زانراو
- ۲۱ شیوازو جوری ته‌فسیر کردن
- ۲۲ سورمه مه‌کیمی و مه‌دینه‌یه‌گان
- ۲۲ ژماری نایه‌ته‌کانی هورنانی پیروز
- ۲۲ ژماری و تهو پیته‌کانی هورنان
- ۲۳ دابه‌ش کردنی تری هورنانی پیروز
- ۲۴ به‌ش به‌ش و پارچه پارچه کردن
- ۲۵ مانای نایه‌ت
- ۲۵ مانای ووشه
- ۲۵ لاله پته‌تی -العجمه- و هورنان
- ۲۷ سوپاس نامه
- ۲۹ به‌ناوی خودای دهه‌نددی دلوفان
- ۳۰ سه‌رچاومکانی نم و مرگ‌پرانه
- ۳۲ سورمتی (فاتیهه)
- ۳۲ ژماری نایه‌ته‌کانی فاتیهه
- ۳۲ ژماری وشهو پیته‌کانی
- ۳۳ باسی نموی که له‌باره ریژی فاتیهه‌وه هاتوو
- ۳۴ خویندنی فاتیهه له نوژندا
- ۳۵ نو شتانه‌ی په‌یومندی به‌م ه‌رمودمیوه به سورمتی فاتیهه‌وه هه‌یه له چه‌ند رویه‌که‌وه
- پیویستی خویندنی فاتیهه له گشت نوژمکاندا به پیش نوژیی بیت یان له دوا ییش نوژموه یان به ته‌نیا بکریت
- ۳۶ ته‌فسیری هانا بردن به خوداو-الاستماذة-حوکمه‌کانی

- ۳۸ په نا بردن به خودا پینش تورن ان خویندن
- ۳۹ په نا گرتن به خودا له کاتی توریددا
- ۳۹ په ناگرتن به خودا-الاستعاذة-واجبه یان موسته حه به
- ۴۰ له چاکي و قه شهنگي په ناگرتن
- ۴۰ مانای په نا گرتن به خودا -الاستعاذة-
- ۴۱ ناوینانی شهیتان
- ۴۲ مانای ره جیم
- ۴۳ ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾ په حکم نایه ته له سورته فاتحه
- ۴۳ به ناشکراو به نهیننی خویندن ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ له نویره ناشکراکاندا
- ۴۵ ریژی ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾
- ۴۶ له پینش هموو کاریکوهه ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾ زور چاکه
- ۴۶ ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾ په یوهندی به چیه وه هه یه
- ۴۷ مانای وتهی الله
- ۴۸ مانای به خشندهی دنوشان
- ۵۰ ﴿الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ مانای ستایش الحمد
- ۵۱ جیاوازی له نیوان الحمد والشکر
- ۵۱ باسه قسهی پیشینه کان له سهر الحمد
- ۵۲ چاکه کانی الحمد
- ۵۳ نهو (نهلف ولامه) له الحمد دا بو نیستیقاره
- ۵۳ مانای په رومردگار الرب
- ۵۳ مانای العلمین
- ۵۳ مدهست له ناو هینانی (العالم)
- ۵۴ ﴿تَسْبِیْحٌ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ خامونی پوزی سزاو پاداشت دانهوه، مانای تایه بهت کردنی دسه لات به پوزی قیامه ته وه
- ۵۵ مانای ﴿تَسْبِیْحٌ لِلّٰهِ﴾
- ۵۵ پاشاو پاشای پاشایان هر خودایه
- ۵۶ ته فسیری ﴿الذِّیْنَ﴾
- ۵۷ ﴿ذِیْنَ اَنْتَ تَعْبُدُ رَبَّكَ تَسْبِیْحٌ﴾ مانای عیبادهت له زمان و شهرعدا
- ۵۷ سودمکانی پیشخستنی نهو مه هوله و گرتگی پیدانی
- ۵۸ (الضاتحه) ری نیشاندانه بو ستایش کردن، پیوسته خویندنی له نویره
- ۵۸ ته وحیدی نولهیه ت

- ۵۶ نه و حیدری ربوبیه ت
- ۵۹ ناونانی خودا پیغه مبهرمگهی به بندده له بهر پزترین پلهو پایه گانه
- ۵۹ رینمایی کرنن بو خودا ناسی له کاتی دلتنه نگینا
- ۶۰ ﴿ اَمَدِنَا اَلْبِرَّطَ اَلْمُسْتَقِيمَ ﴾ نهینی دواخستنی نزا دواى سوپاس و ستایش
- ۶۰ مانای شارمزا بونون (الهدایه)
- ۶۱ مانای ﴿ اَلْبِرَّطَ اَلْمُسْتَقِيمَ ﴾ راسته ری
- ۶۲ داواى بروادار له خودا بو ری نشانندان له گهل نهو میشا که رینمایی گراوه
- ۶۵ پینکاته گانی سورمتی فاتیهه
- ۶۶ دانه پائی به هر مکان نه لای خودا و نه دانه پائی گومرایى نه لای خودا و وهلام دانه و می قه دم ریبه کان
- ۶۷ نامین کردن له دواى خویندننى فاتیهه
- ۶۸ نه فسیری سورمتی (به قهره)
- ۷۱ سورمتی به قهره له مدینه هاتوته خوارموه . بی جیاوازی و ناگوکی
- ۷۲ ﴿ اَلرَّ ﴾ قسه کردن دمرباری پیته برامکان (المقطعة)
- ۷۳ پیته پچراومکان به لگمن له سفر دم رختنی اجهازی تورنان
- ۷۵ هیچ گومانیک له تورناندا نیه
- ۷۶ تایه بهت مهنسی شارمزی به خو پاریزیهوه
- ۷۶ مانای خو پاریزان ﴿ المتقین ﴾
- ۷۷ شارمزا بونون دوو جوړه
- ۷۸ مانای خو پاریزی (النقاوا)
- ۷۸ مانای باومر
- ۷۹ مهبهست به نادیار (الفیپ)
- ۸۰ مانای نویر کردن
- ۸۰ مهبهست به به عشین
- ۸۱ مانای نویر الصلاة
- ۸۲ سیفه ته گانی خاومر باومر
- ۸۴ ری راست و بزگاری به شی خاومر باومرانه
- ۸۵ مانای مؤر (الغم)
- ۸۷ مانای پمرده (هشاهه)
- ۸۷ باسی دوورومکان
- ۸۸ مانای دوورویی (النفاق)
- ۸۸ سفرمتای دوورویی
- ۸۹ نه فسیری دوو نایه ته که (۸،۹)

- ۹۴..... مذهبست به نه خوشی
- ۹۲..... ناگاداریهك
- ۹۳..... مذهبست به بهدظہری (الفساد) نهم دوو نایہتہدا
- ۹۳..... جوری بهدظہری دوورومگان
- ۹۶..... فیلو تہ نہکدی دووروان
- ۹۶..... شہیتانی مروؤ و جنؤکہ
- ۹۶..... مانای گائتہکردن (الاستہزاء)
- ۹۷..... فرہوفیلی دوورومگان و ناگامہکدی نہسر خویان
- ۹۸..... بہریوشل کردن و سرکیشی و سرگہردانی
- ۱۰۰..... وینہی دوورومگان
- ۱۰۱..... نمونہیہکی تر بو دوورومگان
- ۱۰۳..... باسی نہو ہرمودانہی نہو بارہیدوہ ہاتووہ
- ۱۰۴..... بہشہکانی خاومن باومرآن و بہشہکانی خوانہناسان و دوورومگان
- ۱۰۵..... بہشہکانی دن
- ۱۰۷..... ناسینی خودا بہ تہنیا (توحید الالوہیہ)
- ۱۰۸..... بہلگہ نہسر بوونی خودای گہورہ
- ۱۰۹..... سہماندنی پھیامی پیئفہمبہر (ﷺ)
- ۱۱۰..... بہرہنگار بوونہومو دہرناسایی (التحدی والاعجاز)
- ۱۱۱..... نہ رومگانی نیہجازی تورنانونہ
- ۱۱۴..... تورنآن گہورہترین موعجیزہیہ بو پیئفہمبہرمان مہمحمد (ﷺ)
- ۱۱۴..... مہبہست بہ بہرد
- ۱۱۵..... بینگومان جہہنہم نیستا ہدیہ و نامادہیہ
- ۱۱۶..... پاداشتی خاومن باومر ناگار چاکہکانیش
- ۱۱۶..... میومگانی بہہشت نہیہك دہچن
- ۱۱۷..... ژنانی خدکی بہہشت پاک و خاویئن
- ۱۱۸..... نمونہیہك بو دنیا
- ۱۲۳..... مہبہست بہ زیان باری
- ۱۲۴..... باسی نیشانہکانی دہسہلاتی خودا
- ۱۲۵..... سہرہتای ومدی ہینان
- ۱۲۶..... زمہین نہ پیش ناسمانہکان دروستکراوہ
- ۱۲۶..... تلان و پان بوونہوی زمہیندوای ومدی ہینانی ناسمانہکان
- ۱۲۷..... ناگادار کردنی فریشتہکان بہدانانی نادم و نہومگانی نہ زمویدا و قسہی فریشتہکان
- ۱۲۹..... دہبی جینشین دابرنیت، ہہندی مہسہ نہ دہرباری جینشین

- ۱۳۲..... ریزی نادم به سهر فریشته گاندا
- ۱۳۳..... دمرگستنی ریزی نادم به زانیار به کدی
- ۱۳۴..... ریزگرتنی نادم به سوژده میردنی فریشته گان بوی
- ۱۳۵..... شهیتان یه یکیک بوو لهوانه که هدرمانی پینرا سوژده بهری، به لام فریشته نه بوو
- ۱۳۵..... بهر هدرمانیه که بو خودا بووه و سوژده مکیش بو نادم
- ۱۳۶..... غو بهزل زانینی شهیتان
- ۱۳۶..... ریزیکی تر له نادم
- ۱۳۶..... حمواء دروستکرا پیش نهومی نادم بوپتته به ههشت
- ۱۳۷..... تانی کردنهومی نادم
- ۱۳۸..... نادم سه لامی خوای لیپیت بالای بهز بووه
- ۱۳۸..... نادم ساتیک له رۆژ له به ههشتا مایهوه
- ۱۳۹..... گومانیک و وه لام دانمومی
- ۱۳۹..... په شیمان بوونمومی نادم و دوعاکدی
- ۱۴۲..... هه لئانی نهومی نیسرائیل که بچنه ناو ئاینی نیسلام
- ۱۴۲..... نیسرائیل نازناوی یه عقوب بوو سه لامی خوای لیپی
- ۱۴۲..... بههرمکانی خودا له سهر جووله که
- ۱۴۳..... ناگادار کردنهومی جووله که بهو په یمانهای خودا لیپی و مرگرتبوون
- ۱۴۶..... هه دهغه کردنی شاردهومی هق و دا پوشینی
- هه ره شه کردن له نه هلی کتیب له سهر نه وه که هدرمان نه ددن به خدکی چاکه بکنه که چی خویان پایه ند نابن پییه وه
- ۱۴۷.....
- ۱۴۹..... هانا بردن بو خوراگری و نویژ کردن
- ۱۵۱..... وه بیرمینانهومی نهومی نیسرائیل به ریز لیئانیان زیاتر له گه لانی تر
- ۱۵۲..... نهومی موحه مد (ﷺ) به ریز تره له نهومی نیسرائیل
- ۱۵۳..... هیچ تکا و بارمته یه که له خوانه ناس و مرناگری و یارمته تیش نادرین
- ۱۵۶..... ناکامی نهومی نیسرائیل له فیرعه ون و نغرو بوونی هوزی فیرعه ون
- ۱۵۸..... رۆژی رۆژی عاشوورا
- ۱۵۸..... نهومی نیسرائیل گویره که بیان په رست
- ۱۵۹..... تهویه نهومی نیسرائیل به کوشتنی خویان بووه
- ۱۶۱..... نهوانهای هه لبریز ابوون داوای بیمنی خودایان کرد خودای مهن مراندنی و پاشان زیندوی کردنه وه
- ۱۶۲..... سینه ر کردن بویمان و ناردنی گمز و شیلقه بویمان
- ۱۶۴..... ریزی هاوه لانی موحه مد (ﷺ) به سهر هاوه لانی کوی پیغه مبه رمکاندا سه لامی خویان لیپی
- ۱۶۵..... سهر پیچی جووله که دواي سهرگستن له جی شوکرانه بزیری خودا
- ۱۶۸..... هه له تولانی دوازه کانی

- ۱۶۹ داوای خواردنی خرا بیان کرد نه جینی گزوو شیلآقه
- ۱۷۱ چارمپشی و زمیونی بریاردرآ بؤ جووله که
- ۱۷۲ پیناسی خوینهزل زانی
- ۱۷۲ بروا ناکاری چاک سرچاومی بزگاریه نه هه موو کاتیکدا
- ۱۷۳ پیناسی خاوه نیاومر
- ۱۷۴ هوی ناو نان به جووله که (الیهود)
- ۱۷۴ هوی ناو نان به نه سارا (التصاری)
- ۱۷۴ سابیون-المانبون-
- ۱۷۵ په یمان و مرگرتن نه جووله که نه گه ن' بهرزگردنهومی کیوی توور به سهریانهوه پاشان پشتیان هه نکردهوه
- ۱۷۶ دستدریزیان نه رۆژی شه مهدا و گۆرینی وینه یان به مه یمون و به راز
- ۱۷۷ نه م مه یمون و به رازی نیستا نه وه چدی نه وانه نین که شیومیان گۆراوه
- ۱۷۸ به سهرهاتی کوژراومگی نهومی نیسرائیل و مانگا که (چینه که)
- ۱۸۰ گیری و زور نه سهر چوینیان دهریاری مانگا که و خودایش زیاتر نه سهری توند کردن
- ۱۸۱ زیندیوونهومی کوژراوو دیاری کردنی پیاو کوژه که
- ۱۸۳ باسی دلرمتی جووله که
- ۱۸۴ بونی هیزی پهی پینردن نه بی گیاناندا
- ۱۸۷ بی هیوا بوون نه بروا هینانی جووله که نه سهردهمی پینفه مبردا (ﷺ)
- ۱۸۸ جووله که دانیان دهنا به پینفه مبری موحه مهدا (ﷺ) به لام بروایان پینه دمکرد
- ۱۸۹ مانای نه خوینه وار (الامی)
- ۱۹۰ تهفسیری نارمزو ناوات (الامانی)
- ۱۹۰ هاوار بؤنه و جووله کانهی که کتییی خودا دگۆرین
- ۱۹۱ نه هیواکانی جووله که، که نه وان چهند رۆژی نه بی نه ناو ناگرا نامینه وه
- ۱۹۳ تاوانی بچوک کاتی که کوژیوه، نه ناو بهرن
- ۱۹۴ په یمانی نهومی نیسرائیل
- ۱۹۷ به ندمکانی په یمانه که وه شکاندن و هه لومه شانهومی
- ۱۹۹ خوینهزل زانی جووله که و به درو خستهومی پینفه مبران و کوشتیان
- ۲۰۱ روح القدس جویره نیله
- ۲۰۲ به ردهومی جووله که نه سهر کوشتنی پینفه مبران سه لامی خویان نییی
- ۲۰۳ جووله که چاومروانی هاتنی پینفه مبریان دمکرد (ﷺ) کاتی که رهوانه کرا بروایان پینه کرد
- ۲۰۶ جووله که بانگه شهی بروا دمکان نه گه ن' حاشا کردن نه هق
- ۲۰۸ سهر پینچی جووله که دواي بهرزگردنهومی کیوی توور و په یمان نیومرگرتن
- ۲۰۹ بانگکردنی جووله که بؤ مویا هه نه
- ۲۱۱ سوورو تامه زوی ته مهن دریزین

- ۴۴۲ جوولهکه دزایه‌تی جوهرمئیل دمکن.
- ۲۱۴ جیاوازی کردن له نیوان فریشته‌کاندا ومک جیاوازی کرده له نیوان پیغه‌مبه‌راندا (سه‌لامی خویان لئینیت)
- ۲۱۷ نیشانه‌کانی پیغه‌مبه‌ریه‌تی موحه‌مه‌د (ﷺ).
- ۲۱۷ په‌یمان شکنی له سروشتی جووله‌که‌یه
- ۲۱۸ جووله‌که وازیان له کتیبی خودا هیئا و روویان له جادووگه‌ری کرد
- ۲۱۹ نه‌و جادووگه‌ریه له پیش سردمی سوله‌یمان بوو سه‌لامی خوی لئینی
- ۲۲۰ به‌سهره‌اتی هاروت وماروتو ته‌فسیری دوو فریشته‌که
- ۲۲۱ فیبروونی جادوو خوانه‌ناسیه (کفر).
- ۲۲۳ ههر به جادوو ژن و میرد له یمکتر جیا دمکرینه‌وه
- ۲۲۳ بریاری خوا له‌سرو هه‌موو شتیکه‌ویه
- ۲۲۴ نه‌دمپ له هه‌لبژاردنی قسه‌گردندا
- ۲۲۷ خوانه‌ناسان و نه‌هلی کتیب زور دزایه‌تی موسولمانان دمکن
- ۲۲۷ له کار خستن و (النسخ) پیناسی
- ۲۲۹ باسی راستی له کارخستن و وه‌لام دانه‌ومی جووله‌که که ده‌یمان وت له کار خستن نیه
- ۲۳۲ ریگری له پرسیار زور کردن
- ۲۳۴ ریگری له گرتنه به‌ری ریگه‌ی نه‌هلی کتیب
- ۲۳۷ هه‌لنان بو‌ناکاری چاک
- ۲۳۷ نواتی نه‌هلی کتیب
- ۲۴۰ رقه‌به‌رایه‌تی جووله‌که و گاور له نیوان خویاندا له‌بهر خوانه‌ناسی و لاساریان
- ۲۴۲ سته‌ماکاری که‌سی ریگه‌ نندا له مزگه‌وته‌کاندا ناوی خودا بیری و هه‌ویش بدا ویران بین
- ۲۴۴ مزگینی دان به‌سهر که‌وتتی نیسلام
- ۲۴۵ بووکردنه قبیله له نویژمکاندا
- ۲۴۶ قبیله‌ی خه‌لگی مه‌دینه له نیوان خوره‌لات و خورناوادایه
- ۲۴۷ وه‌لام دانه‌ومی نه‌وانه‌ی که ده‌لین: خودا مندانی هه‌یه
- ۲۴۹ هه‌موو شتی ملکه‌ج و به‌ره‌رمانی خودایه
- ۲۴۹ مانای به‌دیج
- ۲۵۱ خوانه‌ناسان بو‌چونیان له‌یه‌که‌وه نزیکه
- ۲۵۳ نه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ) تو‌ته‌نیا مژدمدر و ترسینه‌ری
- ۲۵۳ سیفه‌ته‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له ته‌وراتدا
- ۲۵۴ گاورو جووله‌که لیلتان رازی نابن هه‌تا نه‌چنه سهر دینی نه‌وان
- ۲۵۵ مانای خویلفنده‌ومی راست
- ۲۵۷ خودای مهن به‌هرمکانی خوی دینیته‌وه به‌ر چاوی نه‌ومی نیسرائیل
- ۲۵۸ باسی نیبراهیمی خه‌لیل و کردنی به‌ریبه‌ری خه‌لگی له دونیا

- ۲۶۰ وشه گانی تاقی کردنه وه گامانهن؟
- ۲۶۱ سته مکاران بدر به نئی خودا ناکه ون
- ۲۶۲ ریژی مالی خودا (که عصبی پیروژ).
- ۲۶۳ جینگای ئیبراهیم
- ۲۶۶ شهرمان دان به خاویژن کردنه وی مالی خودا
- ۲۶۷ حه رام کردنی مه ککه
- ۲۶۹ پارانه وی ئیبراهیم بو ناسایشی مه ککه و بوژی تیرو ته او متی
- ۲۷۲ دروستکردنی که عصبه و پارانه وه بو و مرگرتنی نه و کاره
- ۲۷۶ پیغه مبه ر (ﷺ) به پینج سال
- ۲۷۸ ناکوکی له سر بهره رمش و (الهجر الاسود) دادومری موحه مدی کوری عبدالله (ﷺ) به دادومریه کی ریگ و راست بویان
- ۲۷۹ عه بدولای کوری زوبهیر که عصبی دروستکردنیه و شیومی که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) و یستویه تی
- ۲۸۱ حه به شهیک که عصبی پیروژ دمو خینی له نزکی هاتنی قیامه تا
- ۲۸۲ پارانه وی ئیبراهیمی خه لیل سه لامی خوای نییی
- ۲۸۳ مانای دروشمه کان (المناسک)
- ۲۸۳ دوهای ئیبراهیم بو رهوانه کردنی پیغه مبه ر (ﷺ)
- ۲۸۴ مانای کتیب و حکمه ت
- ۲۸۵ هیج که سی له نایینی ئیبراهیم لانادات مه گره کوچ و گه مره بیت
- ۲۸۸ پیویستی پابه ند بوون به یه کتا په رسته وه تا مردن
- ۲۸۸ راسپیژی یه عقوب بو کورمکانی له گیانه لادا
- ۲۹۱ مسولمانان بریوی به روانه هه موو هه یه که له لایهن خودا وه رهوانه کراوه جیاوازی له نیوان هیج پیغه مبه ریکا ناکا
- ۲۹۶ گواستنه وی رووگه (قیبله)
- ۲۹۸ ریژی نوممه تی پیغه مبه ر (موحه ممد X ﷺ)
- ۳۰۰ له حیکمه تی و مرگرتنی رووگه
- ۳۰۲ یه که م شتی که (نه سخ بکراوه له تورناندنا رووگه بوو
- ۳۰۳ نایا رووگه (قیبله) که عصبه خویته تی، یان روویه کی که عصبه یه
- ۳۰۳ گزرتنی رووگه له لای جولنه که کان زانراوه
- ۳۰۴ لاساری جوولنه که و خوانه ناسی و هل نه دانیان
- ۳۰۵ شاره زایی جوولنه که به پیغه مبه رو (ﷺ) شارده نوی هه ق
- ۳۰۵ هه موو نوممه تیک رووگه یه کی هه یه
- ۳۰۶ بوچی سی جار له سر یه ک باسی (نه سخی) رووگه کراوه
- ۳۰۷ حیکمه تی نه سخی رووگه

- ۲۰۸ پموانه کردنی پیئقه مبر (ښځه) چاکه یه کی زور گه وره یه دهبی شوکرو یادی خوای له سهر بگری
- ۳۱۰ بزیزو چاکی و خوراکری نویژ کرن
- ۳۱۱ ژبانی شهیدان
- ۳۱۱ باومردار تاشیدمگری تهموه، که نارام دمگری پاداشت دمدری تهموه
- ۳۱۳ گه وره یی وتی (انا لله و انا الیه راجعون) له کاتی تووش بوونی به لادا
- ۳۱۴ که سی ته وای کرد له نیوان سه هاو مهرومدا گوناهی ناگات
- ۳۱۵ حوکمی هات و چوله کویوه هاتوه؟
- ۳۱۶ نه فرینی بهردموام بو نمو که سانه ی که فرمانه نا یینه کانیان شاردو تهموه
- ۳۱۸ دروسته نه فرین له خوانه ناسان بگری
- ۳۱۹ نیشانه کانی تاک و ته نیایی خودای معزن
- ۳۲۱ ژبانی بت پهرستان له دنیاو له رژی دوایدا و حاشا کردنی رابه رکان له شوین که وتوانیان له رژی قیامه تادا
- ۳۲۵ هرماندان به خواردنی حلال و پگری له شوین که وتی شهیتان
- ۳۲۶ بت پهرست چاولیکه ره
- ۳۲۷ بت پهرست و ملک ناژان وایه
- ۳۲۸ هرماندان به خواردنی شته پاکه کان و بوون کردنهومی قه دمغه کراومکان
- ۳۳۰ حلال بوونی حرام بوکه سانی ناچار بوو
- ۳۳۱ زمی جوونه که دمرباری شاردنهومی نهومی که خودا روانه ی کرده
- ۳۳۳ کوکه رهومی چاکه کان
- ۳۳۷ هرماندان به توله سه ندنه ووه و بوون کردنهومی نمو به رجه موندنیانی که تیایه تی
- ۳۳۹ خاومنی خوین یه کی لهم سی تایه به تمندیه ی بو هه یه
- ۳۴۰ سوودی توله سه ندن و حکمه ته که ی
- ۳۴۰ هرماندان به وسپهت کرن بو باوک و دایک و خزمان و پاشان نسخ بوونهومی بو هه تی میرانگران
- ۳۴۲ وسپهت بو خزمی که میرات نایگری تهموه
- ۳۴۲ وسپهت به چاکه کرن
- ۳۴۳ گه وره یی دانگه ری له وسپهت تدا
- ۳۴۶ فیلیهی رژیو بو په ککوته و به سالامو
- ۳۴۷ رژی رهمزان و هاتنه خوارموی تورن ان تییدا
- ۳۴۷ گه وره یی تورنانی پیروز
- ۳۴۷ (واجب) بوونی رژیوی مانگی رهمزان
- ۳۴۸ چه ند مه سه نه یه ک دمرباری رژیو له سه هره دا
- ۳۴۹ ناسانکاری نه که سه ختگری
- ۳۵۰ یادکردنی خودادوای پهرست شهکان
- ۳۵۱ خودا پارانهومی به ندکانی دهبیسی

- ۳۵۱ پارانہوہ لہ خودا و مرد مگری و بہ زایہ ناچی.
- ۳۵۲ سی کس دوعایان ناگہ ریٹہوہ.
- ۳۵۳ ٹیزندان بہ خواردن و خواردندہوہ و سرچییکردن لہ شوانی ہمداندا.
- ۳۵۵ دواین کاتی پارشیو.
- ۳۵۶ سوننتی پارشیووکاتہ کی.
- ۳۵۷ کہسی لہشی گران بی ہیج زیانیکی نیہ بو پوژووکہ کی کہ پوژی کردموہ.
- ۳۵۸ پوژوو بہ ہانتی شو کوتایی دیتو خیرا پوژو شکاندن دست پیدمکات.
- ۳۵۸ قہدغہ کردنی ہدمہ یہ کہوہدانی شوو پوژ بو پوژوو کرتن.
- ۳۵۹ حوکمہ کانی مانہوہ لہ مزگہوتدا (الاعتکاف).
- ۳۶۲ حہرامی بہرتیلدان.
- ۳۶۲ ہریاری دادومر نہ حہرام حہ لان دہکاو نہ حہ لائیش حہرام دہکات.
- ۳۶۳ پرسیار دہریاری نویوونہومی مانگ.
- ۳۶۳ جوڑی چاکہ کردن لہ بہرخواسترسی.
- ۳۶۴ ہدرماندان بہ شہر کردن دژی نہواندی شہر دہفروشن و ہدرماندان بہ کوشتیان لہ ہرکوی دست کہون.
- ۳۶۵ قہدغہ کردنی لاشہ برین و خدیانہت و دست دریزی کردن.
- ۳۶۶ بت ہدرستان زور لہ کوشتن خرا پترہ.
- ۳۶۶ قہدغہ کردنی جہنگ لہ حہرمداد و دروستی بہرگری کردن لہ پہلاماردمر.
- ۳۶۸ ہدرماندان بہ جہنگ کردن ہتا ناژاوہ (ہیتنہ) نامینی.
- ۳۷۰ قہدغہ کردنی شہر کردن لہ مانگہ حہرامہ کاندہ مہگن کاتی دوژمن دس پیشغہری تیندا بکا.
- ۳۷۱ ہدرمان بہ بہخشینی مان لہ پی خوادا.
- ۳۷۳ ہدرماندان بہ بہجینناتی حہج و عہمرہ بہ تہواوی.
- ۳۷۴ کاتی نیہرام پوٹ ری لہ گبرا لہ ریگہدا یا ناژہ لہ کہی سر پری و سر ی بتاشی و نیہرامہ کہی بشکینی.
- ۳۷۷ ہر کہسی سردی تاشی لہ نیہرامدا ہیدیدی لہ سر واجب دہبی.
- ۳۷۷ ہوونکردنہومی تہمتوع (التمتع) لہ حہ جدا.
- ۳۷۸ دریزہ نہو کہسہی تہمتوعی کردوہ ناژہ لی دس نہکوت با سی پوژ بہ پوژوو بیت.
- ۳۸۰ خہ لکی مہککہ نیہرام بہ عہمرہ نابہستی.
- ۳۸۱ کہی نیہرام یو حہج دہبہستری؟
- ۳۸۲ مانگہ کانی حہج.
- ۳۸۳ قہدغہ کردنی سرچییی لہ کاتی حہ جدا.
- ۳۸۴ قہدغہ کردنی بہدکاری.
- ۳۸۵ قہدغہ کردنی دہمہقالہ لہ کاتی حہ جدا.
- ۳۸۵ ہاندان بو چاکہ کردن و بہدستہینانی تویشوو لہ کاتی حہ جدا.
- ۳۸۵ تویشوی سہ ہری پوژی دواپی.

- ۳۸۶ بازرگانی له کاتی چه جدا
- ۳۸۷ وهستان له عهرهفه
- ۳۸۹ کاتی گه رانهوه له عهرهفاتو موزه نهیغه
- ۳۹۰ مه شهری همرام
- ۳۹۰ همراندان به پابه ند بیون به وهستان له عهرهفداو گه رانهوه لیهوه (بو نهو که سانهی له کاتی نه هامایدا تینیدا نه وهستا بیون)
- ۳۹۱ همراندان به پارانوهو وه ندئی له دوهای پارانوهو
- ۳۹۲ همراندان به زور زیکرو یادی خودا کردن و داوای چاکهی دنیاو بؤزی دواهی دواو لهواو کردنی دروشمه کان
- ۳۹۵ یادی خودا له بؤزگانی ته شریقتدا که بؤزی خواردن و خوار نهومن
- ۳۹۶ روونکردنهوی بؤزی دیاریکراو
- ۳۹۷ باسی ژمانی دوورپوومکان
- ۴۰۰ له رهوشتی دوورپوومکان و مرنگرتی نامؤزگاریه
- ۴۰۰ له رهوشته کانی خامن باومری دلسؤز که رزانه ندی خودا پیش گشت شتی ده خا
- ۴۰۲ پیویسته نیسلام به تهواوی و مرگری
- ۴۰۳ هاندان بؤ دوانه که وتن له باومر هینان
- ۴۰۴ سزای لهوانی پی نهزانن به چاکهی خودا و گائته به خامن باومرمان دمکن
- ۴۰۶ کیشه دروس لکردن دواي هانتی زانیاری به لگه یه نه سهر نیریی و گومرایی
- ۴۰۸ سهر که وتن و چوونه به ههشت وه دمس نایه دواي تافیکردنهوهو هه لاؤیران نه بی
- ۴۱۰ کی مالی پی دهبه خشری
- ۴۱۱ جههاد نه رکیکه له سهر موسولمانان
- ۴۱۲ پؤل (سریه ای نه غله و حوکی شهر کردن له مانگی شهر به سا) (الشهر الحرام)
- ۴۱۶ همرامکردنی (مهیی) پله پله
- ۴۱۸ همراندان به به خشین مالی زیاده له پیویست
- ۴۱۹ چاکسازی له سامانی هه تیواندا
- ۴۲۱ ته دهغه کردنی هاسهرگری له گن ژنان و پیاوانی بت پهرستان
- ۴۲۳ همراندان به سهرجینی نه کردن له کاتی هوزی ژنانه دا
- ۴۲۵ ته دهغه کردنی سهرجینی له شهیرمز شهر مهوه (فی الدبر)
- ۴۲۶ هوی هاتته خوارموی نایه تی ﴿يَسْأَلُكُمْ رَبُّ لَكُمْ﴾
- ۴۲۹ پیکری له سویند خواردن له واز هینان له کرداره چاکه کان
- ۴۳۰ سویندی سهر زاروکی (له دم دمرچوون)
- ۴۳۲ سویند خواردن که نه گه لیان نه خهون و حوکه که ی
- ۴۳۳ باسی ماوی ته لاق دراو
- ۴۳۴ مانای بی نویژی (القره)

- ۴۴۴ قسهی ژئان و مردمگری له چهیزو پاک بوونهودا
- ۴۳۵ بۇ هینانهومیان میزد شایسته تره
- ۴۳۵ مافهکانی ژن و میزد
- ۴۳۶ ریژی پیوان لهسهر ژئان
- ۴۳۶ نهو پهری ته لاق سی جارو بوون کردنهومی گهپانهوو دوس نیک بهردان
- ۴۳۸ قهدهمهکردنی و مرگرتنهومی ماریمی
- ۴۳۸ نیژندان به خو نازاد کردن و (الخلع) گهپانهومی ماریمی لهو خو نازاد کردهدا
- ۴۴۰ عیددی لهو ژنهی خوی دمکرتنهوو (المختلم)
- ۴۴۰ دمرچوون له سنووری خودا ناههقیه
- ۴۴۰ بهیهک چارسی ته لاقدان له یهک دانیشتندا حهرامه
- ۴۴۰ گهپانهوه نیه دواي ته لاقدانی سیهم
- ۴۴۱ نهفرین لهو کهسهی بیی حه لاق دمکاو لهو کهسهیش بیی حه لاق کراوه دواي ته لاقدانی سیهم
- ۴۴۲ کهی لهو ژنه که سی ته لاقه دراوه حه لاق دبیتتهوه بۇ هاوسهری یهکهسی
- ۴۴۳ ههرامندان به چاکه ههئس و کهوت کردن لهگه لاق ژنی ته لاق دراو
- ۴۴۴ ریگری له بهرپرس (الوالي) که بییته لهمپهری لهو ژنه که خوی ماره بکاتهوه لهو پیماوی که ته لاقی داوه
- ۴۴۵ ماره برین ناگری بی بهرپرس (الوالي)
- ۴۴۵ هوی هاتنه خواروومی نهه نایهته
- ۴۴۷ شیردان دمی له ماومی شیرداندان بیت (واته: ههتا دوو سان)
- ۴۴۸ کریی شیر پیدان
- ۴۴۹ زیان نهگه یاندن و نه بونه هوکاری زیان گه یاندن
- ۴۴۹ له شیر برینهی (مندان) لهسهر پرمانهندی ههردوولا
- ۴۵۰ عیددی لهو ژئانهی میزدیان دهریت
- ۴۵۱ حیکهتی لهو عیددییه
- ۴۵۲ عیددی کهنیزمییه که گهورمکهی دهریت
- ۴۵۲ ماته مینی پیویسته له ماومی عیددهدا
- ۴۵۴ رهوایی نارمزی خواستی ژنی میزد مردوو له کاتی عیددهدا و قهدهمه کردنی ماره برینیان له کاتی عیددهدا
- ۴۵۶ ته لاق دان له پیش سهرجینی کردن
- ۴۵۶ قهرمبوی ته لاق دان
- ۴۵۷ نافرته نیومی ماریمی دمکوی نهگهر ته لاق درا پیش چوونه لای
- ۴۵۹ نویژی ناومراست
- ۴۵۹ باسی لهو به لگانه لهسهر نویژی ناومراست که نویژی عهسه
- ۴۶۱ قهدهمه کردنی قسه کردن له نویژدا
- ۴۶۱ نویژی ترس

- ۴۶۲ فرمندان به ته‌واوکردنی نوبت له کاتی بی ترسیدا
- ۴۶۳ نسخ بوونه‌ومی نهم نایه‌ته
- ۴۶۶ قدره‌بوو کردنه‌ومی ژنی ته‌لاق دراو
- ۴۶۹ هه‌لهاتن له جیهاد نه‌مردن نزیك ده‌خاته‌وو نه‌ دوایشی ده‌خات
- ۴۶۹ هه‌مژدانه‌وو پاداشته‌کهی
- ۴۷۰ به‌سهراتی جووله‌که، له‌ داوای سهرکرده‌وو جه‌نگیان کرد، که‌میکیان نه‌بی له‌سهرتسه‌ی خویان نه‌مان و هاوکاریان نه‌کرد
- ۴۷۷ ریژی هه‌ندی له‌ پیغه‌مبه‌ران له‌سهر هه‌ندیکی تریان
- ۴۷۹ ریژی نایه‌ته‌نگورسی (نایه‌ الکرسی)
- ۴۸۱ ناوه‌ گهورمکانی خودا (اسم الله الاعظم) له‌ نایه‌ته‌نگورسیدا
- ۴۸۱ نهم نایه‌ته‌ پینگ هاتوو له‌ ده‌ رسته‌ی سهره‌خو
- ۴۸۴ زور کردن له‌ نایندا نیه
- ۴۸۵ یه‌کتا په‌رستی ده‌سته‌کو هه‌نگلیکی زور تونده‌ به‌ ده‌سته‌وه (که‌ بروایه)
- ۴۸۸ روویه‌روویه‌ومی نیبراهیمی خه‌لیل له‌گه‌ل نه‌مرودا
- ۴۹۰ به‌سهراتی عوزمیر (سه‌لامی خوای لی بی)
- ۴۹۲ داوای نیبراهیمی خه‌لیل له‌ خودا که‌ نیشانی بیدا چون‌ مردوو زیندوو ده‌کاته‌وه
- ۴۹۲ وه‌لامی داوای نیبراهیم (سه‌لامی خوای لی بی)
- ۴۹۴ پاداشتی مال به‌خشین له‌ ریگهی خوا
- ۴۹۵ ریگری له‌ به‌چاودانه‌وو و نازاردانی خه‌لک له‌ مال به‌خشیندا
- ۴۹۸ ونه‌ی له‌ناوچوونی چاکه‌ به‌ خرا په
- ۴۹۹ هاندان بۆ به‌خشینی مالی چاک و پاک له‌ بیی خودا
- ۵۰۱ وه‌سوسه‌ شه‌یتانیه‌کان له‌ مال به‌خشیندا
- ۵۰۲ مانای له‌کارزانی
- ۵۰۳ ریژی به‌ ناشکرا خیر کردن و به‌ نه‌پیشی
- ۵۰۴ خیر کردن به‌ بته‌رست
- ۵۰۵ کی‌ شایسته‌ تره‌ به‌ خیر له‌گه‌ لا کردن
- ۵۰۷ ستایشی نه‌و که‌سانه‌ی که‌ خیرخوازن
- ۵۰۸ زمی سوو خوور
- ۵۱۲ خودا بیت ناخاته‌ مامه‌له‌ی سوو
- ۵۱۳ بیگومان خودا سه‌ده‌قه‌ نه‌ش و نما پیندمکات و مک‌ یه‌کی له‌ نیوه‌ به‌چکه‌ و شترکه‌ی به‌خیو ده‌کات
- ۵۱۳ پی‌ نه‌زان و گوناهبیار بی‌زراوه‌ له‌ لای خودا
- ۵۱۳ ستایشی سوپاس گوزاران
- ۵۱۴ فرمندان به‌ له‌خواترسی و دوورکه‌وتنه‌وه‌ له‌ سوو

- ۵۶۵ سوو خور شهر بادمگه یه نی نه گهن خودا و پیغه مبرمگه ییدا
- ۵۱۵ چاکه کردن نه گهن قهرزازی نه دارا
- ۵۱۸ هرمانندان به نووسینی قهرزو مامه نه که بو ماویه کی دیاری کراوو
- ۵۱۹ هرمانندان به شایهت گرتن نه گهن نووسیندا
- ۵۲۲ روونکردن هومی بارمته
- ۵۲۴ نایا خودا نیهر سینه وه نه گهن عهدمکانیدا دمکات نه سر هومی نه دئیاندان شارودیانه ته وه
- ۵۲۷ باسی نه وه هر موموداندهی نه بارمی نه م دوو نایه ته وه هاتوه، خودا سوودمان پی بگه یه نی بییان
- ۵۲۸ ته فسیری نه م دوو نایه ته
- ۵۳۱ ته فسیری سورمتی (آل عمران)
- ۵۳۳ باسی نه وه نایه تانهی نه یهک ده چن و نه وانیش روشن و بته ون
- ۵۳۵ (المتشابهات) جگه نه خودا هیچ کسهی مانای نه م نایه تانه نازانی که مانایان روشن نیه
- ۵۳۷ نه بوژی قیامه تدا مان و سامان و مندان سوودی نیه
- ۵۳۹ هدره شه کردن نه جووله که کان که به م زوانه ژیر دمکون، هه نئانایان بو پهن و مرگرتن نه بوژی به در
- ۵۴۱ باسی ژمانی دنیا
- ۵۴۳ پاداشتی نه خوا ترسان زور چاکتره نه هه موو خوشیه کانی دنیا
- ۵۴۴ دوعای نه خوا ترسان و رهوشته کانیان
- ۵۴۵ شایه تیدان نه سر ناسینی خودا به ته نیا
- ۵۴۶ ناین ته نیا هر نیسلامه
- ۵۴۷ نیسلام ناینی گشت خه لکیده و پیغه مبر (ﷺ) بو هه موویان رهوانه کراوه
- ۵۴۸ زمی جووله که نه سر خواهه ناسی و کوشتنی پیغه مبران و پیاوچاکان
- ۵۴۹ زمی نه هلی کتیب نه سر رازی نه بوئیان به کتیبی خودا
- ۵۵۰ رینمای بی بو شوکرانه بژی ری
- ۵۵۲ پیگری نه دوستایه تی کردنی بته پرستان
- ۵۵۳ خودا دزمانی بهومی نه ناو دلدایه و کرداری گشت به ندمکانی نه بوژی قیامه تدا نامه دمکات و دمری ده خات
- ۵۵۵ خوشه ویستی خودا نه شوینکه وتنی پیغه مبرمگه یه تی
- ۵۵۶ هه لبرارد مکان نه خه لکی سر زمین
- ۵۵۶ به سرهاتی نه دایک بوونی مهریم
- ۵۵۸ و مبارهینانی مهریم و ریزو قهدری نه لای خودا
- ۵۵۹ دوعای زمکهریا و مژده پیدانی به یه حیا
- ۵۶۱ ریژی مهریم به سر ژنانی چهرخی خویدا
- ۵۶۳ مژدمدان به مهریم راستگو به عیسا (سه لامی خویان نی بی)
- ۵۶۴ قسه کردنی عیسا (سه لامی خوی نی بی) نه بی شکه دا
- ۵۶۴ و مدیهینانی عیسا (سه لامی خوی نی بی) به بی باوک

- ۵۶۵ سیفه ته کانی عیسا و موعییز مکانی و بانگه و از مکدی (سه لاسی خوی لی بی)
- ۵۶۷ چه واریه کان یارمندی عیسا (سه لاسی خوی لی بی) نه دمن
- ۵۶۸ جوونه که ویستیان عیسا (سه لاسی خوی لی بی) بکوژن
- ۵۶۹ مانای (متوفیک).....
- ۵۷۰ گورین و دستکاری کردن نه ناینی مسیهدا
- ۵۷۲ هر پشه نه خوانه ناسان به سزادان نه دنیا و نه قیامه تدا
- ۵۷۳ نه یه کھوون نه دروست کردنی نادم و عیسا دا
- ۵۷۴ بانگ کردن بو مویابه نه کردن درباری عیسا (سه لاسی خوی لی بی).....
- ۵۷۷ مه سه نهی خوا پرستی به ته نیا نه لای هم مووان ناشکرایه
- ۵۷۹ کیشه نانهومی جوونه که و نه سر ناینی ئیبراهیمی خه لیل (سه لاسی خوی لی بی).....
- ۵۸۱ ئیرمی بردنی جوونه که به موسولمانان و فرقیلیان
- ۵۸۳ بوون کردنهومی بارودوخی نه مانه تی جوونه که
- ۵۸۴ نه وانای په یمانیان شکاندوه نه بوژی قیامه تدا هیچ به شیان نیه
- ۵۸۶ جوونه که به زمان گه پاندن وتی خوا دمگورن
- ۵۸۷ پیغه مبر بانگی کهس ناکات بو پرستی خوی و پرستی (جگه نه) خودا
- ۵۸۹ و مرگرتنی په یمان نه گشت پیغه مبران (سه لاسی خوی لی بی) که بروا بینن به پیغه مبرمان موحه ممد (ﷺ)
- ۵۹۰ ناین هر ناینی نیسلامه جگه نه م قبول ناکری نه هیچ کهس
- ۵۹۳ خودا کومه لی شارمزا ناکات دوی پرواهینان بووینتوه خوانه ناسه مگین ته ویی کردنی
- ۵۹۴ نه کاتی مردندا په شیمانی خوانه ناسی قبول ناکری و نه بوژی قیامه تدا فیدیه شی لی و مرناگری
- ۵۹۶ به خشین خوشه ویستترین مال و سامان نه چاکه کردن
- ۵۹۷ پرسیمار مکانی جوونه که نه پیغه مبرمان موحه ممد (ﷺ)
- ۶۰۰ که صهی پیروز یکه م مال بوو دائرا بو خوا پرستی
- ۶۰۰ هوی ناوانای مه که به به که و ناومکانی مه که
- ۶۰۱ شوینه واری (مقام) ئیبراهیم
- ۶۰۲ حدرم شوینیکی بی ترس بووه
- ۶۰۳ باسی واجب بوونی حه ج
- ۶۰۴ مانای توانا بو لوان (الاستطاعه)
- ۶۰۵ نهومی بروای به حه ج نه بی خوانه ناسه
- ۶۰۵ سرزنشکردنی نه هلی کتیب نه سر خوانه ناس و دزایه تی کردنیان و پاوستانیان نه رنی خودا
- ۶۰۶ هوشیار کردنهومی موسولمانان نه گوپرایه لی کردنی نه هلی کتیب
- ۶۰۷ کامیه هتی نه خوا ترسان
- ۶۰۸ هرماندان به دس گرتن به په یمانی خودا و و پایه ند بوون به کومه نه و

- ۶۴۰..... هدرماندان به بانگه‌واز کردن بؤ لای خودا
- ۶۱۱..... قه‌دهغه کردنی جیاجیایی و بلاویونوه
- ۶۱۱..... به‌ره‌می یه‌کیتی و جیاجیایی له بؤزی قیامه‌تدا
- ۶۱۲..... ریزی نوممه‌تی پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) هه‌ئبژاردنی به چاکترین نوممه‌ت له‌ناو خه‌لکی دنیا‌دا
جوړیکی تر له‌و هدرمودانه‌ی که نیشانه‌ن له‌سر چاکي نهم نوممه‌ته و ریزو حورمه‌تی له‌لای خودای گه‌وره، وه
- ۶۱۴..... چاکترینی نوممه‌ته له دنیاو قیامه‌تدا
- ۶۱۵..... مزگینی دان به موسولمانان به یارمه‌تی دان و سرکه‌وتن به‌سر نه‌هلی کتیندا
- ۶۱۷..... ریزی نه‌وانه‌ی موسولمان بوون له نه‌هلی کتیب
- ۶۱۸..... باسی وینه‌ی نه‌و شته‌ی خوانه‌ناسان دمیه‌خشن
- ۶۱۹..... رینگری له دوستایه‌تی کردنی که‌سانی که بروادار نین
- ۶۲۲..... باسی هه‌زای نو‌حود
- ۶۲۴..... وه‌بیر هیئانه‌وی یارمه‌تی خودا له بؤزی به‌درا له‌گه‌ل کای ژماره‌و که‌رسه‌ی جه‌نگا
- ۶۲۵..... یارمه‌تیدان به هریشته‌کان
- ۶۳۰..... قه‌دهغه کردنی هه‌موو سوو‌خوریه‌ک
- ۶۳۱..... هاندان بؤ کاری چاکه و به‌دسته‌تینانی به‌ه‌شت
- ۶۳۶..... باسی حیکمه‌تی نه‌ومی تووشیان هات له بؤزی نو‌حودا
- ۶۳۸..... ده‌نگوی کوژرانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له هه‌زای نو‌حودا بوونکرده‌نومی هه‌لویستی رینک و ته‌واو له حاله‌تی مردنیدا
- ۶۴۳..... رینگری له گویرایه‌لی خوانه‌ناسان و بوون کرده‌نومی هوکاری نه‌ومی تووشیان هات له سرکه‌وتن و شکست هیئان
- ۶۴۶..... باسی هه‌ندئ له‌و موسولمانانه‌ی که له بؤزی نو‌حودا تووشی شکاندن هاتن
- ۶۴۶..... به‌رگری کردنی نه‌نساو کوچه‌ریه‌کان له پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ)
- دابه‌زینی ناراسی، که خمو لی که‌وتن بوو له کاتی هه‌زاکه‌دا به‌سر خاومن باومراندان و باسی ترس و دله راوکهی
- ۶۴۹..... دو‌بوو‌مکان
- ۶۵۱..... باسی پاکردنی هه‌ندئ له خاومن باومرآن له بؤزی نو‌حودا و لیئوردنی خودا لیئبان
- ۶۵۲..... رینگری له چاولیکه‌ری خوانه‌ناسان له په‌یوست کردنی مردن و هه‌رمانی قه‌دمر به خه‌یرمز ویستی خودای گه‌ورموه
- ۶۵۳..... له رموشته‌کانی پیغه‌مبه‌رمان موچه‌مه‌د (ﷺ) دلوشانی و نه‌رم و نیانیه
- ۶۵۴..... هدرماندان به راویژ کردن و کار پیکردنی
- ۶۵۵..... پشت به خودا به‌ستن دوا‌ی راویژ کردن
- ۶۵۵..... خدیانه‌ت کردن له کارو پیشه‌ی پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خویان لی بیت) تیه
- ۶۵۸..... باومر پیکرا و خه‌یه‌نه‌تکار ومک یه‌ک نین
- ۶۵۹..... رموانه کردنی موچه‌مه‌د (ﷺ) به‌هرمه‌یکی زور مه‌زنه
- ۶۶۰..... هوئی تووش بوون به زیان له بؤزی نو‌حودا و حیکمه‌ته‌که‌ی
- ۶۶۲..... ریزی شه‌هید
- ۶۶۵..... باسی هه‌زای (حمراء الاسد) و ریزی نه‌وانه‌ی ناماده‌ی بوون

- ۶۶۸ دلدا نهومیه بؤ پینقه مبر (سخت)
- ۶۷۰ زمی چروکی و هدرشه نه سهری
- ۶۷۲ هدرشه دی خودا نه بت پهرستان
- ۶۷۳ هدمو که سی تامی مردن ده چیزتی
- ۶۷۴ به ختمو مری و سرکه وتن بؤ کیبه؟
- ۶۷۵ خاومن باوهر تاقی دمکریتموه و قسه دی ناخوشیش نه دورمته وه ده بیسن
- ۶۷۷ زمی نه هلی کتیب نه سر په یمان شکینی و شارده نوی هق
- ۶۷۷ زم کردنی نه هلی کتیب نه سر فیلبازی و دغوشیان به کاری که نه یان کردوو و سوپاس بکرین
- ۶۷۹ نیشانه کانی یه کتا پهرستی بؤ دل وشیاران و پروشتیان و قسه و پارانهومیان
- ۶۸۲ خودا وه لای دل وشیاران نه داتمه
- ۶۸۴ ترساندن نه خه له تان به خه لگی دنیا و یاسی پاداشتی پیاوچاکان
- ۶۸۶ زبانی هندنئ نه نه هلی کیتاب و پاداشتیان
- ۶۸۸ هدرماندان به خورگری و بؤ پینشه وه چون نه خورگریدا
- ۶۹۲ مفسیری سویدی (النساء)
- ۶۹۳ هدرماندان به نه خوا ترسی و وجیر خستنه نوی دروس بوون و پدیومندی خزمایه تی
- ۶۹۵ هدرماندان به پاراستنی مان و سامانی هه تیوان
- ۶۹۶ پزگری نه ماره کردنی کیژی هه تیو به ماریه کی که متر
- ۶۹۷ بریاردان نه سر هاوسه رگری هه تا چوار ژن
- ۶۹۸ بازی بوون به ماره کردنی یه که ناهرت، کاتی ترس نه داد پهروری نه نیوانیاندا
- ۶۹۸ ماریه دی دان واجبه
- ۶۹۹ چاودیری خستنه سر کهم ناومزان
- ۷۰۰ هدرماندان به خدرج کردنی مان به سهر نهواندی چاودیریان نه سهره به بوو خوشیه وه
- ۷۰۰ هدرماندان به تاتیکردنه نوی هه تیوان و گهراندنه نوی مان و سامانه کانیان بویان کاتی که پینگه یشتن
- ۷۰۲ دروسته هه ژار نه مالی هه تیو بغوات به پینی نمو چاودیری به میکن
- هدرماندان به دابهش کردنی میراتی و هاوکاری نهواندی که نامادی دابهش کردنی نمو میراتی به دین با شتیکی که میش
- ۷۰۳ بی
- ۷۰۴ داد پهروری نه وسیعت کردندا
- ۷۰۵ هدرشه نمو که ساندی مالی هه تیوان ده خون
- ۷۰۶ هدرماندان به میرانگیری و هاندان بؤ فیربوونی زانستی هه رانیز
- ۷۰۶ هوی هاتنه خوارموی نم لایه ته
- ۷۰۷ مندالان میراتی ده بن، نیرینه دوو بهش و میننه نیومی بهشی نیرینه ده بات
- ۷۰۸ میراتی کج نه گهر هه ته نیا خوی بوو
- ۷۰۹ میراتی باوک و دایک

- ۷۱۰ پیش خستنی قهرز پاشان و مسیهت به سهر میراتدا
- ۷۱۱ میراتی ژن و میرد
- ۷۱۱ پیناسی که لاله
- ۷۱۲ حوکمی مندالی دایک که نه و باوکه نیه
- ۷۱۳ هدرهشی نه سنور دمرچوون نه میرانگریدا
- ۷۱۴ هدرماندان به به ندرکدنی ژنی داوین پیس نه سخ بونهومی نه م هدرمانه نه دوایدا
- ۷۱۶ و مرگرتنی تهوبهی عهبد هه تا نه گاته گیانه لا
- ۷۱۸ مالای به زورداری ژنان کردنه مالی میراتی
- ۷۱۸ ریگری نه زیان گه یاندن به ژنان
- ۷۱۹ هدرماندان به چاک جولانهوه نه گه ن ژنان
- ۷۲۰ ریگری نه سندنهومی مارهی
- ۷۲۲ هدمغه کردنی ژنی باوک بو کوره کانی و حوکمی نه وانهی سهر پیچی دمکن
- ۷۲۴ باسی هدمغه کردنی هه تا هه تایی و نه ویش که هه تا هه تایی نیه
- ۷۲۵ نه ندازمی نهومی به شیر پیدان هدرام دمکری و ماموکهی
- ۷۲۵ هدرام کردنی دایکی هاوسهرو کچه کانیان
- ۷۲۵ کچی ژن نه پیایوکی تر (الریببه) نه لای پیاموکه بی یان نه لای نه بی هه رئی هدرامه
- ۷۲۶ تهفسیری چوونه لا (سهر جییی کردن)
- ۷۲۶ هدرام کردنی ژنای کور. به لام ژنی نه وانه نه که کراون به کوری خو (المتین)
- ۷۲۷ دوو خوشکیش پیکهوه هینان هدر هدرامه
- ۷۲۸ هدمغه کردنی ژنی میرددار مهگین کاتیک بین به موکی خوتان (که نیره)
- ۷۲۹ جگه نه مانه که باسکران مارمکردنیان دروسته
- ۷۲۹ باسی چیژومرگرتن نه ژنان و (المته) و هدمغه کردنی
- ۷۳۱ ریگه دان به هاوسه رگری که نیزمکان که توانای هاوسه رگری نازادی نه بوو
- ۷۳۲ که نیره کاتیک داوین پیسی کرد نیومی سزای نازار دمدریت
- ۷۳۴ هدمغه کردنی به دست هینانی مالی هدرام
- خیاری مه جلیس نه کرین و فروشتندا (پیش جیابوونهوه نه و دانیشته دا) نه بازار گانیدا نه ته وای بازی بوونه نه یه کتری
- ۷۳۵ هدمکردنی کوشتنی گیان و هدره شه نه سهری
- ۷۳۶ چاوپوشی نه گوناوه بچوکه کان نه گهر دووره په ریزی بوو نه گوناوه گه ورمکان
- ۷۳۷ جهوت گوناوه نه ناویده خزا په کان
- ۷۳۹ هدمغه کردنی ناوات خواستن به وشتانهی که خودا داویتی به کهسانی تر
- ۷۴۱ نیشانهی ژنی چاک
- ۷۴۲ سهر پیچی ژن و چار سهری

- ۷۴۳..... هیج ریگه یهك درى ناهرت مگر نه بدر نه گهر گوپرایه لی کرد.
- ۷۴۴..... نه گهر ترسان نهومی که پیانو ژنه که نایا تکریت پیکه وه دوو ناویژوان دانین نه نیوانیاندا
- ۷۴۵..... فرمانندان به خودا پهرستی و چاکه کردن لهگه ل دایک و باوکو کس و کاردا
- ۷۴۶..... ههقی هاوسی.....
- ۷۴۸..... فرمانندان به چاکه کردن دمریاری نهوانی که بوونه ته مولکتان
- ۷۴۹..... خودا خوشی له لوتبه رزان نایدت.....
- ۷۵۰..... زمی بژدو پیسکه.....
- ۷۵۲..... خودا به نه ندازی گهر دیله یهك ناههقی له کس ناکات
- ۷۵۳..... نایا سزا له سهر بت پهرستان سووک دمکریتا؟.....
- ۷۵۳..... مانای پاداشتی گه وره.....
- ۷۵۴..... شایهتی دانی پیغه مبهرا (صَلَّیْ) له سهر نوممه ته که ی له رژی قیامه تداو خوزگه ی خودا نه ناسانیش به مردن.....
- ۷۵۶..... قهدهغه کردنی نوپژگردن له کاتی سهر خوشی و لهش پیسیدا.....
- ۷۵۷..... هؤیه کی تر.....
- ۷۵۹..... باسی ته یه موم.....
- ۷۶۲..... باسی هؤی دابه زینی رهوادانی ته یه موم.....
- زمرکردنی جوئه که له سهره لپژاردنی گومرایی و گوزانی و تازی خودا و سهر پیچی و زمان له لالچ گرتن و تانه له دین
- ۷۶۳..... دانیان.....
- ۷۶۵..... بانگ کردنیان بو باومر هینان لهگه ل ههر شه لیکرندنا.....
- ۷۶۶..... خودا هدرگیز له هاویه شی دانان بؤی خوش نابییت مه گین به تهویه کردن
- زمی جوئه که و نه فرین لیکرندیان له سهر نهومی خویان به باش دمرانن و پروایان به بت و تاغوت هیناومو به
- ۷۶۷..... پیچه وانهی راسته بئی و بروا به خودا دمرؤن به ریوه.....
- ۷۶۹..... خودانه ناسان هیج ریزیکیان به سهر موسلمانانوه نیه.....
- ۷۶۹..... نه فرینی خودا لهو جوئه کانه له بهر داواکردنی یارمه تیان له بت پهرستان
- ۷۷۰..... بژکی و چروکی جوئه که و نیرمییان (هه سودیان).....
- ۷۷۱..... سزای نهو که سانه ی پروایان به کتییی خودا و پیغه مبهرمه کی نیه.....
- ۷۷۲..... باسی پاشه بؤزی پیانو چاکان ههر به هه شته و خوشگوزمرانیه له ناویدا.....
- ۷۷۳..... فرمانندان به جینه جیکردنی له مانهت.....
- ۷۷۴..... فرمانندان به داد په و موری له دادگادا.....
- ۷۷۴..... فرمانندان به گوپرایه لی کار به ده ست له چاکه دا.....
- ۷۷۶..... فرمانندان به گه رانه وه بؤ تورنران و سونهت له کاتی ناوکوکیدا.....
- ههر که سیگ له تورنران و سونهت لابادات و کیشه که ی بؤلای ههر شتیکی تر بیات جگه له تورنران و سونهت نهوه به
- ۷۷۷..... موسولمانان دانان رییت.....
- ۷۷۸..... زمی دوو رهو مگان.....

- ۷۸۰ دهبیت گوئیراهی بی پیغمبر (ﷺ) بکریت
- ۷۸۰ کس نابیتته خاوم باومر ههتا ههر ههرمانیک پیغمبر بیدات له کیشهکانیان لهدهوه بیی رازی نهبیت و ملی بوکهچ نهکات
- ۷۸۲ زوریه ی خهکی نوو ههرمانانه ی بهسریاندا دمدزیت دزایهتی دمکن (بهجینی ناهینن)
- ۷۸۲ کهسیک گوئیراهی خوداو پیغمبرمکهکی بکات نهوه لهگه ل ریز لیگیراواندایه له لای خودا
- ۷۸۳ باسی هانتته خوارومی نم نایهته پیروزه
- ۷۸۵ ههرماندان به خوپاریزی و هویشیاری بهرامبر دوزمن
- ۷۸۵ یهکیک له نیشانهکانی دوورومکان دواکووتنه له ههزا
- ۷۸۶ هاندان بو ههزاگردن
- ۷۸۷ هاندان لهسر ههزاگردن بو بزگارکردنی لاوازو بی دهسته لاتهکان
- ۷۸۸ سهرزمنشکردنی نهوانه کی له پینشدا داوای شهرگردنیان دمکره که ههرزیبوه حهز له دواختنی دمکن
- ۷۸۹ راکردن له مردن نیه
- ۷۹۰ دوورومکان شوومی یان دهدایه پال پیغمبر (ﷺ)
- ۷۹۱ گوئیراهی پیغمبر (ﷺ) گوئیراهی خودایه
- ۷۹۲ باسی گهوچن و گهمزهی دوورومکان
- ۷۹۳ نم تورنانه ههقهو کتیبی خودایه
- ۷۹۵ ههدههکردنی بلاوکردنومی ههوال بی لیکولینهوه
- ۷۹۶ خودا ههرماندمکات به پیغمبرمکهکی (ﷺ) که خوی بهیت بو ههزا
- ۷۹۷ هاندانی خاوم باومرمان بو ههزاگردن
- ۷۹۸ تکاکردنی چاک و تکاکردنی خراب
- ۷۹۹ ههرمانندان به وهلامدانهومی سهلام به چاکتر له خوی
- ۸۰۱ نیگهرانی دهربرین دهریاری ناگوزکی هاوهلهکان لهسر گهرانهومی نهوانه کی له نوخودا گهرانهوه
- ۸۰۲ نهومی شهردمکات و نهومی شهرنکات
- ۸۰۴ بریاری کوشتنی خاوم باومر به ههله
- ۸۰۷ ههرشه لهسر کوشتنی نهتقهست
- ۸۰۸ نایا بیواوک به نهتقهست کهسیک بکوژیت تهوبه لی قبول دمکریت؟
- ۸۱۰ ناشتی یهکیکه له نیشانهکان نیسلام
- ۸۱۲ نهوانه لی مالی خویان دانیشتون لهگه ل نهوانه ی دهچنه ههزا ومکویهک نین
- ۸۱۵ ههدههکردنی مانهوه له نیوان بت پهستهکاندا بو نهوکهسانه ی توانای کوچگردنیان ههیه
- ۸۱۸ نویژی کورنکراوه
- ۸۲۰ باسی نویژی ترس و شیومکانی
- ۸۲۳ ههرماندان به زوریادکردنی خودا دوا ی نویژی ترس
- ۸۲۴ هاندان بو راونانی دوزمن با برینداریش بیت

- ۸۲۴هرماندان به دادمیری کردن بهومی که خودا ناردوویه تی
- ۸۲۶هاندان بو تمویه کردن و داوای لیبوردن له خوداو هدرمش لهوکه سانهی که کاری خراپ دمکن یان تاوانی خویمان دمدمه سهر بی تاوانیک
- ۸۲۸چپهی چاک
- ۸۲۹سزای لهوانهی پیچهوانهی پیغه میهر ده جولیته و شوینی ری بی باومرداران ناکه ویت جهه ننه مه
- ۸۳۰بتپهرستی لیبوردن نیه، بت پرستان له راستیدا شهیتان ده پرستن
- ۸۳۳پاداشتی برواداره ناگاکر چاکه گان
- ۸۳۴سهرکه و تن به ناوات خواستن نیه، به لکو به کاری چاکه
- ۸۳۷نیبراهیم دؤستی خودایه
- ۸۳۹حوکمی کچی هه تیو
- ۸۴۱بریار دهریاری لهو پیاموی که گوئ به رنه کهی نادات
- ۸۴۲ناشتی و ونهوه چاکتره (رَأْسُخُ حَيْر)
- ۸۴۴ناموزگاری به له خواترسان
- ۸۴۶هرماندان به ههستان به داد پروری و شایه تی دان له بهر رزمه ندی خودا
- ۸۴۸هرماندان به برهوانین پاش برهوانینیش
- ۸۴۹گوزمرانی دوورومکان و ناکامیان
- ۸۵۱دوورومکان چاومروانی موسلمانه کان دمکن تا بزائن سهر دمکه ون یان له ناوده چن
- ۸۵۳دوورومکان دمیانه ویت خودا بغه له تیئن، که چی خودا دمیانه له تیئیت، هرکاتیک هه لدهستن بو نویژ به تمبه لی و سستی هه لدهستن، روپامایی دمکن له نیوان برواداران و خودانه ناساندا
- ۸۵۶نه دمغه کردنی دؤستایه تی له گهل خودانه ناساندا
- ۸۵۷(دوورومکان) لهوانهی دؤستایه تی خودانه ناسان دمکن له پلهی ههره خواری ناو ناگردان مه گهر تهویه بکن
- ۸۵۹پیرست